

પ્રાપ્તિસ્થાન :

અમુલાલ જાનુભાઈ પરીખ
મ ત્રી : શ્રી. આરિમ
રમ્ભર કે. અ. યમાળા
નામદા જીવસી પેળા,
ગાંધીની પેળા : અમદાવાદ.

કિંમત ૧૦ રૂપિયા

નિ. સ. ર. કે
વીર સ. રમ્ભર

ઈ. સ. ૧૯૫૨
કે. આ. સ. ૩૫

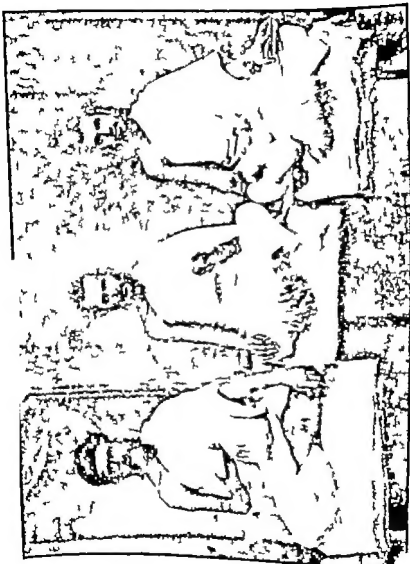
મુદ્રક :

ગોવિંદલાલ જાનુભાઈ શાહ,
સા. ર. હા. મુદ્રણાલય,
પાનીપતનાકા : અમદાવાદ.

செய்யுறவு விதம்

செய்யுறவு விதம்

செய்யுறவு விதம்

હવે પછી

અમે પૂર્વભારત અને ઉત્તરભારતમાં વિહાર કર્યો ત્યારે અનેક વિદ્વાનોનો સપર્ક સાધ્યો હતો. પટનાના શ્રીયુત કાશીપ્રસાદ જાયસ્વાલ, મહાન વિજ્ઞાની જગદીશચંદ્ર બોઝ, કૃષ્ણનગરના ડિસ્ટ્રીક્ટ એન્જિનિયર લેખક અને કવિ ભૂપદેવેન્દ્ર સોળાકર ચેટરજી, B A, B E, C E, D E, A M, પટનાના પરમેશ્વરજી દયાળ એડવોકેટ (ચુરામણ પુરવાલા), મથુરા મ્યુઝિયમના ક્યૂરેક્ટર બાબુ વાસુદેવશરણ અગ્રવાલ M A અને દિલ્હીના હયારામ સહાની સાથે જૈનધર્મ, દાર્શનિક તત્ત્વો, સ્વાસ્થ્ય, દ્રવ્યાનુયોગ (જૈન વિજ્ઞાન) તથા જૈન ઇતિહાસ સંબંધે ઘણી ઘણી વાતો થઈ હતી. પરિણામે તેઓ સાદરભાવે ચોવી ઇંચ બ્યક્ત કરતા કે, ઉક્ત વિષયોનું જૈન સાહિત્ય જલદી પ્રકાશિત થાય તો તે દ્વારા ભારતવર્ષને પોતાની પ્રાચીન આર્ય સંસ્કૃતિની પ્રાપ્તિ થાય. માનવ માત્ર જે જૈનધર્મના સિદ્ધાંતોને અપનાવે તો દુનિયામાં ચાલતા વેર-ઝેરના કલોહો અવશ્ય ઓછા થાય એ સિદ્ધાંતના આદર્શો આજના જગતને ઘણી શાંતિ આપી શકશે એમ હવે ખુલ્લું જણાઈ આવે છે.

અમે પણ એ પ્રેમાળ માગણીથી ઉત્સાહિત થઈને સૌ કોઈ ઇતિહાસપ્રેમીને ઉપયોગી એવા પટ્ટાવલી સમુચ્ચયના જે ભાગ પ્રકાશિત કરાયા એ પ્રકાશનોને ભારત અને ભારત બહારના ઇતિહાસજ્ઞોએ અંતરના ઉમળકાથી વધાવી લીધા આ જ કારણે આ વિષયમા આગળ વધવા અમે વધુ ઉત્સાહિત થયા અને ઇતિહાસની સામગ્રી એકત્રિત કરવા લાગ્યા.

ઇતિહાસના જગ્યાસીએ માને છે કે જૈન સાહિત્યમાં સ્વાતંત્ર્ય
 અંશરૂપે તેમજ છટાછવાયા પ્રાસંગિક ઉશ્લેષરૂપે ઘણા ઇતિહાસ
 લખાયે છે, જેમાં ભારતના પ્રાચીન ઇતિહાસના અણુકણિક કિશકનો
 સજ્જ ઉકેલ મળે છે, તેમજ ઇતિહાસની તટલી સંકળના સંયોજક
 અઠાઠાએ પણ મળે છે આ હરેક યદનાએને અવસ્થિત રૂપ અહીં
 પ્રકાશમાં લાવવી એકાએક સરકૂત અને પ્રાકૃતના પૂલ જગ્યાસીએ
 જ આ કામ કરી શકે તેમ છે

અને ત્રણેએ ઉક્ત વાતને લક્ષમાં રાખીને “ જૈન પર જતને
 ઇતિહાસ ” રચવો શરૂ કર્યો, જેમાં ઉલ્લા ૨૫૦૦ વર્ષમાં કયેલ જૈન
 આચાર્યો, મુનિઓ, આર્ચાઓ, રાજાઓ, મંત્રીઓ, શેકિયા, વિદ્વાને
 શહેરો, લીઝો, યાત્રા પર પડાઓ અને મહાસભાઓ વગેરેનો સમગ્ર
 ઇતિહાસ રચુ કરવાનો ઉદ્દેશ રાખ્યો છે તેનો પહેલો કામ
 પ્રકાશિત થાય છે બીજા ભાગો વેળાસર પ્રકાશિત થશે.

જો કે આ કામ જલ્દી થાય એમ અમારી ઇચ્છા હતી-હૈ જ,
 કિન્તુ અમારા ત્રણમાના એક મુનિ ન્યાયવિજયજી સ ૨૦૦૭ના
 મા હા પના રોજ અમદાવાદમાં સ્વર્ગવાસી થયા છે તેથી કદાચ વધુ
 નિલબ આય એવી પણ સંભાવના છે

આ પહેલાં કાગળમાં ઇતિહાસના જગ્યાસીએને બહુ ઉપયોગી
 થાય એવી પ્રાચીન યાત્રાઓ આપી દીધી છે

આના ત્રણ જામ પ્રકાશિત થયા પછી યાત્રા કાગળમાં જાગી
 પ્રસ્તાવના અને અભિપ્રાય નામાવલી () આપવી,
 એમ અમારી ઇચ્છા હતી, પરંતુ વિચ્છાત વાતોએ એક કીકુત
 કાઈ જગમિજાનુ એ મિરજા કરી કે “ આ કામ ઇતિહાસમેરીઓ
 માટે ઘણો ઉપયોગી છે પણ જો તેની અભિપ્રાય નામાવલી નહીં
 આપો તો સાવ નાકમી જાગી જશે માટે આમાં અભિપ્રાયને પણ
 દાખલ કરે જ કરેલ.”

સ્વ. શેઠ વાડીભાઈ યુનીભાઈ શેરદાસ

જન્મ -

સ. ૧૯૪૯ ચોપ સુદિ ૧૫

સ્વર્ગવાસ -

સ. ૨૦૦૨ વૈશાખ વદ ૫

આથી આની સાથે જ પરિશિષ્ટમાં ગરછોની યાદી અને અકારાદિ નામો દાખલ કરવામાં આવ્યાં છે.

આ ગ્રંથનું મુદ્ર-રીડીંગ-સંશોધન પ અબાલાલ પ્રેમચંદ શાહે કરી આપ્યું છે, તે ધન્યવાદને પાત્ર છે

આ ગ્રંથનું પ્રકાશન કદાચ વિલંબે થાત. કિન્તુ શેઠ વાડીલાલ ચુનીલાલ શેરદલાલનાં પત્ની શ્રીમતી સરસ્વતીબેન (શશિબેન) તથા શેઠ જીવાભાઈ ચુનીલાલ વગેરેએ આર્થિક મદદ આપી જલદી પ્રકાશિત કરવા આગ્રહ કર્યો, તેથી આનું પ્રકાશન સમયસર થયું એ વિશેષ આનંદની વાત છે

બસ! આ ગ્રંથ ભારતીય સંસ્કૃતિનું અન્નેડ અંગ બનો, એ ઈચ્છાપૂર્વક અમે વિરમીએ છીએ.

[વ સં. ૨૦૦૬ કાં. ૨૦ ૧૫

તા ૧-૧૧-૧૯૫૨

• જૈન ઉપાશ્રય

સુરેન્દ્રનગર (સૌરાષ્ટ્ર)

લિં.

મુનિ દર્શનવિજય

મુનિ જ્ઞાનવિજય

(મુનિ ન્યાયવિજય)

જૈન પરંપરાનો ઇતિહાસ

વિષય-ગ્રંથ પુસ્તક મણિ

ક્રમ	ગ્રંથના	પાઠ	ક્રમ	ગ્રંથના	પાઠ
૧	શ્રી સુધર્માસ્વામી	૧	૧૨	જિનાયમ	૪૧
	મનલાયક	૧		જૈન તીર્થ	૪૫
૨૪	તીર્થંગો	૧		કન્યાયુગ શ્રમિ	૪૬
૭૦	મહાવીરસ્વામી	૨		બ્રહ્મપદ	૪૬
	દિગ્વિસ્તાર	૨		તત્ત્વજિજ્ઞા	૪૭
૧૧	મહાધરો	૨		રથાવતારિ	૪૭ ૩૩૭
૨૭	કાવિઓ	૭		સત્તુલ્ય	૪૮
૨૭	કાવિવૃત્તિઓ	૭		ચિરનાર	૪૮
	જૈન ગ્રંથો	૮		પ્રભાસપાટન	૪૮
૬	તીર્થંગો	૮		હસ્તિનાપુર	૪૬
	પાર્શ્વસતીઓ	૬		ચપા	૪૬ ૧૧૧
	બુદ્ધ	૬		સમૃદ્ધિશિખર	૪૬
	શ્રીમદ્ બુદ્ધો	૧		મધુરા	૪૬
૨૨	મહાવીર સમ	૧		ભારત	૫૧
	વિકાસશ્રમિ	૧		બાળરા	૫૨
૨૫	બાળકો	૧		બાલકાવ્ય	૫૩
	ધર્મપ્રચારશ્રમિ	૧૧		કાવ્ય	૫૫
	બાળ ધર્મપ્રચારો	૧૨		ચાંપ	૫૬
	ગ્રંથો	૧૩		કાવ્ય	૫૬
નિ ૧	ભારત	૧૫		મહા	૫૬
નિ ૨	તિથિયુગ	૧૬		કુમારચરિ	૫૭
	ઉપદેશ પદાવલી	૧૬		ભગવાનપુરી	૫૭ ૨૧૮
	(મહાવિ)	૩૧ ૪૫૨		કાવ્ય	૫૮
	દ્વિતીય કાવ્ય	૩૬		કાવ્યવાચન	૫૮
	તપાસના કાવ્ય	૩૭		રામચંદી	૫૮
	શ્રીસુધર્માસ્વામી	૩૮		મનપદ	૫૬
	નિર્મલ્યકાવ્ય	૪૧		દર્શનસ્વામી	(૭૧) ૬

૧. ઘટના	પાત્ર	૩. ઘટના	પાત્ર
નાદિયા આદિ	૬૧	ગણુ શાખાઓ	૧૩૬
પ્રયાગ	૬૨	વિહારપ્રદેશ	૧૩૬
પાવાપુરી	૬૨	દિગમ્બર માન્યતા	૧૩૬
૨. આ૦ જંબુસ્વામી	૬૩	૭. આ૦ સૂલિકાદ્ર	૧૩૮
૧૦ વસ્તુ વિચ્છેદ	૭૨	મંત્રી શકડાલ	૧૩૮
રાજર્ષિ અવન્તિવર્ધન	૭૩	(પં૦ વરગુપ્તિ)	૧૩૯
ભદ્રંશ્વર તીર્થ	૭૪	(કાશા-વેશ્યા)	૧૪૨
સં૦ ૮૪નો લેખ	૭૫	૭ આર્યાઓ	૧૫૨
વિદિશા	૬૦, ૭૬	મંત્રી શ્રીયક	૧૫૨
સાત્તી સ્તૂપ	૭૪, ૭૬	૪ સૂલિકા આગમ	૧૫૨
ભદ્રલપુર લેખ	૭૭	જૈન રાજાઓ	૧૫૫
પાટલીપુત્ર	૭૮	મૌર્ય ચંદ્રગુપ્ત	૧૫૫
રાજા શ્રિણિક	૮૧	રાજા ખિંદુસાર	૧૬૨
રાજા કોણિક	૮૨	રાજા અશોક	૧૬૩
મંત્રી અભય	૮૪	યુવરાજ કુણ્ડાલ	૧૬૪
રાજા ઉદાયી	૮૫	રાજા બલભદ્ર	૧૬૫
નંદવંશ	૮૭	મંત્રી ચાણાક્ય	૧૬૬
૩. આ૦ પ્રભવસ્વામી	૮૯	નિં૦ ૩ આષાઠ શિષ્યો	૧૬૮
શ્રીમાલનગર	૯૪	૮ આ૦ મહાગિરિ	૧૭૦
ઓસિયા તીર્થ	૯૭	આ૦ સુહસ્તિ	૧૭૦
કારટા તીર્થ	૯૭, ૩૪૮	(સપ્રતિ ચર્યા)	૧૭૪
મંત્રીવંશ	૯૮	આ૦ મહાગિરિ શિષ્યો	૧૭૫
મંત્રી કદ્મક	૧૦૦	આ૦ સુહસ્તિ શિષ્યો	૧૭૬
૪. આ૦ રાચ્યભવ	૧૦૬	ગણો-શાખાઓ	૧૭૬
(ચંપાપુરી)	૪૯, ૧૧૧	કોટિકંગણુ	૧૭૭
દશવૈકાલિક	૧૧૩	(બંભલિજ્જ લેખ)	૧૭૭
૫. આ૦ યશોભદ્ર	૧૧૭	(૧) ગણુધર વંશ	૧૭૯
૬. આ૦ સંભૂતિવિજય	૧૧૯	(૨) વાચક વંશ પટ્ટાવલી	૧૮૦
આ૦ ભદ્રબાહુ	૧૧૯	(વિક્રમ)	૧૮૨
(૧) આગમવાચના	૧૩૧	(૩) યુગપ્રધાન પટ્ટાવલી	૧૮૧
૪ શ્રમણો	૧૩૪	નિં૦૪, અશ્વમિત્ર	૧૮૭

મ.	છાના	પાનુ	મ.	છાના	પાનુ
(સુન્નવાઃ)		૧૬૭	આંખપુર		૨૩૧
નિ. પ. ગ્રંથોવ		૧૬૮	તારમા તીર્થ		૨૩૨
સમ્રાટ-સમ્રાટિ		૧૬૯	ધર્મપ્રચાર	૨૩૨	૨૩૪
જનની તીર્થ		૨૨	આ રુદ્રેવ		૨૩૫
તેન મુદ્રાઓ		૨૪	આ મમલુકિદ		૨૩૬
		૨૪	આ પાદસિપ્ત		૨૩૬
મુદ્રાઓ		૨૫	(સ્તબ્ધ પાદર્થ)		૨૪૨
		૨૭	રાજાઓ		૨૪૪
		૨૧	સમય નિર્ણય		૨૪૪
		૨૧૧	આ રેવતી મિત્ર		૨૪૫
			આંખ ધર્મ		૨૪૫
		૨૧૨	આ સિદ્ધસેન		૨૪૫
		૨૧૩	સપ્તાશ્રમ		૨૪૮
		૨૧૩	સમ્રાટ વિક્રમ		૨૬૨
		૨૧૪	(જિજ્ઞાસુ નામવાળા)		૨૬૩
		૫૭ ૨૧૮	સવત્ર વિચાર		૨૬૫
ઉત્કલિંગ		૨૨૦	સમ્રાટ સાલિવાહન		૨૭
મિત્રમય		૨૨	૧૨. આંખ સિદ્ધગિરિ		૨૭૨
ધર્મ પ્રચાર		૨૬૧	વલ્લ-સાખાઓ		૨૭૨
જનુ નામ		૨૨૧	આ મત્ર		૨૭૨
કુશાન વલ્લ		૨૨૧	આ વેલવીપુત્ર		૨૭૨
૧૧. આંખ કિલ્લસુધિ		૨૨૩	આ શક્યુપ્ત		૨૭૩
આ સતિ મિલિત		૨૨૩	આ જીમુપ્ત		૨૭૩
વલ્લ સાખાઓ		૨૨૩	આ સમિત		૨૭૩
અમિતાબ પ્રચાર		૨૨૪	ધર્મપ્રચાર		૨૭૫
આ વર્ણિત		૨૨૪	નિં ૬ રોહિતુપ્ત		૨૭૫
આ કાસિક (૨)		૨૨૪	ત્રિશિક્ષિત પ્રજાવલી		૨૭૭
(સવસરી મોઢ)		૨૨૭	ઈસાઈ મત		૨૭૭
વર્ણિત ગ્રંથ		૨૨૮	૧૩. આંખ વજ્રવામી		૨૮૪
સમય-અર્થ		૨૨૮	વલ્લ શક્યુપ્ત		૨૬
(વજ્રવામી રીતો)		૨૭	વજ્ર-સાખાઓ		૨૬૧

પ્ર.	ઘટના	પાત્ર	પ્ર.	ઘટના	પાત્ર
	ખીજા ભદ્રબાહુ	૨૯૨	૧૬	આાં સમન્તભદ્ર	૩૪૪
✓	આાં દેવધર્મિગણીં પદાવલી	૨૯૨	૧૭	આાં વૃદ્ધદેવ	૩૪૭
	જૈન રાજાઓ	૨૯૮		આાં જર્જિગસૂરિ	૩૪૮
	જૈન તીર્થો	૨૯૯		રાજા નાહક	૩૪૮
	(૨ચવીરપુર)	૨૯૯		કોરટા તીર્થ	૯૭, ૩૪૮
૧૪.	આાં વજ્રસેન	૩૦૧		સ્વર્ણગિરિ	૩૪૯
	ગિરનાર	૩૦૧		સાચોર તીર્થ	૩૪૯
	(૩) આગમવાચના	૩૦૩	૧૮	આાં પ્રધોતન	૩૫૨
	ચાર કુળો	૩૦૪		મહાક્ષત્રપો	૩૫૨
	(આાં સગમસિદ્ધ)	૩૦૬		ધૂમલીનગર	૩૫૭
	આાં નદિસ	૩૦૭	૧૯	આાં માનદેવ (૧)	૩૫૯
	આાં નાગહરિત	૩૦૭		ધર્મપ્રચાર	૩૬૧
	આાં રક્ષિત	૩૦૭	૨૦	આાં માનતુંગસૂરિ	૩૬૨
	નિં ૭ ગોષ્ઠામાહિલ	૩૧૨		આાં સિદ્ધસૂરિ	૩૬૨
	નિં ૮ શિવભૂતિ	૩૧૩		આાં ઉમાસ્વાતિ	૩૬૨
	દ્વિગમ્મર	૩૧૫	૨૧	આાં વીરસૂરિ	૩૬૯
	દ્વિગમ્મર પદાવલીઓ	૩૨૯	૨૨	આાં જયદેવસૂરિ	૩૬૯
	જૈન તીર્થો	૩૩૪	૨૩	આાં દેવાનન્દસૂરિ	૩૭૦
	જુનાગઢ	૩૩૪		આાં મલ્લવાદી	૩૭૦
	તાલધ્વજ	૩૩૫		રાજા શિલાદિત્ય	૩૮૧
	ઢંકગિરિ	૩૩૫		વલ્લભી વશ	૩૮૩
	બરડો	૩૩૬		(વલ્લભીનાં ગામો)	૩૮૫
	મહુડી	૩૩૬		ગુહિલ વશ	૩૮૬
	થરાદ	૩૩૬		શીસોદિઆ વંશ	૩૮૬
	સોપારક	૩૩૭		(બાપા રાવલ)	૩૮૮
	રથાવર્તગિરિ	૪૭, ૪૩૭		(૪) આગમવાચના	૩૯૦
	ઓસમ પહાડ	૩૬૯		વલ્લભીમગ (૧)	૩૯૩
	વસઈ	૩૪૦		રાજવશો	૩૯૪
	દારિકા	૩૪૦		ચૈત્યસ્થિતિ	૪૦૦
૧૫.	આાં ચંદ્રસૂરિ	૩૪૧		ઉદ્યગિરિગુફા	૪૦૨
	ચંદ્રગમ્મ	૩૪૧	૨૪	આાં વિક્રમસૂરિ	૪૦૩

ક્ર.	ધરના	પાત્ર	ક્ર.	ધરના	પાત્ર
આ	સિવસમ	૪૩	વલ્લભી તીર્થ		૪૪૪
આ	ચલ્લિ મહત્તર	૪૪	આણંદપુર		૪૪૪
વા	સંપદાસ મહત્તર	૪૪	૨૯ આંં આનંદેન (૨)		૪૪૫
ધર્મસિન મહત્તર		૪૦૪	મિત્રી દેશી		૪૪૫
(મથકાર જોડી)		૪૦૪	હારિસ વલ્લ પદાવલી		૪૪૭
આ	ધર્મસસ ગ	૪૦૫	ધર્મપ્રચાર		૪૪૬
નિનસસ મહત્તર		૪૦૮	(ચેટા મચ્છે)		૪૪૨
આંં નિમલ		૪૮	(મજેસ મર્તિ)	૩૦	૪૪૨
(પદ્મમચ્છિ)		૪૬	૨૮ આંં નિલુપમલ		૪૪૩
ધ્રુવ મઠ		૪૧	આંં નિલસલ		૪૪૩
ધર્મસલ હિંદી		૪૧૧	રામલ સકર		૪૪૩
૨૫ આંં નરસિંહસરિ		૪૧૨	નીન રામજો		૪૪૪
ધર્મપ્રચાર		૪૧૨	(કેશિયુ)		૪૪૪
૨૬ આંં સમુદ્રસરિ		૪૧૩	કુશલક તીર્થ		૪૪૫
ધર્મપ્રચાર		૪૧૩	૨૯ આંં વલ્લભક		૪૪૭
(૫) આનંદવાચના		૪૧૪	આ	આલક	૪૪૭
૮૪ આનંદો		૪૧૫	કેટલાઈ	૪૪૭	૪૪૯
(મથકાર)		૪૩	આ	સિદ્ધસ	૪૪૮
(આપો)		૪૩	આ	અસત્ત્વસિદ્ધ	૪૪૮
(સાક્ષી)		૪૩૧	આ	આનંદુત	૪૪૮
મલસાદિન		૪૩૧	અકામર		૪૪૨
આનંદમથાપા		૪૩૨	(આનંદુત સરિવે)		૪૪૩
(તાર-જાપા)		૪૩૩	આ	દેવકાદ	૪૪૩
નિવરણ મથા		૪૩૩	(દે સરિવે)		૪૪૩
આનંદ-મથાપા		૪૩૮	રામલ દર્શ		૪૪૪
કલ્પસૂત્ર		૪૩૮	હિંદી		૪૪૪
રામલ દેવમાળ		૪૩૬	કેશિયુ		૪૪૪
(પદ્મમચ્છિ)		૪૪૧	નિ-નમાલ	૬૪	૪૪૪
(વીતકમનસર)		૪૪૧	૩૦ આંં શિવમલ		૪૪૫
રામલ મુરસેન		૪૪૨	આ	સ્વાત	૪૪૫
નાચદા		૪૪૩			

પ્ર.	વસ્તુના	પાનું	પ્ર.	વસ્તુના	પાનું
	આં સિદ્ધમેન	૪૬૫		જ્ઞેન સસ્કૃતિ	૫૦૩
	પદાવલી	૪૬૬		શંકગચાર્ય	૫૦૪
	આં યજ્ઞસ્ત	૪૬૬		વલભીશગ (૨)	૩૯૩, ૫૦૫
	આં જિનદાસ	૪૬૭		આં સંભૂતિ	૫૦૬
	જિનપ્રાતમા	૪૬૮		આં શાંતિ	૫૦૬
૩૨.	આં યશોદેવ	૪૬૮		ગજગચ્છ પદાવલી	૫૦૬
	આં શીલગુણ	૪૬૮		(ધર્મપ્રચાર)	૫૦૮
	(ત્રીપૂજ્યમર્યાદા)	૪૭૦		(કાગડા તીર્થ)	૫૦૮
	આં દેવચંદ્ર	૪૭૧		(આં વર્ધમાન)	૫૦૯
	આં ભુદાગણી	૪૭૨		(આં ધર્મધોષ)	૫૧૪
	ભટેવરાગચ્છ	૪૭૨		(ધર્મપ્રચાર)	૫૧૬
	આં વડેશ્વર	૪૭૨		આં ઉદ્ધોતન	૫૧૮
	ચાગપદ્મગચ્છ	૪૭૨		કૃષ્ણણિગચ્છ	૫૧૮
	ગજ ગધુમેન	૪૭૨		ધનેશ્વગચ્છ	૫૨૧
	આં વીરભદ્ર	૪૭૩		મોહગચ્છ	૫૨૨
	આં હરિભદ્ર	૪૭૩		આં બપ્પભદ્રિ	૫૨૪
	અથે	૪૮૫		(દુલવા)	૫૨૪
	ધર્મપ્રચાર	૪૮૭		(પાડલ)	૫૨૫
	સમગ્રવિચાર	૪૯૭		આં ગોવિંદ-નત્ર	૫૩૪
	રાજ વનગજ	૪૯૩		રાજ શિવમૃગેશ	૫૩૪
	ગજ ભતૃભટ	૪૯૬		પડિહાર રાજવલી	૫૩૪
	ગુહિલવિહાર	૪૯૬		(લક્ષણાવલી)	૫૩૭
	રાજ શિલાદિત્ય	૪૯૭		જ્ઞેન રાજઓ	૫૪૧
	મંત્રી આપો	૪૯૭		ગજ આમ	૫૪૧
	મંત્રી જાળ	૪૯૭		ખુમાણ (૩)	૫૪૧
	મંત્રી નીના	૪૯૮		જ્ઞેન ગોત્રો	૫૪૧
	મંત્રી આશક	૪૯૮		અથલકારો	૫૪૨
	ત્રા દેવી	૪૯૯		કરહેડા તીર્થ	૫૪૩
	મદાનિશીયસૂત્ર	૪૯૯	૩૩	આં માનદેવ	૫૪૪
૩૨	આં પ્રદ્યુમેન	૫૦૨	૩૪	આં વિમલચંદ્ર	૫૪૫
	હીજરત	૫૦૨		આં જીવદેવ	૫૪૬

પ્ર.	શરેના	પાનું	પ્ર.	શરેના	પાનું
શ્યામાચાર્ય પદાવલી	૫૫૬		(તદનગઢ)	૫૬૧	
(આ વીરસરિ)	૫૫૭		સપાઠ રાજા	૫૬૧	
આ વિજયસિંહ	૫૫૮		ભોજ કંકુળ	૫૬૨	
આ મહેશ્વર	૫૫૯		હસ્ય દી-રાજવલી	૫૬૨	
આ. વિજયસેન	૫૬૦		(રાતા મદાવીર)	૫૬૩	
આ કમલદેવ	૫૬		(સેવાદી)	૫૬૩	
આ ભવસિંહ	૫૬૧		કૈન રાજવલી	૫૬૬	
ભવે. શીવસ	૫૬૧		કૈન ગોગો	૬	
ભવે. ભવદેવ	૫૬૧		ભાવસાર	૬ ૧	
આ કોટવાચાર્ય	૫૬૧		ભોજક	૬૦૨	
આ સીમાકે	૫૬૧		કૈન સ્તભો	૬૦૩	
આ સિદ્ધિવિં	૫૬૨		નાકુશાઈ તીર્થ	૬ ૪	
આ પ્રજ્ઞા	૫૬૬		કૈન તીર્થેના વાસ્તવક	૬ ૬	
આ ભવમદેવ	૫૬૬		પરિશિષ્ટ પહેલું :	૬૧૧	
આ નામ	૫૬૬		A. આપણવતાર	૬૧૧	
આ. મસ્તકાલી (૨)	૫૬૭		B ઉલ્લસિરિ	૬૧૨	
આ પાંચ	૫૬૭		C. શાકાચાર્ય	૬૧૩	
હર્ષપુરીવનચ	૫૬૭		D આ વજ્યસિ	૬૧૪	
હરિશ્ચંદ્ર પદાવલી	૫૬૮		પરિશિષ્ટ ઠીકું :	૬૧૬	
કૈન ગોગો	૫૬૯		કૈન ચેરમ્પી મન્દો	૬૧૬	
આ ચરિત્ર	૫૬૯		પરિશિષ્ટ ત્રીસું :	૬૨૧	
આ ભવિષ્ય	૫૭૩		કૈન ભવિષ્યસિંહ મન્દો	૬૨૧	
હસ્ય દીવચ પદાવલી	૫૭૭		પરિશિષ્ટ ચોથું :		
(અમલપિ)	૫૭૮		(આમરાદિ અનુક્રમ)	૬૨૫	
કૃષ્ણમ્પિ	૫૭૯		વન ૧ તીર્થકેરોના નામ	૬૨૫	
આ વીર	૫૭૯		વન ૨ વજ્યપર, આચાર્ય ઉપા		
પદાવલી	૫૮૭		આપણ-નામ, આપણ-આપણીઓના		
રાજા અમલદ	૫૮૯		નામો	૬૨૭	
(તદનગઢ)	૫૯		વન ૩ બીજા મર્મચાર્યો-નિર્લવ,		
રાજા કૌમ	૫૯૧		દિવનર, સ્થાનકવાસી કૈન,		

વેદાંતી, ચીનીયાત્રી વગેરે. ૬૪૧

વર્ગ ૪, ગૃહસ્થો—દેવો—રાજા,

મંત્રી, શેઠ, કવિ, પંડિત,

દેવ, દેવીઓ અને યુરોપિયનો

વગેરે ૬૪૪

વર્ગ ૫, ઓળખાણ—વંશ, ગચ્છ,

કુલ, ગણ, માતિ, ગોત્ર, મત,

બિરુદ, ઉપનામો, વિશેષ બાબતો

વગેરે ૬૬૦

વર્ગ ૬, સ્થાનો—દેશ, નગર,

ગામ, પહાડ, નદી, વન, તીર્થ,

ટીલો વગેરે ૬૭૬

વર્ગ ૭, ઋચો—જૈન આગમો,

જૈનમંથો, જૈનેતર ઋચો, સામ-

યિકા, લેખો, લિપિ વગેરે ૬૮૩

મ.	શબ્દનામ	પાનું	મ.	શબ્દનામ	પાનું
	શાવાચાર્ય પદાવલી	૫૫૬		(તલનાગઢ)	૫૬૧
	(આ. પીરસુર)	૫૫૭		સપાઠ રાજા	૫૬૧
	આ વિભવસિંહ	૫૫૮		ભોજ કમુજ	૫૬૨
	આ મહેશ્વર	૫૫૯		હલુ રી-રાજાવલી	૫૬૨
	આ વિભવસેન	૫૬		(રાવડ મહાવીર)	૫૬૩
	આ કમલદેવ	૫૬		(સેવામી)	૫૬૩
	આ ભવસિંહ	૫૬૧		ભેન રાજાવલી	૫૬૬
	ભે મીવલસ	૫૬૧		ભેન મેત્રો	૧૦
	ભે ભલદેવ	૫૬૧		શાવસાર	૧૦૧
	આ કોટવાચાર્ય	૫૬૧		ભોજક	૧૦૨
	આ રીશાક	૫૬૧		ભેન સ્તભો	૧૩
	આ સિદ્ધિર્વ	૫૬૨		નાકુલાઈ તીર્થ	૧૦૪
	આ મહુભ	૫૬૬		ભેન તીર્થોત્તિ વાસ્ત્વક	૧૦૬
	આ ભલભલદેવ	૫૬૬		પરિશિષ્ટ પહેલુ :	૬૬૬
	આ નમ	૫૬૬		A. બાજાવલાર	૧૧૧
	આ મસ્તવાડી (૨)	૫૬૭		B. ઉદયચિરિ	૧૧૨
	આ પાર્થ	૫૬૭		C. લાલચાપ	૧૧૩
	હર્ષકુરીચરણ	૫૬૭		D આ વળચૂતિ	૧૧૪
	સમિરચરણ પદાવલી	૫૬૮		પરિશિષ્ટ બીજી :	૬૬૬
	ભેન મેત્રો	૫૬૯		ભેન ચોરાથી ચરણ	૧૧૬
	આ વરોચક	૫૬૯		પરિશિષ્ટ ત્રીજી :	૬૬૬
	આ ભલિચક	૫૭૩		ભેન ભલિચકિત્ર ચરણ	૧૨૧
	હલુ રીચરણ પદાવલી	૫૭૭		પરિશિષ્ટ ચોથી :	
	બિમલચરિ	૫૭૮		(બાજાવલાર બાજાવલી)	૬૬૫
	કૃષ્ણચરિ	૫૭૯		વર્ષ ૧ તીર્થોત્તિના નામ	૧૨૫
	આ પીર	૫૭૯		વર્ષ ૨ ચલુધર, આચાર્ય ઉપા	
	પદાવલી	૫૮૭		ધ્યાન પ-નાસ, સમુ-આખીચરણના	
	રાજા ભલચક	૫૮૯		નામે	૧૨૭
	(તલવાડી)	૫૯		વર્ષ ૩ બીજા ધર્માચાર્યો-નિર્ણય,	
	રાજા કૌંચ	૫૯૧		દિગ્ધર, રચનાકાવલી, કૈવ	

વેદાંતી, ચીનીશાત્રી વગેરે ૬૪૧
 વર્ગ ૪, ગૃહસ્થો—દેવો-રાજા,
 મંત્રી, શેઠ, કવિ, પંડિત,
 દેવ, દેવીઓ અને યૂરોપિયનો
 વગેરે ૬૪૪
 વર્ગ ૫, ઓળખાણુ-વંશ, ગચ્છ,
 કુલ, ગણુ, માતિ, ગોત્ર, મત,

બિરુદ, ઉપનામો, વિશેષ બાબતો
 વગેરે ૬૬૦
 વર્ગ ૬, સ્થાનો—દેશ, નગર,
 ગામ, પહાડ, નદી, વન, તીર્થ,
 દીલો વગેરે ૬૭૬
 વર્ગ ૭, ઋથો—જૈન આગમો,
 જૈનઋથો, જૈનેતર ઋથો, સામ-
 યિકો, લેખો, લિપિ વગેરે ૬૯૩

सुधारो-वधारा।

पाद्य	क्षीरी	अमृत	शुद्ध
२	२५	५५१	४६१
१	३	०	मन्त्री अक्षयकुमार
३२	२७	आ. महेश्वर	५ मानदेव
५४	२	परिवर्ती	५स्त्रिभूमी
११	१३	सुरिषतस्त्रि	सुस्त्रिषतस्त्रि
७७	१	७५५६	७५६५६
७७	२८	२५	२५८
१४	१	७५५६	७५५६
१८	२८	१४४४	४४
१२३	३	अमृत	अमृत
१२३	८	नदी अमृत	७ पद्य
१७८	२	विश्वेपीमा	विश्वेपीमा
१८५	७		पी अ १ १
१८५	६	नदीस्त्रि	नामेस्त्रि
२३१	१२	विश्वस्त्रि	विश्वस्त्रि
२१	२७	६ ८१	६ ८
२८०	२७	नदीपी	नदीपी
३२	१४	नदीनदी	नदीनदी
३१	१४	धर्मधर्म	धर्मधर्म
३११	५	आर्षस्त्रि	आर्षस्त्रि
३४१	२५	१५१	८६१
३८६	११	१३३६	१३ ६
४६	२५	हरिण	हरिण
४११	३	आर्षस्त्रि नदी ७	
४५६	२८	६५ १	पाद्य १
४७	२१	अनिष्ट	अनिष्ट
५११	१४	नदी	नदी
५११	१	आ	आ
५११	१४		धर्मधर्म
५१६	२७	मानदेव	मानदेव
११७	२१	महेश्वर	महेश्वर

જૈન પરંપરાનો ઇતિહાસ

ભાગ પહેલો

જમોત્યુ જં સમણસ્સ મગવઓ મહાવીરસ્સ ।

જમો લોપ સચ્ચસાહુજં ॥

જૈન પરંપરાનો ઇતિહાસ

પ્રકરણ પહેલું

ગણધર શ્રીમુધર્માસ્વામી

વંદામિ અરિહંતે, સિદ્ધે આયરિયે અ ઉવજ્ઞાપ ।

સમણે સંઘ ધમ્મં, નાણ ચ દસણ ચરિત્ત ॥૧॥

*

*

*

અરિહંત સિદ્ધ ભદંત ગણધર સૂરિ વાચક મુનિવરા,
ગણુવશ વાચકવંશ તપગણુ ભાસતા ગુણુ સાગરા.
શાખા કુલો ગચ્છો ઘણા રતનત્રયી વૃદ્ધિકરા,
જયવત હો જયવંત હો શ્રી જૈન પદ પરંપરા. ૧

*

*

*

આ અવસર્પિણી કાળમાં ૧ શ્રીઋષભદેવ ૨ શ્રીઅજિતનાથ,
૩ શ્રીસંભવનાથ, ૪ શ્રીઅભિનંદનસ્વામી, ૫ શ્રીમુમતિનાથ, ૬
શ્રીપદ્મપ્રભુ, ૭ શ્રીસુપાર્શ્વનાથ, ૮ શ્રીચંદ્રપ્રભુ, ૯ શ્રીસુવિધિનાથ,
૧૦ શ્રીશીતલનાથ, ૧૧ શ્રીત્રિયાંસનાથ, ૧૨ શ્રીવાસુપૂજ્યસ્વામી,
૧૩ શ્રીવિમલનાથ, ૧૪ શ્રીઅનંતનાથ, ૧૫ શ્રીધર્મનાથ, ૧૬
શ્રીશાંતિનાથ, ૧૭ શ્રીકુંથુનાથ, ૧૮ શ્રીઅરનાથ, ૧૯ શ્રીમદિલનાથ,
૨૦ શ્રીમુનિસુવ્રતસ્વામી, ૨૧ શ્રીનમિનાથ, ૨૨ શ્રીનેમનાથ, ૨૩
શ્રીપાર્શ્વનાથ, અને ૨૪ શ્રીમહાવીરસ્વામી એ ૨૪ તીર્થંકરો
થયા છે તેમાંથી આજે અંતિમ છે તીર્થંકર ભગવાનોની શિષ્ય-
પરંપરા વિદ્યમાન છે અને આજે ભગવાન શ્રીમહાવીરસ્વામીનું
શાસન ચાલે છે-જયવંત્ત્વર્તે છે.

વિશ્વના અતિમ ઉપકારક ભગવાન મહાવીરસ્વામી છે. તેઓના જન્મ વિ. સ. પૂર્વે ૫૪૭માં ચૈત્ર શુદ્ધ ૧૩ની મધ્ય રાત્રે કુઠામના ક્ષત્રિયકુળ વાસમાં શબ્દ સિદ્ધાર્થની રાણી ત્રિશલાદેવીની કુક્ષિથી થયો હતો. તેમના બાઈનું નામ નંદિવર્ધન, બહેનનું નામ સુદર્શના, પત્નીનું નામ યશોદા, પુત્રોનું નામ પ્રિયદર્શના અને જમાઈનું નામ જમાલિકુમાર હતું. તેમના પોતાના બર્મમાનકુમાર, મહાવીરસ્વામી, નિત્યક નામપુત્ર અને અમલુ ભગવાન મહાવીર જેમ અનેક નામો હતાં. તેઓએ માતા-પિતા અને પાનીના મૃત્યુ પછી પોતાના બહિષ્ બંધુ નંદિવર્ધનની રક્ષા હર્ષ ૩૦ વર્ષની ભરમુશાનીમાં કાસ્તક વડે ૧૦ મીના ધોધા પહોરે ઝુનિપણું સ્વીકાર્યું. તેઓએ લગભગ ૧૨૫ વર્ષ પર્વત ભૂમિતલ પર વિહાર કર્યો, કંઠક મત ખાદ્ય કર્યું, અનેક પરિવહો-ઉપસર્ગો સહન કર્યા. સર્સરે લવલેણુ કર્યો ઝીડ્યા અને ઘોર તપશ્ચા કરી ત્યાર પછી તેઓને યજ્ઞવાલ્ક્ય નદીને કંઠે ચાલ વૃક્ષનો નીચે ખાન કરતાં કરતાં વૈશાખ સુદ ૧૦ના ધોધા પહોરે ઠેવલજ્ઞાન થયું અને તેઓએ બીજે જ દિવસે વૈશાખ સુદ ૧૧ ની સવારના પહેલે પહોરે મધ્યમ જાગ્રાપાના મહાસેન વનમાં પ્રમોવદેવ આપી અનેક મનુષ્યોને પ્રર્મમાર્મમાં સ્થાપ્યા. ૧૧ મહાધર બનાવ્યા અને સાધુ સાધ્વી, માવક તથા આનિદ્ય એ અતુર્વિધ સર્વની સ્થાપના કરી.

શિષ્ય પરિવાર

તેઓને મુખ્ય શિષ્ય ૧૧ હતા, જેઓ ગણધર તરીકે પ્રસિદ્ધ થયા. તેમનો દૂકો પરિચય નીચે મુજબ છે

૧ ગણધરે મીઠું દ્રવ્યુતિ બોલ્યું—મગધદેશના ગોબર જામમાં બોલમગોત્રીય પ્રાણજ વસુભૂતિની પત્ની પૃથ્વીદેવીએ વિ. સ. પૂર્વે ૫૫૧ માં એક તેજસ્વી બાળકને જ મઆપ્યો. તેમનું જન્મ નક્ષત્ર જ્યેષ્ઠા અને જ મ રાશિ વૃશ્ચિક હતું. માતા-પિતાએ જા બાળકનું નામ ઈન્દ્રભૂતિ રાખ્યું. ઈ દ્રવ્યુતિ ૧૪ વિષાળા પાર મામી અને જાગ્રાજ પ્રર્મશાસ્ત્રોના પરિપૂર્ણ ભણકાર થયા એટલે તે મગધમાં મહાપદ્ધિ તરીકે વિખ્યાત થયા. તેઓ ૫૦૦ પ્રાણજ

વિદ્યાર્થીઓને ભણાવતા હતા અને યજ્ઞ હોમ વગેરે તત્કાલીન બ્રાહ્મણ્ય વિધિ-વિધાન કરાવતા હતા તેઓ એકવાર પોતાના વિદ્યાર્થી પરિવાર સાથે મધ્યમ-અપાપામાં સોમિદ્ય બ્રાહ્મણને ત્યાં યજ્ઞ કરાવવા માટે આંખ્યા આ સમયે તેમની ઉંમર ૫૦ વર્ષની હતી.

બરાબર એ જ અવસરે ભગવાન મહાવીરસ્વામી કેવલી તીર્થંકર થયા અને ચતુર્વિધ સઘની સ્થાપના કરવા માટે મધ્યમ-અપાપામાં પધાયા તેઓએ પ્રથમ જ વૈશાખ સુદ ૧૧ ના પહેલા પહોરે પડિત ઈન્દ્રભૂતિ ગોતમના “છવ છે કે નહિ?” એ સ્વશયનું નિવારણ કરી તેમને ૫૦૦ શિષ્યોના પરિવાર સાથે પોતાના શિષ્ય બનાવ્યા ઉવનેદ્રવા, વિગમેદ્રવા, ધુવેદ્ર વા એ ત્રિપદી આપી પોતાના ‘ગણધર’ તરીકે સ્થાપ્યા તેમને ત જ સમયે મનઃપર્યવ-ગ્ધાન ઉત્પન્ન થયું, જે ગણધર “ગોતમસ્વામી” એ નામથી વધારે પ્રસિદ્ધ છે તેઓ મહાતપસ્વી હતા, મહાજ્ઞાની છતાં તદ્દન સરળ સ્વભાવના હતા તેઓએ ભગવાન મહાવીરસ્વામીના ઉપદેશ પ્રમાણે ૧૨ અંગ શાસ્ત્રોની રચના કરી, અનેક મનુષ્યોને દીક્ષા આપી, શ્રીકેશી ગણધર વગેરે અનેક સાથે વાતોલાપ કરી તેની ઉપર પોતાની સત્ય માર્ગશાનો પ્રભાવ પાડ્યો. એ રીતે ૩૦ વર્ષ સુધી શુદ્ધ સુનિશ્ચયનું પાલન કર્યું ભગવાન શ્રીમહાવીરસ્વામી મોક્ષે ગયા તે જ સમયે કારતક સુદ ૧ ના સૂર્યાઢ્ય સમયે તેઓ કેવલી મન્યા અને ૧૨ વર્ષ સુધી કેવળપયાય પાળી વીર સં. ૧૨ માં વૈભારગિરિ પર અનશન કરી મોક્ષે પધાયા.

૨. ગણધર અગ્નિભૂતિ —મગધ દેશના ગોખર ગામના રહીશ ગોતમગોત્રીય બ્રાહ્મણ વસુભૂતિ અને બ્રાહ્મણી પૃથ્વીદેવીના દ્વિતીય પુત્ર પડિત અગ્નિભૂતિએ ૪૭ વર્ષની ઉંમરે સોમિદ્ય બ્રાહ્મણના યજ્ઞ પ્રસંગે વૈશાખ સુદ ૧૧ને દિવસે જ પોતાના વડિલ ખંધુ ઈન્દ્રભૂતિની દીક્ષા સાંભળી ભગવાન મહાવીરસ્વામી પાસે આવી, “કર્મ છે કે નહિ” એવી પોતાની શકાનું સમાધાન મેળવ્યું અને પોતાના ૫૦૦ વિદ્યાર્થીઓ સાથે દીક્ષા સ્વીકારી. તેમણે ત્રિપદી સમજી ગણધરપદ પ્રાપ્ત કર્યું. તેઓને ૫૬ વર્ષની

ઉંમરે ઠેવળજ્ઞાન થયું અને જાગવાન શ્રીમદ્દાવીરસ્વામીની વિષય માનવામાં જે ૭૪ વર્ષની વયે વૈભાવજિરિ પર જનશનથી મોક્ષ પ્રાપ્તિ થઈ તેમનું જન્મ નક્ષત્ર કૃતિકા અને જન્મ રાશિ વૃષભ હતું.

૩ ગણુધર વાયુભૂત —ઈન્દ્રભૂતિ જોતમના ત્રીજા ભાઈ વાયુભૂતિ હતા તેમનું જે મ નક્ષત્ર સ્વાતિ અને જન્મ રાશિ તુલા હતી તેમને પણ ૪૨ વર્ષની વયે પોતાના જાને વહિલે જમુઓની દીકરા સાંભળીને નમ્રભાવે જાગવાન મદ્દાવીરસ્વામી પાસે જાવી વૈશાખ સુદ ૧૧ ની સવારે “આત્મા આ શરીરથી બિન્ન છે કે અભિન્ન છે” એવી પોતાની સમજનું સમાધાન મેળવી પોતાના ૫૦૦ શિષ્યો સાથે દીકરા સ્વીકારી, ત્રિપદી મેળવી ગણુધરપદ પ્રાપ્ત કર્યું તેઓ ૫૩ મા વર્ષે ઠેવણી જન્મ્યા અને ૭૦ મા વર્ષે જાગવાન મદ્દાવીરસ્વામીની વિષયમાનવામાં જે વૈભાવજિરિ ઉપર જનશન સ્વીકારી નિર્વાણ પામ્યા.

૪ ગણુધર અમરદાસ્વામી —આ ગણુધર ઠેવણી નિવાસી ભારદ્વાજયોગીય જ્ઞાણજી ધનમિત્ર અને વાયુલીલેવીના પુત્ર હતા તેઓનું જન્મ નક્ષત્ર મૃગશ્રિ અને જન્મ રાશિ મકર હતું તેમને ૫૧ મા વર્ષે મધ્યમ જ્ઞાપામાં વૈશાખ સુદ ૧૧ ની સવારે “જલ ભૂત છે કે નહિ” એવા પોતાના સમજનું સમાધાન મેળવી ૫૦૦ શિષ્યો સાથે જાગવાન મદ્દાવીરસ્વામી પાસે દીકરા જીવીકાર કરી અને ત્રિપદી ખાતે ગણુધરપદ પ્રાપ્ત કર્યું તેઓને જાગવાન મદ્દાવીરસ્વામીની વિષયમાનવામાં જે ૬૩ મા વર્ષે ઠેવળજ્ઞાન ઉપર જનમ થયું અને ૮૦ મા વર્ષે વૈભાવજિરિ પર નિર્વાણ પ્રાપ્ત કર્યું.

૫ ગણુધર શ્રીસુધર્માસ્વામી —આ ગણુધર ઠેવણી નિવાસી અસિવેશજનયોગનાજા જ્ઞાણજી ધનમિત્ર અને ભદ્રિયા રેવીના પુત્ર હતા તેમનું જન્મ નક્ષત્ર ઉત્તરા ફાલ્ગુની અને રાશિ જન્મ હતી જે સમર્થ વિદ્વાન હતા અને ૫૦૦ શિષ્યો સાથે જ્ઞાપામાં સોમિલ ભટ્ટને જાં મણ કથનવા જાન્યા હતા ત્યાં જે વૈશાખ સુદ ૧૧ ની સવારે મહાસેન વનમાં જાગવાન મદ્દાવીરસ્વામી પાસે જઈ “જે પ્રાણી જેવો હોય તે જીવ ભવમાં પણ તેવો

રહે કે પલટાય” એવી ચોતાની શંકાનું સુંદરતમ સમાધાન મેળવી ચોતાના શિષ્ય પરિવાર સાથે ભગવાનના શિષ્ય બન્યા. ભગવાને પણ તેમને ત્રિપદી આપી ગણુધરપદે સ્થાપ્યા અને દીધાયુ હોવાના કારણે ગણુની અનુસા પણ તેઓને જ આપી એટલે ચોતાની યદી ગણુતા નાયક તરીકે તેમની વરણી કરી હતી તેમની ૫૦ વર્ષે દીક્ષા, વીર સં. ૧૩ માં એટલે ૯૩ વર્ષે કેવળજ્ઞાન અને વીર સં. ૨૦ માં એટલે ૧૦૦ વર્ષે વૈભારગિરિ પર અનશન-પૂર્વક નિર્વાણ થયું હતું.

૬. ગણુધર મંડિત — મૌર્ય ગામના વિપ્ર વાશિષ્ઠગોત્ર-વાળા ધનદેવ અને વિજયાદેવીના પુત્ર મંડિતકુમાર તેમનું જન્મ નક્ષત્ર મઘા અને જન્મ રાશિ સિંહ હતાં તેઓ ૫૪ માં વર્ષે વૈશાખ સુદ ૧૧ ના દિવસે ભગવાન મહાવીર પાસે “બધ તથા મોક્ષનો” સદેહ દ્વર કરી ૩૫૦ વિદ્યાર્થીઓ સાથે દીક્ષિત થયા ત્રિપદીશ્રવણપૂર્વક ગણુધર બન્યા ૬૮ માં વર્ષે કેવળી થયા અને ૮૩ માં વર્ષે ભગવાન શ્રીમહાવીરસ્વામીની વિદ્યમાનતામાં જ વૈભાર-ગિરિ પર અનશન કરી નિર્વાણ પામ્યા

૭. ગણુધર મૌર્યપુત્ર — તેઓ મૌર્ય ગામવાસી બ્રાહ્મણ મૌર્ય અને વિજયાદેવીના કુમાર હતા તેમનું જન્મ નક્ષત્ર મૃગ-શીર્ષ અને જન્મ રાશિ વૃષભ હતી તેમને ૬૫ વર્ષની ઉંમરે વૈશાખ સુદ ૧૧ ના દિને ૩૫૦ શિષ્યો સાથે ભગવાન મહાવીર-સ્વામી પાસે “દેવની વિદ્યમાનતા” બાબતનું સમાધાન મેળવવા-પૂર્વક દીક્ષા, ત્રિપદીપ્રાપ્તિ અને ગણુધરપદપ્રાપ્તિ થયેલ છે તેઓ ૮૦ માં વર્ષે કેવળી અને ૯૫ માં વર્ષે ભગવાનની હયાતીમાં જ વૈભારગિરિ ઉપર અનશન કરી મોક્ષે પધાર્યા છે.

૮. ગણુધર અકપિત — આ ગણુધર મિથિલાના ગૌતમ-ગોત્રીય દેવ બ્રાહ્મણ અને જરાંતીના પુત્ર હતા તેમનું જન્મ નક્ષત્ર ઉત્તરાષાઢા અને રાશિ મકર હતા તેમણે ૪૯ માં વર્ષે વૈશાખ સુદ ૧૧ ના દિવસે મહાસેન વનમાં ભગવાન મહાવીર પાસે “નાર-

છીજોના અસ્તિત્વ" વિષે સમાધાન મેળવી ૩૦૦ ચિખો સાથે દીકા લીધી. ત્રિપદી સાંભળી ગણધરપદ મેળવ્યું ૫૮ મા વર્ષે કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું અને ૭૮ મા વર્ષે ભગવાનની વિદ્યમાનતામાં જ વૈભાવગિરિ ઉપર અનશન લઈ મોક્ષમન કર્યું.

૬ ગણધર અણસરખાતા—તેઓ અયોધ્યાના હરિતમેત્રીય વસુ બ્રાહ્મણ અને નહાદેવીના પુત્ર હતા તેમનું જ મ નક્ષત્ર મુરશિર અને જન્મ રાશિ મિથુન હતી તેમણે મહાસેન વનમાં ભગવાન મહાવીરસ્વામી પાસે વર્ષ પિતાની "પુરુષ પાષની હવાલી" બાજલ થકાનું સમાધાન મેળવી ૪૭ મા વર્ષે વૈશાખ સુદ ૧૧ ના દિવસે ૩૦૦ વિદ્યાર્થીઓ સાથે ભગવાનની પાસે દીકા સ્વીકારી, અને ત્રિપદી સાંભળી ગણધરપદ મેળવ્યું ૫૬ મા વર્ષે કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું અને ૭૨ મા વર્ષે ભગવાનની વિદ્યમાનતામાં જ વૈભાવગિરિ ઉપર અનશન સ્વીકારી નિર્વાણ મેળવ્યું.

૧૦ ગણધર મેતાઈ—તેઓ વત્સ દેશના તુલિકા જામના કોદિન્ધ્યમેત્રીય હતા બ્રાહ્મણ અને વસુદાદેવી બ્રાહ્મણીના પુત્ર થાય તેમનું જ મ નક્ષત્ર અશ્વિની અને જ મ રાશિ મેષ હતી. તેમણે મહાસેન વનમાં ભગવાન મહાવીરસ્વામી પાસે વર્ષ પિતાની "ધર-લોકની હવાલી" બાજલ થકાનું સમાધાન પામી ૩૭ વર્ષની ઉંમરે વૈશાખ સુદ ૧૧ ના દિવસે ૩૦ વિદ્યાર્થીઓ સાથે ભગવાન પાસે દીકા લીધી ત્રિપદી સાંભળી ગણધરપદ લીધું ૪૭ મા વર્ષે કેવળજ્ઞાન લીધું અને ૬૨ મા વર્ષે ભગવાનની હવાલીમાં જ વૈભાવગિરિ ઉપર અનશન સ્વીકારી મોક્ષ પ્રાપ્ત કર્યું.

૧૧. બાસદીશિલ ગણધર પ્રજાસરસ્વામી—તેઓ રાજગૃહી નગરીમાં કોદિન્ધ્યમેત્રીય બ્રાહ્મણ મીનલની પત્ની બ્રાહ્મણી અતિભદ્રાની કુલિની પુત્ર નસરમાં ને કઈ રાશિમાં જ મ્યા હતા તે બાલપયમાં જ નિદાન બન્યા અને ૩૦૦ વિદ્યાર્થીઓને અધ્યાપન કરાવતા હતા મહાસેન વનમાં ભગવાન મહાવીરસ્વામી પાસે દીકા લીધી ત્રિપદી સાંભળી ગણધરપદ લીધું ૪૭ મા વર્ષે કેવળજ્ઞાન લીધું અને ૬૨ મા વર્ષે ભગવાનની હવાલીમાં જ વૈભાવગિરિ ઉપર અનશન સ્વીકારી મોક્ષ પ્રાપ્ત કર્યું.

કેવળી બની ત્યાં પધાયો ત્યારે ૧૦ વિદ્વાનોએ તો પોતાના પરિવાર સાથે ભગવાનની શિષ્યવૃત્તિ સ્વીકારી હતી પંડિત પ્રભાસ પણ વૈશાખ સુદ ૧૧ ને દિવસે મહાસેન વનમાં ભગવાનની પાસે આવ્યા અને “મોક્ષ છે કે નહિ” એવી પોતાની શંકાનું નિરાકરણ કરી પોતાના શિષ્યો સાથે ભગવાનના શિષ્ય બન્યા અને ત્રિપદી સાંભળી ૧૧ મા ગણુધર બન્યા તેઓ ૨૫ મા વર્ષે કેવળજ્ઞાની થયા અને ૪૦ મા વર્ષનું આયુષ્ય પૂર્ણ કરી ભગવાનની હયાતીમા જ વૈભારગિરિ પર અનશન કરી મોક્ષગામી બન્યા.

આ ૧૧ ગણુધરો પ્રાક્ષણ ભતિના, વજ્રઋષભનારાય સ ધ-યણુવાળા, સમચતુરજ્ઞ સ્થાનવાળા, સ્વર્ણ સમાન કાંતિવાળા અને આહારક શરીરથી અધિક રૂપસંપદાવાળા હતા. તે દરેકે વૈશાખ સુદ ૧૧ ના પહેલા તથા બીજા પહેલે ભગવાન મહાવીર-સ્વામી પાસે દીક્ષા સ્વીકારી અને ગણુધરપદ મેળવ્યું તેઓ ગૃહસ્થપણે ૧૪ વિદ્યાના પારગામી હતા. મુનિપણે દ્વાદશાંગી ગણિ-પિટકના ધારક-નિર્માતા અને અતે કેવળજ્ઞાની બન્યા હતા. આ દરેક ગણુધરો રાજગૃહીની વૈભાર પહાડી પર માસક્રમણ તપથી મહિનાનું અનશન કરી નિર્વાણ પામ્યા હતા.

ભગવાન મહાવીરસ્વામીએ વૈશાખ સુદ ૧૧ ના બીજા પહેલે ૧૧ ગણુધરો બનાવ્યા ત્યાં જ સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકા એ ચતુર્વિધ સંઘની સ્થાપના કરી અને ત્યારથી ૩૦ વર્ષ સુધી વિહાર કરી જગત ઉપર મહાન ઉપકાર કર્યો.

તે દરમ્યાન સિન્ધુસૌવીરનો રાજા ઉદાયી, બનારસનો રાજા અલખ, કંપિલપુરનો રાજા સચતિ, દશાર્ણપતિ દશાર્ણભદ્ર; સુગ્રીવ નગરનો રાજા બલભદ્ર, કુરુરાજા ઋષિશિવ, મહારાજા વીરાંગ, મહારાજા વીરજસ વગેરે રાજાઓ, વિશાલાની રાજકન્યાઓ, અગ દેશની રાજકન્યા ચંદનબાળા, મહારાજા શ્રેણિકની ૨૩ રાણીઓ, યુગબાહુની રાણી, મહારાજા શતાનીકની પટ્ટરાણી, રાજકુમારી જયન્તી રાજગૃહીના રાજકુમારો મેઘકુમાર વગેરે, સુદર્શનનો રાજકુમાર, પોલાસપુરનો રાજકુમાર, અર્ધમત્તો, આદ્ર દેશનો રાજ-

કુમાર જાડૈંઠ અને મુળાહું વચેરે ૧૦ રાજકુમારોએ જોન ઘીર્ધા
રવીઠારી ભજવાનના મમણસુખમાં હાજલ થયા હતા.

મગધરાજ કૈવલિક, મગધપતિ કૌલિક, મગધેશ હિદામી, વિશાલા
પતિ મહારાજા ચેટક, ગણરાજા શાળ, અવન્તીરાજ વલ્લભચોત, જા
પતિ હિમિવાહન, મુદ્ધર્થન નગરરાજ મુગળાહું, પીલાસપુરનો રાજા
વિજયસેન, કુરુજામપતિ ગણરાજા નરિવર્ધન, વલ્લભરાજ ચતાનીક,
જામલકાપાનો શાસક સેત, કેકેયપતિ મહારાજા પ્રદેશી, ખાખાપુરી
શાસક ગણરાજા હસ્તિપાલ, કુરુરાજા અરિવશત્રુ, જમલપુરપતિ
મનભાહું લીરપુરનો રાજા કુમ્ભમિત્ર, વિજયપુરપતિ વાસવદત્ત, જલ,
સોજાધાપતિ જલ્પિતકલ, કનકપુરપતિ મિલભદ્ર, મહાપુરનરેશ,
મુદોપનમદપતિ અશ્વૈન, અરુપેશ દત્ત અને કૌશલરાજ મિત્રનન્દિ
વચેરે વચેરે સપરિવાર ભજવાન મહાવીરના જનન્ય ઉપાસકો હતા.

ભજવાનના શાસનમાં ૬ અઢિતબો જોવી હતી કે જે જાગામી
જોવીશીમાં ભરતજોતમાં તીર્થ કરવાનાર છે, જેના નામનીએ મુજબ છે.

૧. મહારાજા કૈવલિક મરીને નરકમાં ગયેલા છે જાવતી
જોવીશીમાં પહેલા પથનાલ નામે તીર્થ કર થશે.

૨. ભજવાનના કાકા મુખાર્જી મરીને ઈશાન દેવલોકમાં
ગયેલા છે જાવતી જોવીશીમાં જીભ મુરદેવ નામે તીર્થ કર થશે.

૩. મહારાજા કૌલિકના પુત્ર મમધરાજ હિદામી વિનયસ્થનના
હાથે મરી સનતકુમાર દેવલોકમાં ગયેલા છે તેજો ત્રીભા મુખાર્જી
નામે તીર્થ કર થશે.

૪. પોદ્દિલ જાણગાર હરિવનાપુરમાં ૩૨ રમખીજોને છાદી
શુદ્ધ સમય પાળી મરીને સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનમાં ઉડપન્ન થયેલ
છે તે જોધા રવચપ્રભ નામે તીર્થ કર થશે. ('અનુત્તરોપપાતિક')

૫. હૃદાયુ જાણક મરી દેવ જનેલા છે પાંચમા સર્વાનુમતિ
નામે તીર્થ કર થશે.

૬. શાળ જાણક જાવતી જોવીશીમાં શાતમા ઉદયપ્રભ નામે
તીર્થ કર થશે.

૭ શતકે શ્રાવક દશમાશતકીર્તિ નામે તીર્થ કર થશે (ભગવતી).

૮. દૃઢ સમ્યક્ત્વધારિણી ઊર પુત્રોની માતા અને અંબક પરિત્રાજક દ્વારા ભગવાનનો ધર્મલાભ મેળવનાર શ્રાવિકા સુલસા આવતી ચોવીશીમાં નિર્મમ નામે તીર્થ કર થશે.

૯. સિંહ અણુગારને બીજેરાપાક વહોરાવનાર દેવતી શ્રાવિકા મરીને અન્યુત દેવલોકમાં ગયેલ છે. આવતી ચોવીશીમાં સત્તરમા સમાધિ નામે તીર્થ કર થશે. x દ્વિગમ્મરીય ગ્રંથમાં પણ દેવતીએ ભગવાનને ઔષધ આપી તીર્થ કર નામ કર્મ ઉપાભયું હતું એવું વર્ણન છે (‘ઠાણાંગસૂત્ર’ સ્થાન ૬)

અત્યાર પહેલાં ભગવાન પાર્શ્વનાથના સંતાનીય ચાર મહાવ્રતવાળા શ્રમણો વિદ્યમાન હતા, જેમાં આચાર્ય શ્રીકૈશી ગણધર મુખ્ય હતા. ગણધર ઇન્દ્રભૂતિ ગૌતમસ્વામી તેમને શ્રાવસ્તીમાં મળ્યા હતા અને તેમને એવી શંકા થઈ હતી કે, ભગવાન પાર્શ્વનાથ તથા ભગવાન મહાવીરસ્વામી; એ બંને તીર્થ કરે છે અને તીર્થ કરેના માર્ગમાં ફેર ન હોવો જોઈ એ શ્રીગૌતમસ્વામીએ તેનું સમાધાન કરતાં જણાવ્યું હતું કે બંનેના શ્રમણ સંઘોમાં જે દેખાતો ફેર છે તે વાસ્તવિક નથી, ઈત્યાદિ ખુલાસાના પરિણામે શ્રીકૈશીસ્વામી ભગવાન શ્રીમહાવીરસ્વામીની પાસે તેમની આજ્ઞામાં આવી ગયા હતા. આ રીતે શ્રમણસંઘનું મોટું સગઠન થયું આ કૈશી ગણધરની શિષ્યપરંપરા ચાલી જેનું નામ ‘ઉપકેશગમ્મ’ પડ્યું ઉપકેશગમ્મની પટ્ટાવલી પાછળ આપેલી છે

વળી ગોશાળો કે જે શરૂઆતમાં ભગવાન મહાવીરસ્વામીને શિષ્ય હતા, તેણે ‘આણવકેમત’ ચલાવ્યો તેના મૃત્યુ પછી તેના કેટલાક શિષ્યો પણ ભગવાન મહાવીરસ્વામીની આજ્ઞામાં આવી ગયા હતા

x દેવતીશ્રાવિકયા શ્રીવીરસ્ય ઔષધદાનં દત્તં તેનોપધિદાન-
ફલેન તીર્થકરનામકર્મોપાર્જિતમ્-અતઃપવ ઔપધિદાનમપિ દાતવ્યમ્॥
(‘સમ્યક્ત્વકૌમુદી.’ પૃ. ૬૫)

આ સિવાય શેઠ મુદશન, બન્નકુમાર અજબધિંપતિ શાહિ
ભટ્ટ, ઠમુદક, વિમ્બ ઝવજાદત્ત, સાર્થવાહ મુજાત, અપાનો મત્રી ધર્મ
ધોષ, વાઝડનો મત્રી વાઝાક, અવન્તીનો રાજકુમાર જોષાલ વગેરે
પરિવારો, બ્રાહ્મણો, ક્ષત્રિયો અને શેઠ-શાહુકારો વગેરે પણ
અગવાનની ખાસે આવી ઈશ્વિત બન્યા હતા.

જ્યેષ્ઠે અગવાનના સાસનમાં ૧૪૦૦૦ સાધુ, ૪૬૦૦૦
સાધ્વીઓ, ૧૫૬૦૦૦ વરધારી આવકો અને ૩૧૮૦૦૦ વરધારિણી
અધિકારી હતા.

તીર્થ કર અગવાન મુજાતે સાદી પળીસ દેશમાં વિવર્ણા છે
અને ધર્મપ્રચાર કર્યો છે તે દેશો આ પ્રમાણે છે

નંબર	આર્જદેશ	રાજધાની
૧	અવધ	રાજમુહી (રાજમિર)
૨	અજ	અગ્રા (અગ્રાનાથ)
૩	અન (અમાળ)	વામશિવિ (વામશુર)
૪	કલિંગ (કીખા અને દ્રવિડની વચ્ચે)	કાંચનપુર
૫	કાશી	વારાણસી (બનારસ)
૬	કોટલ (અવધ)	કાશિ (અયોધ્યા)
૭	કુરુ	અલ્હપુર (દસિનાપુર)
૮	કુસાન	કોરિય (કોરીપુર)
૯	પાંચાલ (ગ્રેમ)	કાપિલ (કપિલ)
૧૦	અવધ	અદિત્યા
૧૧	કોશાલ (કાશિવાસ-કોશાલ)	દારવતી (દારિય)
૧૨	વિરોહ	મિથિલા (બનકપુર)
૧૩	વત્સ (પ્રયાગની પશ્ચિમે)	કોશાલી (કોશમ)
૧૪	કાશિ	નન્દિપુર
૧૫	પથલ (પૂર્વપથ)	કાશિપુર (દક્ષીણા ખાસે)
૧૬	મદરવ (અજવર નવપુરનો ખોલ)	વેરાહ
૧૭	અવધ (અજ)	વરુણા
૧૮	વૈષાળ (કાશીઅવધ-ખાનોલ)	મુતિધાવતી
૧૯	મેઘાદિ (મદેરી)	મુક્તિમતી

૨૦	સિંધુ-સૌવીર (૫ જાળ)	વીતલય (બેરા)
૨૧	શૂરસેન	મથુરા
૨૨	ભગી	પાવા (વિશાલાની પશ્ચિમે)
૨૩	વર્ત (વર્તક)	માસપુરી
૨૪	કુણાલ	આવસ્તી (સેટમહેટ)
૨૫	લાટ	કોટિવર્ષ (બાનગઢ)
૨૬	કેકય (અર્ધદેશ)	શ્વેતાખિકા (ખકોદલા)

ભગવાન મહાવીરસ્વામીએ ઉક્ત આર્યદેશોમા વિહાર કરી ધર્મોપદેશ આપ્યો, તેમાં પશુ નીચેનો પ્રદેશ જૈનધર્મની પ્રધાન ભૂમિ લેખાતી હતી.

પૂર્વમાં અગ અને મગધ, દક્ષિણે કોશાંબી, પશ્ચિમે કુરુક્ષેત્રનો યૂષ્ણા વિભાગ અને ઉત્તરે કુણાલનો સીમાડો આની વચ્ચેનો પ્રદેશ ચેટલે ભારતવર્ષનો મધ્યમ ખંડ તત્કાલીન ધર્મપ્રધાન ભૂમિ હતી, જેમાં તે સમયે સામાન્ય રીતે ૧ કાશી, ૨ કૌશલ, ૩ અગ, ૪ મગધ, ૫ વજ્જી, ૬ મલ્લ, ૭ ચેદી, ૮ વત્સ, ૯ કુરુ, ૧૦ પાંચાલ, ૧૧ મત્સ્ય, ૧૨ શૂરસેન, ૧૩ અરમક, ૧૪ અવન્તી, ૧૫ ગધાર અને ૧૬ કળિંગ, એ ૧૬ મહારાજ્યો હતા તેમાં લિચ્છવી, વિદેહી અને મલ્લ એ ગણ્યતંત્ર રાજ્યો હતા લિચ્છવીના જુહા જુહા ૯ સંધોનું એક સંઘરાજ્ય હતું, જેની રાજધાની વિશાલા હતી અને તેનો મુખ્ય ગણનાયક મહારાજ ચેટક હતો આ મહારાજ ચેટક ભગવાન શ્રીપાર્શ્વનાથના સંતાનીય શ્રમણોનો પરમ ઉપાસક હતો અને ભગવાન શ્રીમહાવીરસ્વામીનો મામેા થતો હતો એકઠરે મહારાજ ચેટક અને લિચ્છવીઓ પરમ જૈન હતા વિદેહીઓના સંધોનું પશુ ઘણું કરીને કરાલ રાજાના મરણ પછી સંઘરાજ્ય બન્યું હતું. તેની રાજધાની મિથિલા હતી આ લિચ્છવી અને વિદેહીઓના સંધોના જોડાણરૂપે એક “વૃજી” સંઘ સ્થાપિત થયો હતો તેની રાજધાની પણ વિશાલા હતી અને તેનો ગણનાયક પણ મહારાજ ‘ચેટક’ જ હતો. ચેટકું જ નહીં પણ તે સંધોની રાજધાની મિથિલાને બદલે

બની હતી બમવાને વિશાલામાં ૧૨ જોમાસા કર્યાં હતાં. મિલિલામાં ૭ જોમાસાં કર્યાં બમવાન મદાવીરવામી વિશાલાના જાણેજ હતા અને વિશાલામાં જવારનવાર વિચરતા હતા તેથી જ તેઓ વિદેહદિન્ટ અને વૈશાલિક પવ્વ કહેવાય છે

મલ્લના જુદા જુદા ૬ સંધાનુ પવ્વ ગણરાજ્ય હતું, જેણે સ્થાન સમયે મલ્લ વાસેનો પ્રદેશ (માનસિમ અને હભરી જાત જિલ્લો) હતો આ સંધાના ગણરાજ્યે બમવાન મદાવીર સ્વામીના ઉપાસકો હતા તે સમયે મલ્લ ભારતમાં જોકે ૬૬૯ ૭૭૦૭ ગણરાજ્યો હતા ૧૭ અને મલ્લ સિવાયના બીજા બોદ જોડ- તત્ત રાજ્યો હતાં તે પૈકીના કાશીરાજ વગેરે વધુ રાજ્યો બમવાન મદાવીરવામીના અનુયાયીઓ હતા તેની નોંધ નામ વાર ઉપર આપી દીધી છે

આ રીતે બમવાન શ્રીમદાવીરવામીએ ૩૦ વર્ષ સુધી જગત ઉપર ઉપકાર કર્યો અને વિ. સુ. પૂર્વે ૪૭૦માં બમવાન પાળાપુરીમાં દરિયાકાંઠા રાજાની દેવનચાળામાં આવી જોમાસુ રહ્યા અને ત્યાં જ ઉપદેશ આપતાં આપતાં દીવાળીની સને ઉજા પહેાંરે સુવર્ણસિદ્ધ મુદૂનીમાં નિર્વાણ પામ્યા આ સમયે કોઈ જાસ રાષ્ટ્રમાં માટે આવેલા ૬ લિખ્તો અને ૬ મલ્લકી એ ૧૮ ગણરાજ્યો ત્યાં હાજર હતા તેઓએ બમવાનનું નિર્વાણ થતાં આવ ઉદ્યોગ જવામી દ્રવ્ય ઉપાત્ત કર્યો-દીવા પ્રમટાબ્ધા અને ત્યારથી આપતર્જમાં દિવાળીપર્વની સ્થાપના થઈ બીજે દિવસે કાર્તિક સુદ ૧ના સુર્યોદય સમયે ગણપર જોતમસ્વામીને કેવળ જ્ઞાન થયું અને ગણપર શ્રીસુધર્માસ્વામી બમવાનની પાદે આબ્ધા તેઓ સમના નામક બન્ધા

તત્કાલીન યજ્ઞ ધર્મચાર્યો

તે સમયે ભારતવર્ણના મધ્યજાતમાં ૧ જોતમજુહ, ૨ પૂર્વ- કાશ્યપ, ૩ જોશાલ ૪ સજ્જી વેશ્વરીપુત્ર, ૫ અલિત દેવકજનક અને ૬ કુલ મત્તાવન એમ બીજા ૭ મોટા ધર્મસ્થાપકો થયા

હતા જે પૈત્રી શાક્યસિંહ ગૌતમણુદે બૌદ્ધ ધર્મને જન્મ આપ્યો તેમણે પોતાના ત્રિપિટકોમાં સ્થાને સ્થાને ભગવાન શ્રીમહાવીરનો નિર્ગન્થ જ્ઞાતપુત્ર એવા નામથી ઉલ્લેખ કર્યો છે

પૂણ કાશ્યપ વગેરે સ્વતંત્ર ધર્મસંસ્થાપકો હતા, કિન્તુ તેમનો વિશેષ ઇતિહાસ કંઈ મળતો નથી મખલીપુત્ર ગોશાલ તે આજીવકધર્મનો સ્થાપક હતો. ‘ભગવતીસૂત્ર’ અને બૌદ્ધ ત્રિપિટકોમાં તેનો ઇતિહાસ મળે છે, જેનો સાર આ પ્રમાણે છે X

રાજગૃહીમાં મંખરી નામે મખપુત્ર હતો તેની પત્ની સુભદ્રાએ બહુત્ર ભટ્ટની ગોશાળામાં એક બાળકને જન્મ આપ્યો સમય જતાં ગોશાળામાં જન્મ્યો હોવાથી તે “ગોશાળો” એવા નામથી પ્રસિદ્ધ થયો ભગવાન મહાવીરસ્વામી દીક્ષાના બીજા વર્ષે રાજગૃહીમાં ચોમાસું આવ્યા ત્યારે તે ભગવાનનો સેવક બન્યો ચોમાસા પછી સ્વયં નમ્ર થઈ, લોચ કરી, ભગવાનનો શિષ્ય બન્યો અને ભગભગ આઠ વર્ષ સુધી ભગવાનની સાથે રહી તેજોદેશ્યાની વિદ્યા મેળવી ભગવાનથી બુદ્ધો પડ્યો તેણે તેજોદેશ્યા સાધી, ભગવાન પાર્શ્વનાથની પરપરાના પતિત થયેલા સાધુઓ પાસે અષ્ટાંગ નિમિત્ત ભણી ૧ શાન, ૨ કલક, ૩ કાર્ણકાર, ૪ અછિદ્ર, ૫ અગ્નિવેશ્યાયન અને ૬ ગોમાયુપુત્ર અર્જુન, એ ૬ દિશાચર શિષ્યો મેળવી પોતાને સર્વજ્ઞ જાહેર કરી “આજીવક” નામનો નવો મત ચલાવ્યો આ મતમાં શીનોઠક શકલ, બીજકાય ભક્ષણ, આધા-

Xતથા—પૂરણઃ કાશ્યપો મશ્કરી ગોશાલિપુત્રઃ,
સંજયી વૈરટ્ટોપુત્રોઽજિતઃ કેશકમ્બલઃ, કકુદઃ કાત્યાયનો,
નિર્ગન્થો જ્ઞાતપુત્રઃ ॥

(બૌદ્ધ-દિવ્યાદાન ૧૨૧૪૩-૧૪૪)

મશ્કરી સંજયી વૈરૈરજિતઃ કકુદસ્તથા ।

પૂરણજ્ઞાતિપુત્રાદ્યા મૂર્ત્વા ક્ષપણકાઃ પરે ॥

(અવદાન-કલ્પલતા પલ્લવ ૧૩૪૧૧)

કર્મિક આદાર, સીસેન, હસ્તાવશેષન, દિગ્ગજ, ઉદ્યમને
 અપભ્રંશ અને નિમિત્તવાદ વગેરે વિશેષતાઓ હતી જનતાન
 વીર્ય કરે થયા પછી જોડેને વર્ષે શીશુ પરીવાર સાથે આવસ્થિત
 પદાર્થો. એટલે બોધાણે પણ તેમની સામે વાદ કરવા આપ્યો.
 તેણે આવતાં જ પહેલાં “તમારો શિષ્ય બોધાણે તે હું નથી”
 એવો ઇન્કાર કર્યો. જનતાને તેને સત્યવાદી બનવા માટે સમજાવ્યો.
 પરંતુ તે એકનો જ થયો નહીં તેણે આવેશમાં આવી જનતાનું
 અપમાન કર્યું સર્વાનુબ્રુતિ મુનિ અને મુનિશ્રી મુનિએ તેને તેમ
 કરતો શિક્ષા એટલે બોધાણે તેણેદેશમાં વહે તે જ નેને બાળી
 મારી નાખ્યા અને એવે જનતાન મહાવીરસ્વામી ઉપર પણ
 તેણેદેશમાં છોડી. પરંતુ તે છોડી પછી એટલે બોધાણે તે તેણે
 દેશમાં જીવ જીવ થતો કુલારને ઘેર જઈ શીતોપચાર કરવા
 આપ્યો અને અતે તેણેદેશમાં વાસ જ ન થવાથી સાતમે દિવસે
 મૃત્યુ પામ્યો. તેને મૃત્યુ પહેલાં શુભ ભાવના આવી અને પોતાની
 હરેક શુભ માટે પશ્ચાત્તાપ થતા પોતાના શિષ્યોને એકલા કરી
 હરેકને વાસ્તવિક વસ્તુથી જાહેર કર્યા તેણે સાદા શબ્દોમાં જણાવ્યું
 કે “મેં તો શુભ કરી છું પરંતુ તમે શુભ કર્યો નહિ તમે
 જનતાનના શરણે જાઓ” વગેરે વગેરે તેમના આ વચનથી
 આશ્ચર્યમયતા થવા ક્રમશઃ જનતાન મહાવીરસ્વામીના શાસનમાં
 આવી જાવ્યા તેઓએ પૂર્વવતી લેનધર્મ જ અપનાવ્યો હતો.
 માત્ર દિગ્ગજ રહેવા તરફ એમનું વલણ મજબૂત હતું સજાત.
 અરમકેવલી શીશુસ્વામી પછી આ ૧૧૫૧૧૦૦૦ ૩ આં વિષ્ણુ
 કુમાર, ૪ આં નંદિમિત્ર, ૫ આં અપરાજિત, ૬ આં બોધર્થન
 વગેરે આચાર્યો થયેલા છે.

આ તરફ જનતાને તેણેદેશમાં તો લાગી નહીં હિં તુ તેની
 હવા લાગી એટલે પિતૃભવની અસર થવા લાગી છ મહિના તો
 એમ જ થાઈને અતે જનતાને સિદ્ધ અણુમાર પામે દેવતા
 અધિકારને લાંબી નિર્દોષ ત્રિભુવનમાં મગાવી અનાસક્ત પણે
 વાપર્યો અને શાંત થયો.

પહેલો નિહ્વ જમાલિ :

ભગવાનને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા પછી ઔદમે વર્ષે જમાલિ પહેલો નિહ્વ થયો તેણે ‘ખલુરતમત’ સ્થાપ્યો.

કુંડપુરના ક્ષત્રિય, ભગવાન મહાવીરસ્વામીના ભાણેજ અને જમાર્ત જમાલિકુમારે ૫૦૦ રાજપુત્રો સાથે ભગવાનની પાસે દીક્ષા લીધી ત્યાં પછી તેની પત્ની અને ભગવાનની પુત્રી પ્રિયદર્શનાએ પણ ૧૦૦૦ રાજપુત્રીઓ સાથે દીક્ષા સ્વીકારી જમાલિ મુનિએ ૧૧ અંગ ભણ્યા પછી ભગવાનની સમ્મતિ ન હોવા છતાં પોતાના શિષ્યો સાથે શ્રાવસ્તિ તરફ સ્વનત્ર વિહાર કર્યો ત્યાં તેમને માટે સંધારો પાથરતા શિષ્યોએ સંધારો કંઈક અધૂરો હતો છતાંય “સંધારો પાથર્યો” એવો શબ્દપ્રયોગ કર્યો આ સમયે જમાલિએ નૈગમનયવાળા કહેમાણે કહે એ સિદ્ધાંતને અસત્ય માની તેનો વિરોધ કર્યો આ સિદ્ધાંતના ઉપદેશક ભગવાનને પણ અસત્ય વાદી તરીકે બહાર કર્યા અને પોતાનો અત્રંભૂતનયવાળો કહેમાણે અકહે એવો નવો પક્ષ સ્થાપ્યો સ્થવિરોએ, ઘડાના પૂર્વ સ્વરૂપો તૈયાર થતાં તે તે અશે ઘડો થયો એમ મનાય છે, એક-વીસ વર્ષના પહેલે દિવસે જ મનુષ્ય ૨૧ વર્ષનો મનાય છે, યાત્રા કરવા જનાર મનુષ્ય ઘર બહાર કે ગામ બહાર ગયો એટલે તે યાત્રા કરવા ગયો એમ કહેવાય છે, અને એ જ રીતે ઘણા સંધારો પથરાઈ ગયો તેથી સંધારો થયો એમ મનાય છે, અસત્માંથી વસ્તુ ઉત્પન્ન થતી નથી, સત્માંથી જ વસ્તુ ઉત્પન્ન થાય છે, આ હિસાબે સંધારાની શરૂઆત પછી સંધારો થયો એમ જ કહી શકાય કિન્તુ સંધારાની શરૂઆત પછી સંધારો થયો એમ કહેવું ગેરવ્યાજબી નથી, આ સ્થિતિમાં સંધારો થયો એમ મનાય છે, ઈત્યાદિ અનેક દૃષ્ટાંતો આપી તેને સમજાવ્યો પરંતુ જમાલિ એકનો એ ન થયો એટલે શિષ્યો તેને છોડી ભગવાનની પાસે ચાલ્યા ગયા. સુદર્શના સાધ્વીએ પણ પ્રથમ તો તેનો પક્ષ સ્વીકાર્યો કિન્તુ ઢંક નામના કુબાર શ્રાવકની યુક્તિથી પોતાની ભૂત સમજ તેના પક્ષનો ત્યાં જ ભૂલચૂકનો ‘મિચ્છામિ દુક્કડ’ આપ્યો અને

જમવાનની આજ્ઞામાં પ્રવેશ કર્યો જમાલિ જપાનજરમાં જાઓ.
ત્યારે મોતમસ્વામીએ તેને પ્રમોત્તર કરી નિકુતર કર્યો. જમવાને
પણ તેને સમજાવ્યો પરંતુ તેણે પોતાની હઠ ઊઠાડી નહીં.

જમવાનના શાસનમાં ૬ નિહવો થયા, તેમાં આ પહેલો
નિહવ હતો.

બીજો નિહવ તિબ્બજુસ

જમવાનને કેવળજાન પ્રાપ્ત થયા પછી ૧૬ મે વર્ષે તિબ્બજુસ
નામે બીજો નિહવ થયો. તેણે 'જાત્રપ્રદેશ મત' સ્થાપ્યો. તે
પૂર્વધારી વસુદેવ આચાર્યના શિષ્ય હતો. તેણે "જાત્રામાં જોકે પણ
પ્રદેશ જોઈએ હોય ત્યાં સુધી તે જાત્ર નથી કિંતુ સપૂર્ણ જાત્ર
જાત્ર પ્રદેશવાળો જાત્ર તે જ જાત્ર તરીકે જોળખાવવા જોઈએ છે"
આ સિદ્ધાંતને યાદે રાખી, જાત્રના જોકે છેલ્લા પ્રદેશમાં જ જાત્ર
છે જોવો નિર્ણય કર્યો. શુરુએ તેને અનેક દુર્ઘાતોથી સમજાવ્યો
પણ તે માન્યો નહીં. જોકે તેને જાત્ર જલાર કર્યો. ત્યાંથી તે
આમલકરૂપામાં ગયો. ત્યાં મિત્રથી જાત્રે જનાજના જોકે
કંઈથી મુશ્કેલી થતી નથી. પાણીના જોકે ટીકાથી પિચાસા થાત
થયો. અને કપડાના જોકે વાંતણાથી ચીતની થતી થયો-તુસિ
થયો. જેમ જાત્રવાં તેટલી જ વસ્તુઓ વહેરાતી. આ શુભિચ્છી
તિબ્બજુસે પોતાની જાત્ર સમજી જમવાનની વાણીમાં જલાર રાખી
શુરુ થયે જાત્રી પોતાની જાત્ર પ્રાપ્તિ કરી શુરુની આજ્ઞામાં જ
પોતાના જાત્રને પવિત્ર કર્યું.

જમવાનના શાસનમાં ૬ નિહવો થયા, તેમાં આ બીજો
નિહવ હતો.

ત્રીકેશી જગુધર જમવાન મીમલાવીરજામીની આજ્ઞામાં
જાત્રી ગયા તેમણે ઉપદેશમંથની સ્થાપના કરી હતી, જે
આમળ કંદેબાર્ક ગુરુ છે તેમની શિષ્યપરપરા નીચે પ્રમાણે છે
ઉપદેશમંથ પદ્માવલી

૧ મીશુલદર ગુપ્ત-ત્રેવીશમાં તીથ ૩૨ મીપાર્થનામ
જમવાનના ૧૦ ગુપ્તપરમાના મુખ્ય ગુપ્ત, જેઓ પોતાની પાટે

આં હરિદત્તને સ્થાપીને મોક્ષે પધાર્યા.

૨. આં હરિદત્તસૂરિ-જે ૫૦૦ ચોરના નાયક હતા તેમણે શ્રીશુભદત્ત ગણધરના શિષ્ય મુનિ વરદત્તના ઉપદેશથી પ્રતિબોધ પામી ૫૦૦ ચોરો સાથે જૈન દીક્ષા લીધી અને જ્ઞાન-ચારિત્રનો પૂર્ણ વિકાસ સાધ્યો. ગણધર ભગવાન મોક્ષે જતાં તેઓની પાટે તે સ્થાપિત થયા. તેમણે વેદવિહિત હિંસાવાદી આચાર્ય લૌહિત્ય સંધને રાજસભામાં શાસ્ત્રાર્થ કરી પોતાના શિષ્ય બનાવ્યા અને આચાર્યપદ આપી દક્ષિણમાં ધર્મપ્રચાર માટે મોકલ્યા. આ લૌહિત્યાચાર્યે પણ પોતાની અમોઘ દેશનાયો અને ચારિત્રના પ્રભાવે દક્ષિણમાં લંકા સુધી જૈનધર્મનો પ્રચાર કર્યો. બૌદ્ધ લિલુ ધેનુસેન વિરચિત 'મહાવંશકાવ્ય'માં ઉલ્લેખ છે કે ઈ સ. પૂર્વે લગભગ ૪૩૭ માં સિંહલદ્વીપના રાજા પનુગાનયે અનુરાધપુરમાં પોતાની રાજગાદી સ્થાપી અને ત્યાં નિર્જન્ય મુનિઓ માટે જિરિ નામનું સ્થાન બનાવ્યું કહેવાની જરૂર નથી કે તે સમયે સિંહલ-દ્વીપમાં આં લૌહિત્યના સંતાનીય જૈન નિર્જન્યો વિચરતા હતા. અને ત્યાંનો રાજા પણ જૈનધર્મી હતો.

૩ આં સમુદ્રસૂરિ-આ આચાર્ય પણ ભૂતળ ઉપર ધણો ઉપકાર કરી અંતે સમ્મતશિખરગિરિ પર અનશ્વન સ્વીકારી મોક્ષે ગયા.

આ સમયે વૈશાલીના ગણનાયક મહારાજા ચેટક તથા રાજા સિદ્ધાર્થ ઇત્યાદિ અનેક મહારાજા જૈન હતા. શુદ્ધોદન રાજાના પુત્ર શાક્યસિંહ પ્રથમે આ જ નિર્જન્ય સમૂહના પિહિતાશ્રવ મુનિ પાસે જૈન દીક્ષા લીધી હતી અને પછી તપસ્યાથી કટાણી પોતાનો નવો બૌદ્ધમત ચલાવ્યો હતો.

૪ આં શ્રીકેશીગણધર-ઉજ્જૈનના રાજા જયસેન અને રાણી અનંગચંદરીના પુત્ર કેશીકુમાર શ્રીવિદેશી મુનિનું આખ્યાન સાંભળી જૈનધર્મ પામ્યા અને તેમણે તેમના જ મુખેથી પોતાનો પૂર્વ વૃત્તાંત સાંભળી ભતિસ્મરણ જ્ઞાન પામી પોતાનાં માતા-

ચિતા અને ધોળા ૫૦૦ મનુષ્યો સાથે જીન દીક્ષાનો સ્વીકાર કરી
 જિનવાણીના પરિશીલનથી યોગ્યતા મેળવી બહુતાલકષક પ્રાપ્ત
 કર્યું જા આચાર્ય તાત્ત્વિક આજ્ઞાતા, વાસ્તવિક પશુના અને
 સ્વયમવેધક હતા. મતિ, યુત અને અવધિ જોમ વચ્ચે ઝાનવાળા
 હતા. સ્વેતાનિકાનો શબ્દ પ્રદેશી મોટો નાસ્તિક હતો. તે વિવ્ર
 મત્રીની પ્રેરણાથી આ આચાર્ય પાસે આવ્યો અને અનેક પ્રશ્નો
 કર્યા પછી આ આચાર્યના ઉત્તરથી નિઃશક જની પરમ જીન
 શબ્દ જાણ્યો. બહુધર શીકેશીસ્વામી શાવસ્તી નમરીના તદ્દુક્તનમાં
 હતા ત્યારે ભગવાન મહાવીરસ્વામીના પ્રથમ બહુધર ઈન્દ્રભૂતિ
 જોતમસ્વામી ત્યાં આવ્યા અને ભગવાન પાશ્વનાથ તથા ભગવાન
 મહાવીરસ્વામીના શાસનમાં વિભિન્ન દેખાતા (૧) મહામત, (૨)
 વસ્તવેધ, (૩) જોકનો જથ્થો, (૪) સ્નેહપાશચુલ્લિત, (૫) તુષ્ણાલવાઈક
 (૬) ક્યાવાલિચમન, (૭) મનોવેગદમન, (૮) સ માર્ગ, (૯) ક્રીડ,
 (૧૦) દેહનો સાથો નાવિક (૧૧) સર્વશ પ્રકાશ (૧૨) નિર્વાણસુખ
 વગેરે વિષયો પર બહેર વાર્તાલાપ કર્યો. પરિણામ જને વીર્ય
 કર્યોનો માર્ગ જોક જ છે જોમ નિર્ણય થતાં બહુધર શીકેશીસ્વામી
 ચાલ મહામત સ્વીકારી ભગવાન મહાવીરસ્વામીના શાસનમાં ઢાંખલ
 થયા અને તેઓનો અમણસર 'પાશ્વનાથ' તરીકે બહેર થયો.

આ અમણસરના નિર્ણય, વાતુર્વામી, પાશ્વનાથ સવાનીમ,
 દિવદનીક, કલકામજી વગેરે ઘણાં નામાંવશે છે, તથા માણસ
 જમજ, કોરટજમજ, કુટુમ્બજા, બિલમણજા, જાણવીજા,
 મિલવાજા, બદ્ધપજા (નળી પોશાજ), જિહનેરીજા,
 જલજનાજા, વપાકોરકજા, વપારતજા વગેરે અનેક
 થતા હોય છે.

બહુધર શીકેશીસ્વામી તે ભગવાન મહાવીરસ્વામીના સમક્ષીન
 સમક્ષે આચાર્ય હતા.

૫ આઠ સ્વયમ પ્રકાસુરિ-તેઓ મહાન તપામૂર્તિ અને
 પ્રકાંક આજ્ઞાતા હતા.

૬ આઠ રત્નપ્રકાસુરિ-જોક દિવસે આઠ સ્વયમ પ્રકાસુરિ

ભિન્નભાગમાં વિચરતા હતા ત્યારે વિદ્યાધરોનો રાજા મથિરતન ઉર્ફે રત્નચૂડ ત્યાં આવ્યો અને તેણે સૂરિમહારાજનો ઉપદેશ સાંભળી પોતાના પુત્રને રાજ્ય સોંપી ૫૦૦ વિદ્યાધરો સાથે જૈન દીક્ષા લઈ વીર સ પર માં સૂરિપદ પ્રાપ્ત કર્યું. જેમનું નામ શ્રીરત્નપ્રભસૂરિ રાખવામાં આવ્યું આચાર્ય મહારાજ વિહાર કરતા કરતા ઉપકેશનગર પધાર્યા શ્રીપૂર્વરાજાનો પુત્ર સુરસુંઠર અભિમાનથી અને ચંદ્ર મંત્રીનો પુત્ર ઉહડ નાના ભાઈના ટોણાથી ભિન્નભાલ તરફ નીકળ્યા ખંભેને નવું નગર વસાવવું હતું એટલે તેઓએ ૧૨ ચોજન પ્રમાણ ઉપકેશનગર વસાવ્યું; જેમાં ભિન્નભાલના ૧૮૦૦ વ્યાપારી, ૬૦૦ બ્રાહ્મણ તથા બીજાઓ આવી વસ્યા હતા. સુરસુંઠરે ઉહડના પુત્ર સાથે પોતાની પુત્રી પરણાવી હતી.

આં રત્નપ્રભસૂરિને આ ઉપકેશનગરમાં કોઈ જૈન ન હોવાથી ઘણું કષ્ટ પડ્યું ઉપવાસ ઉપર ઉપવાસો કરવા પડ્યા છતાંય તેઓએ ૩૫ સાધુઓ સાથે ત્યાં ચોમાસુ રહેવાનો નિરધાર કરી બીજા શિષ્યોને કોરટા વગેરે તરફ વિહાર કરાવ્યો.

એક દિવસ મંત્રીપુત્રને સાપ કંડયો. તમામ ઉપાયો નિષ્ફળ ગયા અંતે તેને ક્ષમાશાનમા પણ લઈ ગયા, પરંતુ આચાર્ય મહારાજના ચરણોદક છાંટવાથી તેનું ઝેર ઊતરી ગયું અને તેને નવો જન્મ મળ્યો આ ઘટનાથી રાજા, મંત્રી વગેરેએ જૈનધર્મ સ્વીકાર્યો અને તેઓ ઓસિયાના હોવાથી ‘ઓસવાલ’ જૈનો તરીકે પ્રસિદ્ધિ પામ્યા. રાજ્યાધિષ્ઠાધિકા તથા પાદ્રદેવી ચામુંડા માંસાહારી હતી, તેને પણ સૂરિમહારાજે ઉપદેશ આપી સમકિતી બનાવી અને સચ્ચિકા નામ આપી ઓસવાલોની કુદ્રદેવી તરીકે સ્થાપિત કરી. દેવીએ માંસાહાર છોડ્યો, તે એટલા સુધી કે લાલ ફૂલને પણ તે પોતાના ભોગમા પસંદ કરતી નહોતી.

એક શેઠે વિશ્ણુમંદિર બંધાવવાનું શરૂ કર્યું પણ દિવસે ચણે અને રાતે તૂટી પડે તેણે આચાર્ય મહારાજના કહેવાથી ભગવાન મહાવીરસ્વામીનું મંદિર બંધાવવું શરૂ કર્યું, જે નિર્વિકલે સંપૂર્ણ થયું. કુદરતનો જેલ એવો બન્યો કે, તેની ગોંચ લેણું.

ફાંટીની પઢાડી પર હંમેશાં દૂધ ઝરી આવતી હતી, એ વાતની શુદ્ધમહારાજને ખબર પડી ત્યારે તેમના કબજા પ્રમાણે તે જમીન માંથી જમવાન મહાવીરસ્વામીની પ્રતિમા મળી આવી અને તેની પ્રતિષ્ઠા થોડે વીર સ ૭૦ મહા સુદ પ શુક્રવારના જાણ સુદૃઢે પ્રતિષ્ઠા લખ નિરધાર્મી ઠીકારદાના સથે પણ તે જ લગભગ દેશમાં જમવાન મહાવીરસ્વામીની પ્રતિષ્ઠા કરાવવાનો નિર્ધાર કર્યો. આથી આજાર્ મહારાજે જને સ્થાને એક જ લગભગ જમવાન મહાવીરસ્વામીની પ્રતિષ્ઠા કરી અને આ આમરકારિક વટનાથી જોતધર્મની મોટી પ્રભાવના કરી. ત્યાર પછી આજાર્ મહારાજે દેશમાં જઈ મુનિ કનકમજાને આજાર્ પહોંચી આપી, તેનાથી 'કેશદામજા' જાણ્યો અને વીર સ ૭૭ મહા સુદ પ ને દિવસે જોસિયામાં ત્યાંના રાજાએ જતાવેલા મંદિરમાં જમવાન પાર્શ્વ તાવની પ્રતિષ્ઠા કરી. તેની દેવકુલિકામાં સ્થિતિમંદેવીની જણ પ્રતિષ્ઠા કરી. પરદેશી દુમલાઓ વળતે જમવાન પાર્શ્વનાવની પ્રતિમા બીજે લઈ જવામાં આવી હતી એટલે તેને સ્થાને પાછળથી સ્થિતિમંદેવીને નિસાહવામાં આવી છે.

બીજી એક દિવસે એક મનાકજ જાણમુના પુત્રને સાચ કરીઓ. તેને પણ આજાર્ મહારાજના જરજોટકથી આરામ થયો. આથી જાણ્યો કે એજો જોતધર્મ પ્રત્યે સૂમ આવાવતા હતા તેજો પણ નમ્ર બની જઈ જોતધર્મના પ્રેમી બન્યા. એકદર આજાર્ મહારાજે આ પ્રમાણે ૧૮૦૦૦૦ જેનો જતાંઆ અને તેજો વીર નિ. સ ૮૪ માં સ્વર્ગવાસ પામ્યા.

૭ આ. ૦ કીમશુદેવસૂરિ—તેમના એક સિખ દેશદા જતા રસ્તામાં મહિલાકાના મંદિરમાં વધા હતા. ત્યાં મહિલાકા ઉપર પાવરાનું પાણી છંદવાથી ગાંઠ થઈ જવા હતા. આજાર્ મહારાજે સાધુને ઠીક કર્યા અને મજાને પણ પ્રતિષ્ઠા કરી પાતાનું "યશુદેવ" નામ સાચું કર્યું સંભવતઃ તેમના ઉપદેશથી જાણમાં જેનો યવા હતા એ આજે 'સશક' તરીકે પ્રસિદ્ધ છે.

૮. આં કુક્કુરૂરિ.

૯. આં દેવગુપ્તસૂરિ.

૧૦. આં સિદ્ધસૂરિ.

૧૧. આં રત્નપ્રભસૂરિ (ખીજા)—આ આચાર્ય વીર સં.

૨૨૦ માં ઘણા આસવાલોને જીનો ખનાવ્યા, એવો વહીઓમાં ઉલ્લેખ મળે છે

૧૨. આં યક્ષદેવસૂરિ (ખીજા)

૧૩. આં કુક્કુરૂરિ—આસિયાના શેઠ લૂણદ્રહીની જમીન-માથી જે દેવાધિષ્ઠિત પ્રતિમા લઈ આવ્યા હતા તે પ્રતિમાને ખતાવેલ મુદત પહેલાં જમીનમાંથી કાઢતાં છાતી ઉપર બે લોખંડુ જેવી ગાંઠો રહી ગઈ હતી વીર સ. ૩૭૩ માં આસિયાના યુવકોએ તે ખંડે ગાંઠોને ખોદાવવા માટે સલાટો પાસે ટાંકણું મરાવતાં તેમાંથી એકદમ લોહીની ધાર વહેવા લાગી આ કુક્કુરૂરિએ સંઘની વિનંતિ થતાં મહોવરથી અહીં પધારી મૂળ પ્રતિષ્ઠાનો ભંગ થયો બાણી આશ્વા-તના દૂર કરવાનો વિધિ કરાવ્યો, તે આ પ્રમાણે :

અઠ્ઠાઈ મહોત્સવ ચાલુ કર્યો આચાર્ય મહારાજે તથા શ્રીસદ્ધે અઠ્ઠમ કર્યો ત્રીજે દિવસે પ્રભુની જમણી બાજુએ ૧ તાતેઠ, ૨ બાફણા, ૩ કણોવર, ૪ વલહીલ, ૫ શ્રીપાળ, ૬ કુલહટ, ૭ મોરિય, ૮ વીરહટ, ૯ શ્રેષ્ઠી અને ડાબી બાજુએ ૧૦ સંચેતી, ૧૧ આઈચણા, ૧૨ બૂરા, ૧૩ ભાદ્ર, ૧૪ ચિંચટ, ૧૫ કુભર, ૧૬ કનોમ્મિયા, ૧૭ ડિંડુલ અને ૧૮ લઘુ શ્રેષ્ઠી, એ અઠાર ચોત્રના વહેરાઓએ ઊભા રહી બલિ-બાકુલા કરીને પાણી, દહીં, દૂધ, ઘી, શેરડીનો રસ અને સર્વોપધિજળના કળશો વડે પ્રભુનો મોટો સ્નાનાભિષેક કર્યો

જ્ઞાનીઓ તો બાણી ચૂક્યા હતા કે મૂળ પ્રતિષ્ઠાનો ભંગ થયો છે. આથી આ નગરમાં હવે કલેશ-કંકાસ વધશે, ધન-ધાન્ય ઘટશે અને નગરનો પણ નાશ થશે.

૧૪ આ. દેવગુપ્તસૂરિ (ખીલ) — તેમણે કનોજના રાજા બિત્તામહેને પ્રતિભાષે અને રાજાએ જનાવેલ બિનાદયર્થ સેનાની પ્રતિભાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

૧૫ આ. શિવસૂરિ (ખીલ)

૧૬ આ. રત્નપ્રભાસૂરિ (ત્રીલ)

૧૭ આ. યશદેવસૂરિ (ત્રીલ) — તેઓ વીર સ ચંદ્ર પર્મા આચાર્ય પટે આચાર્ય આ આચાર્ય મહુવામાં નિરાજતા હતા ત્યારે શ્વેતશ્રીએ મહુવા છૂટી આવડયાક વનેરેને કેક પકડ્યા હતા. સાથેસાથ ૫૦૦ સાધુઓ અને આ આચાર્યને પણ કેક કર્યા હતા. પરંતુ એક શ્વેતશ્રી બની બધેલ સાચકે આચાર્ય મહારાજને છોડાવી પોતાના માણસો સાથે બહુરૂપ (ખાંદ્ર) પહેલાડી દીધા. સાચકેએ સમજો બિના યાસનનો ઉપદેશ થયે એમ બાળી ૧૧ ઉકરાઓ વડોરાચંદ્ર આચાર્ય મહારાજે તે ૧૧ને દીક્ષા આપી અને શ્વેતશ્રીના હસ્થ પહેલાં આચાર્યશ્રીએ પોતાના છિ શિષ્યોને જહાર સ્થાના કરી દીધા હતા, તેઓ પણ જુગુને આવી મળ્યા. એકલે આચાર્ય મહારાજ ત્યાંથી વિહાર કરી આઠક પધાર્યા ત્યાં પણ સાચકેએ પોતાના પુત્રે વડોરાચંદ્ર આચાર્યના વિક્રમ સ ૧૦૦ થઈ જતી હતી. ત્યાર પછી જુગમહારાજે અભાવમાં સમવાન પાર્શ્વનાથની પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

બીજી આ આચાર્ય મહારાજે આ શીવજસેનસૂરિનું સ્વર્ગ અમન થતાં વિદ્યમાન હરેક મુનિઓને એકઠા કર્યા અને નામનંદ્ર, જદ્ર, નિવૃત્તિ તથા વિદ્યાધરના નામથી આર મંદો સ્થાપિત કરાવ્યા આચાર્યશ્રીએ જૈન સંપત્તિ એકમ સ્થવા માટે પોતાના સમુદાયને પણ જદ્રમંદ્ર સાથે એક દીધા. જદ્રમંદ્રને હિન્દુઓ આ પ્રભાવે છે “કોટિમંદ્ર વલ્લ્યાળા જદ્રજી અને સંપ્રતિ... ઈત્યાદિ” આ મુનિસને જનમાં જે આચાર્ય, ૭ ઉપાધ્યાય, ૧૨ વાચનાચાર્ય, ૨ પ્રવર્તક, ૨ મહારા ૨ મહારા, ૧૨ પ્રવર્તિની, ૫૦૦ સાધુ અને ૭૦૦ સાધ્વીજી હાજર થયા હતા.

૧૮. આં કક્કસૂરિ (ત્રીજા)

૧૯ આં દેવગુપ્તસૂરિ (ત્રીજા) - આ સમયે કોરંટા-ગચ્છમાં ઉં દેવચંદ્રજી થયા

૨૦ આં સિદ્ધસૂરિ (ત્રીજા) - તેઓએ પોતાના શિષ્યને માત્ર “યક્ષમહત્તર” પદ આપ્યું હતું કોઈને આચાર્ય બનાવ્યા ન હતા અને તેઓ કાળધર્મ પામ્યા.

૨૧. આં રત્નપ્રભસૂરિ (ચોથા)

૨૨ આં ચક્ષુદેવસૂરિ - તેઓ ખટ્વકૂપમાં રહેતા હતા અને મહત્તર હોવા છતાં ગચ્છનો બાર વહન કરતા હતા. તેમણે મથુરાના પંડિત અને આં સમન્તભદ્રના સંતાનીય નાના ઋષિને સૂરિપદ આપી કોરંટક ગચ્છના નજાચાર્ય બનાવ્યા નજાચાર્ય ઘણાને દીક્ષા આપીને તરત કાળ કરી ગયા, તેથી તેમના એક શિષ્ય કૃષ્ણ ઋષિએ ખટ્વકૂપમાં ચક્ષુ મહત્તર પાસે આવી ફરી ઉપસંપદા લીધી અને તે સૂરિહોની પાઠે આવ્યા. (‘ઉપકેશગચ્છપ્રમંથ’ સ્તોત્ર ૨૦૬-૨૧૨)

૨૩. આં કક્કસૂરિ - કૃષ્ણઋષિ એ જ આં કક્કસૂરિ છે. તેમણે ચક્રેશ્વરી દેવીના વચનથી ચિતોડ જઈ એકને દીક્ષા આપી બણાવ્યા અને આં દેવગુપ્તના નામથી પોતાની પાઠે સ્થાપ્યા અને નાગોરમાં તેમનો ખહુ સન્માનપૂર્વક પ્રવેશ કરાવી તેમના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી પછી ગિરનારની યાત્રા કરી ત્યાંથી મથુરામાં જઈ પારણ કર્યું તેમણે એકવાર દેવગુપ્તસૂરિને જણાવ્યું કે, આં સિદ્ધસૂરિ પછી ઉપકેશગચ્છ ઘણા વર્ષ સુધી શરૂશૂન્ય રહ્યો છે તેથી જાણીજા આચાર્યોની ઈચ્છા પ્રમાણે મેં તમને સૂરિપદે સ્થાપ્યા છે, પરંતુ ખરી રીતે તો એ જરૂરી છે કે ગચ્છ માટે અનુયોગધરસૂરિ નીમવો જોઈએ, તો તમે આ વાતનું ધ્યાન રાખશો (ઉપાં સ્તોત્ર ૨૧૨-૨૧૬)

આ કૃષ્ણઋષિ અને કૃષ્ણર્ષિગચ્છના આદ્યાચાર્ય કૃષ્ણઋષિ એ બંનેના જીવનમાં કેટલેક અંશે સામ્યતા મળે છે. એટલે આ આં કક્કસૂરિ અને આં કૃષ્ણર્ષિનું ચરિત્ર જોળસેળ થઈ

મહું છે. તીર્થભૂમિ શુભરાત અને નાભોરમાં મંદિર કરાવ્યાં
જગેરે ઘટનાઓ તપસ્વી કૃષ્ણમિના ઉપદેશથી જની હતી, જે
પાત તેમના શિષ્ય આં જવસિદ્ધસુરિના ઉદ્દેશથી સ્પષ્ટ થાય છે

૨૪ આં દેવગુપ્તસુરિ (ચોથા) - આ આચાર્ય શુરુની
આજ્ઞા પ્રમણે પાતાની પાટે જાનુકરમે (૨૫) મત્રધારી જવસિદ્ધને,
તેમની પાટે (૨૬) વીરદેવસુરિને, અને તેમની પાટે (૨૭) વ્રહ્મ-
દેવને સ્થાપ્યા. મરતુ વીરદેવસુરિ શુરુઆસામાં રહ્યા નહિ. એટલે
આચાર્ય તેઓને ઊંચી દીધા. જની જ દ્વાવતીમાં બિમારી પ્રસંગે
(૨૮) કલ્લસુરિ સ્થાપ્યા અને તેમને પણ ૨૬ કર્માં જાતે ઉદ્દેશ
સમયે જ દ્વાવતીમાં જાગવાન મહાવીરસ્થામીના મંદિરમાં સ્થલ સમક્ષ
શીલ (૨૮) કલ્લસુરિને સ્થાપી સ્વર્ગપ્રવાણ કર્યું

આં દેવગુપ્તસુરિએ કોરદામજ્ઞના આં નન્નસુરિ કાળ કરી
જવાથી તેમના શિષ્યો પાતાની ઉપસ પદા લેતા હતા, તેઓમાંથી
ચક્ષમહત્તર, તેમની પાટે સાર્વદેવ મહત્તર, તેમની પાટે ઉપાધ્યાય,
તેમની પાટે મહત્તર અને તેમની પાટે એક ઉપાધ્યાયને નન્નસુરિ
તરીકે સ્થાપ્યા. તેમની પછી સર્વદેવ આચાર્ય થયા. આ ગણનામકે
ચેડિના વજા મશુરા વરજ્ઞના હતા. આ જગ્યામાં આચાર્યોને
જાનુકરમે નત્તસુરિ, કલ્લસુરિ અને સર્વદેવસુરિ એ ત્રણ નામો જ
જાપાતા હતા

૨૫ આં સિદ્ધસુરિ (૨૫) મુનિ જવસિદ્ધ

૨૬ આં રત્નમલસુરિ (૨૬) વીરદેવસુરિ

૨૭ આં મહાદેવસુરિ (૨૭) મુનિ વાસુદેવજી

૨૮ આં કલ્લસુરિ - તેઓ જ દ્વાવતીમાં ૧૨ વામિના સ્થલ
સમક્ષ કોરદામજ્ઞના આં સર્વદેવસુરિની આજ્ઞામાં રહી ઉત્કર્ષ
પામ્યા - આચાર્ય જન્મા. તેમણે વીર સ પ ૫૦૦ પછી મરણની
વ્યૂની આર્ષને જોઈતાં તેમાંથી નીકળેલા શીનેમિનાથના બિજની
સથે કરાવેલા નવીન પ્રાસાદમાં પ્રતિષ્ઠા કરાવી તથા પાતાનાં
શિષ્ય શાંતિમુનિના પ્રતિભોજથી જૈન અનેલા ત્રિશુવન દુર્ગપતિએ

રાવેલા જિનાલયમાં પણ પ્રતિષ્ઠા કરાવી તે પ્રદેશમાં જૈનધર્મને
ધુ પ્રચાર કર્યો અને તેઓ ત્યાં જ સ્વર્ગસ્થ થયા

૨૯. આં દેવગુપ્તસૂરિ (પાંચમા)

૩૦. આં સિદ્ધસૂરિ (પાંચમા)

૩૧ આં રત્નપ્રભસૂરિ (છઠ્ઠા)-આ આચાર્યના ઊભા
શિષ્ય આં ઉદયવર્ધનથી 'દ્વિવંદનીકગ્મ' ને તેમાંથી જ તપગ્મમાં
લગી 'તપારત્નશાખા' નીકળી છે [જે મેં આગળ આપેલ છે].

૩૨ આં યક્ષદેવસૂરિ (૬)

૩૩. આં કલ્કસૂરિ (૬)-આ આચાર્ય મહાન શક્તિસંપન્ન
હતા તેઓએ શ્રીમાલપુરના જિનાલયમાં લગવાન શ્રીઋષભદેવની
પ્રતિષ્ઠા કરી તેમને સન્નિધિકાદેવી, ચક્રેશ્વરીદેવી અને સર્વાનુભૂતિ
યક્ષ હાજરાહજુર હતા. એકવાર મરોટકોટના શ્રાવક શેઠ સોમા-
શાહને ભરૂચમાં ગુરુ તથા દેવીને બધ દરવાજે જોઈને કુશંકા
ઉત્પન્ન થઈ દેવીએ તરત જ તેને લોહી વમતો કરી મૂક્યો અને
ગુરુની આજ્ઞાથી સાંજે તો કર્યો પણ ત્યારથી દેવીએ પ્રત્યક્ષ
સ્વરૂપે ગુરુ પાસે આવવાનું બંધ કર્યું.

ત્યાર પછી આચાર્ય મહારાજે સ્વગમ્મની પુનર્વ્યવસ્થા કરી
તે આ પ્રમાણે:

૧ આં રત્નપ્રભસૂરિ, આં યક્ષદેવસૂરિ જેવા ચતુર્થ નામી
આચાર્યો હવે થવાના નથી માટે હવે પછીના આચાર્યોને એ
નામ આપવા નહીં એટલે કે કલ્કસૂરિ, દેવગુપ્તસૂરિ અને સિદ્ધસૂરિ
એ ત્રણ નામના આચાર્યો કદવા

૨. નાગેન્દ્રગમ્મ કે ચંદ્રગમ્મ ઇત્યાદિ દિગ્બળમાં સુધારો
વધારો કર્યો અને એ જ સમયે શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનને સમુદાય
ચ દ્રગમ્મના દિગ્બળ ધમા દાખલ થયો અને આં ઉદયવર્ધનસૂરિજીને
સમુદાય ભગવાન પાર્શ્વનાથ અને ભગવાન મહાવીરસ્વામી એમ
બંને શ્રમણપર પરાને માનવાથી " દ્વિવંદનીક " તરીકે બહેર થયો.

જે બધા સમય જતાં તપમચ્છર્મા મળી ગયા અને 'તપારત્ન' તરીકે બહાર ગયા.

૪ ઉપકેશમણ્ણા—૧ મુદર, ૨ પ્રભ, ૩ કનક, ૪ મેરુ, ૫ સાર, ૬ બદ્ધ, ૭ સામર, ૮ હંસ, ૯ તિલક, ૧૦ કલ્પ, ૧૧ રત્ન, ૧૨ સમુદ્ર, ૧૩ કલ્પલ, ૧૪ રત્ન, ૧૫ શેખર, ૧૬ વિશાલ, ૧૭ રાજ, ૧૮ કુમાર, ૧૯ દેવ, ૨૦ આનંદ, ૨૧ આકૃષ્ટ અને ૨૨ કુલ જેમ દર નહીં યાજ્યાએ રચાયા.

૪ ત્યાર પછી આ બધા કુદાવાલ સતત્ત્વિય તરીકે જ્ઞાતિ પામ્યા.

આ કુદાવાલ જેકવાર જેઠ મહિનામાં સવ સાથે આતુ તરફ પધાર્યા તેની તમેટીમાં પાછી ન મળવાથી સવમાં હાહાકાર મચી ગયો ત્યારે તેમણે વહની નીચે હઠપથેમથી જળપ્રાપ્તિ કરાવી સવ રક્ષા કરી સથે ત્યાં પુઠ મનાવેા, જેતુ પાછી કુલ-જર્મા પજુ સમાતુ નહોતુ અદ્રાવલીના ઝીંનેા તેા વિક્રમની બોદમી પહરમી સડી મુખી હર સાલ બહી બાવી સાધર્મિકવાત્સલ્ય કરતા હતા. અદ્વના સાધર્મિકવાત્સલ્યમાં ઘી ખટી ગયું, ત્યારે બાબલ મહારાજે કેસલમેરમી મળાવી આમ્નું હતું.

૩૪ જ્ઞા. દેવશ્વસસુરિ (છઠ્ઠા)—તે સમયે ઉ. જ્યતિલે 'શ્રાવિનાચચરિત્ર'ની રચના કરી.

૩૫ જ્ઞા. સિદ્ધસુરિ (છઠ્ઠા)

૩૬ જ્ઞા. કલ્પસુરિ, ૩૭ જ્ઞા. દેવશ્વસસુરિ, ૩૮ જ્ઞા. સિદ્ધસુરિ, ૩૯ જ્ઞા. કલ્પસુરિ (આઠમા)

૪૦ જ્ઞા. દેવશ્વસસુરિ (૮)—વિ. સ. ૬૬૫. તેજો જ મે ધ્વનિમ હતા. તેમને બીજા વજાકવાનો રસ લાગ્યો તે કોઈ રીતે છાડી શક્યા નહીં અને કિંબાસિમિલ જની બધા. શ્રીસંવના હનગુપ્તી બીજા મુનિને પોતાની પાટે રચાવી સુરિપદ છાડી તેજો લાઠમાં

ચાલ્યા ગયા ત્યારથી ઉપકેશગચ્છમાં જોમ નક્કી કરવામાં આંચું
કે હવે પછી શુદ્ધ પિતૃકુળ અને શુદ્ધ માતૃકુળવાળાઓને જ
અણનાયકપદે સ્થાપવા

૪૧. આં સિદ્ધસૂરિ (આઠમા)

૪૨. આં કલ્લસૂરિ (નવમા)

૪૩. આં દેવગુણસૂરિ (નવમા)—સં ૧૦૭૨ તેમનું મુનિ-
પણાનું નામ જિતચંદ્ર ગણિ તથા કુલચંદ્ર ગણિ હતું. તેમણે
'સ્વોપજ્ઞ લઘુવૃત્તિવાળું' નવપદ પ્રકરણ, નવતત્ત્વ પ્રકરણ અને પંચ
પ્રમાણુ' નામના ગ્રંથો બનાવ્યા છે.

૪૪ આં સિદ્ધસૂરિ (નવમા)—આ સમયે કેરટક ગચ્છમા
૪૫ મી પાટે આં નરપ્રમસૂરિ થયા તેમણે વિ. સં. ૧૦૧૩માં
આણુ પાસેના એક ગામમાં ચૌહાણ ધાંધલ પુત્ર સુરજન, તેના
પુત્ર સાંગણુ, તેના પુત્ર બોહિતથને સપરિવાર જૈન બનાવી બોથરા
ગોત્ર સ્થાપ્યું, જેની વજ્રરાજ અને કૌકલિયા મુકિમ વગેરે
શાખાઓ થઈ. સુસાણી ગામના નાવ ધ્રુવકજીને જૈન બનાવી
ધાડીવાલ ગોત્ર સ્થાપ્યું રાતડિયા લેરૂના સ્થાને રાતડિયા વંશ
સ્થાપ્યો રાવ સાંકલાને જૈન બનાવી સખવેયા ગોત્ર સ્થાપ્યું, જેની
કાસટિયા, કોઠારી, ખજનચી વગેરે શાખાઓ બની (મહાત્માની
વહોના આધારે) તેમની પાટે કેરટક ગચ્છમાં ૪૬ મા પદ્મધર
આં કલ્લસૂરિ થયા તેમણે સં ૧૦૧૬ મા ખીવસરાના ચૌહાણોને
જૈન બનાવી ખીવસરા ગોત્ર સ્થાપ્યું એ જ રીતે મિન્ની ગોત્ર
અથવા મનગોત્ર પણ સ્થાપ્યું હતું.

૪૫ આં કલ્લસૂરિ (દસમા)—આ સમયે મુચન્તી શેક
કપડી શાહ ધનના અભિમાનથી અણહિલપુર પાટણ જઈ વસ્યા.

૪૬. આં દેવગુણસૂરિ (દસમા)

૪૭. આં સિદ્ધસૂરિ (દસમા)—તેમણે પાટણમાં શેક
કપડી શાહે કરાવેલા જિતાલયમાં સ્વર્ણમિશ્રિત પિત્તલની મહા-

રાગસીખર (કે ૭૧) લક્ષ્ય ૫ ૫ ઉપર કસ્યમાં આપ્યો છે) જેવા
મળ્યા માંડવા વધારણુ એવા કવિઓનાં મળશે કે જેઓએ પ્રાકૃતભાષાની
કૃષે કંઠ સાચી સંવત્સુભનિ પ્રકટ કરી દેખ અને તેને અપનાવી દેખ.
આવીના સર્વ તરફથી તેને તે 'માયારદયાયા' કિં પ્રયોગનમ્' નો
શુભધારીવંદ મળ્યો છે અસંખ્ય નાટક પ્રયોગમાં અવરુચ કંઈ પ્રાકૃતનાં
વાચ્ય મળે છે આસ, ચાક્ર કાસિયાસ, અવનુભિ આદિ સર્વ મદ્યાવિઓએ
પેાળનાં નાટક કાળમાં ઘેડી ધણી પ્રાકૃતની રચના કરી છે પરંતુ સ્વ
૫૦ ચંદ્રપર સમાં છુએરીએ કમ્પુ છે કે તે વિશેષે કરી કેવલ પતિત્વ
વા નક્ષી વા કૃતિમ પ્રાકૃત છે કે જે સરકૃતમાં છુએરી. બનાવી પ્રાકૃત
બ્યારકળના નિવર્તથી નની જગ્યાએ વ' અને જાની જગ્યાએ અ
મુડી સંચ પર રાખી બનાવી દિધી છે તે સરકૃત રૂઢિ યોગના
નિવર્તનુસાર કૃષ્ણ રૂપંતર છે પ્રાકૃત બાધ નથી (નામની પ્રચારિણી
ખજિયા ભાગ ૧ ભા ૨ પૃષ્ઠ ૮) આવી રચના નાટકોને સવલ અસ્વ-
ભાવિક અને તેમથી અભાવવા મારે કરેલી છે આ કાલે તેનાથી કેઈ
પણ કમળની પ્રવર્તિત ભાવનો વચાઈ એવ નથી થતો. કેવલ જૈન
સાહિત્યજ્ઞ ભિન્ન ભિન્ન સંજની પ્રાકૃત ભાષાએને સ્પષ્ટરૂપે જ્ઞાત કરે છે

૩૭ જૈન આત્મજ્ઞાની પ્રાકૃત ભાષાએ કૃષે કેવી બકિત રહી છે
તેમાં તેમનો દેહસે ઉસાદ છે અને જ્યા અભિપ્રાય-ઉદ્દેશથી તેઓએ
આ ભાષાએને પેાળના ઉસાદનું અવલબન બનાવી એ એક પ્રચીન
કથાથી સારી રીતે પ્રકટ થઈ જશે. વિક્રમકલિયા સિદ્ધમેન નામના
એક મદ્ય તરવારી ગ્રાહણુ વિદ્વાન થયા છે તેમને એવી પ્રતિણ કરી
દની કે ૭ કંઠ અને શાસ્ત્રર્થમાં પરત્વ કરશે તેનો હું સિધ્ધ થવનું
સ્વીકારીયા એકજાર બુચકચપુર (બાચ)માં તેનો એક જુદવાદિ નામના
જૈન યુર સાથે એકે થયો અને તે તેની સાથે શાસ્ત્રર્થમાં પરત્વિત
થઈ ગયો. પેાળની પૂર્વપ્રતિણનુસાર સિદ્ધસેનને તેના સિધ્ધ થનું પાપું
તેને જૈન સિદ્ધાન્તના અધ્યયનનો આરભ કરી દિધો, પરંતુ જૈન સિદ્ધા-
ન્ત પ્રાકૃત ભાષામાં દર્શા અને તેને પોતે ગ્રાહણુ દેખાથી પ્રાકૃતપર

કંઈક ધૃષ્ટા હતી. આથી તે ગર્વમા આવી બોલી ઉઠ્યો કે હું આ સમસ્ત સિદ્ધાન્તને આ આખ્ય ભાષામાંથી સમૃતબદ્ધ કરીશ વૃદ્ધવાદિ ગુરૂને પ્રાકૃતની આવી નિન્દા અસહ્ય હતી. તેમણે કહ્યું “બાલ, સ્ત્રી, મન્દ, મૂર્ખ આદિ સર્વે ચરિત્રના આકાક્ષીઓના ઉપકારાર્થે તત્ત્વજ્ઞોએ મિદાન્તને પ્રાકૃતમાં રાખ્યા છે --

વાલસ્ત્રીમન્દમૂર્ખાણાં નૃણાં ચારિત્રકાંક્ષિણાં ।

અનુગ્રહાર્થે તત્ત્વજ્ઞૈઃ સિદ્ધાન્તઃ પ્રાકૃતઃ કૃતઃ ॥

તમે પ્રાકૃતની નિન્દા કરી ઘોર પાપ ક્યું ” પછી તેમણે આ આ પાપને માટે રમિદ્ધસેન દિવાકરને બાર વર્ષ સુધી મૌન રહી પરિશ્રમણ કરવાનું ‘પારાયિક’ નામનું પ્રાયશ્ચિત્ત આપ્યું આથી વિદિત થાય છે કે જૈન આચાર્ય પ્રાકૃતને કેટલું ઉચું ધ્યાન આપતા હતા. વિશેષ અગાઉ પૃ. ૫ થી ૮ ઉપર કહેવાયું છે)

૩૮ વિક્રમ સવન થી ત્રણ ચાર સૈકા પહેલાં, પૂર્વ અને ઉત્તર ભારતમાં પ્રચલિત ૮ ભાગથી અને અર્ધ-ભાગથી ભાષાઓના જ્ઞાનને માટે

૨ સિદ્ધસેન દિવાકર અન્ય કોઈ નહિ પણ વિક્રમાદિત્યની સલાનાં નવરત્નો પૈકી ‘ક્ષપણક’ હતા. એણે ડા. સતીશચન્દ્ર વિદ્યાભૂષણનું અનુમાન છે જુઓ તેનો ગ્રંથ નામે Madaeval School of Indian Logic જૈન કથાઓમાં એ પ્રસિદ્ધ છે કે તેણે મનકુર પ્રાયશ્ચિત્ત પૂરું કરતી વખતે પરિશ્રમણ કરતાં કરતાં દિવાકરજી ઉજ્જૈન આવી પહોંચ્યા ને ત્યાં ‘મહાકાલ’ના મંદિરમાં એક અતિશય બતાવી તેમણે વિક્રમાદિત્ય રાજાને જૈન બનાવ્યો

૩ આ ભાષાઓ સબધે વાંચી વિચારો પાંડિત બહેચરદાસજીના લેખ (૧) ગૂજરાતી ભાષા (આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌકિતક પ ની પ્રસ્તાવના) (૨) જૈન આગમ સાહિત્યની મૂળ ભાષા કઈ-અથવા અર્ધ ભાગથી એટલે શું (જૈન સાહિત્યસંશોધક ભાગ ૧ અક ૧) (૩) પ્રાકૃત ભાષા અને સાહિત્ય (આર્યવિદ્યા વ્યાખ્યાનમાળા પૃ ૧૯૫ થી ૨૩૧) (૪) અર્ધ ભાગથી ભાષા (પુરાતત્ત્વ પુ. ૩ અક ૪ પૃ ૩૪૬ થી ૩૬૬) (૫) તેમનું પ્રાકૃત ભાષાઓનું વ્યાકરણ [પ્ર૦ ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ] તથા [૬] મુનિ શ્રી કલ્યાણવિજયજીના લેખ નામે ભાગથી ભાષા [જૈનયુગ પુ ૧ અક ૧ અને ૨]

આપણે જેન ધીનામ્બર મધ્યમના મૂલ ક્ષેત્રમાં અવસ્થાન કર્યું તેમજે
આ મધ્યો નિઃશ્વની પંચમી સ્વાસ્થિકમાં રેવતિ મળિ દામામ્બરના પ્રમુ-
ખપરે સીમદ્ર-વ્યવસ્થાપૂરમાં મળેલી જેન પશિષ્ઠમાં નિશ્ચિત કરવામાં
આપ્યા હતા આ કારણે તા આપ્યા કરકિ વિદ્યુત જે નાવનુ તે
નિઃશ્વપૂર્વની કેળીક સ્વાસ્થિકનાની આપ્યા મનમ્બરમાં વળી મદ્યમક જે
કરકે છે આ કાળની આપ્યા કરક બીજાના પાળી કળી અને અઠોળી
કાર્મનિયમોળી જેન કોઈ વસ્તુ માન માન છે આપ્યા અમ્બર વિઠમ
સૈવનના પ્રારમ્ભી વ્યવસ્થા આપ્યા મનામ્બર પૂર્વની અપામ્બરના માન
માટે આપ્યા વિમ્બર અને ધીનામ્બર આપ્યાવીના રમ્બર કારકોની,
મદ્યમક અને મિથિન પ્રાકૃતના બીજ ક્ષેત્રમાં જેન પરે આ સ્વમ્બર
આપ્યામ્બર છે અને નીચે વિવેક માનિક છે વિમ્બર જેનાં કુલકુલ
આપ્યા રમ્બર કાર્મનિયમ વસ્તુ આપ્યા કલિનાના વળી ક્ષેત્ર તેમજ આપ્યા
અપરિણામ વિમ્બરનું પશિષ્ઠવિમ્બર દરિમ્બરનું મધ્યમ્બર કલિ
વિમ્બરનાં વળી કુલકુલના રમ્બર મ્બર કરક આપ્યા કલિ કલિ આ કાળની
આપ્યા વિમાનને માટે અપરિણામ વળી છે નવમીની સીમમાં
સ્વાસ્થિક પૂર્વ જેન આપ્યામે કારક રમ્બર સીમમાં ક્ષેત્ર કલિ છે કે ૭
દેવની આપ્યાનિક આપ્યાનિક-વિન્દી મુલના પ્રારમ્ભી, મલ્લની આપ્યાનિક
પ્રતિવક્ત અને વિમાન માટે વળી વળી છે અપરિણામ નિક પશ્ચિમ
નિક અપરિણામ છે આ આપ્યાનિક કલિનાના દેવના સર્વને માટે
રમ્બર કલિ મ્બર તેમ છે અને તેનામાં દેવની વાતવિક વળી અપરિણા-
સિક સ્વામી જેન કલિ કરી કલિ તેમ છે અપરિણામ કલિ વળી
અપરિણામ છે તેના જે અપરિણામ આપ્યા તાપન છે તેને રમ્બર
કરી દેવ આપ્યાનિક પ્રતિન માન છે અપરિણામ મધ્યમ વિદ્યુત જે
અપરિણામ મળેલી માન છે આ કલિ વળી કલિ આપ્યા કલિ આપ્યા પ્રાકૃત
કલિના માન મળી છે વરવિક પ્રાકૃત-પ્રકાશ નામના અપરિણામ
તે અપરિણામ આપ્યાના વળી આપ્યા નથી, પશ્ચિમ આપ્યાના મધ્યમ
ને માટે વળી પ્રાકૃત આપ્યાના કલિ જેન આપ્યા મળે આ

ભાષાનો ઉલ્લેખ કર્યો છે અને તેનું વિશેષ લક્ષણ કેવલ એક સૂત્રમાં આપ્યું છે. (જુઓ ડા આર હોર્નલ સંશોધિત કલકત્તા ૧૮૮૦ વાળી 'પ્રાકૃત લક્ષણની આવૃત્તિમાં પ્રસ્તાવના તથા મૂળ-ન લોપોડપદ્મંચોડધો રેફસ્ય ૩-૩૨૦ પરતુ ડા ગુણે ચડનો કાલ ઈ. સ. ૭૬૬ સૈકા પછીનો આપે છે) કિન્તુ આ અપભ્રંશ અને નવમી દશમી શતાબ્દની અપભ્રંશમાં બહુ અંતર છે. ડા હોર્નલનું અનુમાન છે કે 'ચડના સમયની 'અપભ્રંશ'ના ઉદાહરણ રૂપે આપણે અશોકની જે પ્રશસ્તિઓ શાહબાજગઢી અને 'મન્સહરા'ની શિલાઓ પર ખોદેલી મળે છે અને જેની ભાષાને સર કનિગહામે ઉત્તરી-ભાષા (northern dialect) કહી છે તે પ્રશસ્તિઓને ગણી શકાય તેમ છે આ ભાષા થોડી ઘણી માગધીનાજ જેવી છે. વિશેષ ભેદ કેવલ એટલોજ હતો કે માગધીમાં 'ર' ને સ્થાને 'લ' આદેશ થતો હતો પરંતુ અપભ્રંશમાં 'ર' જ રહેતો હતો. પરંતુ નવમી શતાબ્દના પછીની અપભ્રંશ પ્રાકૃતમાં કેટલીક એવી વિશેષતાઓ છે કે જે તેથી પૂર્વની પ્રાકૃત ભાષાઓમાં જણાતી નથી.

૩૯ આ વિશેષતાઓ મુખ્યપણે ચાર છે.

(૧) કારક અને ક્રિયા વિભક્તિઓની ઘણી ખરી મન્દતા. ક્રિયા-પદોમાં રૂપ બનાવવામાં પ્રત્યયો લગાડવાની મન્દતા. ભાષા લગભગ પ્રત્યય વગરની વલણ પકડતી જાય છે

(૨) ઘણા એવા દેશી શબ્દો અને રૂઢ શબ્દોનો પ્રયોગ કે જેના સમાન-રૂપ શબ્દો સંસ્કૃતમાં મળતા નથી.

(૩) ઘણા નવા છદો ઉદ્ભવે છે બીજી પ્રાકૃતમાં આર્યા-ગાથા કે શિષ્ટ સંસ્કૃત છદો સિવાયના અન્ય છદો સામાન્ય રીતે દેખાતા નથી પણ અપભ્રંશમાં અસખ્ય નવા છદો વપરાયા અને તે અક્ષરમેળ છદો વપરાયા-માત્રામેળ છદો કે જે વૈદિક કવિતામાં જોવામાં આવે છે તે નહિ આ અસખ્ય નવા છદોના લક્ષણો તથા ઉદાહરણો 'પ્રાકૃત-પિંગલમાં મળી આવે છે.

(૪) પ્રાસંગિક હોયો પ્રાપ્ત્યર્થ, તેવા પ્રાસાંગ્યમે હક પડેલી વખતે/ અપભ્રંશમાં મળી આવે છે ૪

આમની પડેલી અને બીજી વિદેશનાઓ તો કેટલેક અંશે તન્મયી પૂર્વની પ્રાપ્ત ભાષાઓમાં મળી આવે પણ મોટી વિશેષતાનું ઉદ્ભવ તેનાથી પૂર્વે મળતું નથી.

પ્રાસાંગ્યમે હોયો પૂર્વ વિદ્યસ આધુનિક ભાષાઓમાં/ એવામાં આવે છે કેટલાક ચોક્કસ એવોખ્યાસ છે કે પ્રાસાંગ્યમે હોયો પ્રયોગ આદ્યપ્રકારે કવિઓએ મુસલમાનો પાસેથી લીધે છે આ મનથી વિરદ આ સમયે હક પણ નિશ્ચિત રીતે કહી શકાતું નથી પણ સરકૃત અમલદાર નામે પદ્યપ્રત્યક્ષમાંથી તેઓ જ મ થયે દેશ તે વિશેષ સમર્થિત છે નિકમની છૂટી સામગ્રી મદની પૂર્વધોનિ અરુપ નિવાસીઓનું જમિમ ભારતમાં પણ અપભ્રંશ મળે છે મદમદ નિનદાસમની મૂળસત્ત્વર અપ્રક હ સન હન્ન હ માં થક દલી અને અપ્રકર સુધી પ્રાપ્ત થયેસ અપભ્રંશ આપનું સાદિત્વ, દેશના આ ભાષ-મૂળસત્ત્વર કવિઓ દ્વારા સ્વયંસિદ્ધ થાય છે આ વાતનો જરાગર નિર્ણય કરવા મારે અપ્રકરે અપ્રકર સાદિત્વની પૂર્વે મીમંસા કરવી જોઈએ અને આ વાતનો પણ નિશ્ચય કરવો જોઈએ કે મુસલમાની સાદિત્વમાં પ્રાસાંગ્યમે કવિઓ પ્રચાર ભારથી જાણે છે આ પ્રકારે મદમદો છે "

પ્રકરણ ત્રીજું.

અપભ્રંશ અને તેની જીવનતા.

૪ સ્વ. મારર મીમંસાએ અપભ્રંશ એ મહાળા નીચે 'સાદિત્વ' પ્રાપ્તિમાં સમર્થ જણાવ્યું હતું કે—

૪ કિંચ સરકૃતની પ્રાસાંગ્યમે હોયો મળતો મિલ્લ મધ્ય પાશાનાવજ/ વામના અવ કારમાં મળે આવે છે (કવિના કાવ્યાલોક) પ્રકરણ ૩ પાશામાં ૪૧ ૪૪) એ કથવિત છે કે આ અવ કારમાંથી પ્રાચ મિલ્લવાતુ જ મું દોષ.

“ વૈયાકરણોએ છ મુખ્ય ભાષાઓ ગણાવી છે સંસ્કૃત, પ્રાકૃત, અપભ્રંશ, પિશાચિકા, માગધી અને સૂરસેની.

સંસ્કૃતં પ્રાકૃતં ચેવાપભ્રંશોય પિશાચિકા ।

માગધી સૂરસેની ચ ભાષાઃ षટ્ સંપ્રકીર્તિતાઃ ॥

વાઝમદાલકારમા સંસ્કૃત, પ્રાકૃત, અપભ્રંશ અને પિશાચિકા (ભૂત-ભાષિત) એમ કાવ્યની શરીરભૂત ચાર ભાષાઓ ગણેલી છે.

સંસ્કૃતં પ્રાકૃતં તસ્યાપભ્રંશો ભૂતભાષિતમ્ ।

ઈતિ ભાષાશ્વતસોપિ યાન્તિ કાવ્યસ્ય કાયતામ્ ॥ ૨-૧

અહીંઆ અપિ શબ્દથી ટીકાકારે માગધી અને સૂરસેનીનો અતર્ભાવ કરે છે એકા ભાષા અપભ્રંશઃ હરિવિજયાદિ...ચત-સ્રોપિ ભાષા=કાવ્યશરીરપ્રાપ્તા इत्यर्थः જે જે દેશોમા અપર ભાષાથી અમિશ્રિત શુદ્ધ ભાષા તે અપભ્રંશ એવી વ્યાખ્યા વાઝમદ આપે છે.

અપભ્રંશસ્તુ તચ્છુદ્ધં યદ્યદ્દેશેષુ ભાષિતમ્ ।

તે તે કણ્ઠાટ પાયાળાદિ દેશોને વિશે બોલાતી શુદ્ધ ખીણ ભાષાથી અમિશ્રિત ભાષા તે અપભ્રંશ જે દેશને વિષે સ્વભાવથી જે ભાષા બોલાય છે તે અપભ્રંશ માગધી અને સૂરસેનીનો પણ આમાજ અત-ર્ભાવ થાય છે

યત્તેષુ તેષુ કર્ણાટપાઞ્ચાલાદિષુ દેશેષુ શુદ્ધમપરભાષાદિ-ભિરમિશ્રિતં ભાષિતં સોપભ્રંશઃ । યસ્મિન્દેશે સ્વભાવતો યા ભાષોચ્યતે સોપભ્રંશો ભવતીત્યર્થઃ । માગધી સૂરસેની ચાત્રૈવા-ન્તર્ગતા ॥

૪૧ વાઝમદના કાવ્યાનુશાસન ઉપર ભટ્ટારક નરેન્દ્રકીર્તિના શિષ્ય

અર્ધિ પેખશાના પુત્ર વારિશાની રીકામં ૨૭ અપભ્રંશ અપભ્રંશ
અપભ્રંશ ૭

ઘાઈદો લાગ્યેદર્શિપનાગરનાગરી ।
ધાર્ધરાવ્યપાંચાળટાકમચ્યર્કયા ॥
ગોટોદ્રદ્ય પામાચ્યપાંચ્ય વૈતલસિદ્યા ॥
કાલિંગમાચ્યકર્ણટકાંચ્ય દ્રાવિટગોજરા ॥
આધીરો મધ્યવેલીયઃ મૃદ્યમેદ્યવસ્થિતા ॥
ગત્તવિંશત્યપશ્ર્ચશા વેદાભાદિમવેદતઃ ॥

આ શ્લોક રીકામં રૂપા મધ્યર્કયા લીધેલા છે તે જાણવેલું નથી
તેમ રીકામં વિશાલિકા ૧૧ નેક અપભ્રંશ ૭

કાંધીદેલીયપાંદ્ય ચ પાંચાર્ય ગોટમાગપમ ।
ઘાઈદં દારિમાલ્ય ચ મોરસેનં ચ ક્રેકયમ્ ॥
ઘાપરં દ્રાવિટં પેવ દ્વાદશ પિશ્તાપજાઃ ।

આ ઉપરથી જાણવું છે કે મિત્ર દેશમાં (દ્વાદશ તરિકા ઘાઈદં)
અપભ્રંશ અને વિશાલિકા અને અપભ્રંશ એવાની હતી. વિશાલિકા
એ વિશાલિકા-અનેની અપભ્રંશ હતી. મિત્રે તે દેશની મુખ્ય અપભ્રંશ
અપભ્રંશ હતી, પણ વિશાલિકા એકાદશ વિશાલિકા એવાની હતી. અરિયના પ્રાકૃત
સર્વસ્વમાં તથા મુખ્યમિત્રની પ્રાકૃત અરિયમાં પણ ઉપરના અપભ્રંશ
સર્વસ્વમાં જોવા મળેલા છે

૪૨ અરિય આ સજ્જાલ એકાદશી ઘાઈદં, ઘપનાગર
અને નાગરને મુખ્ય અપભ્રંશ ની નમિતે મુખ્ય એકાદશી ૫૪૬
અપભ્રંશ નથી ઉપરના પણ મુખ્ય અપભ્રંશનું નમિતે અર્જન કરેલું છે અને
બીજાઓની તેમ જોવા મળેલા જાણવા છે

ગૌર્જરિ અપભ્રંશ ભાષાનો વિશેષ એટલો જણાવ્યો છે કે તે સંસ્કૃત શબ્દોથી ભરપુર છે અને ટાક ભાષાની સાથે તે નિકટ સંબંધ ધરાવે છે.

સંસ્કૃતાદ્યા ચ ગૌર્જરી । ચકારાત્ પૂર્વાક્તટ્કભાષાગ્રહણમ્ ॥

ત્રાચંડ અપભ્રંશ સીધા બોલાતો હતો એવું માર્કેડેય કહે છે. પરંતુ નાગર, ઉપનાગર અને ટક્ક આ વપરાતા હતાં તે જણાવ્યું નથી. નાગર અપભ્રંશ નગરકોટના પ્રદેશમાં બોલાતો હશે, અને ઉપનાગર તે પ્રદેશના નજીકના ભાગની ભાષા હશે. ટાકી ભાષા ઉત્તર પંજાબમાં ટક્ક દેશની ભાષા હતી (જ. રા. એ. સોસાયટી અકટો. ૧૯૧૩ પૃ. ૮૭૫-૮૮૩) માર્કેડેયના નાગર અપભ્રંશ અને હેમાચાર્યના સૌરસેન અપભ્રંશને ધણું મળતાપણુ છે. આ ઉપરથી ડૉ. ગ્રીઅર્સન એમ ધારે છે કે નાગર અપભ્રંશ તે ગૂજરાતમાં બોલાતી ભાષા હશે, અને ઉપનાગર અપભ્રંશ ગૂજરાત અને સિંધની વચ્ચેના પ્રદેશ-પશ્ચિમ રજપૂતાના અને દક્ષિણ પંજાબના ભાગમાં બોલાતો હશે.

હવે અચ્ચારમાં શતક સુધી અપભ્રંશ ભાષા જીવત હતી તેના પુરાવા આપીશું. કદાચ ભાષા ક્યારે મરણ પામી, એટલે કે તે બોલવાનો વ્યવહાર તૂટી ગયો એ સંબંધી પ્રત્યક્ષ પુરાવા મળવા ધણા વિકટ હોય છે, તેમ તે મરણ પામ્યાથી તેનું સાહિત્ય નિર્માણ થઈ શકે છે. ઇત્યાદિ વાત જરા દુર્ઘટ છે, તોપણ સુદૈવે અપભ્રંશના સંબંધમાં આપણને પ્રત્યક્ષ પુરાવા પણ મળે છે.

(૧) અગાઉ પૃ ૯ ઉપર હુકમાં જણાવ્યું છે તેમ વિશેષપણુ જણાવતા રાજશેખર પોતાના કાવ્યમીમાસામાં (ગાયકવાડ ઓરિએન્ટલ મીરીઝ પા ૫૪, ૫૫) પોતાના કવિ-રાજની કાવ્ય પરીક્ષાની સભા કેવી હોવી જોઈએ એ સંબંધમાં લખતા જણાવે છે કે —

મધ્યેસમં વેદિકા । તસ્યાં રાજાસનમ્ । તસ્ય ચો-
ત્તરત સંસ્કૃતા કવયો નિવેશોરન્ । તત્ત. પરં વેદવિદ્યાવિદઃ

અધિ પેનસાના પુત્ર ગાદિસાની દીકરા ૨૭ અખમલ અપમિ
અખાતી છે

પ્રાણદો આત્મવંદ્યધિપાગરનામરી ।
યાર્થયાર્યેયપાંચાગટાકમચ્યર્થકયા ॥
ગોદોદ્રવ્ય પામાચ્યપાંચ્ય કૌતામગિંદલાઃ ।
વાલિગમાચ્યવર્જાત્કાંચ્ય દ્રાવિદગોમૈરાઃ ॥
આમીરો મચ્યવેલીયઃ શૂદ્રમધેવ્વચરિયતાઃ ।
સપ્તવિંશતયત્રેતા વૈદ્યાપ્તિમગેદતાઃ ॥

આ પદ્યો દીકરાને કયા મધ્યમાયા લીંઘા છે ન વચ્ચાને (નથી,
તમ દીકરાને વિગાનિગાના ૨૧ બોલ અખાનલા છે

કાંચીવેલીયપાંદુય ન પાંચાલે ગોદમાગપય ।
પ્રાણદે દાસિનાચ્ય ન ગોરોનં ન વૈકયય ॥
સાવરં દ્રાવિદં ગૈય ઇકાદશ વિદ્યાગજાઃ ।

આ વપરની અખાતી છે કે મેલન દેશમાં (વિદ્યારજી તરીકે પ્રાણદે)
અખમલ અને વિદ્યાગિય બન્ને અપામિ અપાતી દતી વિદ્યાવિકા
ને વિદ્યામિતી-જુનેની કલ્પ દતી અપમે તે દેશની મુખ્ય અપ અપ
અંત દતી ચરુ વિગાન્ય બેકો વિગાનિયા બેલન્ય દતી અધિવન્ય પ્રાણ
સાંસામાં તમા મુખ્યમિતી પ્રાણ અધિધર્મા ખજી વપરના અખમલ
દતીની મેલો જરેણ છે

૪૭ પ્રાણ આ મજાલો અધિધર્મા સાવરં, ઉપમાગ
બો મારાદા મુખ્ય અધિ મીનમિતિ મજાન બેલો લીં ૧૫૬
મજાન નથી વપરના મજા મુખ્ય અધિધર્માનું ૧૫ મજાન કરે છે અને
મીનમિતિ તે કલ્પ આતીકના અખાતી છે

ગૌર્જરિ અપભ્રશ ભાષાનો વિરોધ એટલો જણાવ્યો છે કે તે સંસ્કૃત શબ્દોથી ભરપૂર છે અને ટાક ભાષાની સાથે તે નિકટ સંબંધ ધરાવે છે.

સંસ્કૃતાદ્યા ચ ગૌર્જરી । ચકારાત્ પૂર્વેક્તદ્વક્રમાપાગ્રહણમ્ ॥

ત્રાચંડ અપભ્રશ સીધામાં બોલાતો હતો એવું માર્કેડેય કહે છે. પરંતુ નાગર, ઉપનાગર અને ટક્ક આ વપરાતા હતાં તે જણાવ્યું નથી. નાગર અપભ્રશ નગરકોટના પ્રદેશમાં બોલાતો હશે, અને ઉપનાગર તે પ્રદેશના નજીકના ભાગની ભાષા હશે. ટાકી ભાષા ઉત્તર પંજાબમાં ટક્ક દેશની ભાષા હતી (જ. રૉ એ. સોસાયટી અક્ટો. ૧૯૧૩ પૃ ૮૭૫-૮૮૩) માર્કેડેયના નાગર અપભ્રશ અને હેમાચાર્યના સૌરસેન અપભ્રશને ધણું મળતાપણું છે. આ ઉપરથી ડૉ. ગ્રીઅર્સન એમ ધારે છે કે નાગર અપભ્રશ તે ગૂજરાતમાં બોલાતી ભાષા હશે, અને ઉપનાગર અપભ્રશ ગૂજરાત અને સિંધની વચ્ચેના પ્રદેશ-પશ્ચિમ રજપૂતાના અને દક્ષિણ પંજાબના ભાગમાં બોલાતો હશે.

હવે અચ્ચારમાં શતક સુધી અપભ્રશ ભાષા જીવત હતી તેના પુરાવા આપીશું. કદાચ ભાષા ક્યારે મરણ પામી, એટલે કે તે બોલવાનો વ્યવહાર તૂટી ગયો એ સંબંધી પ્રત્યક્ષ પુરાવા મળવા ધણું વિકટ હોય છે, તેમ તે મરણ પામ્યાથી તેનું સાહિત્ય નિર્માણ થઈ શકે છે. મત્યાદિ વાત જરા દુર્ઘટ છે, તોપણ સુદૈવે અપભ્રશના સંબંધમાં આપણને પ્રત્યક્ષ પુરાવા મળે છે.

(૧) અગાઉ પૃ ૯ ઉપર હુકમાં જણાવ્યું છે તેમ વિગેવપણું જણાવતા રાજશેખર પોતાના કાવ્યમીમાસામાં (ગાયકવાડ ઓરિએન્ટલ મીરીઝ પા ૫૪, ૫૫) પોતાના કવિ-રાજની કાવ્ય પરિક્ષાની સભા કેવી હોવી જોઈએ એ સંબંધમાં લખતા જણાવે છે કે —

મધ્યેસમં. વેદિકા । તસ્યાં રાજાસનમ્ । તસ્ય ચો-
ત્તરત સંસ્કૃતાઃ કવયો નિવેશેરન્ । તત્ પરં વેદવિદ્યાવિદઃ

પ્રામાણિકા પૌરાણિકાઃ સ્માર્તા મિયજો મૌર્તિકા અન્યેપિ
તથાપિયાઃ । પૂર્વેણ પ્રાકૃતા કથય । તત્ પરં નટનસંક
ગાપનવાદક વાગ્ધીજન કુચીકવતાછવચરા અન્યપિ તથા-
વિયા । પશ્ચિમેનાપદ્મશિલા કથય । તતઃ પરં ચિત્ર
સેવ્યકૃતા મણિવચયક ચૈકેટિકા સ્વયંકાર ચંદ્રકિલોદ
કારા અન્યેપિ તથાવિયા । ૬૦

—એટલે મધે રાજ્યાસન તેની ઉત્તરે સરકૃત ક્ષિ અને તેની
પામ વેદિક નૈવાલિક પૌરાણિક આદિ પદ્મિ યોગ પૂર્વે પ્રાકૃત ક્ષિ
અને તેની પાસે નટ, નાચનારા, માનારા વખાનારા આદિ સ્થાપના
સેક. પશ્ચિમે અજમલ ક્ષિ અને તેની પાસે ચિત્ર કરનાર-રમ પૂરનાર
સ્વનકર આદિ કસમી યોગ અને સોની સુનાર છુવાર આદિ કર-
કરીયર કસમિ.

૪૪ આ સભાની સ્થાના કસમનિક દેવ તો જલુ પ્રયેક સાદિલ ભા-
યાના ક્ષિની પાછળ તે ભાયા જેઓએ બચવાર સાધન રૂપે મેજાતી લાગે
છે તેના સેક રાજસેખરે મેસાયા છે એ તે પરથી સ્પષ્ટ નજાવ છે.
સરકૃત ક્ષિ પાછળ પદ્મિતોનું પૂર પ્રાકૃતિ ક્ષિ પાછળ જે નાટકમાં પ્રાકૃત
વચરા છે તેને લગતા નટાંનું મકાનું અને અજમલ ક્ષિ પાછળ
માત્ર ચલિત્વ અને કરીયર આક્રિયા વર્મ-અર્થે સામાન્ય જનસમૂહ
એમ મેસાયાથી આશિત્વ આપ્યું છે એમ ન હત તો બાપરી વર્મ
અને પંથાલરી યોગ સરકૃત ક્ષિ પાછળે શા ખાટે ન મેસાયા અથવા
નટ નત ક્ષિ સ્થાપતિના વર્મને અજમલ ક્ષિની પાછળ કેમ સ્થાન ન
આપ્યું ? એવ પ્રશ્નનો જીનો સમર્થક ઉત્તર નથી. આ પરથી રાજ-
સેખરના સમયમાં સામાન્ય જનસમૂહની મેલી અજમલ દોડથી
તેમનું તેજ ભાવમાં સાદિલ હતું એમ માનવામાં દરકત નથી. રાજસેખર
ક. સ. નવમી છત્રના ઉવટમાં અને કસમાના આરમમાં શબ્દ મળા.

૪૫ (૨) ૬૬૮ના ૬૬૫સકરના ૨-૧૧ સત્ર નામે સંસ્કૃત માહત્ત

‘વાન્યદપત્રશ્ચ ઇતિ ત્રિધા’ એ શ્લોક પર પોતાની વૃત્તિમાં ટીકાકાર
 જૈન નમિ સાધુએ અપભ્રંશના ગુણગુણ બેદ બતાવી તેના લક્ષણ સબધે
 જણાવ્યું છે કે ‘તસ્ય ચ લક્ષણં લોકાદેવ સમ્યગવસેયમ્’—
 એટલે તેનું લક્ષણ લોકો પાસેથી—માથી જ સારી રીતે સમજી લેવું. પ્રાકૃત
 સબધે બોલતા તેનું લક્ષણ ‘ગ્રંથાન્તરાદવસેયં’—બીજા ગ્રંથોમાંથી
 જણી લેવું એમ તે જણાવે છે, આ પરથી ‘લોકાત્’ એટલે પ્રત્યક્ષ
 લોકવ્યવહાર પરથી, એવું કહેવાનો તેનો ઉદ્દેશ જણાય છે તે સ્પષ્ટ છે.
 નમિ સાધુ ઇ. સ. અગ્યારમા શતકના મધ્યમાં થઈ ગયા તેના સમયમાં
 અપભ્રંશ જીવત હોવા સિવાય તે ‘તસ્ય ચ લક્ષણં લોકાદવસેયં’
 એમ કહે નહિ આ પરથી અપભ્રંશ ભાષા અગ્યારમા શતકના મધ્ય
 સુધી ખાસ જીવત હતી એ કહેવામાં હરકત નથી

૪૬. (૩) હેમચંદ્રચાર્યે પોતાના પ્રાકૃત વ્યાકરણના અપભ્રંશ
 પ્રકરણમાં જે અપભ્રંશના ઉદાહરણો અપભ્રંશ કવિતામાંથી આપ્યાં છે
 તેમાંથી બે મહત્ત્વના છે.

(અ) ‘બાહ વિછોડિવિ જાહિ તુહુ, હઈ તેવઈકો દોસુ,
 હિઅઅઠ્ઠિઈ જઈ નીસરહિ, જાણુઈ મુજસુ રોસુ,

—(એકમેકના) હાથ છોડી તું જાય છે, તેમ હું પણ જાઉં છું,
 (તેમાં) કેનો દોષ ? પણ હૃદયમાંથી તું જો નીસરી જશે, તો પછી
 મુજનો મારા પર રોષ છે એમ હું જાણીશ.

૪૭. આમાં મુજરાજ પર ક્રિદા થયેલી તરણીના તેને અનુલક્ષીને
 રાખ્દો છે. આમાં તેની પ્રશસ્તિ સરખા મહાકાવ્ય જેવો પ્રકાર બીલકુલ
 નથી સિવાય કે મુજ જેવો રાજા બીજો થયો નહોતો કે તેના સબધે કોઈ
 પછીથી પણ કાવ્ય રચે. તેથી મુજની અને વિશેષત તેના સ્ત્રીપટત્વની વાત
 લોકહૃદયમાંથી ભુસાઈ નહોતી, તે વખતે લોકમાં રૂઢ થયેલા આ લોકનાં

જ ખર દેખ દેખ કહેવામાં કરાવ નથી. ગુજ ૧૦માં કાલકાળ ખંખમાં
ખાઇ મને તેના ખજી ધાણ કાળના તરીકે આ પદના અમલન, તે
દસમાં કાલના કિયે અપભ્રંશ કાણા માંકમાં પ્રમાણ પામી હતી
અમ દિન છે

૪૮ (ખ) 'શકળા' મા વિમલારિણી તે કર મુનિનિ છા
પદિમિમિ અ ગુનનુ જેદિ એ પ્રેદિય પીજ'

—જેમાં મુનના પ્રિનિનિય પદેલુ છે તે સ્વચ્છ ખજી જે કામે
પાણુ તે મુનન કામિ તે ખજીણી (લાખી) પિનાના છા દસને છે

મુજરાતના સમગ્ર શિક્ષણ અધિકારી સમીર ક્યો ત્યારે મુનલ એ
ન્યાયના પ્રિયદ પ્રવાન રમી કારકાર કરના કના, તેના કાલખમાં અમ
પદ છે આ ખજી સપરના ખર જેટું ત્યામિક મદરનું મેલપ્રવાણિ છે,
અમવા ન પ્રમદિન મેલપ્રવાણિ દેખા નેમ છે આમાં મુનલના
તરખખજીની અમલ પ્રાપ્તિ-અમર કોલ અમલારા તરખજીના તેના ખર
મનના મુન પ્રેમના પ્રિયેમ છે આ ખજી સપરના કિંકે મુનલના તા
શબ્દ ક્યોની ના જેદર અપભ્રંશ છાવન હતી શિક્ષણ ૧૧ ૧૦૫૪માં
સમીર વમરે કાલપર આપવા ૧ મને મુનલ ગારી ર્દિ મારી વમરે
૪ ॥ અપ્રેદે ૪ ॥ અ અપ્રેદના કાલકાળ કાલકાળમાં અપભ્રંશ અમલારી ક્યો
અમ સપરના છે ખજીના કાલકાળ વકમજી ॥ જેદર ૧ ॥ ૪ની અપ્રેદ
ફેમ કાલકાળ મનુ જેદર ૧ ॥ ૪ના અમ અપ્રેદની દે ૧ છે કાલકાળે ખજી
નિકમ ૧૪ મા કાલકાળ અ ૧ મુજરાતી કાલકાળ પ્રાપ્ત અમલના કામ

૪૯ (ક) પ્રાકુતવિમલ અમ નામ ॥ પ્રાકુત કાલકાળ ખર ॥ મેમ (૧)
કાલકાળ છે તેમાં જેમાં અપભ્રંશ અમે જેદર અમલારી ક્યો ૧ ॥ ૪ની
શિક્ષણ ૧૧ છે તેમાંની કાલ અમ કાલમાં આને છે

(૧) કાલ અમલે કાલ અમલ ૧ ॥ ૪ની અપ્રેદ
કાલ અમ ૧ ॥ ૪ની અમલ કાલ અપ્રેદ

મહિઅ ચલતે મહિહર તહ અ સુરઅણા
ચક્રવર્ષ ચલતે ચલાષ ચક્ર તહ તિહુઅણા.

—કર્ણુ (સગ્રામમા) ચાલતી વખતે અશરણુ (ચક્ર) કૂર્મ હલે છે, કૂર્મ હલવાથી પ્રાણી માત્રને ભય દેનારી પૃથ્વી હલે છે, પૃથ્વી હલતા પર્વત ડાલે છે, અને તેથી (તે પર રહેલ) સુરગણુ હલે છે. (આ પ્રમાણે) ચક્રવર્તી (કર્ણુ) ચાલ્યો તેથી (દિશાઓનું) ચક્ર અને ત્રિભુવન ચલાયમાન થાય છે

૫૦. (ખ) ‘જે ગનિય ગોલા હિવર્ષરાહ, ઉદ્ધ ઉડુક સભઅ પરાહ,
ગુરુ વિક્રમ વિક્રમનિશ્ચિઅ જુજઝ, તા કણ્ણપરક્કમકોઈ ખુજઝ,

—જેણે ગૌડાધિપતિને ગાજ્યો, ગર્વિષ્ટ ઉલ્લસ (રાજા) ને ભયભીત કરી નસાડ્યો, (જેણે) મોટા પરાક્રમી વિક્રમને યુદ્ધમાં જીત્યો, તે કર્ણુના પરાક્રમની ખુઝ કોણુ કરે ?

૫૧. આમા કર્ણુ તે કલચૂરિ વશના ચેદિ રાજા ઇ સ. ૧૧મા શતકના મધ્યના સુમારે ચક્ર ગયો પ્રાકૃતપિગલ-ટીકાનો હસ્તલેખિત અથ મળ્યો તે સ્વધી ખુલાસામાં ૩૦ સર ભાગરકર કહે છે કે —

“The last two forms (the Apabhrams'a and the Vernacular forms) must represent the Vernacular speech of the period when the poets wrote, and since they could not have praised the particular princes if they had died and been forgotten at the time when they lived, the conclusion is not un-warranted that the forms of the language used by them were the forms current about the time of Karna i.e. in the first half of the eleventh century, the stage of development at which Vernacular tongues had arrived was still that represented by the Apabhrams'a.” (Bhandarkar, Report on the search for Mss 1887-94 p. LXXI ff)

—હેમાં જે રૂપે (જાપમરા અને દેવી ભાષાનાં રૂપે) જ્યારે કવિઓએ લખ્યાં તે સમયની દેવી-દેવતાઓનાં પ્રતિનિધિરૂપનાં રૂપોનો ઉપયોગ કર્યો. અને તે કવિઓ જ્યારે પોતે વિષમજન હોય ત્યારે તે અધિક રાગોનો નોંધ કરી જઈ જુદાજુદા ગાથા રૂપે તે વખતે તે રાગોનાં અલગ અલગ કરી લખ્યાં ન હોત, આથી એ નિર્ણય પર આવ્યું જાય છે કે તે કવિઓએ વાપરેલાં ભાષાનાં રૂપે જે વખતે તે રાગોનો વિષમજન હોય તે વખતનાં અરસામાં આવ્યું હોય. આ પ્રમાણે કહ્યુંનાં અરસામાં એટલે કે અષ્ટમી સત્તમી પૂર્ણિમા જે વિશ્વસ્યમ પર દેવી ભાષાઓ પહેલી હતી તે અષ્ટમી ભાષાનો જ આવ્યું વિશ્વસ્ય હતો.

આ સર્વ વિવેચન પરથી ઇ સ. ૧૨મા સત્તમી મંથનથી અને વિશ્વસ્યમ સત્તમી સુધી તે અષ્ટમી ભાષા બોલાતી હતી એ નિર્ણય થાય છે. આની પછી નવીન આવમાણનો દેવી ભાષાનો કાળ શરૂ થાય છે એમ કહી શકાય.

વિભાગ બીજો.

અપભ્રંશ સાહિત્ય.

પ્રકરણ પહેલું.

દશમી સદી સુધીનું અપભ્રંશ સાહિત્ય.

પર. અપભ્રંશ સાહિત્યનું સખ્યાપ્રમાણ શુ છે આ પ્રશ્ન દશક વર્ષ પહેલા હામ્યજનક લાગત કારણકે હજુ હમણા સુધી અપભ્રંશનું જે કંઈ સાહિત્ય વિકાસને જ્ઞાન અને માન્ય હતું તે ફક્ત એટલું જ હતું કે ૧. કાલિદાસની વિક્રમોર્વશીના ચતુર્થ અકમાનુ ૨ પિંગલ કૃત કહેવાતું પ્રાકૃત પિંગલ ૩ હેમાચાર્યનું વ્યાકરણ સૂત્ર ૪-૩૨૯ થી ૪૪૬ કે જેમા તે જૂદા જૂદા રચણોએથી અપભ્રંશ ટાકે છે ૪ હેમાચાર્યનું કુમારપાલ-ચરિત્ર અથવા પ્રાકૃતદ્વાત્રય કાવ્ય સર્ગ ૮-૨૨૦ થી ૧૪ થી ૮૨ કે જે પોતાના વ્યાકરણના નિયમોના ઉદાહરણ તરીકે મૂકેલા છે ૬ જૈનકથાઓ જેવી કે કાલકાચાર્ય કહા અને દારાવતીના નાશની કહા અને અહીં તહીં અલકારના અથો જેવા કે સરસ્વતીકામરણ, અને દશરૂપ અને ધ્વન્યાલકાર એ બંને પરની ટીકાઓમા મળી આવતી છૂટી ગાથાઓ, આ ઉપરાંત થોડી ગાથાઓ વેતાલ પચવિશતિકા, સિદ્ધાસન દાત્રિશિક્ષા અને પ્રબધ ચિતામણિ માની. આનો ઉપયોગ પિશદે પોતાના વ્યાકરણમા કર્યો છે. આમા પહેલાં બે સિવાય સર્વ જૈનો રચિત સાહિત્ય છે

પર પિશલના વખત પછી શોધખોળ કરતા અપભ્રંશ સાહિત્ય વિશેષ અને વિશેષ જૈનો પાસેથી મળી આવ્યું છે. તેમા ખાસ કરી ભવિસ્યત કહા નામનું ધનપાલ કૃત લાખું કાવ્ય ૩૧. જેકોબીએ અમ-

દાવાતા રા. કેશવદાસ પ્રેમચંદ મોદી વડીલ પાસેથી પોતાના ભાસ્તના હેમલા સ્વાસ દરમ્યાન તેની એક પ્રત પ્રાપ્ત કરી જર્મની જઈ તેના પર ખૂબ સંશ્લેષન શૈલ્યબોળ કરી વિવેચન પ્રસ્તાવના વગેરે લખી અનુસ્તિમાં સન ૧૯૧૮માં હાલથી તેમાં ગુજરાતી લિદી અર્થે અલ્પ નિક ભાષાની જનની અપ્રમસ ભાષાનું મહત્વ તેમણે સ્થાપિત કર્યું ત્યાર પછી અપ્રમસ સભાથી હિન્દમાં રસ લેવાવા માંડે. તેનું મહત્ત્વ સાહિત્ય સાક્ષરથી સ્વ. દશમે પાટણ અને જોસસમેસ્તા તેમજ મીચુલ હોમલાસ જેને ધરજનના જૈન પુસ્તક બદલે શીખતાં તેમજ બી ? શ્રેષ્ઠ કરતાં મળે આખું આ સર્વની રૂપરેખા સર્વ સહિત નીચે આપીએ છીએ. વિક્રમ ૮ મીથી ૧૦ સદી વચ્ચે.

૪૪ હાલ અપ્રમસ પછી મોટા ને અપ્રમસનાં કાળે દમણ એક પુસ્તકમદ્યમાં જણાયાં છે તેનાં નામ હરિવંશ પુરાણ અને પછિમ હરિવંશ છે તેમનું મંદ્યપ્રખણ આશરે બહાર દબાર અને બાર દબાર સ્થેક બનુકમે છે જાનેના રચનારનું નામ સ્વયંભૂદેવ છે તેણે જાને મંથે બરુણ મુખ્ય હતા ને તેના પુત્ર નામે ત્રિભુવન સ્વયંભૂએ તે જાનેને પૂણ કર્યાં હતા. હરિવંશ પુરાણમાં સ્વયંભૂદેવ પેતાને 'શ્વયંભૂ' નો અને પૃથ્વીવરિજમાં 'મનજયની' આમિત તરીકે જોળાખાને છે જાને નામે જોળા આમિતે હાલ પાતાં હોય એવો સમય છે ત્રિભુવન સ્વયંભૂ પેતાને 'મદ્ય' કે ? 'મદ્યવરિજ' પુત્ર કદાચ હોય) ના આમિત તરીકે જોળાખાને છે હરિવંશ પુરાણના અતમામમાં સર્પિએ પરીથી જણાવ છે કે તે મથનો એક ભાગ ત્રિભુવન સ્વયંભૂએ લખેલો તે અપ્રમસ વત્તાં તે આશિવરના જસમિતિ (વચઃકર્તી) નામના સ ૧૫૨૧ લગભગ એવેલા બહારકે પુત્ર સ્થાપિત કર્યો હોય.

૪૫. હરિવંશ પુરાણમાં ભાગદ, દિ. જણ હરિવંશ અને કૈમ્ય હતા ઉમ્મેજ મત્રે છે અને પૃથ્વીવરિજમાં રરિવંશ ભાગદ અને દિપ્તિ મત્રે છે આ જવા મંદ્યપ્રોહ. સ. ૭ મી સદી પછી નિપાતન જણાવ

નથી. વિક્રમ ૧૧મી સદીના પુષ્પદન્તે પોતે પોતાના મહાપુરાણમાં સ્વયંભૂ-
દેવનો ઉલ્લેખ કર્યો છે. આ પરથી એમ નિર્ણય થઈ શકે કે સ્વયંભૂદેવે
ઈ. સ. ૭મી અને ૧૦ મી સદી વચ્ચે કોઈ દ્રાવિડ રચના કરી હશે
પદ ઉક્ત પદ્ધિમચરિય પ્રારબ્ધા એ છે કે

મહાણુવ-ક્રોમલ-ક્રોમલ-મહાહર-વર-વહલક્રતિ મોહિલ્લ	
ઉમહન્સ પાયકમલ સસુરાસુર વહિય સિરસા	૧
દીહર સમાસનાલં સદ્દલં આત્ય કેસરંચવિય.	
તુહ મહુયર પીય રસ અપભુ કન્વુપ્પલં જયહ	૨
તિહુયણુ લગ્ગણુ ખભુ, ગુર પરમેદિં નવેષ્પિણુ.	
પુણિ અરેભિય રામ કલા, આરિસૂ નેએષ્પિણુ.	૩
x x x x	

ધત્તા

હય ચહીરીય વિ પરમ નિણુ પાણુવેષ્પિણુ બાવે
પુણુ અષ્પાણુહ પાયકમિ રામાયણુ શ્રાવે. ૧

અદ્ધમાણુ મુહ કુહર વિણુગિય, રામકલાણુઠ એહ કમાગય,
અકખર વાસ જલોહ મનોહર, મુયલકાર છદ મન્છોહર

દીહ સમામ પનાહા વક્રિય, સક્રય પાયય પુલિણાલક્રિય
દેસી ભાસા ઉભય તહુજ્જલ, કવિ દુકર ઘણુ સદ સિલાયલ
અત્ય બહલ ઝલોલાણિટ્ટિય, આસાસય સમતૂહ પરટિય,
એહ રામકહ સરિ સોહતી, ગણુહર દેવહિ હિં વહ તી

પન્નઘ ઈદ્દભૂઅ આયરિએ, પુણુ ધમ્મેણુ ગુણુલકારયં,
પુણુ એવહિ સસારારાએ, કિત્તિહરેણુ આણુતરવાએ
પુણુ રવિસેણુ ચરિય પસાએ, બુદ્ધિએ અવગાહિય કષ્ટરાએ,
પદ્મિણિ નણુણિ ગખ્ખ સભૂએ, મારએ એવ રૂપ આણુરાએ,
અમતાણુ એણુ પદ્મિર ગત્તે, હિન્વરણુસે પવિરલ દત્તે.

ધત્ત

- (1) શિખમલ પુષ્પ પવિત્ર કંઠ કિરણ આપ્યા
 નાથિ સમ્પાદિત એણે, મિત્ર કિતિ વિદ્યાર્થ ૨
 પુષ્પજ સમજી પછી વિષ્ણુવર્ધ મહા સરિસૃષ્ટિ, અપ્સરણાદિ ક્રમ,
 વાનરજી ક્રમ ન નાથિવર્ધ જીવ વિતિ સુતુ વદ્યાધિવર્ધ,
 જુદાં પદ્મધાર હો તતિ કિં જુદાં સંમિતેષ પરિપુદિ કિં
 જીવે શિષ્યજીવે સત વિદ્યાર્થી ક્રમિકર સમા સપદ્મિકર
 ક્રમિકર ક્રમિકરજી સુત વીસેવસ્ય પદ્મ નાથ,
 જીવ વદ્યાધિ ધારે શિવાય ગજ, જુદાં શિવ ક્રમિકર ગજ વદ્યા
 જુદાં શિષ્યજીવે પદ્મ મહાકવિ જુદાં જીવ જીવ વદ્યા કદ સુત,
 જુદાં પુષ્પજીવે પિત્ર પદ્મધાર જુદાં જીવ કદિય લક્ષ્મી
 વદ્યાજીવે તેવિ જુદાં પરિવરતિ નરિ રમ્ય પુત્ર કવિ મરિ
 * * * * *
 ક્રમ એત પદ્મધારિએ ક્રમિકરજી સુતજી એવ ક્રમે
 ક્રમિકર નાથપદ્મિકર પદ્મ વિત સાદિય પદ્મ ૧
 * * * * *
 ક્રમ એત પદ્મધારિએ ક્રમિકરજી સુતજી એવ ક્રમે
 ક્રમિકર શિષ્યજીવે ક્રમ વીત વિત સાદિય પદ્મ સંધિ ૨
 * * * * *
 ક્રમિકર ક્રમિકર અવિસેસર્ધ ક્રમિકર મુષ્ણિક સારએણ,
 પરમાત્મે કદ ક્રમિકર આસિ સુતજી ક્રમિકર એણ. ૨૦
 ક્રમ પદ્મધારિએ સુતજી એવસે કદિય ક્રમિકર
 ક્રમિકર સુતજી રમ્ય સમ્પાદિય સીકરીય પદ્મિકર
 ક્રમિકર આસિય ક્રમિકર સુતજી કદ કદિય પદ્મિકર
 સેસે ક્રમિકર પદ્મસે તેજાસીમા ક્રમે સુતજી.
 ક્રમિકરસ વિત/ય સેસિયસ વિતારિત તો જુવો
 ક્રમિકર સુતજી પદ્મ વરિય સેસેજી નિસેસે. સંધિ ૮૩
 * * * * *

આ ગ્રંથ ની સં. ૧૫૨૧ મા લખાયેલી પ્રત પૂનાના સર બાહા-
રકર ઈન્ડીયન મા ન. ૧૧૨૦ સન ૧૮૯૪-૯૭ મા છે,

૫૭ ઉપરોક્ત હરિવંશ પુરાણના નમુના તેમાં આદિભાગ એ છે કે:-
સિરિ પરમાગમ-ણાણુ સયલ કલા ડોમલ દ્યુ,
કરણુ વિધસિણુ કપ્પણુ મયવ કુરે બકુલુપ્પણુ
પણુમામિ છોમિ તિત્યંકર હો, હરિખલકુલ-નહયલ-મસહર હો-
તથસોક્કલ્લચિ લચિય ઉગ હો, પરિપાલય અનરામરપુર હો.

x x x x

ચિતવધ મયણુ કાર્થ કરમ્મિ, હરિવંશ મહણુવ કે તરમ્મિ,
ગુરવયણુ તરડ ઉલમ્મણુ નવિ, જમ્મહો વિલજો ધઉ ડોવિ કવિ.
ણુઉણાઇ ઉ વાહતારિ કલઉ, એકકુવિ ણુ ગથુ પરિમોક્કલઉ
તહિ અવસરિ મરસઈ ધીરવઇ, કરિ કવ્વુ દિણમઇ વિમલમઇ.
ઇદેણુ સમપ્પિઉ વાયરણુ, રસુ મરહે વાસે વિચ્છરણુ,
પિ ગણેણુ છદ પય પમ્મજર, ભમ્મહ દડિણિહિ અલકાર.
આણેણુ સમપ્પિઉ ધણુ ધણુઉ, ત અકખર ઉબર અપ્પણુઉ,
સિરિ હરિસેણિય ણિઉ ચિત્તણુઉ, અવરે હિમિ કપ્પરિ કપ્પત્તણુઉ.
છડણિય દુવઈ દુવએહિ જડિય, અઉમુહેણુ સમપ્પિય પદ્ધણિય.
જય ણુયણાણુદ જણોરિયએ, આસીસ એ સવ્વહુ દેરિયએ,
પારમિય પુણુ હરિવસકહા, સસમય પરસમય વિચય મહા

આ ગ્રંથની સ ૧૫૮૨મા લખેલી પ્રત પણ તે પૂનાની ઉપરોક્ત
સ્થાના મા ન. ૧૧૭૭ સન ૧૮૯૧-૯૫ની વિધમાન છે તે પરથી શ્રીયુત
નાથુરામ પ્રેમીજીની નોંધમાથી ઉપરના અવતરણો લીધા છે.

દશમી સદી.

૫૮ ધનપાલ કવિ—તેણે ‘ભવિસ્યત્ત કહા’ અપર નામ ‘કુમ-
પચમી કહા’ એ નામનું મહાકાવ્ય બનાવ્યું છે. તે ૨૨ સધિઓ
(પ્રકરણો)મા છે. આ કથામા ભવિષ્યદત્ત ગજ એ નાયક છે અને તેમાં

કર્ત્તિક શુક્લ પચમી (સાનપચમી)ના રજવર્ણન ૩૫ વિવેક છે આ
 માસકવચની ઓરિએ ટલ સીરીઝમાં ૨ મા આક્રમાં પ્રસિદ્ધ થઈ ગયેલ
 છે કવિ પેતાનો પસ્તિય દુઃખમાં એ આપે છે કે તે મહા (પાકેટ)
 વશિકરણમાં ધનથી માતા અને મહાર પિતાનો પુત્ર હતો. પોતે શ્રુત-
 સાનમાં સસ્તવની દેવીનાં પુત્ર હોવાનું જાણ્યું છે આ વશિક્ર કવિની
 કવિતા ધવલ અને પુષ્પહતની કવિતા જેવી છે તેની અવગત હેમ-
 ચંદના કરતાં વધારે ગાંધીન લાગે છે હેમચંદ્રમાં દેખાતી એવી
 વ્યક્તિની વિરૂતિ અને રચની જલુલના તેમાં જાણ્યું છે એ જરથી
 જાણ્યું છે કે જ્યારે આ વાચા બેજાતી જાહે નહિ પડી હોય ત્યારે તે
 સમયમાં કનાયસે આ લખેલ હતું અને હેમચંદ્રના સમયમાં તે
 સ્પષ્ટિય રૂપે વિચારના રહેવા ઉપરાંત વિરૂતમાત્ર થઈ ગઈ હતી. આથી
 તેના અને હેમાચાર્ય વચ્ચે ઓછામાં ઓછું બે સંક્રમ્ણ અતર જણી
 થાય. આ એક યાદર હમન જોઈએ સને ૧૬૧૮ માં મુનિશ્વર
 રામનશિખિમાં જર્મનમાત્રમાં જાનિકા સહિત પ્રકટ થયો છે ને તેમાં
 અવગત સજથી આતિ મુંદર, મદત્તપૂલ અને શૈવમેશ્વરી ગુફા
 વિસ્તેન વિસ્તારથી કહ્યું છે ત્યાર પછી સ્વ. સાક્ષર ચિમનચાક દશવથી
 સંશોધિત માસકવચ ઓરિએ ટલ સીરીઝમાં ૧ ૨ માં સને ૧૬૨૩ માં
 જદાર પોત્ર છે તેમાં સ્વ. યા શુભેએ જોઈએ. આપાર લઈવિસ્તાર
 પ્રસ્તાવના અને વિવેચન અંગેમાં કરેલ છે ને તેમાં સમજાવેલ જલુ
 ઉપર આપ્યો છે અવગતનો પદેએ સપૂલ એક પ્રાપ્તમાં આ / આપ્યો.

૫૬—જામાંથી એક નામનો લખ્યો—

દુહિવે મહુ જાણિ હિંત મદ, ગુરિત તાપ પસિદ્ધિવ તદ
 મઈત કાવચીત જાનિવડ અચ્છા તાપ એનુ સદસેવડ
 ત જિમ્મણિ પસિદ્ધિવ મનિ કરવપુવણિ હિન્તુ વિદસનિ
 દુહિર ચાલિ વાત ત હિર કિર્કમ વચાણિ ના કરાગ જાણિ
 એવડરિ પુત ૭મ જાણિવડ હિ વજિરતલ મમ્મ ન જાણિ
 સદિવરિ વિત જાણિ અણિવડ પસિમિનુ થીત થીત જાણિવડ

અત્યુ વિદ્યપ્રધ વિવિધપયારિહિ, વચિવિ કરસન્નાસ ચારિહિ;
અપુણ્ય પડખે ભડુ સલહિવ્વહિ, અપણુહો ચિત્તુ વિચિત્તુ લહેવ્વહિ,
અપુણ્ય અ ગ લાહિ દરિસિવ્વહિ, અપણુહો તણુહં પરામરિસિવ્વહિ,

ધત્તા-પરકર્ણ સુણુતુવિ હુહ સુણુહં, અપણુ કર્ણહો હુહ ચલહં,

હુ કસાવહં દેણુવિ હિયચરિહિ, પરહો અગિ પછસિવિ કલહં ૩-૬

—જનની-માતા પાસે જઈ મત્ર કરી-પૂછગાછ કરી ત્વરિત તાત પાસે
ગયો, (કહ્યું કે) તે કનકદ્વીપમા મારે જતુ છે-ને સુખસેવિત સ્થાન છે
તેને આવો વિચાર કર્યો છે એવું જાણી વદનપર કરતલ મૂકી (તાત)
હસતો (ખોલ્યો) (એક કુશલ વાણીઓ-વેપારી પોતાના ધધાના કેવા
નિયમો રાખે છે તે અત્ર બતાવે છે.) જે કદ જુટિઓ-મુશ્કેલીઓ
પ્રાપ્ત થાય-કળઓ થાય તો એવું ખરેખર કરીએ કે (૧) વચનોમા
કરાલ-કઠોર વદતુ નહિ, (૨) હે પુત્ર ! જેમ અજ્ઞાની વાણિજ્યનો માર્ગ
જાણતો નથી તેમ ખોલજે (૩) મુહૂદ-મિત્રને હૈયુ આપીશ નહી-ગુપ્ત
વાત કરતો નહિ (૪) પરિમિત થોકુ થોકુ ખોલવુ (૫) વિવિધ પ્રકારે-
હાથની સજા સચારથી છેતરી અર્થ-પૈસો કમાવો-મેળવવો (૬) આપણા
પક્ષના માલની શ્લાઘા કરવી-વખાણુ કરવા, અને અન્યનું ચિત્ત વિચિત્ત
કરી નાખવુ (૭) પોતાનુ અગ (પક્ષ, હકીકત) દેખાડવું નહિ, અને
અન્યના અગને ખ્યાલમા રાખવુ-વિચારવુ-તેનો પરામર્શ કરવો. (૮
પરકાર્ય સામળતા છતા ન સુણી-તે પ્રત્યે બહેરા રહી પોતાના કાજ
ચલિત ન કરવા-સ્થિર કરવા-દૃઢપણે વળગી રહેવુ (૯) કોઈને પોતાનુ
ચરિત્ર કળાવવુ-જણાવવુ નહિ (રખેને કોઈ કળી જાય) અને અન્યનુ
અગ (પક્ષ-હકીકત) તેમા પ્રવેશ કરી કળી જતુ-જાણી લેવુ.

આના વિશેષ ઉદાહરણો આ અથ મુદ્રિત થયેલ છે એટલે તેમાથી
જેઈ શકાશે તેથી અત્ર આખ્યા નથી

• ૬૦—મહાકવિ ધવલ-પણુ દશમી સદીમા થયો જણાય છે.
નિર્ણિત સમય બરાબર કહી શકાતો નથી પરંતુ દશમી સદીથી આગળ
તેનો સમય લાવી શકાશે નહિ એમ તો જણાય છે. તેણે ૧૨૨ સધિમાં

—અખાવમાં અને ૧૮ ૦૦ શ્લોકમાં ‘હરિવંશ પુરાણ’ રચેલો દરબ
અમરમાં જણાવે છે, તેમાં ‘મદાવીર’ અને નેમિનાથ તર્કકરોનાં અરિ
વર્ણનાં છે મદાનાસ્તની કથા પણ તમાં છે

૧૧—આની આપ્તનો જલુ ધોડો નયુનો લાખો. કવિ કુલમ
(મદાવીરના જ મઆમ)નું વર્ણન કરે છે કે —

જાનકીવદિ સેદલુ અસેસુ, હરિ હારતબેતિલુ સુરવિવેસુ,
પરદરિદિ સરિકિ સુરઉવજ્જેદિ આસિદિ મદસિદિ ૫૧ બોલજેદિ ૧
આમિદિ જોદિદિ કોદિ પૂરેદિ જલુ વિદનામદિ કમલાવરેદિ
સુપસિદલુ સુવજિ વિદેદ, દેસ, અમ રદિલ પસિલલુ સિરવિસેસુ. ૨
તદિ કુડ મદપુર સુવજ સમ જીતસુ મજેદર તલો પધાર
દરદો દીસઈ ઉજ્જવલ માર્ગ મજિમઠિય સુરમિરિ સિદલુમ્મ. ૩
આમ પુરિય સિમ્મલ જલજ, જુ પિપ્પમ હરિવિવર રદેલ;
ધનસદરિદિ પવસિદિ, અમજિ લગ્ન, પુર દીસઈ જુ સુર લેમ મમ્મ. ૪
હુતિ પત્ર સત્ત જૂમીવરેદિ, નિલુ અવજિદિ ધમ કુન્વત જોદિ,
અલેવિલુ વીર નિજામનેલુ, જુ જુ અસતપ વૃદ્ધ વમેલુ ૫

પત્ર.

જલુ મળલુ જલુ યલુ જલુ સુવ જુવલ
તદિ સિવ સમ નિલુમ્મમ્મ જલલ
નિજા પસાદિય તલુ હરજારિલ
જુ સુરમેય મદિદિ અવવારિલ. ૬

આપ્ત—આ સમસ્ત જાનકીવદમાં શેખમમાન સુરચોની સમાન
હારતકેત્ર છે તેમાં જવન, નદી દેવોજવન આસિખિ મદિધી અને
ત્રેપન તમા મામ, જોદિ કોદ, પુર અને અનેક વિદસિત કમલાવરોધી
(સુસદિલ) સુપન-પસિદ વિદેદ દેસ છે કે ? અવધી રદિન અને
પૂલ વિખ્યાત છે આમાં કુડ નામનુ એક જવન-મીલ મેલું ‘પુર છે
જેના કામ અને મોદર ઉજ્જવલ મજિમઠિત પ્રાકર દરથી સુરમિરિ

(સુમેરૂ પર્વત)ની પેઠે ભાસમાન જોવામા આવે છે. (આ પુર)ની ખાધઓ નિર્મલ જલથી ભરેલી છે

—ગગનચુખી ધવલ પ્રાવાલોથી આ પુર એવું દેખાય છે કે જાણે તે સુરલોકનો માર્ગ હોય નહિ. જે જે પાચ પાચ સાત સાત ભૂમિ (ખડ) વાળા જિનમદિગની ઉડતી ધ્વજઓથી જાણે તે નગર વીર જિનેશ્વરનું આગમન થવાનું જાણીને અત્યન્ત હર્ષિત અને સતુષ્ટ બની રહ્યું હતું

—આ નગરમા બહુ ધન, બહુ ગુણ, બહુ શ્રુતથી સુક્ત, જિનવચનના ભક્ત, નિત્ય પ્રસન્નચિત્ત નર નારીઓ નિવાસ કરે છે, જાણે તેઓ સુરલોકથી ભૂમિપર ઉતરી આવ્યા છે

૬૨—કવિના ગુરુનું નામ અંબસેન હતું અને સુરનામના વિપ્રનો તે પુત્ર હતો. તેનું નામ દરેક સધિની છેલ્લી કડીમા તેમજ અથની પ્રસ્તાવનામા આવે છે, કે જ્યાં બીજા અથકારો અને તેમની કૃતિનો ઉલ્લેખ મળે છે—જેમકે ધીરસેન, સમતજ્ઞુત (પ્રમાણુ પરના એક અથનો કર્તા), દેવનદિ (જૈનેન્દ્ર વ્યાકરણનો કર્તા) વજ્રસુરિ (નય પરના એક અથનો કર્તા), મહસેન (સુલોચના ચરિતનો કર્તા), રવિષેણુ (પદ્મચરિતનો કર્તા), જિનસેન (હરિવશ પુરાણનો કર્તા) જડિલમુનિ, [વરાગ ચરિતનો કર્તા], દિનકરસેન (અનગ ચરિતનો કર્તા), પદ્મસેન, અધસેન (અમિજરાહમાનો કર્તા), ધનદત્ત (ચદ્રપ્રભા ચરિતનો કર્તા), વિધ્યસેન (ધણા ચરિતનો કર્તા), સિહનદિ (અનુપ્રેક્ષાનો કર્તા), સિદ્ધસેન (કે જોણે આગમ ગાયુ ને ભવિયવિનોદ સારી રીતે પ્રકાશ્યુ), રામનદિ (ધણી કથાઓનો કર્તા), આસગ (વીર ચરિતનો કર્તા), ગોવિદ (મનતકુમાર ચરિતનો કર્તા), શાલિભદ્ર (જીવ ઉદ્યોતનો કર્તા), ચૌમુહ (પઉમ ચરિતનો કર્તા) અને દોણુ આ પૈકી ધણા અથકારો અને અથો સમ્રાધી કષ્ટ જણાયું નથી જેના અથો બહાર આવ્યા જણાય છે તે સર્વ ધ. સ. ૧૦ મી સદીમા યા પહેલા વિદ્યમાન જણાયા છે. જૈનોએ લોકમાયા પર કેટલો પ્રેમ અને ભક્તિભાવ બતાવ્યો છે તે આ પરથી જણાઈ આવે છે.

આ પૈકી સાથી ખાલ્યા બનેા વીરચરિત્રનો કાર્ત્ત્વ આસપાસ છે કે ને તે ચરિત્રની દેશીક પ્રતોષરથી ૬૧૦ ના વર્ષમાં બપેસો દેખાય છે એ તે જાતિ વિક્રમ ચક્રા અબ્દીએ તો ૮૫૩૪ સ. તે મલકારી સમય મજૂમ પજુ એ વાત આસપાસનાં સામે છે કે મલક આદિપુરાણના પ્રસિદ્ધ કથા જિનમેન કે જેનો વસીય પુષ્પકલ કરે છે તેનો જમ્મેન કમો નહીં. મલક પુષ્પકલ જા જમ્મેન કરતો નથી તેમ પુષ્પકલ મલકો કરતો નથી એ કે જાને મજુ સારા કલિઓ છે તેની એ મલકિન છે કે તેઓ નજીના સારોથી હાથ આપી આ કલિને વેળામાં વેળા દસમા સિદ્ધમાં મજુનો છે તે મેઘમાં મેઘ આખારથી મદીમાં મેઘ દેખ.

પ્રકરણ બીજું

અગીઆરમી સદીનું અપભ્રંશ સાહિત્ય

૧૩ રાજમલકારી જેવાઅસમ્યક અદેશરચયિત છે તેમાં ૩૫ દેખા છે જે અપભ્રંશમાં છે આ મુજબ તેના સંસ્કૃત અનુવાદ મલિન છે. મુજેએ આપ્રકર અસમ્યકના અંતરમાં માં સને ૧૮૧૬-૨ માં પૃ. ૧ આમ ૨૦૮માં ૫ ૧૫૭-૧૬૬ ઉપર ૬૪૭ વિવેચન સંકલિત અપેત છે તે ૧૧મી સદીમાં આ બેસા દશે કમળકે એક મહેશ્વરકૃત પદ્યમી રસ (કે ૭ જમ્ અપભ્રંશમાં દોરી જેમએ પ્રી પ્રત સે ૧૧૦૬ માં સખાવેલી ૭સમરે બાદમાં છે તે મહેશ્વરકૃત આ કૃતિ જમ્ દેખ છે વળી કામ્યામ્ય ૧૫૫૬ કે જે એક મહેશ્વર ચરિતૃત છે તેની પ્રત સ. ૧૩૬૫ માં સખાવેલી મળી આવે છે

૧૪ આ સારમલકારી ગદ્યાભિના નમુના નીચે છે—

સ ત્વ સુરસદ્ધિકિ પુજા મંત્રમ્ મેઘઅનુવા
નેકિ ન મ ત્વ મજિ મરિત ત્વ દુષર સમાર

સજમભાર ધુરધરહ, સદુચ્છલિહ ન જાહ,

નિચ જણણી જીવણ હરણ, જન્મ નિરત્યહ તાહ.

૨

સંયમઃ સુરસાર્થેઃ શ્રુતઃ સંયમો મોક્ષદ્વારમ્ ।

યૈર્ન સંયમો મનિ ધૃતઃ તેષાં દુસ્તરઃ સંસારઃ ॥

સંયમભારધુરંધરસ્ય શબ્દઃ ઉચ્ચલિતો ન યસ્ય

નિજનનનીયૌવનહરણં જન્મ નિરર્થકં તસ્ય ॥

—મયમના સુરસવાળા અર્થ સામળ્યા છે. સયમ મોક્ષદ્વાર છે. જો સયમ મનમા ધર્યો નથી તેનો સસાર દુસ્તર છે.

—જે સયમરૂપી ભાર ધરવા ધુરધર છે તેનો શબ્દ જોણે ઉચ્ચો—
અહણુ ક્યો નથી તેનો પોતાની માતાના જોખનને હરણુ કરનારો જન્મ
નિર્થક ગયો.

૬૫—આ ઉપર હેમહ સસૂરિના ગિળ્યની કરેલી ટીકા છે તે પણ
અપભ્રંશના માટે ઉપયોગી છે તેની પ્રત સ. ૧૫૦૫ ની મળે છે
તેથી તે ટીકાકાર તેની પહેલા અવશ્ય હોવો જોઈએ. તેમા અપભ્રંશ
અવતરણો ઘણા છે અને કેટલાક તો લાખા છે. નાના સુભાષિતરૂપે છે
કે જે ટીકાકારના સમયમા બહુ સામાન્યરીતે વપરાતા હોવા જોઈએ.
દાખલા તરીકે —

દ્વિર્ધ જો ન વિ આલવર્ધ, કુસલ ન પુચ્છધ વત

તાસુ તણુધ ન વિ જાધધ, રે હયડા નીસત

રાસહુ કંધિ ચડાવિધ, લખ્ખધ લત સહસ્સ,

આપહણે કરિ કમ્મડા, હિયા વિસરહિ કમ્સ

મરણુ તિ મિહર્ધ બપ્પડા, ધમ્મિ જિ મુક્કા રક,

સુકિચ સુસચિચ જોહિ પર, તે તિણિવાર નિસક

૬૬—એક નગર અને તેના ઉપનગરો—પરાઓનું વર્ણન તે
ટીકામા આ પ્રમાણે છે —

અદિરામામનવાકાઈ શુરશુરદિઅમાણુ મીડાઈ
 જાદિ સુવર જાવીઅઈ વાઈ વણસિરીઅ રમણિ દેલીદરાઈ.
 મમમતમ મમમમ મુમમુમત, વસ્તરમુરમ મપમપમત,
 જિદિ રુવર મિરણિ મમદાત કરદારક પાઈક મમમમત
 જાદિ હવ મજેદર સરવરાઈ નરનારીમણુ-મણુ-મુદરાઈ
 રમણિઅરમણિ જાણુ અમ્મરાઈ જાઈ વડાઈ સરિઅ મિરિઅસા રાઈ.
 જાદિ વસદિ સેમ આંતરદવમ, જાદિ પડણુ-મદતારિ-નવરમ,
 ાદિ પવસ્મદુદઈ મનવ, જાણુવલીવતરસત્તમ
 ાદિ નામર-સામર-મિરિનિવાસ જાદિ લીચ કરઈ લીચાનિવાસ,
 જાદિ સુદરમ-મિર-દેવરાઈ જાણુ મિઅઈ લવલીદર-પરાઈ

૧૭. આ યાના ૧ ૬ (૨) યાનાં પર તપસિયાના રાગ નામે
 ત્રિવિક્રમની કથા જાણે છે તે ગણુ યાનાં સુધી લખ્યવ મે જાને તે
 સ્તિનનમકારના હમ પર કથાણે છે તે કથાની સ્મરણ રસિક દેખતી
 અત્ર આપી છે.—

અત્રિ નામિયુ નવર તપસિય । પદિ-વકન-વકવસસિજમણિ-
 મિયેદ-સદ-મદશુરદર, હરિયુમિઅરિયુકુમદમદિલવલમકમણુમણુદર ।

ધણુકણુ કમન-રણુ-નિદિ, શુરશુરસરિસાવાર
 સેસુરણુવસિ કિ દિવડ, મિરિઅમિ મિવાર

તદિ ત્રિવિક્રમુ ૨ અત્રિ નરનાવુ । ત્રિવિક્રમનિવાસ ।
 જાસિ દક્ષિન-સવસ-અકિરાવનિકમુ સરવકવસમદિવ મખનાવઈ
 નિવિકમુ ।

તામુ મમમદેનિ વિમ, કોમમકમમવસમિ

હવિ ત્રિવિક્રમિઅ રામમણિ, કણુવઅત્રિ ન લામિ

૬૮—“રામદુ કપિ આનિવસ” વગેરે તેમ “દિવસિ પદિઅઈ પાણુ
 મોનાસતુ વીકાઈ—આની નેણાં અપમસ અવનરણુ દુર્યા સુમાપિન
 આપાઓ ૭નાં લાગે છે ને તે સ્મરણના સમયમાં પ્રવૃત્તિ દેખાં

જોઈએ તેમજ તે એમ પણ બતાવે છે કે અપભ્રંશનું સાહિત્ય કે જેમાથી વિશેષ પ્રમાણમા તે લીધા છે તે ઘણું સમૃદ્ધ હોયુ જોઈએ. આ વાતની ખાત્રી આ લાખી કયા અપભ્રંશમાં છે તે પણ આપે છે.

૬૯. પ્રસિદ્ધ જૈનગ્રાંથાણુ પડિત ધનપાલ માલવપતિ મુજ અને ભોજની વિદ્વા સભામાં અગ્રણી હતા. તેમણે સ. ૧૦૨૯ મા પાઠ્ય-લક્ષ્મી નામમાલા નામનો પ્રાકૃત કોષ, અને પ્રસિદ્ધ જૈનકથા તિલકમંજરી ભોજના રાજ્યમા રચી છે.

૭૦. ધનપાલનું સત્યપુર મંડન મહાવીરેત્સાહ નામનું એક ૧૫ ગાથાનું નાનું સ્તોત્ર અપભ્રંશમા છે, આ ધનપાલ ઉપરોક્ત ધનપાલ હોય તો તેનો સમય અગ્નીઆરમ્મી શતાબ્દિ છે —

રખિ સામિ પસરતુ મોહુ નેહુકુય તોડહિ,

સુમ્મદસણિ નાણુ ચરણુ ભડુ કોહુ વિહોડહિ,

કરિ પસાહિ સચ્ચહિરિ વીર જઈ તુહુ મણિ ભાવઈ,

તઈ તુહુધ ધણુપાલુ જાઉ જહિ ગયઉ ન આવઈ. ૧૫

[આ ઉત્સાહની પ્રત સં. ૧૩૫૦ માં લખેલી પાટણના શેઠ હાલા-ભાઈના લડારમા છે, તે પ્રતમા સોમનાથ વગેરેના નાશની વાત પણ છે. મહમદ ગીલનીની સોમનાથપર ચડાઈ સ. ૧૦૮૦ મા થઈ, સં ૧૦૬૬ પછી ભોજરાજ ગાદીપર આવ્યા; એટલે તે વખતે ધનપાલ કવિ વિદ્યમાન હતા વળી વિરોધમાં પ્રભાવક ચરિતમા જણાવ્યું છે કે તેણે 'દેવનિમ્મલ'થી શરૂ થતી સાચોર (સત્યપુર) મહાવીર જિનસ્તુતિ રચી હતી—એટલે સાચોરમા તે ગયેલ હતો એમ જણાય છે. આ પરથી સહીસલામતીથી માની શકાય તેમ છે કે આ ઉત્સાહ પણ ચોતાની પાછલી વયમા—સોમનાથની ચડાઈના સમય આસપાસ આ ધનપાલ કવિએજ રચ્યો હતો, આ પરથી સાચોર ધણું પ્રાચીન ગામ છે અને ત્યાની મહાવીરની મૂર્તિ—મંદિર પણ પ્રાચીન છે.]

૭૧. મહાકવિ પુષ્પદત—અપભ્રંશ ભાષાના આ મહાકવિ મૌન્યખેટના રાષ્ટ્રકૂટ વંશી નરેશ કૃષ્ણરાજ (ત્રીજા)ના સમયમા થયો છે. બીજે ક્યાકથી આવી તેણે રાજના મંત્રી ભરતને ત્યા આશ્રય લીધો અને

તના કહેતાથી એક 'મહાપુરુષ' - 'નિઘાટિ મહાપુરુષ' ગુણાત કાર ની રમણ કરી આ મથ નેસ્તાર પ્રાપ્ત પ્રમાણ છે અને ૧૦૨ શબ્દોમાં - પરિશિષ્ટમાં મમામ થયે છે તેને એ કથમ 'આદિપુરુષ' તત્તરપુરુષ પુમાં વિભક્ત કરી છે તેમાં વિનયન અને ગુણવાદના તે નામના મરફત મળે છે તેમાં ૪૪ વિભાગ નિ ૪૪ વિભાગ છે - તેમાં ૨૪ તીર્થ કરે અને અન્ય મનાપુરુષનાં જીવન વર્ણવ્યા છે તેની રચના ૪૪ ૮૮૭ (વિ શ ૧૦૨૨)માં આપણે શુભ કળમી દિન (૧૧ મી જુન ૬૬૪ રમિયર) સમાપ્ત કરી હતી તેના પછી રચાયેલાં આ કવિનાં એ મીઠા નાના નાના કાવ્યે અનુક્રમે ચાર જાતે નવ સર્પિનાં જાતો છે તેનાં નામ 'યથોપદ્ય' અથવા 'આગ્રહમાદ્ય' અથવા છે તે ૧૧ રચના કવિએ કરતમથીના કૃત નમ નાકહેલથી તેનાજ ધરમાં રચિત કરી છે કવિએ પોતાના સર્વ મંથિમાં કરત અને નમની પ્રસાદનાં કળાં વીન મળ્યાં છે મહાપુરુષ' જાતે વસીયર અથવા 'પરિમ્પ' મીઠુન નાગરામણ પ્રીતિએ પોતાના એક વિદ્યાર્પણ એમ કાલ કરાયે છે અને તેમાં કાંઈ અવસ્થાએ પણ મળ્યાં છે (જેનું આદિય સંસ્કાર ખંડ ૨ આક ૧)

૫૨ તે પછી મોઢાં આપણાં 'મહાપુરુષ'માંથી

ધના

પદ્ય તદ્વાત્ મળ્યું જુ તં અત્તદ્ ક્રિત્તુ પ્રિયારિત્તુ ૧/૨૫મિ,
 દેવી સુખ ધ્યયિદિ તેજ દગ્ વિભલિ તદ્વારલિ અત્તદ્મિ ૨૦
 મદ્ ગમ્યમમે ૧૧૪ દે વાલિય દે ગેમયદ્ કેમલ અન્ય કલિયદે
 કળ્યુત્ત અગરીત્ત દાદ્દદ્દા કીર કિયત્ત કરિસેજ વિસદ્દા ૨૧
 મળદ્ કા/ત્તુ વિજ્યવ્ય અતિ દે પમરા/ જગ વિવ છનિય વિતિ રે
 વિમ્પા મુજા કરજુદિય દેવગ, કીદ વારુ વિજ્યવ્ય પદ્ ગેદ્દા ૨૨
 કમલમમ્પ વિજ્યવ્ય વારને જગ્ અગરે વીગારમે
 મળ્યુપીમ ૧૧ કવસારમે ધા વિ જગ્દિદ્દા વારમે ૨૩

વઢિયસદ્ગુણદમણ વમળે, સુદૃઢ કિત્તિ કિ દમ્મઠ પિણ્ણે;

કદમિ કચ્ચુ વમ્મદ મહારણ, અન્નિયપુરાણ ભવખ્યવતારણ. ૨૪

—(કવિ, મત્રી ભરતને કહે છે) હું ધનને તરણામય ગણુ છું અને તેના ગ્રહણને ધ્વંષીતો નથી. હું અકૃત્રિમ ધર્માનુરાગ—અકારણ પ્રેમ (શ્રિકારિમુ) ધ્વંષુ છું; તેટલા મારે (હિ) દેવીસુત શ્રુતનિધિ (ભરત!) તમારા મહેલમા રહુ છું.

—મધુ-વસતનુ આગમન યતા આંઆમા લલિત મહોરકલિકા આવે છે, ત્યારે કોયલ બોલે છે, અને કાનન-વનમાં ભગગ શુભરવ કરે છે, ત્યારે કીર-પોપટ (એવો હું) દર્પથી શુ બોલવા નથી લાગતો? જિન-ચરણ પ્રત્યેની ભક્તિથીજ મારી કવિતા પ્રમરે છે—સ્તુરાયમાન યાય છે, નહિ કે નિજ જીવિત-વૃત્તિ-આજીવિકાના ખ્યાલથી. હે વિમલ શુભા બરણથી જેનો દેહ અંકિત થયેલો છે એવા ભરત! હવે મારી આ રચના સાંભળ.

—કમ્બોની સુગંધ ભ્રમર ગ્રહે છે, નહિ કે નિસાર અગ વાળા એવા દેહક, હાથી-હસની જે ગતિની લીલા હોય છે, તેવી ચાલથી શુ હરાણ ચાલી-નામી શકશે?—આજ રીતે જેઓને સજ્જનો પર દૃષ્ટો મૂકવાની ટેવ પડી ગઈ છે એવા પિશૂન-દુર્જન શુ સુકવિઓની કીર્તિને હણી શકશે? (હવે હું) મન્મથને સહારનારા (અને) ભવ સમુદ્રને તારનારા અન્નિયપુરાણ (નામના) કાવ્યને કહુ છું.

૭૩—યશોધર ચરિતમાંનો વિષય અને તેના સમકાલીન સોમદેવે સ ૧૦૧૬ મા રચેલા યશસ્તિલક ચપુનો વિષય—જને સરખા છે. તેને પોતે 'નનના કર્ણોના આભરણ' રૂપ જણાવેલ છે.

તિહુયણ સિરિકંતહો અધસયવત હો અરહતો વમ્મહહો,
પણુવિવિ પરમેઠિહિ પવિમલદિઠિહિ ચરણ જુયલુ જુયસયમહહો—ધ્રુવક.
કુંડિલ્લ શુતલુહ દિણુયરાસુ, વલ્લહનરિદ ધર મહયરાસુ,
ણુજુહુ મદિરણિ વસતુ સતુ, અહિમાણુમેર કષ યુધ્ધયંતુ.

ચિત્ત છે વલ્લ નૃસી કહાએ, ખડ્ડવલ્લ કમ કુલ્લપપદાએ,
કમ ખમ્મજિનદી કવિ કહવિ કહિયાઈ નામ સિવ સોમખલ્લમિ.

૭૪—હવે નાગકુમાર ચરિત્ર કે જેની પ્રતિ માત્ર કારણ
મધરમાં મળે છે તે લખ્યું —

૭૬ ચોથા

ગીતામ ગજુદર એ વસિદુંવ, સુરિ પદપદાએ ઉવમ્મદુંવ
જુગકુમાર ચરિત્ર પદસિદ, કમ સિરિ પદમિદલ મર્મ જાસિદ ૧
સો જુલ્લ ને જામ્મ પદાવલ સો જુલ્લ ને સિદ્ધલ લિદાવલ
સો જુલ્લ ને વિવરિ લિદાવલ સો જુલ્લ ને જાવે જાવલ ૨
જુલ્લ સમ્મલ સાસલ સમ્મલ જુલ્લ પદસલ જુલ્લ જુલ્લ
ચિદિલ ચિદિલ વરિસ ઉપલલ જુલ્લ જુલ્લ હોલ દીલકલ ૩
જુલ્લ હો સમ્મલ સુપવિલ, જિમ્મલ દસલ જુલ્લ ચરિલ
જુલ્લ હોલ ઉપલ મસાલુ રાવ સોમ ખમ્મ કરલ વિદાલ ૪

—ગીતામ ગજુદરના વલમાં સુરિ પદપદામાં ઉપલિલ જા ના
જુમર ચરિત્ર મે પ્રકલિલ કમ અને શી પદપદી હલ્લું વલ્લ ન કલ્લ
ને જાને શીમે શીખાવે તેને જાનક રહે, ને જાને કે લખાવે તેને
જાનક રહે, ને જાનું વિવરલ કરે જા કરાવે તેને જા જાનક હો
૪ સમ્મલિ એકલે મહાવીરલ સાસન (શુભ જાનલ સાસન વીરસામન)
સમ્મલ પ્રકારે જાનકલ હો, રાજને જાનક હો અને નરપતિને

૪ સમ્મલિ—સમ્મલિ ને મહાવીરલ જીલ્લ નામ કલ્લ. જુલ્લ પદ જાનક
નામખલ્લ.

સમ્મલિ મહાસિદ્ધીતો મહાવીરોઽસ્યકાસ્યપા ॥૧૧૩॥

મામામ્મલો વર્દમાથી ચત્તીર્ષમિદ્ધ લોપતમ્ ।

—(હવે ૭૪ થા જિનેન્દના નામ કહે છે) —સમ્મલિ, મહાવીર, મ
હાવીર, જાત્યારવલ, નાચાનલ, વધમાન, કે જેનું તીલ—સાસન દીલમાં
જાત છે

આનદ હો. ચિતવતા ચિતવતા (એક) વર્ષ વીતી ગયું (!) નન્ન દીર્ઘા-
યુષ્ય થાઓ અને આનદ કરો નન્નને સુપવિત્ર અને નિર્મલ ‘દર્શન,’
‘જ્ઞાન’ અને ‘ચારિત્ર’ (જેનોના રત્નત્રય) ઉત્પન્ન હો. નન્નને મર્વ રોગ-
ગોઠ-ક્ષય-કારી પચ કંપાણુ હો.

કવિએ પોતાનો દુઃ પરિચય કરાવ્યો છે તે જોઈએ.

સિવમતાઈમિ જિણુ મજણુ સે, વેવિ મયાઇ દુરિયા શિજણુસે,
બભણાઇ કાસવ રિમિ ગોત્તઇ, ગુરૂ વયણામય પૂરિય સોતઇ ૧
મુદ્દા એવી કેસવ લામઇ, મહુ પિયરાઈ હોતુ મુહ ધામઇ,

—હુ શિવમકિત કામ્પપ ગોત્રીય આત્મણુ હતો જૈન
ગુરૂના વચનામૃતથી માગ શ્રોત્રો પૂરાયા, ત્યારે હુ જૈનમકત થઇ ગયો
મુખાદેવી અને કેશવ(મદ્) નામના મારા માતપિતા સુખના ધામ બનો.

૭૫—તેના ‘પુરાણો’માંથી વિશેષ હકીકત મળે છે તે એ છે કે
મેવારિ (મેલપાટી અથવા માન્યખેટ)ની વાડીમાં લાખા પ્રવાસથી ત્રમિત
થઇને અને પોતાને થયેલ અપમાનથી ખિન્ન થઇ પોતે થાક લે છે.
તે નગરના એ જતો તેને લઇ રાજ શુભર્તુગદેવ (વલ્લભરાય)ના મત્રી
ભરત સાથે ઝોળખાણુ કરાવે છે ભરત પોતાના મદિરમાં રાખી તેની
કાવ્યપ્રતિભાથી મુગ્ધ થઇ મહાપુરાણુ લખવા પ્રેરે છે કવિ તેના આ
આશ્રયદાતાનો ઉપકાર પોતાના આ વીરરસ ગ્રાવ્યની દૃઢ સધિના અતે
તેનું નામ જોડી અને ઘણે સ્થળે તેની પ્રશંસા કરી સ્વીકારે છે તેના
પિતાનું નામ કેશવમદ્ અને માતાનું મુખાદેવી હતું તેનું શરીર કૃશ
અને રૂપ કુરૂપ હતું પુષ્પદત્ત પોતાને માટે બહુ અભિમાની હતો અને
‘અભિમાનમેરૂ’ એ નામનું ખિરદ પોતે ધારણુ કરી વાપર્યું છે

૭૬—મોટે ભાગે અપભ્રંશ કાવ્યો સધિમા (પ્રકરણુમાં) વહેચાયા
છે તે પ્રમાણે આ કવિએ સધિમા પોતાના મહાપુરાણુને વહેચેલ છે.
સધિ ૧ માં ૭ મો છંદ છે તેમાં પ્રવરસેનના સેતુબધનો તેમજ સાથે
સાથે રામાયણુનો ઉલ્લેખ કર્યો છે નવમા છંદમાં કપિલ અને વ્યાસ

ઉપરાંત ઐતિહાસિક એવા ભારતી અને બાલુનો ઉલ્લેખ કરો છે વળી તે અન્યત્ર રહ્યો તેમજ બીજા ધણુનો ઉલ્લેખ કરે છે જેના કે કવુ જર (કણુત-કવિથા) ભરત (નાટ્યશાસ્ત્ર કવિ) પતંજલિ, બાસ કમિ-દાસ દર્પ પિત્રલ, અકલક કુખાંડ, રોણુ, સ્વયંભૂ, અર્ધાં રોણુ તે એજ છે કે જેનો ઉલ્લેખ દેવદાસ્ય દેવી નામનાઓમાં ઘણા તરીકે અવિષ્કવણ ઇતિ રોણુ. ૧-૧૮ અન્નએ એવ ઇતિ રોણુ ૧-૫ વજેરેમાં ઉલ્લેખ કરે છે તેજ છે સ્વયંભૂ ને નોટરમાં ત્રિશાર-દેવ અક-લકે એમ નજાવેજ છે કે સ્વયંભૂ કવિ પદ્મકોબલ રામા યણ કર્તા આપજોસંધીય આ પરથી નજુવ છે કે તે જૈન છે અને જેણે યજ્ઞત જા પદ્મીમાં રામાયણ-પદ્મચરિત રચેજ છે (કે જેનો અગ્રાંક આપણે ઉલ્લેખ કરી મથા છીએ. પાના ૫૪).

૭૭—શ્રીજી નસુનિ—તેનો બનાવેલો એક કથા ફોરા છે તેમા પડ સવિ અર્થાત અખતમ છે તેમાં સમગ્ર તેટલી સંખ્યામાં નાની રાજક ઉપદેશ પૂજા કથાઓ કહેલી છે કર્તાની મંથને અને પ્રવસ્તિ છે તે પરથી નજુવ છે કે આ કવિએ આ મથ ગૂજરાતની સમગ્રાની અણુદિશ્વપુર પાઠણમાં ગણરાજ ત્રપતિના સમયમાં રચ્યો હતો. અણુ દિશ્વપુરના અમુક (એકાદી) વચમાં જે ગણરાજ વચ—એક વિ.સ ૬૬૮ થી ૧ ૪૪ સુધી, અને બીજો માત્ર જે વર્ષ સ. ૧૨૪૩ થી સ. ૧૨૪૫ સુધી. સંબસ્તિ રીને આ કવિ ગૂજરાત પદેશના સમયમાં થયો છે તેની ઉવટની સરકનામાં પ્રવસ્તિ છે તે પરથી નજુવ છે કે કુદ કુલ્યાર્થના અણુની પરજરામા શ્રીકર્તિ સિખ મુનકાંતિ સિખ યુલ્કાદ્ય કાંતિ સિખ બીસ્વકો સિખ હતો અને તેણે આ મથ ગૂજરાત રાજના ઐતિહ (સલાહકારક મત્રી) અને અણુદિશ્વપુરના વતની પ્રાચીન રાજિના સજ્જનના પુત્ર કુલ્યના કુકુમ્મ મટે રચ્યો હતો.

૭૮—તેની બાધા બવથ આદિ કવિઓ જેવી છે પરંતુ ૭૬ કાંકિ બિન્ન છે

પણુવેપિણુ જિણુ સુવિસુદ્ધમર્ષ, ચિત્તમ્ ભણિ મુણિ સિરિચ્ચદુ કંઠ,
સસાર અસાર સંવુ અચિર, પ્રિય પુત્ર મિત્ર માયાતિમિર ૧
ખણિ દીસમ્ ખણિ પુણુ ઉત્સરમ્, સપય પુણુ સપહે અણુહરમ્,
જોખમાણુ ગિરિવાહિણિ વેયગગિ, લાયણુ વણુ કરસલિલ સઉ ૨
જીવિઉ જલપુખ્ખુય ફેણુ શિહુ, હરિજાલુ વરજ્જુ અવજ્જુ ગિહુ

—વિશુદ્ધમતિ જિન (ભગવાન)ને પ્રણામ કરીને મુનિ શ્રીચંદ્ર કવિ ચિત્તમા ભણે—ચિત્તવન કરે છે કે સસાર અસાર અને સવ અસ્થિર છે. પ્રિય પુત્ર મિત્ર માયાના અધકાર સમાન છે. ક્ષણમા દીમે, વળી ક્ષણમા ઓસરી જાય—ચાલી જાય (એવી) સપત્તિ વળી ‘સાપ’ને અનુસરતી—સરખી છે જોખન, ગિરિ એટલે પર્વતની વાહિની—નદીના વેગ પેટે જનાર છે, લાવણ્ય વણું—કાન્તિ હાથમાના પાણી જેમ નાશવત છે. જીવન જલના પુદ્ગુલ—પરપોટાના શીણુ જેવું છે, અને ગૃહ ધત્યાદિ (૧) ઇંદ્રજાલ સમાન છે.

૭૯—ધ્રુવડ અને હસની એક કથાનો પ્રારંભ જોખએ —

મગહામડલિ પય સુહય રમ્મિ, પયપાલુ રાઉ પાડલિપુરમ્મિ,
તત્થેવ એકકુ કોસિઉ ઉચારિ, નિવસમ્ મયાવિ ગોઉરદુવારિ ૧
સકયામ્ રાય હસહ સમીવુ, ગઉ વિહરમાણુ સુરસરિહે દીવુ,
એકકેણુ તત્થ કય સાગએણુ, પુચ્છિઉ હસે વયમા ગએણુ ૨
ભો મિત્ર ! ત સિ કો કહસુ એત્થુ, આઉમિ પએસહો કહો કિમત્થુ,
ધયરદ્ધુ હો વયણુ સુણેવિ ઘૂઉ, ભાસમ્ હઉ ઉત્તમ ફૂલ પસૂઉ. ૩
કયસાવાણુગહ વિહિ પયાસુ, આયહો પહુ ! પુહમ્ મડલાસુ,
વસવત્તિ સંવ સામત રાય. બહુ વયણુ કરતિ ક્યાણુરાય. ૪
કીલામ્ ભમતઉ મહિપ સત્થ, તુમ્હમ્ નિએવિ આગિમિ એત્થ,
પય વયણુહિ પરિગિસિઉ મરાલુ, વિણુએણુ પય પિઉ મમ્મિમાલુ ૫

• —મગધમડલ દેશમા સુખદ અને રમ્ય પાટલિપુત્રમા પ્રતિપાલ રાજા (હતો), ત્યાજ (તેના) એક કોટના ગોપુર દ્વાર—દરવાજામા એક

જામનો અને માયાવી ધુવા વસતો હતો. તે એક દિવસે વિદરતે વિ-
દરતે મુસ્સદા દીપમાં રાજાએ સમીપ આવી જાયો. ત્યાં એક ઘમરે
ખેંચેલા-દહ હાસે સ્વામત કરીને તેને પૂછ્યું કે મિત્ર! તું કોણ છું,
ક્યાંથી આવ્યો. આ પ્રદેશમાં શા અર્થે આવ્યો છું મતસાદુ (હાસે)
નાં વચન સુણીને ધુવા ખેંચે છે કે ઉત્તમ મુશમાં જ મેલો છું કે
વિધિપુર સર આવકે અનુમદ કરી (1) કે પ્રભુ! પૃથ્વી (પુખપુર))
મહામયી આવ્યો છું સર્વસામત અને રાજા માસ વસવર્ષી છે અને
હે રાજા! તેઓ મારા વચનનું બાંહે પ્રકારે-અનુસમયી પદ્ધતિ કરે છે
કીધને માટે જામત રાજાઓ-મહિષોની સાથે કે અહીં તમારા પ્રદેશમાં
આવી નીકળ્યો છું ધુવાનાં આ વચનો સાંભળી પરિણામ થયેલા આ
વિશ્વમતિ મરણે વિનયપૂર્વક તેના પગ પકડ્યા.

ઉપાદિગ્ગમનો હાલ-દ ધુવ-ધુવ.

૮૧-કવિએ ૭૬ શુદ્ધ શુદ્ધ વાચનાં છે તેનાં ઉદાહરણ —(૧) વસત-
લહેવિ સિદ્ધિ ચ સમ્યક્ કારણ સમ્યક્ સસાર કુદેશવારણ
મહુ જાને જ સરસ નિરતર સુદ સમ્પાતપદ્ધતિ અણુપર

(૨) કુદાહલ નામનો ૭૬.

તેણે આ ઉ વલિલ પમાલ
સ મત જુલુ, તવ મરણ માણ
સેવ્યત મોહ મિજત બેહ
છાલિ ક્યાવ, પરિસદ વિસામ,
ઉવસમ આલ નિહિવિ વારણ
પાવેવિ મોહમ, સિદિ પદવ દુહમ.

(૩) મહિનિ ૭૬

વિધિ-રસ-વિસામે લેવ કેલે હવાલે;
લસિવ-વવણ-મહલે, અવ-સમોહ-સાથે.
શુવણ-વિધિ-જુગે, સમ્પ-દોસોવસામે
ખલ ખણ કહેલે, મુદરે દિવણ તેલે.

૮૨—સ. ૧૦૭૬ માસાગરદત્તનુ બનાવેલુ જંબુસ્વામિ ચારિત્ર (૨૬૯૦ અથાથ) તથા તેના ઉપર ટિપ્પન (૧૧૯૦ અથાથ) બૃહત્ ટિપ્પનિકામા નોધાયેલ છે

૮૩—પદ્મકીર્તિના પાર્શ્વપુરાણમા ૧૮ સધિ છે ને ૩૩૨૩ શ્લોક છે જેનોનાર ૩ મા તીર્થકર શ્રી પાર્શ્વનાથનુ ચરિત્ર તેમા છે. પ્રશસ્તિ પરથી જણાય છે કે ને ચક્રસેનના શિષ્ય માધવમેનના ગિષ્ય જિનસેનનો શિષ્ય હતો તેના કાવનો નિર્ણય હાલ થઇ શકે તેમ નથી. પણ તેના આ અથની કારણ બહારમા જે પ્રત છે તેનો લખ્યા સવત્ ૧૪૭૩ કાલ્યુણ વદિ ૯ ખુધ છે કે જે વખતે વીરભાણુદેવ રાજ્ય કરતો હતો

૮૪—નયનન્દિના સુદર્શન ચરિતમા ૧૨ સન્ધિ છે. તેમા સુદર્શનનું ચરિત્ર છે. પ્રશસ્તિપરથી જણાય છે કે કર્તા કુંદકુન્દાચાર્યગણના પદ્મનદિના શિષ્ય વિશાખનદિના શિષ્ય રામનદિના શિષ્ય માણિક્યનદિનો શિષ્ય હતો અને તેણે વિ સ. ૧૧૦૦ મા બ્યારે ભોજદેવરાજ અવતિદેશમા ધારાનગરીમા રાજ્ય કરતો હતો ત્યારે આ અથ રચ્યો છે. તેનો આદિ ભાગ આ પ્રમાણે છે—

ૐ નમઃ સિદ્ધેભ્યઃ । ણમો અરહંતાણં । ણમો સિદ્ધાણં ।
 ણમો આચરિયાણં । ણમો ઉવજ્ઞાયાણં । ણમો લોણ સન્વસાહૂણં ।

૪૬ પથ જુમેક્કારઈ લહેવિ ગોવહુવહિ સુદસણુ,

ગઉ મોક્ખહો અક્ખમિતહો ચરિઉ વ ચઉવગ્ગ પયાસણુ.

૮૫—આજ નયનન્દિએ કદાચ આરાધના નામનો અથ રચ્યો હોય તેના સખધમા સ્વં સાક્ષર દલાલે જણાવ્યું છે કે તેના કર્તા નયનન્દિ દિગંજર છે અથ જે ભાગમા—૧ લામા ૫૬ અને બીજામા ૫૮ સધિ છે પાટણ બહારમા સ્વં દલાલે પોતે જોયેલી પ્રતમા માત્ર ૩૦ અને ૨૭ સધિઓ છે

સુણિવર જુયનદી સણિજુ વધ્ધે પસિધ્ધે સયલવિહિણિહાણે એત્ય કંવે સુખંવે,
 ચરિહ પમુહ સુણ વુત્ત મારાહણાએ પમણિઉં ડુહુ સધી અઠ્ઠાવણુ મમેત્તિ.

૮૬ કનકામણું કરકડું ચરિત ૧ પ્રકરણ કે નેરે પરિચયે
નામ આપેલ છે તેમાં છે તેમાં ચણિ કરકડું ચરિત છે ક્યાં તેમાં
સિદ્ધસેન સમન્તાદ, આઠઠરેવ સ્વયંજી, અને પુષ્પદત્તો ઉભયે
કે છે તે પદ્મી તેણે ઈ સ ૧ મી સદીમાં કે તે પદ્મી કેઈ કાલે
તેની સ્થના કરેલી હોવી નોંધવો.

૮૭ જાનો આદિ અત જામ નીચે પ્રાપ્ત છે

મણ મારવિજ્ઞાનજીવો સિવપુત્રાલોકો પાવતિમિત્તરકિયુવરદો
પરમપ્રમ લીલુદો વિજયવિલીલુદો સરમિ અરણ સિરિ નિજુવરદો.
તમ અણુવમ સિસુદ કરણદેવ, દેવેદ-કણિ-કુરિ-સેવ,
તમ જુણ મહેદદિ કલિય પાર, પારાવિ સિવજી બનિયાર

પુણ કામિ ખવડુ યુજુવિયર મરિય, કરકડુ જુરિ-કો તણુ અરિ

તો સિદ્ધસેવ મુક્તમત્તાદ, આઠઠરેવ મુક્તમત્તા સમુદ,
જય એવ મુક્ત મિત્તામિયુ પામેસરિય સિરિ પુષ્પદ

મિત્તિવરવમુખવજ્યેવ, અદસિસિયેવે વિમલજ્યેવ
વરિમર્દ કુર્પા રિયવરેવ મુપસિદ્ધજીમ કણુપમરેવ.
જુદ મંજી એવ હો સિસુજ્યેવ, ઉપાધિ જણુમણુવોસ્યેવ,
આસાદવરણુપરિ સજય એવ નિજુવરણુસરોદકમયજ્યેવ.

જૂની સ ૧૬૭૮ માં લખાવેલી પ્રત એલક પન્નપણ સરવણી
લખનામાં ન ૨૮ ની છે

પ્રકરણ ત્રીજું

બારમી સદીનું અપભ્રંશ સાહિત્ય.

૮૮ આઠઠરેવસુરિ જારમી સદીમાં સ ૧૧૭૩-૭૫ લખના
સ્વર્ગેય મથા તેમણે જણાવેલું સ્તોત્ર રચ્યું છે તે જણ અપભ્રંશમાં
છે તેમાં ૩૩ આવા છે

જયતિહુયણુ વર કપ્પ રૂકપ્પ જય જિણુ ધન્નતરિ,
જયતિહુયણુ ક'લાણુ કોસ દુરિયકપ્પરિ કેસરિ
તિહુયણુ જાણુ અવિલ્લધિ આણુ ભુવણુતય સામિય
કુણુસુ સુહાધ નિણેમ પાસ થંભણુયપુરિદ્દિય.

૩

એય મહારિય જતદેવ ઇહિન્દવણુ મદ્દસહ,
જ અણુલ્લય ગુણુ ગહણુ તુમ્હ મુણિજાણુ અણિ મિદ્દહ
એમ પસીય સુપાસણાહ થંભણુયપુરિદ્દિય,
ધિય મુણિવર સિરિ અમયદેહ વિણુણુવધ અણિ દિય

૨૦

૮૯—સ ૧૧૨૩ મા સાધારણના અક સૂચિત કવિએ ૧૧ સધિ
વાળી અપભ્રંશ ભાષામાં વિદ્વાસવધકિહ્વા રચેલી છે તે ‘સમરાધિયકહા’
નામની સુપ્રસિદ્ધ હરિભદ્ર સૂરિની પ્રાકૃત કથામાથી ઉધૃત કરી છે એમ
તે કવિએ પોતે જણાવ્યું છે કથાવસ્તુ જાણુવા માટે સમરાધિય
કથામાનું પચમવર્ણન જોવું અથવા પોતે કાટિકગણુ-વજ્રશાખામા
થયેલા અપ્પભદ્ધિ સૂરિના સત્તાન છે ને યશોભદ્ર સૂરિના ગચ્છના છે
એમ જણાવે છે. કવિ ‘સાધારણ’ એ નામથી પૂર્વે સુપ્રસિદ્ધ હતા તે
નામથી તેમણે અનેક જાતના સ્તુતિસ્તોત્રો રચેલા હતા. પાછળથી
પોતાનું નામ સિદ્ધસેનસૂરિ એ નામથી પ્રતિષ્ઠિત થયું એ પણ તેમણે
જ જણાવી દીધું છે આ ‘અપભ્રંશ’ કથાની પ્રત જેસલમેર બઝારમાં
છે તેનું આદિ આ પ્રમાણે છે.

બહુરયણુમણોહર નિમ્મલપયહર સગુણુ સુવન્ના હિદ્દિયહ,

જ(મ?)ણુ કરસ ન સોહર્ષ નયણુ મોહધ કવ્વહાર કકટ્ટિયહ

૧

પદમ પણુમેપ્પુ(વિ ?)ણુ ઉસહસામિ પુણુ અજિહ વિવિનિ(ણિ ?)—

જિજ્ઞાસુ થુણામિ,

સંભવુ ભાવેવિણુ ભવવિણાસણુ વદિવિ અમિનદણુ ગુણુનિધાણુ.

—જેસલમેર બઝાર સૂચી ૫ ૧૪ પ્રસ્તા. ૫ ૪૫

૪ માસિક પ્રસ્તારિકા પ્રતિબદ્ધતાસનો ઉમેશ સ ૧૧૭૪ માં યશોદેવ ઉપાધ્યાયના રચેલા નવનૃપભાષ્ય વિવરણમાં દેસે છે તે તે સંધિ (અપ્રજલ કાવ્ય) ના છે જનચોક્ષ વિશેષણિચિ મુકુટ સપ્તમી સન્ધિબાન્ધ માનિક્ય પ્રસ્તારિકા પ્રતિવદ્ધ રાસકા વ્યાસજલેષા) આ પરથી જણાય છે કે ગુજરાતીમાં જોમ કાવ્યને સસ ૩૩ છે તેવી રીતે અપ્રજલ તથા પ્રાકૃત ભાષામાં રહેા હતા

૬૧ ૩ ૧૧૬ માં શાસિભક્ષ્યસિન્ધુ સિન્ધુ વર્ધમાનસુરિએ અપ્રજલસિન્ધુ રચ્યું છે તેમાં દેસેકે દેસે અપ્રજલ ભાગ આવે છે

૬૧ સ્વમત સાક્ષર મી ચિત્રનાથે અપ્રજલ સમધિ સાદ્યમ માસિકમાં લખતાં જણાવ્યું છે કે —

અત્યાર સુધીમાં અપ્રજલ ભાષાનાં જે ઉદાહરણે અપાયાં છે તે હેમાચર્યના પ્રાકૃત વ્યાકરણ તથા હાલકર્મથી છે જેવળ અપ્રજલ જાણમાં રચાયેલાં કાવ્યમંદ કાવ્યો તથા મંથો જૈન અદ્યારમાં તાલપત ઉપર લખેલાં મોળુ છે આ ઉપરાંત ૧ આ ૧૧ માં તથા ૧૨ માં ચતુર્થ રચાયેલાં પ્રાકૃત કાવ્યોમાં પણ અપ્રજલમાં રચાયેલો દેસેકે જામ માણમ પડે છે હેમાચર્યના સુર જેવજકે સ ૧૧૬ માં પ્રશાન્તિનાથ સુરિનામનું ૧૬ ૦ મોહનું કાવ્ય રચેલું છે તેમાંથી દેસેકે અપ્રજલ જામ નીચે આપ્યા છે

૬૨ આ ભાગમાં ઘાંતિનાથના જામ વખતે કિયા કુમારીએ જે ઉત્સવ કર્યો હતો તેનું વર્ણન છે—

૫ આ કાવ્યના પ્રારંભમાં પ્રાચીન કવિશ્રીને નમસ્કાર કરવાની પ્રવા હોય છે તે પ્રમાણે જેવજકસુરિ ધીરજ સ્વામિ સ્વતંત્રસમ્રાજ્ય વસુદેવ કથા (વસુદેવકથા) માં કર્યાં જાણનાકું સમસાદિધ્ય કરવાના કર્યાં દર્શિષદસુરિ, કુવનવમાલાના કર્યાં દારિભ્ય ઉદ્યુરિ તથા ઉપનિષદવ પ્રવચના કર્યાં સિદ્ધસુરિને નમસ્કાર કરે છે વસુદેવકથા સમસાસ વપા પ્રમ સેન વાળાની જનારેલી છે પરંતુ આમાં તે જાણનાકું રચેલી છે તથા તેનું પ્રમાણ સ્વાચક્ષનું છે તે નિશ્ચય છે

- કવિરાયચક્રવર્તિ વદે સિરિ ઇન્દ્રધનુશિનાદ ।
 જન્મ જલે તેલમ્મિ વ વાળી મન્વત્યચ્ચ વિચ્છરમ ॥ ૬
- વદામિ ભદ્રાપાદુ જોણુ ય અમરસિયમ્બુદ્ધાક્રિય ।
 રમ્ય સન્વાલકખ ચરિય વમુદેવરાયરમ ॥ ૭
- વદે મિગિહુરિમદ્ સુગિ વિહિસયણા નિગ્ગયપયાવ ।
 જોણુ ય કદાપગન્થો સમસાધ્યચ્ચો વિણિમ્ભવિહ ॥
 દાક્રિખન્નન્દસૂરિં નમામિ વગ્વન્નમામિયા મગુણા ।
 કુવલયમાલેન્વ મુહા કુવલયમાલા કદા જન્મ ॥ ૮
- પણુમામિ સિદ્ધસૂરિ મહામતિ જોણુ મન્વેજવાણુ ।
 પન્વરકપિ વ મ્મય ભવન્સ રુવ કદામ્મયે ॥ ૧૦
- જય જય તિહુયણુદીવયદામ એ, જય જય અસેસહ માઈ એ ।
 જય જય તિહુયણુસૂરવિયાઈ એ, જય જય અચ્છરિયપસાઈ એ ॥ ૪
- મ ખીહિસિ પરમેસરિ સામિણિ, જન્હે દિસાકુમારિ ગયગામિણિ ।
 જન્મકમ્મુ નિણુવરહ કરેસહં, અપ્પહં સિવપુરિપથિ ધમેમહમ્ ॥ ૬
- અવિ ય તિહુયણુનાહહ કુચ્છધરિ જય જય સામિણિ દેવિ ।
 અન્હેહિ તુહ પયપક્યઈ વદિય ચિરહ નમેવિ ॥ ૭
- જય જય અમરારોદેવિ તુહું સતિનિણુદહ માએ ।
 પણુમહ તુહ પયપક્યઈ સિગિતિહુયણુવિકખાએ ॥ ૮
- જય જય તિહુયણુદીવુ તઈ દસિયસયલપયત્યુ ।
 દિતિય સામિણિ તાડિયહ ભવિયહ મોહુ સમત્યુ ॥ ૯
- જય જય જગગિહખલુ નિણુ દિતિય સામિણિ લોમ ।
 સન્નેધયભવભીયજણુ સયલસુહ સંનેધ ॥ ૧૦
- સયલદુરિયદ્દોલિન્વગ્ગલાવલિજલવાહુ ।
 દિતિય તિહુયણુમાયપમ્ કેડિહ અગહ દાહુ ॥ ૧૧
- જય જય પડિમોહયર વિન્નિયપુન્નિમયદુ ।
 માય મહામમ્મદેવિપઈ કિહ ભવિયહ આણુદુ ॥ ૧૨

- ૧૧ ૧૧ અવમાવમમનિમ્ભારજોરિયુ ।
 દિનિવ પ્રિતિ જનપાત ખં ભાવદ અર્ધમુલમયુ ॥ ૧૬
- ૧૧ ૧૧ સુમિત્રિયુ જુમ્મ મુકે દાસ્ય નિદુવખાદુ ।
 અનિવાયુ વળદ અમુપદ વિ ૭ ફેમ્મ દાદ ॥ ૨૬
- અપદિત્તિયુ મિદમુ ડિદ બુ મિદ અનિવમયુ ।
 ૨ અનિવમિત્તિયુ મુજુ ડિદ પદમિયુ ડિદ ખદ્યુ ॥ ૩૬
- દુમ્મ, ડિમ્મ તથાવપા અર્ધ, વ અવમયુ ।
 મીદુ ડિમ્મ દુમ્મિયુ ગિત્તુ આરક ડિમ્મ હરિમયુ ॥ ૩૭
- અવમાવમમનિમ્ભારજોરિયુ મુજુ મુકે મેક્ષિમ્મિનિ ।
 ઉપદિ ઇત્તવપરવપુ અદુમ્મ ખર્મિદિનિ ॥ ૪૮
- હવ પદમિત્તિયુ મુજુ ઉ દાસ્ય મુજુમળપદિયુ ।
 નિ ૧૩૬ જુમ્મન મિત્તિ અનિવમિત્તિયુ મિત્તિયુ ॥ ૪૯
- પદિવેરિયુ અનિવાયુ અવિમ્મિત્તિયુ મિત્તિયુ ।
 અનિવમિત્તિયુ દુદાવપુકે મેમ્મી વામ્મિત્તિ ॥ ૭૫
- ફેવમ્મિત્તિયુ મિત્તિયુ દુદાવપુકે મેમ્મી વામ્મિત્તિ ॥ ૭૬
- ૩૧ મિત્તિ મુજુ ડિમ્મિત્તિયુ અર્ધ ફેવિ અમેમ્મ ॥ ૭૭
- અર્ધ મુજુમળપદિયુ મુજુ મુજુમળપદિયુ મુજુમળપદિયુ મુજુમળપદિયુ ॥ ૧ ૨
- મિત્તિયુ મુજુ મુજુમળપદિયુ મુજુમળપદિયુ મુજુમળપદિયુ મુજુમળપદિયુ ॥ ૧ ૩
- ૧૦૩૩ દમદમમમ્મ/અવપરવપદિયુ અવપરવપદિયુ ॥ ૧ ૪
- ફેવમ્મિત્તિયુ મુજુમળપદિયુ મુજુમળપદિયુ મુજુમળપદિયુ મુજુમળપદિયુ ॥ ૧ ૪
- અર્ધ મુજુમળપદિયુ મુજુમળપદિયુ મુજુમળપદિયુ મુજુમળપદિયુ ॥ ૧ ૪
- ૧૦૩૩ દમદમમમ્મ/અવપરવપદિયુ અવપરવપદિયુ ॥ ૧ ૪
- અવમાવમમનિમ્ભારજોરિયુ મુજુ મુકે મેક્ષિમ્મિનિ ।
 મિત્તિ મુજુમળપદિયુ મુજુમળપદિયુ મુજુમળપદિયુ મુજુમળપદિયુ ॥ ૧ ૪

જયહિ જિણનાહયા કમ્મવણ્ણાહયા પણ્ણમુરનાહયા સિદ્ધિગમવીહયા ।

જયહિ સુભકારયા મોહનિદ્ધારયા દુરિયસયવારયા ચત્તસસારયા ॥ ૧૨૩

જયહિ ગયસમયા કામભડ્ઢસયા નીરનવદ્ધસયા ભુવનઅવયસયા ।

જયહિ હવપાવયા કહિયવરભાવયા દુરકત્તાણુલાવયા સજલપ્પણુરાવયા ॥ ૧૨૬

૯૩—આ દેવચંદ્રણ કૃત સુલસાખ્યાન અપભ્રંશમા છે તેમા ૧૭ કડવક છે.

એહ સધિ પુરપત્ય વસતિય દેવચંદ્રસરીહિ સમતિય,

ઈય બહુણુ ભૂસિઉ જિણસુપસસિઉ સુલસ ચરિઉમ્મતિયહ

નિસુણુત પઠતહ ભત્તિએ સત્તાણુ મોઝ્ખુ મોઝ્ખતિયહ.

૯૪ હેમચંદ્રણના વ્યાકરણમાથી તેમજ કુમારપાલ ચરિત દ્વાશ્રય-પ્રાકૃતકાવ્યમાથી ધણુક અપભ્રંશ સાહિત્ય મળી આવે છે તેના સખધે હવે પછી જૂદા વિભાગ અને પ્રકરણમા જણાવીશુ.

૯૫ સસિપાલક કુલસભવ પાર્શ્વનદન ધાહિલના પઉમસિરિ ચરિત્રમા ચાર સધિમા પદ્મશ્રી સતીના શીલનું વર્ણન છે. આ ક્યારે રચાયેલું છે તે જણાયલું નથી પરંતુ પાટણુ મહારાની પ્રતનો સવત્ ૧૧૯૧ નો છે, તેનો આદિ ને અતભાગ નીચે પ્રમાણુ છે -

ધાહિલુ દિવ્વદિહિ કવિ જપઈ, અહુ જણુરોલુ મુએવિણુ સપઈ,
નિસુણુહ સાહમિ કન્નરસાયાણુ, ધમ્મ કહાણુહ પહુણુણુ ભાયાણુ.

×

×

×

×

સસિપાલક વુક્ય આસિ નાહુ, જસુ વિમલુ કિત્તિ જગિ ભમ્મહ સાહુ,
તસુ નિમ્મલિ વસિ સમુખ્ખવેણુ, પઉમસિરિ ચરિઉ કિઉ ધાહિલેણુ
કવિ પાસહનદ્ધણુ દોસવિમદ્ધણુ સુરાધહિ મહાસધહિ.

જિણુ ચલણુહ ભત્તઉ તોયધ પોત્તઉ દિવ્વ દિટ્ઠિ નિમ્મલમધહિ.

• ૯૬ સંદેશરાસક—આ રાસક પ્રાકૃત તથા અપભ્રંશમા છે તેમા દોહા, ગાથા, રૂપા, પદ્ધડિકા, ચદ્રાયણુ, અર્ધ વગેરે છદો વાપરેલા છે પાશ્ચાલ દેશમા મ્લેચ્છ દેશમા મીરસેણુના સખધીનો પુત્ર અદ્ધમાન

નામનો દનો તેની ગીતવિચરક યાત્રા કમળે વિશે પ્રાપ્તિને લીધે તેના
એવધી આ વિરળિણી સુદેશ વિચરક સુદેશ રાસક રમેણ છે તેની
ના પાળ બહારમાં છે

વચ્ચએમિ પદએ પૂજવપ્રિધી વ મિચ્છદેએમિ,

એવ વિમ્બે સુભએ આરો ગીએખમ્બ.

૩

ત તપએ કુલકમ્બે પાછવ કમ્બે ગીવ વિમ્બેમ્બ

આદમાળ પસિધી કમ્બેદમ્બ ગમ્બ રમ્બ

૪

૬૭ અર્ચરી નામની જિનવત્સલ સુત્રિની મુનિ માયે કૈવલિયિ
જિનવત્સમુરિ આપમલમાં રમી છે જિનવત્સમયે સ્વમલ્લ મ
૧૧૬૮ માં થયો ને તેના સિખ જિનવત્સ તેના પછી યોગ્ય વર્ણમાં
આ રૂપિ રમી દેખ તેમ અનુમાન્ય છે જિનવત્સને અપ્પાવલ મ
૧૧૬૮ માં મળ્યું અને તમને સ્વમલ્લ મ ૧૨૧૧ માં થયો.
તેનો આદમાળ—

નમિવિ જિએમર કમ્બ વિદુલ્લ આમિવલ

પ્રવલ્લમ્બ સુમિનિમ્બ સિવમ્બ આમિવલ

કરિમિ વલ્લુવલ્લુવલ્લુ મિરિ વિજુવલ્લલ

વુમલ્લમ્બમ્બમ્બિદિ સુમિમ્બલ્લલ

૧

—મિમ્બલના રમી, સિવમિનિમ્બ એવા જિનેવર કમ્બલ્લ
મલ્લેય નિર્મલ પાલમ્બને નમિને મુવલ્લ આમલ્લમ્બ સુમિમ્બ
દર્મલ એવા શી જિનવત્સલની વલ્લિયન સુમ્બુનિ કૌ પુ

પરિલ્લિ વલ્લલ્લલ્લ પલ્લિલ્લ વિલિલ્લિલ

કામલિ વલ્લ ગેવ નિલ્લિલ્લ કમ્બમ્બ

કોલિલ ગેવ દુમલ્લ-સુમલ્લ આલલ્લ

વલ્લલ્લલ્લલ્લલ્લલ્લ વિલિલ્લ નિલ્લલ્લલ

૧

—૧૧ માલના ને વમિગી-૧૧૭ પરવલ્લના વલ્લ મલ કમા
મલ રાલ્લ વિલિમ્બલ રલ્લ વા એ નાલો મલ અને આલો સલ

એનુ-એ વચ્ચેનુ અતર બતાવ્યુ અનેવર્ધમાન-મહાવીર જિનના તીર્થને નિરતરનુ-અવિચ્છિન્ન કર્યું.

૯૮ જિનદત્તસૂરિની બીજી બે અપભ્રંશ કૃતિઓ નામે ૨ ઉપ-દેશ (ધર્મ) રસાયન રાસમા ૮૦ ગાથા છે અને ૩. કાલસ્વરૂપ કુલકમા ૩૨ ગાથા છે આમાની છેલ્લી કૃતિની ત્રીજી ગાથામા 'વિક્ર-મસ વચ્છરિસય બારહુ હુયઈ પણફુંઉ સુહુ ધરવારહ' આવા શબ્દો છે તેથી તે કૃતિ વિક્રમના તેરમા સૈકાના પ્રારંભના ૧૧ વર્ષમા કોઈપણ વખતે બની હોવાનુ અનુમાન કરી શકાય કારણ કે વિ સ. ૧૨૧૧મા જિનદત્તસૂરિનો સ્વર્ગવાસ થયો છે છતાં આ સર્વને સામાન્ય રીતે ૧૨ મી સદીની કૃતિ તરીકે લેવામા વિશેષ હરકત જેવુ નથી.

૯૯ આ ત્રણે જિનદત્તસૂરિના કાવ્ય 'અપભ્રંશ કાવ્યત્રયી' એ નામથી ગાયકવાડ ઓરિએન્ટલ સીરીઝમા પ્રકટ થનાર ગ્રંથમા મૂકવામા આવ્યાં છે, અને તેમા પ્રથમના બે કાવ્યો પરની જિનપાલ ઉપાધ્યાય (જિનપતિસૂરિ શિષ્ય)ની સં ૧૨૯૪ ની રચાયેલી સક્ષિપ્ત સંસ્કૃત વૃત્તિ પણ દાખલ કરી છે છેલ્લી કૃતિપર ઉપાધ્યાય સુરપ્રભ (જિનપતિ સૂરિ શિષ્ય)ની વિવૃત્તિ છે, સાથે એ ત્રણે કાવ્યની સંસ્કૃત છાયા તે ગ્રંથના સપાદક પડિત લાલચંદ્ર ભગવાનદાસ ગાંધીએ કરીને મૂકી છે. તેમા સપાદક સાક્ષર જે પ્રસ્તાવના અને પરિચિટ મૂકવાના છે તે બહાર પડવાથી વિશેષ પ્રકાશ પડશે.

૧૦૦ વાદિદેવસૂરિ એ મહાપ્રભાવક જૈનાચાર્ય થઈ ગયા તેમણે પોતાના ગુરુ મુનિયદ્રસૂરિ (સ્વ સ ૧૧૭૮) ઉપર તે સમયની બોલાતી ભાષા-અપભ્રંશ ભાષામા સ્તવન રચ્યુ છે (મુદ્રિત-જૈન શ્વે કો હરદહ પત્રનો ઈ સ ૧૯૧૭ ના સપ્ટે. થી નવે નો ખાસ અંક પૃ. ૩૩૬-૩૩૫) તેનો આદિ અને અંતભાગ નીચે પ્રમાણે છે —

નાણુ ચરણુ સ મતુ જસુ રચણુતઉ સુપહાણુ,

જયઓ સુ મુણિસૂરિ ધણુ, જગિ મોડિ અવમ્મહખાણુ

ભાદે પસન્ના તુલ નવણ, તલ મણ્વલ સમકલ,
કિલ્લિયલ મુલ સપેલકિ બુનુ કિલ્લિ દુલ્લનલ. ૨૪

દસમ સપેલકિ ચર જિલ્લ, તુલ લિલ્લિ મુલ્લિનલ.
સિરિ મુલ્લિલ્લ મુલ્લિલ્લ પરમલ્લ દેલ્લ કુમ્મલ. ૨૫

બૂની શાલી ચૂળશાલી બધા ૫ ભાદેસરસે બા પ્રમાણે બાપી છે -
ગાનવરલ સમકલ જેનું સ્તનમ સુપ્રધાન
લયો સ મુનિસુરિ બધો જાને, માંડયો મ-મલ્લલ્લ. ૧

* * * *

બાદે પ્રસન્ના તલ નવનો તથા મનુજેને સમ કલ,
કિલ્લિયલ મુલ સપેલકિ બુનુ કિલ્લિ દુલ્લનલ. ૨૪

દસમ રમ્મનિમાં સુલ જેમ તું લયો મુનિનલ,
મી મુનિલ્લ મુનિલ્લ પરમ દેલ્લ કુમ્મલ. ૨૫

(૧. ચરલ-વિશુલપ્રસન્ન, સમકલ-મલ, માંડયો-મલિત-મલિત-મોલિ-મલ્લગી માંડયો, મ-મલ્લલ્લ-કામરપ ખીલો. ૨૪-સપેલકે-સપે-લકિ-સપેલકે-સપેલકિ-સપેલકિ-મલ. ૨૫. દસમ રમ્મનિ-બા પ્રમાણે દસમ નામના બાપ ૨૫ રાત્રી કુમ્મલ-૨૬મલ.)

૧ ૧ લદેમલ્લ મલ્લિજે સુપ્રધાનલ-ચરિલ્લ એ નામનો પ્રાકૃત
મલ સવ્ ૧૧૬૬માં મલ શુલ ૧ ગુરને કિને ગુર મલ્લિપુરીમાં મી
કુમ્મલલ્લ રામલમાં રમ્મલ છે તેમાં કલ્લ કલ્લ બાપલમાં ઉલ્લ છે -
ચરમલ્લિલ્લ-ચરમલ્લિલ્લ-ચરમલ્લિલ્લ, મુલ્લિલ્લ કિલ્લિલ્લ લલ નમ્મલલ,
કેલિ મુલ્લિ મલ્લરમ્મલ્લેલ્લ મલ્લ સમલ્લિલ્લસમેલ્લ મુમ્મલ્લેલ્લ ૨૬૮
કેલિ મલ્લ સમલ્લિલ્લ કામલ્લ ચરિ મલ્લિલ્લ સુલ્લલ્લેલ્લ ગુર
કેલિ લલ્લલ્લલ્લલ્લ રામલ કુલ્લિલ્લ લલ્લલ્લિલ્લ ચરિલ્લ વરલ્લલ્લ ૨૬૯
કેલિ લલ્લિલ્લલ્લ લલ્લલ્લલ્લ લેલ્લ કુલ્લિલ્લ લલ્લલ્લિલ્લ કેલિ મુમ્મલ્લેલ્લ
કેલિ મલ્લલ્લિલ્લ કુલ્લિલ્લ મલ્લિલ્લલ્લ બાપ્પિ મુલ્લિલ્લ લલ્લલ્લિલ્લ

કેવિ ફેડિતિ વક્કરિય ઉક્કેરય, કેવિ કુવ્વતિ કઠીરવુન્નાયય,
કેવિ તક્કખણિણ્ ખીરોયજ્ઞ મતિય, કલસમુવણિતિ તિયસા

હરિયતિય ૨૭૧

—ત્યા ગુરુભક્તિના ભરથી ઉદ્ભવિન્ન રોનાય થયા છે જેના એવા નાયતા (દેવતાઓ) તીર્થેશ્વરને સ્તવે છે. કેટલાક (દેવો) સુગંધથી વશ થઈ ન્યા સુમનોહર ભરેરો થોડખધ ભેગા થાય છે એવા મદાર નામના પુષ્પોનો ભર-ઢગ ફેંકે છે, કેટલાક મલ્લોની માફક કમહર્દુર ? સજ્જ થાય છે, બ્યારે ખીજ સારા કઠરવથી સુદર ગાય છે કેટલાક ઉચ્ચ નીચા તાલવાળા રાસ કરે છે, ખીજ હાથના વૃત્યવાળુ સુંદર હાસ્ય કરે છે, કેટલાક હર્ષથી મસ્ત બની. કરે છે, કેટલાક કણુને બધુર એવા ઘોડાના હણુહણુવાનો અવાજ કરે છે કેટલાક હાથીની ગર્જના કરે છે, ખીજ ભૂમિતલને મુઠીથી મારે છે, કેટલાક ...અને કેટલાક દેવતાઓ તેજ સ્પર્શે ખીરના જલવાળા કલશો ધ્રિ પાસે લઈ જાય છે

૧૦૨ ખીજો નમુનો એ છે કે —

અઉખ્ખધ.

જહિ ઉખ્ખજ્ઞધ જહાણુ ત નિશ્ચિય તા હહધ,

પાસકૃઈ કૃલિગિહિ હહધ નવા હહધ,

જસુ પુણુ કોહ સુ અખ્ખઈ જણુ હહિઉ,

હાણિ કરેઈ પરતહ જિણુવરિ ઇહ કહિઉ.

૨૭૦

રોસિણુ અખ્ખુકખાણુ જુ વિયરધ અવરજણિ,

સો તેણુવિ પરિભવિયધ હજઝધ અત્તુમણિ,

તો ત સો ઇહ લોધવિ વધરિઉ ભણિ હણુઈ.

આલિ જુ દિન્નધ પાવુ અયાણુકિ ન ત ગણુઈ.

૨૭૧

રોસાનલિણુ પલિત્તુ મુહ્મતિણુ હહધ નર,

નિયધમ્મહ ભડાર સુસઠિઉ જો સુચિર,

રોસપિસાધણુ ગહિઉ ન ભુજધ ન ય સુયઈ,

અઈવલ્લહ ધણુ માણુસુ વિણુ દોસિણુ મુયધ.

૨૭૨

જહ કુદર કેડર કિરીઃ વિવસણુ વિહસિઃ

વિવસણુવિવસુઃ સોહ ન પાવઠ નર કહવિ,

તહ પદિઃ ઘણર તવસી જઈ તહવિ

ન લહઈ મુગ્ધામમ્મુ સરોસિર નર કહવિ.

૨૭૩

—એમાં અગ્નિ ઉપજે—ઉપજી શાવ તેને પેતે રહે ભાં સુધી બાજે, (જલ) પાસે પડેલાંને (પાતાળ) તણુઆપી બાજે કે ન જલુ બાજે; બાજે કેવળ જેને જાણ છે તે પોતાને તથા બીજાને પણ જાણીને બી ? સ્વત્રે જલુ હાનિ કરે છે એમ જિનવરે કહ્યું છે

—જે (જન) રેવણી બીજા મનુષ્યોમાં અભ્યાખ્યાન આડી દેવાને છે તે તે (રેવ)થી જલુ ચરામવ જાને છે ન(બને) પેલાના મનમાં જાણે છે તેથી તે આ સોદમાં જલુ તેને વેરી અણી ખારે છે જે બેટી રીતે ખાપ કહેવામાં આવે છે તે અભાવપો (અપ) અણુતો નથી.

—જે જલુ કાળ સુધી સુસંસ્કરમાં રિજન હોય એવો મનુષ્ય રેવણી અગ્નિથી પ્રદીપ્ત થઈને (એક) મુદવમાં નિજમનનો બકાર બાળી નાંખે છે રેવણી બૂન જેને બરાણો હોય તે બોમવતો નથી તેમ સુધ સકતો નથી અને અગ્નિ પ્યારૂ થન મનુષ્યને વિનાદોને બેડી જાય છે જેમ કુદ્ધ, કેશુર, કિરીઃ (મુગ્ધ)થી વિભૂવિત થયેલો નર વિનપવિહિરો (હિમતો) કાઠ રીતે સેવા પામતો—સીતતો નથી તેથી રીતે કાઠ માણસ પદિવ, હાતા તવસી હોય જ્યાં જલુ રેવણી હોય તે સુખલિતો માર્ગ પ્રાપ્ત કરેલો નથી

૧ ૩ આ કવિએ બીજાનું સુખવિત જલુ મુકયું છે અને તેથી તે તેના સમવથી પ્રાચીન હોવુ જોઈએ. વત. ઉક્તમ.—

અપરિવર્તઈ ઈતિ જહ દુઃખઈ સહસા પરિવર્તિ તહ મુગ્ધા

પુનર્નિવર્તઈ પરિવિ હા સહસા સપ્પુરિસહ વિવુવિ ન ચમસહ

—જેમ દુઃખે અપ્રાપ્ત (વધુમાં) આવે છે તેમ મુગ્ધે સહસા—એકમ પરિવર્તે છે પૂર્વોપાર્જિત કાણુ અપ્રાપ્તી થકે ! સપ્પુરિસહ વિવિ જતાંમ ચમસહ નથી—અમકાર ચમસહ નથી—આધર્મ ચમસહ નથી.

તેર, ચૌદ તે પંદરમી સદીનું અપભ્રંશ સાહિત્ય. ૬૫

૧૦૪. આવા અપભ્રંશ ભાષામાં અમુક બાગો પૃ. ૫૦, ૧૯૦, ૨૧૩, ૨૮૬, ૨૯૬, ૪૪૦ થી ૪૪૨, ૪૬૮, ૫૭૦, ૬૨૫, ૬૩૨, ૬૪૭ પર છે જુઓ મુપામનાહ ચરિત્ર-સંસ્કૃત છાયા કરીને સરોધક પડિત હરગોવિન્દદાસ અને પ્રકાગક જૈન વિવિધ સાહિત્ય ગાત્રમાત્રા અક ૪, ૮, ૧૨, કાશી

પ્રકરણ ૪ થું.

તેરમી, ચૌદમી અને પંદરમી સદીનું અપભ્રંશ સાહિત્ય.

૧૦૫—યોગચંદ્રમુનિના રચેલા યોગસાર ગ્રંથમાં ૧૦૫ દોહા ૧ સોરઠા તે ૧ ચોપાઇ છે તેને દોહાસાર પણ કહે છે તેનો વિષય અધ્યાત્મોપદેશ છે યોગચંદ્રમુનિનો સમય નિર્ણય થયો નથી કાઈ કહે છે કે વિક્રમની બાગમી સદી અથવા વધુમાં વધુ તેરમી સદીનો પૂર્વ ભાગ સિદ્ધ થાય છે, પણ બાપા મરણ તેથી આધુનિક ભાષાને એટલી બધી મળતી છે કે તેને તેટલો પ્રાચીન સમય આપવાનો સ્વીકાર કરવા દોષ ખયાય, છતાં જ્યાં મુંધી તેનો સમય નિર્ણય ગીતે સિદ્ધ ન થાય ત્યાં મુંધી તેને અત્ર મ્યાન આપવું યોગ્ય ધાર્યું છે (આ ગ્રંથ પ્રકાશિત થઈ ગયો છે માણિક્યક જૈન ગ્રંથમાત્રા અક ૨૧) તેના દોહાની બાપા આપણી હાલની દેશી ભાષાનું પૂરાણુ સ્વરૂપ બતાવે છે, અને તે અપભ્રંશની સરસ ભાષા છે તેથી તેને જૂની ગૂંજરાતી કે જૂની હિંદી નિશ્ચિતપણે આપણે કહી શકીએ ઉદાહરણ તરીકે —

અજર અમર ગુણગુણિલક, જહિ અપ્પા ધિર ચાઈ,
સો કમ્મહિ હુવિ બધયઇ, સચિયપુન્વ વિલાઇ

૧

—અજર અમર ગુણગુણ નિલય, જે આત્મા સ્થિર થાય,
તે કમો નવિ બાધશે, સચિતપૂર્વ વિલાય

સિદ્ધિ કે—આમર અમર મુળના મમદનું રચન (સિદ્ધે) આપના
 નેના સિધર માથ ઉ તને ત કનો અપના-મમન કરના નથી પૂરના
 (૧૮) મંલિન (તે ૮) વિલપ પામે છે નાથ પામે છે

આપ મરવદ એ રમત હાથે નળ તપના,

મે મમમામ્મી દના/ સદુ પાવર્તિ બવપાર

—આમર રવાપે ૭ રમે હરિ મદુ અવદાર

ત મમમ્મુદિ થના પામે આપ બવપાર

(હાથિ-હાથિ સદુ-માનુ-માદા સમયમાં આ મોડ પ્રવાસી)

૧૮ સમિધનુ જુ સિધપણ કમસમિ પત ક્યારે

તદ કમીજુ જુ સિધપણ, ૧૮ રથ આપ મદાર્થ.

—૧૮મી મામ ન રિત કમમ, કમિની પત ક્યારે

કમી મામ ન કિમ તમ, વરિ રતિ અમરતમાર.

૧૯ ઉમમ્મી મદા કયિ કુદુ મુદુ જુવના મદુ

બુરપન ત્યારે ૧૯ સિધ તા સિધપણ મદુ

—આમર ઉપર મરત આ દુખ સુખ બોમને સિ

તરક ભવ જમી મેક છવ તમ મુદિ પજુ સિદ.

૧૦૬—આમર મોરદા હદ પજુ છે

છવ છવદ બે એ એ અર્જ મા અભિવન

મોરદા મરજુ સિધ અર્જ એક એકદિ અભિવ.

—છવ અમિ અજ્ઞાના બેદ ૭ તરકે છે તે તરકુ છે (આમર

તેમ તરકી છે) મોરદા મરજુ સિધ છે (સિધ) મોરકી (મોરમદ) કદે

છ (કે ૮) પાતીભામિ કદે છે

પમ્મ જુ પદિવા દેના/ પમ્મ જુ પેમ્મ અભિવન

પમ્મ જુ અદિવ પનેનિ પમ્મ જુ મુદ્ધા ભુમિવન

—પને ૧ દોરે મર્મ પૂજાપૂજિની મર્મ નવ

મદિ પ્રનેને મર્મ નવ, માત સેમને નવ પમ છે

(આમા પૂછાપૂછી, મહિ (મઠ), મુઝા (મુઠ) વગેરે દેશી શબ્દો છે)

૧૦૭—આ ગ્રંથમા એક ચોપઇ પણ છે —

કાસુ સમાહિ કરઉ કો અચઉ, છોપુ અછોપુ કરિવિ કો વચઉ,
હલસહ કલહિ કેલુ સમ્માણુઉ, જહિં જહિ જેવઉ તહિ

અપ્પાણુઉ. ૨૦

—કેની સાથે સમાધિ કર, કેને અર્થ (પૂજૂ), દૂત અદૂત કરીને કેની વચના કર, ભલા કેની સગાયે કલહ ભોગવુ, જ્યા જ્યા જુઓ ત્યા આત્માજ છે.

આ દોહાસારને મળતોજ આવકાર્યાર નામનો ગ્રંથ છે કે જેનો ઉદ્દેશ્ય આગળ કરવામા આવ્યો છે

૧૦૮—પ્રાય. આ કવિનો પરમાત્મપ્રકાશ નામનો ઉત્તમ આધ્યાત્મિકગ્રંથ છે તે પણ આજ પ્રકારનો છે તે ભદ્ર પ્રભાકરની વિનતિથી રચવામા આવ્યો હતો તેમા પણ દોહા છદનો ઉપયોગ કર્યો છે. દાખલા તરીકે —

જર્ઝ શિવિસંધુવિ કુર્ઝ કરધ, પરમપ્પધ અણુરાઉ,
અગ્ગિકણી જિમ કટુંગિરિ, ડહધ અસેસુવિ પાઉ.

૧૧૫

—જો (એક) નિમિષ-ક્ષણની અર્ધી પણ કોઇ પરમાત્મપ્રત્યે અતુરાગ કરે-રાખે, તો જેમ અગ્નિની એક કણી લાકડાનો પર્વત-મોટો ઢગ બાળી નાખે છે તેમ તે અગેષ-સર્વ પાપ પણ બાળી નાખે છે

હરિહર બહુવિ જિણુવરવિ, મુણિવરવિદવિ ભવ્વ,

પરમણિ રજણિ મણુ ધરિવિ, મુકખુ જિ ઝાપહિ સવ્વ ૧૩૪

૦ —હે ભવ્યો ! હરિ, હર, બ્રહ્મા પણ (નિમજ) જિણુવરો પણ (અને) મુનિવરના સમૂહો પણ પરમનિરજનમા મન રાખી મોક્ષનેજ ધ્યાય છે.

હમ અનતા છવ દાહ્યાંગી આરાધી મેલ્લ પદ્મતા, અનેક પુદ-
 ચૈલ્લ અનતા મુક્તિ નાસ્તર્થ ધમિ નાણી સિદ્ધાંતની આજ્ઞાના ધર્મી
 સત્ત સર્વ સદ્ગુણી સમ્યક્મનુ ઉપમ કરિયતી એતલ્લ તપની આરાધના,
 સદ્યેષમાત્ર સિખી વલી ત્રિસૈય સત્ત અર્થના બાવ પ્રીતિયો અનર્થ
 સત્તના અર્થ નિર્મુક્તિ ટતિ ચૂલ્લિ બાવ પાછના પ્રકરણ ને મુદ્ધમન—
 જરપરલ્લ માંનઈછી તે પુણ્ય માનવા નેદમર્થિકે ? હેતુ કરણ કલ્પ
 ઉપચલ્લ કુઈ તે સદ્ગુણી કલ્પિત કમ્પયોત્ર જાણરિ આસત્તા નાનઈ તે
 અપ્રાપ્તિ છઈ અદ્ભુત કનઈ અણુસાંભવઈ સમ્બલમતિઈ ઉપાધીઈ નહીં.
 અસમદબલ્લ અવર્ણવક ન બોલીઈ હેતુકરણ સત્તે બલ્લઈ દીસઈ છઈ
 તે કિમ સદ્ગુણી છઈ તિમ નિમુક્તાદિત્તના હેતુકરણ સદ્ગુણી, કલ્પિત
 ન પ્રીતિઈ તે। મધ્યસ્થ તરીઈ અદ્ભુત પૂછી કંમઈ જાડીઈ તિણ એ
 કાંતિ ઉપાધીઈ નહીં. બલ્લ સૂ સિખીઈ યોઈ સિખીઈ બલ્લ રીડયો.
 દિકઈ ને ધર્મધર્મીનિ સત્ત દાહી મીત્ત સત્ત નિમુક્તિ પાછના ટતિ
 બાવ ઉપસત્ત ચૂલ્લિ પ્રકરણ નામ દેલ્લ તે મારઈ તે સત્તના બોલ નથી
 સિખા. ઈલ્લિમાંકિ નિનિમા ઋતિછ પૂળ આલેલ્લ અનેક ભેદ બલ્લ કઈ.
 માત પાછનામર્થિકે હ હેતુકરઈ તે નથી સિખા, સ્થા મારઈ, ને મારઈ
 પાંચનઈ પ્રતીતિ નથી ૩ સત્તના બોલ દળા મત્ર સિખા છઈ, એકલ
 સત્તના બાવ મનોર પ્રીતી, કુમત કલ્પમલ્લ મારી સધા યાન ક્ષત ન
 ચારિત્રવપ પાસિયા, એ પાસ્યા વિના મેલ્લ નથી કી ઉત્તરુધ્ધવને
 ૧૮ મઈ, નાણુ મ કસણુ ચેવ, ચરિત્ર મ વલેલ્લ, એવમ્મમલ્લ
 ૧૫લ્લ છવ અકલિ મુચ્છઈ ૧ નિનવલ્લ વિરલ્લ બાવ મુખે કોઈ હેતુ-
 મુક્તિની રચના કરીલ્લ તે શી સધ સાધે ખામવલ્લ, નિમલ્લિદ્ધા
 વલી ૨ કંઈ મલ્લમતિ મલ્લમતિ વીસારીઈ કુઈ કલ્લ સિખું કુઈ તે
 અદ્ભુતે સોધવું, જાવજાવને મુચ્છવ

ચત. ૫

કલ્પમાલિકા મુદ્ધમ તત્ત સીસત્ત સદ્બલ્લસભેલ્લ;
 અનિવલ્લ બોલણુલ્લ ઉલ્લરિ સુખસમુદાય ૫૧૫

અંતે—

ચોરાશી લખ જીવાજ્ઞેનિમા, ફિરિયા વાર અનત,
 મુનિ લીમ ભણે અરિહત જપો, જિમ પામો ભવઅત પદ
 સવત સોલનવાણુયે, ખીજને ખુધવાર
 આસો માસે ગાઇયો, છીકારી નગરી મઝાર. ૫૭
 લીમ ભણે સહુ સામલો, મત સચો દામ,
 જિમણે હાથે વાપરો, તો અહિ આવશે કામ. ૫૮
 લીમ ભણે સહુ સામલો, નવિ કીજે પાપ,
 કિટો અધિકા ને મે કલો, તે તમે કરજો માફ
 માર્ગ વહે રે ઉતાવલો. ૫૯

—૫ ૪૦૩-૪૦૮ ને પ્ર

ગદ્યકૃતિઓ.

સત્તરમા સૈકામા થયેલી ગદ્યકૃતિઓ પૈકી એકનો નમુનો નીચે પ્રમાણે આપીએ છીએ —

સહજકુશલે સિદ્ધાત હુંડી-સિદ્ધાત શ્રુત હુડિકા જૈન અગ ઉપાગ
 આદિના પ્રમાણે ટાકી બાષાગદ્યમા રચેલ છે.

આદિ—

નમિગણુ જિણુવરાઈ, સુય વિચારેણુ કિચિ ખુછામિ,
 ને સસયમિ પડિયા, ભવિયજીયા નપિ ખુચ્છેઈ

૧

—શ્રી જિનાદિક પ્રતિમા નમસ્કાર કરી, સિદ્ધાતનું શ્રુત વિચાર
 કાઠએક બોલીઈ લિધુ, ભવિક જીવ ને સસઈ પડયા છઈ, તેહના સદેહ
 હેદવાનઈ કાનઈ, ને શ્રુતસિદ્ધાતસ્ય કહીઈ, અરિહતના કલા અર્થ,
 ગણુધરના ગૂથ્યા સૂત્ર, તેહના ભેદ શ્રી નદીસૂત્ર થકી બાણીઈ, તે
 આલાવઈ સપેપઈ લિપીઈ છઈ, વિચારી જોયો

અંતે—

હમ અનતા છવ દાહ્યાંગી આરાધી મેણ ખુતા અનેક પુંદ-
 વેઈઈ, અનતા સુકિત નામઈ હમ નાણી સિદ્ધાંતની આચારના યાથી
 સત સવ સદવેઈઈ સમજાવનું ઉચમ કરિવઈ એતઈઈ તપની આરંભના,
 સંકેપમાત્ર વિખી વણી વિશેષ સત અર્થના ભાષ ત્રીજે, અનઈ
 સૂતના અર્થ નિશ્ચિતિ થતિ ચૂંજિં બાખ્ય પાઠના ડરણુ ને અનુસન—
 પરપરઈ માંતઈઈ તે પુણુ માનવા. નેકમાંકિ ને હેતુ મરણુ ઉસર્ગ
 ઉપવલ્લ કુઈ તે સદ્દેઈઈ કથાવિત કમ્પયોગ કીપરિ આસતા નાઈઈ તે
 આપ્રાપ્તિ હઈ અનુસત કાઈ અણસાંભાવઈ સમજામતિઈ ઉણાપઈઈ નહીં
 અસમદ્ધપણઈ અવર્ણવઈ ન બેલીઈ હેતુકારણુ સત્રે અણઈ દીસઈઈ હઈ
 તે કિમ સદ્દેઈઈ હઈ તિમ નિશ્ચિતાદિકના હેતુકારણુ સદ્દેઈઈ કથાવિત
 ન પ્રીતીઈ તે મધ્યમ રહીઈ અનુસન પૂજી કાંમઈ પાડઈઈ રિણુ એ
 કાતિ ઉણાપઈઈ નહીં અણુ સૂં જિખઈઈ યોઈઈ જિખઈઈ અણુ પ્રીતયે.
 હિવઈ ને ધામધાઈનિ સત યાથી ખીલ સત નિર્બુકિત પાઠના થતિ
 બાખ્ય હેતુકારણુ અર્થ પ્રકરણુ નામ દેઈઈ તે માણઈ તે સૂતના બેસ નથી
 સિખ્યા હંજુમાંકિ ત્રિભા ત્રિવિધ પૂન આશેવણુ અનેક બેઠ ધણુ હઈ
 જાત પાઠનામાંકિ ૬ હોમઈઈ તે નથી સિખ્યા સ્થા માણઈ, ને માણઈ
 ઉમ્મલઈ પ્રતિપતિ નથી ૩ સૂતના બેસ રખા આવ સિખ્યા હઈ, એકલ
 સૂતના ભવ અભર પ્રીતી કુમત કથામલ મણી સંધા રાત્રન છત્રન
 અરિચ્છાવ થામિવા એ જામ્મ વિના મેણ નથી કી હિતસંધ્યને
 ૨૮ મઈ, નાણુ એ દસણુ એવ, અરિચ એ તવેતલા, એવમઅમ્મન-
 પવણ છવ અઠાસિ સુઅઈ ૧ જિનવચ્ચન વિરલ આપ ગુપ્તિ કાં હેતુ-
 સુકિતની રચના કરીયુઈ તે ધી સધ સમી જમાવઈયું, જિહામિદુકા
 વથી ૨ કાં મહમતિ મહમતિ વીસારીઈ કુઈ ૩૩ વિખું કુઈ તે
 અનુસને સોપનુ, અવજાનો ગુજવનું

અ. ૫

કુસથમાલિકા કુસથ તસ સીસસ સદ્ગતુલ્યેભુ,

અવિણ્ય બોલકુલ ઉદરિય સુખમુદરા ૫૧૫

જ નિણુવયણુ વિરદ્ધ, સચ્છદ બુધ્ધેણુ જ મુએ રધધિ,
ત ખમહ સધસેવ, મિચ્છામિદુક્કડ તપ્પસ ॥૨૧॥
મદમધ મદ બુધ્ધેણુ, ફડ લિહિય જ ચ વિસ્સરિય,
બહુ મુએય સોહિયવ્વ, ભવિય જ્ઞવાણુ ચ ખોહિવ્વ ॥૩૧॥
—અથાઅથ મેખ્યા ૨૦૫૦ પ્રમાણુ-પાના ૫૫-૧૩ અનત

આ હુદક મતના ખડન માટે મરમ અથ છે. ૫૨ ૫૨ શ્લો.
૧૮૫૦ દા ૨૧ લીં મા છે

આ વિક્રમના સત્તરમા સૈકામા અનેક ગદ્યકૃતિઓ-બાળાવખોધો-
અર્થાઓ-વગેરે થયેલ છે પણ તે સર્વ જોઇ તપાસ્યા વગર તેના રચ્યા
સવત્ તથા રચનારના મમય નક્કી થઇ શકે તેમ નથી, કેટલેક રથજે રચ્યા
સવત્ મળી શકતો નથી પણ લખ્યા સવત્ મળી આવે છે આ સર્વ
ગદ્યકૃતિઓ ઘણી છે પણ તેમાની જે કાંઇ નજરે રચ્યા કે લખ્યા
સવત્ની ઉલ્લેખિત માત્રમ પડી યા આ સૈકામા વિદ્યમાન એવા રચના-
રની જણાઇ તેજ માત્ર નામનિર્દેશરૂપે નોધી છે —

લ. સ. ૧૫૭૫ મેરસુંદરઉપા'આય (૧) શીલોપદેશમાળા	આ. ૧૩-૪૦૦૦ દા ૨૧ લીં.
લ. સ. ૧૬૦૮	” ” આ. ૧૩૧-૬૦૦૦ દા. ૧૪ ”
”	” ૧૮૦ પા. ૩
”	” ૧૨૨-૬૪૬૫ પા. ૪
”	” ૧૭૬-૬૪૮૫ પા. ૧
”	” ૨૨૨-૮૪૮૫ દા. ૨૮ લીં.
” (૨) કલ્પપ્રકરણુ	આ. ૧૧૦-૬૨૬૯ પા. ૪
” (૩) પુખ્તમાલાપ્રકરણુ	આ. ૧૬૬-૪૫૯૦ પા. ૪
”	” ૧૩૯-૬૦૯૦ લીં
”	” ૭૦-૧૫૦૦ લીં.
લ. સ. ૧૫૨૬	” નર્મકોશની પ્રસ્તાવનામા ઉલ્લેખિત.
”	(૪) કર્પૂરપ્રકર આ. ૧૨૧-૫૨૭૦ પા. ૪
”	(૫) પદ્મીશતક આ. ૧૬-૬૦૦ પા. ૪

(૧) ચેતનામણ ૬ ૨૭-૭૫૦ પા. ૪			
લ. સ. ૧૬૧૧	વિજયવિજયકૃત જાનાવજેય મૂળ ગુ. જાના ૭૭ ન ૪૬ લી.		
	વિજયસ્તાવપર માં ૩૫ કડી		
૨૨૫ સ. ૧૬૨૫	સોમવિભવસરિ (૧) ૩૪૫ સત્ર જા. ૧૩૩-૪૬ ૦ પા. ૮ લી.		
	(લ. સ. ૧૬૫૬)		
"	" (લ. સ. ૧૬૭૮) ૧૧૩-૫	પા. ૧૨ લી.	
"	" ૧૭૧	૩	
"	(૨) કલ્પવૈદિક જા. ૪	૩	
લ. સ. ૧૬૨૭	વિજયસત્ર જા. ૫૨	પા. ૧૫ લી.	
લ. સ. ૧૬૪૫	કૃતમજુજા જા. ૪	પા. ૨૧ લી.	
	(સંલેખાવર્ણપે) મૂળ ગુ. ૬૪		
લ. સ. ૧૬૫૪	જલુ જા. ૧	પા. ૨૩ લી.	
લ. સ. ૧૬૪૫	વડુલનેકલી જા.	પા. ૩૬ લી.	
૨-સ. ૧૬૫૫	કાકુડુજા વરકાકુડુજા નરીકા જા. ૧૬-૧૪૭	લી.	
"	સીમાવજેયમી ૬	લી.	
"	ચાનપામીકા ૧૨	પા. ૨	
લ. સ. ૧૬૧૩	દુલક. કાકા ત્રીજા બેલ ૨ -૭	પા. ૨૬ લી.	
૨. સ. ૧૬૬૪	મીપાળાનિ(૬) કલ્પવૈદિકસત્ર જા. ૫૭-૨ ૩૧૫. ૧ લી.		
	" ૫૩-૩ ૬. ૬ એ		
લ. સ. ૧૬૬૪	નડીસત્ર જા. ૫૫-	પા. ૧૨ લી.	
૨. સ. ૧૬૭૬	સત્યમજુ સત્યમજુસત્રિ જા. ૧૪૮-૫૫૧૨	૩	
	(સાંતિમજુસત્રિ.)	૧૪૫	
	(લ. સ. ૧૬૪૩)	૧૬૮-૫૫ પા. ૨ લી.	
૨. સ. ૧૬૬૨	દવજમજુ(જા.) વપાસકાકા જા. ૫૪-૩ ૧૧ ૬. ૬ એ		
"	" ૫૪	પા. ૧૩ ૬. ૬	

૨ સં ૧૭૦૦ ધનવિજય (ત. કથાણુ કર્મચય બા. ૫૪ દા.૬૨ હા. ભ.
વિજય શિ) પાટણુ.

પદ્મસુંદર ઉ.(૫ ત *ભગવતીસૂત્રબા.૭૬૨ પ્ર કા.

ધનરત્નસૂરિ-રત્નસુંદર

શિ.)

૯૩૮-૧૬૦૦૦ પા ન ૨

૮૮૫-૪૦૦૦૦ ને

૩૨૯૬. ૯ અને દા ૮ હા ભ પા.

૯૮૮ દા ૧૦

,,

સૂરચક્ર ચાતુર્ભાગી વ્યાખ્યાન બા ૧૨ પા ૧

શ્રીસાર ગુણુચ્યાનકમારોહ બા ૩૧ પા ૩

ગુણુવિજય અદ્યપમહુત્વ ૧૩ પા ૩

રાજહસકિ (ખ દશવૈકલિક બા જિન ૫૮ } દા ૩૬ હા.
હર્ષતિલકગણિ શિ) રાજસૂરિ રાજ્યે) ૬૦ } ,, ભ.પા

આ બાલાવબોધ-સ્તયુક-ટમો ધણા ઉત્તમ અને સુંદર અર્થવાળો
કર્મો છે. પાટણુમા હાલાભાષના ભડાર દામડા ૮ માની પ્રત
પર મહા વદ ૭ શનિવારે અવરગાળાદમા લખેલી છે તે શુદ્ધ
હા ૧૦ માની પ્રત સ ૧૭૬૫ ના ચૈત્ર વદિ ૧૩ રવિએ
નગરમા પદ્મવિજયગણિ શિષ્ય સુમતિવિજયે લખેલી છે તેના
બહુજ સુંદર અને સુવાચ્ય છે

ઉપરના બાળાવબોધો પૈકી મેરસુંદરકૃત લખ્યા સ. ૧૫૨૯ અને
ના મળી આવે છે તે પરથી મેરસુંદર તેની પહેલાં થયેલા
ચાય છે તેથી તેમની ગદ્ય કૃતિઓને વિક્રમ સોળમા સૈકાની
ની છે કારણકે માડવગઢમા સ ૧૫૨૫ ના વૈશાખ સુદિ ૫ ના
આજ મેરસુંદરે (ખરતરગચ્છીય વાચનાચાર્ય રત્નમૂર્તિ ગણિ
) સધની પ્રાર્થનાથી શ્રી પડાવશ્યક વાર્તા-બાલાવબોધ તરણુ
ચાર્યના બાલાવબોધને અતુસારે કર્યો હતો (એ રા. સં ભાગ ૩
વના પૃ. ૧૭ ની ટુટનોટ.)

કવિઓની અનુક્રમણિકા

કવિનાં નામ અક્ષરાનુક્રમે આપ્યાં છે ને તેની સામે મૂક્યાં મે
આંકના પૈરા પહેલો આંક તે કવિનો નંબર સૂચવે છે અને બીજો
આંક પૃષ્ઠ સૂચવે છે

અદ્યાત કવિ ૪૭-૬ ૬૭૭-૬
૮૬૭-૧૧૨ ૧૫૭૭-૨૪૧
૨૨૪-૪૮૧

આનંદકંઠે ૬૩-૧૨
આમરચંદ્ર ૨૪૧-૫ ૧
આચાર્યવસુદેવ ૮-૧
આચાર્ય ૮૭-૧ ૭
આચાર્ય સોમ ૧૪૬-૨૨૩
આનંદમુનિ ૪૧-૪૫
આનંદોદય ૨ ૨-૩૬૭
આસાવત્ ૪૨-૪૬
અંબરસુરિ ૮૨-૧ ૫
અંબરમ ૧૧-૧૨
અંબલાલુ ૮૬-૧૧૩
અંબમંદિર ૨૩૧-૪૬
અંબલાલસ ૨૧ -૪ ૬
અંબિકાધરનસુરિ ૪૫-૪૮
અંબસુરિ સિંધ ૬૬-૬૨
અંબા ૮૫-૧૧
અંબાકીર્તિ ૨૬૫-૫૬૮
અંબાસાગર ૨૨૮-૪૮૪
અંબમુર ૨૧૧-૪૫૮

અંબસોમ ૧૬૨-૨૪૫
અંબિકાધર ૨૪૫-૫૧૩
અંબિકાધર (બીજા) ૨૬૪-૫૬૭
અંબિકાધર ૧૩૬-૫-૨
અંબિકા ૨૪૨-૫ ૬
અંબિકા ૧૧૩-૧૧૬
" (બીજા) ૨૫૧-૫૨૬
અંબિકા ૨૬૬-૫૭૫
અંબિકા ૧૬૮-૨૭૫
અંબિકામુનિ ૨૪૩૬-૫૧૧
અંબિકાસાગર ૪૪-૪૭ અને ૧
૪૮૬
અંબિકા ૧૧૨-૧૧૬
અંબિકાધર ૨૨૬૬-૪૮૬
અંબિકાધર ૨૮૩-૫૬૫
અંબિકા ૬૬-૬૨
અંબિકાધર ૧૮૬-૩૧૩
અંબિકાધર ૧૪૩-૨૪૭
અંબિકાધર ૧૬૬૬-૨૬૮
અંબિકાધર ૬૫-૧૨૬
અંબિકા ૧૧૮-૧૬૫
અંબિકા ૧૮૨-૩ ૦

કેશરાજ ૨૪૯-૫૨૨
 ક્ષમાકલશ ૭૦-૯૩
 ક્ષેમકુશલ ૨૧૮૩-૪૬૯
 ખીમો ૧૧૪-૧૬૧
 ગજરાજપ કિત ૧૨૫-૧૭૧
 ગજસાગરસૂરિ શિ ૨૦૫૩-૪૦૩
 ગગદાસ ૨૨૭-૪૮૩
 ગુણુમાણિક્ય શિ ૧૨૬-૧૭૧
 ગુણુરત્નસૂરિ ૨૮-૨૯
 ગુણુવિજય ૨૧૯ખ-૪૭૨
 ગુણુવિજય (ખીજા) ૨૪૯-૫૧૯
 „ (ત્રીજા) ૨૮૧૩-૫૯૪
 ગુણુવિનય ૧૯૫-૩૨૬
 ગુણુવિમલ ૧૩૧-૧૮૨
 ગુણુસાગરસૂરિ ૨૩૮-૫૯૭
 ગુણુસૌભાગ્ય ૧૩૬-૧૯૩
 ગુણુહર્ષ ૨૮૨-૫૯૫
 ચદ્રકીર્તિ ૨૫૯-૫૪૭
 ચારિત્રસિદ્ધ ૧૫૯-૨૪૨
 જગદુ ૬-૮
 જગાઞ્ઞપિ (ગુણુવિમલ) ૧૩૧-૧૮૨
 જયચંદ્ર ૧૯૦-૩૧૩
 જયનિધાન ૧૦૪-૧૩૭
 જયરાજ ૭૨-૯૫
 જયવત્સુગિ ૧૩૬-૧૯૩
 જયવિજય (૧) ૧૯૨-૩૧૭
 જયવિજય (૨) ૧૯૯-૩૯૪
 જયજેખર સૂરિ ૨૨-૨૪

જયસાગર ૨૫-૩૬
 જયસોમ ૨૩૪-૪૯૩
 જયાનંદસૂરિ ૧૨-૧૩
 જિનચંદ્રસૂરિ ૧૫૩-૨૨૯
 જિનચંદ્રસૂરિ શિ ૨૦૧-૩૯૬
 જિનદાસ પ્રજ્ઞ ૫૧-૫૩
 જિનપદ્મસૂરિ ૯-૧૧
 જિનમાણિક્ય ૧૨૩-૧૭૦
 જિનરાજસૂરિ ૨૬૧-૫૫૩
 જિનવર્દ્ધન ૪૭-૫૧
 જિનહર (? જિનહર્ષ) ૭૬-૯૯
 જિનોદયસૂરિ (૧) ૧૬-૧૭
 „ (૨) ૨૪૪-૫૧૧
 જ્ઞાન (દાસ) ૨૨૨-૪૮૦
 જ્ઞાનકલશ ૧૭-૧૮
 જ્ઞાનમેરૂ ૨૩૬-૪૯૫
 જ્ઞાનસાગર (૧) ૫૬-૫૮
 „ (૨) ૧૯૧-૩૧૭
 જ્ઞાનસાગરસૂરિ શિ ૫૨-૫૬
 જ્ઞાનાચાર્ય ૧૨૮-૧૭૩
 તેજચંદ ૨૮૬-૫૯૮
 તેજવર્દ્ધન ૩૭-૩૫
 દયાકુશલ ૧૮૦-૨૯૬
 દયારત્ન ૨૬૭-૫૭૩
 દયાસાગર ૨૦૭-૪૦૪
 દયાસાગરસૂરિ ૨૪-૨૭
 દર્શનકવિ ૧૩૦-૧૮૨
 દર્શનવિજય ૨૬૦-૫૪૯

ઘમોતરમુનિ ૨ ૬-૪ ૩
 દેપાલ ૩૬-૩૭
 દેવકલ્પ ૬૨-૧૨
 દેવપ્રિય ૫૮-૬
 દેવગુપ્તસુરિ સિ. ૧૩૭-૨ ૦
 દેવપ્રભાસુ ૬ -૧૧
 દેવસુભાસુરિ સિ. ૨૭-૨૮
 દેવસીલ ૧૪૮-૨૫૮
 દેવસુભાસુરિ સિ. ૧૬-૨
 દેવિદાસ દ્વિ. ૧૩૮૦-૨ ૨
 દોલતવિજય ૧૨૦-૧૬૫
 દાનદેવસુ ૩૬-૪૩
 દાનવિજય ૧૦૬-૨૬૬
 દાનકર્ષ ૧૮૮-૩૧૨
 દાનકર્ષ (સુખાકર્ષ) ૨૪ -૫ ૪
 દામ ૨-૨
 દામપ્રિય ૨૩૨-૪૬૧
 દામદેવ ૮૪-૧ ૮
 દામરત્ન ૧૬૬-૨૬૭
 દામસમુદ્રસુ ૬૧-૧૧૬
 દામસિદ્ધસુ ૧૧૬-૧૬૫
 નગરિસુ ૧૭૫-૨૬
 નાનસુરિ ૭૪-૬૬
 નાસામર ૨૮૦-૫૪૨
 નાસિદ્ધસુ ૧૨૭-૧૭૨
 નાસુદ ૧૬૫-૨૫૪
 નાસુદામ ૧૬૪-૩૨૩
 નાપતિ ૬૭-૬૮

૧૭૭-૨૬૧
 નારાયણ ૨૪૭-૫૧૫
 નેમિકુન્દ ૭૭-૧
 નામસુદ ૪૮-૫૧
 પદ ૬૬-૧૧
 પદકુમાર ૨૧૨-૪૬૨
 પદરાજ ૧૬૮-૩૬૩
 પદવિજય ૧૮૪-૩ ૪
 પદસામર ૮૬-૧૧૧
 પરમાણુ ૧૮૬-૩૧ ૨૨૩-
 ૪૮
 પાર્શ્વદાસુરિ ૧ ૮-૧૩૬
 પ્રવચપ્રિય ૨ ૮-૪ ૫
 પ્રવચનદિ ૫૬-૧૧
 પ્રવચરત્ન ૧૬૦-૨૪૩
 પ્રવચસામર (૧) ૧૩૩-૧૮૮
 (૨) ૨૫૩-૫૩
 પ્રેમા ૫૪-૫૬
 પ્રવચતિસુરિ ૭-૮
 પ્રમતેવક ૨૩૬૬-૫ ૩
 પ્રમોદસીલ ૧૩૫૫-૧૬૧
 પ્રીતિવિજય ૧૩૬-૨ ૩
 પ્રીતિવિજય ૧૭૮-૨૬૩
 પ્રિયમુનિ (૧) ૨૬૩-૫૬૭
 પ્રિયવિજય ૨ ૩-૭૫૭
 અદાનિદાસ ૫૧-૫૩
 અદામુનિ ૧૧૧-૧૫૨
 અદામર્દ ૨૫૪૩-૫૪૧

ભક્તિવિજય ૫૩-૫૬
 ભદ્રમેન ૨૮૫-૫૯૬
 ભાવરત્ન ૧૬૧-૨૪૫
 ભાવસાગર ૧૦૦-૧૩૨
 ભાવસુંદર ૩૦-૩૩
 બીમ (૧) ૧૦૫-૧૩૮
 „ મુનિ ૨૮૭-૫૯૮
 બીમ ભાવસાર ૧૫૧-૨૨૬
 ભુવનકીર્તિ (૧) ૧૦૨-૧૩૪
 „ (૨) ૨૬૨-૫૬૧
 મ ગલધર્મ ૫૭-૫૯
 મ ગલમાણિક ૧૬૩-૨૪૭
 મ ડલિક ૩૫-૩૬
 મતિગેખર ૪૬-૨૯
 મતિસાગર ૨૩૭-૪૯૬
 મતિસાર ૨૩૯-૫૦૧
 મનજીન્નપિ ૧૭૩-૨૮૭
 મનસત્ય ૧૫૦-૨૨૫
 મનોહરદાસ ૨૩૫-૪૯૪
 મહિદેવ ૧૭૬-૨૯૦
 માણિક્યસુંદર ૩૨-૩૫
 માન ૧૪૬-૨૪૯
 માલદેવ ૧૮૫-૩૦૫
 માલમુનિ ૨૧૪-૪૬૩
 મુનિચંદ્રસૂરિ ૧૦૭-૧૩૯
 મુનિશીલ ૧૯૭-૩૯૨
 મૂલપ્રભ સાધુ ૭૧-૯૪
 મૂલાવાચક ૨૧૮-૪૬૮

મેધરાજ (૧) ૨૦૫-૪૦૧
 „ (૨) ૨૧૭-૪૬૭
 મેધો (મેહો) ૨૬-૨૮
 મેડનન્દન ૧૮-૧૮
 રત્નકુશલ ૧૯૬૬-૩૯૨
 રત્નગેખર ૪૩-૪૭
 રત્નસાર ૧૭૨-૨૮૭
 સિહરત્ન ૯૮-૧૩૨
 રત્નસિંહ શિ ૪૯-૫૨, ૯૯-૧૩૨
 રત્નસુંદર ૧૫૪-૨૩૦
 રત્નાકરસૂરિ ૩૭-૪૧
 ગજતિલકગણિ ૫૦-૫૨
 રાજપાળ ૧૩૫-૧૮૯
 રાજરત્નગણિ ૨૬૮-૫૭૪
 રાજસાગર ૨૨૯-૪૮૫
 રાજસિંહ ૨૫૭-૫૪૬
 રાયચંદ (૧) ૨૪૬-૫૧૪
 વચ્છ ૬૨-૬૩
 વચ્છલ ડારી ૬૩-૬૫
 વચ્છરાજ ૧૬૭-૨૬૯
 વલ્લપડિત ૨૧૩૬-૪૬૩
 વસ્તિગ ૨૧-૨૩
 વાનો આવક ૨૫૫-૫૪૨
 વાસણુ ૧૨૧-૧૬૮
 વિજયગણિ (પાર્શ્વચંદ્ર) ૧૧૬-૧૬૩
 વિજયદેવસૂરિ (૧) ૧૦૯-૧૪૮
 વિજયપ્રભ ૧૪-૧૫
 વિજયમેરૂ ૨૨૧-૪૭૮

વિદુરવલ્લ મુણેનિ નિય જામ મણિ સદલુ લુ જામ

તો સદુ ભાવલિ જામ પર નિ મણુ ઝંતિ વિલામ ૩૧૫

—હે છવ ! જો નિશુર વચન સાંભળી મનમાં સદન થાય નહિ
તો પરબદ્ધને સધુ—અથ ભાવ—તેની ભાવના કર કે જેથી મન ઝ
વિલીન થાય—કવીભૂત બને.

આમાં ૩૪૫ ૭૬ છે તેમાં ૩૪૩ દેશ છે ન એમના ને જુદા
છતાં છે તે પૈકી—

જ તત્ત જાતુરવ પરમણુચિત્તલુ લિચ્ચ કામતિ ચિત્તે,

જ તત્ત દેહમત લિવસર્ધુ લુવલ્લે સવ્વદેહીયુ દેહિ

જ તત્ત દિવદેહ તિલુવલ્લુચ્ચ સિચ્ચએ સતજીવે

ત તત્ત જસસ સુલ દુરમ લિવમલ્લે જાવએ સો દિ સિદ્ધિ ૩૩૪

૧ ૬—ઉપરનાં ઉદાહરણો મૂલ્ય માત્ર પરથી લીધાં છે તેના પર
સરકૃત છાયા કે કોઈ દીકા દિખણી વગેરે મળતી નથી તેથી ક્યાંક
શ્લોક સંદેહ થા પડેના બધા રજા સમજના નથી. વાચક પોતાની
મેળે તે પર વિચાર કરી ભેરે. આ થોડાં ઉદાહરણોથી રજા થશે કે
વિક્રમની નવમી સદાયી પાંચ ૭ સદી સુધીનું અપભ્રંશ—પ્રાકૃત સાહિત્ય,
ગૂજરાતી, કન્નડી આદિ દેશી ભાષાના મૂળનો જવા લગ્નજામાં કેટલું
ઉપયોગી છે

૧૧ —ઉપર પરમજનનાકથ નાખે એક પ્રકર થયે છે (સ
ચક્ર નૈનયાભિમાનમાં) તેમાં કર્ણનું નામ થોડી-તરેવ આપ્યું છે તેજ
આ થોડાંકરુનિ એમ સંજને છે આ કૃતિની ભાષા પણ અપભ્રંશની
સરી બને ઉચ્ચ રિચતિ સૂચવે છે ઉપરની બને આ કૃતિની ભાષા
સાચે સાચે એક પ્રવાહમાં અખરખલે સરજાતથી એવી વહે છે કે જાણે
તદાલિન ભેળાવી ભાષામાં રજાથ હોય એવું જણાય છે તેના પરદીક્ષ
અક્ષરારી કેવે સરકૃતમાં સ્વી છે વળી આ પરમજનનાકથ પરથી
એતામ્મરીય ધર્મમંદિર અણિએ ગૂજરાતીમાં તેજ નામની કૃતિ સ. ૧૭૪૨

કવિઓની અનુક્રમણિકા - ૬૦૯ જૈન ગૂર્જર કવિઓ.

સુ દરરાજ ૭૩-૯૫,
 સુધનહર્ષ (ધનહર્ષ) ૨૪૦-૫૦૪
 સુધર્મચરિત્ર ૨૦૯-૪૦૭
 સુમતિકીર્તિસૂરિ ૧૫૨-૨૨૭
 સુમતિ મુનિ ૧૨૯-૧૮૧
 સુમતિસિંધુ ૨૬૮૩-૫૭૪
 મતિહસ ૨૫૬-૫૪૬
 મ ૯૬૬-૧૩૨
 મર્તિ ૫-૭
 મલસૂરિ ૧૩૨-૧૮૩
 મસૂરિ ૨૯-૩૨
 ૦-૧૨
 મગસૂરિ શિ ૧૦૧-૧૩૩
 ૨૫૨-૫૨૮
 ૬-૨૪૦
 -૧૭
 કુલ) ૭૯-૧૦૨
 ૧૮૫-૪૬૯

હર્ષમૂર્તિ ૮૧-૧૦૫
 હર્ષગજ ૧૪૦-૨૦૪
 હર્ષવિમલ ૧૩૫૬-૧૯૧
 હસધીર ૭૫-૯૮
 હસસોમ ૮૮-૧૧૩
 હીરકલશ ૧૫૫-૨૩૪
 હીરકુશલ ૧૬૪-૨૫૩
 હીરન દન ૨૨૫-૪૮૧
 હીરવિજયસૂરિ ૧૫૮-૨૪૧
 હીગણુદ (૧) ૨૭-૨૫
 „ (૨) ૮૭-૧૧૨
 હીગણુદ શ્રાવક ૨૧૬-૪૬૬
 હેમરાજ ૧૩૮-૨૮૨
 હેમવિજયગણિ ૨૦૦-૩૯૫
 હેમવિમલસૂરિ ૬૫-૬૮
 હેમરત્નસૂરિ ૧૪૨-૨૦૭
 હેમશ્રી ૧૭૧-૨૮૬
 હેમાણુદ ૧૭૪-૨૮૮

અનુક્રમણિકામાં ભૂલથી રહી ગયેલા કવિઓ.]

૩ ક-૫૮૩
 ૮-૫૮૩
 ઓ ૨૧૧-૪૫૮)
 ૭૭-૫૮૬
 -૫૯૧
 ૮-૫૮૭
 ૨૭૯-૫૮૮

દેવચંદ્ર (પહેલા) ૨૭૨-૫૭૬
 દેવરત્ન ૨૭૫-૫૮૫
 ધર્મસિંહ (૧) ૨૭૬-૫૮૫
 ભાવવિજય ૨૭૩-૫૮૧
 મતિદીપ્તિ ૨૭૧-૫૭૭
 વિવેકચંદ્ર ૨૭૦-૫૭૭

विष्कृतम् २१५-४१४
 विष्कृतम् १८१-३
 विष्कृतम् २१६-४००
 विष्कृतम् २२१-४८२
 विष्कृतम् १६८६-३६३
 विष्कृतम् ४-५
 विष्कृतम् १११-१५२
 विष्कृतम् १००-२८५
 विष्कृतम् १२२-१६८
 विष्कृतम् १४५-२१८
 विष्कृतम् (१) १३४-१८८
 (२) २४-३६८
 विष्कृतम् २३३-४६२
 विष्कृतम् १८७-३११
 विष्कृतम् २१५-५०२
 विष्कृतम् ५५-५७
 विष्कृतम् २८४-५६१
 विष्कृतम् ६-११६
 विष्कृतम् ७८-११
 विष्कृतम् २४३-५६
 विष्कृतम् १६३-३२
 विष्कृतम् १५७-२४
 विष्कृतम् १३-१३५
 विष्कृतम् १५३३-५३४
 विष्कृतम् २३-४८७
 विष्कृतम् १४४-२१७
 विष्कृतम् ११७-११३
 विष्कृतम् ६१-१३
 विष्कृतम् ११-१८

विष्कृतम् ११५-११२
 विष्कृतम् २५८-५४७
 विष्कृतम् २१५३-४७१
 विष्कृतम् १८-६१
 विष्कृतम् १-१
 विष्कृतम् (१) २८१-५६३
 विष्कृतम् २१५६-४६६
 विष्कृतम् २५४-५३४
 विष्कृतम् १६६-२७५
 विष्कृतम् ४-४४
 विष्कृतम् २२-४७४
 विष्कृतम् ३८-४२
 विष्कृतम् १६६-३३१
 विष्कृतम् ११-५६
 विष्कृतम् २१३-४६
 विष्कृतम् १४-६६
 विष्कृतम् ३४-३५
 विष्कृतम् २५-५२५
 विष्कृतम् १३६-१६६
 विष्कृतम् ६६-१२
 विष्कृतम् (१) ३१-४१
 (२) १४७-२१६
 विष्कृतम् ६७-१३२
 विष्कृतम् १६-१३८
 विष्कृतम् २-२२
 विष्कृतम् १८३-३३
 विष्कृतम् १४१-२५
 विष्कृतम् ८-१८७

સુ દરરાજ ૭૩-૯૫,
 સુધનહર્ષ (ધનહર્ષ) ૨૪૦-૫૦૪
 સુધર્મરશ્મિ ૨૦૯-૪૦૭
 સુમતિકીર્તિસૂરિ ૧૫૨-૨૨૭
 સુમતિ મુનિ ૧૨૯-૧૮૧
 સુમતિસિદ્ધ ૨૬૮૩-૫૭૪
 સુમતિહસ ૨૫૬-૫૪૬
 સુરહંસ ૯૬૬-૧૩૨
 સોમમૂર્તિ ૫-૭
 સોમવિમલસૂરિ ૧૩૨-૧૮૩
 સોમમુદરસૂરિ ૨૯-૩૨
 સોલણ ૧૦-૧૨
 સૌભાગ્યસાગરસૂરિ શિ ૧૦૧-૧૩૩
 સ્થાનસાગર ૨૫૨-૫૨૮
 હગ્મજી ૧૫૬-૨૪૦
 હરસેવક ૧૫-૧૭
 હર્ષકલશ (હર્ષકુલ) ૭૯-૧૦૨
 હર્ષકીર્તિસૂરિ ૨૧૮ખ-૪૬૯

હર્ષમૂર્તિ ૮૧-૧૦૫
 હર્ષરાજ ૧૪૦-૨૦૪
 હર્ષવિમલ ૧૩૫૬-૧૯૧
 હસધીર ૭૫-૯૮
 હસસોમ ૮૮-૧૧૩
 હીરકલશ ૧૫૫-૨૩૪
 હીરકુશલ ૧૬૪-૨૫૩
 હીરનદન ૨૨૫-૪૮૧
 હીરવિજયસૂરિ ૧૫૮-૨૪૧
 હીરાણુ ૬ (૧) ૨૭-૨૫
 „ (૨) ૮૭-૧૧૨
 હીગણુ ૬ શ્રાવક ૨૧૬-૪૬૬
 હેમરાજ ૧૩૮-૨૦૨
 હેમવિજયગણુ ૨૦૦-૩૯૫
 હેમવિમલસૂરિ ૬૫-૬૮
 હેમરત્નસૂરિ ૧૪૨-૨૦૭
 હેમશ્રી ૧૭૧-૨૮૬
 હેમાણુ ૬ ૧૭૪-૨૮૮

[ઉપરની અનુક્રમણિકામાં બૂલથી રહી ગયેલા કવિઓ.]

કનકકુશલ ૨૭૩ ક-૫૮૩
 કનકસુદર ૨૭૪-૫૮૩
 (જુઓ ૨૧૧-૪૫૮)
 કીર્તિવર્દન ૨૭૭-૫૮૬
 ખેમ ૨૭૯ ક-૫૯૧
 જ્ઞાનચંદ્ર ૨૭૮-૫૮૭
 ત્રિકમ મુનિ ૨૭૯-૫૮૮

દેવચંદ્ર (પહેલા) ૨૭૨-૫૭૬
 દેવરત્ન ૨૭૫-૫૮૫
 ધર્મસિંહ (૧) ૨૭૬-૫૮૫
 ભાવવિજય ૨૭૩-૫૮૧
 મતિકીર્તિ ૨૭૧-૫૭૭
 વિવેકચંદ્ર ૨૭૦-૫૭૭

કૃતિઓની અનુક્રમણિકા

જામણ રાસ ૭૧-૪૭ ૧૮૬-	જામણેન ૫૩૧-૫૮૬
૧૩૮ ૨૨૬-૬૮૧ ૨૫ -	જામણેન વૈસેન રાજવિંદ્યાજાન
૨૧૫ ૪૭૩-૫૦૬ ૪૮૬-	૪૪ - ૪૭૫
૫૨૮	જામણ ચોપાન ૨૧૭-૧૬૮ રાંતી-
જામિયાર બોલ સ. ૧૬૨-૧૪૨	૨૪૮
જાને લુઓ ૨. ૧૪૭	જામણ કુમાર રાસ ૪૭૮-૫૧૫
જાલમ સ્વરૂપકૃત ૩૪૬-૩૨૬	જામણકૃતવિચારચંચિત વીર સ.
સેવા ૪૬૬-૫૪૭	૩૧૫૩-૨૬૦
જાલુ રાસ ૧૪૭-૧ ૮ ૩ ૩-	જાવતિકુમાર સ. ૧૫૬-૧૧૮
૧૫૮, ૩૬૮-૪૨૪	જાલુપ્રકારી પૂજારાસ ૩૨૦-૨૬૧
તિ સ. ૨૬-૧૬	જામણકૃતીસી ૧૬૨-૧૪૧
જાળનામુંસી પ્રભા-રાસ ૩૪૭-	જામણ રાસ ૧૬૮-૧૨૬
૩૨૮ ૩૮૨-૩૬૮, ૩૪ -	જાતમણિસી ૧૬૨-૧૪ ૩૭૫-
૪૬૩ ૪૬૧-૫૩ ૫ ૮-	૩૬૭
૫૬૪	જાલિયા જામણલિંગ ૬૩-૪૧
જા.ર પાપસ્થાન પરિહાર બાવા	રાસ ૮૩-૫૫
૧૬૮-૧૫૫	જાલીયર સ. ૧૬૨-૧૪૩
જામણ બાવળી ૪૩૨-૪૧૬	જાનક કામસંધિ ૪૬૨-૫૩૪
જામ રાસ ૪૭૫-૫૧૫	જાનકવિમલસુરિ રાસ (અ)
જાતરીસ ૭૬ ૧૧૨-૮	૨૧૫-૧૧૮
સ. ૨૭૭૭-૨૪૧	જાતાખના મોડી ૧૬૨-૧૪૨
જામણકુમાર રાસ ૪૭૩-૩૬૩	નાની ૧૬૨-૧૪૨
૪૧ - ૪૫	જાતાખના રાસ ૪૩-૩૨ ૨ ૬-
જામણકુમાર રાસ ૨ ૫-૧૫૬	૧૬૩
જામણકુમાર મરિય ૫૧૭-૫૭૧	જાતામણિયા મો. ૪૬૭-૫૪૧
જામણકુમાર મિત્રાન દરામ ૨૩૮-૨	જાતાકુમારનું ૫૧૫ ૫૩-૨૭
જામણ દર્શનવિદ્યા ૧૬૨-૧૪૨	રાસ ૪૨૧-૪૫૧

સૂ. ૫૩-૩૭
આલોચણ વિનતિ ૧૦૪-૭૩
આપાદભૂતિ રાસ ૩૯૧-૪૦૭
સ ૨૮૨-૨૪૫
શ્રવણપરિણામ ચો. ૧૮૩-૧૩૨
શલાતીપુત્ર સ ૧૬૪-૧૨૦
શલાપ્રાકાર (ઈડરગઢ) ચૈત્યપરિણાટી
૧૬૩-૧૨૦
ઉત્તરાધ્યયન છત્રીસી ૧૯૨-૧૪૧
૩૬ અધ્યયન સ.
૨૦૦-૧૫૭
ઉદાયી રાજર્ષિ સંધિ ૪૨૯-૪૬૨
ઉપદેશમાલા કથાનક છપ્પ ૭-૬
" " ૪૧૯-૪૫૧
ઉપદેશ રહસ્યગીત ૧૯૨-૧૦૨
ઉપદેશગત ૪૩૩-૪૬૭
ઉપદેશસાર રત્નકાશ ૧૯૪-૧૫૧
ઋષભજન્મ ૪૩૬-૪૬૮
ઋષભરાસ ૪૧-૨૯, ૪૧૧-૪૫૧
ઋષભ રત ૪૩૯-૪૭૪
ઋષિદત્તા ચો. ૧૬૧-૧૨૦
" રાસ ૧૬૬-૧૨૩, ૨૩૬-
૧૯૪
ઋષિકવીશ્રકારી પૂજા રાસ ૩૨૦-
૨૯૫
ઋષણાશતક ૧૯૨-૧૪૨
નૃકરૂપી ગત ૧૦-૮
કૃષ્ણાનુસી ૯૬-૬૩

કનકશ્રેષ્ઠીનો રાસ ૨૮૧-૨૪૫
કનકાવતી આખ્યાન ૩૧૦-૨૮૬
| કમલવિજય રાસ (ઐ) ૩૭૫-૩૯૫
કમલાવતી રાસ ૧૮-૧૪, ૧૭૮-
૧૩૧
કવચના (કૃતપુણ્ય) ચો. ૧૫૦-
૧૧૧, ૧૯૦-૧૩૮
" રાસ ૪૩૩-૪૫૧,
૪૬૩-૫૦૦
કરસંવાદ ૧૧૧-૭૯
કર્પૂરમંજરી ૪૨૬-૪૬૦
| કર્મચંદ્ર વશાવલી પ્રબંધ (ઐ)
૩૪૬-૩૨૬
કર્મવિપાક રાસ ૩૧૬-૨૯૦
કર્મવિવરણ રાસ ૨૧૦-૧૬૩
કલાવતિ ચરિત્ર ૧૮૫-૧૩૪
કલાવતી રાસ ૧૯-૧૪, ૧૭૭-
૧૩૧
કલિકાળ ૩૪-૨૭
કલ્યાણુમ દિર ભાષા ચો. ૩૭-૨૭
+ કલ્યાણુવિજયગણિ રાસ (ઐ)
૩૪૨-૩૧૮
કાકળંધ ચો. ૨૭-૨૦
કાલિસંગના ૧૯ દોષ સ. ૧૯૨-
૧૪૨
+ કાપડહોડા રાસ ૫૧૪-૫૭૩
કાર્તિકધર શુકોસવ પ્રબંધ ૨૫૫-
૨૧૯

કુમારમાળી રાસ ૪૨૬-૪૬૭
 કુમ્મીક પુત્રીક રાસ ૪૮-૫૧૫
 કુમતિવિધાસ ચો. ૨૭૩-૨૭૮
 કુમરગિરિ મંજુશાંતિ સ્ત. ૨૭૧-૧૮૭
 કુમારપાથ રાસ ૬૪-૬૧ ૨૮૭-૨૫૩ ૨૬૬-૪૧૭
 " નાનો રાસ ૪૧૭-૪૫૧
 કુમારમુનિ રાસ ૩૬-૪ ૬
 કુરુક્ષેત્ર મહર્ષિરાસ ૭૫-૫૧
 કુલદેવ કુમારગણ ૧૨૬-૬૨ ૧૫૬-૧૧૭ ૨૪૩-૭ ૭ ૪૭૦-૫ ૬
 કુર્માપુત્ર રાસ ૨૧૬-૧૭૦
 કુલકમરા ન ચિકારરાસ ૨ ૬-૧૬
 કોકિલાચલ ચુખ્ધા ૩૪૫-૩૨૩
 નૌભરણવદારી રાસ ૪૮૪-૫૨
 કુલકુમાર રાસ ૧૩૧-૧૮૬
 કલ્પલકાશ રાસ ૧૭-૧૩ ૪૧૨-૪૫૧
 અંબિકાચરિત્ર સ. ૧૬૨-૧૪૪
 અને ૧ ૧૬૩
 આપરાધાર અને ચિકમાજી રાસ ૨૮૫-૨૪૭
 નિમિષ કવિ રાસ ૧૧૩-૮૦
 ખમાણ રાસ ૨૧૪-૧૧૫
 મણિપદ્માદ સ્ત. ૩ ૫-૨૮૧

મનસિદ્ધ કુમાર ચો. ૧૩૧-૬૫, ૫૩૭-૫૬૬
 રામ ચરિત્ર રાસ ૧૩૮-૧
 મનમુકુમાર રામચંદ્ર સ. ૧૩૩-૬૬
 રાસ ૨૫૨-૨૧૭
 ૩૬૨-૪ ૮ ૫ ૩-૫૫૩, ૫ ૭-૫૬૩
 સંધિલાલજી ૧૨૬-૬૫
 ગીતાચંદાવબોધ કુલ ૧૬૨-૧૪૫
 કુલકરુણ સુલુવલી ૪૬૦-૧૬૫
 સુલુખમ કલકવલી પ્રમંથ ૪૫૫ ૪૫૮
 " રાસ ૪૬૬-૫ ૩
 સુલુવલાલ ૭૬ ૧૬૫-૧૨૧, ૩૫૨-૩૩૧
 સુભમુન્દરી ચો. ૩૪૮-૩૨૬
 સુરજીસી ૧૬૧-૧૪૧
 ગીતાવાદલ કલા ૨૪૭-૨ ૮
 ગીતામ પૂજા ચો. ૧ ૩-૭૨, ૩૬૩-૩૬૫ ૫ ૨૮૩
 " પ્રનોત્તર સ્ત. ૪ ૨-૪૨૮
 સ્વામી રાસ ૨૧-૧૫
 ગર્વશિકા ૧૫-૧૨
 મનુવિદ્યાનિ જિનસ્ત (ચોટીશી) ૧૨૧-૮૮ ૧૪૧-૧ ૭ ૧૬૪-૧૫૧, ૨૨૩-૧૭૨ ૫. ૧૫૬ ૩૫૧-૩૩૧

૫૦૪-૫૫૭, ૫૭૪-૫૯૩,
૫૩૮-૫૯૬

અદનખાળા રાસ ૨૧૬-૧૬૮,
૫૫-૩૮

અદનમલયાગિરિ ચો ૫૩૯-૫૯૬

અદરાજનો રાસ ૩૪૪-૩૨૦,

૪૬૭-૫૦૩, ૫૦૧-૫૪૯

અદાયણે! રાસ ૨૨૭-૧૮૨

અદ્રધવલ ધર્મદત્ત કથા ૪૭-૩૫

અદ્રક્ષેખા ચો ૧૪૩-૨૦૫

અંપકમાલા રાસ ૧૮૮-૧૩૩

અંપકત્રેષ્ઠા ચો ૩૬૫-૩૬૬

અંપકસેન રાસ ૪૬૫-૫૦૩

અરિત્ર મનોરથમાળ ૧૯૨-૧૪૦

આર પ્રત્યેકબુદ્ધ ચો ૧૯૫-૧૫૩

૩૫૫-૩૩૮

ચિત્રકૂટ ચૈત્ય પરિપાટી સ્ત,

૧૯૨-૧૪૨

ચિત્રસેન પદ્માવતિ રાસ ૮૬-૫૬,

૨૫૪-૨૧૮

ચિહ્નગતિ ચો ૨૯-૨૩

ચૈત્યવંદન ૪૩૭-૪૬૮

,, ૮ ઢાલનું ૫૩૩-૫૯૨

ચોત્રીશ અતિશય સ્ત ૧૯૨-

૧૪૬, પૃ. ૨૦૦

ચોવીસ દંડગર્ભિત પાર્શ્વ સ્ત

૧૯૨-૧૪૨

ચોવીસી-જુઓ ચતુર્વિંશતિ જિ-

નમ્ત૦

જ ખૂદીપ વિચાર સ્ત. ૪૬૮-૫૦૪

જ ખુવામી અતર ગ રાસ ૧૭૧-

૧૨૮

,, અરિત ૪-૨, ૧૮૧-૧૩૨

,, પચલવવર્ણન ચો ૬૨-

૪૦

,, રાસ ૭૯-૫૨, ૨૩૪-

૧૮૯, ૫૦૬-૫૬૧, ૫૧૦-

૫૬૭

,, વિવાહલો ૨૩-૨૭,

૧૬૧-૧૨૮

જયચક્ર (જયતચક્ર) રાસ

૪૮૩-૫૧૯

જયવિજય ચો ૨૯૪-૨૬૭

જયસેન ચો ૧૬૦-૧૧૮

જયપાનદ રાસ ૪૯૫-૫૪૨

જવડલાવડ રાસ ૫૧-૩૭

જિનધર્મમ જરી ૩૭૭-૩૯૬

જિનપ્રતિમા સ્થાપના પ્રબધ ૨૦૧

-૧૫૮

,, ,, વિનમિ ૧૯૨-૧૪૨

જિનપાલ જિનરક્ષિત રાસ ૩૭૧-

૩૯૨

જિનખિંબ સ્થાપન સ્ત ૨૬૬૩-

૨૨૯

જિનેશ્વરસુરિ દીક્ષાવિવાહ વર્ણના

ગસ ૮-૭

જિનોદયસુરિ પદ્માભિષેક રાસ

૨૪-૧૮

,, વિવાહલલિ ૨૫-૧૮

અવશ્યસ્થિતિ રાસ ૮૫-૧૬,
૮૬-૫૮
અવતરવામી રાસ ૪૧૮-૪૫૧
અવિચાર રાસ ૩૬૭-૪૨
ગાતાધમ ૧૬ અધ્યયન સ ૪૫૩
-૪૮૭
દાઘ માચર-દરિય રાસ ૪૬૨-
૪૬૭
દોહા માદ્ય યો. ૨૪૮-૨૧૭
તીથમાલા સ્ત. ૩૮-૨૮ ૩૭૩-
૨૬૭ ૩૩ -૩ ૪
સ્તોત્ર ૩૩૬-૩૧૨
લેનસાર રાસ ૨૪૬-૨૧૪
લેનલીપુત્ર રાસ ૨ ૪-૧૧૬
નંજિશુવનદીપક પ્રભાષ ૩ -૨૪
ત્રિવિંશતિ રાસ ૨૩-૧૭
ત્રેસકલકાલકાલક પુરુષવિચાર
મર્ચિત સ્તોત્ર ૩૨૫-૨૬૬
વાવાચ્છાકુમાર ભાસ ૬૧-૪
દંડકલ ૪૭૫-૫૧૩
દંડ ભાવકાવ્યગીતી ૧૩૪-૬૭
દંડાલ્લુપ્રસાર ૩૨-૨૬
દાનશીલતપ ભાવના રાસ ૩૧૬-
૨૬૪ ૩૫૪-૩૩૫
દિવાગીરાસ ૨૧૩-૧૧૫
ફળસાલ ભાવની ૩૨૮-૩
દા. માળિકા ૧૪-૧૧
દા. રા. ૧૬૨-૧૪૧

દેવગુરુસ્વામીરાસ ૪૧૪-૪૫૧
દેવતાસરિ રાસ (જે) ૪ -૨૮
દેવતાવ્યવસ્થા યો. ૧૧૬-૮૩
૧૭૪-૧૩૦ ૨૬૭-૨૭૫
દોષદીપરાસ ૨૬૪-૨૨૬ ૩૭૧-
૩૭ ૫૧૨-૫૬૬
દાસકાવ્યવિચાર ૨૭૭-૨૪૧
ધનદત્ત યો. ૩૬૬-૩૬૮
ધનવિજય પન્થાસ રાસ (જે.)
૩૮૧-૩૬૮
ધનસાર પન્થાગીરાસ ૧૮૬-૧૩૫
ધનદારાસ ૭૩-૮૬ ૭૭-૫૧
૭૩૬-૨ ૨ ૩૮૬-૪ ૬,
બુઝો પૂ. ૫૫૬
ધનાચાલીકા રાસ ૬૨-૬
૨૭૫-૨૪૧
ધનવિજય રાસ ૪૮૮-૫૨૬
ધર્મિય રાસ ૨૨૬-૧૮૫
ધર્મદત્ત ચરિત્ર ૩૫-૨૭
ધનપતિ રાસ ૧૮૬-૧૩૭
ધર્મપરીક્ષા રાસ ૨૬૩-૨૨૭
ધર્મશુદ્ધિ મ. પ્રીત્તર યો. ૫૧૬-૫૭૭
નંધર્મશુદ્ધિ મદ્યતા ભાસ ૬૭-૪૫
ધનાસ્વામીનિરૂપણ યો. ૫૨૩-૫૧૧
ધનશુભકાવ્યવિચાર ૪૫૫-૪૬
કુમાર યો. રાસ ૧૪૦-૧ ૧
નંદનમણિમાર રાસ ૪૫૪-૪૮૮
નંદનગીતી ૧૨૨-૮૮

નયપ્રકાશ રાસ ૪૯૦-૫૩૦
 નર્મદાસુંદરી ચો. ૪૭૨-૫૦૬,
 ૫૧૫-૫૭૪
 નલદવદતિ ચરિત્ર ૨૯૨-૨૬૨
 ,, રાસ ૭૨-૪૮, ૩૫૯-
 ૩૪૯, ૩૮૩-૪૦૧
 નવકાર ચા. ૨૩૩-૧૮૮
 નવતત્ત્વ જોડિ (ચો.) ૨૬૧-૨૨૫
 નવતત્ત્વ રાસ ૧૮૨-૧૩૨, ૩૯૮-
 ૪૨૨=૪૧૬-૪૫૧, ૧૨૦-૫૭૯
 નવપદ્ધત્વ પાર્શ્વનાથ કલશ ૯૮-૬૫
 નાગપુરમ ડન શાંતિ સ્ત ૨૧૧-
 ૧૬૫
 નાના દેશ દેશી ભાષામય સ્ત
 ૪૪૫-૪૮૦
 નિયતાનિયત પ્રશ્નોત્તર પ્રદીપિકા
 ૧૯૨-૧૪૨
 નિશ્ચયવ્યવહાર સ્ત. ૧૯૨-૧૪૫
 નીતિશાસ્ત્ર પંચાખ્યાન ચો. ૨૯૬-
 ૨૭૧, ૨૬૯-૨૩૦
 નેમિજિનયદ્રાવલા ૩૪૦-૩૧૭,
 ૩૭૬-૩૯૬
 નેમિનાથ ચતુષ્પદિકા ૬-૫
 નેમિનાથ નવરસ કાગ ૪૪-૩૨
 નેમિનાથ કાગ ૧૬-૧૩
 ,, રાણુલ બારમાસ વેલ
 પ્રમુદ ૨૩૭-૧૯૭
 ,, વસંતકુલડા ૭૪-૫૦
 વિવાહલલિ ૧૯૯-૧૫૭

,, હમયદી ૧૦૫-૧૫૭
 નેમિરાસ ૨૭૯-૨૪૩, ૪૫૬-
 ૪૯૧, ૫૧૧-૫૬૮
 ન્નેમિસાગર નિર્વાણ રાસ (ઐ.)
 ૪૫૦-૪૮૪
 પચતીર્થ સ્ત ૧૩૫-૯૭
 પચવિશતિ ક્રિયા સ ૧૯૪-૧૫૦
 પચોપાખ્યાન ચો. ૨૬૯-૨૩૦,
 ૨૯૬-૨૭૧
 પદમણી ચો. ૨૪૭-૨૦૮
 પદમહોત્સવ રાસ (ઐ.) ૩૨૬-૨૯૯
 પદ્મચરિત્ર ૨૧૮-૧૬૯
 પરદેશી રાગનો રાસ ૧૬૯-૧૨૬
 પરમહસ પ્રમુદ ૩૦-૨૪
 પાલિકાગ્રંથીશી ૧૯૨-૧૪૦
 પાર્શ્વવદ્રસૂરિ સ્તુતિ ૧૯૪-૧૫૦
 પાર્શ્વનાથ દશભવ વિવાહલો ૮૭-
 ૫૬
 ,, નામ્ના સંવેગરસયદ્રાવલા
 ૨૦૮-૧૬૨
 પુનઃકપિરાસ (ઐ.) ૩૭૦-૩૭૦
 પુણ્યપાપ રાસ ૨૭૪-૨૪૦
 પુણ્યસાર કુમારગાસ ૧૭૯-૧૩૨,
 ૩૫૮-૩૪૮, ૩૮૮-૪૦૫,
 ૫૪૦-૫૯૮
 પુણ્યાદ્ય રાસ ૩૬૮-૩૭૦
 પુરદરકુમાર ચો. ૩૩૧-૩૦૫
 પૂજાવિધિ રાસ ૪૦૩-૪૨૯

पूर्वदेव अथपरिपाटि रास १५४-
११३

पृथ्वी ५२१-५७६

पेवभ्रास ५ - ३६

प्रत्नाम्भान् मनु सप्तमिका १६ -
१५

अद्वैती शालनो रास ५२८-५८६

नवावती रास २६०-२५८

प्रसन्नमद शालनो रास ५५२-५८६

प्रियकर नृप यो. ४८२-५१६

प्रियमेव रास ३५७-३४७

प्रियवत्सली रास ५४६-२६

प्रियवत्स रास ११४-८१

प्रारम्भारा रास ४ २-४२८

प्रोक्त रास ४ ७-४३६

प्रारम्भारा मन्त्रिकार २६५-२२६

प्रारम्भारा रास ३ ३-२८

प्रारम्भारा रास २४ - २ ३, २६८-

२२६ ३६२-३६५, ३६३-

४०६

स. १६२-१२, ५. १६१

मिहवत्स ५ मन्त्रिका २२४-१७३

३२६३-३ ३

मुद्रिरास २-२

मोक्षारास ११३-८

मन्त्रिकार १ समाप्तिमान् कुल

१६२-१४२

मन्त्रिकारी १६४-१५१

भारतेभर नाकुपति प्रमथ ४२-३

१-१ ३८-३५, ३६७-४२४

भावना संधि ४५८-४६३

मोक्षवर्तिन रास ३१४-२८६

मोक्षप्रमथ यो. ३२६-३ ३

३३२-३१

मन्त्रिकार यो. ४६-३५ २८४-

२४६

रास ६१-५६, ५ ६-५१७

मन्त्रिकार कुमार रास ४१-३४

१३ -६५ १७१-१७१

१७१३-१२२

मन्त्रिकार यो. ३८७-३ ४

मन्त्रिकार रास २८६-४ ४

मन्त्रिकारी मन्त्रिकार १५२-११२

४६६-५ ५

मन्त्रिकारानो रास २२-१७ ७६-५१

मन्त्रिकार रास ६५-६२

मन्त्रिकार रास ४ ८-४४३

मन्त्रिकार रास २७५-२४

मन्त्रिकार रास ३०७-२८१

मन्त्रिकार रास ४५-३३ १६४-१५

मन्त्रिकार यो. २४१-२ ८

मन्त्रिकारानो रास २४७-२२१

मन्त्रिकार यो. २४८-२१२

मुनिपति रास १२३-६०

मुनिपति रास २७८-२४२

मुनिपति रास १६२-१४१

ના કાર્તિક શુદ્ધ ૫ ગુરુવારે મુલતાનમાં રચી પૂર્ણ કરી છે જુઓ જૈન-ગૂર્જર કવિઓ ભાગ ખીન્ને.

૧૧૧—દશમી સદીમાં દોહાની રચના થતી હતી એવું માલૂમ પડે છે, પણ તે જોધએ તેવી અવંત પ્રસિદ્ધિ અને પ્રતિષ્ઠા પામી નહોતી એ પણ સાચે સાચે જણાય છે

દેવસેન આચાર્યે દર્શનસાર, નયચક્ર, ભાવસચક્ર આગધનાસાર અને તત્ત્વસાર નામના પ્રાકૃત ગ્રંથ રચેલા તે પ્રસિદ્ધ થઈ ચૂક્યા છે. તે પૈકી દર્શનસારની રચના વિ સ ૯૯૦ માં ધારાનગરીના શ્રી પાર્શ્વનાથ ચૈત્યાલયમાં સમાપ્ત થવાનું તેની પ્રગત્તિપરથી અ્ષ્ટ જણાય છે, તેથી આ આચાર્યનો સમય દશમી સદીમાં થવાનું નિશ્ચિત છે. ‘તેમણે નયચક્ર નામનો ગ્રંથ દોહા છદ્ધમાં એટલે તે સમયની અપભ્રંશ-પ્રાકૃત ભાષામાં રચ્યો હતો પરંતુ તેના સમયમાં સમાલોચક્રોને તે છદ્ધ પસંદ ન પડ્યો તેથી તેના શિષ્ય ‘માઈદલ્લ ધવલે’ તેના દોહાને ગાથાઓમાં ફેરવી નાખ્યા—આ વાત ને અંતની બે હેલ્લી ગાથાઓ પરથી વિદિત થાય છે —

સુણિ ગિણુ દોહરત્થ સિગ્ગ હસિહણુ સુંહરે ભણુહ,
એત્થ ણુ સોહધ અત્થો, ગાહાબ્ધેણુ ત ભણુહ

—દોહાબ્ધ ગ્રંથને સુણીને શીઘ્ર ‘શુભકરે’ હસીને કહ્યું, આ (છદ્ધ)માં અર્થ ગોભતો નથી તેથી ગાથાબ્ધ કરો.

દ્વસહાવપયાસ દોહયબ્ધેણુ આસિજ્ઞ હિંદુ
તં ગાહાબ્ધેણુ રમ્ય માઈલ્લધવલેણુ.

—સ્નેહથી આ દ્રવ્ય સ્વભાવનો પ્રકાશ (ગ્રંથ) કે જે પહેલા દોહાબ્ધ જોવામાં આવ્યો હતો તે માઈલ્લ ધવલદ્વારા ગાથાબ્ધ રચ્યો.

૧૧૨—દોહા છદ્ધો તે વખતે સામાન્યપણે નવો નવોજ પ્રયોગ હતો તેથી ‘શુભકર’ મહાશયે તેને પસંદ ન કર્યો આ દોહાબ્ધ ગ્રંથ હમણા મળતો નથી ત્રણ જણે આ જાતના ખીન્ને

वन्द्यराज देवराज यो. ११५-

१७४-१३

वन्द्यराजी यो. ५४-३८

रास १४८-१ ६

वन्द्यराजी भुवरास ३६-२७

वन्द्यराजी यो. १४१-१ २

वन्द्यराजी देवराज रास १६२-

१४ ३६ ६-३५४

वन्द्यराजी रास ३६ -३५४

वन्द्यराजी निम्नपुष्प प्रकाश रास

२६६-२७६

भुवराज ५१६-५७५

विक्रम अस्त्रि कुमार रास ४७-३५

५७६ १३७-६६

विक्रमराज जने आपरा यो.

रास २८५-२४७

विक्रमरास २१३-१६४ ४३४-४६७

विक्रमसेन रास १५५-११३

विक्रमराज यो. ३१७-२६१

विक्रमराज १३२-६६

विक्रमराज २७७-१८२

+विक्रमराज अस्त्रि रास ५०२-५५१

विक्रमराज विक्रमराज रास ४७७-

५१४

विक्रमसेनराज निर्वाण रास (जो)

४४८-४८२ स. ४८५-५२१

रास (जो) ३२४-२६८

विधिपुष्प १६२-१४४

विधिविष्णु " "

विष्णुविष्णु यो. ३७८-३६७

विष्णुरास ४६८-५४७

विष्णुदेवराज रास (जो) ३१२-

२८७

विष्णु प्रकाश १२ -७६

विष्णुपुष्प १६२-१४१

वीरराज स. १६२-१४५

वीरराज निम्नपुष्प ३ ४-२ ८

वीरसेनरास ४२३-४५१

वीर विष्णुमान स्तुति (वीर)

७ -४७ १६२-१४६ ५

१६२ जो १६६ ५ ४८६

५ ५-५५८

वेदाङ्ग पञ्चमी रास २५८-२२१

३१३-२८८

वेदाङ्ग रास ५१३-५७२

वेदाङ्ग विष्णु १ ८-७५, ५ १६६

वेदाङ्ग रास ३६३-४०६ (जो)

जो नाराज रास

वन्द्यराज रास २८६-२५७

" वेदाङ्ग प्रकाश २०७-१६१,

५२२-५७६

वेदाङ्ग विष्णु स. १६४-

१४

वन्द्यराज मादङ्ग रास ४८७-५२५

रास ३६४-३६५, ४२५-

४५१ ४८७-५२५

" रास विष्णु विष्णु

३८०-३६८

કૃતિઓની અનુક્રમણિકા ૬૧૭ જૈન ગૂર્જર કવિઓ.

મૃગધ્વજ ચો. ૪૨૮-૪૬૨
 મૃગાકુમાર પદ્માવતી ચો. ૩૧૮-૨૯૩
 મૃગાકલેષા રાસ ૯૭-૬૩
 મૃગાપુત્ર સ. ૧૦૦-૬૮
 મૃગાવતી રગગુક-૨૪૧
 ,, આખ્યાન રાસ ૨૯૮-૨૭૫, ૩૫૬-૩૪૩
 મેઘકુમાર ચો ૪૯૬-૫૪૬
 ,, રાસ ૨૨૦-૧૨૪
 મોતીકપાસીઆ સખધ સવાદ ૪૯૩-૫૩૬
 યશોધર ચરિત્ર ૧૭૫ ૧૩૦, ૪૫૬-૪૯૪
 ,, રાસ ૮૨-૫૫, ૪૪૪-૪૮૦
 યશોભદ્રસૂરિ ચો (ઐ) ૩૦૯-૨૮૫
 ,, ,, રાસ ૧૧૫-૮૨
 યાદવે (નેમિ) રાસ ૨૭૯-૨૪૩
 યામિનીબાનુ મૃગાવતી ચો ૫૦૦-૫૪૭
 યૌવન જરા સવાદ ૧૭૨-૧૨૯
 રગ રત્નાકર નેમિનાથ પ્રખધ ૧૧૮-૮૫
 રત્નકુમાર રાસ ૩૦૮-૨૮૫
 રત્નચૂડ રાસ ૬૯-૪૭
 ,, મણિચૂડ રાસ ૧૮૦-૧૩૨
 રત્નસાર કુમાર ચો. ૧૬૭-૧૨૪
 નરસરત્ન રાસ (ઐ) ૩૩૮-૩૧૩

રસાહિયો ૧૯૧-૧૩૯
 રાજસિંહ રાસ ૨૩૩-૧૮૮
 રાત્રિભોજન રાસ ૧૬૦-૧૧૮
 ગણકપુર સ્તં ૩૯-૨૮
 રામકૃષ્ણ ચો. ૨૫૧-૨૧૭
 રામચરિત રસાયન રાસ } ૪૮૬-
 રામાયણ રાસ } ૫૨૨
 રામ સીતા રાસ ૩૧૫-૨૬૦
 ગાયત્ર્યદસૂરિ બારમાસ (ઐ) ૩૩૯-૩૧૫
 રાવણમ દોહરી સંવાદ ૧૦૭-૭૫, પૃ. ૮૩, ૧૫૨-૧૧૨, ૫૪૬૬.
 રિપુમર્દન રાસ ૪૫૭-૪૯૨
 રૂપકમાલા ૯૩-૬૧, ૧૯૨-૧૪૭
 રૂપચંદ્ર કુમાર રાસ ૨૮૮-૨૫૪
 રૂપચંદ્ર અધિતો રાસ ૫૩૦-૫૮૮
 રેવ તગિરિ રાસ ૫-૪
 રાહિણીયા ચોરનો રાસ ૫૨-૩૭, ૪૦૬-૪૩૭
 લલિતાગ કુમાર રાસ ૧૨૮-૯૩
 લલિતાગ ચરિત્ર ૧૪૪-૧૦૫
 લવકુશ રાસ ૪૫૧-૪૮૫
 લાભોદય રાસ (ઐ) ૩૨૨-૨૯૬
 લીલાવતી રાસ ૧૪૯-૧૧૦, ૨૪૫-૨૦૮
 લુપક મતતમો દ્વિતીય ચો ૩૫૦-૩૩૧
 વંકચૂલરાસ ૪૪૯-૪૮૩, ૫૩૨-૫૮૯

સાર જાવની ૪૬૪-૫૭૭
 સારસિખામણ રાસ ૬૬-૬૬
 સાચિમદ્ર ક્રમ ૧૩-૧૧
 સિદ્ધચક્ર રાસ ૬ -૫૮
 સિદ્ધાંત ચો. ૧ ૧-૧૬
 સિદ્ધસ્તુત્ર ત્રિયમેશક રાસ
 ૩૫૭-૩૪૭
 સિદ્ધાસન જત્રીશી ૨૪૨-૨ ૫
 ૨૭૨-૨૭૫ ૪૪૧-૪૭૭
 સીતારામ પ્રજાપ ચો. ૩૬૧-૩૫૫
 સીતાવિરહ ૪૭૧-૫ ૮
 સીમંધર વિદ્યાસિ સ્ત. ૪૭૬-૫૧૩
 સુકાસિદ્ધ કાવિંધર પ્રજાપ ૨૫૫-
 ૨૧૬
 સુદર્શન શ્વેત ચરિત્ર ચો. ૩૮-૪૨
 ૧૬૭-૧૫૪ ૩૮-૪
 સુખમ વચ્ચ પરીક્ષા ૧૬૬-૧૫૪
 સુન્દર રા. ૧ રાસ ૧૨૭-૬૩
 સુખમજ્જ (સંકેવત) વીર ચરિત્ર
 ૪૪૬-૪૮૩
 સુદયવત્સ (સંકેવત) સાવલિયા
 રાસ ૫૨૭-૫૮૬
 સુખાદુ સપિ ૨૩૨-૧૮૮
 સુમતિ નાનિચ રાસ ૨ ૨-૧૫૮
 સુમતિસાધુ સુરિ વિદ્યાદત્તો (જો)
 ૧૭-૮૫
 સુમિત્રકુમાર રાસ ૧૫૭-૧૧૬
 ૭૨૭-૩૦

સુમિત્ર રાજાપિ રાસ ૩૬૪-૪૧૭
 સુરમાલિધાન નેમિદાસ ૬૫-૪૩
 સુરપતિ કુમાર ચો. ૩૮૫-૪ ૩
 સુરપાળનો રાસ ૫૧૮-૫૭૭
 સુરમિત્ર અરિત રાસ ૮૮-૫૭
 ૧૦૬-૭૫, ૧૮૮-૧૭૭
 સુરમુન્દી રાસ ૨૬૧-૨૬૧
 સુરસેન રાસ ૨૪૧-૨ ૪.
 સુસદ રાસ ૩૬૬-૩૭
 સોરિસા પાથ નાથ સ્ત. ૧ ૬-૭૪
 સોમચંદ રાજા ચો. ૨૫૩-૨૧૮
 સોમવિમલ સુરિ રાસ (જો)
 ૨૫૬-૨૨૩
 સોળ સતી રાસ ૩૮૪-૪ ૨
 સ્ત્રીચરિત્ર રાસ ૪૪૩-૪૮
 સ્ત્રીલિખાદ્ર જોડવીસો ૧૦૨-૭૧
 , કાવ્યપાણી ૫૭-૩૮
 સ્ત્રીલિખાદ્ર રાસ ૧૭-૧૧, ૫૮-૩૮
 રાસ ૩૬૫-૪૧૫
 સ્વાધ્યાય ૨૬ -૨૨૫
 હંસરાજ વચ્ચરાજ ૨૦-૧૫,
 ૬૮-૪૬ ૪૪૨-૪૭૮
 હંસવત્સ કથા ૬૮-૪૬
 હરિમદ્ર રાસ ૧૪૫-૧ ૮ ૨૨૨-
 ૧૭૧ ૪૪૭-૨૨૫ ૫૨૩-
 ૫૮૩ ૫૨૪-૫૮૩
 હરિમજ્જો રાસ, ૧૭૩-૧૨૬

શશિકલા પંચાશિકા ૨૨૫-૧૭૪
 શાંતિ જિન સ્ત. ૧૯૨-૧૪૬,
 ૧૯૪-૧૫૧
 શાન્તિનાથ રાસ ૨૭૬-૨૪૧
 શામ્ય પ્રધુમ્ન ચો ૨૬૭-૨૨૯,
 ૩૫૩-૩૩૧
 શાલિલદ્ર કક્ક ૧૩-૧૧
 ,, વિવાહલુ ૧૫૬-૧૧૬
 શાલિલદ્ર રામ ૨૮-૨૨, ૮૦-૫૨,
 ૪૬૪-૫૦૧
 શિયલવતી ૨૬૬-૨૨૯
 શિવજી આચાર્ય રામ (ઐ)
 ૫૨૬-૫૮૫
 શિવદત્ત ગાન ૧૪૨-૨૦૭
 શીલપ્રકાશ ૫૨૯-૫૮૮
 શીલગત્સ ૧૯૩-૧૪૮
 શીલવતી કથા ૨૪૪-૨૦૭
 ,, ચો ૫૨૫-૫૮૫
 શીલશિક્ષા રામ ૨૯૩-૨૭૬
 શુકન ચોપદ ૩૭૪-૩૯૪
 શુક બહોતરી ૨૭૦-૨૩૨
 શુકરાજ માહેલી ૧૭૦-૧૨૭
 ગૃગારમન્દી ૨૩૬-૧૯૩
 આદ્યવિધિ રામ ૪૨૦-૪૫૧
 આવક મનોરથમાળા ૧૯૨-૧૪૦
 શ્રીપાલગત્સ ૯૦-૫૮, ૧૩૯-૧૦૧
 શ્રેણિકરામ ૮૪-૫૫, ૧૯૪-૧૫૦,
 ૨૮૮-૧૮૩, ૨૬૨-૨૨૬,

૪૦૪-૪૩૦, ૪૮૧-૫૧૬
 સગાલસાહ ૪૨૭-૪૬૦
 સંગ્રહિણી દાલ બંધ ૪૬૧-૪૯૬
 સધરગ પ્રબંધ ૧૯૨-૧૪૨
 સત્તરભેદી પૂજા ૨૫૬-૨૧૯,
 ૩૦૧-૨૭૮, ૪૩૫-૪૬૭
 ,, વિધિગર્ભિત સ્ત
 ૧૯૨-૧૪૨
 મહેવત (ભુઓ સુદયવત્સ રાસ)
 સનતકુમાર ચો ૧૨૫-૯૧
 ,, રાસ ૨૮૦-૨૪૪, ૩૭૨-
 ૩૯૩
 મમક્ષેત્રિ ગમ્સુ ૭૩-૬
 મમકૃતિસાર રાસ ૪૦૧-૪૨૫
 મમયમ્વરૂપ રાસ ૪૧૩-૪૫૧
 સમ્યક્ત્વ કૌમુદી રાસ ૨૭૧-૩૩૪,
 ૨૯૫-૨૬૯
 ,, માર્ગ ચક્રિપદ ૯-૮
 ,, ગત્સ ૬૬-૪૪
 સિમરા રાસો (ઐ) ૧૧-૧૦
 સિમેતશિખર રાસ ૩૪૩-૩૧૯
 સિવાદ્યગતક ૩૫૪-૩૩૫
 માગદત્ત રાસ ૧૨૪-૯૧
 સાગરશ્રેણીની કથા ૩૧૧-૨૮૭-
 સાધુકલ્પલતા ૩૦૬-૨૮૧
 સાધુવદના ૧૯૨-૧૪૦, ૩૦૦-૩
 સામ્ય પ્રધુમ્ન પ્રબંધ ૩૫૩-૩૩૧
 (ભુઓ સામ્ય પ્રધુમ્ન)

ફેરમાએક મંત્રી આવા 'જુમ કરો'ની કૃપાથી નહિ થયા હશે (મુન્સેરીછ ના પ્ર. પ્ર. આ ૨-૩ પૃ ૨૪૧-૨૪૩)

૧૧૩ આ મર્ગ મંત્રીની જૂઠા એક અજુતપૂર્વ મંત્ર નામે 'આવકાઆર દરસેન ગરિએ રમેસો કારગનના અમરમાં ઉપસમ્મ થયો છે આમાં સમગ્ર ૨૫૦ રોડમાં ચંદરમ પર્મનું જળન છે તેમાંથી અર્ધાથી વધુ બે ચાર રોડ સમજો—

જુમકરેપિત્ર પચમુર ફરિસિવદુરકમુ

મખને પચાખારદિ અકખમિ માવવ પમુ. ૧

—(૧૭૫) દુકમમાં દુર્લભિત ક્યાં છે (એવ) પચ મુરએન નમરકર કરી મધ્યમાં પચ અન અમરો દારા અચક પર્મને કહું હું—આખ્યાન કહું હું (પિત્ર-પૂજાસની ઢિયા સિમકિત છે અને 'કમુ' તથા 'પમુ' માં ૧૧ ન કમકરક મુલક છે)

*

*

*

જુદ હસમ્મિ અવ । ૧૭૫ પિત્ર, સાવવ જુમ પુરિ મેઠ

જદ અમ્મિ સિવકિતપક સિમકિત કમુ ન કમ

—(૧૮) છા । પર્મને સાંભળ (તે એ) છે કે) ૧૭૫ વિના

૧ અને પાંચ જામ કહને પૂરે છે—અહલ, સિદ્ધ અપાવ ઉપ-
પાવ અને સવ સામુ, આને જન પમમાં પાંચ પામેથી કહે છે
અહલ અપે ઘેરેકર સવ આત્મવાની કમિતે જુર કરી જનકજાન પ્રાપ્ત
કરી ઘેરને સ્થિત અપા પમના અવર્તક સિદ્ધ અપે સર્વ કમિતે સવ
કરી સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરનાર આપાવ ઉપાપાવ અને સામુ બિ
કવન અમિનીના ત્યામી પેશામીના જહવા ઉવરવા પ્રમાર છે

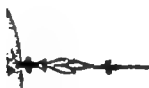
૨ પદન બિ નામ જન પમમાં મહા, વિશ્વાસ, વજીન ને આપેલું
છે જનમાં પ્રાપ્ત થયા મારે સમ્મનું કલન, સમ્મજાન અને સમ્મક
મારિત બિ મરિ મિત્રી સાથે હવા છે અને જમને 'જલવવ' કદેનામાં જુમે
છે આ જલવવમાં પહેલું જલ 'કલન' છે કે એના ઘેરા વખર રોડ પમ
વાન કહી સમ્મનો નથી

કૃતિઓની અનુક્રમણિકા. ૧૯૨૧

જૈન ગૂર્જર કવિઓ

હરિયાળી ૫૬-૭૮
હરિવંશ રાસ (અથવા દાલસાગર)
૮૧-૫૩, ૪૬૨-૪૯૭
હરિષેણુ શ્રીષેણુ રાસ ૨૨૧-૨૯૬
હિતશિક્ષા પ્રબુદ્ધ રાસ ૩-૨
હિતશિક્ષા રાસ ૪૦૫-૪૩૩
હીરવિજયસૂરિ નિર્વાણુ ૩૩૩-૩૧૦
૩૩૫-૩૧૧

„ પુણ્યખાણિ સ. ૩૪૧-૩૧૭
„ આરખોલતો રાસ ૮૦૭-૪૩૯
„ આરમાસ ૨૨૧-૧૭૧
„ રાસ ૩૩૪-૩૧૧, ૪૦૯-
૪૪૨
„ સલોદો ૩૩૭-૩૧૩
હેમવિમલસૂરિ દ્વાગ (અ) ૧૩૬-૯૮

આવકના ગુણ હોય (થાય-ઉદ્ભવે) નહિ, (કેવી રીતે ?) જેવી રીતે (યોગ્ય) સામગ્રી છોડીને (રહિત) કોઇ કાર્ય સીઝતુ-સિદ્ધ થતું નથી. (‘લુવિ’માનો ‘વિ’ પાદની પૂર્તિ માટે અથવા ‘ન’ પર જોર દેવા માટે વપરાયો છે)

x x x x

સમ્ય સચેણુ વિગ્ગણિયહ, ધમ્મુણુ ચઢ્ઠ મણે વિ,
દિણુયર સહ જઘ ઉગ્ગમમ્, ધૂવહ અધહ તો વિ

—તે સત્યથી વિશેષપણે જાણીને (જાણ્યા છતાં) ધર્મ મન ઉપર ચઢતો નથી (જેવી રીતે) તે દિનકર-સૂર્ય ઉગે, તો પણ ધ્રુવડ આધળો (હાય છે.) (મન ઉપર ચઢવું-ગળે ઉતરવું, કોઇ વાત પૂરી જાણી લેવી એ અર્થમાં હાલની આપણી ભાષામાં વપરાય છે આ વાણી વ્યવહાર અને ધ્રુવહ-ધ્રુવડ એ શબ્દ સર્વથા દેશી છે)

x x x x

ખચ્છ ગુર વયણુકુસમ્, મેલ્લિ મ દિલ્લહ તેન,
મુહ મોહહ મણુ હત્તિયહ, સજ્જમ ભર તર જેન.

—(કોઇ વિરક્ત પુરુષ પોતાના મનને સંયોધે છે—) ગુર વચ્ચન રૂપી અકુશોથી ખેચે છે, તે માટે ઢીલું મેલીશ-મૂકીશ મા-મન ! તુ ઢીલુ પડીશ મા હે મનરૂપી હાથી ! સયમ રૂપી ભરેલા તર-ઝાડ પ્રત્યે મો ફેરવ ! (આમાં ખેચે છે, ઢીલું મેલમાં-મૂક મા, મો મોહ-ફેરવ એ આપણી દેશી ભાષાના રૂઢ છે.)

x x x x

એહુ ધમ્મુ જે આચરમ્, ચહિવણુહ મહ કોમ્,
સો જુરણારી ભવ્યયણુ, સુર ધય પરવહ સોમ્.

—આનું ગૂંજરાતી દોહામાં રૂપાતર આ રીતે મૂકી શકાય —

° એહ ધર્મ જે આચરે, ચતુર્વર્ણુમા કોમ્,
તે નરનારી ભવ્યજન, સુરપતિ પામે તેહ.

૧૧૮ તેરમા સત્રમાં ધમસરિના સિખ રત્નસુરિ થયા તેને કોઇ રત્નસિંહસુરિ નામ આપે છે પણ સ્વ. જ્ઞાત તે અસ્થિતનાં નામ ધમપ્રમ અને રત્નપ્રમ જણાવે છે અને તેજ યોગ્ય લાગે છે—

૧૧૯. અતરંગ સંધિ-ધમપ્રમાચર્યાના સિખ પદ્મિન રત્નપ્રભ ની અતરંગ સંધિના નવ અધિકારો (૬ કડવા)માં બાળ અને જાતજાત સવાદ રૂપે તથા એકસેના તથા જિનસેનાના ચુક રૂપે અતરંગ રિપુ જોના વિચરનું વર્ણન છે જ્યાં પાટણમઢારમાં એક તાડપત્ર તથા બીજી કમળની એમ બે પ્રતો છે

૧૨ સુરત ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદના બહેવાળા મેમ પ્રદર્શનના છેવટના પૃ ૧૨-૧૩ પર રત્નસિંહસુરિ (૧ રત્નપ્રભ) માટે જણાવેલ છે કે—

પેતાના ત્રણ ધર્મસરિનાં ગુણગુણનાં ૩૭ કુશલ રત્નસિંહ ૧ સુરિએ રચ્યાં છે તેમજ બીજા પણ દેશીક કુશલ પેતાની ભાષા (આવપ્રભ)માં રચ્યાં છે તે સુરત એપીપુરાના ચાનભદ્રારમાં તાડપત્ર ઉપર લખેલાં છે તેમાંથી ધોર્મજેક કુશલોની નામ (ઉક્ત પરિષદના) પ્રદર્શનમાં મૂકી હતી નહોતો આ પ્રમાણે—

સિરિ સિંહસુરિ ગુર મણુકરક જગજગ પણુમેવિ
ધમસુરિ સુરિકિ રસિયકર દેસણુ યણુ વળ્લેવિ.
પરકવધારકર્ધ મણુ જમિ દેસણુ સરિસુ ન ઘણુ,
સા ધમસુરિ તુલ વળિયર્ધ ગિણુ ભવધ સુલ ગુણુ. ૨

× × × ×

અસિર્ધ જગજગ એક જણુ, કલિણુમિ વદ્ધર લેક,
ધમસુરિ સન્નિધુ વર સ્વણુ, કળણુમિ મિર્લિલ કિ દેક ૫
ધમસુરિ સુધિગે અમિયસમ, કળજલિલિલિ વિજેક
સા કિર્લિલિ ભવજાધણુક સિવસોકજાધ સેનેક ૬

૧૧૭—વરદત્તનું વૈરસામિચરિત્ર ક્રૂર છે સંધિનું છે ને તે દરેકમા ૧૨ અને ૯ અનુક્રમે કડવક (કડવા) છે કુલ અથાગ્ર ૩૦૦ છે તેની પ્રત પાઠણુ તેમજ ખભાત ભડારમા મળે છે તેનો આરમ આ પ્રમાણે છે —

અહો જણુ નિસુણુ(ણિ)જગઉ કન્તુ, ધરિજગ(હ) વધર સામિ
મુનિવર ચરિઉ,

સાહઉં સુમણોહર ભવિયહસુદર, જિ જિણુ રયાણુ સમુદરિઉ ૧
તુંખવનનામિ પુરવર વહાણુ, અત્યેત્યુ ભરહિ વરગણુ નિહાણુ,
જિણુ ભવણિહિ સુદર કિઉ પવિત્ત, દેહલવિહાર મડિઉ પવિત્ત. ૨
નદનવણુ મરિસરવરેહિ રમ્મુ, પાલહિ નર નિત્યુ જિણુદ ધમ્મુ,
તહિ નયરિ અતિય ધણુ નાઉ મેઠિ, જો હત્યુ ન ઉડુધ કસુ વિ હેઠિ ૩
તસુ ધણુગિરિ નામિ પહાણુ પુત્તુ, પુરમડણુ અતિય મુગુણેહિ જુત્તુ,
સાવય વસુખ્મવઉ સુદ્ધ ભાવઉ, નિમ્મલગુણુમદિર સમિય પાઉ ૪
ઉવસતમોહમોઝખાભિલાસિ, અહિલાસુ ન બધઈ ગેહવાસિ,
જા કાવિ ધરિજગ તાસુ વાલ, નવજોવ્વણુવરનયણુ વિસાલ ૫
પડિમેહઘ સો મુનિ જોમ નારિ, નિયજોયણુ મ અક્રમત્ય હારિ,
પવજજ લેસુ નિવિવ્વિન્નકાસુ, મધ મકલુ કરેવિણુ મણુયજમ્મુ ૬
અન્નઘ પમણિજગ સુદ્ધી એ, નિયતાયજણુણિ ખામોયણીએ,
હઉ અવમવ સિત્તણિ કરિસુ એહુ, મહુ મણુધર્મુ એહુ વર વરેહુ ૭

ધતા

એહુ જઈ ન વગેમઘ, નવિ પરણેસઈ, તો મધ માધ મરેવઉ,
એહુ નયણુસુદર. રવપુરદર, અવમ નાહુ કરેવઉ ૮

x

x

x

x

અતે—

મુનિવર વરદત્તિ, ગુણુદમ્મતિ વધરમાભિગણુદરચરિઉ,
માદિજગઉ જાવિ, મુચ્છ પાવિ, જિ તિહુયાણુ નિયગુણુબન્નિઉ.

તા નેક મમલ વિષ્ણુ ઠરિદુણિ વીર જણવિ આપિત,
 તા સમય સુરવર ધામિ પુદ્ગલ રમ જામિ મિર જાપિત. ૧૦
 તા વાલ્મિકિ દેવમુરિ જામ પલ્લમરિ, આનહ પુણ દેવમુરિ વલ્મિકિ
 * * સુંદર મુગ્ધ સુમયલ્લરિ જામિ જામ મમલમુરિ જુમિતમ. ૧૮

૧૨૨ વાલ્મિકિમુરિ (જન્મ સ ૧૧૪૩ દીક્ષા સ ૧૧૫૨
 રામચન્દ્રમુનિ નામ, આશ્વાસ પદ સ ૧૧૭૪ માં નામ દેવમુરિ જામું સ
 ૧૧૮૧ માં દિ. કુમુલ્લક આશ્વાસ પર સિદ્ધરાજની સમાધાં છત્ર મેળવી
 સ ૧૧૯૬ માં ૨૪ સિંચેને આશ્વાસ પદ આપ્યું સ ૧૨૪ માં
 ક્ષેત્રીમાં પાર્શ્વનાથ દલિત સ્વ. સ ૧૨૦૬) આથી નેમજ જવનમજ
 મુરિએ સ ૧૩૧૬ માં સુધા પદાવરના આશિરવેદના લેખની પ્રશસ્તિ
 આથી નેથી આને સમય તેરમી સદીમાં જાત વિનાદગ્ને મુકી રાખ્યું.

૧૨૩ સ. ૧૨૪૧માં સોમપ્રભાચાર્યે કુમારપાણ્યપ્રતિબોધ
 નામના કાવ્ય રચ્યું છે તેમાંથી જાણી જાય છે કે આજ સમયે તેના
 સમયમાં હવે પછી જુદા વિભાગમાં જુદા પ્રકરણમાં જુદા જુદા

૧૨૪ મદાલિનિઆમરકીર્તિ—આ મદાલિનિઆમરકીર્તિ (મન્દ.)
 રાજના વળનમાં એક જિ. સ તેરમી સદીમાં જિ. રાજના દોડ
 તેજે જિ. સ ૧૨૪૦ (જા)માં જાલક વડ ૧૪ સુરિની 'જાલક
 એસો' નામનો મુદસસેનાં વડાઓના ઉપદેશ સળખેના મલ, મૂલ
 સળખ મદીમાંના રહેના ગોપાલ (ગોપા) નામના મામમાં રહેલ છે
 આ મલની સળખ તેજે નામરકીર્તિ અને કલકર (કલકર) વડના
 મુલકાલ અને આશિરવેદના પુત્ર મદાલન આશ્વાસ (આશ્વાસ)ની
 રાજનાથી કરી છે અને તે આજ સમયે આપામાં છે

૧૨૫. આ કવિએ જુદા આશ્વાસમાં પોતાના જુદાજુદા તરીકે
 એકાગ્રાવેલ છે એથી કવિ જાણીથી નામરકીર્તિ આપ્યું છે જ્યાં
 તે જેન ખમની દીક્ષાથી દલિત થયો દોડ તે આજ તરીકેની અવ
 સ્થામાં મામરકીર્તિ (દિગ્ગતી)ના મદાલિનિઆમરકીર્તિ દોડ, કે ૭ મદ
 કીર્તિ ૫ આશિરવેદ (મુલ-એકાગ્રામમલમાં થયેલ)ના સિંચ સાંનિ
 એના અમરમેના સિંચ ૫ મીરકુમરિનો સિંચ હતો.

ધય પઉમનાહ ગણિણા આવતિરિ જિણવરાણ સથવણ,
કુમરવિહારઠિયાણા વિહિય મિણ કુણઉ કલ્લાણ.

૧૪

જમેવિ તાણ સહલો સસારે ભોયણાણ તાણ ફલ,
અણહિલ્લવાડ નયરે રહજતા જેહિ સમ્યવિયા
અણહિલ્લનયર ગયણે નદઉ ક્યરહ વિમાણ વર જતો,
કુમર નરિદ મયકો, સપ્રસમુદ્ધ સુહા ચિતો.

૯

x x x x

ખારસ સતત્તી (?વી)સે, સુદા સેકારસીહ ભદવએ,
ચદ દિણે સામિતુમ, સુરમદિ મવણ જાઉ

૩૪

x x + x

સિરિ ધમ્મસૂરિપહુણો, નિમ્મલ કિત્તીધ ભરિય ભુવણુસસ,
સીસલવે હિ કુલ્લય, રધિય સિરિ રયણુસૂરીહિ.

૩૨

આ કુમારપાલ રાગના સમયમાં—પાટણમાજ કુમાર વિહાર
મદિરમા સ ૧૨૨૭ મા રચાયેલ જણાય છે, નહિ કે સ. ૧૨૩૭
મા કારણુકે કુમારપાલ સ. ૧૨૩૨ મા સ્વર્ગસ્થ થયેલ છે.

૧૨૧ મહાવીર જન્માભિષેક. ૧૮ હુંક તેના કર્તા વાદિદેવ-
સૂરિના શિષ્ય રામચદસૂરિ શિષ્ય જયમંગલસૂરિ છે. નમુનો —

તારડ ડરડકિક, ફૂંગ દલકિકય, પુદ્ધિઅ તુદ્ધિઅ ટાલ,
ત્રાટક ત્રટકિક, રણુણુ રણુકિક, રણુણિઅ ઝણુણિઅ ઝોલ,
તા ગળિજઅ, અખર વળિજઅ, જલનિહિ ગુળિઅ નિજઝરણુધ,
તા કાયર કવિય, કામિણિ ઝુદ્ધિય, તુદ્ધિઅ આભરણુધ
તા કુમ્મ કહુકિઅ, સેમ ધહુકિઅ, ચરહારિઉ વારાહ,
સાયર ઝલ્લલિઆ, ગિરિ દલ્લલિઆ, હુ નફે નરનાહ,
દિગય ગડગડિઆ, ગિહ ખડખડિઆ, જહુ નફો મત્તડ,
સહસંડખુ ચમકિઅ, સુરગણુ સકિઅ, કિરપુટો બસડ

૧૧

૧૨

x x x x

રિસહો નિષેસહો તહિ વેહહર કુચ સહસોદિહ જુ સસહર

—આની જૂજરાતી હાથ.

અથ જૂનું વિષયની મધ્યે દેરા નામે મહીતરખખરેસ
નામરહર-વર મામે એ નિરધે નાનાપ્રકાર સપથી સમુદ,
ત્યાં નમર છે ભાષણ નામે નામે સ્વર્ગ વિમિત સુરેષધામ,
પ્રાસાદની પદ્ધિઓ નિહાં શોભે રસમ્યાની ગુણ (શોભા) ને વહે છે
ધ્વજ-કિરિતિના કારવેઓ સ્વમદિ નામે એ છે સુરેની પાસે સિદ્ધિ

* * * *

ત્યાં મૈત્રુભવસનો નામે પાસે કુલ (કુલ ? કુલ) નરેન્દ્ર પ્રધાન
ને જાણામ તારારિ-વિધવસન શક્તિએ સમ્યાને હમે ક્ષતન

* * * *

અવન નિતેશનું ત્યાં મૈત્રુકુલ દુમ સભા શોભતો નામે મન્દ

૧૨૬ આ મળના જાતનો જામ નીચે પ્રમાણે છે—

અવપસાએ અધિવિષ્ણુપુત્રે મિત્રવત્સલપવિત્તિપતિ
ગુણવાસિદે સુએણ નિસ્માનિત અવરેદિગિ મણેણ સમ્યક્તિ,
બારહસયર્ધ સસતમવારીકિ, વિક્રમ સવ્યવસ્થા વિસાસિદિ
મયકિમિ ભાવવદે પદ્મતરિ ગુણસરગિ અલ્પસિ વાસરિ

—જૂજરાતી હાથ.

અવપસાએ અધિવિષ્ણુ પુત્રે મિત્રવત્સલ વૃદ્ધપ્રદર્શનપતિ
ગુણવાસના સુતે વિસ્માળ્યો અવરે પશુ મનથી સમ્યક્તિ
બારસો સાત સાથ આરે (૧૨૭૪) વિક્રમ સવ્યવસ્થા વિસાસે,
અવે જાણવાના પ્રકારે ગુણાર અને અલ્પસિ વાસરે
એક માસે એક સમયે સ્વયં લખ્યો જાણસ અધરિનિ.

(આ ઉપરના પાના ૧૧૧ થી ૧૧૬ ની સર્વ હકીકત પદ્ધિ
લાક્ષ્યક અમવાનદાસ મોધી, સેટલ લખખરી વડોદરા વાજાએ કૃપા કરી
જમ લખ પૂરી પાડી છે તે માટે તેમને ધન્યવાદ થયે છે)

૧૨૬. કવિએ ૧૪ સધિમય પ્રાય અઢીહજાર ગાથા પ્રમાણુ ઉપરોક્ત છકમ્બુવએસો (પટ્ટકર્મોપદેશ) અથને એક મહિનામા રચ્યો હતો તેની છેવટની પ્રશસ્તિમા પોતાની આ કૃતિ સાથેની આઠ કૃતિઓનાં નામ આપ્યા છે. ૧ નેમિનાથ ચરિત્ર, ૨ મહાવીર ચરિત્ર, ૩ યશોધર ચરિત્ર (પદ્મડિયાપદ), ૪ ધર્મચરિત ટિપ્પન, ૫ સુભાષિત રતનનિધિ (સ્વાધ્યાય-સંજાય, શ્લોક વિગેરે રૂપ), ૬ ચૂડામણિ (ધર્મોપદેશ), ૭ ધ્યાનોપદેશ (ધ્યાનશિક્ષા), અને ૮ ઉક્ત છકમ્બુવએસ આ સિવાય લોકોને આનંદ પમાડનાર સરકૃત પ્રાકૃત કાવ્યો તેણે ઘણા રચ્યા હતા આ ઉપરથી નેનુ સરકૃત, પ્રાકૃત અને અપભ્રંશ ભાષામા કેટલુ પ્રાવીણ્ય હશે, તે આપણે કદાચ કલ્પી શકીએ તેમ છીએ.

૧૨૭. છકમ્બુવએસો અથની સ ૧૫૪૪ મા લખાવેલી સાક્ષર શ્રી કેશવલાલ હર્ષદગય ધ્રુવની પ્રતિ ઉપરથી હમણા લખાવેલી એક પ્રતિ સેન્ટ્રલ લાયબ્રેરી, વડોદરામા છે આ અથ પ્રકાશિત થયો નથી, પણ પ્રકાશિત થવાની જરૂર છે આ અથમા આપેલી કેટલીક કથાઓ વિ સ. ૧૧૨૭ મા પ્રાકૃતમા રચાયેલા વિજયચંદ કેવલિચરિય (અષ્ટ-પ્રકારી પૂજા વિષયક કથાઓ)ના અનુકરણ રૂપ જણાય છે, કે જેના કર્તા શ્વેતામ્બર ચંદ્રપ્રભ મહત્તર છે

૧૨૮ આ છકમ્બુવએસો અથનો આદિ ભાગ નીચે પ્રમાણુ છે -
 અવ ગુજ્જર વિસયહો મજ્જુ દેસ, જામેણુ મહીયડૂ વદ્ધપએસુ
 જુયરાયર વરગામહિ જિરધ્ધુ, જાણાપયારસ પદ્ધસિમિધ્ધુ
 તહિ જુયર અતિ ગોદહય જામુ, જુ સગ્ગુ વિચિત સુરેસ ધામુ
 પાસાયહ પતિહ જહ સહતિ, સરયખ્ખહો તિસાણુ વહતિ
 ધયકિંકિણિ કલરવેહિ સરિદ્ધિ, જુ કહધ સુરહ પાસિયધ સિદ્ધિ.

* * * *

નતહિ ચાલુક્કવસિણુ ય જાણુહ, પાવધ કણહણુરિદ પહાણુહ
 નો બજુતરારિ વિદ્ધસણુ, ભતિએ સમ્માણિયચ્છસણુ,

* * * *

(૨) જ્ઞાનમેહાશકુસક ૧૨૫ ગાથા સતુજ્જ ટપર ૨૨૩
સિરિજિજ્જુપદસગ્ગા ભવ્વગ્ગા સમગ્ગા
પરમપ્પસુદાણુ નાપઈ તે નિદાણુ

(૩) સ્વપિધ વાવના કુસક ૧૧ કાવાં.
ઉભયમુ કુલ્લુ નિજ્જુપદિ સગ્ગિ
મેહાપ્પમેસુ તિવેકિદિ નગ્ગિ

(૪) મહિસસરિત્ર ૫૧ ગાથામાં મયાજ્ઞમાં મક્કહી સાપીની
વિગ્ગપિથી રમેયુ છે

એગુલ્લવીસમ મારિજનિજ્જુદ સરિત્ર ઇમ લવદ્ધિ
મક્કહી સુપવિત્તિપ્પીએ વિનપિ વિરહક.
મક્કવિદ સપદ દેવ સગ્ગિ સગ્ગ અપવગ્ગદ
નિરવસગ્ગ આલુ વિમગ્ગ વગ્ગ સિરિ જિજ્જુપદ સગ્ગદ.
મયાજ્ઞ વિચ્છિન્નિમ્મ મલ્લ માનુ પન્નાસ,
સરિત્ર ગુલ્લત સુલ્લેતદ વિ ભવિવણુ પુન્નાઈ વ્વપસ.

(૫) છવાપુરપાસિત સપિ ૧૮ ગાથા.
ઇમ વિવિદ પપારિદિ વિદિ અલ્લસારિદિ ભાવિદિ જિજ્જુપ્પુ મલ્લસરપ

(૬) નેમિનાથ રાસ ૧૧ કાવાં.
જિજ્જુપદિ સગ્ગિ ભાવઈ લીનઈ નિજ્જુપર આણુ સો વદીનઈ
ન નિજ્જુ આણુ નિરપ્પુ તિજ્જુ એક મલ્લદરિદિ દ્વિવ પરમપ્પુ ૧૧

(૭) સુગાદિ જિનસરિત્ર કુસક—૨૭ ગાથા.
ઇમ ભવગ્ગાવ વિમ્મનવગ્ગિ કામ્મ પલ્લુ નાગિઈ
દેવસનાણી નામ્મ મોહિજ સનમુ પાસિઈ
રિસદ સરિત્ર સથવણુ રસિપ્પોરિદિ તે દેવ
સો સિરિ જિજ્જુપદ સગ્ગઈ સગ્ગ અપવગ્ગુ વિ લેલ. ૨૭

(૮) વાલ્લસરિત્ર—૪૪ ગાથા.
નિજ્જુપદ મેહગિઈ સરણુ ન દેહ સુગર ભલ્લઈસવણુ વિ છવલેઈ.

તેરમી-ચૌદમી સદીનું અપભ્રંશ સાહિત્ય. ૭૯

૧૩૦ કેટલીક નાની નાની કૃતિઓ સધિ યા રાસુ એ નામથી અપભ્રંશ છે. તે પૈકી કેટલીક અત્ર નોંધીએ છીએ —

ચઉરંગ સંધિ—તેમા ૫ કડવક છે. તેમા ચાર શરણુનુ વર્ણુન છે

ભાવનાસધિ—જયદેવ ગણિ (શિવદેવસ્રરિ શિષ્ય) કૃત છ કડવામા છે મારી પાસે મુનિ અમરવિજયજીએ ઉતારી મોકલેલી નકલ છે તેમા ૬૨ ગાથા છે. તેનુ આદિ —

પણુમવિ પુણુસાયર ભુવણુદિવાયર, જિણુ ચઉવીસઠ ઇક્રમણિ,
અખ પડિમોહઠ મોહ નિરોહઠ, કોઠ ભવ્ય ભાવણુ વિસણુ. ૧
રે જીવ ! નિમ્ણુ ચચલ મહાવ, મિદ્ધેવિણુ સયલવિ વજ્ઞ ભાવુ,
નવભેય પરિગહ વિવહ જાલ, સસારિ અતિથિ સહુ ઇદિયાલુ. ૨

x

x

x

x

અંતે—

નિમ્મલગુણુભૂરિહિ સિવદિવસ્રરિહિ પઢમ મીસુ જયદેવમુણિ,
ક્રિય ભાવણુસધી સિમાવુ મુગધી નિમ્ણુજ અન્નવિ ધરઉ મણિ ૬૨

૧૩૧ સ ૧૩૬૧ માં મેરુતુગસ્રરિએ પ્રખ્યધચિંતામણિ વઢવાણુમા રચ્યો છે. તેમા અપભ્રંશ ધણુ મળે છે તેનો વિસ્તાર હવે પછી કરવામા આવશે.

૧૩૨ તેરમા શતકના અંતે તથા ચૌદમાના પ્રારંભે થયેલા આગ-મગજીના જિનપ્રમસ્રરિએ કેટલાક સધિ—દુકા ગ્રંથો રચેલા છે તેમા કેટલાક તો શત્રુજયપર રહીને બનાવ્યા છે

(૧) મદનરેખા સધિ—૫ કડવામા મયણુરેહા સતીનુ ચરિત્ર સ ૧૨૯૭ મા રચ્યુ છે —

એસા મહાસધએ સધી સધી વ સજમનિવગ્સ,
જ ને નમિ નિવરિમિણા સહ સસક્રરા ખીરસજેગા.
ખારહસસત્તાણુઉએ વગિસે આસો અસુદ્ધ છઠ્ઠીએ,
સિરિ સધ પત્યણા એ એય લિહિય મુયાભિહિયં.

બાકુ નબ્તખાનુકે બાવસિય પડિય શુરિ યમુલકિય,
પગામી જામ્મએ બાવિયન્ સંપ્રમાણએ. ૨૦

(૪) મીનિનપ્રભુ મોદરાજ વિજયોદિત ૨૧ આશા.

(૫) દિનકરખાનુક-૪ કાશામાં તેમાં પદ્મ બાપુ રાજમાં, બીજું
જામખંડી બાપમાં બીજું રેવડાની બાપમાં ચોથું ચૂડાની બાપમાં.

(૬) સુકેશસ અરિત્ર ૧૮ આશા.

તેર દુશ્વર વર્ગિન મિરિ વીર વિવિદ મેરખ સ્થાએ,

સંભળ કુલદ અથા પદત ગુણતાળ અબ્દાળ. ૨

(૭) દિનકરુનિ ૨૦ આશા.

(૮) આશરી મુનિ (વેલકલ રાજમાં) ૩૫ આશા.

(૯) ગુરુસ્તુનિ આશરિ (ગુર્ગરી રાજમાં) ૧૫ આશા.

ચોદમા રાજકમાં. ———

૧૩૮ આ રાજમાં તીએના મધો મુઠી આવેલ છે

નર્મદામુઢરી સુધિ. દિનપ્રભ સિધ્ધ ૧૫ ૭૧ આશા મ

૧૩૭૮ તેમ અવખડીન વરિમ, મિરિ દિનપદ્મ પસાવેળ

એમા અર્ધો વિવિધા વિખુલવળગુરુઆરેળ ૭૧

દિનપ્રભામિ અરિત્ર-દિનપ્રભ સિધ્ધ ૧૫ ૨૮ આશા-મ

૧૩૫૮ મોવમ નામિદિ આવમઅરિય રાજ પદમવરીએ બાપાએ,

કવિય આમાવમાએ અમુવળ મ વરિઅરત. ૨૮

અ. ૧૮૦૭ કાસ-દિનકરુનિ ૧૨ કાશામાં.

અબ્દરિહિ કાંતો મોસલુ ૩૮ આશા, કદામ્બ ૫૮ આશા,

શામિભ ૩૩ (૩૩૦) કાંતો પામ-પદ ૬૪ આશા વએરે ૩ ૭૦

૧૩૦૫ આ પુનકમાં અનુક્રમે ૫. ૧૨ ૧૧ ૧૧ ૫૨ કલ્યામાં આખો

છેતને અવખલ (૧ની મુલતી)માં લઈ લક્ષ્ય તેમ છે

૧૩૫ અનુવિદ્યાનિ વિખુલ કલ્યાણક ૧૩ કાશા, રમુલિલક

અરિત્ર ૨ કાશાં લખામિયેક મુનિ ૫ કાશાં, અવતિગુરુમાર

(૯) ભવિયકુડંબ ચરિત્ર-૩૪ ગાથા ૭૬ ચતુષ્પદી દ્રવિડી

ભાષામાં ગવાય છે.

ચઉવધ બધેણુ ધમ ભવિયકુડંબસ્સ સતિય ચરિય,

સેતુજ તિથગએણુ સિરિ જિણુપહ સરિણુ રધય.

૩૬

(૧૦) સર્વચૈત્ય પરિપાટિ સ્વાધ્યાય.

જિણુપહસારહિ જે કર્ધ સુ લહર્ધ મિહિ પવેસુ

(૧૧) મુભાપિત કુલક-૩૨ ગાથા

(૧૨) શ્રાવકવિધિ પ્રકરણ-૩૨ ગાથા.

ધ્યિ આગમવિહિ સાવગધ, પદ દિણુ કિરિયા સાર

જાણિઉ જિણુપહિ રધ કરહ, જિમ છિત્તક સસાર

૩૨

(૧૩) ધમ્માધમ્મ વિચાર કુલક ૧૮ ગાથા

આગમ આણુસારિહિ જિણુપહસરિહિ ધમ્માધમ્મ વિચાર કિઉ. ૧૮

(૧૪) વચરસ્વામિ ચરિત્ર ૬૦ ગાથા સ. ૧૩૧૬

ચદગત્તિ દેવભદ્દસરિ દરક, દુરધ જિણુપહસરિ સમગુણુનરક

નાણિયરણિ ગુણિ કિત્તિ સમદ્, દેઉ વચરમામિ ચરિઉ આણુદુ. ૫૮

સોહગ્ગ મહાનિહિણો ગુરુણો સિરિવચરસામિણો ચરિય,

તેરહ સોહુતરએ રધય સુહકારણુ જયઉ

૫૯

(૧૫) નેમિનાથ જન્માભિષેક ૧૦ ગાથા

(૧૬) મુનિમુત્રત સ્વામિસ્તોત્ર ૧૩ ગાથા

(૧૭) છપ્પન દિશાકૃમારિ જન્માભિષેક ૧૫ ગાથા

(૧૮) જિનસ્તુતિ ૨૪ ગાથા.

૧૩૩ આ ઉપરાંત જિનપ્રબતુ નામ આપેલું નથી, પણ ઘણું કીરી જિનપ્રભનાજ બનાવેલા કેટલાક ઉપગનાજ તાડપત્રના પુસ્તકમાં કાગ્ગો છે —

(૧) ૫૬ પચાસદ્દ દિકકૃમારિકા સ્તવન ૨૫ ગાથા

(૨) મહાવીર ચરિત્ર-૨૪ ગાથા.

(૩) જબુચરિત્ર ૨૦ ગાથા ધન્યાશ્રી ભાષામાં ગવાય છે સ. ૧૨૯૯

દેવપ્રી તે ૧૧ કે ૧૨ મા ચતુર્થા દેવપ્રી થશે એવું અનુમાન થઈ શકે છે

૧૩૪ અપભ્રંશ સાહિત્ય થયું વિશાલ દેવું તેમજે એ આ પરથી પ્રતીત થાય છે પરંતુ દુર્લભથી નાશ પામી ગયેલું થાય છે આદી તે યંયોનાં નામ માત્ર યોગ્ય ઉતારા સાથે આપેલાં છે પરંતુ તેમાં વપરાયેલાં છદ્દો તથા આકરણનાં યંયોનાં વિશે તેમાંથી થયું લખી-મેળવી સમજા સમગ્ર સાક્ષરથી દશ્ય એ પર લખવા હજી હતા પણ તેમનું અક્ષર અવસ્થાન થતાં તે મળી શક્યું નથી. ઉપરના પૃષ્ઠ ૭૨ એનાંજરીવ સાહિત્ય જણાવ્યું છે તે મુજબ તે સાક્ષરશ્રીના નિમિષ નામે ખાસના બંધારે અને આસ કરીને તેમાં રહેલું અપભ્રંશ તથા પ્રાચીન ગૂજરાતી સ્પષ્ટિય (ધરાત ગૂજરાતી સાહિત્ય પરિષદ મારે સંચાર કરેલે)માંથી લીધું છે

મકરણ પ મુ

સોળમી સદીનું અપભ્રંશ સાહિત્ય.

૧૪ સ્વામીશ્વર અગ્નિજ્ઞે ઉપરેશ તરંગિણિ નામનો સંસ્કૃત કવ્ય રચેલ છે તેમાં સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત અક્ષરો પાયાં છે તેમાં લક્ષ્ય ૨૫ હાસ શુદ્ધ અપભ્રંશમાં છે અને બીજા યોગ્ય એવા છે કે જેને અપભ્રંશ અને જૂની ગૂજરાતી-અથવા યા દેસિયેતી જેને જૂની પ્રથિમ સ્વામીશ્વરી કહે છે તેની વચ્ચે સીમા પર મૂકી શકાય. તે પૃષ્ઠ યોગ્ય અવ યંયોને લીધે—

પદ પરિવર્તિત કિ કરમ કિન્નરમ મુખ તાણ
કિ તરિંગિનાં અમુખર, એક સમયે સમાઈ
હરિ મધિ અમમિય ચક્ર કર મિતિય કિન્નર,
હમિય મદિદમિય વદ મેર અમમિય સાવર,

સધિ ૧૧ કડવા આ અથો વિશેષમા પાટણના બહારમા જોવામા આવ્યા છે.

૧૩૬ પંદરમા શતકના ઉત્તરાર્ધમા નીચેના અથો છે

શીલસધિ જયશેખરસૂરિ શિષ્યકૃત ૩૪ ગાથા.

ધૃય શીલસુસધિ ભાવસુઅધી જયસેયરસુરી સીસકય,

લવિઅઉ નિસુણેવિણુ હિયધ હવેવિણુ સિલધમ્મિ ઉજ્જમિ કરહુ ૩૪

ઉપદેશસધિ-હિમસારકૃત ૧૯ ગાથા.

ઉવએસ સધિ નિરમલખધિ હિમસર ઈમ રિસિકર એ

જો પઢઈ પઢાવધ સુહમણિ ભાવધ, વસુહ સિદ્ધિ વૃદ્ધિ લધએ

૧૩૭. પંદરમા શતકના અતમા રચાયેલ

તપ્ત સધિ-સોમસુદર શિષ્ય વિશાલરાજસૂરિ શિષ્યકૃત પર

ગાથામા. આની પ્રતીક લખ્યા સવન્ ૧૫૦૫ ની પાટણ બહારમા છે,

સિરિ સોમસુદર ગુરુપુરુષ પાયપકય હસઓ,

સિરિ વિશાલરાયા સુરિરાયા અદ્રગચ્છવતસઓ,

પય નમીય સીસિધ તાસુ મીસિધ એસ સંધી વિનિમ્મિઆ,

સિવ સુકંખદારણુ દુહ નિવારણુ તવ ઉવએમિઈ વમ્મિઆ પર

૧૩૮. નાનીકૃતિઓ-કેશીગોવિંદ મંધિ ૭૦ ગાથા એ નામનો અથ છે અને આ સિવાય મૃગાપુત્રકુલક ૪૦ ગાથા, વીરજિન પારણુ ૪૭ ગાથા, ઋષભપત્ય કલ્યાણુક ૧૪, નવકારકલ ૩૦, ઋષભધવલ ૨૬, સીતાસતી ૨૦, આરાત્રિક ન્હવણાદિ ૨૦, ચતુર્વિંશતિ જિનકલ્યાણુક ૩૬, લઘુ અજિતશાતિ કવિ વીરગણિકૃત ૯, ચતુર્વિંશતિ જિન પ્રતિમાકોશ ૧૧, જિન ચૈત્ય સ્તવન ૧૫, યુદ્ધિસૂરિ (પૂર્ણિમાગચ્છના) સ્તુતિ, જિનસ્તુતિ ૨૦, વીરવિગ્રહિકા ૧૩, સોમસૂરિકૃત કલ્યાણુક સ્તોત્ર, દાનાદિકુલક, દગ-ડઉ, શાકુન ૩૦, ધર્મસૂરિગણુ, ધર્મસૂરિ બાર માસ વગેરે પરચુરણુ અથો પામણુના બહારમા છે, વળી ખભાતના તાડપત્રના બહારમા મહાવીર ચરિત્ર વગેરે ત્રણુ ચાર દુકા અથો અપભ્રંશમા છે. આ સર્વનો મમય-નિર્ણય થઈ શક્યો નથી, પણ તે પૈકી કેટલાયે તાડપત્રપર લખાયેલા

જસકિતિ વિપુલારિ તુલ્ય જસાઈ ભઈ પૂરદિ પાછમ કબ્બ ભાઈ
 ત વિપુલિતિ સોભા સેઈ મદુ જગત્ત તોડે સર્ઈ ક્રમ સદુ ૫
 ઈક દુષ જદુ ગુલકર જાણવત, નિયુવનણુસાવણુ વિગરત,
 મણિ કુલકર વચ્ચન અસુ, હે વચ્ચણુ સમીક હજર જણુ, ૬
 કલિપ્રતિ બેણુ સસિ સિદ્ધિય જાણુ સર્ઈ કિંકુમ કેવલણુ તપણુ
 જામે સમતમકુવિ મુણિકુ ગાઝણુમક જુ પ્રણિવમદિ મદુ ૭
 નિ રનિય રાગા સદેકદિ, નિયુવતિ મિતિ સિવપિડ દેકદિ,
 ગ્વકસ કુ જુઈ જગ્ગણુ જાણુ, ૭ તારા દેવિકિ કલિય મણુ- ૮
 ઉચ્ચાસિય સાસણુ જાણુ જસિક, જિહાકિ વિમલિય સવત જુલ,
 સિરિ દેવણિકિ મુણિકુ જદુ જકાઈ, જસુ જામ મહણિકુ જાસેઈ પાઈ ૯
 જસુપ્રભિય જાવજાવત જાણુ સમરણુ મિતિ તજાણિકુ જુ ગાળ,
 જિયુસેણુ સિદ્ધસેણુનિ ભયત, પરવાઈ દાપ્પાજાણુ ભયત. ૧૧
 હજ જમુલક નકિ વણી વિજાણુ, તક જામલક કક કોલી જાણુ
 નકિ જુણુપ રણીસા જદુ જકાઈ, જાક સકસ જુમિરિ જાઈ
 તકિ જર નિયુ મરણુક સિવજકારણુક કિક સંજુણુક સમિ જાઈ ૧

—છા સિરિ ગદાજકારિએ મહાકાવ્ય જસકિતિ વિરહએ મહા ભવ્ય
 સિખુ સિદ્ધપાથ સવજુમસણુ સિરિ જકમણુકુસવ જાળમે જામ જાળમે
 સર્ઈ સામણ. ૧ મંચાઈ ૧૧૨.

૧૪૪ ઉઠા મંચોના અતમગન તીએ પ્રમાણે ઉઃ—

ગુજાર દેસક ઉઠમત ગામુ, તકિ ૭ કુલ કુલ જાણુ,
 સિદ્ધક તુ જુલ્લુ જાવજાણુ, નિયુ પામખારિ નિર્દિપણુ જાણુ
 ૧, સુક નિર્દિપ જાણુ દેક ભવ, જે જામ કલિય વિપ્રસિદ્ધિ જાણુ,
 ૧૨ જદુ જાવક સિરિ કુમરસિદ્ધ, કલિપ્રતિ કલિદુ દણુણુ સિદ્ધ-
 ૧૩ મુક સજાવક સિદ્ધપાણુ નિયુ પ્રુવ(ગિ)ણુક જુલમણુ રમણુ-
 ૧૪ ઉવરોડે ઈવ કિયકે મણુ, દલ જુમુણુનિ કિપિ વિસચ્છ મણુ ॥
 જા ગદ કિયાવર સમ્પવિસાવર જાણુક જાવજાણુ જાવજાણુ
 જા જોણુ પચકે દિવક જકાઈ, સારસર્ઈ દેવિકિ મુલતિજાઈ ૨૪

સુહૃડકોડિ થરહરિય કૂર કૂરમ કડક્રિય,
અનલ વિનલ ધસમસિઅ પુહવિ સહુ પ્રલય પલહિય.
ગજ્જતિ ગયણુ કવિ આમભણિ, સુરભણિ સુરભણિ ફણમણિ ધક્કઅ
મામહિ હિમ ગહિમ મગહિમગહિ, મુચ મુછ જયસિહ તુહ
સુદર સર અસુરાહ, જલ પીધુ વયણેહિં,
ઉદય નરિદ્રહિ કડીઉ તીહ નારીનયણેહિ,

૧૪૧ આ છેલ્લો દોહો અપભ્રંશ અને જૂની ગૂજરાતી વચ્ચેની ભાષાનો છે જે રતનમંદિરગણિએ લોખંડપ્રબંધ સ ૧૫૧૭મા રચ્યો તેજ આ હોવા ઘટે તેથી તેમનો સમય સોળમી સદીના પ્રારંભમા છે.

૧૪૨ યશઃકીર્તિંકૃત ચંદ્રખલુ ચરિયમા પ્રારંભના બે પદ્ય પ્રાકૃતભાષામા છે શેષ સર્વ અથ અપભ્રંશ ભાષામા છે આ યશઃકીર્તિંકૃત પ્રાય એજ હશે કે જેણે સ્વયંભૂત હરિવંશપુરાણ, વિમલ(કીર્તિંકૃત જગસુન્દરી પ્રયોગમાલા, યોનિપ્રાભૂત વગેરે ગ્રંથોનો પોતાના સમયમા અનુપલબ્ધ ભાગ જાતે રચી પૂરો કર્યો હતો, અને તે, અને માધુરસ ધ પુષ્કરગચ્છના આચાર્ય ગુણકીર્તિના શિષ્ય ને રધધિના ગુરુ યશ કીર્તિં કે જે જોષાયલ-આલિયરની ગાદી પર હતા તે-બંને એકજ હશે-ને તેમ હોય નો આનો સમય સ ૧૫૨૧ આસપાસ હોવો ઘટે

૧૪૩ ઉક્ત ચંદ્રખલુચરિય ગ્રંથનો આદિભાગ નીચે પ્રમાણે છે —

ભુમિજીણુ વિમલકેવલલચ્છી સવ્વગદ્ધિસ્ય પરિરંભ,	
લોચાલોચપયાસ ચંદ્રખલુસામિય સિરસા	૧
તિક્કાલ વદ્રમાણુ પચવિ પણેટ્ટિ એતિ સુદ્ધાહં,	
તહ નમિજીણુ ભણિસ્સ ચંદ્રખલુસામિણો ચરિય.	૨
જિણુ ગિરિગુહણિગયા સિવપહસગયા સરિસય સરિસુહ કારણિય,	
મહુ ક્લેઉ પસાણિય ગુણહિરવાણિય તિહુવણુજાણુમણુહારિણિય	૩
હુંખડ કુલણુહયલિ પુષ્કયત, વહુ દેઉ કુમરસિહ વિ મહત,	
તહુ સુઅ ચિન્મલ ગુણગણવિસાણુ, સુપ્રસિદ્ધઉ પમણુપ્પ સિદ્ધપાણુ.	૪

નિજગુપ્ત મહારાજ મુખિ જગમિત/૧૪૪ ૬૬ લાકખાતુ પાસિવર્ધિ જિર
 જે પ્રેમસીદસુવ અન્ન વિજય ૧૫ હોમુ વ મળુ ઇંદ કરુ મિર
 ઇંદ કમળ વિજય ૭ દગ્ગિતિ અવપિતર
 નીરત્ત અન્નરામર ને લાંતિ સુકળ ૪૨
 ૭૫ મેકળુ રુપ તપાવિજયર્ધ યા પદ્મમે એદદુ દિગ્ગમ
 અમ અન્નપતુ ગુમવ રોડ મારક પલ્લવ અન્નપતુ મારુ
 સમ્ય સુદમ્ય મુક્ત સુજામ રુપ દુર્ગિ મદાનન બુદ કુસુમરુપ
 અરિદ આક પચ્ચારિય જરમળ પીખિવ અન્નમેવ હાપકમળ
 દિવમદોદ સા કસ કસવળુ, સુરખુર વર ખેવર સુદ સવરળુ,
 દિગ્ગુપ્ત દિદ સમખિગ્ગમ, સુદ સોમ તાવ મત પરિગ્ગમ
 અન્નમેર હાપર્ધ સુદાસિદ સપદમ નિવરેદિ મમામિત
 એદદ પદ્મ-રાજ સાખિગ્ગર્ધ સુવદના વજળુદિ રખિગ્ગર્ધ
 અન્નપતુ અન્નપતુ કિગ્ગર્ધ મિગ્ગર્ધ મન્નક પવેસખિગ્ગર્ધ
 સીસસસિસ ખારદિ મિગ્ગર્ધ એમ પવેસ અન્નપતુ

ધવા.

સોદાનસ સુકકક, તેની ગુરુગત, નામ રિસિદવ સિદ્ધ મર્
 અન્નપતુ સુકક પદ્મ મદાન રોડ રુદ્ધ સુનિદુ મર્

૧૪૭ આ અન્ન પદ્મ નામ રાજાને કાર્યકર્તા મુખર્ધ તરફથી ૧૪૨૭
 માં મુદિત કરેલ છે તેની પ્રત્યાવનામાં નાતુરામ પ્રીતીશ્ચિ અન્નપતુ છે
 કે-૨૪/૬ મિત્રા રમેશ અન્ન અધીનો તમેજ અન્ન અન્ને છે -મીપામ
 અરિય પ્રદુન્નપરિય, જનસમ કારણગુણોદ્ગમી રાજાથી (૩)પર્યેપરેય
 રાજામાં અન્નપતુઅરિય કરકટુઅરિય-આ સર્વ અધી જળ અન્નપતુ
 આપામાં દસી એમ અન્નપતુ છે

૧૪૮ આ પેલા રુદ્ધગુપ્ત મીપાસઅરિય અને એક બી-ને
 અન્ન નામે સમ્મન ગુણનિદાણ મુખર્ધના મિત્રક પન્નાવામ અન્નપતુ
 અન્નપતુ તેવા ને અન્નપતુમાં છે તેમાંથી નમુના આપીએ છીએ

—૪૫ સિરિચંદ્રપદ ચરિત્રે મહાકર્ષ જસકિતિ વિરધએ મહા
સિદ્ધપાલ મવણબુસણે સિરિ ચંદ્રપદ મામિ જિવ્વાણુગમણો જામ
એયારહમો સધી સમ્મતો ॥૧૧॥ અધાત્ર ૩૦૦ (?) એવ સર્વ ૨૩૦૬
સવત્ ૧૫૬૯ (?) આવણુ વદિ ૧ શનિ દિને

આ અધની પત્ર સખ્યા ૭૪ પ્રતિપત્તમા લીટી ૧૩ કશ્મનગરના
દિગમ્બર જૈન મંદિરની પ્રતિ પ્રાચીન અને અર્જુપ્રાય છે.

૧૪૫. સિહસેનનુ મહેસર ચરિત્ર્ય મેઘેશ્વર ચરિત, હજી
અપ્રકટ છે તેને 'આદિપુરાણ' પણ કહેવામા આવ્યું છે, એક સધિને
છેવટે 'મહાભવ્ય-ખેમગી-સાહુ-જામકિએ' એમ જણાવેલું છે તે પરથી
જણાય છે કે તે ચરિત ખેમસિહ યા ખેમરાજ માટે લખ્યું છે,
કવિનુ બીજું નામ 'રઘુ' હતું તે હરસિહ સિધધનો પુત્ર અને
ગુણકીર્તિ શિષ્ય યશ કીર્તિનો, શિષ્ય હતો આ યશ.કીર્તિ જ્વાલિયરમા
ઈ. સ. ૧૪૬૪ (સ. ૧૬૨૧ મા) રાજ કરતા તોમર વશના કીર્તિ-
સિહ રાજના સમયની આસપાસ વિદ્યમાન હોવાનું જણાયું છે તેથી
સિહસેન યા રઘુએ પણ તેજ સમય આસપાસ આ ગ્રંથ રચ્યો
હોવો જોઈએ. પોતાના ગ્રંથમા તેણે ગુણાકર, ધીરસેન, દેવનદિ, જિન-
વરસેન, રવિષેણ, જિનસેન, સુરસેન, દિનકરસેન, સ્વયંભૂ, ચૌમુહ અને
પુષ્કયત (પુષ્પદત) નો ઉલ્લેખ કરેલ છે

૧૪૬ રઘુએ એક બીજું નાનું કાવ્ય દહલકખાણુ જયમાલ
(દજલાક્ષણિક જયમાલા) રચ્યું છે તેમા સર્વમળી ૬૮ અપભ્રંશ ગાથા
ઓ છે—જૈનધર્મના દશ પૈકી દરેક લક્ષણ પર ૬ થી ૭ આપી છે. રઘુ-
ધુની આ બંને કૃતિઓ સિદ્ધ કરે છે કે અપભ્રંશ ભાષા વિ. સ. ૧૬
મા સૈકા સુધી દિગમ્બર જૈનોમા પણ સાહિત્યના વાહન તરીકે ચાલુ હતી.
આ નાના કાવ્યનો અતભાગ આ છે,—

બાહિરકસેદિય સુહ ગંખહુ, પરમ બજુ અખ્ખતર વિકખહુ,
એણુ ઉવાએ લખ્ખમ સિવહર, ધમ રઘુ બહુ બણમ વિણુય યર.

અહ સેવિય રાજ હો લખિ સહાય હો સવસુ મરિયુડ સુહવા
કુવલમ આસપસલ તમણિવણસલ ઉવડ અરિયલ (૬) કિમવા

—છમ પદિતસિરિ જામિન હસલ વિરમમ વર્તમાણુએ પમડિયમ
વમ રસમએ મેલિયજામવચરિયે મલિયલ નજમલુદરણે સપાદિવ
હોલિયમમ હવણુદરણે લુદસિરિનિવાહ સમયો જામહકુમાર નમુજાન
વજલણે લુમ જુમો સપિ પરિએડ સમમયો સપી ૬

× × × ×
સોલુહુ ને સિમમણિમવજુ વીરચરિતુ વિમલુ મમ હવણુ
સોલુહુ ને સિહમ સિહમમ રસ રસુ ને પમ પમાર્થ
ને પમમ પમરેવિ સુમમલ મણિ સદલુ હરેઈ સુાવલ
લુહુ દેવરાવ લુલુ મર હોલિયમમ હવણુ ઉવજુમર,
એહ ચરિત નેલુ વિચારલે હેલવિ વિ મલિયલ ઉ વમરિય.

૧૫૮. આના અતમાં નીચેનું આપેલું છે—

આમક સામક સાક સુમહુલુહુ સમજાલુ નજમલુ લુવણુલુહુ
હોડ મિરાઈ સલિય કુલ મડલુ, મળલુ નલુ દુહ રોર વિહડ્ય
હોહ સત સવલ પરિવારક મલિ પવુડે મુરવન મારક
પરમલુદ મુલિલુહુ મલિહુ, ચરલુ સરલુ મર હા હરિમિહુ
■ હીજુહુદ હવરસુદ પડ વિરમલ સમમ અલિયુદ
■ સુમજુલુ દેવિ નજસરી મહુ અવસહુ જમલ મડરી.

મવા

સમમમ પવણુ વિમલ સુહણુ સિયલુત હો નિલુ ઉં કુ
ન હોમ સમજુડ હઈ મણિ નવજુડ ત સુહ જમિ હરિમિહુ

—છમ સિરિવર્તમાલુ ઇવાદિ—એવારકમે સપી પરિએડો સમમમ. ૧૧

૧૫૨ આની પ્રત સર ભાંડારકર ઇન્સ્ટિટ્યૂટ—પૂનામાં છે તે તેમાં
એવડે એમ છે કે પ્રતિબી મેલિય ચરિત સંપૂર્ણ. સવત્ર ૧૭૧૬ ર્ષે
માતલુ વદિ ૫ મય અપરાધિસમએ મી પાસમ નમરિ રથાને સિખિત
અમ કૃપસાચર તદિસમ સિખિત પદિત મુદરસા મી.

શ્રીપાલચરિત્રનો આદિભાગ

મિદ્ધ સુપસિદ્ધ વસુગુણિદ્ધ દિયષ કમલ ધારેવિ શિર,
અઝમમિ પુણુ સારઉ નુયસયસારઉ સિદ્ધચક્રમાહપ્પવર.
છાગે માહ હુ વમિ અલિક્કિ, મુણિવર ગુણુમાવર્ન શિંગસકિઉ,
વાટૂ સાહુટુ પુત્ત ધુરધર, જિણુણાહહુ પપપયરહ મહુયર.
દિવચદ્દી બજ્જિ પુણુ ને વર, દણે તિવિહપત્ત પોસણુયર,
ક્રમસિ ધણુદેણુ, સમાણુઈ, મોહધ મદિયલિ ઉણુધમાણુઉ.

૧૪૯ સમ્મત્તગુણુ નિદાણુમાથી.

સિવ પયસુહ સાસણુ, કુણુયવિણુસણુ તિજયપયાસણુ ભયહાણુ,
પણુવિવિ સદ્વસણુ દુગ્ગયભસણુ વિહુણિય જમ્મ જરામરણુ.

—ઘસિરિ સમ્મત્તગુણિણિહાણે સવેય નિઝવેમ ભાવ સુપહાણે
સિરિ બુહ રઠધૂવિરઘએ સિરિ અધાદિવ કમલમીહણામકિએ શિરકસ્વા
ઉવગૂહણુત ગુણુવણુણેણુ હામ તીએ સગ્ગો ધમો સિદ્ધો.

x x x x

ણુદઈ વીરજિણેસહુ સાસણુ, લોયાલોયસરવ પયાસણુ,
ણુદઉ સ્પરિચરિત ચરતઉ, મિરિ જમકિત્તિ મહાતવ તત્તઉ.
ણુદઉ વસુણાહિઉ વસુધારઉ, ચણુવણુસ્સ સતિ પયચારઉ,
ણુદઉ સયલુ મહાયણુ સારઉ, યયણિય માયર કલિમલુ હારઉ.

૧૫૦ શ્રેણિક અરિત્ર (સેણિય ચરિય) જયમિત્ર હુદ્દલકૃત 'સિરિ
વરૂમાણુ ક્વંમા અતર્ગત છે તે અપભ્રંશ ભાષામાં છે. તેમાં ન્યા
પ્રત્યેક સધિ સમાપ્ત થાય છે તેમાં છેલ્લા ધત્તા છદમાં 'હરિઈદુ' એ
કવિનું અક્રિત નામ આપેલું છે. તે સધાધિપ (સધવી-સધી) હોલિ-
વર્મ્મા-હોલુ માટે રચેલું છે. અને તે હોલિવર્મ્મા, અને રઘુએ દશલક્ષણુ-
જયમાલામાં ઉલ્લેખિત ખેમરાજના પુત્ર હોલુ-અને એકજ હોવા સંભવ
છે તે હોય તો આનો સમય સોળમી સદી ગણાય
પણુવેવિ અણિદ્દહો ચરમ જિણિદ હો વીર હો દસણુણાણુ વહા,
સેણિય હો હુરિદ્દહુ કુવલયચદ હો શિ સુણુહો ભવિય હો પવર કહા.

આમંત્રી પહેલી બે બીજા કરતાં લાંબી છે કારણકે તે દરબાર બે સપ્તિ
 છે શેકિલિ વિધાન કથાના કાર્યનું નામ દેવનાંદિ મુનિ છે બીજી
 કૃતિઓના કાર્ય સમયી કષ્ટ જણાવું નથી.

૧૫૬ સુખમ (સુખમ) દસમી કથામાંથી નમુનો

નિવૃત્ત મંદીવીસ લુનેપિલ્લ, દિવર્ધ પારેપિલ્લ, દેવવલ્લ મંદીવીસલ
 પુલ્લ રુલ્લ આદ્યસમિ ખમ્મુ પચાસમિ, વર સુખમ દસમિદિ મલ્લ

જલ્લિ દેવુલ્લ લેલ્લ, મુલ્લિલ્લ વિશેલ્લ, બિલ્લ જર મરલ્લ વિરલ્લલ્લ
 જલ્લિ હસિલ્લ વિલ્લલ્લ, પુલ્લલ્લ લુ પલ્લ તલ્લિલ્લિલ્લ મલ્લ દિલ્લલ્લ
 શેકિલિ વિધાન કથામાંથી

નિવૃત્ત વલ્લેપિલ્લ, જાલ્લ પારેપિલ્લ, કિલ્લ વલ્લિ ગુર જલ્લિલ્લ
 શેકિલિ ઉવલ્લલ્લલ્લ દુરિવલ્લિલ્લલ્લલ્લ, રુલ્લ આદ્યમિ લિલ્લ સપ્તિલ્લ.

૧૫૭ આ સિવાય કિમ્બર જૈનનાં જાપજલ્લલ્લ સુરતની ગુલ
 રાત્રી પરિવર્તમાં મુદ્દામાં હતાં તેની તોષ લખલ્લ તેને સમય નક્કી નથી
 તેથી તેના રીપોર્ટના ખરિલિલ્લમાંથી જોય છે તેમ જાન મુદ્દેલ્લ છે

આદિલિલ્લલ્લલ્લ (૧) વીર કિલ્લલ્લલ્લલ્લ જલ્લલ્લ છે
 વલ્લુમલ્લ જલ્લ જલ્લલ્લેલિ જાલ્લે કિલ્લિલ્લ જલ્લલ્લ વિલ્લિલ્લલ્લ જાલ્લે
 સમ્પલ્લેલિ જાલ્લલ્લલ્લલ્લ મલ્લુ, જલ્લ જાલ્લલ્લલ્લલ્લિ જાલ્લલ્લ સુરેલ્લ
 લિલ્લ મિર સિલ્લરિ તલ્લ લેલ્લલ્લ. ૬. જાલ્લ-વિલ્લ-જાલ્લ-જલ્લ-જલ્લ-જલ્લ-જલ્લ,
 જાલ્લેલ્લિ જલ્લલ્લ સિલ્લલ્લલ્લલ્લ, જલ્લ જાલ્લેલ્લિ વિલ્લિલ્લલ્લ પલ્લલ્લ
 જાલ્લલ્લ લિલ્લેલિ કિલ્લલ્લ લામ, જલ્લ સલ્લ પલ્લિલ્લ દિવર્ધ જામ,
 લા જાલ્લલ્લ લાલ્લ પરિલ્લિલ્લલ્લ, તે મિર જાલ્લુમ્મલ્લિ જાલ્લિલ્લલ્લ
 જલ્લલ્લલ્લિ જાલ્લિ જાલ્લુ જાલ્લિલ્લ, મિરિ કિલ્લિલ્લલ્લ સુર સમ્પલ્લ તલ્લિલ્લ.

ખતા.

પરમેલ્લિ જાલ્લલ્લલ્લ, જિલ્લજામ સાલ્લલ્લ, કિલ્લે વલ્લિલ્લ જાલ્લ ગુલ્લ
 નિવૃત્તલ્લલ્લેલિ જાલ્લે, જલ્લસિ દિવર્ધલ્લે, યુલ્લ જાલ્લુમિલ્લ પુલ્લેલ્લ જાલ્લુ,
 જાલ્લ વલ્લુમાલ્લ સિલ્લ કિરિ પલ્લલ્લ, લાલ્લેલ્લ જાલ્લલ્લલ્લ વિલ્લલ્લલ્લલ્લલ્લ
 જાલ્લ મજલ્લ પુલ્લલ્લ નિલ્લલ્લલ્લ સમ્પલ્લ, જાલ્લ લેલ્લલ્લલ્લિલ્લ જાલ્લુ ગુલ્લ પલ્લલ્લ.

૧૫૩. દિગંબર નિત્ય વિધિમા ૪૦ ગાથા વપરાય છે તે શુદ્ધ અપભ્રંશમા છે તેમાની ૮ દેવજ્યમાલ ૧૩ શાસ્ત્ર જ્યમાલ, ૧૩ ગુરુ જ્યમાલ અને શેષ ૬ પચપરમેષ્ઠિ જ્યમાલ થાય છે. તેમાની પહેલી તો અગાઉ જણાવેલ પુબ્બદન્તના યગોધર ચરિત્રમાથી ઉદ્ધૃત કરી લીધી છે અને બાકીની પણ સંભવિત રીતે જીજ્ઞામાથી લીધી હોવી જોઈએ, પણ ક્યાથી લીધી તે હમણા જાણી શકાય નથી

૧૫૪ તેના નમુના નીચે પ્રમાણે છે —

દેવજ્યમાલ

વત્તાણુદ્રોણે, જણુધણુદ્ધણે, પદ્મપોસિઉ તુહુ ખત્તધર

તુહુ ચરણુ વિહાણે, કેવલણુણે તુહુ પરમખ્યઉ પરમપર ૧

જય ગિસહ રિસીમરણુભિય પાય, જય અગ્નિય જિયગમરો સરાય,

જય સંભવ સંભવ ક્યવિઓય, જય અણિહદણુણુદિય પઓય. ૨

શાસ્ત્રજ્યમાલ

સપ્ત સુહકારણુ, કમ્ભવિયારણુ, ભવસમુદ તારણુ તરણુ,

જિણુવણિણુમરસમિ સત્ત પયામ્સમિ સગ્ગમોકખ સગમકરણુ ૧

ગુરુ જ્યમાલ

ભવિયહ ભવતારણુ, સોલહ કારણુ, અજ્ઞવિ તિત્યયરત્તણુ હ,

તવ કમ્ભ અસગઈ, દય ધમ્મગઈ, પાલવિ પચ મહાબ્બયહ. ૧

પચપરમેષ્ઠિ જ્યમાલ

માણુયણુ ઇન્દ સુરધરિય છત્તયા, પચ કલ્લાણુ સુકખાવલી પત્તયા

દંસણુણુણુ ઝાણુ અણુંત બલ તે જિણુ દિંતુ અમ્હ વર મગલ ૧

—નિત્યપૂજા (જૈ. ગ્ર. ૨. કા. મુખ્ય)

૧૫૫ જસતસાગરના જૈન મંદિરમા એક હસ્ત પ્રતમા નાની ૩૭ સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત કૃતિઓ છે તેમા ૧૦ અપભ્રંશ છે નામે સુઝધ દસમી કહા, રોહિણિ વિધાન કથા, મુક્તાવલિ વિધાન કથા, અન-તાવતા કથાનક, નિદોષ સપ્તમી કથાનક, પાશપદકહા, જિનપુરદર કથા, ઉદ્ધરણુ કથા, જિનરાત્રિ વિધાન કથાનક અને મોલહકારણુ જ્યમાલ.

રેખાશિખા એ આમ છે (તમા બીજાં હરો જણ છે) એક શરોશ્વર-
 નરના છે કે જે એ પોતાનો દાદામાં શરદ્ધ એ પ્રમાણે નજીવ છે
 અને બીજાં કુલ્યાભાર્યપદનો છે અને બીજાં અવતરણમાં છે

૧૬૦ શરદ્ધમાંથી નમુના—

પરદિ જરૂરી દાવ નથી કરોદિ બાપની બંદા મળી
 આશિષ નીચી આ નમોથી કરોદિ ખુશ ખુશમાં નમોદી
 રહીનડી આ મ નિ રો દોદળાજી જે મસિત નમો
 જુ માર દુર્ગ (અ) જપાલિય કે : અહોદિ નમો દિલ્લિય પસે
 આપણુ વાલિય મારજી વસેસે

જરૂર નમા નિજ દુર્ગ મુઠી તા રાજા વિભાસ
 આપણાં અમલો સિદ્ધિ તા જુજાર નિવજા
 વિચારો અમલો દિલ્લ મારજી તા કરિય તુરમ
 જલમ આજીજી દુર્ગ નમો તા કરિય તુરમ
 એક શરદ્ધ બન્યા અવતારા ૥૬૫ મુઠી દિલ્લિ ન આજમ
 તમરજીજી જમા જુ તાજ થર કેવલ મારજી ૨
 એક જામો નિજાજીજીજી બહુ ન મ ન જામ
 એક મારજી વિરજિયા નિર્મલમય પદિજા
 પરદિ મ થાકુ મ નમો જા જરૂર તા મુજ પરિજાજી
 અમલો જિરજર મારજી દિલ્લ કરિ આ કરિ નિજાજી
 જુ મરે જુ મરે તા તરિ દિલ્લ એક પરિજાજીજી બો
 નિ નવમિત મારજી કરે અવિજા ૬૭

૫. ૧૧૮

૬. ૧૧૯

૧૧૧ કુલ્યાભાર્યમાંથી —

૧૫૮. નિશિભોજન સખધે એક કાવ્ય છે તેના નમુના
 ને ધમ્મ કરમ, નિણુણાહુણવમ, હાસ સાવઉ જણે અપ્પાણુ ચવમ,
 નેણુ વિરય નિહિ ભોયણુ કરેમ, મણુ ખચિવિ ઇદિય શિર્ણિણુવિ
 રયણિ ભુજતહ દોસુ હોમ, ઐરિસુ મુણિવર જપતિ લોમ,
 જહિ ભમમ ભૂયર ખસિ રમતિ, જહિવિ તર મેયઈ સંચરતિ.
 જહિ દિઠ્ઠિ ન પસરમ અધુ જેમ, તહિ ગાસુ સુદ્ધિ ભણુ હોઈ કેમ,
 કિમિ કીડ વયગઈ નિઝ ગુરામ, પિપ્પીલમ ડસઈ મહરાઈ,
 ખનનુરમ કણુ સલામયામ, અવરમ શવઈ બહુ સયામ,
 અણુણુ શિસિ ભુજત એણુ, પસુ સરિસુ ધરિઉ અપ્પાણુ તેણુ.

*

*

*

*

ધત્તા

ને ભોયણુ ભખમ, અપ્પુણુ રખમ, માણુ ભઉ જડપુદ્ધિ ગમમ,
 બાહિહક દતઉ, અમ વિલવતઉ, બહુ સસાર પરિભમમ. ૭
 જહિ વધરિ ભેય બહુ સચમતિ, તહિ રયણિહિ બુહુ ભોયણુ ન લિ'તિ,
 વસિકરણુ દિણાયઉ વગ્વ વાલુ, નાણિજ્જમ પયડઉ હુવિ વિસાલુ

*

*

*

*

પુણ્ણે શુઉ શિવ્વાણે નામ, ચોરાસિ મારિ કમ્મવણુભામ,
 પુણ્ણે પુરદર હવમ સગ્ગે, પુણ્ણે પન્નજલિય ન દહડ અગ્ગિ
 પુણ્ણેણુ હોતિ ચક્કવધરાય, પુણ્ણે હુ લગ્ગહિ સમરે ધાય,
 પુણ્ણે સિહાસણુ ચમર ધારિ, કરે કણુયદ્દુ પડિહાર આરિ,
 પુણ્ણે રહ ગય ધડ તુરય ચદ્દ, ધય સિધ ભેરી નીસાણુ ઉદ્દ

ધત્તા

ધણુ ધણુ પહુતાણુ જણિમ્મલું તણુ, જાણુણિ જાણુણુ સુય સોયરમ,
 તે ધમ્મપહાવે નિણુમય ભાવે, લહઈ શુઉ સોખમ વરમ.

૦ ૧૫૯. દોહાકોશ એ અથ ડા હરપ્રસાદ શાસ્ત્રીએ પોતાના બગાલી
 અથ નામે 'બૌદ્ધગાન ઓ દોહા' મા પ્રગટ કરેલ છે તેમાં અપભ્રંશ ધણું
 છે, અને તે શાસ્ત્રી તેને જૂની બગાલી (બાગલા) ગણે છે. આ

others rightly called Prakrit might still contain some Apabhramsa's quotations and stories of value from both the linguistic and literary points of view. It is also likely that the treasures at Patana, Khambhayat and other strong holds of Jainism might contain Apabhramsa's works yet unknown even to their blessed possessors. It is the duty of all right-minded Jains to make such works available to scholars who would publish them according to approved methods and subject them to literary and historical criticism." Prof. Gune's Introduction to Bhavīśayattā Kāvya.

—ને દાહ શુન સદિન દેવાન છે તે અને ખાસ ફી
 નેતેનું શુન સદિન—અર નેમજ અપ્રાપ્ત જનમાં પત્તુ દીનપી અપ
 પ્રાપ્ત સદિન દાહનું છે કેટલાક મવા કે ૭ મંથમુખિયા—દીપ્ત
 સ્વપી ગીત પ્ર ન તરીકે નિર્વિદ્ય છે ન અપ્રાપ્ત તરીકે નીકળી અપ્રે
 મિત મુખ્ય છે આ ની ન વધારવને મિત્રાચાર શુન પ્રધેમાં
 કેઈ અપ્રાપ્ત અવગણ્ય આ અપ્રાપ્તિના તમજ સદિનની દરિયા
 મન્ન પદવપી સ્વભાવ જન દાહ એ જન સદિન છે કે પદવ
 ખજાન આ નીન નેતરખના કેટલાકના અધારમાં કેટલાક એવ
 અપ્રાપ્ત મવા દાહ થકે કે ૭ની દાહ મુખી નેત્ર કળગેયરને
 જન સદિન ન દાહ મુખી પાત્રદરિયાદ નેત્રની એ દરજ છે કે
 અપ્રાપ્ત મિત્ર પદિતને દસમ કાશ કે નેત્રો આન પદિતર
 તમેને દાહ કરે આ તમાપર સદિનવિત્રાક નેમજ મિત્રપ્રિત
 વિત્રાક કરે (શ્રી ગુણી અવિસંગ દાહ પદની પ્રત્યક્ષા પદી)

એકક ન કિન્નર મતુ ન તંતુ, શિઅધરણિ લાઇ કેલિ કરંતુ,
શિઅધરધરિણી ભવણ મન્નર, તાવ કિ પચવગ નિહરિન્નર. ૨૮
પૃ. ૧૨૧

એસ જપહોસે મડલકમ્મે, અનુદિન અચ્છસિ કાહિઉ ધમ્મે,
તો વિણુ તરણિ નિરંતર નેહે, વોહિ કિ લાહધ એણુ વિ દેહે ૨૯ પૃ. ૧૩૧
જિમ લોણુ વિલિન્નર પાણિએહિ, તિમ ધરિણિ લાઇ ચિત્ત,
સમરસ ભઈ તકખણે, જઈ પુણુ તે સમ શિત્ત ૩૨

૧૬૨ ભારતના પૂરા-છેક પૂર્વભાગ-બગાલમાથી આ ગ્રંથ મળી આવે એ હકીકત ઉપયોગી છે અને મહત્વપૂર્ણ છે તે એટલું બતાવે છે કે સરકૃત અને મહારાષ્ટ્રી પ્રાકૃત સાથે અપભ્રંશ કેટલીક સદીઓ સુધી તાપીના ઉત્તરના સમસ્ત હિંદના ચારે ખુણામાં સાહિત્યની ભાષા હતી. તે સાહિત્ય શુગાર તેમજ ધર્મ-મય હોવાથી લોકપ્રિય થયું જણાય છે. તે ગ્રંથ એ પણ સિદ્ધ કરે છે કે તેની ભાષા પશ્ચિમની અપભ્રંશ-વિશેષ સંભવિત રીતે મહારાષ્ટ્ર અપભ્રંશ હતી કે જે મહારાષ્ટ્રી પ્રાકૃતની પેઠે એટલી ઉંચી કોટિએ લઇ જવામાં આવી હતી કે સાહિત્યની શિષ્ટ ભાષાની ગિયતિએ લાવવામાં આવી અને તેનો ઉપયોગ પશ્ચિમ અને પૂર્વના કવિઓએ સરખી રીતે કર્યો છે.

૧૬૩ જૈન ગૂર્જરકવિઓમાં તેમજ પદ્મ-મોળમી સદીના આવેલ સાહિત્યમાંથી અપભ્રંશને મળતું-જૂની ગૂજરાતી ભાષાનું સાહિત્ય છે તેના નમુના અત્ર આપ્યા નથી

૧૬૪. આ સર્વ અપભ્રંશ સાહિત્યનો વિભાગ તેના નમુના-ઉદા-હરણ સહિત આપ્યો છે તે પરથી વિશાલપણે અપ્પ થયું છે કે —

“Under the so-called Prakrit literature, especially of the Jains with published and unpublished, much valuable Apabhramśa lies buried. Some works, which in the catalogue are simply dubbed prakrit, might turn out to be Apabhramśa, and

વૈષ્ણવસ્થાનો સમાત છે તે જ પ્રમાણે તે પોતાનાથી જાળના સખ વૈષ્ણવસ્થાનો ઉદ્ભવ છે પોતાથી પહેલાના જે વૈષ્ણવસ્થાનાં નામ તેણે, મતભેદ બતાવવાને માટે થા ૮૫૦૦૦૦ આખાં તેનાં નામ માત્ર પણ રહી ગયાં, બાકીનાં નામોનો પણ પતા નથી પૂર્વાશરોની જે સમયો તેણે પ્રચલિત સમજી લઈ લીધી તે રહી ગઈ બાકીના જૂના સિદ્ધ પાણિનિની નવી દેશવાલની મેદરો આમળ કેવળ જાણે જ્યાં નાસી ગયા, પહેલાનાં બાકીસ્થાનો એકદમ અભાવ જોઈને કોઈ એવી કલ્પના કરે છે કે પાણિનિ સ્વભાવમાં જે વૈષ્ણવસ્થાને દર્શાવતો મરો તેના મર્યાદા બાજુનો મરો, કોઈ કહે છે કે સિવજીના દુકાર-વળગી જે પાણિનિના કુમલ પાસની દિશાવત ઉપર અસાધ્યમાં આખાં દત્તાં તે નહિ થયાં, કોઈ કહે છે કે સર્વ વૈષ્ણવસ્થા વિશ્વામિત્રની મ્યુત્પત્તિ થિ થ્યો અમિત સુખ એમ કરવાથી વિશ્વામિત્રના સાપભજનન મલ્લ બગારે પાણિનિએ મિત્રે ગળી સુત ૧-૩-૧૩ એમ કહી તેની ખુદામલ કરી તેથી તેનો વર મેળાઓ. પાણિનિને અન્ય બાળવાની કે સિવોત્તમ થા વિશ્વામિત્રજીવની નજર નહોતી સ્વયંસેવ પોતાના તેમની આમળ થી ન બાકીસ્થા રહી ન સમા

હોમચક્ર

૧૧૧—શીલેન્દ્રજી બાકીસ્થા સિદ્ધહોમચક્ર શબ્દાનુસાર સન થા સિદ્ધહોમ કોવાય છે સિદ્ધસન અપરિધને માટે બનાવ્યું તેથી સિદ્ધ અને હોમચક્રુ ક્રેવાથી દેમ? આખાં ચાર ચાર પદોના આઠ અખાવ છે અને તેમાં અગત્ય ૪૫ સુત છે સીલી કૌમુદિઓ નથી છે અર્થાત્ વિશ્વવિભાગથી સુત્રોનો કમ રાખેલો છે સાધે સાધે

૮ આપિ સારી ૧ ૧-૨૨, કમરવ ૧-૨-૨૫, માગ્ય ૮ ૩-૨ માગ્ય ૭ ૧-૭૪ આકરમંજુ ૧-૧-૧૩ ભારતીય ૭-૨ ૧૦, સાધવાન ૩-૪ ૧૧૧ સામ્ય ૧-૧-૧૧ સેનક ૫-૪-૧૧૨, કૌટિલ્ય ૧ ૧ ૧૨૩ ઉત્તરી (કૌટિલ્ય) ૪-૧ ૧૫૩, ગાધ (બોધા) ૮ ૩-૧ ૪ ૧૫૧ (આખા) થા બુદ્ધ ૪-૧-૧૭

વિભાગ ત્રીજો.

હૈન યુગ.

પ્રકરણ પહેલું.

હૈમચંદ્રણનું વ્યાકરણ.

પાણિનિ.

૧૬૫—“શોભના સ્વલુ પાણિનિના સૂત્રસ્ય કૃતિ-
(પતંજલિ ૨-૩-૬૬)-સંસ્કૃત વ્યાકરણમા જે યશ પાણિનિને મળ્યો
તે કોઇના ભાગ્યમા નહોતો. એવું સર્વાંગમુદ્ગ પૂર્ણ વ્યાકરણ કોઈકાલમા
કોઇ ભાષામા બન્યું નહિ. મહામહોપાધ્યાય હરપ્રસાદશાસ્ત્રી એમતો
કહે છે કે ૭ મેકડોનલે (મુખ્યાનલાચાર્ય) હાલ પાણિનિ જેવું જ
વૈજ્ઞાનિક વ્યાકરણ ક્વત્ર રીતિથી બતાવ્યું છે, પરંતુ આ વ્યાકરણની
રચના પાણિનિના વ્યાકરણ હોવાથી જ સભવી વિલુ આકાશ, સમુદ્ર
કે વિષ્ણુની પેઠે પાણિનિના વ્યાકરણનું માપ ન ધક્કતાથી કે ન ધ્ય-
તાથી થઈ શકે તેમ છે તેતો તે જ છે. એમ કહી શકાતું નથી કે
તે આવું કે આટલું છે જેમ પાણિનિ પોતાની પહેલાના સર્વસંસ્કૃત

૭ The Professor's Vedic Grammar is unique work in so far as he has done it without Panini's Vaidika Prakriya He has evolved the grammar from the language itself and is as scientific as his great predecessor Panini

—એશિયાટિક સોસાયટી બંગાલના વાર્ષિકોત્સવ વખતનું પ્રમુખ
તરીકે આપ્યાન.

ગતિ દલી. ૧૦ પૃથ્વીરાજ સસાના કર્તા, દિદીના ઇતિહાસ લેખકને
એવું કહીને ચક્રમાં નાંખી મેલેલ છે કે

૫૨ બાપા પુરાન ચ પુરાન કવિત મયા. ૧૧૧

અને તેઓ બાપા પાનખી બેસવાડી, સનસ્થાની સંખત ૬૨ છે
જોમણીસમી સદીનો ગુણનો કવિ-વરભાષકરનો કર્તા-મીપણ ચારણ,
સુરભાષ ૫૪ છે બાપાઓ મુને પદી મેલેલો જોમ નાણાવે છે ૧૨
શામળા, ૫૪ જોમ છે બાપામાં નાણાવે છે કે—

સ રુદ્રાચલ સરસ મામળી મોડે મુને

ચાલેરી શુભનીપ, બાપામણી તે મુને,

દેથી બાપા જામ, પિયામી જાને પ્રતિ

ચારણ બોધી બાપ, સનધારે શુભ રીતે,

જે ખડે બાપ ને જોમણી, પારી જોતાં ધમ છે

કવિ રામભાષ સાસુ કહે બોધી તેના જાણ (બાણ) છે

૧૬૮—તો આ છે બાપાઓ સનધી શુ ખડખડ છે ?

સંસ્કૃત પ્રાકૃત જોમ શૂરસૈની તલુપમણ

તતોડપિમાગળી પ્રાકૃત પૈયાળી વિશાળાપિ જ

—સરુત, તેમાળી પ્રાકૃત, તેમાળી કિતપુન શૌસ્તેની,

તેમાળી પ્રાકૃત, પહેલની પ્રાકૃત પથાળી અને દેસળ જે છે જા.

૧૬૯—માલુમ પડે છે કે પ્રકૃતિ સનધા બાપમાં જામ જાળી

તત બાળત તલુપાવા અને તત. બાળીની જાળના જામ પ્રકૃતિનો

૧ વાલ્યેડપિ કીકાલિતતારકાણિ

ગોર્વાણ વાલિયુપકારકાણિ ।

જાવેતિ સોમૈશ્વરર્મજનસ્ય

જળાં ગિરો શક્તિમતો વર્ણાસિ ॥

—પૃથ્વીસુતનિર્ગમ પ્રથમ સર્ગ.

૧૧ જુનો કહેરી મહાસુતનો લેખ પ્રતિષ્ઠા ૧૯. ૩ ૫. ૧૧૪-૭.

૧૨ મેળા શ્રીકલ્યાણી પીઠામાંથી લેખ.

તેણે પોતાની ટીકા નામે બૃહદ્વૃત્તિ બનાવી છે હેમચંદ્રનો ઉદ્દેશ સરલ રીતિથી પોતાનો સ પ્રદાય, પોતાનો આશ્રયદાયક રાજા તથા પોતાના ગૌરવને માટે એવું વ્યાકરણ બનાવવાનો હતો કે જેમા કોઈ વાત રહી ન જાય. તે જૈન શાકટાયન પાછળ લીટે લીટે ચાલેલ છે પરંતુ ખીખ અનુકરણ કરવાવાળાની પેઠે તેણે માત્ર અનુકરણ કર્યું નથી. તેણે સંસ્કૃત વ્યાકરણ સાત અધ્યાયોમા લખી આઠમા અધ્યાય કેવલ પ્રાકૃતના પૂર્ણ વિવેચન માટે કર્યો છે પાણિનિએ પોતાની પાછળ દૃષ્ટિ નાખીને વૈદિક સાહિત્યને મેળવી ‘ પોતાના સમય સુધીની ભાષા ’નું વ્યાકરણ બનાવ્યું, પછી વેદ તેનાથી છુટી-નિકળી ગયો તે સ્વર પણ છુટી ગયો હેમચંદ્રે પાછળ ન જોતા આગળ દૃષ્ટિ નાખી અહીંથી નીકળ્યું તો અહીં વધારી લીધું ને ‘ પોતાના સમય સુધીની ભાષા ’નું વિવેચન કરી નાખ્યું. આ પહેલું મહત્ત્વ હેમચંદ્રનું છે કે ખીખ વૈયાકરણોની પેઠે કેવલ પાણિનિના વ્યાકરણના લોકોપયોગી અશને પોતાના સચામા બદલાવીને તે સત્પ્રે ન રહ્યા, પણ તેણે પાણિનિની પેઠે પાછળ નહિતો આગળ દૃષ્ટિ નાખી પોતાના સમય સુધીની ભાષાનું વ્યાકરણ બનાવ્યું. તેના પ્રાકૃત વ્યાકરણ અર્થાત્ આઠમા અધ્યાયનો ક્રમ થયું છે તે નીચે બતાવવામા આવ્યું છે

૧૬૭ શ્રીહેમચંદ્ર કહે છે કે—પ્રકૃતિ સંસ્કૃતં, તન્નમર્વં, તત્ત આગત વા પ્રાકૃતમ્ । આ ભવ અને આગત કહેવું તે ઠીક-બરાબર નથી વરરચિ સંસ્કૃતને શૌરસેનીની પ્રકૃતિ અને શૌરસેનીને મહારાષ્ટ્રી અને પૈશાચીની પ્રકૃતિ કહે છે ‘ પડ્ભાષા ’ એ નામ આપણે ત્યાં ધણા જૂના કાળથી ચાલ્યું આવ્યું છે એક પ્રાકૃત વ્યાકરણ પડ્ભાષાચંદ્રિકા કહેવાય છે લોષ્ટદેવ કવિની પ્રશંસા કરતા મ ખ કહે છે કે ‘ છ ભાષાઓ તેના મુખમા સદા વિરાજે છે. જ્ જ્યાનક સોમેશ્વરના પુત્ર પૃથ્વીરાજનું માહાત્મ્ય કરતા કહે છે કે ‘ છ ભાષાઓમા તેની

૯...મુલે यस્ય ભાષાઃ ષઢધિશેરતે । ..લોષ્ટદેવસ્ય...
(શ્રી કલ્પચરિત, છેલ્લો સર્ગ)

ચોથ ઘોરસેનોબત્ (૮-૪-૩૨૩). તે પ્રમાણે મુલિયા પૈસાની ના નિયમ-વિશેષ જતાથી કહ્યું ચોથ પ્રાગ્વત્-એકે પૈસાનીબત્ (૮-૪-૩૨૮). અવખરના વિશેષનિયમ લખી કહ્યું ઘોરસેનોબત્ (૮-૪-૪૪૬) અને ઉપસહારમાં સર્વ પ્રાકૃતેને લક્ષમાં રાખી લખ્યું કે ચોથ સંસ્કૃતવર્તિકલ્પમ્ (૮-૪-૪૪૮) તે આ પરથી શુ આને અર્થ એમ કરવામાં આવે કે આ બાધાએનું કુટુંબરૂઠા થયું? શુ પહેલી ભૂજા જનકે થઇ અને પછી પછીની તેમણે આગત અથવા તેમણે ઉદ્ભૂત થઈ? નહીં સાધારણ નિયમ પ્રકૃતિ થી સમજાવ્યો અને વિશેષ નિયમ વિષ્ટિ થી આ પ્રકૃતિ અને વિષ્ટિનો પ્રકૃત-પ્રસૂત અર્થ છે

૧૭ સંસ્કૃત અને બીજા પ્રાકૃતેના બાહરણમાં તે હેમજકે પોતાની વૃત્તિમાં ઉદ્ભવ્યોની પોંડે યથા વાચ્ય અથવા જ્ઞ બ આપેલ છે પરંતુ અવખરના અલગમાં તેણે પૂરી આશયો પૂરા કર્યા અને પૂરા અવતરણ આપ્યાં છે આ થી હેમજકે ધીલુ મહત્ત્વ છે આવી રીતે તેણે એક જાતિ બારે સાક્ષિના નવના જન્મ રાખ્યા કે જે તે એમ ન કરત તે નહિ થઇ ગયા હતા. આમ કરવાનું કરણ શું? એમ કહે પછી કહેવામાં આવેલો તેમ જે એતામ્બર જેન સંસ્કૃતેને માટે થા સ્વ સાધારણ જન માટે તેણે બાહરણ લખ્યું તેઓ સંસ્કૃત શિક્ષના નિયમેને, તેનાં સૂત્રોનો સમજીને પડે થા વાચનપદોમાં સમજા હેત-તેણે આપેલ ઉદ્ભવ્યોથી ન સમજત તે સંસ્કૃત અને મથની-પુસ્તકી-પ્રાકૃત વાચ્ય તેમની સામે હતું-પ્રાપ્ય હતું તેમણે નવાં ઉદ્ભવ્યો થી લેત, પરંતુ અવખરના નિયમ એવી રીતે સમજામાં આવી ન શકત. મધ્યમ પુરખો માટે "પદ" રાખવામાં થ ની જગ્યાએ "થ" લખાવી સ્વયં, અને મહાપુષિના અનુકરણ યથોચ પૂરાં ઉદ્ભવ્યો બાધા વગર સમજામાં આવના નથી (જુઓ પછી ઉદ્ભવ્યો ન. ૧૬ ૮૮ ૧૪૪) જે હેમજકે પૂરાં ઉદ્ભવ્યો ન આપત તે શીખનારોએ કે જેઓ સંસ્કૃત અને પ્રાકૃતના અંકર મધો સુધી ખોલેલી જાય, પરંતુ જેઓ જાણ

અર્થ અહીં ઉપાદાનકારણ નથી. જેમ ભાષ્યકારે બહુ સુદર ઉદાહરણ આપ્યું છે કે સોનામાથી રૂચક બને છે, રૂચકની આકૃતિને તોડીનોડીને કટક બનાવવામા આવે છે, કટકોમાથી વળી ખેરના લાકડાના અગારથી કુંડલ બનાવવામા આવે છે, સોનાનું સોનું રહી જાય છે, તેવીરીતે ભાષાથી ભાષા કદિ બનાવવામા નથી આવી. અહીં પ્રકૃતિ શબ્દ મીમાસાના રૂઢ અર્થમા લેવો જોઈએ ત્યાં પ્રકૃતિ અને વિકૃતિ શબ્દ વિશેષ અર્થોમા લેવામા આવ્યા છે સાધારણ નિયમ, નમૂનો, મોડલ, ઉત્સર્ગ એ અર્થમા પ્રકૃતિ આવે છે. વિશેષ, અલૌકિક, બિન્ન, અંતરિત, અપવાદ—એ અર્થમા વિકૃતિ આવે છે અગ્નિષ્ટોમ યજ્ઞ પ્રકૃતિ છે, બીજા સોમયાગ તેની વિકૃતિ છે. આનો અર્થ એ નથી કે બીજા સોમયાગ અગ્નિષ્ટોમમાથી નિકળ્યા કે આવ્યા છે. અગ્નિષ્ટોમની જે રીતિ છે તેને બીજા સોમયાગની રીતિ થોડીબહુ મળતી છે ને ઈછકઈછક બિન્ન છે. સાધારણ રીતિ પ્રકૃતિમા બતાવી બેદોને વિકૃતિમા ગણી દીધા છે. પાણિનિએ ભાષા (વ્યવહાર)ની સંસ્કૃતને પ્રકૃતિ માની વૈદિક સંસ્કૃતને તેની વિકૃતિ માની છે, સાધારણ યા ઉત્સર્ગ નિયમ સંસ્કૃતના માની વૈદિક ભાષાને અપવાદ બનાવ્યો છે અહીં પ્રકૃતિનો ઉપાદાન કારણ એવો અર્થ માની શું વૈદિક ભાષાને ‘તત આગત’ યા ‘તદુદ્ભવ’ કહી શકાય ?—ઉલટી ગંગા વહી શકે ? શૌરસેનીની પ્રકૃતિ સંસ્કૃત અને મહારાષ્ટ્રીની પ્રકૃતિ શૌરસેની કહેવાનો આશય એ છે કે તેના સાધારણ નિયમ સંસ્કૃત યા શૌરસેની જેવા અને વિશેષ નિયમ પોતપોતાના બિન્ન છે પ્રકૃતિ સાથે જ્યાં સમાનતા હોય છે, તેનો વિચાર વ્યાકરણમા નથી, જ્યાં ભેદ છે ત્યાં બતાવવામા આવેલ છે. હેમચંદ્રજીએ પહેલી (મહારાષ્ટ્રી) પ્રાકૃતનું વ્યાકરણ લખ્યું. પછી શૌરસેનીના વિશેષ નિયમ લખીને જણાવ્યું કે ‘શેષ પ્રાકૃતવત્’ (૮૭૪-૨૮૬), પછી માગધીના વિશેષ નિયમ જણાવી કહ્યું કે ‘શેષ શૌરસેનીવત્’ (૮-૪-૩૦૨), અર્ધ-માગધીને આર્ધ માની તેનું વિવેચન કર્યું નહિ પછી પૈગાચીનું વિવેચન કરી દાખવ્યું કે

પાસિનિ અને લાદોજીદક્ષિત દેવાની સાથે સાથે તેના બર્ફિ પલ્લુ ૭ તેણે પોતાના સરકુત ગ્રાહુત હામલ કાળમાં પોતાનાં બાહરણનાં ઉદ્ધરણુ મજૂ આપ્યાં છે તથા સિદ્ધરાજ બળમિદ અને કુમારપાળના ઇતિહાસ પલ્લુ લખ્યા છે બર્ફિ અને બુ શેખમત્તી પેટે તે પોતાના સુત્રોના કમળી મામ્મ છે સરકુત હામલ કાળના વીસ સર્ગ છે તેમાં સિદ્ધરાજ બળ સિદ્ધ સુધીના ગૂંડાતના સેસદી રાગઓના વલ વૈભવ આર્કિનું વર્ણન અને સાથે સાથે હેમલદના (સરકુત) સન્નુસાસનના સાત અધ્યાયોનાં ઉદ્ધરણુ છે આઠમા અધ્યાય (ગ્રાહુત બાહરણુ)નાં ઉદ્ધરણુને મટે ગ્રાહુત હામલ કાળ (કુમારપાલ ચરિત)ની રચના થઈ છે કે જેમાં આઠ સર્ગ છે સરકુત હામલની રીક્ષ અમલવલિદાક અલિએ તથા ગ્રાહુત હામલની રીક્ષ પૂર્ણસલ્લ અલિએ લખી છે કે જે સવન ૧૩ ૭ રાત્રીનું કુલ્લ ૧૧ કુલ્લ રવિચારને દિને પૂર્ણ થઈ કુમારપાલ ચરિ. ૧ થી ગ્રાહુત હામલ કાળના બાહરણમાં અલુલિદાપુર પાલણું વર્ણન છે રાત્ર કુમારપાલ છે મહારાષ્ટ્ર દેશના બહી તેની કીર્તિ વખતે ૩ સગની દિનચર્ચા રત્નાર, અમલમ કુલરપાલ, બિનમલિ રાગ બિનપૂલ આર્કિનું વર્ણનમાં જે સર્ગ પૂરા થાય છે ગીત્તમાં ઉપવનનું વર્ણન છે— વસતની રીક્ષ છે મોલમાં મીમ અને પંચમમાં અન્ય અધ્યુઓના વિહાર આર્કિનું સામકાર વર્ણન છે રાત્ર અને પ્રભાતી સપ્તિ તથા વિલસોનાં મિત્ર કવિઓની રીતિ અનુસાર દેવમાં આપ્યાં છે હામાં ચદોલ્લુ વર્ણન છે રાત્ર રત્નાગમાં બેઠો છે સાંધિનિમલિદે વિદ્યાર્થિ કદી કે જેમાં કુલ્લના રાત્ર અલિદાપૂર્ણની સેના સાથે કુમારપાલની સેનાનું મુદ્ધ અને પછી વિજયનું તથા અલિદાપૂર્ણના માર્ગે જવનું વર્ણન છે આમળ કાળ કે જેવી રીતે કુમારપાલ દક્ષિણેના સ્વામી થઈ મથો. પશ્ચિમી સ્વામી સિદ્ધપતિ અનનદેવ, ઉલ્લ (૧ ઉલ્લ), કસી, મમલ મીડ કાનકુલ્લ દલાર્ક, એદિ, રેવાતટ, મયુસ, જમલ દેશના સગ્ગઓની અધીનતાનું વર્ણન છે કુમારપાલ રાગન કરે છે સ્વર્ગમાં સર્વના બાહરણમાં રાત્ર લીને ખરમાલ વિતા કરે છે તેમાં કામ, સી

સાહિત્યથી સ્વાભાવિક રીતે નાક ચઢાવતા તેઓ તે 'ભાષા'ના નિયમોને સમજત નહિ.

૧૭૧. આ સર્વે ઉદાહરણોનો સંગ્રહ અને વ્યાખ્યાન આ પછી જૂદા ૬, ૭, અને ૮ પ્રકરણમાં આપેલા છે. આ ઉદાહરણ અપભ્રંશ કહેવામાં આવે છે કિંતુ તે તે સમયની જૂની હિંદી-ગૂજરાતીના જ છે. વર્તમાન હિંદી કે ગૂજરાતી સાહિત્યથી તેનો પરપરાગત સબધ, વાક્ય અને અર્થને સ્થાને સ્થાને સ્પષ્ટ થશે. એ ધ્યાનમાં રાખવાનું છે કે આ ઉદાહરણ શ્રી હેમચંદ્રના પોતાના રચેલા નથી કોઈ વાક્યો સિવાય સર્વે તેનાથી પ્રાચીન સાહિત્યના છે. તે પરથી તે સમયની જૂની હિંદી-ગૂજરાતી સાહિત્યના વિસ્તારનો પતો લાગે છે. જો સંસ્કૃત સાહિત્ય ખીલકુલ રહ્યું ન હત તો પતજલિના મહાભાષ્યમાં જે વેદ અને શ્લોકોના ખડો ઉદ્ધૃત છે તે પરથી સંસ્કૃત સાહિત્યનું અનુમાન કરવું પડત. આ કામ આ દોહાઓથી થાય છે. હેમચંદ્રજીએ મોટી ઉદારતા કરી કે આ પૂરા અવતરણ આપી દીધા તેમાં શૃંગાર, વીરતા, કંઈ રામાયણના અંશ (જેવડું અન્તરૂં ૧૦૧, દહમુહુ ભુવણું ૫), કૃષ્ણકથા (હરિ નમ્યાવિહિ પંગણહિ-૧૨૨, એક મેકકલ જમ્બવિ જેએદિં ૧૨૯), કંઈ બીજા મહાભારતના અંશ (ધતિલં ગ્રાપ્પિણુ સઉણિં ૭૮), વામનાવતાર કથા (મઈ ભણિઅઉ બલિરાયં ૯૬), હિંદુ ધર્મ (ગગ ગમેપિણુ ૧૬૬, ૧૬૭, ત્રાસ મહારિસિં ૯૧), જૈન ધર્મ (જેપિ અપ્પિણુ ૧૬૫, પેકમેવિણુ મુહુ જિનવર હોં ૧૭૦), અને 'હાસ્ય' (સોએવા પર વારિઆં ૧૫૯)—એ સર્વના નમૂના મળે છે મુજ (૧૬૨) અને બ્રહ્મ (૧૦૩) કવિઓના નામ મળી આવે છે કેવું સુંદર સાહિત્ય આ સંગૃહીત છે ! કવિતાની દૃષ્ટિથી, આટલા વિશાલ સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત સાહિત્યમાં પણ, શુ 'ભલ્લા હુઆ જુ મારિઆ ૩૧, જમ્બ સસણેહી તો મુધઅ પર, લોણુ વિલિજ્જમ પાણિએણુ ૧૧૫, અજ્જવિ નાહુ મહુજિજ ધરિ ૧૪૪'—આદિની જેડીની કવિતા મળી શકે તેમ છે ?

૧૭૨-હેમાચાર્યનું ત્રીજું મહત્ત્વ એ છે કે તે પોતાના વ્યાકરણના

પ્રકરણ બીજું

દેશી નામમાલો અને કુમારપાલ ચરિત.

૧૭૫. હેમચંદ્રએ દેશીનામમાલો નાખ્યો એક કેસ પણ મનાયો છે કે જેમાં પ્રાકૃત સ્થાનામાં આગળથી દેશી સંદો અગ્રા છે સરકૃતના બીજા કોષોમાં વિવિધ વિશ્વમયી (સ્વર્ગ, દેવ, મનુષ્ય આદિ) સંદોનો સંગ્રહ થય છે આ તે અતના વર્ણો (જેવા કે કંત, ખાત આદિ) ના વર્ણોથી સંગ્રહ થય છે પરંતુ આ દેશીનામમાલો વર્તમાન દેશીની પેઠે અક્ષરો ક્રમે બનેલ છે તેનું પણ કારણ એ છે કે બ્રાહ્મણમાં અપ્રાકૃતની ક્ષિતિ પૂરી ઉદ્ભવ કરવાની છે સરકૃત પ્રાકૃત દેશીની પેઠે દેશી કેસને કોઈ એકે ગણતા નથી. આ પ્રાકૃત ક્ષિતિમાં દેશી પણ આવ્યા ત્યાં જોવાને મારે આ કોસનો ઉપયોગ છે ત્યાં અક્ષરો ક્રમથી જ કામ ચાલી રહે છે ૧૩ તે કમની અપર પણ એક-કર દિ—અક્ષર આદિના ક્રમ છે જે અક્ષરથી અપરના અપર સંદો આમાં અલગમાં આવ્યા છે ત્યાં તેવા નાનાઈ સંદો પણ અલગમાં આવ્યા છે ત્યાં જેટલા સંદોના ઉદાહરણ એક ગણમાં આવી રહ્યાં તેટલાને દેશી કરવામાં આવ્યા છે. કપ્પેરિયુઆ (એટલે વૃષ્ટ, અપર, કંત-એટલી) કંમલ (મુદાની ઘાડી) કપ્પરિય, કાવરિય (વોરેશ) કાવરિય (વોરે) આ સંદોને સર્વે સુધી એક ગણના નામનામાં કરી તેમાં અર્થ દેવ તો પણ કામ સુદરતા આવવી કાણુ છે હેમચ

૧૩. જાદવિપ્લવાય આદિ વિસ્તૃત દેશી શાષ્ટો દેશીના આ પલુ આ (દેશી નામમાલો) ના અપરોક્ષ પ્રયોજન. .. 'વલુ કમ મુખ' અગ્રા પણ કમ મુખ .. વલુ કમથી નિર્દિષ્ટ સંદો અપરિચિતમાં સરવ વર્તી મુખથી સમરણ અને આન કરી રાખાય છે વલુ કમને કદથી કદેશથી મુખથી અપરણ વલુ રાકૃત નથી તેથી વલુ કમનિર્દેશ અગ્રાવ છે (કેમ ન ૩—દેશી નામમાલો—બીજા અગ્રાની ડીસ)

આદિની નિદા, જૈન આચાર્યોની સ્તુતિ, નમસ્કાર પહેલા અને પછી શ્રુત દેવીની સ્તુતિ છે શ્રુતદેવી કુમારપાલની સામે પ્રકટ થઈ અને રામની સાથે તેનું ધર્મવિષયક સંભાષણ ચાલ્યું. આખા આઠમા સર્ગમાં શ્રુત-દેવીનો ઉપદેશ છે.

૧૭૩-શ્રી હેમચંદ્રે પ્રાકૃત વ્યાકરણ (સિદ્ધહૈમ શબ્દાનુશાસનના આઠમા અધ્યાય) અને કુમારપાલ ચરિતનો સંબંધ નીચેના કોષાથી જણાવવામાં આવે છે

લક્ષ્ય પ્રાકૃત ભાષા	લક્ષણ અષ્ટમાધ્યાય	ઉદાહરણ કુમારપાલ ચરિત.
	પાદ ૧ સૂ. ૧-૨૭૧	સર્ગ ૧, ૨, ૩, ૪ પ, ૬, ૭
	પાદ ૨ સૂ. ૧-૧૨૮	ગાથા ૧-૯૩
	પાદ ૩ સૂ. ૧-૧૮૨	
	પાદ ૪ સૂ. ૧-૨૫૬	
	અષ્ટમાધ્યાય	કુમારપાલ ચરિત
શૌરસેની	પાદ ૪ સૂ. ૨૬૦-૨૮૬	સર્ગ ૭ ગાથા ૯૪-૧૦૨
માંગધી	પાદ ૪ સૂ. ૨૮૭-૩૦૨	સર્ગ ૮ ગાથા ૧-૭
પૈશાચી	„ „ ૩૦૪-૩૨૪	„ „ ૮-૧૧
ચૂલિકા પૈશાચી	„ „ ૩૨૫-૩૨૮	„ „ ૧૨-૧૩
અપભ્રંશ	„ „ ૩૨૯-૪૪૮	„ „ ૧૪-૮૨

૧૭૪ આ પરથી સ્પષ્ટ થશે કે જે ભાષાનું વ્યાકરણ કહ્યું છે તેમાં કુમારપાલચરિતના તે અશ્વત્થી રચના કરવામાં આવી છે. જૂની હિંદી-ગૂજરાતીના વ્યાકરણના વિશેષ નિયમોના ૧૨૦ સૂત્ર છે, ઉદાહરણોમાં જે ઉદાહરણો પ્રાચીન કવિતામાંથી આપવામાં આવ્યા છે તે ૧૭૫ અવતરણ છે, કોઈ પદો, વાક્યો અને દોહરાઓ અવતરણોની ગણનામાં નથી, (કેટલાક દોહાના ખડ વારવાર ઉદાહરણોની પેઠે કેટલાક સૂત્રો ઉપર આપવામાં આવ્યા છે), પરંતુ સ્વરચિત ઉદાહરણોમાં તે સર્વ વિષય ૬૯ છંદોમાં આવી ગયેલ છે આનું કારણ એ છે કે એક એક છંદમાં કેટલાયે ઉદાહરણ સમાવ્યા છે. હેમચંદ્રજીને એવી રચના પ્રિય હતી.

ઉ કે આવા વસ્ત્રમાં મિલ્લ રાખીને નાતમાં વેચવામાં આવે છે)

ઇન્દ્ર (૧-૮૧) ક્રિમાર ક્રિમાસવસ્થા.

ઉદ્દિગ્ધ (૧-૧૩૭) પરજેલી સ્ત્રીના સુસ્થા.

એમિષ્વિગ્ધ (૧-૧૪૫) તે સ્ત્રી કે જેનું શરીર સ્વતરથી ખાપી તે સ્વાર આરે ક્રિષ્ણમાં ફેરી દેવામાં આવે છે કેમ કે તેની એક જાતની રસમ છે (સ મા પરથી મીનાતિ મિનોતિ).

એસુધી (૧-૧૫૩) સત્તાઈને રખાવી રખત, જેમાં ઉચ્ચાએ સત્તાઈને રમે છે આ અપુત્તવમન ક્રિયા (આંખ ખીંચીમણી, સંતાકુકી)

એફલ (૧-૧૫૧) એક જાતની રખત કે જેમાં નથી નથી એમ કહેવામાં આવે છે

કાન્નપ (૨-૪૬) સ્ત્રી સ્વસ્થ.

ખિકખરી (૨-૭૩) સુમનને માટે લાકડી કે જે દેહ આદિ એટલા માટે રખાવા રહે છે કે જીભ ભેદ તેને આ નાદિ (રખવામાં અસ્પર્શ જાતિઓ કમગ્રે કે કુકેરું પર આ રીતે સિર પર રમે છે).

અમિલ્લ (૨-૮૮) નવી પરજેલી બુ

અનેસિલ્લ (૨-૧૧) દાસ્ય સ્થાનમાં અસ્પર્શ, જેનું એક અર્થમાં મિલ્લિયાવિલ્લ કહેવાય છે (અમલથીઓ).

ચિલ્લ રમણ (૩-૩૦) આંખ મિલામણી.

એસિલ્લ (૩-૬) સસના જેવો જેવ કે જેમાં કાન્નાઓ (અમલો લાલક) નામે કહે છે (રસ).

ચુવસવા (૪-૨૧) એક રસમ કે જેમાં સ્ત્રીને પતિનું નામ પૂછવા છે અને તે નામ કહેતી તેથી તેને પસાવવાથી આરવામાં આવે છે (સાન્પૂતનામાં આંક આંક વિદ્યેશ્વર મૂલતી વખતે સ્ત્રીઓ આ રમત કદા પગ કરે છે હેમનદે એક સ્થાન આપે અપ સમજાવવા માટે ઉદ્દત કરે છે તે પરથી જાણ્ય છે કે સ્ત્રી

દ્રશ્યો આ પર એક માનિની ખડિતાની ઉક્તિ બનાવી છે કે હે દત્તોત્થી
ક્રોડેલા અધરવાળા, નખોત્થી કાપેલા અગવાળા, મારી ચદર છોડ, તે ધડા
જેવા સ્તનો વાળી પાસે જ દે જે ઠાઠીને પણ યોગ્ય નથી (દેશી
નામવાલા ૨૦). આ ઉદાહરણ બનાવવાની કઠિનતાથી વિવિધ અર્થો
માટે ઉદાહરણ-ગાથાઓ તેણે બનાવી નથી. આજ રીતે કુમારપાળ ચ-
રિતમા કેટલાક ઉદાહરણ એક એક દોહામા મૂકેલા છે, કિંતુ ત્યાં શ્રુત
દેવીનો રાગને ધર્મ વિષયનો ઉપદેશ એ એકજ વિષય છે, તેથી કવિને
ચોડીધણી સ્વતંત્રતા મળી છે આ ૬૯ છદોમા જે છદો આબ્યા છે
તે એ છે કે વદનક ૧૪-૨૭, ૭૭, ૭૮, દોહા ૨૮-૫૪, ૮૧, માત્રા
૭૫, ૭૮, વસ્તુ વદનક કર્પૂર (=ઉલ્લાસ ?) નો યોગ ૭૬, સુમનો-
રમા ૮૨. આમાંથી નમુના તરીકે કંઈક આગળ ઉદાહરણના પ્રકરણમા
આપેલા છે, જૂના અપભ્રંશના ઉદાહરણોથી આ કંઈક ક્ષિપ્ત છે તેનું
કારણ સ્પષ્ટ છે ને વિશેષ હવે પછીથી જણાવીશું અને તે સ્પષ્ટ છે કે
આ હેમચદ્રજીએ પોતે રચેલી જૂની હિંદી-જૂની ગૂજરાતી છે.

૧૭૬. હેમચદ્રજીની દેશીનામમાલામા કંઈ શબ્દો તે સમયની
રીતિ રિવાજ અને વિનોદ આદિના સૂચક છે તેનો સંગ્રહ પાઠકોના
મનોવિનોદ અને જ્ઞાન માટે અહીં આપવામા આબ્યા છે. હેમચંદ્રે જે
અર્થ કરેલ છે તેનો અનુવાદ અહીં કર્યો છે અને કંઈ ટુંક વિવેચન
સાથે જરૂર પડી લાં આપ્યું છે.

અવેદી (૧-૭) સુઠીનો જુગાર (હિંદી-પુઝાવૈલ)

અણગાણુ (૧-૭) વિવાહ કાલમા જે વધૂને આપવામા આવે છે (પહે-
રામણી) યા જે વિવાહને માટે વધૂ પોતે વરને આપે છે.
(સામી મો દેખામણી ?)

આણુદવડ (૧-૯૨) પતિથી પ્રથમ યૌવન હરણુ ચતા સ્ત્રીના રૂધિરથી
છંટાયેલુ વસ્ત્ર. તે બાધવોને આનંદિત કરે છે તેથી આનંદપટ
કહેવામા આવે છે. (કેટલીક જાતિયોમા હજુ પણ એવી રસમ

પેન્થમ (૧-૮૧) આસો માસમાં ઉત્સવ કે જેમાં પતિ એના
લાયથી અપૂષ (પૂર્ણ) થઈ આવે છે

મુદ્ધમ (૧-૧૩૫) જે સ્ત્રીના વિવાહ બનાવે છે તેને બેડી બીજી
નિમન્ત્રિત સ્ત્રીઓના વિવાહ થઈ જાય તે. થામ્મ.

મદ્ધમ (૧-૧૪૧) વિવાહ થયેલી-પરજેલીના કૃષ્ણ, મદ્ધમ.

લમ (૩-૧૬) નવા વિવાહિત સ્ત્રી પુણ્યના ભોજનો. અસ્પર્શ નામ
લેવાનો ઉત્સવ. આ સમયના ઉદ્ઘાટનમાં હેમન્તે જે ગાય
બનાવી લખી છે તેનો આસપ એ છે કે મહારાજા કુમાર-
પાસ. આપની સેનાને આવતી બોધને મામન્દરા રિપુ-પતિ
અસ્પર્શ નામ લઈ લઈને પુણ્ય છે અને અપના લમ
ની વાદ કરાવે છે (કે વિવાહ થયાથી પછી આમ હું હતી)
જુઓ ઉપર લુપ્તથા

લમપુરિસ (૩-૨) એક ઉત્સવ કે જેમાં વધુનું ચિત્ર લાલમાં કમલ
હોને ચિત્રવામાં આવે છે

મદ્ધમ (૩-૪૧) આરે નવી વિવાહિત સ્ત્રીના થઈ પતિ મહાર
અથ નહિ ને લાં રમ્ય કરતે રહે તેવી વિશેષ રીતે આ ઉત્સવ
(હનીમ્દા')

મદ્ધમ (૩-૫) એક સ્ત્રી ઉપર જે બીજી સ્ત્રી લાલવામાં આવે તે.

વેસ્મી (૩-૮૧) આવજુ સુદ ૧૪ નો વિશેષ ઉત્સવ (સમી રી).

સુમિમ્દ (૮ ૩૬) હામ્મુનોત્સવ-આ મસ્તૂત સુમીમ્દની તામ્મ છે ને
માટે ફેલીમાં મળેલાથી. મીલેમ્મદ લામ્મદમાંથી સુમી મ્મના
પ્રયોગનું ઉદ્ઘાટન આપ્યું છે (શમ રી).

સમ્મ (૮-૪૩) અમ્મો અને વજથી અમ્મથીથી અપ્પા-અપ્પા
વમ્મ થાય તે.

દિવિઆદિવિમ્ (૮-૬૮) એક પતિ ઉપર કરી બી ને એના પત્ની
આવવાની હોશમાંની રમત.

૧૭૭ કુમારપાસ અર્થિ કુમારજના રાજ્યમાં સ્થાપું કુમાર

પુરુષ મળીને આ રમત રમતા હતા અને કંઈ કંઈએ જાણકે
જેવું પણ થતું હતું 'નિયમ વિશેષજ્ઞ' જાવલયા જ્ઞેયા ।
આદાય પલાશલતાં આમ્યતિ લોકો ડિલિલો યસ્યાં ।
પૃષ્ઠા પતિનામ સ્ત્રી નિહન્યતે ચાપ્ય કથયન્તી । તેણે
જે સ્વરચિત ઉદાહરણ આપ્યું છે તેમા 'દોલા વિલાસ-
સમપ' છે, કિંતુ 'પુચ્છન્તી' 'સહી=સખી' જ છે (નામન-
લેવાની ક્રિયા-લયા) ।

શ્રીરંગી (૪-૩૧) માથુ ઢાકવાનું ફરૂ વૂધટ-ધૂમટો (આભાણુક શતકમા-
નીરંગિકા (મસ્કૃત) એક કહેવતમા આવેલ છે કે અધશ્વસુરને
માટે નીરંગિકા કેવી ?)

ભુરુરિઆ (૪-૪૫) ભાદ્રપદ શુકલ દશમીનો એક ઉત્સવવિશેષ;
તુણ્ય (૫-૧૬) ઝુખા નામનું વાળુ-વાપ (પતંગલિના 'મૃદગ શખ
તૂણવમાનુ તૂણુવ ?)

યેવરિઅ (૫-૨૯) જન્મના અવસર પર વાળગાળ
દુકર (૫-૪૨) માઘ માસની રાત્રિમા ચાર પહોર (પ્રતિ પહોર)
સ્નાનનો નિયમ (દુકર ।)

દુહોલણી (૫-૪૬) જે ગાય એકવાર દોવાય પછી ફરી પણ દોવાઈ
શકે તે-દૂધાળી ।

દિઅસિઅ (૫-૪૦) સદા ભોજન (દિવસિક)

દિઅહુત્ત (૫-૪૦) સવારનું ભોજન (દિવાલુક્ત) શિરામણી

દોવેલી (૫-૫૦) સાયકાળનું-સાજનું ભોજન (વાળુ)

ધમ્મઅ (૫-૬૩) ચોર દુર્ગાની સમક્ષ પુરુષને મારી તેના શરીરના
લોહીથી જગલમા જે ધર્માર્થ બલિ-બળિદાન કરવામા આવે
છે (તે સમયના ઠગ ?)

પથુરુહણી- (૬-૩૬) સાસરીએથી પહેલા પ્રથમ (પીયર) લાવવામાં
આવેલી નવવધૂ.

પાડિઅજ્ઞ (૬-૪૩) જે પીયરથી વધુને સાસરીએ પહોંચાડે તે.

ખ્યા કરી દીધી છે હેમચક્રના પ્રાકૃત વ્યાસજીના પાન પાનને
પ્રચાર નેન સહુઓમાં રહ્યો તેથી આ કવિતાઓના પરપક્ષમાં માત્ર
સાંપ્રદાયિક બાદે જાણવામાં દોષકરતિ ક્યાંક ક્યાંક પડી સહાનના આપે
છે આં મતભેદ છે ત્યાં બતાવવામાં આવેલ છે

દોષકરતિની રચના નેન સરકૃતમાં થઈ છે—તેમાં જ બાવાનુમ
સરકૃત—એટલે બાવાપરથી કરેલ સરકૃતના પદો આપ્યાં છે તેની યાદી
નીચે પ્રમાણે આપી છે

ચરિત—ચરેસો, ચરતિ—ચરે છે ચરતમ.—જરે ચરીએ છીએ
(ચરિત્ત, ચરિતો)

હમિયા—હમાવી—(લાઈ) હમદીને (લખિ) હામી—વાગી સાથે,
જલિ કિયે—વારી નાઈ છું (જલિ કિલ્લઈ)

અર્જલ—આઝળ (એવિઈ અઝઝલઈ)

રોટપતિ—(ફાઈ) ધેર નહ કરે

કિ ન સતમ—શું નહીં સમું? સવ કંઈ સિદ્ધ થયું.

મુઝબેન—હન, ઉદારતાથી (મોઝબેન) મોઝબા હાથથી

ઉપસ્થિત (અપેલ છે ઉદરિત) ઉપરું બચ્ચુ (ઉપસ્થિત)

ઉપકરતે—બિગરે લગતે (ઉપ્પરિલગઈ)

ચૂડા—ચૂડો (ચૂડાચૂડ) ચૂડો.

છન—ચુપ (મારવાડી છન) ચૂ, જાનું

વિશ્વાપતિ—જુઝવે છે—(વધેરે છે—દીવે વધેરે છે)

અવર્તવે—રોપવતિ ! (આવરૂં—આવરે છે એર છે એઘાવ છે)

અમદાનિ—અમા.

ધારી—ધાર, ધાકું

ફહે—ફહા—ધિમાં—ધરે—ધરામાં [હમો વ્યસવ)

હમદાસિત—હમદિત:

વીમેહાન—આર્દ્રપ—વીયું મુંક (નિવૃંધાવું).

ચિમેદન—વહેડી.

પાલ રાજ ગાદીપર સ. ૧૧૯૯ માં બેઠો અને તેનો સ્વર્ગવાસ સ. ૧૨૩૦ માં થયો હેમાચાર્યનો સ્વર્ગવાસ સ. ૧૨૨૯ માં થયો. શિલાગ્ર વશના મલ્લિકાર્જુન સાથે યુદ્ધ સ. ૧૨૧૭-૧૮ માં થયેલ માનવું ૫૭૫૪ તેથી કુમારપાલ ચરિત (દ્વાશ્રયકાવ્ય) અને તેમા અંતર્ગત આ આગમન (જૂની હિંદી-જૂની ગૂજરાતી) કવિતાનો રચનાકાલ વિ. સં. ૧૨૧૮ થી વિ. સ. ૧૨૨૯ સુધીમા કોઈપણ સમય છે. હેમચંદ્રજીનું બાલકાલ સિદ્ધરાજ જયસિંહની આજ્ઞાથી તેના રાજત્વકાલમાં અર્થાત્. સં. ૧૧૯૯ ની પૂર્વે બન્યું બાકરજીની બૃહદ્વૃત્તિ અને તેનો ઉદ્ધારણ સંબંધ સુત્રોની સાથેજ રચાયેલ હશે આ માટે શ્રી હેમચંદ્રે પોતા સિવાય અન્ય ઉલ્લેખેલ -ઉદ્ધૃત કવિતા પ્રચલિત થવાનો સમય વિ. સ. ૧૧૯૯થી પૂર્વે છે, એ તો વારંવાર કહેવાની જરૂર નથી કે આ સવત્ તેની ઉપલક્ષિત નિમ્નતમ-ઉલ્લાસાભા છેલ્લો સમય છે ઉદ્ધર્વતમ સમય-સૌથી સ્વચ્છ સમય મુજબના ત્રામાકિત દોહાથી લેવો ઘટે-અર્થાત્ આ કવિતા સં. ૧૦૨૯ થી ૧૧૯૯ સુધી લગભગ બે સૈકાની છે

૧૭૮ જ્યારે હેમચંદ્રજીના ઉદ્ધારણોની વ્યાખ્યા કરનાર હમીદ યૂફી હતી ત્યારે દોહક વૃત્તિ નામનો ગ્રંથ ઉપર એ સ. ૧૯૧૬ માં અમદાવાદમા પંડિત ભગવાનદાસ દર્શકે કહ્યું કે સ્વ. રચનારનું નામ આપ્યું નથી પરંતુ અંતમાં એકે એકે નો

“ इति श्री हैम व्याकरण प्राज्ञे वृज्जित दोषकार्य ३६ मा समाप्त लिखितो महोपाध्याय ॥ ११२ वर्षे शके देव હત. ૧૫૩૮ પ્ર૦ (વર્તમાને) વૈદ્યાન પ્રજ્ઞે ૧૧ શતો ”—સિદ્ધરાજ જય-આ સર્વે ઉદ્ધારણોની મુદ્રણ સંબંધે એક માગધી-રાજ પોતે શૈવ ખડ અને એક મદારાજી પ્રજ્ઞે પ્રજ્ઞે ૧૧ શતે મા જને માટેજ હેમચ-

૧૪ સિદ્ધરાજ જયસિંહના સૌમેશ્વરનો અર્થ આપણે કરી છે. મહામાનો બાપ) દ્વં ને દ્વં ને બાપો પાલ ન ધર્મ પ્રતો બૃહદ્ હશે. કાશ્મીરની લગભગ ૩૩૦૦ જેટલી હેમચંદ્રજી પત્રિકા બાજ ૧ ૩

અમ કલિકાસ સર્વથા' થયા અને કુમારપાલ પરમાદત બન્યા.

૧૮૧ કુમારપાલના રાજ્યના પ્રથમના પદર વર્ષે શુદ્ધવિજય આદિમાં વીત્યાં. શ્રી હેમચંદે અગાઉથીજ કુમારપાલ રાજા થયે એવી અવિજ્ઞ વાતથી કહી દેખી હતી અને સિદ્ધરાજના તેના પરના દેખથી થયેલી સદ્ગતિમાં તેને સદામતા પણ આપી હતી. હવે તેને જિન ધર્મોપદેશ આપી તેના દાસ ખૂબ ધર્મોપચાર કરાખો. કુમારપાલના ઉપરાધિકારી અભયપાલના મત્રીચત્રપાલે મેઢપસળજ નામનું નાટક પ્રભોધવડો-ફળી સૈલીનું લખ્યું છે તેમાં એતું વચન છે કે ધર્મ અને કિર્તિની પુત્રી કૃપા સ્વયે કુમારપાલને વિવાહ સ ૧૨૧૧ ના માર્ગ શીર શુભ દિવસને જિને હેમચંદે કરાખો તેથી મેઢને હરાવી ધર્મને પોતાનું સુખ પુન અપાવ્યું. ૧૫મને દૂર કરીને તે આ તિથિ કુમારપાલના જૈન ધર્મ સ્વીકારની છે. હેમચંદના ઉપદેશથી સદાચાર પ્રચાર, દુરવચાર ત્યાગ, મંદિર સ્થાપના પૂજા વિસ્તાર, ઇચ્છેદાર, અમારિધોષજીવીઓના આદિ ધર્મી ધામધૂમથી કુમારપાલે કર્યા ને કરાખ્યાં. જૈન સાદ્ગીર્ણમાં આ ઝર સિખના ધણ પ્રતિષ્ઠાપૂર્ણ ઉદ્દેશ છે.

૧૮૨ રાજાએ ૨૧ યાનકોસ (પુસ્તક બધાર) કરાખ્યા જમીન હળવર શ્લોકોનું વિષય સલામ પુરપ અસ્તિ હેમચંદ પાસે સ્થાવી સેના ૧૫થી લખાવી સાંભળ્યું. અગાર અંગ નાર ઉપદેશ સેનાથી લખાવી સાંભળ્યાં, યોગ્યતાએ આદિ લખાખ્યાં. ઝરના મધિના લખાવવાના ઉદ્દેશ (લક્ષ્ય) હતા. એક જિન મેખક યાજ્ઞમાં વર્ષ રાજાએ લેખકોને કમળે પર લખવા જોવા ઝરને કહ્યું કે શ્રી તાલપજોનો ટોરો પાસે છે સુખને ઘરમ અઠ. ઉપવાસ કર્યો. જર તાલે (કંજ તાલે કે જેના જન લખવા માટે કમ આવી ન શકે)ની પૂજા કરી તે તે સવારમાં શ્રી તાલ અઠ મથ પછી મથ તેના પર લખાવતા મથા. (શ્રી જિન મહાને કુમારપાલ પ્રભા ૫ ૬૫-૬૭)

૧૮૩ શ્રી હેમચંદે ઠેઠાવેલાઓ શ્લોકોના મથ બનાવ્યા છે તેમાં પ્રધાન મથી એ છે કે—અભિધાન વિતામજિ આદિ ઠેઠાક ઠેઠા, કમળ-

સ્તાધ—ચાહ

મોટયન્તિ—મોડે છે (મોડતિ).

૧૭૯—ઉદાહરણશ્રમા જે અક્ષરનિવેશ શ્રી શકર પાકુરગ પડિને તાના કુમારપાલ ચરિતના સમ્પ્રદાયમા કેટલીક પ્રતિજ્ઞાની સહાયતાથી ખો છે તે રાખ્યો છે પાઠાતર ધણા ઓછા આપ્યા છે—આના કારણ ખાતુસારીક્ષેખન (જેવું બોલવું તેવું લખવું), અસાવધાનતા, ઉઝો, ઝા, રથ, મ્હ, આદિ લખતા એક બીજા સાથે રહેલી સમાનતા, પર વર્ણની અનિત્યતા, અર્થ, ઝે, અઉ, ઝોના વિકલ્પ, અનુનાસિકની અસાવધાનતા, અને અતના ઉની ઉપેક્ષા આદિ છે ” એ ઝો ના મધ ઉચ્ચારણને ધ્યાનમા રાખવાથી તથા અથી ‘ઈ’ ઉ’ને મેળવી મે, ઝો બોલવાથી છદ સારી રીતે બોલી શકાય છે તથા ગાતા બરાબર ગાઈ શકાય છે

પ્રકરણ ત્રીજું.

હેમચંદ્રજીનું જીવનચરિત તથા કાર્ય.

૧૮૦ હેમચંદ્રજીના જીવનચરિતનો ક્રમક આભાસ કુમારપાલ પ્રતિ-
જ્ઞાધના ઐતિહાસિક વિષય સબધી કહેના હવે પછી આવશે તેમનો
જન્મ મ ૧૧૪૫ મા, દીક્ષા સ. ૧૧૫૪ મા, સ્મરિપદ સ. ૧૧૬૬ મા
અને સ્વર્ગવાસ સ. ૧૨૨૯ મા થયો. તેમનું જન્મ નામ ચગદેવ હતું.
દીક્ષા સમયે સોમચંદ્ર અને સ્મરિ ચતા હેમચંદ્ર પડ્યું સિદ્ધરાજ જય-
મિહની પાસે તેમણે ધણી પ્રતિષ્ઠા પ્રાપ્ત કરી મિદ્ધરાજ પોતે શૈવ
હતા છતા સર્વ ધર્મોનો આદર કરતો હતો સિદ્ધરાજને માટેજ હેમચ-
ંદ્રજીએ પોતાનું વ્યાકરણ બનાવ્યું કે જે સબધે ચર્ચા આપણે કરી છે.
હેમચંદ્રજીના પ્રભાવથી સિદ્ધરાજનું મન જૈન ધર્મ પ્રત્યે ખૂબ્યું હશે
પરંતુ કુમારપાલ ગળ ચવાથી હેમચંદ્ર તે હેમચંદ્રજ બરા બન્યા હેમ-

ખનેલી બાઘીની મુર્તિ છે તેની સમક્ષ જસદુર્ગમાં પ્રસ્તાક ફેંકવામાં આવે. જો બીજાના વગર નિશ્ચયી આવે તો શુદ્ધ જાણે, અન્યથા નહીં. રાત્રીએ સસવાડુજ વાદ ત્યાં મોકલાવ્યું પશ્ચિમી સમક્ષ બે ધડી સુધી વ્યાકરણ મસ્તીરના સરસ્વતી દુર્ગમાં પડી રહ્યું અગ્નિસમનીકણુ સમને બધારે રાખાનેએ આ જણાવ્યું ત્યારે ૩ સેખરોથી વધુ વર્ષ સુધી પ્રતિઓ ૧૧ લખાવરાત્રી ૧૭ અધાર દેસામાં પડત ખાન ખાટે મોકલી.

૧૫. સાસ બને બાસનાં મન્થોની અભિપરીક્ષનાં સન્નિધર્માં બુધો. ના. ૩ પદિત્ર લાગ ૧ ૫ ૧ ૦ સન્નિધર્માં સુક્તિદુક્તાવધિમાં બાસના સ્વર્ગવાસવદત્તના ન મળવાનો હસ્તેન કર્યો છે (રાહુકોડ મૂલ્ય વાલકા) બને ચૌદવહેના કર્યા વાર્ધવિયને પ્રાથ બાઘા બાટે બાસને જસવમિત (જ્યજ્ઞ-સિદ્ધ) સ્ત્રી છે ચન્દ્રોજ્જ સુરિ (બેન)ના વ્યુર્જિંસવિ પ્રમથર્માં મસ્તીરમાં સરસ્વતીના લાગમાં શી લવત નેવથવરિત સન્નિધર્માં બને સર-સ્વતીના તે મન્થમાં પાવાના મેલા બાઘિતવત જસવમિતરી ચીઘા તેને ફેંકી દેવાનો હસ્તેન છે મીઠવ ચીઘાઈ ફેંકે છે કે 'કુપિતૈઃ કિં કુર્યતે કર્મકાર્ત' (યદ્ધર્મ સર્માઈ) જાસે 'ચન્દ્રોજ્જ નિશ્ચ' નામની બેઠા બદિત પાણી છે કે બેમાં સાઘ પૂજનાં મળવા લવથાવના વિધાનનો નિશ્ચય છે તેમાં લવિત છે કે બાઘવતની ફેંકીએ યીઘાઈ પાણીમાં નાંખવામાં બાઘી હતી, કિંતુ મીઠવસ્વામીની યીઘા થી બધા વગર-જાડવા વગર નીચે. બેજ પ્રમાણે માવમન્થ વધુ ચન્દ્રોજ્જ નિશ્ચ વગરે તે બેઠા બાટે આ બાઘી મૂકી છે કે મીઠવ સ્વામીની યીઘામાં કાંકે વ્યવાવામિત મલ બે મીઠાની બાઘવા તથા માવમન્થમાં જાડેજના વધુ વર્માં 'વૃંદવત્ પરિણવાદ' એ મીઠા પાવાના પસતુ સમવન કરે છે પસતુ પાણીમાં તાજીને સાઘ પરીક્ષના સન્નિધર્માં આ લોવાથી બાઘી લગી નાંખી છે.

૧૬. ક્રોધ સન્નિધર્માંની માવમ, ઘેષ વા પ્રતિફલિતી બાઘાને પ્રતિ-બેઠા લગવાની હસ્તી કરે છે કિંતુ બધા વા દેસ બાઘાનુવામી સન્નિ-ધર્માં આ સન્નિધ ૧૪૫૨ થી મળે છે બિનમદને પ્રતવા, પ્રતીઘ બેઠા ફેંકીએ વાઘ લવ્યું છે.

૧૭. અધાર દેસ—કર્મક, વૃંદવ લાઘ, સૌરાષ્ટ્ર, કચ્છ, સિંધુ, કચ્છ, લહેરી, મ્હા. ખલવ, ડીકલ, રાખું, મીર, બલધર, જાણજાણ, મિવાદ, મીઠ, અગ્નીર બિનમદને કુમારવાઘ પ્રમથ પથ ૮૧ (૧).

નુશાસન, હદોનુશાસન, દેશી નામમાલા, દ્વાત્રયકાવ્ય (સંસ્કૃત તથા પ્રાકૃત), યોગશાસ્ત્ર, ધાતુપારાયણ, ત્રિષ્ટિશલાકા પુરુષ ચરિત, પરિશિષ્ટ પર્વ શબ્દ-નુશાસન (વ્યાકરણ) તેના પોતાના રચેલા ગ્રંથોની પ્રાય વૃત્તિઓ પણ રચાઈ છે, ૮૪ વર્ષની અવસ્થામાં અનશનથી હેમચંદ્રે પ્રાણત્યાગ કર્યો. કુમારપાલ પણ લગભગ છ માસ પછી સ્વર્ગસ્થ થયો.

સિદ્ધ હેમ વ્યાકરણની રચના—(જિનમંડનના કુમારપાલ પ્રબંધ પરથી પૃ. ૧૨(૨), ૧૬(૨) વગેરે)

૧૮૪ પહેલા કદી હેમચંદ્રજી 'પરબ્રહ્મમય પરમપુરુષ પ્રણીત માતૃકા અષ્ટાદશ લિપિ વિન્યાસ પ્રકટન પ્રવીણ' બ્રાહ્મી આદિ મૂર્તિઓને જોઈ કાશ્મીર જવા ચાલ્યા તો ભગવતીએ તેનો માર્ગક્લેશ અચાવવા માટે માર્ગમાળ આવી દર્શન તથા વિદ્યામત્ર આપ્યા હતા. સિદ્ધરાજ જયસિંહને ત્યાં તેનું પાંડિત્ય જોઈ કોઈ અસહિષ્ણુ (બ્રાહ્મણો) એ કહ્યું કે અમારા શાસ્ત્ર (પાણિનીય વ્યાકરણ) શીખીને આ વિદ્વત્તા પ્રાપ્ત થઈ છે સિદ્ધરાજે પૂછ્યું ત્યારે હેમચંદ્રે કહ્યું કે શ્રી મહાવીર જિને શિશુ અવસ્થામાં જ ઉપદેશ ઈંદ્ર સમક્ષ આપ્યો હતો તે જતેન્દ્ર વ્યાકરણજ અમે શીખીએ છીએ. (જુઓ ઉપર પૃ ૩૮૧ ટિ ૨) રાજાએ કહ્યું કે તેટલા પ્રાચીનને છોડીને કોઈ નજીકના કર્તાનું નામ આપો તેણે કહ્યું કે સિદ્ધરાજ સહાયક થાય તો પોતે નવું પત્ર અગવાળું વ્યાકરણ રચે રાજાએ સ્વીકાર્યું એટલે શ્રી હેમચંદ્રે કહ્યું કે કાશ્મીરમાં પ્રવરપુર (ખિલ્હણની જન્મભૂમિ)માં ભારતી કોશમાં પુરાતન આઠ વ્યાકરણોની પ્રતિ છે તે મગાવી આપો પ્રધાનોએ જઈ ભારતીની સ્તુતિ કરી એટલે ભારતીએ કહ્યું કે હેમચંદ્ર મારીજ મૂર્તિ છે, પ્રતિઓ આપી દો પ્રતિઓ આવી. ઘણા દેશોથી અહાર વ્યાકરણ લાવવામાં આવ્યા ગુરુ (હેમચંદ્ર) એ એક વર્ષમાં સવા લાખ ગ્રંથનું વ્યાકરણ રચી રાજાના હાથી પર રાખી, ગુપ્તર દોળતા રાજસભામાં લાવી પધરાવ્યું અને સભાગાળ્ય અર્ધર્ષા બ્રાહ્મણોએ કહ્યું કે શુદ્ધા શુદ્ધની પરીક્ષા કર્યા વગર રાજાના સર્વસ્વતી કોશમાં રાખવા યોગ્ય નથી કાશ્મીરમાં ચંદ્રકાન્ત મણિની

જનેલી બાઝીની મુર્તિ છે તેની સમક્ષ જાણકુડમાં પુસ્તક દેખવામા આવે. જો બીજાના વચ્ચે નિશાની આવે તો શુદ્ધ જાણે, અન્યથા નહીં. રાજાએ સરવાળા પાઠ ત્યાં મોકલાવ્યું પડિતો સમક્ષ જો પડી સુધી વાઙ્મય કસ્ટમીના સરસ્વતી કુડમાં પડી રહ્યું બાઝીનાનીકા સંગને ત્યારે પ્રધાનોએ આ જાણાવ્યું ત્યારે ૩૦ લેખકોથી ઝગુ વર્ષ સુધી પ્રતિઓ ૧૧ લખાવરાવી ૧૭૭૫માં દેશમાં પહોં પાડી મારે મોકલી.

૧૫. આસ અને બાસનાં મંત્રોની અગિયરીશનાં સંખ્યામાં લુચો ના ૩ પંક્તિમાં આસ ૧ ૫ ૧ ૦ સંખ્યાઓ સંક્ષિપ્તરૂપમાં આસના સ્વભાવસંકલ્પના ન મળવાનો કસ્ટમ કથો છે (સાહકોડ મૂલ્ય વાચક) અને જોડવકોના કર્તા વાઙ્મયિયને પ્રાપ્ત બાઝી બદલે આસને જાણવિત (જાણ-વિજ્ઞ) કથી છે. સંખ્યાઓ સુરિ (જેન)ના જાણવિત પ્રમંથમાં મસ્તકમાં સરસ્વતીના હાથમાં શી હરતુ નેપથ્યવિત સંખ્યાઓ અને સરસ્વતીના તે મંત્રમાં પોતાના કોલા બાઝીવત જાણવિત શી હાથ તેને દેખી દેવાનો કસ્ટમ છે. શી હરતુ શી હાથ કોલા છે કે 'કુવિત' શિ કુવવે 'કાંકાત' (વ. પ્રધાન સર્મા) પાસે 'અધીયત્ત નિશુ' નામની બિંદુ બાઝી છે કે જેમાં સાઘત વૃક્ષમાં મળતા હરશાવના વિધાનનો નિશુ' છે તેમાં બિંદુ છે કે જાણવતની કોલાની દીક્ષા પાણીમાં નાંખવામાં આવી હતી, કિંતુ જોડવકામીની દીક્ષા શી બધા વચ્ચે-જાણ વચ્ચે નીકળી. જેમ પ્રમાણે આપણને પણ. અધીયત્ત નિશુ વચ્ચે તે બિંદુ બાઝી જાણવત મુખી છે કે જોડવક સંખ્યાની દીક્ષામાં કાલે વચ્ચેવામિય મય ' બિંદુ બાઝીની બાઝીનાં તથા આપણને જાણવતના વચ્ચેનાં 'વૃક્ષવતુ મરિયત્તાર' બિંદુ બાઝી પોતાના વચ્ચે સમજાવ ન કરે કે પરતુ પાણીમાં નાખીને સાક પરીક્ષાના સંપ્રદાયની કાલે હોવાથી બાઝી' લખી નાંખી છે.

૧૬. મધ સંસ્કૃતિબિંદુની માત્રા, મોર ના પ્રતિકૃતિની બાઝીને પ્રતિ. જેમ જાણવતની કોલા કરે છે કિંતુ જેન ના દેશ જાણવતમાં સંસ્કૃતમાં આ સંકલ્પ ૧૭૭૨ માં મળે છે જિનવદને પ્રત્યક્ષ પ્રતિ: જેમ કોલાની વાર લખ્યું છે.

૧૭. બાઝી દેશ—કર્તા, જુનર લા, સોપા, કાંકા, કાંકા, કાંકરી, મો, મોરવ દેશ, સાંકુ, જીર, જાણવત, જાણવત, મિયા, વીધ, જાણવત જિનવદનો કુપાવત પ્રમંથ ૫૪ ૮૧ (૧).

પ્રકરણ ચોથું.

શ્રી હેમચંદ્ર અને દેશી.

૧૮૫ યુવ (ન) (એટલે જુવાન)ના તારતમ્ય વાચકરૂપ યચી-યસ્, યચિષ્ઠ અને અલ્પના અલ્પીયસ્ અને અલ્પિષ્ઠ થાય છે. આ અર્થોમા કનોયસ્ અને કનિષ્ઠ પણ થાય છે. પાણિનિની આ સબધે કહેવાની રીત એવી છે કે યુવ અને અલ્પની જગ્યાએ વિકલ્પથી કન્ થઈ જાય છે (૫-૩-૬૪). આનો ઐતિહાસિક અર્થ એ છે કે પાણિનિના સમયમા એકલો કન્ નાનાના અર્થમા વપરાતો નહોતો—કેવલ તેના તારતમ્યવાચક રૂપમા વપરાતો હતો વૈયાકરણીની કહેવાની એવી રીતિ છે કે પાણિનિના સૂત્રથી અલ્પીયસ્ અને યચીયસ્ની જગ્યાએ કનોયસ્, અને અલ્પિષ્ઠ અને યચિષ્ઠની જગ્યાએ કનિષ્ઠ થઈ જાય છે. આવા કંઈ થતું નથી વ્યાકરણનું સૂત્ર કોઈ નવીન ચીજ બનાવી શકતું નથી તે તો જે કંઈ હોય તેને નિયમથી રાખી દે છે. ‘અમુક સૂત્રથી આમ થયું’ એને બદલે વૈજ્ઞાનિક રીતિથી એમ કહેવું ઘટે કે ‘આમ બાષામા થાય છે, તેનો ઉદ્દેશ્ય અમુક સૂત્રમા કરેલો છે.’ કન્ કે જેનો અર્થ નાનું છે તેનો એકલપણે વિશેષણ તરીકે તે સમયે મસ્કૃતમા વ્યવહાર થવાનું બધું પડી ગયું હતું. ‘કન્યા’ માં તે મોબૂદ છે. કન્યાનો પુત્ર ‘કાનોન’ બનાવવા માટે પાણિનિએ ‘કન્યાને બદલે ‘કનીન’, માની પ્રત્યય લગાડ્યો છે (૪-૧-૧૧૬). આ કાર્ય (જે ‘કન્’ની સત્તા—તેનું અસ્તિત્વ પાણિનિ માનત તો) કન્ને પ્રત્યય લગાડીને પણ થઈ ગયું હતું. તેવાથી ‘કાન્-જા’ (નાના) હિંદી કન્+અગુરિયા—નારગીની ‘કન્ની’ આદિમા તે ‘કન્’ ચાલુ રહેલો દેખાય છે. તે રીતે જ્યાં પાણિનિએ ‘ઙ્’ ના કંઈક રૂપોને બદલે ‘ઙ’ આદિ ‘નું’ થયું, હવેનું ‘વઙ્’ થઈ જયું, અને અસ્તું મૂ થઈ જયું જણાવ્યું છે તેનો ઐતિહાસિક અર્થ એ છે કે ‘આદ્’ ‘અસ્’ અને ‘વઙ્’ ધાતુઓના જે સમયે પૂરા રૂપે પહેલા થતા હશે, તે

સમયે જે ધાતુ જાંફુરી રહી ગઈ હતી તેને પાણિનિએ તે અવસ્થા બીજા ધાતુઓનાં રૂપોમાં મેળવી દીધી. પાણિનિના વૈદિક રૂપોના વિવેચનથી એવો ખતો મળે છે કે દેહધાતુ સમય સુધી કેવા પ્રયોગ થતા હતા અને ક્યાંથી તે જાણવા.

૧૮૧ પ્રાકૃત વૈષ્ણવરણ્યેએ જલમુક્ત સંસ્કૃતને પ્રકૃતિ માની જલ મુક્ત પ્રાકૃતનું વ્યાકરણ લખ્યું છે સંસ્કૃતથી યુ યુ પરિવર્તન થાય છે તેને અણુસમાં જાણેલ છે પ્રાકૃતને જાણા માની તે વર્ત્યા નથી. વર્તી પલુ રાક્ષા નહેતા, તેનું લક્ષ્ય પ્રાકૃત પલુ પુસ્તકી ભેટમે જલ પ્રાકૃત હતું હેમચંદ્રના પ્રાકૃત વ્યાકરણના લગભગ બે પાદ આમાંજ મળ્યા છે કે ક્યા સંસ્કૃત રાક્ષમાં ક્યા અક્ષરની જગ્યાએ યું થઈ ગયેલ છે તે પાણિનિની જે રચના રચના, અવસ્થા આદિના વિચાર પ્રાકૃતસંગ્રહ રસ તે સંજ્ઞે પલુ થાત અને વૈષ્ણવિક નિયમ પલુ થઈ રાક્ષ. તેના વચર પ્રાકૃત વ્યાકરણ અનિયમ પરિવર્તનોની પરિસ્થિતિ જાણ થઈ ગયેલ છે હેમચંદ્ર કહે છે કે કસિ (પ્રથમી એકવચન, અવધાન)ની જગ્યાએ પ્રાકૃતમાં છો, હો કુ હિ હિન્તો આવે છે થા કેરી સદા પ્રથમ વચર આવે છે જલુ વચનમાં આ વચર છુન્તો પલુ આવે છે ૮-૩-૮,૪ આમજા અક્ષરો તેણે મંથમપુરવ અને ઉત્તમપુરવના દેહ લઈ રાખેલુઆ છે ૮-૩-૪૦-૧૧૦ યું આ સવ રાખ પ્રાકૃતમાં એક સમયેજ અણુ થમાં થા સમયે સમયે જાણતાં થમાં એ અણુનું ધાતું રાખેલ અને રાખાવક થાત. આથી પ્રાકૃતના પ્રધારો ખાલુમ પડત સમયેના અર્થમાં ફેરફાર (સે ફેરફાર દિહી-ગૂજરાતી ફેર) પ્રત્યક્ આવે છે હેમચંદ્રે તેને અપભ્રંશમાં આદેશ ગણ્યો છે ૮-૪-૪૨૨, પ્રાકૃતમાં નથી ગણેલ, પરંતુ તે ધ્વજ્ઞાદિક અને રાક્ષાતની પ્રાકૃતમાં દેહીએ જગ્યાએ થઈ આવે છે

૧૮૩. પ્રાકૃતોમાં જે સંસ્કૃતસમ થા તત્સમ રાક્ષ છે તે સંસ્કૃત થઈ જાય છે જે સંસ્કૃતભવ થા તદ્ભવ છે તેની લેખ જાણમ, જલુ વિષય આદિથી આ વૈષ્ણવરણ્યે સમજા આપી છે અને જાણી

પ્રકરણ ચોથું.

શ્રી હેમચંદ્ર અને દેશી.

૧૮૫. યુવ (ન) (એટલે જુવાન)ના તારતમ્ય વાચકરૂપ યવો-
યસ્, યવિષ્ઠ અને અલ્પના અલ્પીયસ્ અને અલ્પિષ્ઠ થાય છે.
આ અર્થોમાં કનોયસ્ અને કનિષ્ઠ પણ થાય છે પાણિનિની આ
સબંધે કહેવાની રીત એવી છે કે યુવ અને અલ્પની જગ્યાએ વિક-
લ્પથી કન્ થઇ જાય છે (૫-૩-૬૪). આનો ઐતિહાસિક અર્થ એ
છે કે પાણિનિના સમયમાં એકલો કન્ નાનાના અર્થમાં વપરાતો નહોતો-
કેવલ તેના તારતમ્યવાચક રૂપમાં વપરાતો હતો વैयाકરણીની કહેવાની
એવી રીતિ છે કે પાણિનિના સૂત્રથી અલ્પીયસ્ અને યવોયસ્ની
જગ્યાએ કનોયસ્, અને અલ્પિષ્ઠ અને યવિષ્ઠની જગ્યાએ કનિષ્ઠ
થઇ જાય છે આનું કંઈ થતું નથી વ્યાકરણનું સૂત્ર કોઈ નવીન ચીજ
બનાવી શકતું નથી. તે તો જે કંઈ હોય તેને નિયમથી રાખી દે છે.
'અમુક સૂત્રથી આમ થયું' એને બદલે વૈજ્ઞાનિક રીતિથી એમ કહેવું
ધટે કે 'આમ ભાષામાં થાય છે, તેનો ઉદ્દેશ અમુક સૂત્રમાં કરેલો
છે.' કન્ કે જેનો અર્થ નાનું છે તેનો એકલપણે વિશેષણ તરીકે તે
સમયે સંસ્કૃતમાં વ્યવહાર થવાનું બંધ પડી ગયું હતું 'કન્યા' માં
તે મોળૂદ છે કન્યાનો પુત્ર 'કાનીન' બનાવવા માટે પાણિનિએ
કન્યાને બદલે 'કનીન' માની પ્રત્યય લગાડ્યો છે (૪-૧-૧૧૬).
આ કાર્ય (જે 'કન્'ની સત્તા-તેનું અસ્તિત્વ પાણિનિ માનત તો)
કન્ને પ્રત્યય લગાડીને પણ થઇ શકતું હતું. નેપાલી 'કાન્-છા' (નાના)
હિંદી કન્+અગુરિયા-નારંગીની 'કન્ની' આદિમાં તે 'કન્' ચાલુ
રહેલો દેખાય છે. તે રીતે જ્યાં પાણિનિએ 'ક્રૂ' ના કંઈક રૂપોને
બદલે 'આહ'નું થયું, હન્નું 'વધ્' થઇ જવું, અને અસ્નું મૂ થઈ
જવું જણાવ્યું છે તેનો ઐતિહાસિક અર્થ એ છે કે 'આહ' 'અસ્'
અને 'વધ્' ધાતુઓના જે સમયે પૂરા રૂપે પહેલા થતા હતા, તે

સ્પષ્ટ છે કે મનમની-પોતાની મરજીમાં આવે તેવી આ મતા કરવામાં આવેલી છે. સંસ્કૃત પ્રયોગને પ્રમાણ ન માનતાં કોઈને માન આપ્યું છે. જો અમૂલનિર્ગમ અને મહાનટ ચદ્રમા અને સિન્ધા અર્થમાં સંસ્કૃત કોઈમા ન આવવામાં આવ્ય હોય તેથી શુ થયું ? પ્રકૃતિ અને વિભાગ અને શક્તિ, રૂઢિ આદિથી તે સંસ્કૃતજ છે તેવી રીતે (૩) અને (૪) માં પરસ્પર વિરોધ આવે છે.

૧૯ સંસ્કૃતમાં અપ્રયુક્ત નો વિચાર કરતા પનજસિએ ક્યું છે કે ઉપસમ્પિદ્ધિમાં થતો ફેરો. સંબંધો પ્રયોગ-વિવિધ મોટો છે. સમીપની પૃથ્વી, વજ્ર લોક ચાર વેદ, અમ અને રદ્ય સહિત, તેના બધા મેદ, ૧ સામા અધ્યયુવેદની સામવેદના ૧ મર્ગ, ૨૧ પ્રકરના વાદવ્ય (અગ્નેહ) નવ જનના અર્ચકો વેદ, વામોવામ ઇતિહાસ પુરાણ, વૈવેક, આદિના સંબંધ પ્રયોગ-વિવિધ છે. આપણ સંબંધના પ્રયોગ-વિવિધને સાંભળ્યા કે વિચાર્યા વગર સમ અપ્રયુક્ત છે એમ કહેવું તે સ્પષ્ટપ્રમાણ છે (પહેલું અર્થિક). એ પ્રમાણે (૧) (૨)માં વિરોધ આવે છે. ધાતુઓમાં શી હેતુરે શરે અત્યુત કર્મ કર્યું છે એક ધાતુને પ્રધાન-મુખ્ય ગણેલ છે—અને તેના અર્થની બીજી ધાતુ એકને તેનો આદેશ મળી અપો પડાવે છે જેમકે કર્મ (કર્મવર્તિ) ધાતુ લીધી—અપો હવે વચ્ચરર્થ વચ્ચરર્થ ઉપચરર્થ વિષુદ્ધ સર્થ

૧૯ વેદામ્બરોની મનમાની પુરાણી લખવાની રીતિ પણ નહીં જાણ્યું પેલેકિમાં લખનારા શામશામ હરી લખવા લાગ્યા તેથી રૂઢિ ભૂના પ્રાકૃતમાં પુસ્તકમાં બહુ જાક મળી આવે છે. ઉપરના પુસ્તકમાં તે મુધારામાં જલ્યા છે (જાને, ૪૬ જે સોસાદી અઠા. ૧૯૨૧) આમ શામી-મુધારી સ્થાના પરિભ્રમી મુળવેત્રાણુ રાત્રિનું નું મુળવેત્રાણુ રાત્રિનું જાક બધું હવે (પ્રતિષ્ઠા, ૧૫ ૩) લાયકના રૂઢિથી વેળુવ રીતમજાને લાયકમાં એ વેલિક પ્રયોગ (જાણ) છે તેને બાકી વચમાન સંસ્કૃત હરી રીધું છે—મોધા સ્થાપીને નહિ, જે જાણ પ્રયોગ સંસ્કૃતની પ્રિયગીમાંથી સ્પષ્ટ થાય છે તેઓને લાયકને દર્શાવ્યું નિહ મું તેની પ્રાચીનતાનો ઘોષ પાવાને લાગે નથી થઈ ?

રહ્યા દેશી. તે અવ્યુત્પન્ન પ્રાતિપદિક છે કે જોનો નવી જૂની પ્રાકૃતો વાળા વ્યવહાર કરતા આવ્યા છે તેની પ્રકૃતિ પ્રત્યયનો વિચાર કઠિન છે. સંભવ છે કે અધિક શોધ કરતા તેમાંથી કંઈક ખીજી ત્રીજી પેઢીના તદ્દભવ સિદ્ધ થઈ જાય હેમચંદ્રજીએ દેશીનું વૈજ્ઞાનિક વિવેચન કર્યું નથી.

૧૮૮ પોતાની દેશી નામમાલામાં પોતે સુ લીધું છે, સુ નથી લીધું તેનો ઉલ્લેખ તેઓ એવી રીતે કરે છે કે (૧) જે લક્ષણત્રય (સિદ્ધ-હેમ શબ્દાનુશાસન)માં પ્રકૃતિ-પ્રત્યય આદિ વિભાગથી સિદ્ધ કરવામાં આવ્યા નથી તે લા લેવામાં આવ્યા છે (૨) જે ધાતુ, વૈયાકરણ તથા ડોગકારોએ દેશીમાં ગણેલ છે, પરંતુ જેને અમે ધાતુઓના આદેશ માનેલ છે તે લેવામાં નથી આવ્યા (૩) જે પ્રકૃતિ-પ્રત્યય વિભાગથી સંસ્કૃતજ સિદ્ધ થાય છે કિંતુ સંસ્કૃત ડોગોમાં પ્રસિદ્ધ નથી તે અહીં લેવામાં આવ્યા છે-જેવા કે અમૃત-નિર્ગમ એટલે ચંદ્ર, છિન્ન-ઉદ્ભવા એટલે ખીજ, મહાનટ એટલે શિવ ઇત્યાદિ (૪) જે સંસ્કૃત ડોગોમાં નથી કિંતુ ગાણુ લક્ષણા યા શક્તિથી જેનો અર્થ ખેસે છે-જેવો કે બધલલ (એટલે ખેલ, બળદ)=મૂર્ખ તે લેવામાં નથી આવ્યા.

૧૮૯. વળી તે કહે છે કે મહારાષ્ટ્ર, વિદર્ભ, આબીર આદિ દેગોમાં જે શબ્દ પ્રસિદ્ધ છે (જેવા કે મગા=મરાઠી મગ=પછી, હિંગ એટલે જર) તેને ગણવામાં આવે તો દેશો અનત હોવાથી પુરુષાયુપથી પણ તેનો સગ્રહ થઈ શકે તેમ નથી તે માટે ‘અનાદિ પ્રસિદ્ધ પ્રાકૃત ભાષા ષિરોષ’ જે દેશીને કહેવામાં આવેલ છે પોતાની પુદ્ધિમાં એક જૂનો શ્લોક ઉદ્ધૃત કરેલ છે કે દિવ્ય યુગસદ્ગત્તમા વાયસ્પતિની યુદ્ધિ પણ એટલી સમર્થ થઈ શકતી નથી કે જે દેશોમાંના પ્રસિદ્ધ શબ્દો સર્પૂર્ણપણે સુદી શકે (દેશી નામમાલા ગાથા ૨-૩) ૧૮ આથી

૧૮ સરખાવો પત્રજલિ-‘વૃદસ્પતિએ ઇંદ્રને દિવ્ય વર્ષ સદગ્ન શબ્દ પારાયણ કરાવ્યું પરંતુ અત આવ્યો નહિ-વૃદસ્પતિ જેવો કહેનાર, ઇંદ્ર જેવો શીખનાર, દિવ્ય વર્ષસદગ્ન જેટલો અવ્યયન કાળ તો પણ અત ન આવ્યો આજકાલ જે જીવો છે તે બધું ઘણું સૌ વર્ષ જીવે ઇત્યાદિ (પ્રથમ આહ્નિક)

દુસ્ખ જાડી રવા તેને દેશી પાત્ર માને અથવા અનુકરણ આપીને જોવા સમજે. દેશીના બંધારમાંથી સરકૂત વાળા સરકૂત કરીને અને પ્રાકૃતવળા એમજ લેવા રવા છે પહેલાંજે એમ નથી ક્યુ કે અને લીધા છે—તે તો એમજ કહેવા મથા કે અમારાજ છે બીજાંજે દેશી અને તાજમણેની વહેવણી કરી, કારણ કે તાજમણેને પોતાના થોડા નિર્ગોષીજ ગણિલા જુના અસ્થવનો વિચાર કર્યો નહિ.

૧૯૪ હેમચંદ્ર સરિએ પિતાની જામ જણાવતું મૂળરત્ની, કિન્દી કે મરાઠી આદિ કાઠિયાસ—વિચિત્ર નામ ન રાખતાં ‘અખજલ’ એવું સામાન્ય નામ રાખ્યું છે. આજુ કરણ એ છે કે તે ભાષા તે સમયે તેણજ રખમાં કાઠિ થોડા ભેદ સારે ભારતના કણ જણ પ્રદેશમાં જોવાતી હતી. આથી આચાર્ય હેમચંદ્રે તેને ‘અસ કાઠિ’ પ્રદેશની ભાષા ન માનતાં સામાન્ય અખજલ ભાષા જાની. આ ‘અખજલ’ એકલે વિજૃત સ્વરૂપ ક્ષે બાજુ સમજવું કે આ પ્રજનો ઉત્તર બાજુને કેવલ જૈન સંકલિતથી મળશે. અન્યથી નહિ. આટલા ઘટે ને પ્રાકૃત મધ્ય હેમચંદ્રચંદ્રની પહેલાં કમથી ૩ ૪ લલાલિઓથી લખાયેલાં છે તે જોવાં થટે. જો કે સર્વજ્ઞ અજોડાન અભાર સુધી ઠીક ઠીક પ્રમાણમાં કરવામાં આજુ નથી તો જલ્દી જેમ્સ કરવામાં આજુ છે તે ખરડી નિસદેશ કહી ચક્રમ તેમ છે કે તે અખજલ, તૈરસેની અને મહારાષ્ટ્રી પ્રાકૃત ૧૫ હતું. હજી સદીના પહેલાના જોડલા જૈન પ્રાકૃત મથ છે તેમાં આ જૈન ભાષાઓની પ્રમાણતા છે. હજી સદીના પછીના જે મથ છે તેમાં તેભાષાઓ કમેકમે કુપત થતી તથા છે અને અખજલનો ઉપયોગ દિગ્વિસ્તર થાય છે મહાકવિ ખનપાલ, મહેશ્વર સરિ અને જિનેશ્વર સરિ આદિના મધ્યમાં અખજલના આદિ આકાર, તથા રત્નામળચંદ્રની ઉપદેશ ખાસાની દોષ્ટી રતિ’ અને હેમચંદ્ર સરિના મધ્યમાં શુદ્ધ તૈરસેની અને મહારાષ્ટ્રી પ્રાકૃત છે અને તે પછી તેજુ વિજૃત ૧૫ છે કાલની મતિની સાથે ભાષાએજુ પરિવર્તન—તેના સ્વરૂપના જાણેજ હેમચંદ્ર સરિએ અખજલ નામ આપ્યું.

બોલ્લઈ, ચવઈ, જમ્પઈ, સીમઈ, સાહઈ-ને નિકલ્પે 'કહઈ'ના આદેશ કરી દીધા છે, (૮-૪-૨) ઉપ્પ્રકૃતને આમા ગણેલ નથી કારણકે તેને ઉત્પ્રકૃતમાથી નિકળેલી માનેલ છે. આમ જોવામાં આવે તો વજ્જરઈ ઉચ્ચરતિમાથી, વજ્જરઈ પ્રોચ્ચરતિમાથી, પિસુણ્ણ પિશુનયતિમાથી, સધઈ સંખ્યાતિમાથી, જમ્પઈ જલ્પતિમાથી નિકળી શકે છે.

૧૯૧ વળી શ્રી હેમચંદ્ર લખે છે કે બીજાઓએ આને દેશી શબ્દો તરીકે લીધા છે, કિંતુ અમે તેને ધાત્વાદેશ કરી દીધા છે કે જેથી વિવિધ પ્રત્યયોમા પ્રતિષ્ઠિત થઈ જાય આમ કરવાથી વજ્જરિઓ એટલે કથિત વજ્જરિગણુ એટલે કથયિત્વા આદિ હજારો રૂપ સિદ્ધ થઈ જાય છે"-આતો પોતાની મનમાની થઈ યાતો તેને સ્વતંત્ર ધાતુ માની લેવાત, યા તેમા તદ્ભવ અને દેશીની છાટ નાખી શકાત વૈયાકરણોના સ્વભાવ પ્રમાણે હેમચંદ્ર કહે છે કે અમે તેને આદેશ એટલા માટે ગણેલ છે કે તેને પ્રસય લગાડી શકાય, તે વિવિધ પ્રત્યયોમા પ્રતિષ્ઠિત થઈ જાય પતંજલિ, વૈયાકરણોને એતવણી આપી ગયેલ છે કે 'જેમ ધડાતુ કામ પડતા લોક કુબારને ત્યાં જાય છે કે અમને ધડો બનાવી આપ તેમ શબ્દાતુ કામ પડતા કોઈ વૈયાકરણને ત્યાં જતો નથી કે બાઈ ! અમારે કામ છે માટે શબ્દ "બનાવી આપ" (પહેલું આદિક), કિંતુ વૈયાકરણુ સમજે છે કે તેને પ્રતિષ્ઠિત કર્યા વગર લોક આધાતુઓ સાથે પ્રત્યયજ નહીં લગાડી શકે કુકડો સવાર થતા બોલે છે. કિંતુ ફ્રેચ ભાષાના એક નાટકમા એક કુકડાને એવું અભિમાન થયેલું બતાવ્યું છે કે હું નવિ બોલું તો મવાર પડશેજ નહિ. અસ્તુ.

૧૯૨. આ ચોથા પાદમા કેટલીક ધાતુઓના આદેશ ગણાવ્યા છે કે જેમા કેટલાક તો તદ્ભવ ધાતુ છે અને દેશી છે જેમકે બ્રમ (એટલે ધૂમ્બુ) ના અઢાર આદેશોમા (૮-૪-૧૬૧) ચક્કમઈ-ચંક્રમ પરથી, ભમ્મડઈ, ભમાડઈ-ઞમ પરથી સ્વાર્થમા ડ લગાડી તલઅણ્ટઈ-તલ્લ+અટ પરથી, હુમઈ, કુમઈ-ઞમ પરથી, પરીઈ, પરઈ-પરિ+હ પરથી તદ્ભવ માની શકાય છે ઠિરિઠિલ્લઈ, હુણ્ણલ્લઈ, હણ્ણલ્લઈ, અણ્ટઈ, અમ્પઈ, શુમઈ, કુસઈ, હુમઈ,

૧૬૧ શ્રી હેમચંદ્રના દેહાન્ત પછી થોડાજ વર્ષોમાં ભારતમાં સમ્મ-
ક્રાંતિ થઈ અને રાષ્ટ્રીય પરિસ્થિતિમાં ધીરે પરિવર્તન થવા માંડ્યું. ૧૮૨૫
ઈર્ષ્યાની સળગવા લાગી અને વિદેશી વિજેતા તેના લાભ લેવા લાગ્યા.
દેશનો પારસ્પરિક એલસગાંબે વૃદ્ધિ અને એક સમયમાં રહેનારા બીજા
રાજ્યમાં વસનારાને જે સત્તુ માનવા લાગ્યા. આ કારણે ગૂજરાત સમુ-
દાય, અવંતી-માલવા અને મધ્યપ્રાંતના નિવાસીઓનો આથી પહેલાં
જે વ્યાવહારિક સગાંબે વિસ્તૃત હતો તેમાં અકુસ્મિતવા આવી. આ
અકુસ્મિતતા એ આ પ્રદેશની જે વ્યાપક ભણત અપભ્રંશ હતી તેના
આથી વિકસિતને પ્રાચીન ભાષાઓના મિલન મિલન ભેદોમાં વિભાજન
હતી નાખ્યો. સંઘી ગૂજરાતી, રાજપૂતાની, માલવી અને હિન્દી
ભાષાઓના મળેલા સુવર્ણત થયો અને ધીરે ધીરે ૧૯મી સદી સુધી
પહેલેથી આ ભાષાઓએ પોતાનું સ્વરૂપ સ્પષ્ટજે રહ્યું હતી દાખું

પ્રકરણ પાંચમું

શ્રી હેમચંદ્રની રચનાના નમૂના

૧૬૭ કુમારચંદ્ર ચરિતમાં જે પોને અપભ્રંશનાં કાવ્ય સુવ સમ-
ત્વવા રચ્યા તે આ નમૂના છે

(૧) મિરિદેમિ આલિંગિ પાલિંગિ પિન્નમર્ષ

તારહેમિ નિષ્કલિંગિ રૂપ બલિંગલગ્ન

મિરિદું ન તારદું ન પલિંગિ અમ્ભરૂ પિમવરિ તદવિ વિરાજિ ન મમ્ભરૂ ૧૬

—દિલી-અમ. મિરિદુંમિ આપો પાની પીજ

તારદું મિ નિષ્કલે રૂપ આપીએ

મિરિદું મિ તારદું મિ પલિંગે આઠે

વિષવદ તદવિ વિરામ ન મમ્ભે

—મિરિદી આજેણ પાણી પીએ તારું પોયું ૧૭ ૧૮

એને શૈરસેની તથા પ્રાકૃત પછી પોતાના વ્યાકરણમાં અપભ્રંશનું વ્યાકરણ પણ લિપિબદ્ધ કરી દીધું. (મિદ્ધૈમ શબ્દાનુશાસન નામના મહાન વ્યાકરણમાં પહેલા સાત અધ્યાયોમાં સંસ્કૃતનું સર્વાંગપૂર્ણ વ્યાકરણ આપી આઠમાં અધ્યાયમાં પ્રાકૃત વગેરે વ્યાવહારિક ભાષાઓનું વ્યાકરણ આપેલ છે તેમાં ચતુર્થ પાદના ૩૨૯ માં સૂત્રથી અતિમ સૂત્ર ૪૪૮ સુધીના ૧૨૦ સૂત્રોમાં આ અપભ્રંશનું વ્યાકરણ છે.)

૧૯૪ હેમાચાર્યના કાવ્યાનુશાસનમાં મહાકાવ્યની વ્યાખ્યા આપતાં અપભ્રંશના બે બેદ પાડેલા છે તત્ર પ્રાય સંસ્કૃતપ્રાકૃતાપભ્રંશ-ગ્રામ્યભાષાનિબદ્ધં મહાકાવ્યમ્ અને તે ભાષાઓના દાખલા આપતા કહે છે કે અપભ્રંશ ભાષા નિબદ્ધ સન્ધિવન્ધમ્ અન્ધિ-મન્થનાદિ ગ્રામ્યાપભ્રંશ ભાષા નિબદ્ધાવસ્કન્ધનકવન્ધમ્-ભીમકાવ્યાદિ. અપભ્રંશ ભાષામાંનું મહાકાવ્ય સન્ધિના બધવાળું હોય છે, દાખલા તરીકે અન્ધિમન્થન વગેરે અને ગ્રામ્ય અપભ્રંશ ભાષામાંનું મહાકાવ્ય અવસ્કન્ધકના બન્ધવાળું હોય છે-દાખલા તરીકે ભીમકાવ્ય વગેરે. આ પરથી અપભ્રંશ અને ગ્રામ્યાપભ્રંશ એ ભાષાના બેદ પડેલા છે એટલું જ નહિ પરંતુ તેમાં લખાયેલાં કાવ્યો પણ હતા. એ બેની સાથે આપણી જૂની ગૂજરાતીનો સબ્ધ છે.

૧૯૫. સન્ધિ એટલે કડવકો (કડવા)નો સમૂહ એમ હેમાચાર્ય પોતાના છદોનુશાસનના છઠ્ઠા અધ્યાયમાં કહે છે (સન્ધ્યાદૌ કઢ-વકાન્તે ચ ધ્રુવં સ્યાદિતિ ધ્રુવા ધ્રુવક ધત્તા વા-કઢવક-સમૂહાત્મક સન્ધિ તસ્યાદૌ ચતુર્ભિઃ પદ્મદિકાદૈરછન્દોભિઃ. કઢવકમ્ એટલે કડવાનો સમૂહ તે સન્ધિ અને તેની આદિમાં ચાર પદ્ધતિ કા આદિ છદોવાળું કડવું જોઈએ કડવાની અંતે ધ્રુવ-નિશ્ચિતપણે જ હોય તે ધ્રુવા, ધ્રુવક કે ધત્તા એ નામનો છદ) આવે સાહિત્ય દર્પણમાં અપભ્રંશ ભાષાના કાવ્યોના સર્ગને 'કડવક' એ નામ આપેલું છે.

અપભ્રંશ નિબન્ધેસ્મિન્ સર્ગા કઢવકાભિધા ।

તથાપભ્રંશયોગ્યાનિ છંદાસિ વિવિધામ્યપિ ॥

યથા કર્ણપરાકમ્ ।

(આમડી-આળ, આનર્થ, બિહું સરખાવો—મ કાનદિ આનુ
આમળ ન ૬૩ અપાનુ-અપાનુ-અપાનુ તપર ન ૧ ૬૨૬-
કાનુ—નિમ્નગીષ્ઠાને વસ કઈ)

(૫) મનમ-લીલુઓં મોક્ષમસુ નિમ્નગી ટોસઈ તમુ,
વિષ વસિ કીસુ ભવુતિઅક, જુઈ પુદુઅદિ નમુ. ૪૩

—અવમ-લીનને મોક્ષમસુ, નિમ્નગી ટોસે—થાશે તેને કે પ્રિય-
વિષુ । દુ બહિદારી—વારી ભઈ પું (એમ) ભવુતિ-મટેલી (લીલુઓં)
નથી નમુતવ (મિગાળી) નેનાપર ટોસક-ટોસી થશે (પ્રખંધ, ન ૩)
વસિ કીસુ—દુ બહી-વારી નાક પું—બહદારી નાક પું ભવુતિઅક-
ભવુતિ-મોક્ષાની (અનુવચન) પુદુઅદિ—પ્રમથનિ (ઈ)

(૬) કક વક અગિઆઈ ભવમદ્વિ મુકમ કદન્તિ દેઈ
એડુ નાજેવક ભઈ મણસિ તેા નિલુ અમમ નેઈ. ૫૧

—શું, વક । (મર્મ) ભમે કે ભવમદ્વિ, મોક્ષ ક્યાંથી દેવ,
એ નાજુસનું ને મનામાં (રાખવો) દેા તેા નિનામમ ને.

નાજેવક—નાજુ, મણસિ—મનમે (સ)

(૭) નિવમ-વિદુષ્ટ રતિદિવિ ખાદિ નિ કસરકેદિ
દુદર પાન્તિ ને જણતિ અમદિ ભવમકેદિ ૫૮

—નિવમવિદીન રાતમાં જવ ખાવ ? કસર કસર કરતો
દુદર કરતો જ? હ ને પાપકમાં ભવને કે ભવમકેદિમાં—
જણે ભ મનાં

કસરકેદિ.—અનુસરવું કસર કસર કરતો, મણ મણ કરતો દુદર
—પાપકનું શા પાપી જણને ખીળવાનું અનુસરવું. નિ-તે કદ-મરો-ખાઈ

(૮) આમડો કે દિ કરી જવલ, કમુ કરી મોક્ષાને રસિ,
કદિ કમુ રસિ તુડુ અવર કમ્મરમ કરમિ ૭૦

—સ્વર્ગને ખાઈ કર જવલ શા કરી મોક્ષને ખાઈ કર કેના

ખાધએ ગિરિથી અને તરપરથી પડીએ છીએ, તથાપિ વિષયપર વિરાગ જતો નથી.

(ગિરિહે-અપાદાન, તરહે-સખધ વિભક્તિ. ગિરિહુ, તરહુ-અપાદાન, પડિઅઉ-નિષ્ઠા, અચ્છધ-આછે, છે. સ. આસ્તે)

(૨) જો જહા હોતઉ સો તહા હોતઉ, સત્તુ વિ મિત્તુ વિ કિહે વિ હુ આવ
જહિ વિહુ તહિં વિહુ મગે લીણા, એકએ દિઠિહિ દોનવિ
જેઅહુ ૨૬

—હિદી-સમ—જો જહં હોતો સો તહ હોતો
શત્રુ મિ મીત મિ કોઠહિ આવો
જહા બી તહં બી મારગ-લીના
એકહિ દીઠિહિ દોનહિ જેહો

(જહા હોતઉ—જ્યા હોતો (વર્તમાન ધાતુજ-કૃદત) =જ્યાથી લીણુ-લીન, લાણુ થયેલો.)

(૩) અમ્હે નિન્દહુ કોવિ જણુ, અમ્હઈ વણુહુ કોવિ,
અમ્હે નિન્દહુ કવિ નવિ, નમ્હઈ વણુહુ કવિ.

હિદીસમ-હમે નિન્દો કોઠ જન, હમે વરનો કોઠ,
હમ નિન્દે કોઠ (કો)બી નહો, ન હમ વરને કોઠ
ગૂજરાતીસમ-અમને નિદો કોઠ જન, અમને વખાણો કોઠ,
અમે નિન્દીએ કોઠને પણુ નહો, ન અમે વખાણીએ કોઠ

(અમ્હે—અમ્હઈ—પહેલું કર્મ, પીજે કર્તા. ક્રિયાથી કારક મળ આવે છે, વિભક્તિથી નહિ.)

(૪) રે મણુ કરસિ કિ આલડી, વિસયા અચ્છહુ દુરિ,
કરણુઈ અચ્છહુ રન્ધિઆઘ, કરદઉ સિવદણુ ભૂરિ

,—રે મન ! (તું) કરે છે ક્યમ આલડી, હે વિષયો ! થાઓ-રહો દુઃ
હે કરણો (ઇન્દ્રિયો) ! રહો રન્ધિત-રંધાયેલી, (હું) કાહુ શિવદ
(મોક્ષ) ધણુ

પ્રકરણ છઠું

કી હેમચરે અવતરેલ અપભ્રંશ ઈલાહરણે.

૧૬૮ મહિમચરે પોતાના અગાઉના સમયના જે દેશ આદિ ઉદ્ભૂત કરેલા છે તે અત્ર મુજબ છે તેમાં જ્યાં બાની સરખા જેવા દેશ અને પદ અગ્રમાં છે ત્યાં જ્યાં રાખતુ થઈ પોતાના વ્યવસ્થામાં સત્તેને પહેલાં પ્રાચીન ઉદ્ભવરણેથી સમજાવી શી હેમચરે નવા ઉદ્ભવરણેનાં સંજ્ઞા-સોદ્ધ જનાવ્યા છે કે જેમાં તેજ થા તેને મળતાં ઉદ્ભવરણે વિષયની અનુસાર મથારણાન સંજ્ઞાકિત કર્યા છે

(૧) દેશના સામયિક પદ અપા-વરણી

જુદાં જુદાંવરણે કસવદાં કિપિયુ.

—દેશો (નામક) તે સામયિક છે અથવા (પ્રિય-નામિક) અપ્રવર્ણી છે નામકે કે સુવર્ણની રેખા કસોડી પર લગાવી દેશ તેમ.

દેશના—સ કુલજ, નામક ખરવાડી ગીતોમાં દેશના મહુ પ્રેમનો કુલ છે જેમકે ગેરી બાઈ છે રમ દેશના ધીરાં ધીરાં આવ નિશ્ચિન જેવે વારી વાડી મમ થર આવેને દેશના—આનંદમન, અથવા—જુદાંની સ્વામિની, વીઝનેર વાર કલુ પલુ અનિ ધન કહેવામાં આવે છે

અને આમ કુલરણ મહુ ગેર મુર અથવા! જ્યાં પોષ્ટ —ખરવાડી ગીત. જુદાં-કિ નાઈ ગુ, નામકે. સ યા પાટુ પરથી છતિ યાવતે—એમ નામકમાં આવે છે અથવા સં. હવના અથવામાં રેલ-રેલ, કસ-વદ-સ. હવપદ, કસોડી. કિપિયુ-દાંથી આવ્યા.

આ બાબનો એક રોમે કુમારપાસ પ્રતિભેદમાંથી આવવામાં અવરે. દોષક પ્રતિભા કર્વાએ નામકુ વ્યવજને બેલનિ આ મિત્રો આનંદ જગડી નાંખ્યો છે કે ચિપરીતરતાવેતતતુપમાર્ન સંમાધ્યતે ’

માટે તું ખીજા કર્મારભ કરે છે.

કેહિ, રેસિ, રેસિ, તેહિ, તણેણુ—પ્રત્યય તાદર્થ્યમા આવે છે
(હેમચંદ્ર ૮-૪-૪૨૫) તેનો અર્થ ‘ માટે ’ છે

(૯) કાયકુડ્ડલી નિર અથિર, જીવિયડઉ ચલુ એહુ,
એ જાણિવિ ભવદોસડા, અસુહઉ ભાવુ ચએહુ, ૭૨
—કાયાની કુડલી નિશ્ચય અસ્થિર (છે), જીવિત ચલ-ચલ (છે)
એ જાણી ભવ-સસારના દોષો અશુભ ભાવ તજો.
કુડ્ડલી, જીવિયડઉ, દોસડા એમા ઉલ્લ, અડ, ડ સ્વાથિક છે.

(૧૦) તે ધન્ના કન્નુલ્લડા, હિઅઉલ્લા તિ કયતય,
જો ખીણુ ખણિવિ નવુલ્લડઅ, ધુટહિ ધરહિ સુઅતય. ૭૩
—તે ધન્ય (છે) કાન, હૃદય તે કૃતાર્થ (છે) જો ક્ષણે ક્ષણે નવા
સુઅર્થો (યા શ્રુતાર્થો)ને ધુટે છે અને ધરે છે ધારે છે.

કન્નુલ્લડ, હિઅઉલ્લ, નવઉલ્લડઅ—સ્વાર્થે કાન અને હૈયાને માટે
ધુટહિ અને ધરહિ—યથાસપ્પ લગાડવું.

(૧૧) પધકી કન્નિ જિણાગમહો વતડિઆલિ હુ જાસુ
અમ્હારઉ તુમ્હારઉ વિ એહુ મમતુ ન તાસુ. ૭૪

—હિદી-સમ-પૈકી કાન જિનાગમ(કી) વાતડી ભી જાસુ
હમારો તુમ્હારો યહ મમત્વ ન તાસુ

—ગૂં છાયા —પૈકી કાન જિનાગમની વાતડી પણુ જાસ
અમાર તમાર પણુ એહ મમત્વ ન તાસ

વત્તતુઆ વાત, જુઓ રત્તડી. આગળ નં. (૨)

આ ઉદાહરણોમા વ્યાખ્યાન યા વ્યાકરણનો વિસ્તાર કરવામા
આઓ નથી.

(૪) એક તિ થોડા એક થજી, એક તિ નિસિઆ જમ્મઃ
એત્યુ મુણીસમ નાણીઆર્ નો નવિ વાણ્ઠ વમ્મ.

—એજ તે થોડા એજ સ્થલ (૭) એજ તે 'નિસિત'—અણી-
દાર ખૂન કે એમાં મનુષ્યવ નાણીએ કે ને (ધોડાની) વાધ ન વાધે
—ધોડા ના ફેરાવે. એજ થોડો હોય, એ સ્થળસ્થલ હોય, અને એ ધાર-
દાર તથાવાર હોય કે જ્યાં ને થોડાની વાધ—વામ વાળની જામી ન નામ
અને સામેજ આપેલા નામ તો જ્યાં મનુષ્યત્વ—મરણની જાણ.

મુણીસમ—સસ્ત્રતામાં કેટલેક સ્થળે ઈમિ જામી પુલિમ આવજાજ
અને ૭ પ્રાકૃતમાં તો સવ સ્થળે એમ થાય છે નવિ—ન+અવિ વાણ્ઠ-
વજ્ઞ (વળતું) તેનું પ્રેરણાત્મક સંસ્કૃતનામાં જાણ દોહો પ્રવર્તિત છે અને
દ્રુત સ્વરસિદ્ધિ સંખ્યાકલના વિવિધ સંગ્રહમાં તેનો ઉલ્લેખ કર્યો છે

(૫) હામુકુ ધુવણ-મવણ તોસિજા—સદ્ધર સિમ્મહ રહ—નરિ અગ્નિહ,
અરિમુકુ હામુકુ જામિવિ એકલિ લામિવિ લુણ્ઠ હવે બધિવડ.

—આ એક જૂની સમાવણમાંથી છે હામુખ (રાવણ) ધુવન-
ભવંદર, તોસિવડર, નિર્મલ (નિઝાયો) રથવર પર ચડેલા, લુણ્ઠ—ભણે
ધવિના અર્થમાં—ની પેઠે ઉપેક્ષાતે એ અર્થમાં, ચોમુખ—અગ્નિને ૭ મુખ-
દર્શિને ખ્યાન કરી એકમાં (એક રાવણમાં) લાવી દેવે ધોડે (હોમ
નહિ તેમ) બ્રહ્માના ચાર અને સ્વામિ દર્શિનેના ૭ એ હવે મુખ નહિ
દેવે એકમાં મેળવી તેને જનાયે હતો.

સિમ્મહ અગ્નિ બધિવડ—નિમણે—નિહાયે અથવા ધારે.
અગ્નિ, લામિવિ—ખાલી—ખ્યાન કરી લાગી. લુણ્ઠ—મનો—અથવા કે—(સ
ચાવતે) સરખાવે હિ નાઈ નાઈ મારણી નૂ ઉપમામાં નાઈ
નાઈ ઉપેક્ષામાં અને ચેદિ ન ઉપમાવાજા

(૬) અમલિજા—નેહ—નિવદાક નેમણુ—હાપુવિ નાઈ
વરિસ—સએજુ નિ ને મિલ્લ સહિ સોજાક સો દાવ.

—ગળ્યા વગરના—અગણિત સ્નેહથી નિવૃત્ત—ચળેલાઓને લક્ષ્યોગ્નન
પણુ જઈને—ગયા પછી પણુ (અને) વર્ષશતેન—સો વર્ષ થયા પછી પણુ
જે (નાયક કે નાયિકા) મળે છે તે હે સખિ ! મુખનુ તે સ્થાન (થાય છે)
અર્થાત્ સાચા પ્રેમને દેશ કે કાલનુ બંધન નથી. જાઉં-જઈને. પૂર્વકાલિક.

(૭) અગહિ અગ ન મિલિઆઉ, હલિ અહરે અહર ન પત્તુ,
પિઅ નેઅન્તિ હે મુહ-કમલુ એમ્વધ સુરઉ સમત્તુ. ૭

—અગે અગ ન મળ્યુ, હે સખિ ! અધર-હોઈને હોઈ પ્રાપ્ત ન
થયો-મળ્યો નહિ પ્રિયના મુખ કમલને જોતી જોતી (રહીને)—એમજ
સુરત સમાપ્ત થયો ખીલે અર્થ એ કે પ્રિયને જોતી-જોતી (રહી) ને
મુખકમલ સુરા-મધથી સઘથી સમત્ત—મસ્ત બની ગયુ, પહેસો અર્થ
દોષક વૃત્તિકારે લીધો છે કિંતુ આ વિશુદ્ધ (Platonic) પ્રેમ ચિત્રને
એમ કહી ખીલતસ કર્યું છે ને જણાવ્યુ છે કે ‘ અતિરસાતિરેકાત્
સંભોગાત્ પૂર્વમેવ દ્રાવ્ય ઇતિ ભાવ ’ આ વગર ક્યો અર્થ ઉઠતો
નહોતો ? એમ્વધ-એવે પળખી એવે, હિંદીમા થોહી ગૂં એમજ.

(૮) જે મહુ દિવ્ણા દિઅહડા, દધએ પવસન્તેણુ,
તથા ગણુન્તિએ અગુલિઉ, જજજરિયાઉ નહેણુ.

—જે મને દિવસો પ્રવાસ કરવા જતા જતા દયિતે આપ્યા હતા
તે ગણુતી (ગણુતી) (મારી) આગળીઓ નખથી જર્જરિત થઈ

પતિએ પ્રવાસ પર જતી વખતે જણાવેલુ હતું કે આટલે દિવસે
હું પાછો આવીશ. તે સમય જવાથી ગણુત્રી કરતા કંઈ મારી ભૂલતો
નથી થઈ એ જોવા ગણુત્રી કરતા મારી આગળીઓ ધમાધ ગઈ.
‘ ગિણુતા ગિણુતા ધસ ગઈ, આગલિયા રી રેખ ’ (મારવાડી દોહા
આ દોહો નાટકમા પણુ-મસીવાલા આયો હમારે દેશ ! એ ગીતમા
વપરાયો છે)

મહુ-મને, દિઅહડા-દહાડા, દધએ-દયિતે (પળખી કર્તાનો એ
પ્રત્યય-રાજે ગદ્યુ પ્યાહી હિંદીમા મધ, મૈ મ એ આવે છે. ગૂજરા-
તીમા ‘એ’ ત્રીજો કર્તાનો પ્રત્યય છે.

(૬) સામર કપરિ તણુ ધરછ તલિ બાલક રમણુઈ
સામિ સુભિચ્ચુનિ પરિકરછ સમ્ભાણેઈ અલાછ

—સામર કપર તણુ ધરે છે ને તળીએ રહો બાલે છે—સમ્ભે
છે (તે રમણે) સ્વામી સુભાતને પણ પરિકરે છે ને અલને સમ્ભન
આપે છે

(૧) ગુણુદિ ન સંપદ કિંચિ પર, હલ લિદિઆ સુનન્તિ,
કેસરિ ન લક્ષ્મી બેલ્લિખવિ, અવ લાગેદિ લેપન્તિ.

—ગુણેથી સંપત્તિ નથી (મળતી) પર-પર પરદ-પણુ કિંચિ
(મહે માત્ર) (લક્ષ્મી) લખેલા હલ ભોમવે છે (દર્શતામી) કેસરી કોડી
પણુ લેતો નથી—તેને કોડી આપી ખરીદતો નથી (બ્યારે) અવ
લાખેથી લેવાય છે સર્વ પોતપોતાનું લખેલું કર્મફળ ભોમવે છે ગુણેથી
સંપત્તિ નથી મળતી, કાંઈ બહે મત્રે સિકનો બાવ કોઈ કોડી આપીને,
ગુણુ નથી કાંથી લાખે રખીઆ આપી ખરીદાય છે

લેપન્તિ—ચઢિત થાય છે મરાઠી-આ સ મહુ કું મહુ લેવુ ,

(૧૧) વચ્ચે મજાછ ફલછ બલુ કુ-પલ્લવ વચ્ચેછ
લેવિ મહદુમુ સુચલુ જિવ તે કાંઈજિ ધરછ ૧૧

—વચ્ચેમાંથી ૧૧ ફલે લે છે કાંઈ પલ્લવને વળે છે—કોડે છે
તે પણ તે (પલ્લવેને) મહદુમ કસત્રે સુનનની ભેગ ધરે છે
લેક કાંઈ પાંદડાને કોડી લે, પણ હલ ધોઈ તેને કોડી રેઈ !

(૧૨) દરફલે પદિત ખાઠા, અખલુ નલુ મારોઈ
જિલ્લ તિરિ-સિમ કું પદિત સિલ્લ, અનુનિ વરુ કોઈઈ

—દરના ઉદાણથી—કાંઈ પદથી પોરો ખાઠા પોતાના નાણુને મારે
છે જેવી રીતે તિરિના કૂચ-સિખરથી પોલી સિલ્લ અનુનો પણ વરુ
કરે છે કુટું આગળ વધવુ પણ પોતાના કુળને અલિતાર થાય છે

(૧૩) નો ગુણુ ભેગા અખલુ, પમદા કરઈ પરસુ,
તણુ લઈ કસિનુનિ દુલ્લલ્લો, નલિ કિનલઈ સુચલુસુ.

—ગાળ્યા વગરના—અગલિત રનેહથી નિવૃત્ત-વળેલાઓને લક્ષ્યોજન પણુ જઈને—ગયા પછી પણુ (અને) વર્ષશતેન—સો વર્ષ થયા પછી પણુ જે (નાયક કે નાયિકા) મળે છે તે હે સખિ ! સુખનુ તે સ્થાન (થાય છે) અર્થાત્ સાચા પ્રેમને દેશ કે કાલનુ બંધન નથી. જાઉં-જઈને. પૂર્વકાલિક.
(૭) અગલિં અગ ન મિલિઅઉ, હલિ અહરે અહર ન પતુ,

પિઅ જોઅન્તિ હે મુહ-કમહુ એમ્વઘ સુરઉ સમતુ ૭

—અગે અગ ન મળ્યુ, હે સખિ ! અધર-હોઈને હોઈ પ્રાપ્ત ન થયો—મળ્યો નહિ પ્રિયના સુખ કમલને જોતી જોતી (રહીને)—એમજ સુરત સમાપ્ત થયો બીજો અર્થ એ કે પ્રિયને જોતી-જોતી (રહી) ને સુખકમલ સુરા-મધથી સઘથી સમત—મસ્ત બની ગયુ, પહેલો અર્થ દોષક વૃત્તિકારે લીધો છે કિંતુ આ વિશુદ્ધ (Platonic) પ્રેમ ચિત્તને એમ કહી બીભત્સ કર્યું છે ને જણાવ્યું છે કે ‘અતિરસાતિરેકાત્ સમોગાત્ પૂર્વમેવ દ્રાવ્ય ઇતિ ભાવ’ આ વગર ક્યો અર્થ ઉઠતો નહોતો ? એમ્વઘ—એવે પળખી એવે, હિંદીમાં યોહી. ગૂં એમજ.

(૮) જે મહુ દિષ્ટ્યા દિઅહડા, દધએ પવસન્નેણુ,

તણા ગણુન્તિએ અગુલિઉ, જજજરિયાઉ નહેણુ.

—જે મને દિવસો પ્રવાસ કરવા જતા જતા દયિતે આપ્યા હતા તે ગણુતી (ગણુતી) (મારી) આગળીઓ નાખથી જર્જરિત થઈ.

પતિએ પ્રવાસ પર જતી વખતે જણાવેલું હતું કે આટલે દિવસે હું પાછો આવીશ. તે સમય જવાથી ગણુતી કરતા કંઈ મારી બૂલતો નથી થઈ એ જોવા ગણુતી કરતા મારી આગળીઓ ધસાઈ ગઈ. ‘ગિણુતા ગિણુતા ધસ ગઈ, આગલિયા રી રેખ’ (મારવાડી દોહા આ દોહો નાટકમાં પણુ—મસીવાલા આયો હમારે દેશ ! એ ગીતમાં વપરાયો છે)

મહુ—મને, દિઅહડા—દહાડા, દધએ—દયિતે (પળખી કર્તાના એ પ્રત્યય—રાજે ગદ્ય બ્યાહી હિંદીમાં મધ, મૈ મ એ આવે છે ગૂઝરાતીમાં ‘એ’ ત્રીજો કર્તાનો પ્રત્યય છે.

ખવલનો અથ એવે છે પરંતુ શરિયા તેને પેરી-સિરિયો-ગળદ
 થા ધુરિ-ધિસ્તરી ખેચનારો નવલ માઈનિ નેલ એ અર્થ થયેલ છે તેમ
 ચક્રની દેશીનામ આજ્ઞામાં ખવલનો અર્થ ૭ જાતિમાં ઉત્તમ છે તે ખવલ છે
 એમ કહે છે ખવલની દહવા અને સ્વાગિત્તિ પર કેટલેક મુદ્દા
 કામ્ય સરકવ તથા પ્રાકૃત સુખાસ્તિમાં મળે છે અહીં એમને ખલો
 છે એક બાજુ ખવલ જુલો છે બીજી બાજુ કોઈ મુદ્દાલ જળ છે
 ધવલ સ્વામીની આરે ખેવ જોઈ તિલાપ હરી રહ્યા છે કે બને બાજુ
 બે દુહા હરિને મનેજ શા આરે ન જુલો ? વિભેદિ, કરેવિ-પૂર્વકાસિ-
 ક-મુદા હકત. ડુવ-સ મુદા. દોષિ-મે, મરાડી દોન.

(૧૦) મિરિદે સિલાવતુ તાદે, હલ ધેપ્પા નીસાવતુ

ધર મેલેપિલુ માલુસદ ટોવિ ન રચ્ચ રતુ.

—નિસામ-પે (વિના એક બાવે-અથવા સર્વે જનો) ધર મેલીને
 મિરિ પાસેથી સિલાવત, તાર પાસેથી હલ લે છે—લલ રહે છે ખલ
 અરજ સ્મરું નથી.

(૧૮) તારું નિ વલ્લુ હલ મુલિ નિ ખરિલુ અસલુ લલ્લિ,

સમિદુ એવિલ અમમલ અપર મિમ્મુ મુદલિ.

—મુનિએ પલુ તારમાંથી વલ્લ, હલ, પરિધાન અસન (ભિજન)
 લહે છે—મેળવે છે (પરંતુ) સ્વામિ પાસેથી આપલો અપિઃ આપર નોકરો
 મેળવે છે તારવ્ય કે ખાતું પહેરતું તો જમમમાં ત્યોનાંથી વલ્લ મળી
 આવે છે સ્વામી પાસેથી આપરજ અપિઃ મળે છે લલ્લિ-સ લલ
 પરથી. એવિલ-સ હમન-એલ્લું અમમલ-સ અમલ આમલુ-રજવ
 સ્વામીમાં પલ્લ ઉપર સપરને પંચ આમલ સિવર કહે છે

(૧૬) અલ, નિરલ-પદાલ નિ કલિલિ ખમ્મ.

—અલ—દને કલિપુમમાં પર્મ ને નિરલ પ્રભાવશાસ્ત્ર-પુત્ર પ્રભાવ
 જુલો છે નિ-પાકપુરક અથવા નિ-જાને કે સ એવ ના અર્થમાં.

(૨) અમિલ ઉલ્લલ દોઈ જરુ, વાએ સીમ્મુ તેવ

ને પુલુ અમિ સીમ્મશ તસ ઉલ્લલુ કેવ

—જે પોતાના ગુણ ગોપવે છે—ગુપ્ત રાખે છે, પરના-ખીજના ગુણોને પ્રકટ કરે છે તે કલિયુગમા દુર્લભ સન્નતને હુ ખતી કંઠ છું.

ગોવધ—ચરખાવો કિદી ગુપ્તિયા=અતરંગ (ગુપ્ત) સુખી, હઉ-હું, ખલિ કિન્નકિ-ખલિદારી જાઉં, વારી જાઉં, અર્થયા લઉં ચરખાવો ઉપર નં. પમા-ખલિ કીસુ. દોષકટ્ટિકાર તેનો અર્થ પૂજા કર એમ જણાવે છે.

(૧૪) તણુદ તજજી ભગિ નવિ, તે અવડયડિ વમન્તિ,
અહ જણુ ગગિવિ ઉત્તમ્, અહ સહ સર્ધ મજજન્તિ.

—તૃણની ત્રીજી ભગિ-રીત નથી, ત્રીજો પ્રકાર નથી, તેથી-તે કારણે અવટનટે-દૂપતટે વસે છે, (તે માટે) કાતો જણુ તેને વળગી ઉતરી-ઉગરી જાય છે (અને) કા સાથ સ્વયં હૂમે છે. અર્થાત્ અવટ-વિષમદૃષ્ટિ કે ખાડામા તટ પર ઉગનારા તૃણોના બેજ કામ છે. એકનો તેની કૃપાથી હૂમતો માણસ ખતી જાય અને કાતો તેની સાથે હૂખી જાય તેની કોઇ ત્રીજી રીત નથી અન્યોક્તિમા કાતો ખીજને તારે વા સ્વયં માર્યો જાય

અહ—અથ.

(૧૫) ધર્મુ ધડાવધ વણિ તરહુ, સેઉણિહ પક્ક ફલાઈ,

સો વરિ સુકખુ પઠઈ જુવિ, કજ્જહિ ખલવયણાઈ,

—દૈવ વનમા તરઓના પડવ કલો શકુનિ-પક્ષીઓને ધટિત કરે છે-પહોંચાડે છે તે સુખ ખરૂં પણ કર્ણમા ખલવચનો પેડેલા તે (સુખ) નથી આમા ભર્તૃહરિના એક પ્રસિદ્ધ શ્લોકનો ભાવ છે. ધડાવધ-સ. ધટયતિ. વરિ-હિ. વર, વરન. જુવિ ન+ અપિ.

(૧૬) ધવલુ વિસરઈ સામિઆહો ગરઆ ભર પિકખેવિ

હઉ કિ ન જુતઉ હહુ દિસિહિ, ખડમ દોણિયુ કરેવિ

—ધવલ-ધોરિયો-ખળદ વ્વામીનો ગુર-ભારે ભાર નેધને વિધુરે છે-વિપાદ કરે છે-ખેદ કરે છે કે હું મારા બે ખડકરીને બને દિશાએ-આજુએ જુતાણો કેમ નહિ.

—તપ્તો! તપ્તિષો! મને મુષિને-ભણીને-મરી વાત સમ-
જીને જાણ્યો અને બહો ઉપરિશ્વિત ભણીને પોતાનો ધા ન કરો.

(૨૫) ભાઈરહિ જિવ ભારમ મજેહિ તિહિવિ પવદમ

—ભાગીરથી જેમ-પેઠે ભારતી તથાજ આમેં સર્વે છે એકમે
કે જેમ મમ ત્રિપથયા-સ્વર્ગ, મર્ગ, પાતાલ એ ત્રણેમાં જસે છે તેવી
રીતે ભારતી-સરસ્વતીના મમ પણ તથા છે-વેળાં ગૌડી, પાંચલી-
એ તથા રીતિઓ.

(૨૬) મુન્દર-સખમાડ વિશ્વાસિણીએ પેચ-તણુ,

—મુન્દર સર્વાંગી વિશ્વાસિણીએ જોવા (પુરષો)ના.

(૨૭) નિમ-મુદ-કરહિવિ મુખ્યકર અન્ધારમ પદિ પેકજમ

સસિ-મદમ-અદિમએ પુણુ કંઈ ન દૂરે દેખઈ

—(કેમ) મુખ્ય આ પોતાના મુખ કર-કિરણથી અન્ધારે કર-
દામ જુએ છે (તો) પુનઃ વળી શયિમદમની અદિમથી દૂરે-દૂરના
પદાર્થને કેમ ન દેખે!—જરૂર દેખે.

(૨૮) જહિ મરમ-કવિએ સવલિમ

—જેમ મરમ કવિથી સવલિત—મિથિત—

(૨૯) તુમ-મજુએ તુમ તમિરહે

તુમ-યોગાવધિ હે તુમ રામ! તુમ-દાસ હે,

વિવલણુ અસહનિ હે

તુમ-કમ-વગમ-નિવાસક

અનુ જુ તુમ-તહે ખણુ ત અપણુ ન અઈ

કારિ વણુવા મુદ-કે ને મણુ વિચિ જુ માઈ.

(હતી નામકને કહી રહી છે હે તુમ-રામ (સિમિલ પ્રેમવણુ)!

જેનો મધ્યમાય તુમ છે જેનું જાણ-આણુ તુમ છે જેની શોધ
વસિ તુમ અને અગ-અગળી-સારી છે જુ તુમ જેનું હસ્ય છે
ને પ્રિય-અજાણો જાણો મેળવી શકતી નથી જેના તુમ કમ-સરી-

—અગ્નિથી જગ ઉન્નુ-ઉબ્ધ થાય છે, તેમ વાયુથી શીતલ થાય છે, જો પુન આગથી શીતલ (ચતું હોય) તો તેનું ઉબ્ધત્વ કેનાથી (થાય) ?

વાગ્મે—વાયુથી પળખી બાગો પુણુ-સ. પુન હિ. પુનિ. ઉષ્ઠ-તાણુ-તાણુ ભાવવાચકનો છે

(૨૧) વિપ્રિચ્ચ—આરઉ જહનિ પિઉ, તોવિ ત આણુહિ અજ્જુ,
અગિય દડ્ઠા જઘવિ ધર, તો તે અગિ કજ્જુ.

—જો-યદપિ પિયુ વિપ્રિયકારક હોય, તો પણ તેને આજે આણુ-લાવ (કારણકે) આગથી દ્વંધ થયેલુ યદપિ ધર (હોય) તો પણ તે આગ સાથે કામ (લેનું પડે છે).

(૨૨) જિવ જિવ વકિમ લોચ્ચણુહ લિરૂ મામલિ સિક્ખેષ્ઠ
તિવ તિવ વમ્મહુ નિચ્ચલ સર, ખર-પથરિ તિક્ખેષ્ઠ.

—જેમ જેમ વાકા લોચ્ચનોથી સ્યામલા-સાંવરી (નાયકા) નિરૂ (? કટાક્ષ) શીખે છે, તેમ તેમ મન્મથ નિજ(ક)-પોતાના શરોને ખર-કકણુ પથરપર તીક્ષ્ણ કરે છે—અહીં વકિમ-વાકા એ લોચ્ચનનું વિગેપણુ લીધું છે તેથી ‘નિરૂ’નો અર્થ અપ્પનથી જણાતો. દોષક વૃત્તિકારે નિરૂનો અર્થ ‘નિશ્ચય’ કરી ‘લોચ્ચનોથી નિશ્ચય વકત્વ શીખે છે’ એમ અર્થ કર્યો છે.

તિક્ખેષ્ઠ-તીખા-તીક્ષ્ણ પરથી નામ ધાતુ અજ્જુનો અર્થ વૃત્તિકારે એ આર્યો—હે સખિ એમ કર્યો છે. વમ્મહુ-મન્મથ.

(૨૩) સગરસએહિ જુ વણિણુઅઠ, દેઝણુ અમ્હારા કન્નુ,
અઠમત્તકં ચત્તકુસહ, ગય કુમ્ભઈ દારન્નુ.

—(હિ સખિ !) સો સગ્રામ-યુદ્ધમા જોને, અતિમત્ત અને અંકુશો જોણે હોડયા છે એવા ગજ-હાથીનાં કુબોને વિદારતો વર્ણવવામાં આવે છે એવા અમારા ક્રાન્ત-કથને દેખ-જો. ચત્તકુસહ-સ. ત્યક્તાકુશ.

(૨૪) તરણુ હો તરણિ હો મુણિઉ મઘ કરહુ મ અપ્પહો ધાઉ.

(૩૨) વખસુ ઉમ્મવનિત્તએ પિંડ દિવુંલ સહસતિ

અહા વધવા મહિદિ વખ વહા યુદ્ધ તાવિ.

—વખસુ એટલે કમરો ઉમ્મવતી (એક સીએ) સહસા-એકએક
થિયુ દીઠે તેથી બમોપાનો અર્ધી વામ મહિપર ગયો. ને અર્ધી તક
દેતો-તક અમલ કરી યુદ્ધયો. આ પ્રસિદ્ધ દોહો છે

(૩૩) કમલ્લ મેલ્લવિ અસિ-ઉસઈ કરિ-મહાઈ મહનિ

અસુલ્લમેઅસુ વાહ મસિ, તે સુવિ દૂર મસુનિ.

—અસિ-કુલ એટલે ખમરોનો સમૂહ કમલને મેલી-ઊઠાને કરિ
એટલે હાથીના ગડસથોને ધિંગે છે અસુલ્લ એટલે દુર્લભની ધિંગ
જેએને બધી સારી-વધતી રહે છે-તેનો મહામહ વાહ વાવ છે તેઓ
દૂરને ગસુતા નથી. જે ગીબની ધમ્મ વાવ તે ગીબ દૂર હોય તો
ખસુ તે લેવા પ્રયત્ન થાય છે બસિ-વધતી-સાપૂરાં ખસુ હોય તકે છે

(૩૪) અમ્મઈ દેવિનિવિ નિગ્ગવ ગહુ, ગહુ વસદિઅઈ વસ્સુ.

ઉમિમ્મલ્લ સસિ-રેહ નિવ કરિ કરવાસુ પિવસ્સુ.

—નિગ્ગ એટલે પેટાનું ગહ એટલે પેગાની સેના આમેલી-અન્ન
દેખાને, વત્તી-સામાની ગહ-સેના પસરે છે-ખીએ છે-વિસ્તાર ખમે
છે તેવી રીતે (બીબગાધિ દિવસે) સસિરેન્ન-વસદેન્નની જેમ પિસુના
હાથમાં કરવાસ-અકૂચ ખીએ છે-રોએ છે

નિગ્ગવ-નિગ્ગ ઉમિમ્મલ્લ-સ ઉન્નીલ્લિ.

(૩૫) બઈ તહો વાઈ નેહમ, મઈ સહુ નવિ કિલ-તાર

ત કિહે વકેહિ લેઅલ્લેહિ એપ્પાલ્લ સપ-વર.

—હે તહ જેની જેની તારા-કાઠી છે એવા હે તિયતર. જે
તારો એક મારી સાથે તારો નથી તો (તારાથી) આ મારે વાંકાં
લેવનથી કલ-સે વર (હું) જોઈઈ છું.

તહો—તક-તારો. તવ જે વજરતી કાબમાં વખસુ છે સહુ-
સહ-સામે-ધું. ય, સુ જે સામેના અર્ધમાં વજરતી કાબમાં વખસુ
છે કિહે-સ કરવાસ-આ મારે કાં.

રમા મન્મથનો નિવાસ છે, એવી ધણુ-સ્ત્રીતુ જે અન્ય તુચ્છ છે તે આપ્યુ-કલ્પે જાય તેમ નથી, (એટલું તુચ્છ છે કે કાર્ધ કહેવાની વાત નહિ) આશ્ચર્ય તો એ છે કે તે મુગ્ધાનું સ્તનાતર (એટલું તુચ્છ છે) કે જેની વચ્ચે મન માય-સમાય તેમ નથી (સ્તનો ધણા જાડા છે તે અતર અતિ તુચ્છ છે એમ કહેવાનો હેતુ છે.)

દોષકવૃત્તિકારે આને યુગ્મ નોધ્યો છે, પરંતુ આ એક આખો રૂપા છદ છે. આવા છદ સોમપ્રભસરિની રચનામા મળી આવે છે, કે જે હવે પછી મૂકવામા આવશે. આમા નાયિકાના વિશેષણુ પ્રાય બહુ-ત્રીહિ સમાસમા છે અને 'હે' એ સંબધકારક ચિન્હ છે. તહે ધણુ હે એટલે તહ ધણુહ એ તેનો ઉચ્ચાર છે-અર્થાત્ તે ધણુ-સ્ત્રીના અક્ષ-હન્તી-સ અલભન્તી અકબળુ-ખોલવુ. કટરિ-આશ્ચર્યવાચક. મુદ્દકા-મુગ્ધા. 'ડ' અપ વાચક. જે-જેથી, વિચ્ચિ-વચ્ચે હી. ખીચ પ. વીચ માર્ધ-સમાય.

(૩૦) ફેડેન્તિ જે હિંચડઉં અપ્પણુઉં, તાહ પરાઈ કવણુ ધણુ,
રખ્સેજ્જહુ લોઅહો અપ્પણા, બાલહે જાયા વિસમ થણુ.

—જે (એ સ્તન) પોતાનું હિંચકુ-હૈયુ કાઢે છે, તેને માટેની પારકી દયા શુ હોઈ શકે ? હે લોકો પોતાનું રક્ષણુ કરો, (કારણુ કે) બાલાના સ્તનો વિષમ થયા છે

ધણુ—ધૃણા, દયા થણુ-યાન, યાનોહુ, સ્તન યાન હજુ પ્રથુ-ઓનાં આચળ માટે વપરાય છે.

(૩૧) ભલ્લા હુઆ જુ મારિઆ, બહિણિ મહારા કન્તુ,
લજ્જેજ્જ તુ વયસિઅહુ, જમ્મ ભગ્ગા ધર એન્તુ

—હે બહેન ! ભલું થયું જે મારો કથ મરાયો જે ભાગીને નાડેલો-હારેલો ધેર આવત તો વયમ્યમા-બહેનપણીઓથી યા તેમા હુ લજ્જા પામત-લજ્જાત ભગ્ગા-ભગ્ન, હારેલો, વયસિઅહુ-સરખી ઉમર વાળી વયસ્યાઓમા સ. વયસુ એટલે ઉમર પરથી

—હે દેવ! તારાં એમને કુટ કલ્પોપથી શુ ! (જા) જોઈ
કે અમારો વિધિ આરા વિના સેકો દુષ્ણે ક્યાં સ્થાપિત કરે છે ?
મારે હવે ન સેકો દુષ્ણેના આશર છે તે હારી જાય તો જોઈ કે
મુજો વિધિ અને ધોડીને તે દુષ્ણેને ક્યાં રાખે છે ? ત્યાર-પુણે ઉપર
ન કર તારાં ઇતિ. કલ્પોપેવ-સમય કલ્પે, કલ્પ-સ સ્થાપનની
મરાડી કેવ ધનુ, જૈનમાં કલ્પિ વગેરે સરખાવે.

(૩૪) કનુ મહારજ હવિ સહિએ નિચ્છઈ રસઈ નાસ,
અનિહિ સત્તિહિ હનિઈ વિ, કલ્પવિ દેહઈ તાસ.

—હે હવે ! હે સુખિ ! આરા કનુ (કલ્પ) જોનાથી નિશ્ચયે રસે-
રો છે-રતે નસત છે તેનું અવધી-દુષ્ણી સ્વરથી, અને હાથેથી
ખલુ સ્થાપક-કામ કરી નામે કે બદમણથી તેના નાસ કરે છે કલ્પ-
સ્થાપક કામ ખલુ.

(૪) ઇવિઠ કાસ ન વસહઈ ખલુ કલુ કાસ ન ધરું

કોવિલ્લિ અવસર-નિવડિઆઈ તિલ્લા-સમ મલ્લઈ વિસિદું

—ઇવિઠ કેને વહઈ નથી ! ફરી-વળા થન કેને ઇટ નથી,

(જલ) વિસિટ (વન) એ જાનેને ખલુ અવસર આવતાં વલુ સમ મલ્લ છે

(૪૧) પમલિ મિદુંદિ નાલુ કુ ત રલિ કઈદિ ન જાતિ

—જે નામ આમલે જેસે છે તે સ્વર્ગમાં કરે છે (તેમ) જાંતિ
નથી. જોઈએ તે સ્વર્ગમાં વીરવા કરે છે તેમાં શક નથી. એમ ન સમજો
કે તે આમલે મોટો હાલો નથી. એક મારવાડી દોહા અનુસાર —

જોયો જોયો દાસતો સદા મરીખી સદા,

કાહી ! કુજર કાહી, જલ્પવિષો જોહત,

(જોયો જોયો દેખાતો હતો, સદા મરીખીથી સીધા શાદો હતો
પરવ મહી ! લક્ષ્મણાં હાથીએને કાપવી વળતે માસ જોડો દિયો
જલ્પો કે તેમાં જા જવાબીર છે)

(૩૬) જહિ કપિન્નઠ સરિણુ સર, છિન્નઠ ખગિણુ ખગ્ગુ,
તહિં તેહધ બડ-લડ-નિવહિ કન્નુ પપાસર્ધ મગ્ગુ.

—આ શરથી-ખાણથી શર-આણ કપાય છે, ખડ્ગથી ખડ્ગ
છેદાય છે ત્યા-તે સગ્રામમાં તેવા બડ એટલે બટ-બોદાની ધટા એટલે
સેનાના નિવહ એટલે સમૃદ્ધિ (મારો) કથ માર્ગ પ્રકાશે છે-કાઠે છે-
કરે છે. બડ-લડ એ કાઠિયાવાડમાં બટાદરના અર્થમાં વપરાય છે. ‘નુ
બડ હો તો આવી જા’-‘બડના દીકરા! બાળ્યો તને’!

(૩૭) એકકહિ અદિખહિ સાવણુ અન્નહિ ભદ્વહિ,
માહહ મહિઅન્ન-સત્થરિ ગડ્ડથ્થે સરહિ,
અ ગિહિ ગિમ્મ સુહચ્છી-તિલ-વણિ મગ્ગસિર,
તહે સુદ્ધહે સુહ-પક્ક આવાસિહ સિસિર.

—આ વિરહાવસ્થામાં પડેલી ઓનું વર્ણન છે. તે મુગ્ધાની એક
આખમાં આવણુ છે (અને) ખીજી (આખમાં) ભાદરવો છે. (આવણુ અને
ભાદરવો એ બે માસમાં વરસાદ પડે છે, તેવી રીતે આ બે આખમાં
આસુ પડે છે તેથી તે બે આંખને તે બે માસ સાથે સરખાવેલ છે).
મહીતલ સાથરા-જુતલ સસ્તાર-પૃથ્વીના પડમાં માધવ-વસત છે,
વસત પદ્મવમય થાય છે તે રીતે સાથરામાં નવાં નવા પાન ખીજાવ્યાં
છે, ગડ્ડથ્થના-કપોલમાં (પાંડુતા-ખીજાગ પરથી) શરદ, અગમાં (સૂખ-
વાથી) ગ્રીષ્મ-હિનાજો, સુખસ્થિતિ રૂપી તલના વનમાં માગશર (માગ-
શરમાં) તલના ખેતરો લણી નાખવામાં આવે છે તેથી હિન્ડ થવાથી-
સુખનો નાગ થવાથી માગશર) (અને) સુકપંક્જમાં શિશિર (કે જે
વખને ઝમશે સૂકાય છે, આવાસ કરી રહેલ છે

સુહચ્છી સ સુખાસિદ્ધ-સુખસ્થિતિ. આ પણ યુગ્મ નથી પણ
એક આખો છદ છે.

(૩૮) દિયડા કુદિ તડતિ કરિ, કાલકખેવે કાઠ
દેકખઉ હય-વિહિ કહિં હવર્ઠ, પર્ઠ વિણુ દુકખ સયાઈ.

જે તેને માટે ધુંત્ર આવે છે (હિમચદ્ર ૮-૪-૩૬૦) ત્ર મા તે
ત(ત્ર) છે જ. ૨ લાગ્યો છે-જેવી રીતે શ્રત્રિમા (ખીન્તુ ૩૫ ભતિ
મળે છે. દે૦ ૪૫) ૨ લાગવાને માટે આગળ વ્યાસનો વ્રાસ થયો તે
જુઓ ન ૯૧.

(૪૨) ત ઓલ્લિઅષ જુ નિવ્યહષ.

—જે નિમે-ટકે તે ઓલીએ. (જે નિમાવી શકાય તે ઓલવું ઘટે).

ધમુ કુલુ તુહ તણુઈ, ધમુ કુલુ દેકપુ.

—ધમુ-આ કુલ તાર-તણુ એટલે તારા સબધી, આ કુલ જો.

(૪૩) એહ કુમારી એહો નર, એહુ મણોરહ-ઠાણુ,
એહઉ બઢ ચિન્તન્તાહ, પચ્છહ હોષ વિહાણુ.

—આ કુમારી, આ નર, આ મનોરથસ્થાન-એવુ ચિતવતા
વઢ એટલે મૂર્ખોનું પછી વહાણુ થાય છે-વહાણું વાય છે એટલે આખી
રાત એ વિચારમા વિચારમા ચાલી જાય છે વઢ એ સબધ કારક છે
યા સમોધન વિકલિતમા પશુ લઇ શકાય.

(૪૪) જઈ પુચ્છહ ઘર વડાધ, તો વડા ઘર ઓઈ,
વિહલિઅ-જણુ-અખ્ખુધરણુ, કન્તુ કુડીરધ જોઈ.

—(કાઇ સ્ત્રી મુસાફરને કહે છે:-) જો મોટા ઘર (તમે) પૂછતા
હો તો મોટા ઘર તે છે (કે જેમા દાનાદિ-પરોપકાર થતા હોય), વિહ્વ-
લિત જનના અખ્ખુદાર અર્થે મારા કન્યને કુટિરમા-કુપડીમા જો. મોટા
ઘર મહેલ નથી હોતા-વિહ્વલિત જનોના ઉધારક મારા કાતને કુટીમાં
એસેલો જો—તે ઘર મોટું છે જ્યાં પરોપકાર થાય છે.

ઓઈ-ઓલો-એ. વડો-વડો સ. બૃહત્ હિ. બડો કચ્છી વડો.

(૪૫) આયધ લોઅહો લોઅણુધ, જાધ સરધ ન ભન્તિ,
અરિપએ દિદ્દિધ મહલિઅહિ, પિએ દિદ્દિધ વિહસન્તિ.

—લોકના આપે-આ લોઅનો જાતિનુ-પૂર્વ જન્મનું સ્મરણુ આપે
છે-તેમા શ્રાતિ-સદેહ નથી. અપ્રિયને જોતા મુકલિત થાય છે, પ્રિયને

—હે વરતર !—ઈચા પ્રકરના પક્ષ ! તારથી મુકાપેલા—તળપેલા પત્રોનું—પાઠ્યનું પત્રવ—પાંડાપણું શીઘ્રું નથી—જમડી જતું નથી. આત્મું જતું નથી. વગી—પુન તારી જે હમણા હોય તે કાઠ પલ પ્રકારે તેજ પત્રોથી છે. આ અ-પ્રેક્ષિત છે તું જેને તને તેનાથીજ તારી શીખા છે મુકા—મુકા—મુકા, તનેમો. દિલ્હ—આવી જાય છે જમડે છે સરખાવે દુધ દાટવું દિલ્હાર, સીનું શીટી જતું શીટીસ આ. હેમણ—હોય તે, થાવી તે, દોષાદાચિત્તર વિવરતા એક પા લઈને વિ(પદ્મી) + પર (સમ)ના તર—સાર પછીના તર એવો અર્થ પણ કરે છે અને વરતર એમ એક પદ લઈને પણ બીજો ઉપર જણાવેમો અર્થ કરે છે

(૫૫) મહુ દિલ્હ તઈ તાએ વૃંડું સવિ અને વિનદિગત
વિનદિ કાઠ કરઈ હઈ કાઠ વૃંડું મચ્છે મચ્છુ મિલિગત.

—(નામિકા અ-વર્મા અસહ્ય નામકને કહે છે કે.) મારું હલ તારાથી (દિલ્હ) તું તેણીથી અદ્યપે, તેણી પણ બીજાથી નવાય છે કે વિનદિ ! કું યુ કરે ? તું યુ (કરે ?) (એવો) મચ્છ મચ્છે છે (તેણે છે) મોટો મચ્છ નાના મચ્છને મચ્છે તેવો. આત્મ નવાય છે અનુદરિત વિદુ તાં ચ ત ચ મહન ચ હમાં ચ માં ચ વાળા મ્હોતો જાય છે તઈ—વૃંડી.

(૫૬) પઈ મઈ મેદિવિ રજુમવદિ કા જવસિર તકિષ
કેસકિ લેપિષ્ઠુ જમ-અરિષ્ઠિ, જણુ યુદ્ધ કા યકિર્ક.

—તું હું જને રજુમા ગપેલાઓમાં કોણ જવસિરની કઈ છે ? જમની મુદિણી—અને કેસકિ એમીને કાણ યુએ રૂં તે (તું) કહે !—કેઈ નદિ એ અર્થ છે પઈ મઈ—સ્ત્રીની નિમજિત અપિરણ. તકિષ—તારે છે—કઈ છે અપિણ—જનાઈવ. ચકોઈ—ચકો રહે.

(૫૭) પઈ મેલનિદે મહુ મરણ મઈ મેલનિદે વૃજ
સાસા ! જણુ સે વેમણ, સેરિ પુનતમે સ દુ

શા માટે ? હે સખિ ! જે તારૂ વચન ખડે તે મારો પ્રિય નથી થતો. કુમારપાલ પરિશિષ્ટમા 'સહિ એસો' એવું છપાયેલું છે. આ દૃષ્ટિને ઉપાલભ છે. અધોમુખ-ખડિત વદનને છુપાવવા માટે છે, વચનનું ખડન કહેલું ન માનવાથી છે. વચણ-વચન અને વદન એ બનેનો શ્લેષ છે. કાઈ-સ કિં, શા માટે ?

(૫૦) 'કાઈ ન દૂરે દેકખાઈ' એટલે શા માટે દૂર જોતો-જોતી નથી ?

(૫૧) સુપુરિસ કશુ હે અણુહરહિ, ભણુ કળ્લે કવણેણ

જિવ જિવ વડુતણુ લહહિ, તિવ તિવ નવહિ મરણુ

—સુપુરિસ કાગ (ધાન્ય)નું અનુમરણ કરે છે કહે, કયા કાર્યથી ?

જેમ જેમ વડપણુ પામે છે, તેમ તેમ શિરથી નમે છે

અનુહરહિ-નકલ કરે છે, સદૃશ હોય છે. ભણુ-કહે. કળ્લે કવ-
ણેન-શુ કાર્યથી ?

(૫૨) જમ સસણેહી તો મુધઅ, અહ જીવધ નિન્નેહ,

બિહિંવિ પયારેહિ ગધઅ ધણુ, કિં ગળ્લહિ ખલ મેહ.

(કાઈ સ્ત્રીનો ભરથાર દેશાતર ગયો છે તે મેધ પ્રત્યે કહે છે)
તેણી જે સસ્તેહ-સ્નેહાલ હશે તો મુધ—મરણુ પામી હશે, (મારા વિરહથી), અને જે જીવતી હશે તો નિસ્તેહ છે. બને પ્રકારે ધણુ-સ્ત્રી ગધ છે હે ખલ મેહ ! શુ કામ ગાળે છે ? જે સ્નેહવતી હોય તો વિયોગમા મેધ ગર્જના સામળી મરી ગધ, જે જીવતી હોય તો તેનામા સ્નેહ નથી. પ્રિયા તો બંને રીતે ગધ

(૫૩) ભમર મ રણુજીણિ રણુડઈ, સા દિસિ જોધ મ રોધ,

સા માલધ દેસન્તરિઅ, જસુ તુહું મરહિ વિઓઈ

—હે ભ્રમર ! અરણ્યમા રણુજીણુ (એ રાખ્દ) મા કગ, તે દિશામા જોધ ન રો જેના વિયોગથી તુ મરે છે તે માલતી દેશાન્તરિત (છે)

—દેશમા નથી રણુડઈ-રાનમા અરણ્યમા.—બુઓ 'રન્તુ' ઉપર ન ૧૭માં.

(૫૪) પઈ મુકાહ વિ વરતર, દિદ્ધ પત્તણુ ન પત્તાણુ

તુહ પુણુ છાયા જઈ હોજ્જ, કહવિ તા તેહિ પત્તેહિ.

પ્રકરણ સાતમું

હેમચંદ્રે અવતરેલા અપભ્રંશ હિંદુદરજો (અનુસંધાન)

(૧૧) અમ્મલુ લાઠવિ ને ગયા, પદિજ પરાયા રેવિ
અવસ ન મુખદિ મુદમિઅદિં ગિવ અમ્મલ નિવ તેવિ.
—પેતાપણું લગાડી-મમ્મલ લગાડી ને વસ્યા ફેલ પચિત્ર ગયા
હે તે અવરસ મુખાસિમથી-મુખથી સત્ય નથી. જેવા અમ્મે તેવા તેઓ.
અમ્મલુ-અપભ્રંશ-પેતાપણું-મમના-એક મુદમિઅદિં-સ મુખા-
સિમથી-મુખની બેઠાથી-મુખની નીક (ઉપર ન ૩૭) અમ્મલ-અમે
દિં હમ, રાજરથાની મ્મે

(૧૨) મ્મ અમ્મિદ પિયવિરદિઅક કવિ ધર દોષ વિઆધિ,
લુવર મિઅકુવિ તિલ તવલ નિલ કિલુવર અમમાધિ.
—હે પ્રિયા! મારાથી અલ્પ-મે તપ્પું કે પ્રિયથી નિસ્કી-
ઓમાં ફોર્ષ પલુ ધર-અવસનન વિભાવે-સંધ્યાકાળે થાય છે (આપણું
નિસ્કીએ મારેજ નદિ પરત મૂકા-અહ પલુ તેથી રીતે તરે છે જેમ
ફિલ્ડર-સુલ કાવત્રા-પ્રકાશક (તરે છે તેમ) બુએ સોમપ્રભ ન
૧૮ હવે જઈ.

(૧૩) મ્મ ક્લદો ને દોસ, દેસિ મ અમ્મલિ અમ્મ,
દેતદો હર્ષ પર ઉવરિઅ, ગુલ્લતઓ કરવાલુ.

—દેસિ! (હે સખિ!) મારા ક્લના ને દોસે (હિ) અમ્મ-
વશ કંપ નદિ-બોસ નદિ (ને ક્લા ને દોસ) તેના દેતાં દેતાં-
કન દેતાં હું કેવલ ઉમરી-ગમી. અને મૂળનાં-મુદમાં લાઈ લાગ્યાં
તત્તવાર ગમી. કન દેતાં બધું દેવાઈ મધુ-એક કુ તેની કી ગમી મ્મ
પલુ લાગ્યાં તે તેણે તત્તવારને ગમ્યાની-વાવરી નદિ. આમાં એ
સ્તિ છે ને બીજા નિ-અ એમ જને સાથે સાથે છે દો, એ એ જને

—(કોઈ સ્ત્રી નામકને સારસ કહી અન્યોક્તિ કરે છે) હે સારસ ! તને છોડતી એવી હુંનું એટલે મારૂં મળ્યું છે (અને) મને મુક તા એવા તારૂં (મરણુ છે) જેને જે વેગળો-દૂર છે તેજ કૃતાન્તને-યમને સાધ્ય છે એટલે મરણુ પામે છે. પદ, મધ-કર્મકારક. મેલ્લ-ત્તી, મેલ્લ-ન્ત વર્ત-માન ધાતુજ-કૃદન્ત. હો-સબધની છડી 'હો' છદ પ્રમાણે લઘુ બોલાશે.

(૫૮) તુમ્હેહિ અમ્હેહિ જે કિમ્મિ, દિદ્દુઉ બહુઅ જણેણુ,
ત તેવડઈ સમરબર, નિજિજઉ એક ખણેણુ

—તમાગથી અમારાથી જે કરાયુ છે-તમે અમે જે કર્યું તે બહુન-ધણા જણોએ દીધું. (શુ કર્યું ? તેના ઉત્તરમા) તે તેટલુ કે સમરનો સમૂહ એક ક્ષણમા નિજીત કર્યો-જીતી લીધો

(૫૯) તઉ ગુણુ-સપદ પુજઝ મદિ તુમ્મ આણુતર ખન્તિ,
જઈ ઉપ્પત્તિ અન્ન જણુ મહિમડલિ સિકખન્તિ.

—મહીમડલમા અન્ય જન જે (તારી પાસે) આવીને તારી ગુણુ સપત્તિ, તારી મતિ, તારી અનુતર (નૌતમ) ક્ષાન્તિ-ક્ષમા શીખે તો (સાર) તઉ, પુજઝ, તુમ્મ-તારૂં ઉપ્પત્તિ-સ ઉપેત્ય, ઉપ્પતિઅ.

(૬૦) અમ્હે થોવા રિઉ બહુઅ, કાયર એમ્વ બણુન્તિ,
મુદ્ધિ નિહાલહિ ગયણુયણુ, કદ જણુ જેણ્હ કરન્તિ

—અમ્હે થોડા રિપુ ધણા, એમ કાયર બણે છે, હે મુઝ્ઘા ! —સુદરી ! નિહાળ ! ગગનતલમાં કયો જણુ જ્યોત્સના—ચાદની કરે છે—એકજ જણુ અને તે ચદ્રજ. થોવા-થોડા સ સ્તોક એમ્વ-સ. એવં. પળખી એવે જેણ્હ-સ જ્યોત્સના.

૩એ છે! દે દગલ ' તારી જમમા, પુનઃ મારી વસમમા—એમ બનેલી
આઠા પૂરી થઈ નહિ. તને જલ ન મળ્યું અને વસમ ન મળ્યો.

(૧૭) માપીલા ઇઈ બોલિએણુ નિમિણુ વારણાર,
સાવરિ અરિઆઈ વિમજ જલિ, સદહિ ન એકાધાર

—હે નિમિણુ-નિસજબ જાણા! વારેવાર બોલવાથી શું! સામ-
રમાં વિમજ જલથી એક પણ ધારા (વને) મળતો નહિ.

(૧૮) અમહિ જમહિ અનહિ વિ, એરિ સુ દિનહિ કનુ,
મમ મતલ મતકસલ ને અમિઆઈ હસનુ

—આ જ મમા-અનમા (અન્ય અનમા) પણ દે ધીરી! તે
કનુ રેને (રેવો કનુ છે! રે) ને મત, અને ત્વકાંકુલ-નેણે
અકુલ હોડમા છે તેવા મળેને હમને આવી મળે-તેની સમુખ આવે

(૧૯) જાજિ અબજાવણિ મદુમહલ, લલુમહા સોઠ
જાઈ હમણુ વનુણુઈ દેહુ મ મમ્મલુ દોઠ

—જાસિની અબજના વડે તે મદુમલ-નાસાવણુ લલુ મરો-વા-
મન જાણે. ને વકાણુ હમણા તો ધો-હન કરો, દોઠ પાસે મ મમ્મલુ-
લલુમહા-સ લલુમહા.

(૨૦) વિધિ વિન.ઈ પીનુ મહ, મ ધણિ કરહિ વિસાઈ
સંપદ કરહઈ વેસ વિવ છુડુ અમ્મલ વવસાઈ.

—વિધિ નામ કરે મહો પીરે, (પણ) હે પ્રિયા! વિવત કર નહિ
ને અવસાન-ઉપમ આજે હ તો સપડને વેસની પોંડે મદુ છું

વિનહઈ—પણ નામે પન-પ્રિયા શુએ વણ ન ૧ સરજાવે
મિસ્ત્રપુરી ખનિયા વેસ-વેસ દોષક જિવિધર વેસવા પણ અર્થ કરે છે
વેસવાની પોંડે કનુઈ-સ. કર્યામાં જોયુ-મદુ છુડુ-ને. અમ્મલ-સ. અર્થની
અથવા રાજતો. ને ઉપમ આજે તો સજા મુલમ થાય છે

(૨૧) અમ-વિસાઈઈ જહિ લલકુ પિય તહિ દેસહિ જનુ
અ-દુમિઆજે અમ્મલ વિણુ શુજો ન વધાનુ.

લઘુ ખોલવા દોમડા-સ. દોષ, ડ તે કુત્સિતના અર્થમાં વપરાય છે.
હેલ્લિ-હે અલિ । ઝખ-ઝખવુ હિ-ઝખના, ઝીખના આલુ-આળ-ખોદુ
અગડઅગડ. દેન્ત, બુજ્જન્ત-વર્તમાન કૃદત. હર્ક-હુ. ઉવ્વરિય-સં.
ઉર્વગિત-ઉગરી હિ ઉઅરી

(૬૪) જહ ભગ્ગા પારકડા, તો સહિ મજ્જુ પિએણુ,
અહ ભગ્ગા અમ્હહ તણા, તો તે મારિઅડેણુ.

—જો પારકા ભાગ્યા હોય-મગ્ન થયા હોય તો ખરેખરા મારા
પિયુથી થયા હોય, અને અમારા સબધિઓ ભાગ્યા તો તે (મારો
પિયુ] મરાયેલો તેથી.—જો પરાયા પક્ષની સેના ભાગી હોય તો મારા
પિયુએ તેને ભગાડી હશે, જો અમારા ભાગતા હોય તો તે તેના માર્યા
જવાથી આવુ પરિણામ આવી શકે.

ભગ્ગા—સ. ભગ્ના ભાગ્યા, તૂટ્યા, હાર્યા તેથી ભાગ્યા—નાહા.
પારકડા, અમ્હહ તણા,—પગાયા અને અમારા. મારિઅડ સં. મારિતક.
આ પ્રસિદ્ધ દોહો છે.

(૬૫) મુહ-કપ્પરિ-મન્ધ તહે મોહ ધરહિ
ન મલ્લ-ગુજ્જુ સસિ-રાહુ કરહિ
તહે સહહિં કુરલ ભમર-ઉલ-તુલિઅ
ન તિમિર-ડિમ્મ ખેલન્તિ મિલિઅ.

—તેણીના મુખ અને વેણીનો બધ શોભા ધરતા જાણે શશિ રાહુ
મલ્લયુદ્ધ (કરતા હોય નહિ). તેણીના કુરલ-કેશો ભ્રમર કુલ તુલ્ય શોભે
છે, જાણે તિમિરના-અધકારના બાળકો મળાને ખેલે છે ન-જેમ, જાણે
કે-ઉત્પ્રેક્ષામાં વપરાય છે.

(૬૬) અપ્પીહા પિઉ પિઉ ભણુવિ કિતિઉ રૂઅહિ હયાસ ।
તુહ જલિ મહુ પુણુ વલ્લહધ, બિહુવિ ન પૂરિઅ આસ.

—અપૈયા!—આતક! પ્રિયુ પિયુ (એમ) કહીને કેટલીવાર (ત)

મેળવે તમારા ખડમથી સુખોનાં ગાથાં જાંખી-જાદી જાય છે તેથી
કષ્ટાશિદ્ધેને આખી સામુત ખોપરી નથી મળતી તે મારે તમે જાણથી
મારો કે જેથી ખોપરી સામુત વેા મમે. એમવદિ સ ક્ષાની

(૭૫) કિમ્બા જન્તિ ક્ષાપાદિ પાદિ મ્લેષક પાદિ
જ જ જર્જિત માલિખાઈ હોસમ કરુ મ આચ્છ

—કિવસો ક્ષાપથી જાય છે મનોરમ પાછા પડે છે—નિમ્જ
જાય છે જે છે તે માણીએ—ભોગવીએ હોસો એમ કરવા મ રહે
—એસો કિન જાય છે જે છે તે ભોગવો, ભરિખના ભરેસે ના રહે.
અચ્છા—મ માલીમાં આછે રાજરથાની છે

(૭૬) સત્તા ભોમ જુ પરિકરક વસુ કવ્ત્વો જલિ કીસુ,
વસુ કવ્ત્વો વિ મુદિવલ જસુ અલિલકાઈ સીસુ.

—વિધમાન હોય ક્યાં ભોમને—પાસે હોય ક્યાં ભોમને જે
પરિકરે—તને તે કમને જારી જાય. જેનું માણુ ક્ષીલ છે તેનું કવેન
મુદન કુ છે એકે જેની પાસે ભોમ નથી તે તો સ્વર્ગમેવ—દેવદ
વને છે

આમાં કહેજે જાણા જ્ઞાત્યારી' થા 'જ્ઞા નારી પતિવ્રતા' એ
કહેવડ લાસુ પડે છે. કિહીમાં ગિના મિલતી કે જ્ઞાત્યારી' એ કહેવડ
છે જે પેત્રને ભોમનિશાસો હોય ક્યાં હોડે તેની જલીકરી છે સત્તા
વર્તમાન કુલવ. કીસુ—કુ કી (કિમ.) વ કર અલિલકાઈ—સ અચ્છા.

(૭૭) અમ્લમગ્લુ જ જલુક સો પ્લેમકુ ન કુ લાસુ,
સહિ જર્જિ કવધ પ્રિવસેલુ, અકરિ પકુઅઈ નાકુ,

—સ્વતોનુ જે અતિવ્રત (વિમાણી) છે તે હેક—ખેડ નથી
જલુ લાસ છે કે સખિ। જે કોઈ રીતે પ્રિવસ જાય નાથ અપર્યા
પહેલે તો. ઉર્ચા સ્તન મુખનમાં આમાં આવે છે

૭૫-૭૬-ખેડ. કેવળ સ કમગપિ, કોઈ રીતે. પ્રિવસિત જ પકુ

શ્રી હેમચંદ્રે અવતરેલ અપભ્રંશ ઉદાહરણ. ૧૪૯

—હે પ્રિયા ! જે દેશમાં ખડ્ગથી સાધિત થયેલું મેળવું ત્યાં જામ્યે (અહીં) રણ-દુર્ભિક્ષથી ભગ્ન થયેલા-તેથી) યુદ્ધ વગર પ્રસન્ન થના નથી-આનંદ આવતો નથી જ્યાં તત્તવાર ચલાતી હવિકાનો નિર્વાહ થઈ શકે ત્યાં આસો, અહીં તો રણ-દુર્ભિક્ષ-યુદ્ધના દુકાળથી (દિલ) ભરી ગયું, યુદ્ધ વિના આનંદ આવતો નથી

વજ્રાહુ—ન ગતિ પ્રાપ્તુમ—મગ્ન આવતી નથી એમ દોષકૃત્તિમાં અર્થ થયો છે તેને અનુસરી ઉપર અર્થ મૂક્યો છે, પણ તે કીક લાગતો નથી વજ્રાહુ એટલે વજ્ર—પાછો આવું. રણ-દુષ્કાળમાં બાગ્યા છીએ. વિના યુદ્ધ પાછા નહિ આવીએ (જેમ દુર્ભિક્ષ કારણે દેશથી બાગ્યા વગર સુભિક્ષ પાછો આવતો નથી)—આ અર્થ બરાબર છે

(૭૨) કુન્નર મુમરિ મ સંલક્ષ્ઠિ, સર સામ મ મેલ્લિ,
કવલ જિ પાવિય વિહિ-વમિણુ, તે ચરિ માણુ મ મેલ્લિ

—હે કુન્નર ! સંલક્ષ્ઠિઓ (એક જનના બળદો) તે રમર નહિ, સરલ એટલે દીર્ઘ શ્વાસ મૂક નહિ વિધિવગે જે કવળ-કોળીઆ મળ્યા તે ચર, માન રાખ નહિ

દોષકૃત્તિ પ્રમાણે મેલ્લિનો અર્થ બને મળે ‘છોડવું’ કગવાથી નિરર્થક વાક્ય થાય છે જે મળે તે ખા, તે માન છોડ નહિ,—એ યોગ્ય નથી લાગતું. ત્યાં મેલ્લિ એટલે રાખ એ અર્થ યોગ્ય લાગે છે.

(૭૩) ભમગ એણુ વિ ચિમ્મડમ્, કેવિ દિયહડા વિલમ્મુ,
ધણુ-પત્તુ છાયા-બહુલુ, કુલ્લલ જામ ક્યમ્મુ

હે ભમરા ! અત્ર-અહીં પણ લીંમડામાં કેટલાક દિવસો ધણુ-પાદડાવાળા અને છાયાવાળા કદમ્મ જ્યાં સુધી ફરે ત્યાં સુધી વિલબ કર.

(૭૪) પ્રિય એમ્મહિ કરે મેલ્લુ કિ હરુહિ તુલુ કરવાલુ,

જ કાવાલિય બપ્પડા, લેહિ અબચ્ચુ કરવાલુ

—હે પ્રિય ! હવે હાથમાં ચલ્ય-કુન્ન-માણુ કર-લે, (અને) કરવાલુ—તગવારને તુ છોડ નેથી બાપડા કાપાલિક અબમ્મ-આખી કપાલ-ખોપરી

હવે એ પત્રે આત્મી (પ્રવાસી પ્રિય) પોતાની પ્રેમિકા-પ્રેમસીને આપી
પાંખે વળાવેલો હતો ત્યાં મદના કિરણો ફેલાયાં. પ્રિયા વળવવા આવી
હતી અને પ્રવાસીએ તેને પાછી વાળવા ઇચ્છ્યું. ત્યાં તે આંધો ઉગ્યો.
પછી તેનું જડ ને આવડું !

અન્નમ-અન્નમ-એવમણુ અવધા અન્નમ-પાછા વતી. વન્ન
સ મન્-ચાલુ, પપટ-પમ, નિમ્ન-સ નિર્વતપતિ થા નિર્વતપતિ
અવ તાવ-ચાલુ તાવનું ચન્નિતા-પસતા દોષદરિદ્રા આને અન્ન
નરામર કર્મે નથી લાગતો.

(૮૨) દિવસ પુરુષ જોડી, મયસુ પુરુષ મેડુ.

વાસ રતિ-જવાસુબદ વિસમા સહુ મેડુ

—હે જોડી ! દેવામાં ખરે છે એવ મનમાં પુરુષ છે જ્યાં
સુનિમાં પ્રવાસીએને આ-આવા વિષય સહો હોય છે વિસમા-એ
પરથી સહ જનુવન છે પ્રવાસુ-તેમાં પુનિ આ અર્થમાં '૭' (૭૫)

(૮૩) અગ્નિ પત્નોદર વન્નમા નિચ્ચુ ને સમુદ્ધ થતિ,

મહુ કન્તરો સમરમલુષ મવપદ અન્નિત નન્તિ.

—(મી કહે છે) હે અન્ન !-માતા ! ને નિચ સમુદ્ધ-પત્ને
સહે છે તે પત્નોદર-સને. વન્નમા છે કે નેથી માત્ર કતન સમરમ-
લુમાં મળવા આત્મી નામ છે વન્નમા વન્નમા અન્નિત-નુમે
ઉપર ન ૧૪

(૮૪) પુત્ર નામે કવલુ મુલુ, અવમુલુ કવલુ મુલેલુ.

અ નાપીકી જુદી અગ્નિવન્નમ અવરેલુ

—જ મેલા પુત્રથી શુ ગુણ-શાસો ! મરેલથી શુ અવમુલુ ?
કે નેથી (ને પુત્ર હોય ૭૫) અવધા નેના નાપની નેના નીનથી
મજેલી હોય-એવાલી હોય. પુત્રે નામે અવમુલુ મુલેલુ-સ પતેન,
મુન્નાથી નાપીકી, નાપીકી-નાપીકી, જુદી-નો-અગ્નિ, અગ્નિવન્નમ-
અવધામાં આને. સગાએ પગપી-પમ અવધા તે

અર્થ-સ પ્રભવતિ (૧) સમર્થ થાય છે, (દોષકટ્ટતિ). હીદી પદ્મના-
ગૂજરાતી પદ્મચતુ એ આ વ્યાખ્યામા બરાબર યુક્ત છે.

(૭૮) ધત્તર્થે ઓષ્ધિલુ સઉણિ કિંકુ, પુણુ દ્રમાસણુ ઓષ્ધિ,
તો હર્થે નાણુક એહો દરિ, નધ મહુ અગ્ગાધ ઓષ્ધિ.

—એટલું બોલીને શકુનિ થોભ્યો, પુન દુશાસન બોલીને થોભ્યો.

(હવે દુર્યોધન કહે છે કે) જો હરિ મારી આગળ બોલે તો હું નાણું
કે આ હરિ છે ધત્તર્થે-એતો-એટલો સં ધર્મનું, ઓષ્ધિલુ, ઓષ્ધિ
—ભૂતકૃદત, કિંકુ-સ દિયત-થોભ્યો

(૭૯) જિવ તિવ તિગ્મા લેવિ જ, નધ સસિ છોલ્લિગ્ગજનુ
તો નધ ગોગિ હે મુહ કમલિ, સગિમિમ કાવિ લહનુ

—જેમ તેમ તીક્ષ્ણ (શસ્ત્ર) લક્ષને જો શશિ-ચન્દ્ર છોલવામાં
આવે તો જ (જગમા !) ગૌરીના મુખકમલની સદગતા કાઠક પલ્લ
પામે. તિગ્મા-કેવલ વિશેષણ વિશેષ્ય (ગન્ધ-આયુધ જેવું) અધ્યાહાર
છે. નધ-જગમા એવો દોષકટ્ટતિમા અર્થ કર્યો છે ! લહનુ-ક્રિયાતિપત્તિ.

(૮૦) ચૂડ્ડલ્લહ ચુડ્ડીહોધસર્ધ, મુદ્ધિ કવોલિ નિહિતહ,
સાસાનલ-ગ્ગલ-ઝલકિઅઉ, વાહ-સલિલ-સસિતહ

—હે મુગ્ધે ! કપોતપર રાખેલો ચુડલો, શ્વાસરૂપી અગ્નિની ઝાળથી
દગ્ધ થઈને, (અને) બાષ્પરૂપી પાણીથી સસિકૃત થઈને ચૂડું થશે-
ચૂરેચૂરા થશે (જુઓ કુમારપાલ પ્રતિબોધ. ન. ૨૩ હવે પછી)

(૮૧) અપ્પમડ વચિઉ એ પપર્થ, પેમ્મુ નિઅતર્થ નવં
સન્વાસણુ-રિઉ-સભવહો, કગ પગિઅત્તા તાવ

—(૧) અબ્રવાલી દાત્રીમા એ પગે ચાલી જ્યાં (અભિસારિકા)
ત્રેમ નિમાવે છે-પૂરો કરે છે, ત્યાં તો સર્વાગ્ન-સર્વલક્ષ એવો અગ્નિ
તેનો રિપુ-શત્રુ તે સાગર અને તેમાંથી સભવ-જન્મ પામેલ એવા
ચન્દના કગ-કિરણો પસર્યા એટલે કાળી વાદળીથી ઘેર થયેલી રાતે
ત્રેયમી જાતી હતી કે ચન્દે સદાયના-સમાધિ આપી. અથવા તો (૨)

—આક્રમતાથી આત્માને કોણ જાણે છે ?—આત્માને જૂલી જાણ છે શુધ્ધ રહેતી નથી. સ્વસ્થ હોઈએ ત્યારે માન મુખાનનું યાદ છે પીવાને રેખતાં એટલી દસવસ મયે છે કે પોતાની શુધ્ધ જાતી રહે છે—ત્યાં બીજારા મનને કોણ સમારે ? જામીએ—જામી (ન ૮૩) એટલે સ જામિના કિ જામી પિએ કિ—આવસથા એઆ—જાણે છે સરખાવે કાલ મિન્હ.

(૮૮) સર્વત્ર કોરેખિયુ ક્ષિપ્ત મઈ તસુ પર સમસર્વ જમ્મુ
જમ્મુ ન આઉ ન ચારહડિ ન વ પમ્હુઈ જમ્મુ

—સપ્ત લાગી (સોમકપૂત) આરાથી કહેવાયેલું (૩) તેનો જ મ કેવલ સદૃશ (૩) જેનો ત્યાગ, અને આસ્મદી—શુદ્ધિ અને ધર્મ પ્રસુવિત—પ્રજાટ થયેલ નથી. સર્વત્ર, ક્ષિપ્ત—એમાં જ ની જામીએ મ આવેલ છે સમસર્વ—સદૃશ તેમાં ૬ ને સ્થાને જ આવ્યો છે પમ્હુઈ—પ્રજાટ, અને સ્થાને ૭ આવેલ છે આસ્મદી—આસ્મદી—શુદ્ધિ, આઉ—ત્યાગ, પમ્હુઈ—જ્યે એટલે આઉ ચારહડિ અને ધર્મ એ જ્યેને લાગુ પડે છે દોષકલ્પિતમિત્રા બીજો જાણ જેને જાણ્યવ નથી અને ધર્મકલ્પ નથી થયો એ ઠીક નથી.

(૮૯) જમ કેવલ જાણીસુ પિઉ અક્રિયા કુઠ્ઠ કરીસુ
જાણીઉ નવલ સસ્રવિ જિજ્ઞાસવજે જમ્મીસુ.

—(જી કહે છે) જે પિયુને કાઢ રીતે જાણીસ (તે) અક્રિયા એનું ક્રિયા કરીસ. જેમ નવા શાસ્ત્રમાં—મારીના વાસવમાં જાણી સર્વજે પેસે છે તેમ (સર્વજે કુ પેસીસ)—યોમશોભમાં ઉતરીસ. જાણીસુ. કરીસુ, જાણીસુ—અવિજ્ઞાન. સમાવત્ર અર્થે ગૂજરાતીમાં ૪ રાજ રથાનીમાં સુ જપરાજ છે

(૯૦) ઉગ્ર કલ્પિઆર પદુશિખર કમ્પુકનિપમાસુ,
એરી—વપલુ—વિધિનિજાનત ન સેવક વ્યુવસુ.

૫) ત તેતિઉ જલુ સાયરહો, સો તેવડુ વિત્યાર,
તિસહે નિવારણુ પલુવિ નવિ, પર ધુટ્ટુઅઈ અસાર.

—સાગરનુ તે જલ તેટલુ, તેયડો તે(નો) વિસ્તાર, તૃષાનુ નિવારણુ
પણુ નહી, છતા અસાર-નકામો ધુધવે છે-ગર્જના કરે છે. દરિયાનુ
જલ જેટલુ તેટલો તેનો મોટો વિસ્તાર છે, પણુ તેથી તરસ છીપે તેમ
થી છતા તે દરિયો નકામો ગર્જના કરે છે તેતિઉ-તેતો-તેટલો, તેવડો-
તેટલો તિસ-સ. તૃષા. રાજસ્થાની તિસ ધુટ્ટુઅઈ-અવાજ સૂચવતુ
કેયાપદ, ગર્જ છે સરખાવો રાજશેખર સૂરિના અતુર્વિંશતિપ્રબધ સાયે
‘ વરિ વિયરો જહિ જલુ પિયઈ, ધુટ્ટુધુટ્ટુ ચુલુએણુ,
સાયરિ અત્થિ બહુય જલ, છિ ખારઉ કિ તેણુ.

—વીરડો સારો કે જેમા જન ધુટ્ટુધુટ્ટુ ચાપવેથી પી શકીએ.
સાગરમા ધણુંય જળ ખાર છે તેથી તેને શુ કરવો ?

વરિ-વર, સારો, વિયરો-વીરડો, નાનો કુવો રાજસ્થાની ખેરા
ચુલુએણુ-હિ ચિલ્લ, ગૂ ચાપનુ-નામ અત્થિ-છે

(૮૬) જ દ્વિદૃઉ સોમગહણુ, અસઈહિ હસિઉ નિસકુ,
પિઅ-માણુસ-વિચ્છોહ-ગર, ગિલિ ગિલિ રાહુ મયંકુ.

—જે ચદ્રઅહણુ દીર્ઘ કે અસતિઓથી નિ શક હસાયુ-તેઓ
હસી હે રાહુ ! મયક-ચદ્ર કે જે પ્રિય મનુષ્યોના વિયોગ કરનાર છે
તેને ખા-તેનું ભક્ષણુ કર.

વિચ્છોહગર-વિદ્વેષભકર આમા ક નો ગ થાય છે, ને પાલી ભાષામાં
‘ કરના ’ ધાતુનો ફેરફાર ‘ ગરના ’ મા થયો છે ‘ક’ તેમા રહ્યોજ નથી,
‘ગ’ છે ‘પ્રગટ’ ને શુદ્ધ કરી ‘પ્રકટ’ લખનારા આ વાતપર લક્ષ આપે.

(૮૭) અમ્મીએ સત્યાવત્યેહિ, સુધિ ચિન્તિજ્જઈ માણુ,
પિએ દિઉ હસ્થોહલેણુ, કો ચેઅઈ અપ્પાણુ.

—હે અમ્મ !-માતા, સ્વચ્છ અવસ્થા વાળાઓથી સુખેકરી માત-
અહકાર ચિંતવાય છે-તેઓ ચિંતવે છે, પણુ પિયુ દેખ્યેસતે હલવલથી

(૫૪) નિઝાહરિ તલ રમણવલ કિડ કિડ સિરિ બાજુ-
નિરખમ રસ પિએ પિએવિ જાનુ, સેસદો હિપ્પી મુ

—હે મી બાજુદ (કવિનું નામ) ! બસવા મી બાજુદ—પોતાનાર
એવો બિન (૬૪) જેવા બધર ઉપરનો રહનો વધુ—દિ મારેષ બ
કેવો સ્થો (૭) ! જાણે કે પિયુએ નિરખમ રસ પીને બાજીન (૮૫)
માટે મુઠા બાપી-મરી (હિંમ) —બધરપર હતસત કેવો છે જાણેકે બનુ-
ખમ રસ પીને પીયુએ બાજીપર પેતાની મદદર બમાવી છે (૬ મેક
બીજા ન પીએ.)

નિઝાહસ્તિલુ—નિબાધર ઉપરના નિબાધર પર તન્વીના એ
બધ કરવાની જરૂર નથી. દોષકરતિમાં તેમ કહ્યું છે તલુ એટલે તન્વીન
—બીના. ખરી રીતે તાલુ તણા થા તણે એ સુખેસુખે જૂઠી નિમ-
જિતો પ્રલય છે કિડ—સ રચત. હિ બિયો—પો—થા. સેસદો માં હે
લુ મોસો.

(૬૫) બલુ સદિ નિયુબાઉ તેવ મઈ જા પિડ કિદુ સ્થેસુ.
જેવ ન જાણુ મજુ મલુ પાજાવદિઅ તામુ.

—હે મનિ ! જો મે પિયુને સદોષ દિડા (હિંમ તે) તે પ્રમણે
નિબત—પ્રમ (૭ તે) કહે કે જેથી (તે) ન જાણુ મજુ મન તેની
સાથે ખસપાની છે માફ મન તે (પ્રિયા) નો ખસપાની છે તે ન જાણે
તેનથી જાણવી કહે. જાણી જાણનો જીવે જાણ હવિ સ્થિતો
હિ જાણ મે માણેજારા જોણ્યતિ માં જે બાવ છે તે બાવ છે
તે જીજના પસે રિચત માફ મન તેમ ન જાણે —માર્ગો હિતિ બાજા-
દર (!!) જાણો દોષકરતિનો અર્થ જરાજર નથી.

(૬૬) મઈ બધિબાઉ બધિરાવ દુર્લુ દેહક મગ્ગલુ એકુ
જેકુ તેકુ નવિ દોષ વદ, સઈ નારાવલુ એકુ

—(મઈ વાખનાવતારની કથામાંથી—શુકાવાય કહે છે) હે બધિ-
રાવ મેં તને કહેલું એવો કેવો માગલુ (માર્ગો) છે ! તેવો તેવો ન

—ઓ-જો કણિકાર વૃક્ષ કાચનની કાતિ પ્રકાશ જેવું ધ્રુવેલું છે જાણેકે
ગૌરી વદનથી વિશેષે જીતાયેલું તે વનવાસ સેવે છે. ઉચ્ચ-પ્રાં છે
ઓ-જો કણિઆર-સં. કણિકાર, પળખી પહાડી-કનયાર, અમલતારા-
તેને ઘણું પીળા ફૂલો થાય છે ગૌરી-જીઓ હવે પછી પ્રમથ ચિતા-
મણી ન ૧૪ સ ગૌરી ન જાણેકે ઉત્પ્રેક્ષા માટે વપરાય છે. વેદનો
ઉપમાવાચક 'ન' વ્યાકરણમા ન બધાયો, પણ પ્રવાહથી પ્રાકૃતમા-
ભાષામા આદ્યો આખ્યો

(૯૧) વ્રાસુ મહારિસિ એક ભણુઘ, જઈ સુધસત્યુ પમાણુ,
માયહં ચલણુ નવન્તાહ, દિવિદિવિ ગગાણુહાણુ.

—વ્યાસ મહાત્મપિ એ ભણે છે કે જો શ્રુતિશાસ્ત્ર પ્રમાણુ છે
(તો) માતાના ચરણુ નમનારાને દિન દિન ગગાસ્તાન છે વ્રાસુ-વ્યાસ
આમા 'ર'ને માટે સરખાવો શાપનો આપ-સગપ માયહ-માતાઓના.
નવતાહ-નમતા તથા દિવિ દિવિ-વેદમા 'દિવે દિવે'-જીઓ ઉપર
ન. ૯૦ મા ન

(૯૨) કેમ સમખપઉ દુટ્ટુ દિણુ, કિંધ રચણી છુકુ હોઇ,
નવ-વહુ-દસણુ-લાલસઉ, વહઇ મણોરહ સોઇ.

—દુષ્ટ દિન કેમ સમાપ્ત થાય (ને,) રજની કેમ ઝટ થાય એવો
મનોરથ નવવધુના દર્શનની લાલસાવાળો વહે છે-ધારણુ કરે છે. કેમ-
ગૂજરાતી કેમ સ કથ, છુકુ-ઝટ 'છ'નો 'ઝ' થવા માટે જીઓ ઉપર
ન ૮૭, ૮૮ ઝટ વહઇ-વહે છે-ધારણુ કરે છે, કરતા ફરે છે

(૯૩) ઓ ગૌરી-મુહ-નિજિજઅઉ, વદલિ લુકુ મિયકુ,
અન્તુવિ જો પરિહવિય-તણુ, સો કિવ ભવઇ નિસકુ

—ઓ ! ગૌરીમુખથી જીતાયેલો મયક-ચંદ્રમા વાહનમા લુપચિ-
છુપાયો, અન્ય પણ કે જેનું શરીર પરિભૂત-હારેલું છે તે નિ શક કેવી
રીતે ભમે હારેલો મુખ છુપાવતો ફરે છે લુઠકુ-નિલીન પરિહવિય-
સ. પરિ+ ભૂપરથી પરિભૂત-પરાભવ પામેલો તેમા 'ભૂ' નો 'હો' થયો છે.

લીધેલ છે અધિક સભવ એ છે કે તિલ કાપી હોમ ને નેહ કર્ય હોય.

તેજિય-તેજ ગુજ મારવાડીમા ગુર્જિ ગુઓ ન ૧૭ ૪મધ ભાગ
૨ રિદિવિ-રિદિ-શીરુ. ગમણું બાદ થતું સરખાવો ઉપર ન ૫૪

(૧) જામકિ વિસમી કાજમઈ છવદિ મળ્યો એમ
તામકિ અમ્મક ઈશ નજી, મુઅલ્લુવિ અન્તર દેમ

—આં મુધી છવેની મધ્યે વિવમ ક્ષયયતિ આવે છે ત્યાં મુધી
કાજ નન (એકવાણુ-અમમ) રહે સ્વનન પણ અન્તર દે છે-
પીડ દેખાડે છે

જામકિ તામકિ બાઈ તઈ જામ તામ-ગુઓ ન ૬૮ અને ૬૯.
સ માવનૂ તાવનૂ-આંમુધી તાંમુધી એ અર્થમાં આવે છે અમ્મક-
કિ-આએ-હો. તેની વાત જવા થો એ અર્થમાં.

(૧ ૧) જેવકુ અન્તર રાવણ રામક તેમ અન્તર પદ્મ મામક

—જેવકુ અન્તર રાવણ રામનું વચ્ચે તેવકુ અન્તર પદ્મ-સહેર
અને મામકનું-વચ્ચે (સમજાવું). જેવ, તેવકુ-કિ જિતના તિવના
એમ વપરાય છે અમારે બૂજસતીમા તેમ સુન્દો વપરાય છે આ કાઈ
રાવણના પદ્મસતીની ઉક્તિ છે તેથી દોષદરવિષયે કર્યું છે તેમ પદ્મ-
મામની બદલી મામ-પાલણ એ રીતે કરવાની જરૂર નથી.

(૧ ૨) જે મુઅમ દરાવિઆ જે પરિવિહા વાદ

અવરોપ્પર એઅન્તરદ સાગિડ મનિદ નહ

—જેઓના નીચે ઉપર-પરસ્પર એવાં-દેખતાં (નિખા) રજામીને
મંજાવામાં આપ્યો હોય, તેમને જે મમ પીરસ્યા તે નાશમા મથ.

અર્થ મમ પીરસવા એ મોટા જાદર અને ઉસવની વાત
છે અમાઈ આવે છે થા તહેવાર આવે છે ત્યારે મમયોગ્ય અને છે
જે કામરોના અર્થ તર્થ જેનાં જેતાં સ્વામીને માર પડે તેને મમ
પીરસવા થય છે-મમ જરવાત કરવા જેતું છે રાજસૈન્યદ્યરિ (સ

હોય-હોય નહિ, હે મૂર્ખ એ સ્વયં નારાયણ છે વઢ-મૂર્ખ સરખાવો
વઢ (હર્ષચરિતનો). દોષકૃત્તિ એમ કહે છે કે આ દોહનો ઉત્તરાર્થ
તે બલિનો ઉત્તર છે

(૯૭) જઈ સો ધડદિ પ્રયાવદિ, કેત્યુવિ લેખિણુ સિકખુ,
જેત્યુવિ તેત્યુવિ એત્યુ જગિ, બણુ તો તહિ સારિકખુ.

—જો તે પ્રજાપતિ ગમે ત્યાંથી શિક્ષા લખને જહીં તહીં-જ્યા ત્યા
પણુ આ જગમાં ઘડે છે તો કહે તે (નાયિકા)ના સરખું (કાણે ધડ્યુ
હશે ?) કેત્યુ, જેત્યુ, તેત્યુ, એત્યુ-

સ. કુત્ર, યત્ર, તત્ર, અત્ર જૂની પંજાબીમાં કિત્યુ જિત્યુ-
તિત્યુ ધત્યુ પંજાબીમાં કિત્યે, જિત્યે, તિત્યે, એત્યે ચોથા ચરણનો
પાઠ આ હોય એમ સમજે છે ‘બણુ કો તહે સારિકખુ’-કહે કાણુ
તેના સરીખુ છે ?

(૯૮) જામ ન નિવડઇ કુભયડિ, સીહ-ચવેડ ચડક.

તામ સમતહ મયગલહ, પમ-પમ વજજમ ઢક

—જ્યા સુધી કુભતટ-કુભચત્રપર સિહની ચપેટની ચટાક-
ઝપાટ નથી પડતી, ત્યાસુધી સમસ્ત મદકસો-ગજોની પદે પદે ઢક-
વાગ્ન વાગે છે સિહની ઝપાટ લાગ્યા સુધી માથે નગારા વાગે છે.

ચડક-અવાજના અનુકરણપરથી શબ્દ. ઢકા-એક જાનનું વાગ્ન

(૯૯) તિલહ તિલતણુ તાઉં પર, જાઉં ન નેહ ગલન્ટિ,
નેહિ પણુદુંધ તેજિં તિલ, તિલ કિટ્ટિ ખલ હોન્ટિ

—જ્યા સુધી સ્નેહ-તેલ ગલતુ નથી-ચાલી નથી ગયુ ત્યા
સુધીજ તલતુ તલપણુ છે સ્નેહ-તેલ પ્રણુષ્ટ થતા તેજ તલ, તલ
મટીને ખલ-ખોળ થાય છે અહીં નેહના બે અર્થ છે ચિકણપણુ
(તિલ), અને પ્રેમ; ખલના બે અર્થ ખલ-ખોળ, અને ખલ એટલે
દુર્જન નેહ ગયો એટલે ખળ થયો

દોષકૃત્તિમાં નેહને બહુવચનમાં લખ ‘ગલન્ટિ’નો કર્તા-તરીકે

પ્રાચી—પ્રાચ્ય ન ૧૦૨—પ્રાચ્ય ન ૧૭ પશ્ચિમ્ય ન
૧૮—સર્વનો અર્થ પ્રાચ્ય છે

(૧૬) પ્રાચી મુશ્કિલિ વાન્તડી, તે મણીઆય મણ્ણિ,
અમાય નિરામય પરમપદી અન્નવિ લલ ન લલ્લિ.

—પ્રાચ્ય મુનિઓને પણ પ્રાન્તિ થાય છે—તે મણુમ્મો—પારાઓ
અણે છે—મણુ હેરવે છે અક્ષય નિરામય પરમપદમાં આજ પણ
લય પામતા નથી (તેથી શૂન્ય પ્લાન કરવાથી શું ?

—સરખાવો ક્ષીસ્તુ મનકા હેરત જુગ મયા —મણુકા હેરવતાં
જુગ ચામ્પો ગયો. મણુઆય—મણુક—મણુકા તેમા & પ્રાચ્ય
કુત્સાના અધર્મા.

(૧૭) અમુજલે પ્રાચ્ય યેસ્મિલ્લે સદ્ધિ । ઉન્નવા નવસર
તે સમ્મુલ સપેસિઆ દેન્તિ તિસ્મિલી થત પર

—હે સખિ ! પ્રાચ્ય યેસ્મિની અમુજલથી નવનરથી સરો ઉવડી
અમાં, તે સમુજ સપેસિત (અમે ચાલ) તિસ્મિલી થત પર દે છે
અમુજલમાં જુઝવેલા છે નહિ. ચાલ સીધી છે પણ માર તિસ્મિ છે
ઉન્નવા—સ ઉદ્દત્ત, ઉવરેલા, આરેલા, દોષકાલિ નવનસરનો
અર્થ નવનસરોવર કરીને અમુજલમાં ઉલ્લસિત બતાવે છે ।।

(૧૮) અસી પિલ રસેસુ હલ રદ્ધી મલ અણ્ણેમ

પશ્ચિમ્ય એમ મલોરહલ દુહર હલ્લ કરેઈ

—પિપુ અણ્ણે હે રસીસ—રસલ્લ કરીત, હું રહેઈને તે અણુ
નવ કરો—મનાવરો—સમગ્ગવરો—પ્રાચ્ય આવા દુહર મોરયો દલિયા કરે છે

એસી—સ એન્નલિ રાજરઆની આસી, રસેસુ—સરખાવો પ્રાચ્ય
મન્તેસુ, જૂની દિ હી હનિસો રાજરઆની કરસુ જૂજરાતી કરીત.
દુહર—એટલા મારે કે પૂરા થવાનું વિષેઅન્ન કરલે કરીત છે

(૧૦૫) વિરહાન્નઅન્નકરાસિવત્ પદિલ્લે કાવિ જુલિવિ દિન્નવો.

અણુ સિસિરકાલિ સીઅન્નલ્લલ્લ મૂમ હલ્લિત્તુ ઉદ્ધિઅન્ન.

(૧૪૦૫) ના ચતુર્વિંશતિ પ્રમથમા આ ગાથા રત્નઆવક પ્રમથમા ન્યા
એક રાજકુમાર બી-નની રહા માટે પ્રાણ દેવા તૈયાર થાય છે ત્યાં
જાણાવવામા આવી છે.

મુગ્ધા-‘ મગ ’ ‘ ડા ’ ને માટે જુઓ પ્રમથ ચિતામણિ ન.
૧. દરાવિઆ-હાગુ-ટયા જોતુ પરિવિદ્-મ. પરિવિદ-પીરમેલા.
અવરોપર-અવર અને ઉપર-નીચે ઉપર-અહી તહી જોતા યા ઉચુ
નીચું વિચારતા-દોષક્રતિ અનુસાર ‘ પરમ્પર ’ જોઅન્ટાદ-જુઓ
ઉપર ન. હમા જોઅન્ટિએ ગનિઉ-ગનવું, પીટવુ, માર્યાજવુ એ પરથી.
(૧૦૩) બમ્મ તે વિરલા કેવિ નર, જે સવ્યગ છર્ડિલ

જે વકા તે વચયર, જે ઉજ્જુઅ તે બર્ડિલ.

હે બ્રાહ્મણ-યા બ્રાહ્મણ કહે છે કે જે કોઈ પણ નરો સર્વ
અંગે-પ્રકારે હેલ-દક્ષ હોય છે તે વિરલા હોય છે, જે વાકા હોય છે તે
વચક-હગ હોય છે ને જ્ઞ-સરલ હોય છે તે બળદ (જેવા) હોય છે.

બલ-બ્રહ્મ, કવિનુ નામ, પ્રાકૃત પિંગલચૂરના કેટલાક ઉદાહરણો-
પર કોઈ કોઈ ટીકાકારે લખેલ છે કે બલ (બ્રહ્મ) બહી યા ભાટના
અર્થે વપરાય છે જેમકે હરિબલ એટલે હરિ નામનો બંદી=બ્રહ્મભાટ ?
બક-મ. વક. આમા જોડાકરની ‘ ન ’ શ્રુતિ થાય છે. વચયર એટલે
વચકતર એમ માનવાની જરૂર નથી ‘ અર ’ યા ‘ અયર ’ એ કર્તૃવાચક
પ્રત્યય છે. ઉજ્જુઅ-જ્ઞ. તેમા ઝની ઉ-શ્રુતિ થાય છે

(૧૦૪-૧૦૫) અન્ને તે દીહરલોઅણ અન્નુ ત બુઅ-જુઅણુ

અન્નુ સુ ઘણુ થણહાર ત અન્નુ જિ મુહકમલ.

અન્નુ જિ કેસકલાવુ સુ અન્નુ જિ પ્રાઉ વિદિ

જેણુ જિ અગ્નિણિ ધડિઅ સ ગુણુ-લાયણુ-ણિદિ

—તે દીર્ઘલોચન (લાખા નેણુ) અન્ય-ઔરજ, તે બુજયુગલ
અન્ય, તે ધનસ્તનમાર અન્ય, જે મુખકમલ તે અન્ય, જે કેશકલાપ
તે અન્ય, પ્રાય જે વિધિએ ગુણુલાવણ્યનિધિ એવી નિતગ્નિની (નારી)
ઘડી તે અન્યજ.

—કથા કે જોને સિદ્ધી ઉપમા આપવામાં આવે છે તે ખસ માનને ખર્ચિત્ત્વમાં (જેવું) છે સિદ્ધ મળને—દાથીને સ્થૂક વગરનો દેવ ત્યારે—તેના નીરક્ષકને હજી છે—(માથે) પિયુ તો પદ્મ—પેદાથી સમેત—સહિત—એવા મળને હજી છે

જમણમાં જે દાથીને સિદ્ધ મારે છે તે રખગળ વગરના—નીરક્ષ દેવ છે તે સ્થૂકમાં તેના સ્થૂક પેદા સીધા દેવ છે તે સમેત દાથીએને મરનાસ મારા પિયુને સિદ્ધી ઉપમા આપવી એ ખસ માનને પદ્મનાઈ છે

ઉવમિચ્છ—સ ઉપમીયતે. પપરમ્—પદ્મ—પાદ—પાદાલ.

(૧૧૩) ચક્ષુ ઇવિત્ત મુતુ મરણ, પિય રસિચ્છાદ ધર્મ
દેસઈ વિચ્છાદ રસચ્છાદ કિન્નઈ વરિસસપાઈ

—હે પ્રિય ! ચક્ષુ ઇવિત્ત છે મુતુ મરણ છે (તો) સ્વમાટે રહે છે—રસચ્છાદ છે રસચ્છાદા વિવસ વરસ સમ્પન્ન દીર્ઘ—ધાંચા થશે.

(૧૧૪) માણિ પશ્ચાદ્ નય ન તલ્લુ તો દેસદ્ધ ચક્ષિન્
મા દુલ્લભચ્છાદરપદ્મવેદિ રસિચ્છાદ ચક્ષિન્

—માન નનદ થતાં જો તલ્લુ—ચરીર ન (તલ્લુ) તો દેસ તલ્લુ વેદિ દુર્લભ નય કરપદ્મવેદિ દેવચ્છાદ એવા તરિકે જામું ન જોઈએ

માણિ પશ્ચાદ્—ભાવવામાં સામિ. ચક્ષિન્ ચક્ષિન્ એટલે તલ્લુએ, જામીએ. રસિચ્છાદ—રેખાચ્છાદ એવા. દેવચ્છાદિ રેખા—રેખા આપ્ત એવે અર્થ કરે છે તે ચોખ નથી લાગતો.

(૧૧૫) ચેષ્ઠ વિચિત્ત્વ પાણિએલુ આરિ ખસમેદ મ અન્ન
ચક્ષિન્ અન્ન સુમુખ્યા ગેરી તિમ્મ અન્ન.

—પાણિયી ચેષ્ઠ—(વરણ—લાવણ એ જો અર્થ છે) વિત્તવ પારે છે—અરે ! ખસમેદ ! મરણ નહિ મુખ્યા જાણ થતાં મરે છે જોને મેરી આ / મિત્તવ છે સ લાવણ દિદી એના ય. મુખ—મરણ

—કોઇ કવિ જલમા ધૂમ જોઈ બોલ્યો ‘કોઇપણ પથિક-મુસાફર
વિરહાનલની જ્વાલાથી કરાલિત એટલે પીડિત થઈ ડૂબીને ઉમો છે,
નહિતો (અન્યથા) શિશિરકાવે શીતજલમાંથી ધૂમાડો ક્યાથી ઉડ્યો.’
ખાણીની બાફ જોઈને ઉત્પ્રેક્ષા કરી છે

કરાલિઅઉ-કરાલિયો-દગ્ધ, પહિઉ-મારવાડ પહી ‘પાવણો
પહી’-પથિક.

(૧૧૦) મહુ કન્તહો ચુટ્ટિઅહો, કઉ ઝુમ્પડા બલન્તિ,
અહ રિઉ-રહિરે ઉન્હવમ્, અહ અપ્પણે ન બન્તિ

—ગોષ્ટ (ગોઠા)મા બેઠેલા મારા કાન્ત-કથના ઝુપડા કેમ બળે
છે? કાતો રિપુ-રધિર એટલે શત્રુના લોહીથી ઝોલવે છે, કાતો પોતાના
(રધિરથી) ઝોલવે છે-તેમા બ્રાતિ-શક નથી.

કથ ‘ગોષ્ટ’ સભાળતો ગયો છે, પાછળ શત્રુઓએ ઝુપડા બાળી
નાખ્યા. પોતાની જાતથી તો તેને ઉમેદ છે કે મારશે યા મરશે. અહ-
અથ-કાતો..કાતો, ચુટ્ટ-સ. ગોષ્ટ સરખાવો ચુસામજીની ‘ગાઇગોઠ’.

(૧૧૧) પ્રિય સગમિ કઉ નિદ્દડી, પ્રિઅહો પરોક્ષહો કેમ્વ,
મઈ બિન્નિવિ વિન્નાસિઆ, નિદ્દ ન એમ્વ ન તેમ્વ

—પ્રિયસગમમા કેમ નિદ્રા (આવે?), પ્રિય પરોક્ષ હોતા-
તેના વિરહમા (પણ) કેમ નિદ્રા (આવે?) હુ તો બને (બાળુ)થી-
સ યોગ કે વિયોગથી વિનાશિત થઈ આમે ન નિદ્રા આવે, ન તેમ
(નિદ્રા આવે) કેમ્વ, એમ્વ, તેમ્વ-કેમ, એમ, તેમ, હિદીમાં ક્યો,
ચોં, ત્યો, કિમિ, ઇમિ, તિમિ, કેવે, એવે, તેવે. (પળખીમા એવે છે).
મઈ બિન્નિવિ વિન્નાસિઆ-આનો અર્થ દોષકવૃત્તિકાર ‘મયા હે અપિ
વિનાશિતે । એવો વિચિત્ર કરે છે.

(૧૧૨) કન્તુ જુ સીહહો ઉવમિઅઈ, ત મહુ ખડિઉ માણુ,
સીહુ નિરકખય ગય હણુમ્, પિયુ પયરકખસમાણુ.

વનિ-પદ્મિ. રમણી રમણી-રપીઓ દુતરો-દુત. બુઓ પ્રમખ તિતા
મણી ન ૧ આગળ.

(૧૧૮) જાણજાણ તહિ દેસઈ લખાઈ પિયરો પમાણ,
' જઈ જાણયો તે આણિજાણ અહવા ત જિ નિવાણ.

—જ્યાં પિયરો રમણ-પરો મને તે દેસમા જઈએ, (તે) નો
આવે તે આણિએ-જાણીએ જાણયો તે જ નિર્ણય (માની લેવું)
જિ-પદ્મપૂરણ.

(૧૧૯) જઈ પવસન્તે સદ્ ન મથન, ન મુખ વિજોએ તસ્તુ,
લલિતજાણ સદેસમા, કિતેહિ સદન-મણસુ.

—(કેવળ પ્રાપ્તિમાત્ર સખીને કહે છે) નો પ્રયત્ન કરવા
(પિયુ) મણી ન જઈ, તેમ કું તેમા વિરોધથી ન મુર્ખ તે તે સુખ-
જાણને સદેસમા આપતાં અને લલિત આવે છે

પવસન્તે કિતેહિ-વચ મન દુહત.

(૧૨) એવહે મેહ વિગ્નિત તુ, એવહે વાવાનલ આવદુષ
પેકમુ જીરિમ સામરદો, એકવિ કલિન નાહિ એવદુષ

—(હે નામ !) અદ્યપી મેહ જાણ પીએ છે અદ્યપી વાવાનિ
સેવે છે સામરની ગભીરતા નો-એકપણ કલિન-નિદુ પણ એવે કલો-
ધકવો નથી.

આવદુષ-સ આવવને. કિ-આવવા હે. જીરિમ-સ મંત્રી-
રિમા. કલિન-કલિન, કણી. એવદુષ-સ અવધારતિ.

(૧૨૧) જઈ મ ત્તાઈ પાસવદ, રમણી કમ પમ રઈ
કિજાણ તિરિમળી હઈ જિ પર, પિત રમણઈ કરેઈ

—(કેવળ કહે છે) જાણે જાણીએ પાસે ન (પદ્મ)
એવ (પુર) દેસમાં પમમાં રે છે-આવે છે લલિત કું તિરિમ-આડી
રમી કું દેવણ પિયુ આગળ કહે છે (જાણો નથી.)

(નમકે સહુણો તેમા હુણુ એ લાવણના અર્થમા છે)-દારસી નમક સૌદર્યના અર્થમા વપરાય છે. અમરશતકમા એક પ્રક્ષિપ્ત શ્લોક છે કે જ્યારથી પ્રેમપ્રિયાથી મે તેના અધરનુ પાન કર્યું ત્યારથી તરસ વધતી જ નય છે કેમ ન વધે ? તેમા લાવણ છે ને ? નમકથી તરસ વધે છે. આ પર ટીકાકાર આ કલ્પનાની ગ્રામ્યતાપર મશ્કરી કરે છે કે વાહ કવિ કેવો છે, કોઈ સાભરની ખાન ખોદનારો છે ! અહીં નમક 'પાણી પડવાથી ગળે છે'—એ લાઇ ઉક્તિ કરી છે કે દુષ્ટ મેઘ, ગરજ મા, ઝુપકું ગળતું નય છે, ગોરી ભીંજાય છે, લવણ-લાવણ ગળે છે—અસ કર. લોણ-લવણ અને લાવણ વિલિન્નમ્—સ. વિલીયતે બાલિહ—બળ્યે રાજસ્થાની ગાલી, દ્વંધ તિમ્મમ્—મ તિમ્ આદ્ર બનવુ, ભીન્નવુ દોધ-કૃત્તિમા એ અર્થ કરેલા છે છતાં ભાવ અસ્પષ્ટ છે

(૧૧૬) વિહવિ પણફુંધ વડુડઉ. રિહિહિ જણસામન્નુ

કિંપિ મણાઉં મહુ પિઅહો, સસિ આણહરમ્ ન અન્નુ

—રિહિમા વાકડા થવુ તે જનસામાન્ય છે—તેવો વાકડો મારો પિયુ વિભવ નષ્ટ થતા છે. (તિને) કંઈક થોડો શશિ અતુસરે છે—સમાન થાય છે, ખીન્ને નથી.

ચદ્રમા ક્ષીણ થાય છે તો તેની કલાઓ વાકી રહે છે, પૂર્ણ થાય છે ત્યારે સામાન્ય ગોળ અને તારાઓ જેવો—તે ચદ્ર મારા પિયુના જેવો છે પિયુ સપત્તિ નષ્ટ થઇ છતાં અકડાતો રહે છે ને સપત્તિમા નમ્રતાથી સાધારણ રહે છે

મણાઉં—સ મનાડ, કંઈક

(૧૧૭) કિર ખાઇ ન પિઅમ્ ન વિ દ્વમ્, ધમ્મિ ન વેચ્યમ્ રૂઅડઉ, ઈહિ દિવણુ ન જાણુમ્ જહ, જમહો ખણેણુ પહુચ્યમ્ દૂઅડઉ.

—ખરેખર ન ખાય, ન પિયે, ન આપે, ન ધર્મમા રૂપીઓ ખચે.

—અહીં કૃપણ જાણુનો નથી—જ્યમ જમનો દૂત કાણુમા આવી પહોચશે. કિર—કિલ, વેચ્યમ્—સ. વ્યયતિ ખચે કરે પહુચ્યમ્—સ. પ્રસ-

(૧૨૫) એક કદી જણે હ વિ ન બાવલી, બાનું વહિવટ નહિ,
મઠ મિત્રા પ્રમાણિતાર્થ પદ નેહરુ ખમુ નાહિ

—એક કદી જણે બાવે નહિ બીજો વહેસે માલપો નામ. હે મિત્ર !
મેં પ્રમાણિત કર્યું છે કે તારા જેવો નિમય દર્શ જણુ નથી. આ અર્થ
હીં જાતે છે

(દેવકથાતિ એવો અર્થ બીજા કડીનો કરે છે કે હે મિત્ર પ્ર-
શ્નથી જેવો દિવ્ય પ્રમાણુયો, તેવો તારાથી નિમયે જણુયો નથી, બીજો
અર્થ એકે મેં હે મિત્ર પ્રમાણિત કર્યું કે તારા જેવું ખમુ નહીં—નથી
આ અર્થ અરજી છે)

(૧૨૬) નિવ સુપુરિસ તિવ ધંધલઈ નિવ તથ તિવ વજસુઈ;
નિવ રોમર તિવ કેસરઈ દિવ્ય વિસરદિ કંઈ

—જેમ સુપ્રાપ તેમ કપડો સુવ છે જેમ નદી તેમ વસન,
જેમ ખવતો તેમજ કપડો. હે હાલ ! કેમ વિસર જાતે છે !—નિવ-
તામાં કપડા દેવજ છે ધંધલઈ કપડો થવો.

(૧૨૭) જે જીવિલ રમણનિહિ, અપરં તદિ પસંતિ
તદ સખલ વિદણુ પા, કુક્ષિજનન્ત ભર્મન્તિ

—જે જીવો સનનિષિ—રતનાર—સમુદ્રને જોડીને પેતાને તરફ
ધાસે છે—મુકે છે તેને વિદ્યાનુ—પદમેયો—અપમજન કેવલ કુક્ષિ જાતે છે
જે પેતાનું રક્ષાન જોડે છે તેને વિદ્યન્તા થાય છે

જીવિલ જાડીને—જાડીને પૂર્વકથિત—જાતકુદત. વિદ્યાનુ દેવકથાતિ
અપમજન જે અર્થ કરે છે દેવકથાતિ અપમજનસર્ગ એ અપ અપ્યો
છે વિદ્યાનુ—ગમડેય, વટજી—ગમડાનું વટસાવુ—ગમડાનું.

(૧૨૮) દેવિદિ વિસતરૂ ખાદિ જા શમિ મ એકુપિ રમ્યુ.
કાવિ ક્ષ્વત્ત સો વાઘ જેણુ સમપ્ત્ત નમ્યુ

—હે મુખ ! દેવથી સોજાવેલું—કમાવેલું આ, એક જણ દમનો

હું હૃદયમા તિરછી-આડી-રસતો રોકી ઉભી છુ, પિયુ જવાનો
આડબર કરે છે. જવા બાવાનુ કમ નહિ બને, પક્ષા બક્ષા હુ પક-
ડતી નથી જાઓ, જોઈ છુ કે કેટલા પગલા જમ શકે છે. પક્ષ-
વહ-પક્ષાના ?

(૧૨૨) હરિ નચ્યાવિઉ પગથુમ, વિમ્હઈ પાડિઉ લોહ,
એમ્વહિ રાહ-પયોહરહ, જ બાવમ ત હોહિ.

હરિ આગણે નચ્યાબ્યો, લોકને વિસ્થાયમા પાડ્યા-નાખ્યા આ રીતે.
—હવે રાધાપયોધરોનુ જે બાવે-થવાનું હોય તે ચાઓ. જે આ ઈચ્છે
તે કરે, હરિને તો આગણે નચ્યાબ્યો હવે શુ કરશે.

(૧૨૩) સાવ સલોણી ગોરડી, નવખી કવિ વિમ-ગહિ,
ભડુ પચ્ચલિઉ સો મરમ, જસુ ન લગ્ગઈ કહિ.

—સર્વ સલુણી ગોરી કામ અનોખી-નવીન વિપ્રચિ છે-તે એવી
કે જે સુભટના કંઈ તે ન લાગે તે મરે વિપગાક ગળે લાગવાથી મરણ
નિપજાવે અને આ ન લાગે તો મારે એટલા માટે તે અનોખી.

મલોણી-સ. સલાવજ્યા સલુણી જુઓ ઉપર ન ૧૧૮ ગોરડી-
ગોરી નવખી-સ. નવકા (નવીના) પળખી-તૌકખી, અતૌખી-અનોખી.
ભડુ-મટ દેખો પ્રઅંધ ચિ. પચ્ચલિઉ-પ્રત્યુત (હેમચંદ્ર ૮-૫-૪૨૦)
'અનખુડે ખુડે તરે' એ અહીં ભાવ છે.

(૧૨૪) મઈ પુતઈ તુહુ ધુર ધરહિ, કસરેહિ વિગુતાઈ
પઈ વિણુ ધવલ ન ચડઈ ભર, એમ્વઈ પુન્નઉ કાઈ

—મે કહ્યું-હે ધવલ !-ધોસરી ઉપાડનારા ધોરી બળદ ! તુ ધુસરી
ધર-સે, કસરથી-નાના બળદોથી વિગુપ્તો-(ધુસરીઓ ?) ને તારા વિના
ભર ન ચડે એમ શાને ખેદ કરે છે ?-વિષણુ છો ?-આ અન્યોક્તિ
છે કે તું ભાર ઉઠાવ, વાહરડાઓથી શું સરશે ? ધુર-આગળનો ભાર,
કસર-નાના બળદ, વિગુત ?-ન ઉપડી શક્તી ? ધવલ-જે જ્ઞાતિમા જે
ઉત્કૃષ્ટ છે તે ધવલ. પુન્નઉ-પુન્નો-વિષણુ-વિપાદ્યુક્ત.

વિરાટપુત્ર-સિવસુત્ર. લેખાઈ-લેખયે, લેખ. નિચ્છ-અન્યતઃ માત્ર

(૧૩૧) કદિ સસકાર કદિ મયરકર, કદિ નરિકિલ્લ કદિ મેકુ
હરકિલાકવિ સબ્બજુલ હેમ્મ અસરુમુ નેકુ

—આં સસકાર (ચક્ર), આં મયરકર (સમુદ્ર) આ મોર આં
મેકુ સબ્બજો હરકિલ્લ હેમ્મ લેખણ અસાધારણ એક હેમ્મ છે નરિ
કિલ્લ-સ નરિકિ-મોર, અસરુમુ-સ અસરુમુ ?

(૧૩૨) કુજર અન્નક તરજરક કુરોલ્લ પાલ્લ દલ્લ,
મલ્લ પુલ્લ એલ્લકિ સમ્પાદકિ વાપ પુલ્લક પરમલ્લ

—કુજર (કાથી) અન્ન (પર) તરવરો પર, કોરો મરી કાલ પાલે-
નાપિ, પલ્લ નો પરમાર્થ પૂએ (તિ) (તિનું) મન એલ્લ (પર) સમ્પાદી
(એક જાતના જાળો-જુઓ ઉપર ન ઉર) પર (કોલ છે). કુરુ-
કોતક-વિનોદ જુઓ ઉપર ન દલ્લ

(૧૩૩) જેકુલ ક્વમ્મલેદિ નિચ્છમ કિ પવમ્મલ્લ,

અસુરવાઈ ભવવેઈ અન્ને મ્મ અવ સામિમ્મ

—અમ્મરી સામે નિમિષે ખેલ કસ્યામાં જાત્યો (કે)-ધું કહે છે
(કીઓ) ? સ્વામિ ! અસુરકા ભનો. જેવા અમેને મ તજ અનુપુષ્
છદ જેકુ-જેલ. પાળાળી ગીતમાં સાડે જેલ્લ દે દિન અર પાંતરમાં
અસુરવાઈ ભવવેઈ છે

(૧૩૪) સરિદિ ન સરેદિ ન સરવરેદિ નવિ ઉન્નાલ્લ-વલ્લેદિ

હેસ રવપ્પા હોન્તિ વદ્, નિવસન્તેદિ સુન્નલ્લેદિ

—(૧) સસિ(તા)એથી ન સરથી ન સરવરેથી ન ઉન્ના-
વનોથી પણ હેસ રમણીય થાય છે (પણ) મૂળ ! નિવસ કસ્યા રવ-
જોથી (થાય છે). રવપ્પ-રમણીય રમ્મ. વદ-જુઓ ઉપર ન વદ
૧૨૮ વમેરે

(૧૩૫) દિઅમ્મ પઠિ એદ્દુ જોલિલ્લજ્જો, મલ્લ અન્નમ્મ સવપાર

કુદિસુ પિએ પવસન્તિ દદ્, અદ્દવ દક્કરિ સાર

સચ્ચ ન કર. કોઈ પણ ભય-ડર આવી પડે કે જેથી જન્મારો સમાપ્ત થઈ જાય.

નિઢત—સ. અનિત ? (દોષકૃત્તિ), સોપેલ. સચ્ચિ—સચ્ચત્. જૂની હિંદીમાં નથા પબખીમાં સચ્ચના છે. ગૂજગતીમાં કહેવત છે કે

‘કાડી સચ્ચરે તેતર ખાય’—સચ્ચ કરવો—બેશુ કરવું કમ્મુ—કમ—એક જાનનો સીકો, તે પરથી દામ—એટલે નાણું ક્વક્કડ—કવને, ડરને વહ—મૂર્ખ—‘હ’ એટલે મૂર્ખ એમ ગૂજરાતીમાં વપરાય છે.

(૧૨૯) એકમેક્કડ જઘવિ જોએદિ, હરિ સુદ્ધું મન્વાયરણુ,
તોવિ ફેલિ જલિ કલિવિ રાહી, કે સક્કઠ મવરેવિ દ્દેનયણુ
નેહિ પશુકા.

—એક એક (ગોપીને) જોકે હરિ સારી રીતે સર્વાદરેથી જુએ છે, તોપણ જ્યાં જ્યાં પણ—ગમે ત્યાં રાધા (હોય) ત્યાં જ દૃષ્ટિ છે. દ્વ્ય (દૃઢ) નયનોને, નેહથી થયેલ પશુકાને સવરણુ કરવા કોણ શક્તિમાન છે ? દોષકૃત્તિનો અર્થ ગડબડીઓ લાગે છે—તે એમ છે કે એકેક અગતે જેમ છે તેમ હરિને જોકે સુદ્ધું સર્વ આદરથી રાધા જુએ છે તોપણ દૃઢ દૃષ્ટિ રાગસ્નેહથી જે કોઈ અંગપ્રદેશે સ્થાપિત થયેલી દૃષ્ટિને સવરવા કોણ સમર્થ થાય ?

(૧૩૦) વિહવે કમ્મુ ચિગ્તણુક, જોવણિ કમ્મુ મરદુ,
સો લેખડક પદ્ધાવિઅઘ, જો લગગઈ નિચ્ચદુ.

—વિભવમાં કેનું ચિરપણુ ? યૌવનમાં કેનું મગદાપણું—અહકારીપણુ (તોપણુ) તે લેખ (કાગળ) લાગે તો બગબગ—એમ સમગ્ર મોક્ષલાવામાં આવે છે.

નાયકનો બગેસો નથી, વૈભવમાં કેની આશા કરી શકાય કે તે સ્થિર ગહેશે ? પોતાના યૌવનનો પણ અભિમાન નથી કે તે તેને જેથી લાવશે તોપણ ખડિતા યા પ્રોપિતા રોએ છે કે એવો સદેશો મોકલ્યું કે જે તીરની માફક બરાબર લાગે.

ખસાસિદ્ધમઉ-આપુલ, કમ્બુ-કમ નામનો સિદ્ધિ-દામ, રમઉ-
રપક-રપીએ-ચાંદિનો સિદ્ધિ, રધ-રતિ-મનની લહેર ભમિ-ભમતો,
ઉચ્ચાસિદ્ધ-ઉચ્ચાસિત, કાન્તુ-કુત-માર્ગ અણ્ણ-મણે-સરખાવે ખાજ
અણે-દરવે, નાસિ-કુલસિત મહ ઉપરના વદના અર્થમાં.

(૧૩૮) અસેદિ અસતેદિ સેજાણેદિ ને તઈ કિંતુ જાણિ,
તદિ મવરધ્વજ-હાવાઈ, પાઈ અપૂરજ કાણિ.

—હે જાણા ! (તારા) અસ-અસજ આજ્ઞાથી લેખનોથી તારાથી
ને કેખાપો-તે જોને દહિા તેના પર મકરધ્વજનો હાવાએ અપૂરજ માંસે
પડે છે (દોષકવચિ); આ તેના પર મકરધ્વજ અપૂરજ માંસે હાવડી પડે.
જોને તે અસજ નખનોથી જોયો તેના પર દરોડે-કુખમે થાય છે તે
કમેતે ખાઈ જાય છે.

હાવાઈ-જન (૧૫) સક કક પાડી (દોષક વચિ) પાડ
લટ, અપૂરજ માંસિ-અપૂરજ માંસે-કવખતે.

(૧૩૯) મપઈ સુ કેસરિ પિઅકુ જસુ, નિચ્ચિ-તઈ હરિજુઈ
જસુ કેરઈ કુંકરજો મુઠકું પાન્તિ વણાઈ.

—હે હરિજો ! તે કેસરી કે જોના કુંકરથી (વખાસ) મુખમાં વણ
(જરી) પાતા હતા તે મણે. (હવે) જાલ નિચ્ચિવણે પીએ.

જસુ કેરઈ-જોના કેરા-વણ. જસુ (સ વચ્ચ)માં જડી વિખાંતિ
'સુ આ ઉ જુદો છે કેરઈ વિષેજસુની પેઠે કુંકરજો ને જસુ પડે છે
કેર વિખાંતિ નથી કે જોથી જસુ સાથે જોડવામાં આવે. આ કેર,
દિહી મ, ઠી, કેનો જના-જિયા કહેવામાં આવે છે જસુ આ પેતેજ
વિખાંતિ નથી તેમ જુદો પડતો નથી. જ્યાં તેના પુત્ર પાત્ર કેવી રીતે
જ્યા પડી સકે ? આને મળતો એક માસ્વાડી પ્રસિદ્ધ દોહો છે કે—

જિજ્ઞુ મારજ કહરિ પુવો, રજ લાગી તિરજુઈ,
તે આ જોની સખસી, નહિ ખાસી હરિજુઈ.

શ્રી હિમચંદ્રે અવતરેલ અપભ્રંશ ઉદાહરણો. ૧૬૯

—હૈડા ! (તું) મારી આગળ સોવાર એમ બોલુ કે પિયુના પ્રવાસ કરતા(જ) ફાટીશ હો, —હે ભંડ ! —હે અદ્ભુત દદતાવાળા ! (હજી તુ ફાટયુ નહિ.)

હિઅડા—હે હૈયા પછે—મધ્યમપુરુષ, તું પુદ્ગિસુ—પુટીશ—ફાટીશ. પિએ પવસન્તિ—ભાવવાચક સમગી બડય—પાખડી ઢક્કરીસાર—ઠકરી ગયો છે એટલે નિકલી ગયો છે જેનો માર—અળ તે, તેવો ઢીસો—તપ્પજો. (દ્વાધકવૃત્તિ), પરંતુ અદ્ભુત સારવાળો (હિમચંદ્ર).

(૧૭૬) એક કુડુલી પચહિ રૂદી, તહ પચહવિ જુઅજુઅ યુદી, બહિણુએ ત ધર કહિ કિવ, નન્દહ, જેથુ કુડુઅઉ અપણુ છન્દઉ

—એક કુટી (શરીર ડખી ઝુપડી) છે, (તે) પાચ (છંદ્રિયો)થી રૂધાયેલી છે, તે પાચને પણ જુદી જુદી યુદ્ધિ (છે), બહેન ! તે ધર કે જ્યાં કુડુઅ આપછંદીલુ (હોય) તે કેમ નદે—પ્રસન્ન થાય તે કહે.

કુડુલી—કુટીના કુત્સિત કે અતપના અર્થમાં, જુઅજુઅ—જુદી જુદી. અપણુછદ—આપમતીલુ—પોતપોતાના મતવાળુ. હીદીમા એક દોહો છે કે—

‘અસમ પૂજતે દેહરા, ભૂત પૂજિની જોય,
એકે ધરમે દો મતા, કુસલ કહા તે હોય.

(૧૭૭) જો પુણિ મણિ જિ અસફસિ હૂઅઉ, ચિન્તધ દેષ નદમ્મુ નરઅઉ,
રસવસ—મમિર કરગુલ્લાલિઉ, ધરહિં જિ કોન્તુ ગુણુધ સો નાલિઉ.

—જે પણ મનમાજ ધુસપુસ ચિન્તવ્યા કરે, દ્રમ્મ ન આપે, ન રૂપિયો આપે એટલે કે ખર્ચ કરે નહિ, રતિવશ થઇ ભ્રમણ કરનારો ધરમાજ હાથના અગ્રભાગથી ઉલાળેલું કુત—ભાલુ ફેરવે તે નાલિઅ—મૂર્ખ છે જે સદા વ્યાકુળ રહે, પૈસા ખર્ચે નહિ, ધર બેઠા બાલું ફેરવ્યા કરે તે મૂઠ છે

—જમરાલી વખતનો સન્ન નીકળે, નવરિ—સરકૃત ધામ્યાર 'કિવલ' એ અર્થ કરે છે તે નહિ પણ તેનો અર્થ અત્ર પરત, હિંદી વસ્ત્ર છે સપ્તિય—સંયોગથી મળ્યા. વિષ્ણુનાવ—વિરિય રહેલો થા વિચોમત્રેય એ રોષક રૂપિમાં અર્થ છે

(૧૪૩) અર્જુન નર કસરકિંકિ પિર્જન નર મુરેદિ

એમ્વર્ક હોઈ સુકચ્છદી, પિએ કિર્ક નવચેદિ

—પિયુ ક્રેણીઆથી ખવાનો નથી પુદ્ગાથી પીચતો નથી. એવેજ નવનોથી પીયુ દોઢે સતિ સુખસ્થિતિ હોય છે ખાવા પીવાની જેવી તો તૃપ્તિ થતી નથી, કિર્ક કાઠ અનિવચનીય સુખ મને છે જિજ્ઞાસુ—ખાઈને પિજ્જન પી? કર્મવાચ્ય. કસરક—મોટા મોટા ક્રેણીઆ. જુએ ને સન્ન ઉપર ન ૭ માં એમ્વર્ક—એમજ અથવા એમ હોવા છતાં પણ (દિ ૪). સુકચ્છદી (સુખ અને અસ્થિ)જ્ઞ—દી લમ્બદી નામ જનાનાયું. (દે ૩૭ ૧૧ ૧૪) અથવા સુખાચ્છ (દિ ૪), પિએ કિર્ક—ભાવવાચ્ય સપ્તમી.

(૧૪૪) અન્નવિ નાહુ મન્નવિ પરિ સિદ્ધવા વન્નૅ

તાવન્નિ વિરુદ્ધ મન્નવેદિ મન્નુ—મુખિત રોષ

—અન્નવન્નુ નામ આરેજ ઘેર (ઉ ને) સિદ્ધાંતને વડે છે તે પણ વિરુદ્ધ અન્નવે—જાણીઓમાંથી મન્નવન્નુ પુષિનો—હી પુદ્ગી—પુરજાઈ (ચિદ્ધરપ) દે હે—કરે છે હવે નામ પરજેલ અન્ન નથી પરમાન્ન છે માત્રામન્નનાં મન્નવ દ્રવ્યોને મન્નિ લગાડે છે તો પણ વિરુદ્ધ સમજાવે છે મારો વખત આવી ગયો. હવે તે મુખ્ય દરવાજામાંથી પુસી રાખે નથી તેથી અન્નના મુખમાંથી વાંદરો યાદગર કરે તેમ દેખાડે છે અન્નવિ, મન્નવિ તાવન્નિ—એમાં વિ' અને નિ' સન્નને નેર અન્ને છે સિદ્ધવ—સિદ્ધાર્થ—પીલાં સરસવ મન્નવ રાગુ. મન્નવ—મન્નવ, જૂની સૈલીની જાણીઓનાં હેઠ તદ્દન ઝેંની આંખ નેવા દેખાવી. હિંદી એખા, વૃ. મેખ દરવાજાપરનો અન્ને, મન્ન મુખિત—કિ નર પુદ્ગી મુખિતને અર્થ રો. ૪. માં આપ્યું (૧) આપ્યો છે

—જે માર્ગે સિદ્ધ ગયો ત્યા તુણોને રજ લાગશે-તે ખડ ઉભુ
ઉભુ સુકાઈ જશે, હરિણો ખાગે નહિ

(૧૪૦) સત્યાવત્યહ આલવણ્ય, સાહુવિ લોહ કરેઈ,
આદન્નહ મખ્મીસડી, જે સજ્જણ્ય સો દેષ.

—સ્વસ્થાવસ્થાવાળા-સુખી (પુરુષો)તુ આલપન-કથન-વાતચીત-
(જુઓ ન. ૪૮) સૌએ લોક કરે છે, (પરતુ) આર્ત (જનો)ને ‘મ ડરીશ’
(એવી અભય વાણી) જે સજ્જન છે તે આપે છે-આશ્વાસન દે છે
સાહુ-સહુ, સર્વે, આદન્નહ-? આપન્ન હ-આપ-નો-આર્તોને મખ્મીસડી-
મા ડર ‘મા મૈવી’ એ વાચ્યથી બનાવેલી સજ્ઞા. ‘ડી’ છે તે સ્વાર્થમા છે.

(૧૪૧) જઈ રચ્ચસિ જામટ્ટિઅએ, હિઅડા મુદ્ધ સહાવ,
લોહિ પુદ્ધણ્યએણુ જિવ, ઘણા સહેસઈ તાવ

—હે મુગ્ધ સ્વભાવવાળા હૈડા ! જે જે દીઠુ તેમા જો (તુ) રચે
છે-પ્રેમ કરે છે-રક્ત થાય છે, તો પુટતા-તુટતા એવા લોહાની જેમ
તુ ઘણા તાપ સહેશે જે દીઠુ તેમા રમવા કે પ્રેમ કરવા તું લાગી
જા તો ઘડી ઘડી લોહાની માફક તને તપાવવામા આવશે, ત્યારેજ કોઈ
એક જગ્યાએજ પ્રેમ કરવાની દૃઢતા શીખીશ. રચ્ચસિ-રચે છે, પ્રેમ
કરે છે. જામટ્ટિઅએ-જે જે દૃષ્ટ-દીઠુ તે તેમા પુદ્ધણ્યએણુ-પુટનારાથી-
ખડિત થનારાથી. સહેસઈ-કતૃવાચ્ય, કર્મવાચ્યને અડચણ રૂપ થાય છે.

(૧૪૨) મઈ જાણીતુ ખુડીસુ હઈ, પ્રેમદ્રહિ હુહરતિ,
નવરિ અચિન્તિય સપડિય, વિપ્પિય નાવ ઝડતિ

—મે જાણ્યુ (કે) હું હુહર કરતી-એ શબ્દ કરતી પ્રેમ રૂપી
દ્રહમા ખુડીશ, પરતુ અચિનિ ઝટ-એકદમ વિપ્રિય (રૂપી) નાવ (વિયોગ
ખેડા) સપ્રાપ્ત થયુ પ્રેમ એટલો હતો કે હું દ્રહની સમાન તેમા રૂપી-
જાત પરતુ તેમાથી મને જાણવાને વિપ્રિયરૂપી નાવ ઝટ મળી ગઈ
ખુડીસુ-ખુડીશ (જુઓ હવે પછી પ્રબોધ ચિતામણી ન. ૧ મા હુબ્ધિ-
અર્થ એ શબ્દ). હુહરતિ-અનુકરણ-રૂપી વખતે શ્વાસ એવો ઉડે-

(સમ્રાજ્ય છે) સરખાવે ન પપ. આ કયા દેરાની રીત? દોમ્લા-બુએ ન ૧ પરિણસડી-મળક દોસી થા પરિણાયા (દો. ૫) આજ બજ-એ ! બજ કહે. દો. ૫. અર્થમિત એક સમ્મદ માની તેને અર્થ અત્ય હુત ! કરે છે હેમત્વદમાં પણ અર્થમિ ન એ પ્રમાણ પણ મૂલ્યે છે કિન્નલ-ગીર્ણુ શું, સુકાતું, લડકેદિ-તારા મારે રેસિ-વાસ્તે (હેમ ૮-૪-૪૨૫).

(૧૪૮) સુમરિન્નમ્મં ત વાસદલ્લ જ વીસરમ્મ મજ્જલ્લ

અર્થ પુણ્ય સુમરલ્લ જાઈ અર્થ, તલો નેકલો કઈ નાઈ.

—જે વાસજન મનથી વીસરે છે તે વાસજને સમરવામાં આવે-સમરવામાં આવે જેનું સમરલ્લ પુનઃ ને આપ્યું જાય (મૂલી ત્યાય) તેના નેકનું નામ શું ? જે જૂને તેને તો વાજ કરે અને જેનું સમરલ્લ આપ્યું જાય (મૂલી જાય) તેના નેકને નામજ શું હોય ? કંઈ નહિ. જેને નેક છે તે કદી મૂલી ચકાતો નથી અને તેના સમરલ્લની જરૂર નથી. સુમરિન્નમ્મ-સમરીને મજ્જલ્લ-મનાઈ-આપ (દો. ૫) મનથી જાઈ-વાઈ જે. કઈ નાઈ-જાણુરીમાં કઈ નાંવ ?

(૧૪૯) જિન્નિન્નિન્નિ નામય વસિ કરલ્લ જસુ અધિમલ્લ અમલ્લ

મૂલિ વિશ્વકર્મા તુનિલ્લિ હે અવસે સુકલ્લ પવલ્લ

—જન્મ-કર્મિય (દે) જેને અન્ન (કર્મિયો) અધીન છે તેને હે નમક ! વસ કરો. જેનું મૂલ્ય વિનષ્ટ થયું છે એવી તુનલિનાં પર્ણો-પર્ણા અવસ્ય સુકલ છે. મૂલિ વિશ્વકર્મા-આવવાયક સાવામી.

(૧૫) એકસિ સીલકલ્લિન્નલ્લ દેવલ્લિ પચ્છિત્તાર્થ

જો પુણ્ય અમ્મ અલ્લિન્નલ્લ, તસુ પચ્છિત્ત કરો.

—એકવાર સીલકલ્લિન્નલ્લ (કરનારા) ને પ્રાપ્તિજન આપવામાં આવે છે જે દરીવાર અલ્લિન્નલ્લ (સીલને) અલ્લિ કરે છે તેને પ્રાપ્તિ-તથી શું ? એકસિ-એકસ. એકવાર-આરવાડી-એકસવા, એકસવા, અલ્લ-લિન્નલ્લ-અલ્લિન્નલ્લ, દિને દિને.

(૧૪૫) સિરિ જર-ખડી લોચડી, ગલિ મણિયડા ન વીસ,
તો વિ ગોટ્ટડા કરાવિઆ, મુદ્ધએ ઉટ્ટ-અધસિ.

—શિરપર જીર્ણ લોચડી-કાખળી (છે), ને ગળામા (પૂરા) વીસ નહિ એવા મણુકા (ની માળા) છે તોપણ મુઝાથી ગોઠ-ગામના નિવાસીઓ એવા ગામના યુવકો પાસે ઉઠએસ કરાવાઈ એટલે મુઝાએ તેમની પાસે કરાવી મુઝા પાસે શૂગારના સાધનોમા જીની કાખળ છે અને ગળામા પૂરા વીસ મણુકાની માળા પણ નથી તોપણ તેણીનું લાવણ્ય એવું છે કે આખા ગામના છેલોને ઉઠએસ કરાવતી રહી છે. જરખડી-જીર્ણ, ખડિત. લોચડી-લોઈ, લોમપટી, કામળી મણિયડા-મા ૩ કુત્સાના અર્થે, ગોટ્ટડા-જીઓ ગોઠ ન. ૧૧૦ મા ગામની બહાર ગો-સ્થાન હોય છે કે બ્યા યુવકો એકઠા થાય છે ત્યાના નિવાસી ગોઠ એટલે ગોકુલ-ગોસ્થાન ત્યા જ એસે છે તે ગોષ્ઠ-ગોષ્ઠક-ગોષ્ઠ પુરૂષ (દો. ૪)

(૧૪૬) અમ્મડિ પચ્છાયાવડા, પિહ કલહિઅઉ વિઆલિ,
ધષ્ટ વિવરીરી ખુદ્ડી, હોઈ વિણાસહો કલિ

(સ્ત્રી પતિ સાથે માન કર્યા પછી પસ્તાય છે) હે અમ્મા-માત ! પશ્ચાત્તાપ (થાય છે), વિકાલે-સધ્યાસમયે પિયુ સાથે ઝગડો કર્યો. વિનાશના કાલે ખુદ્ધિ વિપરીત થાય છે અમ્મડિ-ખુદ્ડી-એમા ડી સ્વા-ર્થમા યા અતુકપામા છે. પચ્છાયાવડા-અહીં પણ પશ્ચાત્તાપની આગળ ડા છે કલહિઅઉ-કલહાપિત, કલહ કરાયેલો છે વિઆલિ-જીઓ કુમાર-પાલ પ્રતિબોધના ઉદાહરણ ન. ૧૮ અને ઉપર ન. ૬૨.) ધષ્ટ-હેમ-ચદે અનર્થક કહેલ છે-પાદપૂરણ યા અવધારણનો અર્થ છે.

(૧૪૭) ઢોલ્લા એહ પરિહાસડી, અઈ ભણુ કવણહિ દેસિ,
હઉ ઝિજ્જઉ તઉ કેહિ પિઅ, તુહ્ પુણુ અનહિ રેસિ.

હે ઢોલા ! એ ! કહે (કે) ક્યા દેશમા આ પરિહાસ-મનક છે ?
હે પિયુ ! હું તારા માટે છીજૂ-સુકાઉ, (ને) તું વળી અન્યને માટે

—હે પચિઃ ! ચેરી ઠીકી ! (હા) માર્ગને નિરખવી, અંસુ અને ઉપાસથી કુચુચા (કંચા)ને જાંનેથો સુઠે (જુઓ ન ૮) કરવી જોઇ અંસુથી જાંનેથો ને ઉપાસના આપી સુઠે. અથવા વિતુ વ્વાણુ-તાણે વાણુ-અંસુજોનો તાણે ને ઉપાસનો વાણુ. ચેરડી-જુઓ ન ૨ ૧૨૭ તેમાં ઠી ખાટે જુઓ ન ૧૪ નિમ્ન-દેખવી. વિતુવ્વાણુ-લીમા-વિમિત-જાંનેથો જુઓ સિમ્મ ૧ ૧૧૫.

(૧૫૪) પિંડ આપ્યું સુખ વત્તી, કુચિ કન્નકર્ષ પાઈ
તહો વિરહજો નાસ-તઅહો, ધૂલિઆ-માર્ગ ન કિંઈ

—પિંડ આપ્યો એવી વાત સાંભળી, (તેનો) ખાનિ અને પેઠો (કે તરતજ) તેનો વિરહ નાહો કે (વિરહના નાસવાની) ધૂલિ પણ ન દેખાણી વત્તી, કન્નકર્ષ ધૂલિઆ-માર્ગ જ્યારેક કો વા ૩ ૫૨ પાડું કહેવણું છે-હવે વધુ લખવું અર્થ છે નાસ-ત-સ નરવ-ત-પે વતું, અહર્સન વતું, આમણું ચૂ નાસવું આમવાના અવમાં છે પાનળી નહસુ-આમણું

(૧૫૫) સહેસેં કહી વૃદ્ધારણુ જ સમજો ન ગિલિર્જીવ
કુચિ-તરિ પિએ પાલિએણુ, પિગ પિગાસ કિં કિર્જીવ

—જો સમજી ન મળાય તો વખત સહેવથી શું ! હે પિંડ ! સ્વપ્નાંતરમાં પીધેલા પાણીથી ખાસ-ત-પા કઈ જાંને-માર્ગ ! કેવલ સહેવથી શું સર્વ !

(૧૫૬) એવહે તેવહે વારિ ખરિ, લાગિ વિસદુલ પાપ
પિગ-પન્નર્જીવ ચેરડી, નિમ્નક કહિ પિ ન કહ

—અત તત-અહીં તહીં હારે (કે) ચેર વિષમ્બુટ ચેરી પોં જાંની વિસસ્તુલ પાપ છે (રોગમાં કરે છે). નિમ્નક કહિ પણ સ્થિત થવી નથી-કાંતી નથી. જાંનીની અચ્છતાની વિશેષિનીની સમજતા સાથે ઉપમા જેવી જાંની તેવી પ્રિયમદા ચેરી. વારિ ખરિ-ખર હર, ખર ખર, પન્નર્જીવ-સ પ્રમદ-મદકી-મદી-મદ વધેલી.

(૧૫૧) વિરહાનલગ્નલકરાલિઅઉ, પહિઉ પન્થિ જ દિઠુંઉ,
ત મેલવિ મવ્વહિ પન્થિઅહિ, મોજિ કિઅઉ અગિઠુંઉ

—જે પથિક વિરહાનલની જવાલાઓથી કરાલિત પથમા જોવામા આવ્યો, તેને સર્વ પથિકોએ મળીને અગ્નિમય ક્યો-વધારે તમ ક્યો-ઉત્તેજિત ક્યો વિરહતાપની અધિક્તાથી અતિશયોક્તિ. સરખાવો ન. ૧૦૯. દોષકવૃત્તિ તો એ અર્થ કરે છે કે પથિકોએ તેનો અગ્નિમંસ્કાર ક્યો અગ્નિષ્ઠ કૃત મેલવિ-મળી કરી યા રાખી. અગિઠુંઉ-અગીડો સ્ત્રી અગીડી (આમા અનુસ્વાર માટે માટે જુઓ પ્રપ્રથમ ચિતામણીના ઉદાહરણમા ન. ૬ મકડ) અગીડીનો અર્થ ગૂંજરાતીમા એ છે કે સોનીની સગડી, પેકપાડવા માટે ખાડો કરી અગ્નિ કરવામા આવે છે તે, ક્રોધાગ્નિ ‘લાગી યમને અગીડી, પોઢી ગયો તે પજો’-વલ્લભ.

(૧૫૨) સામિ-પમાઉ સલજ્જુ પિઉ, સીમારાધિહિ વાસુ,
પેકિખવિ ખાહુ-ખલુલ્લડા, ધણુ મેલ્લધ નીસાસુ

—સ્વામીની જેને મહેરબાની છે તેવો સ્વામિપ્રસાદ, પિયુ સલજ્જ, (તેનો) સીમા સધિમા વાસ-એ જોધને ખાહુખલથી ઉલ્લસિત (પિયુને માટે) ધણુ-નાયિકા નિશ્વાસ મૂકે છે રાગની કૃપા, જેથી તે કઠી છુટી દે નહિ અને કઠિન કામપરજ મોકલે, પિયુ સકોચી એટલે કામ માટે ના પાડે નહિ તે છુટી માગે નહિ, સીમાડાપર રહેવું કે જ્યા નિત નિત નવા નવા ઝગડા થાય અને ખાહુખળથી ગર્વિષ્ટ પિયુ ઝગડો આગળ આવી વેચાતો લે-ખીચારી આટલા કારણોથી વિરહના અતનો સભવ ન જાણીને નિસાસા નાખે છે ખાહુખલુલ્લડા-ખાહુખલથી ઉલ્લ-ઉલ્લ-ઉલ્લસિત, અથવા ‘ખાહુ’ તુ વિશેષણ ‘ખલુલ્લડ’ એટલે ખલગર્વથી ભરેલા ખાહુ (પિયુના જોધને) ધણુ-જુઓ ન. ૧ અને ૭૦ મેલ્લધ મેલે-મૂકે-છોડે-નાખે

(૧૫૩) પહિઆ દિટ્ટી ગોરડી, દિટ્ટી મચ્ચુ નિઅન્ત
અસૂસાસેહિ કચુઆ, તિતુવ્વાણુ કરન્ત.

સાથે મુખાની મનાય છે તે જો રાખણ દેખ તો સાથે જામવામાં
 દેખુ થાય છે સોએક જામેક-સુનું, જામનું-રાગરવાની મેળો જામને,
 વરિઆ-વારિન દેખાઈતી પગવરિઆ-પરિવારિન સાથે સે છે એરસે
 નિર્મિત, પુષ્પવન-પુષ્પવની રાગરવા. આમાંના પુષ્પવન ઉપચાર દિલીપ
 દણુ મુખી રમે છે કસુકે રામ રાનેઈનને જુવેરા કહે છે આ
 દોદા સાથે સરખાવો નીચેની સરસની કામરસ ૩-૨૬ ની મત્રા—
 મેએ જુરુઈ જુરુઈ જામિઈ, દેખ દેખ દેખ મનાય
 એઈ જિમિઈમુ જાસે પુષ્પ જુ એઈ મ જિરુઈ

(ભોલે જોને ખોળે વચ્ચીય (નિહ) સમામની જાન તો જા
 દેખ આવ પુષ્પવની ! જાસે સુઈ જા, મને નિજ જાવની નથી.)

(૧૧) દિઆય તું વેરિઆ પણ, તો હિ જાવિન આપું,
 અન્દાદિ ને દ્રવ્ય, જામ પુણ મારિ મરાડું

—હે દેખ ! જો વેરી પણ (હ) તો તું જામ-જામસમાં મડી
 જાડ ! જો જામેને (જા) ને દામ છે તો પુન મરી મડું જામેનાં
 જામેને મારે ખરવી જોડી જામસમાં તું જામે જાડ ! ને દામ તો
 છે તો જાડી મારિન મરણ.

(૧૧૧) રાખઈ સા વિસ-દારિણી ને કર મુનિનિ છડ
 રીનિનિનિ-મુનપુ જસુ, એઈ જોદાઈત પીડ.

—જેમાં મુનપુ (મુનપુ) રીનિનિનિ પોસું છે તે સ્વચ્છ પણી
 ને દામ પીડુ તેનું મુન જામે તે પાણીવાળી (વરણી) પેવાને છડ
 રાખે-રાખે છે કાઈ તજજા કાઈ મિત્ર જામું હનું. કિયારાપર મુન
 જાડી હાડી તેનો પાણી પાણીમાં પાણી દતો. પિયુએ તેના દામણી
 જાસ પીડુ હનું, જાડી મળતું નહિ જામું નાવિદા તે દામેને મુનપી
 મુનપી છવતી રહી છે વિસ-જાસ સરજનામાં જામ જામુકા છે જો
 નિસ (કમસની નાસ) જાવનારી એવો જામ જીએ તો દી કસુકે
 કમસનાસનું મજા જા રહે છે કે જામ જામ મુનપુ રીનિનિનિ પામું

(૧૫૭) એહ ગૃહેષ્પિણુ ધ્રુ મર્ધ, જમ પ્રિહિ ઉવ્વારિજ્જમ્,
મહુ કરિ એવ્વહિ કિંપિ હુવિ, મરિએવ્વહિ પર દેજ્જમ્.

—આ ગ્રહણ કરીને તે પિયુને મારાથી ઉગારી લેવાય તો મારૂ કર્તવ્ય કંઈ પણ નથી (બાકી રહેતું) મરવું પણ દેવાય—જો આ લખને મારા પિયુનો ઉદ્ધાર થઈ જાય તો મારૂ કર્તવ્ય કંઈ બાકી રહેતું નથી. હું ચારે મારૂ મરણ દઈ દઉં (મરણ પણ સહી લઉં) દોહક વૃત્તિ અનુસાર “કોઈ સિદ્ધ પુરૂષને વિદ્યા સિદ્ધિ માટે ધન આદિ આપી નાચિકા પાસે બદલામા પતિ માગ્યો તો તેણી કહે છે કે જા આ લખને પતિ ઉત્તર્ય તેલજ્યતે—બદલામા આપવામા આવે તો મારૂ કર્તવ્ય કંઈ કેવલ મરણ આપી શકુ છું.” (ચાહે મારો પ્રાણ લખસે, પતિને આપીશ નહિ). ગૃહેષ્પિણુ—ભૂત કૃદત ધ્રુ—જુઓ ઉપર ન. ૪૧, ઉવ્વારિજ્જમ્—(૧) ઉગાર્યો જાય (૨) વહેચાયો જાય ? જુઓ ઉપર ટીકા કરિએવ્વહિ, મરિએવ્વહિ—કરવું, મરવું રાજ્યસ્થાનીમા કર્યો, મર્યો, સરકુતમા કર્તવ્ય, મર્ત્ય.

(૧૫૮) દેસુચ્ચાડણુ સિહિકાડણુ, દણિકુટ્ટણુ જ લોમ્,
મજિદ્દુ એ અમ્મરતિએ, સવ્વ સહેવ્વહિ હોમ્

—દેશનું ઉચ્ચાટન—પરિત્યાગ—દેશનિકાળ થવું, શિખિ એટલે આગ પર ઝાથ—કાઢો થવું—કઢાવું, ઘણું કુટાવું જે લોકમા (છે) તે અતિરક્ત મજાથી મર્વ સહેવું થએલ છે મજાદેશબહાર ગયો, આગપર કઢાયો, ઘણો કુટાયો—એ બધું સહન કર્યું તે ‘રક્ત’ હોવાનું જણ છે, તેમ કોઈમા રક્ત—આસજા થવું તો અધા જણ ભોગવવા પડે સહેવ્વહિ—સહેવું—ખમવું.

(૧૫૯) સોએવા પર વારિઆ, પુપ્ફવમ્મહિ સમાણુ,
જગ્ગેવા પુણુ કો ધરમ્, જમ સો વેહ પમાણુ

—પુષ્પવતિની સાથે સ્વવુ વિશેષ વાર્યુ—નિપિદ્ધ કર્યું છે (એવું) જો વેદ પ્રમાણ હોય તો, વળી જાગવું કોણ ધરે—અટકાવે છે ? જે વેદમાં

(૧૬૫) નેપિ મમેપિયુ સમય પર, લેવિયુ તુ ખસેવિ,
વિયુ સન્તે તિયેસરેયુ. એ સમય જુવયેવિ.

—શાંતિ(નામ) વીર્યાર વિના સમય પરને છતવા, તજવા, અને
નપ લઈને પાળવા જુવનમાં ખસુ કેવુ સમય છે ? નેપિ, મમેપિયુ,
લેવિયુ ખસેવિ-માં કિયાઈ કિયા-સ તુમ છે અપ રપ પૂર્વકક્ષિક
કિયાનાં રપો સાથે મળવા આવે છે

(૧૬૬) મપિયુ વણુરસિકિ નર, અહ ઉલ્લેખિકિ મપિ,
મુમા પરાવકિ પરમ-પદ, કિયન્તરઈ મ નપિ.

—ને નર વણુરસીમાં જાને અથ(વા) ઉલ્લેખિનીમાં જાને
મરેલા તે પરમ પદ ગ્રામ કરે છે—બીજા સ્કોર્ની (વાત) મ કર
અથવા બીજા વીર્યોની (દિ. વ.) વાત ન કર. મપિયુ, મપિ-પૂર્વ-
કક્ષિક વણુરસી થા વણુરસી-વસન્નસ-સારા રથોવળા જે અર્થ
થાય છે પરંતુ તેનો વરણુમઅસી એ ને નક્કિએની વચ્ચે ફેલાયી એ
નામ જાણની કમળા કરી લીધી છે કેમકે આકરુમા વણુરસી
વણુરસીમાં કેવળ અત્યવ માનેલ છે (૮-૨-૧૧૬ થી ૧૧૭). અથો
અત્યવ બેસવામાં થઈ જાય છે નપિ-સ જાપ્-તેમાં ઈ કેવલ
જાને માટે મૂકેલ છે

(૧૬૭) મમ મમેપિયુ ને મુજઈ ને સિવ-તિય મમેપિ,
કિયકિ તિયસવસ મમ સો જમ-સેસે નિયેવિ.

—ને મમ જમ મમો, ને સિવતીઈ (મમો) જઈ કિયા કરે છે
તે તિયસ એકલે કેવળ આવાસ-કેવલોકે વમમેક છતીને મમે. મમે-
પિયુ મમેપિ, નિયેવિ-જાને, છતિ. કિયાકિ (સ કિયાતિ).

(૧૬૮) રવિ-અથમણિ સમાકેવેલ, કંદિ નિયિયુ ન કિયલ,
અહ જડ મુજુકિયાહે, નરે છવન્નપુ કિયલ.

—રવિ આથમો ત્યાં સમાકુલ અથમકે મુજુકિયા-કમકિની
જડ કંદે રથાવિન (કેવી), કિય ન (કેવી) જાણે છત્રે આમળીએ

હતુ-આ માટે ક્ષમતાય તોડતી વખતે ગદ્યું અમર્યુ આવતું જાય છે.
એ-દોષકટનિ ક્ષયિતુ 'જેદિ'ના નિત્ય સખધથી તેને વર્તમાન દિલીના
'વે' એટલે તે એમ માનતી જાણાય છે મુગ્ધતુ-'આના' પ્રત્યય 'વાળા'ના
અર્થમા. અગોદિક-પીતુ પીવરાવતુ. જુઓ આ નિયંધનું પાનું ૩૦.

(૧૬૨) બાદ વિહોડિ જાદિ તુદે, હકિ તેવછ કો દોત્ર,

દિગાય-ફિંકિ જઈ નીમરનિ, જાળુકિ મુન મ ગેમુ

—(એકમેના) હાથ છોડી તું જાય છે, તેમ હું પણ જાઉં છું,
(તેમા) દોનો દોય ? પણ દુઃખમાથી તું જો નીમરી જશે, તો પછી
મુજનો માગ પર ગેપ છે એમ હું જાણીશ (જુઓ આ નિયંધ પૃ.
૨૪ અને હવે પછી પ્રબંધચિતામણિના ક્ષાદરગ્ય પૃષ્ઠી નં. ૧૦)
દોષકટનિ 'મુજો બ્રૂપતિ મગેય' બનારી એમ અર્થ કરે કે કે નાણિકા
નાયક મુજને કહી રહી છે. કોઈ મુનમુ રોમુ એમ બનાવે છે મુનમુ
એટલે મુન માથે.

(૧૬૩) જોષિ અચેનુ કમાય-બન, દેષિપાનુ અમહિ જયમ્મુ,

સેવિ મદન્વય મિવુ લલદિ, આગેવિણુ તત્તમ્મુ

—અગેય-મપૂર્યુ કમાયબન છતીને, જગતને અમય આપીને-
અભયબન આપીને, મહાત્રત લઇને, નત્તવતુ 'ધાન' રૂતીને ગિવ મોતપદ
લહે છે-પામે છે કમાય-જનોમા તે ગજ્જના અર્થમા કોઈ, માન, માયા,
સોમ એ આગેના ગમાવેશ થાય છે તે તે જનનોન પારિભાષિક શબ્દ છે.
જોષિ, દેષિપાનુ, સેવિ, આગેવિણુ-બ્રૂતક્રન્ત છે.

(૧૬૪) દેવ દુષ્કર નિગાય-ધાણુ, કગણુ ન તઉ પડિહાઈ,

એમ્વઈ સુહુ બુજણુદ મણુ, પર બુજણુદિ ન જાઈ.

—નિજ ધન દેવ દુષ્કર છે, તપ કરતુ (પ્રતિ) ભાવતું નથી,
એવી રીતે સુખ ભોગવવાનું મન (છે) પરતુ ભોગવવાનું જતું-બનતું
નથી. દેવ-પાકાતર દેવે, દેવ, બુજણુ-ભોજન બુજણુદિ ન જાઈ-
ભોગમ્મુ જતું નથી.

ખસરથી બરેલું લોલુ-સવણ (લાવણ બીજો જામ) જવલન એટલે
આમમાં પ્રવેશે છે એટલું ચુંદર મુખ છે કે લાવણ ખસરથી પૂરું
બની આમમાં કુદી પડે છે ચુંદરતાપર નજર ન લાગી જવ એ માટે
સર્ક મીઠું આમમાં નાંખે છે લોલુ નાવમ-ચુઓ ન ૧૧૫ બને પ.

(૧૭૧) જાપ્ત-કુસુમદો મન્નિ સદિ બસમુ પજાઈ
સોદર ઇન્દ્રીયુ જલિ કલ્ક જાઈ
—યજ્ઞકુસુમે મુજ સખિ બમરા પો.
સોદર ઇન્દ્રીય જાણે કનકે મોડ.

(૧૭૨) અન્ના લગ્ન ડુંગરિદિ પરિદ રક્તો જા
ને એલા મિરિ-મિલવુ-મલુ, સો કિ પલુકે પલુક

—ડુંગરપર અન્ન-મેષ, લાગેલા (છે) પલિક રક્તો-રક્તો જવ
છે કે ને (મેષ) આવે. મિરિને ગળાવાના મનવાળા છે તે સુ નાંખિ-
ક્તું પલુપલું કરી ને-જાવશે ને-પદ્માપર મેષ એક વિશેષી નિશ્ચર
છે કે તે મેષ પદ્માને ગળે છે તેથી પેઢારી થઈ છે કે નેના આવે
સ્થાપ છે તે બીજારી વિશેષિનીને કંઈ હોય છે ?

અન્ના-અન્ન, રક્તકુ-રક્તો પાનળી રક્તનાંડુપ્રસરું, પલુ-
ચુઓ ઉપર ન ૧ પલુક-દોષકટિ પાનળી ઇન્દ્રીય એટલે પાન
ચાહે છે. એવો અન્ન કરે છે એ કીક નથી. પલુ એટલે પાન-
સ્વામી, તે પરથી નાજવાટ પલુક-પલુ જવું પલુપલું કરવું (આપરે
મિપ) અર્થાત્ સ્વામિય કેખાવું રક્ષા કરવી, જવજવું રક્તસ્વામી
પલુપાપ એટલે પલુપલું, સ્વામિય. બૃજસતીમાં પલુ એટલે માસિક,
તેપરથી પલુપાલુ-સ્વામિની પરિચિત બિરિ; જગા પલુપલું-સ્વામિય
વાળુ વિશેષજ છે સરખાવો પલુપલેમ કુદી, પલુપેરી, પલુપેરી.

(૧૭૩) પાપ વિશ્વગી અગડી, સિર વહસિલ ખેપસુ,
તોપિ કદારક હલકાઈ જલિ કિન્નલ કન્તસુ.

—પાપમાં અન્ન-અન્નકારક લાગુ-ગોડી મુખ, સિર ખપ-ખપાસાપે

શ્રી હેમચંદ્રે અવતરેલ અપભ્રંશ ઉદાહરણો. ૧૮૧

દીધો. ચક્રવાકે મૃણાલનો કટકો મોમાં લીધો કે સૂર્યાસ્ત થઇ ગયો. વિયોગનો સમય આવ્યો. ખીયારે એક કટકો પણ ન કાપ્યો, મોમાં નાખ્યો. જાણે કે વિયોગમાં જીવ ન નીકળી જાય તે માટે આગળીઓ દઇ દીધો અત્યમણિ-જીઓ પ્રખંધ ચિ. ઉદાહરણ નં. ૩૦ હવે પછી વિષણુ-સ. વિતીણું. ચક્રકે-કર્મવાચ્યનો કર્તા જેમકે મે, તે. નઉ-ઉપમાવાચક જીઓ ઉપર ન પ જીવગ્ગલુ-જીવનઅર્ગલા સંસ્કૃતના નીચેના શ્લોકનો ભાવ છે —

મિત્રે ક્વાપિ ગતે સરોરુહ વને વદ્ધાનને તામ્યતિ
કન્દત્સુ ત્રમરેષુ જાતવિરહાશકાં વિલોક્ય પ્રિયામ્ ।
ચક્રાહ્વેન વિયોગિતા વિલસતા નાસ્વાદિતા નોઙ્ઙિતા
કઠે કેવલમર્ગલેષ નિહિતા જીવસ્ય નિર્ગચ્છત ॥

—સુભાષિતાવલિ સ. ૩૪૮૩ પીટર્સન.

(૧૬૯) વલયાવલિ-નિવડણુ-મએણુ, ધણુ ઉદ્ધખુઅ જાઈ,
વલ્લહ-વિરહ-મહાદહહો, ચાહ ગવેસધ નાઈ.

—વલયાવલિના નિપતનના મયથી નાચિકા કર્ધ્વેભુજ જાય છે—
ચાહે છે, જાણે કે વલ્લભના વિરહરૂપી મહાદહ-હદનો તાગ ગવેષતી-
શોધતી (હોય નહિ). વિયોગમાં દુખળી થઇ ગઈ છે. ચૂડીઓ પડી
ન જાય તેથી હાથ ઉંચા કરીને જાય છે—ચાહે છે. જાણે કે પ્રિયના
વિરહના મહા-પાણીના ધરાનો તાગ લેવા-પામવા-શોધવા લાગી છે,
પણ પામતી નથી. જે ઉંડા પાણીનો તાગ લેવા માગે છે તે માથાપર
હાથ ઉંચા કરી લે છે, એ જોવા કે માથાપર પાણી કેટલું ઉંચુ છે. દહ-
હદનો વ્યતય. ગવેસધ-સ. ગવેષયતિ ધણુ, નાઈ માટે જીઓ ઉપર.
ન. ૧ તથા ૫.

(૧૭૦) પેકખેવિણુ મુહુ જિણુવર હો, દીહર-નયણુ સસોણુ,
નાવધ ગુર-મચ્છર-મરિઉ, જલણિ પવીસઈ લોણુ.

—જિનવરનું સસોણું દીર્ઘનયન પેખીને-જોધને જાણે ગુર-ભારે

(૧૭૧) હેઈ-ફિય-સર-નિચરણા જયં જાહે ધવ વહન્તી,
જયમ સસેસા જરાહ-સાસ-હરકજુવા પુહવી.

—હેળા રિજત જોડશે રહેલા સપ જોડશે સુર્ના જાતજના
નિચરણ ખારે રૈવસહિત જસહના શ્વાસથી હરોખાતા પૂર્વી કે જે
જય. જોડશે નીચે જત પેઠે વહન કરનારી છે તેનો જય થાઓ.

શ્રી હેમવદના વ્યાકરણના આ વિભાગમાં જે સ્વદ ઉચ્ચારણના
આપેલા છે તેનો ઉલ્લેખ અત્ર નિમ્નપોત્તન છે

આ રીતે પોતાના સમવથી પૂર્વની કૃતિઓમાંથી ઉદાહરણો જવ
તરેલાં તે અત્ર પૂર્ણ થાય છે આ પરથી જણાય છે કે અવગ્રહ શ્રી
હેમવદના સમવ પહેલાં સાહિત્યભાષા-સિદ્ધાન્તના જની અર્થ હતી.

ઉપર આપેલાં ઉદાહરણોમાંના સ્વદોનો કોવ અવગ્રહમાં આપે
તો વિશેષ યોગ્ય થાત, પણ અવગ્રહના અભાવે તેમ થઈ શક્યું નથી.

મકરણ ૯ મુ

વાગ્મહનું ભાષા સંજ્ઞાધિ વક્તવ્ય.

શ્રી હેમવદના સમવમાં વાગ્મહ વર્ણવે છે કે જેણે વાગ્મહસંહાર
નામનો અત્તહર જર મંથ રચેલ છે તેમાં ભાષાઓ સંજ્ઞાધિ બીજા પરિ
ષ્ઠેકમાં જે જણાવેલું છે તે અત્ર આપું યોગ્ય છે

સંસ્કૃત પ્રાકૃત તત્સપાપત્રોઃ સૂતમાચિતં ।

इति माषा अतस्त्रोऽपि वाग्मि काव्यस्य कपठाम् ॥૧॥

—સંસ્કૃત, પ્રાકૃત, તેની અવગ્રહ, અને જાતભાષા (પૈથાળી)

જે ચારે ભાષા કમનું સ્વીર પ્રાપ્ત કરે છે. (જે ચારે જણા કમનના
સ્વીર પ્રાપ્ત છે)

હવે તે ચાર ભાષાનું સ્વર્ણકરણ કરે છે—

લ્હસી પડ્યુ, તો પણ હાથમા કટારી. (આવા) કયને બલિહારી જાઉં-
વારી જાઉં. વીરતાની પરાકાષા. લ્હસિઉ-લ્હસિયો (સ. હસિત)
ખન્ધસ્મુ-ખાધનું-ખાધપર, ખમાપર

(૧૭૪) સિરિ ચડિઆ ખન્તિ ખ્લઈ, પુણુ ડાલઈ મોડન્તિ,
તો વિ મહદ્દુમ સહિણાહ, અવરાહિઉ ન કરન્તિ.

—શિરપર ચડ્યા ચડ્યા ફોડો થાય છે, વળી ડાળોને મોડે-તોડે
છે, તો પણ મહાદુમ-મહાટક્ષ શકુનો (પક્ષિઓ)ને અપરાધી કરતા
નથી-દોષ દેતા નથી મહાપુરુષોની ક્ષમા. મોડન્તિ-સ. મોટયન્તિ,
તોડવુ ફોડવુ ‘ ગકુનિયોને અપરાધ કરતા નથી ’ એવો અર્થ દોષક-
વૃત્તિ કરે છે

(૧૭૫) સીસિ સેહર ખાણુ વિણિમ્મવિદુ, ખાણુ કઠિ પાલણુ કિદુ,
રદિએ વિહુદુ ખાણુ મુંડમાલિએ જ પણુએણુ ત નમહુ,
કુસુમ-દામ-કોદકુ કામહો.

—(આ ગદ્ય એના ઉદાહરણ માટે આપ્યું છે કે અપભ્રંશમા
પ્રાય શૈરસેનીની પેઠે કાર્ય થાય છે. અને કઈ ખડ અથવા એક ગાથા
એટલા માટે આપી છે કે અપભ્રંશમા વ્યતય અને કોઇ પ્રયોગ સસ્કૃત
જેવા થાય છે. આ અવતરણોને અહીં આપવાનું કંઈ પ્રયોજન નથી)

આ ગદ્યનો અર્થ એ છે કે-કામના કુસુમદામકોદક-પુલરૂપી ધનુ-
બ્યને નમન કરો. કેવુ પુલ-ધનુષ્ય ? તો કહે છે કે જેને રતિએ (પોતાના)
શીર્ષપર ક્ષણુ માટે શેખરરૂપ વિનિર્મિત કરેલ છે, ક્ષણુભર કઠમા પ્રાલબ્ધ
(લાખી માળા) કરી, ક્ષણુભર મુંડમાલિકામા પ્રયણુથી વિહિત કર્યું તેવા.
કામનુ પુલ-ધનુષ્ય કોઇ વખત રતિ પોતાનુ સીસપુલ બનાવે છે, કોઇ
વખત ગળે લટકાવે છે, કોઇ વખત મુંડ-માથાપર માલાની પેઠે પહેરે
છે તેને પ્રણામ કરો. સેહર-સ શિખર વિણિમ્મવિદુ-સ વિનિર્માપિત.
પણુએણુ-પ્રણયથી આને દોષકવૃત્તિ ‘ નમહુ ’ નું વિશેષણ માને, છે

‘આદિ’ આ શબ્દ ઉપરના બીજા શ્લોકમાં મૂકેલ છે તેમાં સૌર-
સેની અને મામળીમાં પ્રાકૃતથી ઘોરેન બેઠ છે સૌરસેનીમાં એમ થાય
છે કે ‘ઇન્દ્રાની’ (દમણી) એ શબ્દમાં ઇન્દ્રા બોલ થાય છે- જ દર્શી
દુષ્પથો અદ્યમ (જેમ દમણી દું દુર્નસ થું) તા એ શબ્દનો
ત્યા થાય છે- ત્યા પદિ’ નહીં’ શબ્દનો ધુમ્ થાય છે- ધુ
અધુમિ ધુમ અમદે શબ્દ દર્શમાં વપરાય છે- અમદે, એટલે
વસંતદે બળે અને ચિદામદે હવમાં હી હી બા એ શબ્દનો
વપરાય છે- હી હી બો એસ નર અમદ -અસાદિ. મામળી મામળમાં
અધસન્તાના સૌનો એ થાય છે- એસ વસંતદે તથા અદ એ
શબ્દનો દને થાય છે- દને અમદા તિથતિમાં તદ્દરનો અધર થાય
છે- ચિદ ધુમ તથા રેફનો લ થાય છે અને ધુમરનો ન થાય છે-
જેમકે તરફને બદલે તપુન રફને બદલે લુકળ ઇત્યાદિ. બાની
રીતે અનેક પ્રકારે પ્રાકૃત બાલુનું

દને વચ્ચે અપખસ બાલ અને પૈશામી બાલ માટે કહે છે કે-
અપખસાસ્તુ વચ્ચુદ્ધ તત્તદેવાયુ માવિતં ।

વચ્ચુત્તેવચ્ચતે કિંચિત્તદ્ ઓતિકમિતિ સ્મૃતં કશઃ

—અપખસ કે જે તે તે રેશમાં (સ્વૈરપચ્ચાકિમાં) શુદ્ધ

(બીજા બાલથી અભિભા) બેસાય છે તે. (ડીખાધર-અમાં અચિન

૨ ન હેય તે પણ ૨ આવે છે જેમકે

આરઠ વૃદ્ધ અઠમાં હિ અઠડીસક સખ પન્તુ

હદિમા કમ્મિદ અવિસર્ધ અદ્ કે રતુ કન્તુ

(પૈશામી)-જે બૂતો-પિશાચોથી બેસાય છે તે નિપતિક-પૈશા-

ચિક કહેવાય છે (ડીખા-આમાં કાઠરનો ત થાય છે જેમકે - માકુનેવ

તવ નમદ -મારદેવ (રેવને) તું નમઃ હાલના મકાર નો પકાર થાય

છે જેમકે- દિતપ પકેઈ ૨ નો બ થાય છે જેમકે સૌનો છો

થાય છે ઇત્યાદિ.

સસ્કૃતં સ્વર્ગિણાં ભાષા શબ્દશાસ્ત્રેષુ નિશ્ચિતા ।

પ્રાકૃતં તજ્જતત્તુલ્યદેશ્યાદિકમનેકથા ॥૨॥

—દેવોની ભાષા સંસ્કૃત છે (અને તે) શબ્દશાસ્ત્ર-વ્યાકરણોમાં નિશ્ચિત થયેલી છે (મારી રીતે વ્યુત્પત્તિથી નિર્ણીત છે), પ્રાકૃત તદ્ભવ, તત્તુલ્ય-તત્સમ અને દેશ્ય આદિ અનેક પ્રકારની છે. (ટીકાકાર સિદ્ધ-દેવગણિ આ ત્રણુ-તદ્ભવ, તત્સમ અને દેશ્યના ઉદાહરણો આપે છે —

તદ્ભવ-તે એટલે સંસ્કૃતમાથી ઉત્પન્ન થયેલ તે, જેમકે —

સિરિ સિદ્ધરાઅ સચ્ચ, સાહસરસિક તિ કિતણુ તુજ્ઞ,

કહમજ્જુહા મણુ મહ, પડન્તમઅણુત્યમક્રમસિ.

આમાના દરેક શબ્દ સંસ્કૃતમાથી આવેલા છે ને નાંચે પ્રમાણે મૂકી શકાય

શ્રી સિદ્ધરાજ ! સત્ય સાહસરસિક ધૃતિ કીર્તન તવ,

કથમન્યથા મનો મમ પતન્મદનાસ્ત્રમાક્રમસિ

—હું શ્રી સિદ્ધરાજ (જયસિદ્ધદેવ), તાર સાહસરસિક એવું કીર્તન (પ્રસિદ્ધપણુ) સેલ છે, (કારણકે) નહિતો (અન્યથા) શામાટે મારૂ મન કે જ્યા મદનના બાણો પડે છે તે આક્રમણુ કરે ?

તત્સમ-તે એટલે સંસ્કૃતની તુલ્ય-સમાન સમસંસ્કૃત. તેનું ઉદાહરણુ

‘ સસારદાવાનલદાહનીર ’ ઇત્યાદિ સ્તુતિઓ છે આમાં પ્રાકૃતમા

પણુ સંસ્કૃત શબ્દો હોય છે, તે બીજી રીતે-બીજા રૂપમા થતા નથી.

દેશ્ય—દેશમા ઉત્પન્ન થયેલ તે, દેશી જેમકે —

‘ સત્તાવીસઝેઅણુ કરપસરો જાવ અજ્જવિ ન હોઇ,

પડિહત્યખિઅગહવધવઅણુ તા વજ્જ ઉજ્જમણુ

—આમા ‘ સત્તાવીસઝેઅણુ ’ એ શબ્દ ચંદ્રના અર્થમા દેશી છે, તેના કરપસર એટલે કિરણનો પ્રસાર જ્યાંલગી અઘાપિ ન થાય ત્યા મુઘી હું ‘ પડિહત્ય ’ (દેશી શબ્દ સપૂર્ણ એ અર્થમા)—પૂરેપૂરા ખિઅ-મડલવાળા ‘ ગહવધ ’ (દેશી શબ્દ ચંદ્રના અર્થમા)—ચંદ્ર જેવા વદનવાળી ! ઉદ્યાનમા જા

ને અપદ્મ અપદ્મ અપદ્મ છે કિંતુ ૩૨ અક્ષરનો એક અનુષ્ટુપ શ્લોક
 જૂની શ્લોકમાં જણના કરવાની જૂની પ્રથા છે તેની એક પ્રતિ સ
 ૧૪૫૮ ની તાલપત્ર પર લખેલી સપ્તર્ષિ તથા એક તેનાથી જૂની
 વિદ્યા મિતિની અંકિત મળી હતી તે તેના પરથી મુનિ જિનવિજયજીએ
 આ મહત્વપૂર્ણ મહત્ત્વ સંપાદન કર્યું છે અને જામિયા પદ્ય દેવીક
 બદ્ધ ઉપરથી લખેલ નક્કી છે કે જેમાંથી આપાર લખ દેવીક અને
 જણવવામાં આવે છે

સોતપ્રભ આચાર્ય દ્વિજચંદ્રની પદ્યવિદ્યામાં શ્રી મહાવીર સ્વામીથી
 ૪૩ માં મળવામાં આવે છે તેમના સિદ્ધ જ્ઞાનસૂરિએ તથાજ્ઞાની
 સ્થાપના કરી ૨૨ સોતપ્રભજ્ઞાના બનાવેલું સુમતિવાચ ચરિત્ર પ્રાકૃતમાં છે
 તેમાં પંચમા જૈનપદ્મની કથા અને ૨૨ અક્ષર જૈનધર્મનો ઉપદેશ છે
 તેની સંખ્યા સાધનવલ્લભ મંથ (શ્લોક) છે જીએ જંથ સુકા મુકા
 વધી છે કે જે પ્રથમ શ્લોકના આરંભ શબ્દોથી સિદ્ધપ્રકર અથવા
 કવિના નામથી સોતપદ્ય પણ કહેવાય છે તેમાં પણ સદાચર
 અને જૈનધર્મનો ઉપદેશ છે જે અથ અતિ અદ્યુત છે તે જાન
 એક શ્લોકનો છે પરંતુ કવિએ આ એક શ્લોકના સો અથ કર્યા છે કે
 જે પરથી કવિનું નામ પણ સત્તર્થી પામ્યું છે આ જોતાં શ્લોકની
 વ્યાખ્યાના પ્રકારથી એવીસે વર્ષકર, કહેવાય જૈન આચાર્ય સિદ્ધ-
 વિજય આદિ અજૈન કેવેલી જાતી સ્વયં સમુદ્ધ, સિદ્ધ, હાથી, ઘોડા
 આદિ વર્ણન કરે છે અને જૈનજ્ઞાની નામે વાલિદેવસુરિ, પ્રમિલ
 વૈદ્યારણ્ય કેમચર મૂળસત્તા આર કમાચા સોતપદ્ય—અવસિદ્ધ
 (સિદ્ધરાજ) કુમરચંદ, અજાણેવ, ચારાજ—કવિ સિદ્ધરાજ, સોત-
 પ્રભના આ અલિપ્તરૂપ અને વિજયસિદ્ધ તથા સ્વયં કવિ સોતપ્રભનું
 વધુ ન કરી પેઢાના ૧ અર્થ પૂરા કરે છે પદ્યકેદરથી સમસ્યોથી
 અને કવિઓથી આ એક શ્લોકના આગવતા પહેલાં શ્લોક જાનવરના

સોમપ્રભાચાર્યનો કુમારપાલ પ્રતિબોધ સં. ૧૨૪૧. ૧૮૭

વિભાગ ચોથો.

સોમપ્રભાચાર્યનો કુમારપાલ પ્રતિબોધ સં. ૧૨૪૧.

પ્રકરણ ૧ લું.

સોમપ્રભસૂરિ.

મેરુગાચાર્યે પ્રબધચિતામણિ ત્રય સં. ૧૩૬૧ માં બનાવ્યો, તેમાં કાઈ કવિતા તેની પોતાની નથી. જૂની કવિતા કે જે તેણે ઉદ્ધૃત કરી છે તેનો નીચામાં નીચો (નિમ્નતમ) સમય તો તેનો સમય છે તે છે, ને ઉચ્ચામાં ઉચ્ચો (ઊર્ધ્વતમ) સમયનો નિર્ણય થતો નથી તે કવિતા ઉદ્ધૃત અને વ્યાખ્યાન કરવામાં (આગળ) કરવામાં આવી છે. સં. ૧૨૪૧ ના આપાઠ શુદ્ધ અષ્ટમી રવિવારે અણુહિલપટ્ટનમાં સોમપ્રભ-સૂરિએ જિનધર્મપ્રતિબોધ અર્થાત્ કુમારપાલ પ્રતિબોધની રચના કરીરૂ તેમાં જે પુરાણી ગૂજરાતી-હિન્દી-કવિતા છે તે અત્ર ચર્ચાશુ

સોમપ્રભસૂરિનો કુમારપાલ પ્રતિબોધ ગાયકવાડ ઓરિએટલ સિરીઝના ૧૪ માં નંબરમાં છપાયેલ છે તેનું સંશોધન પુરાતત્ત્વ મંદિરના આચાર્યશ્રી જિનવિજયજીએ કર્યું છે તેના પાંચ પ્રસ્તાવ છે અને તેમાં સર્વ મળી લગભગ આઠહજાર આઠસો શ્લોક છે. ૨૧ ત્રય પ્રાકૃત, સંસ્કૃત.

૨૦. શશિ જલધિસૂર્ય વર્ષે શુચિમાસે રવિદિને

ચિતાદમ્યામ્ ।

જિનધર્મ પ્રતિબોધઃ ક્લૃપ્તોઽયં મૂર્જરેન્દ્રપુરે ॥ પૃ. ૪૭૮

૨૧ પ્રસ્તાવપંચકેઽપ્યત્રાષ્ટૌ સહસ્ત્રાણ્યનુષ્ટુમામ્

પદ્મકાક્ષરસંખ્યાતા ન્યધિકાન્યષ્ટભિઃ શતૈ ॥ પૃ. ૪૭૮

પછી મહારાજે બેઠા વર્ષ રાજ્ય કર્યું સત્તરશીકલ્પમાં ત્યાં સુધીના ઉચ્ચેષ છે આ મારે તે શ્લોક અને તેની સો વ્યાખ્યાઓની રચના સ ૧૨૩૬ સુધી થઈ કુમારપાલ પ્રતિબોધ સ ૧૨૪૧ માં અર્જુન કુમારપાલના મરણ પછી અભ્યાર વર્ષે સપૂણ થયો. તે સમયે પણ કવિ હકત કવિ સિદ્ધપાલની વસતિમાં રહેતા હતા. ત્યાં રહી તે મથ રચના કરવા નેમિનામના પુત્ર એકે અમયકુમારના પુત્ર હરિશ્ચંદ્ર આદિ અને કન્યા મીરેવી અગ્નિની પ્રીતિ બર્ષે બહુમુ છે સમવત. હરિશ્ચંદ્રે આ મંથની ફેરવીક નવિઓ લખાવી કિંતુ પ્રસ્તિતો તે શ્લોક કે જેના આધારથી આ કહેવાયું છે તે મુદ્રિત છે એ અમય કુમાર કુમારપાલના રાજ્યમાં ધર્મસ્થાનોના સર્વથર બર્ષો અધિકારી હતા. કુમારપાલ પ્રતિબોધની પ્રસ્તિતમાં સોમપ્રભસુરિએ પેન્દને બૃહદ્ મચ્છ (૧૬૪૭૭ ૧૭૪૭૭)ના અધ્યાયોના ઉચ્ચેષ વચાક્રમ આ રીતે કરેલ છે કે—મુનિચંદ્રસુરિ અને માનદેવ (જને સાથે) અભિતદેવ સુરિ (સામેન દેવસુરિ આદિ) વિજયસિદ્ધસુરિ પછી રચ્ય સોમપ્રભ આ મંથ ગ્રંથ મથે હેમચંદ્રના સિખ મદ્દે મુનિસને વધમનમધુર્ય અને અનુચંદ્રસુરિ (અપચંદ્ર કર્તા મદ્દાચિ રામચંદ્રને નામદર્શણ નામનો મંથ લખવામાં સદાય અપનાર) ની સાથે આ મંથ અવલુ ક્યો. આ સર્વ વાનો લખ્યા પછી એ કહેવાની તર નથી કે સોમ પ્રભસુરિએ સિદ્ધરાજ ન્યાસિહો, કુમારપાળનો અને હેમચંદ્રનો અમય બોધે હો.

૧૪. આ વર્ધમાન તે અનુરત્ન મહોદધિના સ ૧૧૬૭ માં કર્તા વર્ધમાનથી લિખ્ત છે તે અનુરત્ન મહોદધિના કર્તા વર્ધમાન સિદ્ધરાજ અવસિદ્ધને ત્યાં સજવત. હેમચંદ્ર પહેલા, દત્તા અને તેમજ સિદ્ધરાજ વલ્લભ નામનું કાવ્ય પણ બનાવ્યું હતું ૪ વર્ષથી બિજી અવસ્થામાં અનુરત્નમહોદધિ એવા બંધ દેશપણ સ્થી સો નહિ અને સ ૧૧૪૧ માં તે ૮૪ વર્ષના હોવા થઈ. આ વર્ધમાન અલિખે કુમારવિ ૧૨ પ્રસ્તિત બનાવી છે.

સોમપ્રભાચાર્યનો કુમારપાલ પ્રતિજ્ઞોધ સ. ૧૨૪૧. ૧૮૯

યત 'ની પેઠે સો અર્થ' કરવા તે પાડિયની વાત છે. ૨૩ તેમનો ચોથો ગ્રંથ તે આ કુમારપાલપ્રતિજ્ઞોધ છે. શતાર્થકાવ્યમા કુમારપાલ સખધી વ્યાખ્યામા બે શ્લોક 'યદ્વરેચામા' એટલે જેમ અમે (અન્યત્ર) કહ્યું છે એમ કહી જે લખ્યું છે તે તેના બીજા કાવ્યોમા નથી, તેથી સભવિત છે કે સોમપ્રભસૂત્રિએ બીજી પથ્થુ રચના કરી હોય આ શતાર્થી કાવ્યની પ્રશસ્તિ પરથી જણાય છે કે સોમપ્રભ દીક્ષા લીધા પહેલા પોરવાડ જાતિના વૈશ્ય હતા, પિતાનુ નામ સર્વદેવ અને દાદાનું નામ જિનદેવ હતું, દાદા કોઈ રાજાના મંત્રી હતા

સુમતિનાચચરિતની રચના કુમારપાલના રાજ્યકાલમા થઈ. તે સમયે કવિ અણહિલપાટણમા સિદ્ધરાજ જયસિંહના ધર્મ-ભાઈ પોરવાડ વૈશ્ય સુકવિ શ્રીપાલના પુત્ર, કુમારપાલના પ્રીતિપાત્ર, કવિ સિદ્ધપાલની પૌપદશાલામા રહેતા હતા શ્રીપાલનો ઉલ્લેખ પ્રજ્ઞધર્મિતામણિમાં છે. આ શ્રીપાલ સોમપ્રભની આચાર્ય પરપરામા થયેલા ગુરુ દેવસૂરિના શિષ્ય હતા અને સોમપ્રભના સતીર્થ હેમચંદ્ર (પ્રસિદ્ધ વૈયાકરણથી ભિન્ન) ના બનાવેલા 'નાભેયનેભિ' - દ્વિસંધાન કાવ્યને તેણે સંશોધિત કર્યું હતું તે કાવ્યની પ્રશસ્તિમા શ્રીપાલને 'એક દિનમા મહાપ્રજ્ઞધ બનાવનારા' કહેલ છે ૨૪ કુમારપાલનું મૃત્યુ સ. ૧૨૩૦ માં થયું-તેની પછી અજયદેવ રાજા થયો કે જેણે સ. ૧૨૩૪ સુધી રાજ્ય કર્યું. તેના

૨૩ આ શ્લોક તે એ છે કે:—

કલ્યાણસારસવિતા નહરેક્ષમોહ

કાન્તારવારણસમાન જયાદ્યદેવ ।

ધર્મર્થિકામદ્ મહોદય ધીર ધીર-

સોમપ્રભાવપરમાગમસિદ્ધસૂરે ॥

૨૪ સરખાવો વિ સ. ૧૨૦૮ ની આનંદપુરની વપ્ર (વાવ)ની પ્રશસ્તિ (કાવ્યમાલા પ્રાચીન લેખમાલા ન. ૪૫) નો ઉલ્લેખ શ્લોક —
 પકાહ નિષ્પન્નમહાપ્રવધ. શ્રી સિદ્ધરાજ પ્રતિપન્નવધુઃ ।
 શ્રીપાલનામા કવિચક્રવર્તી પ્રશસ્તિમેતામકરોત્ પ્રશસ્તામ્ ॥

જરખણ તમિલ જાતી નહેતી—વિશેષ સાંભળવાને હમણે ચર્ચા કરતી હતી. ને આપ જણ ચર્ચાસ્થિત ધર્મસ્વરૂપ જાણના હમણે તે તે મુનિવરથી પૂછી જાણે. જસ. હેમચંદ્ર આખા અને રાજાએ ઉપદેશ સાંભળે. અહીં જાહઝમતી દ્વારા હેમચંદ્રનો ખર્ચા કરાવ્યો. ઉચ્ચેન કેવલ પૂર્ણ—માનાર્થ છે કરણ કે રાજા જના પહેલાંની દુર્ગતિ અવસ્થામાં પણ કુમારપાળ હેમચંદ્રના કૃપાચર દ્વારા, હેમચંદ્રે તેના પ્રાણ જાળવ્યા, રાજા જનાની અવિરતવાણી હતી હમણે થાવે દેહાત્મ જનિમાં રાજા છે જણ હેમચંદ્રે એક એક જમની વાત કરી તેના પર કોઈ ઇતિહાસ થા કરા હતી, ને રાજાએ કહ્યું કે હું આ કરીશ અને આ તણવ પછી રાજાએ તે સજામાં મુ મુ કર્યું તે પણ આ જમમાં વર્ણવેલું છે. ઇસ્લિખ સવરૂપે કથાકાત જમ કહેવે એ સનાતન રીતિ છે. પ્રસંગમાં અગ્રાપુષ્પાદરવતી મમિતિહાસ પુરાતનમ્ - જનત સે કથવિષ્ણામિ ની ધારા વહેતી જાય છે. જૈનસંપ્રદાય, બૌદ્ધસંપ્રદાય સવ જાળાએ છે ઉપદેશની કથાઓ પણ સર્વ સાધારણ છે. મધ્યમ નિધમાં દારદ્રાજા અને જા-ચેના નામની કથા જૂતાના વિષયમાં નહીં કથા (સુવર્ણ) ચોરી મારે વણવતી કથા, તપસ્વિમાં કલિમણીની કથા અહિં તેલ છે કે ને દિંદુ પુરાણમાં છે. વિશેષ જૈન ધર્મો ઉપર પ્રસિદ્ધ જૈન આખાનેની કથાઓ છે. દેલીઃ સ્થૂમિત્ત જેવી અર્ધ-ઐતિહાસિક કથાઓ પણ છે. પચતત જેવી સિદ્ધ વાતની કથા પણ છે કૃત ૫૭ કથાઓ છે કે જેમાં એક છપ, મન અને ઈંદિયોની વાતચીત પૂર્વે જાણવેલા કથા સિદ્ધવાતની જનાવેલી છે. આ સર્વમાં સામાનિક ઐતિહાસિક પેરાણિક કથાનાઃ અગ્રકારિક અહિં દેહલાઃ અગ્રતર છે.

વધુમાં કોરી મધ્યમ કહે છે કે ને કથાઓને દિંદુ કથાઓ કહેવામાં આવે છે તેમાં કઈ ભેદ છે. કૃષ્ણને અરિહ તેમજ ઉપદેશ અને વદુવલના નામની ચેતવણી આપી હતી. જમણીની રક્ષા કોઈ જનસાધુના અણીજાંઘળી કર્મ. કલિમણી સૌમ્યમ કોઈ જન પ્રતિમાના

કુમારપાલ પ્રતિબોધમાંનો ઇતિહાસ અને જૈનકથાઓ. ૧૯૨

પ્રકરણ ૨ જી.

કુમારપાલ પ્રતિબોધમાંનો ઇતિહાસ અને જૈનકથાઓ.

કુમારપાલ પ્રતિબોધમાં અતિદાસિક વિષય એટલો છે કે અણ-
દિલપુરમાં મોવકીગજન મુલગજની પછી ક્રમે ચામુડરાજ, વલ્લભરાજ
(જગજપણ), દુર્લભરાજ, બીમરાજ, કાર્ત્ત્વેય અને (સિદ્ધરાજ)
જયસિંહ થયા જેવાનું મરણ મતાનરહિત થવાથી મત્રીઓએ કુમાર-
પાલ કે જે બીમગજના પુત્ર ક્ષેમરાજના પુત્ર દેવપ્રમાદના પુત્ર ત્રિભુ-
વનપાલનો પુત્ર અને તેથી જયસિંહનો ભત્રીજો હતો, તેને ગાદીપર
બેસાડ્યો. તેને જે ધર્મજિનાસા થઈ તે આત્મજોના પશુવધમય યજ્ઞોના
વર્ણનથી શાત થઈ નહિ, ત્યારે બાદડ મત્રીએ હેમચંદ્રનો પરિચય એ
રીતે કરાવ્યો કે ગુરુ દત્તસૂરિ હતા તેમણે ‘ હિડવાણપુર ’ (વાગડ)ના
રાજા યજ્ઞભદ્રને ઉપદેશ કર્યો, તેથી ત્યાં ‘ ચક્રવીસ જિણાલય ’ નામનું
મોઢું જૈનમંદિર બંધાવ્યું અને પછી તે રાજાએ ગૃહસ્થાશ્રમ છોડ્યો
ને દીક્ષા લીધી—તે યજ્ઞભદ્રસૂરિ થયા, ને ગિરનારપર સ્વર્ગમથ થયા
તેના પછી પ્રદ્યુમ્નસૂરિ (મ્યાનક પ્રકરણના કર્તા)—તેના ગુણસેનસૂરિ
અને દેવચંદ્રસૂરિ અનુક્રમે થયા દેવચંદ્રસૂરિને મોઢજાતિના વૈશ્ય આચ્ય
અને આદિનીના પુત્ર ચગદેવ ગિપ્ય થયા કે જે માતાપિતાની અનિચ્છા
છતા પણ પોતાના મામા સ્તભનીથ (ખભાત)વાળી નેમિના મમ-
જવવાથી દીક્ષિત થઈ સોમચંદ્ર મુનિ થયા આ સોમચંદ્ર વિદ્વાન થઈ
આચાર્ય હેમચંદ્ર થયા અને સિદ્ધરાજ જયસિંહને ત્યાં માન્ય થયા. તે
તે રાજા જૈનધર્મમાં અનુરક્ત થયો. તેમના કહેવાથી સિદ્ધરાજે પાટણમાં
રાયવિહાર (રાજવિહાર) અને સિદ્ધપુરમાં સિદ્ધવિહાર નામના જિન-
મંદિરો બંધાવ્યા અને તેમણે ‘ નિરોષ રાખ્દલક્ષણ નિધાન ’ સિદ્ધહૈમ
વ્યાકરણ જયસિંહદેવના વચનથી બનાવ્યું. (પૃ. ૨૨) તેમના અમૃતો-
પમેય વાણીવિલાસને પૂછ્યા વગર—અવણ કર્યા વગર જયસિંહને ક્ષણ-

પ્રમથ (સ ૧૪૯૨) માંથી જે કથાઓ લખાત હતી જન મતાવચામાં આવે છે કે આ કથાઓ પર તેમનો શુ મત હતો. સિદ્ધરાજ જયસિંહ સાથે મળતાંજ તેમણે પુરાણોક્ત સર્વસ્વીનના વિમલકાન્તી એ કથા કહી કે—જાન નામના શૈલી સ્ત્રીએ શૈલીના કુળથી કાંઈ જમાણી બદ્ધ હતું જોઈપણ ખવડાવી પતિને જળદ બનાવી દિધી. જહી જલુ રાષ્ટ્ર પીડ્યું અને જળદ-પતિને જમવામાં ચરણવા લાઈ જતી. શિવધર્મની ફરતાં ફરતાં ત્યાં આગ્યા. પાર્વતીએ કથા સાંભળી અને તેણીના અશ્વમેધથી શિવે જતાણુ કે આ વૃક્ષની જાવામાં પશુને પુરવ જનાવનરી જોઈપણ છે સ્ત્રીએ આ વાત સાંભળી બધી જાણને રજાકિત કરી તેની નીચેના સવ ધાસ પાંચાં જળદને ખવડાવ્યાં ને તે પુરવ ધર્મ ગણે. આ રીતે સર્વ ધર્મોની સેવા કરવાથી સત્વ ધર્મ મળી જાય છે—જ્યા સત્ત્વ આગ્નિ મળી સર્વ ધર્મોનું પાલન કરતું નેષ્ટએ પાસમાં જડી પણ મળી જાય છે બીજી વાત એ છે કે જાલકોએ હેમચક્ર પર એવો આક્રોષ કર્યો કે પાંડવ આદિ જમારા હતા જૈન જુદાજ હતાં છે કે તેઓ મુક્તિ માટે દિમાસવ મળા નથી ઇત્યાદિ. હેમચક્રએ કહ્યું કે “જમારા પૂવસુરિઓના ચક્રનામુસાર તેમની દિમાસવમાં મુક્તિ નથી થઈ કિન્તુ એ જાણતું નથી કે જમારા રાસોમાં જે પાંડવ વર્ણુજા છે તે તેઓજ છે કે જેમનું વાસે વર્ણુન ક્યુ છે કે બીજા. કારણ કે મદ્યખરતમાં જાંબો પાંડવેને ક્યુ હતુ કે મારો (દેહ) સરકાર ત્યાં કરવે કે જ્યાં પહેલાં કોઈજલુ જળવામાં આણુ ન હોય. તેઓ તેનો દેહ ખદાડના શિખર પર ધર્મ ગયા ને તે સ્થાન અસ્પર્શિત સમજી દાદ કરવાના હતા ત્યાં અશ્વમેધવાણી થઈ જઈ જહીં સો બીજા જાણી ગયા છે. જલુસે પાંડવ, હજાર દુર્યોધન અને ક્યોની તો ગણુનીજ નહીં. આ ભારતની ધર્મિ માંથી અને કહીએ છીએ કે કાંઈ પાંડવ જૈન પણ રજા હશે.”

૨૯. અવ મીચમવાતે લગ્ન પાણ્ડવાનાં પ્રાત્રવપમ્ ।

કુર્યોપમલહસી શુ કલમેકયા ન વિદ્યતે ॥

કુમારપાલ પ્રતિષ્ઠાધર્મોના ઇતિહાસ અને જૈનકથાઓ. ૧૯૩

અર્ચનથી થયું ઇત્યાદિ જૈનોને ત્યાં રામાયણ મહાભારત પુરાણ પૃથક છે કે જેમા કથાઓ બિન્ન છે જૈનોએ હિંદુઓની કથાઓ બદલાવી, પોતાના ધર્મની પ્રભાવના વધારવાને માટે તેનું રૂપાંતર કરી નાખ્યું એમ કહેવું એ કંઈ સાહસની વાત છે નદીનું જળ લાલ ભૂમિ પર વહેતું હોય તો લાલ થઈ જાય છે અને કાળી પર કાળુ થાય છે. કથાઓ જૂની આર્યકથાઓ છે, જૈન, બૌદ્ધ, વૈદિક સર્વની સમાન સંપત્તિ છે. પુરાણોમા પણ કથાઓમા ભિન્નતા જોવાય છે. એકજ નિર્દિષ્ટ રાજની પુત્રપ્રાપ્તિ એક સ્થળે એકાદશી વ્રતથી કહેવાય છે, ને બીજી જગ્યાએ કોઈ જૂદા વ્રતથી હિમવત્ની પુત્રી ઉમાએ શિવજીવો પતિ કોઈ કહે છે કે ઘોર યોગ અને તપસ્યાથી મેળવ્યો, કોઈ કહે છે કે પિતા સાથે અસહયોગ કરીને અર્થાત્ હરિતાલિકા વ્રતથી મેળવ્યો. જો બૌદ્ધોના દસરથ-જાતકમા સીતા, રામની બહેન છે તો યજ્ઞવેદમા અગ્નિકા રૂપની સ્વસા (બહેન)^{૨૬} છે આ રીતે આ કથાઓના પાઠાતરોનું સમજવું જોઈએ હૈમયદ્ર બહુ દૂરદર્શી અને સર્વમિત્ર હતા જિનમંત્રરચિત કુમારપાલ

૨૬ કંઈક બગાળી રામાયણ તથા હરમીરની કથાઓમાં રામાયણના આધારપરની એવી અદ્ભુત કથા છે કે સીતા રાવણની સ્ત્રી મંદોદરીની પુત્રી હતી નારદે લક્ષ્મીને શાપ દીધો હતો કે હું રાક્ષસીના ગર્ભમા જન્મ લેજો અહીં ગૃતસમદ ઋષિની સ્ત્રીએ ધમ્મ કરી કે મારા ગર્ભમા લક્ષ્મી કન્યારૂપે જન્મી જાય. ઋષિએ એક મંત્રિત કુશા આ માટે ઘડામા રાખી રાવણે જ્યારે ઋષિઓને સત્તાવી તેમનું લોહી લીધું તે આ ઘડામાં ભર્યું અને મંદોદરીને એવું કહીને તે સંભાળવા આપ્યો કે આ વિષથી પણ ભય કર છે રાવણે દેવકન્યાઓ સાથેના વિલાસ કરવાથી મંદોદરીને હૃદયમાં આજ લાગી ને તેણીએ આત્મઘાત કરવા ઇચ્છ્યું અને આ 'વિષથી પણ ભય કર' ઘટના રૂઢિરનું પાન કર્યું તેનો ગર્ભ રહી ગયો અને રાવણની અનુપસ્થિતિમા આવું થયાની લજ્જાથી બચવા માટે તે સરસ્વતી તીરે ગર્ભને પાડી આવી ત્યાં હજી ચલાવતા એવા જનકે તે ગર્ભ કન્યારૂપે પ્રાપ્ત કર્યો અને તેનું નામ સીતા રાખ્યું (ત્રિયસન જ રૉ. એ. સો જુલાઈ ૧૯૨૧ પૃ. ૪૨૨-૪)

૨૧૨ કુમારપાલ પ્રતિબોધમાં જૂની દેવી કવિતા બે નવતરી છે—એક તો તે સ્વયં સોમરામની અને બીજી સિદ્ધપાલની રચેલી છે તે દિલ્લી પ્રિન્સ કવિતા સાથે બણી મળે છે અને તેનાં અવતરણ બધું આખ્યાં નથી તે પુસ્તક ઉપાધ અધું છે તેથી તેને ફરી પ્રાપ્તિ કરવાની જરૂર નથી રહેતી આના જે નમુના આખ્યા છે તેના બે શુદ્ધ ભાગ પામ્યા છે એટલે કે બીજા ભાગમાં (જુઓ પ્રકરણ ૫ માંથી) અંત બંને કવિઓની રચનાઓની કવિતાઓની સખ્યા અને પૃથ્થક બારી દર્શા છે અને ફેરલાક ચુટલા નમુના છે અગર ૨૪મ ભાગમાં (પ્રકરણ ૪ થી) જૂની કવિતા એટલે કે સોમરામથી જૂની કવિતાનો સંગ્રહ કર્યો છે અને તેને દરેક સ્થાનેથી ઉધરી લીધી છે પ્રાકૃત રચનામાં ક્યાંક ક્યાંક અથવા એક અર્થો દોઢા બાવી અનેક છે સોમરામને આમે-હાનની પેઠે હેમચંદ્રની ભક્તિ લખી નથી તેમજે તો ફાલ વિગત ધમના ઉપદેશોએ દ્રાષ જૂની ગિરિયા કથા કે ? બોધમાં પ્રચલિત હતી તે હેમચંદ્રના પ્રામથી તેમજ પોતાના સખદોમાં કહેવરાવી છે તે કથાએ કર્ણએ પોતે રચી નથી પણ તે સમયે દેવનાથ અવધમાં જે પ્રચલિત હતી તે પ્રચલિત અને પુરણી લીધી છે નહિ તો એવું શુ કારણ દેવ કે બધી કથા પ્રાકૃતમાં હતીને તે કર્ણે ફેર્લ બીજાએક અથવા કથાના સંગ્રહએક અથવા નથે ? કમવતીને કહું તે અથવા નહને રાધવા જનાર અલ્પજનો કવ મુર્ત્ય કિલ્લણ છિલ્લા ના હમને દોહો પ્રાકૃતમાજ ન કહેવા અવધમાં હતી રહેલ છે ? બાં તેજે ઇતિહાસ અથવા કુમારપાલનું ધર્મપાલન સ્વયં સમેલ છે તથા તે કર્ણે અંબની મન્દાપિત નજીક ગાર બાવનાઓના વર્ણન સિવાય અવધરનો ઉપ સોમ કરતા નથી તે કર્ણે કથાએને રોચક બતાવવા માટે તેને સામગ્રિક અને રચનાિક રમ આપવા માટે અગ્રાત અને અપ્રસિદ્ધ કવિઓના દોહા કે ? સવ સાધારણ પ્રચલિત હતા તે વચમાં રાખે અનેક છે આ દોહા પછી ફેરલાક હેમચંદ્રના આકરણના ઉદ્ગદરોમાં છે ફેરલાક પ્રગમ વિ તામજિમ્મં છે ફેરલાક જિનમજના કુમારપાલ પ્રગમ સુધી પણ અથવા

—અસ આવા પ્રસંગોપર આપણે ત્યાં જે ગડબડ મટાડવાના મહાત્મ છે—પછી ચાહે તે ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ તેમા ઢીલાપણુ કે કડકપણુ હોય—ને અહીં કામ આવે કે—કલ્પભેદેન વ્યાખ્યેયમ્. ૨૮

પ્રકરણ ૩ જી.

કુમારપાલ પ્રતિબોધની રચના.

૨૧૧ સોમપ્રભની રચના મુખ્યતઃ પ્રાકૃતમા છે. અતમા એક જે કથાઓ તદ્દન સસ્કૃતમા અને એકાદ અધિક અપભ્રંશમા છે આમ પ્રમુખ પ્રસંગપર વચમા વચમા સસ્કૃત શ્લોક અને જૂની દેશીભાષાના દોહા પણ આવી ગયા છે કિંતુ અથ પ્રાકૃતનોજ છે. પ્રાકૃત બહુ સરસ, સ્ફૂટ અને શુદ્ધ છે, ક્યાક ક્યાક શ્લોક બહુ સારી ગીતે લાવવામા આવ્યા છે. એક સ્થળે પ્રાકૃત લખતા લખતા કવિ ગૃધ્રમાજ તે સમયની હિંદી-ગૂજરાતી પર ઉતરી ગયો છે પરંતુ ઝટ તે સાવધાન થઈ ગયો છે —

‘ભો આયન્નહ મહ વયાણુ, તણુ-લકખણિહિં’ મુણામિ

ઇહુ બાલક એયહ ધરહ, કમિણુ ભવિસ્મઈ મામી ’

—ભો-અરે મારા વચનો સાભળો, તનુ-લક્ષણોથી જાણુ છું (કે) આ બાળક આ ધરનો ક્રમે સ્વામી થશે

આયન્નહ મહ વયાણુ—આમા આયન્નહ પરથી અકનો એટલે સાભળવું મારવાડીમા વપરાય છે તુલસીદાસજીના ‘અવનિપ અકનિ રામ પગુ ધારે’ એ પદમા ‘અકનિ’ શબ્દ છે તેમા ધાતુ અકન્=આકર્ણું—સાભળવું, છે

આવા ઐતિહાસિક વિકાસને ન માનનારા ભલે મહારાષ્ટ્રી પ્રાકૃત કહે પરંતુ આ દેશ ભાષા છે

૨૮ એટલે સિન્ન સિન્ન કલ્પોમા સિન્ન સિન્ન ધટતાઓ થઈ એમ માની વ્યાખ્યા કરો કલ્પનો અર્થ કલ્પના પણ થાય છે.

રોસ મુણતાં મગલી મૂળ મોંઢ ચઢત
 ચક્કી લી પદિઆણિયો. કક્કી મરણો કત.
 રોસ મગલા હે સખી પતિ આયો મોઢિ લેણ
 જામં રોસા મેં મલી, પતિકો જામો લેણ.
 મેં પરણતી પરમિયો, તોરણી તણિયાં
 મો ચૂક્યો ઉતરસી જાહ ઉતરસી ધણિયાં.

—(વિવાહના સમયે) મજાનના રોસ સાંભળતાં (નાયત્રી) મૂળે
 જાવાં મુધી ચક્કી હતી તેથી (નાયિકાએ) ચેત્રી (વિવાહ મહત્ત્વ) માજ
 કચનું (ધુલમાં) મરણ પિત્તણી લીધું

—હે સખી ! પતિ અને લેવા રોસ જાળવતો આજો. હું પણ
 મુલનાં જામ (જન્મ) સાથે (પહેરી) જાતે રોસ વાળ્યાં વાળતાં પતિનો
 જાલો લેવા ચાલી.

—મેં તોરણી તણ-જિઆંથી-તોરણી જાસે વિવાહ સમયે
 (નાયત્રી વીસલ જોઈ) પીજાની લીધું કે જ્યારે મારો ચૂક્યો ઉતરસી (હું
 વિધવા થઈ) ત્યારે ધણિયાંના ઉતરસી (તે ધણીને મારીને પછી મરતો.)
 આ રોસા જરૂર વારતા કહેનારાઓના રમેલા નથી પણ પ્રતીત છે

૨૧૪ વસ્તુના આ આચારોનું કુબારપણ પ્રતિભેદિમાં તે સ્થાન છે કે
 જે વિશેષ રાજાઓના જાહ અને ઘનની પ્રતિષ્ઠાની અભિવ્યક્તિ આચારોનું
 જાહસોમાં સ્થાન છે. ચૈતરેજ અને રતજાજ જાહસુમાં બિડ મહાભિલેક
 અને અપમેય અધિના પ્રસંગ પર એવી નાગરસી આચારો આજ-
 વામાં જાતી છે કે જે અવરજ જાહસોની રચનાના સમયે લોકમાં
 પ્રચલિત હતી અને જેને તત્કાલ અભિવ્યક્તિમાં ચીવલ જોમ
 કરીને જાહસોમાં જાતીજ રીતે ઉઠાવ કરેલી છે અને તે અવરજ તેનીજ

૧૯ જાણે મુલેથી જાહસોમાં જાતી કરેલી કેવિદ્યાર્થિ આચારોનો
 અનુવાદ 'મર્ચાંદાના રાજ્યાધિપેઠે' જાહમાં કરેલ છે તે (મર્ચાંદા-દસેનર
 ૧૭૧૧ અનેવારી ૧૭૧૨). જાતી આચારોનો બિડ નમૂનો આ છે—

આવ્યા છે જે દોહા સ ૧૧૯૯ (સિદ્ધરાજ જયસિંહની મૃત્યુ-સંપૂર્ણ
હૈમ વ્યાકરણની રચનાનો સંભવિત અંતિમ સમય)મા મળે છે, જે સ.
૧૨૪૧ (સોમવ્રતના રચનાકાલ) સુધી મળે છે, જે સ. ૧૩૬૧ મા
(પ્રબંધ ચિંતામણિના રચનાકાળ) ઉપલબ્ધ થાય છે, જે સ ૧૪૯૨
(નિરંમડનના કુમારપાલ પ્રબંધનો રચના સંવત) સુધી કથાઓમા પર-
પરાથી આવ્યા આવે છે-એટલે કે આવી રીતે જેની આયુ ત્રણસો વર્ષ
છે તેની પેઢી બાબત સવાસો વર્ષના જૂના નહિ હોય ? આમા
કથાઓના ખીજ શ્લોક છે, પ્રચલિત ઉક્તિઓ છે. નાયિકાઓના મ્નેહ
વાક્યો છે, વિયોગીઓ અને વિયોગિનીઓના વિલાપ છે, કહેવતો છે, ઋતુ
વર્ણન છે, સમયના પૂર્તિઓ છે (કે જે પૈકી કોઈ અમુકની રાજસભા
માની જણાવે છે અને કોઈ ખીજની રાજસભામાની)—અર્થાત્ એવી
આમથી છે કે જે અલિખિત દત્તકથાઓમા સુરક્ષિત રહે છે તથા સદા
ને સર્વત્ર કથા કહેનારા દિલને પ્યારી છે.

૨૧૩. આજ પણ રાજપૂતાનામા વાર્તા કહેનારા જ્યાં સુદરીત
વર્ણન આવે છે ત્યાં વચમા આ દોહા જોડી દે છે —

કદ તૈ નાગ વિસાસિયા, નૈણુ દિયા મૃગ ઝલ્લ,
ગોરી સરવર કદ ગમ, હસા સીખણુ હલ્લ

—આરે તે નાગોને વિશ્વાસમા લીધા (કે તે તારા કેશોના રૂપ
યમ ગયા ?), મૃગોએ તને નયન આરે સોખ્યા ? ગોરી ! હમોની આલ
શીખવા તુ સરોવર ક્યારે ગઈ હતી ?

જ્યાં મિત્રતાનું વર્ણન આવે છે ત્યાં તેઓ આ દોહો ઘુસાડે છે —
મો મન લગ્ગા તો મના, તો મન મો મન લગ્ગ,
દૂધ વિલગ્ગા પાણિયા, (નિમિ) પાણિય દૂધ વિલગ્ગ

—મારું મન તારા મનથી લાગ્યું ને તારું મન મારા મનથી
લાગ્યું, જેમ દૂધ પાણીથી લાગ્યું અને પાણી દૂધથી લાગ્યું તેમ
જ્યાં કોઈ વીરનારીનો પ્રસંગ આવ્યો કે તુરત આ દોહા આવશે.—

સૌરસેની નામેયી તેઓને ત્યાંની દેશભાષા માનવી ન જોઈએ. સરકૂતમાં નયાં જૂનાં નાદેશમાં મિન્ન મિન્ન પાચેના મોમાંથી જે મિન્ન મિન્ન પ્રાકૃત કહેવરાવવાની પૃથા છે તેથી પણ એમ ન બાકુનું કે તે સુમરે તે ભલિ પા વચ તેવી ભાષા બોલતા હતા. જ્યાં કેવલ સાહિત્યનો સુપ્રદાન છે કે અમુક પાસેથી અમુક ભાષા થા વિભાષા બેલાવવી જોઈએ. પ્રાકૃત પણ એક જાનની સરકૂત જેવી જ કિતાબી-પુસ્તકની ભાષા થઈ ગઈ હતી. જૂનામાં જૂના પચ્ચર અને ધાનુ પચ્ચર બેજ સરકૂતમાં નથી મળતા, તે પ્રાકૃત થા ગામડી સરકૂતના મથે છે તે પ્રાકૃતને દેઈ દેશજેઠમાં જાણી ન શકાય. માગધીનું મુખ્ય લક્ષણ ૨ ની જગ્યાએ લ અને જાકારાંત સખ્સેના કર્તા કારકના એકવચનમાં સરકૂત સુ () થા સૌરસેની ઝોની જગ્યાએ એ નું બાવનું એ ગિરનાર બાદિ પશિમી લેખોમાં મથે છે અને મહારાષ્ટ્રીના દેટલાક મિન્ન પૂવવટના લેખોમાં મથે છે સૌરસેનીનાં દેટલાક માનેલાં લક્ષણ દક્ષિણની કહેરી બાદિ ઝુઝાએના જાનિયેખોમાં મથે છે સાહિત્યની ભાષા તો, બાકરજીના યાન, ૧૬ નોમેયોનો થયો બાલો અને કવિસંપ્ર-સવના પ્રમાણથી બાકરાવી જાય છે પુસ્તકોમાં પ્રાચીનમાજની સહી સમવાનુસાર બાકરાવી રહે છે પરંતુ પચ્ચરની કોરેલી લીટી તે પચ્ચરની કોરેલી લીટીજ રહે છે જૂનામાં જૂના બેજ જાનિયેવનીય પ્રાકૃતમાં મથે છે જ્યાં પ્રિય સરકૂત આવે છે કે જેના બાવવાળીજ લેખેનું પ્રાકૃત જેલ થઈ જાય છે જ્યાં સાહિત્યની પ્રાકૃતના લક્ષણી યાંત્ર પચ્ચરની પ્રાકૃત જેલ થઈ જાય છે જ્યાં સાહિત્યની પ્રાકૃત લેખોમાં કદિ પ્રાપ્ત થતી નથી અને લેખોની પ્રાકૃત, સાહિત્યમાં કદિ મળતી નથી. સાહિત્યની પ્રાકૃત લંખમા કોરેલી મથે છે તો તે બોજના કુર્મસતક જેવો કાળની મથે છે લખેલી પ્રાકૃત સાહિત્યના ૭ એકચિત કરેલા નિયમ છે- ક્યાંક ન' તો ક્યાંક જુ' ક્યાંક જ' તો કખ' અને ક્યાંક થ' ક્યાંક ત, જ'ની જગ્યાએ થ અને ક્યાંક જ્જ-સર્વનો ભજ, સર્વનો ચિક્ષવ ટિલાલેખની પ્રાકૃતમાં મળ્યા આવે છે બ્યારે પ્રાકૃતોની માગધી સૌર

કેટલીક ગાથાઓ મહાભારત આદિ પુરાણોમા ઉદ્ધૃત કરેલી છે ૩૦ આ પુરાણો અને બ્રાહ્મણોની પહેલાની ગાથાઓ પુરાણોના બીજાસ્વરૂપ છે અને એવા પ્રસંગોપર તે ઉદ્ધૃત કરવામા આવેલી છે કે જેમ સોમ-પ્રભની રચનામા અપભ્રંશ કવિતા કરવામા આવી છે ભાષાવિચારથી જોઈએ તો જેમ બ્રાહ્મણોની રચનાથી આ ઉદ્ધૃત ગાથાઓમા અધિક સરલતા છે, તેજ પ્રમાણેજ સોમપ્રભાચાર્યની કૃત્રિમ પ્રાકૃતના નવા ટકશાલી સિક્કાઓથી આ ઘસાયેલા લોકપ્રચલિત સિક્કા અધિક પરિચિત અને પ્રિય માલુમ પડે છે

૨૧૫ કૃત્રિમ પ્રાકૃતની ચર્ચા થઈ તેથી તેની કેટલીક વાત પણ કરી લેવી જોઈએ કોઈ એમ ન સમજે કે જેવી પ્રાકૃત પોથિઓમા મળે છે તેવી કદિ યા કોઈ સ્થળની દેશભાષા હતી મહારાષ્ટ્રી, માગધી અને

મહત્ત પરિવેષારો મહત્તસ્યાવસન્ ગૃહે ।

આવિક્ષિતસ્યાગ્નિ ક્ષત્તા વિશ્વેદેવા સમાસદ્ ॥

(શતપથ ૧૩ ૫. ૪. ૬.)

૩૦ જેમકે મહાભારતમાં ચક્રવર્તીના દુષ્યન્ત સાથે વાતચીત:—

માતાં મદ્વા પિતુ. પુત્રો યસ્માજ્જાત સ યવ સ ।

ભરસ્વ પુત્રં દૌઘ્યંતિ સત્યમાહ શકુતલા ॥

રેતોષા પુત્ર ઉન્નયતિ નૃદેવ મહત. ક્ષયાત્ ।

ત્વં ચાસ્ય ધાતા ગર્ભસ્ય સત્યમાહ શકુન્તલા ॥

અથવા કર્ણપર્વમા શલ્ય અને કર્ણની વાતચીતમાં કેટલીક વિનોદાત્મક ગાથાઓ તથા જે કેટલીક “ગાયામપ્યત્ર ગાયતિ વે પુરાણવિદો જનાઃ” એમ કહીને ઉદ્ધૃત કરેલી છે—જેમકે વિષ્ણુપુરાણમા—

શનૈર્યાત્યવલા રમ્યા હેમંતે ચંદ્રભૂષિતા ।

અલકૃતા ત્રિભિ ભવૈશ્ચિશકુચ્છમહિતા ॥

આવી ગાથાઓનો પૂરો તથા તુલનાત્મક સંગ્રહ ધણે ઉપાદેય-ઉપ-યાગી નિવડશે

નામની અપભ્રંશ પદ્ધતિ રાજસ્થાની થા જૂની ગુજરાતી થા જ મધ્ય, ગુજરાતી આદિ સર્વે તેના Sīdā-bhāṣā-અનુગામ્યતા એમ છે-નરની જુદી જુદી બુદ્ધિઓ છે

૨૧૧ દેખાવ્યર્થ પ્રાકૃતનો ક્ષરિતે અર્થ કરે છે તે અમારું કહેવું જાય છે માફકેના વ્યાકરણમાં પ્રાકૃતના આટલા બેઠા અપાય છે કે—

૧ ભાષા—મદ્યસ્તદ્ધી સૌરસેની પ્રાચ્યા આવતી મામ્બી, અર્ધ-મામ્બી

૨ વિભાષા—સાક્ષરી, અર્ધાક્ષી આભરી ઢાકી, અપ્રી ઢાકી

૩ અપભ્રંશ

૪ પૈશાચી

આ વિભાગ પરિસ્પર્શરૂપે આવે છે તર્કનુસાર વિભાગ નથી નથી. કેઈ નામ દેશાપ્રથી અને કેઈ નામ જાતિઓ પરથી આવે છે પ્રાચ્યા એ પૂર્વી બોલી છે કે જે શસ્ત્રેન અને અવતીની પ્રકૃતેથી બનેલી કહેવાય છે અવતીની જગ્યામાં એમ કહેવાય છે કે રત્ન બોલ મનો નથી અને લોકોક્તિ અને દેશભાષાના પ્રયોગ અધિક આવે છે તે તે અપભ્રંશની જાહેર જેની કાઠ અવતી (પ્રાચ્યા) મદ્યસ્તદ્ધી અને સૌરસેન એ બે દેશની વચ્ચે જ છે અર્ધમામ્બી તે અર્ધ અપ્રી, પરંતુ સ્વિકૃત પૈશાચી (નાની પૈશાચી) ગણવી નહિ. સક્ષરની કેઈ અપભ્રંશ ભાષા નથી જેમ તાકાનું કેઈ પણ દેશોને આવ્યા અને હ સ્વ અધિક બોલો દેશ તે તેની બોલીમાં તે તદ્વિત-પ્રયોગ અધિક આવેલી, એવી બોલી સાક્ષરી છે અપ્રાચ, રાજર એ જાતિઓ છે અપ્રિર જાતિ પણ છે ને રાજ પણ છે ક્ષ ૫ નામો દક્ષિણ-પશ્ચિમી આવે છે કે જેની સ્થા અપ્રી ગુણ છે અને અપ્રી ત્રિવિ ઢાકી કહેવાય. ૭૩ એ ભાષા—એરીયા-ક્રમ છે દક્ષિણી દક્ષિણી અપ્રાચના તામિલ નામ પરંતુ એક જાતની અપભ્રંશ ભાષા છે રાજનેપરે કદરમજરીમાં ક્ષિપ્રામા મદ્યસ્તદ્ધી અને અપ્રમાં સૌરસેનીના ઉપયોગ કર્યો છે નામ કામા પાશ્વરુસાર અપ્રિવિદ્યો પ્રયોગ દેશિક તાવ ઉપર નથી તેમા

સેની, મહારાષ્ટ્રી આદિ દેશનામ રાખવામાં આવ્યા હ્યારે તેમાં કંઈકતો તે દેશની પ્રાકૃતભાષાનો આશ્રય લેવામા આવ્યો, કોઈ વિશેષલક્ષણ ત્યાની ચાલુ બોલીના લેવામા આવ્યા, પરંતુ અશુદ્ધ મસ્કૃતના પણ લેવામા આવ્યા એમ માની શકાય કે મગધ, ઓડીસા (ઓરીસા), મદ્રા આદિના પૂર્વના લેખોની વિશેષતાઓ. માગધીમા, ગૂજરાત કાઠિયાવાડ કન્હેરી ગુકા આદિના પશ્ચિમના-દક્ષિણના લેખોની રીતિઓ મહારાષ્ટ્રીમા, અને મધ્યદેશ અર્થાત મથુરા કુશનો તથા ક્ષત્રપોના સસ્કૃત અને મિત્ર લેખોની વાતો સસ્કૃતપ્રાય શૌરસેનીમા મળી જાય છે પરંતુ એમ કહેવું કે સાતવાહન (હાલ)ની સપ્તશતી અને વાકપતિના ગૌડવહોની મહારાષ્ટ્રી મહારાષ્ટ્રની દેગભાષા હતી એ બરાબર નથી. વસ્તુતઃ ગમ્ધોતુ બોધગમ્ય રૂપ અપભ્રંશ અને પૈશાચી આદિ “નીચી પ્રાકૃતો”મા અધિક રહી ગયેલ છે. ઉચી પ્રાકૃતોમા ‘ર’ ઉડી જઈ ‘મૂખ’નો પણ ‘મુકખ’ અને ‘મોલ’નો પણ ‘મુકખ’, ‘ઉષ્ટ્ર’નો ‘ઉકૂ’ થઈ જાય છે, પરંતુ અપભ્રંશ અને પૈશાચીમા મૂકખ, અને ઉષ્ટ્ર યા ઉષ્ટ્ર પણ જળવાઈ રહ્યા છે પ્રાકૃત કવિતા વ્યાકરણની મદદથી સમાજના જેટલી લાયક થતી ગઈ, અથવા એમ કહી શકાય કે જેમ પહેલા ગગાપ્રવાહમાથી સસ્કૃતના નરૈનેના બાધ બાધી તૂટા કુટા કિનારાની નહેર બનાવવામા આવી હતી તેમ ફરીથી માગધી, શૌરસેની અને મહારાષ્ટ્રીની નહેરો જુદી કરવામા આવી કે જેના કિનારા પણ સંસ્કૃતની પ્રકૃતિની પેઠે આડા અવળા કરવામા આવ્યા, પરંતુ ભાષાપ્રવાહ,—સાચી ગગા—અપભ્રંશ અને જૂની હિંદી—ગૂજરાતીના રૂપમાં વહેતો ગયો. અપભ્રંશ પ્રવાહ કંઈ (અમુક ગ્રંથો) નહોતો—અપભ્રંશ (અમુક) એક દેશની ભાષા નહોતી, ક્યાક ક્યાક નહેરોનો પડોગ હોવાથી તેને નહેર એ નામથી બંધે કહો પરંતુ તે સમસ્ત દેશની ભાષા હતી કે જે નહેરોની સમાનાંતર વહેતી ચાલી જતી હતી વૈદિક ભાષા, સાચી સસ્કૃત, સાચી પ્રાકૃત, અપભ્રંશ, જૂની હિંદી—ગૂજરાતી દેશની એકજ ભાષા રહી છે. પડિ-તોની સસ્કૃત, વૈયાકરણો યા નાટકોની પ્રાકૃત, મહારાષ્ટ્રી અથવા એવાજ

પ્રકરણ ૪ થુ

સોમપ્રજ્ઞાચાર્યે વ્યવતર્કેષ અપમ્નસા ઉદાહરણે.

૨૧૮ જાન મોમ.અસરિએ પોતાના કુમારપાત્ર દ્વિમોષ નામના મધમાં ને જૂની ભાષા-અપમ્નસનાં ઉદાહરણે ઉદ્ધૃત કર્યા છે તે મૂળમાં

(૧) માણી પશુર્ધર્મ જર્થ ન તલુ, તો દેસમાં અધર્મ

મા દુર્જનના કર પામવોથી દેખાડતા અભિચે.

—માન નાદ શાપ, જો ન, સરીર તો દેસમે (કુદેસ), તણએ, માન દુર્જનના કર પામવોથી દેખાડતા અભિચે.

—માન પ્રનટ જાપ (તો સરીર તબતું જોમએ) જો સરીર ન (તાતલ) તો દેસને (તો અવસ) તણ દેવો જોમએ. જલુ દુર્જના પોતાની આંખોએથી ઓધી આપણને જતાને તેવી રીતે જામતું ન જોમએ.

પૂર્ણજનો આ અવ અધી જલુ વધારે મુંઝ છે. જર્થ ન તલુ-દેહ ન જાપ તો જલુ માન જાપ તો. દેસમાં-દેવો પ્રત્યક્ષિતામણિના ન ૧ માં સદેસમે જો જર દિપણી. અર્ધજલુ અભિચાર-તણએ જામીને દેસ-દેખાડવાના અવમાં પ્રાકૃત પાત્ર. (જુલ ઉપરથી). જાન-ખીમાં દેસ જુઓ ન ૪૧ આ દોહો દેખાડમાં જલુ છે

(૨) જોક મુખમાં થા ગરે જાસને લઈ જતો હતો અને જાસે રામે જાતો હતો. જોક સહુએ તેને જોક દોહો કહ્યો એટલે જાસે જાતો રહી ગયો. સહુએ સમજાવ્યું કે આ જાસે આ પુરખો જાપ દેસમાં છે તેણે આ તજાવ જોવાવતું, પાળખર ઝાઝ વાખતું, પ્રતિજ્ઞ બહી જાસ માત્રજો થા જાસે. તે દેસમાં પાંચજાર જાસની પેનિમાં જાન લાઈ પેતાના પુત્રથી મારે ગયો છે આ જોડો જાપ છે જાસે. પેતાની ભાસમાં કહી રહ્યો છે કે બેઝ, માર નહિ, તું તારો જાપ તું જો તેનો વિશ્વાસ ન પડે તો આ નિશાની જતાવું તું કે પડતી જાસ તારાથી જુવાનીને જોક નિશાન લાઈયો છે-તે જતાવી જાવું.

જાતિક-જાતિના તત્ત્વપર પણ નથી, કેવલ રૂઢ સપ્રદાય છે. વરરચિની મહારાષ્ટ્રી અને હેમચદ્રજીની જૈન મહારાષ્ટ્રીમા પણ બે મુખ્ય અતર છે- વરરચિ કહે છે કે વર્ણુનો લોપ થાય ત્યારે બે સ્વરોની વચમા 'ય' હોતો નથી જૈન 'ય' શ્રુતિ માને છે-જેમકે કવિતાની મહારાષ્ટ્રીમા 'સરિત્'નો સરિઆ, જૈન મહારાષ્ટ્રીમા ઈષિત્ સ્પષ્ટતર 'ય' શ્રુતિથી 'સરિયા' થાય છે. બીજી અતર એ છે કે કવિતાની મહારાષ્ટ્રીમા સસ્કૃત 'ણુ'નો સદા 'ન' થાય છે, જૈન બંને બંધમા ઝગાડે છે, અને પદાદિમા 'ણુ' કદી પણ લાવતા નથી સાહિત્યની પ્રાકૃતને બ્યારે જરૂર લાગી ત્યારે તેણે દેશી શબ્દ લીધા અને સસ્કૃત પણ બ્યારે ઈચ્છા થાય ત્યારે તેને સુધારી સાફ કરી લીધા કરે છે સાહિત્યની પ્રાકૃતમા આ પણ વાત છે કે પ્રત્યેક સસ્કૃત શબ્દને તે પોતાનાજ નિયમોથી તત્સમ અથવા તદ્ભવ રૂપ બનાવી કામમા લઈ શકતી નથી-જે શબ્દ આવી ગયા હોય તેનું વિવેચન તેના નિયમો કરે છે, તે નિયમોથી નવા શબ્દ બનાવી શકાતા નથી. હેમચ- ચદ્રજી કહી ગયેલ છે કે (૮-૨-૧૭૪) “ આ માટે કૃષ્ટ, ધૃષ્ટ, વાક્ય, વિદ્વસ, વાયસ્પતિ, વિષ્ટર શ્રવસ, પ્રચેતસ, પોક્ત, પ્રોત આદિ શબ્દોના અથવા જેના અતે કિવપ્ આદિ પ્રત્યય હોય તેવા અગ્નિચિત્, સોમસુત, સુચ્ચ, સુચ્ચ આદિ શબ્દોના કે જેનો પ્રયોગ પહેલાના કવિઓએ કર્યો નથી તેનો પ્રયોગ કરવો ન જોઈએ, કારણ કે તેમ કરવાથી પ્રતીતિમા વિષમતા આવે છે, બીજા શબ્દોથીજ તેનો અર્થ કહેવાય-જેમકે કૃષ્ટને માટે કુશલ, વાયસ્પતિને માટે ગુરુ, વિષ્ટરશ્રવા માટે હરિષ્ત્યાદિ.”

૨૧૭. આગળ ઉદાહરણો આ રીતે વહેચ્યા છે. પહેલામા સોમ- પ્રભાચાર્યની ઉપદ્રુત કવિતા છે, બીજામા તેની તથા સિધ્ધપાલની રચનાના નમૂના છે વિસ્તારભયથી અર્થ આપવામા એવી રીત રાખી છે કે પ્રત્યેક પદને મળતો ગૂંજરાતી-હિંદી અર્થ ક્રમે આપ્યો છે, પછી મ્વતઃ અનુવાદ કર્યો નથી-તેને મેળવી બોલવાથી યા બોલતી વખતે મનમા અન્વય કરવાથી અર્થ પ્રતીત થઈ જશે.

(૧) એક રાત્ર પોતાની તથા સાથે પોતાની આતીનું ભવિષ્ય
કરી રહ્યો છે કે —

નરવંશ આજુ શુ લાંબિદમ વસિ કરિદમ શુ કરિદુ

દરિદમ કુમારિ શુ કલમવધ દોષમ ઈદ શુ નરિદુ

—નરપતિ (ની) આજુ, ને ઉત્સવે—ઓળાને વસ કરે ? કરી

કો દરિ ભવ કુમારી ને કનાકવીરને દોષી તેમાં તે નરેદ્ર અમલસિદ્ધ
કુમારે તથા વસો પૂરી કરી છે જ્યાં આજુને સરકુન આજુ સાથે
સરખાવી છે અને તે જૈનમાં સર્વત્ર જોવામાં આવે છે સુઘેરી મદ્ય-
શય તેનો અથ શપથ કે કુદાઈ કરે છે જેમકે સુભપૂતાનામાં દરજ-
રકી આન— ઉત્સવીસ સમાવણમાં નિષાદનું વાજા ચોદિ સમ રાતરિ
આન (રાત્રી આન) દસરથ સપથ ને વધુમાં વધુએ છે કે આજા
કલામાં સપથ થાય છે કે આનનો અર્થ આદી કંઈ આજા નથી અરધી
રાતે અમલસિદ્ધ આવ્યો તો કોનો ત્યાં નમરી રક્ષકે આપ્યો અને
તે ન અટકે ત્યારે રાત્રની આજુ દીધી ત્યારે આપને રાત્રનો આજુ
કે જેમ કંઈ અમલસિદ્ધ આવ્યો એવું ૩૧ આ કલામાં આજા ચાલતાં
એક અદ્ભુત રહિ પ્રયોગ આવે છે રાત્રકુમારી કનાકવીર દાથીએ
કુમલે કરે, તેણીના પરિભરે જૂમ ખારી કે છે કાઈ ચક્રાસીનએ
—અર્ધસીનએ કે ને અમારી સ્વામિનીને અથ કુર્તાન જેવા દાધીવા
જવાને કે અર્ધી ચૈત્રાનએ—ચૈત્રાને કિને જ મેસો થયે આજવાન અ
થવા પરાક્રમીના અર્થમાં આવ્યો છે જેમકે જેની કાલીપર વળા કોમ
તે આ કમ કરે, જેણે માનું કમ પીધું છે ને ઉત્તમી ચૈત્રા જ મ્યો છે

(૩.) વસતવર્ણન—

અહ કાંઈ—કુલ—રવ—ગુફા ગુપ્તિ વસતુ પમડું

મનું વ મવણ—મદ્ય—નિવહ, પવિત્ર—વિનય—મરુ

૩૧ મયરાવલમેજ વિભા રાત્રી આજા ૩ સેસુ નિઝપિ
કળી રાત્રી આજેતિ મર્જતી અમલસીદ્ધો વચચા યુ ૩૮.

મુનિના કહેવાથી બકરાએ ધરમા નિધાન બતાવી આપ્યો અને પછી
બકરાને તથા તેના મનુષ્ય પુત્રને મ્વર્ગ મળ્યું

ખડું ખણાવિય સઘ છગલ, સઘ આરોવિય ડકખ,

પઠં જિ પવત્તિય જન્ન સઘ, કિ બુખ્ખુયહિ મુરકખ

—ખડું એટલે ખાડો, ખણાવ્યો, મ્વય, હે છાગલ-બકરા !,
મ્વય, આરાપિત કરેલો, રૂખ-ઝાડ. પઠં એટલે તે, જે, પ્રવત્તિત કરેલા,
યસ, સ્વય, શુ કામ-શા માટે, જે જે કરે છે, મૂર્ખ !

ખણાવિય—ખણાવ્યો-ખોદાવ્યો, આરોવિય-આરોપ્યો-વાવ્યો.
પઠં-તે-તેને માટે જુઓ હેમચંદ્ર ૮-૪-૩૭૦ બુખ્ખુયહિ-જે
જે કરે છે

(૩.) એક નગરમા અશુભની સાતિ પશુવધથી કરવામા આવનારી
હતી, ત્યારે દેવતાએ કહ્યું કે

વસઘ કમલિ કલહસિ જિમ્મ, જીવદયા જસુ ચિત્તિ,

તસુ પય-પડખાનણુ-જલિણુ, હોસઘ અસિવ નિવિત્તિ

—વસે છે, કમલમા, કલહસી, જેમ, જીવદયા, જેના, ચિત્તમા,
તેના પદ (પગ) પખાલવા (ધોવા)ના જલથી હોગે-થશે, અશિવ-અક-
લ્યાણુની, નિવૃત્તિ હોસઘ-હોશે દેખો ન ૨૩

(૪) આભરણુ-ફિરણુ-દિપ્પત-દેહ, અહરીકિય-સુરખહ્મ-રૂપરેહ,

ધણુ-કુકુમ-કદમ ધર-દુવારિ, ખુપ્પત-ચલણુ નમ્મતિ નારિ

અર્થ સ્પષ્ટ છે દિપ્પત-દીપ્તમાન-દીપ્તો અહરીકિય-અધરીકૃત,
નીચી કરેલી-દેખાતી રેહ-રેખા, ધણુકુકુમ-કદમ-વિગેષણુ આગળ
વિલકિત નથી ધરદુવારિ-ધરના દ્વારમા અથવા બારણા ઉપર ખુપ્પત-
ચલણુ-જેના પગ ખુચી જાય છે (કાદવમા) એવી નારિઓ.

(૫) તીયહ તિન્નિ પિયારાઘ, કલિ કજ્જલ સિહર

અન્નઘ તિન્નિ પિયારાઘ, દુધ્ધુ જમ્માઘ ઉ તૂરૂ

—સ્ત્રીઓના અથવા સ્ત્રીઓને, ત્રણ, પ્યારા (છે) કલિ-ઝંઘડો,
કાજળ, (અને) સિહર. અન્ય (પણ), ત્રણ, પ્યારા (છે) દૂધ, જમાઘ
અને વાળુ. તૂરૂ-તૂરૂ

(૧૧) હમમતીના વખતે નવ તેને તજતી વખતે પેતાના લેહીમાં લખી ગયો હતો કે—

૧૧-૧૩૫૬ હાકિલુ-હિસિહિ ભમ વિજ્ઞાનહિ મમ્મુ,
 વમ-હિસિહિ પુલુ કોસનિહિ, ભમ રૂપ્પર્હ તદિ લમ્મુ.
 —૧૧(ના) કાપી હાકિલુ કિયામાં ભમ (હિ) વિજ્ઞાનનો માર્ગ,
 વમ કિયામાં પુન કોસનિહિ (માર્ગ) ભા રૂપે ત્યાં લાગ.
 ભાં ચાહે ત્યાં ભ, ભમ-ભાકિ ભાં, તકિ-ત્યાં.

(૧૨) કુલમ નામનો વિપ્ર (મહાભારતના નરોણપુત્રનો પર્ણક)
 પુત્રને (કુલ મહાભારતનો વિપ્ર નવ રૂપે જાણુક) જોઈને નીચેનો
 શ્લોક (૬૬૫) ગાય છે

નિદુર નિજિતુ મહિસિહ, એકુનિ નમુ નહુ ભંતિ.

મુકિવ મહાસમ્ભ જેલુ વિષિ, નિસિ કુતી હમમતિ.

—નિદુર નિજિપ (કુપારકિત) મપુરવ એકલ નલ (હિ) નધીજ
 બંતિ (એ વાતમાં). મુકી-કોડી મહાસમ્ભ જેલુ વનમાં નિયામાં-સત્રિમાં
 સુતી હમમતી.

મુકિવ-મુકા મહાસમ્ભ-મહામતી.

(૧૩) પરશ્વર ગમનના સમયે ઉત્તરભિનીત રાજ્ય પ્રવેશતી હજી
 લખી છે તેમાં પ્રસ મવશત્તુ ઉત્તર વસતરાજ વાસવશત્તુ, ચૈત્રધરા-
 થરાવલુ આકિની કથાઓ વલુ આવી છે કે જે ચૈત્રધ ભત્રાકામાં, નહુ-
 તથા (કથા સરિસાવર) અને ભાસના નામ પ્રતિષ્ઠાપીતથરાવલુની
 કથાની કથા ફેર છે કિલુ જે શ્લોક તે નામકામાંથી ઉપ્પત કરવામાં આવ્યા
 છે અત્તુ, રાજમુકના રાજ્ય મેલિકના પુત્ર જામવને પ્રવેશે છે જામી નામી
 પેતાને ત્યાં રાખેલો હતો તેલુ કમ ખ્યાન જેવે તેવાં મામ કમ. પ્રવેશે
 તેને 'વર' મામવા કમ્મુ સારે તેલુ એલુ ઉપપાદ્ય-કુલવડીએ વર
 માંમે ક જેમાં અભિપ્રાય-સાર એ હતો કે અને અહીંથી નિવૃત્ત કરો.

—અથ કોયલ-કુલ-રવ-મુખર, ભુવને વસત પેડો

ભટ ધવે મદન મહાનૃપના પ્રકટિત-વિજય-પુરુષાર્થ,

મરફુ—વીરતા-મરાઠાપણું ?

(૮) સૂઝ પલોધવિ કન-કર, ઉત્તર-દિસિ-આસતુ,

નીસામુ વ દાહિણુ-દિસય, મલય-સમીર પવતુ.

—સૂર્ય (ને, ના ?) પ્રલોકી કાન્ત(ના)કર, ઉત્તર-દિશા-આસક્ત,

નિ શ્વાસ ધવ દક્ષિણદિશના મલયસમીર પ્રવૃત્ત (થયેલા).

આમા કુમારસભવના ‘કુબેરગુપ્તાં વિશ્વમુષ્ણરશ્મૌ, ગન્તું પ્રવૃત્તે સમયં ચિલ્લ્ય । દિગ્દક્ષિણા ગન્ધર્વહં મુખેન વ્યલીક-નિ શ્વાસમિવોત્સર્જ’ નો ભાવ છે, કર-મા શ્લેષ છે પલોધવિ-પ્રલોક્ય, જોધને વિમકિતઓનો બરાબર અનુક્રમ ન જાળવ્યાથી આ ગબ્દ વચ્ચે આવી ગયો છે અને સૂર તથા કન દૂર પડી ગયા છે.

(૯) કાણુણુ-સિરિ ઓહધ અરણુ-નવ-પલ્લવ-પરિણુદ,

ન રત્ન સુય-પાવરિય, મહુ-પિયયમ-સખદ

—કાનન-અરણ્યની શ્રી અરણુ નવ પલ્લવોથી ઢકાયેલી શોભે છે, જાણે રક્તાશુક (લાલ વસ્ત્રો)થી ઢકાયેલી મધુ (ચેત્ર, વસત) રૂપી પ્રિયતમથી સખદ (હોય નહિ)

લાલ વસ્ત્ર ગૂંજરાની સ્ત્રીઓ પહેરે છે. તેને ‘કસુઓ’ કહે છે. પાવગિય-પ્રાવૃત

(૧૦) સહ્યારિહિ મજરિ સહહિ, ભમર-સમૂહ-સણુહ

જલાહિ વ મયણુનલહ, પસરિય-ધૂમ-પવાહ,

—સહકાર (આખા)ની મજરી સોહે છે ભ્રમર સમૂહથી સનાથ

જ્વાલાઓ ધવ મદનાનલની પ્રમરિત-ધૂમ-પ્રવાહ

અહીં સહહિના અર્થ સહે છે એમ થઈ શકતો નથી સોહે છે એ અર્થ ખેમે છે, મોમાના ‘ઓ’ની એક માત્રા માનવાથી કામ ચલાવ્યું છે જુઓ ન. ૨૨, ૪૧

વરના બને દોહમાં બેસ વિચિત્રું જુસા લુધ પદ બાનીએ
તો પહેલામાં બેસ્યા વિચિત્રે (સારા બોધે) થી વારતિ કરવામાં
આવે છે એ અથ બરો અને બીજામાં બેસ્યા વિચિત્રેના (બને) તે
કરે ઇત્યાદિ બરો કરવતુપ્પસ કરવત. કિ કરીતી, મૂ કરવત.

(૧૭) પિય દરે મહિમ સમસુ કિયુ, તુક વિરદગિ કિયત,

ચેપાઇ જલ જિમ મચ્છલિય તમ્બેવિરિય કરત.

—પિય / કું સમ્મ-આપો દિન તમા વિરદના બાજિમાં સજ્જતી
રહી—(કેવી રીતે ?) જેમ બાજીથી ચેપા જલમાં તપ્પાટ કરે છે (તેમ)
મહિમ-ચાકું-રહેવું (જમણા ચાર) તમ્બેવિરિય-તમે ઉપર-ઉપર નીચે
થવું તે-તપ્પાટ.

(૧૮) મઈ નચિયઈ પિય વિરદિયક ક વિ ધર હેતુ વિચાસિ,

નવરિ મચ્છુ પિ તક તવજ જક કિયુવર જમ્મસિ.

—મે જાણું-પિયના વિરદિયને મેહપણુ આધાર રાવમાં હેતુ,
નવરિ-નકિ પરતુ (તે જાણ્યો-તે દૂર રહ્યું-ઉઠ્યું) મચ્છુ જલ જેમ
કિનકર પ્રસપ્પાસમાં (તપે) તેમ તપે છે ધર-આધાર, જાણનન. વિચાસિ-
વિમસે. વિ-કિ, બીજી વેળા જાણ્યો રત. મચ્છુ-મચ્છુ-મચ્છુ. જમ્મસ-
સપ્પાસ-પ્રસપ્પ નવરિ-આ દેહીના કહો પેળ જાણ પ્રાપ્તની સંસ્કૃત
જાણ જાણનાર લાવી લાગે નથી. તેનો ઉપર જાણે આપો છે આ
દોહો હેમચ્છુના જાણણમાં જલ છે જુઓ પ. ૧૪૬ ન ૧૨.

(૧૯) જાણ્યુ વિદાણુજ જાણ્યુ કિયુ જાણ્યુ મુવાઈ જવતુ

જાણ્યુ મહાવિયઈ સમસુ કુક, જ તુક મક પરિ પુ.

—જાણ વહાણું (પ્રભાત) થવું, જાણ દિન જાણ મુવાયુ

પ્રવત થયો. જાણ સમ્મ દુ-જ કે ને તને ખારા થરમાં પ્રાપ્ત (થવું)
તેને મલકયો (દીધો)—કાદી નાંખ્યું વિદાણુજ-નામધાતુ. વિદા-બો
કિ દી વિદાન, મૂળગતી વહાણું, સ વિભાત, વિભાન. મહાવિય-સ
જમ્મસિતત-જમ્મમાં હાથ ઈ કાદી મહાણું (જાણ્યું દીધું મલક-
સેન માપવ.)

નલગિરિ હત્થિહિમિ કિતઈ, સિવદેવિહિ ઉચ્છગિ,
અગિભીરૂ રૂહ દારૂહિ, અગિ દેહિ મહ અગિ.

પ્રઘોતને ત્યા નલગિરિ નામનો પ્રસિદ્ધ હાથી હતો, શિવા દેવી હતી, અગ્નિભીરૂ રથ હતો કે જે આગમાં બળતો નહોતો. અભય કહે છે કે નલગિરિ હાથીમા (પર) બેઠા બેઠા શિવા દેવીના ખોળામાં અગ્નિ-ભીરૂ રથના લાકડાઓથી મારા અગમાં આગ દે. ઉચ્છગ-સ ઉત્સગ.
(૧૪) જાતી વખતે અભય બદલો લેવાની નીચેની પ્રતિજ્ઞા કરીને ગયો અને પછીથી આવી પરદાર-ગમન-રસિક પ્રઘોતને બે સ્ત્રીઓદ્વારા લલચાવી ખાધી લઈ ગયો

કરિવિ પધવુ સહસ્સકરૂ, નગરી મર્જિણુ સામિ !

જઘ ન રડતુ તઘે હરઉ (તઘ) અગિહિ પવિસામિ.

—હે સ્વામી ! સહસ્સકરૂ-સૂર્યને પ્રદીપ કરી અર્થાત ઘોળે દહાડે નગરીના મધ્યથી તને રડતો જો હું હરી ન જાઉં તો હું અગ્નિમાં પ્રવેશ કરૂ. રડતુ-પન્નખી રડ્યાદા, હિદી રટતા

(૧૫) વેસ વિસિદ્ધુહ વારિયઘ, જઘ વિ મણુહર-ગત,
ગગાજલ પઝખાલિય વિ, સુણિહિ કિ હોઘ પવિત

—યદિ મનોહર ગાત્ર પાણુ (હોય) છતા વેશ-વિશિષ્ટાને વારિયે-તેનાથી બચીયે કુતરી ગગાજલથી પ્રક્ષાલિત (હોય) છતા પવિત્ર થાય ? વેસવિસિદ્ધુહ-વેશ-વિશિષ્ટા-સારા વેશવાળી-વેશ્યા, વેશનો અર્થ 'વેશ્યા-ઓનો વાડો' પણુ થાય છે-આ અર્થમાં 'વેશ્યાના વાડામાં ઘુમી ગઈ' જુઓ નીચેનું ઉદાહરણ ન. ૧૬ સુડિ-સ શુની-કુતરી

(૧૬) નયણિહિ રોયઘ મણિ હસઈ, જણુ જણુઘ સઉ તતુ,
વેશ વિસિદ્ધુહ ત કરઘ, જ કઠુહ કરવતુ

—જાણે સહુ તત્ત્વ જાણે (જાણતી હોય નહિ તેમ) નયનથી રૂએ, મનમાં હમે વેશ-વિશિષ્ટા તે (તેમજ) કરે, જે (જેવી રીતે) કાઢતી (કાઢતે) કરવત

—હે મુખી ! કપાશપર રાખેલો ચૂંસો શાસની જનસંજ્ઞાની
જવાલિત-ભવેલો સર્ધ જાને બાળ્ય (વરાળ)ના સસિધ એટલે જળથી
સુસિક્ત એટલે સીંચાપેલા જાને મૂર્ચ (ચૂરચૂરા) થશે. પહેલાં તે
જળતો શાસ ચૂંસો તથાવશે પછી તેનાપર જાંસુ પડશે તે તે સુ
ચૂરચૂરા નહિ થઈ જાવ ! મુદિએવેલિ-એને સમાસ લાગે તે મુખ્યાના
કપેલપર એવો ભાર્ય માન. મુની દેવસાઈ-જાણત તમામનો 'ઇ' જાગ્યા
છે મુદિ-જુઓ પ્ર વિ ઉદાહરણમાં મુદિ (ન ૮). અકિન્ન-
અસ-જાણતા જુઓ પ્ર વિ (ન ૯) જળ આ દેવો દેવજાતમાં
મલ્લ છે જુઓ ૫.

(૨૪) હવે તું પૂછે નિગ્ગજ, મિત્ર મિત્રિનિગ્ગ જાણ્યુ,
તે એવાલિલુ વજ્જરિલ પદુ મહ વિષરદિ સન્નુ.

—(દેવતાએ કહ્યું કે) હું તારાપર નિધરે વહે (જુ) જાજ
મનનું ઇચ્છ્યું માન તારે એવાલીએ કહ્યું પ્રભુ ! અને રાજ જાજ
વજ્જરિલ-દેવી. ઉચ્છુ, કહ્યું વિષરદિ-સ વિતર (દિ). આ સોમપ્રભાતી
પેતાનીજ રચના દેવ જોવો સમવ છે પરંતુ અધિક સમવતો એ છે
કે આ કહાણીન સમકથેલ દેવ.

(૨૫) એક કોલસ નામનો કપાડી-જ મહી હતો, તે લોકમાંની
કવલ જાણપર લાગે હતો. તેને સિલસા નામની એ દત્તી
તેણીએ પતિને કહ્યું દેવાધિદેવ મુગધિદેવની પૂજા કરો કે નેથી
જન્મકારનાં શસ્ત્ર-દુઃખ આવે નહિ પતિએ કહ્યું કે તું ધર્મ-યેલી
જા છો. ખરેખર એવો હું શુ કરી શકુ તેમ કું ? તારે કોએ
નજીવ જાને હસની પૂજા કરી તેજ દિને તે સિદ્ધિપ્રાપ્ત-મરપથી મરી
જઈ અને જન્મકારમાં રાજકન્યા અને રાજપણી થઈ. પેતાના નવ
પતિ સાથે કોલ કિસ તેજ જિનમંદિરમાં જાવા કે જ્યાં પૂર્વ પતિ
હરિ કપાડીને એઈ મુજિવ થઈ મઈ. તે સમયે જતિમરણ થતાં
તેણીએ નીચેના દોહો કહ્યા. કપાડીએ સીકાર કરી જન્મકાર ક્યાની
પુષ્ટિ કરી.

૨૦) પડિવન્નિવિ દય દેવ ગુરુ, દેવિ સુપત્તિહિ દાણુ,
વિરધવિ દીણુગણુદ્ધરણુ, ' કરિ સદ્ગત્ અપ્પાણુ '

—ચોથા ચરણની સમસ્યા પૂર્તિ છે દયા, દેવ, અને ગુરુ પ્રાપ્ત કરી, સુપાત્રોને દાન દધ-આપી, દીનજનનુ ઉદ્ધરણુ કરી આત્માને-પોતાને સદ્ગત કર પડિવન્નિવિ-સ. પ્રતિપદ-અંગીકાર કરી. વિરધવિ-સં. વિરમ્ય અપ્પાણુ-આત્માન. તુલસીદાસે ' અપાન ' વાપરેલ છે. પડિવન્નિવિ, દેવિ, વિરધવિ-પૂર્વકાલિક ક્રિયાઓ-ભૂતકૃદત છે.

(૨૧) પુત્તુ ગુ રજઈ જણુપમણુ, થી આરાહઈ કતુ,
ભિચ્યુ પસન્તુ કરઈ પહુ, ' ઇહુ ભલ્લિમ પજ્જતુ '

—સમસ્યાપૂર્તિ પુત્ર જો જનક એટલે પિતા (ના) મનતું રજન કરે, સ્ત્રી કથ(ને) આરાધે, ભૂત્ય પ્રભુ-સ્વામી(ને) પ્રસન્ન કરે તો એ (અથવા અહીં) ભલાઈ પ્રાપ્ત થાય છે રજઈ-સ. રંજયતિ-પ્રસન્ન કરે આરાહઈ-આરાધના કરે ઇહુ-આ અથવા અહીં. ભલ્લિમ-ભલાઈ (સ નુ ઇમનિય) પજ્જતુ-હિદી પાઈજતે હૈ, પાતે હૈ, ગૂ. પામે છે, અથવા ઇહુ ભલ્લિમ પજ્જતુ-' આ ભલાઈની પર્યત-સીમા છે ' એ પણ અર્થ થઈ શકે છે.

(૨૨) મરગય વત્તહ પિયહ ઉરિ, પિય ચપયપય દેહ, (સમસ્યા)
કસવદ્ધ દિન્નિય સહઈ, નાઈ સુવન્નહ રેહ. (પૂર્તિ)

—મરકત વર્ણુના (શ્યામલ) પિયાના ઉપર ચપક (જેવી) પ્રભા (વાણા) દેહવાળી પ્રિયા ક્યોટી પર સુવર્ણની રેખા દીધી-આપી તે પેઠે-તે જેવી શોભે છે. શ્રી હેમચન્દ્રના વ્યાકરણમાં આને ધણી મળતી એક બીજી કવિતા છે તેનું વિવરણ જુઓ ૫ ૧૨૮ ન ૧ આ કથ અવસ્થાનુ વર્ણુન છે તે કહેવાની જરૂર રહે છે ? સહઈ-જુઓ ઉપર ન ૧૦ અને ૪૧.

(૨૩) ચૂડઉ ચુન્ની હોષસઈ મુદ્ધિ ક્વોલિ નિહિતુ, (સમસ્યા,)
સાસાનલિણુ ઝલકિયઉ, વાહસલિલ સસિતુ. (પૂર્તિ)

(૨૮) રામચંદ્રચર્યા સમયે કપ્પ (કાન્ડ કૃષ્ણ) રામચંદ્રને
કહે છે —

આમે ધોમ્ય રિલે જલુય, ઇલે કપર ચિતલે,
મુદિ નિકાલલિ અવલુયયુ, કપ ઉલ્લેલે કરતિ.

—આ હેમ્ય માં પણ છે જુઓ પ. ૧૪૫ ન ૧ આમે ધોમ્ય
(છાંજો) રિપુ કપ્પા છે એમ કપર ચિતલે છે ભેળી ! મનતલમાં ને
કેટલા ઉલોત-પ્રકાસ કરે છે ! કપ્પા તારા છે તે કે કોઈ અડગ ! આમે-
નૂ આમે સમરયાની મ્હે બૂજરાતીમાં કાઠ સાક્ષર હ પણ આમે
એમ કરી વાપરે છે મુદિ-મુઝે ! જુઓ ન ૨૩ નિકાલલિ-આપા
ઉપનિવરોનું નિમાલવનિ ઉલ્લેલે-ઉલેલ.

(૨૯) સો જિ ચિવલ્લલુ આઝિમયા ઇલ્લલ સોલિં, ઇલ્લિયુ,
ઉપ્પા પડિંજો પદિ કપ્પ ચિપુ લુ નેલ-મદિલ્લુ.

—તે / વિચલ્લલુ કહેવાય છે તેજ છેલ જાને છે (ચેલિત
વાય છે) ને ઉલ્લ-પ્રલિલ (કુમાર પર ચાલતા) નેલપેલા ચિત્તે
પથપર કાવે છે આઝિમયા-આખવામાં આવે-આકપ્પા પરથી પળામી
આખના કહેવામાં આવે. ઇલ્લલ-જાને સોલિર-સોલિનિ તે જ
જિ-ક પદપૂરલ છે ઇલ્લલ-સ છે કોઈલે ચિલ્લ, ચુર પ્રાપ્ત ક્ષિ-
તામાં ઇલ્લલને જાંચ ચુર છે પળામીમાં કોઈ કોઈલે સાં જા ઇલ્લલ
તથા તે પરથી જાળવેલ પ્રમી છેલ (અલિલ અલિલ)ને નેલ દુલ્લી
કસે જવાળે છે કે જોરે જાંચે કોલ સળ. કપ્પ-સ્થાપે સ
સ્થાપલિ મદિલ્લુ-સ મદિલ આખી, તેપરથી થેલ્લ થપેલ છે લીલ્લ.

(૩) રિલિ વિલ્લલુ મલ્લમલ, ન કુલ્લ કુલિ સમ્મલ,
સલ્લિલિ મુલ્લલિ હસરલિલ, તાવર ઇલ્લ પમાલ્લ.

—રિલિ વિલ્લલુ માલ્લસનું કોઈ પણ સમ્મલ કરતું નથી સકુનિ
ખીએથી હસરલિલ તાવરને ડોમ્મલે (જો) આઈ પ્રમાલ છે
રિલિ-સ મલ્લિ વિલ્લલુ-સ વિલ્લિ નિજના રૂપમાં છે આને

અડવિહિ પત્તી નમહિ જહુ, તો વિ ન વૃહા હત્ય,
અન્વો તક કવ્વાડિયહ, અન્ન વિસન્નિય વત્ય.

—અટવી (ન ગણ)ના પાંડા, નદીનું જળ (મુલમ હતા)
પણુ (તે) હાથ ન લલાવ્યા હાયા તે કમાડીઆના વસ્ત્ર આજ
વસન્નિત છે (તન પર કપડા પણુ નથી, અને હું રાણી ચર્ચ ગઇ)
હા-વ્યૂહિત કર્યા. અન્વો-આશ્ચર્ય અને ખેદઅર્થે.

(૨૬) જે પરદાર-પરમ્મુહા, તે વુચ્ચહિ નરમીહ,
જે પરિરમહિ પરરમણિ, તાહ કુમિન્નર્ધ લીહ.

—જે પરદારા(થી) પરમ્મુખ (છે) તે નરસિંહ કહેવાય છે જે
પરરમણિ(ને) આલિંગન કરે છે, તેની રેખા (સજ્જનોની હાથથી)
કમટી જાય છે-મટી જાય છે-તે સજ્જનની પગતમા ખેસી-રહી શકતો
નથી. વુચ્ચહિ-સ ઉચ્ચતે. કુમિન્નર્ધ-મટી જાય છે. હિં ૦ પોછ દી જતી
હૈ. સસ્કૃતમા ' પોછને ' માટે ઉત્પ્પુસ્ ધાતુનો કાશ્મીરી કવિઓએ
પ્રયોગ કર્યો છે- વાપરેલ છે લીહ-રેહ, રેખા

(૨૭) એક વદ્ પશુપક્ષીની ભાષા જાણતી હતી અર્ધી રાતે શિયા-
ળને એવું કહેતા સામળ્યુ કે નદીનું મડદુ આપી દે અને તેના ધરણા
લઇ લે, એટલે લે નદીપર તેમ કરવા ગઈ પાછી આવતી હતી તે
સસરાએ જોઇ લીધું તેણે જાણ્યું કે તે અ-સતી છે. તે તેણીને પિયર
પહોચાડવા ગયો. માર્ગમા ક્રીરના ઝાડની પાસે કૌઓ બોલવા લાગ્યો
કે આ વૃક્ષના નીચે દશ લાખનો નિધિ છે, કાઢી લે અને મને દહીં સત્તુ
અવરાવ પોતાની વિધાયી દુ ખ પામેલી તેણી કહે છે કે —

એકે દુન્નય જે કયા, તેહિ નીહરિય ધરસ્સ,
ખીજ દુન્નય જમ કરઉં, તો ન મિલઉ પિયરસ્સ

—જે એક દુર્નય કર્યો તેથી ધરથી નિકળી-નિસરી, ખીજે
દુર્નય જે કહું તો પ્યારથી (કદી પણુ) ન મળુ. ધરસ્સ, પિયરસ્સ-
સસ્કૃત છઠી 'સ્વ'નો 'સ્સ' છે. પિયર-પ્રિયકર.

આની રચના દેશવળ સભાની સભામાં ઠેસવી કે છે હવે પછીના પ્રજાએ ચિત્તામણિયાના સેખમાં આનો તેમજ આગળના દેશનો અથ આપેલ છે જુઓ હવે પછી તેમાં ન ૧૨

સવળ ભવે (૪ મે) ને દિન હસમુખ એક-સરીર વાગેલ સારે ચિત્તિ કરી, જનની(ન) કે(ન)-કયા મુખને કીર (૬૫) પીવાતુ !

ચિત્તામણિ-સ ચિત્તામણિ (') ૫ નો વ ચાપ છે

૧-૫ ૫૦૭.

(૩૫) હજી અમ્મજીનું કિંટું મઠ કંઠિ વ મુલકે કાઠ

કાઠિય વિરલ-કરકિયકે લગાવિયકે વરાલ.

(પુત્રની સ્ત્રીએ આ સમસ્ત્ય દ્યુતિ કરી છે-આ દોઢે ક્રેમમાંકમાં

પણ છે આ અત્તરજીન મે દાહુ કે દુ દહમાં સુ લગાવુ ક્રેમપણ વિરલ-કરકિયકે વરાલ (બીઆસ-પતિ)ને લગાવી દાપિ. હક-આ

(૩૬) સીકુ કમેવિ એ વાદિકર્મ કમકુ વિ બિલ્લિકમ સુ

કમરિ કિયકરિ દેવિ તસ અપ્પકુ, રન્નુ સમતુ.

—મજપુરના સભા એમ કરને સુવસા દેવીથી એક કયા ઉપન

અથ રાજા અને રાણી મરી મયા પછી મનિઓએ તેણીને સિય કર એ નામ આપી પુરવ દેખ તેમ ગાદીપર બેસાડી પછી કુવદેવી અમ્મુતાની પૂજા કરીને પૂજ્યુ કે આનો પતિ કેને કરવે ! દેવીએ કવર આપે કે-સિદ્ધને હમન કરીને ને વાદે-સવારી કરે એકલે પણ સુત્રોને છતરી નેને કુમારી પ્રિયકરિને રાજ સમસ્ત અપણુ કરે. આરોગ પતિ મળા મેા ને વાલ વાલની પેઠે ગલી આવી.

મકરણ પ મુ

સોમપ્રજા અને સિદ્ધપાસે રચેલી કવિતા.

૨૧૬—હવે સોમપ્રજાધરિ અને સિદ્ધપાલ કવિની રચેલી કવિતા નમુના આપીએ છીએ.

ઉત્તી બદલીમા-સરખાઓ જીર્ણ ઉપરથી જૂર્ણ અને તે પરથી જૂના.
મઉણિ-સ. શકુનિ ઈથિ-પ્રાકૃત એત્ય, સ અત્ર, પન્નપી ધત્યુ

(૩૧) જઘવિ હુ સૂર સુરવુ વિઅકખાણુ,
તહવિ ન સેવઘ ળ્મિઘ પઘકખાણુ,
પુરિસ-ગુણાગુણુ-મુણુણુ-પરમ્મુહ,
મહિલહ યુદ્ધિ પયપહિ જ' યુહ.

—યદ્યપિ શૂર, સૂરપ, વિચક્ષણ હોય તથાપિ લક્ષ્મી (તે મનુષ્યને)
પ્રતિક્ષણ સેવતી નથી (કારણકે) પુરૂષોના ગુણ અને અગુણના વિચા-
રથી પરમ્મુખ, મહિલાઓની યુદ્ધિ હોય છે-જેથી યુધ કહે છે. મુણુણુ-
વિચારવુ-મનન- પયપહિ-સ. પ્રજાપતે જ-જેથી અથવા જેમ (યથા).

(૩૨) જેણુ કુલકમ્ભ લઘિયર્ધ, અવજસુ પસરઘ લોઘ,
ત ગુર-રિદ્ધિ-નિઅધણુ વિ, ન કુણુધ પડિઓ કોઘ.

—જેનાથી કુલકમ્ભ ઉલ્લાસ, (અને) અપજશ લોકમા પ્રસરે,
તે(ને) ગુર એટલે બહુ સપત્તિ ઉપજાવનાર (કામ) ને પણ કોઘ પડિત
કરવુ નથી

(૩૩) જ મણુ મૂઢહ માણુસહ, વંછધ દુલ્લહ વત્યુ,
ત સસિ-મંડલ-ગહણુ કિહિ, ગયણિ પસારઘ હત્યુ.

—જે મૂઢ માણુસનુ મન દુર્લભ વસ્તુને વાછે છે, તો શુ શશિ-
મંડલના ગ્રહણુ કરવા માટે ગગનમા હાથ પસારે છે ?

(૩૪) રાવણુ જાયઉ જહિ દિયહિ, દહ મુહ એક સરીર,
ચિતાવિય તમયહિ જણુણિ, કવણુ પિયાવઉ ખીર.

—શમ્પુરના રાજા પુરદરને ત્યા એક સરસ્વતી કુટુંબ આવ્યુ
રાજાએ આ દોહાતુ ચોથું ચરણુ ‘પુત્ર માતા’થી સમસ્થાની રીતે પૂછ્યુ
તેણીએ પૂર્તિ કરી પ્રઅધ ચિતામણિમા સરસ્વતી કુટુંબ લોજને ત્યા
આવ્યુ હતુ, ત્યા પણ આ સમસ્થા ગૃહપત્નીએ આજ રીતે પૂર્ણ કરી
છે. આમાથી એ ફલિત થાય છે કે આ દોહો જૂનો છે. કથાલેખક

અમ્મની રમના કૈલપલુ રાગની સમાર્માં ઠેસરી કે છે હવે પછીના
અમ્મે ચિતામણિવળા મેષમાં આને તેમજ આમળના દોહાને. અમ
આપેસ છે જુઓ હવે પછી તેમાં નં ૧૨

રવલુ અમે (અમે) ને દિને દરમુખ એક-સરીર થાય,
સારે ચિતિત કરી, જનની(નિ) કે(નિ)-અથા મુખને કીર (દધ) પીવરાતું ?
ચિતાવિષ-સ ચિતાપિતા (') પ નો વ થાય છે

૧-૫ પૃષ્ઠ

(૩૫) હક અચ્ચાપ્પુક હિંદુ મઠ કહિ વ મુસલિમ મઠ

કીર્તિ વિરલ-કરવિષદે ઉદ્યાવિષદ વરાલ.

(પુત્રની કીર્તિ આ સમસ્થાપતિ કરી છે-આ દોરો દેખાઈમાં
પણ છે આ અચ્ચાપ્પુત મે દોહ કે હું કહમાં થુ લગતુ કૈલપલુ
વિરલ-કસસિત્તએ વરાલ (બીચારા-પતિ)ને ઉદ્યાવી દીધા. હક-આ.

(૩૬) સીલુ કમેવિ જુ વામિદ્ધર્મ છક વિ નિલ્લિદ્ધર્મ સપુ,

કુમરિ પિવકરિ દેવિ તલુ અપ્પલુ, રવલુ સમપુ.

—અમ્મપુરના રાગ જેમકરને સુતારા દેવીથી એક અથા ઉત્તમ
જાઈ રાગ અને રાણી મરી અથા પછી મનિજોએ તેણીને પિવકર એ
નામ આપી પુરવ દેલ તેમ આપર નેસાડી, પછી કસદેવી અચ્ચુત્તની
પૂજા કરીને પૂજ્યું કે આને પતિ કેને કરવો ? દેવીએ ઉત્તર આપે
કે-સિદ્ધને કમન કરીને ? થાદે-સચારી કરે એકથે જનુ સનુએને
જાણે, નેને કુમારી પ્રિયકરિને રાગ સમસ્ત અપલુ કરો. આપેલ પતિ
મળો મરો ને જાણ થાતીની પેઠે જાણી આવી.

પ્રકરણ ૫ મુ

સોમપ્રસ અને સિદ્ધપાસે રમેલી કવિતા.

૨૧૬—હવે સોમપ્રસસરિ અને સિદ્ધપાલ કવિની રમેલી મનિજન
નમુન આપીએ છીએ.

(૧) કુમારપાલ પ્રતિષેધ (ગાયકવાડ સંસ્કૃત મિરીઝ પૃષ્ઠ ૭૭.) એક છંદ -

(૩૭) કુલુ કલકિંત મલિલ માહપ્યુ

મલિણીકય સયણુમુહ

દિન્તુ હત્યુ નિયણુ કડપ્પહ

જગુ જ્ઞપિયો અવજસિણુ

વસિણુ વિહિય સન્નિહિય અપ્પહ ।

દૂરહ વારિલિ બદુ તિણિ, ઢક્કિલિ સુગમ્મદુવાઝ,

ઉમયમવુખ્ખડ્ડપ્પકક, કામિલિ જિણુ પરદાર.

આ સાત પદવાળો-સપ્તપદ છંદ તે સમયની રચનામાં બહુ મળે છે અતના એ પદ દોહાના છે. પરન્તુ ગમનની નિદા કરતા કવિ કહે છે કે-કુલ, કલકિત (કર્યું) માહાત્મ્ય (ધૂળી) મેળવ્યુ સજ્જનોના મુખ મલિન કર્યાં, નિજ ગુણસમુહને હાથ દીધો (ધક્કો દઈ બહાર કાઢ્યો), જગને અપજશથી ઝપ્યુ (ગલહત્યો દીધો-ઢાકી દીધું), અસનથી વિહિત-કરેલા પોતાને સન્નિહિત કર્યો દૂરથી ભ્ર-કલ્યાણને વાર્યું, સુગતિના દ્વાર ઢાકી દીધા, અને ભવ (આ ભવ અને પરભવ)માં ઉદ્ભટ દુ ખોતી કરનારી પરદારને જોણે કામિત કરી (ચાલી) તેણે.

સયણુ-સજ્જન, મિત્ર હિદી સાજન દિન્તુ હત્યુ-હાથ દીધો, ગલહસ્ત કર્યો, અર્ધચંદ્ર આપ્યો, બહાર કાઢી મૂક્યો જુઓ ઉપર ન ૧૯. કડપ્પ-? અમૂહ. ઝપ્પ-ધૂમવુ, ઢાકવુ યા છતવુ.

આને મળતો એક શ્લોક સોમપ્રભનીજ સુકિતમુક્તાવલી (મિદૂર પ્રકરણ-સ્તોત્ર)માં છે —

દક્ષસ્તેન જગત્યકીર્તિપટહો ગોત્રે મધીકૂર્વકં

ચારિત્ર્યસ્ય જલાંજલિ ગુણગણારામસ્ય દાવાનલ ।

સકેત સકલાપદાં શિવપુરદ્વારે કપાટો દઢઃ

શોભં યેન નિજં વિલુપ્તમખિલં ત્રૈલોક્યચિંતામણિ ॥

(૨) ૫ ૩૧૧ ક્રમ ૧૪ છઠ્ઠાં બાર માવનાઓ ઉ તેમાંથી મજુ નમતો.

(૩૮) પિઠ માવ માવ સુખગુ પુત્ર
પદ પરિવસુ મિત્ર સખેદ ગુપ્ત ।
પદવદ ન રાખાઈ કોવિ મરણ
મિત્ર મરમદ કોવિ મરણ
મિત્ર મરમદ અનુ ન અતિ સરણ ॥

(૩૯) રાપા વિ રકુ સખજો વિ સુપ્ત
જણુઓ વિ તણુડી જણુધિ વિ કથણ ।
છેદ દોઈ નહ વ્ય કુશમવદ
સમારરમિ જણુરુ જણુ ॥

(૪) જોડમણી પાવણ છુતુ જણુ
જોડમણી મરમ વિદત કમ ।
જોડમણી પરમાવિ સદાઈ દુગણ
જોડમણી મરિમણુ લદાઈ મુકણુ ॥

આમાં અર્થ ૨૫૬ છે કદિન સખેના અર્થ આ પ્રમાણે છે—
પિઠ-પિતા, સુખગુ-સુખમ, (છરી સી) મજુ-મજુ, પરિવસુ-પરિવન,
સખેદ ગુપ્ત-સેદગુપ્ત, પદવદ-સ પ્રભવન, સખજો દેવો છતાં
રકખાઈ-સ રક્ષાતિ-રક્ષા કરે છે-જણુને છે મરમદ-મરમના, અનુ-
અન, અતિ-છે રાપા-સુખ સખજો-સખમના-સાગન, સુપ્ત-સુપ્ત,
જણુઓ-જનક પિતા, તણુડી-તનવ-પુત્ર નહવ-નહ કવ-નહની પો
રમિ-રમ તપસ-જરક જમિપર જણુરુ-જણુરુ, જોડમણી-જોડેલ વિ-
દત-અનિત-કમાવેલાં પરમાવિ-પરમેશ્વરમાં મરિમણુ-મરમી, મુકણુ-મેલ
(૩) ૧ ૩૫૦-૫૧ વસતવર્ણન છઠ પાંચ તેમાંથી જોડ નમતો.

(૪૧) તદિ રત સદાઈ કુસમિન પથાસ ન દુર્ધ પદિવમજુ દિવમજુ,
સવપરિદિ રેલદિ મજરીઓ ન ખમજુ જણુ જણુવડીઓ.
—જ્યાં કુસમિન પથાસ રત સોલે છે જણુ કે પદિવમજુ(ના)
જણુ માંસ દુરે જ સદાસરો (અંત્યા)માં મજરીઓ વિરા ? છે જણુ

(૧) કુમારપાલ પ્રતિબોધ (ગાયકવાડ સંસ્કૃત મિરીઝ પૃષ્ઠ ૭૭.) એક ૭૬ -

(૩૭) કુલુ કલ્પકિંત મલિહ માહપ્યુ

મલિણીક્ય સયણુમુહ

દિન્તુ હત્યુ નિયગુણુ કડપ્પહ

જગુ જ્ઞપિયો અવજસિણુ

વસિણુ વિહિય સન્નિહિય અપ્પહ ।

દૂરહ વારિહ બદુ તિણિ, ઢક્કિહ સુગધદવાર,

ઉભયભવુખ્મડદુડપ્પકર, કામિહ જિણુ પરદાર.

આ સાત પદવાળો-સપ્તપદ ૭૬ તે મમયની રચનામાં બહુ મજે છે અતના એ પદ દોહાના છે પરમાર ગમનની નિદા કરતા કવિ કહે છે કે-કુલ, કલકિંત (કર્યું) માહાત્મ્ય (ધૂળી) મેળવ્યુ સજ્જનોના મુખ મલિન કર્યા, નિજ ગુણસમુદ્ધને હાથ દીધો (ધક્કો દઈ બહાર કાઢ્યો), જગને અપજશથી ઝપ્યુ (ગલહયો દીધો-દાકી દીધુ), વ્યસનથી વિહિન-કરેલા પોતાને સન્નિહિત કર્યો દૂરથી ભદ્ર-કલ્યાણને વાર્યું, સુગતિના દ્વાર ઢાકી દીધા, અને ભવ (આ ભવ અને પરભવ)માં ઉદ્ભટ દુ ખોતી કરનારી પરદારને જોણે કામિત કરી (આહી) તેણે.

સયણુ-સજ્જન, મિત્ર હિદી સાજન દિન્તુ હત્યુ-હાથ દીધો, ગલહસ્ત કર્યો, અર્ધચદ્ર આપ્યો, બહાર કાઢી મૂક્યો જુગ્મો ઉપર ન. ૧૯. કડપ્પ-^૨ સમૂહ, ઝપ=ધૂમવુ, ઢકવુ યા જીતવુ.

આને મળતો એક શ્લોક સોમપ્રભનીજ સ્ફુટિમુક્તાવલી (મિદ્ધર પ્રકરણુ-સ્તોત્ર)માં છે —

દત્તસ્તેન જગત્યકીર્તિપટહો ગોત્રે મધીકૂર્ચક
ચારિત્ર્યસ્ય જલાંજલિ ગુંગગણારામસ્ય દાધાનલ ।

સકેત સકલાપદાં શિષપુરદ્વારે કપાટો દટઃ

શોલ યેન નિજં વિલુપ્તમશિલં ત્રૈલોક્યચિંતામણિ. ॥

—કાવ્યમાલા ગુચ્છક ૭ પૃ ૩૭.

(૪૪) વાસવજી અશુભ-વિચિત-દેહુ

દુહાર દસલગ્નમ કનવેદુ

ચિત્તત્ત સંવવિવેશ રદિલ

મદ દિવસે હોષ ઉદ્ગપસદિલ ॥ ૮૫ ॥

—આશ્વજી, અશુભિ (વધાર્થી) વિચિત દેહ, દુહાર છત્ર
એકસે દસિનો ઉદ્ગમ-આવતું-નીકળતું, કનવેષ (બા સર્વે) ચિત્તવત
અર્થવિવેશ રદિલ (એવું) મારૂં હૈયું ઉદ્ગપ સદિલ થાય છે

(૪૫) હસ્ય-વિશ્વા-મય-મોહ-માય ।

મય-મોહ-મોહ-વચ્ચ-વચ્ચ ॥

મદ સમગ્રમયસ વિ પિદિ લગ્ન ।

વચ્ચરમ જેવ રિચિમદ સમગ્ર ॥ ૮૬ ॥

—હસ્ય વિશ્વ, મય, મોહ માયા, મદ, મોહ, લેખ મનમ, પ્રમદ (જે સર્વે) આશ સ્વર્ગમના વચ્ચ પીઠપર લાગેલા બચ્ચારી (ચિત્તવર) જેવી રીતે વાણી (કરમલ) ના સમગ્ર-સર્વ.

(૧) ૪૫ ૪૪૩-૪૫૧ ખર સ્થુલિમદ કયા છે તેમાં ૧-૪ ૧-૧૪
૨૩-૨૫, ૩૧-૩૨ ૩૪-૩૮ ૪૦-૪૫, ૪૬-૬૨ ૬૪-૬૬
૬૮-૮૨ ૮૪ ૮૪ ૮૭-૮૮ ૧ ૧ ૧-૧ ૫ ૭૭૦ અપ્રમદ
છે બીજા પ્રાકૃતમાં છે પાદસિપુતના રાજ નવમા નહોતો મત્રી સમ-
દાલ (સમદર) હતો, તેણે કાષ્ટીતે પોતાની મુતપર કન્યાઓની સદા-
વતાથી વરરખિને નવી કવિતાઓ સમગ્રની નદ પાસેથી મન મેળવતો
જાય ક્યો હતો, વરરખિનું અગ્ર પાસેથી દીનાર મેળવવાનું એક નહોતો
સમગ્રસપર કોષ, સમગ્રમના પુત્ર સિરિષે પિત્તને ખારવો, સિરિષના
મેદાભાષ સ્થુલિમદનો કસા નામની વેશ્યા સાથે પ્રેમ, સ્થુલિમદનું
અમલ મત્રું, તે અમલનું કાઠાને ત્યાં જઈ સમગ્રથી રહેવું, વચ્ચે વચ્ચેન
પરવું મુદર છે તેમાંથી ૧ નમુના લીધા છે—

(૪૬) અપ્ર વચ્ચ વિચિત્તિમદ ન સસક, અપ્ર વચ્ચ નિસિદિ દસક સસક

કે મદન (૩૫) જવલન (અગ્નિ) ની જવાલાવલિઓ. સહહિ-જુઓ
ન. ૧૦ તથા ૨૨.

(૪) પૃષ્ઠ ૧૭૮ ગ્રીષ્મવર્ષુન છદ ચાર તેમાથી એક નમૂનો.

(૪૨) જહિ દુર્દ નરિદુ વ સયલુ ભુવણુ, પરિપીઝઘ તિવ્વ કરેહિ તવણુ,
જહિ દૂહવ મહિલય જણુ સમગ્ગ, સતાવઘ સૂચ સરીર લગ્ગુ.

—જ્યા તવણુ-તપન-સૂર્ય તીવ્ર કંગેથી-કિરણોથી દુષ્ટ નરેન્દ્રની
પેટે સકલ ભુવનને પીડે છે, જ્યા દુર્ભગ (વિયોગિની) મહિલા જન
સમગ્રને સતાવે સૂર્ય (?) શરીરમા લાગ્યા કર-રાજના કર તેમજ કિરણુ.
(૫) પૃષ્ઠ ૪૨૩ થી ૪૩૭ પર જીવમન કરણુ સંલાપ છે તેમાં
છદ ૧-૨, ૪-૨૭, ૨૯-૩૦, ૪૭, ૫૧-૫૨, ૫૪-૫૯, ૬૧, ૬૪-
૬૫, ૬૭-૧૦૪ એ બધા અપભ્રંશમા છે-બાકીના પ્રાકૃતમા છે. કવિ
સિદ્ધપાલે જીવ, મન અને હૃદયોની વાતચીત રાજા કુમારપાલને સભ-
ળાવી છે. દેહ નામના પદ્યુ (નગર) મા આત્મા રાજા, બુદ્ધિ મહાદેવી,
મન મહામત્રી, અને ફરિસણુ (સ્પર્શ) રસણુ (રસ), ગ્ધાણુ (ઘ્રાણુ),
લોચણુ (લોચન), સવણુ (શ્રવણુ) એ પાંચ પ્રધાન-એમ કથા ચાલે છે.
તેમાથી ત્રણુ નમૂના આપીએ છીએ —

(૪૩) જ તિલુત્તમ-રવ-વક્રિખતુ

ખણુ બજુ, ચહિમુહુ હુહિ

ધરઘ ગોરિ અદ્ધગિ સકર

કદપ્પપરવસુ ચલણુ

જ પિયાઘ પણુમઘ પુરદર

જ કેસવ નચ્યાવિહિ, ગોઠગણિ ગોવીહિ

ઈંદ્રિયવગ્ગહ વિપ્પરિઓ, ત વન્નિયહ કધહિં.

૬૧

—જે તિલોત્તમાના રૂપથી વ્યાક્ષિત-વ્યાકુલ ચએલો બ્રહ્મા ચતુ-
ર્મુખ યગો, શકર ગૌરીના અર્ધાગમા ધરે-ધારણુ કરે, કદર્પને પરવશ
ચરણુ જેના છે તે પુરદર જે પ્રિયાને પ્રણમે, જે કેશવ ગોષ્ઠના આગણુ
ગોપીઓથી નચાગો-આ ઈંદ્રિયવર્ગના વિસ્ફુરિત કવિયોથી વર્ણવાય છે.

સ્તવે-સ્તુતિ કરે છે (અને) હથે છે (હથાવે છે) પણ સંચારને પમથી ઉછળાવે તે પણ વરશ્વિને મટે છે હાથમાં તેના ધાતથી, ભેડ મટે છે (કે) વરશ્વિને મગા, પ્રસન્ન થઈને, દે છે નવસુનિ નદ, દર્તાંત આ સદાસને મટે છે

ખિવિખિ-સ ક્ષિપ્ત ખિવિખિ, ઉચ્છિલિખિ મુલ્લિખિ-મૂલકૃત છે એસઅ-સ એસમ-સવાર યુલ્લ-સ સ્તુ (સ્તુતિ કરવી) હુ (હિમ કરવે) ખાતુ તું વાળી અર્ધાન્ પાંચમા અણની પણ માનવી નોંધાવે, પ્રાકૃત યુલ્લ એટલે સ્તુતિ કરે છે પુરસ્કૃત તથા પદ્ધતિઓમાં કુને અને કુનુમ્ આપે છે (તુલસીદાસના સમવસ્તિમાનસમાં કુને અને મેક વાર નવુ). કુનુ કુલોતિ પેદમાં તથા કુલુષ પ્રાકૃતમાં અપે છે પર્ષિષ્ઠ સ પ્રજાપ, વસન્નિય-સ વસન્નિય (૧).

આ પછી સદ્યારે પદ્યમેલા માણસ એકલી વરશ્વિને સાપકમે નદીમાં કીનાર રાખતા નોંધ લીધે, પોતે તે કદાવી લીધી, સંચારે નદની સમક્ષ વરશ્વિને મણી સ્તુતિ કરી અને પત્ર વચ્ચે, પણ કઈ ન મળુ

(૪૬) કેશાએ વિચાર્યું કે જમણ મારા અનુરાગમાં એટલે ખન છે તો તેને સુખાર્જના લગાતુ તેણીએ કમ્મું કે ખને પદ્મચણુ થી ચુ સર્વ હમુલાતુ (હમ-લામ) નોંધાવે, તેણે પૂછ્યું કેલ્યા! કેશાએ લાખ માખા

તીર્થ પુત્ર સો સનિવેરે

મા ખિલ્લસિ કિમિ વૃક્ષ

ઝવિ વચ્ચ નેવાચમકસુ

તમ દેષ સાવડ નિવર

સકપુ મુમ્મુ સાવુસક કનમુ

સો તદ્દિ પત્રક કિદુ નિવુ કિનાઈ કનસ તેજ ।

ત મેલિવ ૬૪૫ તમ્મ તો વાવુડિઠ નવેજ ૫ ૮૬ ॥

—તે (કેશા) ને કહેવામાં આવ્યું તે, સનિવેર, મા દુખી થા,

૬૪૫જી તું, ઝ, ન, નેવાચમકસ તાં, દે-આપે, આવત નુપતિ

જસુ નયણકૃતિ જિય લજ્જભરિણુ, વણુવાસુ પવન્નય નાઇ હરિણુ ૮
—જેના વદનથી વિનિર્જિત—અતાયેલો જાણે શશાક (ચક્ર) પોતાને
નિશામા—રાત્રિમા સશક દેખાડે છે, જેની નયનકાંતિ(થી) જિત—અતા-
યેલો લજ્જભરથી જાણે હરિણુ વનવાસ પ્રપન્ન થાય છે—પામે છે—સેવે છે

(૪૭) નદુ જ પર્ષ પદર્ષ પરકવ્ય

કહ એસ વરૂંધ સુકર્ષ

મહમ્મ મતિ મહ વૃથ સત્ત વિ

એયાઇ કવ્વાઈ

પદુ પદ્મ બાલાઉ હુંત વિ

તત્થ તુમ્હ નરનાહ જઈ, મણિ વટ્ઠ સદેહુ ।

તાઉ પદતિય કોઠિગેણુ, તા તુમ્હે નિસુણેહુ ॥ ૩૨ ॥

—નદ કહે છે “ પદે—મોલે પરકાવ્ય કેવી ગીતે આ વરૂંચિ
સુકવિ ? ” કહે છે મત્રી ‘ મારી પુત્રીઓ સાતેય આ કાવ્યોને પ્રભુ ।
મોલે છે, બાલા હોતી—હોવા છતા પણુ, ત્યા તમે નરનાથને જે મનમા
વર્તે છે સદેહ, તેઓને બોલતી કૌતુકથી તેમને તમે સામજો. ’

કન્યાઓમા પહેલી એકવાર સામળી, બીજી બેવાર એમ સાતમી
સાતવાર સામળી શ્લોક કંઠસ્થ કરી લેતી હતી વરૂંચિએ નવો શ્લોક
બોલતાજ પહેલી કંઠસ્થ કરીને બોલી જતી આમ બે વાર સામળી
બીજી બોલી જતી ઇલાદિ. પછી નદે કુપિત થઇ વરૂંચિને કાઢી મૂક્યો.

(૪૮) ખિવિવિ સઝિહિ સલિલ દીણુર

ગોસઙ્ગિ સુરસરિ થુણુઈ

હણુઈ જ તસચાર પાઈણુ

ઉચ્છિલિવિ તે વિ વરૂંચહિ

ચડહિ હતિય તેણુ ધાપણુ

લોહ પંઈપંઈ વરૂંચહિ, ગગ પસન્નિય દેઈ ।

મુણિવિ નદુ વુત્તવુ ધહુ, સયડાલરસ કહેઈ ॥ ૩૫ ॥

—ફેકીને, સધ્યાએ, જલમા, દીનાર, સવારમા, (વરૂંચિ) ગગાને,

(૭) ૫૪ ૪૭૧-૭૨ આઠ છપ્પન મામણિએ ગાયા છે કે જેને સાંભળી રાત-દાસે કુમારચાલ રાગ બાજનો હતો. તેમણે એક નમૂના તરીકે ખઠ્ઠી આપી તેનું વર્તમાન યુજગતી અનુસાર અક્ષરાંતર કરવામાં આવેછે એમ પહેલાં કહેવાઈ ગયું છે કે જૂની કવિતાથી સોમપ્રભની કવિતા દિશ્ટ છે તથા તેના નમૂનાઓથી પાંચાંને પણ તેમ અણસું હશે. આ કવિતા કિદામાં દિગ્દશ કવિતા જેને કહે છે તે જાતની છે અને પૃથ્વીસ્થ સંસારના કસ્પિત સમયથી કેટલાંક વર્ષો પહેલાંની છે આમાં સર્વ સરકૂતના વસત્ર છે અધિક કદિન નથી.

(૧૨) અણુમગ્નસલગ્નસેવાસેવાપર
 નિશ્ચયપ્રાપ્તકલ્પકમણુકલ્પ
 હૃદયલગ્નપુર પુષ્પમગ્નરિષેશિ નિરતર
 વિલસમાણુગ્નજાગ્રદાસ વડવાનસ દુર
 આપતસમાયુ જાણિ લુપ્ત ગ્રાપ્ત જિમ્મ તે નિશ્ચરિ
 નીસેસવસનમણુનિવૃણ પાસનાયુ ને સંભરિ.
 —મગ્ન-માર્ગ-સલગ્ન-સેવા-સેવા-પર
 નિશ્ચયપ્રાપ્ત-નક-ગ્ન-ગ્નમણુ દુષ (૧) કર
 હૃદયલગ્ન-પુષ્પ-મગ્ન-રિષેશિ-નિરતર
 વિલસમાન-જાણિ-જાણિ-જાણિ દુર
 આપર્ત-સવાયુ જાણિ લુપ્ત ગ્રાપ્ત જેમ તે નિરતર
 નિશ્ચય-મગ્ન-નિરતર પાર્વત્યાજ ને સાંભરે.

રિષેશિ-પદ્ધિ (કેરી) | નિવૃણ-સ નિરતર-વીતાગાર
 સમાપ્ત કરનાર નીક જણ-વીત્ત (મારગી) સંભરિ-સંભરતું, સંભ-
 રતું, સંભરતું મસાદીમાં સંભાષના, પાનનીમાં સુખાસના-મગ્નસ સ
 મગ્નસ કરતું

લાખ (ના), મૂલ્યનું માધુનું, કબલ, તે, ત્યા, પ્રાપ્ત થયેલ, દીકો, તપ, આપ્યો કબલ, તેણે, નેને, ગુપ્ત કરીને-ગોપવીને, દડના, તજે, તે, પાછો કર્યો, વેગથી.

વુત્ત-સ. ઉક્ત. વચ્ચ-સં. વળ. વાહુડિઉ-સં. વ્યાધુટિત
માર્ગમાં ચોર મળ્યા, જેણે લાખ દીનારો મળવાના શકુન થયા હતા
(૫૦) તો મુકુડ ગઈ તિતુ તિણ, કમલુ કોમલિ હત્ય ।

મો પેચ્છતહ તીઈ તમ્મ, ખિત્તુ ખાલિ અપસતિય ॥ ૫૧ ॥

—ત્યારે, મુકયો-મુક્ત કર્યો (ચોરોએ), (તે) ગયો, દીધી તેને, કબલ, કોશાના, હાથ(માં), તે, જોતા મતિ, તેણે, તેને, ફેર્યો, ખાળમા, અપ્રશસ્તમા

તિણ—પળખી તિની, પેચ્છત-સ. પ્રેક્ષતુ ડિગલ-પેખન્ત ખાલા
—ખાળ, ગદા પાણીની મોરી.

(૫૧) સમણુ દુમ્મણુ બણુષ તો એઉ

બહુમુહુ કબલરયણુ

કીસ કોસિ પઈ કખાલિ ખિત્તઉ

દેસતરિ પરિભમેવિ

મઈ ભહત દુગ્ગેણુ પત્તઉ

કોસ બણુઈ મહાપુરિસ, વુહુ કબલુ સોએસિ

જ દુલ્લહુ સજમ-ખણુ, હારિસ ત ન મુણેસિ ૯૨

—ત્રમણુ, દુર્મન (થઈને), કહે છે, તો, 'આ, બહુમૂલ્ય, કબલ-રત્ન, શામાટે, કોશા', તે, ખાળમા, ફેર્યુ, દેશાતરમા, પરિભ્રમણુ કરી, મે, મહા, દુખથી, પ્રાપ્ત કર્યું " કોશા કહે છે 'મહાપુરુષ ! તુ, કબલ(ના) મોટો વિચાર કરે છે, જે, દુર્લભ, સયમ(ની)ક્ષણુ, હારી ગયો છુ, તે, નહી જણુતો. "

ખિત્તઉ, પત્તઉ—ખિત્તો, પત્તો, મ. ક્ષિપ્ત, પ્રાપ્ત મુણુ-મણુવુ-જુઓ ન. ૩૫.

હિંદુ ધર્મ પણ એવાજ છે તેમાં જો જોવામાં આવે તો એનિદ્વસિક તત્ત્વની ઉપેક્ષા જૈનો કરતાં વધારે કરવામાં આવી છે બાપી કેવળ જૈનોને ઉપાસન આપી શકાય નથી. આટલું છતાં પણ જૈન વિદ્વાનોએ ઇતિહાસ પ્રત્યે રૂમિ રાખ્યાનાં તથા તેની મૂળ ખીંતનો આધાર ન ઊભાનાં પ્રમાણ મને છે એમ તો સમાદ્ધ અધ્યાત્મની ધર્મસિધિના ક-કોમાં અપ્રમથાનરૂ પૂર્ણ પરપાનરૂ અર્થ સહુ જાણે છે "

૨૨૧ સ ૧૩૬૧ નો સમય પૃથ્વીસત્ત્વ અને તેના રાસના ક્ષતિ કર્યા ગયો. સમય (૧૨૫ સ) થી ૧૧ વર્ષ પછી છે તે સમયની પ્રવૃત્તિ ભાષા-કવિતા અવસ્થા મનન કરવા યોગ્ય છે સ ૧૩૬૧ માં મેરુત્તિ આ નિવામણિનો સમય થયો છે કેટલું પણ ઉપદ્રુત કવિતા તેણે પેટે રચી નથી કથાઓમાં સ્વચ્છ પ્રસંગે જ કવિતા તેણે આપી છે તે અવસ્થા તેનાથી જૂની છે કેટલી જૂની છે તેના વધારમાં વધારે સમય તો સ્થિર કરી શકાય નથી, પરંતુ પ્રજાને નિવામણિની સ્વચ્છતા સમય તેનો નિવામણમાં નિમિષ ઉપલબ્ધિ ક્ષણ અવસ્થા છે તેનાથી પચાસ સદ્ વર્ષ પહેલાં કવિતા લેખકોમાં પ્રવૃત્તિ હોય ત્યાં આવા ધસ-ચેલા સિદ્ધાંત જો સો નસો વર્ષ જૂના પણ હોય તો તેમાં આશ્ચર્ય નથી.

૨૨૨ કેટલાક કોણ એવા છે કે જે પારના પ્રસિદ્ધ સ્તંભ ભોળના ક્ષમ મુળના નામના છે અને તેના બનાવેલા કહેવામાં આવ્યું છે એક ગ્રાહ્ય નામની ભક્તિએ ભોળને કહેશે હવે. જે ગરબોએ હેમચંદ્રને સમજાવ્યા હતા કેટલાક નવપણ રામના મસ્તીયા (સત્ય) છે સ ૧૩૬૧ ના લખેલા ઇતિહાસ અનુસાર તે તેનો સમયના છે આ કવિતાઓને લાભીએ માગથી અને ધર્મીએ પ્રાકૃત જાણ્યા છે.

૨૨૩ સેનેસે અધિતથી સિદ્ધ કર્યું છે (રા. ભ. સં. જનક વૃણ ૧૪૨ પ. ૩૩૭ આદિ) કે યુગરાતના આવા રામજોના સવર આદિ, મેરુત્તિ અનુદ લખ્યા છે અને મિતિ, વાર, નક્ષત્ર, હાલ સર્વમાં ગમ્યા છે તેનું એતિહાસિક પ્રશ્ન કહ નથી. જૂની યુગરાતોના સળ ધમાં મને તેટલી એતિહાસિક ગમ્યા હોય, પણ પોતાના નજરના

વિભાગ પાંચમો.

મેરુતુંગસૂરિના પ્રબંધ ચિંતામણિ, સ ૧૩૬૧.

પ્રકરણ ૧ બું.

પ્રબંધ ચિંતામણિ.

૨૨૦. આ નામનો સરકૃત ગ્રંથ જૈનાચાર્ય મેરુતુંગે સવત્ ૧૩૬૧ મા કાકિયાવાડના વઢવાણમાં રચ્યો. મુબઈના ડૉક્ટર પીટર્સનેના શાસ્ત્રી દીનાનાથ રામચન્દ્રે મુબઈમાં સ. ૧૯૪૪ મા કોઈ હસ્તલિખિત પ્રતિઓ સાથે મેળવી તેનું મૂલ છપાવ્યું તે હાલ દુબ્રાખ છે તેમણે તેની વર્ધિત આવૃત્તિનું ગુજરાતી ભાષાતર પણ છપાવ્યું છે. સન ૧૯૦૧ માં ટોનીએ વળી કોઈ મૂલ પ્રતિઓની સહાય લઈ તેનો અંગ્રેજી અનુવાદ છપાવ્યો છે. આમાં કેટલાક ઐતિહાસિક પ્રબંધો યા કિસ્સા છે શ્રીયુત ચંદ્રધરશર્મા ગુલેરી બી એ વિશેષમાં કહે છે કે “ કેટલીક બાબતમાં તે ભોજપ્રબંધની ઢબવાળું પુસ્તક છે. જૈન ધાર્મિક સાહિત્યમાં પોતાના મતની ‘પ્રભાવના’ વધારવા કિસ્સાઓનું સ્થાન ધણું ઉચ્ચ છે. જૈન ધર્મોપદેશક પોતાના સાધુ તથા શ્રાવક શિષ્યોના મનોવિનોદ અને ઉપદેશ માટે કંઈક કથાઓ કહ્યા કરે છે કે જે પૌરાણિક, ઐતિહાસિક યા અર્ધ-ઐતિહાસિક હોય છે. આ કથાઓના કેટલાય સંગ્રહ ગ્રંથ છે કે જેમાં પુરાણ કવિઓની રચના, નવા કવિઓના નામ, પુરાણ રાજાઓના કર્તવ્ય, નવાના નામ, વિક્રમાદિત્ય પણ જૈન, સાક્ષિવાહન પણ જૈન, વરાહમિહિર પણ જૈન, બ્રાહ્મણ વિદ્વાનો અને અન્ય શાખા-સંપ્રદાયોના વિદ્વાનોનો પોતાના આચાર્યોથી પરાજય વગેરે બાબતો રહે છે કે જે વર્તમાન દૃષ્ટિથી ઐતિહાસિક કદી શકાતી નથી. કિંતુ તે સમયના

પર * આતુ ચિન્હ છે તે અન્ન સિલાબેળો, ક્યો વરેમાં બેવામાં આવેલ છે

કુસવામ—કુએલા; કુએલીક-તકિયા, એસીલા (રાજસ્થાની, ગાયુની કાઠમરી).

કરવહી—એ કાચ ભેગા કરી પાણી પીવા માટે પાત્ર બેવું બનાવવું (કરપુરી).

કવકગુહ—પ્રધાન મહેલ (ધવલ એટલે એ જાતિમાં ઉપમ હોય તે-દેવી રંગ છે હેમ દેવીનામ માલા ૧-૫૭ દુલ્હીસહ્યા ધવલધામ નો આ અર્થ છે સહેદ મહેલ નહિ.)

સર્વાચલર—રાખતુ સર્વેથી મળતું રીવાજે આમ

રાયપાટિકા—રાખખર્ચ

* સર્મવહિકા—(ખર્ચના બેખની) વહી, ચોપડા

સુદિત—કુટો.

હોકિકા—એલી (એ એવિહ સરહતમાં ૧૬ ન હોય તે આ ૫૭ દેવી રંગ છે હેમ દેવી ૩-૧૫૬)

ધાટીમપાત—ધાડુ પાડવું-ધાડ પાડવી.

* પંચકુક—પચેલી રાજકર્મચરી (ના મ પત્રિકા માગ ૧ સપ્તા ૨ પૃષ્ઠ ૧૩૪)

કર્માદ્યક—કર્માદ્ય, કર્માદ્ય-કર્માડી, કર્માદિત-કર્માડે.

નિહચ્ચે—(અધિક કાચી) લાંબી, લાંબાં (અર્થ મુધી)

જહમાન—ખસતો (સિદ્ધકર્મે જહમાને)

મ્યુસન—નોંખવર

નૂપતે ક સમય—મકારાનું શુ કામ કરી રહ્યા છે ! મેં બવસર છે !

ગુકર—તમ્બુ.

જસહિકા—મહિ (ના મ પત્રિકા ૧-૨ પ. ૪૫)

કાલની ઘટનાઓ તો મેરુતુ ગે બ્યા સુધી તે પ્રબધની પુષ્ટિ કરી શકે છે ત્યા સુધી પ્રામાણિક લખી છે સિદ્ધરાજ જયસિંહ, કુમારપાલ, હેમચંદ્ર, વસ્તુપાલ, તેજપાલનો કાળ ગૂજરાતમાં સંસ્કૃત અને પ્રાકૃતની વિદ્યા તથા જૈન ધર્મના પ્રચારનો સુવર્ણ યુગ હતો ભોજના સમયમાં ધારામાં જે વિદ્યા અને વિદ્વાનોની જ્યોતિ ચમકી હતી તે ખસો અઢીસો વર્ષ પછી પશ્ચિમ ગૂજરાતમાં પણ દેદીપ્યમાન થઈ તે 'સમયની વાતો' જૈનોના ગૌરવની છે અને તેની સરક્ષા તેમણે ધણી સાવધાનીથી કરી છે.

પ્રકરણ ૨ જી.

તે સમયની જૈન સંસ્કૃત.

૨૨૪. પ્રબધ ચિતામણિનો જે અનુવાદ ગૂજરાતીમાં થયો છે, તેના કરતા ધણો સારો અનુવાદ થવાની જરૂર છે કે જેમાં ઐતિહાસિક અને શાબ્દિક ટિપ્પણિઓ હોય. આ ગ્રંથની ભાષા સંસ્કૃત છે, પરંતુ તે સંસ્કૃત પણ દેશભાષાઓની ઉત્પત્તિ અને વિકાસને સમજવામાં ઉપયોગી છે. તે સમયની 'જૈન સંસ્કૃત'માં એક મનોહારિતા એ છે કે જૈન લેખક ગૂજરાતી યા દેશભાષામાં વિચાર કરતો ને સંસ્કૃતમાં લખતો. પરિશિષ્ટ પર્વ ૧-૭૫ માં હેમચંદ્ર લખે છે કે 'સ કાલં ચદિ કુર્વાત કો (કાં) લમેત તતો ગતિમ્'—આમાં મરવાના અર્થમાં 'કાલ કરવો' એ સંસ્કૃત શ્લોક પ્રયોગ નથી પણ દેશ ભાષાનો છે. અણિશુદ્ધ સંસ્કૃતના ગ્રેમી આને બર્બર સંસ્કૃત કહે પરંતુ આ જીવિત સંસ્કૃત છે. તેમાં ભાષાપણું છે. એતો રચિતી વાત છે કોઈને કાસ્તી-રની કોતરણીના કામવાળી અખરોટના લાકડાના સારા ઢગનો તખતો મારો લાગે ને કોઈને લીધા કુપજોથી બરેલી વાછી ટહતી નીચે ફેટલાક શબ્દો અને વાક્ય આવી સંસ્કૃતના આપવામાં આવે છે. જેના

- *કામંજ—કામજ, જાડુ કરતું (કામજ-આસ્વાડી)
 ઉત્તેજિત નિર્માપ્ય—ઉત્તેજિત કરાવી (નિર્મા આવી)
 સંગ્રહણી—વેરવા.
 *પદ્ધતિક—પદેત, પદ્ધતિ (નિર્મા) તેનો પ્રત્યક્ષ
 સેવકાલી—જાવળી.
 સ્વપનિકા—ગીરા રાખતું તે—ધરણે રાખતું
 સમારોપયત્—સોંપી દીધું
 પાદૌ ત્વજ્જિ—અમ તને છે-છોડે છે (હરી બાને છે)
 પોત—વન (આસ્વાડી પેસિયા)
 આરાત્રિકમુચાર્ય—આસ્વી ઉત્પત્તિ.
 તત્પદ્ધતિં વિપાદ્ય મુમોષ—પદ્ધતિ દાડી (સમજી) ગ્રામી દીધું.
 *મારિ—આસ્તું તે કામારિ—અમ ન આસ્તું તે
 પુગલિકા—રખાણી ચિત્રી (કલ્યાણને સાથે દોડે છે દેખી)
 ચકુર્ન મરિતં વિધેદિ—હુન જીરા (જોડે ચકુન જોડે)
 પાચાસત્કલાતીય સત્ક એકે દિદી કા
 *કારાપક—કામનાર.

*તાપિકા—તપી (કામ), તપેથી (તાપકોડપૂપાધિકરણ
 સ્વાર્ન તાપિકા કાકપાલિકા ચત્ત તૈકાદિના મહત્વા પચ્ચત્તે
 નિર્માપ્યિતપર સંકેત દીધા.

જાતા—જાપ (જુઓ અજ્ઞાન ન ૧૧)

જાતુસર—જોસર—જેક જાતોનો જુઓ હાર.

જુલાવવિધ્યસિ—જુલાવતો, જુલ ઉપજાવતો.

*કર્તુર્કામ—કરવા બાગ્યો.

૨૨૫. આત્મજોની અનતતા આત્મિકજ્ઞ અને ઉચ્ચાદિના અસ્પર્શિયો
 સપન્ન એવા ને વિદ્યોનો આ આત્મીયો દિશા, જુલાર યોજના પ્રત્યક્ષ
 આવી મિશા મુલક મીથાના સિદ્ધ હરી બે છે અમવા અમારા અમ્મ
 પદેતીય મુલકીત નામ સર્વત્ર સ્વતંત્ર સતીર્થ છે ને અપો અવ

ચિન્તાયક—સમાળનાર-ગ્નેવાળ.

દ્વરક, કટીદ્વરક—દોરો, કંદોરો (ઢોર કટિસૂત્ર-હર્ષચરિતની ટીકા).

રસવતી—સોષ

ચમલપત્ર—(રાગઓના પોતપોતાના) પત્ર.

મેદિતઃ—મેટયા. મન્યા

પાદોડવધાર્યતાં—પધારો.

સ્વત્તક—ગોખલો

મદનપટ્ટિકા—મીણની પટ્ટી. મૈળ (એટલે મીણ)નું મસ્કૃત કરેલું 'મદન'

કઘ્ઘોલક—કચોળું (ગૂ) કચોલા, કચોલી (રાગસ્થાની) સર-ખાવો આનંદધનશું 'નિશદ્ધિન જોઈ તારી વાટડી' એ પદમાનુ

જોર્ણમચાધિરૂઢ—તૂટેલી ખાટપર પડેલા (કોથમા)

સવાહટિકો ઘટ—વાટકા સહિત ઘડો-વાટકો એ શબ્દ કાઠીઆવાડમા અમુક પાત્ર માટે વપરાય છે.

દક્ષિત—ખોલાવેલો-સખોધિત-હાક મારેલો.

કામુક—કામ કરનાર નોકર (પંજાબીમા કામ્મા, મારવાડીમા કામેતી, કાર્મ (હર્ષચરિત)

છિમ્પિકા—છીંપી (વસ્ત્ર રગનારી જાત)

નિન્નતનક ગૃહ—પોતાનું ઘર. (તણા, યા તણું યા તણી-મારવાડી ગૂજરાતી 'કા')

વ્યાણુટન્તી—આજોટતી (મારવાડી બાવડના, પંજાબી બોટના)

વ્યાણુટિતુ—આજોટવાને.

વલિતઃ—વળ્યો-પાછો ક્યો.

વાસળ—વાસણ, રૂપયાની ચેલી (વાસણી-વાસળી-આ કાઠિયા-બાવડમા વપરાય છે ને કેડે આવી વાસળી બધાતી.

વિહંગિકા—કાવડ.

રોડ એકે કમળ સુખ પ્રમિલન અને નપુંસકસિત (નરનપતિ ને નાર-
તરનપતિ) અને છે દમોદરાં નપુંસક-સ્ત્રીન નથી. આથી રાગને મુર્ખ
પડિતેને આમ કહી (સપદ્મ્ય) હસ સખને રાગચેતના અમર્ષ
અમાજિત કરમ્મે (હસ ' ને સરસૂતમાં) સેના અથ જગસિદ અને
મીપમે કરમ્મે એ કોનું પૂર્ણર્થ-આનાર્થ છે કારણ કે સુવન ૧૦૮૩
અને ૧૧૦૭ ડી વચ્ચે ઉદયગુફાની કથા ના કતી સીદ્ધાસ કવરણ થયે
છે કે મનુ કણ્ઠમસાધ્યોડયમરાતિરસમદ્ વચ્ચાનામ્ —આવજ્ઞાઃ
ઓરિચેટસ સિદ્ધિ ન ૧૧ ૪ ૮) પરંતુ સિમાનુસાસનમાં કમવની
નિત્ય નપુંસક નરેન્દ્રી એનો કોણ નિખુવ કરે? આ મટે પુસ્તક
પ ધરે ન યા (પ્રસાત્ત પારણ કરે છે યા નહિ) એવે પદ
અસાધ્ય (પ્રત્યક્ષિતામણિ ૫ ૧૫૫-૬).

૨૨૬ આ રીતે વિચારતર અર્થજ્ઞાપ છે પરંતુ આ જૈન સરસૂતની
એક વાતની અન્ધ કથાં વચર આમળ વધી નથી સમર્થ દિદી-બુદ્ધ-
શની-મશાદીમાં કિષ્કપદોમાં ત્રિમ જોઈને પળા ભેદ થોડે છે ' વહ
આતા હે, વહ આતી હે (દિધી) તે આકનો નથી, તેણી આકની
નથી. (૬) આનો પ્રકાર સરસૂતમાં નથી લેદિતમાં નથી તેમ નથી
અમેજી હારસી આદિમાં આથી કરતાં અન્ધમાધ્યમી દિદી-બુદ્ધ-
શની-મશાદી-સીખના અમરાપ છે કિષ્કપદોમાં ત્રિમ આપેડ છે તેનો
રાચક ઇતિહાસ છે ધાનુની શુદ્ધ કિના-વાચક ૨૫ (સરસૂત તિલગત)
માં તેા દિવભેદ થયે નથી ધાનુથી જનનસ્ત કિષ્કપમાં વિરોધો
(વહ માત વા જનનુદત)માં તેના વિરોધાનુ અચને કારણે સિમનેદ અથ
છે દિદીમાં કેવલ હે ધાનુ શુદ્ધ ૨૫ છે-તેમાં ત્રિમ નથી અને
૭ અ તપમ્મન યા જ્ઞાતમ જનને છે તે ધાનુ પર્વમ્મન યા જન
વિરોધ છે [આતા હે એરસે આતા (દુઆ) હે આતી હે
એરસે આતી (દુહ) હે કરતા હે કરતી હે આતા યા
આતી વી કરતા યા, કરતી વી, સરસૂતમાં આવામ
(આવામ્) આવાન્તી, કુર્મમ (કુર્મન્ત કરન્ત)

શીલોં ઉરૂ યસ્યા સા જયોરૂઃ-જોરૂ' (ત્રી) બનાવે છે તે હાંદી વિદ્વાનોને આ ઉદાહરણોમા કઈ ચમત્કાર નહિ જણાય, પરંતુ આ દેશી ભાષાથી અત્યગ સખધ ધરાવતા સંસ્કૃતના ઉદાહરણો છે ગમે તેટલું યાત્રો, પણ જલ તો નીચી ખાતુ તરફ હોય છે દેશી શબ્દ અને વાગ્ધારા સંસ્કૃત માટે અભગ્રાએલી નહોતી. સંસ્કૃતમા એટલી સમજ હતી કે તેને પોતાના બનાવી લેતી.

૨૨૬ પ્રખ્યાતિતામણિમાં એક જગ્યાએ 'આશિષ' શબ્દ અકારાત તરીકે ઉપયોગમા લીધેલ છે (માતુરાશિષ શિષ્વાં કુરિતાય-વસ્તુ-પાલની રચના પૃ. ૨૬૯), 'શ્વાન' પણ તેજરીતે વપરાયો છે (સન્નિ-હિત શ્વાનેન શુળ્હા દળ્હે નિહત્ય પૃ ૧૮૦-કુકરસ્તુ શુનિ શ્વાન ઇતિ વાચસ્પતિ-શાસ્ત્રી) જયમગલસૂરિ ' ચાતુર્યતા ' લખી હિંદી-ગૂજરાતીના ડખલ ભાવવાચકના ખી વાવે છે (પૌરવનિ-તાચાતુર્યતા નિર્જિતા પૃ. ૧૫૪)

૨૨૭. કવિ શ્રીપાલે સિદ્ધરાજ જયસિંહના સહઅલિંગ સરોવરની પ્રશસ્તિ બનાવી હતી તેમા આ શ્લોક પણ હતો કે—

કોશેનાપિ યુતં દલૈરુપચિતં નોચ્છેત્તુમેતત્તક્ષમં
સ્વસ્યાપિ સ્ફુટકણ્ઠકવ્યતિકરં પુસ્ત્વ ચ ધત્તે નહિ ॥
પક્ષોવ્યેષ કરોતિ કોશરહિતો નિષ્કણ્ઠક ભૂતલ
મત્તૈવં કમલા વિહાય કમલં યસ્યાસિમાશિશ્રિયત્ ॥

—કમલમા કોશ-ડોડી અને ખગનો-છે, દલ-પાદડા અને સેના-છે ઉખડી શકતુ નથી આખજ આમા કટક-કાંટા અને શત્રુ-ને ઉપદ્રવ છો કદિ તેમા પુસ્ત્વ-પુલ્લિંગ (નરગતિ) અને પુરુષત્વ-આવતું નથી, અને સિદ્ધરાજ જયસિંહનું ખડ્ગ એકલુ, કોશ-આન વગર, ખૂમડલને નિષ્કટક કરી દે છે. આથી લક્ષ્મી કમલને છોડીને તેમા ચાલી આવી.

૨૨૮. એમ કહેવાય છે કે આમા રામચદ્ર પડિતે ખે દોષ કાઢ્યા. એકતો દલ શબ્દનો અર્થ 'સેના' ભાષામા છે પરંતુ સંસ્કૃતમા નથી, ખીજો

અહા-અસ્તિ) ખાતુ ૨૫ છે અને ખેલું ખા ઉપજતા આદિ વત-
ખાતુમાંથી ૪ મેલું વિશેષ્ય (Present Participle) છે (ઉત્પ
અમ્-ઉત્પદ્યન્ત-ઉપજન્ત ઉત્પદ્યન્તી ઉપજન્તી-ઉપજન્તી-કુર્વન્
કુર્વન્ત-કરન્ત-કરત, કુધન્તી-કરન્તી કરતી) આ વિશેષ્યના
વસ્તુવશના જાતમાં અન્ત, અન્તી એજ છે કે જે સરૂત અને
ડુરની દિન્દી બનેમાં ૨૫૪ છે—તેના અત, અતી જા ૧૧૫ છે
કરતી, ઉપજતો એમાં જો છે તે જ ની ૧૮૫એ છે કે ૭
નરન્તવિના કાર્યના એકવચનના વિન્ (સરૂત 'જુ' અથવા)
નું અપમલ છે મૂળસૂત્રીમાં નથી' સાથે એટલે નાર વાચક
વર્તમાન ખાતુ ૨૫માં આવે પ્રયોગ થાય છે ૭મકે આવતો નથી,
આવતી નથી વગેરે, અને જૂનાકાલમાં ૧૧૨ થાય છે ૭મકે આવતો
તો આવતી હતી વગેરે

૨૩ હવે આ વિષયને અધિક ન જાણતા પ્રસંગની વાન પર આવવીએ
છીએ કે આ કાલની જેન સરૂતમાં જલુ વર્તમાન ખાતુ વિશેષ્યને
કિયાની જેન કામ આપતા એવામાં આવે છે 'વચામતે વચામીત્વા
પુષ્પાન્નસ્મિ (૫ વિ ૫-૧૧) વૃષસ્તસ્ય સાધમકેકુર્વન્
(૫ ૫૫) અન્વિજા જી સિદ્ધરાજસ્ય કીર્તિં ચિત્તમ્બત
(૫ ૧૮૨) હાદિ દેશભાષામાં વિષય ૧૧-૧૨ કવિએ તેની ઉપ
સરૂતમાં ખેલેલી અને સરૂતની સિદ્ધ ભાષામાં જલુ સમયની મતિ
ને પ્રમાણ પાડેલ વર્તમાન ખાતુ વિશેષ્ય દિદીમાં 'હોના' કિયાના
વર્તમાનના રૂપની સાથે વર્તમાન કિયાનું કામ દેવા લાગ્યા, અને જૂનાકાલ
ખાતુ વિશેષ્ય (ગિહા-દિદી જા-જી મયી, -મયી; હતી, હતી)
અને મૂળસૂત્રીમાં જલુ હતો, હતી' ની સાથે જૂનાકાલની કિયાનું કામ દેવા
લાગ્યા. દિદી જા અને હતા-મૂળસૂત્રી હતા એ જાન્ (અસ્તિ)
ની અને દિદી મયા એ મૂ (મજતિ)ની કિયાનું કામ દેવા લાગ્યા.

કુર્વન્તી (કરન્તી)] અવશ્ય આગા, વિધિ ક્રિયામાં લિંગ નથી, કારણ કે ધાતુનાજ રૂપ છે. આ ધાતુજ વર્તમાન અને ભૂત ધાતુજ વિશેષણોને ક્રિયાને યથાને ઉપયોગમાં લેવાનું ભાષાના વિકાસમાં એક નવો યુગ પ્રકટ કરે છે. વૈદિક સંસ્કૃતમાં ભૂતકાલની ક્રિયાના તિદ્વન્તરૂપ (ધાતુના શુદ્ધ ક્રિયાવાચકરૂપ) ન આવે છે. સ ગત, તેન કૃતમ્, અહં પૃષ્ઠવાન આદિ રૂપ ક્રિયા તરીકે વપરાયા, તેમાં વિશેષણ હોવાને લીધે લિંગભેદ પણ હતો. ભાષામાં ઘણી સમ્મતા આવી. સઃ (સા) ચકાર, અકરોત્, અકાર્પોત્તને બદલે સ કૃતવાન, સા કૃતવતી, તેન કૃતમ્, તયા કૃતમ્ એથી કામ ચાલવા લાગ્યું આ ભૂતકાલવાચી ધાતુજ કૃદન્તને (Past Participle) પછી તે કર્તારિ પ્રયોગ હોય કે કર્મણિ યા ભાવપ્રયોગ હોય, -વિશેષણની પેઠે રાખી આગળ અસ્તિ (હોવું એ ક્રિયાનું વર્તમાનકાલનું રૂપ) નો અધ્યાદાર રાખી ભૂતકાલનું કામ ચલાવાવું ગયું. આર્ષ પ્રાકૃતમાં કષ્ઠ ભૂતકાલિક ક્રિયાપદ છે, પછી પ્રાકૃતમાં આસી (આસીત્-પળખી સી) ને છોડીને એમ મુમળે કે ભૂતકાલિક ક્રિયા રહી નહી, આ ત-વાળાં વિશેષ્યનિધન શબ્દોથી કામ ચાલ્યું. આનો પહેલી સીડી ભાષાની સરલતામાં યદ, સંસ્કૃત અને પ્રાકૃતના રચનાવૈચિત્ર્યમાં આથી ઘણી સહાયતા મળી કે વૈદિક સંસ્કૃતથી પ્રાકૃત અને લૌકિક સંસ્કૃતમાં આવતા આવતા ભૂતકાલિક ક્રિયાનું કામ વિશેષણ આપવા લાગ્યા, વૈયાકરણોની ભાષામાં ‘કૃદભિહિતઆ-હ્યાત’ થઈ ગયું આ રીતે વર્તમાનકાલની ક્રિયા પણ ડેવલ અસ્તિ (હોવું એ ધાતુની) મહીને વર્તમાન ધાતુજ વિશેષણો ક્રિયાપદનું કામ આપવા લાગી નવ એ ખીલ મીડી છે કે જે પ્રાકૃતથી અપભ્રંશ યાને પુરાની હિંદી-ગૂજરાતી-મરાઠી આદિ બનવાના સમયે બન્યું ઉપજઈ, ઉપજૈ, કરઈ, કરૈ આ નો ધાતુના (તિદ્વન્ત શુદ્ધ ક્રિયાવાચક) રૂપછે-તેમાં લિંગભેદ નથી તેનો ફ (યા મુખમુખનો પે) એ સંસ્કૃત ‘તિ’ અને પ્રાકૃત ‘ઈ’ છે, પરંતુ હિંદીમાં ઉપજતા હૈ (યા ઉપજતી હૈ), કરતા હૈ, (યા કરતી હૈ)-તેમાં ‘હૈ’ (અહૈ-

તેથી તેણે આ બધી દુહો બેસતો સાંભળ્યો કે અમારા સદેવ તારનાર (વારક) એવા કાન્દ (પાંડવ-નારાયણ) ને કહેને રાખ્યો વખત ઊભો રહ્યો કે ઉત્તરાર્ધમાં કંઈ જામળ કહે તો પોતે સાંભળે પણ ઉત્તરાર્ધ સાંભળવાનું મનું નહિ એટલે જાહે કયો સવારમ કમ્પારમાં તેથી બેસાવસાંભળે ને તેણે દુહો આ રીતે પૂરો કર્યો- જમળ ઇન્દ્રિયમાં હુપ્પું છે બલિગધનને ઊડી નાંખતે-દૈત્ય નહિ મોટો કાળી દનો કે જેણે નારાયણે બાળેની પાતાળમાં મોકલ્યો દનો, ને તેથીની પ્રાર્થનાથી વારક કાન્દ તેનું બધન ઊડી દેતો જમળ ઇન્દ્રિયથી બધી જમળ બલિને આર્થ રાખતો કર પણ બાપ છે સગ કદામિનુ એમ સમજતો હોય કે તેથી ખરી જાણ ખરે કંઈ કહેતો, પરંતુ તે તો રાખને મેરું ખરી સમજાવતો હતો કે જાને તો ઇન્દ્રિયમાં હુપ્પી રહ્યો કીએ જાને બલિગધન (કથોનો મેળો) ઉપવાની પ્રાર્થના કરીએ કીએ.

વિવેચન—આમ્ભિજ્ઞાઉ-આમ્ભિજ્ઞાઉ સ અહમાન (!) અહમાનીય (!) જાહી અમ્ભિજ્ઞા-અમારા એમ આવશે. જુ (સ નામ) સમજાવરક પ્રથમ છે પ્રા અમ્ભાજ્ઞા ઓતોની જાહીમાં જુ તો ક કંઈ મયો છે પ્રેમ તૈય, (મેળા-રેળા) સુકે સુકે-જેમ સરૂતમાં જાણ અમ્ભાત, કુસ્તિત, સ્વાર્થમાં ક અપે છે તેમ પુરાણી દિહી-જુજસતીમાં ક વા કસ આવે છે જેમકે મેર-મેરક, નીક-નીકાલી (ખરવાડી) રતિ (સત)-રતિદી-રતડી આદિ તારવ-નારક કાન્દ-કુપ્પા કાન્દ વલખાવતો કાન્દ જુ મો કાન્દ-કાન્દ. કદિજ્ઞા-વિધિ પ્રેરજાર્ક અને કર્મ-કર્મમાં જાહી અર્થ સરૂતમાં ' વ આવે છે તો જ વા જા આવે છે મરિત- (મરું નોકા) કરિત (મરું નોકા) કલમે (સમજાવતી) કહે? (જુ) વિધિજ મો (ખરવાડી) દિલિએ- (વિધિજ, દિગ દિલો)-પદેવાં કર્મવાચ્ય પ્રયોગ દનો પછી કર્મવાચ્ય કંઈ મયો. કાલિ વિદિ-અજર, અજર, કુલિજ્ઞાઉ-સરૂત પાત્ર જુ છે કે ને રેથી જસી જનાયો જાણ છે દિહીમાં જુના, જુના જાને રપ છે

પ્રકરણ ૩ જી.

પ્રબધ ચિંતામણિમાંથી ઉદાહરણો.

૨૩૧. હવે પ્રબધ ચિંતામણિનું કંઈક વરખાણી જોઈએ—

(૧) અમ્મણિઓ સંદેસડો, તારય કન્દ કહિજ્જ
જગ દાલિદિદિ હુખ્ખિઉં, બલિબધણુહ મુદિજ્જ.

પાઠાતર—જૂની જૈન પોથીઓમા ઓ, ઓ ને ડ ડ લખે છે આથી હેરાન થઈ છાપવાવાળા ક્યાક ડ અને ક્યાક ઓ છાપી દે છે શુદ્ધ પાઠ માત્રાઓ અનુસાર જોવવો જોઈએ. અડ અને અઙ જૂની લખાવટ છે, તેને બદલે ઓ અને ઘે એ પાછળની છે એમ ઉપર બતાવી દીધું છે આ માટે અહીંપણ અમ્મણિઅઉ, સંદેસડઉ, હુખ્ખિઅઉ પાઠ ઉચિત છે, પછીના લેખોની મુખ્યસુખાતુકારી લખાવટથી તે અમ્મણિઓ, સંદેસડો, હુખ્ખિઓ થઈ ગયા હશે કે જે કવિતાની હિદી—ગૂજરાતીથી બહુ દૂર નથી એવીજ રીતે જૈન પોથીઓમા ‘હ્ય’ ‘ચ્છ’ જ્ઞ, ષ, ત, મ એક સરખા લખેલા મળે છે, તેથી તેવા પાઠાતર તે પાઠાતર નથી. પુરાણી લિપિને બરાબર ન વાચવાથી ઉપજતો ભ્રમ માત્ર છે. શાસ્ત્રી ટોનીના સસ્કરણોમા જે પાઠાંતર આપ્યા છે, તેમાંથી અમે અહીં થોડા આપ્યા છે—નારાયણુહ, કહિજ્જ, જગુ-હુત્થિઉં (હુત્થિઉં), પરસ વર્ણુ નિયમ વૈકલ્પિક હોવાથી અમે ક્યાક ક્યાક અનુસ્વારનો પ્રયોગ કર્યો છે અને હ્રસ્વદીર્ઘને વધુ બદલેલ નથી.

અર્થ—એક સમય વિક્રમાદિત્ય રાત્રે નગરમા ફરતા હતા ત્યાં એક

૩૨. હિન્દી તેમજ ગૂજરાતીમાં પાણી મોટીના ઓપ-કાન્તિને માટે વપરાય છે કિંતુ જૈન વૈયાકરણ વર્ધમાને પોતાના ગણુરત્નમહોદધિ નામના સંસ્કૃત વ્યાકરણ ગ્રંથમા પણ એક ઉદાહરણ નામે ‘ મુજગસ્યેવ માણિ સદમાઃ આપી મણિને માટે પણ ઇમ. (પાણી) નો પ્રયોગ બતાવ્યો છે.

ન હોય—તપાસો નહિ તો મરણ (મરણમાં) ફિસો મને છે ક્ષી
 હવે અપવા આહ (વીરતા જતાંવા વગર પડી રહીએ તો ફેરવા ફિસ
 વળવાનું છે ? ઉમરના મરણમાં ફિસોજ એક દિવસ તો અપવા
 મરણનું છે ન તેથી મનને જાણી-તાણવી મરણને વધુ સાફ.)

સીમા-સરેલા-ઉદ્ધિવરથી શા ઉદ્ધિત થયા પછી તાવિઈ-વાપિત,
 તપાવેશે. નિમક-કુચળ (કેમચક દે ના. મા. સિપા ૪-૩૪) શાકો
 નિમક (૧) એવો જોરો અથ રે છે ઇલકા-ફિસ. જુઓ ઉપર ન
 (૧)ની ટિપ્પણીમાં સહેસરો. પળખી ખાયા તૂ હાયા. મન બિચારો
 પિન પડી (કેમા ઝીમળી ફિસ, મારવાડી) કે-અવણ, શા, ફેલ-ફેલ
 અહવા-અવવા. શાકી અને ઝીમી જનેના અનુવાદ અનુક છે

(૩) માજવાના રાજા (જરમાર) મુંજનું રાજકર્મ તો રક્ષકિલ
 નામનો મત્રી સમજાળેલો હતો અને મુંજ ફેલ/ કી પર આસક્ત હતો.
 સતે ને રાને વિરક્ષિત નામના ઉપર ચડી તેણીની જાસે જાર ભેળન
 બનેલ, ને પાછો વળેલો. ફેરબેક ફિસે મુંજે આવતું નવું જોડી દીધું
 તેથી ને અધિવાએ મુંજને નીચેનો દોહો લખી મોકલ્યો.

મુંજ પાઠ્યા દોરડી, પેકોસિ ન મખારિ (જા. ભે. મખારિ)
 અસાદિ થલુ મજીઈ ચિઠિજલિ હેસેરવારિ

અર્થ—મુંજ ! (પ્રેમીની) દોરી ખડી-ખસાઈ મર્ફ છે. મખાર !
 તું નથી ફેમતો કે અપાકમાં થા (મેપ) માજવાણી હવે ચિખમલ
 (ગરો-લાપસુ) થશે !

શાકીએ અથ એવો હોય છે કે અપાકનો થન મરણે છે
 પરંતુ અપાકિ માં જ એ અધિકરણ કારક છે અને અજીઈ વર્ત
 મનમજમ નહિ, પરંતુ વર્તમન પાતુજ વિરોધણ (મરણેયો)ની જાન-
 કસણ સાતની વિમકિત થલુ નણાન છે. આમજ શાકી એમ કહે છે
 કે તારા વિરોધી અખનાર આંસુઓની પાસુઓથી લપસણી જાનીનપર
 કેમ આવશે ક્ષતિ ફિલ્ -પરંતુ આ જાસજ નથી-ફિલામૂલ છે સરસ

તેજ પ્રમાણે ગૂજરાતમાં ફૂલવુ, બૂડવુ બંને રૂપ છે. વ્યત્પત્તિ આ ઉદાહરણ છે. દુસ્થિઅર્થિ-૬ સ્થિત. મુહિબજ-મૂકીએ, મૂકીને, છોડીએ. મુઓ ઉપર કહિબજ. શાસ્ત્રી આનો અર્થ ' મોચિત '—મૂકી દીધો એમ કરે છે. ?

(૨) કચ્છના રાજા લાપાકટ્ટને કપિલકોટિના કિલ્લામાં મૂલરાજે ઘેરી લીધો લાપાક (લાખા) ધણા બોધવાચ્ય કહીને રણભૂમિમાં ઉતર્યો અને વીરતા બતાવી કામ આવ્યો—મરાયો તે બોધવાચ્યોમાંથી એક એ આપેલું છે કે:-

ઉઝા તાવિઉ જહિં ન કિઉ લખઉ ભણુઈ નિધદ
ગણિયા લખખઈ દીહડા, કે દહક અહવા અદું.

આને નવી લખાવટમાં બદલી લખી દઇએ તો બેસુરું એટલું લાગે છે તે નહિ લાગે.

ઉઝા તાવ્યો (તાપિત) જો ન કિયો, લખો ભણે નિધદ,
ગણિયા લાભે દીહડા, કે દહક અહવા અદું.

—કુશળ લાખો ભણે છે કે ઉઝા—ઉદયપામતા (શત્રુ)ને તાપિત

૩૩ આ કચ્છનો પ્રસિદ્ધ રાજા લાખા ફૂલાણી (ફૂલનો પુત્ર હતો તેથી) કે જેનું નામ ધનાઢયતા, તથા ઉદારતાને લીધે પ્રસિદ્ધ છે આ જાહેર જાતિના ચંદ્રવંશી યાદવોમાંનો હતો મૂલરાજના હાથથી તેના મૃત્યુનો કાળ જૂની ગૂજરાતી કવિતા પ્રમાણે કાર્તિક શુક્લ ૮ શુક્રવાર રાત્રિ સ ૯૦૧ (વિ. સં ૧૦૩૬-૪ સ. ૯૮૦) છે, કનોજના રાઠોડ રાજા જયચંદના પૌત્ર યા પ્રપૌત્ર સિયાજીના, મૂલરાજની કન્યા સાથે વિવાહ થવાની તથા તેના પ્રત્યુપકારમાં સિયાજીએ લાલા ફૂલાણીને મારવાની આદિ કથા અપ્રમાણિક છે કારણકે સિયાજીના દાદા ને વડદાદા જયચંદનો સમય વિ સ ૧૨૫૦ (ઇ સ. ૧૧૯૩) છે, તેથી સિયાજીનો સમય વિ સં ૧૩૦૦ પછી આવવો ઘટે તે સમયે લાખા અને મૂલરાજને ત્રણસો વર્ષ થઈ ગયા હતા. (જુઓ પં ગૌરીરાક્ષ હીરાચંદ ઓઝાનો લેખ ' લાખા ફૂલાણીકા મારા જીવન '—સમાલોચક (જયપુર), જન્યુ ફેબ્રુ ૧૯૦૪. મૂલરાજનો રાજ્યાભિષેક વિ. સં ૧૦૧૭ માં થયો એ વાત પ્રમાણિક છે.

ન ક્યો-તજ્યો નહિ તો ખસ્યા (ખસ્યામાં) દિવસો મને છે. ક્ષતિ
કર્યા ખસ્યા ખાદ્ય (વીરતા બતાવ્યા વગર પડી રહીએ તો ફરજ દિવસ
કળવાનું છે) ઇતરના ખસ્યામાં દિવસોજ એક દિવસ તો ખસ્યા
ખસ્યાનું છે જ તેથી ચતુને જાણી-તાણી ખસ્યાં એ વધુ સારું)

છીચા-સનેલા-ઉલ્લિપરથી થા ઉલ્લિ થયા પછી ત્યાંવિઠ્ઠ-વાપિત,
વાપાનેરો. નિષકુ-કુચળ (કેમવડ કે ના મા. સિધ્ધ ૪-૪૪) સાચી
નિષક (૧) એવો ખોટો ખસ કરે છે દીકરા-લિસ. છુઓ ઉપર ન
(૧)ની દિષ્ટથીમાં સહેસો. પળાળી ખાદ્ય, મૂ દહાડા. ધન વિષયો
ધિન થડી (સિમા ઝીમળી કવિતા, ખસવાડી) કે-ખસવા, થા, ફહ-સ્ટ
ખસવા-ખસવા. સાચી અને યની વનેના ખસવા ખસુક છે

(૩) ખસવાના મુળ (પરખર) મુળનું સબકર્મ તો રાક્ષસ
નામનો મત્રી સમાળતો હતો અને મુળ ફેરફાર થી પર ખસવા હતો.
સતે ને રાને ચિત્કિલ નામના ઉપર ચડી તેણીની પાસે જાર ભેળા
જતો, ને પાછો જતો. ફેરફાર દિવસે મુળે ખસવાનું બનું એકી દીપ્ત
તેથી તે ખસિયાએ મુળને નીચેનો ઘોઘો લખી મોકલ્યો.

મુળ પાસના ફોરડી, પેમેસિ ન અમારિ (પા. જે અમારિ)
આસાદિ થયું અમાર, ચિત્કિખરિ ફેરફારિ

અર્થ—મુળ ! (પ્રેમની) ફેરફાર ખડી-ખસડી મર્મ છે અમાર !
તું નથી ફેરફાર કે અમારમાં થન (મેમ) અમારથી ફેરે ચિખખસ
(અરો-અપસુ) થયો !

સાચીએ ખસ એવો ક્યો છે કે અપાસનો થન મરને છે
પરતુ આપાદિ માં જ એ અધિકરણ થરક છે અને અમાર વર્ત
અનકસમ નહિ, પરતુ વર્તમાન પાતુજ વિરોધ (મરનેથો)ની જાન
સાચુ સાચી ચિત્કિત થયું અપાસ છે અમાર સાચી એમ કહે છે
કે વારા વિરોધી અપાસર અપાસની પાસાઓથી અપસણી નથી-પર
કેમ અપાસો ઇતિ ધિયુ -પરતુ અપાસ નથી-ફિરતુ છે સર

વાત એ છે કે ગરમીમા દોરી સુકાઇ જાય या દીલી થઇ જાય તો વરસાદમા લીલી-સુવાળી થઈ છૂટે (આન ગાંઠ ધુલિ જત ત્યા માન ગાંઠ છુટિ જત-વિહારી) તો વરસાદ આવ્યે તો તમારા આવ્યા વગર આવે તેમ નથીજ પરાણે આવશે, પરંતુ લપસણી-ગારાવાળી જમીનમા ઊંટ કેમ ચાલશે? આ માટે હમણાજ આવી જાઓ. વરસાદમા ઊંટાને ચાલવામા કષ્ટ પડે છે-જેવી રીતે એક મારવાડી દોહામા કહેલું છે.-

ઊંટા દેધા ટેરડા ગુડ ગાડર ગાડાંહ

સારા દોહરા આવશી મૈડક ખોલ્યા નાડાંહ.

[ઊંટ, બકરા, બળદ, ગુડ, બેડ અને ગાડા એ સરવે મુશ્કેલીથી જ્યારે દેડકા નાડિયો (તળાવડી)મા ખોલે છે ત્યારે આવી શકે. આમાં ઊંટા વગેરેમા ‘આ’ અને ગાડાહ એમા ‘આહ’ એ કર્તાના બહુવચનના પ્રત્યય છે. દોહરા એટલે દોહિલા (સ દુષ્કર), ખોલ્યા નાડાહ-ખાવલક્ષણુ (સમી.)]

ઉપરનો ૩ નખરનો દોહો લઈએ.

[ખડલ્લા—(સ. સ્વલિતા?) સૂકી, ખડખડી ગઈ, ખડી ગઈ. દોરડી-દોરી દેશી સાથે મિશ્રિત સંસ્કૃત દ્વરડી, પદ્ધતિઓમા ડોરક એ સંસ્કૃત શબ્દ પણ બની ગયો છે. બાણુના હર્ષચરિતસા ‘ડોર’ શબ્દ આવ્યો છે જેનો અર્થ સકેત દીકાકારે ‘કટિસૂત્ર’ ક્યો છે. (જુઓ ઉપર ૫) પેકિખસિ—(સ પ્રેક્ષસે.) પન્નખીમા અવધક્ષ-હાલ પણ જોવાના અર્થમા છે જેમકે તૂ વેખ, વહ વેખદા હૈ. ગમ્મારિ-ગમાર હિ. ગવાર. આસાદિ-છદને લઇને ‘ધ’ ને દીર્ઘ થ્યો. ગજજીવિ-સ. ગર્જતિ या ગર્જત્સુ. ઉપર વ્યાખ્યા જુઓ. ચિકિખલિ-કીચડવાળી, લપસી પડીએ તેવી પન્નખી ચિક્લી (સંસ્કૃત પિશ્વલનો વ્યત્પય) હેમ. દે ૩-૧૧ ચિકખલ્લ, હોસે-હોશે-યશે. અખારિ-રાજસ્થાની અખાર હમણા. ગૂજરાતીમા આવાર પદમા વપરાય છે તે.

(૪) તેલંગદેશના રાજા તૈલપે (કલ્યાણના સોલકી તૈલપ ખીજો) છેડછાડ કરી તેથી મુજે તેનાપર ચડાઇ કરી. મત્રી રદ્રાલિયે મુજને

તેમ કરતાં વારો અને સમજાવે. કે એકાદશીની પેઠેવાર તે નજ બુ-
પરદા મુંજે તૈયાર પહેલાં જ્યાર દરાખે હતો. તે મારે તેના મરીની
તેણે સજાઈ મરી નહિ. રાદિને રાખતું બાપી અનિદ સમજ અને
પેતાને અસમજ જણી મિત્રમાં જગા જામ પ્રાણ આપે. એકાદશીની
પેઠેવાર મુંજની સેનાને જલકપટથી કાપી નાંખી અને તૈયાર મુંજને મુંજની
દોરીએથી બાંધી લઈ ગયો. ત્યાં તેને લાકડાના પંજરામાં કેક રાખે.
એક દિવસે મુંજ અરીસામાં મુખ જોઈ રહ્યો હતો તે વખતે મુસાવલી
ખજાણથી બાપી લઈ અને મુંજનું શિવન અને પેતાની આધિ ઉપર
વિશ્વાસ્ત્રાં તેણીના અંદોર પર અનતા બાપી મઠ. આ જોઈ મુંજે
બા દોહો કર્યો.

મુંજ લાલુઈ મુસાવલી જુવવલુ મુંજ ન મૂરિ,

જામ સાકર સવ ખડ મિય, તે હસિ મીડા પરિ

અર્થ—મુંજ કહે છે કે મુસાવલી ! મરેલા જોળન ૨ મૂરના-
રોડ ન કરતે જો સાકરના ઘલ-સો ખડ-કુદા કાઠ જવ તો પણ તે
મૂરિ (મૂર્ત કરેલી) પણ મીડા હોય છે

લાલુઈ—મલે કહે (સ બલુવિ) મુસાવલી-સ્વર જાની 'હ'
મુતિ જુઓ. જુવવલુ-જોળન, શિવન. મુંજ-કપટારક મરેલું મૂરિ-
કુતુ-પસાવું, વિશ્વાસ કરવો, લઈ-(સ મકિ કિ જે નૂ જો),
મુસ-ઘલ સો, મિય-કાં સાકર ઘલખડ કાઠ નારીગતિ, સ સિય
કિ-બા ની નારીગતિ થી. ઇસ-બા.

વીકતેરના રાજા જુધીરાજની રાણી આપદેએ પતિને પેતાના
ધાજા કેસર પર પસાવે કરતો જોઈને આવોજા દોહો કર્યો હતો—

નરાં નાકરાં કિમરાં પાકાં હી રસ હોય

નરાં દારાં જન રહ્યાં પાકાં પાકાં સાય. (મહિલાપ્રજાણી)

(૫)—રાદિનતો મરી ગયો હતો. તે લકન-જસસનના મરી
વૈનખરાજની પેઠે પેતાના સ્વામીને જણાવવા માટે માંડતો વેઠ લઈ

પહેાચ્ચો નહિ, પરંતુ મુજના કેટલાક સહાયકો તૈલપની રાજધાનીમાં પહેાચી ગયા. તેમણે બદીગૃહ સુધી સુરગ કરાવી. નાસતી વખત મુજે મૃણાલવતીને કહ્યું કે મારી સાથ ચાલો અને ધારામા રાણી બનીને રહો. તેણીએ કહ્યું કે દાગીનાનો ડબ્બો લઇ આવુ છુ, પરંતુ તેણીએ એમ વિચાર કર્યો કે આઘેક એવી મને જો લ્યા જઇને છોડી દે તો પછી ન ધરતી ન ધારતી એવી સ્થિતિ પોતાની થાય એટલે તેણે બધી હકીકત પોતાના માઇ (તૈલપ)ને કહી દીધી વત્સરાજની પેઠે ઘોષવતી વીણા અને વાસવદત્તાને લઈ નિકળી જવાની વાત તો દૂર રહી, પણ અહીં મુજ ઘણી નિર્દયતાથી બધાચો, તેની પાસે શેરીએ શેરીએ બીખ મગાવી તેના વિલાપની કવિતામા કેટલાક શ્લોકોની સાથે કેટલાક જૂની હિંદી-ગૂજ-રાતી કવિતા પણ છે કે જેની અહીં ચર્ચા કરવામા આવે છે. ટોની કહે છે કે જાપેલા પુસ્તકમા કેટલાક પ્રાકૃત કાવ્ય આ પ્રસંગના મૂક્યા નથી કે જે એક પ્રતિમા હતા. સભવ છે કે તેમા કઇ બીજી જૂની ભાષાની કવિતા હોય

સહ ચિત્ત હરિસદ્ગી મમ્મણુહ સત્તીસ ડીહિયા

હિયમ્મિ તે નર છૂં સીજે જે વીસસઘ ચિયા.

પાઠાતર—ચિત્તહસદ્ગી મણુહ, અસ્સી તે નર, હરિસદ્ગી મમ્મણુ છત્તિ, હિઅમ્મિ, પંચાસ ડીહિયા, હિયમ્મી, સિય જે પત્તિજ્જઠ તાહ, અમ્મી સીજે, પતિઠવઠ તિયાહ.

અર્થ—સહુ (ના) ચિત્તોને હણિત કરવા (અથવા હરવા)ને અર્થે—માટે મદન-પ્રેમની વાતો રચવામા દક્ષ--ઝાહી એવી સ્ત્રીઓમા જે વિશ્વાસ કરે છે તે નર હૃદયમા દહ (પાકીરીતે) દુ ખ પામે છે.

પાઠાતરેથી આ દોહામા કઇ રૂપાતર હોય એમ જણાય છે, ‘જે પત્તિજ્જઠ તાહ’ (જે પતીજ-વિશ્વાસ રાખે છે તેને-યા તેનામા) એ પાઠાતરથી જણાય છે કે પૂર્વાદ્ધનો અત કઇ બીજી રીતે પણ હોય. ‘મમ્મણુહ સત્તીસ’ નો અર્થ કામદેવની વાતો કરવામા આવે છે, પરંતુ પાઠાતરેમા છત્તિ(સ), પચાસ, એમ મળે છે તેથી સભવ છે કે

આ જતીસની સખ્યા પણ હેમ જગર તેમાં સીએ કે પુરખેને મોહિત કરવાની કલ્પનાની પરિસખ્યા હેમ જેવી રીતે વાણક-કલમને દિન્દીમાં છવીસા કે છપના કહેવામાં આવે છે આમાં છપનાનો અર્થ ૫૬ કલામુદા નહિ, પરંતુ છ ગુલિવાળો (સ-પદ્મ) છે પદ્મ એ ખુલ્લી લેવાધિ પણ છે.

સર્વ—સા, સહ, હિ—સખ, રાજસ્થાની સા સા; મારવાડી સેમ (દે.) હરિસૂત્રી-હર્ષ અને અર્થ અથવા દસ(લ) અને સર્વ આ સર્વ પરથી રાજસ્થાની સાહે=હાં શ આહે=વાસ્તે, ચૂ માહે વાસ્તે, મરહી સર્હાં મરમણુહુ-મ-મશ-મમદેવની અથવા મહિમાર્હિ મણમણુ-મામમ કરતુ. હના. જી વિમલિત. બતોસ-વાતોમાં, ડીદિવા-દશા ચતુર (સ દશ) ગૂજરાતી મારવાડી દશા, ડીદિ એટલે દીપ-સરખાવો સ દીપ્તિ એટલે વાવ-દિન્દી દિગ્ધી, દિગ્ધી, ડીધી હિલમિમ-આમાં જમિ એ (સ રિમન અને હિ એ તથા મૂ મી) એ બે વચ્ચેનો છે હુ-દા સીએ-સીચ્ચ એ દુ મ પામે છે રાજસ્થાની સીચ્ચ એટલે મળતું (જળતી) —સ સિધતિ એ પરથી આવે છે. સખ એ કે અર્હા પાઠ પીને એમ હેમ કે જેનું સં જિવતિ છે (ગૂજરાતીમાં સીચ્ચ એ એ એખુ વપરાય છે તેથી સીએ એજ પાઠ મેળ્ય છે) વીસસર્પ-વિશ્વસ કરે છે પતિજ્જાઈ-પતિજ એટલે પ્રત્યક્-વિશ્વાસ રાખે છે ચૂ માં પતિ-વારો પણ વપરાય છે હિ જતીસને હે પ્રત્યક્ કરતે હે—સહસા જનિ પતિવાહુ (વૃક્ષસીચ્ચસ) જળનીમાં પતિવાને તો અર્થ મનાવતું, રીચ્ચ વતું પણ છે પતિરવર્ષ-કેવલ પતિજ્જાની લેખ પ્રમાદ છે અતુરવાર પર આમણ ટિપ્પણી જુઓ. બિયાં તિવાહ-સીઓમાં.

- (૧)—ઝલી ટી કિ ન મુઝ કિન બુલક જરપુંજ
 હિઝ દેરી જધીમક, જિમ મકક કિમ મુજ
 (ગૂજરાતીમાં બહાવીએ તો
 ઝલી ટી કિ ન મુજો, કાં ન જવો જરપુંજ
 હિઝ દેરી જધીવો, જેમ મકક તેમ મુજ

પહોચ્યો નહિ, પરંતુ મુજના કેટલાક સહાયકો તૈલપની રાજધાનીમાં પહોચી ગયા તેમણે બદીગૃહ સુધી સુરંગ કરાવી. નાસતી વખત મુજે મૃણાલવતીને કહ્યું કે મારી સાથ ચાલો અને ધારામા રાણી બનીને રહો. તેણીએ કહ્યું કે દાગીનાનો ડબ્બો લઇ આવું છું, પરંતુ તેણીએ એમ વિચાર કર્યો કે આઘેડ એવી મને જો ત્યા જમને છોડી દે તો પછી ન ધરતી ન ધાટતી એવી સ્થિતિ પોતાની થાય એટલે તેણે બધી હકીકત પોતાના માધ (તૈલપ)ને કહી દીધી વત્સરાજની પેઠે ધોષવતી વીણા અને વાસવદત્તાને લઈ નિકળી જવાની વાત તો દૂર રહી, પણ અહીં મુજ ધણી નિર્દયતાથી બધાયો. તેની પાસે શેરીએ શેરીએ ભીખ મગાવી તેના વિલાપની કવિતામા કેટલાક શ્લોકોની સાથે કેટલાક જૂની હિંદી-ગૂજરાતી કવિતા પણ છે કે જેની અહીં ચર્ચા કરવામા આવે છે. ટોતી કહે છે કે છપેલા પુસ્તકમા કેટલાક પ્રાકૃત કાવ્ય આ પ્રસંગના મૂક્યાં નથી કે જે એક પ્રતિમા હતા. સભવ છે કે તેમા કઇ બીજી જૂની ભાષાની કવિતા હોય.

સહ ચિત્ત હરિસદૃઢ મમ્મથુહ સતીસ ડીહિયા

હિયમ્મિ તે નર હૃં સીજે જે વીસસઘ થિયાં.

પાઠાતર—ચિત્તહસદૃઢ મથુહ, અસ્તી તે નર, હરિસદૃઢ મમ્મથુ છત્તિ, હિઅમ્મિ, પંચાસ ડીહિયા, હિયમ્મી, સિય જે પતિજ્જઠ તાહ, અમ્મી સીજે, પતિહવર્ધ તિચાહ.

અર્થ—સહુ (ના) ચિત્તોને હપિત કરવા (અથવા હરવા)ને અર્થે—માટે મદન-પ્રેમની વાતો રચવામા દક્ષ-શાહી એવી સ્ત્રીઓમા જે વિશ્વાસ કરે છે તે નર હૃદયમા દૃઢ (પાકીરીતે) દુ ખ પામે છે

પાઠાતરોથી આ દોહામા કઇ રૂપાતર હોય એમ જણાય છે, ‘જે પતિજ્જઠ તાહ’ (જે પતીજ-વિશ્વાસ રાખે છે તેને-યા તેનામા) એ પાઠાતરથી જણાય છે કે પૂર્વોદ્દેશો અત કઇ બીજી રીતે પણ હોય. ‘મમ્મથુહ ભતીસ’ નો અર્થ કામદેવની વાતો કરવામા આવે છે, પરંતુ પાઠાતરોમાં છત્તિ(સ), પંચાસ, એમ મળે છે તેથી સભવ છે કે

આ જાતીસની સખ્યા પણ દોષ, જામર તેમાં સ્ત્રીઓ કે પુરુષોને મેલિય
કરવાની કસાબોની પરિસ્થિતિ દોષ જેવી રીતે જાણુ-દાવબને દિન્દીમાં
છાતીસા કે છાખા કહેવામાં આવે છે આમાં છાખાનો અર્થ ૫૧
કસાપુજા નહિ, પરંતુ છાખિયાઓ (સ-વદ્ પ્રમ) છે વદ્ પ્રમ એ જુદની
ઉપધિ પણ છે

સર્વ—સા સર્વુ દિ—સમ રાજસ્થાની સા સૈદ મારવાડી સેમ
(દે.) દરિસુદી—દપ અને અર્થ અથવા દર્શ(ણ) અને સાર્વ આ. સાર્વ
પરથી રાજસ્થાની સાયે—હાં થા અયે—વસ્તે મૂં મદિ વાસ્તે, મરુડી સાર્વ
મહેમણુદ—મ-મમ—મમદેવની અથવા મદિમાંદિ મણુમણુ—મમમ કસ્તું
દખ્ખા, છા વિમલિત, બત્તોસ—વાવોમાં, ડીદિવા—કસા મુર (સ કસ)
ગૂજરાતી મારવાડી કસા ડીદિ એટલે દીપ—સરખાવે સ દર્શિયા એટલે
વાપ—દિન્દી કિમ્બી પ્રી, ડીધી, કિયમિમ—આમાં ગિમ એ (સ
સ્મિન અને દિ મે તથા મૂ મા) એ મે વચ્ચેનો છે કટું—સી સીએ—
સીચાવ છે દૂ ખ પામે છે રાજસ્થાની લીખા એટલે મળતું (છળી)
—સ સિચાવ એ પરથી આવે છે સમવ છે કે અર્ધા પાડ ખીલે
એમ દોષ કે જેનું સ ખિચતિ છે (ગૂજરાતીમાં સીચાવ છે એ એખખ
વપરાય છે તેથી સીએ એજ પાડ થેખ છે) વીસસઈ—વિશ્વાસ
છે પતિજ્જાઈ—પતિજ એટલે પ્રત્યક્ષ—વિશ્વાસ રાખે છે મૂ માં પતિ-
વારો જલુ વપરાય છે દિ પતિજલે હે પ્રત્યક્ષ કરતે હે—સહસા જાનિ
પતિવાલુ (તુલસીવાસ) જાળનીમાં પતિવાને તો અર્થ મનાવતું, રીજ-
વતું પણ છે પતિસ્વાઈ—કેવલ પતિજ્જાઈનો થેખ પ્રમાણ છે અનુસ્થર
પર આમળ પ્રિયણી જુઓ. જિવાં, તિવાઈ—સ્ત્રીઓમાં.

(૧)—કાથી છી કિ ન મુડ કિન કુવલ અરપુંજ
કિ ક્ષ ઘેરી જાખીવલ, જિમ મકક તિમ મુજ
(ગૂજરાતીમાં જાહાણીએ તો
જાથી છી કાં ન મુજો, કાં ન થયો અરપુંજ
કિરે જેવી બાંધિયો, જેમ મકક તેમ મુજ

પાઠાતર—ઝોલી તુટી વિ કિં ન કહિ, મુચકિ, છારહપુજ, ધરિધરિ
નિમ નચાવઈ નિમ, તુટવિ, ઝોલી તુટી, હયક.

અર્થ—(આગમા) બળીને ચા (ફાસીની દોરી) તોડી શા માટે
ન મર્યો ? શા માટે રાખનો ઢગલો ન થયો ? (ક) દોરીથી બધાયેલો
રહી જેમ વાદરો ફરે છે તેમ મુજ (ફરે છે) પાઠાંતરોમા—ઝોળી
(ફાસીનો પાશ) તોડી કરી પણ કમ ન કર્યું, . ધરધર જેમ નચાવ-
વામા આવે છે તેમ...

ઝોલી—બળીને સ જ્વલ, રાજસ્થાનમા આગની આચ (જ્વાલા)ને
ઝાલ કે ઝલ કહે છે ગૂં મા ઝાળ કહે છે. તુટી, તુટવિ—તૂટી,
તોડી (સ તુટ), મુચકિ—મૃત (મુઓ), તે પ્રમાણેજ હયક—થયો
હિદી હુઓ કિ—કા, શા માટે ? છાર—માત્રા માટે છર બોલો. છાર અને
રાખ બને ભરમના અર્થમાં એકજ દેશી પદના વ્યત્પય છે સ ક્ષાર
(ખાર) સાથે કેવલ માદૃશ્ય છે રાખ પરથી સસ્કૃત રક્ષા બનાવેલો
છે. હિંડઈ—મ હિડતિ, હિડે છે—હાલે છે—ચાલે છે પળખી હડના,
એટલે ભટકવુ જેમકે—ગલિયા દા હડના છડિ દેઈ કાન્હા, હુણુ હોયા
તુ ધરખારી—આ એક ગીતમા છે. તેનો અર્થ એ છે કે હે કાન્હ ! તુ
ગલિઓમા ભટકવુ છોડી દે, હવે તુ ધરખારી—ગૃહસ્થી થયો છે હુણુ—
સ અધુના—હમણા દોરી—ઉપર જુઓ ન. ૩ મંકડ—સ. મંકડ
જૂના લહીઆઓ દિવવાળા અક્ષર બતાવવા માટે જેવાર અક્ષર (જો-
ડાક્ષર) લખવાના પરિશ્રમથી બચવા માટે અક્ષર પર અનુસ્વાર જેવું
મીંડુ મૂકતા હતા, તે કેટલાક શબ્દોમા તેને ભ્રમથી ‘ન’ શ્રુતિ ગણ-
વામા આવી જેમકે મ મંકડ-પ્રાં મકડ, તેને મંકડ લખવામા
આવ્યું પછી ભ્રમથી મકડ સમજાયું. સ. ખડ્ગનું પ્રાં ખગ્ગ આમા
જે ગને બતાવવા લખાયું ખગ્ગ તે પછી ભ્રમથી ખગ થયું હિદી—ખડ્ગ.
ઉપર ન પ મા પતિજ્જઈનું પતિજ્જઈ, સંમા અત્યદ્વલુતનું પ્રાં
અચ્ચમ્લુચ થયું તેનું ગૂં અચમો, હિ. અચમ્મા ધયાદિ.

[પૂર્વકાલિક ક્રિયાના રૂપો પર ટિપ્પણ—સસ્કૃત વૈયાકરણોએ ત્વા

(ગરવા, ફરવામાના) ને પૂર્વકાલિકાની પ્રકૃતિ અને (સત્કૃત્ય મગરય)માના ય' ને પાછી પહેલા વેપસર્મ આવવાથી વિપ્રતિ મની છે પરંતુ જૂની સસ્કૃતમા આવે એક નથી. તેમાં લાકૃત્વા અને મુક્ત એમ બને રૂપે મને છે તેમાં ફરવાય મને છે અને પાલીમાં 'છિરવાન અને 'કાસુન મને છે અથવા પાંચ ગ્રામનાં રૂપ થયાં— ફરવા, ફરવાય, ફરવાન કસુન કાર્ય(કૃત્ય). સક્રમ સિચર કરતાં આ અવ્યય નહિ. પરંતુ 'ઠા' અત્યાવ્ય પાછા સ્વરની ત્રીજી અને ચોથીનાં રૂપનાં હિન્દી 'સૈ' અવ્યય છે ફરવા એટલે હિંદુસે-ક રનેસે-કરિને ઈત્યાદિ. પ્રાકૃતમાં 'સ્વા' નિષ્ક્રિય નથી પણ 'વ' છે અને પાલી વાળા સ્વાન, સુન પછી સુવ થા કવ્ય થાને મર્યાદામાં ઘેરન, મ્હાણુન ત્યાં સુધી પહેલેથી તમે છે અને મરવાડીમાં, કરિને, લખીને એમાં રહેલ છે ને યુજરાતીમાં કરિને, લખીને એમાં પણ તે છે જૂની હિન્દી થા જૂની યુજરાતીમાં અર્થત્વ અપ્રકરમાં પેડિખવિ' એટલેવિ' અર્થ છે આવે છે ત્યાં પણ વ એટલે ઈવ એટલે ઈ છે હિન્દીમાં વ, ઇ ના રૂપમાં આવ્યા છે (આઈ સુનિ એટલે અવ્ય, સુ-અવ્ય આવ્યા પ્ય મુવ્ય (!) હવે તો ઇ પણ હીડી ગયો છે અને ઇર પાછા પૂર્વકાલિકાનો અનુપ્રયોગ થાય છે એમકે આ કર્(જૂની હિં) આઈ કરિવળાની આઈ કરિવસ આપ કર (!) યુજરાતીમાં ઇ તમા ઈને પ્રત્યય છે એમકે આઈ-આઈને બોલી-બોલીને અણી-આણીને ઘણી-ઘણીને. (૩)—અમ અમ રહ અમ દુરમ અમ, પાવકમ નિમિચ્ચ,

સચ્ચદિવ કરિ મત્તયુ ઉમ્મુહ (તા ?) રહતમ્મ.

પાંક્તાર—પાવકમ, હરુર રહતમ્મ, ઉમ્મુહિ મત્તયુ મહત્ત.

અર્થ—(બોલ) અમ રમ, યોમ, પાવકા મત્તયા અમ છે અને ને નેકર વમત્તો છે (તેવા મુજને) હે સ્વર્ચસિચ્ચ રહતિવ / બેઠાવી બ. તારી તરમ મો કરેલો એવો-ઉમ્મુહ હું હું

અમ-મત અમ, અમ-અમ-લાણી, રહ-રમ, દુરમ-દુરમ-યોમ, પાવકમ-તેમાં આવેલા ઈ' આટ ન ૧ મા સહેસહે એ ખસી

રિપણી જુઓ પાયક-પેદલ, પદાતિ—જકે હનમાનસે પાયક (તુલ-
મીદાસ) નિભિચ્ય-નિભૃત્ય-ભૃત્ય-તોકર વગર. સગ્ગઠિય-સ્વર્ગમિથત,
કરિ-કર (આજ્ઞા) મન્તણુ-(આ)મત્રણુ, વાત કરવી, બોલાવવું,
ઉમ્મુહ-ઉન્મુખ, રૂદ્રાધ્ય-રૂદ્રાદિત્ય.

(૮)—મુજ ગરીઓમાં ભીખ માગતો દુનૌ હતો પહેલા કદી-
ઓતુ આવુ અપમાન કરવામા આવતુ હતુ તેના હાથમા પડિયો હતો.
કોઈ સ્ત્રીએ હાસ પીવરાવી અને અભિમાન-વમડથી માથુ હલાવી ભીખ
ન આપી મુજ બોલ્યો—

ભોલિ મુન્ધિ મા ગવ્તુ કરિ, પિંડિખવિ પડુ ગુપાર્ધ

ચઉદસધ સધ છહુતરધ, મુજ્જહ ગયહ ગયાઈ

પાઠાંતર—ધનવન્તી મ ગવ્તુ, પડુક આધ-પદ્મકપાણિ, પડુ-
કપાણિ, પડુકરૂપાણિ, ચઉદસધ, છહુતર.

અર્થ—હે ભોળા ! હે મુઝા ! (પાઠાતરમા હે ધનવતી) મને
હાથમા પડિયો લેતો જોધ ગર્વ મ કર, ચૌદમો છોતેર મુજના હાથી
(આલ્યા) ગયા.

મુન્ધિ—સ. મુઝા. મારવાડીમા મોઢા મૂર્ખને કહે છે આમાનો
'ન' પણ સ. મુઝ, પ્રાં મુદના દિવસચક ચિન્હથી બન્યો છે જુઓ
ન ૬ મા 'મકડ' પર વ્યાખ્યા. પિંડિખવિ-પેખીતે-જોધને પડુગા-
પડીઓ, અથવા ભીખ માગવાનું માટીનું પાત્ર પાંધ-પાણિ, હાથ,
સધ-સો, ચઉદસધ, સધ, છહુતરધ, ગયાઈ-એમા ઇ છે તે કર્તા
કારકની નાન્યતર જાતિનું બહુવચન (મ નિ) છે, અને મુજહ,
ગયહ-એમા 'હ' સબધકારક-છટ્ટી વિભક્તિ છે

(૯)—જા મતિ પચ્છપ સપન્નધ, સા મતિ પહિલી હોધ,

મુજ ભણુઈ મુણાલવધ, વિધન ન વેદધ કોધ

અર્થ—જે મતિ પછી સાપડે છે (હોય છે) તે મતિ પહેલી
થાય તો મુજ ભણે છે-કહે છે કે હે મુણાલવતિ ! કોઈ વિધન ઘેર
નહિ-ખમે નહિ.

તા સા-ને તે (નારી જાતિ) સપ્તવજ્ર-સ સપરતે. સન્ના-સપન્ન સપન્ને-કવિતામાં વપરાય છે-સાપજું નિસ+જા=નિપજું વેદર્થ-મેરે, કાકીઆવાડમાં વેદાર્થ-ખમ્બું એ અર્થમાં વપરાય છે ખમે, પળખીમાં વેદ-મેરેતું મકાન-ગનાનો. વેડી પૂરી-વજમાં કચેરીની પેઠે મરેલી પૂરી આ સાખીનો અર્થ એ છે કે નિખને કાઠ વ નુ-ઉદ્ભવતું -ખમ્બું નથી દોની એ અર્થ કરે છે કે કાઠ (ખારા ખાર્થમાં) વિખ નાખતું નથી.

(૧) —સપર પાછ લક મહ મહલ્લ દસસિરિ સસ,
બન્નાખ સો બર્જિ અથ મુજ મ કરિ વિસાસ.

અર્થ—સાગર ખાઈ સદા મહ અને દસ માણનો સળ(રાજસુ) તે અપનિ-આખનો કાચ થયું તે બાંમી ગયા-નહ થયા (તે) દે મુજ । વિવાદ-મેહ મ કર

ગઠલર્થ—અપનિ અલી એ સળ જસુ તે પરથી છે કે ૭એ મળ મહની રખેવળી કરતા દોવા પર આ અલીની જતા કાકીઆવાડમાં છે સરખાવે અપનિ-અજસ-ગાને લાલિલમથ-તુડી ગયા ભાંજ-ભાંમી ગયા એમાં બજુ જસુ છે સરજતામાં બખતે અર્થ તરેકું ભાં-એકું હારેકું થાય છે તે પરથી દિલીમાં અજસ બન્ના, થયું છે બખત તુએ. અહ અજસ અમદસખા અર્થિ.

પ્રકરણ ૪ જુ

પ્રખખ ચિતામુખિમાલી ઉદાહરણ (અનુસંધાન)

૨૩૭—[રાજા મુજ એ જૂની દિલી-ગૂલસાતીનો કવિ—
ખારના પરમાર સળ મુજ તે વાકપતિરાજ બીજો ઉપધરાજ અમેધર્થ,
પૃથ્વીવંશજ અથવા બીવંશજ, તેણે કેમ્પાલના સાધકી સળ તેજપ
બીજા પર અદાઈ કરી અને તેજપે તેને દરખી નિર્દયતાથી ખપે-એતે

ઐતિહાસિક સત્ય છે, કારણ કે ચાલુક્યોના બે લેખોમાં આ વાતનો સાબિતાન ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે મુજના મત્રીનું નામ રૂપાદિત્ય હતું—તે તેના વિ સ ૧૦૩૬ (ઈ સ ૯૭૯)ના દાનપત્રથી પ્રકટ છે. મુજનું પ્રથમ દાનપત્ર સ. ૧૦૩૧ નું છે અને તેનું મૃત્યુ તેના રાજકાલમાં દિગંબરાચાર્ય અમિતગતિએ સુભાષિતરત્નસંદોહ પૂર્ણ કર્યો તેના વિ સ. ૧૦૫૦ થી અને તૈલપના મૃત્યુ સવત્ ૧૦૫૫ ની વચ્ચે થયેલું હોવું જોઈએ આ રાજા મુજ વિક્રમની અગ્રારમી શતાબ્દીના બીજા ચરણમાં હતો (મુજ નથા બોજના કાલનિર્ણય માટે જુઓ નાગરી પ્રચારણી પત્રિકા નવીન સંસ્કરણ ભાગ ૧ અંક ૨ પૃષ્ઠ ૧૨૧ થી ૧૨૫, અને ગૌ. હી. ઓઝાજી કૃત ‘ સોલંકિયોકા ઇતિહાસ ’ પ્રથમ ભાગ પૃ ૭૬ થી ૮૦) પ્રબંધ-ચિંતામણિમાં લખ્યું છે કે મુજને મારી નાખવાના સમયે તેણે કહ્યું હતું કે ‘લક્ષ્મી ગોવિંદ પાસે ચાલી જશે, વીરશ્રી વીરને ઘેર ચાલી જશે, પરંતુ યશ પુજ એવો મુજ મરી જતા સરસ્વતિ નિરાલબ થશે’ આ મુજની રચના ન હોય ને તે સમયના કોઈ કવિની હોય, છતાં એમાં તો સંદેહ નથી કે તે વિદ્યા અને વિદ્વાનોનો અવલબ-આધાર હતો તેના સમયમાં ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે અમિતગતિએ ‘સુભાષિતરત્નસંદોહ’ એ ગ્રંથ બનાવ્યો. સિન્ધુરાજનાં કીર્તિકાવ્ય, નવસાહસાક ચરિતના કર્તા પદ્મગુપ્ત, ધનપાલ (તિલકમંજરીના કર્તા જૈન પ્રસિદ્ધ કવિ), દશરૂપના કર્તા ધનજય અને તેના દીકાકાર હલાયુધ તેના સમયમાં હતા. પ્રબંધોમાં અને સુભાષિતાવલિ-ઓમાં મુજના બનાવેલા કેટલાયે શ્લોક આપ્યા છે અને ક્ષેત્રેક કે જે મુજ પછી ૫૦ વર્ષે થયો છે તેણે મુજનો એક શ્લોક ઉદ્ધૃત કર્યો છે.

૨૩૩-હવે એ પ્રશ્ન ઉઠે છે કે જે દોહાઓની વ્યાખ્યા ઉપર કરવામાં આવી છે તે શું મુજે સ્વયં બનાવ્યા છે ?—ઉપરના ૧૦ માં નબરના દોહાની વ્યાખ્યામાં શાસ્ત્રી કહે છે કે તે ‘ રિપુનારીવાક્ય ’ છે, પરંતુ તેમાં મુજે પોતાનેજ સંબોધન કર્યું હોય તો તેમાં શું નવાઈ છે ? પ્રબંધ ચિંતામણિકારના સમય (સ - ૧૩૬૧) સુધી તો આ ઐતિ-

દાસિક વાન દત્તી કે દોહા મુંજના છે ને એક બીજા કવિએના જનાનેશ જલ્પવામાં આવ્યા છે અને આ પ્રગથકારોએ બીજા કવિએ વા ગાનએને સિદ્ધે મઠાવ્યા છે તે કારણે આવ્યા પ્રસિદ્ધ દોહા પર સદેહ કરી શકેનો નથી. આવા દોહા દત્તકથામાં રહી જાય છે અને દત્તકથાએ સિવાય તેની રચનાના સુજામાં કોઈ પ્રમાણ નથી વીકસેરના જુદી રાત્રે રાજા નંદજીર સોરઠા લખી ચોક્કસ, માનસિકને આગરે 'સખી જમિ ચેષાવડી' વાગે દોગે લખી ચોક્કસે નરહરિ કવિને. અસ્તિ દત્ત તૂન મદદિ વાગે કરે એકબર આગળ મુકવામાં આવ્યે થકા અને મુન રાદ અડખર આદિ દોહા બીરજનજન છે વુજ-મીવાળી મુક્તિ મુક્તિ ખાનખાના અને તુલસીદાસ વચ્ચે થયે હતી—કવિદિ વાગના ભૈરવદાસિક પ્રમાણ સિવાય બીજું કંઈ પ્રમાણ છે !

૨૩૪ તે પ્રમાણ એ ખાનખાનું છે કે અગ્રાથી સત્યામ્બીના બીજા ચરણમાં પ્રસિદ્ધ વિદ્યાપ્રેમી ભોજનો કથા પરખર રાગ મુજ જૂની કિદી-જૂની ગૃહરાત્રીને કવિ જલ્પ હતો. એક બીજું પ્રમાણ છે—મી હેમચંદ્રા આચરણમાં ને અવખરનાં ઉલ્લેખ આવ્યાં છે તેમા એક દોહો એ છે કે—

જાદ ભિજેદાવિ જાદિ તુમ, દલ તેવડ કે દોસ

દિવઅર્ધિય જાદ નીસરકિ, જાલુઈ મુજ સરેસ

અર્થાત—માંજ વિજેદી-અગ્રા કરી તું આવ છે હું જલ્પ તેવી રીતે જાલુ પું (તેમી) શુ-કથે દોસ છે ! હવેમાં સ્થિત વરેષ બે (તું) નીકળા જા, તો મુ / (કહે છે કે હું) જાલું (કે તું) સરેસ છે. એવા ચરણનો આ જલ્પ અથ વધ થકે છે કે તે હું જાલું કે મુજ સરેસ છે આ બીજો અથ સીધો અણગમ છે પરંતુ મુજની કવિતાઓમાં નામ આપવાની રીત જોતાં પહેલો અથ જલ્પ અસંભવિત નથી. આ દોહો હેમચંદ્ર પહેલવેલ છે. અગ્રથી બેજ પરિક્રમ આવી થકે છે—એક તો એ કે સરદાસ (૧)ના

ઐતિહાસિક સત્ય છે, કારણ કે ચાલુક્યોના એ લેખોમા આ વાતનો સાબિમાન ઉલ્લેખ કરવામા આવ્યો છે મુજના મત્રીનું નામ રાદ્રાદિત્ય હતુ-તે તેના વિ. સ ૧૦૩૬ (ઈ સ ૯૭૯)ના દાનપત્રથી પ્રકટ છે. મુજનુ પ્રથમ દાનપત્ર સ. ૧૦૩૧ નુ છે અને તેનુ મૃત્યુ તેના રાજ-કાલમા દિગંજરાચાર્ય અમિતગતિએ સુભાષિતરત્નસંદોહ પૂર્ણ કર્યો તેના વિ સ ૧૦૫૦ થી અને તૈલપના મૃત્યુ સવત્ ૧૦૫૫ ની વચ્ચે થયેલુ હોવુ ઘટે આ રાજા મુજ વિક્રમની અચ્ચારમી શતાબ્દીના બીજા ચરણમા હતો (મુજ નથા ભોજના કાલનિર્ણય માટે જુઓ નાગરી પ્રચારણી પત્રિકા નવીન સરકારણુ ભાગ ૧ અક ૨ પૃષ્ઠ ૧૨૧ થી ૧૨૫, અને ગૌ. હી. ઝાઝાજી કૃત ' સોલ ક્રિયોકા ઇતિહાસ ' પ્રથમ ભાગ પૃ. ૭૬ થી ૮૦) પ્રબંધ-ચિતામણિમા લખ્યુ છે કે મુજને મારી નાખવાના સમયે તેણે કહ્યુ હતુ કે 'લક્ષ્મી ગોવિંદ પાસે ચાલી જશે, વીરશી વીરોને ઘેર ચાલી જશે, પરંતુ યશ પુજ એવો મુજ મરી જતા સરસ્વતિ નિરાલખ થશે' આ મુજની રચના ન હોય ને તે સમયના કોઈ કવિની હોય, છતાં એમા તો સંદેહ નથી કે તે વિદ્યા અને વિદ્વાનોનો અવલંબ-આધાર હતો. તેના સમયમા ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે અમિતગતિએ 'સુભાષિતરત્નસંદોહ' એ ગ્રંથ બનાવ્યો. સિન્ધુરાજનાં કીર્તિકાવ્ય, નવસાહસાંક ચરિતના કર્તા પદ્મગુપ્ત, ધનપાલ (તિલકમંજરીના કર્તા જૈન પ્રસિદ્ધ કવિ), દયારૂપના કર્તા ધનજય અને તેના ટીકાકાર હલાયુધ તેના સમયમા હતા. પ્રબંધોમા અને સુભાષિતાવલિ-ઓમા મુજના બનાવેલા કટલાયે શ્લોક આપ્યા છે અને ક્ષેત્રેદ્ર કે જે મુજ પછી ૫૦ વર્ષે થયો છે તેણે મુજનો એક શ્લોક ઉદ્ધૃત કર્યો છે.

૨૩૩-હવે એ પ્રશ્ન ઉઠે છે કે જે દોહાઓની વ્યાખ્યા ઉપર કરવામા આવી છે તે શુ મુજે સ્વયં બનાવ્યા છે ?-ઉપરના ૧૦ માં નબરના દોહાની વ્યાખ્યામા શાસ્ત્રી કહે છે કે તે ' રિપુનારીવાક્ય ' છે, પરંતુ તેમા મુજે પોતાનેજ સંબોધન કર્યુ હોય તો તેમા શુ નવાઈ છે ? પ્રબંધ ચિતામણિકારના સમય (સ -૧૩૬૧) સુધી તો આ ઐતિ-

બીજા વ્યવહાર) પણ આખું છે (૫ ૩ ૧) (જુઓ ના. પ્ર. પશ્ચિમ ભાગ ૧ અક ૩ ૫ ૨૪૬ ટિપ્પણ ૧૬) આઈ—મા, માતા (મરાઠી આઈ) કુઆ—પુત્રી સ. કુહિના ૫ નખી ધી, વિન્નજ—વિત.

(૧૨)—રાગએ તેમાંથી કચેલી પલ્લને સમસ્તા કરી કે—કવણ પિયાવઈ ખીર ?—તેણીએ તેની પૂતિ કરી કે—

જમ વહ રાણજી બાઈવઈ હમુક છઠ્ઠું સરી
જલજળી વિચમ્બી જિતવઈ કવણ પિયાવઈ ખીર
પાકાવર—જઈ

અર્થ—જ્યારે આ સુવણ હતું મુખ અને એક સરિવણે જ ન્યે ત્યારે માતા અમમામાં (આવી) ચિતવે છે કે ક્યા (મુખ) ને હમ પીવરાતુ ? (જુઓ આ કોલે પ. ૨૧૫ ન ૩૪)

બાઈવઈ—જયે રાણીજયે રાવજયે—રાવજયે. વિચમ્બી—વિરિમતા જિતવઈ—ચિતવે, કવણ—કણ, ક્યા, પિયાવઈ—પિવરાતું—પીવાઈ કાઢિયાવાડે ખીર—સ કીર, હમ. સિધીમાં ખીર અતિ ?—હમ છે ?

(૧૩)—બીજા સમસ્તા એ કરી કે કાંઈ વિમુઝઈ કાઠ ?—આની પૂતિ કણી બેરીએ બેવી રીતે કરી કે—

કાણ નિ વિરહકસાઈઈ જઈ હમુનિવ વરાઈ,
સહિ અચ્ચમ્બઈ કિ મઈ કાંઈ નિમુઝઈ કાઠ ?
પાકાવર—અચ્ચમ્બ, અચ્ચમ્બુજી રીક લાગે છે

અર્થ—કોઈ વિરહથી દુઃખિત બીએ બીજાને બીજા પતિને વચ્ચે છે સખિ ! મેં આ અતિ અવસ્થા બેધે કે (તેણી) કવે કેના કહો વગરે ?—કેના કહો આખવ બે ?—કલકાંતરિયા પહેલાં લે પતિને બગાડી રીધે પછી હવે માન ગમુ ત્યારે પસ્તાવ છે કે ક્યા ! કેના મળામા લખાઈ ? (જુઓ આ કોલે બીજા ૨૫માં પ. ૨૧૫ ન ૩૫.)

કાણ—કેઈથી ના કોઈ રીતે કસાસિઈ—કસાસિયાએ પછ—પતિ, હમુનિવઈ—વચ્ચે, વરાઈ—વગર—નિવારો, બાપડો. અચ્ચમ્બઈ—અચ્ચ-

‘ બાહ છુડાએ જાત હો, નિખલ જન કે મોહિ,
હિરદે સે જમ જહુગે, તો મૈ જનૌ તોહિ

એ દોહાનો પિતામહ ‘ બાહ બિછોડવિ ’ આદિ દોહાનો કર્તા
જન મુજ હતો અને આ મુજના નામથી અંકિત દોહો સ. ૧૧૯૯
કુમારપાલના રાજ્યાભિષેકનો સમય કે જે પહેલા તો હેમચન્દ્ર બ્યાક-
ણ રચાયુ હતુ) થી પહેલા પ્રચલિત હતો, બીજી પરિણામ એ કે
જો બીજને અર્થ લખએ તો જે નાયિકાએ લપસણી ભૂમિવાળો દોહો
(ઉપર સંખ્યા ૩ નો) મુજને લખ્યો હતો તેની કૃતિ આ પણ હોય
મને અવસ્થાઓમા કાતો મુજને કવિ માનવો પડશે, અને કાતો આ
દોહાઓને તેના સમયમા રચાયેલા માનવા પડશે. ઓછામા ઓછુ એ
તો માનવુ પડશે કે આ દોહો સ. ૧૧૯૯ (પૃથ્વીરાજ રાસોના કલ્પિત
સમયથી ૫૦ વર્ષ પહેલા) થી કેટલોક સમય પહેલાની રચના છે જેથી
તે સમયે કાતો મુજે રચેલો અને કાતો મુજને પ્રેષિત થયેલો માન-
વામા આવતો હતો.

(૧૧) લોજને ત્યા એક સરસ્વતી કુટુંબ આવ્યુ કે જેની ખબર
લોજના સેવકે એક સંસ્કૃત-દેશીથી મિશ્રિત શ્લોક બનાવી આપી —

બાપો વિદ્વાન બાપપુત્રોડપિ વિદ્વાન

આઈ વિહી આઈધુઆપિ વિહી,

કાણી ચેટી સાપિ વિહી વરાહી

રાજન્ મન્યે વિજ્ઞપુજન્ કુટુંબમ્

અર્થ—બાપ પણ વિદ્વાન છે, બાપનો પુત્ર પણ વિદ્વાન છે, મા
વિદુષી પડિતા છે, માની બેટી પણ વિદુષી છે, બીચારી કાણી દાસી
છે તે પણ વિદુષી છે રાજન્ ! માનું છુ કે કુટુંબ વિગતો પુજ છે

પાઠાંતર—વપો, વિદ્રી, વિધી, વિદુસી, વિઘ, વિઘ કેવલ લેખ-
પ્રમાદ છે.

બાપ—પિતા. આ દેશી શબ્દ છે, પરંતુ હેમકોશના શેષકાંડમા
સંસ્કૃત માનેલો છે પ્રખંધચિતામણિમા તેનું સંસ્કૃત રૂપ વપ (વપા-

બીજા વાવનાર) પણ આવ્યું છે (૫ ૩ ૧) (જુઓ ના પ્ર. પત્રિકા ભાગ ૧ અક ૩ પૃ ૨૪૪ દિપ્તિક ૧૧) આઈ—મા, માતા (મરાઠી આઈ) કુઆ—પુત્રી સ. દુદિના પાળખી થી વિજય—વિજ.

(૧૨)—રાગએ તેમથી ભેદની ખૂનિ મમતા કરી કે—કવલુ પિયાવડ ખીર ? —તણીએ તેની પુતિ કરી કે—

જામ મલ રાવલુ જામલુ દરમુલ મલુ સરીર
જામલુ વિવખી જિતવડ કવલુ પિયાવડ ખીર
પાકાતર—જેઈ

અર્થ—જ્યારે જા રાવલુ દર મુખ અને એક સરીરજા ન
એ ત્યારે માતા અવખામાં (આઈ) જિતવે છે કે ક્યા (કુખ) ને ક્યા
પીવસતુ ? (જુઓ જા દોહો પૃ. ૨૧૫ નં ૩૪)

આઈવડ—જાએ રાણીવડે, રાણીવડે—રાણીવડે. વિવખી—
વિરખા જિતવડ—જિતવે, કવલુ—કાલુ, ક્યા પિયાવડ—પિયરતું—
પીવડે કાલિવાવાડે. ખીર—સ કીર, કુખ. સિધીમાં ખીર અતિ ? નહીં છે ?

(૧૩)—બીજા સમસ્યા એ કરી કે કાલિ વિવખી કાલ ? —માની
પુતિ કાલુ એરીએ એવી રીતે કરી કે—

કાલુ નિ વિરખીવડે જઈ ઉરુવિવડ વરાઈ,
સહિ અવખીવડે કિં મઈ કાલિ વિવખી કાલ ?
પાકાતર—અવિવખી, અવખીવડે કિં કાલે છે.

અર્થ—કાલ વિરખી દુરખિત સ્ત્રીએ ખીજાને બીજા પતિને
ઉપખો. કે સખિ ! મે જા અતિ અવખી એવો કે (તેણી) કાલે
કેના કાલે વળે ? —કેના કાલે જામલુ લે ? —અવખીવડે પહેલાં તે
પતિને બચાડી રાખી પછી કાલે માન અર્થ ત્યારે પસંદ છે કે
કાલ ? કેના અવખી લપકાઈ ? (જુઓ જા દોહો બીજા ૨૫માં પૃ.
૨૧૫ નં ૩૫.)

કાલુ—કાલથી ના કાલ રીતે કાલિવડ—કાલિવડાએ પાંચ-પતિ,
ઉરુવિવડ—ઉરુવડે, વરાઈ—વરાઈ—જિવડે, જાપડે. અવખી—અવ-

દબુત જુઓ ઉપર ન. ૬ દિઠુ-દીઠા, લેયો. મઈ-મે કઈ-વાચ્યમા
કર્તા કારક કઠિ-કઠે-કઠમા વિલુચ્છઈ-લટકે, વળગે, કાઉ-કેના

આ બંને દોહા કુમારપાલ પ્રતિબોધમા કદક પાઠાતરવાળા બીજા
પ્રમગે છે. અગાઉ જુઓ ૫. ૨૧૫ અને ૨૧૬.

(૧૪)—એક સમયે ભોજ રાત્રે નગરમા કગ્તો હતો ત્યાં એક
દિગબરને એક ગાથા બોલતા સામળ્યો બિચારે તે દિગબર તો થઈ
ગયો હતો, પણ મનની હોશ પરી થઈ નહોતી. બીજે દિને ભોજે તેને
બોલાવ્યો અને તેનો મનસૂબો જાણી ચેતાનો સેનાપતિ બનાવ્યો. પછી
તે કુલચક્રે અણહિલપટ્ટન જતી જયપત્ર પ્રાપ્ત કર્યું આ ગાથાનો દોહો
એ છે કે—

એઉ જન્મુ નગ્ગહ ગિઉ, ભડસિરિ ખગ્ગુ ન ભગ્ગુ,
તિઠ્ઠા તુરિયા ન માણિયા, ગોરી ગલિ ન લગ્ગુ.

પાઠાંતર—આઉ (=આયુ), નિગ્ગહ, નગ્ગહ

અર્થ—આ જન્મ નકામો ગયો, (કારણ કે) ભડ (વીર) ના
શિરપર મારી તલવાર ભાગી નહિ, તીખા (તેણે) તુરગ-ઘોડાતો ઉપ-
ભોગ કર્યો નહિ તેમ ગોરી (યુવતી)ના ગળે વળગ્યો નહિ.

શાસ્ત્રીએ ‘ ભડસિરિ ખગ્ગુ ’ ને એક પદ લઈ અર્થ કર્યો છે
‘ ભટ્ટ શ્રી ખડ્ગઃ ’. તિઠ્ઠાનો અર્થ ‘ તીક્ષ્ણ સ્ત્રી કટાક્ષ ’ કર્યો છે, અને
‘ તુરિયા ’ નો અર્થ ‘ વલિકાદિ શય્યોપકરણ ’ (રામાયણની ‘ તુરાઈ ’)
—ગૂજરાતી તળાઈ, ટોની ‘ તુરિયા ’ નો અર્થ કર્કશ-સ્વર-યુક્ત વાજિત્ર
(સ તૂર્ણ) કરે છે.

એઉ—એહ, એ, નગ્ગહ—નિર્ગહ સ નિષ્ફલ.—શાસ્ત્રી કહે છે
કે નમ્નોડહ—હું નાગો છું—દિગબર છું વા નિર્ગહ છું ભડ—કાઠીઆવા-
ડમા ટોણામા વપરાય છે—જો તું ભડ-ભડનો દીકરો હો તો. મારવા-
ડીમા વીર માટે ‘ ભડ ’ કહે છે—વિશેષે કરી ટોણુ મારતા ભડવીર એ
ગૂજરાતીમા વપરાય છે.

માણિયા—માણા, વખતેજ ક્યો સ મન હું સરખાવે
મારવાડી—સેજ માણીએ ગરીબ માણુએ રોલા (ગીત). મારી-
નાવિકા મારે સાધારણ સન્દ છે હવુ પણ દિદી પળની રાજસાની
ગૂજરાતી ગીતોમાં આવે છે હેમચંદે પણ આ સન્દનો આ અર્થનો
ઉપયોગ કર્યો છે

(૧૮) પ્રજાપ તિલાગણિની એક ગનમાં તે દેવપુત્ર કુલ્ચક (ક
ને કવિ પણ હતો અને નેને ઝુંઝ કવિતા મારે મેળે એક ઝુંઝ હતી
આપી હતી) નો એક દોહો બીજો આપ્યો છે કે—

નવ જસ બરીયા મગ્ગા, મથણિ પાકક મેકુ
પ્રજાપતિ નરિ અવિસિધ તડ નાણીસિધ નેકુ.

અર્થ—માર્ગ (મારગો) નવ પાણીથી (વરસાદના પાણીથી)
બર્યો છે મનમાં મેધ પાકે છે આ અંતર (અંતર) પર ને (ત્રી)
આવશે તો નેક નાણીસે બુનની સ્ત્રીથી તો વરસાદમાં અવગણે
અસમ્ય નાણી મમાર નાખાને તેની પહેલાંજ બેસાવતી હતી; પરંતુ
કુલ્ચક તેજ-વરસાદના સમયમાં અવગણેજ સ્નેહની પરિક્ષા ખાને છે

ભરિયા—ભરેલા મગ્ગા—બુએ સંદેશો ન ૧ માં
ભરિ—આરે સ વદિ. મારવાડીમાં નર, નર્ત કમળાં પણ સમ્યક્
આરેને મારે વપરાય છે નાણીસિધ—નણે ભરે. સ સ નો
ન સિ વમેષ છે

(૧૯)—મેળે સમામાં મેલી ગૂજરાતીએના બેળાવણી હતી
હી. તેજ ગૂજરાતના એક માણસે કહ્યું કે આમાં ગોવાડીઆ-મરવાડ
પણ આપના પદિતો કરતાં વધી નવ તેજ છે આ સમયાર નાણી
ગૂજરાતના રાજા હીમ (સોલહી) એ એક ગોવાડી સોજની પસે
મેળાએ. તેણે તે રાજાને એક દોહો સંજાણે નેથી રાજાએ તેને
સસ્તવતી કામરણુ ગોપની ઉપદિ આપી.

મેળ એક મલિ કપડુલકે બણુ દેહક પદિકાઈ

ઉરિ લખિકિ યુરિ સરસિતિ કિ, સીમ નિમહી કાઈ.

પાઠાંતર—ભોજ એવ હુ કપ્પલઉ, સ્તબલઉ, ટચુલ, લમ્હિલિ, કાષ, ગીમ વિહલી કોષ, પાઠાતરોમાં અધિકરણ-કારક વાળા પદ ‘ધ’ વગરના પણ છે.

અર્થ—ભોજ ! મણુ-કહે તો ખરો, કે આ (તારા) ગળામાં કાંડો (આભૂપણુ નામ) કેવો લાગે છે ? ઉરમાં લક્ષ્મી અને મુખમાં સરસ્વતીની વચમાં આ શુ સીમા બાંધી છે ? વિદ્વાન્ ગજના મોમાં સરસ્વતી અને પ્રભુના ઉરમાં લક્ષ્મી-વચમાં કાંડો શુ થયો ?-જાણે કે બંનેના રાજ્યની મર્યાદા બતાવે છે.

કં’ડુલઉ—કાંડો, ગળાનુ ધરેણુ, કેહઉ-કેવો, પડિહાધ-સ-પ્રતિભાતિ. નિખલ્લી-નિખ્યાધી, કાંઈ-કા, શામાટે, શુ.

(૧૭)—એક સમય ભોજ વીરચર્યાંથી રાત્રે નગરમાં ફરતો હતો ત્ય. તેણે કોઈ દરિયની સ્ત્રીને નીચેનો દોહો બોલતા સાંભળી—

માણુસડા દસદસ દસા, મુનિયઈ લોય પસિદ્ધ,

મહ કન્તહ ઈક્કિજ દસા, અવરિ તે ચોરિહિં લિદ્ધ

પાઠાંતર—માણુસડી, દસ દસ હવધ, માણુસડા (દસ દસ) દમઈ દેવેલિ નિમ્મવિયાઈ, મુજઝ, નવોરહિ હરિયાઈ, તે વોરહિ હરિયાઈ, નવોરહિં લિદ્ધ પાઠાતરોથી જણાય છે કે આ દોહાના બે પાઠ છે. એકમાં તો સિદ્ધ લિદ્ધ પ્રાસ છે, બીજામાં નિમ્મવિયાઈ હરિયાઈ એમ પ્રાસ છે

અર્થ—મનુષ્યની દશ દશ દશાઓ વેાક પ્રસિદ્ધ સંભળાય છે અથવા દશ દશ દશા દેવતાઓએ બનાવી છે અર્થાત્ આખા જન્મમાં દશ દશા બદલે છે, પરંતુ મારા કથની એકજ દશા (દારિદ્ર્ય) છે અને (જે હતી) તે ચોરોએ લઈ લીધી (અથવા બીજી પણ બીજાઓએ લઈ લીધી.)

સરખાવો—હસ્તિના દશવર્ષપ્રમાણુ દશ દશા કિલ ભવતિ—(હર્ષચરિતની) સંકેત ટીકા.

માણસ—સગપ-કારક જૂની ‘સા’ અને ‘ધ’ માટે જુઓ ન ૧ દી-શ્યા એકવચનને માટેની નરીભતિ છે હા-જુલ્લન. હવર્ધ-દોષ છે સુનિષ્ઠર્ધ-કમવાચ્ય-કર્મપ્રયોગ નિમ્મવિવાર્ધ-નિર્મિતિ કરવામાં આવી (સ નિર્માપિત્તનિ) પ્રેત્યુર્ધર્ધમાં ૧(વ)ને માટે જુઓ ના. પ્ર. પ. આમ ૧ અક ૪ પ. ૫ ૭ દિપ્ત્યુ ૧૧ મુદ્દા—મારું સસ્ત્રવમ મહા તુભ્ય ચોષીના છે ચોષી અને જૂની પ્રયોગ વૈદિક ભાષામાં કષ્ટજ્ઞ એક વચર થતો હતો. વૈદિક ભાષામાં તુભ્ય - જૂની ભાષામાં પણ વપરાયો છે—મમ તુભ્ય ચ સવનન તદ્વનિલુમ-ત્વતામ્-મહા, કતહ-તેમાં હ સગપ-કારકનું ચિન્હ છે ઇક્ષ્વ-માં જ તે ગુજરાતીમાં પણ જ વપરાય છે—તેને જર્જ કેવમ થય છે હિદીમાં હી વપરાય છે માત્રવાદીમાં પણ હજુ સુધી વપરાય છે જેમકે—આપરોજ કમ, એકજ ઝૂપો (ઝૂપું) અવરિ-મીજ સ અવર છે યાની અનુસાર ઉપરિ એરમે ઉપર, અધિક એ જર્જ નથી. તવે-રહિ—નવ+એરહિ હિદીમાં પણ જોર છે તે બપર એરમે અવરથી બન્યું છે સવર ૧૬૨૨ સુધી જૂના પદ્ધિતો હિદીમાં અવર એમ લખ્યાં કરતા હતા જેમકે અવર લગ અર્ધિયા દોષ તમ (એક પત્ર પરીથી) સિદ્ધ-સ લખ્ય. માત્રવાદી ગુજરાતી લીધી હરિવાઈ-કરી લીધી—હા લીધી.

(૧૮). મરતી વખતે કોને દણુ હતું કે રમણનવાગ વખતે મારા હાથ નતામી જ્યાર રાજવા. જોનનું આ વચન હોયને એક મેરવાએ ક્યુ કે—

ક્યુ કારે પુત્ર કલન પી, ક્યુ કારે કસલુ વાડી,
એકલા આખો એકલા જાખો હાથ પત્ર બે અડી.

જર્જ—અરે ! પુત્ર, પી, ક-વા કલન છે ? ખલીયાડી કલન છે ? (અથવા આખી વાડી કલન છે ?) એકલા આખું છે ને બને હાથ પત્ર અડખે એકલા જનું છે

‘કમુ કર’ નો અર્થ ટોનીએ ‘કેનો હાય’ એમ કર્યો છે અને શાસ્ત્રીએ ‘યુ કર’ એમ કર્યો છે. ‘પુત્ર કલત્ર’ એ બંનેને સંબોધન માન્યો છે અને ધી એટલે કન્યાને બને બૂલી ગયા છે. કમુ કર-સ કસ્ય કરક, ધી-પુત્રી જુઓ ઉપર નં. ૧૧ કરસણ-ખેતી યા કૃત્મન-આખી (શાસ્ત્રી), આમખો, જામખો=ટોનીએ આવું છું, જાઉં છું એમ અર્થ કર્યો છે. ખે-એજ શબ્દ ગૂજરાતીમાં વપરાય છે.

(૧૯). સિદ્ધરાજ જયસિદ સમુદ્રકિનારે દરતો હતો. એક ચારણે તેની સ્તુતિની કવિતા કહી તેમાંથી એક મોરડો (૪) આપ્યો છે—

કો જાણુઈ તુલ નાહ ચિત, તુ હાલેષ ચક્રવર્ષ લઉ

લકહલે વાહમગ્ન, નિહાલઈ કરણુ કિત્ત

પાઠાંતર—કૌ, હાલતુ, લકહલે, ચક્રવર્ષ લહુ

અર્થ—મિદ્ધગતને સમુદ્ર તરફ ખેતો જોઈ ચાણુ કહે છે કે નાથ ! તમારા ચિત્ત (ની વાત)ને કોણ જાણે છે ? તું ચક્રવર્તી (૫૬) લઉં એમ ચાલે છે—ચાલ કહે છે—એવી ચેષ્ટા કરે છે, કર્ણનો પુત્ર (સિદ્ધરાજ) લકા ફલને (લેવા માટે) વહાણનો માર્ગ નિહાળે છે.

હાલેઈ—હાલે છે—ચાલે છે (મ જ ધાસ્યતિ, શાસ્ત્રી) લઉ—લેવા (સ લખ્ધુ, શાસ્ત્રી) લંકહલે—લકા ફલને વાહુ—વહાણનું ચાલવું. કરણુકિત્ત—કર્ણુપુત્ર ગજસ્થાની કણ્ણોત પિતાના નામના ગૌરવથી પુત્રને સંબોધન કરવું એ ચારણ કવિતા (ડિંગલ)નું પ્રસિદ્ધ લક્ષણ છે.

(૨૦) સિદ્ધરાજ જયસિદે વર્ધમાનપુર (વઢવાણ)ના આબીર ગણુક-રાણા ૨૪ નવધન પર ચડાઈ કરી અને કિલ્લાની દીવાલ તોડી તેને દ્રવ્યની વાસણિયો-વાસડીઓ (ચેલીઓ)ના મારથી મારી નાખ્યો.

૩૪ ગિરનારના ચૂડાસમા ચાલેવાની રાજવલીમા કેટલાય નવધણુ નામના રાજાઓનો ઉલ્લેખ છે સંલક્ષિત છે કે તે ચોથો નવધન હોય અને ખેંગાર તેનું ઉપનામ હોય ક્ષેત્રસે રાસમાલામાં ખેંગારને નવધનનો પુત્ર કહ્યો છે. ખેંગાર અને નવધન એ નામ આ રાજાઓમાં અનેક વખત આવ્યાં છે.

નવખનથી રાણી રાણકોવીનું શોકવાળાં એ છે કે—

સાઈ નહીં કરાણા કુબાઈ નાકુલાઈ ધ
સાઠ સાઠ પડૈરિહિ પ્રાણુઈ વાસનારિ હોમીઈ

પામતર—સગર, નહિ રાણ, ન કુબાઈ ન કુબાઈ સઈ, પણ
કિન વાસનારિ હોમીયા.

અર્થ—હે સખિઓ ! તે રાણે પણ નથી, (અમારું) કુલ પણ
હવે નાકુલ (—નીચકુલ) છે (કે) સગી ખેગરની સાથે પ્રાણેને વૈશ્વનાર
(અગ્નિ)માં હોમું છું.

સાઈ—સાગરો—સખિયો, હ—અશુભના સાઠ—સગી પ્રાણુકઈ—
પ્રાણને વાસનારિ—વૈશ્વનારમાં—રાજરથાની વૈશ્વનાર, હોમીઈ—હોમું
છું, હોમીયા—હોમ્યા.

(૨૧) રાણા સખે વાલુયા, નેસસુ નાકુડ ચેડિ

કાઠ વલુનકુ ખાઈનિલ અમીયા અઢ દેડિ.

અર્થ—સર્વ રાણાઓ (નાના) વાલુયા છે જૈસલ (સિદરાન
વળસિહ) વડે શોક છે શુ વાલુનકુ—વેશર અમારા અમી હો—નીચે
(તેણે) માંડ્યો છે

(દેખીએ ઉપરાઈનો અર્થ એમ થયો છે કે વાલુયાના બધાની
કેવી રીતે શોખા થઈ ? અમારો અઢ નીચે પડી ગયો.)

સખે—સ સર્વે બાકુઈ—વડા—ઓરો વલુનકુ—શુઓ સડેસ
હઈ ન ૧ મા, માડીબસી—શુઓ માલુયા ન ૧૪માં અમીયા—
અમારા શુઓ ન ૧ હોડિ—હો—નીચે. પળળી દેડ, નેમકે બેર નેક
સખ હે (સમજાવળી).

(૨૨) તઈ મડુઆ ગિતનાર, કાઠ મલિ અસર પરિ

મરીતાં પડૈર, એક સિદર ન દલિઈ

અર્થ—હે અમા—ગુર (જળરા) ગિતનાર (વર્તન) ! તે મનમાં
શુ અસર પડ્યો હતો કે ખેગરને ખાસી વખતે (પેલાનું) એક ટિખર
જલુ દાનું—પાપું નહિ ? (કે નેથી રાત્રી અવગ્યા બેઠે જા મારા રથ

મીના દુ ખમા તારી સહાનુભૂતિ જાણી લેવાત, જેવી રીતે શોકમાં ભૂષણ ઉતારી નાખવામા આવે છે તેમ)

તઈ—તે ગડુઆ (સ -ગુરક) ભારે-મોટા મારીતાં-મારતા (ભાવલક્ષણ-ભાવપ્રયોગ) સિહુર-શિખર ઢાલિઉં-ઢાળ્યુ, નીચે પડ્યુ.

(૨૩) જૈસલ મોડિ મવાહ, વલિ વલિ વિરપ ભાવીયઈ

નઈ જિમ નવા પ્રવાહ, નવધણુ વિણુ આવધ નહિ

પાઠાંતર—વરણુ ભાવીયઈ, નવયણુ વિન આવૈ નહિ

અર્થ—જૈસલ (જયસિહ)ના મર્દન કરેલો મારો વાસ-મારૂં ઘર વળી વળી-ફરી ફરીને વિરપ જણાય છે જેમ નદીમા નવો પ્રવાહ નવધન (નવો મેઘ-ખીજ બાળુએ રાણો નવધન) વગર આવતો નથી તેમ.

‘ જૈસલ મોડિ મવાહ ’ નો અર્થ ટોનીએ એવો કર્યો છે કે ‘ જૈસલ, આસુ પાડમા ’ શાસ્ત્રીનો અર્થ પણ સતોપદાયક નથી એ અર્થ થઈ શકે કે જૈસલનો મોડેલો-તોડેલો (અમારી રાજ્યરૂપી નદીનો) પ્રવાહ ખરાબ લાગે છે, કારણકે ક્યા નવધનથી થનારો નદીના પૂરનો સુંદર પ્રવાહ અને ક્યા ખીજના પરાક્રમથી તોડેલો પ્રવાહ ?—નવધનનો અર્થ બને બાળુ લાગુ પડે છે.

મોડિ-મોડીને-મર્દવાતુ મવાહ-મદનવાસ મારૂં ઘર (શાસ્ત્રી), ગુલેરીજના નતે એમ લેવું જોઈએ કે જૈસલ-મોડિમ-વાહ=જૈમલનો મોડેલો વામ યા પ્રવાહ વલિ વલિ-ફરી ફરી, નઈ-નદી સુરવરનઈ (તુલસીદાસ)

(૨૪) વાઢી તો વઢવાણુ, વીસારતા ન વીસરઈ

સોના સમા પરાણુ, ભોગાવહ પછ ભોગવીઈ

પાઠાંતર—વાઢી તવઈ વઢવાણુ, સૂના, તઈ, ભોગિઆ

અર્થ—હે વઢવાણુ (વર્ધમાન) શહેર ! તુ (શત્રુઓથી) વઢાય છે-કપાય છે તો પણ વીસારતા પણ વિસરતુ નથી. (હું મારો) સોના જેવા ભોગાવાને (નદીનું નામ) પ્રાણોનો ભોગ આપીશ (અથવા હું ભોગાવા ! હું તને તેનું ભોજન કરાવીશ).

પૂર્વાર્દનો દોનીએ કરેલો અનુવધ-તે (નવખન) ના વધારેના નવ-
વધ (તેને) વીસારતાં જણ નહિ વીસરશે.

વાહી—સ રૂપ પાતુના એ અર્થ છે—વધતું અને વધતું—મધતું
વધતું એ સખ જૂનરાત્રીમાં વધરાય છે તેવો સખ હિંદી કે મરાઠીમાં
નથી. વીસારણ—જૂઠાણું છે વિસ્મર મધતું જરૂરી વીસરતું સમા-
જરોજર સરખા લોભાવલું—લોભાવતા નામની નદી જેને હાથ ભેગાવે
કહે છે પછીમાં.

આ સોરઠજોખાં જ્યાં જ્યાં નવખન તથા જે અર જતેને જોખ
માનવામાં આવ્યા જણાય છે

અકરણ પ મુ

પ્રભાતે ચિતામણિમાથી હિંદાહરણે (અનુસંધાન)

(૨૩). હોમ્મની માતાના ઉત્તર કબે કરતી વખતે કાંઈ કનિષ્ઠએ વિખ-
ન—મનુ અપમાન કર્યું આથી કોપિત થઈ હોમ્મકણએ માળવામાં ચાલું
નાંખી પડેલા રાજ્ય કુમારપાળની પાસે આવી ઉત્થન મત્રી અને રાજાને
ચેતાવે પદસ્થિત કરાવે. હોમ્મ કે કણ કે

આપણુ પણ પ્રભુ હોમ્મ કણ પ્રભુ કીર્તિ હાથે
કમળ કરિયા માણસક બીજાઉં મામુ ન જાણિ.

પાંડાતર—કણ કરેવા માણસક.

અર્થ—કનિષ્ઠ આપ સમય થાઓ કનિષ્ઠ (કાંઈ) સમર્થને હાથમાં
કરે. મનુષ્યેનાં કાર્ય (સિદ્ધ) કરવા બીજાને માર્ય નથી

આપણુ—આપ પાછા—જાણવા—યા. દોષ્ઠિ—દોષે કાંઈ-કે વા
બીજાઉં—બીજા. હાંદીમાં દસરો એમ બુદ્ધો સખ છે મામુ—મમુ,
મામ આશિષ—અશિષ (સ અશિષ) જૂનરાત્રીમાં ન મળેને નથી એ
૨૫ થયું છે રાજરથાનીમાં મુ આપ ન સાચ એકબે કણ છે નહિ

મીના દુ ખમા તારી સહાનુભૂતિ જાણી લેવાત, જેવી રીતે શોકમાં ભૂષણ ઉતારી નાખવામા આવે છે તેમ)

તઈ—તે ગડુઆ (સ -ગુરક) બારે-મોટા મારીતાં-મારતા (બાવલક્ષણ-ભાવપ્રયોગ) સિહુર-શિખર ઢાલિઉં-ઢાળ્યુ, નીચે પડ્યુ.

(૨૩) જૈસલ મોડિ મવાહ, વલિ વલિ વિરપ ભાવીયઈ
નઈ જિમ નવા પ્રવાહ, નવધણુ વિણુ આવધ નહિ.

પાઠાંતર—વરણુ ભાવીયઈ, નવયણુ વિન આવૈ નહિ.

અર્થ—જૈસલ (જયસિહ)ના મર્દન કરેલો મારો વાસ-મારૂં ઘર વળી વળી-ફરી ફરીતે વિરપ જણાય છે જેમ નદીમા નવો પ્રવાહ નવધન (નવો મેઘ-ખીજ ખાળુએ રાણો નવધન) વગર આવતો નથી તેમ.

‘ જૈસલ મોડિ મવાહ ’ નો અર્થ ટોનીએ એવો કર્યો છે કે ‘ જૈસલ, આસુ પાડમા ’ શાસ્ત્રીનો અર્થ પણ સતોપદાયક નથી એ અર્થ થઈ શકે કે જૈસલનો મોડેલો-તોડેલો (અમારી રાજ્યરૂપી નદીનો) પ્રવાહ ખરાબ લાગે છે, કારણકે ક્યા નવધનથી થનારો નદીના પૂરનો સુંદર પ્રવાહ અને ક્યા ખીજના પરાક્રમથી તોડેલો પ્રવાહ ?—નવધનનો અર્થ ખતે ખાળુ લાગુ પડે છે

મોડિ-મોડીને-મર્દધાતુ મવાહ-મદનવાસ મારૂં ઘર (શાસ્ત્રી), ગુલેરીજના મતે એમ લેવું જોઈએ કે જૈસલ-મોડિમ-વાહ=જૈસલનો મોડેલો વાસ યા પ્રવાહ વલિ વલિ-ફરી ફરી, નઈ-નદી. સુરવરનઈ (તુલસીદાસ)

(૨૪) વાઢી તો વઢવાણુ, વીસારતા ન વીસરઈ

મોના મમા પરાણુ, ભોગાવહ પછ ભોગવીઈ

પાઠાંતર—વાટી તવઈ વઢમાણુ, સૂતા, તઈ, ભોગિઆ

અર્થ—હે વઢવાણુ (વર્ધમાન) શહેર ! તુ (શત્રુઓથી) વઢાય છે-કપાય છે તો પણ વીસારતા પણ વિસરતુ નથી (હું મારો) સોના જેવા ભોગાવાને (નદીનું નામ) પ્રાણોનો ભોગ આપીશ (અથવા હું ભોગાવા ! હું તને તેનું ભોજન કરાવીશ).

છત્રી કહે છે કે એ યતિ (એ યત્) વાણીને મુખમાં રાખનારો છે તેથી (શેકની બહેબાઈથી) હું મરું છું તો હેમચરિથી જની (હેમચરિ આ બાણી) તે જાણી જઈ તેથી ને કપર (સમર્થ) છે તે યતિ છે યતિત જાણીવાન નથી.

સચ્ચિવવર્ણિ મુદ્દકાણિ—મુખ (સ)—અભૂતિ, અપદિ એવર્ધ—
એ એવો બરઈ—મરું—મરેલું, ઇસસ્તે—કપર રતે ? (સ) કહ જણ પ્રેમ કરતાં, બાણિ—(સ કપર બાણ) બના—મુખ રીતે સમસ્થાની—જાને.

(૨૮). આ આરણ્ય તો મેસી અથે. એટલામાં કુમારપદસ નિકરમાં આરવીના વખતે મહારાજ કુમારપદ આજ્યા અને તેણે વચ્ચામ ક્યાં એટલે હેમચરિ તેની પીઠ પર લાગ રાખ્યો. બાણમાં બીજે આરણ્ય બોલ્યો—

હેમ વચ્ચામ કર મરઈ નહ બચ્ચાખૂ રિહિ,

જેવં પદ લિહી મુદ્દ તાંક ઉપદરી સિદ્ધિ

પાઠાવત—જિહ બચ્ચુ પ્રુપરિહિ, ને મ પદ લિહિ મુદ્દ તાંક ઉપદરી સિદ્ધિ.

અર્થ—હે હેમ । તમારા લાગ જેના પર મરે—રાખે તેની તે અચ્ચો જાય તેવી રિહિ થાય છે અને જેનું મોં નીચે હોય છે (પા ૭ નીચા મેંથી (આખ્યા પમ) જાણે છે) તેને આપે સિદ્ધિની બેટ ફરી. આ અર્થ જાણી અને ટાંકી એ જાનેના કરતાં જુદો છે અને તેઓના અર્થ સંતોષાયા નથી. આરણ્ય કુમારપદની અચ્ચો ઉપગમે તેવી સપતિને હેમચરિની પીઠ પર લાગ રાખ્યો અને સિદ્ધિની બેટને નીચા મેંથી પમમા પ્રજ્ઞમ કરવાનું કારણ માને છે આ વિરોધાભાસ જણ દેખાય છે કે મો નીચુ અને સિદ્ધિ ઉપી (ઉપદરી). કવિની આ વક્તિ પર રાજ પ્રમન્ન થયો અને તેનો કોટો ફરી ફરી બેઠવડાવ્યો. જ્યારે વર બોલીને આરણ્ય રિવાજ પાસે બૂલવ્યો પેં અપિતકથી કયું કે મું દરેક પાના લાગ આપણ ? રાત્રીને જણ લાગ આખ્યા. આ

(૨૬). એક દિવસ હેમચંદ્ર કુમારપાલ વિહાર-મંદિરમાં કપર્દી નામના પડિતના હાથની સહાય લેવાતી હતી ત્યાં નાચનારીના કચુકની દોરી પાછળથી ખેંચીને બાધવામાં આવતી હતી તે પર કપર્દીએ એક દોહાનો પૂર્વાર્દ્ધ કહ્યો અને તેજ વખતેજ હેમચંદ્રે તેની પૂર્તિ કરી કે —

સોહગીઉ સહિ કચુક, જુત ઉતાણુ કરેઈ

પુટ્ટિહિ પચ્છઈ તરણિયણુ, જસુ ગુણુ ગહણુ કરેઈ.

અર્થ—સુહાગણીને (યા સુહાગ-સૌભાગ્યને) પણ સખીઓ કચુક-કાચળીથી યુક્ત-સાથે ઉત્તાન (ઉંચો) કરે છે જેના તરણિજન પીઠ પાછળથી ગુણુ ગ્રહણુ કરે છે. જેના ગુણોનું પાછળથી ગ્રહણુ (કચન) કરવામાં આવે તે અવશ્ય ઉંચો (મોટો) હોય છે અહીં ગુણુ પર શ્લેષ છે. (૧) ગુણુ એટલે દોરો અને (૨) ગુણુ એટલે સદ્ગુણુ

—સોહગીઉ-સૌભાગ્યવતી પણ-સુહાગણુ. હિ-સુહાગન. પુટ્ટિહિ-પીઠથી, પુટ્ટે (પૂઠ) થી સ. પૃષ્ઠ ઋની ઉ શ્રુતિપર ધ્યાન રાખવું. પીઠ પાછળ-હિ પીઠ પીછે, રાજસ્થાનીમાં રૂઢિ પ્રયોગ પૂઠ પીઠે વપરાય છે પચ્છ-પછી-પાછળ મારવાડી પાછે. કરેઈ-કરે

(૨૭) સોરઠના બે ચારણુ 'દુહાવિદ્યા'માં સ્પર્ધા કરતા અમલુહિલપુર પાટણમાં આવ્યા શરત એવી હતી કે જેની રચનાની હેમચંદ્ર વ્યાખ્યા કરે તે ખીજને હારેલો સમજે હેમચંદ્ર મળતા એક એ સોરઠો બોલ્યો કે —

લલિતવાણિ મુહકાણિ ધયધ ભાગી મુહ બરઉ

હેમસૂરિ અચ્છીણિ જે ઇસરને તે પડિયા

પાઠાંતર—પયધ, મરઉ, સૂરિઆ છાણિ.

અર્થ—આ ભાગી (ભાગ્યશાલી હેમચંદ્ર) તું મુખ લક્ષ્મી અને સરસ્વતી બનેના મુખથી બરેલું છે, એવા હેમસૂરિ જેના પર છાના છાના કંઈક પ્રેમ કરે છે તે પડિત ચર્ધ જાય છે

આ અર્થ કંઈક ખેચીને કર્યો છે કારણુ કે સોરઠો અપ્રજ નથી. શાસ્ત્રીએ એક પાઠાંતરનો જૂદો અર્થ આપ્યો છે કે જે તદ્દન અવગો છે.

હદમી કહે છે કે એ યતિ (એ યાત્રી) વાણી મુખમાં રાખનારો છે તેથી (શાકની અદેખાલથી) કુ મરૂ કુ તો હેમચરિયા બની (હેમચરિ આ જાણિ) તે જાગી ગઈ તેથી ને ઇખર (સમર્થ) છે તે પદ્ધિ છે પદ્ધિ લક્ષ્યગાન નહી.

સચ્ચિવાણિ મુદ્દકાણિ—મુખક (સ)—અમૃતિ, આદિ. એવર્ધ—એ એવો વાર્ધ—મરૂ—મરૂ, ઇસરતે—ઇસરતે (સ) કષ્ટ જલ પ્રેમ કરતાં, જાણિ—(સ કષ્ટ જલ) બની—મુખ રીતે, રાજરજની—અને

(૨૮). આ ગાયકુલો જોતી ગયો, એટલામાં કુમારજીસ વિહારમાં આત્મીના વખતે મહારાજ કુમારજીસ આજ્ઞા અને તેણે પ્રણામ કરી એટલે હેમચરિયા તેની પીઠ પર હાથ રાખે. આટલામાં જીલો ચારણ બોલે—

હેમ વૃક્ષલા કર મરૂ જાલ અચ્ચે રિદિ,

જેવં પદ લિહા મુદ્દ તાંલ કોપદરી સિદિ

પાઠાતર—જિહ્વ અચ્ચુ પુષરિદિ, ને ચજ્જ લિહા મુદ્દ તાંલ કોપદરી સિદિ.

અર્થ—હે હેમ ! તમારા હાથ જોના પર મરૂ—રાખે તેની તે અચ્ચે જાપ તેરી રિદિ થાય છે અને જેનું મો નીચે હેમ છે (થા ને નીચા મોથી (આપનાં પમ) થાય છે) તેને આપે સિદિની ભેટ કરી. આ અર્થ જાણી અને જાણી એ જાનેના કરતાં જુદો છે અને તેજોના અર્થ સંતોષાયક નથી. ચારણ કુમારજીની અજ્ઞા ઉપગમે તેવી સપ્તિને હેમચરિયા પીઠ પર હાથ રાખે અને સિદિની ભેટને નીચા મોથી પગમાં પ્રણામ કરવાનું કારણ માને છે આ ચિરંજીવના પલ્લુ દોષ્ટ રહે છે કે મો નીચુ અને સિદિ ઉચી (ઉપદરી). કવિની આ ઉક્તિ પર રાજા પ્રસન્ન થયો અને તેનો દોષ્ટ ફરી ફરી બોલાવતાં. જલુ વાર બોલીને ચારણે, શિવાજી પાસે બૂલવતી પેઠે અધિરાજી કહ્યું કે શુ ફરેક પદ્ધતિ લાખ આપણાં ? રાજાએ જલુ લાખ આજ્ઞા. આ

કહાણી અધૂરી છે, હેમચન્દ્રે કોઈને વખાણ્યો નહિ. ખતેની હોડનું શું થયું તે જણાવ્યું નથી.

તુહાલા—તમારા, પબખી તુહાલા, જુઓ ન ૧ જાહ-જેમા, જ્યાં અમર-અમર-અત્યદ્યુત-જુઓ ન ૬ અને ૧૩ જે ચપાહ-જે ચપાવે છે (પગને) પગચાળી કરાવે છે ગજમ્યાની-પગચાળી જેવ-જેના પાહ-પગમા હિંદુ-હુદા-નીચેના જુઓ ન ૨૧ ઉપહરી-ઉપહાર દેવાયેલી (સ ઉપહૃતા) અથવા ઉપરની, ઉંચી

(૨૯) જ્યારે કુમારપાલ શત્રુજય તીર્થમા ગયો ત્યારે ત્યાં એક ચારણને પ્રતિમા મમક્ષ નીચેનો મોરડો નવ વાર ખોળતા તેને નવ હજાર આપ્યા.

ધક્કહ કુલ્લહ માટિ દેઅઈ સામી મિદ્ધિ સુહુ

તિણિ સિઉ કેહી સાટી ભોલિમ જિણવરહ.

પાઠાંતર—દેવઈ સિદ્ધિ સુહુ .કેહિ સાટિ કટિ(રિ ?), ૨ ભોતિ (સિ ?)મ, તિણિસિઉ.

અર્થ—એકજ કુલને માટે સ્વામી સિદ્ધિસુખ (અથવા સર્વ સિદ્ધિ) આપે છે, તે પ્રમાણે (તેથી) હું જિનવર ! આપ શા માટે (એટલા) ભોળા છો ? યા જિનવરનું આટલું ભોળપણ કેમ છે ? ટોનીએ ‘તિણિમઈ’નો અર્થ કર્યો છે કે ‘આ નિશ્ચિત છે (તનિશ્ચિત !) આ માટે જિનવરને કદી પણ ન ભૂલી જાઓ.

માટિ—માટે. આ શબ્દ ગૂજરાતીમાજ વપરાય છે હિં મા લિયે, ખાતિર એમ જૂઠ્ઠા શબ્દ છે. તિણિ સિઉ—તેથી (આ કારણથી) (સ તનિશ્ચયા-શાસ્ત્રી) ને પ્રકારે કેહી સાટી-કેના સાટે-માટે. સાટે, સટે ગૂજરાતીમા વપરાય છે દેખો ન ૫ કેને મદ્દે ભોલિમ-ભોળપણ

(૩૦) કુમારપાલનો ઉત્તરાધિકારી અને ભત્રીજે અનુવંશી ધણો નિર્દયી હતો જેનોપર જેટલી તેના પૂર્વજેએ ભલામ કરી હતી તેટલો અત્યાચાર તેણે કર્યો હતો તેણે ચુટી ચુટીને વિદ્વાનો ને પ્રધાનોને માર્યા.

પ્રકૃત શમ્યકે સો મથ બનાવ્યો હતા તેને તપેલા તાંબાપર ચઢવી દોષા, નીચેનો દોઢો કબી ઇંતથી પોતાની છબ કાપી વેંટનાથી તેઓ મરણ પામ્યા.

મહિવીશ્વ સચરાચરક, જિણુ સિરિ કિણુ પાથ

તસુ અધમણુ ક્ષિસરક, હોઠત હોઠ ગિરાય.

પામતર—જિણુ સિરિ કિણુ, ક્ષિસરસુ, હોઠત હોઠ, ગિરાય.

અર્થ—મહી-પૃથ્વીના પીઠ પર નેણે સચરાચર સર્વ (જૂનમ્મ)

ના માથે પમ મૂક્યો તે કિન્નર (સર્પ)નો અસ્ત થાય છે ને મનાઈ તે લાગે કાંતે પણ થાય છે

મહિવીશ્વ—મહીપીઠ (માં બચવા ના) પીઠ-સ પીઠ કિ પીઠ સચરાચરક-માં બચવા ના જિણુ સિરિ કિણુ પાથ-સા-શ્ચીએ એવો અર્થ કર્યો છે કે નેણે માં પ્રાપ્ત આપી (૧) તસુ-તેને અધ્યમણુ-સ અસ્તમન બાકમણુ બાકમણી કિયા (પશિમ કિયા) રાજસ્થાની બાંધણી. હોઠત-મવિતબ્ધ. એવા ચરણનો અનુવાદ મનીએ કર્યો છે કે ચુ પડે છે અને પહોં કાળ સુધી થશે

(૩૧). સિદ્ધસેન કિણરને કેતકસર ગામ નામ એક જલવાદી અંગે, તેણે રાખી કાઢી મારી સાથે વાત કરો સિદ્ધસેન કાઢી નમરમાં આવે ત્યાં પુસ્તકની મધ્યસ્થ હતી. જલવાદીએ કાઢી આ એવાગીઆન સખ્ય છે તેઓજ નિર્ણય કરી આપશે. સિદ્ધસેન સરજૂતમાં કહે કાઢી પણ જલવાદીએ એક ગાથા કહી કે ને સામગી એવાગીઆને કાઢી કે તમે છાંપી મથા બીજી કહ તે જાણે નહિ તે ગાથા આ છે કે -

નરિ મારીવથ નરિ મોરીવથ પરદારમણુ નિચરીવથ

યોવા વિરુ યોવ દામવથ હમ અગ્નિ દમમથુ જામવથ.

અર્થ—મારીએ (દિમા કરીએ) નરિ, મોરીએ નરિ પરદાર-

મમન-પરમીમમન નિચરીએ-હાડીએ યોગથી પણ યોગ થાન રાખે-એમ સમમાં કાઢી (અર્થ) રાખે

કહાણી અધૂરી છે, હેમચન્દ્રે કોઇને વખાણ્યો નહિ. ખતેની હોડતુ શું થયુ તે જણાવ્યુ નથી

તુહાલા—તમારા, પંજાબી તુહાડા, જુઓ ન ૧ જાહ-જેમા, જ્યા અચ્ચ-અભૂ-અત્યદ્ભુત-જુઓ ન ૬ અને ૧૩ જે ચપહ-જે ચપાવે છે (પગને) પગચપી કરાવે છે રાજસ્થાની-પગચપી જેવ-જેના પહ-પગમા હિફૂ-હુહા-નીચેના જુઓ ન ૨૧ ઊપહરી-ઉપહાર દેવાયેલી (સ ઉપહૃતા) અથવા ઉપરની, ઉંચી

(૨૯). જ્યારે કુમારપાલ શત્રુજય તીર્થમા ગયો ત્યારે ત્યા એક આરજુને પ્રતિમા સમક્ષ નીચેનો સોરડો નવ વાર ખોલતા તેને નવ હજાર આપ્યા

ધક્કહ કુલ્લહ માટિ દેઅઈ સામી સિદ્ધિ સુહુ

તિણિ સિઈ કેહી સાટી ભોલિમ જિણુવરહ.

પાઠાંતર—દેવઈ સિદ્ધિ સુહુ...કેહિ સાટિ કટિ(રિ ?), રે ભોતિ (લિ ?.)મ, તિણિસિઈ.

અર્થ—એકજ કુલને માટે સ્વામી સિદ્ધિસુખ (અથવા સર્વ સિદ્ધિ) આપે છે, તે પ્રમાણે (તેથી) હું જિનવર ! આપ શા માટે (એટલા) ભોળા છો ? યા જિનવરનુ આટલું ભોળપણુ કેમ છે ? ટોનીએ ‘તિણિસઈ’નો અર્થ કર્યો છે કે ‘આ નિશ્ચિત છે (તનિશ્ચિત !) આ માટે જિનવરને કદી પણ ન ભૂલી જાઓ.

માટિ—માટે. આ શબ્દ ગૂજરાતીમાજ વપરાય છે હિ માં લિયે, ખાતિર એમ જૂદા શબ્દ છે તિણિ સિઈ—તેથી (આ કારણથી) (સ તનિશ્ચયા-શાસ્ત્રી) તે પ્રકારે કેહી સાટી-કેના સાટે-માટે. સાટે, સટે ગૂજરાતીમા વપરાય છે દેખો ન પ કેને અલ્લે. ભોલિમ-ભોળપણુ

(૩૦). કુમારપાલનો ઉત્તરાધિકારી અને બત્રીને અન્યપાલ ધણેા નિદંચી હતો. જૈનોપર જટલી તેના પૂર્વજેએ બતાઇ કરી હતી તેટલો અત્યાચાર તેણે કર્યો હતો. તેણે ચટી ચટીને વિદ્વાનો ને પ્રધાનોને માર્યા.

બીજો પ્રસંગ એ છે કે એક સમય હેમચંદ્રે કપડાં મૂકી પૂજ્યું કે તારા હાથમાં શું છે ? તેણે ત્યાગ આપ્યો કે હરકાઈ (૧૮૨૩). એટલે હેમચંદ્રે પૂજ્યું કે શું હવે પણ ? કપડાંએ તેમનો આગ્રહ સમજી કપડું કે નહીં, હાથમાં શા માટે ? અતથી આદિ કંઈ મળે ને માત્રા (પત્ર)માં વધ્યો. હેમચંદ્રે તેની ચાતુરીપર ખુબ પ્રસન્ન થયા. ખંડી સગળણુ કે મેં હરકાઈ નો ભર્ષ હ રાધ એટલે હ ભર્ષાનું હાર રડે છે એમ લાગી પૂજ્યુ હતું કે શું હાર હવે પણ રડે છે ? કપડાંએ ઉપર આપ્યો કે પટ્ટેઈ તે વસ્તુ માથામાં બેસે હતો, હવે આજના નામમાં નમન વસ્તુ થયો અને તે એટલે હ ન રજા પણ સાથે એકદની માત્રા થયો થયો—નેથી હવે શા માટે રડે ?

૨૩૬ આ નિબંધિવામણિમાંથી ઉપરેલા અવતરણે વર્તેરમાં ને બિનિદાસિક વાળેનો કાલેજ કપો છે તેના સમય સમજવા માટે તેના સવનુ અવ ત્યુવવામાં આવે છે—

વિ. સ. ૬૫ થી ૧ ૦૦ માં રાજસેનરનો લખેલો અરજી, બૂન માત્રા-પૈતાબી, અને સીરસેનીનો દેવવિજય સ. ૧ ૨૬ થી ૧ ૫ વચ્ચેના સમયમાં જરમર રાજા મુંજનો રાજ્યભિત્તે, સ. ૧ ૫ થી ૧ ૫૪ ની વચમાં મું / મું મું અને બોલ્યો સમ્યક્ભિત્તે—

પાપકુલ કેલ વિશેષ પ્રકારના હાતી સહ્ય હતી ભરણ કે સિદ્ધિજી અલક્ષિહનો પિત્ર કહ્યું (મોઘા કહ્યું) અપારે સીમવાવનાં રજન મળ્યું થયો હતો ત્યારે પ્રવિણા કી હતી કે પાપકુલ હાથ, વડા આદિત્વ નામનાં કુલક અને શી વિદ્યક નામનાં અગ્ર (જાનુભાષ) પદેરી રજન કીલ (હાલ પ્રમથ પદ ૪ ૫ ૫) સેલક ના અર્થમાં સરેલ રહેલે જાલ કમરવાવના રાજવિલકનું વલુન તેમ પ્રમથમાં (જર ૩૪ ૫ ૧) છે તેમાં બિલ ૨૫૪ પશ્ચિ બીલ છે કે મુજાનાં મિતિદા સિદ્ધા તસ્ય પીપેં અપન્નિપદા (?) બીજાતા રાજા સમગ્રીશ્વર્ય વૃદ્ધિ સજ પતિસ્મ —જદો સેવિલ ને સેર બે, અવ દોલ સાં છે. સંધવિન છે કે અવ 'સેલક'ને વળુ દોલ (સન્નસીર્થા કહે બે 'સેલક' જાણી થયો દોલ બેલ મોઘાસ રીતે લામે છે મી. ૬ ને)

નવિ-નમઅપિ, થોવા-થોડા (સ-સ્તોક) ગૂજરાતી તેમજ હિંદીમાં થોડામાં તે 'ડ' આવ્યો છે. દાખ્યર્ધ-દ્ધએ સગ્ગિ-સ્વર્ગમાં, ટગમગુ-ટગમગુ-ગૂજરાતીમાં વપરાય છે ને તેના જેમતેમ, મુશીબતથી, ધીમે ધીમે-ડગમગુ એ અર્થ છે હિંદીમાં ઝટપટ એવો અર્થ કરે છે.

૨૩૫-(૩૧૬) પ્રબંધ ચિંતામણિમાં જેટલી જૂની ગૂજરાતી-હિંદી કવિતા હતી તેનું વ્યાખ્યાન થઈ ચૂક્યું. એ પ્રસંગોએ તેમાં કંઈક ગદ્ય પણ આવ્યું છે અને તેની કથા રોચક છે તે માટે તેનો પણ ઉલ્લેખ અહીં કરવામાં આવે છે. કુમારપાલના મત્રી માહ આંખડે કોકણના રાજા મલ્લિકાજનું ને જીતીને તેના માથા સહિત બીજી જે ભેટ રાજા સામે રાખી તેની સૂચીમાં સસ્કૃત સાથે કંઈક દેશભાષા પણ આપી છે તે એ છે કે શૃંગારકોડીસાડી (શૃંગારકોટિ સાડી) માણિકુડિ પખે-વડઉ-(માણિક નામ પખેવડા-પક્ષપટ, દુપટ્ટો યા ઝોઢણી. પછેડો. આ શબ્દ કાઠીઆવાડમાં તેમ રાજસ્થાનમાં વપરાય છે), પાપખઉ હાર (પાપક્ષય હાર), મૌક્તિકાનાં સેડઉ (સેડો ?=સેટક, સેર ગૂજરાતીમાં છડો-મોતીનો છડો બરાબર વપરાય છે). ૩૫

૩૫ પ્રબંધ ચિંતામણિમાં એમ છે કે શૃંગાર કોડી સાડી ૧, મણિકુડિ પછેવડઉ ૨, પાપખઉ હાર ૩, સંયોગ સિદ્ધિ સિદ્ધા ૪, તડા (મુડા ?= તથા ?) હેમ કુલા ૩૨ સ્તથા મૌક્તિકાના સેડઉ ૬ ચતુર્દન્ત હસ્તિ ૧ પાત્રાણિ ૧૨૦ કોડી સાર્ક ૧૪ દ્રવ્યસ્ય ૬૬. (પૃ ૨૦૩) આ પ્રસંગના વર્ણનના જિનમંડનના કુમારપાલ પ્રબંધ (સં ૧૪૬૨ ના) માં ત્રણ શ્લોક આવ્યા છે તે પરથી અર્થ સ્પષ્ટ થાય છે —

શાર્દૂલ શૃંગા કોટ્યાભ્યા પટ માણિક્ય નામકમ્ ।

પાપક્ષયંકરં હારં મુક્તાશુક્તિ (=સેડઉ ?) વિષાપહામ્ ॥

હૈમાન્ દ્વાન્નિશતં કુમાન્ ૧૪ મનુભારપ્રમાણઃ ।

ષણ્મૂટકાં (=સેડઉ ?) સ્તુ મુક્તાનાં સ્વર્ણકોટીશ્ચતુર્દશ ॥

વિંદશ શત ચ પાત્રાણાં ચતુર્વન્ત ચ દન્તિનમ્ ।

પ્રવેત સેડુકનામાનં દરવા નવ્યં નવગ્રહમ્ ॥

—આત્માનંદ સલા ભાવનગરનું સસ્કરણ પત્ર ૩૬ પૃ ૨.

જની સુભાષિતવતી, અમિતશ્રિતો સુભાષિતસંદેહ અને કીર્તિપદસનું સદ્ગીતકર્ણમૃત એ મુખ્ય છે. પ્રાકૃત ભાષામાં હાલની ભાષાસંપત્તિમાં જૂન જૂન પુસ્તક તથા સ્ત્રીકવિઓની ભાષાઓ ભેળી કરેલી છે. અપરૂપ પ્રાચીન ગૂજરાતી સુભાષિતોનું જ્ઞાન મનુજ મર્ગદર્શિત છે. જે યોગ્ય સુભાષિતો મળેલાં છે તે પ્રજાપચિત્તામણિ, કુમારપદ્ય પ્રજાપ વગેરે ગ્રંથોમાંથીજ છે. પરંતુ નીચે આપેલા ગ્રંથો ઉપરથી અસુરો કે પ્રાચીન ગૂજરાતી સુભાષિતોના સમઠગ્રંથો છે. આ સમઠગ્રંથો એકજાજ ગૂજરાતીના નથી. પરંતુ તેમાં સંસ્કૃત પ્રાકૃત અને ગૂજરાતી એમ ત્રણે ભાષાઓની સુભિતો છે. આ સુભાષિતો સુભાષિતો તરીકેજ નહીં પરંતુ પ્રાચીન ગૂજરાતી તરીકે ભાષાવિવેકજ્ઞાનીને ગૂજરાતી ભાષાના વિજ્ઞાનના નિષ્ફળમાં ઉપયોગી થઈ પડે.

૧. અન્નપ્રસ્થાનક સંસ્કૃત કવિનામક છે. પરંતુ તેમાં કેટલીક પ્રાકૃત કૃતિઓ આપેલી છે. જ્યાં મળ્યાં ત્યાં યુનિસ્ક્રિપ્ત સુરિએ જીએ ગ્રંથ સ. ૧૨૫ ૭૭માં રચેલો છે. પ્રતીક નવીન હોયથી ભાષામાં ફેરફાર તથા અશુદ્ધિઓ થાય છે.

૨. સુક્રાંતસિ સંસ્કૃત, પ્રાકૃત, અને ગૂજરાતી સુભિતોનો સંગ્રહ છે. સંગ્રહ કર્ણાનું નામ તથા રચનાનો સમય આપેલો નથી. પ્રતિ આશરે ૩ વર્ષનો જૂનો હોય છે.

૩ ૧૬ માં સ્વતંત્ર્ય અવધાં લખાપેલા સિદ્ધચક્રમર્દિનસુક્રાંત પાંચમુંથી ગૂજરાતી સુક્રાંતો.

અ. જાનક કથાના સંવત ૧૧૫ ની અલ્પપ્રાસ રચાયેલું છે તેની અમી ખાતરી અસહ પુસ્તકોએજ કરી છે. આટલી જુની જન જુજરાતી(૧)ના નમુના થવા હોયતી થઈ પડેલી એમ અમારું માનવું છે. તે વખતની કિંકુ જુજરાતી અત્યંત મંદક સહેજ જુદી પડેલી હતી(૨)તે વજુ સંવત ૧૧૫૦માં ગુજરાતી લખાણ કરવામાં આવતું હતું તે માત્ર આપણે જાણતી જ નહીં. સમયનો નિષ્ફળ કરવામાં જરાતી છે. ને તેજા માટે જા દલાઈ આ જાનવાણમાં અજુને જુજરાતી સાહિત્યની જારી સેવા જાનવી છે એમ અમી માનવીએ જાણે.

તેની સાહિત્ય.

૧૦૩૬ મા મૂળરાજ સોલકીના હાથે કચ્છના રાજા લાખા ફૂલાણીનું માર્યા જવું સ. ૧૧૫૦ મા સિદ્ધરાજ જયસિંહનું ગાદી પર બેસવું સ. ૧૧૫૦ થી ૧૧૯૯ સુધીમા કોઇપણ મુમયે-સ. ૧૧૬૨ (૧) મા આબીર રાણા નવધનનું મૃત્યુ સ. ૧૧૯૯ સિદ્ધરાજ જયસિંહનું મૃત્યુ ને કુમારપાલનો રાજ્યાભિષેક સ. ૧૨૩૦ મા કુમારપાલનું મૃત્યુ સ. ૧૧૫૦ થી ૧૨૩૦ ની વચ્ચેમા-મોગે ભાગે સિદ્ધરાજના સમયમા હેમચંદ્રના વ્યાકરણની રચના. સ. ૧૨૪૯ મા પૃથ્વીરાજનું મૃત્યુ અને સ. ૧૩૬૧ મા પ્રબધચિતામણીની રચના

પ્રકરણ ૬ હું.

પ્રાચીન ૩૬ ગૂજરાતી સુભાષિતો.

૨૩૭ સ્વં ચિમનલાલ ડાહ્યાભાઈ દલાલ એમ. એ. નો આ નામનો લેખ ૧૯૧૪ ના મે માસના 'સાહિત્ય'મા પ્રકટ થયો છે, તે અત્ર આપવામા આવે છે.

૨૩૮ અંગ્રેજીમા સારા ચુટી કાઢેલા ગદ્ય તથા પદ્યોના મુશ્કેલો ધણુક બહાર પડેલા છે સસ્કૃતમા પણ આપણા પ્રાચીન વિદ્વાનોએ સારા સારા શ્લોકોના સંગ્રહ ગ્રંથો રચેલા છે જેમા શાર્દૂલચરની પદ્ધતિ, વલ્લ-

૩૬ જૂની ગૂજરાતી તથા મારવાડી ભાષાના અથગ અસ્ત્યાસી છંદો-લીના ડા એલ પી ટેસીટોરી જેમને બગાળાની એશીયાટીક સોસાયટીએ પોતાના સંગ્રહના મારવાડી તથા ગૂજરાતી પ્રાચીન ગ્રંથોનું સંશોધન કરવા બોલાવેલા હતા તેઓએ તેમના " Notes on the grammar of the Old Western Rajasthani with special reference to Apabhramsa and to Gujarati and Marwari " નામના Indian Antiquary Feb 1914 માના લેખમા આ ભાષાનું Old Western Rajasthani એક નામ આપેલું છે.

નખી ન મક્કાં બેસવું હસી ન પૂછઈ વત ।

તેહ પરિક્રમ ન જામ્ને રે હમડી નીસત ॥ ક્રિમ=કોઈ રીતે

૨ કે પડીયા કે પડીયા કે ગુરુઆ ગુરુધીર ।

નારી તે નઆવીયા ને કુંઈ આવનવીર ॥ (ન ૧ માંથી)

આની સાથે અનડ કથાનકમાનું નીચેનું સરખાવે.

ને પદિયાં ને પદિયા ને જમ ઉપર વદ ।

તે મલિલમ્ ફરીએ જામ ફેરવઈ થઈ ॥

૩ પાણી ખલું વિચેઈઈ કર ચોપા ન કૃતિ ।

નગ્નુલ જલુ સદેસઈ નિખલ કૃતિ નિ જાંતિ ॥

આની સાથે સરખાવે સુકતાવિભાનું

નિજવલ ઉવએસમ્ મુહીઆ જાતિ ન જાંતિ ।

પાણી ખલું વિચેઈઈ કર ચોપા ન કૃતિ ॥

૪ પાણ વેશા ઝાપડઈ ખમ્મલ મદિય દેહ ।

આપણા પોસઈ ચેરડી તઈ કિં સિંધી એહ ॥

જઈ ખમ્મખ્ખર સબલી અનુ નમ્મુ નિ ન માઈ ।

વાત કરવા માલુસલ યજાઈ રવણિ વિહઈ ॥

સરખાવે સુકતાવિભાના ધર્મોપમા તથા પ્રમાણ

ત્યાગના પ્રથમ સૂત્રો.

૫ સાહસીઆં હાંડી હવઈ નહુ કપર પુરસઈ ।

કળલ કુલસ રવણુમ્મ કલ્લસ પશ્ચિ નમ્મઈ ।

સીલ સુવણુ ન જલ જલુ વારાણસ નવિ રિહિ.

એકદર સહસ નિઝઈ બિહિ સાહસ તિહિ સિહિ.

(ન ૧ માંથી)

સરખાવે અનડ કથાનકમાના પ્રથમ બે સૂત્રો. (કે ને નીચે આપ્યા છે.)

આવા ઉદ્ધરસણે પશુજા આપી રાક્ષસ પરત વિસ્તારમયથી નહીં
આપતાં તેવાં સૂત્રો સરખાવી મેળવતુ વાચકને સોંપીએ છીએ.

૪ મન સ્થિરીકરણુ સ્વાધ્યાયની સ. ૧૫૬૪ મા લખાયેલી બખ્યા-
ક્ષરની પ્રતિના અતે આપેલા સૂક્તો.

૫ સૂક્તિઓના સગ્રહના પાંચ પાના-આ પ્રતીકને તાડપત્રની પેઠે
વચમા કાણુ પાડેલુ છે અને તે ૪૦૦ વર્ષ પહેલાનો લખાયેલો લાગે
છે તેમાં સસ્કૃત, પ્રાકૃત અને બહુ જૂની ગૂજરાતી સૂક્તિઓ છે

૬ સુભાષિત પત્ર ૬-સસ્કૃત પ્રાકૃત તથા ગૂજરાતી સૂક્તિઓ
આશરે ૧૫૦ આપેલી છે પ્રતીક ત્રણસે વર્ષ જેટલો જૂનો લાગે છે.

૭ સુભાષિતના ૨-૮ પાના સસ્કૃત, પ્રાકૃત અને ગૂજરાતી સૂ-
ક્તિઓ ઓછામા ઓછા બસે વર્ષ જેટલો જૂનો પ્રતીક લાગે છે.

૮ સુભાષિત પત્ર ૫-ઉપરના જેટલોજ જૂનો.

૯ સૂક્તાવલી—સસ્કૃત, પ્રાકૃત અને ગૂજરાતી સૂક્તિઓના સગ્રહ
પત્ર ૨-૯ સગ્રહ કર્તા અગ્રાત છે પ્રતીક લખ્યા સાલ સ. ૧૬૬૭.

૧૦ સુભાષિતોના પાના ૧૩ સસ્કૃત, પ્રાકૃત અને ગુજરાતી ૩૦૦
વર્ષથી પણ વધારે જૂના લાગે છે.

૧૧ એકલા પ્રાચીન ગૂજરાતી સૂક્તોનું એક પત્ર તેમા ૧૦૫
સૂક્તો છે. આ પાનું ઓછામા ઓછુ ૨૦૦ વર્ષ જેટલુ જૂનુ લાગે છે.

૧૨. છૂટક અસબદ્ધ પાના ૨૦૦ થી ૪૦૦ વર્ષ સૂધીના જૂના

૨૩૯ આ સર્વમાથી આપણને આશરે બધા મળીને ૫૦૦ સૂક્તો
મળી આવશે. જૂદા જૂદા સગ્રહોમાથી એકજ સૂક્તના અથવા એકજ
ભાવાર્થના સૂક્તોના જૂદા પાઠાતરો મળી આવશે

ઉઠાહરણતરીકે ૧ દિઠા જે નવિ આલવધ પુછ્છિ કુસલ ન વત્ત ।

તાહ તણુધ કિમ્ જામ્ધિ રે હીયડા નીસત્ત ॥

હસીય ન વયણે આલવધ કુસલ ન પૂછ્છિ વત્ત ।

તાહિ મદિરિ નવિ જામ્ધિ રે જીવતા નીસત્ત ॥

ન. ૧૦ ૩૦૦ વર્ષની જૂની પ્રતિમાથી.

આાની સાથે સગ્ખાવો ન. ૧ ના અબડ

કથાનકમાનુ

વસ્ત્રા માણસ જુ મિલકત તુ વિદ્યારી કરી ॥
 ૨ વિદિ^૧ માણ^૨ કિંમિતુ^૩ હજુ^૪ મનવ જિજ્ઞાસે ॥
 નેહ^૫ ગાપાં માણસાં, આ વિદ્યારી કરે ॥

રાત્રી થયને રે- જાણ^૧ જાણુક દિવસ વતરી, પશુ રાત્રી ન વિદ્યારી ॥
 મિની રાત્રી હકિ રાત્રીની રાત્રીથી, સહજ સરિપુમાળ ॥
 વાણી વાણી જે તક વણેક વિસ^૨ હરવિસ ઉત્તર ॥
 નેહ નહ બેધા તેહિ, તેહ નર મેઘા હંસી (૧) ॥
 તાં ફલિહ ફલુમડપ માંક જા પાંક ગરૂ તણુક
 નરિ રાખ ॥

વામ હસ્તિમા માખત માજક જામ હેસરિ નહ નવર ॥

સુપુરુષ વચન ઉત્તર વિદિ ન ઉદય^૮ ઉદય વર વરસક^૭ ॥
 સુપુરિસ નમણ ન ઉચ્ચરિસ^{૧૦} ઉચ્ચરક તુ કરક ॥

૨૪૧ સુકાપાસિઆથી ઉદયહરણે.

કમલ^{૧૧} વારિ પાણુ, કમલ^{૧૨} મદન રેહ ॥
 જાણુ સરસી ચેરકી તિ કિમ સિધી એહ ॥
 જે જિણુ કમલ જાણિસ તે જાણે વચ્ચારિ
 વગી^{૧૩} હગી ખમ મયા સસારી સસારિ ॥
 વરસક^{૧૪} તે મણિ હીકા જે જિણુ કમલ સાર ॥
 વિનિ^{૧૫} સમાજીસકુડી, હનિહ મણુક મખાર ॥

૧ વિદિ ૨ માણ માણ વિદ્યા ૩ હજુ જાણ ૪ વાસ જાનવ
 કિંતુ પ્રમાણે જાણુ ૫ સ્વેદથી જાણિલા માણસોનો વિશ્વાસ આ કર
 ૬ કિંવસ વાતથી જાણ પરતુ રાત્રી ન જાણ રાત્રી અને રાત્રીની જાણી
 સમાન હસા છે ૭ સાચું જે કહે ૮ હજુ જાણ ૯ વરસે ૧ ઉચ્ચારે
 ૧૧ કમલ ૧૨ કમલ, કમલ હાથ પરતુ કમલ મદન ૧૩ હગી
 હગીને જાણ જાણ ૧૪ જિન કમલો સાર જાણે છે તે વચને હકાયા
 સમાજી જાણે છે ૧૫ મખાર વચના કમલ કિંવસ જાણે છે

૨૪૦. અંબડ કથાનકમાંથી ઉદાહરણો.

- સાહસ** સાહામીઆ^૧ લક્ષી^૨ લઈઈ નહુ કાયર^૩ પુરિસાણુ ।
કાને કુડલ રયણુમઈ^૪, કજ્જલ પુણુ^૫ નયણાણુ^૬
મીંહ ન જોઈ ચદબલ,^૮ નવિ જાઈ ધણુ ઝલ્હિ ।
એકલડો બહુ આબિડઈ, ^૯ જા સાહસ તિહા સિદ્ધિ ॥
- દૈવ** જન બાણુઈ મન આપણુઈ મન વહિત પૂરે
દૈવ બણેરે જીવડા, હું પુણુ અવત કરેસુ ॥
- સ્ત્રી** સ્ત્રી દીર્ઘ મન મોહીએ, કિમ ન^{૧૦} વેધીઈ વિલાસ ।
વાણુરિ^{૧૧} હરિણુ ઝખડીઈ, કિમ ન પડઈ તે પાસ ॥
જે પઢિયા^{૧૨} જે પડિયા, જે જગ ઉપર વટ ।
તે મહિલાઈ ફેરીએ, જિમ ફેરવઈ ધરટ^{૧૩} ॥
- બાલાની માતા** ફૂઆ^{૧૪} કુંઠ મ પડઉ, મ પડઉ, બલીઆ^{૧૫} વાહ ।
તથા તરણીના મ મર બાલા માવડી, તરણીફેરો નાહ^{૧૬} ॥
- નાથનું મૃત્યુ** ફૂઆ કુઠઉ વલી હોઈ, સહી હો સમ બલીઆ વાહ ।
મ મર બાલા માવડી, તરણીફેરો નાહ ॥
ઉગી ઉગી આપડી, મુહ ઢંકી મન રોષ ।
- મૃત્યુ** જી ^{૧૭} જમ લાયઈ ફિરઈ તુ, ફિરલ ન મગઈ કોઈ ॥
- સત્કાર** નમી ન મૂકઈ બેમણુ, હસી ન પૂછઈ વત^{૧૮} ।
તેહ ધરિ કિમ ન જામએ, રે હમડા નિસત્ત^{૧૯} ॥
- રૂનેહિવિયોગ** સારસડા^{૨૦} મોતી ચિણુઈ, ચિણુઈ તુ મેલ્હઈ કાઈ ।

૧ સાહસિક. ૨ લક્ષ્મી ૩ પામે છે ૪ નહિ કાયર પુરેયો. ૫ પરત્ન-
મય ૬ પુનઃ પશુ ૮ ચદ્રમાનું બલ જ્યોતિ શાસ્ત્રાનુસાર ૯ આસ સાથે
૧૦ વિલાસથી કેમ ન વેધાય ? ૧૧ મૃગબંધન ૧૨ બણેલા ૧૩
કુવાનો ધરવટ. ૧૪ કુવાનો કાંઠો ૧૫ બલવાનનો ઘોડો ૧૬ નાથ ૧૭ જો,
યમ લાંચે ફેરવાય તો ૧૭ વાત ૧૮ છાત્ર બેસી રહે ૧૯ સારસ
મોતીચણુ તો શું ચણેલા મોતી મૂકી દે છે ? વાલ્હા માણસ જો મહે
તો શા વાસ્તે જુદા થાય ?

ધર્મિ મીતએલી, આદ્ય દેવકું દેવવંશ ।

ઉપોગ

વેદિમ પુદ્ગમોદિ, પૂદ્ગવિષુ પીપિ નદિ ॥
સાદસ જુવતે હસ વહમ દેવકુંતણિ કપાણિ ।
ધરિ પેશા મદિ પડિઆ પુદ્ગવિ પુરિસ ન મંતિ ॥
તે વિરથા જે સાગિ રચ્ચક, અવિસર નવિ મુકતિ ।

સુભજન

જો અણુવતકે સો નમમ નિચ્ચણુ ધ્વજ વામ ॥
અવચેસિ નમતા અણુ વામ ધ્વજ કલતકે નમ ॥
સત્ત્વ સામર પરિભ્રમિમ સમલ મહી મિ કિં
તાત પસમ જન કરમ સો મમ કમલમ ન દીધુ ॥

ગુણદોષોક્તિ

લેખ પરાવા કવચ કરમજ સત અસત ।
દોષ વિચ્ચર્ષ આપણા નાદચ્છેદુ ન અત ॥
પૂજાણુજાણુમજાણુવણુ, જમ સિચ્ચ અમીએણુ ।
તુ અતિ કયા વિધેણુ, સારિરકઅણેણુ ॥

નીચ

લણુ^૧ક મુણુક કુમાણુસક, જે નિહુ જેક સદાવ ।
નિહિ નિહિ કરક અવાસક^૨ જનિહિ તિહિ મજા^૩
કરક^૪ ॥

ઉપકાર

આજા^૧ સકળમ અણુ કરમ કારણ કિપિ ન અણી ।
કરસણુ^૨ સિન્નિ સરખાડી મેક કિમચ્ચક ધણુ ॥

૧ સ્વામિનો ૨ અણુ, ૩ સાત સમુદ્ર સમગ્રા અને સાત પૃથ્વી
દીડી જે જન પારખી તથા કરે તે મે ઠાકે પણ ન દીડે. ૪ કુલનજન
૫ બે બેજાણુને અણુવતી સીજેતોપણુ સારીના અણુમી કલના વિધેણુ
૫ દણી બધજ અને કુણુણ ૬ અવાસ ૭ સ્વાન કાચે ૮ મિયા માણુસો
સદને કજ પણ કારણ અણવા વચર અણુ કરે ૯ કરસણુ કૃતન સમમ મિષ
સુ જાન માત્રે ૭ ૧

ધણુ ચિંતિઉ તઉ ઉઘમકરિ, ધમેણુ ધન હોઇ
 ધણુ ચિતતઉ ગુ મરિ, દુન્નવિ^૧ ધક ન હોઈ
 દીહા^૨ જંતિ વલતિ નહિ, જીમ ગિરિનીઝરણાઈ
 પલદ્વઅલગિ જીવિ ધમ્મ કરિ, સૂઝ નચિતઉ કાઈ ॥
 મોહડ ન મેલ્હિ ધરતણુ, જઈ શિરિ પલીઆ કેસ ।
 વલી વલી જિણુધમ્મહતણા, ઈકા દેશિ ઉવએસ ॥
 નિજવહ ઉવએસડા, મુહી^૩આ જતિ ન ભંતિ ।
 પાણી ધણું વિસોઈઈ, કર ચોપડા ન હતિ ॥
 ભારે^૪ કમ્મા જીવડા, જઈ ખુઝુંસિ તા ખુઝું ।
 સર્વ કુદુબ પાપસિ માયિ પડસિ તુઝું ॥
 હાથ ધસઈ ભુઈ^૫ આહણુધ, ઽજીમિ તાહું દિન્ન ।
 મરણુહ વેલા સભરઈ, મિ નહુ કીધુ ધમ્મ ॥

પ્રમાદત્યાગ જઈ^૬ ધમ્મખખર સભલિ, નયણુ નિદ્ધ ન માઈ ।
 વત્ત કરતા હે સહી રયણિ ઝળક વિહાઈ ॥
 કમ્મેણુય^૭ ૧૦ ધર વત્તસી, ધમ્મેણુ ય પરસોઅ ॥
 જહિ સૂતા રવિ ઉગમઈ, તિહિ નર આઉ તઉઅ ।

વિધિ જ વિહ^૮કરઈ સ હોઈ હોઈ, ન જં જીઅ ચીંતવઈ ॥

૧ જેમાથી એક ૨ દિવસ જય છે પાછા વલતા નથી, પર્વતના ઝર-
 ણાની માફક ૩ લઘુ વયથી જીવ ધર્મ કર, નચિતો કેમ રહે છે ?
 ૪ ધરનો મોહ ન મેલ્યો જો શિર ઉપર વાળ ઘોળા થયા તો પણ પ દોણુ
 ઉપદેશ આપશે ? ૬ મુઘા (ફેકટ) જય છે પાણી ધણું વલોવીએ પર તું
 હાથ ચોપડા-ચિકાસવાળા થતા નથી ૭ ભારે કમ્મી^૯ જીવ જો સમજે તો
 સમજ; સર્વ કુદુબ ખારો માથે પડશે તારે ૮ ભૂમિ ૬ આધાત કરે
 ૧૦ જો ધર્મના અક્ષર સામણુ તો નયનમા નિદ્રા માતી નથી, હે સખી
 વાત કરતા રાત ઝળકારાની પેઠે જતી રહે છે ૧૧ જે વિધિ કરે છે તે
 થાયછે નહિ કે જે જીવ ચીંતવે છે તે ૧૨ ઘર શરા અને મઠને વિષે પડિત
 પુરૂષો પૃથ્વીમાં માર્તા નથી.

બીજી રીતે —

- “ તારાં વેલી વેરબો, તારક તીક સોનાર,
 હમ કુર અલિ દુર્જશુક, ને વિસસિ તે મગાર
- “ પદિવત્તુ ગિરઆતણુ નિરસેલતું નિરવાણુ;
 તુમે દેસાન્તર અભિસથા અમ્હે પલિ આનેવાન ૪
- “ ભિલિ કિલે વિત ન અપ્પલે તિલિલિનિ મિત ન દેઘ
 કમલક સરિન મિત પુણુ જલ વિણુ વંચરી સોઈ ૪૧
- “ નમઈ નારિ તુરમમદ મુત્તદલ અમ્મદ
 પાણી જાલ ન અમ્મલો ગયું ગિરઆતણુ તાંક. ૪૫

હયાં પોતે ‘આકાશવાણી આમ થઈ’ એમ કહી કહે છે—

- એ આશક ગિરજાસે’ કોસે પનની કોઠિ
 સેવા કરસે’ સમસુખ સેવક પરિકર નોદિ ૫૪
- શ્રીરવ કી? અજાણી નવિ કો કીર્તી ન રાખ,
 અરમ વિદણુ માણસા માપદનુથા નાખ. ૬૨
- અહા અમ તપ કીઆ કરે કીર્તી દાન
 તે કિમ પામે કાવચ પરમવિ ધન ગદુર્માન ૬૪
- રે મન ! અપ્પ અમારિ મિત્તા જાલ મ પાઠ
 હલ તેનું જ પાઠીઈ નેતું સિખું નિશાઠ. ૬૫
૫૧. મન તેવણું મ માગિ નેતું રૂપ પરતલે’
 સિદ્ધિઆં બેખાઈ લાગિ અણુગિખ્યું લાભે નદી. ૬૬
૫૧. અવમર નળી વ્રમિજા કી અવસર લલી મ મુનિ
 વાર વાર તું જાજાને અવસરિ લલિસિ ન મુનિ ૬૮
૫૨. છેલે કી છેલે કીઆ મ લાગિમ આણુ’
 કરિ ગદુનેયે નેલ એલા તે વખદમે’ ૮૧

૨૪૨. સિદ્ધચક્રમહિમસૂકતોમાંથી ઉદાહરણો.

દૈવ, કર્મે અને અરિ^૧ મન આપઈ ખચિ કરિ ચિતા જલિ મ પાડિ
પુણ્ય ફલ તિતઈ પણિ પામીઈ, જિતઈ લહિઈ નિલાડિ ॥
અણી ભવતર સચીડિ, પુનન સમગ્ગલ જસ ૧
તસુ બલ મધ તસુ સિરીઅ, તસુ તિદ્ધઅણુ જણુદાસ ॥
કિંહા માલવ કિહા સખર કિહા બબ્બર કિહા નદ ૧
સુરસુંદરિ નચ્યાવીઈ, દૈવિહિ દલ વિમરદ ॥
ધણુવે જુવણુ સુવિઅઠ પુણુ, રોગરહી નિત્ય દેહ ૧
મણુ વજ્રણુ મેલાવડધ, પુનિહિ લખમઠ એહ ॥

૪

૨૪૩. મન ગિયરીકરણુ સ્વાધ્યાયના પ્રતીકના પ્રાંતેથી.

ઇન્દ્રિયસુયમ ઇદિ ૪ પચ નવ સિદ્ધિઆ, લોભિ નિ દીધી અગિ ૧
મન માકડ નવ મારીડિ, કિમ જામ જઈ સગિ ॥
પ્રમાદત્યાગ દીહા પજતિ વલતિ નદ, જિમ ગિરિની ઝરણાઈ ૧
લદ્ધઅલગઠ જીવ ધમ્મ કરમ, સૂઝ નચિતઈ કાર્મ ॥

આ પ્રમાણે દલાલનો લેખ પુરો થાય છે.

૨૪૪ ઉપસર્ગહરતોત્રનો પ્રભાવ બતાવનારી પ્રિયંકર નયની કથા
વિશાલરાજ સૂરિ શિષ્ય મુધાભૂપણના શિષ્ય જિનસૂત્રે કરી છે તેમાં
દેશી દુહા વગેરે ઉલ્લેખ કરી ટાક્યા છે તે —

“ તાર્ધ તેલી તેરમો તબોલી તવાર

પંચ તકારા પરિદરો પછે કરો વિવહાર

તાર્ધ=વજ્રતાનક, શાળવી, તેરમો=મોચી, તવાર=તવારફ.

૧ હે મન ચિતા જલમાં મ પડ નેહું લલાટમાં લખ્યુ છે તેટલું ફલ
પામીશ ૨ જેને ભવોતર સંચિત પુણ્ય સમૂહ છે તેને બલ મતિ લક્ષ્મી મળે
છે અને તેનું ત્રણ જીવન દાસ થાય છે ૩ ધન ચૌવન સુવિદદ પુન્ય, રોગ
રહિત દેહ મન વણુનો મેલાવડા એ સર્વ પુણ્યે મળે છે, પાચ ૪ ધંદીઆ
રોક્ષીનથી અને લોભને આગિ દીધી નથી અને મનતપી મોહડ માણુ નથી
તો સ્વર્ગે કેમ જમગ ૫ સૂક્તાલિમાંના તેજ સૂક્ત સાથે સરખાવે.

૨૪૫. વિશાલરાજસુરિ શિષ્ય જિન (રાજ) સૂરિને
સંસ્કૃતમાં રચેલા મંત્ર નામે રૂપચક કથામાંથી ભાષાના
મુદ્રાપિતો.

છાઈ સાચુ બેલીઈ રાગ રાસ કરિ દરિ
ઉપમ સિઈ સંમતિ કરે છાઈ જિન મુખ જુરિ. ૭

જિહાં જાણે તિહાં પેખણુ જિહાં ઝેરસ તિહાં ભોમ
મીમાં બેસા ધ્રુસાં ગામિ વસઈ બહુ લેલ. ૩૬

નમુણી ખમણી મુઝુણી નિહુ જમિ વણિ નિમુદ
પુણ નિહુ કિમ જામીઈ કરિ પચુલી ધરિ બદ્ધ. ૩૮

ધકે આંખ નઈ જાણ્યા નિહુ સરિખાં રલ લેલ
નવણુ એક સરીર નઈ કાચ ન વાકઈ લેઈ. ૪૫

જનઝલ વારિ સમુદ્ર જનઝલ પનરિ સીંક
ને જનઝી કુણકઈ નહીં દુર્ગલુ દેરી છલ. ૬૧

કરે કપઈ લોઈણુ મલઈ બહુ રૂપ વલી બતિ,
જુવણુ મવા ને દીકમ વલી ન માસિ દલિ. ૭૮

જિહાં સદાઈ બુદિ જલ કુષ ન તિહાં વિણુસ
ધર સને સેવા કરઈ રદઈ આગલિ જિન ઘસ. ૮૮

ધારખ જાણ સુચિનઈ જાણુ મમણુ આપ પરાયા
છવણુ એક અવિચલ જાણુ અવર પર્મ સવિ મવા. ૧ ૨

- યતી રીહા જતિ વસતિ નહુ નિમ ગિરિ નિજ ઝરણાઈ
લહુઅ ધગે જીવ ધમ્મ કરિ, સુધ નિચિતો કાઠ ? ? ૧૦૦
- યત અવરં સંવ દુહ જણાણુ કાલતરેણુ વીસરઈ,
વલ્લહ વિચોગ દુકખ મરણેણુ વિણુ ન વીસરઈ ૧૦૫
- યત કે કપડપગિ લહ લહે કે કેયન નીરાંશિ,
રાયમાન કેતા લહે કે ન લહે સામાસિ ૧૧૮
- યત વિરલા જાણુતિ ગુણા વિરલા પાલન્તિ નિદ્ધણે નેહ
વિરલા પરકજ્જકરા પરદુકખે દુદ્ધિખયા વિરલા ૧૪૨
- યત હાથી હાલે હેક, લખ કૂતર ગલીએ લવે,
વડપણુ તણે વિવેક, કદિ ન ખીજે કિસનીયા ! ૧૭૦
- યત બજઝઘ વારિ સમુદ્ધ, બજઝઘ પજરિ સીંહ,
જઈ બહા કુણે કહિકિ, દુજ્જણુ કેરી જીહ ૧૯૨
- “આગલિ જાત કાટ જોહિ ન નામી દેવગુર,
માથે વહેસે મોટ ભોજનનો સાસો પડે ૧૯૮
- “ વાવાણુ જણુ બુલ્લણુ નાહ ન કીજે રોસ,
નીકે કાપડ ખાયણુ ચાગે મા માણસ રોસ. ૨૦૦
- “ વાર વહતા યામ તુ લે તુ પર ધનઢોર,
એ તિન્નિ વિમાસણુ કરે, વેસા ચારણુ ચોર ૨૦૨
- “ મુહતા વિણુ રાજ જ કિચુ, રખવાલ વિણુ પોલિ,
પતિ પાખે નારી કિમી, પહિરણુ વિણુ કિસી મોલી ૨૧૭
મોલિ=મોળાયુ.
- “ જીએ સાચુ ખોલિજે રાગ રોસ કરિ દૂરિ,
ઉત્તમસું સગતિ કરિ લાભે નિમ સુખ ભૂરિ ૨૫૫
- નિણુવર દેવ આરાહિઅ, નમીય સહગુર ભત્તિ,
સૂધો ધમ્મજ સેવિઠે રહીઈ નિર્મલ ચિત્ત ૨૫૬

સીદ ન જોઇ મોંઘલ નવિ જોઇ ધન રહિ
જોઇનુ મનુ આમોઈ ભદા સારસ તાં સહિ ૧૦૪

જેમણિ મથઈ ઉમર આહવા ન અમઈ મથિત નવજુઈ
અમવિ સમાજનજ ગઈ વાલિયુ જાણરી મદાસ ૧૦૫

મરણુક કેર કવણુ ભનુ જેણીસઈ જમ ગઈ
મન મઈવિ ન સમલુ કીવડુ તેણુ રોવાઈ. ૧૦૬

જિહાં નિપુરક-મખાઈ તિહાં જીવ સખલ લેવ
જિહાં અજીરસી ભવભમણુ, તિહાં વિદ્યન કરે ક. ૧૦૭
ઉપર વામઈ કાચ, જાગક દીસઈ જમ તણુ,
નવિ સખલ નવિ સાચ, બડીમાંલિ આમત્તૈ ૧૦૮
મુદત સચિ કરિજ મરઈ તેવિયુ જારિ નિતક
મરણુક બીકઈ ભપકા, ધમજ મૂકયા રક. ૧૦૯

સુઝુ જાણુ ખાહલિઈ તણુ જણુ પહેલુ
જુઝઈ જોઈલિ સર કરઈ તે આમલિ ઝણેલુ. ૨૦

દિન ગઈ પશુ વતરી રતડી ન ગઈ
એક રાગી ની રોગીયા સહસિ સરીરાં મઝા ૧
સહલિ કૂલ લીખકુ ગણે કરી નિમિષ
તે મણુસ કિમ વીસરઈ, જેલવણુ ઝણુ દીધ. ૨
એજા તપ કમ મઝ કીયા કમ સર ફોડી પાલિ
રેવઈ ધર ભાણીઈ પહિચઈ બોનન કલિ. ૨૧૦
મદુ મહન કેમિવન કુદુ કમજાલ નીર
ઈઈઈ કતક ગાહરાં એતા દહિ સરીર ૨૧૧

પુત્ર મિત્ર હુધ અનેરા ન રહઈ નારિ અનેરી
 મોહઈ મોહા મૂઢા જ'પઈ મહીયા મેરી. ૧૦૩
 અતિહિ ગહના અતિ અપારા સંસાર સાયર ખારા
 બૂઝઈ બૂઝઈ ગોરખ બોલઈ સારા ધર્મ વિચારા. ૧૦૪
 ક્વણુહ કેરા તુરગમ હાથી ક્વણુહ કેરી નારી
 નરગિ જાતા કોઈ ન રાખઈ જોઓ હીઈ વિચારી ૧૦૫

ધર્મ વિદ્યુ ન સુખ વિઆણિઈ, પરધરિ પાણી ઇંધણુ આણુઈ
 અડઈ દલઈ કરઈ કરિ લોડણુ, તહવિ ન પાવઈ ક્રિયિવિ
 મોઆણુ. ૧૧૧

દમા (દામ=પૈસો) એવ સુલખણા મણુવછિઅ પૂરતિ
 અછઈ પછીઆ પડીઆ કચપચ કરી ભરતિ. ૧૧૪

નેહો કહવિ ન કીજઈ અહ કીજઈ રત્ન કબલ સારિખો
 અણુવરઈ ધોવમાણો સહાવ રગ ન છડેઈ. ૧૨૬
 નેહ માહિ ખડુક્કુ મુઝ મનિ ખર સુહાઈ
 મિરીચ મુક્કા ખાહિરી ખડન ખાણી જાઈ ૧૨૭

દવ દદા ખડ પલ વઈ, જિમ વુઠેણુ ધણેણુ
 વિરહ પલતહ માણુસહ, તિમ દિઠેણુ પિએણુ, ૧૪૯

બહુત ખરા ન બોલીઈ તાલૂ સૂકઈ જોણિ
 એક જ અક્ષર બોલીઈ, બાધ્યુ દૂટઈ જોણિ. ૧૬૫

ખેડિમ ખૂટા ટાલિ ખૂટા વિણુ ખીખઈ નહી
 દૈવતણુઈ કપાલિ સાહસ કેર હલ વહમ. ૧૭૩

વિભાગ છઠ્ઠો.

અપભ્રંશ સંજ્ઞા ક્રિયાક્રિયા ઉકીકતો.

પ્રકરણ ૧ છ

અપભ્રંશ સંજ્ઞા પ્રાચીન ઉચ્ચેષો.

૨૪૭. મુખ્યવસ્તુની (નિવાતી) અને સાહિત્યવસ્તુની (સાહિત્યવિષયક) અપભ્રંશ ભાષાના ઉચ્ચેષો મળી આવે છે પરંતુ તે માત્ર નાટ્યકાવ્ય અને કાવ્યકાવ્ય પત્રના સંસ્કૃત અધિભાગ મળે છે એમ જાણે છે. જોઈએ કારણકે સંસ્કૃત નાટ્ય પોતાની પોતાના અનુસાર જેવાના સમયના સંસ્કારિક-સામાજિક જીવન પત્રના પ્રકાર નાંખે છે અને તેથી તેમાં વધુ જોવાતા ૧૬ પ્રયોગોને જ ૧૨ માત્ર રાખી લેવાજ પડે. આના ઉદાહરણ તરીકે જુદી જુદી પ્રાકૃતિએ ઉપયોગ કરવામાં આવે છે સંસ્કૃત નાટ્યમાં જે તત્ત્વો છે તેના પર જાળનારાને જણ તેટલો મોટો જુદો પ્રાકૃતિઓ ઉચ્ચેષ મળે છે કે જે પ્રાકૃતિમાં અપભ્રંશ જે ઉચ્ચેષો અને જુદાં જુદાં હરફર જામેથી ભાષા છે.

૨૪૮ (૧) પદવ્યક્તિ—આકરણ મહાભાષાનો પ્રતિષ્ઠિત સ્વ-નાર ધ. સ. પૂર્વે ગીત સીમામાં થયો અને આજે નક્કીએ છીએ ત્યાં સુધી જાણના સંજ્ઞામાં "અપભ્રંશ" એ શબ્દનો ઉપયોગ કરનાર તે પ્રથમનો સંસ્કૃત મહાન અધિકાર છે જણ તેણે તેનો અર્થ જોઈએ જ થયો છે કે સંસ્કૃત શબ્દોને વિચાર-અપભ્રંશ મહાભાષાના મુખે થાય તે, કારણ કે "વક્રેકલ્પણિ શબ્દસ્ય વક્ત્રીઽપભ્રંશઃ સપ્રધાઃ ગૌરિવ્યસ્ય શબ્દસ્ય તાલી જોલી જોતા ગાપોતા ક્રિકેલ્પેય માવપોઽપભ્રંશઃ—એક એક શબ્દના ધણા અપભ્રંશ

સર્જન ચિતિ ન ઊતરઇ ગયા ચ મુક્ર ઉલાઇ,
મલ નવિ ચુહુટઇ, કચણુહ જઇ વરસાસઉ બાઇ. ૨ ૨૧૯

નેહ વિણુકુઇ ગયગમણિ, કિસિ નિં તાણો તાણિ
ભાણુ મોતી જે નડઇ તો મન આવઇ ઠાણિ ૨૫૦

માણુસ માહિ માઠા બલ્યા સાચા નેહ સુખણુ
જઉ કીજઇ જલ જૂનૂઆ તઉ તતક્ષણુ છડઇ પ્રાણુ. ૨૫૨

વાઈ હાલઈ પાન તરુઅર પુણુ હાલઇ નહી
ગિરુઆ એહ પ્રમાણુ એક બોલઇ બીજા સહઈ ૨૫૯

નહી ન ભણીઇ લોઈ દીજઇ ઘોડા ઘોડિલુ
દીપઈ દીપઈ જોઇ સરોવર ભરીઓ સમુદ્ર જમ. ૨૭૧

વિરલા બાણુતિ ગુણુ, વિરલા પાલતિ નિધ્વણુ નેહા
વિરલા પરકજનકરા પરદુખે દુખીઆ વિરલા. ૨૮૪

અહ અખલા વિહિ વકડી દુજનણુ પૂરઉ આસ,
આવિ દુહેલા ખધિ ચડિ જિમ સઉ તિમ પ આસ. ૨૯૯

૨૪૬ આવા સુભાષિતો, જે અનેક સુકનમાલાઓ યા સુકતાવલીઓ
જેન સ અહકારોએ એકત્રિત કરી છે તેમાના તેમજ અથકારોએ
પોતાના અથોમા ઉલ્લેખેલા છે તે સર્વ એકઠા કરતા પુષ્કળ મળી
આવે તેમ છે વિસ્તારભયથી અત્ર તે ન ટાકતા અહીં માત્ર વાનગી
રૂપેજ ઉપર મુજબ થોડા ટાકવામા આવ્યા છે

૭ તે આખા ૭ દેશી એ સમઘી ભરત ને અર્થ કરે ૭ તે ૨૪ થી એકો આપેશ ૭ તે ૫૨થી સ્પષ્ટ થાય ૭૪૮ —

૨૫૨ આ રીતે પ્રાકૃત અને સસૃત નજરું હવે ૫૭ી આગળ હું દેશ આપના બેઠા કહીશ. — આ ૫૨થી સ્પષ્ટ ૭ ૬ દેશ આપ સસૃત અને પ્રાકૃત બનેથી જુદી પાઠ્યમાં જાયી ૭ બન તે આપા એ / હોઈ રહે ૬ ને જુદા જુદા દેશની આપા હોય. અને તેથીજ તેનું નામ દેશી આપ્યું હવે તે બેઠા આસ કરીને એ રીતે નજરું આ ૭૪૦ —

૨૫૩. — અથવા મથકારોએ (નાયકો) પેતાના ૭૬-૫૨૭ પ્રમાણે દેશઆપના પ્રયોગ કરવો, કસબુદે નાયકમાં જુદા જુદા દેશમાંથી ઉત્પન્ન થયેલું કાવ્ય હોય ૭

૨૫૪ ત્યાર પછી તે સાત 'આપાઓ' નજરું ૭૪૧ —

— આમથી (મમમની) અવધિની પ્રાચ્ય (પૂર્વની), સિદ્ધિની અર્થ આમથી, નાસ્તિક અને હિંદુની. અને ૫૭ી દેશીક વિદ્ય-એસીએ નજરું ૭૪૨

૨૫૫ (૫૭થી) સુઝકારી ૫૨ અર્થમાં સગર અને સગર ને જુદા સગર અને સગર પાઠ નજરું ૭ સગર એ કુર્બીય સગરો તેથી હવે અથા મરેજ તેમ હોઈ રહે. આમથીમાં સગરોનો અત્યંત

૩૯ પચમેતજુ વિદ્યેય પ્રાકૃત સંસ્કૃત તથા

જાત કુર્બ પ્રચલ્યામિ દેશમાયા પ્રકલ્પયમ ॥ ૧૭-૨૭

૪ અથવા સુન્દત કાર્યા દેશમાયા પ્રયોજતુમિ ॥ ૧૭-૪૬

નાનાદેશસમુત્થં હિ કાર્યં મચતિ નાદકે ॥ ૧૭-૪૭

૪૧ માગમ્પવન્તિજા પ્રાચ્યા ધૂરસેન્યર્થમાગધો ॥

વાલ્લીકા દાક્ષિનાત્યા અ સપ્તમાયા પ્રકોર્ષિતા ॥ ૧૭-૪૮

૪૨ ઘણામીર અજ્ઞાત સગર પ્રચિદોદ્ભાવાઃ ।

હીના વમેચરાણા અ વિમાયા નાદકે સ્મૃતા ॥ ૧૭-૪૯

છે. ઉદાહરણ તરીકે—જેમકે ૧૫ એ શબ્દના અપભ્રંશો ગાવી, ગોણી, ગોતા, ગોપોતાલિકા વગેરે છે.. અહીં અપભ્રંશનો અર્થ એટલો જ અપ્ર શકે કે મૂળમાં ફેરફાર-વિકૃતિ-બ્રજતા. આ ભરતના શબ્દ નામે ‘વિભ્રશ’ યા ‘વિભ્રજ’ સાથે બરાબર સામ્ય ધરાવે છે બંનેનો અર્થ લાપાનું અમુક ખાસ રૂપ એટલોજ છે. તેથી કદાચ વધુ અર્થ નથી ‘અપભ્રંશ’ એ શબ્દને આભીરો સાથે હળુ સુધી લેવા દેવા નથી. તેમજ ત્યાર પછી જે તેનો લાક્ષણિક-વિશિષ્ટ અર્થ થયો તે અર્થમાં—એટલેકે લોકોની બોલી કે ભિન્ન ભિન્ન પ્રાકૃતોની પેઠે સાહિત્યનું વાહન—એ અર્થમાં અત્યાર સુધી વપરાયો નથી.

૨૪૯. (૨) ભરત—સંસ્કૃત નાટ્યશાસ્ત્રપર પ્રાચીનતમ અથકાર છે. સંભવિત રીતે ઇ. સ. ખ્રીષ્ટ કે ત્રીજી સદીમાં તે થયો હોવો ઘટે. તેના નાટ્યશાસ્ત્રમાં તે પ્રાકૃતો સંબંધી વિવરણ નાટકમાં કેટલાક પાત્રોના વિચારોના વાહન તરીકે ૧૭ મા પ્રકરણમાં કરે છે અને ૩૨ મા પ્રકરણના ૪૭ થી ૨૪૨ શ્લોકોમાં છદોના નામો અને લક્ષણો ઉદાહરણો સહિત આપે છે કે જે લગભગ સમસ્તપણે પ્રાકૃતોમાં છે ૧૭ મા પ્રકરણના ૫ માથી ૨૩ મા શ્લોક સુધીનો ભાગ પ્રાકૃતના ઉચ્ચારશાસ્ત્ર સંબંધે છે.

બામહ અને દડીથી ને ત્યાર પછીના અપભ્રંશ જેને કહેવાલાગ્યા તેનો મૂળ ઉલ્લેખ દોઢ શ્લોકમાં છે ૨૮ —

૨૫૦ ‘નાટ્યયોગમાં તે હુકામાં ત્રણ પ્રકારે જાણવું —૧ સમાન (સંસ્કૃતમાં જેમ છે તેમ) શબ્દોથી, ૨ જે વિકૃતિ પામ્યા છે એવા વિભ્રજ શબ્દોથી અને ૩ દેશી શબ્દોથી”

૨૫૧. આ પછી અપભ્રજતાના નિયમો કે જે પ્રાકૃતોમાં લાગુ પડે છે અને સામાન્ય રીતે વૈયાકરણોએ આપેલા છે તેને મળતા આવે

૩૮ ત્રિવિધં તત્ત્વં વિજ્ઞેયં નાટ્યયોગે સમાસતઃ ।

સમાનશબ્દૈર્વિભ્રજં દેશીમતમથાપિ વા ॥ ૧૭-૩

ગચ્છન્તિ પદન્યસ્તાસ્તે વિભ્રમા(ણ) ઇતિ જ્ઞેયા ॥ ૧૭-૪

૨૫૪ શરતના મનમાં સમાવિત રીતે અપભ્રંશ એવી હતી-
(મધ્ય દંતુ તે બોધાતી નતી વધ માન થતી નતી હોય એવી સ્થિ-
તિમાં હતી)-એ વાત જ્યારે આજણે જૂઠા જૂઠા પ્રતિની ભાષા સંભ-
ધીની વિચાર્ય વિશેષતાઓ નાટ્યકારનો જણાવવા મારે હોય તે જોઈએ
છે તે વિચારીએ ત્યારે સ્પષ્ટ માલુમ પડી આવે છે ૨૫૪:—

૨૬૦—જે યાત્રા છે તેણે મજા અને સાગર વચ્ચેના દેશમાં
ભાષામાં એ' કાર જેમાં જુદુ આવે તેવી ભાષા પ્રચોભવી- વિધ અને
સાગર વચ્ચેના પ્રદેશમાં ન'કાર જેમાં જુદુ આવે એવી ભાષા પ્રચોભવી,
સુરાત અને અવનિત તથા વેનવતી નદીની ઉત્તરના દેશમાં રંકસ-
વાળી કિમાલની સીમામાં આવેલા અને સિંદુ તથા સીનાર દેશમાં
કંકર જુદુ આવે તેવી, અને અમલવતી નદીની પેલી કાર અને અમુંદ
(પર્વત) અસવાસના દેશમાં "તકાર જેમાં જુદુ આવે એવી ભાષા
પ્રચોભવી.

૨૬૧. આમાં કંકરને ભાષામાં જુદુ આવે તે અમુંદ સ્થાને પ્રચો-
ભવી એ સૂચ છે તેવો 'કંકર જુદુ આવે એવી ભાષા તેજ અપભ્રંશ છે
કે જેનું ખાસ લક્ષણ તે છે જુદુ તે બાજુ તે અપભ્રંશ નામ નથી
અપ્યું કરવું કે તે નામ તે વખતે પાતું નહિ હોય. જહી લખનાર

૪૪ ગંગાસાગર મધ્યે તુ યે દેશા સમપ્રકીર્તિતા

પદ્યાર બહુલાં સિંધુ યાવાં સમ્પન્નઃ પ્રયોજયેત્ ॥ ૫૮ ॥

વિન્ધ્યસાગર મધ્યે તુ યે દેશા ધૃતિમાગતમ ।

મહારાજાહુકાં સિંધુ યાવાં સમ્પન્ન પ્રયોજયેત્ ॥ ૫૯ ॥

સુરાષ્ટ્રાવનિદેશીયુ વૈશત્યુત્તરેયુ ચ ।

યે દેશાસ્તેયુ કુર્ચીત ચકાર બહુલામિહ ॥ ૬૦ ॥

દિમ્બવત સિંધુ સૌભીરાણ્યે ચ દેશાઃ સમાખિતાઃ ।

ઉદ્યાર બહુલાં સમ્પન્નસ્તેયુ યાવાં પ્રયોજયેત્ ॥ ૬૧ ॥

વર્મવતી નવીપારે યે ચાર્જુદ સમાખિતાઃ ।

તદ્યાર બહુલાં નિર્લય સિંધુ યાવા પ્રયોજયેત્ ॥ ૬૨ ॥

થવા ઉપરાંત 'શકરીને જે બોલીઓ' શબ્દ, 'આભીર વગેરે જાતો સાથે થોડે ભાગે સંબંધ ધરાવે છે તેમજ થોડે ભાગે દ્રવિડ, ઓડ્ડ જેવા દેશો સાથે પણ થોડે ભાગે સંબંધ રાખે છે એવી બોલીઓ સાથે મૂકતા વિલક્ષણ જેવું લાગે છે શકરી એ નામ તેના ઉચ્ચારની વિશેષતાને અંગે એક બોલીને આપેલું છે અને તે મૃચ્છકટિક પછી સંભવિત રીતે અપાયેલું છે)

—શબરની, આભીરોની, ચાડાલોની, ચરોની સાથેના દ્રવિડોની, અને ઓડોની અને વનચર-જંગલીઓની ઉત્તરતી-વિભાષાઓ નાટકમાં ગણાયેલી છે.

૨૫૬ એ ખરૂં છે કે અહીં અપભ્રંશનો એ ખાસ નામથી સ્પષ્ટ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો નથી પણ તેનું કારણ દેખીતું છે કે તે સમયની સાહિત્યની ભાષાઓ એટલે 'ભાષાઓ'ને પોતાના ખાસ નામો હતા પણ 'વિભાષાઓ'ને ખાસ નામ નહિ હતા, તે છતાં તેઓને જુદી જુદી જાતોથી બોલાયેલી ભાષાઓ તરીકે માન્ય કરવામાં આવી છે ૪૪ —

૨૫૭—'શબર ભાષા કોયલા કરનારા, શીકરીઓ, અને લાકડા અને યત્ર પર આજીવિકા કરનારાના મુખમાં યોજાવી અને કિંચિત્ જંગલીની પણ ખરી, આભીરી કે શાખરી ઘોષસ્થાન નિવાસીઓ—જેવા કે ગોવાળો અશ્વ, અજ પાળનારા, ઉંઠાદિ રાખનારા માટે વાપરવી જોઈએ.

૨૫૮. આ રીતે ગોવાળો વગેરેની જંગલી જાતની બોલી- માટે આભીરોની જાતિનું નામ પ્રાપ્ત થયું છે. હવે આપણે હવે પછી જોઈશું કે તેણે પોતાને માટે ખાસ જુદું નામ મેળવ્યું હતું અને વળી સાહિત્ય-વિષયક પ્રાકૃતોમાં પણ પોતાનું સ્થાન પ્રાપ્ત કર્યું હતું

૪૩ અગારકારવ્યાધાનાં કાષ્ટયન્ત્રોપજીવિનામ્ ।

યોજ્યા શવરભાષા તુ કિંચિદ્ વનૌકસી તથા ॥૧૭-૫૪
ગવાશ્વાજાવિકૌષ્ટ્રાદિ ઘોષસ્થાનનિવાસિનામ્ ।

આભીરોક્તિઃ શાવરી વા દ્રાવિડી દ્રવિડાદિપુ' ॥ ૧૭-૫૫.

નાન્યતરભૂતિમાં છે તે જતાને છે કે સોફોની ભાષામાં તેટલા પ્રાચીન સંગ્રે પણ સિંમ-ભૂતિઓને ધ્યાનમાં લેવામાં નહોતી આવતી. નહ' પણ ધ્યાન જેવો છે (૫) કાલુષ્ય ઉત્પન્ન, સમગ્ર એ જાસ અપભ્રંશ છે. (૪) જો કે વાગડ અને કાલકે એ સુધારી મૂક્યા છે છતાં ભૂતકે એ સમગ્રી તે અપભ્રંશ હોવામાં, કાલ ભૂતકે એ રહેતો નથી. (૫)માં એક અપભ્રંશ છે

૨૧૪ આ પરથી રજૂ છે કે જો કે ભરતે અપભ્રંશ એ નામથી રજૂ નિર્દેશ કર્યો નથી કારણ કે તે હજી અભજ્ઞા રૂપમાં હોય વિષ્ણુ જામતું હતું અને આભીરોક્તિ એ નામથી જામતું હતું. જ્યાં ભસ્તના સમયમાં એવી બેલાલી ભાષાતો જરૂર હતી. વળી એ પણ રજૂ અજ્ઞા છે કે તે બેલાલીને દેશ પાળ્ય અને ઉપરનો સિંધ દેશ હતો. તેનામાં પેતાનું ઉમ્મી કર્યું સ્થિતિ હતું નહોતું, અને બેલાલીને વર્મ વાવાસી ભૂતિઓમાં મર્મકિત હતો કે જે ભૂતિઓ ધીમે ધીમે પછાતી જાય જ્યાં ક્ષિપ્ત અને પૂર્વમાં પેડી અને કિંદુ સરકુતિમાં મગી મર્મ તેઓએ જૂની પ્રાકૃતને અપભ્રંશ રૂપ આપ્યું માસે છે

અકરણ ૨ છું

અપભ્રંશ સજાથી પ્રાચીન ઉદ્દેશોએ—અનુસંધાન.

૨૧૫. (૩)—અરસેન—અપભ્રંશના કાળ માટે ઉપરોક્ત એકે એક ઉદ્દેશ, એક સિદ્ધાંતો કાલિયાવા સુરસૂતા વલ્લભીના રાજા પરસેન બીજાને છે તેમાં કરસે છે. તેમાં પેતાના પિતા સજાથી પરસેને આ પ્રમાણે કહે છે—

‘સંસ્કૃતપ્રાકૃતપદ્મ’ માવાચ્ય પ્રતિબદ્ધ પ્રબન્ધ રચના નિપુણરાજાન્તઃકરણ’—અરે (૪) એ વાક્યોએ ઉદ્દેશ

ઓએ ને વૈયાકરણોએ જેને અપભ્રંશ નામ આપ્યું છે ને તેને લાગુ પડે છે. હવે તે જે દેશોમાં 'ઉ'કાર વાળો ભાષા હતી તે દેશો નોંધવા જેવા છે. હિમાલય પાસેના એટલે ઉત્તર પંજાબ, સિંધુ અને સૌવીર. આ સંબંધમાં હવે પછી કહીશું, પણ તે દેશો એવા તો જરૂર છે કે જ્યાં ગાયો, ઘોડાને ઉંટ ચારવાનું બહુ થતું અને તે ચારનારી જાતિ ત્યાં બહુ વસતી ગમે તેમ પણ એટલું તો ખરૂં કે ઉંટને ચારનારા-રાખનારાને સિંધુના તીર પર આવેલા રૈતાળ પ્રદેશો સિવાયના અન્ય દેશો વધારે સાનુકૂળ ન હોઈ શકે.

૨૬૨ ભરતને અપભ્રંશનો પરિચય અમુક સ્વરૂપમાં હતો એમ તેણે ૩૨ માં અધ્યાયમાં છદોની વ્યાખ્યા આપતાં આપેલા ઉદાહરણો પરથી જણાય છે તેનું નાટ્યશાસ્ત્ર પ્રાકૃત ભાગો માટે બરાબર શુદ્ધ સંશોધિત થઈ પ્રકટ થયું હતું તો વધારે સારૂં હતું.

(૧) મોક્ષલ્લહ નયન્તહ, મ(ન) હાગમે સભત્ત(ન્ત)હ. ૬૬

(૨) મેહ ઉદ્વર્તુ નમ(ણ)મેહહર્, હિન્ચ્ય હિપ્પહે એસ ચદહ ૭૪
આ એમ જોઈએ કે-મેહહર્ હતું (૧) હોઈ જોઈહર્, હિન્ચ્ય
હિપ્પહેએહુ ચદહર્

(૩) એસા હસવધૂ (હ) હિ (ધ)અહા કાણુહુ,

ગતુ જુ(ઉ)સ્તુધ્યા, કત સગધ્યા,

૮૯

(૪) પિયવાધ વાયર્તુ (ઉ), સુવસતકાલ (ઉ),

પિયકામુકો (કઉ) પિય મદણુ જણુતહ.

૧૦૮

(૫) વાયદિ વાદો એહ પવાહી રસિદ ધવ

૧૬૯

૨૬૩. આ પરથી જણાશે કે (૧) આખું અપભ્રંશ છે કારણુ કે (ક) તેમાં ત્રણ સ્થળે પ્રથમા એકવચનનો ઉકાર છે, અને (ખ) અન્ય પ્રાકૃતોની જેમ સામાન્યપણે અપભ્રંશમાં છે તેમ જ ભદ્રે હ વપરાયો વપરાયો છે. (૨) તે કષ્ટક નિવક્ષણુ છે છતાં તેને સુધાર્યા વગર તેમાં 'ઉકાર જોઈ શકાય છે, અને ખાસ લક્ષ્ય ખેંચે તેવું એ છે કે 'જોઈહર્'

૨૭ આર્ષો (વિદ્વાનો) કહે છે કે આ સાહિત્ય વળી આ પ્રકારનું છે નામે સસ્કૃત, પ્રાકૃત, અપભ્રંશ અને ત્રિશ્ર, મહર્ષિઓએ સસ્કૃતની બાબમાં કેવી વાક-બાણ તરીકે કરી છે પ્રાકૃતમાં અનેક ક્રમે છે જેવા કે તે (સસ્કૃત)માંથી વૃદ્ધાવજમેલ-વૃદ્ધાવ તેના જેવું તદ્દમ અને કેથી (એટલે આખા બાણને લખતા). અમીર વમેરેની બાબ ક્રમોમાં અપભ્રંશ તરીકે ગણાઈ છે સ્તમમાં (તે જાણી) સસ્કૃત કરતાં ને બીજા એટલે સસ્કૃત સિવાયની જાણી તે અપભ્રંશ એમ જણાવ્યું છે સસ્કૃત ક્રમ સર્વો (પ્રકરણ) વમેરેમાં પ્રાકૃત ક્રમ સધિક (દીપાકર સધિને એક પ્રકરનો છઠ જણાવે છે) આદિમાં અને અપભ્રંશ ક્રમ તે આસાર આદિમાં અને ત્રિશ્ર (સાહિત્યનો એવો પ્રકાર) ક્રમ તે નાટક આદિમાં જલ કમેલ હેમ છે—કથા (ત્રિશ્ર સાહિત્યની એક જાતિ) સર્વ બાણમાં અને વળી સસ્કૃતમાં રચાયેલી હેમ છે. આમલકારક અર્થવાળી બહુકથા જાણાવામાં છે.

૨૭૧ આ પરથી એ સ્પષ્ટ છે કે અમુક બાણનો સંબંધ કહી બેસતાં સાહિત્યના દક્ષિણિદૃષ્ટી કહે છે નહિ કે બાણની દક્ષિણે છતાં આદ્ય તે પ્રકટ છે કે તે સમયે ને આમીર આદિ જાતિઓ બેસવી હતી તે બાણવિષેનું નામ અપભ્રંશ હતું અને અપભ્રંશનો પ્રયોગ ત સમયે સાહિત્યમાં થતો હતો. આ પ્રયોગ જેમ ભરવના સમયમાં સસ્કૃત નાટકોમાં અમુક ઉતારતાં પાત્રો પ્રયોગ કરે તેવો પ્રયોગ નહોતો. ને તેમ હતો તે કહી સાહિત્ય-વાંચના પ્રકાર પાત્રતાં તેના એક પ્રકાર તરીકે અપભ્રંશ નામનો પ્રકાર જણાવવ નહિ. તે સ્પષ્ટ કહે

સંસ્કૃત નામ રેણી જાગળાકયાતા મહર્ષિમિઃ ।

તદ્મવસ્તસ્મો રેણી ત્યમેકઃ પ્રાકૃતકમ્ ॥ ૧, ૩૩

આમીરાદિગિરઃ કાવ્યેષ્વપમેષ્ઠ હિતિ સ્મૃતા ।

શાસ્ત્રે તુ સંસ્કૃતા લ્પ્યદ્વપમેષ્ઠ તથોદિતમ્ ॥ ૧, ૩૪

સંસ્કૃત સર્ગબંધાદિ, પ્રાકૃત સંધિકાદિકં ।

આસારાણ્યપમેષ્ઠો નાટકાદિ તુ મિશ્રકમ્ ॥ ૧, ૩૭

પ્રસ્તાવના પૃ. ૫૫ પર) એટલે 'તેનું મન સંસ્કૃત, પ્રાકૃત અને અપભ્રંશ-એ ત્રણ બાપામા છદોભદ્ર પ્રબધની ગ્યના કરવામાં અતિ નિપુણ હતું'. આ ધરમેનનો પિતા શુદ્ધસેન હતો નેનાઈ. મ. ૫૫૯ અને ૫૬૯ ની વચ્ચેના શિવાયેખો મળી આવે છે. (મુઅમ્મ ગેઝેટીયર વૉ. ૧ ભાગ ૧ પૃ. ૯૦) આ પરથી જણાય છે કે મ. છઠા સદીમાં અપભ્રંશમા કાવ્યો રચાતા હતા. જે કે દગ્ધ તે સમયનું એક પણ ઉપલબ્ધ થયેલ નથી.

૨૬૬ (૪) ભામહુ—મબવિત ગીતે ઈ. સ. છઠા સદીની અને થયેલ છે તે અપભ્રંશના સંબંધી જાણે છે અને તે અપભ્રંશનો માદિ-ત્તમય કાવ્યના ભાગ પાડતાં ઉલ્લેખ કરે છે ૪૫—

૨૬૭—'કાવ્ય એ શબ્દ અને અર્થ સદિત છે. તે કાવ્ય પદ્ય અને ગદ્ય એમ બે પ્રકારનું છે વળી તે સંસ્કૃત, પ્રાકૃત અને તે ઉપ-રાંત અપભ્રંશ એમ ત્રણ પ્રકારનું છે.

૨૬૮. આ જાતનો ભામહુનો ઉલ્લેખ ધણો ઉપયોગી છે, કારણ કે એ મિદ્ધ કરે છે કે ઈ. સ. ૬ ડી મદીના અંતમા અપભ્રંશનું અસ્તિત્વ હતું, પરંતુ તે બાપા કાણુ બોલતું હતું યા કાણુ બોલવી જોઈએ એ સંબંધી તે કંઈ જાણે નથી. દડીની પેઠે તેણે તેમ કહ્યું હત તો વિશેષ માત્ર થાત.

૨૬૯. (૫) દડી—તેણે કાવ્યાદર્શ (પ્રકાશિત, બિખ્લિઓથેકા ઇન્ડિકા સન ૧૮૬૭) એ નામનો ગ્રંથ રચ્યો છે—તેમા જે સાહિત્ય પોતાના સમયમા ભણેલાઓમા પ્રચલિત હતું તેના ચાર ભાગ જણાવે છે, ભામહુ ત્રણ પાડે છે ત્યારે દડી ચાર પાડી આગળ વધ્યો છે. ૪૬

૪૫ શબ્દાર્થો સહિતૌ કાવ્ય ગદ્યં પદ્યં ચ તદ્વિધા ।

સંસ્કૃતં પ્રાકૃતં ચાન્યદપભ્રંશ इति त्रिधा ॥ ૧-૩૬ ॥

૪૬ તદેષ વાંગ્મયં મૂય સંસ્કૃતં પ્રાકૃતં તથા ।

અપભ્રંશશ્ચ મિથ્રં ચેત્યાહુ રાર્યાશ્ચતુર્વિધમ ॥ ૧, ૩૨

ને અધુર લેણમતિએની બેસાતી ભાષા ગણતી અને તેને આભરી ભાષાનું નામ અપાતું તે હાસ્ત અને હામદ-હડી વચ્ચેના આર પંચ સૈકાએમાં વિકસિત થઈ અપભ્રંશ ભાષામાં પરચૂની. આ કાલ, દેવના મેઘા ભાગપર આભરિની સર્વોપરી સત્તા વાળા જણ હતા. એ સ્વા ભાવિકજે પારી સમગ્ર કે ઇ સ. ત્રીજા સૈકા અને કદા સૈકાની દરમ્યાન અપભ્રંશ એ નામ, જે બેસાતી ભાષાએા કિદુઓમાં આભરિ મતિ મળી જવાથી પ્રાદેશિક પ્રાકૃતોમાંથી વિકસ પામી, તેને અધુર અપાતું હોયુ એમજે.

૨૭૩ (૧) ૬૩૨—ઇ સ. નવમા સૈકામાં થયેા તે પોતકના કવ્યકાર (કાવ્યમાળા ન ૨) માં અપભ્રંશ સભધી ઉલ્લેખ કરે છે 'અમ'ના અર્થ અને પદ એમ મામ પાડી તેના વચ્ચે ક મામ ભાવાના ધારણપર જણે છે તે કહે છે કે

માવામેદ નિમિત્ત યોદા મેદોડસ્ય સંમજતિ ॥ ૨, ૧૧

માહુત સંસ્કૃતમાગચ પિણાચ માવાઝ ઘૌરસેની જ .

વહોડજ મૂરિમેદો લેણવિદીપાવપસંજ ॥ ૨, ૧૨

તેના બેઠા ભાષાએક નિમિત્તથી ક પ્રકરના સભવે છે—પ્રકૃત સંસ્કૃત, મામથી, પૈથાચી અને હૈસ્તેની અને કદા અપભ્રંશ તે દેશ વિશેષે બધા બેઠાએ છે

૨૭૪ અહીં જણ અપભ્રંશને વધુ જૂની સાક્ષિત્વની પ્રાકૃતો નામે મામથી પૈથાચી અને હૈસ્તેની સાથે એક ધારણપર મામમાં આવી છે ૬૬૮ એક ખાસ વપરોગી વાત જણાવે છે તે એ છે કે અપભ્રંશની ખણી જાતે છે અને તે ખણી જાતે જૂઠા જૂઠા દેશ પર લે છે કે જ્યાં તે બોલાતી હોય. વધુ જૂની પ્રાકૃતોના ખાસ બેઠા જણાયા નથી અને જો કે તેમનાં નામો જૂઠાસિક છે જ્યાં તેઓ પ્રાદેશિક મડી ગઈ અને તેથી બોલથી જણ ખાસ બોલાતી નામ પડી અપભ્રંશ તે આ જાને રીતિએ તેઓથી જિન્ન થઈ એટલે કે દેશપરને તે જુદી જુદી થઈ અને બોલથી તે બોલાતી નામ પડી નહિ.

છે કે અપભ્રંશ કાવ્યમા આસાર આદિ ક્રેટલાક છદો વપરાતા હતા. નાટકોમા અપભ્રંશ ઘણુંજ અલ્પ પ્રમાણમા અને અહીં તહીં ક્યાક ગદ્ય તરીકે વપરાતું અને તેમા પણ નિયમ તરીકે સર્વ નાટકોમા તેનો ઉપયોગ થતોજ એવું નથી. 'આભીરાદિગિર.' એ આખી પદ્ધતિ માત્ર અપભ્રંશનું સર્વ સાધારણ સ્વરૂપ સૂચવે છે એટલે કે કાવ્યમા આભીર જેવા ઉતરતા લોકોના મુખમા જે મૂઢવામા આવે છે તે અપભ્રંશ છે, પણ એ પછી એક લોકજનિનીજ એ ભાષા હતી એમ કદંપનું અનુચિત છે 'આભીરાદિ' એમા 'આદિ' શબ્દજ બતાવી આપે છે કે તે માત્ર આભીર જાતિનીજ ભાષા હતી એમ નથી ઈ સ પૂર્વે થોડા શતકોમા આભિર જાતિ ન્યાથી આની ત્યાથી તે જાતિ તે ભાષા પોતાની સાથે લાવી નહોતી વસ્તુત સહ્ય વાત એ છે કે જ્યાં જ્યાં તે લોકો અને તેમની સાથે ખીજ ગયા ત્યાં ત્યાં તે તે પ્રદેશની પ્રચલિત પ્રાકૃત ભાષા તેઓ થ્રડણ કરતા ગયા, અને સ્વાભાવિક રીતે તેથી ઉત્તરોત્તર ઘણું અશે ભાષાનું સ્વરૂપ તેમનાથી બદલાતું ગયું આ બદલે-પરિવર્તન-અપભ્રંશનાજ ભરતે વાપરેલ 'અપભ્રંશ', 'અપભ્રંટ' અને વળી 'વિભ્રંટ' શબ્દો બતાવી આપે છે (૨) આ સાહિત્યની અપભ્રંશ ભાષાની પાછળ ભાષા હતી કે જે નાના સાહિત્યગતિક મચ્છોનો કે દ્વિચ્છો, વૈયાકરણો, ખગોળશાસ્ત્રીઓ, ગણિતશાસ્ત્રીઓ, કવિઓ અને અધ્યાપકો આદિ પડિતોની ભાષા-કુશળ થોડા વિદ્વાનોની ભાષા નહોતી, પણ ઉતરતા, કનિષ્ઠ વર્ણુના, સામાન્યમા સામાન્ય લોકો જેવા કે આભીરા, શબર, ચડાચો વગેરેની ભાષા હતી આ પરથી જણાય છે કે આ લોકો જે પ્રદેશમા વસતા ગયા તે પ્રદેશ વખતો વખત યા એકી વખતે જેમ જેમ બદલાતો ગયો તેમ તેમ અપભ્રંશમા પણ ફેરફાર પડતો ગયો અને તેથી પાછળના પ્રાકૃત વૈયાકરણોએ અપભ્રંશની જુદી જુદી જાતિઓ બતાવી છે તે બનતી ગઈ

૨૭૨ દડીનો મમય વિવાદગ્રન્થ છે પણ તેને ૮ મી શતાબ્દીમાં મૂકી શકાય (જુઓ નાં પ્રં પત્રિકા ભાગ પ અક ૨). આ રીતે

૨૭૬ એક જગ એક સુધિ સરકુત સ્થિતિમાં (સારી રીતે) કરી શકે બીજો પ્રાકૃતમાં વળી અન્ય અપખસ વાણીમાં અને કાંઈ જુદા-પૈથાની ભાષામાં કરી શકે. કાંઈ બીજો જગ ને, તથા, થા ચારે ભાષામાં કાંઈ વાળી કરી શકે. ને સુધિની બુદ્ધિ આ સર્વ ભાષામાં પ્રવળ-નિપુણ હોય છે તે આજા જગનો પેલાની કારિયી બરે છે

૨૭૭ આ કરતાં બીજા વધારે જગતના ઉચ્ચેમે, બીજા ને રૂકરામાં આજા છે કે જેમાં પણ કાંઈ જગત જગતિય ભેદ જાણ્યો છે પરંતુ વિશ્વવિદ્ય હેતુ પરત્વે જાણ્યો છે ને તે એવી રીતે કે જે રૂકરામાં સાક્ષિત ને અમુક ભાષામાં વિશ્વે કરી જગત છે તે રૂકરા તે જાણ સ્થિત જાણ્યો છે

૨૭૮ " અમુક જાણ ભાષાઓ અમુક રૂકરામાં વાપરવામાં આવે છે-એવાય છે અને તે જાણે એમ જાણ્યું છે કે—પ્રાચીન વગેરે સરકુ-તમાં સ્થિત છે પ્રાકૃતમાં જાણ્યો (કવિઓ) રૂકરા પત્રવે છે તે પ્રસિદ્ધ વાળ છે સમસ્ત જાણ રૂકરા, ટકાવ અને જાણના કવિઓ અખત જાણે રૂકરા કરે છે અખતિ અને પરિવાળના કવિઓ જાણ્યો કવિઓ સુદા જાણના વાપરે છે અને ને સુધિ મધ્યેરૂકરા વસે છે તે (આ) સર્વ ભાષામાં નિપુણ હોય છે ૧૦

૨૭૯ આ પરથી જાણ્યો છે કે રૂકરાજાના સમયમાં સરકુત સાક્ષિત શ્રીઃ (દાસજી ગિદાર)માં, પ્રાકૃત સાક્ષિત જાણ (મૂલશતીના ભાગ

વસ્યેત્થં થી પ્રવજ્ઞા સ્થપયતિ સુકપસ્તસ્ય કીર્તિ
ર્ઞગતિ ॥ પૃ ૪૮-૪૯.

૫૦ ગોઢાયા સંસ્કૃતરૂપા પરિચિતરૂપા પ્રાકૃતે જાણ્યો
સાપર્ણશ મયોગાઃ સુકક મહામુવહકક માહાનકાજ ।
જાણ્યો પારિવાજા સહ વજાપુરજે મૂલમાયા મજાણે
યો મધ્યેમધ્યવેજાં નિવસતિ સ કવિઃ સર્વમાયા
નિવજ્ઞ ॥ પૃ ૫૧

પ્રકરણ ૩ જી.

અપભ્રંશ સંબંધી પ્રાચીન ઉલ્લેખો (અનુસધાન)

૨૭૫ (૭) રાજશેખર—તેણે પોતાની કાવ્યમીમાસા (ગાયકવાડ ઓરિયેન્ટલ સીરીઝ નં ૧, ૧૯૧૬)માં અપભ્રંશ સંબંધી પુષ્કળ ઉલ્લેખો કર્યા છે. પોતાના પુરોગામી આલકારિકોની પેઠે તે પણ આ ભાષાને સાહિત્યની દૃષ્ટિએ નિહાળે છે તેથી પોતાના કાવ્યપુરૂષના શરીરને વર્ણવતાં જણાવે છે કે—“ તાર શરીર તે શબ્દ અને અર્થ છે. સંસ્કૃત મુખ છે, પ્રાકૃત બાહુ છે. જનન અપભ્રંશ ૪૭ છે, પૈશાચી તે પગ છે અને મિશ્રભાષા તે ઉર એટલે છાતી છે. ” વળી જ્યારે પોતાનો કવિરાજ પોતાની દરબાર ભરે છે ત્યારે સંસ્કૃત કવિઓને (પોતાની ગાદીથી) ઉત્તરમા, પ્રાકૃત કવિઓને પૂર્વમા, અપભ્રંશ કવિઓને પશ્ચિમમા, અને પૈશાચ્ય કવિઓને દક્ષિણમા બેસાડવા—એમ જણાવે છે ૪૮ આવીજ રીતે સાહિત્યના ચતુર્વિધ પ્રકાર, તે જે ભાષામાં વ્યક્ત કરવામાં આવે તે ભાષાપરથી એક સારા કવિ થવા માગનારે કેટલી ભાષામાં નિપુણ થવું જોઈએ એ પ્રશ્નનો ઉત્તર આપતા આ રાજશેખર પાડે છે કે ૪૯ —

૪૭ શબ્દાર્થો તે શરીરં, સંસ્કૃતં મુખં, પ્રાકૃત બાહુ,

જનનમપભ્રંશ પૈશાચ પાદૌ, ઉરો મિશ્રમ્ । પૃ. ૬

૪૮ તસ્ય ઉત્તરત સંસ્કૃતા કવયો નિવિશેરન્ ।...પૂર્વેણ પ્રાકૃતા કવય ..। પશ્ચિમેનાપભ્રંશિન કવય । દક્ષિણતો ભૂતભાષા-કવયઃ । પૃ ૫૪

૪૯ પકોર્થ સંસ્કૃતોક્ત્યા સ સુકવિરચન પ્રાકૃતેનાપરોસ્મિન્ અન્યોઽપભ્રંશગીર્મિ કિમપરમપરો ભૂતભાષાકમેણ ।

દ્વિત્રાભિ. કોઽપિ વાગ્મિર્મંવતિ ચતસૃભિ કિંચ કશ્ચિદ્ વિવેક્તું

૨૮૨ રાજશેખરના સમયમાં અપભ્રંશ બાવા શાહિજીના સ્ત્રીકે
પણી ભેદપ્રિય હતી અને ખાસ કરી સુરપદ અને મારવારમાં જરૂર ભેદપ્રિય
હતી હતી તે બાવાએ પેતાના મૂળ ગરુડ એટલે સામાન્ય જાતની
બોલાતી બાવા થી બાવાએ સાથેના છવત સપેકે દળુ છેડાયો નહોતો એ
જવત રાજશેખરના પીળા બે ફકરામાંથી જણાય છે તે ફકરાઓ એ છે કે—

૨૮૩ (૧) અપભ્રંશ બાવામાં પ્રવીણુ તે તેના (સળ કવિના)
પુરપ-પરિચારક વર્ગમાં હોવા જોઈએ, અને પરિચારિકાઓ માગ્ય બા-
વામાં જણ અભિનિવેશ સખનારી હોવી જોઈએ. અતઃપુરપમાંના એ સ
રૂપ અને પ્રાકૃત બંને જણવી જોઈએ અને તેના મિત્રોએ સર્વમાથા
જણવી જોઈએ. ૫૩

૨૮૪ (૨) તેમની (સંસ્કૃત કવિઓ) જાહે-જાહી વેદ વિજ્ઞાન
ગાત્ર પ્રમથુ યજ્ઞીઓ, પૌરણિક, રમિયો વેદો જોઈએ. તથા
તેવા પ્રાસના એસે પૂર્વે પ્રાકૃત કવિઓ અને તેની પાસ-પાસે થી જાહી
જ નહીં નામનાર, ગાવા વગ્યાવાયાળા વાણીયર છબનારા માત્ર અર્થ
સંગીતના તથા આપનારા એવાઓ એસે પદ્ધિએ અપભ્રંશના કવિઓ,
ને તેમની પાસે વિનયોપ કરનાર, માણી-સળ જાંબનારા, કવેરીઓ,
સોનીઓ સુતારો, કુશારો અને એવા બીજા એસે, ક્ષિત્તિ વાળાઓ
એટલે પૈતાની બાવાના કવિઓ ને તેમની જાહે મહિમો અને તેના
સાથીઓ ફેરફાર નાનારા, વારીઓ, જાદુમરો, મત્તો અને યજ્ઞ
કર અર્થવિદા કરનારા તથા એવા બીજાઓ એસે. ૫૪

૨૮૫—આ પૈકી (૧) થી ઉત્તરપરથી જવત જણાય છે કે
પુરપ તેમજ સી પરિચારકને અપભ્રંશ બોલનારા જણાય છે પહેલાં

૫૩ અપભ્રંશમાયામયજા પરિચારકવર્ગ, સમામયમાયાયિ
નિર્બેશિન્યા પરિચારિકા । પ્રાકૃત સંસ્કૃતમાયાયિદ્ બાન્તઃ
પુરિકા મિત્રાણિ વાલ્ય સર્વમાયાયિનિદ મયેષુ ।

૫૪ આ પાઠે જુઓ આ પ્રવાચનપદ ૪ રજુને ૨૮ ૫૨ મધ્યેસ
૪ વેદિકા બે અપભ્રંશ-તેમાં વિશેષમાં ઉપેશ ક્ષિત્તિનો મૂતમાયા

આસપાસના પ્રદેશ)માં, અપભ્રંશ સાહિત્ય આખા મરદેશ (હાલનું મારવાડ), ટક્ક (પૂર્વ પંજાબનો ભાગ)માં, અને બઘનક (?) માં, પૈશાચી સાહિત્ય અવન્તિ (મધ્ય માલવા)માં, પારિયાત્રા (પશ્ચિમના વિંધ્ય પ્રદેશોમાં) અને દ્વાપુર (ઉપરનો માલવા-મદ્દોર આસપાસનો મુલક) માં વધારે ખેડાયેલું હતું. આમ છતાં એ લક્ષ્ય બહાર ન રહેલું જોઈએ કે આ બાપ.ઓ આ પ્રાતોમાં બોલાતી બાળઓ હતી એમ રાજરોખર કવિ જણાવેલો નથી તે એટલુંજ કહે છે કે આ પ્રાતોમાં સાહિત્યકારો પોતાના વિચારો આ જણાવેલી બાપામાં પ્રધાનપણે દર્શાવતા હતા.

૨૮૦ અપભ્રંશ સંબંધી ખીજો મહત્વનો ફકરો એ છે કે —
“ સુરાષ્ટ્ર, ત્રવણ વગેરે, સૌષ્ઠવ સહિત, પણ અપભ્રંશના અશો વાળા સંસ્કૃત વચનો પણ બોલે છે. ” ૫૧

૨૮૧ આથી મર, ટક્ક અને બાઘનકના કવિઓ સાથે સૌરાષ્ટ્ર (કાઠિયાવાડ) અને ત્રવણ (? પશ્ચિમ રાજપુતાના) ને ઉમેરવાના છે—તે ભૂવેંએ અપભ્રંશ સાહિત્યને ખેડ્યું છે પ્રાકૃતબાપાઓ અને તેમાંના સાહિત્ય સંબંધી આપણું જ્ઞાન અત્યારે દિનપ્રતિદિન વિશેષ થતું જાય છે અને તે રાજશેખરના મતને અને ખાસ કરીને પ્રાકૃત અને અપભ્રંશ સંબંધીના મતને સ્પષ્ટ રીતે સિદ્ધ કરતું જાય છે. જે પ્રાતમાં વિશાલ પ્રાકૃત સાહિત્યની શોધ થઈ છે અને હજુ પણ થવા સર્જાયેલી છે, તે ગૂજરાત પ્રાત છે પરંતુ જૈન શ્વેતામ્બરોનો જખરો કાળો છે

૫૧. સુરાષ્ટ્ર ત્રણવાદ્યા યે પઠન્ત્યર્પિતસૌષ્ઠવમ્ ।

અપભ્રંશાવદંશાનિ તે સંસ્કૃતવર્ચાસ્યપિ ॥ પૃ. ૩૪.

પર જુઓ પાંચમી ગૂજરાત સાહિત્ય પરિષદનો સદ્ગત ચિમનલાલ ડાહ્યાભાઈ દલાલ એમ. એ નો ‘ પાટણના સડારો અને ખાસ કરીને તેમાં રહેલું અપભ્રંશ તથા પ્રાચીન ગૂજરાતી સાહિત્ય ’ પર નિબંધ, તથા પુનાની પહેલી આરિયેન્ટલ કૉન્ફરન્સમાં કુડાલકરનો ‘ પાટણ સડારના હસ્ત-લેખિત પુસ્તકોનો અહેવાલ ’ એ પર નિબંધ

પ્રાપ્તી જતી હતી અને પેતાનું વિચિત્ર સ્થાન મેળા ખાતે પેલાનો વિદ્યસ
હરી રહી હતી. (જુઓ આ લેખનું પૃષ્ઠ ૨૮)

૨૮૭ (૮)-નમિસાધુ—અપારે કામ્યાબહાર ૨ ૧૨ સુત્ર પર
દીક્ર કરે છે ત્યારે અપખરા સમધી એવી દીક્રા કરે છે કે—

તથા અપખરા ને પ્રાપ્તજ છે તેવીજાએ ઉપનામર અભિર
અને આમ્ય એ બેથી ત્રણ પ્રકારની થી છે તેનો નિરાસ કરવા ખાતે
૧૬૨ મુરિમેદ એટલે બધા બેઠવાગી એ સમઢો વાપર્ધા છે ત્યા ખાતે
કે બધા દેશ દેશથી, અને તેનું બધાણે લોક પસેથી સમ્યક્ પ્રકારે
જાણી લક્ષ્ય તેમ છે ૫૫ (જુઓ આ લેખનું પૃ. ૨૬)

૨૮૮ આ ૧૭૧ એ રીતે અમર્યનો છે કે નમિસાધુ (૧) અપ-
ખરાને આ પ્રાપ્ત તરીકે જાણે છે (૨) પેતાની અમર્યના બીજાએએ
તેના ને પ્રકાર નામે ઉપનામર, અભિર અને આમ્ય જાણાવ્ય છે તે
જાણવે છે (૩) પરંતુ પોને સ્પષ્ટપણે જાણવે છે કે આ મર્ય કરતાં
વધુ પ્રકાર તેના છે અને સૌથી મર્યની વાત પેતે જાણે છે તે એ છે
કે (૪) તે સીખવા ખાતે લોક પસેજ જાણે છે આ ઉપરી વાત મર્ય-
ત્વની છે તે એટલા ખાતે કે નમિસાધુ કે જેણે પેતાની દીક્રા સવત્
૧૧૨૫ (ઈ સ. ૧ ૧૬) માં પૂરી કરી ૫૧ તેના તે સમય સુધી બધી
મેલાલી બાવાની અપખરા સામાન્ય જનસમૂહથી મેલાલી બધ પડી નહેતી.

૨૮૬ નમિસાધુએ ને એક વાત જાણે છે તે જાણ જાત તેમજ
જેનું છે કારણ કે તે પરથી જાણાય છે કે અપખરાનો વિસ્તાર પૂર્વમાં
કે મજબ સુધી હતો. આજણે જાણીએ છીએ કે જાસ્તના સમય સુધી

૫૫ ૧૬૮નો કામ્યાબહાર (કામ્યાબહાર ૨, ૧૫) તથા પ્રાપ્તમે
વાપર્ધા . જ આજણે કપમાગરામીર પ્રામ્યાબમેલેન ત્રિષો
કસ્તમિરામાર્ધમુલ્લે મુરિમેદ્દ હિતિ . કુતો દેશવિષેવાત .
તસ્ય જ કસ્તમ્ કોકાલેવ સમ્યગ્વસેય .

૫૬ પંચવિચિતિ સંપુલ્લે દેકાવશ સમાચીત .

વિદ્યમાત્સમતિકાંતિઃ પ્રાપ્તપીઢ સમર્ચિત ॥ ૫ ૧૭૪

તો તે સામાન્ય જનસમૂહનાજ છે અને તેથી લોકભાષાજ બોલેજ. બીજી સામાન્ય જનસમૂહ અને રાજા એ બેની વચ્ચે રહેનારા તેઓ છે કારણ કે તેઓ લોકની ઈચ્છાઓ અને ફરિયાદો રાજાને સમજાવે, અને રાજાનો મદદેશ કે ઉત્તર લોકોને કહે અને તેથી તેઓએ સામાન્ય લોકની ભાષા જાણીજ નેહ્યે આ ઉતારાથી એ ધ્વનિત થાય છે કે રાજશેખરના સમય પહેલાના ઘણા લાખા કાળથી અપભ્રંશ ભાષા સાહિત્યભાષાના દરજ્જે પહોંચી હતી છતાં તે સમય સુધી એક બોલાતી ભાષા તરીકે બધ પડી ગઈ હતી નહિ તે અપભ્રંશ અને લોકની બોલાતી ભાષા-એ બંને વચ્ચે જીવત સંબંધ હતો, બીજી શબ્દોમા કહીએ તો અપભ્રંશ ભાષા હજી બીજી પ્રાચીનતર સાહિત્યની પ્રાકૃત ભાષાઓની પેઠે મૃતભાષા થઈ હતી નહિ.

૨૯૬. ઉપરના (૨) જા ફકરામા સંસ્કૃત ભાષા થોડાઓની-એટલે પડિતોની ભાષા ક્યારની થઈ ગઈ હતી પ્રાકૃત ભાષા જાણનારા તેમજ બોલનારાનો મોટો સમૂહ નિર્વિવાદ રીતે હતો અને તે બોલનારામા નાટ્ય સાથે સંબંધ ધરાવતી કેટલીક લલિત કળાઓના જાણનાર હતા. પરંતુ અપભ્રંશના કવિઓ પાછળ બેસનારાનો અને સ્પષ્ટ રીતે તે ભાષા બોલનારાનો વર્ગ એ પ્રાકૃતભાષી કરતાં પણ વધુ જથ્થામા હતો. આ મોટા પ્રમાણનો ઉતરતા વર્ગનો સમૂહ-એટલે સામાન્ય જનસમૂહ છે કે જેમાથી કારીગરો નામે સુતાર, હુદાર, સોની આદિ, તથા બીજો મજૂર વર્ગ પ્રાપ્ત થાય છે. અને આ વાત ભાષાવિષયક જે હકીકતો વર્તમાન હિંદની દેશી ભાષાઓના પ્રાચીનતમ સાહિત્યોમાથી મળી આવી છે તેને બરાબર બધ બેસતી છે જ સ નવમા સૈકાના અત (કે જે રાજ-શેખરના કવિત્વ કાલનો સામાન્ય રીતે સમય છે) સુધી દેશી ભાષાઓ પોતાનું સ્વરૂપ જુદી જુદી બોલાતી અપભ્રંશ ભાષાઓથી બિન્ન સ્વરૂપ

કષયઃ, તતપરં મુજગણિકા પ્લઘકશૌમિકર્જમકમલ્લાઃ
શસ્ત્રોપજીવિનો ડન્યે ડપિ તથાશિઘાઃ ॥ ૫. ૫૨-૫૮

ઉચિત છે. એકે દાન લ સાહેબ તેને તેથી બચેા પૂર્વે લઈ જાવેનો પ્રયાસ કરે છે.

૨૯૪ (૩) હુમબદ્ર—તેણે પેતાના સિદ્ધદેવ બાહરણમાં પ્રાકૃતની સાથે સાથે અપભ્રંશ ઉપર બણી સારી રીતે લખ્યું છે કેવલ અપભ્રંશ પર ૧૨ સૂત્ર આપ્યાં છે ને તે પર લગભગ ૧૮ દોહા ઉલ્લેખરૂપે આપ્યા છે અને તે ખીજા અધ્યાયથી સંબંધિત કરેલા જણાય છે તેથી તે બધા કામના છે. તે પરથી જણાય છે કે ૬ મી સદીમાં અપભ્રંશનું સાહિત્ય બહુ વિસ્તૃત હેતું જોઈએ. હુમબદ્રનો સમય ૧૨ મી સદી છે અને તેના સમયમાં અઝાડ પાણું લખાઈ ગયું છે.

૨૯૫. (૪) તેની પછીના ત્રિવિક્રમ લેક્ષ્મીપર સિદ્ધરાજ અને માર્કિય આદિએ પણ અપભ્રંશ પર લખ્યું છે તેમાં ત્રિવિક્રમનું પ્રાકૃત-બાહરણ વિશેષ મહત્વનું છે. આ સિદ્ધદેવ સાથે થેકું બહુ મયો છે તેમાં લગભગ ૧૧૭ સૂત્ર અપભ્રંશ પર છે માર્કિયનું પ્રાકૃત સર્વસ્વ બહુ અત્યુનિક છે ૪ સ. ૧૭ મી સદીમાં તેના સમય મલુવેા ઉચિત છે આ વખતે તેા અત્યુનિક ભાષાઓને પ્રચાર હતો જાત. તેનું કથન વિશેષ મહત્વનું મળી નહિ શકાય. હમણાં આ વર્ષમાંજ પંડિત બહેમસદસે જૂજરાત પુરાતત્ત્વમંડિર વરણી પ્રાકૃત-બાહરણ નકલ પાડેલ છે તેમાં સર્વના દોહારૂપે સંગ્રહ આપી બાહરણના વિષયને વધારે સુદ અને માર્ગદર્શક કર્યો છે.

મકરણ ૪ થી

અપભ્રંશનો સમય.

૨૯૬ આ રીતે આપણે, આસરે ૬. સ. ખીજા કે ત્રીજા સદીમાં કવેશ્વર લલિતથી માર્કિયે દેહ ૪ સ. ૧૧ માં સંજના મંખમાં થયેલા નાનિસરૂ પુષ્પીના બાહરણ અને કાવ્ય પરના અધ્યાયમાં અપભ્રંશ

તેનું ખીજ જે આભીરી તે સિધ, મુલતાન અને ઉપરના પંજાબમાં બોલાતી જણાઈ છે. નમિસાધુનું ઉક્ત વાક્ય એ છે કે ૫૭

૨૯૦. “આભીરી ભાષા અપભ્રંશના પેટામાં મૂકાયેલી જણાવવામાં આવી છે, ક્વચિત્ તે માગધીના પેટામાં પણ જોવામાં આવે છે.” આનો એટલોજ અર્થ થાય છે કે મગધમાં અપભ્રંશની એક બોલાતી ભાષા હતી, આથી એ પૂરવાર થાય છે કે ઈ. સ. ૧૧ મી સદી સુધી પણ ભારતના પૂર્વ ભાગમાં અપભ્રંશ વિદ્યમાન હતી.

૨૯૧. (૯)—ઉપરનાથી ખીજા એછા પ્રસિદ્ધ અને તેઓના પછી થયેલા લેખકો નામે પૃથ્વીધર (મૃચ્છકટિકનો દીકાકાર), ગીત-ગોવિંદ પર નારાયણે કરેલી દીકામાં ઉલ્લેખેલા ‘રસિકસર્વસ્વ’ના અગ્રાત કર્તા, શકુતલા પર દીકાકારોમાંનો એક શકર, અને બે ત્રણ ખીજ થયા છે તે માટે પિશલનું વ્યાકરણ જુઓ અહીં તેમને વિસ્તારથી ખતાવવા નકામું છે કારણકે તેઓ માત્ર ખીજઓના વિચારો અને કથનો ટાંકે છે, અને પોતાને તો અપભ્રંશનો સાક્ષાત્ પરિચય કે સમાગમ નથી.

અપભ્રંશ અને પ્રાકૃત વ્યાકરણો—

૨૯૨. (૧) વરરૂચિ—કે જેનો સમય ઇસવી તૃતીય શતાબ્દિ ગણવો અનુચિત નહિ થાય તે અત્યારસુધીના પ્રાકૃત વૈયાકરણોમાં, સર્વથી પ્રાચીન માનવામાં આવે છે તેના ‘પ્રાકૃત-પ્રકાશ’માં અપભ્રંશનો કંઈપણ ઉલ્લેખ નથી. તેનું કારણ એમ જણાય છે કે તે સમયે અપભ્રંશ સાહિત્યની ભાષા હતી નહિ સાહિત્યની પછીજ વ્યાકરણોની સૃષ્ટિ થાય છે એ સ્વીકારી શકાય તેવી વાત છે.

૨૯૩ (૨) ચ. કે—‘પ્રાકૃત-લક્ષણ’માં અપભ્રંશ પર થોડા સૂત્રો લખ્યા છે. ચ. કેનો સમય ઇ. સ. ૬ થી શતાબ્દિમાં લખ્યો તો

૫૭. આભીરી ભાષાપ્રશસ્ત્યા કથિતા ક્વચિન્માગધ્યામપિ દ્રશ્યતે. પૃ ૧૫

દશરૂપ પણ ત્યારે એમ (૨, ૪૨ માં) વહે છે કે આભીરી માગધી બોલનારા પૈકી હતા ત્યારે એમજ સૂચિત છે કે દશરૂપ તે નમિસાધુ-જનો બે સેના પાલળનું છે.

દેમાં વિમલ્લાય પ્રીત્તી ન પદ્ય માં નોંધ કર્યા પછી તેમાંથી કેટલાક શ્લોકો ૧૭ શ્લોકો તે કહે છે કે—

“ વપસ્ના શ્લોકો દેવી ભાષાનાં તથા સ્વરૂપો સ્વરૂપ કરે છે પ્રાચીન સ્વરૂપ એટલે મહારાષ્ટ્રી પ્રાકૃત બાપલુને ૧ ૨ ૩ (૧), ૪ અને ૫ (૧) માં મળે છે તે સરકૃતની પૈં સિષ્ટ ભાષા બની હતી અને મને તે વખતે સાહિત્યના વિષયમાં વપસાઈ શકાતી. ત્યાર પછી બાપલુને બીજી સ્વરૂપ ૬ ૭ (૧) (૨) (૩) માં મળી આવે છે આ અપભ્રંશ સ્વરૂપને મળતું આવે છે કારણ કે બાપલુને તે હેમનદે પેતાના પ્રાકૃત બાપલુમાં ને ઉચ્ચરણે બાપા છે તેમાં અને ચિત્ર મેળવેલીના ૪ માં બાકમાંના ઉચ્ચરણોમાં મળે છે ત્રીજી સ્વરૂપ બાપલુને ૩ (૨) (૩) (૪) (૫) અને ૫ (૨) માં મળે છે અને બાપલુને વપમાન હિંદી પ્રાચીનતમ સ્વરૂપ કહી શકાએ—તેમાં દ્વિચિમદ= (દ્વિચી) અને બાપલુ ના બાપલુ=બાપે’ એ નવાં રૂપોના નમુના છે કે ને અપભ્રંશના પુનઃ સુધીના સમયમાં ધીમે ધીમે જૂના પ્રયોગો ધસાતા ગયા પછી અનેલાં છે એમાં ને રૂપો ને સમયે કવિઓએ લખ્યું હોય તે સમયની દેવી ભાષા સ્વરૂપ કરે છે અને તે કવિઓએ પેતાના સમયમાં ને સુખ્યો મરી ગયા ને વીસરઈ ગયા હોય તેઓનાં વખતે કર્યા ન હોવાં જોઈએ તેથી એ જાણીતી બહુ અસુકા નથી કે તેમણે વાપરેલી ભાષાનાં રૂપો બાપે તે સુખ્યો વિષયમાન હતા તે સમયનાં આસુ રૂપોના સ્વરૂપ કરે છે એમ કહી શકાતા સમયની લગભગ એટલે ૧૧ માં સંકલના પૂર્વાદમાં ને વિશાસકમ પર દેવી ભાષાઓ બહુ પહેાંતી હતી તે અપભ્રંશના કમને તે વખતે તથા સ્વરૂપ કરેલી હતી કે ને

૫૭—રાજા શ્લોકો એ છે કે ચાલા ૫૩ (પરિસર). ૧૬ (ચાપલુ ચિત્તિ) ૭૪ (હમ્મીર), ૬૫ (તિ બ) ૧૫૨ (તિ બ) ૭૪ (સાદસાં) ૭૭ (કસીસ), ૧૬૮ (તિ બ), ૮૭ (બાપલુ), ૬૧ (કસી) ૧૨૬ (તિ બ) ૧૮૫ (તિ બ), કે ને ચાપલુના ચાપની ભાષામાં છે ચાપલુને એટલે ચાપિના સમય કે ને કલચુરિ વસોને હતો ને, ચાપલુના લીમરેય અને મહારાષ્ટ્રના આદ્ય-મત્તરે સમયની હતી.

સંબંધી જે ઉલ્લેખો થયેલા છે તે જોયા. આથી આપણે અપભ્રંશના સમય, વિસ્તાર અને પ્રકાર સંબંધી કેટલીક અસંદિગ્ધ હકીકતો એકઠી કરી શક્યા છીએ.—

૨૯૭ (૧) આબીરી એ નામથી અપભ્રંશ ભાષા ઓછામાં ઓછા ઇસુના ખ્રીસ્ત અને ત્રીજા સૈકામાં વિદ્યમાન હતી અને તે સિંધ, મુલ્તાન અને ઉત્તરના પંજાબ-પચનદમાં મુખ્યપણે આબીરી અને ખીજી જાતિઓ કે જે હિંદમાં પ્રવેશ કરી ચૂકી હતી અને આ પ્રાંતોમાં સ્થિરવાસ કરી ચૂકી હતી તેઓથી બોલાતી હતી

૨૯૮. (૨) ઈ. સ. ૬ ઠા સૈકા સુધીમાં આબીરી અને ખીજી-ઓની બોલાતી ભાષા તરીકે અપભ્રંશ તે વખત સુધી પણ ગણાતી હતી તે ભાષાએ ‘અપભ્રંશ’ એવું વિશિષ્ટ નામ ગ્રહણ કર્યું હતું, અને પોતાનું સાહિત્ય પણ ખેડ્યું હતું કે જે સાહિત્ય ભામહ અને દડી જેવા અલ-કારશાસ્ત્રીઓને પણ માન્ય રાખ્યું પડ્યું હતું.

૨૯૯ (૩) ઈ. સ. નવમા સૈકા સુધીમાં આબીરી, શબરી અને ચક્રાક્ષીની ભાષા તરીકે ગણાતી તે બધી પડી હતી, અને જોકે ઉચ્ચ પદ્ધતિના સંસ્કૃત બોલતા હતા અને નાટક કરનારા લોકો પ્રાકૃત ભાષાઓ બોલતા હતા, છતાં અપભ્રંશ મોટા જે કારીગરનો વર્ગ તેની ભાષા તરીકે પ્રસિદ્ધ થઈ હતી એટલે કે તે લોકોની ભાષા બની હતી. આ સમય સુધીમાં તે દક્ષિણમાં સૌરાષ્ટ્ર સુધી પણ અને સંભવિત રીતે પૂર્વમાં મગધ દેશ સુધી પ્રસરી હતી

૩૦૦ (૪) ઈ. સ. ૧૧ માં સૈકાના મધ્ય સુધી સાહિત્યનિપુણ લોકોને પણ સ્વીકારવું પડ્યું છે કે અપભ્રંશ તે એક ભાષા નથી પણ બહુ બોલાતી ભાષાઓ છે, કે જેમાંની એકે સાહિત્ય ભાષા તરીકે નામ કાઢ્યું હતું. દોહાકોશ (જુઓ ૭ નો અંત) આ સંબંધી સખલ પુરાવો આપે છે.

૩૦૧ અપભ્રંશના સમયની નિમ્નતમ અવધિ સર ભડારકરના અભિપ્રાય સાથે બરાબર મળે છે પોતાના હસ્તલિખિત ગ્રંથોના રીપો-

ટેમાં વિખ્યાત પ્રદીપની ન પાત્ર માં નોંધ કર્યા પછી તેમાંથી કેટલાક ફરજોએ રાજ્યને તે હે છે કે—

“ ઉપરના ફરજોએ દેવી બાપનાં ત્રણ સ્વરૂપો રજુ કરે છે પ્રાચીન સ્વરૂપ એટલે મહારાષ્ટ્રી પ્રાકૃત આપણને ૧ ૨ ૩ (૧) ૪ અને ૫ (૧) માં મળે છે. તે સંસ્કૃતની પેટિ સિદ્ધ બાપ બની હતી અને મને તે વખતે સાહિત્યના વિષયમાં વપરાઈ ચકલી. ત્યાર પછી આપણને બીજી સ્વરૂપ ૬ ૭ (૧) (૨) (૩) માં મળી આવે છે આ બાપના સ્વરૂપને મળતું આવે છે કાલુ કે આપણને તે હેમચંદે પેલાના પ્રાકૃત આકરણમાં જે ઉદ્ધરણે આપ્યા છે તેમાં અને વિદ્ય મેંઈનીના ૪ થી આકારના ઉદ્ધરણેમાં મળે છે ત્રીજું સ્વરૂપ આપણને ૩ (૨) (૩) (૪) (૫) અને ૫ (૨) માં મળે છે અને આપણે વર્તમાન કિંદી પ્રાચીનતમ સ્વરૂપ કહી શકીએ—તેમાં દ્વિચિહ્નક (ચિહ્ન) અને બાપુ વા બાપુનાં બાપે” એ નવાં રૂપોના નમુના છે કે જે બાપના મુખ મુખીના સમયમાં થીમે થીમે જૂના પ્રવેશ થયાના મના પછી બનેલાં છે એવાં બે રૂપો જે સમયે કવિઓએ લખી હોય તે સમયની દેવી બાપ રજુ કરે છે અને તે કવિઓએ પેલાના સમયમાં જે રાજ્યો મરી ગયા ને વીસરાઈ ગયા હોય તેઓનાં વખાણ કર્યા ન હોવાં જોઈએ તેથી એ જનુમન હતું અસુકા નથી કે તેમણે વાપરેલી બાપનાં રૂપો બાપે તે રાજ્યો વિષયના હતા તે સમયનાં અસુ રૂપો જ રજુ કરે છે એમને કહીના સમયની લગભગ એટલે ૧૧ માં સંકળા પૂર્વાક માં જે વિકાસક્રમ પર દેવી બાપના બાપી પદોંથી હતી ને બાપના કાળે તે વખતે જ રજુ કરતી હતી, કે જે

૫૭—રાજા ફરજોએ જે છે કે ગાથા ૫૩ (ચરેસર) ૧૨ (ચિહ્નક ચરિતિ) ૭૪ (૬ માર) ૬૨ (તિ બ) ૧૫૧ (તિ બ) ૭૨ (સાદસાં) ૭૭ (કસીસ), ૧૦૮ (તિ બ), ૧૭ (બાપ), ૬૧ (કસી) ૧૨૧ (તિ બ) ૧૮૫ (તિ બ), કે બાપમેલન પાત્રની આગળમાં છે ચરિતિ એટલે ચરિતો રાજ કે જે સ્વરૂપે વસતો હતો જે, મુજસલા બાપમેલ અને મહારાષ્ટ્રના બાપના મલકનો સમકાલીન હતો.

અપભ્રંશનું મૂળ લગભગ સાતમા સૈકાપર લઈ શકાય છે, અને દેશી ભાષાઓ લગભગ ૧૨ મા સૈકાના અંતે અને ૧૩ મા સૈકાની શરૂઆતમા—કે બ્યારે ફેટલાકના માનવા પ્રમાણે ચદ કવિ નિવેશિત હોતો ત્યારે હાલનું વર્તમાન વલણ લેતી ગઈ અને તેજ સ્વરૂપ તેઓનું ચોહાણુ હમ્મીર (એટલે ઇ. સ. ૧૨૮૩ થી ૧૩૦૬) ના સમયમા હતું.

પ્રકરણ ૫ મું.

અપભ્રંશ અને આભીરનો દેશાનુદેશ વિહાર.

૩૦૨. ઉપર જણાવેલ હકીકત છે તે આભીરના હિંદમા પ્રવેશ ને વિહાર સંબંધી ઇતિહાસ કે જેણે દેશની બોલાતી ભાષાઓમા આવું પરિવર્તન કર્યું છે તે સાથે બરાબર બધ બેસતી થાય છે—આભીરો (હવે આહીરો) મહાભારતમા^{૫૮} સિંધુ નદિ પર હિંદના પશ્ચિમમા વસતા લોકો તરીકે જણાવવામા આવ્યા છે તેમને એક તિરસ્કૃત જાતિ તરીકે ગણવામા આવ્યા છે^{૫૯} પણ તેઓ એક લગ્નયક જાતિ હતી અને કોણના સુપર્યુચ્યુહમા તેમને અગ્રસ્થાન આપવામા આવ્યું છે બ્યારે અર્જુન કૃષ્ણની વિધવાઓને લઈને દ્વારકાથી પાછો ફરતો હતો, ત્યારે આભીરોએ તેના પર પત્ન્યનદમા પ્રવેશ કરતાંજ આક્રમણ કરેલું હતું. અહીં તેમને હુટારા, ગોવાળીઆ અને મહેરો તરીકે કહ્યા છે મનુસ્મૃતિમા તેમને બ્રાહ્મણ પિતા અને અમ્બાજી માતાથી ઉત્પન્ન થયેલા માનેલા છે.

૩૦૩. આ ઉલ્લેખો પરથી અષ્ટ જણાય છે કે બીજી જાતિઓની સાથે આ આભીરોની જાતિએ હિંદમા પ્રવેશ કરીને

^{૫૮} મહાભારત ૨, ૩૨, ૧૧૯૨, ૪, ૨૦, ૭૯૮; ૬-૩૭-૨૧૧૬; ૧૬-૭-૨૨૩

^{૫૯} મનુસ્મૃતિ અધ્યાય ૬-૧૫ વ્રાહ્મણાત્.....સામારોમ્વઠ્ઠ-કન્યાયામ્.

પરમનો બહુક શામ ઇસ્તી સત્તાન્દિના પ્રારભમાં વસાવ્યો હતો (કમગમ ૧૫ ઇ. સ. પૂર્વે તેમણી આગળ નહિ). તેમનો મધ્યો ગમ, હા, ધોમ આદિ બહો તરીકે ગણવામાં આવતો હતો. તે માટે વળગની વિસ્તૃત ઉર્વરા જમીન આવડતી લેખકના હતી.

૩ ૪ અપભ્રંશ બાળીશની પેતાની ભાષા નહોતી, પરંતુ તેમના ઉચ્ચારણથી ને સ્થાનિક પ્રાકૃતનું પરિવર્તિત રૂપ થયું તે જાણથી અપભ્રંશ કહેવાયું બાળીશના પછી આવેલ વિદેશી ભક્તિઓ હતી. આર્ચાઈવર્સમાં વસી વગાથી તેમણે સ્થાનિક પ્રાકૃતને બોલવાનો પ્રારંભ કર્યો, પરંતુ તેઓ એક નવીન શબ્દનું કીક કીક ઉચ્ચારણ કરી શકતા નહોતા, તેથી આખીશ દ્વારા પ્રાકૃતનું એક નવીન અપભ્રંશ રૂપ પ્રકટ થયું કે જે કાલ્યાન્તરે અપભ્રંશ એ નામથી યશિલ થયું.

૩ ૫ બાળીશ ભક્તિ કમલ: પ્રભુતા પ્રાપ્ત કરી મધ્ય તેઓનો ઉલ્લેખ બીજા સદીના અને ત્રીજા સદીના પ્રારંભ અને મધ્ય સમયના સિદ્ધાંતોમાં^{૧૦} મળી આવે છે. પહેલો ઇ. સ. ૧૮૧ ના કમગમ ૧૬ સિદ્ધાંત રામકાશમાં તે રામના સેનાપતિ રામકાશિ બાળીશ કહેવાયું બહુ વેલ છે બીજો કમગમ ૩ ઇ. સ. નો નાસિકની ગુફાઓમાં છે તેમાં સિદ્ધાંતના પુત્ર-કાશિસેન નામના એક બાળીશ રામનો ઉલ્લેખ છે ત્રીજો સિદ્ધાંત ઇ. સ. ૩૧ આસપાસનો સમુદ્રકુશન^{૧૧} છે કે જે અસાધ્યજ્ઞના સ્થાન પર બેઠેલો છે તેમાં બાળીશ અને મહાવર્ણવ રામકાશ, માલવ, અને ગુપ્ત સમ્રાજ્યની પેલીપાર દક્ષિણ-પશ્ચિમ અને

૧૦ જુઓ કીક બા. લાંબાકરનો લેખ ઇન્ડિયન એશિયન ૧૯૧૧ પ. ૧૧ તથા બા. ઇ. એન્ડ્રીયનનો કમ નામે Tribes and Castes of Bombay પુસ્તક ૧ પ. ૨૧ (તેમાં બાળીશ સળેથી કમગમ કીક બા. લાંબાકર પૂરી પાડી છે.) બા. સળેથી પૂ. બ. પૈરીસર બા. લાંબાકર અધિષ્ઠાત્ર લુડોલ્ફ પટે છે.

૧૧ કમ લાંબાકર તથા એન્ડ્રીયન કમ લેખ તથા કમ વિન્ડિયન ઇન્ડિયાની Early History of India પ. ૧૮૧

અપભ્રંશનું મૂળ લગભગ સાતમા સૈકાપર લઈ શકાય છે, અને દેશી ભાષાઓ લગભગ ૧૨ મા સૈકાના અંતે અને ૧૩ મા સૈકાની શરૂ-આતમાં—કે બ્યારે કેટલાકના માનવા પ્રમાણે ચદ કવિ વિદ્યમાન હતો ત્યારે હાલનું વર્તમાન વલણ લેતી ગઈ અને તેજ સ્વરૂપ તેઓનું યોહાણ હમ્મીર (એટલે ઇ. સ. ૧૨૮૩ થી ૧૩૦૬) ના સમયમાં હતું.

પ્રકરણ ૫ મું.

અપભ્રંશ અને આભીરનો દેશાનુદેશ વિહાર.

૩૦૨. ઉપર જણાવેલ હકીકત છે તે આભીરના હિંદમાં પ્રવેશ ને વિહાર સબધી ઇતિહાસ કે જેણે દેશની બોલાતી ભાષાઓમાં આવું પરિવર્તન કર્યું છે તે સાથે બરાબર બધ બેસતી થાય છે—આભીરો (હવે આહીરો) મહાભારતમાં^{૫૮} સિંધુ નદિ પર હિંદના પશ્ચિમમાં વસતા લોકો તરીકે જણાવવામાં આવ્યા છે. તેમને એક તિરસ્કૃત જાતિ તરીકે ગણવામાં આવ્યા છે.^{૫૯} પણ તેઓ એક લગાયક જાતિ હતી અને કોણના સુપર્યુચ્યૂહમાં તેમને અગ્રસ્થાન આપવામાં આવ્યું છે બ્યારે અર્જુન કૃષ્ણની વિધવાઓને લઈને દ્વારકાથી પાછો ફરતો હતો, ત્યારે આભીરોએ તેના પર પચનદમાં પ્રવેશ કરતાજ આક્રમણ કરેલું હતું અહીં તેમને હુંટારા, ગોવાળીઆ અને મલેચ્છો તરીકે કહ્યા છે મનુસ્મૃતિમાં તેમને બ્રાહ્મણ પિતા અને અમ્યષ્ટ માતાથી ઉત્પન્ન થયેલા માનેલા છે.

૩૦૩ આ ઉલ્લેખો પરથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે બીજી જાતિ-ઓની સાથે આ આભીરોની જાતિએ હિંદમાં પ્રવેશ કરીને

^{૫૮} મહાભારત ૨, ૩૨, ૧૧૬૨; ૪, ૨૦, ૭૬૮; ૬-૩૭-૨૧૧૯; ૧૬-૭-૨૨૩

^{૫૯} મનુસ્મૃતિ અધ્યાય ૬-૧૫ બ્રાહ્મણાત્.....આભારોમ્વષ્ટ-કન્યાયામ્.

આની પહેલાં થોડા વખત આબીરો ખાનદેશ અને નસિરમાં પણ સત્તાધીશ હતા, એ વાત ફરિસ્તાએ^{૧૩} ખાનદેશમાં પ્રસિદ્ધ દુમ અસીરમદ આસા નામના આબીરે મધ્યબો હતો એમ ને જણાવેલું છે તે પરથી જણી શકાય છે કાઠિયાવાડમાં હજુ સુધી આબીરોની એવાજ-આદર-આબીર વસે છે ને મુખ્યજણે પશુપાલન, એરસવિધનું કામ-કરવાનું કામ કરે છે ચૂલરાજ આદ્યએ દુર્મદ આબીરોનો (મહારિપુ નામના આબીર કુલના રાખેનો) વધ કરેલો એમ બી હેમચંદ્ર પેતાનના વ્યાકરણની પ્રતિષ્ઠિમાં જણાવે છે નરસિંહ મહેતાએ આબીરોનો ઉલ્લેખ કર્યો છે ^{૧૪} સ ૧૭૧૭ માં ઉદયરત્ને રમેશ લીલાવતી અને સુમતિ વિદ્યાસના રામના લીલાવતીએ વેસ્વાને ત્યાં રહેતા પેતાના પતિને સમજાવી પોતાને ત્યાં આપ્યાં લઈ આવવા 'આબીરો'ની^{૧૫} મહિયતિને તેણે લીધો હતો તે જણાવ્યું છે

૧૪ 'પદ્મવો નાગર નરસેવો એણે જાણું આબીરોનું જાણું

૧૫ આજનાં બની આબીરોની મહાની મોહનવેશ

રૂપે રાજ દરજી, અગતિ પાસે મેલ

મોહી માનકી મહિયતે, વિચરિય સવા વાસ

કારે કાલા કામલ, ગણે ગુલનો દાર

આવજ આબી મોનકી, તે આવજ સ્વાં થીસ

પાસારે પદ જાવરે, રીસે રિખ સરીર

બસા બરી સોઢે કોચકી, કસણે કરવા કુચ રોચ

અણે વચના વુનકાં, સરસગીમે ધર્મ સીવ

નેણી વાસન નાચણી, અજ અજ લાંબા મેચ

પૂખરીઆસો મોતિયો, બાપે અજુત વેચ

કી કસણી કુમકાં, લયો મોનકી મગિ

પાતલ પેટી ને ફૂટરી, કોવલ કહેરે અજ વગેરે દાર ૬ મી.

પશ્ચિમના પ્રાંતોમાં નિવાસ-શાસન કરતી પ્રખલ જાતિઓ હતી એમ જણાવેલું છે. ઝાસીની દક્ષિણે હમણા 'અહિરવાર' નામનો એક પ્રાંત છે તેનું સંસ્કૃત નામ આભીરવાટ છે-તે પરથી ધારી શકાય છે કે તે જે અલ્લાહાબાદના શિલાલેખમાં વર્ણવેલ છે તે આભીરની રાજધાની હોવી જોઈએ. તેથી ૪ થા સૈકા સુધીમાં આભીરોએ માલવામાં કાયમનો પગ-દરો ચલાવ્યો હતો આમાંના અમુક ભાગે જંગલનું જીવન મૂકી દઇને કાયમના વસતિસ્થાન કરવામાં અને શાસક થવામાં ઉદ્યત થયા હોય એમ નાસિકના શિલાલેખ પરથી તેમજ પુરાણો^{૬૨} પરથી જણાય છે. સંયુક્ત પ્રાંતમાં મિરજાપુર તાલુકામાં એક ભાગ 'અહિરોરા' નામનો છે કે જેનું સમાન સંસ્કૃત નામ 'આભીરવાટ' જ છે. આજ સમયમાં અને ચાર પછી અપભ્રંશ પોતાનું વાગ્મય વિકસિત કરવા અવશ્ય લાગી ગઇ હોવી જોઈએ આ વાત ૬ ઠા સૈકામાં જ્યારે અપભ્રંશ એક શાસ્ત્રીય વાગ્મય ભાષા તરીકે દેખાવ દે છે એ હકીકત સાથે બરાબર બંધ બેસે છે.

૩૦૬ ચાર પછીના બે સૈકામાં આભીર લોકો આગળને આગળ દક્ષિણ તરફ અને પૂર્વ તરફ, સૌરાષ્ટ્ર અને તેની નજીકના પ્રાંતો અને મગધ તરફ અતુકમે વધતા ગયા હોવાનું જોઈએ, કારણકે ૯ મા સૈકા સુધીમાં અપભ્રંશ, એટલે પ્રાકૃત ભાષાઓએ પરદેશીઓના મુખથી જે સ્વરૂપ લીધું તે અપભ્રંશ, સુરાષ્ટ્ર વગેરેમાં સાહિત્ય માટેની યોગ્ય વાહક ભાષા ગણાઇ આ વાતને ઇતિહાસ પણ ટેકો આપે છે, કારણકે જ્યારે કાઠીઓએ સુરાષ્ટ્ર પર ૮ મા સૈકામાં યા તે લગભગ હલ્લો કર્યો ત્યારે તે કાઠીઓને^{૬૩} તે દેશ આભીરોના કબજામાં મળ્યો

૬૨ આ પુરાણો ઉપરોક્ત જાડારકાર તથા એન્થોવનના કહેવા પ્રમાણે આભીરોને આધિભૂત્ય પછી કાયમના રાજ્યો તરીકે જણાવે છે ૬ ઠા સૈકા સુધીમાં તેમનું રાજ્ય ક્યારેનું અદ્ભુત થયું

૬૩. જુઓ ઉપરોક્ત એન્થોવનનો ગ્રંથ પૃ ૨૪

(પ્રતિદાર) રાજા જોજદેવ (પ્રથમ) ના વિ. સ ૬૦ ના દાનપત્રમાં લખ્યું છે^{૧૧} કે તેણે ગુર્જરા (જૂજરાત) જૂનિ (દિસ) ના ડેહવાનક વિષય (જમ્મા) ના સિવા ગામનું દાન કર્યું આ દાનપત્ર જોધપુર રાજ્યમાં ડિહવાનક નિશાનના સિવા ગામના એક વડેલા મસ્તિખાથી ખમું હતું. તેમાં લખેલો ડેહવાનક નિશાનો જોધપુર રાજ્યના ઉત્તર-પૂર્વ ભાગમાં આવેલ ડિહવાનક છે અને સિવા ગામ ડિહવાનકથી ૭ મૈલ ખમું સેવા ગામ છે કે જ્યાંથી તે તામ્રપત્ર ખમું છે. દક્ષિણરથી મનેલા વિ. સ ૬ મી સદીની આસપાસના એક સિલાલેખમાં^{૧૭} ગુર્જરા મહલ (દિસ) ના મમલાનક ગામથી આવેલા નેહુલા પુત્ર ડેહુની નધાનેથી મહાધિના પ્રસન્નમાં તેની સ્ત્રી લક્ષ્મીદેવરા ઉમા મહેશ્વરના ખમુંની પ્રતિષ્ઠા કરાવ્યાં એવો ઉલ્લેખ છે. મમલાનક જોધપુર રાજ્યના ઉત્તર નિખામમાં મમલાના ગામ છે કે જે મારાથી ૧૬ મૈલ પશ્ચિમે અને ડિહવાનકથી થોડે અંતરે છે. કુએન્સમનું કબર અને આ બે લેખોથી જણાય છે કે વિ. સ ૭ મી સદીથી ૬ મી સદી સુધી જોધપુર રાજ્યની ઉત્તરથી દક્ષિણ સુધીના જમી પૂર્વ નિખામ ગુર્જરદેસ (ગુર્જરા, જૂજરાત) માં અતર્જત હતો. આજ રીતે દક્ષિણ તરફ લાડના રાઠોડો તથા પ્રતિદારોની વચ્ચેની લાડખોના જવાંતથી જણાય છે કે ગુર્જર દેશની દક્ષિણ સીમા લાડ દેશને જમીને મળતી હતી. તે કારણે જોધપુર રાજ્યનો જમી પૂર્વ ભાગ તથા તેનાથી દક્ષિણે લાડદેસ સુધીના વર્ષમાન જૂજરાત દેસ જણ તે સમયે ગુર્જર દેસમાં અતર્જત હતો. હવે તે કેવલ રાજપૂતાનાથી દક્ષિણનો આગળ જૂજરાત ક્ષેત્રમાં છે. દેશનાં નામ જહુમા તેનાપર અધિકાર કરનારી બાલિકાના નામથી પ્રસિદ્ધ થતાં જ્યાં છે—જેમકે માધવો પરથી માલવા સેનાવતો પરથી સેનાવતી, રાજપૂતો પરથી રાજપૂતાના વચેરે—તેજ પ્રમાણે ગુર્જરા.

૧૧ ગુર્જરવામૂનો કિલ્લાવાનક વિષયસમ્બદ્ધ સિવા

મામાપ્રહારે—એવિ ૭ થા. પ. ૪ ૨૧૧

૧૭ શોમદ્ ગુર્જરદેસ મળ્લકાન્ત-પાતિ મેનકાનક

બિનિર્ગત—૭૫૨૬૦૫ ૪ ૨૧ ડિ.પજ.

વિભાગ સાતમો.

જૂની ગૂજરાતી સંબંધી કેટલીક હકીકતો.

પ્રકરણ ૧ લું.

ગુર્જરા અને ગુર્જર દેશ.

૩૦૭ ગુર્જર અર્થાત્ ગૂજર જાતિના લોક વિશેષે કરી ખેતી યાં પશુપાલનથી પોતાનો નિર્વાહ કરતા હતા, પરંતુ પહેલાં તેની ગણના રાજવંશોમા હતી હમણા કેવલ તેમનું એક રાજ્ય સમથર (બુદ્દેલ-ખંડમાં) અને થોડી જમીનદારીઓ સયુક્ત પ્રદેશ આદિમા રહી ગયેલી છે પહેલા પળખ, રાજપૂતાના તથા ગૂજરાતમા તેમનું રાજ્ય હતું. ચીનનો યાત્રાળુ હુએનસંગ વિ સ ની ૭ મી સદીના ઉત્તરાર્ધમા હિંદુસ્થાનમા આવ્યો તે પોતાની યાત્રાના પુસ્તકમા ગુર્જર દેશનું વર્ણન કરે છે અને તેની રાજધાની જીનમાલ (મિલ્લમાલ, શ્રીમાલ-જોધપુર રાજ્યના દક્ષિણ વિભાગમા) બતાવે છે આ પ્રસિદ્ધ યાત્રાળુએ બતાવેલો ગુર્જર દેશ મહાક્ષત્રપ રૂદ્રામાના રાજ્યમા અતર્ગત હતો તો પણ તે રાજના ગિગ્નારના શક સ ૭૨ (વિ સ ૨૦૭-ઈ સ. ૧૫૦) થી કંઈક પાછળના લેખમા તેના અધીન રહેલા દેશોના જે નામ આપ્યા છે તેમા ગુર્જર નામ નથી, પરંતુ તેના સ્થાને શ્વેત્ર અને મર નામ આપ્યા છે, એ પરથી અનુમાન થાય છે કે ઉક્ત લેખ કોતરાવ્યો ત્યાં સુધી ગુર્જર દેશ (ગૂજરાત) નામ પ્રસિદ્ધિમા આવ્યું નહોતું ક્ષત્રપોના રાજ્યની પછી કોઈ સમયે ગુર્જર (ગૂજર) જાતિને આધીન જે દેશ રહ્યો તે ગુર્જરદેશ યા 'ગુર્જરત્રા' (ગૂજરાત) કહેવાયો.

૩૦૮ હુએનસંગ ગુર્જરદેશની પરિધિ ૮૩૩ મૈલ બતાવે છે, તે પરથી જણાય છે કે તે દેશ બહુ મોટો હતો અને તેની લબ્ધિ અનુમાન ૩૦૦ મૈલ યા તેનાથી પણ અધિક હોવી જોઈએ, પ્રતિહાર

થયે. એથી ગુર્જરાને કાંઈ ફળ મળે તો તે કેવલ કપેશજનના છે તેજ નમાવે કનોજના પ્રતાપી પ્રતિદાર (પદિદાર) નો પણ ગુર્જરા સાથે સંબંધ નથી.

૩૧ જીનમાલનું ગુર્જરાજ્ય આવીના હસ્તમાં આવ્યા પછી વિ. સ. ની ૧૧૩ી સદીના પ્રારંભમાં અલ્લવર રાજ્યના પશ્ચિમ વિભાગ તથા તેના નિકટ વર્ષા નદીથી પર ગુર્જરાનું એક જીલ્લું રાજ્ય હોવાનો પતા મળે છે. અલ્લવર રાજ્યના રાજેશ્વર નામના ગ્રામીન કિશોરમાંથી મળેલો વિ. સ. ૧૧૬ (ઈ. સ. ૬૬) ખર પ્રતિદાર ચોળના ગુર્જર મહારાજા-ધિરાજ સાવરના પુત્ર, મહારાજાધિરાજ પરમેશ્વર મજનદેવ રાજ્ય કરેલો હતો અને તે પરમમહારાજ મહારાજાધિરાજ પરમેશ્વર કિતિપાલદેવ (મહી-પાલ)નો સામવ હતો. ૭ આ કિતિપાલ કનોજનો રમુવશી પ્રતિદાર રાજા હતો. આ કિશોરમાં મજનદેવને મહારાજાધિરાજ પરમેશ્વર નજીબો છે તે પછી અનુમાન થાય છે કે તે કિતિપાલદેવ (મહી-પાલ)ના મેટા સામવોમાંથી એક હોય. આ હોય પછી એ જલ્દી નજીબ છે કે તે સમયે ત્યાં ગુર્જર (ગુજર) ભતિયા ખેડૂત પણ હતા. ૭૦

૩૧૧ વર્ષમાન ગુજરાતના ભારત નગર પર પણ ગુર્જરાનું રાજ્ય વિ. સ. ની ૭મી અને ૮ મી સદીમાં હોવાનું લાંબા દાનપત્રોથી ૭૧ જણાય છે. સંભવિત છે કે હિત સવતોન્તી પહેલાં અને પછી પણ તેઓનું રાજ્ય ત્યાં રહ્યું હોય અને એ કંઈ નવાઈ નથી કે જીનમાલના ગુર્જરા (ગુજરા)નું રાજ્ય પણ ભારત સુધી ફેલાયું હોય અને જીનમાલનું રાજ્ય તેના હાથથી નીકળી જવાથી પણ ભારતના રાજ્ય પર તેઓનો આ તેઓના કુટુંબીઓનો અધિકાર આપુ રહેલો હોય. જા. ચના ગુર્જર રાજાઓનાં દાનપત્રોથી પ્રકટ થાય છે કે તે ગુર્જર રાજ્યની અતર્જન ભારત નિજી, સુરત નિજીનાં એકરમક ચોરાશી અને નાર-ચોરીનાં પરમજાં તથા તેની પાસેનાં વડોદરા રાજ્ય રેણકાંઠા અને સમીન રાજ્યના પ્રતિ પણ હોય.

(ગૂર્જરા) નો અધિકાર હોવાથી ગુર્જરા (ગૂર્જરાત) નામ પ્રસિદ્ધ થયું.

૩૦૯ ગુર્જર દેશપર ગુર્જરા (ગૂર્જરા) નો અધિકાર ક્યારે થયો ને ક્યા સુધી ગયો તે બરાબર નિશ્ચિત નથી, તો પણ એટલું તો નિશ્ચિત છે કે રૂદ્રામાના સમય (અર્થાત વિ સ. ૨૦૭-૪ સ. ૧૫૦) સુધી ગુર્જરાનું રાજ્ય ભીનમાલમાં થયું નહોતું. સંભવ છે કે ક્ષત્રપોનું રાજ્ય નષ્ટ થવાથી ગુર્જરાનો અધિકાર ત્યાં થયો હોય વિ. સ. ૬૮૫ (૪ સ ૬૨૮) ની પૂર્વે તેઓનું રાજ્ય ત્યાંથી ઉડી ગયું હતું. કારણકે ઉક્ત સવત્માં ત્યાં ચાપ (ચાવડા) વંશી રાજા વ્યાઘ્રમુખનું રાજ્ય હોવાનું ભીનમાલના રહેનારા (ભિલ્તમાલકાચાર્ય) પ્રસિદ્ધ જ્યોતિષી બ્રહ્મગુપ્તના ‘બ્રાહ્મસ્ફુટ સિદ્ધાંત’ પરથી જણાય છે ૧૮ આ ચાવોટક (ચાપ, ચાવડા) વંશ ગુર્જરવંશથી જિત્ત હતો એ છાટદેગના ચાલુક્ય (સેલકી) સામંત પુલકેશી (અવનિજનાથ) ના કવચ્યુરિ સવત્ ૪૯૦ (વિ સ ૭૯૬-૪ સ. ૭૩૯) ના દાનપત્રથી ૧૯ જણાય છે. વિ. સ. ૬૮૫ પહેલાં પણ ઉક્ત ચાપ વંશના રાજાઓનું રાજ્ય ભીનમાલમાં રહ્યું હોય, તેથી ઉક્ત સવત્થી ઘણા સમય પહેલાં ગુર્જરાનું રાજ્ય ત્યાંથી અસ્ત થઈ ગયું હતું અને તેની સ્મૃતિના સ્વચ્છ દેશનું નામ ગુર્જરા (ગૂર્જરાત) માત્ર અવશેષ રહી ગયું હતું તેથી ગુર્જરાનું વિ. સ ૪૦૦ થી પણ પૂર્વે ચા તેની આસપાસ ભીનમાલપર રાજ્ય રહેવું સંભવિત હોઈ શકે છે. તે સમયથી અનુમાને ૧૬૦ વર્ષ પછી એટલે વિ. સ. ૫૬૭ (૪ સ ૫૧૦) લગભગ રૂદ્રાનો અધિકાર રાજપૂતાનામાં

૬૮ શ્રી ચાપવંશતિલકે શ્રી વ્યાઘ્રમુખે નૃપે શકનૃપાણાં ।

પંચાશત્સંયુક્તૈર્ધર્ષશતૈઃ પંચભિરતીતૈઃ ॥ ૭ ॥

બ્રાહ્મ સ્ફુટસિદ્ધાન્ત સઙ્ગજનગણિતગોલવિત્ત્રીત્યૈ ।

ત્રિંશદ્ વર્ષેણ કૃતો જિષ્ણુ સુત બ્રહ્મગુપ્તેન ॥ ૮ ॥

—બ્રાહ્મસ્ફુટસિદ્ધાન્ત.

૬૯ તરલ...ચાવોટકે મૌર્યગુર્જરાદિરાજ્યે.. (ના પ્ર પ્ર.

ભાગ ૧ પૃ ૨૧૦, ૨૧૧ નું ટિપ્પણ ૨૩) તથા આ લેખનો પાના ૩૧૫ આગળનું પૃષ્ઠ ૩૧૨

કર્મ પણ એવું સમજાવ્યું જનારી શકેલ નથી કે અમુક સમયમાં અમુક મારણી આ ગુર્જર ભત્તિ બદલથી આવી જાયથી ગુર્જર ના ગુર્જર ભત્તિની ઉત્પત્તિ જાનવી એ એવી કથના છે કે જેમ કેમ એમ કહે કે સાહેબે કથરથ મુરોપની સેકસન જાનવી નીકળેલ છે નવસાગીથી મોજા જાવના ગુર્જરવસી સમ જગમટ (ત્રીમ)ના કથ મુરિ સવલ ૪૫૧ (વિ. સ. ૭૧૨)ના ઘનપત્રમાં ગુર્જરોને મદારાજ કથ (ભારતરસિક)ના વસમાં વચેલ જલુલ છે (આ ૩૦૭ થી ૩૧૨ મુધીની દહીલા ૨૮ જ. ધીરીસકર એકાદશીના રાજપૂતનેકા ઇતિહાસ ૨૪મ અડમાંથી લીધેલી છે)

૩૧૩ ગુજરાતમાં આવ્યા વસના વનરાજીથી પાટણની સ્થાપના આવકાવસ પછી આગાધવસ પછી વાધેલાવસ અને પછી મુસધામનેનો ગુજરાતમાં પ્રવેલ અને આધિકાર એ તથાની વસ છે એટલે તેને વિસ્તાર કરવો નિર્ણય છે શ્રી હેમચંદ્રના કાલમાં અજકલ ભાષા બેસાટી હતી એમ સમજાય છે પછી તે ભાષા રૂપાંતર લેવી અઠ અને તેરમા ક્રિષ્ણમાં સક્ષમાં ગુજરાતીનું વાંચન થતું અર્થ. ગુજરાત બીજા પ્રતિના સપ્તથી છત્તું પાપું ને તેથી તે દેશની ભાષા બીજા દેશની ભાષાથી જુદા સ્વરૂપ લેવી અઠ અને તે ગુજરાતની દેશી ભાષા ગુજરાતી કહેવાઈ.

તેમના અઠાદિ નિવાસનું સ્વરૂપ છે નહિ કે ભત્તિનું. કથ મદારાજ એ કથ હાલ જાણાય કુલના અઠાદિના ક. સ. ૧૧૦૧ (વિ. સ. ૧૧૪૮)ના ઘન પત્રમાંથી મોકલે અવતરણ પણ આપેલ છે કે એમાં ઘન હેનાસ એવિંક જાણાયને કાસવ, અવતાર અને નેમુન-આ ગણ પ્રવરનાલા નેમુન કિતન, અને ગુર્જર કથનામનાલા (ગુર્જર સમુપાલિધાન) જલુલેલ છે એ જલર ભત્તિને બેસિયાની અજર ભત્તિ હોવાનું માનવામાં આવે તેા મું તેરા અઠાદિ પણ નાન અને મનરનો મનાર હતો કે તેમજે જલર વાસેની ક પત્તિના સમયે પણ લખ્યું છે કે આ નામનું તા પવ જલર ભત્તિના બીડ જાણાય છે પરંતુ વાસ્તવમાં ગુર્જર માલનો અર્થ એવો છે કે ગુર્જર દેશના સ્થેનારા બીડ જાણાય પણ જલર ભત્તિના બીડ જાણાય નહિ. (સ. જ. ધીરીસકર).

૩૧૨. ગુર્જર જાતિની ઉત્પત્તિના સબધે આધુનિક પ્રાચીન શોધ-કાએ અનેક કલ્પનાઓ કરી છે જનરલ કનિંગહામે તેમને યુગ્મી અર્થાત્ કુશાનવર્ગી હોવાનું અનુમાન કર્યું છે. વિન્સેન્ટ રિમ્બે તેમની ગણના હજોમા કરી છે. કેમ્પબેલનુ કથન એમ છે કે ઈ સ. ની ૬૬ી સદીમા ખજર નામની એક જાતિ, જ્યાં યુરોપ અને એશીયાની મીમા મળે છે, ત્યાં રહેતી હતી તે જાતિના લોક ગુર્જર યા ગૂજર છે. (ઇ. એ. વો ૪૦ પૃ-૩૦) અને તેમા મિં દેવદત્ત ભાડારકરે કેમ્પબેલનુ કથન સ્વીકાર્યું છે. ૭૦ પરંતુ એ સર્વ કલ્પના માત્ર છે, કાગણુકે તે સર્વમાં

૭૨ શ્રીયુત બહાનુએ તો સાથે સાથે એ પણ લખી નાખ્યું છે કે “મુબર્ક હસાનમા ગૂજર (ગુર્જર) નથી; એમ જણાય છે કે તે જાતિ હિન્દુઓમા બળી ગઈ ત્યાં ગૂજર (ગુર્જર) વાણિયા (મહાજન), ગૂજર (ગુર્જર) કુબાર અને ગૂજર (ગુર્જર) સુતાગ-હીયા છે, ખાનદેગમા દેશી જલુખી અને ગૂજર (ગુર્જર) જલુખી છે એમ મગહા કુટુંબ ગુર્જર હોવાય છે કે જે મહાગૌડના આધુનિક ઇતિહાસમા પ્રસિદ્ધ ગ્ઢેલ છે જરહોડા બ્રાહ્મણોમાં પણ ગુર્જર નામ મળે છે ગજપુતાનામા ગૂજર ગૌડ (ગુર્જર ગૌડ) બ્રાહ્મણ છે. આ સર્વ ગૂજર (ગુર્જર) જાતિના છે ” ઇ એ વો ૪૦ પૃ ૨૭) બહાનુ ૨૦૦ મહાશયને આ નામોથી સામાન્ય ઉત્પત્તિ જણવામાં પણ ભારે ભ્રમ થયો છે અને તેણે આ સર્વને ગૂજર કરાવી દીધા છે, પરંતુ વાસ્તવમાં તેમ નથી જેથી શ્રીમાલ નજર (હીનમાલ, લેધપુર રાજ્યમા)ના બ્રાહ્મણ, વાણિયા, મહાજન, સોની આદિ બહાનુ જવાથી પોતાના મૂલ નિવાસ સ્થાનના નામથી અન્ય બ્રાહ્મણો આદિથી પોતાને અલગ બતાવવા માટે શ્રીમાલો બ્રાહ્મણ, શ્રીમાલો મહાજન-વાણિયા આદિ હોવાયા-ઓળખાયા, તેવીજ રીતે માગવાડમા દિગ્ગમિ (દાહિમ) ક્ષેત્રના ગ્ઢેનાગ બ્રાહ્મણ, રાજપૂત, જટ આદિ દાહિમે બ્રાહ્મણ, દાહિમે રાજપૂત, દાહિમે બાર આદિ હોવાયા, અને ગૌડ દેશના બ્રાહ્મણ, રાજપૂત, જયસ્ય આદિ બહાનુ જવાથી ગૌડ બ્રાહ્મણ, ગૌડ રાજપૂત, ગૌડ જયસ્ય આદિ પ્રસિદ્ધ થયા, તેમજ પ્રાચીન ગુર્જર દેશના ગ્ઢેનાગ બ્રાહ્મણ, વાણિયા, કુબાર, સુતાગ, હીયા આદિ ગુર્જર બ્રાહ્મણ, ગુર્જર (ગૂજર) કુબાર તથા ગુર્જર (ગૂજર) સુતાગ-હીયા આદિ હોવાયા છે એથી ગુર્જર બ્રાહ્મણ આદિનો અર્થ કે અભિપ્રાય એ નથી કે ગુર્જર (ગૂજર) જાતિના બ્રાહ્મણ આદિ તેમના નામની ખૂંચે ગુર્જર (ગૂજર) ગણે

આપણને દિસે છે. કાશ્મીરે તેરમા સતકમાં ગૂજરાતી દિન્દી મરણી વચેરે બાવામાં વાંગમવચ્ચના પ્રથમ જ્ઞેવામાં આવે છે. આ સમયની આસપાસ એટલે ઇ. સ. ૧ થી તે ૧૩ મા સતક દરમિયાન દિંદુ સ્થાનમાં જન્ય સરકુતિના થા જલિના મેક આવી આપણમાં મિમિત થયા કે કેમ તે ઇતિહાસ ખરથી જોવું જોઈએ.

૩૧૫. આઠમા સતકથી આરબોની સ્વારી જલમાર્ગે સિવ કાશ્મીરમાં પ્રથમ આવી તેઓ ગૂજરાત તોડી રાજપુતાના સુધી આવી ગયા, જલુ ત્યાં તેઓને સાગે માર પડ્યો ને તેઓ પાછા ફર્યા, જલુ તેમણે સિધ અને મુસ્તાનમાં પોતાની સજા સ્થિર કરી મુસલમાની રાજ્ય સ્થાપ્યું, તેઓએ ગૂજરાત, રાજસ્થાનમાં ધૂમ મચાવી.

‘તરેકતરતારતર ચારિદારિતોદિત-સૈન્યક કચ્છેહસો રાષ્ટ્ર લાહોટક મૌર્ય ગુલગાદિ રા(જ્યે) નિઃશીપ દાક્ષિણાત્ય સ્થિતિપતિ શિળીપયા લાક્ષિણાપયમલેશ પ્રથમમેલ નલસા રિકા વિષય પ્રસાધના યાગતે (૫જી ૭-૮ લીટીમાં મહુાં નિરૂપણ છે તે જ્યાં આખ્યાં નથી) સમરશિરસિ વિજિતે તાલિકાનીકે અવનિજનામય’ ધીયુલકેશિરાજ’ ઇ. ઓ.ઈ. સ. ૭૩૬ નો તામ્રપટ કમ્પનસના બેબેચેમેરીવર થા. ૧ પૃ. ૧ ૬ ૫૨ મુદ્રિત થયો છે તેમાં આગુમગુળના લાહદેસન્ય સાખ્યા પૈડી પુલહોલીએ નક્સરી દેસ છત્તયા માટે પ્રથમ આવેલા તાલિકા એટલે આરબ સૈન્યનો ખરખવ ક્યોનો ૨૫૪ ઉલ્લેખ છે સિધ સિવાય કચ્છ સૈરાજ્ય મુબર, મૈર્વરતલ (ઉપર મેકજુર્માના તે વખતના મૈર્વરગુળના રાજાઓ) પીસરી રીતે ખગર તાલિકા-આરબોએ લીધી હતી અને તેઓએ ઇ. સ. ૮મા સતકમાં મહારાષ્ટ્રમાં પ્રવેશ કરવા પ્રયત્ન કર્યો હતો તેમ આ તામ્રપટ માંથી ૨૫૮ જણકુમ છે.

૩૧૬. આ ૫જી, ૫જીના સતકમાં કરન કર રસીદ નામનો આદિવાસી થા ખસિદા હતો ત્યારે આરબોની સત્તાનો પ્રચાર ઇસ્લામથી આદિવાસિજન અને વાતરી પર જઈ ત્યાં મુસલમાની ધર્મનું મૂળ જોરથી રોપ્યાં હતાં. ૫જી આદિવાસીરચાન અને વાતરીમાં આરબોની

પૂવની ભાષા મરીને દેશી ભાષાઓ નવી બની નથી. ૩૧૨

પ્રકરણ ૨ જી.

પૂર્વની ભાષા મરીને આપણી દેશી ભાષાઓ
નવી બની નથી.

૩૧૪ જૂની પ્રાકૃત-અપભ્રંશ ભાષા મરીને (બોલતા હુમ થઇને)
તે થયે ગૂજરાતી, હિન્દી, મરાઠી, બંગાલી આદિ નવી દેશી-આર્ય-
ભાષા ઉત્પન્ન થઈ એમ અમુકનું માનવું હોય તો તે અયોગ્ય છે
ભાષાનું પરિવર્તન થયાજ કરે છે એ વાતની માફી ભાષાનો ઇતિહાસ
પૂરે છે, પણ એક ભાષા મૃત થાય અને તેને સ્થાને બીજી ઉદ્ભવે-
નવીજ જન્મ પામે એ ભાષાનો ઇતિહાસ પરવાર કરતો નથી. કોઇ
એમ કહે કે મોટી ક્રાંતિ થાય-રાજ્યક્રાંતિ કે ધર્મક્રાંતિ કે વિચારક્રાંતિ
થાય અને તે વખતે એક ભાષા મરણુવશ થાય ને તેને બદલે બીજી
થાય એ વાત પણ યોગ્ય નથી ઈ સ. ૧૩ માથી તે ૧૫ મા સત-
કમાં સમગ્ર હિંદુસ્થાનમાં સતક્રિયા ઉત્પન્ન થયા ને તેમણે લોકોની
ધાર્મિક અને સામાજિક રહેણીકરણીમાં ખળભળાટ ઉપજાવ્યો-એ એક
સમય, અને બીજો સમય અગ્રેજી વાગમચરપી વાઘણનું દૂષ આપણને
મળવા લાગ્યું તે વખતનો,-આ બંને સમયમાં ખળભળાટ અને વિચાર-
ક્રાંતિ જગી થયા હતા, પણ એક પણ સમયે નવીન ભાષાનું નિર્માણ
થવું બન્યું નથી એ લક્ષમાં રાખવા જેવી બાબત છે. તે વખતે અતસ્થ
વિચારક્રાંતિ અને અન્ય ભાષામાંથી વિચારોનું ગ્રહણ એ જરૂર થયું,
છતાં તેથી એમ સિદ્ધ થતું નથી કે એક ભાષા મરીને તેની જગ્યાએ
બીજી નવી ઉત્પન્ન થઈ બિન્ન સંસ્કૃતિના એ માનવ વંશોની અથ-
ડામણી થાય ત્યારે એક બીજાની ભાષામાં મિશ્રણ થવાનો પ્રસંગ આવે
છે. તે કારણે સંસ્કૃતની પ્રાકૃત ભાષા કેમ થઇ, અથવા પ્રાકૃતની
અપભ્રંશજ કેવી રીતે બનતી ગઇ તેની સગતિ મળી આવે છે અને
તે ભાષાનો ઇતિહાસ સારી રીતે કહી શકે છ સ ૧૦ થી તે ૧૩ મા
સતકની દરમિયાન હાલની હિંદી દેશી આર્યભાષાઓ ઉત્પન્ન થઇ એવં.

અને સૌરાષ્ટ્ર પ્રાંતમાં આવી મળ્યો. ઉલ્લેખ ઉપર ક્યો ૭ પણ તે સ્થિતિ દેખાના કારણે તેનું યત્ન પરિણામ આનું નહિ. પણ ઈ સ. ના અમારમા સ્થાપી તે તારાપટ્ટી વૃદ્ધિપરિણામ પરખર્મી લોકોનાં અનેક પાણિઓ અમલગિયર આનાં અને તેઓએ અમલગિયર મળત્યાદ મચાવી દીધાં એમાં શકા નથી. ઈ સ. ૧ ૧ થી ૧ ૨૪ સુધી અનેક વેળાએ હિંદુસ્થાનપર સ્વામી મહમદ બીજીએ કરી. મહમદ ૧૦૨૪ માં મુસતાનમનમેર માર્ગે અલ્પકિલ્લાવાક પદ્મનાં ઉતરે અને પછી સૌરાષ્ટ્રમાં સોમનાથપર હુમલો કર્યો. સોમનાથને હુલ્લા પછી તે પુન પદ્મપાસે ગયો અને ત્યાં કેટલાક ક્ષિપ્ત રહ્યો. તેણે ત્યાં મસીદો વગેરે બાંધ્યાં. ઉલ્લેખ છે (બાબ્બે એગ્રેડીયર વૉ. ૧ ભાગ ૧ પૃ. ૧૬૮ કુદનોટ). મહમદના પાણી પળામ રાજપુતાના ગૂજરાત, સૌરાષ્ટ્ર—એ દેશમાં વિશ્વકુલ મળત્યાદ થયે. નેમનામાં તે સાથે સામનો કરવાનું કૈવલ ન હોય તેમણે કેટ ઓડી નાસવું રાજાઓએ પેલના સમાંસન થઈને આમલ લેયો એવું એકદર થઈ પાવું તેમા અમલ નથી. ગૂજરાતનો બીજામળ (ઈ સ. ૧ ૨૨ થી ૧ ૬૪) પેલનું અમલ રાજા હોય ક્યાં પણ તે ઓડી ભાગ્યો અને કવલનો અમલ કરી રહ્યો. મહમદ સાથે અલેક્ષા લોકો પૈકી કેટલાક વિરોધી હોય અર્ધ વસવાદ કરી રહ્યો. ઉલ્લેખ લખારે ક્યાં મળતો નથી એ ખર્ છે. પણ ગૂજરાતના કેટલાક લોકો જાનકેશમાં રાજપુતાનાના ઉત્તર ભાગમાં પળામના અલેક્ષપ્રાંત પાસે—એ સ્થળમાં નવપ્રાક રહેવાસીઓની ભાગલામી માન તેની સ્વામીના કારણે થઈ હોય એમાં નવાઈ નથી.

૩૧૬ આ પછી બીજા પાદ મહમદ મેદીની આવી. તે બારમા સ્થાપી આખર આવી. વિલીનિયો લોકો ઉપર ઉત્તર હિંદુસ્થાન પરત્વ હતું અને તેનું નેર પાલું હતું તેઓ મહમદનું ત્યાં આવું નહીં. પહેલી ખેજમાં ઈ સ. ૧૧૬૧ માં થાણેપર પાસે માર ખાઈ તેને ભાગી જવું પાવું તેમ થયો. ઉત્તર હિંદુસ્થાનમાં પહેલી ગાજીય એમલ ત્યાં ૧૧૬૩ માં આજનાં તેને અલ અલો. તેણે પ્રથમ એલપુની ખમર લઈ પછી બીજાનો નાશ કર્યો.

પૂર્વની ભાષા મરીને દેશી ભાષાઓ નવી બની નથી. ૩૧૩

સત્તા ક્ષીણ થતી ગઈ તેથી ત્યાં મુસલમાનોનું ધર્મ તથા રાજ્ય વિસ્તારનું જોર તૂટ્યું ને તાર્તારોએ અફઘાનિસ્થાન તાંબે કર્યું અને હિન્દુસ્થાન ઉપર હુમલો કરવા દગ્ગા ગતકથી આરંભ કર્યો. દશમા શતકને અંતે 'સિંધુની પેલી પાર સુધી તેમની મત્તા કાયમ થઈ પણ તેની આ બાજુ તેઓ હુમલા લાગ્યા આથી તે બંને બાજુ વચ્ચે વચ્ચેલા ક્ષત્રિય કુળોમાં ખળભળાટ જાગતા આત્મમરક્ષણ માટે તેઓ દક્ષિણ બાજુ તેમજ પૂર્વ બાજુ જઈને હિંદુ લોકોમાં મળ્યા, કેટલાયે રાજ્યો પણ સ્થાપ્યા આ કુળો ગૂર્જર, પરમાર, ચાલુક્ય, ચૌહાણ, ઈત્યાદિના હતા ગૂર્જર, ચાલુક્યના કાષ્ઠક ટોળાનો અર્થો ભાગ એકદા હજોની સાથે અંદર દુરસો હતો તેણે ગૂર્જરાતમાં અને મહારાષ્ટ્રમાં રાજ્ય પણ કર્યું. પણ તેનું મોટા પ્રમાણમાં પ્રયાણ નવમા શતક પછી થયું. આ ચાલુક્ય રાજ્ય ગૂર્જરાતમાં આપત થયા પછીજ ગૂર્જરાતમાં 'ગુર્જર' એ નામ મળ્યું એ વાત અર્ધા ગુર્જરોને સમય નહોતો મળ્યો તે પરથી, અને મહારાષ્ટ્રમાં 'કલ્યાણકટક' જેવા પોતાના પૂર્વ વસતિસ્થાનનું સ્મરણ આપનાર સ્થળો બીજા ચાલુક્યોએ (તૈલપે) સ્થાપ્યા તે પરથી જાણવામાં આવે છે આ ગૂર્જર, પરમાર, ચાલુક્ય, ચૌહાણ મૂળથી પ્રાચીન આર્ય જાતિઓ હતી પ્રાચીન આર્યજાતિઓનું સૌથી પ્રથમ નિવાસ મધ્ય એશિયામાં હતું ઇ સ નવમા શતકના છેવટથી પછી પરમાર, ચાલુક્ય, ચૌહાણ ઈત્યાદિ ક્ષત્રિય કુળો સમગ્ર હિંદુસ્થાનમાં (કાનડા, તેલંગણ અને નીચેના પ્રાંત સુધી) પ્રસરી. તેઓ અન્ય ધર્મીય, અન્ય સંસ્કૃતિના અને અન્ય ભાષાના હતા. તેઓની અને તેઓ જ્યાં જ્યાં ગયા ત્યાં ત્યાંના લોકોનું સમિશ્રણ થઈને તે કાયમના મળી જવાની ધમાચકડીમાં નવીન ભાષા ઉત્પન્ન થવા જેવી પરિસ્થિતિ પ્રાપ્ત થઈ હતી.

૩૧૭ પછી અગ્ગરમાં શનકના પહેલા ૨૪ વર્ષમાં ગઝનવીના મહમદે પોતાના અફઘાન, તાર્તર આદિ સૈનિકો લઈને અનેક વેળા હિંદુસ્થાનપર સ્વારી કરી અને ઉપર જણાવેલા ક્ષત્રિયોની હીલચાલો અને પ્રયાણને વળી એક જોરથી ધક્કો માર્યો

૩૧૮. ઇ. સ ના ૮ મા શતકમાં આરબોની એક સ્વારી સિંધ

(શુભો રેન્તમિરિ રાસ-ગમ્પુરાસાદિ આ સનકનું આ મલમાં આપેલ વાંગમ તેમજ સ ૧૪૫૦ નું (ઇ. સ. ૧૭૯૪નું) મુખ્યત્વેષ ઓળિ તક કે જે પાકરણનો મલ છે તે જેમાં બૂની મૂળરાત્રીનું નિવરણ છે) તેથી તેના એક જે સત્તે પૂર્વે તે અસ્તિત્વમાં આવી હોવી જોઈએ આથી ઠીક અનુમાનથી હિંદુસ્થાનમાંની હાલની દેસી-આર્યભાષાઓના ધડમધડના અને જૂઠા જૂઠા માનવવચના અલગામણના જાગમાં જન્મ પામી એ ઉપાડુ ન્તિ છે મુસલમાનોના કુલકોથી સખાલસ (સચ લાખ-સિન્ધીક) એ પબ્લનો કુર્ચરી જામ-તેમાંથી અને અસપસ વસવાટ કરી રહેનારા સમિત લોકોનાં કુત્રા પાછળ પાછળ જતા આમાં અને તેઓએ દક્ષિણ બાજુ આગાધ મૂળરાત્ર મહાસપ્ત અને પૂર્વ બાજુએ મહાર-મજાસ સુધી રવાણ કરી વસવાટ કર્યો અને તેઓએ સ્થાપ્યાં એ ઉપર જણાવેલું છે આ લોકોએ હિંદુ ધર્મ અથવા રીનિરીવાસને જાણ સજ આપી ઉપાડાં આજમાન, તુકે તમાર આગિએ પેલાનો ધર્મ ન હોવામાં જાહે તત્વાસથી તેને પ્રસાર કરીને પુષ્કળ હિંદુઓને વરલાખ્યા, પણ તેઓનો અને આજુએ અવધાર આજો જોઈએ તેથી તેઓને આપણી જાણ સ્વીકારવી પડી અને આ ઠીક જ થયું તેથી જાણની દ્રષ્ટિએ તેઓનું આપણામાં આવી રહેવાનું અસ્તિત્વ, અને તેઓના કુલકનું અને તેની પૂર્વે જન્મથી આરે બાજુ પ્રસરણ લાગેલા કુર્ચર વરમાર ચોલાણ, આપુત્ત ઇત્યાદિ કુત્રાનું આપણામાં જન્મી પાડનું પરિણામ, સરખુજ થયું એમાં શક નથી.

મકરણુ ડ જુ

મૂળરાત્રી એક સાહિત્ય-ભાષા. (૧૩ મા રાત્રી)

૩૨૩ તેરમી કિશી સડીમાં મૂળરાત્રીનું વાંગમ નિર્મલ થયું. તેથી મૂળરાત્રી જાણ તેરમી પ્રીક થઈ હતી એનું જણાય છે વળી તે પૂર્વે એ થયું સડી તો તે બોલાવી હોવી જોઈએ એમ અનુમાન કર

પૂર્વની ભાષા મરીને દેશી ભાષાઓ નવી બની નથી. ૩૨૫

૩૨૦ મહમદઘોરી મહમદગીઝનીની પેઠે કેવળ લૂટ કરી પાછો આવ્યો જવા નહોતો આવ્યો, પણ તેને તો હિંદુસ્થાનમાં પોતાનું રાજ્ય સ્થાપવાનું હતું, તેથી (૧) એક એ વાત થઈ કે અન્ય સમૃદ્ધિના અને અન્ય માનવવશના લોકોનો મોટો સમુદાય આપણામાં ધુસ્સો, અને (૨) બીજું એ થયું કે તેણે ત્યાંથી આપણા લોકોને પોતાના દેશમાંથી હાટી કાઢી રાજપુતાના, માળવા, ગૂજરાત-એમાં વનવન ભટકતા કર્યા મહમદઘોરી દિલ્લી અને પાનપત્તીની દરીયામ ન બેઠો, પણ તેણે પોતાના સરદાર પૂર્વ બાજુ બગલામાં અને દક્ષિણ બાજુ માળવા ગૂજરાત સુધી મોકલ્યા. બગલા અને બહાર પ્રાત ૧૧૯૪-૯૫ ના સુમારે મુસલમાનોના તાબામાં આવ્યો. ગૂજરાતમાં તેઓ ફાવ્યા નહિ, પણ તેના પછીના ગુલામ રાજ્યએ ગૂજરાતને હેરાન કર્યું ને પછી તેરમાં શતકના છેવટમાં અલ્લાઉદ્દિને ગૂજરાતના કર્ણુરાજના રાજ્યને ધૂળમાં મેળવ્યું અને મહારાષ્ટ્રમાં દેવગિરિના યાદવોનો ૧૨૯૪ માં પરાભવ કર્યો

૩૨૧. મરાઠી સાહિત્યમાં મૂળ સાહિત્ય જ્ઞાનેશ્વરીને સપૂર્ણ થયે આરજ વર્ષમાં મહારાષ્ટ્રનો મોટો ભાગ મુસલમાનોના હાથમાં આવ્યો. મહમદ ગીઝની સાથે અફઘાન, આરબ, તાર્તર, અને મહમદ ઘોરી સાથે પણ તેવાજ અફઘાન, તાર્તર, તુર્ક ઇત્યાદિ પરદર્શી અને બિન્ન કુળના લોક અગ્યારમાં શતકના આરબથી તે તેરમાં શતક સુધી હિંદુસ્થાનમાં આવી ધુસ્સા. તેઓએ આપણા ધર્મ સ્વીકાર્યો નહિ, પણ તેમને આપણી ભાષા બોલવી પડતી આથી નવી ભાષા ઇ. સ. ૧૧ માં શતકથી ૧૩ માં શતક સુધીમાં ઉદયમાં આવી તે પૈકી કોઈ ભાષાને પોતાનું નિશ્ચિત સ્વરૂપ પ્રકટ કરવામાં બીજી ભાષા કરતા વખત લાગ્યો, કોઈએ તેનું સ્વરૂપ ઝંટ સાધ્યું કર્યું એટલેકે એકાદ અર્ધો શતક આગળ પાછળ એમ પરિસ્થિતિ પ્રમાણે જન્મ પામી મરાઠીમાં ૧૩ માં શતકમાં નિશ્ચિત સ્વરૂપનું વાગ્મય મળે છે, ત્યારે તે નિશ્ચિત સ્વરૂપની બોલીના રૂપમાં આવી તે પૂર્વે એક બે શતકમાં તે ઉત્પન્ન થવી જોઈએ એ ઉધાડું છે

૩૨૨. ગૂજરાતીમાં પહેલા તેરમાં શતકનું વાગ્મય પ્રાપ્ત થાય છે,

નરસિંહ મહેતાની કૃતિઓ-તે શુદ્ધ કવિ ગણ તેનાં જૂનાં, દુર્ભેદ સ્વરૂપ ભક્તિતાં મળાં અને જાત્યારે જે પ્રમાણિત વચેરે તેનાં બોધાન છે ને જે સ્વરૂપે બોધાન છે તે સ્વરૂપ કંઈ નરસિંહ મહેતાનું સ્વપ્રણીત નથી સાહિત્ય એ બાબને નામરૂપ કરવા હેતુ નથી પણ તે તેના ખર્ચ સ્વરૂપને ખરે સાક્ષી પણ કઈ રહ્યું નથી. શિશ્યોબેનમાં તેમ હતું નથી પણ ગૂજરાતી તંત્રજામાં જૂના લેખ મળ્યા નથી,

૩૨૫. પદ્મિન્યા લઘુએ તેમાં ક' સ. પૂર્વે ૩ સતકથી પછી પદ્મ સાહિત્ય થયું હવે જણાયું છે મૈત્ર સેકિના પરપરાત વિષય પ્રમાણે શુદ્ધ વચનો પર ઉભી કરેલી તે ભક્તિવાદ છે એટલે પદ્મિ અર્થાત્ જૂની પ્રાકૃત, શુદ્ધ સુધી પહેંચે છે વિ. સ. પૂર્વે ૧૩૦ જ સુધી તેને કઈ જણાએ પુસ્તકો ઉપલબ્ધ નથી. અશોકના વખતમાં તેના કિન્નિ જાસના જનારા સ્વરૂપમાં શિશ્યોબેન લખાતા ચાલ્યા તે ઇ. સ. પછી એક સતક સુધી લખાતા મળ્યા. જ્યાં જે સતકેની વચનાંજ સરકૂત શિશ્યોબેન અમલવા લાગ્યા અને પછી તે વધુ વધુ વધતાંજ મળ્યા એક જાણુ અશોક શિશ્યોબેનની પછી અમર પ્રાકૃત જાસવી જઈને મહારાષ્ટ્રી હિન્દી, ગૂજરાતી બાદિ કાંઈ કાંઈ નથી જાણુ ઉત્પન્ન થતી મહા મંદિર જાણુ આ બાબએ નથી હોવાથી તેને પ્રથમ પ્રકારનું મહત્ત્વ ન મારે તે સાદનિક છે તેથી અને સરકૂત ઉપરના અભિમાનથી તથા મૈત્ર ધર્મના ચાલુ કાળ પછી જામૃતિ જોરથી લઈ કાંઈ તેથી સરકૂતજ શિશ્યોબેનની જાણુ જાણુ, પણ પ્રાકૃતની શક્તિ કવિજ ગણ અને તેના પોતામાંજ જૂના પ્રકારનું (એટલે બાળિક રાજાનીવ નહિ) કાળ-સાહિત્ય મળ્યા લાગ્યું.

૩૨૬ પૈશાચી જાણમાં પહેલાં સનાની ગૃહકથા, સતસત્ત્વ જંબજા હા. સિકામાં રાવજીવદો, સાતમા સિકામાં ગરુડવદો, ૧ મા સતકમાં ૫૪૨ જાળી ઇન્દિયિ કાળ્યો, એવું કાળ્યો આપે છે કે ઇ. સ. પહેલાં સતકથી ૧ મા સતક સુધી પ્રાકૃત જાણુ જોરમાં હતી. જ્યાં જ્યાં જોન મંથકારેએ પણ અનેક પ્રાકૃત કાળ્યો અને કથાઓનું સાહિત્ય રચ્યું છે

વામા હરકત નથી પણ સુદૈવે આ મંબધે કેવળ અનુમાન પરજ તે વાતનો માત્ર આધાર રાખવા જેવું નથી રહ્યું, કારણ કે વિદ્ય-વાગ્મય અને અન્ય આધાર પણ મળી રહે છે, કારણકે સ ૮૩૫મા રચાયેલી કુવલય માલા છે તેમા મુખ્ય દેશમા સૌરાષ્ટ્ર ને લાટ દેશનો ઉલ્લેખ કરવા ઉપરાત ગૂર્જર લોક ને તેમની ભાષાનો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ છે —

ધયલોણિય પુટુંગે ધમ્મવરે સધિવિગ્ગહે નિગ્ગણે,

‘ન ઉરે ભલ્લહ’ ભણિરે, અહ પેચ્છંધ ગુજ્જરે અવરે

—પછી ગુર્જર લોકોને જોયા. એ લોકો ધી અને માખણથી પુષ્ટ શરીરવાળા, ધર્મપરાયણ, સધિવિગ્રહમા નિપુણ અને ‘ન ઉરે ભલ્લહ’ એમ ખોલનારા હોય છે

વળી સાચે લાટપ્રદેશ કે જેનો હાલ ગૂજરાતમા સમાવેશ થાય છે તેનો પણ ઉલ્લેખ છે કે,—

જ્ઞાઓલિતવિલિતે, ક્યમીમતે સોહિયગતે

‘અમ્હ કાઉં તુમ્હ ’ ભણિરે અહ પેચ્છંધ લાડે

—પછી લાટના લોકોને જોયા—એ લોકો (માથામા) સેંચો પાડનારા, લેપન કરનારા, સુશોભિત શરીરવાળા અને ‘અમ્હ કાઉં તુમ્હ ’ એમ ખોલનારા હોય છે

૩૨૪ કોષપણુ ભાષા પોતાનું સૌખ્ય-પ્રાઢપણુ ઇત્યાદિ પ્રણેત્રી અગર તે ખોલનારાની ધાર્મિક સમજણથી શિષ્ટસમત થઈ હોય તો તેનું રૂપાતર થયા પછી તે સાચે તેમા વાગ્મય-સાહિત્ય ઇપજી શકે છે. ઉદાહરણ માટે સંસ્કૃતની વાત કરીએ સામાન્ય જનસમૂહની નિત્ય વ્યવહારની ખોલવાની ભાષાની દૃષ્ટિએ જે તેનું અસ્તિત્વ વિક્રમ સંવત્ પૂર્વે છ સાત શતક ઉપર નહ થયું હતું, છતાં પણ વિદ્ય-વાગ્મયની વાહક તરીકેની દૃષ્ટિએ જેતા વિક્રમ સવત્ પછી ૧૭-૧૮ શતક સુધી તે જીવત રહી છે બીજી એ છે કે વાગ્મયમાની ભાષાનું સ્વરૂપ નિર્માણકારે જેવું હોય છે તેજુજ પછી રહે એવી ખાત્રી કોઈ આપી શકે તેમ નથી. જુઓ જૂની કૃતિઓ યા મધ્યકાલીન કૃતિઓ-દાખલા તરીકે

૩૨૪ જ્યાં નરસિંહ મહેતાને આદિ કવિ કહેવામાં આવે છે પરંતુ તે પહેલાં પણ ગુજરાત ભાષામાં કવિતાઓ લખવામાં આતી હતી. જન અને જનનેતર-આદિ કવિઓએ પાતુંક સાહિત્ય લખ્યું છે (જન કવિઓ માટે જુઓ આ મેઘના નેપિલા કવિઓ અને તેમની કૃતિઓ.)

૩૩ આ ઉપરાંત ત્રીજો જમ એવો છે કે જનના અને આદિ-લોનાં સાહિત્ય ગુણ ગુણ ખીલ્યાં હતાં-પરંતુ સાહિત્યનો ઇતિહાસ લખ્યા છતાં વિદ્વાનોએ તેમાં સાવધાની નહિ રાખવાથી એ જાણે જવા પામ્યા છે "

૩૩૧ ઉપરના તેમજ બીજા અનેક જાણે ગુજરાતી ભાષા સંબંધે તેના સાહિત્ય સંબંધે તમજ તે ભાષાની જનની અપખલ અને તેથી આગળ પ્રાકૃત સંબંધે જમા જવા પામ્યા છે ને તે પૈકી કેટલાકો જમા કરેલા વન છે આ સર્વ આ લેખથી તેમજ આ પુસ્તકમાં ઉલ્લેખેલા કવિઓ અને તેમની કૃતિઓથી દૂર થશે અને સુઘ સાહિત્યરસિક ભાષાવિવેકદૃષ્ટિથી વચાઈ નિર્ણયોપર આવશે વિશેષમાં તેઓ પ્રામાણિક ખજે હમ ઉત્તરશે તો તેઓ સ્પષ્ટ જણી જોઈ સ્વીકારી શકશે કે જનનેતરે પ્રાકૃત, અપખલ અને કેલી-ગુજરાતી આદિ ભાષાનું વચ્ચે રચવામાં, તે ભાષાની રચનાનાં પ્રમાણબૂત પુસ્તકો પૂરાં પાડવામાં અને તેમનું સાહિત્ય સમઘી જાળવી રાખવામાં પ્રયત્ન હોયો આપે છે અને તમ કરી ભાષાને સીકર્નવતી રસવાળી જન સુહિષણવી જનથી છે આટલું સમજવામાં સુજોને આ નિગમ તેમજ આ પુસ્તક નિમિત્તભૂત થશે તો તે તૈયાર કરવામાં મેં બધિએ પરિમમ સ્ત્રવ થશે અને હું કૃતાર્થ મધ્ય પરમાત્મા સૌને શુદ્ધ જુદિ અને શુદ્ધ હૃદય અર્પો એજ પ્રાર્થના ।

તત્ત્વવાદા નિશિઃ, લેહારસલ
મુખ્ય-વિક્રમાઈ ૧૯૮૨
ના જ્યેષ્ઠ શુદ્ધ ૬ સનિવાર
તા ૧૯-૬-૨૬

ચિત્રિત સાહિત્યસેવક

મોહનલાલે દલીપ દેસાઈ

ગૂજરાતી એક સાહિત્ય-ભાષા. (૧૩ મા શતકથી) ૩૧૬

ધાર્મિક, શાસ્ત્રીય નહિ તો કાવ્યાદિ. ત્રય સુદ્ધા જે કે સંસ્કૃતમાં પૂર્વ
અમાણે ચતા હતા, છતાં પણ હવત પ્રાકૃત ભાષાએ પોતાની ચળવળ
છોડી નથી, એવું આ પરથી સિદ્ધ થાય છે આ પછીનો કાળ તેજ
હાલની દેશી ભાષાનો કાળ. ઇ. સ. દશથી બારમા શતક સુધી પ્રાકૃતમાં
કાવ્ય ચતાં હતાં (તેવું ઉદાહરણ હેમચન્દ્ર વગેરે) આનું કારણ, આધુનિક
ભાષા તે કાળથી વધતી ગઈ અને વાગ્મય-સાહિત્ય ભાષા ચતાની પાત્રતા
તેણે પોતાના અગમાં આણી હતી

૩૨^મ આ ‘જૈન ગૂર્જરકવિઓ’ ના પુસ્તકમાં કવિઓ અને
તેમની કૃતિઓનો વિ સ તેરમી સદીથી પ્રારંભ કર્યો છે તેનું કારણ
ઉપરથી સમજાશે બારમા શતકથી તે પદ્મમા સેકાના મધ્ય સુધી અપભ્રંશ
સાથે ગૂર્જર ભાષાનું સ્વરૂપ વધારે સખધ જાળવ્યે જતું હતું, અને
તેથી મારા મિત્ર સાક્ષરશ્રી અબાલાલ ખુલાખીરામ જાની બી. એ. તે
સમયને ‘અપભ્રંશ યુગ’ એ આપવા દોરાયા લાગે છે. તેમણે ૩૦ મી
એપ્રિલ ૧૯૨૬ ને રોજ નડિયાદમાં ‘પ્રાચીન ગૂજરાતી સાહિત્યના કેટ-
લાક ભ્રમો’ એ પર મનનીય ભાષણ આપ્યું હતું તેમાંથી અત્ર ઉપયો-
ગનો ભાગ નીચે પ્રમાણે છે —

૩૨૮ ‘અપભ્રંશ, પ્રાચીન અને અર્વાચીન એમ ત્રણ વિભાગોમાં
ગૂજરાતી સાહિત્ય વહેચાવા પામ્યું છે વિક્રમ સવત્ બારમા સૈકાથી
૧૪૫૦ સુધીનો અપભ્રંશ યુગ ત્યારથી ૧૯ મા સૈકા સુધી પ્રાચીન
સાહિત્ય યુગ, અને ત્યાર પછીનો અર્વાચીન સાહિત્ય યુગ છે નરસિંહ
મહેતાથી નાકર સુધીનું સાહિત્ય એ મિત્ર સાહિત્ય છે હમેશા એક કોટી
—યુગમાંથી બીજી કોટીમાં સંક્રાંતિ પામતું સાહિત્ય મિત્ર હોઈ શકે, ન તે
પ્રાચીન સંસ્કાર બધા ત્યજી શકે, કે ન તે નવીન પરિવર્તનના સંસ્કારો
સર્વથા સગ્રહી શકે. આવી સ્થિતિનું નરસિંહ-નારક યુગનું મિત્ર ભાષા
સંસ્કારવાળું સાહિત્ય છે છતાં તે પ્રાચીન સાહિત્યની કક્ષામાં ગણાય
છે કવિ દલપતરામે નિધાન બાધ્યું હતું કે, જે ભાષા નરસિંહ મહેતાના
વખતમાં હતી તેવીજ અત્યાર સુધી ચાલી આવી છે. એવો એક પક્ષનો
મત છે, પરંતુ તે કેવળ ભ્રમજ છે.

(૨) જુદિસસ.

આદિ—

પણુમવિ દેવિ અન્નાર્થ પંચાણ્ણ ગામિણિ ચરણર્થ
નિજ સપ્તણિ સાનિધિ કર્થ સામિણિ

સુર સામિણિ તું સદા સોદામિણિ ૧

પણુમિય મણુદર જીવમસ્યામિ દુરિય પણુસર્થ તેદનર્થ નામિ
વર્દમાન સામીનક સીસ પ્રણુમ્યાં પૂરર્થ સખસ જમીસ.

૨

સહચરવચ્ચે સમ્મદ હીનર્થ બોધા લોક સીધામણુ દીનર્થ
કેર્થ બોધમ લોકપ્રસિદ્ધા ગુર ઉપદેસર્થ કેર્થ લલા

૩

* * * *

અતે—

સાક્ષિમ ગુર સકલીય એ સવિ ગુર ઉપદેસ ત.

પદર્થ ગુણુક ૭ સાંમલખએ તેક સવિ ટલક મેસ ત ૫૩

(પાઠાનર—મરમ કરક સુધ ભાવસું એ અવિયલ સુખ લહેસિ ૧૨.)

—સ ૧૯૩૨ વર્ષે મામલિર વદિ ૧૪ ભેતે સ્તભાપીયે રાજ
અદેણુ મિખિત પા. ૨-૧૪ ગ. વિ. ૩-૧૩ મે.

—કપાધ્યાય શ્રી મનિજાપતિ મણિમનેદ્રણાં શિખ ૫ અદિમા-
કુમારમણિ તનુ સિ જનસાનેન સિખેખ. સુમાવિમ પુત્ર-
સ્થાપિકા રાજકુમાર પાનાર્થ. આ. ૬

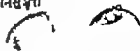
(૩) દિતરિદ્ધા પ્રણુદ રાસ કે આ ૭ પ્રા ૧૨ (આ રાસ
ભેચે નરી નામ પરથી જનુમા. માય છે કે ઉપરને જુદિસસ
ને આ રાસ એકજ દશે.)

૭ ધર્મ (મહેદ્રસુરિ શિખ)

(૪) જનુસ્વામિ ચરિત (જનુમામિ ચરિત) સ ૧૨૧૧

આદિ—

નિજ મહીસક પવ નમેવિ ગુર ચપણુ નમેવી,
જનુ સામિદિ તનુક ચરિત ભવિત નિસુમેવી

જૈન ગૂર્જર કવિઓ.

વિક્રમ તેરમી સદી.

૧ શાલિભદ્ર સૂરિ (રાજગચ્છ-વજ્રસેનસૂરિના પટ્ટધર.)

(૧) ભરતેશ્વર બાહુબલિ રાસ (સ. ૧૨૪૧ ફાગણ પચમી)
આદિ—

રિસહ જિજ્ઞેસર પય પણમેવી, સરસતિ સામિણિ મનિ સમગ્રેવી,
નમવિ નિરતર ગુરુ ચગણુ,
ભરહ નરિંદહ, તણુઈ ચરિતો, જે જગિ વસુદોડઈ વદીતો,
બાર વરસિ મિહુ બધવહ ૧
હઈ હિવ એ ભણિસુ રાસહ છદિહ, તં જણુમણહર મણુ આણુદિઈ,
ભાવિઈ ભવીયણુ સાભળઈ,
જખુદીવિ ઉવઝા ઉર નયરો, ધણુકણુ કચણુ રચણિહિ પવંગે,
અવર પવર કિરિ અમરપુરે ૨

*

*

*

*

અતે—

રાયહ એ ગછસિણુગાર વયરસેણુ સૂરિ પાટધર ૨૦૩
ગુણુગણુહ એ તણુઈ ભડાર, સાલિભદ્ર સૂરિ જાણીધ એ
ક્રીધહ એહ તીણુ ચરિતુ, ભરહ નરેસર રાસુ છદિઈ ૨૦૪
જો પઠઈ એ વસહ વિસોહિ (વદીત), મો નર નિતુ નવનિહિ લહહએ
મવત એ બાર એકતાલિ, ફાણુણુ પચમિઈ એહ ક્રાજી એ ૨૦૫

—પા ૧૦ વિજયધર્મસૂરિ ભડાર વ સે

પ્રતિષ્ઠા સ ૧૨/૭ ફાગણ વદિ ૩ રવિને દિને
કરી હતી.)

(૫) દેવતમિરિ રાસો (મિસ્ત્રા પર્વત સનધી)

આદિ—

પરમેસર ત્રિલોકેસરહ પદપદમ પદુમેવિ	
ભક્તિસુ રામુ દેવતમિરે અભિક્ષેવિ શુભરેવિ	૧
ગામામર પુત્રવજ્ર મહાશુ સારિ સરવરિ સુપમેસુ	
દેવભૂમિ કિસિ પવિત્રમહ મહાકર સોરહદેસુ	૨

૫

૬

અત—

રમિકિ એ રમહ એ રામુ સારિ વિન્યસેલ્લિસરિ નિમ્મવિલ એ
નેમિ નિષ્કૂ ગૂઝર્ તામુ આનિક પૂરહ મલ્લિ રલી એ ૨

[આ રાસને ૪ કાવ્ય (કાવાં) છે તે દરેકમાં અનુક્રમે ૨
૧ ૨૨ અને ૨ કડીઓ છે તે વડોદરા આચાર્યા પૈર્વાય અથ
માળામા પ્રકટ થએલ પ્રાચીન ગૂર્જર કાવ્ય સમૂહ એ પુસ્તકમાં પ્રક-
સિત થયે છે]

કરિ માનિધ સરસતિ દેવિ, જિમ રથ કદાણુઈ,
જાળુ સામિહિ ગુણુ ગહણુ સખેવિ વપાણુઈ.

૧

અતે—

વીર નિણુદહ તીધિ કેવલિ દૂહ પાછિવહ,
પ્રભવહ અધસારીક પાટિ સિદ્ધિ પુહુતુ જાળુ આમિ,
જાળુસામિ ચરિત પદ્ધ ગુણુઈ જે સમલઈ,
સિદ્ધિ મુખ આણુત તે નર લીલાહિ પામિસિઈ ૪૦
મહિદસૂરિ ગુરૂ મીસ ધમ્મ ભણુછહો પ્રામીઝિ હ
ચિતહ રાતિ દિવસિ જે સિદ્ધિહિ ઊમાડીયા હ,
ખારહ વરસ મએહિ કવિતુ નીપન છાસહઈ
મોલહ વિજ્ઞાએવિ દુરિય પણાસહ સયલમધ ૪૧

પ્ર૦ પ્રાચીન ગૂર્જર કાવ્ય મંથહ (પા ૩ પ્ર કા)

[મહેન્દ્રસિંહ સૂરિ—(૧) અચલ ગચ્છમા ધર્મધોષ સૂરિના શિષ્ય
અને સિંહપ્રભ સૂરિના ગુરૂ થઈ ગયા છે જન્મ સ ૧૨૨૮ દીક્ષા
૧૨૩૭ આચાર્યપદ ૧૨૬૩ રૂણુ ૧૩૦૯ તેમણે મ ૧૨૯૪ મા
અનપદિકા નામનો ગ્રંથ રચ્યો છે (૨) બીજા મહેન્દ્રસૂરિ હેમાચાર્યના શિષ્ય
મ ૧૨૧૮ મા થયા છે તેમણે હેમચંદ્રકૃત અનેગ્રંથ મંથહ પર અને-
ગ્રંથ દેરવાકર કૌમુદી નામની દીક્ષા રચી છે આનાથી આપણા કવિના
ગુરૂ પહેલા—મહેન્દ્રસિંહસૂરિ લાગે છે]

૩ વિજયસેનસૂરિ. (મહામાત્ય વસ્તુપાલના ધર્મોચાર્ય.
નાગેન્દ્રગચ્છના મહેન્દ્રસૂરિ-શાતિસૂરિ-આનંદસૂરિ-
અમરસૂરિ-હરિભદ્રસૂરિ શિષ્ય. તેમણે આળુપર
વસ્તુપાલ તેજપાલે કરાવેલી નેમિનાથની પ્રતિષ્ઠાની

[વિનયચ દ્ર] (રત્નસિંહ સૂરિ શિષ્ય)

(૭) ઉપદેશ માતા કથા ૩૬ ૭૫૫૫ (ઉવએસમાલ ૩૬૫૫ ૭૫૫૫)

આદિ—

વિજય નરિંદ રિશ્વિદ વીર દ્વિવિદિ વય લેવિલુ,
ધમ્મસ મહિ નામિ આમિ નમરિકિ રિદરપ જલુ,
નિમપુતલ રક્ષીસિસવ પદિમેલલુ સારિકિ
કર્મ એસ ઉવએસમાલ નિધુવલુ વિવારિકિ
સવ પમઆલ આલ રમલુ મહિરર મહિવસિ મુલુ
મુલુઆલિ મુલુ સિદંતસમ સવિ સુસાલુ સાવન મુલુ.

૧

અતે—

ઠણિપરિ સિરિ ઉવએસમાલ ૩૬૫૫
તવ સજન સતોસ નિધુવવિજાલ ૫૬૫૫
સાવન સમરલુ આલવન ૭૫૫ ૭૫૫
રમલુસીલ સરીસ સીસ પમલુ આલુવિકિ
અરિકતમાલુ અનુવિલુ ઉલમ પમ મૂલ મૂલ ૬૬
એ અવિન અતિસારિકિ સદલ સવલ લક્ષીઆ સદલ. ૮૧-

—પ્ર પ્રાચીન ગૂજર કાવ્ય સંગ્રહ.

[અક્ષાત કવિ]

(૭૬) +સમસ્ટિ રમુ સ ૧૩૨૭ ૩૬૫૫ ૧ આ

આદિ—

સવિ અરિકત નમેલી સિદ સરિ ઉવઆલ,
જાર કમજામિ સાલ વીલ પલુમિન જાલ.

૧

વિક્રમ ચૌદમી સદી.

૪ * વિનયચંદ્ર (રત્નસિંહ સૂરિશિ.)

(૬) નેમિનાથ ચતુષ્પદિકા (પ્ર પ્રાચીન ગૂર્જર કાવ્ય સંગ્રહ)

આદિ—

સોહગસુદર ઘણુલાનનુ, સુમરવિ સામિહ સામલવનુ,

ગપિ પતિ રાજલ ચડિ ઉત્તરિય, બાર માસ સુણિ નિમ

બજજરિય—૧

નેમિ કુમર સુમરવિ ગિરનાગિ, સિદ્ધી રાજલ કનકુમારિ—આકળી.

x

x

x

x

x

અત—

પચ સખી સર્ધ જસુ પરિવારિ, પ્રિય ગમાહી ગર્ભ ગિરિનારિ,

મખી સહિત રાજલ ગુણુરાસિ, લેધ દિપ્ત પરમેસર પાસિ ૩૯

નિમ્મલ કેવલનાણુ લહેવિ, સિદ્ધી સામિણિ રાજલદેવિ,

રયણસિંહ સૂરિ પણુમવિ પાય, બારધ માસ ભણિયા મર્ધ ભાય ૪૦

—નેમિકુમર સુમરવિ ગિરનારિ, મિદ્ધિ રાજલ કનકુમારિ—

ધતિ શ્રી વિનયચંદ્ર સૂરિકૃત નેમિનાથ ચતુષ્પદિકા —

(આ ૪૦ દુકતુ કાવ્ય છે, તેમા બારમાસ લઘ દરેક મામે રાજે-
મતિ પતિવિરહથી કથન કરે છે એવુ કાવ્યમય વર્ણન કવિએ કરેલુ છે
આ કાવ્ય જૈનશ્વેતામ્બર કૉન્ફરન્સ હેરૅંડમા મુનિશ્રી જિનનિગ્ધછની
નીચેની પ્રુટનોટ સહિત છપાયુ છે (અક પુ)

* આ આચાર્ય હતા તેમણે સ ૧૩૨૫ મા પર્યુપણા કલ્પસૂત્રપર
નિરૂક્ત રચેલ છે તેમના શુર રત્નસિંહ સૂરિ એ તપગચ્છમા યથેલા સૈદ્ધા-
ન્ટિક શ્રી મુનિચંદ્ર સૂરિના શિષ્ય હતા ને વિક્રમ તેરમી સદીમા વિદ્યમાન
હતા તેમણે ટીકા સહિત પુદ્ગલ પટ્ટિગિકા-નિગોદ પટ્ટિગિકા આદિ
ત્રયો રચેલા છે

આ ૩૩ દ્રુત્તુ પ્રાચીન કાવ્ય છે નામક ખસ્તરમચ્છીય જિનેશ્વર
સુરિની દ્વિપા કવચે બેગમગમાં જિનપતિસુરિ પાસે લેવાઈ અને મરણ
સ ૧૩૩૧ માં થયું તે વખતે પદ્મવર જિનપ્રબોધ સુરિ થયા આથી
આ કાવ્ય સ ૧૩૩૧ પછીનું રચાયેલ છે [અને તેથી તે સમયની
જ્ઞાનના નમૂનારૂપ છે] પ્ર. જૈ. જૈ. જૂલૈર કાવ્યસમય.

૬ જમડુ (જિનેશ્વરસુરિ સિ)

(૯) + સમ્યક્વમાઈ ચરિપઈ સ ૧૩૩૧ પછી

આદિ—

ભમે ભલુઈ માર્ગ પુરિ જોઈ ધમ્મક મૂલુ ડુ સમક્ષિ હોઈ
સમક્ષિ વિલુ જો કિયા કરઈ તાતઈ લોહિ નીર ધામેઈ ૧

*

*

*

આ તે—

હાસામિસિ મહિપામિપુ મિલ માર્ગલયુક છેલુ મઈ નિવલ
લિલુઈ આમકક કિનિ ભલુઈ જમડુ ભલુઈ સધુ સપક્ષ ખમેઈ ૧૨
મીનકક સમુદ્ધારિ રહમ નલ્લ વિલિ મહિર કવિ કલ્પ
નલ્લ વિલેશ્વરસુરિ મુલિદુ જા રવિ કમ્મ કામઈ મદુ ૧૩
મહા તલુઈ આમસર પુરિ મિલ મહસદિ મહિપામિપુ વિમલ
સુલ્લ મનિ જે નર નિસુલ્લ, ભલુતમુજુ સિલિલિ પરાતિ ૧૪

—૧ પ્રાચીન જુ. કા. સમય.

૭ પ્રજ્ઞાતિલક સુરિ

(૧૦) + કપ્પૂલી રાસ. સ ૧૩૩૩ દેવદામાં

આદિ—

અનુવર્ત ને જિમ દુગીતિલકલ, રાસનિયારલુ નિવુલ્લમ મ્મઃ
પણમવિ સામાઈ પાસ જિલુ,

અતે—

સવત તેર સત્તાવીસઠ માહમસવાઝઈ
 ગુરવારિ આવી ય દસમિ પહિલઠ પખવાઝઈ,
 તહિ પૂરૂ હઉ રાસુ સિવમુખ નિહાણુ
 નિજુ ચઉવીસઠ ભવીયણુઠ કરિસિઠ કલ્યાણુ ૧૧૮
 જા સિસિ રવિ ગયણુગણિહિ ઊગઈ મહિમડલિ,
 તા વરતઉ એઉ રાસુ ભવિય નિજુસાસણિ,
 નિમ્મલ જ અહ નક્ષત્ર તારિકા વ્યાપઈ
 જયવતુ શ્રીસઘ અનઈ નિજુસાસણુ ૧૧૯

—પ્ર૦ પ્રા ગૂ કા સ.

૫ સોમભૂતિ.

(૮) +જિતેશ્વર સૂરિ દીક્ષા વિવાહ વર્ણના રાસ-સ ૧૩૩૧ પછી.

આદિ—

ચિતામણિ મણિ વિ વિચિત્રે સુહિય ધરેવિણુ પાસ નિજુ,
 બુગપવર નિજેસર સૂરિ મુણિગલ યુણિસુ હઉ ભત્તિ
 આપણુડ ૧
 ગુડ નિચિય ડવહુ વરમોતિય હાડ સુગુડ નિજેસર સૂરિ-ચરિય,
 ભવિય જણુ જેણુ સા મુતિવર કામિણી, તુમ્હ વગણુમિ
 ઉઠક દિયએ ૨.

*

*

*

અતે—

એહ વીવાહલઉ જે પદહિ જે દિયહિ પેલાપેલિય રગભરિ,
 તાહ નિજેસર સૂરિ સુપસન્નુ ઈમ ભણઈ ભવિય ગણિ

સોમભુતી ૩૩

૮ અમ્બદેવસૂરિ (નાગેદ્રગચ્છ પામદસૂરિ શિ.૦)

(૧૧) +સમશ રાસો (સમરસિદ્ધ રાસ) સ ૧૩૭૧

આદિ

પદિશ્વર પશુમિત્ર દેવ આદિસર સેતુમસિદ્ધરે
જનુ અરિદત સન્નિ વિ આરાદર્શ જનુ ભત્તિમરે ૧
તરિ સરસતી સુમરેતિ સારથમ સદર નિમ્મલીન
જનુ પથકમલ પસાત્ર મહુત્ર માણુષ મન રશિય. ૨
સપથનિ દેસજ પુત્રુ ભલિસુ અરિત સમરત્રાણુત્ર એ
પરિમય રોમુ નિવારિ નિમુણુત્ર મપણિ મુદાવણુત્ર એ ૩

* * * *

અંતે—

સવચ્છરિ છાદ્યર શાપિઓ દિસદ્ધ શિલ્પિદો
જૈનવદિ સાતમિ પશુત મરે નહ્યોએ જા રવિ મરો. ૩
પાસા સુરિકિ અણુદરદ નામિદ્ધમ અચ્છ નિવસો
તસુ સીસિકિ અમ્બદેવસૂરિકિ રમિયત્ર એ સમરત્ર રસો. ૪
એકુ રામુ જો પાદ અણુષ નાવિદ્ધ નિયુ દરિ દેષ
મપણિ મુણુષ સો જપામએ તીરથએ તીરથાનમ રસુસિધ ૫

—પા. પ્ર. ૩.

આ રાસ પ્રાચીન મૂર્તિ કાવ્ય સંગ્રહમાં તથા જૈન કૌટિલકસિદ્ધ
મૂર્તિ કાવ્ય સંગ્રહમાં પ્રકટ થયે છે. રાસનો નામક સમરસિદ્ધ મનિ
ઓસવાળા હતો અને તેના ઉપર અશ્વપાનની મહેરબાની હતી. તેણે
સપથ કહેવા હતો. આ સપથતિ સમરસિદ્ધ જોઈ સમરત્રાએ દેવદાસી સ્ત-
વનો જનાવેશ્વ છે. સ ૧૩૭૧ માં રામુ ના પર અમ્બદેવની મુર્તિ
તેણે પ્રતિષ્ઠિત કરાવી. આ રાસ પણ તેજ વર્ણમાં રચાયેલ છે.

સિરિ ભદ્રેસર સૂરિહિ વસો બીજી સાહહ વનિસુ રામો, ધમીય રોલુ નિવારીહ,
 સગા ખડુ જિમ મહીયતિ બાણુઈ, અદ્દારસક દેસુ વખાણુઈ ગોવલિ
 ધનિ રમાઉલહ,
 અનલ કુડ સભમ પરમાર રાજ કરઈ તહિ છે સવિચાર, આખૂ ગિરિવર
 તહિ પવરો.

x

x

x

અતે—

સાત્રીસઘ આપાડિ લખમણુ મયધર સાહુ સુઓ
 છયણી નયર મઝારિ આરિઠવણુઈ લીમિ કિઓ,
 કમલસૂરિ નિયપાટિ સઘ હાથિ પ્રજાસુરિ ઠવીઓ,
 પમીહ પમાવીહ જીવુ અણુસણિ આવા સુધુ કીઓ
 પણિ પહુતહ સુરલોઘ ગણુહર ગગાજલ વિમલો
 તાસુ મીસુ ચિરકાલુ પ્રતપહ પ્રજાતિલક સૂરે
 જિણુ સામણિ નહચદ સુહગુર બવીયહ કલપતરો
 તા જગે જયવત ઉમ્હાહ બ જગિ ઊગઘ સહસકરો
 તેરત્રિસઘ રાસુ કોરિઠાવડિ નિમ્મિહ
 જિણુહરિ દિતમુણુત મણુવલ્લિય પૂરવહ

—સવત્ ૧૪૦૮ વર્ષે ત્રીજાગ્રામે શ્રી નરચંદ્ર સૂરિણા શિષ્યેન શ્રી
 રત્નપ્રભ સૂરિણા બાધવેન પડિત ગુણુમદ્રેણુ કચ્છલી શ્રી પાર્શ્વનાથ
 ગોષ્ઠીકા લીંગા ભાર્યા ગડરી તત્પુત્ર આવજ જસા ફગર તદ્ભગિની શ્રવિકા
 વીઝી તીલ્હી પ્રભૂત્યેપા સાહાયેન પ્રભુશ્રી શ્રીપ્રભ સૂરિવિરચિત ધર્મ-
 વિધિ પ્રકરણુ શ્રી ઉન્યસિહ સૂરિ રચિના વૃત્તિ શ્રી ધર્મ-વિધિ ગ્રથગ્ય
 કાત્તિક વદિ દશમી દિને ગુરવારે દિવસ-પાત્રાલ ઘટિકાડયે સમયે અ પિતૃ-
 માત્રો ગ્રેયમે શ્રી ધર્મવિધિ ગ્રથમલિખત્ । (આમ એક પ્રતને અતે
 લખેલુ છે)

અતે—

મમ્મમહાસિરિસરિસુ સિન્ધુસદ્યમયુ રમ્મુ
દ્વામાઠ અખિમર્ધ પહિમિહિ નિષ્વરધમ્મુ ૫૭
પ્ર પ્રા. ગુ. મ. સ

(માનુષ્ય એટલે બાણાડી હોય વર્ણુ લાઇ તે ૫૨ ઉપદેશ આ
૫૭ દૂકના કાવ્યમાં આવેલો છે આ પદ્ય કવિ કદમ્બ જિનપદ્યસુરિ ન
હતા પણ હોય, તેમજ આ કાવ્યો બાણાડી પ્રાચીનતા જોતાં ૧૪ મા
સૈકનાં ભાગે છે તેથી પદ્ય એમ જાણા કવિ તરીકે જિનપદ્યસુરિની
નીચેના મુદ્દામાં આવેલ છે)

૧૦ સોલણુ (૧૪ મા ચોક)

(૧૫) + અવશિકા

અર્થ—

જિજ્ઞાસુ મહીસ નમેવિલ્લ સરસપદ્યમ રમ્મુમેવિ
આરમ્મુદ ગુર આપણુદ અવિચ્છુ બાવુ મરેવિ. ૧
કર જોડિલ સોલણુ બલુદ છવિલ્લ સદ્યુ કરેસુ.
દુર્નિક અવધારલ ધમિમર્ધ અવધારિ હલ્લ ગાએસુ. ૨
x x x

અતે—

કુમરમ અધિ કરિ લગ્નક રીયલિ વાડ
કપ પુણુ નવદેહડી અમુવિ નિમલ્લ પસાડ. ૩૮
—પ્ર પ્રા. ગુ. મ. સ

(બાણાડી પ્રાચીનતા જોતાં આ કાવ્ય ૧૪ મા સોલણુ ભાગે છે)

૯ જિનપદ્મસૂરિ (ખરતરગચ્છ જન્મ સં. ૧૩૮૨ ? આ-
ચાર્યપદ્મવી સં. ૧૩૯૦ મરણ ૧૪૦૦)

(૧૨) + શ્રીસ્થૂલિભદ્ર કાગ. (સિરિ યુક્તિભદ્ર કાગુ)

આદિ—

પણુમિય પાસ જિણુદપય અનુ સરસાઇ સમરેવી,

યુક્તિભદ્ર મુણિવર્ધ બણિસુ કાગુ બધિ ગુણુ કેવી

૧

અંતે— x x x x

ખરતરગચ્છ જિણુપદ્મ સૂરિ ક્રિય કાગુ રમેવડ,

ખેલા નાયઈ ચૈત્રમાસિ રગિહિ ગાવેવડ

૨૭

—પ્ર કા, પ્ર૦ પ્રાચીન ગૂર્જર કાવ્ય સંગ્રહ

(આ ૨૭ ટુકનુ ટુક કાવ્ય છે પ્રાચીન છે)

૯ ક પદ્મ. (૧૪ મો સૈકો)

(૧૩) + સાલિભદ્ર કક્ક (શાલિભદ્ર કાક)

આદિ—

ભલિ ભજણુ કમ્મારિયલ વીરનાહુ પણુમેવિ,

પઉમ્મુ ભણુઇ કક્ક ખરિણુ સાલિભદ્રગુણુ કેઇ

૧

x x x

અંતે—

ઇહ કહિયઉ કક્કહ કુલઉ, ઇકહતરિ કડુયાહ,

ભવિયઉ સજમુ મણિ ધરઉ, પઠઉ ગુણુહુ નિસુણુહુ

૭૧

પ્ર૦ પ્રા. ગૂ કા સ.

(૧૪) + દ્વહામાતૃકા

આદિ—

ભત્તે ભત્તેવિણુ જગતગુર પણુમઈ જગહપહાણુ,

ભસુ પસાઈ મૂઠ જિય પાવઈ નિમ્મયુ નાણુ

૬

x x x

સરિનો સ ૧૪૧૧ ની સાથમાં મુદ્રાતના પાટનગર અબુદિસ પાટ
 શુમાં પદ્મવરચક પર જાણાવ્યોય છે અને ત્યારપછી સોમસુંદર સુરિએ
 ઉપદેશભાષ્ય યોગસાક્ષ, પદ્મવરચક આરુપનાથપદ્મ અને નવતત્વ વગેરે
 મધોના જાણાવ્યોયો અને મુનિસું ૨ સરિનો યોગસાક્ષ-અનુર્વ ૧૩
 સનો જાણાવ્યોય સનેલા મળી આવે છે તે સર્વ ગણમધો પદ્મની
 સદીમાં વપરાતી જાણપર પ્રકાશ નાંખે તેમ છે]

૧૩ વિજયભદ્ર

(૧૮) કમસાવતી રાસ—૩૬ ગાથનો.

આદિ—

નયુ બીર જિજ્ઞેસર જિજ્ઞેસર અભિનયો દક્ષિ
 ભરત શેત્રે ભગ્યમ્મિ નમરની રાખા ભક્ષિ,
 મેધરથ રાજ રાજકરે ધર્મ જપે
 ધકની રિદ્ધિ જિત્તી નિત્તી તસ પરિ સંપિ.

૧

* * * *

અત—

ધરણિ ક્યને કત વૈરાગીઓ એકું સસાર વિસમો લાગીઓ
 જાપે મોક્ષાવી મેરો જલીકરી રાજિ મેસારી મેરો જાદિધ ધરી
 જાજક જાદિ ધરી રાજે જાપિ ધરે વીસ સરસ રદી
 નિહાં સકા છદી જિત્તી આતી તિરથે સીધ લીધી સદી
 માર્તિમ પાસિ કમ જાજિ કેવલી ગુરુ બે થયા,
 વિજયભદ્ર મનિ વર ત્યે મેળા મદિરમાં દિયા.

૩૬

—૩—૧૩ લો.

(૧૯) કસાવતી સતીના રાસ.

આદિ—

ભરત શેત્રે રે નજરી હિ મમજાનની
 રાપ સગલ રે રાજ કરમ રિજિત સગજની

વિક્રમ પંદરમી સદી.

૧૧ રાજશેખર સૂરિ-મલધારી+

(૧૬) નેમિનાથ ફાગ (૧૪૦૫ લગભગ)

આદિ—

સિદ્ધિ જોહિ સધ વર ચરિય તે તિથયર નમેની,

ફાગુમધિ પહુ નેમિ જિણુ ગુણુ ગાએસઈ કેવી

૧

’ * * *

અંત—

રાજલ દેવિસઈ સિદ્ધિ ગયઉ સો દેઉ થુણીજઈ,

મલહારિહિ રાયસિહર સૂરિ કિઉ ફાગુ રમીજઈ

૨૭

—પ્ર૦ પ્રાચીન ગૂર્જર કાવ્ય સંગ્રહ

૧૨ જયાનંદ સૂરિ (૧૪૧૦ આસપાસ)

(૧૭) ક્ષેત્રપ્રકાશ રાસ-૩૦ રત્ન૦

ગદ્યઅથો—[પદરમા સૈકામા બોલાતી ગૂર્જરાતી ભાષામા અનેક
ટીકા-અથો બાલાવબોધો લખાયા તેમા પ્રથમનો મળી આવતો અંથ તેનરણુપ્રપ્ર

[* રાજશેખર સૂરિ-તે પ્રથમ વાહનકુલમા કોટિક ગણુની મ યમ
શાખામા હર્ષપુરીયગચ્છમા મલધારી બિરદથી પ્રસિદ્ધ શ્રી અક્ષયસૂરિના
સ તાનર્મા શ્રીતિલકસૂરિના શિષ્ય થયા છે, તેમણે દિલ્લી (દિલ્હી)મા
સં ૧૪૦૫ મા જ્યેષ્ઠ માસની શુક્લ પચમીએ ‘ચતુર્વિંશતિ પ્રબંધ ’—
અથવા ‘પ્રબંધકોષ ’—અથ રચેલ છે તે ઉપરાંત શ્રીધરની ન્યાય
કદલીપર પ નિદા રચેલી છે] આ ઉપરાંત વિનોદ કથાસંગ્રહ એ નામનો
દુકી રસપ્રદ અને બોધક કથાનો સંગ્રહ રચ્યો છે કે જેનું ગૂર્જરાતી
ભાષાતર વિનોદાત્મક કથા સંગ્રહ એ નામથી ભાવનગર જૈન ધર્મ પ્રસાર-
સભાએ સ ૧૯૭૮ મા પ્રદત્ત કર્યું છે)

અતે—

દેવક પુરિ અરિહત નમીજાઈ વિનવખ્ખલ ઉવગ્ગમ મુર્ણીજાઈ
ધણિ મતિ ગોધમ નમજીએ

૪૮

પરપર વસતા કંઈ કરીજાઈ દેસ દેસાંતર કંઈ નામીજાઈ
કવણ કાનિ અગ્ગાસ કર.

અહિ કહી ગોધમ સબરીજાઈ કાન સમ એક જન મિણિ સીજાઈ
નરનિધિ વિસસઈ તાંક શાટ.

૪૯

અરેક સઈ જારોતર વરિસે અબ નયરિ સિરિ પાસ પસાઈ
(ગોધમ ગણુકર કેવલ દિવસે) કીઈ કવિત ઉપગાર વરો.

આદિદિ મમલ એઅ ભણીજાઈ પરિ મહોજરિ પકિલ દીજાઈ
રિદિ વદિ કમણુ કરો.

૫૦

હતિ શી પ્રથમ ગણુકર શી ગ્રીતમસ્વામિ રાસ

પા ૪—૧૧ બાવ. પ્રાપ્તિત.

એ હસ્તલિખિત ગ્રંથ અનુસાર મુદ્રણ થયું છે તેના લેખકના જામણી
વિનવપદને નકલ વિનવખણુ થઈ ગયેલ છે મારણુ કે આ સસલા કાઈ
જરૂર નબળીય શી જિનકુસલસુરિયા સિખ વિનવગ્ગલ હતા એ
વાહુભર—સુરિયાજાઈ શી સજવનાવના માટેને સજઅ જ્ઞાનજાઈદારમાં
ગ્રાહ જસો વર પહેલાના કમેલા પુસ્તકમાં વિનવપદ ઉપગ્રંથ ગુનિએ
જિહું સ્પષ્ટ લખેલું છે વહુપાત્ર અભિમતજાના નેમિયાવના મોરે સજઅ
જ્ઞાનજાઈદારમાં ગ્રાહ વચેલ ગ્રામીન પદ્માવલિમાં જોયે પાઠ છે કે—

“તથા શી ગુણિ (શી જિનકુસલ સુરિય) વિનવગ્ગલદિ સિખેન્ન
ઉપાધ્યાયપદ કવ મેન વિનવગ્ગલોપાધ્યાયેન નિધનીશ્વરસ્વ નિબ્ધાદ
સપ્તસિ”વર્ષ મત્રગણિતૈત્તમસસો નિદિતઃ વહુજુનેન સ્વજાતા
પુનઃનવાન બલ ઈત્યાદિ.

જાણી હસ્તસહજ કાઈ સજાધી કાઈ બલનો સહેલ સ્કેતો નથી
શી જિનકુસલસુરિયા ૧૩૮૯ માં લેખકોઃ થયા તેથી તેના સિખે જના
નેલ સસ સ ૧૪૧૨ માં લેખ તે વડન સાથે છે

એક દિવસે રે રાઈ મત્રી બોલાવીઉ,
દન મત્રી રે દેસાઉરથી આવીઉ.

૧

*

*

*

*

અંત—

(ત્રુટક)

ભૂપતુ સૂત રાજ થાપી લીધુ સયમ સુષ ભરિધ,

દેવલોકિ પિહુ પુહતા સુગતિ જાસિ અવતરી,

કલાવતીની પછીય સઝાય, ન પડીધ સસારસિઉ,

(વિનયભદ્ર મુનિવર સતીય ધ્યાય, મોક્ષ જઈધ લીલસિઉ ૪૯

—સવત ૧૭૩૮ વર્ષે કાચુણ વદિ ૧ રવૈદિને ૫૦ થ ૧૨૫

૯—૧૧ (પાલણપુર ભ.)

—છતિ કલાવતી ચરિત્ર ગીતિ ૭૬ સમાપ્ત સવત્ ૧૬૨૬ વર્ષે

ચૈત્ર વદિ ૪ દિને. (મ બ)

(૨૦)—હસરાજ વચ્છરાજ સ ૧૪૧૧

—શીલ વિષે સ ૧૪૧૧

+શીલ વિષે શિખામણ સ. ૭૧ સ મા ભી

૧૪ x વિનયપ્રભ (વિનયપ્રભ ? ઉદયવન્ત ?)

(૨૧)+ ગૌતમસ્વામિના રાસ (સ ૧૪૧૨ ખભાતમા)

આદિ

પ્રણવાક્ષર પહિલુ એ ભણીજઈ માયા ખીજઈ સિઝનિ સુણીજઈ,
શ્રીમુખિ સોભા જ સભઈ એ

*

*

*

*

* પ્રસિદ્ધ ગૌતમસ્વામીના રાસના કર્તા તરીકે 'વિનયપ્રભ' (ઉદયવન્ત) એ નામ પ્રચલિત છે, પરંતુ વાસ્તવિક રીતે તે સુપ્રચલિત રાસના કર્તાનું નામ વિનયપ્રભ ઉપાધ્યાય છે એ વાત ઉક્ત રાસમા સુસ્પષ્ટ લખી છે. પ્રચલિત મુદ્રિત પુસ્તકોમા 'દેવાધુર અરિહંત નમિજે, વિનયપદ્મ ઉવઝાય મુનિજે' ઇત્યાદિ પાઠમા 'વિનયપદ્મ લખ્યુ છે એ મુદ્રાના પ્રમાદથી યાતો

૧૭ જ્ઞાનકલશ

(૧૪) + શ્રી જિનોદયસુરિ પદ્મવિષેક તસ સ ૧૪૧૫.

આદિ

સતિરણુ સિરિ સંતિનાહ પદ્મમય નમેતી
 કસમીરહ મગ્ધીમ દેવિ સરસાનિ સુમરેવી,
 જુમવર સિરિ વિષ્ણુકવસરિ ગુરુગુણ માએસ
 પાદ મદ્યેષ્ઠનુ તસુ રંજિ તમુ હઈ પદ્મજેસ,

૧

અંતે

મુકમુર ગુણ અયતુ સયમ સેવ રક્ષિત લહને
 રમતે રાસુ ઇતુ રંજિ જ્ઞાનમયસ મુનિ ઇમ કહઈ

૩૭

—ખ જિનોદયસુરિનું મૂળ દીક્ષાનામ સોમવ્રત હતું તેને સુરિપદ
 આપવાની ક્રિયા તરણપ્રભાત્યામે અબાવમાં સ ૧૪૧૫ માં કરી તે
 પદ્માભિષેક ક્રિયા આમા જખ્યાની છે તેથી આ કાવ્ય સ ૧૪૧૫ માં
 રચાયેલું જણાય છે પ્ર જૈ જૈ ગૂર્જર કાવ્ય સમય.

૧૮ મેરૂનન્દન. (ખ જિનોદયસુરિ દીક્ષાજીવર)

(૧૫) + શ્રી જિનોદયસુરિ વીવાહકલિ સ ૧૪૩૨

આદિ

સપત્તમજીવરિવે કમકુભોવમ પાસપત્તમમુ પશુમેવિ જાતિ
 સુમર વિષ્ણુકવ સુરિ કરિસુ વીવાહકલિ

સદિય ભિમાહલક ગુચ્છ ચિત્તિ. ૧

મા દીક્ષા લીધા. જિનકુલકસુરિની દીક્ષા આપી સોમવ્રત નામ પાડ્યું
 સ ૧૪૦૧ માં બેસઠગીરમાં વાવનાવાવની પાસે મળી. સ ૧૪૧૫ માં
 ખ બાવમાં શ્રી તરણપ્રભાત્યામે તેમને સુરિપદની આપીને જિનોદયસુરિ
 નામ આપી વિષ્ણુકવસુરિની પદ્મ સ્થાપના સ ૧૪૩૨ માં સ્વર્ગસ્થ થયા.

૧૫ હરસેવક.

(૨૨)+ મયણુરેહાનો રાસ. (સ ૧૪૧૩ (૧) ફકડીગામમા)
આદિ—

દોહા.

નૂઆ માસ દાર તણી, કરે વેશ્યાશુ જોય,
જીવ હિસા ચોરી કરે, પરનારીનો દોષ.

૧

ઢાલ-અનાથીની વૈરાગી દેશીમા

વ્યસન માતમુ પરનારીનુ, પ્રત્યક્ષ પાપ દીખાયુ
રાવણુ પદ્મોત્તર મણિરથ રાગ, તીનુ રાજ ગમાયુ,
-રાજવીયાને રાજપિયાગે, ભાઈ છેવો પ્યાગે-આદણી

૧

અતે—

ગામ ફુકડીએ કર્યો ચોમાસો, સવત ચોદો તેરા માયો,
કયા કારણુ આ ઢાલજ કીની, હરસેવક ચિત્ત લાયો-રા ૧૮૭
સાવારે તો સુખ સાબલજો, ચરિત્ર મયણુરેહારો,
તિણુ ઉપર કોઇ અધિકો ઓહો, મિચ્છાદુષ્કર મહારો-રા. ૧૮૮
(આ ઢાલ એક છે ને તેની કડી ૧૮૮ છે તેમા રાજમ્યાની-
મારવાડી ધણુ શખ્દો ને પ્રત્યયો છે ને તે સ ૧૪૧૩ જેટલી જૂની
કૃતિ લાગતી નથી તો તેની હસ્તલિખિત પ્રત મળે નહિ ત્યા સુધી
સવતૂની અનિશ્ચિતતા લાગે છે પ્રકાશિત શા ભીમશીમાણેકે કરી છે
તેમાથી જમ છે તેમ અત્ર મૂકેલ છે)

૧૬ જિનોદયસૂરિ* (ખ૦)

(૨૩) ત્રિવિક્રમ રાસ સ ૧૪૧૫

* ગુજરાતના પાલણુપુરમા વસતા રૂદ્રપાલ અને ધારવદેવીને ત્યાં
સ ૧૩૭૫ આ સમર નામે કુંવર જન્મ પામ્યો. તેણે કુવારા સ. ૧૩૮૨

૧૯ દેવસુ દર સુરિ શિષ્ય

(૨૭) કાકળધિ બહિષ્કાર રમ્યા સવન સમય ૧૪૪

આ યોગી ૧૬ ડુંગરી છે કાકળા અસરોને અનુક્રમે અવધાર
 કરીને યોગી યુધી છે ઘન રીત તપ અને અવધ એ ચાર જૈન
 મર્મના મુખ્ય સિદ્ધાંતો ઉપદેશ આપે છે યોગી ૨૪માં સર્વ
 સખે ની પશુ ખેલવી ડુંગરી થી દેવસુર સુરિને વહ્યા કરી છે
 એમથી આ યોગી દેવસુર સુરિના કોઈ સિધ્ધે રમી છે એમ ખાત્રી
 થાય છે દેવસુર સુરિને સુરિ પદવી સર્વ ૧૪૨ માં મળી અને
 સર્વ ૧૪૫ સુધી તેઓ દશાત કતા એટલે આ યોગી સર્વ
 ૧૪૨ થી ૧૪૫ સુધીમાં રમ્યા છે એમ ખાત્રી થી કદી સમજ
 આદિ-એની ભાષા પણ તે મળે અનુરૂપ બની છે શરૂઆત આ પ્રમાણે છે
 અસ્થિત સિદ્ધ આચર્ય ઉવચ્ચ સાધુ મુરુ દેવસુરસુરિ પામ
 વર્ષિય મુન સામ્યિ સમરેવિ ધમ્મ ક્રમ અસ્થિ સખેવિ ૧
 કર્ણ ધર્મ મન જુલા ભમરે ભાલુસ ભવ ક્રમ આલિ નિમમરે
 મન રીત તપ અવન સાર, મુક મુર વપલ પાલક સવિચાર ૨
 ક્રમ ગુ દી ત્થ ઘન, તિહાં ચોતવીધ નવિ અભિમાન
 ચિત્તિ ચિત્તિ ચિત્તિ મુવિમુદ્ધ સો એવ સર્વ લીતક સદ્ ૩
 ખરકે ચિત્તિ નમ એવમ ચિત્તિ અમ્મ રસિ પુરિય ધમ
 પત ગુ પામિતે પદમ નિલુદ્ધ અર્ધ સિખા નવિ પાલક ક્રિડા ૪
 આચરે તપસિ ઉદરિ નવિ હોઈ દાપલ પામિ ઘન ભમરક
 ખીર ચાલ દાપલે સમમર શાસ્ત્રિય સોઈ ક્રમનિ તિમર ૫
 ગદમર્યા ધમ અવન નિલુદ્ધ નિમુખલ તેકન પુન્ય
 મુક ચિત્તિ દોષાં મુત ખીર, દેવસોકિ પદ્યા બે વીર ૬
 ચાલ સદ્દિ દુનિ નારિ, તત્ત્વિયિ વિરપ દ્રતલ આરિ,
 ઘન રેષ તિમ અનુચ્ચ, નિમ અવીસ અનુચ્ચ તત્ત્વમ, ૭
 ધસદ તિમ વહિરવિત ધીવ નિમ સમિત નિલકર ખીવ,
 પામિ ઘનિ ક્રિડા નિલકર આદિનાય ધન સારવચ્ચ, ૮

અતે

એહુ મિરિ જિણુકલ્પસુરિ નિય સામિણો

કલ્પિત મધ ચરિત અર્ધ મદ્યુદ્ધિ,

અમ્હ સો દિક્ષામુગ્ધ દેઉ સુપમનઉ

દમણુ નાણુ ચારિત મુદ્ધિ

૪૩

એહુ ગુરુરાય વીવાહલઉ ને પઠઈ ને ગુણુમ ને સુણુતિ,

ઉભયયોગે વિ તે લહઈ મણુવણિય

મેરુનદન ગણિ ઇમિ ભણુતિ.

૪૪

—ખ૦ જિનોદયસુરિ સ ૧૪૩૨ મા પાટણુમા મ્વર્ગસ્થ થયા તેનો છેલ્લો ઉલ્લેખ કરી આ કાવ્ય પૂરૂ થાય છે તે વર્ષે તે રચાયેલુ જણાય છે રચનાર પોતે તેના હસ્તદીક્ષિત શિષ્ય છે પ્ર ને એ ગૂર્જર કાવ્ય સચ્ચ તેમજ એ રા સ ૩ ૧૫ મા સૈકાની ભાષા માટે આ કૃતિ ઉપયોગી છે.)

(૨૬) +અજિત-શાંતિ સ્તવન

આદિ

મગલ કમલાકદ એ, સુત્ર સાગર પૂનમ ચદ એ,

જગગુરૂ અજિત જિણુદ એ, શાંતીસર નયણુનદ એ

૧

ખિહુ જિનવર પ્રણુમેવ એ, ખિહુ ગુણુ ગાઈસ સખેવ એ,

પુણ્યબહાર ભરેસુ એ, માનવભવ સફલ કરેસુ એ

૨

૬

*

૬

૬

અતે

ઈમિ ભગતિહિ બોલિમ તણી એ, મિરિ અજિય સતિ

જિણુ ત્યુય ભણીએ,

સરણિ ખિહુ જિણુ પાય એ, શ્રી મેરુનદણુ ઉવઝાય એ

૩૨

—પ્ર૦ રત્નસમુચ્ચય અથવા રામ વિલાસ પૃ ૨૧૫-૨૧૯

૨૦ સાધુદ સ (૮૦ જિનચેખરસરિ-જિનચત્તસરિ શિ૦)
(૨૮) શાસિભદ્ર શસ સ ૧૪૫૫ આમો શુદ ૧

આદિ—

વરુ

દેવિ સરસતિ ૨ સઝળ સસાર
જસ નાંમિઈ ક્ષિજન સુવે પ્રુષિ અતિદિ સરસ વણીમ
વીજાપુસ્તકપારિણી તે સામિષ્ઠિ મનમીદિ આંલુમિ
કરનેડી કવીયણ બલુષ સદગુર પામ પશુમેવિ
સાક્ષિબા મના તણાં અરીય રચેસુ સગિવિ.

૧

×

×

×

અતે—

શુષ્ક

તપમજિ મી જવસેખર ચરિ નાંમિઈ પાવ જગ્યાસર્ક દરિ
તપસ પાદિ મે જિનચત્ત સરીસ, મન શુષ્કિ મલુષ નિસરીમ. ૨૧૧
સદિગુર નામ છે દર્શક ધરી, શુષ્ક નદ કથા મર્ધ કરી
સાક્ષિભદ્ર ધમાવ ચરિત બલુઈ દુસ્મર્ક અતિદિ પવિત્ર ૨૧૭
બાવસદિત નરનારી બલુષ કષ મનિ સુદિધ મલુષ સુલુઈ
સાધુદસ મુનિવર ઇમ બલુઈ નવનિધિ તેક ધરિ આંમલુઈ ૨૧૮
મવન મજ્જ પચાવનિ વરસિ આસો શુદિ જિનચત્તર્ક દિવસિ
જિનવચને કરી સદવદિલ અવિઈ ભગતિ કૈયાધ ધરિલ ૨૧૯

—મી સાક્ષિભદ્રુ જુષ શસ આ ૧ ઉચ્ચકિરણુ સિદ્ધિમિ મથામ
૩૧૧ મી (બ) ધર્મમગતિ સરીક સાંપુ સિદ્ધિમિ જિનચ (વિ.
૫ ચોપો પાનાં ૧૫૧ થી ૧૫૭ પક્ષિ ૧૫

—૭-૧૭ લી (આ જને પ્રત પરથી મેળવ્યા સઢ વપરુ
વખેચ ૭)

ધીઉ દાઉ જાઉ દીનજી દાન, તુ રાઉલિ લાભજી બહુ માન,
 દાનિ ભૂતચેત વસિ થાઈ, દાનિ દુકખ દુરિઅ સવિ જાઈ. ૯
 જિમ કહિ ચિકુ ઝપજી, દાન ઉદારિ તિમ નીપજી
 દાન વિપજી જેહ ઝપજી ખુદિ, તીહ નર સઘવર આવજી રિદિ. ૧૦

* * *
 અતે—છેવટનો ભાગ આ પ્રમાણે છે —

શશિ લછણુ ચંદણુ પીયૂપ, સેવતાનિ હણુજી સવિ દખ,
 ઈમ પરિ મનિ ભાવણુ ભાવતા, કર્મ અણુતા ન્યાઈ પત્યા ૬૦
 શાલિ દાલિ ધૃત મીઠા હોઈ, એય વાત જાણુજી સદ્ કોઈ,
 ધરમુ માહિ તિમ ભાવણુ સાર, એહ વાત પાધરઉ વિચાર ૬૧
 ખલકઈ ચૂડિ અતેવર હાથિ, નમિ રાજ પવિસઈ પરમથિ,
 બહુ મળિએ કલિ કદલ હોઈ, પરમાણુદ લહઈ ઇડે સોઈ ૬૨
 પણિ પણિ વ્યારિ ચક્રરામી જીવ, યોનિ વસઈ સસારિ સદૈવ,
 ધરમુ એકુ સવિદ્ આધાર, ધર્મ લગઈ પામીજી પાર. ૬૩
 સમરથ રાત્રિ દિવમિ મનિ ધર્મ, ધર્મ તણુઉ મન છડઉ ભ્રમ,
 રાખજી ધર્મ ચિહ્ન ગતિ દુકખ, ધર્મ લગઈ પામી જી મુકખ. ૬૪
 સાયર મર્યાદા પુણુ રહઈ, ચદસર ગયણિ સચરજી,
 કુશલ પચ તે દિ આચાર, સોઈ સહગુરુ જીજવજી વિચાર ૬૫
 હિવ ગુર જાણુઉ મો મગારિ, જેહ ગુર જીજઈ વિચાર,
 પાત્રજી અનજી પત્રાવઈ મોઈ, એઉ સહગુરુ જાણુજી મહુ કેઈ ૬૬
 હાથિ ચાડિઉ ચિતામણિ રત્ન, જઉ લાભજી જિણુવરન વચન,
 જિણુવર દેવ ધર્મગુર માંડુ, એય સમકિતુ ઐણિકરાઈ લદ્ ૬૭
 ક્ષણુ એકુ મન જઉ ચાહર ગહઈ, કર્મ વિવર નિશ્ચિ મો લહઈ,
 કરમ વિવર સીજી સવિ કાજ, લાભજી મુગતિ તાણુ સહ રાજ ૬૮
 ક્ષાયક મમકિતુ નિશ્ચય તાહ ચઉવિહ ધર્મ દીઈ જી જાહ,
 મોઈ કદીઈ કદર કર બદ, પદના ગુણુતા હુઈ મર્વ ચિદિ ૬૯
 —મનિ પ્રકાશ ચિત્તપ્રકાશમામા ॥ ૩૩ લિખિત દેવગિરિ નગરે (મ ૫)

૨૧ વસ્તિગ (વસ્તો) (સં. ૧૪૬૨ પહેલાં)

(૨૯) ચિહ્નગતિ ચોપદ્યઃ

આદિ—

સેતુજ વદિઅ તીરથરાહ, ગોયમ (ગુર્યા) ગુણહર કરહ પસાહ,
વાગવાણિ હહ સમરહ દેવિ ચિહ્ન ગતિગમણુ કદ સખેવિ ૧
ચિહ્નગતિ માહિ કાઈ નચ્છી સાર, દીસઈ દુખ તણુ ભડાર, ૨
ચિહ્નગતિ તણુ તીહા નહોં કાઈ ગમુ જિહિ ચિતિ એક વસઈ જિણુ ધમ્મુ.

x

x

x

અતે—

મૂરખમાહિ મૂ પહિલી તીહ, જિણુ ધર્મમાહિ વસહ સવિ દીહ,
કાલહ ગહિલહ ખોલિ કાહ, તેહ પુણુ સહગુર તણુહ પસાહ ખુ.
રામતિની છઈ મૂ ઘણી ટેવ, ગુર્યા સધની નિતુ કર મેવ,
અજ્ઞાન પણુમ આમાતન ચાઈ, વસ્તિગ લાગઈ શ્રીસધ પાય ૯૪
(મ ખ.)

+ રાત્રિભોજન સ પપ સ મા બી

+ રહનેમી રાજમતિ સ સ મા બી

* પ્રસિદ્ધ જૈન કવિઓમાં આ કવિની ગણના થાય છે આ ચિહ્ન-ગતિ (ચાર ગતિ-મનુષ્ય, તિર્યચ, નરક, દેવ) એ સળ ધીની ૯૪ દુહની ચોપદ્યમા અનેક-પ્રકારની યોનિમા ભટકતા જીવને કેવા કેવા ભયકર દુ.ખ ભોગવવાં પડે છે, તેનું વર્ણન કરીને કવિ કહે છે કે જીવને અરિહંત દેવ અને સાધુ ગુરુ એ મોટા પુણ્યને બળે પ્રાપ્ત થાય છે માટે દૈવ ચિત્તે જિન ધર્મ પાળી પાયમી ગતિ (મોક્ષ) ને પામવી (મ ખ.) સ્વ શ્રીમનલાલ ડાહ્યાભાઈ દલાલે પાટણના ભડારોમાના માહિત્ય ના લેખમા આ ગ્રંથની પ્રતીક લખ્યા સં ૧૪૬૨ માથી આદિ ને અત આપેલ છે તેથી કર્તા તેની પહેલાનો છે તેમના કથન પ્રમાણે એક ખીલ પ્રતમા મગલાચરણથી આદિ આમ મુકી છે-‘ સેતુજ વદિઅ તીરથરાહ, પ્રભરત્ના ગુરુ કર પસાહ ’-આ પરથી કર્તાના ગુરુ નામ પ્રભરત્ન અથવા રત્નપ્રભ હશે

દધિશ્વરિ ધ્યા શ્યાતિ જિજ્ઞેસર ઊજ્જ્વલિતિ નિમિત્તમાર.
 છરાગ્નિસિ પુરિ પાસજિજ્ઞેસર, સામ્યકરે વર્ધમાન
 કાસમીર પુરિ સરસતિ સામિષ્ણિ, દ્વિત મુગ્ધાઈ વરધાન. ૧
 પિપ્પસિ ગચ્છિદ્ધિ મિરચ્યા ગચ્છુદર સિરિ વીરપદસરિ
 નામઈ લીપઈ નાસુ તલ્લે સવિ પાપ જલ્પસર્પ દ્વરિ
 તાસુ તલ્પઈ પપ જલ્પમી ગોષિસુ વિધાવિશ્વાસ યરીમ્,
 ભલ્પુદ હીરાણુદ ભવિષાં નિસુલ્પુઈ દમ્પત્તઈ દરદા પરીપ ૨
 વિશાવિશ્વાસ નરિદ પદોદ્દે દમ્પત્ત સિતાર નાસુ
 અતરાધ તિલ્પ પુલ્પ કર્ણ છુન્નિ ભાવ ખલ્પેદા અલ્પી.

x

x

x

અતે—

પીપ્પસિ ગચ્છિ ગુરઈ ચલ્પનિષ્કર્ણે
 વીરદેવ સુરિદિ પદિએ જ્ઞાપ્ય વધામલ્પએ ૧૫
 વીરજનમ્પરિ ગુર મહામીએ પદિ હીરાણુદ સરિ જ્ઞાપ્ય
 સવન ૧૪ પચ્ચારીદ એ નિરમીડ ચરિત રસાપ—અ

—ક્રમ ૧૭ ૫૪. સામરમધાર પાળુ. પ્રત્યક્ષપ્પસ ૧૫૩૨ ની

અ જેસ,

—સ ૧૫૨૫ તા ૧૪૩ બાદપદ સુદિ સતમી ગુર બી મહા
 મહ મહાદુર્મ પાતિસદ્દ બી નમીરસા વિજયે રાજે બી મહાપાર મહે
 બી લામીસામર સરિ સિ નીતિવિધાન સિ હીરાણુદ વિ ૧૪-૧૧
 ન ૧૭૧ ૧૮૮૧-૮૨ ૨. ૩.

(૩૨) દરશન્યુવદ ૧સ.

આદિ—

રીર જિજ્ઞેસર પપ નમીએ
 સમરીવ સમરીવ સારસનિ દરિ દિ
 હમનમા મુજ્જ આરિપુ એ

અતે-કલ્પ કામધેનુ એ હોઈ, એ ચિતામણિ અવર ન કોઈ,
એહ જિ શિવપુરીનઉ પથ, જીવન એહ જિ સતિ હુ અથિ,
મૂલિ મત્ર મણિ એ મનિ માનિ, તપ જપનક ફલ એહજ ધ્યાનિ
ધણિ સવિસપદ આવઈ પૂરિ, ઈમ જોલઈ જયશેહર સૂરિ ૪૪૭
ત્રિભુવનદીપક એહ પ્રખધ, પાપ તણુઉ સાસઈ નઈ ગધ,

—(પા૦ પાપ તણુઉ ન સુહાઈ ગધ)

જા ગયણાગણિ કુ ચિર થાઈ, જા મહિયલિ દિણુયર શશિરાઉ ૪૪૮

—ઈતિશ્રી ત્રિભુવન દીપક પ્રખધ સમાપ્તિ

શ્રી જયશેખર સૂરિ કૃત શ્રી અચ્યત ગરુછે

—પ્ર૦ કા૦, અમ૦,

—સ ૧૬૨૨ વર્ષે આષાઢ માસે 'બહુ પખે એકાદમી ૧૧ ગુર-
વાસરે-ગુભ નક્ષત્ર લગ્ને પુસ્તક લિખિત ચ ભદ્રારક શ્રી પુન્યપ્રભ
સૂરિસ્વરાણા શિષ્ય ભદ્રારક શ્રી જયસિંહસૂરિણા લેખયાચક્રે ૨૮
(મો. સે, લા,), ૪૦-૮ (વિજય ધર્મસૂ૦)

પ્રશ્નકર્તા—અ ભ ગાંધી સપાદક પડિત લાલચંદ્ર ભગવાનદાસ
વિ સ ૧૯૭૭

૨૩ હીરાનંદ સૂરિ (પીંપલ ગરુછ વીરદેવ સૂરિ-વીરપ્રભ
સૂરિ શિ૦).

(૩૧) વિદ્યાવિલાસ પવાડો સ ૧૪૮૫

આદિ—

પહિલુ પણુમીય પદમ જિણેસર, સિતુંજય અવતર

ગજરાતી ભાષા અર્વાચીન જણાઈ આવે છે આમા વ્હતી ગૂજરાતી છે અને
અનેક છદો જેવા કે દ્વંદ્વા, ધ્રુપદ, એકતાલી, ચોપદ, વસ્તુ, સરસ્વતી ધહલ,
હપય, ગૂજરી વગેરે છે આ પરથી જેમ પ્રો. મણિલાલ નબુમાઈ દ્વિવે-
દીને જણાયુ કે ' ગૂજરાતી ભાષાને પ્રથમ ગજરાતીનુ ડપ આપનાર જૈનોજ
હોય એમ માનવાં બહુ કઠણ છે ' તેમ સ્પષ્ટ સમજાય તેવુ છે

૨૬ મેઘા (મેઠા)

(૨૮) શ્રી તીર્થમાળા સ્તવન.

અતે—

એસડ તીરથ વીસોપર નામ, ઇન્દુ બાણિ દુર્ગ સચિત્ત રણમ,

આવડ મુખતિથિ કુશળ જાણ એક તવન બાણિયો હો જાણ. ૬૧

એકડ દ્વિત મુખતિનુ કામ સદા શિવ તીર્થર નામ

તીરથમાળા બહુત સાંભળડ જાણ પાપ પર દુર્ગ નિરમ્બ, ૬૨

પ્રતિ શ્રી તીર્થમાળા સ્તવન સમાપ્ત મિતિ.

આવિઝા શ્રી મેલી વાળનાર્થ.

(૫ કા.)

(૩) ઘણકપુર સ્તવન ૧૪૫૫ થર્નિક

આદિ—

વીર લિલેમર ચલે જાગી, સરસતી કંદર્પ સુમતિ મઠ માની
દક્ષિ દેવર્ષ કામ આપી. ૧

x

x

x

અત—

બક્તિ કરી માહમી તણી, એવ દરિસણુ ઘન

ત્રિઃ ત્રિસિ કીરતી વિલસી એ એ ખન ધરણુ રખાન

સવન ચઢે નચણુવર્ષ એ પુરિ કાળી માસે

એકડ દ્વિત મઠ તવન ક્રિષ્ણ મનરમ ઉવાસે. ૪૪

૫-૧ નાના પાનાની જાની ૨૧ માંમરોસ.

૨૭ દેવરત્ન સૂરિ શિષ્ય.

(૪૦) દેવરત્ન સૂરિ કામ સ ૧૪૫૫

આદિ—

પહેલાં સરજન મમવાવરણનાં શ્લોક ૭ પછી

હીયડલઘ હીયડલઘ હરપ ધરેવિ કિ—

વીર જિણેસર પય નમીએ

૧

*

*

*

*

અતે—

ધણિ પિરિ જિણુવર ગુણુ થુણુએ નાસઈ કશ્મલ દ્વરિ કિ,

બોલઘ બોલઈ હીગણુદ સૂરિ કિ,

ધણિપરિ જિણુવર જિણુવર વાદતા એ ૩૧

૩-૧૧ વિ ધ

(૩૩) જખૂ સ્વામીના વિવાહલો સ ૧૪૯૫

(૩૪) કલિકાળ

૨૪ દયાસાગર સૂરિ.

(૩૫) ધર્મદત્ત ચરિત્ર. સ ૧૪૮૬

—મિત્ર

૨૫ જયસાગર.

(૩૬) વચર સ્વામિગુરૂ રાસ ૨ ૧૪૮૯ જૂનાગઢ

અંત—

જૂનઘગઠિ શ્રી નેમિ પસાઈ,

શ્રી જયસાગર વર કાય ઉવઝાઈ,

ચહિદ નિવ્યાસી વહર હો

ધમિ ગણુહર સુવિહાણુ થુણીજઈ,

ઉછવ મગલ રાસ રમીજઈ,

ત્રેય શાંતિ સપતિ કરો

૫૪

૫૫

પ્ર કા

(૩૭) કલ્યાણમદિર ભાષા (ચો) વિદ્યા

અગાધ કવિઆણુ કવિઆ રસ, કવિઉ કોણા કોડિ
 નીપ મનિ માનિ કવતાં કવિય મ દેખે પોદિ ૨
 નામસ મઠિ શુણુદેવ ગુરુ જામી મુગુર પસાણે,
 ગુણુરમણુ સરી ઇમિ ઉગરિ વનિસુ વનિનારાણુ. ૩
 વરા ઇઆમક દ તવિસુ, આખી આતિ ધણુ જાતિ,
 મુણુનાં મણુ મિણુડિ થાડિ સુરસતિ આણુ મતિ. ૪

× × × ×

અતિ—

કલિન કમં કિયા વેધી દાપ પુરિમતાણ પુરિ કેવલ જાણ
 ન્યાત મહોત્કચ સુરપતિ કરિ જાણ જાણ શબ્દ ત્રિભુવન ઉગરિ. ૧૪૨
 કેવલદીપક ત્રિભુવનમાંજી, સમોષરણુમાંકિ કરિ જાણી,
 શુણુરતનસરી રજાગી જાણવત, પ્રથમ પ્રગથે વડાન જાણવત. ૧૪૩

—કલિ વડામગરિએ પ્રથમ પ્રગથ

(૪૨) વડાત આણુબસી પ્રગથ.

આદિ— આપાણ મોપાધ
 જામ ત્રિભુસર પાવ નમુ નિન સેતુ / કેયે સ્વામિ
 અહનીમ આદિન નામ જાણના, દુરમતિ નાસિ નામિ. ૧
 પુકાદેમ વર દીપ અનોપમ, નામસ મઠિ ગુરુરણ
 મીગુણુ મમુસરિ ગુરુ મિણુઆ મદિઆતિ ધણુ વસવાવ. ૨
 તાસ ખાદિ તપ તે / દિવાદર, સાવર નિમ ગબીર,
 મી ગુણુદેવ સરિ ગુણુપ્રતિ, સમરણ સાદસ ધીર. ૩
 તાસ સીસ વીરસ જાણિ મી શુણુરમણુક સરિ,
 દિસદેસર કુઆર ગુણુ માતાં, પાવ પસાઈ દુરિ ૪
 આદિ કુઆરિ કૌ વીનની આદી અમ વર દીપ
 વારણ આજીવતિ તણે જવાડે વૃક પસાણિ દીપિ ૫

■ × ×

રાસ.

ત્રિભુવન ગગન વિભાસન દિણ્યર, નયર જીરાઉલિ વાસરે,
 નમિય નિરજન ભવભય ભજન, સગજન રજન પાસરે,
 કવિજન માનસ સરવરહ સીય, સરિસીઅ અવિચલ ભત્તિરે,
 ધ્યાધસુ ભાવિષ્ટ દેવી સારદ, શારદ શશિકરકતિરે

*

*

+

*

અંતે—

સવત ચઉદ નવાણુ વરિસઈ, રૂતુ વસત જન મહનઈ

દિવસિઈ, મનૈરંગ હિ સુવિશાલ,

ફાગઅધી એ ગુરૂ વિનતી ભાવ ભગતિ

ભોલિમ સજીતી, કીધી રસ ચઉસાલ

૬૪

ગણુહર શ્રી દેવરત્ન સૂરિસર, ધર્મ વીનતિ કરી

જે નરવર, વદધ ભગતિહિ સાર,

તિહ ધરિ વિલસઈ નવનિધિ અહનિશિ, અવિ

સુહસપદ નિતુ હુઈ તીહ વસિ,

વછિય સિદ્ધિ અપાર

૬૫

(આ ૬૫ હુકતુ જૂદા જૂદા પ્રાચીન છદમા મુદર કાવ્યના

‘ નમુનાઓ પૂર પાડનાં કાવ્ય છે)

પ્ર૦ જે એ. ગૂર્જર કાવ્ય સમય

૨૮ ગુણુરત્ન સૂરિ (નાયલગચ્છીય ગુણુસમુદ્ર સૂરિ—
 ગુણુદેવ સૂરિ શિ૦)

(૪૧) ઋષભરાસ

આદિ— પડિત શ્રી યશોવિમન સદ્ગુરુબ્યો નમ

આદિ અક્ષર ઉચ્ચાર સિઈ, અરિહત પણુમ્યોસુ,

રામ બધ ૧રિસહેસતુ, નવ નવ રસ વન્નેસુર.

૧

૧ ઋષભરાસ—આદિનાયને ૨ વર્ણવીશ.

બીજો લેખ સ ૧૫૧૨ નો છે તે આ પ્રમાણે—

સ ૧૫૧૨ વર્ષે હામ્બુ શુદ્ધ ૮ શુદ્ધે શીમાસ-શાલીય મે. આખ્યા
બા આશિકદે સુ. સાતિમકેન પિત્રમાનુ મેરોઈ આત્મમેવસે શી કુયુ-
નાવનિજા ૥ પ્રતિ શી નામેન્દ્રમય્યે ૥ શી ગુણસમુદ સુરિમિ ॥
(પંચતીર્થ)—ઉપર ગુણ્ય અઃ ૩૪૮

બીજો ગુણસમુદના ગુર ગુણસાગરે સ ૧૪૮૫ માં પ્રતિજ્ઞ કરાવી
છે સ ૧૪૮૫ વર્ષે લેવાય શુ. ૬ સ્વૈ શી જોસ વાસ યા ॥ શુત
સુગ્રહેન શી વાસુપૂજ્યનિજા ૥ પ્ર શી નામેન્દ્ર મય્યે શી ગુણસાગર
સુરિમિ સર્વ દોષ ઉરણ નિમિત્ત ॥ છ ॥—અઃ ૧૧

૨૯ સોમસુ હર સુરિક (વધા અવધના ૫૦ મા પદ્મધર)

(૪૩) આશાધના રાસ

(૪૪) + તેમિનાથ નવરસ કૃષ્ણ (ગુણસાગર-પ્રાકૃત-સંસ્કૃત ભિન્ન)

આદિ—

આમા પદ્મેશાં મમજાવરણના મે સંસ્કૃત શ્લોક છે પછી

રાસક

સમર વિસારક સમ્મ વિસારક સારક મા પર દેવીરે

ગામ્બુ નેમિ બિલ્લિક નિરજન રજન જગલ નમેવીરે

૩

* જન્મ સ ૧૪૭૩ લીલા ૧૪૭૩, વાવક પદ ૧૪૫ સૂરિ પદ
૧૪૫૩, ૨૫મ ૧૪૬૬ આ પ્રતિજિત સૂરિનું અરિ સોમ સોધાત્મ મન્ન
માં રૂઝે ૭ તેમજ સંસ્કૃતમાં આખ્યાવજૂલિ કન્વાસુસ્તવ રાગોત્ત,
નવસ્તની વગેરે કૃતિઓ બી ૭ બીજે ગુણસાગરમાં તેમજે વલ્લભા ઉપરેલગાદા
નાલાવણિય (૧૪૮૫), યોગસાગર (સ) વલ્લભવક પર (સ)
આશાધના પ્રકાશ પર (સ) નવદાનપર (સ) વળીયતકપર
[સ ૧૪૬૧] વગેરે નાલાવણિય કૃષ્ણ ૭ તેમના સિખ્ય હુનિશુદર સૂરિમિ
યોગસાગર-વલ્લભપ્રકાશને નાલાવણિય ૧૫મ ૭

અતે—

સતી ભણુઈ મુણિ સાચુ વીરા, ગયવર માન કહિનિ,
એહ થકા ઉતરો અતુલીબળ, નિમ સવિ કર્મ દહિનિ ૩૯૩
બિહિનિ તણુડ પ્રતિબોધ સુણીનઈ, હિઈ ઉપમમ વસિહ
તાત જુહાડ બધેવ વાદ, બાધ એ હૂય વસાસિહ ૩૯૪
માન તજ્યુ તવ જ્ઞાન ઉપનુ, અમરે કીહ ઉચ્છાહ,
સમોસરણિ કેવલની પાતિ, મિઠો બહુલી નાહ ૩૯૫
નાભિ મરદેવ્યા ઋપબ જિણેસર, સુનદા સુમગલા રાણી,
ભરથ બાહુબલિ બલી મુદરિ, સતી શિરોમણિ બણી ૩૯૬
એ જપતા અગિ પાપ ન લાગિ, અવિહડ સુખ અનત,
શ્રી ગુણુરત સુગી ઇમ બોલિ, શ્રી આદિનાથ જયવત. ૩૯૭

—ઈતિશ્રી ભરથ બાહુલી સબધે દ્વિતીયો પ્રપંથ અપૂર્ણો ય
રાસ કિખિન વિધાવિમલેન સ ૧૭૦૩ ધાર્તિક શુદ્ધિ ૧૦ શ્લોકો

(દે૦ લા૦ કમળ વિજય મુનિ પામેથી) રત્ન૦ ૩૦

કર્તાનો સમય બાણુચ માટે વિચાર કરતા જણાય છે કે તેમવત
પદરમા સૈકાના અતમા વિદ્યમાન હતા, તેના કારણમા —

(૧) તેમના ગુરૂના શિ-ગુરૂમાઈ જ્ઞાનસાગરની કૃતિઓ ૧૫૩૧
મા જોવામા આવે છે તે માટે જુઓ જ્ઞાનસાગર પહેલા

(૨) તેમના ગુરૂ ગુણુસમુદ્ર સુરિએ અનેક બિબનીપ્રતિષ્ઠા કરાની છે —
ઉપલીપાસર ગ્રામમા સ ૧૪૯૨ મા પચતીર્થીના બિબની પ્રતિષ્ઠા
કરાવી છે તેનો લેખ આ પ્રમાણે છે —

સ ૧૪૯૨ મા વંશાખ શુદ્ધિ ૩ ગુરૌ શ્રી શ્રીમાલી જ્ઞાતિય રાજ
ભાર્યા જસમાદે સુત માહિરાજે નિજપિતૃ-માતૃ શ્રેયસે શ્રી સુવિધિનાથ
પચતીર્થિમિબ કારિત પ્રતિષ્ઠિત નાગેન્દ્ર ગચ્છે શ્રી ગુણુસાગર સુરિ તત્પદે
ગુણુસમુદ્ર સુરિભિ-ઉપલી પાસર ગ્રામે—જુઓ જૈન પ્રતિમા લેખ
સગ્રહ ડબોઈના લેખ અક ૫.

મી સોમશુર સુરિ રાખે નિતુ સમરતિ નામ
 નામ વીરસ સકલ મણિ નિમ મોદસ ધણ
 પમ મદનપ પરણપાર પુરિ પચ્ચાસે,
 પચેનિ વસિરણ મણુ છત્ર સપરિવરે.
 મોદસએ નિણિ નિરસિએ છતા આરિ ધ્યામ
 સ્ય મિત્રા મુણ સમરતા, નિરમલડીએ

દૂરમનિ દૂર જસર્થ

x

x

x

x

અતે—

ઉચ્ચ રસ એક મનિ એક મિતિ ઠરિ લાકમુંદર,
 નિમ નાસર્થ અમુદ સિવિ સપેપનિ સુખક પરપરિ,
 જરનિ જરપ જામિએ છકરતિ નજર્ નિહાણ,
 છણિ મુસિ જામિએ જાકર નિહાણ જમ જિમ જાણ
 જા મેઝ મિરિ જાજાદરિ સામર સકલ તાસ મણુ
 મુસિ જાણુ જા અમલ નામિય જામર જરિ જા મુદિવમ
 ના નિતુ નયી પરિ નિતુ અમલ અધિ જાન વિદ્યાર
 મોમય સદિતુ મણિ તવનડે સ રામિ મી વીર વિણિએ,

૩૧ સાધુઠીતિ (વડતપચછ—જિનકલ સુરિ શિં)

(૪૬) મત્સ્યાદર કુમાર રાસ

આદિ.

અતે—

વડતપ ૩૭ મી જિનકલસુરિ, તાસ સીસ ૧૫૭ ગુણુરિ,
 સાધુઠીતિ મણિ રમીક રામ, જાણુગુણુતપ પૂર્ણઆસ. ૧૫૭
 —મણિ લલિત લગપેન વિચિત્ર મણિ જાણિજાણ પાનકે.

૬-૧૧ (નિ. ૫)

રવિતલિ વરતઈ સોરીઅ પુરવર અવેય નયર સિગારે
સમુદ્રવિજય તિહા રાજ કરતિ પતિ રતિપતિનહિ અવતારરે. ૪

x x x

આમા ત્રણ ખડ છે ત્રીજા ખડની

અતે—

આદોલ

પ્રથમ અશોક વિશાલ ધુલ પગર સુકુમાલ, નાદ મનોહરએ ચચલ ચામર એ,
હેમસિંહાસણ કત ભામડન ઝંકત, દુદુભિ અબરિએ ત્રિણિ છત્ર

ઉપરીએ. ૩૩

ધર્મ પ્રતિહારજ આઠ, કસર જિતો નગપાક, રચઈ પુરદરએ ભૂરિ ભગતિ ધરએ,
પાલીય જિનવર પાસિ, સયમ મન ઉઠાસિ, સિવપુરિ પુરૂતી એ

રાજમતી એ સતીએ ૩૪

ફાગ

ધવલ આસાદની આઠમી નાઠ મહા મેવ નારી

નેમિ જિણેસર સિવપુરિ બપુરિ ગયુ ગિરિનારિ

૩૬

પછી સરકૃતમા એ શ્લોક છે, તેમાના છેલ્લા શ્લોકની અદર
કર્તાએ પોતાનુ નામ 'ભૂયાદુજ્જવલ સોમસુંદર્યશા શ્રી સધભદ્રકર'
એમા બતાવ્યુ છે

—છતિશ્રી નેમિનાથમ્ય નવરસા વિંધન ભવિકજનરજન ફાગ
સમાપ્ત મિતિ

પત્ર ૪-૧૫ મોરખી પ્રગ્નુલાઈ-અગષ્ટ ૧૯૧૭માં જૈન કોન્ફરન્સ
હેરેડ તથા મુનિ ધર્મવિજય તરફથી શમામૃત અને આ સાથે છપાયેલ છે.

[ધનદેવગણીએ સુરગાભિધાન નેમિકાગ સ ૧૫૦૨ મા રચેલ છે]

૩૦ ભાવસુંદર (ત૦ સોમસુંદર સૂરિશિ૦)

(૪૫) માહાવીર સ્તવન—પાન વિહાર મડન સ્ત૦ ઉજ્જનમાના.
આદિ—

પણુમવિ સરસય માય પાય, નિતુ એ કરજેડિય,

x x x

વમેરે રાએ વાપરેલા છે ચી. ધ. — જીના સર્વાનન્દ્યુરિએ જાગ્યુરિત
રમ્યુ છે આ રૂતિ પ્રાચીન છે ને તે ૧૫ મા સૈકાથી અર્વાચીન નથી ન
એમ જણાય છે તેથી અત્યારે તો તે 'સૈકામાં' ખૂબી છે

૩૫ મહાલિકા

(૫૦) પેથકસસ

આદિ—

વિષ્ણુમયમ્ભિ વીનવર્ણ દેવિ સામિષ્ણિ વામેસરિ
હસમમ્ભિ આશાશમમ્ભિ કિલ્લમ્ભિ પરમેસરિ
વીર નિષ્ણિ હ નમીય યમ્ભુ યાવિષ્ણુ મી સવિદ્ધિ
કેવડ જડમ જડમ્ભાપિસમ સમરીય મનરમિદ્ધિ
કેડીય નમર નિવસલ્લીય વડ્ડ અનિદ્ધેવિ
ચાસનદેવતિ મન મરીય ગ્રમ્યમ્ભુ નમેવિ
રાસ રમેવડ નિષ્ણમમ્ભિ તાજમેભ રવિ પાડ
સથ તમ્ભવન ચેપીડ એ સમ ગિરિવિમગિરિ મેવિ.

૧

૨

૩

x

x

x

x

અતે—

સોમનાથ ચરજી વડીય દેખીડ વલીડ નામે
જિં પીવાયુ દિવ મન રહિસડ મહસિકે જલ્લુક ધમિ.
તહિ નામ્મિ.
જિં પીવાયુ વેમિ તહિ હરીવાલા સમ રે
સરખાદે સવત મનીયા સમ રે

—પ્રાચ્ય વડ મીહિક બે પેથક સસ સખાયા

(૫ મહા પદ્ય.)

[નિકમના ૧૩ મા સત્કર્મ મેષેશ પોરવાઃ વરાના પેથકાદના
સુતો આ રાસમાં સહેપમા વર્ણવેલા છે સસ ૧૫ મા સત્કર્મ
આદિમાં રમ્યએસે લાગે છે પેથકના વિશેષ વર્ણન મટે સુતસામર
કાવ્ય ગ્રન્થે પિ. ધ.]

(આ રાસમા યોગ વસ્તુ છદ અને મુખ્ય ભાગે ચોપાદ છદ છે એક વિવાહછે કે જેમા ચોપાદને દરેક પાદને અતે એ લગાડયો છે (૪૭) વિક્રમચરિત્ર કુમાર રાસ સ. ૧૪૯૯ લખ્યાસાલ ૧૬૯૪

૩૨ માણિક્ય સુંદર (મેરુતુંગ શિ૦) ૧૪૭૦ આસપાસ)
(૪૭) ચંદ્રવલ વર્મદત્ત કથા.

૩૩ તેજવર્દ્ધન (૧૫ સે.)

(૪૮) ભરત બાહુબલી રાસ

(૩૪) સર્વાનંદસૂરિ (૧૫ મા સૈકામાં થયા સંભવે છે.)

(૪૯) મગલકલસ ચોપાદ. (પ્રાચીન છે)

આદિ—

મગલાચરણ

સયત્ર મગત્ર સયત્ર મગલમુલુ મુણિનાદ	
આમુગિરિ આદિજિણુ પાય પકમ પણુમેવિ ભાવિણુ	
કછોલી મુખમગલુ પાસનાદુ ઉરવરિ ધરેવિણુ	
વાણુવાણિ મુખ વયણુયે અવતરી અક્ષરમાત્ર,	
મગલકલસ ચરિત દિત ભણુસિદ રક્ષિઅ રમાત્ર	૧
ફલા—ગલિઅ રમાત્ર નિમુણુના મગલકલસ ચરિત,	
ભવિઅ ભાવિઈ સભવુ કીડિ મુનિયત્ર ચિત્ત	૨
નિશ્ચલચિત્ત પસાદિત્રઈ વિવન વિલીજઈ દ્વિ,	
મુલ્લજિત વાણી ઈમ ભણુઈ શ્રી સર્વાનંદસૂરિ	૩

—પા બ

આ રામના કર્તા સર્વાનંદસૂરિ દ્વિયા ગઢના દના અને તેમણે આ રાસ ક્યાગે રચ્યો તે જણાતુ નથી એક સર્વાનંદસૂરિએ સ ૧૩૦૨ મા ચંદ્રપ્રભ ચરિત્ર રચેલું છે આ ચોપાદમા વમન સામેરી દુપદ

(૫૪) વળસ્વામી ચોપાઈ સ ૧૫૨૨

(૫૫) ચાંદનબાણા ચરિત્ર ચોપાઈ—

આદિ—

વરતુલક

વીરનિશ્વર પાપ પશુમેલિ પશુમિત્ર પરમેસરીય
હરખિ હીન્દા મુખિ હસઆમિલિય
દિગ્દશુ નિશ્વ આણુલ્લી વાગવાણિ સરસતિ સામણિ
ચલુબાણા ચરિત્ર યુલુ, યુલિ માણુ મુલિસાસ
સપ્તયુગ સુપસાલિધિ કલિધિ મુખિ રેપાસ.

—પ મ.

(૫૬) હસ્તિયાળી.

(એ હસ્તિયાળી જે નર નણે, મુખે કવી રેપાસ વખાણે.)

(૫૭) રજસિલવની કલાવાળી—

એ ભણે ભણેરી અખિરક નાવનક ધરિ એદિ
આમલિ મીઠાઈ હસમણુ અલતણી પરિ એક.
અણુ અણા દોઈ લીલ્લી અણુપત્તર વિદાસ,
જૂલભદ્ર મુનિવર ચરીય, કલિસર્ક કવિ રેપાસ.
કમણુ વળણુ નરવર રણુ કવિ મળણુ અ.

૧

(૫૮) રજસલવ કામ.

આદિ—

પશુમિત્ર પાસ નિશ્ચિલવ અણુ સરસર્ક મુખેવી
અલિભા મુલિસર્ક અલિસુ હામ નખિ મુણુ કેવી. ૧
સેદમસુદર રણવણુ યુલુમણિ અણારો,
કમણુ નિમ અણકત કવિ સજ્જમ સિરિદારો
સુલિભદ્ર મુલિરાડ નમ અલિયમુ બોલતડ,
નવરિરાય પાપલિય નવરિ જુલતડ વિદરતડ. ૨

૫

૫

વિક્રમ સોળમી સદી.

૩૬ દેપાલ. * ભોજક સં. ૧૫૦૦ થી ૧૫૨૨ સુધીમાં
વિદ્યમાન કવિ.

(૫૧) જાવડભાવડ રાસ-પા. ૪

(૫૨) રોહિણીયા ચોરનો રાસ.

(૫૩) આર્દ્રકુમારનું સડ.

(દેપાલ ભણિ સાળ ગઈલા મુગતિ આપુણી ધાનચી
સકતિ સયલ સવ પ્રસન)

પ્ર. ૬૧

* પ્રસિદ્ધ નામી કવિ હતા તેનું દુકુ નામ દેપો હતું શ્રી ઋષભ-
દાસ કે જે ત્યાર પછી સત્તરમા સૈકામાં જૈનેતર કવિ પ્રેમાન હતા તે પછી ટકર
મારે તેવો વણિક આવક કવિ થયો છે તેણે સવત ૧૬૭૦ માં રચેલા
ચોતાના કુમારપાળ રાસમાં ઉલ્લેખ કરી તેના વખાણ કર્યા છે કે —

આગિ જે મોટા કવિરાય, તાસ બાય ચરણુરજ ઋષભરાય,

લાવણ્ય, લીંગા, ખીમો ખગે, સંકલ કવિની કીરતિ કરે

હ સરાજ વાછો દેપાલ, માલ હેમની બુદ્ધિ વિશાલ,

સુસાધુ સમરો સુરચદ, શીતલ વચન જિમ સારદેવદ

વધુ હકીકત માટે કાચર વ્યવહારી રાસ નુઓ તેમાં જણાવેલું છે કે
દિલ્લીના પ્રસિદ્ધ દેસલહરા ગાહ સમરો અને સારંગ એમનો તે આશ્રિત હતા,

ચાચક તેહના ઘર તણક વેધક નર વાચાલ,

જાણીતક જિનરાસની કહીઈ કવિ દેપાલ

આમાં ચાચક એ વિશેષણ તેમજ બીજે સ્થલે તેમ રાસમાં ‘લેયોરે
કાકુર લુમ જે ભાવઈ’ એમ કાકુર ગણદેવી સંબોધન સૂચવે છે, કે કવિ
ભોજક હતા (વિજયધર્મસુરિ કૃત ઐતિહાસિક રાસ સંગ્રહ ભાગ ૧ લો)
આના એક કાવ્યની પ્રતિ સ ૧૫૦૫માં લખાયેલી છે દેપાલ શુન્નરાતમાં
કર્યા હતા અને શુન્નરાતમાં રહીને તેણે ઘણા કાવ્ય રચ્યા હતા એની જે
કવિતાઓ મળી છે તે તે કવિતા બીજા શુન્નરાતી જૈન કવિઓના જેવીજ
આધામાં છે દિલ્લીની ભાષાની કળી અસર તેમાં જણાતી નથી (મ બ)

અતે—

સરસ સેવતરી મામલી માણા અણુ આવે ઈમ કવિય દેખાણા
જાણમ અણુત સમત્ર અણુગઈ અનાત ચોવીથી નિનની

જોળમ પાઈ

કુસુમંજસિ મ્હેલો વીર નિજુદા તોરા અરણુ
વરણુ

જાઈ જુમઈ જાઈ જુમઈ કુદ મધાર

નીજુપણ કમચલ સિદુવાર અણુ સમુજાવણ

પસરણ પરિભલ મિલિય, અંધકુદ લુહુત મકુવર

મ્મિ કુસુમંજસિ િન અણુલિ, વિતિય પાવપણુસ

મુકિય તારામણુ સરિસ (પાઈનરે મુકિય તારા અણુસરિસ)

અવિચલ પૂરક અણુ—

(૫ વિવિધ પૂનસમ્બંધ)

(૬૧) ધાવચ્ચા કુમાર જાણસ

આઈ—નગર હાસમની નણીય નરવર ચોવિદો

કુમાર ધાવચ્ચા નિહાં વચઈ નિસિક પૂનિમ ચદો

*

*

*

*

અતે—

દેખક જાણુમી સફીનાં અણુ રમિઈ અઈ

રાતિ કિવસિ સેવા કરઈ તે સિયપુરિ જાઈ

—નિજુળી મનિ આસવા પણી ૧૮

— ૨ ૧૨ રિ. ૫.

(૬૨) જાણુસવામિ પથજાવવણુન ચોપઈ રાખ સ ૧૫૨૨

આઈ—

જાણી શુ. ૧૫ રવિ.

જાણમ અણુદર પથ નામી આસદિસુ અરિદત,

હરવકમસ અદનિય વચઈ જાણમ જાણ અણુવણ

૧

અતે—

નદઉ સો સિરિ થૂલિભદુ જો જુગહપહાણો
મલિયઉ જિણિ જગમલ્લ, સલ્લ રધવલ્લહ માણો,
ચૈત્રમાસિ બહુ હરિસ રગિઈ જુ મુણિ ગાએવઉ,
ખેલહિ નિયમણિ ઊલટિ હિત સુ કાનુ રમેવઉ ૨૭

—૨૭ દુકોનુ સુદર કાવ્ય છે

(૫૯) આર્દ્રકુમાર ધવલ.

આદિ—

માઈએ નયરહ સીદ્ધયારિ, પાચ કન્યા રામતિ રમઈએ,
ચિહુપણુ વરીવલા ચભ ચિયારિ, વરનવિ પામઈ પચમીએ, ૧
વાવિ ચઉખડીએ ચ્યારિ એ ખભ, ચિહુ ચિહુ કુમારી ચ્યારઈ વરિયા એ,
૩પિ નિરૂપમ જેમીય રેભ, ધણુદત્ત ધૂચ તેહે ખીજવીય ૨

* * * *

ધન પ્રભાવિઈ કવિ દેપાલ, આર્દ્રકુમાર વલી આવિઉ એ ૪
ધવલ ૧

* * * *

અતે—

અભયકુમાર તૂ મીત્રીઉએ, ન્યાયઈ એ વડખુદિ તૂ.
અમ્હ પ્રીય વાજતઈ રહાવીઈ એ, રમતલઈ બાર વરીસ તૂ.
અખઈયિ હોઈ જે વાજ તૂ, વડઉ લેસાલીઉ એ.

(૬૦) +સ્નાત્ર પૂજા.

આદિ

પહેલા, તણુ પ્રાકૃત આર્યા-ગાથા છે, પછી હાલ-ચાલ
પવિત્ર ઉદ્ધ લેઈ અગ પખાલી, વિવિધ વસ્ત્ર જાદવ ચિરમાલી,
કુમુમાજસિ મહેલો આદિ જિણુદા, તોરા ચરણુકમળ સેવે

ચોમડ હદી-કુમુમા. ૧

* * *

અતે—

જરુ.

રિસદ મહાંણુ રિસદ મજાણુ ક્રિય મુરણ,
 ઉપાધિય જમ જમ કરિય, જનની પાસિ મિદ્ધેવિત્તજા
 નદીપર આડુ દિવસ કરિય દેવ દેવી નિયમણુ જાણ
 મધિપરિ સજસ જિનેશરકિ, કરુ નંબણુ જાણુમણિ
 મુનિ સ્વણુવર જાવદર, જિમ તુમ ક્રિયઈ વરમુણિ ૧૨
 —પ્ર દેવાયની સ્નાત્ર પૂજામાં અતમત વિવિધ પૂજા સંમદ.
 (દેવાય કવિના સમક્ષીન દેવા જોઈએ તેથી આ કવિને દેવાય
 કવિ જાણી મૂકેલ છે)

૪૮ સ ધવિમલ (મેલા સંધવી ૧) તૃ મુનિસુન્દર શિશ્વ.
 (૬૬) મુશ્ત્રાન મેષિન શાસ પ્રગથ સ ૧૫ ૧ જોડ શુદ્ધ ૪ મુ
 આદિ—

પદ્ધિવલ પ્રણમિય આનુકરિય એ, નિચુવર અધીસ,
 પજા શાસનદેશએ લીધ નામઈ સીસ.
 સમરીઅ સામિયિ સારા એ સાનિયિ સમારઈ
 આમઈ પદ્ધિવ પ્રતિય ૧ એ કવિ સિઈ એક દરવ. ૧
 તઈ ત્રી વલપિયિ બહુએ હવે આનિય આમઈ
 સેઈ મુશ્ત્રાન તણુડ રુસ રચિયો મન રમઈ
 જમ દીવક કારક જેવ વસુદાઈ વદાની
 જા ૧મરી આરખણુ આમરપુરિ જાવી. ૨

x

x

x

અતે—

તીર્થઈ અવસારિ અલ્પાન લીધ એ મા. નર આનઈ નારીદ, મુ.
 શીમ મહાતમ સાંભથો એ મા વિવમઈ ધણિય કહ મુ. ૪૦
 તપમઈ શુર જોગમ સમાએ મા. શી મુનિસુન્દર ચરિ મુ.
 નમઈ સર્વ સિદ્ધિ સંભવે એ મા. દુરિય પજાસઈ દુરિ, મુ. ૪૮

ભવભજણુ ભગવતનુ આણુ અખડ વહેસિ,
સીલ સિરોમણિ ગુણુ નિલક, જાણુ કુમર વણેસુ,

૨

*

*

*

અતે—

સવત પનર બાવીસમઈ એ વ રચિ ઈણુઈ (બાવીસ રવઉ આસોઈ)
પૂનિમઈએ,

ભણુઈ ગુણુઈ નરનારિ તેહ મનિ ઉપશમ રસ વસઈ એ ૧૭૮
કાવ્ય—શ્રી જાણુ સ્વામી રિદ્ધિ ગામી ભવહ પચતણુ ચરી,

ઉપગારકારી બુદ્ધિ સારી રચ્યઉ દેપઈ પપ કરી,

જે ભાવિ ભણુસઈ અનઈ સુણિસ્યઈ રહસ જાણી એહના,

જિણુ આણુ ધરસ્યઈ ક્ષમા કરસ્યઈ કાજ સરસ્યઈ તેહના ૧૭૯

(વિ ધ)—અપૂર્ણ પ્રાચીન પ્રત મારી પામે છે.

—૧ ૧૬૯૩ વર્ષે આસો સુદિ ૭ શુક્રે લિખિત મુતી હંવા-
મનિ મેહાજલ પઠનાઈ—ગુ વિ

૩૭ રતનાકર સૂરિ.

(૬૩) + આદિનાથ જન્મભાલિષેક.

આદિ—

વસ્તુ

વિનીયનયરી વિનીયનયરી નાભિ નિયગેહિ

મત્તદેવિહિ ઊયરિસર, રાય હમ સારિચ્છ સામિય,

મિરિ રિસહેસર પદમ જિણુ, પદમ ગયવર વમહગામિય,

વસહ અલકિય કણુય તણુ, જગો જગ આધાર,

તમ્હુ પય વદિય તમ્હુ તણો, કલિથુ જન્મ સુવિચાર.

૧

*

*

*

*

દેવી દેવિ નતી ક્રવીખર તણી વણી અમીસારણી.
 વિધા સ્થાવર તારણી મધ ધણી દસાસણી સમિધી
 મધ દીપતિ છપતિ સરસતિ મઠ વીનતી વીનતી
 બેઠું નેમિકુમાર કલિની રતિ કામિઈ કરી રાજી.
 સરસતિ મુઝ મનિ દેવીઅ દેવીઅ તું નર્મિ સારરે,
 નીલકમલ હથ સામલ જિનવર વરણું નેમિકુમારરે.
 કમિનિ હથ ઘાતાર સાળી નેમિકુમાર
 દાર મનોદાર એ મુચનિ રમણિ વર એ

x

x

x

અંતે—

તાન લખનું નાચીય સણીય રાઈમઈ રમી
 મિરિ સિરિ સામીય નિરખીય દરખીય સા નિલજ અગી,
 સામી કેવલ કમિની કરિ ખરી રાજમતી નાસી
 સા સતી નિગમજ રાજકુમરી, મુમતિઈ મઈ સા વરી
 ને દેવઈ મિરિ રાજ લખરિ મમઈ મા નેમિ પાવે નમઈ
 ને પામઈ સુખસિદ્ધિ રિદ્ધિ દિ રમઈ શી રાખેલી બેમઈ

—કવિ શ્રી મુરગભિષે નેમિકુમાર. સપ્ત સ્વ
 ૧૫૦૨ વર્ષે કૃતોઃ ધનદિવસલિના

[આ સરૂત પ્રાપ્ત તથા ગુણવાળી એમ જણાવવામાં છે]

[એમસુદર સરિએ જણાવે નેમિકુમાર નવરસ શ્રાવ એવ જણાવે
 આ પ્રમાણે ૨ થી ૭ અને તેજ સમય આસપાસમાં. ત્રણે પાસે સરિના
 અંતમાં એમસુદર સરિ.]

૪૦ સ ધ કલશ અણિ (તં ૧૮૦ રત્નશેખરસૂરિ-ઉદયનદિપિ)

(૬૬) સમ્બંધવરાસ (અહ બાધમાં) સ ૧૫ ૫ મામર તથાપ્રમા
 અંતે—

તપ મરિજનામક નમનિજક એ માનકતરે,

તામ્ર તણુઈ સેવકિ રચઈ એ મા. ગસ હૃદય રૂઈ રગિ, સુ
 યાપિઈ મીઝ સોહામગુ એ મા આનદ ઉપજઈ અગિ. સુ. ૪૯
 સવન પનર એકાતરઈ, મા. નેહુદ ચાંચિ વિશુદ્ધિ, સુ
 પુષ્પ નક્ષત્ર ગુરૂવાર સિદ્ધિ એ, મા ચરિત્ર એ પદુવિ પ્રસિદ્ધ સુ. ૫૦
 જા લગઈ મેરૂ મહીધરૂ મા. જા જાલ સાયર પૂર સુ
 શીલ સુદરિમન ગાઈઈ મા. જા લગઈ મસિ નઈ સુર, સુ. ૫૧
 જે નર શીલઈ નિગ્મલા એ, મા નારિ નવાહિઆ મૂલ સુ
 એ કર્નેડી કવિ કહઈએ મા હું તીહ પગની ધૂલિ સુ ૫૨
 શીલ હિ સવિ સુખ સપજઈ એ, મા શીલ લગઈ નવનિચિ, સુ
 શીલઈ સુર સાનિધિ કરઈ એ મા. શીલહિ સયલ પ્રસિદ્ધિ સુ. ૫૩
 શીલહિ ઉત્સવ નિતુ નવા એ મા શીલહિ કોટિ કલ્યાણ, સુ
 શીલ લગઈ કહીયઈ કિસો એ, મા પામીઈ પચમ દાણ સુ ૫૪
 શીલ પ્રગઈ જે સામલઈ એ માલ્હડતડે, નગનારીય તે ધન, સુ.
 સુદરિસન રિધિ કેવલી એ, માં ચતુર્વિધિ સઘ પ્રસન્ન, સુણિ સુદ૦ ૨૫૫
 —વિ. ધ ચોપડો પા. ૨૩-૩૭)

—સ. ૧૫૭૩ માજ લખાયેલ પ્રત ડેહલાના બઝારમા છે.

—કુલ પાચ દાળો અને ૨૫૭ પદ સાગર બ. પાટણ

[આ કૃતિના કર્તાનું નામ કોઈ પ્રતમાની અશુદ્ધતાને લઈને 'મેલો સઘવી' એવું હોય એમ ધડીબર લાગે છે પણ સૂક્ષ્મતાથી વિચારતા સવવિમલ એજ નામ ખરૂ જણાય છે]

૩૯ ધનદેવ ગણિ.

(૬૫) મુરગાલિધાન નેમિકાગ. સ ૧૫૦૨

આદિ—

પહેલા, સમૃતમા મગલાચરણ શાફલ શ્લોકમા છે પછી પ્રાકૃ-
 તમા ત્રીયે પ્રમાણે શાફલ છે —

શ્રી ધર્મશ્રી સુહૃદરા, અસ્મિન્ જન સસિમાલુ,

અહનિસિ એક થલુ ગાધનાં, રિદિ થિલ કલ્પલુ.

૫૩

—મથામ ૭૫. પ્ર જે એ ગુરુર મથ સમ્પ.

૪૨ આસાયત

(૬૮) હ સવત્સકથા યોપર્ધ (વત્સરાલ હ સસલ યોપર્ધ)

લ. મ. સ. ૧૫૧૩ પહેલાં

આદિ—

અમરવત સમાલુ પ્રત્યક્ષ દમલુ અવર નવરાલુ

પુર પ્તલુ પચલુ અવલુ વીર જાવનલા

૧

અંતપર્ધ—

સિખર જલ દસ સદસ યાસલ કનક કલસ પન નરપલ નલ

ગ્રાધવરીનું નિર્મલ નીર પુર પદિલુ વસલ તલુ નિર.

* * * *

અંતે—

ધર્મર્ધ સામલ અવિત્તલ રામ જલ પુલુ ઇલક પાપ તિ કર્મ,

દેવ અપરાધુ તિલુવર નામ, દુપ તલુક ૭ દેમ્મ દામ,

૩

અવર દેવ તલ પૂનલ પાપ તિલુ પૂનલ દેવ નિર્મલ લાલ

તિલુવર બોલિલ ધર્મ તે કરક પાપરેલ તિલ દેવા દરક

૩૧

નુલુવત ડર પાપ અલુસર મુનિ પુરી ગદિ અલુસર

પુર પદિલુ વાલવલ વળુવલ વત્સરામ નલ હ સ

૩૨

મલલ લાલ રામ રંગલી કુલપુત કલા વળલ વાવલી,

મલલ દુલુ વરુ મલર્ધ સુતિલર્ધ આરિ જાતીસાં દુર્ધ

૩૩

બુબલી તિલસલ વિલલ તિલુ મેલભાલા નલા

નુનુનાં દેવ દિલ સલિ દલઈ અજુડ અસાધલ તિલ આલ્યાં દલઈ ૩૪

શ્રી સોમસુદર સુરિ, સુણિ સુદરે, શ્રી મુનિસુદર સુરિ માલ્લતરે,
 નયવંત નયચંદ્ર સુરિ, સુણિ સુદરે * * ૮
 શ્રી ગુરરાજ વિશાક્ષરાજ, માલ્લ. ચિદ્ધૃ દિસિ કરમ વિહાર, સુણિ,
 સમર્થિત રેયણ પ્રકાસતા, માં સોસણ ભાસ ભાસણ હાસ. સુ. ૯
 એ ચ્યારમ ગુર તપગચ્છ ગુરએ, માં રત્નશેખર સુરિરાય સુ
 ઉદયનદિ ગુર વદિષએ, માં નગમતીરથ પ્રાય સુ ૧૦
 સવત પનર પુત્રોત્તરએ, માં માગસિર રચિલ સસ સુ
 તલવાડા પૂરિ નિપનુએ માં સુષ્પરસ કલસ સકાસ. સુ ૧૧

—છતિ ૫ સધકલસ ગણિ વિરચિત સમ્યક્ત્વ રાસ સમાપ્ત
 સ. ૧૫૩૮ વર્ષે ચૈત્ર સુદિ ૧ દિને, પૂજ્ય ૫. નયહેમગણિ
 ગિધ્ય, લાવણ્યધીર ગણિના લિખિત—સાં ભ. પાટણ.

૪૧ આનંદમુનિ.

(૬૭) + ધર્મ લક્ષ્મી મહત્તરા-ભાસ, સ ૧૫૦૭
 આદિ

દાળ પ્રથમ

સકલ સદા ફલ વિમલ ગિરિ, જિણ ચલવીસ પ્રણામ,
 કરિમ કવિતુ સોહામણ એ, ગચ્છ રતનાગર નામ. ૧

* * * *

અતે—

બણતી એ ગુર ઉવયાર, શ્રી ધર્મલક્ષ્મી મહત્તરાએ,
 મડવૂ એ નગર પ્રવેસિ, સવત પનર મતોતરએ,
 શ્રી મહત્તર એ ભાસ કરેસિ, એસવસિ આનંદમુનિ ૫૧
 શ્રી સધૂ એ સિલ્લ અનદિન, મડણ લીમ સહોદર એ,
 સોની એ ભોજન તન સધપતિ માણિક પય નમઝ એ
 ધામિણિ એ ઘો આમીસ, શ્રી રેયણસિલ્લ સુરિ પરિવાર સહ
 છતું એ કોડી વરીસ, શ્રી ધર્મલક્ષ્મી મહત્તરા એ. ૫૨

૪૫ ઝડપિવર્દને સૂરિ (જા. અચ્છનાયક જયકીર્તિ-
સૂરિ સિં.)

(૭૨) નસદવદતિ રાસ-નસરૂળ ચક્રર્થ સ ૧૫૧૨ વિગ્રહટ
ગિરિમી-ગિરોદમાં.

આદિ—

ધૂરિ દહા

સવક્સથ મુદ્ધસતિહર, રાસગીત શાસ્ત્ર નિવેશ,

દ્વંન સીસ તપ ભાવના, પુણ્યપ્રભાવ જલેશ,

સુભાષ મુખરિસ વર અસ્થિ વાખર્થ પુણ્ય પવિત્ર

દવદતી નસરાવત, નિસુલ્લ આર અરિત.

x

x - - - x

x

અતે—

શીવ અચ્છનાયક અચ્છનાયક, ગુરુ શી જયકીર્તિ સૂરિસન

નસ નામિ નાસર્થ દુરિત, ૩૨૮

તાસુ સીસ ઝડપિવર્દને સૂરિર્થ

દોષ ક્ષતિ મન આનંદ પ્રિર્થિ નસરૂળ દવદતી અરિત.

૩૨૯

સવત પનરૂપારોણાર વાસે ચિત્રકૂટ ગિરિનગર સુભાસે

શીવસથ અદર અતિ કષ્ટર્થએ

એક અરિત ને જલુર્થ જલુર્થ દિલિ દલિ સુખ ઉચ્છર

આર્થ નિનિ મરિ તસ લગુર્થએ. ૩૩૧

—૪૭૧ શ્લોક પૂર છે (સામરભાસર પદ્ય.)

—૫૧ ૧૧ જિ સ ૧૫૭૯ જા. શી જિનસસુસસ્થિ.

—દા. જા. પાદલુ કામદે ૮

—૫૨સપ્તિ અસુસા સતિ શ્લોક વિશેષિત

રાષ્ટ્રે નસરૂળ પ્રતેષદાર સખ્યા. ૧

કિર્તિશી નસપચ્છનાયક વદે નસરાસ સપૂર્ણ સ ૧૧૫

વર્ષે વચ્ચાપ દુર્ધિ ૭ રૂપા બક્તિ શી વચ્ચા નમરે. ૧૧-૧૩ જા. ૬

—૫. ૧ જા.

—૪ ખડ છે દરેકની અત કડીમાં 'અસાધત' એમ લખેલ છે સ ૧૫૧૩ વર્ષે પોપ વર્ષ ૧૨ વિપ્ર મુશરિકે—વિવકવિજય અડગ ઉદયપુર

—છતિ ત્રી હસ વત્સ કથાયા ચતુર્થ ખડ સમાપ્ત. સ. ૧૬૫૯ વર્ષે ભાદરા સુદિ ૮ દિને કાં ઉદયચંદ્ર શિ કાંમનોહર સિં નાદસમા અંગે પાના ૨૩-૧૨-ન પર. ૩ કો.

રત્નશેખર ૧૫૧૦ આસપાસ.

(૬૯) રત્નચૂડ રાસ. —૩૦, ભાં.

૪૪ કલ્યાણસાગર.

(૭૦) વીશી (૨૦ વિહરમાન જિન સ્તુતિ) પૈકી ૧૪ જિનસ્તુતિ. આદિ.

ત્રી સીમધર સાભલડ, એક મોરી અગદાસ
મુગુણુ સોલાવા તુમવિના, રચણી હોઈ છમારો

—અવન નગધણી.

x

x

x

x

અ તે—

કલ્યાણસાગર પ્રમુખ રમિણ, હરીય કરી મુઝ મીટ પ. તુ

—ભુજગ સ્વામિ ગીત

[પંચીના ૬ જિનના ગીત સૌમાઅરતને પૂરા કર્યા છે.]
૭-૧૩ આ ક

(૭૧) અગડદત્ત રાસ (૧૫૧૦ આસપાસ મ કી)

અનુક્રમિ દેવપ્રપતિ પરીસ, સિદ્ધિ સરિ નામિ તસ સીસ
યુષ્કિન્નયુસેવીય પામ

તાસ આરે સર્પાઈ ત્યવતો મહનાપક મદિમા ગુણવતો

—કંઠ સરિ આરે રાખ.

૨૭

સર્પ દસ્મિ શાપીય તિષ્ઠિ ગુણદાસ ગુણવત સ્ત્રીમસુંદર સાસ
વારીય નિષ્ઠિ અણુગો.

તાસ સીમ અતિસેહર હંસિદિ પનસહસ્રી અકલપર વરસિદિ.
કાપો કવિત અતિચંદ્ર.

૨૮

(વંદુ બીજી નામો)

—એનસામર બા ઉદયપુર.

એક અસ્તિ પન્નાનક બાવઈ મણક ગુણક ૭ કંઠક કંઠક
ને સમસિ ધન દાન

તે નર વર્ણન ફલ પાવઈ વિશ્વસ્ય નચઈ નિધાન

—નિ. પ. શાપડો ૮૫-૧ ૫

--દાસાનુક્રમ નાં પાઠશુ; રત્ન, અમરેદ.

(૭૪) નેમિનાથ વસત કુસીદા.

આદિ

સારક મર્ધ પાવ નમીનઈ મમઈ એક પસાવ રે

નેમિ નિષ્કેસસ્ત્રા બવ અસ્તિ સામક મુક મનિદારે શી વાદવગુણ મડલુડ.

શાપક ફલ મડલુડ સ્વામી નેમિ નિષ્કેસરે.

બાવઈ નસુ પચકમસ ગુદારઈ સુરવર કિનર ઉરે.

x

x

x

x

અત—

મેા પદમેસર કેસર મહા પૂજી કુસુમ કપૂરે.

કંઠ અતિશયર મુણક મતિશયર, નિમ પૂજી

શા પૂરે—૧ ૭

—મ. ૧૬૨૯ વર્ષે માટે ૧૪૮૫ પ્રવર્તમાને યેન શુદ્ધિ ૧ ગુરૂં
ત્રી અચલગચ્છે વ્યવ૦ ઉદ્યકિરણ વિખાપિત (વિ ધ એક
ચોપડામા પાના ૧૮૦ થી ૧૯૫. પકિત ૧૮)

૪૬ મતિશેખર (ઉ૦ દેવગુપ્તિસૂરિ-સિદ્ધિસૂરિ-ઠકકસૂરિ-
શીલસુંદર શિ૦)

(૭૩)વત્સારાસ, મ ૧૫૧૪

આદિ.

પહિલઉં પણુમી પયઃમત્ર વીગજિણુદ્ધ દે,	
ભવિય ગુણુકે ધનાતણુકે, ચરીય બાણુકે મખેવિ,	૧
જિણુવગિ ચિદુ પરિભાગિયઉં, મામણિ નિર્મમ્મ ધર્મ,	
નિદા ધુરિ દાન પ્રમગીયમ્, જિણિ વૃદ્ધ સવિ કર્મ	૨

વસ્તુ—

દાન ગિરુકે દાન ગિરુકે દાનિ જમ્મ મિત્તિ,	
દાનદિ વમિ ત્રિણુર્ધ બુવન, દાન માન આપર્ડ નરા દિવ,	
દાનિ દુરિય નાસલ સમત્ર, દાનિ સેવ મારલ સુરા દિવ,	
દાન જેમ ધનર્ધ દીપો, પુન્નલિ પામીય પાન,	
માવધાન તુમ્મિ મામવકે, પૂરમ ભવ અવદાત	૩

અંતે—

શ્રી ઉવએસ ગાંડ સિણુગારો પહિલો રચણુપ્પહ ગણુધારો,
ગુણિ ગાયમ અવતારો
જગખદેવ સૂરીય પ્રસિધ્ધો તાસ પાટિ જિણિ જગિ જસ લીધો,
સયમ મિરિ ઉરિહારો

૪૯ રત્નસિંહ શિષ્ય (૮૦)

(૮૯) જ બૂરવાભિરાસ સ ૧૫૧૬ બીજા માલજી શુ. સોમ
આદિ—

સરસતિ સામણિ સારદાએ જોયમ મજુપર,
રાસ જાપિ ગુણવર્ધીએ સિદિ જાન કુખર,
જ બૂરવાએ ભરદ્વજ મગધ વર દેસ,
નમર રાજગુહિ જાણીએ બેસીય નરેસ.

અતે—

સવન પનર દેસોસાતરઈએ માલત બીજા માલજી માસિ, સુલિ કે-
શિવતિમિ દતી ઉગલીએ માલ સોમવારઈ દઉ રાસ. ૧૦
તાપમગિ મજુપર અભિનવાએ માલ અક્ષતરિય સોમમ સામિ સુ,
સ્વલસિંહ સુરિ આર્ધવર્ધએ માલ આઠ મહા સિદિ નક્ષિ. ૧૧
તાસ રસિ હજી પરિ મજુઈ માલ વિનય કરી અપાર, સુ,
રાસ મજુ રવીવામજુરે મા મલ કરી અવિઠ બધાર ૧૨
ગુણિસઈ અલ્પિસઈ નિમ્બુલિસઈએ જાનુવ સામિતુ રાસ
તસ પરિ અમણિ પામીઈએ નવનિધિ તણુક નિવાસ. ૧૩
અહ સુરિ ન જમઈએ માલ મેર મિરિ મૂવ તાર,
તાં લગઈ દપઈ માહજ માલ સામી જાનુ કુખર ૧૪

—૬-૧૩ (વિ. ૫.)

૫૦ રાજતિસંક ગણિ

(૮૦) શાલિસદ્ર મુનિરાસ. આ ૩૫ કુંડો પ્રાચીન રાસ છે
આદિ—

અમણુપરિ મજુ પાસનાહ જાણેલિય અતિએ

વમતમામ શ્રી નેમતણુઈ ફૂલડે ફાગ પ્રગધરે,

રગિ હિ ચગ લેધનઈ ગાસઈ, તિહિ દુપ તણુકિ ન ગધરે. ૧૦૮

—મં ૧૫૭૬ વર્ષે ચેત્ર માસે કૃષ્ણ પક્ષે ૧ તિથી મોમવાસરે

શિવલાભ લિપત-૬-૧૪ વિ. ધ

(૭૫) દુરગડ (કૂરઘટ) મહર્ષિરાસ. ૨૪૫ ગાથા સં ૧૫૩૭.

—રત્ન, ચ, ૩

(૭૬) મયણુરેહા સતી રાસ. સ. ૧૫૩૭.-૩૦

[હર્ષસૂરિ (કક્કસૂરિ શિ) કૃત ધના ચોપઈ ચ ૧૫૧૪
માણુક આ પ્રમાણે નોધાયેલ છે, પણ કર્તાનું ખરૂં નામ તો ઉપરોક્ત
મનિગેખર લાગે છે]

૪૭ જિનવર્ધન. (સં. ૧૫૧૫ આસપાસ)

(૭૭) ધન્નારામ (પ્રત મ ૧૮૦૫)-રત્ન, અમ

+ ઉપદેશકારક કક્કો પૃ ૩૩૭ સ મા બી

૪૮ ન્યાયસુંદર ઉ. (ખ જિનવર્ધનસૂરિ શિ.)

(૭૮) વિદ્યાવિલાસ નરેન્દ્ર ચક્રિપઈ. સ ૧૫૧૬.

અતે—

ધણુ પરિ પૂર (૧૫૧) ઉપાલી આહ દેવલોક પહુતઉ નરરાહ,
ખરતર ગચ્છિ જિનવર્ધનસૂરિ, તામુ ગીસ બહુ આણુદ પૂરિ ૩૫૫

શ્રીઅ ન્યાયસુંદર ઉવઝાય, નરવર કિંધ પ્રબંધા સુભાય,
સવત પનર સોલ વરમમિ, સત્ર વેયણુ એવિહિય સુરામ ૩૫૬

વિદ્યાવિલાસ નરિદ ચરિત, ભવય લોય કહ એવ પવિત્ર
જે નર પઠઈ મુણુઈ સામલઈ, પુણ્યપ્રભાવ મનોરથ કલઈ ૩૫૭

—સવત ૧૬૬૨ વર્ષે જ્યેષ્ઠ સુદ ૬ રવિ-ભાવ (પૃ ૧૫૫. ૧૩)

તિહાં થકા નારાયણ દવો દેવ પ્ર ન ભેક કરિ જનુ સેવ,
 દયા ધરમ હોડપો તોણે ચમ, આપ્યાર તણે જનુ કીયો ભ.મ. ૩૮

* * *

જિણુ સાસણ નિકલક આપાર મારમ મુમતિ તણે ભવ પાર,
 કિમ્બર નિમ્મ અરચમ, છવ દયા દીસે ઉત્તમ. ૪૧

* * *

નેમી નિતેશ્વર મિરનાર ઉપર આવી સ્થા તે સમધી કહે છે કે-
 સકલ્લ વરસ ભોમન્થો સ્થામી આપ, હવ પનુર નિરમલ ગુણ કલ્પ.

* * *

શ્રી મૂલસમ આતિ નિરમથો, સુસ્થિતિ મચ્છ ગુણવત,
 શ્રી સમલકારતિ ગ્રા પ્રણીતિ, જિણુ સાસણિ ત્વવત. ૧
 વાસ પાટિ આતિ રથા, શ્રી સુવનકારતિ ભક્તાર,
 સ્લત્તવ કરી મડિયા, ગુણક વણુ ભદાર. ૨
 તે મુનિવર પાપ પ્રણીતિ કીયો સવિ સાર,
 જ્ઞાનવિજ્ઞાસ બલે રથો પદ્મ પ્રાપ્ત આપાર. ૩
 સિમ્પ મનોહર રથો, મલ્લિકાસ ગુણવત,
 ખો પદ્મો નિસ્તરો, જિમ હોડ સામ્ય આપાર. ૪
 ભવીવણુ છવ સન્નિધવા કીયો રાસ એ સાર,
 અનેક કથા ગુણિ આમલો, દયાતણે ભદાર. ૫
 સવત ૧૫ વીસેતરા વૈશાખ માસ વિશાલ,
 શુભ પક્ષ અઠ દિસિ દિને રાસ કીયો ગુણમાલ. ૬

પરવ

રાસ કીયો રાસ કીયો સાર મનોહર
 અનેક કથા ગુણિ આમલો, કરિવસ તણે સાર,
 એ કવિત કરી સામલો ભાવ ધરો મનમોહિ કિન્નર,
 શ્રી સમલકારતિ ગ્રા પ્રણીતિ, જ્ઞાનવિજ્ઞાસ બલે સાર.

હઉં પમણિસુ સિરિ સાલિભદ્ર મુણિતિલયહ રાસ.
ભવિયહુ નિસણહુ જેણુ તુમહ હુઈ સિવપુરિ વાસુ.

૧

*

*

*

*

અત—

સેણિય બોહિય ભદ્રા નિય ધરિ, પત્તા સખર્લ સિદ્ધિ તે મુણિવર,
રાજતિલક ગણિ સથુણઈ, વીર જિણેસર ગાયમ ગણહર

સાલિભદ્ર નહિ ધનઉ મુણિવર, સયલસઘ દરિયઈ હરક ૩૪

સાલિભદ્ર મુણિ રાસો જે ખેલા દિંતી,

તેસિ સાસણદેવી જણુયાઉ મિવ સતી ૩૫

[મ ય.]

[પૂર્ણિમા ગચ્છમા એક રાજતિલક સૂરિ થયેલ છે કે જેના
ઘાતુપ્રતિમાપરના લેખ સ ૧૫૧૬ તથા ૧૫૨૯ ના મળી આવ્યા છે,
તે કદાચ આ કવિ હોય—તેથી તેમનો સમય સોળમા સદ્કામા પૂર્વાર્ધ
મૂક્યો છે]

૫૧ બ્રહ્મજિનદાસ. (દિ૦ સકલકીર્તિ-ભુવનકીર્તિ શિ.)

(૮૧) હરિવશરાસ સ ૧૫૨૦

આદિ—

અતે—

લોભવાહિ છવ ગમાર, મિથ્યા ધરમ થાપ્યો અપાર,

ગાસ્ર લોખ્યા બહુ જિનવરતણા, કુમત થાપ્યા તીણે આપણા ૩૫

હુડા સર્પિણી કાલ વિશાલ, પચ મિથ્યાત ઉપજે ગુણુમાલ,

જિમ પૂનિમ ચક્રી ચદ્રકલા હાણિ, તિમ પંચમકાલિં જિનવરવાણિ ૩૬

જો(ઇ) લો કાલ તણો પરતાપ, બલિભદ્રે મિથ્યાત કીયો વ્યાપ,

ઝણિપરિ જમ વાપ્યો અતિ ઘણો, બલિ દેવિ નારાયણુ તણો ૩૭

પર જ્ઞાનસાગરસુરિ શિ (વદતપમચ્છ)

(૮૫) છવભવસ્થિતિ શાસ સ ૧૫૨ ૧૫૭ ૧૭ રતિ.
આતે—

વદતપ નચ્છ સ્નામરસામર નિમ બરપુરિ
તિહાં મચ્છપતિ બાહ્ય વિષમાન મી જ્ઞાનસાગરસુરિ. ૪
તાસ વચ્છ મુખ્યાં મન શુદ્ધિ તીર્થ મુદ્ધિ દ્વિતી પ્રસસ,
હાથુ હપમાસ્તણી મનિ છવભવ સ્થિતિ શાસ. ૫
પનરસેવીસાં ૩૫૭ સિદ્ધિ તણુક નિવાસ
રતિ પક્ષ બને તિર્થિ તેરસિ તે ૨ વર પુન્યપ્રાસ. ૬
—મરિ બાહ્ય બોનો મહર

૫૩ ભક્તિવિજય

(૮૬) ચિત્રસેન પદ્યાવતિ શાસ સ ૧૫૨૨

૫૪ પેથો. (ભનુઆમ વસી મીમાસ યાતિનો બાવક—અર બાંસ
લખ્ખીવ નવદેસરસુરિ—આચાર્ય ૧૪૬૪ મચ્છનાથ ૫૪ ૧૫ ૧—
સ્વર્ગ ૧૫૪૨)

(૮૭) પાંચનાથ દશભવ વિવાહસો. (સ ૧૪૬૪ પછી બને
૧૫૪૨ પહેલાં)

આદિ—

(માર્ક ૩ નવરક સીક દ્વારિ—એ લાલ)

અરસનિ સામણિ હાંચ પસાક મુઝ મનિ એક બીજાનિપુએ
પવનમપિઈ બદ જામળ લાકે જામળ નિષ્કુદ છસકપુએ. ૧
મત્તમરિમ પ્રમદેરલ પાસ, બાપિદિ બરીવણ સાંમપુ એ
સાંમળાં દુર્ગ પુણ્યપ્રાસ, દસઈ બવતાર દેવન એ ૨

* * * *

પદ્મિ ગુણિ જે સામલે, તેહનિ પુણ્ય અપાર.

—છનિ શ્રી હરિવગરાસ સમાપ્ત સ ૧૭૫૧

વર્ષે માહ શુદ્ધિ ૧૪ શનૌ— (મ યા.)

(૮૨) યશોધર રાસ.—ખખાત ૧ ભડગમા

(૮૩) આદિનાથ રાસ.—ખા ૧ ભડગમા

(૮૪) શ્રેણિક રાસ.

આદિ—

વખુ

વીર જિણુવર વીર જિણુવર નમુ તે સાર

તીર્થકર ચક્રવીસમુ વાહિત બહુ દાન દાનાર

સારદા સામિણિ વલી તવુ બુદ્ધિસાર હુ વેગિ માગુ

ગણુધર સ્વામી નમસ્કર શ્રી સકલકીરતિ ભવતાર

શ્રી ભુવનકીરતિ ગુરુમનિ ધરુ કરિસુ રાસ હુ સાર

ભાસ જસોધરની

ભવિયણુ ભાવઈ સુણો આજ-મનિ નિકર્યે આણી

શ્રેણિકરાગ તણો રાસ હુ કહિસુ વખાણી.

*

*

*

*

અતે—

વખુ

શ્રેણિકરાગ શ્રેણિકરાગ તણો એ રાસ

પદે ગુણે જે સામલે એક મના ધરી ભાવ ઉગ્ગલ

. સપડે, સરગ મુગતિ ફલ સસાર નિગ્મલ

શ્રી સકલકીરતિ ગુરુ પ્રણામી .

બ્રહ્મ જિણુદાસ ભવણે નિરમલ સુનતા પુન્ય અપાર

૨૨

—સં. ૧૬૧૩ વર્ષે આવણુ શુદ્ધિ ૧૧ શુક્રે કહ્વ વિધી બાદશ્રી

માનિક શ્રી વિષ્ણુ જિનમનિ શ્રી વાઈ વિધિત શ્રી-વસા વનુ કાયથા.

ખા પર પકિત ૧૦ ભાવ

[જયસ્માણસુરિ એ નામના તપમચ્છર્મા આચાર્ય થયા છે તેનો ધાતુ પ્રતિભાપર લેખ સ ૧૫૨ નો મળી આવે છે ધાતુ પ્રતિભાષેખ સંમદ્ધ બા. ૧ તે / કવિએ પોતાના પ્રચુર તરીકે ઉલ્લેખેલ હેતુ તેથી આને ૧૬ માં સૌપ્રમા ગણી શકાય]

૫૬ જ્ઞાનસાગર (નામલ—નાળે દ્રુમચ્છ. શુભસમુદ્રસુરિ—
આશુદ્ધમસુરિ ?—શુભદેવસુરિ શિ)

(૮૬) જિનવલ્લવસ્થિતિ રાસ. સ ૧૫૨૩ માથા ૨૨૩૨ પા. ૫૪ અમ.
(આ ઉપર નજીવેલ ન ૮૫ નો રાસ થાય છે)

(૯૦) સિદ્ધમદ રાસ.—શ્રીપાલ રાસ સ ૧૫૩૧ મામળર શુદ્ધ ૨ ગુર
આદિ—

કા.

કરુમમ જોડેવિ કરિ, સિદ્ધ સમય પશુમેવિ,	
શ્રી શ્રીપાલ નરિંદનઉ રાસ નમે પશુમેસિ.	૧
પદ્મિઅસિ મત્ત જોડેવિ હર્ષ પપજિ મ પદિ મમાર,	
ભવસાગર તુ ઊતરલે જલે જપડે શ્રી નવધાર	૨
શ્રી શુભદેવ પસાઉલે રવિસુ કવિત રસાગ	
જ્ઞાન મણ્ડ સદ સાંભલે, સિદ્ધમદ શુભમાલ.	૩

* * * *

અતે—

નામેદ મહિ ગુર માર્ગે માલતી શ્રી શુભસમુદ્રસુરિ
નસ (તાસ) પાદિ સોદામણા એ મા શ્રી આશુદ્ધમસુરિ
(વદિર્ષિ આશુદ્ધ પુરિ.)—૭૩

અવિનાં બાવર્ષ નિતુ નમર્ષ એ. મા શ્રી શુભદેવસુરિ રાસ.
તાસ સીસિ એ રાસ રવિક એ મા જ્ઞાનસાગર ઉવજ્જય. ૭૪
સવન ખનરએકત્રીસ ઇ (વીમલ બા. પ્રન) મામસિરિંએ મા
જનલી બી ૧ ગુરપર.

અતે—

હાલ કોલ્યાણ

છગ મદિ મનુષિ સેઈ, કોઈ વરન કવિ સેઈ,	૧
તુ લવચેન ન જાણાઈ, મરખ કિણમ વખાણાઈ	૨
મવિ ચેય ઈમ ઓવઈ, અવર ન કોઈ તુમ્હ તોનઈ,	૩
તૂ માયા તૂમ્હ નાન, નમ્હા નિનીપરિ વાન	૪
તૂ તૂ મરિ પ્રવાદિ, તૂ અન્નગ્યાગન માદિઉ	૫
કિ કિ દેવ પચાકે, વરિ છગનિ મર	૬
ગાપિ મરિ મૂમ્હ રાગી તૂ તૂ પાય ગમ્હાગી	૭
કીધ કવિન વિગાતો, રૂમ્હા અનઈ રગાતો	૮
પદન ગમ્હતાદા મિધે, આનઈ અરિયન ગિધિ	૯

—વિધિપતના મુદ્રાસક નિ-પરમનકત શ્રી જયકેસરસૂરિના પ્રતિ-
ઓંયા-શ્રી જનશ્રદાગે વાગ્તન્ય શ્રીભાલજાનીય મદ-શ્રી પેથાદૃત દશમવ-
શ્રી પારિન્યનાથ વીવાદનુ કૃત

(વિ ધ. ગ્રાપી ૧૮૫-૨૦૩ પકિન ૧૮

પપ લક્ષ્મીરત્નસૂરિ (જયકલ્યાણસૂરિ-વિમલસોમસૂરિશિ)

(૮૮) મુરખિય કુમાર રાસ.

અતે—

ગુરૂશ્રી જયકલ્યાણ, સૂરિ મરોમણિ મુંદક, વણુઝારા રે	૮૧
તાસ પાટિ જગિબાણ, શ્રી વિમલસોમિ મહગઠ, વણુ	૮૨
લક્ષ્મીરત્ન સૂરિ, તમુ મીગ ઈમ ઉચરઈ, વણુ.	૮૩
જે ખામઈ નિજ દોમ, નિશ્ચઈ ભવમાયર તરઈ, વણુ.	૮૪

—પ્ર. કા, ખ ૧, પા ૩

નઅમદ્ય અનતકાવની મં ૧૪૪ મ મા ભી

આઈમતા સં (વીર જિણુદ વાદિતે ગીતમ.) ૧-૧૩ આ, ક.

રાસ રચ્યો સિદ્ધચક્રનો એ, માં ગાઠડિ ત્રી નવકાર ૭૫
એકમના જે સામલઈએ, માં તેહ ધરિ મગલમાલ,
રિદ્ધિ અનતી ભોગવઈ એ, માં જિમ નૃપતિ શ્રીપાલ. ૭૬

—સ. ૧૭૧૭ ચૈત્ર શુદ્ધિ ૧૦ ખલાત મધ્યે પોસાલવડી પન્થાન
ધનવિજય લખિત. ૧૫-૧૨ લીં.

—સ. ૧૭૩૦ કાર્તિક શુ. ૧૨ ભોમ આગસોડ નગરે ૧૨-૧૩ ધો.

—સ. ૧૭૩૭ માર્ગશિર શુ. ૧૫ શુક્ર અહમદાબાદ મધ્યે
૧૭-૧૧ ધો

—હાલામાઈ ભ. પાટણ, ઉદયપુર ભં.

—શ્રી રોત્રુજય કરમોચનાદિ સુકૃતિકૃત્ય સુકૃતિકારિ મહોપાધ્યાય
શ્રી ૧૯ શ્રી ભાનુચંદ્ર ગણિ ચરણાબુજ ચચરીકાયમાન પડિત શ્રી દેવ
ચંદ્ર ગણિ સુકૃત પડિત શિરોમણિ પડિત શ્રી ૧૯ શ્રી વિવેકચંદ્ર ગણિ
શિષ્ય પડિત શ્રી ૫ શ્રી તેજચંદ્ર ગણિ ૫. શ્રી ૫ શ્રી જિનચંદ્ર ગણિ
શિં ગ. જિવનચંદ્રેણ લિપત સ. ૧૭૫૩ વર્ષે જયેષ્ઠ શુદ્ધિ ૧૦ દિને
શુશ્રવાસરે લિપિત પત્તનવાન્તવ્ય સાં મેલા પુત્રી બાઈ ગુલાબબાઈ
વાચનાર્થ (ગુ વિ)

+મહાવીર મ્તવન-નાથ કેમે જખુકો મેર કપાઓ ૫૯૨ જે કા સાર.

+ પદ— હરિમજ કારાના ૫૯૬ „

+મહાવીર મ્તં વીરજી સુણોરે એક વિનતિ ૬૧૭ „

+શ્લોક પ્રભાતી જખલગે સમકિત રતનકુ પાયા નહિ પ્રાણી ૪૮ જે પ્ર.

૫૭ મંગલધર્મ (રતનાકર ગચ્છ જયતિલક સૂરિ-રત્નસિંહ
સૂરિ-ઉદયવદ્દલસૂરિ-જ્ઞાનસાગરસૂરિ-ઉદયધર્મ શિ.)

(ગુઓ નયસુદ્ધની પ્રગતિ)

(૯૧) મંગલકલશ રાસ સં ૧૫૨૫

ખર્ચ વિસ ઠ જા / એકમદિ, ૫ જા નિમસ દેખ,

કુમર નરિંદ્ર તણુક રાસ તાં નહ્યં લેખ ૪૧

સ્ત્રીસદિસક વીરસિદ્ધ ગુર પાપ પસાર્થ

જાનુ દેખપદ ગણિ નરેણ, રમિતે ભત્તિ સસો ૪૨

—કવિ શ્રી કુમારપાત્ર રાસ. સ. ૧૫૪ વર્ષે સા. પુન્ય ભાર્ગવ
જાનુ, મુન્ય કુમ્ભરિ પાનાર્થ ગરણુનકન ગણિના સિખિત. વીરભવાદેક ॥

[અ. વિ.]

૬૧ ઉદયધર્મ (આજમજ. મુનિસિદ્ધસુરિ-વિજયસિદ્ધ
ક-મુનિ (મતિ) સાગર શિ)

[આ કવિએ સ. માં ધર્મકાન્ધુમ રચેલ છે]

(૬૫) મહાપદ્મુદરિ રાસ. સ. ૧૫૪૩ આગી શ. ૩ ગુર
આવે—

જિન સાસન વિશુદ્ધ ત્વવત, ગત ચરિતસી હર્ષ ગુણવત,

શ્રી આજમ મહિ પ્રકાસ દિલુદ, મિરગાથી મુનિસિદ્ધ સુરિદ, ૧૧૮૮

તસ મનરજન જાનુ ગુણુ ખામ વાદ વાત્સરિ વિત્તસમ નામ,

તસ સિખ શ્રી ઉવગ્રામ મુળજી, શ્રી મતિસાગર મહિનનિદાણ, ૧૧૮૯

તક ખવ પકજ સેવા પ્રતીણ, ઉદ્ધર્મમ પદિત સવમતીણ,

કરિલ ક્યાનક રમિ રસાણ, મહાપદ્મુદરિ મહાનસ જાણણ. ૧૧૯૦

વિરલ વસિલમિતિ અજાનાત, કુર્મ નિજા એવ રચી ચાલ

પનર ત્રધર્મસાઈ તવીયા સિખિ, આસો શુદ્ધિ ને ગુર પદા અદિ. ૧૧૯૧

કરનેડી કવિ હમ વીનજાઈ ને વેદિ અધિક વલ્લભ જોડાણ

રામા ખરે રામવડે અન્યાય સાંઠાં સેવઈ કી પસાઈ ૧૧૯૨

દ નરિ જાણુક ગુરુ પદિ ગુણવતા સવિ ક પમધુલિ,

રામ નિમસિ મઈ કામી ક્યા, તાં નાં કુએ મેર કુ રવા. ૧૧૯૩

૫૯ પુણ્યનંદિ (ખ૦ જિનસમુદ્રસૂરિ-સાગરચંદ્રસૂરિ-ર-
ત્નકીર્તિ-સમયભક્ત શિ૦)

(૯૩) રૂપકમાલા.

અતે—

સખલ શીલ મહિમા નિલર્થ કુશલસૂરિ સિરિસાટ,

શ્રી જિનસમુદ્રસૂરિ સોહવર્ધ ખરતલ ગુચ્છક પાટ

૩૦

કુસીલ ઉથાપક મુસીલસમ્યાપક સાગરચંદ્ર

સૂરિ રાયવયણાયરી રયણકીર્તિ ગણિચંદ્ર

૩૧

શ્રી સમયભક્ત વરવાચક વીર વિણેયાનંદ

રૂપકમાલા શીલની પમણુધ શ્રી પુણ્યનંદિ

૩૨

આનાપર રત્નરંગ ઉપાધ્યાયે સ ૧૫૧૨ મા બાલાવબોધ લખ્યો

છે કે જેની પ્રશસ્તિ નીચે પ્રમાણે છે —

“ પુણ્ય નંદુપાધ્યાયેન શીલરૂપકમાલિકા,

વિહિતા મન્યજીવાનાં ચિત્તં શુદ્ધવિધાયિની

નેત્ર સિદ્ધિ જ્ઞાન ચંદ્રે વર્ષે નભસિ માસિ

શ્રી રત્નરંગોપાધ્યાયેઃ કૃતાવબોધિની ॥

—ઈતિ રૂપમાલા બાલાવબોધઃ

લખ્યો મ ૧૬૧૫ વર્ષે ભાવ ધર્મ ગણિએ—સાગર ભ પાટણ.

(જિનસમુદ્ર સૂરિને સૂરિપદ ૧૫૩૦ મા મળ્યું અતે તે મ.

૧૫૫૩ મા અર્ગથ થયા તેથી તે એ મંચમા આ કૃતિ રચાઈ છે.)

૬૦ દેવપ્રભ ગણિ (વીરચિંહ શિ.)

(૯૮) કુમારપાલ રામ લ સ. ૧૫૪૦ પાટણ

અતે—

મેઃ નગ નદ ચત્રલ જાવ, જા ચદ દિવાયર

સેવ નાગગજ જા ધગદ, ખૂમિ સાનક સાયર,

આદિ—

આપમ અજુદરપમ મમેવિ, બદુ જુદિ લહેસુ (લહેસુ)
 મુર્ગાએસ સપીવ અરિત (ત) મનિ જુદિ (સપ) હહેસુ (૨૭) ૧
 સપીવ સરોમણિ ગુણિ નિધુએ મનિ મન ન આજુધ
 મનસા વાસા હવ કરી, તે સીસ વર્ગજુધ ૨
 × × × ×

અતે—

મુર્ગાએસ તજુવ અરિત સમક્તિસતરીમાદિ પવિત
 તેદયુ હવિઈ સપ આવારિ બસલ તે મિબદુદા સાર, ૪ ૨
 હવ આવારિ છવ જાવિ વસા એ પારિ છવ ધણુ દુહ હલઈ (દુસિઈ)
 ઈમિ ઉભાવ જાણી મન કર (રહ) ગિદ તજુ અરિત વિસ્તાર (રહ) ૪ ૩
 અજુધ અજુધ નહ જે સાંભણા અજુધ વહ તિદિ સહર હસા
 બીજી સપી તણા જે નામ તે સવિરનઈ હૈ પ્રણામ, ૪૦૪

—ઈતિ સીસ વિસ્તાર મુર્ગાએસ સપી પ્રમથ સપૂર્ણ ૭ બી.
 મધ્યમ. ૫૨૫.—અન. બી. (પ્ર સ ૧૧૨૮)

—ઈતિ બી સીસ વિરવે મુર્ગાએસ રાસ સંપૂર્ણ—સવન ૧૫
 ૮૨ વર્ષે આજુદ શુદિ ૫ રવા—પૂજ્યારાધ્ય ૫ માણિઅરિત અણિ
 સિન્ધ વિવેકઅરિત અણિના હેખિ રાગ્યાક રાગીય સા. નરપાત્ર અર્ધા મ્હ-
 લાગિકિ મુત્ય આ હસાઈ પાનદર્શ રવાદાસ મમે. અન. પા. ૧૮ ૫ ૧૩

—સવન ૧૧૨૪ વર્ષે હાગુજુ શુદિ ૮ શુદે હરવાદા મમ મમે
 ૫ બી પ્રમવર્દન અણિ સિ ૫ બી સિન્ધાગ્યવર્દન અણિ સિ. ૫ અણેસ
 હસા સિન્ધાગ્ય મિ —માણસા વાસતઅ હમર ન્યાત્રિય સેદિ રમ
 પાનદર્શ પાપનાથ પ્રાસાદન.—[વિ. ૫ એક નનો એપ્રે—પાનો
 ૧૪૦—૨૩૮ ૫કિત ૧૨]

—મ ૧૧૪૧ વર્ષે આમરા નમર મમે પુસ્તિત્ર સિખિત્ર. (વિ.
 ૫ એક પ્રથમ હનો યોપ્રે પા. ૧૪૭—૧૧૫

મગલ પદિવૂ ની અરિદત, મગલ ધીનૃધ શ્રી મિદત,
મગલ ત્રીજા મલય મુદ્દરી, મગલ ચક્રધર ગામન મુરી. ૧૧૮૪
કર્મ તણુઉ એ પ્રગપ પ્રદીક, નિગ નિમ મુગ્ધીધ નિગતિમ રમીક,
બલુના દોપ દરિદ દલઈ, ગણુતા નવનિધિ સપદ મિત્તઈ. ૧૧૮૫

—કવિ મવમ્મુદ્દરી ચતુર્થ પ્રસ્તાવ ત્રયાય જ્ઞોક્તમધ્યા ૧૮૦૦.

શ્રી સ. ૧૫૮૪ વર્ષે પોપ માસે શુક્લપક્ષે ચતુર્થ તિથી ગુરવાસરે
તદિતે લખિત. મુ આણુદ રત્નેન, પા ૪૪ પ ૧૬ (શુ. વિ.)

(૯૬) કથા બત્રીસી. ૧૫૫૦ દીવાલી.

અતે—

શ્રી આગમ ગચ્છ સદા હિમ્મવત શ્રી મુનિસિદ્ધસુરિ ગુણુવત
તમ પાટિ શીલરત સુરિ પ્રધાન આણુદપ્રમ ગુરુ મુદ્ધિ નિધાન ૧૪
જાઈરતા મુનિગત સૂરીય આનદરત હોયા તમ મીસ,
એ અનુક્રમ ગણનાયક તણુ કવિતા નામ લવઈ ધમ સાણુ ૧૫
મુનિમિદ્ધ સુરિ તણુઈ બહુ ગિમ્ય શ્રી વિજયસિદ્ધ વણુારીસ મુખ્ય,
તસ બધવ ઉદ્ધરત પપ્પાસ વાયક યતિકીરતિ ગુણુવાસ ૧૬
વિજયસિદ્ધ ગિમ્ય શ્રી ઉવઝાય મુનિસાગર નામિ મુનિરાય
અનુક્રમિ અમરસાગર ઝોઝામ શ્રી શ્રીમાલી હામિત વસ ૧૭
તાહ ગુરાહી પ ઉદ્ધધર્મ લખિસાગર સાથી અમિરમ્મ,
કહી કથા બત્રીસઈ સાર સોધી જોયો જે સવિચાર ૧૮
પતર પચાસઈ દીપ દિને કઠિઉ કથાનક એહ,
મુગધ પણુ ધમઈ કઠિઉ અજઈ સોધઈ ઉતમ જેહ ૧૯

—વિજયધર્મસુરિ બ

૬૨ વચ્છ.

(૯૭) મૃગાંકલેખા રાસ. (લ. મ. ૧૫૪૪ તેથી તે પહેલા)

(અન્ન સ્થિતિ નતમાં પામતાર)

કમિ બણે વચ્ચે લાગરી નિજાનિ આમ મન એ અરિહત
એકવા નીમવરણ નવરમ જિનેસર, જયો જયો જયવત

—શ્રી ૫ તિલકચર પદ્યાર્થ લ ૫ કીર્તિકૃષ્ણ સવત ૧૮૩૦
ના વર્ષે ચિત્ર શુદ્ધ ૧૩ ચાર શુકે મો. લા., મા.

—૫ દેવસકૃત સ્નાન પૂજામાં અતર્મન-વિવિધ પૂજાસમ્મલ
નવકાર સમ્મલ કુંકે ૭.

[આ કવિ દેવસ કવિના અમામીન જણાય છે તેથી તેને ૧૬
આ સ્થાનો મુકેષ છે પૂર્વાકલેષ સુસના કલ્પ વચ્ચે કવિ ને જ્ઞા મને
એક કોવાનો સભવ છે]

૬૪ સર્વોગસુદર (વઠવપગચ્છ-જયસોજર સુરિ-ચિન

સુદરસુરિ-ચિનરત્ન સુરિ-જયસુદર ઉ શિ.)

(૬૬) સાર શિષ્યામણ રાસ. ૧૪૪૮ માગસર શુદ્ધ ૧ મહાપુરીમાં
આદિ—

ત્રેવીસમા શ્રી પાસનાક પ્રભુ કેરા પામ	
કુ પ્રણમ એક ચિત્ત ઘડ લાડી સગુર પસામ	૧
મત્ત સુરસતિ દેવિ કન્ધર્વ એક શુભમન માયુ	
જે કવિરાજ આગળ હાથએ તેક ચરણે લાડ	૨
ધ્યાણ શ્રી નવધર મન મસીહ પુરુષ સાર	
કલ્પવૃક્ષ એક જગડીએ ન લાડીતર્ક પાર	૩
વદ કારતિ નેક નિરમલ એ જયસુદર નેક,	
સનેતનિધિ ૫૧ અણુદરએ આરાધુ તેક.	૪
સાર શિષ્યામણ તણ રાસ રસ રસ આણી	
તે ભવિષ્ય તમ્હે સભાસકેએ અનિમલ હસ જણી.	૫

—સ ૧૫૪૪ વર્ષે આમો શુદ્ધ સપ્તમી મોમે મૃગાક્ષેષ્યા ચરિત્રં
લખિત્વાત્ . સ ૧૬૫૯ વર્ષે માં સું ૫ દિને શ્રી શ્રીમાલ
જાતીય સા શ્રી પાસવીર સુત સાહ શ્રી રહીયા પદ્મ પુણ્યાર્થ ૧૨-૧૫
હોં શુદ્ધ જૂની પ્રત જણાય છે

—લિં સમીયાણા નગર મંચે સ ૧૬૨૮ વર્ષે આસૂ વદિ ૧૧
દિને ગુરુવારે ૨૬-૧૧ હોં

—સ ૧૬૭૫ વર્ષે શ્રાવણ માસે કૃષ્ણપક્ષે દ્વિતીયાયા તિથૌ સોમ-
વાસરે ક્ષત્રીયવશે રોહિડ જ્ઞાતિ મહારાજશ્રી સુરસિહજી વિજય રાજ્યે વછા
લીખત નાગોરી (આમા વછા એ નામ છે તે ખુદ કવિ નથી કારણ
કે ઉપર જુદા જુદા સવત છે કે જે સ ૧૬૭૫ પહેલાના છે.)

૬૩. વચ્છ ભડારી.

(૯૮) નનવપદસવ પાર્થનાથ કલશ. (મગલપુર-માગરોળના)
આદિ—

શ્રી સૌરાષ્ટ્ર દેશમંચે શ્રી મ ગળપુર મડણો, દુરિત વિહડણો,
અનાથનાથ અસરણુમરણુ ત્રિભુવનજનનમનરજનો,
૨૩ મો તીર્થંકર શ્રી પાર્થનાથ તેહ તણો કળશ કહીશુ.

ઢાળ

હારે વાણારસી નયરી વસેય અનુપમ ઉપમ અવદાધાર,
તિહા વાવી સરોવર, નદીય કૂપ જળ વનસ્પતિ ભાર અઢાર,
તિહા ગઢ મઢ મદિર, દિસ અભિનવ, સુદર પોલિ પ્રાકાર,
કોસીસા પાખલ ફિરિત ખાઈ, કોટે વિસમા ઘાટ

અ તે—

(છાપેલી પ્રતમા)

મણે વચ્છ ભડારી અમમન, વસિયો શ્રી અરિહતોણ,
નીલવરણુ તતુ મહિમાસાગર, જયો જયો ભગવતોણ,

૬૫. હેમવિમલ સૂરિ* (૮૦ પૃષ્ઠ માં ૫૬૫૨.)

(૧૦૦) મૃગાપુત્ર સ. સ ૧૫૪૮ પાની ને ૧૫૧૮ પહેલાં.

આદિ—

મુખી નક્કી સોજામણીજ સં ન મી ઇક્ષ્વક

તસુ ધરિ ધરણી મુગાકલીજ તસુ નહન ગુણવત,

હે મહી ખિણુ હાખીણી નાઈ

ચરિત ચિતામણિ સમોજ મુઝ મનિ અધિક સુહૃદ—હે મહી ૦

અંતે—

મુગાપુત્ર વિધિ રાજપોજ જે ગ્રામ્ય નરનારી

હેમવિમલ સૂરિ ઈમ બલુકજ તે વરસ્થ સસાર

—સોમગી તુઝ સમો અવર ન કોઈ

૨૦

—આ ૬

૬૬ લાવણ્યસમય (૮૦ સોમસુંદર સૂરિ—લક્ષ્મીસાગર
સૂરિ—સમવર્ણન ચિં ૦)

* ૮૫૨૫૭માં સુમતિ સ મુસલિમી પાટપર થયા જન્મ જાણાડના
વડવામમાં સ ૧૫૨૨, પિતા લગા માતાનાં નામ જવાહર અને મયા
રાણી મુલનામ હાલકુમાર હીરા સ ૧૫૩૮ અને હીરાનામ હેમધમ
આચાર્ય સ ૧૫૪૮ માં જન્મલાવ્યા પચાસરા ગ્રામમાં શીખાથી પદવિ
કરેલા હ સંપૂર્ણ મનુ જે નામ હેમવિમલસૂરિ રાખ્યું. સ ૧૫૫૧માં
મિયાદાર કો' પાની હીરાના સાગર અને શીખાને તેમનો પદમહોત્સવ કો' ૭
માં જન્મ સવચાને પશુઆચાર્યશીપો હતો. સ ૧૫૧૮માં સ્વયંસ્થ થયા

× આ કવિ સર્વ સોળમા સીસન્ટા મધ્યમાં એક સમર્થ કવિ થયેલા
તેનો વલ આદિના પરિચય તેના વિમલગ્રંથની પ્રસ્તુતિમાંથી મળી
આવે છે મુ રસના પાટણુગ્રામમાંથી શીખાથી વખુઝ નામે મમજમ

અતે—

વડ તપ ગંઢ ગયણાગણિ સૂરિ, જેહ વાણી ગગાજલ પુરિ
 શ્રી જયમેહર સૂરિવરો
 તામ પાટ દીપઈ ગુણુ ભુગિ, ગઢપતિ શ્રી જિનસુદર સરિ,
 તપિ જપિ નિરમલ ગણધરમે - ૨૩૩
 તામ પાટિ પુલુવિ ગુરુ ગુણુનિધિ, જેહનઈ નામિઈ લહીઈ
 સવિ સિધિ, શ્રી જિનરયણ સુરિદ વરો.
 જિવજયરાજ તેહનઈ જે સોહઈ, નિરૂપમ જગહ તણા મનમોહઈ,
 ઉવઝાય શ્રી જયસુદરમે. ૨૩૪
 તાસ મીસ ગુરુ લહીય પસાય, શ્રી સ વેગસુદર ઉવઝાય,
 રચિઉ રાસ એ રચડો એ
 પનરસ ઈચ્છતાલઈ સવસરિ, માગસિર સુદિદસમી ગુરુ માનુષ્યપુગિ,
 નિતુ નિતુ મગલ જયકરમે ૨૩૫
 એક મના જે હિઈ ધરેસઈ, ભવના સર્જના પાતિગ ધોમઈ,
 હોમઈ મુખ તેહ અતિ ધણુએ ૨૩૬
 કવિચણુ કહઈ મઈ જાણુ અઝાણિઈ, રચિઉ રાસ એ મુદ્ધિ પ્રમાણિઈ,
 નદુ જાહુ મેરુ ગિરિએ
 એ હિતસિખ્યા નિતુ હઈઈ ધગ્યઈ, દુખમાગર તે નિશ્ચઈ નરસ્યઈ,
 ગિવ મુખ અવિચલ પામસ્યઈ ૨૩૭
 —૧૦-૧૪, ૧૨-૧૪ હીં

—હા બ પાટણુમા ડાખડો ૮૦, ખ ૧, પા ૩, માણુક.

[આ રાસમા રાત્રિભોજનનિષેધ, શ્રવહિસા ત્યાગ, ગળેહુ
 પાણી પીવુ, અભક્ષ્ય વસ્તુ ન ખાની વગેરે શિખામણુની વાતો છે
 સાધા પ્રાચીન ગુજરાતી છે તેવી હિદી જેની જણાય છે પદ ૨૫૦
 લગભગ છે જિનરતનસૂરિના ધાતુ પ્રતિમાપરના લેખ સ ૧૫૧૫, ૧૫૧૬,
 ૧૫૨૦, ૧૫૨૧, ૧૫૨૭ ના મળી આવે છે અને તેમને ગિય હેમ-
 સુદર ગણિ પણ હતા. જુઓ ધા પ્ર લે. અ. ભાગ ૨]

અતે—

કોઇ નથી પોષિત મર્મ રતી, વાત કહીછઈ સખલી હતી,
 મોષિત થી સિદ્ધા વિચાર, તિહાં નિદાનું સિદ્ધ અધિધાર. ૧૭૪

છવ સવે મજ અધવ સમા, પમર્મ વરાસમ ધરિયો હમા
 ને જિમ તલુઈ તે જિમ હર પલિ જિનપમ પર અહર ૧૭૫

મથ એ નામ આપું સમમસન યુરએ વિદ્યા આપી. કવિ પોતે જલ્દીએ
 છે કે મે સરસ્વતી માતાની કૃપા કરવાથી અને સોળમા વર્ષમાં વાણી (કવિ
 તલકિત) ઉત્તમથી જોનાથી પોતે હદ, કવિત, ચોપાઇ અને મહાવચન
 સરસ શસ રચ્યા વળી અનેક કાસનાં ગીત રામ રામણી અને સલાક
 રચ્યાં. (મે) રસવાળાં કથન કથાં છે પણ જુદાં કથન કથાં નથી મોટા
 મોટા મત્રીઓ અને રાજાઓને પણ ખુશી થાં છે થણા વિદ્યાળ પ્રદે
 સમાં જોના ઉપદેશ પ્રસર્યો છે અને જોના ઉપદેશથી ખણે ઠેકણે દેહરાં
 તેમજ ઉપાધ્યક્ષ થયા છે મોટા મોટા મીર (સરદાર) અને મહાકવિ
 (જામીનદાર-રામ) જોને નમે છે તેને ૧ પોતાને) પચાવન (સ ૧૫
 ૫૫) ના વર્ષમાં પદ્મિપદ મળ્યું. જે મણિ તજમચ્છના શલ્યમરણ રાજાને
 છે અને જે દેસ જરદેશમાં સ્થિર છે તે સોરઠ દેશમાં નિસ્તાર પર
 થઈને મુજરાતમાં આવ્યા. અણુદિલવાય પાઠણ પસે મહાસમુદ (પાઠ
 લુધી પદ્મિમે પાત્ર અણુપર મહાસમુદ જામ છે તે હશે.) માં ચોમમુ
 રણા અહીંના સદાજ સધે વિનવણી કરી એથી વિમળ રાસનું જનન
 કર્ણ સ ૧૫૬૮ ના અષ્ટમે મહાસમાં પાર્થનાથ જિનેશ્વરની પસે શુદ્ધ
 પસે સ્થિતારે મૂળ નક્ષત્રમાં વિમળરાસનું જલ્પન પૂર્ણ કર્ણ આ કવિની
 સ ૧૫૮૬ સુધીની કૃતિઓ આમાં જણાવ્યા પ્રમાણે મળી આવી છે
 તે પરથી ત્યાં સુધી તેમનો જીવનકાળ અવસન હતો એ સિદ્ધ થય છે
 ત્યારે સ્વર્ગસ્થ થયા એ જણવા કદા સાધન ઉપલબ્ધ થવું નથી. વિશેષ
 હાકોનો તેમની સર્વ કૃતિઓ વાંચી વિચારતાં અતરંગ પ્રમાણથી
 મેળવી શક્ય તેમ છે

(૧૦૧) સિદ્ધાંત ચોપદ—લુકા વદન ચપેટા. સ. ૧૫૪૩ કા.

શુ ૮ રવિ.

(આમા મૂર્તિ નિર્બંધક લોકાશાનુ ખડન છે.)

આદિ—

સકલ જિણુદહ પાય નમુ, હિઅડઈ હરિપ અપાર,
અક્ષર જ્ઞેષ્ઠ બ્રોલિસિઈ, સાચક સમય વિચાર
સેવિઅ સરસતિ સામિણી, પામિઅ સુગુર પમાઈ,
સુણિ લવીઅણુ જવ વીરજિણુ, પામિક શિવપુરિ ઠાકિ ૨
સઈ ઊગણુવીશ વરિસ થયાં, પણુયાલીસ પ્રસિદ્ધ, (વીરાત)
ત્યાર પછી લુકુ હુકિ, અસમજસ તિણિ કીધ. ૩
લુકા નામિઈ મુહતલુ, હુતક એ કિઈ ગામિ,
આવી પેટિ બહુપરે, બાણુ કરમ વરામિ ૪

*

*

*

*

દાવાદ આવેલ. ને તેને ત્રણ પુત્ર પૈકી મોટા પુત્ર નામે શ્રીધર અજન્મ-
પુરામા વસતા હતા શ્રીધરને તેમની સ્ત્રી ઝમકલ દેવીથી ચાર પુત્રો
નામે વસ્તુપાદ, જિનદાસ, મગલદાસ અને લઘુરાજ તથા એક પુત્રી નામે
લીલાવતી થયા તે પૈકી લઘુરાજ તેજ આપણા કવિ તેમનો જન્મ સ.
૧૫૨૧ શાકે ૧૩૮૬ પોપ વદિ ૩ નો થયો. તેમના જન્માક્ષર સમય-
રત્ન મુનિને ખતાવતા તે ગુરુએ જણાવ્યું કે તે પુત્ર તપનો સ્વામી થશે
અથવા તે કોઈ તીર્થ કરશે, કાતો મોટો યતિ થશે અને મહાવિદ્વાન થશે
ગુરુના કહેવાથી મામાપને પગે લાગીને એ પુત્ર વૈરાગી થયો. સ ૧૫૨૯
ના જેઠ શુદ્ધ ૧૦ ને દિને પાટણમા પાટણપુરી અપાસરામા મહોત્સવપૂર્વક
તપગચ્છપતિ લક્ષ્મીમાગર સ્થરિ (જન્મ સ ૧૪૬૪ આદ્રપદિ વદિ ૨,
દીક્ષા ૧૪૭૦, પન્યાસપદ ૧૪૯૬, વાયક પદ ૧૫૦૧, સૂરિપદ ૧૫૦૮,
ગચ્છનાયક પદ ૧૫૧૭ચ્ચર્ગવામ ચ. ૧૫૩૭) એ દીક્ષા આપીલાવજ્ઞ્યસ-

અતે—

સવત પનર ત્રિપનઈ સવતસરે દિવસ રીવાલી તણુડ
 શુભિન્દ્ર માયુ મય મુણાયુ એકીસુ એ બણુડ
 વાપિ મુનિવરરે મળણુનિ આંણુ મનાવીડ
 જોડ જિનવરરે શાસનિ સોહ અગવીડ
 જસુ કીરતિરે મહીવસિ ઝાઝી ઝમમમઈ
 અરસીરે ચડીસી જો જા લમઈ
 જા લમઈ મહીવસિ મેર સામર છિ ચહ વપાણુઈ
 નક્તવમાથા રવિઝમાથા સીધ જસ તાં જાણુઈ
 મી રુપુલિન્દ્ર મુનિન્દ્ર રાજા ચિતિ ચોજઈ આઈઈ
 લાવણસમય મુરમિ બોલઈ જામિ તિરમલ શાઈઈ

૨૧

—નિ. પ. ૮-૧૪ લી

(૧૦૩)+ જાવમપૂજા અર્ચિપઈ સ ૧૫૫૪ ચૈત્ર સુવ ૧૧ મુર

અર્ચિ—

સાજ મોરમ પૂરવઈ અઝીસમુ નિણુડ
 સોવનવન સોહઈ સાથ પેખાઈ પરમાણુડ

૧

* * * *

અતે—

મનિ કહિ કું સિઈ બોલું જાકું, જાણુ ચગુર જાંઈ દુખે સા,
 પુણ્ણકાજ કીરતવઈ એક સસાં ચવિ સુખ લલસિડ નિસઈ વિસા. ૮
 મી મુખી યૌતમ જૂજા કરઈ વીર સરિખા સસમ કરઈ
 મિનુનિ વાણિ અમૃત સમાન અમૃતવાણી પહિલડ અભિધાન. ૫
 એ અડઈ રૂપી અડસાજ કુણુ સવત નઈ કેહું કમ
 વરિસ માસ કહિરૂ જિન વાર, જોઈ સેજો જાણુ વિચાર, ૧
 પહિલું તિમિની સખ્યા આણિ, સવન જાણિ કણિ અદિનાણી
 જાણુ વેદ જાંઈ વાંચઈ જામ, જાણું વર્ષ તણું એ નામ. ૧૧

ધન ધન જિનગાસન

અમ્હ ગુરૂ શ્રી સોમસુન્દર સુરિ, જસુ પસાઈ દુરિયા દરિ,
તપગજનાયક મુગુણનિધાન, લક્ષ્મીનાગર સુરિ પ્રધાન ૧૭૬
શ્રી સોમજય સૂરીદ મુગુણ, જસુ મહિમા જગિ મેર સમાણ,
અહનિસિ હરપિ પ્રણમ પાય, મુમતિમાધુ સરિ તપગજરાય ૧૭૭
ગુણમહિત પડિત જયવત, સમયરત્ન ગિરિયા ગુણવત,
તમુ પય કમલિ ભમર જિમ રમ, ઈણિપરિ ભગતિઈ દિન નીગમ ૧૭૮
જસુ મહિઅલિ રઅડડ જસ વાડ, તે સહિ ગુરુ લહી પમાડ,
એ ચડપઈ રચી અભિરામ, હુકટ વદન ચપેટા નામ ૧૭૯
સવચ્છર દહ પચ વિશાલ, ત્રિતાલા વરખે ચડસાલ,
કાતી શુદ્ધિ આકમિ શુભ (ગવિ) વાર, રચી ચડપઈ બહુત વિચાર ૧૮૦
નરનારી એકમના થઈ, ભણઈ ગુણઈ જે એ ચડપઈ,
મુનિ લાવણ્યસમય ઈમ કહમ, તે મનવાહિત લીલા લહમ ૧૮૧

—ઈતિ શ્રી સિદ્ધાંત ચતુષ્પદી હુકટ વદન ચપેટાભિધાના.

લિખિતા પરોપકારાય શુભ ભવતું લેખક પાઠકગો—શ્રી આની
સાયે આજકવિનુ રચેલુ એક ગીત છે (પ્ર કા.) —૮-૧૩ વિ ધ

—સવત ૧૬૪૬ વર્ષે ચૈત્ર માસે શુક્લ પક્ષે ચતુર્દશી ખુદે લખિત
સ્વપરોપકારાય લિખિત ॥ ૫૦ કુશલતિલક ગણિ શિષ્ય કલ્યાણતિલક
લિખિત ॥ શ્રી શ્રમણસધસ્ય શુભ ભૂયાન્-ભાવ પૃ ૨૩-૩૧ પ ૧૩
(૧૦૨) સ્થૂલિભદ્ર એકવીસો સ ૧૫૫૩ ની દીવાળી

આદિ—

આવિહ આવિહ રે આવિહ જલહર ચિહુ પખે,
સોહાવિહરે માસ આસાહ મુણહ સમે
નિત સમર રે જોહનુ નામ સદા મુખે
મોઈ સામીરે સ્થૂલિભદ્ર જો નાવઈ રખે

*

*

*

*

ભવ ભવ સાગર કતરો ચીતજ પથોરે જિન મુક્તિસ્તર નો

૫૫ એ

કયુ પરિ પાપ આશેજ્ઞાં જ્યેષ્ઠ દુઃખજી રે જીવ ધેર અનત લે
આશેઈ જિન એવિ ઈશુ પુત્રીરે જિનરાજ મહત તુ ૫૬ ઓ
તુમ નામિ હું નિર્ભય થયો મુઝ બિ અથોરે પાતિક તણુ દુર તુ
મુનિ હાવજસમમ્ ભણુ નિત વંકસુરે પ્રભુ આણુ પૂર તુ ૫૭ ઓ

(વિ. ૫ ચોપદો પા. ૧૬૮-૧૭) મારી પસે ૩-૧૨

(૧૦૫) નેમનાથ હમચડી સ ૧૫૬૨ (૧૪)

આદિ—

મરસ વ્યવ દીપો સસ્તવોરે અવસ્યું નેમકુમારો
સામવરણુ સોજામણો, તે સજામી ભસ્તારો રે હમચડી ૧

* * * *

અનુત—

હમચી હમચી હમચડીરે હમચી હમ ચુરસી,
મુનિ હાવજસમમ્ ઈમ બોજઈ હમચી હરણિ વસીરે-હ ૬૬
સવત પનરે બાસઠે (પા. મુસઠે) રે અણુ તેમિકુમારો
મુનિ હાવજસમમ્ ઈમ બોજઈ વરતિઈ જ્યેષ્ઠજીરે-હ ૮૩

—મારી પસે ૭

(૧૦૬) સેરીસા પાર્થનાથ સ્તવ. સ ૧૫૬૨

આદિ—

સ્વામિ મુહ્યાર મી સેરીઝઈ પાસ જિજેસર હોડણુ દીસઈ
દીસઈ હોડણુ પાસ પરમ પ્રહતિ તથાપૂર એ

સેનાઈ સપતિ સુનિ જપતિ સગથ સહ ચૂર એ
એ અમથ મુરતિ સકથ સુરતિ આદિ દેઈ ન જાણુ એ.
ઈમ સુરુપિ વાળી હાથ આણી મુઝા એમ વાળુ એ ૧

x x x x

અનુત—

પાસ તથાણુક હસમ દીદાએ મદીવસ મદિઆ પાસ દેદા એ
દેદા એ પ્રભુ પાસ મદિઆ સથ આપે ઉમાયો

વાસુપૂજ્ય જિજ્ઞુસુર ખારમુ ચૈત્રિયે ડો માસ જિને નમુ,
અનુઆલી ઇચ્છારિસિ સાર, તહીંધ સુર ગુર ગિરુ વાર. ૧૨
દહા ચક્રે અનર્ધ ચક્રપર્ધ, ઈકે જપમાલી પૂરી દૂર્ધ,
ઉપર અધિકો પાઠ વખાણિ, તે સખ્યાના મણિયો જાણિ ૧૩

* * * *

તપગચ્છ નાયક આણુદ પૂરિ, વદુ સિગિ સોમસુદર સૂરિ,
તસુ અનવધ સોહધ ગુરચદ, સિરિ લખમીસાગર સૂરીદ. ૧૧૮
અણુજાણતા કહિઉ ને અતી, અધિદ્ર ઓછઉ ખમિઓ વલી,
સુનિ લાવણ્યમમધ કહિ એ ઇચ્છિઉ, ધન મન ને જિનચક્ષુ વસિઉ ૧૧૯

—લખ્યા મ ૧૯૦૭ પ્ર કા

—૬-૧૨ થો

—પ્રકાશિત ભીમશી માણેક.

(૧૦૪) આલોચણુ વિનતિ સ ૧૫૬૨ વામજ નગરમા

આદિ—

આજ અનતા ભવ તણારે, કીધા અતિ ધણારે
મુજ એહજ દેવ તુ,
પાપ આલોઉ આપણા, મુણિ સમરથરે, સીમધર દેવ તુ ૧
થોડિ સીમધર સામીયા-આકણી
કર વિનતીરે કર જે કરનેડિ તુ,
થોડ નહિ કહતો પર ભમ્યો ભવતણીરે કહું કેતલી કોડિ તુ છો. ૨

* * * *

અ તે—

સવત પનરખાસિઠધ આદિશ્વરે અલ્લેસર સાપ તુ,
વામિજમાહિ વીનચો, સીમધરે દેવદર્શન દાપિ તુ ૫૪ છો
અમિચા ઠયો આણુદ ભયો આજ મે કર્યોરે ચોતિ
સૂકત ભડાર તો,

—શિખાપિત ચ મી શિરાદપદે સ ૧૫૧૪ વર્ષે પ્ર. મ.

—મથામ ૨૩૧ પ્રે ૨ ૭૨૫ ખ

(૧૧૦) + વિમલ પ્રબંધ (રાસ) સ ૧૫૧૮ આસો શુ રવિ માસ
સમુદ્રમાં

આદિ—

વસ્તુ

આદિ જિણુવર આદિ જિણુવર પ્રથમ રણુએસુ.

આમાય પુરિ આર્ચુલ સકલદેવિ શીખત ખાલ

પુમાવમ ચહેસરિ વાઆણિ ગુણ રંજિ માલ

સહિ ગુર આવસ રારિ પરી આસસ અશગ કહેસિ

હદિ કવિઆણુ હ વિમલમતિ વિમલ ૧૫૫ રંજેસિ. ૧

શુરે

સરસતિ વરસતિ વાંણિ ચાર હદિ કવિઆણુ મજ વસ આપર.

સરસતિ વિણુ ચે જોઆ જોસ, ને રમાણિ નવિ ચાલ નિરોધ. ૨

*

*

*

*

*

અતે—

જમી સરસતિ કેવી ખસાઈ આવઈ ખતિ વિમલ નરસત,

રમિક રસ તે કુણ કવિસજ કેલુક યાનદિ કિમ રમદિ આલ ૩

ગુનરદેસ દેસ નવરમ, પદ્ય નગર પ્રસિદ્ધ અમ

સંધ મુખ મીખતી મ જ કસં પુત્ર તમિ મોટા વમ. ૩૧

દીધ હંન જવહતી વાદી, તિહાંયી આઆ અમદાવાદિ,

ત્રિણિ પુત્ર તમ કુલ મગર પ્રથમ પુત્ર શીપર સુન્દર ૩૨

અનરપુરિ કાપા આવાસ, અમલ દેવી પરણી તાસ

આરિ પુત્ર તેકનઈ જિનમી, પચમ પુત્રી કીજવળી. ૩૩

વસ્તુપાલ તમિ જિણુવસ વીણુ મખેવ મમદાસ

ચુર ચમ ચક્રક લદરાજ તેનઈ પુત્ર સરીમ મામ ૩૪

ખમસાસ જિનમદિરપાસિ સમાપરન રાર નિ. ગુમદિ,

જનમપોમ દેવદિગ વસા સદિગ્રા જલન વિમાનક નિર્ધ ૩૫

ધ્વજ પૂજ મગલ આરતી તેણે પાપ પૂરવના ધટ્યા

સવત પત્તર બાસકિ પ્રસાદ સેરીસાતણો

લાવણ્યસમે ઈમિ આદિ બોલે નમો નમો ત્રિભુવનધણી ૧૫

(૧૦૭) રાવણ મદદરી સવાદ. સ ૧૫૬૨ (આગળ જુઓ)

(૧૦૮) વૈરાગ્યવિનતિ મ, ૧૫૬૨ આસો શુદ્ધ ૧૦

આદિ—

જય પદમ જિણેસર અતિ અન્નવેસર, આદીસ્વર ત્રિભોવનધણીય,

શેત્રુંજ સુખકારણ સુણિ ભવતારણ વીનતડી સેવક ભણીય ૧

~

અતે—

મેવકમાહિ સમુહતુ થાપુ, આદીસ્વર અવિચલ પદ આપુ

તપગણિ શ્રીય હિમવિમલ સૂરી, તાસ વપણિ કીધૂ આણુદર્ધ ૪૬

પત્તર-બાસક આદિજિન તુકૂર્ધ, કરી વીનતી જીવંતિ ધણુધમે,

આમો મમવાડધ દમમી દિહાડધ, મુનિ લાવન્યસમધ ભણુધ એ ૪૭

—અથાઞ્ઞ ૭૧-વિ ધ, ચોપડો ૧૬૭-૧૭૦ મારી પાસે ૨-૧૭-

(૧૦૯) સુરપ્રિય કેવલી રાસ સ. ૧૫૬૭ આસો શુદ્ધ રવિ ત્રયા-

વતી (ખલાત) માં

અતે—

ઞ્ઞણિક હીયડધ હરપીયા, ૨૭ પરપદિ બાર,

મુનિ લાવણ્યસમધ ભણુધ, વરત્યક જયજયકાર ૧૮૭

સવત પત્તર સત(ડ) સઠધ આસો સુદિ રવિવાર [પા સોમવાર]

રચિઈ ચરિત્ર સોહામાણુ, ત્રયાવતી મઝારિ ૧૮૮

તપગણિ ગુરૂ ગાયમ સમા, સોમસુંદર સરિરાય,

સમયરત્ન સહિ ગુરૂ જયક, પામી તેહના પાય, ૧૮૯

કાઈ કવિ મતિ કેલવણુ, કાઈ શાસ્ત્ર વિચાર

ગાઈ સુરપ્રિય કેવલી, ગુરૂ સરસતિ આધારિ. ૨૦૦

તસ કોપદેસ દવુ સવિતાસ બહુ જાનિક દેહરાં પેસ્યાસ
 મીર મનેક તે માંકા વિનમ પડિન જા તે પચાવનમ ૪૬
 સેતમ્મ મજુ તપ મજુ સજુમાર, દેસ વિદેસિમ કરમ વિદાર
 સોરાઠ દેસિ સ્ત્રી ગિરનારિ, પુલના ગુળજર દેસ મજારિ ૪૭
 અણદિસવામ પેલુ પાસિ, માસસમુદિ રહિઆ મજમાસી
 બેસ સકસ સપિમ વીનવિક વિમજરાસ તેલુમ કારણિ મવિક ૪૮
 અ, સમનિ જાસો મારિ, કાલક પાસ ગિજેસર પાસિ,
 મળ નક્કર નિમજ રવિજાર, પૂર વિમજરાસ વિસ્તાર ૪૯

વચુ

સસ રજિડે સસ સ્ત્રીક નવસ નવ પડિ,
 તસ કોપરિ ઈક ગુજિસ, પ્યાનિ પાસ મળીક પ્યામુ,
 વિમજ શ્રી વર્ણન કરિઈ સરસ સસ જલમ્મ મપુ
 સવત પતર જાક સાક (૧૫૧૮) ન રાસ વિસ્તાર
 તે રમાંણિ ૩ મડિઈ માસસમુદ મુજારિ ૫

* * * *

ગોપાલ

પાત દેનજા આજર્મ દવી, દેતાં વચન કહિયાં દેસરી
 અધિદે જોડે ધાયા પાપ સધ સમક્ષ રખાવુ જાણ ૫૯
 ૩ સવિ મરત માંકિય પુરી કીજાઈ મનિ નથી તેદવી પરી
 ને જામર મજિત તમિ જાણુ તે સવિ સુરમનિ તલુડે જાંણુ ૧
 ને તલુઈ જિન પર્મચાર, તલુઈ જીવ જિગોલ વિચર,
 ને કવિ જાગિ ગોટા મજ વિદા, ૨ તેદના પપની રેખુમ ૬૧

* * * *

દુહા.

દુહા ૭૯ કવિન મિલી, જાણાં વિવિધ વચન
 વિમજરાસ જાકે જાજર્મ તેરસવા ૭૧૫-૮

સવન ૧૫૨૧ ધિન્ન, ગંઢે તેર હયાશીઉ પ્રસન્ન,
પોપ વદી દિન ત્રીજ પવિત્ર, આયિઉ અન્ધેપા નક્ષત્ર ૩૬
ધડી પાઠિડી જવ નવગનિ, જન્મ ચર્કે ઉગીઉ પ્રભાતિ,
તુલા લગ્ન સરિસુ સંકેત, મરતિ મગલ જમતુ કેત ૩૭
વૃશ્ચિકે પુષ્પ રવિ ત્રીજર્થ રહિઉ, શુક્ર મકરિ તે ચઉ ચધ કહિઉ,
શુક શનિ કુબિ રહ્યા પાત્યમર્થ, મેપિ રાહુ સોહમ સાતમર્થ ૩૮

૨ ૬ ૮	૭ મ	
શુ ૧૦	શ્રી	૪ ચ
૩૧ ૩૨	૧ રા	૨ ૭

દસમર્થ ચદ રહિઉ નિજ ધરે, જન્મયોગ જોઈઉ સહિગુરે,
હૃદયન્થલિ રવિ નક્ષત્ર વશિઉ, સહિગુરિ વચન પ્રકામિઉ ઈશુ ૩૯
સુણુઉ ત્રેષ્ટિ હોશિ તપ ધણી, ક્રમ એ જાશમ તીરથ બણી,
ઈ એ ચાશર્મ મોટઉ ચતી, વર વિધા હોગમ દીપતી ૪૦
ગુરવચને વધરાગી થયુ, માતતાત પય લાગી રહિઉ,
જેઠ સુદિ દિન દસમી તણુઉ, ઉગણુત્રીસર્થ ઉચ્ચવ ધણુઉ ૪૧
પાટણિ પાલ્હણુપુરી પોસાન, જગ હુધ ચક્રપટ ચુસાન,
દિર્ઘ દીક્ષા અતિ આણુદપરિ, ગચ્છપતિ લખિમીસાગરસુરિ ૪૨
સવ સજન સદ્ સાપી સમર્થ, નામ દવિઉ મુનિ લાવણ્યસમર્થ,
નવમર્થ વરસિ દીપવગ લીધ, સમયરત્ન ગુરિ વિગા દીધ ૪૩
સરસતિ માત મયા તવ લહી, વરસ સોલમર્થ વાણી હુઈ,
ગચિઆ રામ સુદર સખધ, જદ કવિત ચક્રપદ પ્રખધ. ૪૪
ત્રિવિધ ગીત બહુ કરિયા વિવાદ, રચીયા દીપ સરસ સવાદ,
સરસ કથન નર્સી આલી કવધ, મોટા મત્રિરાય ગજવધ. ૪૫

ખીજ પ્રતમા—

સવત પનર અગેતરે એમ જો રાસ સમઢ જામ ર ન
પર્યી છાત્રે છે

(૧૧૨) અતરીકિપાર્થે બિનહઠ સ ૧૫૮૫ (૮૬) વૈભવ ય. ૩
આદિ—

સરસ વચન થો સરસપી માત, બોલીસ આદિ જસ વીખ્યાત
અતરીક ત્રીખાવનો ધણી, પ્રતિમા પાસ જિનેસર તણી. ૧
હઠ ધણી જે રાવણુરાજ તેઢ તણો મઢોરી કહેવાય.
પરદુવણ નામે જુપાસ, આઢપીસ ધર્મતણો પ્રતિજાસ. ૨

અ ત—

સવત પનર પખાસીયા (પા. હાસીક) વધાંણુ, સુદિ વૈભવ તણે
જિન લાંણુ,

ઉચ્છ આપાત્રીજે મયો આપો પાસ જિણેસર જાણે. ૫૩

કું સેવક કું તાઢરો સ્વામ કું લીનો કું તાઢરો નામ

મુનિ દ્વાવચસમે કહે મુઢા, ટુંમ ધરિકણુ કું વાંકું સઢા. ૫૪

—સિ. પાસણુપુર નમરે ૫ ઝરખાવિનજ મ ૫ ૨મસમેન

સ ૧૮૬૫ આવણુ માસે સીતેતર પચે પુર્ણિમ નિથો બહેવકિનિ વરસ-

તની ઝડી વરસતે લીખું છે શી અવ બવણુ (અતરીકિ કેસમાં એકસિ-

મિટ હવું તેમાંથી)

(૧૧૩-૧૧૫) ખિમઝપિ(ખોહા) બલિસદ્ર ધયો.ભદ્રાદિરાસ.સં ૧૫૮૫.

+ ખિમ ઝપિ (ખોહા) રાસ ગાય રવિ. અમલગદમાં

આદિ—

મારતિ બમવતિ મનિ ધરી મુર પપ નમીવ પવિત,

બોલિસુ બુદ્ધિ આમસત બોદા તણુવ જરિત. ૧

જસ રસવાસ આહમ ધણુક ૧૫ તિ અસભદસરિ

મીનવ કીર્તિ કિન્દરસિ, નામક દૂરીયા દરિ. ૨

ખત્રીગે અક્ષરિ ચિકો, બાધર્થ અથહ માન,
સત્તરશત લીહિ અગલા, એહ અથનુ ન્યાન ૬૮
નવરગ નવલા પડ, તે રચીક રાસ અપડ,
ને સુણત સવિ સયોગ, યે ભણુનલા લહીછ ભોગ,
ને ભણુત લહીછ ભોગ ભૂતલિ, ભણુતિ મુનિ લાવણ્યસમઠ,
કિતિ વિમલ વાણી વિમલ, વિમલધરિ રિધિ વૃદ્ધિ રમઠ ૬૯

—સ. ૧૫૮૪ વર્ષે પોપ શુદ્ધ દશમ્યા તિથૌ ગુરુદિને ભીમેન લિપિન.
શ્રી શ્રીમાલગાતીય સુઆવક સાહ શ્રી વનજી જૂહા પકનાર્થ લિપિન. સ-
શોધક અને પ્ર૦ મણિલાલ બકોરભાઈ વ્યામ, ૬૧-૧૫ લીં

(૧૧૧) કરસ વાદ—સ ૧૫૭૫ (૪) સાતિનગરમા

આદિ—

પહિલ પ્રણમિસુ સારદા, જસ કરિ વીણા નાદ,
આદીસ્વર આદિછ કરી, ગામસુ કરસવાદ

*

*

*

*

અતે—

મુનિ લાવણ્યમમઠ કહિ જોઈ, જિહા જિહા નપ તિહા રવ હોઈ ૬૫
સપિઠ લહીછ ધનની કોડિ, સપિઠ અગિ ન લાગઈ ખોડિ,
સપિઠ વયર ન વાતઠ રતિ, સપ વખાણુઈ શ્રી જિનમતિ ૬૬
માલવ મરહઠ સોરઠ સાર, ગૂજર દેશ મવિહુ સિણુગાર,
વિનયવિવેક વિચાર વિશેષ, દીસઠ ધર્મતણુક બહુ દેખ ૬૭
જિહા પોઠા જિણુહર પોસાલ, વસઈ લોડ દીપતા દયાલ,
શાંતિજ (માતી) નગર મડિ સુવિગાલ, ગાયુ કરસવાદ રસાલ ૬૮
સવન પનર પચિહુતરઠ, મુનિ લાવણ્યમમઠ ઉચરઠ,
પામી અદ્રપબ જિનરાય, બેકર સપિઠ પનરઠ પાય. ૬૯

--(મ. બ.)

(૧૧૫) +મયોજાત્રચરિ શસ—

આદિ—

જાણ્યું કઈ કાળવાર જસ, જસભદ્રચરિ ચરિત્ર	
જાણ્યાં ગુણ્યાં નિષ્ણુતાં, કાળા દુર્ગ પવિત્ર	૧
સખ જાણ્યું સદિ ગુરુ સુણ્ય, તે ગુરુને કહુ એકતિ	
શીશુભદ્ર ચરિત્ર અગ્ર, મુણ્ય પરીય સુણતિ	૨
જસ નામઈ જસ વિસ્તરઈ પ્રણમતા પરદેહિ	
મુનિ લોકવપ્તસમય જાણ્યું સદિ સપતિ કાદિ	૩

* * * *

અંતે—

કાલ. કાલ

તપમહિ ગુરુ ગ્રામ સમા, શી સૌભાગ્યનાદિ ચરિ સાર	
શી અમરસમુદ્ર ગુરુ રાજગા શી હસસખ સાર	૧૧૫
જાણવતા ગુરુ જાણીઈ જાણ નામઈ નરસખ	
શી સુમવત્તા સદિ ગુરુ જગુ, પ્રણામીય તેહના જગ	૧૧૬
સવત પનર નબ્બાસીઈ, મધ માસિ રવિવારિ	
આદિમહાવલ વિસેવીઈ ગુરુ છુદાદિન મહારિ	૧૧૭
સખ મુગ્ર આદેસઈ નિજા કરી પવિત્ર,	
બ્રહ્મા બ્રહ્મિભ કિન્દરસિ જસભદ્ર રવિઈ ચરિત્ર	૧૧૮
ગુણ્યાં પરિ ગુરુનાદિ પણી, જાણ્યાં સદીઈ ભોમ,	
ગુણ્યાં બિર કીરતિ કુઈ સુણ્યાં સખ સખોમ	૧૧૯
તતીનપ જસભદ્ર ગુરુ, સદીઈ ચરિત્ર પ્રમાણિ,	
ધર્મનાય પસાડઈ બેલિઈ સુખક્ષિતવાણિ	૧૨૦
અગ્ર અગ્રસતી મણુપસ, સાધુ સાધુ પરિવાર,	
અણિ પરાતણિ ૭ મહાસંગી, સખ સધ જાણાર	૧૨૧
બેણુ પિતરસિ કિન્દરસિ, બ્રહ્મિભ જસભદ્રચરિ,	
તિનિ કાલ જણુમતાં દુરિજ પણાસઈ દુરિ	૧૨૨

પ્રહિ ઉગમિ નિતુ પ્રણુમના, લહીછ નવઈ નિધાન.

ભોજનિ ફૂર કપૂર રસ, ભૂપ ભગ્ના ગહુમાન.

કવિજન કહિસઈ કેતજા, જોહના જોહવા દામ,

સુણુજ્યો સદ્ આદર કરી, આહ પ્રભાવક નામ.

*

*

*

+

અતે—

દૂહા.

ખોહુ ખિમ રસિ કિન્હરમિ, અલિભદ્ર જસભદ્ર સૂરિ

ત્રિણિ કાલ પ્રણુમ તડા, દુરિય પણાસઈ દૂરિ.

૨૧૧

ચોપાઇ

ખોલિઉ ખોહાનામ પવિત્ર, પડ્ય જિ પિમરસિ તણુઉ ચરિત્ર,

સધ સમા સુણુયો જે જાણુ, ખોલિસુ અલિભદ્ર તણુઉ વખાણુ ૨૧૨

દૂહા.

મુનિ લાવણ્યસમય ભણુઈ, જિજ્ઞા હુસઈ પવિત્ર,

પ્રથમખડ પૂર કહિઉ, ખિમ રસિ તણુઉ ચરિત્ર

૨૧૩

—ઈતિ પ્રથમ ખડ

(૧૧૪) +અલિભદ્રરાસ—

આદિ—

દૂહા

પુણ્ય પ્રભાવક જાણીઈ, વિદ્યામનિ અલિભદ્ર,

તસુ ચરિત્ર વખાણીઈ, જસ ગુરૂ શ્રી જસભદ્ર

૧

*

*

*

*

અતે—

ખોહો અલિભદ્ર તણુઉ ચરિત્ર, કહિતા કાયા પુહવિ પવિત્ર,

સુણુયો મમા પુરૂપ જે જાણુ, શ્રી જસભદ્રસૂરિ તણુઉ વખાણુ ૧૨૪

ખોહુ ખિમરસિ કિન્હરમિ, અલિભદ્ર યજમાનસૂરિ,

તિન્નિકાલ સમર તડા, દુરિય પણાસઈ દૂરિ.

૧૨૦

મુનિ લાવણ્યસમય ઈમ ભણુઈ, જિજ્ઞા હુસઈ પવિત્ર,

દ્વિતીય ખડ પૂર કહિઉ, અલિભદ્ર તણુઉ ચરિત્ર

૧૨૬

—ઈતિ દ્વિતીય ખડ

સુભગન સહુ કહિ સભજઈ બીધમ માવ ધરીવ
બોલિસુ નવનવ કવિતરસ ચિરિ વહસન કરીઆ.

૧

અતે—વસુ

પાહિયાઠ ભવિ પાહિયાઠ ભવિ હથિ વહસનિ
છવ દ્યા પાલી ખરી તિથિ પ્રભાતઈ ભિલુ દેસ પામીવ
આપદ સવિ સપદ કુળી આનહ વલી ભલુ સુખ પામીવ
મુનિ લાવવસમઈ ભલુઈ ભવીવલુ લેલ સદામ.
છવદ્યા પાહઈ ધરી, નિમ પામઈ સુખ ભદામ.

— ૪૫

—સિ સવન ૧૧૫૭ પેસ યુદ્ધિ ૬ યુદ્ધે

અધિ વૈરસાથેન—૨૧-૧૧ લી

આ રાસ આનહામ મહોત્સવિ આક્રિતક ૩ ભર્મા ૪૪૪ વરે
છે તેમાં ઉપરનો અતનો વસુ ૭૬ નથી. તેમાંથી પ્રસ્તિત્તી દસ છેડી
છે તે અત ઉત્તરીએ છીએ.—

તાવમઅ નામક સદિ યુરમે, આનહતે લક્ષ્મીસાગરસરિ,
મી મુખ સરસતિ વાસિ વસે એ આનહતે લક્ષ્મીસાગરસરિ.

નામિવે સપ્ત ભૂરિ-૧

અતિ ત્રિભા પકિત પ્રવર, આ સમવરવણ યુધિસાર સરિએ
મુખ સરસતિ વાસિ વસેએ, આ યુગમણિ તલે ભદાર

૨

શિખ તાસ વવતાલિ નમીએ આ નમર કલપુરિ આદિ
સમવનાથ પસાડેએ એ આ રાસ રૂઢિબો ઉજાદિ

૩

પહેલો આસર લાભનો એ આ બીજો ભવનો ભણી
ત્રીજો પુણ્યવત બીજમું એ આ આગલિ સમય દેવેઈ

૪

એ કવિ સચિલુ નમી કરીએ આ ઇમ કહે એ કર્મોદિ
અધિક એધુ બોસતાં એ, આ કુણે મ દેવો બોધિ

૫

બાં મળવુ મણિ યિયુવર એ, આ બાં યાસિઆ નિવાસ,
મેર મહીપર સામ એ આ લાં લમે પ્રતપો એ રાસ.

૬

જિનશાસનિ ઉદ્યોતકર, એ રપિ અવિચલ નામ,

મુનિ લાવણ્યસમય ભણુઈ, નિતુ પ્રહિ કક પ્રણામ ૧૭૩

—છતિ શ્રી પડિત લાવણ્યસમય કૃતે બોહા બલિબદ્ધ શ્રી યગોબદ્ધ ચરિત્રે તૃતીય ખડ સપૂણ્ડઃ—મ ૧૬૧૧ વર્ષે માહ માસે કૃષ્ણપક્ષે ચતુર્થી રવિ વાસરે ૫ સહજતિવક્ર ગણિ ગિખ્ય ૫૦ ઈસહજ ગણિ નિષિત—પરોપકારાય શુભ ભવતુ કલ્યાણ મસ્તુ ચિર છયાત્ પ્ર૦ એ. રાસસમ્રાટુ ભાગ ૨ જે

(૧૦૭) રાવણુમ દોદરી સવાદ. સ. ૧૫૬૨ જુઓ ૫ ૭૫

આદિ—

રાગ શ્રી રાગ

મ્તેસો સીંહ જગાવીહ, નડીઓ વાસગ નાગરે,

સીત હરી તિ સ્યુ ક્યું, રદા રામના પાગરે-૧

સાભલિ રાવણુ રાજ્યા, જાસે મહિયલિ મામરે,

સતી સીતા તછ દા હરી, વિગી વકડો રામરે-૨ સામ્રાજિ.

*

*

*

*

અતે—

જયજયકાર જગત્રિ દહિઆ, વરલા રગના નાદરે,

સવત પનરખાસહિ, રચો રાસ સવાદે

જય ૦ ૫૮

x

x

x

x

રામ અજેધા આવીઆ, સોઈ સીત અરધાગિરે,

મુનિ લાવનસમિ ભણિ, મિઠા રાપનઈ રગિરે,

જય જય. ૬૩

—સ ૧૬૮૨ વરમે બાદવા વદિ ૮ લિખત ઝ રાત્રવ તથા

ગ વીરદાસા પઠનાયે શુભ ભવતુ ૩-૧૩ મારી પાસે જે પ્રત છે

(૧૧૬) ન્દેવરાજ વચ્છરાજ ચોપાઈ (વચ્છરાજ કતપુરમા દેવરાજ રાસ)

આદિ—(વરતુ)

સકલ જિનવર સકલ જિનવર પાય પણુમેવી,

તહ પણુમેવિ ચક્રકેસરી એક ચિતિ બહુ ભક્તિ કરીઅ,

નિય ગુરતણુઈ સુપસાહવધ રિદ્યકમલ નિયમતિ વિમાસીય,

સારા સાર દયાપર દેવી તુઝ પમ કમલ વિભલ વરેવિ,
 માતુ સુમતિ સદા તર્ક દેવી દુરમતિ દુરિચિત્રા નિરેવિ. ૨
 જિવ ક બેસું મેલી માયા તુ કવિવલ્લભુ કેરી માયા
 જલુ અલુમલિ તુઝ આગિ સમાયા અવસુલુ અપર અનત મમાયા. ૩
 તુઝ તલુ સોલક ઈન્દ્રાલ કંતિ, પૂનિમ સમિતર પરિ અલકવી
 પમ ધમધમ કુચર ધમકવી, હસમલિ આલક મમકવી. ૪
 અલક અમકવી જાગિ જાગવતી વીણા પુસ્તક જવર ધરક
 કરિ કમલ કમલ કાળે કુલક રસિમલ પરિ કવી કરક
 કિલક કિન આણી સુલિ મઝ વાણી, જર્ક કુ તુઝ મલુ માન લુ
 તુ મન આણુલિ નેમિ નિલુ વર્ધિ નવ નવ લલિ ૭૬ કલુ ૫

* * * *

અતે—પ્રથમેપિતર

જોમલ મન જોમલિ જલ સરસતિ સિરનામી
 સમવસન ગુરુરામ પામ પુલુ તેલના પામી
 પુલવિ પ્રસિદ્ધિ પ્રમટ પ્રથમ અપિતર સુલુલિ
 નેમિ સલિનિ પરિવાર નવરિ આણુલિ આલિ
 પરિવાર કિસવ મુ આલિ પૂજા મનની રલી,
 લાવતસમય તે જુલિલિ લુ કુલિલ અવસર વલિ.

—(મ. ૭૬)

(૧૧૯) ૬૬મહારી સરસવ.

આલિ—

પમ જલુમીઅ સરસતિ સરસતિ વચન વિદ્યાસ,
 મુનિવર કેવલપર ગામ્સ મલિમનિવાસ.

૨

અતે—

ખતિ ૬૬મહાર કેવલપર કેલુ સુલુલિ સારસરિમ
 નિલિ આલક કાળ કિલારો, કાળ કરી પવિત્ર,

એહ રામ વહરાજનો એ, માં ભાવ સહિત નરનારિ,
બણે ગુણે જે સામજે એ, માં નવનિધિ તિહિ ધર્યારિ-

૭

—છ ખડનો રસિક રાસ છે પા ૩, ૩, રતન અમ,

(૧૧૭) સુમતિસાધુ સુરિવિવાહલો

આદિ—

સરસાત સામિથિ દિઉ મતિદાન મઝ મનિ અતિ ઉમાહલઉ એ,

સુણિજ્યો ભવિયણુ ભાવ ધરેવિ ગાયસુ સુગુર વિવાહલુ એ ૧

મહિયસિ મોટઉ દેશ વિમેસ મેદપાટ જગિ જાણીધ એ,

વાઝઅ વન વનિતા અભિરામ જાઉર નયર વખાણીધ એ ૨

વાપી કૂપ સરોવર ચગ રગ કરઈ નિતુ જોઅતારે,

વાડીઅ વર ઉધાન વિવેક હેલા જન મન મોહંતા એ ૩

* * * *

અતે—

લક્ષ્મીસાગર સહિગુર એ માહલતડે, મીસ શિરોમણિ તાસ,

તપગચ્છ મડન સહિગુરએ માં, પૂરઉ ભવિઆણુ આસ ૭૫

મુજન સહુકો સામલઉ માં પ્રણમઉ બે કરજોડિ,

સુમતિસાધુ સુરિ સેવતા માં, લહીઈ સપદ કોડિ. ૮૦

પદસિઈ ગુણસિઈ નિમુણસિઈ માં, વીવાહલુ એ સાર,

કવિ લાવણ્યસમય લણુધએ માં તમુ ધરિ જય જયકાર ૮૧

નવનવિઅ વાણિહિ મતિ વિનાણિહિ હિયધ હરિષ ધણુડ ધરી

મઈ એક ચિત્તિહિ કરીઅ ભત્તિહિ અગિ આલસ પરિહરી

જા સાત સાયર વર દિવાયર ગયણિ રોહિલિ ચદ્ધુ,

તા એ અનોપમ સુગુર સરિમઉ જયઉ જગિ વીવાહલુ. ૮૨

—એ. રા સ. ૧

(૧૧૮) રગરત્નાકર નેમિનાથ પ્રખધ

આદિ—

સ્મૃત્વા શ્રી શારદા નેમે શ્વદોભિ વિવિધે વરે

પ્રખધ બધુર કુવે રગરત્નાકરભિધ ૧

અતે—

કુ આખો સરજી તમજો રાખો મન ઉઘટ આપજો;
 મુનિ હાવનસમે ઇમ મજો, તુમ્હ તુઠે નવનિધ આખજો. ૩૭
 (૧૨૧) ચતુર્વિંશતિ વિનિ રત્નાવન—માસિની ૭૬માં ૨૭ કીઓ
 અને છેલ્લી ૨૮ થી હરિમીનમાં.

આદિ—

કનક વિષક બાસે હાર લીઈ નિકાસે
 ઝાઝમજમ પખાસે પાપના પક ટાસે
 અર જિનવર માસે ફરે ફૂલ માસે,
 નરમજ અમ્લુઆસે રામ નિઈ રાસ દાસે,

અતે—

તવમજ વિવાર હામિ સાવર સોમદેવ સૂરીસરો,
 શ્રી સોમજમ મજુપાર ગિર્યા સમવરલ મુનિપરો;
 માસિની ૭૬માં ૬૫ પખાસિત તવિયા જિન બિધા ધણુ
 મર્ધ હદિવ લામ અનત મુનિ હાવનસમજ સદા અણુઈ. ૨૮
 અમ ૩ વિ ૫.

૬૭ નરપતિ

૧૨૨—નંદ વઝીસી. સ ૧૫૪૫ સાતમ મજનવાર

આદિ—

હજેમર કવિતવ સવ ખરનિ, હસવાન તે મુખિ વસંતિ
 અવિ આપઘર્ષ મુરતિ મમ, વિરેશી નર નિર્ધા કંઈ પ્રણામ. ૧
 કવિયા સાસ કોયે પુત્ર, તે મુખિ ગોપિ સાવ તમ,
 તાસ્ય માવ સદુ જાણે સદા, કવિયા મુરતિ ખસતખ્ય સાસ્ય. ૨

વિષ્ણુ પુરુષ સમયસુદર તસુ પય પામી,
મીસાલસ લાવણ્યસમયમુનિ જપમંજર સિદ્ધિગામી.

૨૪

(૧) યૌદ સુપનાની સઝાય

શ્રી જિનવરે ભાખીયા, સહે ગોરી સાખીયા એ,

અધિકાર એ રૂઝડોએ,

સુપન તે વાર એ મહિમા તે સાર એ,

મુનિ લાવણ્યસમે એ એમ ભણે એ.

૪૬

(૨) નૌતમ છદ્દ ૭૨ મ મા ભી. (૩) શ્રીરાઉલા પાર્શ્વનાથ
વિનતિ (૪) પચતીર્થિ સં (૫) રાજમતી ગીત (૬) પચવિધ્ય સં
(૭) આઠમદની સં (૮) સાતવારની સં (૯) પુણ્યદ્રવ્યની સં (૧૦)
આત્મપ્રોધ સં (૧૧) દાનની સં (૧૨) મનમાકડ સં. (૧૩) હિતશિક્ષા સં.
(૧૪) શ્રાવક વિધિ સં

આદિ—

પ્રણુમી વીર જિજ્ઞેસર પાય, વદી ગોયમ ગણુધર રાય,

અંત—

લાવણ્યસમય મુનિવર ધમિ કહ્યું, મુગતિ વધુ તસ લીલા વરદ. ૨૦

(૧૫) દાનની સઝાય

આદિ—

એકે ઘર ઘોડા હાથિયાળ, પાયક સખને પાર,

મે ટા મદિર માલીઆળ, વિશ્વનથો આધાર—

જીવડો, દીધાના ફલ જોય.

(૧૬-૧૮) નસઝાયો

આત્મ પ્રોધ, નેમરાણુલ આરમાસો, વૈરાગ્યોપદેશ ૫ ૯૩,
૩૧૪, ૩૭૪, સ મા. (ભી) પુણ્ય ૫ ૩૨ સ મા. સ
(૧૨૦) પાર્શ્વજિનસ્તવન પ્રભાતી ૩૭ હુકતું કાવ્ય.

આદિ—

વામાનદન જિનવર પાસ, પુતો ત્રિભોવન લીલ વિલાસ,

વિનતિ છોડિ ભવપાશ, હું છુ દેવ પુમારો દાસ

૬૭ કે અંશોતકવિ

(૧૨૩) મુનિપતિ સજ્જવિ ચરિત્ર સં ૧૫૫ વૈશાખ વદ ૭ રવિ.
અતે—

મયું વૈશાખ સેધિનિ ખજો, કસ્તિયુ મગ દવિ આપણુ
ખજો મહોમહાવ બેદિ કામ આપિ મુનિપતિ મન્દિ દોષા લીધ. ૧ ૦
બેદુ મુનિવર તેહનું ખાન જાણિ પંચ મહાપતમાર,
ખાનિ મિન્નવત્થ સોસી દેહ, દેવસેલકિ દેવ થયા બેદ. ૧ ૧
તેહનું ખાન હઠિયામાંદિ આણિ, બેદુ એકવતારી જાણિ
મુક્તિપથ તે જાણિ વહી, શુણુ કયા સણેપિ મહી. ૧ ૨
સવત પનગ પંખાસો જાણિ, વહિ વૈશાખ માસ મનિ આણિ
હિનિ સમગી રવિત રવિવાર, જાણિ અણિ તિલક હર્ષ જાણાર ૧ ૩

—મતિ મી મુનિપતિ સજ્જવિ ચરિત્ર સપત્ત—અશામવ ૬૨૧ શુભ
ભવતુ. સવત ૧૧૪૨ વર્ષે માગસરિ શુક્રિ ૧ જૂએ લખિત જક્કાપુર
મંપે જ્ઞાપુરિ શુભ ભવતુ. કમળાણુ મરતુ મી. પત્ર ૨૩૫ ૧૫ મન્દ
૪ -૧૧ વી. પા. પ્ર. ક.

મીઠ પ્રતમાં એમ છે કે—

અતે—

સવત જ્ઞેષ્ઠ પંચમસરિ જાણી વૈશાખ વહિ માસ મનિ આણિ,
હિન સમગી રવિત રવિવાર જાણતાં મુણતાં હરણ જાણાર ૨૧
એ આપિ મુનિપતિનો ચરિત્ર સાંભળતાં હર્ષ દેહ પવિત્ર
આદિ વહિ આતિ મમજ્જાર જાણુ મુણુ તિલક જાણજાણાર. ૨૨

—સ ૧૧૧૮ વર્ષે આધિન ખસે.

[પાણુની ગીતમાં ૧૫૮૫ સવત્ રાકષે છે અને તે વિષમગીત

છે પત્ર. ૧૬-ખ ન

કવિતા સારદા તણુ પ્રણામ, નદ્યતીસી કર વખાણુ,
સવત પનરસિ પચતાલા, તિથિ સાતિમ નિ મગળવાર ૩

*

*

*

*

અતે—

યોડા બેદ ધણુ જાણુજો, ઋન્યભાવ ધણુ આણુજો,
અવણુ સુણુતા સુષ અપાર, કવિ નરપતિ ઇમ કહિઈ વિચાર ૯૯.
પદતા સિધિ બુધિ હો અતિ, ચતુરપણુ તે નર જાણુતિ,
નારી સીયલપણું આણુંતિ, કવિતા નરપતિ ઇમ કહતિ ૧૦૦.

—ઇતિ નદ્યત્રીસી કથા વિચારવાર્તા સમાપ્તિ. સવત ૧૭૦૦
વર્ષે અશ્વની માસે કૃષ્ણપક્ષે ૧૦ સોમવારે શ્રી ભીસોડાનગરે શ્રી શાન-
નાથ ચૈત્યાલયે શ્રી મૂલસદે સરસ્વતી ગચ્છે બલાત્કાર ગણે શ્રી કુંદકુંદા
આર્યાન્વયે બદારકે શ્રી ૫ રત્નચદ્રા, તત્સીધ્ય આચાર્યશ્રી અમરેન્દ્રકીર્તિ
તત્સીધ્ય મૂલ ભીમજી લખિત છ શુભ ભવતુ. ચીર ઇયાત્ છ.
શ્રી, કલ્યાણમસ્તુ, છ છ શ્રી ૬-૧૬ (મારી પાસે છે)

[આમા મગલાચરણુ લખોદર-ગણેશનુ કરવામા આવ્યુ છે તેથી
કર્તા જૈનેતર હોવાનો સભવ જણાય પણ (૧) જૈનકર્તાઓ પૈકી કોઇને
ગણેશનું મગલાચરણુ કરતા મે જાણ્યા છે (જુઓ ન ૮૫ ના કવિના
લીલાવતીરાસનુ મગલાચરણુ તેમજ ન ૮૯ કવિ) તેથી, તેમજ (૨)
આ કૃતિના લેખક-લહીઆ જૈન છે તેથી, અને વળી (૩) આ કથાના ઉપર
જરા વિસ્તારથી સ ૧૫૬૦ મા રચનાગ સિદ્ધકુશળ (જુઓ આગળ)
પણુ જૈન છે તેથી આ કાવ જન હોવાનો વિશેષ સભન છે. તેકારણે
અત્ર એમનો ઉલ્લેખ કરવામા આવ્યો છે નરપતિ નામના કવિએ
વિક્રમાદિત્ય ચોપઈ રચી છે અને તેની પ્રતના બધન પર શક ૧૫૧૪ મા
રચી એમ લખાણુ છે તેથી તેને સત્તરમી સદીમાં મુદ્રે છે]

અતે—

મી કલ્પરિ ગુરુ આરતમ મનસુદિઈ તમુ ઝલુમી પાવ,
 સાર મીરમ તણુઈ આમહઈ રમિઈ પ્રમખ ભરીઅણુ સમેહઈ ૨૩૧
 પન્નર એકાવન્ન મઝરિ, મનિ પુન્નિમે નિ ગુરવાર
 કવિ ઠીર્તિદરિ મનિ પરી આણુદ રમિઈ પ્રમખ જનમચણુનદ. ૨૩૨
 સીસ પ્રમખ અણુઈ ને રજિ સવિ મુદ કમણ તામુ ઉઠગિ,
 એકમના સહ ૭ સાંભણ તેહ નરનારી આરત્ત્વં દણ ૨૩૩
 (વિ. મ. ૬-૧૪-નવીન અખિત.) ગાથા ૨૬૪

પા ૧૧ પાટલુ ન ૨

કલ્પરિ શિષ્ય ગુરના કલ્પિઈ હેઈ રહે.

(૧૨૧) કુસંજન કુમારસ.

મહિવસિ સોહઈ યુલ્પમણિ બૂર કિવમેસ મહે ગુર મી કલ્પરિ
 જલ્લ સવમ નિરતિમાર, ગુર મિરઆ મોવમ અપતાર ૪
 નવરસ ભરીઅણુ કિઈ ઉપદેસ, સીસ નિપરે વળિ સવિરોપ,
 તાસ પ્રસાદિ કવીઅણુ ઈમ કલ્પ કલ્પ પ્રમખ ભરીઅણુ સરી કલ્પ

—છતિ મી કુસંજન કુમારસ સમ્માત. સ ૧૧૭૮ વર્ષ વૈશાખ
 શુક્ર ૪ પ્રત પા. ૧૭ પ ૧૩ ગુ. વિ.

—છતિ મી પંસ્તીનિવમે વિવનિવારણે ઝહરીદ પ્રમખે
 કુસંજનરત્ન અરિત સમ્માત. ૬-૧૩ વી. પા.

(ઉપદેસ મગ્ગના કલ્પરિના પાટુ પ્રતિભાવના લેખો સ ૧૪૬૪
 થી ૧૫૨૫ સુધીના મળી આવે છે તે મગ્ગની પદ્યવસિમાં અણુમુ
 કે આ સુરિને સ ૧૪૯૮ માં મીતોદામાં સાહ સારણે દરેલા મહેસ-
 વપૂર્વક અપ્પામંપા મળ્યુ તેમણે સ ૧૪૭૪ માં કલ્પમાં જામરી પ્ર-
 પ્તવી હતી તેઓએ સરકૃત પ્રાકૃત મધો રખ્યા છે તેમની પાટ દેવ
 અસરિ સ ૧૫૨૮ માં અપ્પા.)

૬૮ શાંતિસૂરિ-(સાંડરગચ્છ સુમતિસૂરિ. શિ.) જુઓ
તેમના શિષ્ય ઈશ્વરસૂરિ.

(૧૨૪) સાગરદત્તરાસ (દાન માહાત્મ્ય ઉપર) ૧૫૫૦ આસપાસ.

આદિ—

છદતર કલ્લોલ વન્નજલ સતિ સૂરિણા મહિય,

સાયર ચરિય સાયર સરિસ સરસ નિસામેહ

[“ આ પ્રાકૃત અપશ્રવ તથા ગૂજરાતીમા રચાયેલો ૧૩૭ ગાથાનો
રાસ ખરેખર રસમય હોઈ તેમા ગાથા, રાસક, કુડલિઓ, ઘાત (ધત્તા),
અડયલ્લ, માલિનીરૂપક, છપ્પય, પાધડી (પદ્ધડિકા) ગસામધ વગેરે વિવિધ
છદો વાપરેલા છે. કાવ્ય ઉચ્ચ પ્રતિનુ છે અને આ તેમજ તેમના શિષ્ય
ઈશ્વરસૂરિ કૃત લલિતાગચરિત્ર રાસ સંસ્કૃત તથા પ્રાકૃત કાવ્યોની
મરખામણીમા સારી રીતે ઉભા રહે તેમ છે ” ચિ ૩ દલાલ]—પા
આ શાંતિસૂરિ સ ૧૫૮૭ સુધી અવશ્ય વિવરમાન હતા જુઓ લેખાક
૩૩૫ પ્રાચીન લેખ સંગ્રહ

૬૯ કીર્તિહર્ષ-(કકકસૂરિ શિ૦)

(૧૨૫) સનતકુમાર ચોપાઈ. સ ૧૫૫૧ કાર્તિક શુક્ર ૧૫ ગુરુવાર.

આદિ—

ત્રામી જીરાપુત્રિ નિવાસ, મનિ સમરતા પૂરધ આસ,
પય સેવધ આણુદિલુ ધરણુદ, પહિલુ પ્રણમિસુ પાસ નિણુદ ૧
સરસતિ સામિનિ કર પસાઉ, કાસમીર મુખમડલુ માધ,
નામ જપી કેમીય ગણધાર, ચરીય બણુ શ્રી સનતકુમાર ૨
નિણુમાસિણુ નિણુ ભાપિઉ ઈન્ન, દાન મીલ તવ ભાવ સુરમ્મ,
ધર્મતણા એ આરિ પ્રકાર, અધિકુ મહિમા મીલિ અપાર ૩

*

*

*

*

અતે—

મી કક્ષરિ અર્યા ગુરુત્તમ મનસુદિષ્ઠ તસુ પ્રભુમી પાવ,
 સાર મીરત તણુઈ આમહઈ રચિત્ત યજ્ઞે ભરીઅણુ સમહઈ ૨૩૧
 પન્નર એકાવન્ન મચ્છરિ, ક્ષતિ પુન્નિમે નિ ગુરુવાર
 કવિ કીર્તિધર્મિ મનિ પરીઆણુદ રચિત્ત યજ્ઞે જનમવણુનહ ૨૩૨
 સીધ પ્રજ્ઞે બણુઈ ને રગિ સવિ મુદ્ધ કમલા તાસુ ઉજ્જિ.
 એકમના થઈ ને સાંભણઈ તેહ નરનારી આહ્યાં દુષ્ઠ ૨૩૩
 (નિ ૫ ૬-૧૪-નવીન ક્ષિપ્ત) ગણ ૨૬૪

જ ૧૧ પાણુ ન ૨

કક્ષરિ શિષ્ય ઉપરના કીર્તિધર્મ દેઈ રાઈ

૧૧૨૧) કુલધર્મ કુમારરાસ.

મહિપતિ સોહઈ ગુણમણિ થઈ ઉવએસ મહે ગુ મી કક્ષરિ,
 પાહઈ સવમ નિરુત્તિવાર, ગુર ગિઆ શિષ્યમ અપાર, ૪
 નવસ ભવીઅણુ કિષ ઉપદેસ સીધ વિપવે અતિ સનિષ્ઠ,
 તાસ પ્રસાદિ કવીઅણુ ઈમ કહઈ કીર્તિ પ્રજ્ઞે ભરીઅણુ સવી લહઈ

* * * *

—કવિ મી કુલધર્મ કુમારરાસ સમાપ્ત. સ ૧૧૭૮ જાં વૈરાગ્ય
 શુદ્ધિ ૪ પ્રવ પા. ૧૭ ૫ ૧૩ ગુ. નિ.

—કવિ મી પંચમીનિયમે વિષ્ણુનિવારણે પ્રકટસીદ પ્રજ્ઞે
 કુલધર્મરાસ અરિત સમાપ્ત. ૬-૧૩ વી. પા.

(ઉપદેશ મચ્છના કક્ષરિના પાણુ પ્રવિશ્વપરના લેખે સ ૧૪૬૬
 થી ૧૫૨૫ સુધીના ગણ આપે છે તે મચ્છની પદ્યલિપિમાં અણુમણુ
 કે આ સરિને સ ૧૪૮૮ માં બીતેદામાં સાહ સારજે બેઠા મહેસ-
 વપૂર્વક આજ્ઞાપદ અણુ તેમણે સ ૧૪૭૪ માં કચ્છમાં અમરી પ્ર-
 ચીની હતી તેઓએ સરજૂત પ્રાજૂત મધો રચ્યા છે તેમની પાઠે દેવ
 કક્ષરિ સ ૧૫૨૮ માં અજ્ઞા.)

૭૦ ક્ષમાકલશ—(આગમ ગરુડ. અમરરત્નસૂરિ—સોમરત્નસૂરિ
—કલ્યાણરાજ શિ૦)

(૧૨૭) સુદરરાજા રાસ—સ ૧૫૫૧ વૈ વદ શનિવાર
આદિ—

દહા-રાગ ગુડી

પહિલૂ પરમેસર નમી, આરાહિસુ અરિહત,	
ગાઈસુ શીલ સોહામણો સાબલયો એકતિ	૧
સુદરરાય તણા ગુણુ કેતા કહુ મુખ એક,	
શીલિ ફરી જગગાજતુ, કહીય તે સુવિવેક	૨
* * * *	

અતે—

આગમગચ્છિ જયવતા એ, મા. સોમરત્ન સૂરીદ,
અહનસિ ભવિયા નિત નમુ એ, મા જિમ હુઈ પરમાણુદ ૧૮૮
ક્ષમાકલસ મુનિ ધર્મ ભણિ એ મા ભવિયણુ સુણુદ એ રાસ,
શીલઈ મિવસુખ સપજઈ એ મા છૂટીઈ કુર્મના પાસ ૧૮૯
સવત પનર એકાવનઈ એ મા વદિ વૈશાખહ માસિ,
શનિવાર સોહામણુદ એ મા રચીઉ રાસ ઉજ્જાસ ૧૯૦
શીલ પ્રમધહ જે ભણુદ એ મા, નરનારી સુવિચાર,
હરપઈ જે એ સમલઈ એ મા નેહ ધરિ જયજયકાર ૧૯૧

—મ ૧૬૭૨ કાલી શુ ૧ લખિત ચગમ જિનદામેન યથાચ
શ્લોક સખ્યા ૨૭૫ માઝનઈ વિ ધ ૮-૧૩.

(૧૨૮) લલિતાંગ કુમાર રાસ—મ ૧૫૫૩ ભાદ્રપદ વદ ૧૧ શનિ
ઉદયપુરમા.

આદિ—

પહિલૂં સરસતિ પપ નની, આરાહી મનશુદ્ધિ,
પુષ્પપ્રમધ દ્વ ભણિસુ, આણી નિરમલ મત્તિ

પુણ્યતણાં દશ સાંભયુ દહઈ ખરી જનુ જાડ,
 એક મનાં આરાધતાં, યજ્ઞઈ ભવ દહ દહ. ૨
 ઘન સીલ તપ ભાવના, જિજ્ઞુ ભાવઈ એ ધમ
 કવીયણ વધી વધી ઇમ કહઈ સપદ એહનિ મમ ૩
 ને પાછઈ મન શુદ્ધિ સિદ્ધિ સંધી જિજ્ઞુવર જાણ
 શીશક ઉપરિ જિન ધરઈ તે નર જરા સુખજી. ૪
 સંસિ સવિ મુખ સપજઈ શીલિ નિરમલ શુદ્ધિ
 શીલિ કુખ સપજક દશઈ જામીજઈ સદી સિદ્ધિ. ૫

* * * *

રાખ પાસે રહિયાદ કરવ જાગાર હેસી હડીયા અને નેસીઓના
 નામ જણાવતાં કવિ કહે છે કે —

આસડ પાસડ નઈ જામસી, જાડઈ, વધર ભાવઈ હસી,
 નેસી તેમજઈ અતિસાર, મહલ તજુઈ જસે નહીં પાર ૫૩
 હાસડ હાડઈ ઉત્પાવજા, બેસજા બેસ સહ વેતસા,

* * * *

અતે—

ધર્મ પસાઈ વચિત સિદ્ધિ, ધર્મઈ જામીજઈ નવ નિદિ,
 ધર્મવજુઈ મહિમા જઈ મજુઈ કવિ કહઈ જાણિ સજુઈ મુજુઈ. ૧૬
 કુચ ન જાણુ કઈ મુલિ, સપજાં કવીયણની પમધૂજિ,
 જાણિયુ ઉજઈ કાપુ નેહ. કામજવઈ કરજોડી નેહ.
 સવત ૧૫ પનરત્રયપિજવઈ સાર, વધિ જાગવા તજુઈ રાનિજર
 ઈશ્વારિસિ દિનિ રખી મુપઈ સજા સમસક પૂરી કુર્ષ ૧૮
 આમમ અજા અજઈ મુનિચાર શી અમરરણ સહીસર સાર,
 તસ પદોપર અતિ ગુણવત શી સોમસન સરિક જાગિત. ૧૯
 અનિયજા અદિનિદિ વહઈ નેહ રિદિ અનલી જામઈ વેહ,
 તસ પદિત કલ્પજુક રાજ તસ મુખ બેઈ સીકઈ ધમ ૨

૭૪ નનસૂરિ (ઠોરડ જયે સવદેવ સૂરિસિં)

(૧૩૨) વિચાર ચોસઠી—સ ૧૫૪૪ અભાનમા.

અતે—

ઠણીપરિ આવઃ ધર્મતત્ત્વ, પનર મુઆલિ રમુ ધરિત,
મુલસિત ચોસઠી ચોપાનપ, મિજાગિદ્ધ હોએ અમુધ. ૧૩
એહો નાંખ વીચાર ચોસઠી, મુપ બેસિ હરે એકદિ.
પભ નવર આનદ પૂરી, ઠોરડ મઝ પમલે નનસૂરી. ૧૪
(મ. વિ.)

(૧૩૩) ગજસુકુમાર ધજર્ણિ સઝાપ—સ ૧૫૪૮ અભાનમા.
આદિ—

સોરઠ દેઠ વજસૂમિ સાહેમડી રે દેચ્છ તણ્ણ નિવેસ,
હારિમ નવરી તિહાં ભલી સા. સમરમ કુચ્છ નરેસ. ૧
સમરમ કુચ્છ નરેસ છુગળલિ જમુ પિત્તા વસુદેવ,
દેવડી દેવી ઊઅરિ પરીયા કર્ણ સાનિધિ દેવ
છઃ દિવસિ પકુપા દેવડી ધરિ વહિરવા મુનિ દેવ
તે દેવિ તમુ જે હરણ કુલે કહી ન સઝા દોહ ૨

x x x x

અતે—

મી અતમહસ આઠમા અમમાદિ ધરિત
વીર નિચેસર જિમ કહિતુ, અમસુકુમાર ચરિત. મી ૪૧
મી ઠોરડમઝ સજ્જ મી સાવદેવ ચરિ,
તમુ સીસુ નનસૂરિ ભણુ મન આણુદ પૂરિ મી ૪૨
તિલિપરિ પનર આઠાવનઈ પભાનમાદિ,
જભણ પાસ પસાલિયઠ રજિઈ ઉઠાદિ. મી ૪૩
ગજસુકુમાર ચરિત એ જે આઠ રંગિ
તીક ધરિ નવનિધિ સપેજઠ મુપ વિસસઠ આજિ. મી ૪૪
(વિ. ધ. ચોપા. ૩૮-૪૧)

ઉદયપુરિ નગિ કીર્તિ સાર, નિવસઈ આનંદ તિહા સુવિચાર,
અદ્રપ્રભજિન તણઈ પમાઈ, અલીય વિવન સવિ દ્વરિ પલાઈ ૨૧
ભણઈ ગુણઈ અહિનિશ સભલઈ, પાપ પડળ સવિ દ્વરિ ટલઈ,
ક્ષમાકરસ મુનિ કહઈ સુવિચાર, નિતુનિતુ તેહ ધરિ જયજયકાર ૨૨
—સ ૧૬૨૬ વર્ષે ચૈત્રશુદ્ધિ ૫ દિને લિખિન, જોસ૦

(અમરરત્નસરિના મ ૧૫૨૪, ૧૫૨૯, ૧૫૩૧, ૧૫૩૨, ૧૫૩૫
અને ૧૫૪૭ ના અને સોમરત્નસરિના સ ૧૫૫૨, ૧૫૭૧ અને
૧૫૭૩ ના ધાતુપ્રતિમાપરના લેખ મળી આવેલ છે ધા પ્ર લે
સ. ભાગ ૧ અને ૨)

૭૧ મૂલપ્રભ સાધુ.

(૧૨૯) ગજસુકુમાલ સંધિ હાલખદ્ધસં ૧૫૫૩—પાના ૫ અમ૦

૭૨ જયરાજ (પૌ૦ મુનિયંદ્ર સૂરિ શિ૦)

(૧૩૦) મન્દોદરરાસ સ ૧૫૫૩

અતે—

પૂનિમ પક્ષ મુનિયંદ્ર સૂરિ રાજ, તાસુ સીસ જપઈ જયરાજ,

પનરત્રિપત્ર કીધુ રાસ, ભણઈ ગુણઈ તેહ પૂરિ આસ ૫૭

—ઈતિ શ્રી મન્દોદર રાસ સપૂર્ણ સ ૧૬૭૨ વર્ષે શ્રી શતિગોપર

ગણિ તત્ શિ ક૦ કુયરજી લખત (ગુ વિ)

(મુનિયંદ્રસૂરિ એ ચારિત્ર સુંદરસરિની પાઠે ભીમપદ્મીય પૂણિમા
ગચ્છમા થયા છે અને તેમના સ ૧૫૫૮ સ ૧૫૭૮ તથા ૧૫૬૧ ના
ધાતુપ્રતિમાપરના લેખો મળી આવ્યા છે ધા પ્ર લે સ ૧ અને ૨)

૭૩ સુંદરરાજ.

(૧૩૧) ગજસિ હ કુમાર ચોપઈ—મ ૧૫૫૩—૩૦

સ ૧૪૬૨ ૧૫ ૫, અને ૧૫૫૩ ના પ્રતિભા લેખો મળ્યા છે જુઓ
 ત્રિપુત નાદરૂત જૈન લેખ સમૃદ્ધ-પ્રથમ ખા. અને સ ૧૪૬૪
 ૧૫ ૪ ૧૫૦૬ ૧૫૧૧ ૧૫૧૩ ૧૫૨ ૧૫૨૧ ૧૫૨૫, ૧૫૩
 અને ૧૫૩૧ ના લેખો મળ્યા છે જુઓ ધા. ૪ લે. સ બામ ૧૯૦
 આ પરથી જણાય છે કે તે સર્વદેવસુરિ નામસરિના સત્તાનીય અને કલ્પસરિના
 પદ્ધતિ દત્તા. આ સમૃદ્ધમાં આજણા કવિ નામસરિનો સ ૧૫૫૨ નો
 લેખ મળે છે. જુઓ લેખાંક (૮૧૨)

૭૫ હસધીર (વ. હેમવિમલસુરિ-દાનવર્દન શિ.)

(૧૩૬) + શ્રી હેમવિમલસુરિ-કાગ. સ ૧૫૫૪ માત્ર.

આદિ—

અમ્મે મન ધરી સરસ તે સરસની વસતી અવિરલ વાસિ,

સિરિ તપગજપતિ આમ્મુ ભાસ્તિયું નિત સુવિદ્યસિ. ૧

હેમવિમલ મડીસર હસર કિર અવતાર,

અલ્પકિલ્લ મમણનિવારણ તારણ સમજ સચાર. ૨

* * * *

અતે—

હેમવિમલ મહાનાથક દામક મુમતિ વિદ્યાસ,

પ્રત પૂળ ગિરિ મહર, કહર ગિરિ કવિદ્યાસ. ૫૫

દાનવર્દન વર પદિત, દંડિત વાદીય વીર,

અરણ્ય હમણિ અશિષ મણિ એ રમણિ એ રસિ હસધીર ૫૬

સવત પનર એ અલ્પિનર્થ કીપનર્થ જુદિ પ્રાસિ,

દાન રમિક સમકુતરર્થ પૂરતર્થ આજણ ગાસિ. ૫૭

૫૭ દ્રુમું સુંદર હાજગાવાળુ માન છે પ્ર. જે બે. મૂળર-

મળ્ય સમય.

(૧૩૪) દશશ્રાવક ખત્રીશી—સ ૧૫૫૩ ચિતોડમાં
અતે—

ખત્રીશી દશ શ્રાવક તણી ચિત્રકૃષ્ણિ રચી ધરમદ ભણી,

પનર ત્રિપતઘ આણુદપરિ કેારટ ગચ્છ પભણુઈ નન્નસૂરિ. ૩૨
—ત્રિવેકવિજય ભ. ઉદયપુર.

અભક્ષ અનંતકાય સ૦—આદિ દેવગુર કેડે લીલેનામ, અતે૦
નન્નસૂરી વિનતિ ઇમ ભણે, કર્મ ધર્મથી સધળા હરે, સુધે ભાવે ભણુસે
જેહ, મુગતિ તણા ફલ લેગ્યે તેહ ૨-૧૦ આ ૬

(૧૩૫) પચતીર્થ સ્તવન.

આદિ—

(૧) શ્રી સેતુજ રણીઆમણા, તીરથ કેડે એ રાઉ,—આદિનાથ સ્તવન.

(૨) દહીઉદ્રાપુરિ દીપધ, જોતા નયણુ ન છીપધ—શાંતિસ્તવન.

(૩) ઉજલગિરિ હમો જાઈશુએ, એણિ તીરથિ નિમ્મલિ થાઈશુએ,
—નેમિ સ્તવન.

(૪) સકલ મૂરતિ ત્રેવીસમુ સામિ, ખભાયન પુગ મડણુએ—પાર્શ્વસ્તવન.

(૫) સાસુરિ પુરિ વીગજ વગણુનુ ભડાર, મૂરખ હુ ક્રિય પામુ પાર.
—મહાવીર સ્તવન.

કલશ

પચઈ તિરથ પચ જિણેસર, પચમી ગતિ પુહતા સુદર,

નન્નસૂરિ ઇમ છદે નવનવે, વીનવ્યા સુખદાયક તે સવે.

—ધતિ શ્રી પચતીર્થ સ્તવન.

(સ. ૧૫૪૯ નો લેખાક ૧૨૩ પ્રતિમાપરનો લેખ આ નન્નસૂરિનો
મળ્યો છે તે ઉપરાંત આ નન્નસૂરિના સ. ૧૫૬૯ ખભાતમા, સ ૧૫૭૩
માતરમા અને સ ૧૬૧૧ અને ૧૬૧૨ ના પ્રતિમાપરના લેખો મળ્યા
છે ધા પ્ર લે સ. ૨. આમા લેખાક ૧૨૩ મા સાવદેવસૂરિને અર્થાત્ સર્વ-
દેવસૂરિ છે, પણ રત્નસૂરિને બદલે નન્નસૂરિ સુધારવુ ઘટે સર્વદેવસૂરિના

મણુમં યુગ્મં નઈં ને સાંભણં તેજાણાં સહર સવિ રહઈ
રાખસિદ્ધિ નઈં રૂડી જુદી તે પામઈ અષ્ટ મહાસિદ્ધિ, ૧૧૨

—ક્રતિ સવન ૧૫૮૨ વર્ષે આસો વદિ ૪ સોમે શ્રી પત્ત
વાસ્તવ્ય શ્રી મીમાસ યાત્રીય પ. ઇન્દ્ર સુત પ. માયા પાનાવે. (મ.જ.)
(શામળભટ્ટની પદ્મકાન્તી વાન આ સાથે સરખાવી લેવાય.)

૭૭ નેમિકુલ્લર—

(૧૩૮) ગજસિદ્ધરાય ચરિત રાસ. સ. ૧૧૫૧ ન. ને. સ. ૧૫
આદિ— (રોહા)

પાસનિલેસર ખમ નમી તેવીસમે નિજુઠ
એ સુખ સપતિ દીર્ઘર્થ જલુમઈ સુર નર ઈ. ૧
કાસમીર મુલ મહણી સમરી સરસતિ માય
શીલતલે યુગ્મ મણુમઈ અવઈ ગજસિધરાય. ૨
નવરસિ નવરસિ મણુમઈ રાસ મહિ ને હેમ
ગર કયા રમ મણુમઈ તિણિ યુગ્મ સુર કોઈ ૩

આરિ ખડ જલુ જુદઈ કરી એકધર્મ અરિ નારિ તિણિ વરી
સમ તણી ને ઉનામિ લદઈ કયા રાણુતરિ તો કવિ કદઈ ૧

—પ્રથમ ખડ સખામ.

આરિ ૧૩ જલુ જુદઈ કરી, એકધર્મ સ રૂડી વરી
સમ તણી ને ઉનામિ લદઈ કયા રાણુતરિ તો કવિ કદઈ ૧ ૧

—દ્વિતીય ખડ સખામ.

કસરમ નમરી થયો ઉભાદ કરમ રાજ તિહાં ગજસિધરાઈ
સાન નારિમિત સુખ બોમર્થ નેમિકુ ૧૨ કવિ હજિપરિ કદઈ ૧
આર ૧૩ જલુ જુદઈ કરી, એકધર્મ નવ નારી નિણિ વરી,
સમ તણી ને ઉનામિ લદઈ કયા રાણુતરિ તો કવિ કદઈ ૧ ૧

—ત્રીતીય ૧૩ સખામ.

૭૬ જિનહર (?) (ખ૦)

(૧૩૭) વિક્રમચરિત્ર. પંચદશ સ ૧૫૫૬ વં વદ ૨.

આદિ—

જયુજયુ પાસ જીરાઉલલિ, જગમડણુ જિનચદ.

જામ પસાઈ પામીધ, નિતુ નિતુ પરમાણુદ

૧

વરકાણુધ જાણુઈ સદ્ધ, ત્રેવીસમઉ જિજ્ઞેસ,

જેહતણી સદ્ધ વહધ, આણુ જિસી પરિમેય

૨

પાલ્હણુપુરવર મડણુઉ, વાળ દેવિ મલ્હાર,

પામ નામ પુહવી તિલક, સીડઉ પાલ્હવિહાર

૩

મહિમવત ગિરક ગુણિ, દહીઉ દુ સિરિ મ નિ,

જિમ જિમ જિણુવર પૂજધ, તિમ તિમ પુહચઈ ખ તિ

૪

હસાસણિ સરમતિ નમી, પામી તાસ પસાય,

ચુગુર મુખિ હુ સાબલી, ગાયમું વિક્રમરાય

૫

ચક્રપથ

મહિઆતિ મડણુ માત્રવદેશ, જિહા નવિ કરઈ દુકાત પ્રવેશ,

ન્યાયવત વક્ષી લોક, ધરિ

*

*

*

*

ખીજઈ દિન સાસતપ મિલી, કહઈ વિક્રમ પુહતી મનરલી,

મઈ આદેશ તુમ્હાઃ કરિઉ, પાચમાહિ પહિલક મુખ ધરિઉ

૯૩

—આ પ્રમાણે ૯૩ દુકનો પહેલો આદેશ પૂરો થયો ખીજો

આદેશ ૯૩ દુકનો, ત્રીજો ૭૩ નો, ચોથો ૪૮ દુકનો અને પાચમો

૧૧૨ દુકનો છે કર્તાનુ નામ અરાયર મળતુ નથી લાગતુ—જેવટ નીચે

અમાણે છે.

*

*

*

*

અંતે—

વિક્રમના ગુણુ હિઆડઈ ધરી, પચદશ જવહતુ ચરી,

પતર છપન્નન માગિ વૈશાખિ, કાધુ ખીજઈ ધુલધ પાખિ. ૧૧૫

૬૮ હર્ષકલ્પે—(ત. જેમવિમલસૂરિ-કુલજરણ શિ)

(૧૪૧) વસુદેવ ચોપાન સ ૧૫૫૭ લાસ નમરમાં.

આદિ—

સપ્ત મનોરથ સિદ્ધિ કરે, મુરિ ચઢવીસ જિણિ

૫૫ જલુમિ મુખાવિ કરી, અવિષણ નવલુલુલ. ૧

કાસમીર મુખ મણ્ડી, મની સમર્થ જો મિતિ

કવિષણ વંચિત પૂરણી, કિંઈ વાણી સરસતિ. ૨

૭ વસુદેવ સ્વેદાન્નજો યાદવ કુણિ સિલુમર

ચારત રત્ન હું તેહનું મુણિપો અતિદિ લેહર ૩

*

^

*

અતે—

તપનજી કેરકે સણુગટ, મી લદમીસામર અણુપાર.

મી મુખતિસાધુ સુમિત્ર, મી જેમવિમલ નિસદિસ. ૩૫૧

૫૨ લાસ નખર મુરિ કરસિ સુય પજર સુલકવન વરમ્મ

કુલજરણ પંડિત ગુણુ સીસ, કલ્પ હરખજસ નિસદિસ. ૩૫૨

૫૩ ૫૩ જો અરિત વિચાર ૫૩ ૫૩ જિનપર્મ રસાય

એક સરીખ મુખતિસમ, જિમ જામે અવિહા રમ. ૩૫૩

—મી હરિતમ અણુપાન સમ્પાદ્ય—સવન ૧૧૫૭ અણુપાન મુરી ૨

૨૫૧ । જેરમી મપે ૧-પાટણ બ

—સ ૧૧૭૨ મોં ખેસ મુદિ ૮ રથ બહમો નમરે ૧૧-૧૭

વિજયપદમસુરિ

—સ ૧૧૩૬ યિ ૧-૧૭ બી.

—ખ ૧ ૩. (જેમવિમલસૂરિ મારે જુઓ ન ૧૫ ૧ ૧૮)

અતે—

(દ્વિતી)

ગજસિંહ કુમરતણા, ચરિ મધ તે કહીક સપેવિ,

બણુઈ ગુણુઈ જે સામવર્ધ, મુપ સપતિ દે દેવિ

૧૮

(ચોપઠ) ૧૯

સહગુર તણા નામ મનિ ધરી, બોલા શ્રીગજસિંહ ચરી,

જે પડિત નર પુન્ય કરતિ, રાજસુદર (૧) તે ઇમિ બોલતિ ૨૦

સવત પતર છપન્ને સહી, પ્રથમ જોઈ પુનિમ દિન લહી,

પુદ્ધવાર અનુરાધામાહિ, કીયો ચરિત એ મન ઉછાહિ. ૨૭

—પા૦ નેમિકુજર એ રચ્યક ઉછાહિ (ગુ વિ.)

—ચતુર્થ ખડ સમાપ્ત

(વિ ધ ચોપડો ૧૦૫-૧૨૯)

(આ ચોપડાના છેવટે સખ્યા મવન ૧૬૪૧ છે. આમા ચોથા ખડને અતે રચનાર તરીકે રાજસુદર એ નામ આપેલ છે પણ આજ રાસના ત્રીજા ખડને અતે નેમિકુજર એ નામ સ્પષ્ટ લખ્યું છે. વળી મુનિ ગુલાબવિજયના ભડારની પ્રતમા છેલ્લા ચોથા ખડમા પણ નેમિકુજર એ નામ રચનાર તરીકે જણાવ્યું છે એટલે આ રાસના કર્તા નેમિકુજરજ છે એમા શક નથી રચ્યા સવન પણ બને પ્રત મરખાવતા સ ૧૫૫૬ જ છે.)

—ગુ વિ. પ્રતમા છેવટે એક કડી મૂકી છે કે—

સવત સોલ છપસીકિ જાણિ, માસ કાર્તિકિ દિન ઉત્તમ આણિ,

શુક્ર અષ્ટમી નઘ ભાર્યેવવાર, લિખિ રામ તે મન ઉદાર. ૨૬

ધતિશ્રી ગજસિંહ ચરિત્રે ચતુર્થ પડ સપ્રણ અથાત્ર ૬૧૫ શ્લોકઃ
શુભ ભવતુ (ગુ વિ)

૭૮ સાધિસાગર—

(૧૩૯) શ્રીપાલ રાસ સ ૧૫૫૭.

(૧૪૦) દ્યજભુજગ કુમાર ચોપઠ રાસ—

“આવા દેવધીજી ઈ સ. ૧૬ ૬-૧ માં સળધર પ્રવૃત્તિ વિઠ
મધ્યમધેના દેવધીજી આગળ વૃત્તિપ્રસારમાં નસિદ કરવામાં આવ્યો હતો
તે અને શામળામહાની પચ્ચડ ની વાતો વચ્ચે થઈ સરખાપણું છે
ને સિવાય પચ્ચડ એ નામના અન્ય કાવ્યમયો પણ મળે છે સોસા-
ઈની હસ્તાકના હસ્તાશિખિન મધ્યાની પાટી છાપની વખતે રિતેચ્છ ની
વર્ણના સળધરમાં અને જણાવ્યું હતું કે કવિ શામળામહાની વિષાદિ
લાસીની નામની વાતો લખામગ તેને મળી છે અને મુખ્ય ખતનું
નામ પણ વિતેચ્છ રાખેલું છે

હાથમાં હેમવિમલસરિ (૧) કૃત નહત્રીસી નામનું કાવ્ય જામને
મળ્યું છે અને તે શામળામહા સ્થિત નહત્રીસી ની વર્ણ પર નવીન
પ્રકર નાંખે છે સાહિત્યના અભ્યાસક્રમે તે ઉપરોચી થશે જેમ સમ-
જને અને તે પ્રકર હતું છે

આમાં હેમવિમલ સરિ કૃત તરીકે આ કૃતિ તે પ્રમાણે મળ્યું
મુઠી એકાદશાવેલી છે તે જાણ છે તે વાંચે તે સરિના સિખ સ્થાનસીક-
ના સિખ સિદ્ધકૃતક કૃત છે

વિશેષ માટે આની અગ્રકાવ્ય કવિ નરપતિ જુએ ન ૧૦૪ ૮૮

* * * *

અતે—

લખન નામક એક મુલિક જામની હેમવિમલ સરિક
સ્થાનસીક પતિ સુવિચાર, તાસ શોસ કહઈ એક વિચાર ૧૦
સવન પનાર સાક મજારિ, જૈન ગુરિ તેરસ ગુરવર
જે નર વિદુર વિશેષ મુલુક સિપકુશલ પ્રવિ પર હન મલુઈ ૧૦૧
મલુનાં મુલુનાં લકીઈ ગુરિ, ગુર સાક કાળની સિદ્ધિ
ગુરિ કહઈ વજિત સધ, ગુરિ નિતુ નખાર સપાઠ ૧૦૨

—શ્રી, મ અમ, કે. ઈ.

૮૦ સિંહકુશલ (ત૦ હેમવિમલસૂરિ-જ્ઞાનશીલ શિ.)

(૧૪૨) નનંદબત્રીશી ચોપદ્ય સ ૧૫૬૦ ચૈત્ર શુદ્ધ ૧૩ ગુરુ.

આદિ—

ગાથા.

આગમ વેદ પુરાણ, જાણુતા જે નરા હીય મગ
જ જ કવિત કવીઆણુત, મારદ તુહ પમાઉ યાઉ.

૧

કુંહા.

પહિલુ પ્રણમુ સરસ્વતી, ભગવતી લીલ વિલાસ

શ્રી જિનવર શકર નમુ, માયુ બુદ્ધિ પ્રકાશ

૨

આપી અવિરલ બુદ્ધિ ધણુ, જન્મ નિરજ દેહ

નનંદબત્રીસી જે સુણુઉ, ચરિત રચુ પણુ તેહ

૩

નયરાગણુ અહિહાણુ જે, તેહ ચરિત્ર બોલેસિ.

નનંદબત્રીસી 'ચઉપદ્ય', ગોહવુ નામ દવેસિ.

૪

* આ સ્વ. રણુજીતરામ વાવાભાઈ મહેતાએ બુદ્ધિપ્રકાશમા ૩૦ કા ની પ્રતમાથી ઉતારી પ્રસિદ્ધ કરવા મોકલેલ હતુ ને તે સન ૧૯૧૬ ના મે માસથી શરૂ થઈ પછીના એ જુદા જુદા અકમા તે માસિકમાં પ્રકટ થયેલ છે તેમા તત્રીએ નીચે પ્રમાણે ટિપ્પણુ કર્યું છે — 'શામળ પ્રેમાનંદ, દયારામ આદિ કવિયોના પ્રસિદ્ધ કાવ્યોની મૂળ વસ્તુ શી હતી, તેમા એ કવિયોએ શાશા અને કેવા કેવા ફેરફાર અને સુધારા વધારા કર્યા, સમકાલિન પ્રચલિત સાહિત્યને અને પૂર્વના કવિયોને તેઓ કેટલે દરજ્જે આભારી છે અને તેમની એમના કાવ્યો પર કેવી અમર થઇ છે, તે જાણવાને પ્રથમ મળી આવતા તમામ પ્રાચીન હસ્તલિખિત પુસ્તકોનો સંગ્રહ અને તપસીવત્ત્વ નોધ થવાની અને તે પછી તેમનો પદ્ધતિસર અભ્યાસ કરવાની ખાસ જરૂર છે, જેથી પ્રાચીન સાહિત્ય અને ઇતિહાસ વિશે ધણુ નવુ જાણવાનુ મળશે તેમજ એ કવિયોની ખરી મહત્તા અને ખૂબીઓ આપણે પીછાણી શકીશુ

દરપુરદ નમર મઝરિ, મી સખનસુધ આધારિ,
 મીરવતિ સરિ સુખસાધ દુહ દુરીવ દર પસાધ ૭૪
 ૯૪ કિમરિ અલિયમ સાર, ગુણવુ અર્જુવિચાર,
 કવિ કવિદ ઇમરસરિ, ત ખમડ જલુ ગુણુ જીરિ ૭૫
 સસિ રસુ (૬૧) વિદ્યમકાસ, એ મરીવ રમિત રસાધ,
 જા કુખ રવિ સસિ મેર, તા જલુ અમ્મ સરેર ૭૬
 વામત વીર અરિત, વિચ્છ રક જગિ જય કિતિ,
 તસુ મલ્લખમવ ધન ધન, મી પાસનાહ નસન. ૭૭

—છત્રિ મી લલિતાંગ નરેશ્વર અરિય સમ્માત તરિમ-સમ્માતે
 સમ્માપ્તિય રસક ગુણમણિ પુણવનખ. તથાવ રસકે મી લલિતાંગ-
 અરિયે નખમ ગાથા ૧ કલા ૨ રસાડક ૩ પાપદ ૪ કુદસિયા ૫ રસ-
 ઉદ્યા ૬ વસ્તુ ૭ કલવળપેદ્યવળ કાવ્ય ૮ અદિસ ૯ મદિસ ૧૦
 કાવ્યાર્થમેલી ૧૧ અદિસાર્થ-મેલી ૧૨ સુડ મેલી ૧૩ વર્ણન મેલી
 ૧૪ વમકમેલી ૧૫ ૭૫૫ ૧૧ સોરઠી (સન્ ૧૫૧૧ વર્ષે થા બ

[સામરત્વ રસના કતાં શનિસરિના સિખ હપર અરિએ
 મડપ દુર્જના પાસનાહ આસુડીનના પુત્ર નસીરના સમય (ઈ સન્
 ૧૪૯૮-૧૫૧૨) માં મલિક મહારના પટે કચેલા સોનસુતવ છબના
 પુત્ર મત્રિ પુંજની પ્રાર્થનાથી સં. ૧૫૧૧ માં પિલિપ જડો-ઉપર છેવટે
 આપેલા છે-તેમા આ કાવ્ય રચેલું છે સામરત્વની પેઠે આ પ્રાકૃત વખ-
 બસ તથા મૂળસાવીમાં છે આ સામરત્વ રસની પેઠે કાવ્ય પ્રસિદ્ધ
 કાવ્ય છે અને તે સરજૂત તથા પ્રાકૃત કાવ્યોની સાથે સરખામણીમાં
 સારી રીતે ઉચુ રહી શકે તેનું છે સ્વ. વિમનસાધ કાવ્યમાળા દ્વારા]

[સ ૧૫૬૭ ને એક કિલાબેખ આ હપરસરિના મારવાડના
 નામગ્રામનાં અદિત્ય મલિમાં પ્રસિદ્ધ થયે છે-જુઓ સદ્ગર મી
 જિનવિત્તવજ મુનિનો પ્રાચીન જૈન લેખસમઢ-ગીતે જાગ લેખાંક
 ૩૩૧ તેમાં જણાવેલું છે કે પેાતે સરેર અજના વરોઅસરિના સલા-
 નીમ છે વરોઅસરિ (જુઓ તેમનાપરનો લાક્ષણસમજ ૧૧ ને રચેજ

૮૧ હર્ષભૂતિ.

૧૪૩ ચદ્રલેખા ચોપાઈ. સ. ૧૫૬૦ શ્રાવણ શુ. ૧૩.

અતે—

પનર સઠમ સવત્સર જાણિ, શ્રાવણ મુદિ તેરમિ મન આણિ,
 તિણિ દીહાડઈ હુક વિચાર, ચુપઈ કીધી હરપ અપાર. ૧૫૨
 અદ્રસેપાનુ લેઈ સખધ, સામાયકનુ રચિઉ પ્રગધ,
 હરપમરતિ મુનિવર ઇમ ભણુઈ ગુણુઈ તે સિવ સુખ લહઈ ૧૫૩
 —ઈડરની બાધઓનો ભડાર

૮૨ ઇશ્વર સૂરિ (સાંડેર ગચ્છ— સુમતિ સૂરિ-શાંતિસૂરિ

શિ૦) બુચો શાંતિસૂરિ. નં. ૬૮.

૧૪૪ લલિતાંગ ચરિત્ર સ. ૧૫૬૧ દશપુર (મદમોર) મા

અતે—

મહિ મહતિ માલવદેશ, ઘણા કણુય લચ્છિ નિવેસ,
 તિહ નયર મડવદુગ્ગ, અહિનવઉ જાણુ કિ મગ્ગ ૬૭
 તિહ અતુલખલ ગુણુવત, શ્રી આસસુત જયવત,
 સમરથ સાહમધીર, શ્રી પાતસાહ નિમીર ૬૮
 તસુ રજ્જા સકલપ્રધાન, ગુરુ રૂવ રયણુ નિધાન,
 હિદુઆ રાય વજ્જર, શ્રી પુંજ મયણુહ ધીર, ૬૯
 સિરિમાલ વશવયસ, માનિની માનસ હસ,
 સોના રાય જીવન પુત્ત, બહુ પુત્ત પરિવાર જુત્ત ૭૦
 શ્રી મલિક માફર પદિ, હય ગય સુહડ બહુ ચદિ,
 શ્રી પુજ પુજ નરિદ, બહુ કવિત કેલિ સુછદ. ૭૧
 નવરસ વલાસ ઉલોલ, નવ ગાહ ગેય કલ્લોલ,
 નિય બુદ્ધિ બહુઅ વિનાણિ, ગુરુ ધમ્મકલ બહુ જાણિ ૭૨
 ઇમ પુણ્ય ચરિય પ્રગધ, લલિ અગ નૃપ સખધ,
 પહુ પાસ ચરિયહ ચિત્ત, ઉદ્ધરિય એહ ચરિત્ર. ૭૩

—૫ હસવિજય મ લખીત (પૃષ્ઠ ૩ પ્ર. ૩૧)

—સં. ૧૧૬૨ શ. ૧, ૩ રવૈ. મહાપ્રજ્ઞ નમરે સિ મુનિ
સૌભાગ્યવિમલ પા ૨ ૫ ૧૨ આ ૬

૮૪ ધર્મદેવ (પૌ. શુભધીર સુરિ-સૌભાગ્યવત્ત સુરિ સિ.)

(૧૪૬) હરિશ્ચંદ્ર સન્માનો શસ સં. ૧૫૫૪ —૨. રત્ન. શા.

(૧૪૭) અન્નાપુત્રજસ સં ૧૫૧૧ ચોખાચામા-ચીણીજ ગામનાં
આદિ—

આમ મહા સિદ્ધિ પામીઈ સમરે જીજ્ઞે નામિ,
પ્રજ્ઞમુ જિનવર આગ્રે, મી અદ્રપ્રજ્ઞસ્વામિ. ૧
ગોવત અલ્લહર પવ નગી, સમ્પત્તી સારથ જાવ,
સહિ ગુર વદી વર્ણવું, અન્નાપુત્ર વર રાવ.

અતે—

પૂનિમ પશ્ચિ કરઈ જગદાર મીગુલધીર સુરિ જદિ કૃપાર,
મી સૌભાગ્યવત્ત સરીશ મુનિવર ધર્મદેવ તેહનુ સીસ. ૭૭
સવન પનર એકસકલ નામિ રહિયા અગ્રાસિ તે સીણીજિ મરમિ
મી અદ્રપ્રજ્ઞ સ્વામિ ચરિત, ગોવુ અગ્રાસી પુસ્તક તમ. ૭૮
અન્નાપુત્રની કથા રસાથ, તસુ પુરિ ભાપી જમ સુવિચાર,
નિકાં તરું મી સમ સુખલુ, વીનવર્ત તેહનુ સુણી વધાર. ૭૯
સુલલિત આણી અગ્રાજ બધે, એહ કથાનુ કર પ્રજાધે,
ધર્મદેવ પશ્ચિતિ હરિઈ પ્રજાધે માહિ આશિષ્ઠ અમ સર્વ સખધે. ૮૦
પ્રજાધે કમુ હરિઈ આગ્રે, કાઈ નરિ કામુ વધુન યેવ
તુલ્ય મુખ સખ્યા મિલી નિશ્ચિસઈ નઈ અપાસી વલી. ૮૧
પ્રજાધે અન્નાપુત્ર ભૂપતિ તસુ વરમ આણી જાનિયુ અવુલ
અણનાં કુલ નિર્મેષ ગુહિ, અણનાં કુઈ મગસ રિહિ, ૮૨
— સં. ૧૫૧૪ વર્ષે આગ્રે શુદ્ધિ ૧ ભોતેસિમિતમ (નિ. ૫)

રાસ વિજયધર્મમૂરિ નામે પ્રસિદ્ધ થયેલ ‘ઐતિહાસિક રાસ સંગ્રહ’
ભાગ ૨ ને) ના શિષ્ય શાલિસૂરિ તેના સુમતિસૂરિ, તેના શિષ્ય શાતિ-
મૂરિ અને તેના ઇશ્વરસૂરિ, આવી રીતે અનેક આચાર્ય થયા-તેમાં ફરી
એક શાલિસૂરિ થયા, તેમના શિષ્ય સુમતિસૂરિ અને તેમના પુત્ર શાતિ-
મૂરિ થયા, કે જેમના સમયમાં આલેખ થયો (જુઓ નં ૬૮) અને તેમના
આ ઇશ્વરસૂરિ થયા કે જેમનું દેવસુદર એ ખીજી નામ હતું એમણે
નં ૯૬૪ માં ઉપરોક્ત યશોભદ્રસૂરિએ મંત્રશક્તિથી લાવેલી આદિનાથ
પ્રતિમાનો પુત્ર ઉદ્ધાર કરી આ મંદિરમાં સ. ૧૫૯૭માં સ્થાપન કરી આ
ઇશ્વરસૂરિએ સ. ૧૫૮૧ માં દીવાળી દિને નાડલાઈમાં રચેલા સંસ્કૃતમાં
મુમિત્ર ચગ્રિમાં પોતાના કેટલાક ગ્રંથોના નામ આપ્યા છે-૧ જીવવિચાર
પ્રકરણ વિવરણ ૨ લલિતાગચરિત્ર (આ કૃતિ)-ખીજી નામ રાસકચૂડામણી
૩ શ્રીપાલ ચોપાઈ, ૪ સટીક પટ્ટભાષાસ્તોત્ર, ૫ નંદિણેશુ મુનિના છગીત-
વાળો રાસ, ૬ યશોભદ્ર પ્રબંધ કે જેનું ‘ખીજી’ નામ કાશ્યુ ચિતામણિ
છે, ૭ મેદપાટ સ્તવન સટીક

આ ઇશ્વરસૂરિનો સ. ૧૫૫૭નો ખીજો શિલાલેખ-જુઓ નાહર-
દૂત જૈનલેખ સંગ્રહ લેખાક નં. ૫૬૪ છે, તેમજ ધાતુ પ્રતિમાનો લેખ
સ. ૧૫૬૦ નો મળ્યો છે. જુઓ ધા પ્ર. લે સંગ્રહ ભાગ પેંચો
લેખાક નં ૪૫૩

૮૩ આણંદ (ત. હેમવિમલસૂરિ-સાધુવિજય-કમલસાધુશિ.)

(૬૪૬) ૨૪ જિન સ્તવન (સ. ૧૫૬૨)

૧ ૫ ૬ ૨

ઈંદ્ર બાણ રસ નયણ પ્રમાણ, એ સવત્સર સખ્યા જાણ
તપગચ્છ ગયણ વિભાસણ ભાણ, શ્રી હેમવિમલ સૂરિ યુગહપ્રધાન ૨૮
પૂજ્ય શિરોમણિ પડિતરાય, સાધુવિજય ગિરિઆ ગુરુરાય,
કમલસાધુ જયવત મુણિદ, તાસ શિષ્ય ભણિ આણંદ ૨૯
ધતિ ચોવીસ તીર્થકર સ્તવન

—કલિથી વપરચામિ ચિતામણિ રાસ સમાપ્ત. સ ૧૬૪૧ વર્ષે
આજ્યા વર્ષ ૧ પદને ગુરવાસરે લીલાવતી ગામે સિમિત (મ ન)

—ખ ૧ ૩

[પૂર્વિમાં ગણના ગુણધીરસરિના પાત્રપ્રતિભાવના સેખ સ
૧૫૧૬ ૧૫૧૮ ૧૫૧૯ ૧૫૩૮ ના ગણના છે—સેખાંક ૧ ૬ અને
૬૬ ૧૬૬ ૧૬ અને ૧ ૨૨ અને ૩૪૬ પા. પ્ર. સે સ ગામ
૧ સે અને ૧૫૩૧ નો સેખ ગામ જીવના સેખાંક ૭૫ થાં છે
તે પદથી જણાય છે કે તેઓ ગુણસમુદ્રસરિના પદપર હતા તેમના પદપર
સામગ્ર્યસ્ત્રસરિના પદપર ગુણમેરસરિ હતા કે જેનો સ ૧૫૮૮ નો
ઉક્ત ગામ પહેલાના સેખાંક ૧ ૭ મના સેખ મજા છે અને સ
૧૫૬૧ નો સેખ ગામ જીવના સેખાંક ૨૪૨ થાં મજા છે]

૮૫ ઠડુઆ (ઠડુવો) સ ૧૫૬૨ (૧)

(૧૪૯) લીલાવતી સસ.

૬૯.

આદિ—

પ્રથમ વજ્રાવન વીનવુ, સમા ૩૩ ગોઝિર	
સિદ્ધિ છુદ્ધિ આપુ નિરમલી, ગુણ જનકિ મળિર.	૧
ધીર દેવનિ પ્રભિ દુઆ પારવતીના પુત્ર	
તમ સમરિ રિદિ પોપીઠ અણુદેવનાં થર સંગ.	૨
મીઠ તે સમર સારદા, જે હિ માસકુપર,	
અથા કિયરિ અવતરી આર નેદ મુખમંદિ.	૩
આદિ તે આદિનાથ સમરિઈ અપવતીનાં આપર	
ગુણ મારિ લીલાવતી, સરિસુ સુમતિ વિવાસ.	૪

* * * *

—सं. १६७८ अ० व० रूपा लि. भोजलाग्रामे. १४-१५ वी अम०

(१४८) वज्र (वयर) स्वामीना रास स १५५३

આદિ—

નિમ્ન સહકારે ડોયલ ટહુકે—એ હાલ

ત્રિભુવન નાયક નયણાનદો, પહિલ પ્રણમ વીર જિણુંદો
તિથેસર ચોવીસમો એ, તસુ એકાદસ હુઆ ગણહર,
કેવલ નાણી તે સવિ ગણહર, તે આદિ ગોયમ નમુ એ. ૧

अते—

હવણા એ ત્રિણિ છે શાખા, ચોથી નિવૃત્તિ નિવૃત્તિ એ
ત્રિણ્ય એ કહી મૂલિ વયર શાખા જગ દીપતીએ
તુ હવિએ કોટિ ગણુ મુખ્ય વયર શાખા તિણિ ચદ્ર કુલિ એ
ગિરિઓ એ પૂનિમ પક્ષિ પૂનિમ ચદ્ર ગિરિ નિર્મલીએ ૧૦૭

હુઆ એ શ્રી ધર્મધોપ સુરિ અન્યય શ્રી ગણધર ગુરુએ,
તેહને પાટે જયવત શ્રી સૌભાગ્યરત્ન સુરિવરિ તેહનુએ,
લહી અ પસાય રંગે ધર્મદેવ મુનિવર ઈ એ,
રચ્યો એ રામ રસાલ પનર ત્રસઠિ સંવત્સરી એ ૧૦૮

હુ તો એ મૂરિખમાહિ ત્રી વયર સ્વામીનૂ ચરિ ધણુએ
એક મુખે એ તે ન કહાઈ કલું સક્ષેપે કિપિ પુણુ,
બણુવો એ ત્રણુ કાલ વયર સ્વામિતુ રાસ રસે
ગુણુવો એ મગલ કાનિ પર્વ વિવાહ દિવસિ નિસિ

નવનિધિ એ શ્રી વયરસ્વામિ રામે નવા ક્રિમ સૌખ્યભર,
પૂરે એ સ્મૃતિધુ એહ રાસ ચિતામણિ નામધર
અપૂરવ એ એ શ્રીરાસ, ગાયુમે જે નિત નારિ નર
લહિસિ એ તે સૌભાગ્ય મગધ રિદ્ધિ સતાન વર

(૧૫૧) લીક્ષાવતી મુમતિવિદ્યાસ ૧૫૧૩ -જા.

[મગધ-મદાહીન-મગધ એમ એ ગચ્છનાં નામ છે તે ગચ્છના મુનિસુદસરિ એ મનિસુદસરિ કે જેનો સ ૧૫૫૬ નો લેખનાલકરૂત જે લે. સ. જાન પેશામાં લેખાંક ૪૬૬ માં મળી આવે છે તે હોવા ભોધએ. નામ મગધમાં કઈ સસ્તમૂક થઈ દેવા.]

૮૬ ક અસાતકવિ

(૧૫૨) મહાકરી સવાહ સ ૧૫૧૫

અતે—

સવત ખનર પાસકઈ છત્રશુ દુરમ નિવાસ.

પૂરશુ આરિ ચોપા નિસહ જાંધી જુદિ પ્રસસ.

૨

—સંવત્ ૧૭ ૫ વર્ષે વૈશાખ શુદ્ધ ૧૫ તિ. કસમપુર મળે ત્રપિ મી રામજીજી તરન શિખ મુની વીરજીચિપિકૃત સ્વયં પદનાર્થ (હમપુર મ)

૮૭ હીરાણુક (મહાધાર ગચ્છના શ્રી લક્ષ્મીસાગર સુરિ
શિ. ગુણનિધાનના શિ.)

(૧૫૩) વિદ્યાવિદ્યાસ પવાડો. સ. ૧૫૧૫ થાકે ૧૪૩ અરજ શુદ્ધિ

૭ ને ગુરુવરે મહાપદ્મમાં (પૂના ભાંડારકર હસ્તિપ્રમુ.)

(ન ૨૩ ના કવિનું નામ પણ હિમ્મતક સુરિ છે અને તેના કાવ્યનું નામ પણ વિદ્યાવિદ્યાસ પવાડો છે માત્ર ફેર એ છે કે ન ૨૩ ના પીપ્પલગચ્છના છે અને તેનું કાવ્ય સ. ૧૪૮૫ માં સ્પેશું છે જા કાવ્ય એ જાતે જોતું નથી પણ જાને એકજ નામના પણ જુદા જુદા કવિઓનાં, એકજ નામનાં પણ જુદાં જુદાં કાવ્ય જણાવ છે)

[મહાધારી ગચ્છના લક્ષ્મીસાગરસુરિ (ગુણસાગરસુરિના પદધર) ના લેખે સ. ૧૫૫૮ અને ૧૫૭૦ ના મળે છે—નાલકરૂત જે લે. સ.

અત—

હીલાવતીનૂ ચરિત્ર સામલિ, દુપ દાલિઠ તેહના ટલિ,
જે નગનારી ગામિ રામ, ઇણીપરિ પરિ મનની આમ
કરજોડી કુકુઢ ઈમ ભણિ, દુપ દાલિઠ તે હેલા હરિ,
જે નરનારી ગામિ રામ, આમી પૂરો તેહની આમ
—મ. ૧૭૪૧ વર્ષે પોસ સુદિ ૩ રવૌ-૧૩-૧૧

(પાલનપુર ભ.) ૩

(જે કડવાએ પોતાનો મત મ ૧૫૬૨ સગભગ દાદયો અને
તેમા ખરા સાધુઓ વર્તમાનકાલે વિદ્યમાન નથી એવું જણાવ્યું તે કડવો
આ કદાચ હોય એમ ધારી તેનો મવન લીધો છે)

૮૬ પદ્મસાગર (મમ્માહડગચ્છ-મુનિસુદરસૂરિ શિ.)

(૧૫૦) ક્યવન્ના ચોપઈ ૧૫૬૪ ભાદ્રપદ વદી ૮ ગવિવાર

આદિ—

મગસ વચન આપે સદા, સરમતિ કવિયણુ માર્ધ
પણુમવિ કવન્ના ચગી, પમણિસુ સુગુર પસાર્ધ ૧
મમ્માહડ ગઢે ગુણુનિલો શ્રી મુનિસુદર સૂરિ,
પદ્મસાગર સરિ સીસ તસુ પમણુ આણુદ પૂરિ. ૨

†

*

*

*

અતે—

દાન ઉપર કંઈવન્ના ચોપઈ, સવત પનર ત્રિસઠે ચઈ,
ભાદ્ર વદિ અઠમિ તિથિ જાણુ, સહસક્રિયુ દિન આણુદ આણિ ૯૯
પદ્મસાગર સૂરિ ઈમ જાણુત, ગુણુ નિહિ કાજ સરતિ,
તે સવિ પામે વહિત મિદ્ધિ, ધર નીરોગ ધરે અવિવલ્લ રિદ્ધિ ૩૦

—દાન ઉપર કંઈવન્ના ચોપઈ. ૧૮-૧૯ લીં.

આદિ—

(વસ્તુ)

દેવી સંરક્ષતિ દેવી સંરક્ષતિ પાપ પશુમેવિ.

શંકુ શક્તિ જિ મનિધરી, કરિસ કવિ નવ નર્સી છંદિ

સિદ્ધિ પુદ્ધિ વર વિધન કર, ગુણ નિધાન મણપત્રિ પ્રસાદિ

હું કિયાએ ધણુ કણુ કણુ મી ભરેલા મધવદેવમાં જનુ
 જમ કલ્પેથી નગર છે ત્યાં પરમ્પર કુશમાં મર્દનસેન રાખતો પુષ વિક-
 નસેન સગલ સપો. સાહસથી તેણે તીર આમિયા બેનાલને પત કરી લીધે
 હતો. રાખતો એક હજાર સસીઓ હતી. એકવાર સુનિએ સગલ એવો
 હાથી ગયો કે સવાર થયું તોપણ જાગ્યો નહિ. સવારે સમાજન આખા
 ત્યારે મગીએ સગલને જાગાવ્યો જાગ્યાની સાથે સગલ જાગુ ફાંસવેલમાં
 આવી ગયો તે મગીના ધાન કરવા તત્પર થયા. મગીએ કહ્યું કે ભત્રે,
 આપ રાગ છે, આપને કોઈ અટકારી રહે તેમ નથી પણ વગર મુન્હે
 શામારે મારો છે? તમને કોઈ કરવાનું કાલુ દોષ તે કહેલ. સગલે
 મગીને પેતાનો વિશ્વાસુ જાણીને તેને કહ્યું કે ચપાનમીના ચપસેન
 રાગની કુવરી લીલાવતી સાથે હું સમમાં પરણ્યો. એના જેવી રસ
 પચાન કી કોઈ નહી તે જાણીને મને વિરોધ પડ્યો. હું પુદ્ધિ
 શક્તિ છે તે હવે મને તેમ કરીને મને એ કી મેળવી આપ રાગને
 હા માસની મુદત આપી. મગીએ સમજતા મારું જન મુસાર, સન્ધસી
 નપસી, અક્ષત્તી, વિત બાટ, માવસી કીએ, પાગલુઓ, સપુઓ
 જેને દેશવર દુસારા લોક આપે તેમનો આદર કરીને તેમને દેશવરની
 હાકલ પુછે એ પ્રમાણે એક મહિનો વીતી ગયો ત્યારે એક અવધૂન
 આવ્યો તેનો વેલ આ પ્રમાણે હતો—

મસ્તકિ જલ મુકા સુરિયાસ નિશક મધીવ સેતર્ધ બાથ,

૬૬ તપ કપમાં વસ્ત્ર બી તર્ધ કરિ કુસરિનું સગલ.

૪૩

ચેમલ હરિ પુષ્પસી માલ દેવ દેહરા આક્રમાલ

હીમમાળ મુખિ એકાદ ધણુક હસિલે રૂપ અવધૂતલ તણુ.

૪૪

તથા પ્રતિભાલેખો મ. ૧૫૪૯ અને ૧૫૭૫ ના મળે છે-ધા પ્ર. લે. સ ભાગ ૧ લો. લેખાક ૨૭૯, ૧૭૩.]

૮૮ હંસસોમ (તં હેમવિમલસૂરિ-કમલધર્મ શિ.)

(૧૫૪) પૂર્વદેશ ચૈત્ય પરિપાટિ રાસ સ. ૧૫૬૫

અતે—

સવત પનર પાંસઠઈ માં જાત્ર કરી ઉદાર. સુ
સધ સહુ ધરિ આવીઆ એ માં દિન દિન ઉચ્ચ સાર સુ ૫૦
ચિતામણિ કરિ પામીક એ માં હતડે સુરતર ફલિહ બાગ, સુ
મુગતિ હુઈ તસ હુકડીએ માં સયલ મુખ સસાર સુ ૫૩
કમલધર્મ પડિત વર એ માં જાત્ર કીધી સધસાય, સુ
સફલ જનમ હવઈ મુજ હુઓએ માં મુગતિ હુઈ હવ હાય ૫૨
તપગચ નાયક શિવ સુખદાયક શ્રી હેમવિમલ સૂરિદ ગુર,
તસ આણુ ધુરધર વિખુધ પુરદર કમલધર્મ પડિતવર,
તસ મીસ નામઇ હસસોમઈ તીરથમાન રચિ સુવિમલ,
જે ભવિઅ ભણેસિ ભાવિ મુણેસિ તે નર પામઇ જાત્રકલો ૫૩

—૫૩ ગાથા

૮૯ ઉદયભાનુ (પૌં રાજતિલક સૂરિ-વિનયતિલક
સૂરિ શિષ્ય]

(૧૫૫) નિકમસેન રાસ (ચુપઈ) સ ૧૫૬૫ જેઠ શુદ્ધ.

* આ સબધે પોતાના સગ્રહમા રા મણિભાઈ બકારમાઈ વ્યાસ લખે છે કે “ આ ૫૬૬ ટૂકનો પ્રબધ છે તે દરેક રીતે શામળભટ્ટની વાનો સાથે હરીફાઈ કરે તેવો છે, અર્થાત્ આ પ્રબધની રચના કોઈપણ રીતે શામળભટ્ટની વાનોથી ઉતરતા પ્રકારની નથી. ” તેનો સાર તેમણે અધૂરો મૂક્યો છે તે ઘણો દુક હોવાથી અત્ર ઉતારી લેવામા આવે છે—

અતે—

પનર પાસણિ સવચ્છરિઈ જ્યેષ્ઠ માસિ શુદ્ધિ જસ દિનારઈ,
 રમિત સસ એ સામ પ્રાસ કદિ કવિયણ નિજ અનુ ઘસ. ૧૧
 પૂનિમ ગચ્છિ ગુણદ નિદાણ, રાજતિલક સરિ જગદ પ્રધાન,
 તાસ પદિ આ પૂનિમ જદ થી વિનયતિલક સરિદ. ૧૨
 તસદિ અનુ જનુભા જી, કાલક કથા કીધર કદિ,
 * * * વાચક હિલ્લસાન હમ જણુઈ ૧૩

—સાગર ન પાટણુ સન. ૩.

[પૂર્વિમામચ્છના રાજતિલકસરિના પ્રતિભાવેએ સ ૧૫૧૧
 ૧૫૧૬ સં. ૧૫૨૪ સ. ૧૫૨૬ ના મળ્યા છે જુઓ ધા. પ્ર. લે.
 સં. જામ પહેલો ભેખાંક ૧૨૨૨ ૩ ૧ અને ૬૨૪ ૧૨૪૬ અને ૩૩,
 તથા સં. ૧૫ ૬ તથા સં. ૧૫૨૩ ના મળ્યા છે—જામ બીજો ભેખાંક
 ૬૬૧ અને ૭૬૭ તેમના એક પરથી જણાય છે કે તેઓ પ્રતિભાવ-
 સરિના સિખ હતા.

૯૦ લોકમણુ (લખમણુ) પહેલો.

(૧૫૬) શાસિભક્ત વીવાહણુ ૧૫૬૮ પહેલો.

અતે—કરનેડી લખમણુ જણુઈ એક કવિયુગ કુરૂ,

કુરૂ નિ રૂં જન રચીનામણુએ—

૪૪

જન આ રૂં જણુગણુ, અણુ નવિ લલુ પાર રૂ,

જર નિઈ જાર કરઈ સેવક તણુએ—

૧૫૬૮ નવે લિખિત (પ્ર કા)

૯૧ ધર્મસમુદ્ર ગણિ [ખં જિનસાગર સુસ્ત્રી પદે

યજ્ઞપરાજે જિનહવસુરિ—જિનમદ્રસુરિ—નિવેકસિદ સિખ.]

(૧૫૭) સુમિત્ર કુમાર શાસ. સ ૧૫૬૭ નવોદ નમરમા.

જ્ઞાતી ઋષિ આગમ હુઆ જે આગમ પરવેસ,
તસ પમાઈ કવીઆણુ કહઈ, વિક્રમસેન વર્ણવેસુ—

૧

મત્રીએ યોગીને પ્રસન્ન કરી પૂછ્યુ કે આપ ક્યા રહો છો ? યોગીએ કહ્યું, અમારે કોઈ એક ગામ કામ હોતું નથી, મે અડસકે તીર્થ કર્યા છે. કવિ તીર્થ ગણાવે છે

ગગા ગયા ગોદાવરી હેમપથ હીગલાજ
સાગર સગમ નરખદા, નાહી સાર્યાકાજ, ૪૮

વૈતુરણી સાબરમતી, અચલેશ્વર જગનાથ
કાસી યમના દારિકા, બેટા શ્રી સોમનાથ. ૪૯

વટ પ્રિયાગ જમ સરસતી, તાપી મહી ભૃગુ ખેત્ર
સારણી રામેશ્વરિ જમ, પુહુતા જિહ્વા કુરખેત્ર ૫૦

નગરકોટ જ્વાલામુખી, કાસમીર નમ દેશ,
તીર્થ જોયા મઈ ઘણા, મત્રી મમ મણુઈ વેસિ ૫૧

શબ્દ શક્તિના ફત જેવા સોમદેવ નામના એ યોગીએ કહ્યું કે એ કરેલા તીર્થ ગણાવતા પાર આવે એવો નથી, પણ એ એક અચરજ જોયું છે તે હું તને કહું છું. નવખારી ચપા નગરીનાં ચપકસેન રાજા અને ચપકસેના રાણીને લીલાવતી નામની કન્યા છે. કન્યા અદ્ભુત રૂપવાળી છે મત્રીએ પૂછ્યું કે તે પરણી છે કે કુવારી છે ? યોગીએ કહ્યું કે એ એક વિપરીત વાત છે એ પાપિણી પુરુષ-દંપિણી છે પૂર્વભવનું એક જ્ઞાન થયું છે તે તેથી પુરુષનો દેખ કરે છે. મત્રીએ કહ્યું કે ઠીક, ચાલો આપણે રાજા પાસે જઈએ બિન્નેણી નગરીની મનોહર રચના જોતો જોતો યોગી રાજા પાસે ગયો રાજાએ બહુ ભક્તિભાવ બતાવીને યોગીનું સ્વાગત કર્યું પછી યોગીએ લીલાવતીની બધી વાત કહી રાજાએ તેને કાઠિ સુવર્ણદાન આપીને વિદાય કર્યો, પછી સાગરદત્ત મત્રીને રાજ્ય સોંપીને પોતે . . .” (આટલે સુધી સ. ૧૬૬૨ ની લખેલી પ્રતપરથી લખેલ સાર અધૂરો મૂકાયો છે)

ચરસીધ એ રમિત મણુકર અગ્નિ ખરતર મડણુક
 ઉવગ્ન રામ વિવેકસિદ્ધ સુધામ સેવક તણુ તણુ.
 ઇમ મણુક ધરમસમુદ્ર વાચક એક બોલ હીઈ ધરી
 ખપ કરે અહનિસિ જાવિ જારીઅણુ સીમ જુણુ ઇમ સંભાવી. ૧૪૬
 પ્ર મ અમ.

(૧૫૮) આવતિસુખમાલ સ

આદિ—

જિણુવર પુરિ ત્રેવીસમેરે નણુમી પાસકુમાર
 માહમું હું રસિયામણુરે મુજિવર મણિમણિ સાર ૧

અતે—

ગુરુક

એક અણુક રામ ન પમે જામી કરિય બેઠો નપ મણુક
 નણુ દોલ જામું સીસ નાણુ રૂપ સદ્દ જિમ દયાઈ
 હમણુમહિર સતવન કરતાં વિકર પીઠી અપ્પએ
 કવિ હદઈ ધરમસમુદ્રવાચક પાસ પમણુ જાપ એ. ૩૬

૪-૧ આ ૬

(૧૬૦) સુત્રિસોળમ શસ-જયસેન ચોપાઈ પચ્ચલસામાં

આદિ—

પણુમિસુ મોગમ મણુકરરામ સમરી સસ્સતિ આમિણિ પામ,
 રવણી બોળન દોલ વિચાર, બેઠિસુ તે સંભાણુ વહાર ૧
 એક જિ મનિ અવધાર જુગતિ, માણુસ દોર હિરી હઈ સિમતિ,
 રામિ વિવસિ જુ ખરતર રહઈ વિરતિ નિરનિ દેહી પરિ (નવિ) લદઈ ૨

અતે—

પરતર પરતર જાણિ હિ રાજીવ એ મોહિનિ મણિનસામર સદિ હિ
 મી જિનમુર સરિયએ નામિએ નામિએ નવનિષિ પૂર હિ ૬૨ પર-

દાસ ત્રિપદીનુ

અતે—

સુવિહિત અરતરગણ વિરાજઈ, રચણાયર જિમ ગુહિર ગાજઈ,	
શ્રી જિનસાગર સૂરિ	૩૦
તાસુ પદિ ગુણ રૂપિહિ સુંદર, ગિરઆ ગણુધર શ્રી જિનસુદર	
પુદ્ધિ કરઈ સુર સૂરિ	૩૧
તાસુ પદાલકાર મનોહર, શ્રી જિનહર્ષ સૂરિ સૂરીસર,	
શ્રી જિન ગાયમ સામિ	૩૨
તાસુ પદિ ગુર સપઈ સોહઈ, શ્રી જિનચંદ સૂરિ જગ મોહઈ,	
દોહગ નાસઈ નામિ	૩૩
વાચક વિવેકસઘ લધુ સીસ, પ્રભણુઈ શ્રી ધર્મસમુદ્ર ગણીસ,	
આણી પુદ્ધિ વિ છદ	૩૪
સંવત પત્રરહસિ સતસઠઈ, જાલકિર નયર પાસ સતુઈ,	
કીર્તિ કવિત આણુઈ	૩૫
ચરણુઈ ધરઈ જા સેપ ફણિદ, જા ગયણુગણિ તપઈ દિણુદ,	
શિવ સિરિ રોહણિ કંત.	૩૬
ગુર પસાઈ એ આગમ વાણી, ચરિત રચ્યુ પરમારથ જાણી,	
તા લગઈ ચિર જયવત	૩૩૭

—ઈતિ દાન ત્રિપદે સુમિત્ર કુમાર રાસ સપૃથુ સમાપ્ત સવત
૧૬૫૩ વર્ષે પોપ સુદિ ૬ પુષ્યે લિખિત ૩ ક

(૩૦ કા ન ૫૧-૧૮૭૭-૭૮) રત્ન. ૩

—જાનુનગરે ઋષિ લલિતસાગર લિખિત મ ૧૬૬૭ વર્ષે આસો
સુદિ ૩ મોમે (ઈસર બાઘઓનો ભ)

(૧૫૮) કુલધ્વજ કુમાર રાસ સ. ૧૫૮૮

અતે—

સંવત પનર ચકિરાસીધએ, કીધક કીધક પ્રમથ સુનામદિ,

સ્વદારા સતોપ તન ગિપરિધએ, પાલક ૨ મન કરિ ઠામકિ

—સવત પનર ચકિરાસીધએ

૯૨ દેવકલશ (ઉપકેશ બચ્ચીય ઉપાધ્યાય દેવકુમાર
શિખ હં કર્મસાગર શિખ ઉ દેવકલશોલ શિખ.)

(૧૧૧) અપિહતા અભિપાર્થ સ ૧૫૧૮ ગાથા કડી ૩ ૧ ૫૪૧૩
હા બ પાઠ્યુ. લી

૯૩ અનતલસ સ ૧૫૭૦ પહેલાં.

(૧૬૨) બાર મત સમ્રાથ.

શ્રી હેમવિમલસુરિ તથા પસપ લરી કરી કીધું સગાવ.
શ્રી અનત હસે સીસ હમ કદમ ૭ બચ્ચે સિદ્ધાંત સર્વ
સિદ્ધિ લક્ષ્મ—પ્ર. મ.

(૧૬૩) હસા પ્રાકાર ચૈત્ય પરિપાટી (સ્ત) હરિર સખખી.

તવ મન્નિ કિયુવર લાગિસાવર મુખનિસાધુ સરીસરો,
શ્રી હેમવિમલ મુલિદ નિનમસ્યિત કુણમણિ સત્તરો
અંબવિજો શ્રી ગ્રા અનતલસ સીસતેસિ નિયુવરો
શ્રી સખ અગ્નિવિ મુખ જનુવિદ માલિ તિદિ સુદકરો. ૪૧

૯૪ સહજસુન્દર (ઉપકેશ બં સ્તલસમુદ્ધ ઉં શિં)

(૧૬૪) હસાલીપુત્ર સમ્રાથ સ ૧૫૭ જોડ વા ૬

અતે—

સવન પનર કહિલિ ૭૭ જોડ વદિ નવમી ચિનિય
મુખ જમસર્પ ને બાવ બપુસપા હાજ સારસપ બોમનિય ૩
મામી (૨) વર રતિ રાગબોબે બાહરિય ૨ બેલર્પ મીસ કિ
પામલ સ્તલસમુદ્ધુએ સુદિન ૨ મુર કદમ હમ કિ ૩૧

શ્રીપર રાજીવ પરતર ગછિ શ્રી જિનહર્ષ સ્થરિ યતીસરો
 જયવત શ્રી જિનચદ સ્થરિ વર લખધિ ગોયમ ગણુહરો
 સુવિવેકસિહ સુખાણુ વાયક સુગુર પાઉ પસાઉલિ
 પ્રતિબોધ ધરમસમુદ્ર વાયક ધણુઈ ઈમ રગઈ ભણુઈ ૬૩
 પુર પુર પચાલસા મડણુએ પચમ પચમ જિણુવર રાઉ કિ
 ગ્વામિ સુમતિ સોહામણો એ સેવઈ એ સેવઈ એ સુરનર પાઉ કિ ૬૪
 પચાલસા નયર મડણુ મેવગજ સુનદણો
 તેહનણિ સાનિવઈ સધ આગ્રહિ સદા મનિ આણુદણો
 એ અરથ અનુપમ સુણુઈ જે નર ભણુઈ ભવીયણુ નઈ કહઈ
 બહુ રિદ્ધિ વૃદ્ધિ વિનોદ ઉગ્ગવ સિદ્ધિ સપદ તેલહઈ

—ઉદયપુર ભ

—રાત્રિભોજન વિષયે જયસેન ચોપઈ સમાપ્ત ઋ-રવિચંદ્ર
 લિખિત સાં સત્યલક્ષ્મી પઠનાર્યે ૮-૧૫ મા

—સ ૧૬૩૩ વર્ષે માહ શુદ્ધિ ૩ ભોમવારે શ્રી હર્ષપ્રિયોપાધ્યાય
 શિષ્યેણુ વાં ચારિત્રોદય ગણિના, પ. વીરકલસ ગણિ-પં હર્ષસાર
 ગણિના વાચનાય કૃતે ૬-૧૮ (વિ ધં), ૧૩-૧૩ લી

—સ ૧૬૮૪ પ્રથમ આં બહુલ ૨ શુક્ર-શુણુદુર્ગે ૫-૨૨ બાલં

—અથાઅથ ૨૫ શ્લોક સખ્યા (વિ ધ ચોપડો ૧૨૯-૧૪૨.

—સ ૧૮૦૮ વર્ષ આસૂ મામે શુક્લ પક્ષે ૩ દિને લિખિત
 પ્રમિદ્ધસાગરેણુ ૯-૧૭ શું વિં

[જિનહર્ષસ્થરિના પ્રતિભાવેણો સ ૧૫૩૬, ૧૫૪૩, ૧૫૪૯ અતે
 ૧૫૫૫ ના મળ્યા છે જુઓ લેખાક ૧૩૭૮, ૬૮૬, ૧૧૫૯ અતે
 ૯૨૮ ધા પ્ર લે સ ભાગ ૧ લો આ પૈકી સ ૧૫૪૯ ના લેખમા
 જણાવેલ છે કે તેઓ જિનવર્દનસ્થરિ પટે જિનચંદ્રસ્થરિ પટે જિનસાગ-
 મ્થરિ પટે જિનસુદરસ્થરિના પદ્ધર હતા તે સિવાય ભાગ બીજામાં
 સ ૧૫૧૯-૨૦-૨૨-૨૪-૨૫, ૧૫૩૪-૪૪-૫૨ ની સાલના લેખ
 મળી આવ્યા છે]

સાંમશિષ્ય દરશિદ સદુ આપડ વધી અધિકાર
 મુઝ મન તે રમિજ યજડ ગિરુ સરસ અધાર ૧
 મિત મોક્ષ રમણી સમર્થ દિવર્ધ પરિઉ બહુ ધ્યાન
 મુખાંતરિ આવી રહી તે સરસતિ પરધાન ૨
 ઊપિ લાગુ પાડમે દુક તે જાળખાર,
 વરજણી મામળે સદા તે કર્યો ઉપધાર ૩
 સાસ સાર રથ કરી દિધ મુઝ અવિરલ વાણિ
 િમ વનખાથી કૃષ્ણી મનો રમ્ય વિનાયિક ૪
 દુરિ મર્થ જાણિ સવે નાડક અશિષ વિધન
 વાણી રસ દિવ કેશનું સુણ્યો સદુ સજ્જન ૫

✖ ✖ ✖ ✖
 કર્મ મહેસુલ વનર ગાથ, જાણિ જારિસ તેજ પાછડ
 રોષ કેસિ સતેરણ નીચક, દોષા રત સરેતર નીચક
 પ્રેમ તણુડ જા (ઈ) નામ તા વધી કર્મ વિસ્તાર,
 સદ્વિજ્ઞાનર મુનિજર ભણર્મ એ ત્રીજા અધિકાર ૩ ૩
 —મતિથી ગુણસ્ત્રાકર જલસિ વીરોધધિકાર સમાપ્ત
 જામળા જામળાદિ પ્રસિદ્ધિ વાણી સરસ વધી મુઝ દીપી
 કેસવસિદ્ધ મલ્લિક અધિકારક સુણ્યો નર કર્યો જામળાક
 ધણુ સિવસર્થ પ્રીતિક ધરિ આજક.

અ ત—

ગણશરિયા સામર તપર્થ દિવાપર તેજ કર્મ ન ચક
 સદ્વિ ગુરુપત્ર વણ તાં લાગિ નહીં શુણ્ણસ્ત્રાકર જલ
 ઉવએસ મજમ ધણુ દુરિતવિકલણુ ગિરજા મજમસમુદ
 ઉવએસપુરર મલ્લિકામુદર મજમકર સમાપ્ત ૮૪
 સક્ત પત્તર વિહુતાર વરસે, એમ ઈ જલ રમિઓ મન કરસે,
 મિરઓ મજમકર નવ નવ જલ સદ્વિજ્ઞાનર મોક્ષ અધિકાર ૮૫

(૧૬૫) ગુણરતનાકર છંદ. સ. ૧૫૭૨

[જૂઠા જૂઠા છંદમાં આમાં ગ્રંથિભદ્ર ચરિત્ર વર્ણવ્યું છે કવિનો
નાપા કંપરનો ટાપુ બહુ સારો છે. મ. બ]

આદિ—

શશિકર નિકર સમુદ્રવલ ભરાત્ર મારત્ર સરસ્વતી દેરી,
વિચરતિ કવિજન હૃદયે મદ્યે સસાર ભયહરિણી ૧
હસ્ત કમડળ પુસ્તક વીણા, મુહુઝાણુ નાણુ ગુણુ છીણા,
અપ્યમ્ લીલ વિલામ સા દેવી સરસમ્ જયક. ૨
મુદ્રોપદ્રવ હરણુ દદાતિ ધન ધાન્ય કાચનાભરણુ,
મકલ સમીહિતકરણુ, દેવીસરણુ નવનવાભરણુ ૩
મ્હાણી મ્હાણી, તુ જગદયા ત્રિલોચના,
ત્રિપુરા આદિ ભવાની માતા, તુ ત્રાતા તારણી તરણી ૪
દિહ લીલા ગુણુ લક્ષ્મી, કરુ દેવિ દયાભર અમ્હી,
શોક હરક હરિ શિદ્ધિ, કિત્તિ કંઠ માય પરિશિદ્ધિ. ૫

* * * *

પય પણુમું સરસતી, માતા મુણિ વાત એક વિન્નતી,
મગ્ગઈ અવિરલ વાણી, દેયો વદારન ગુણુ જાણી ૧૭
આણી નવનવ બંધ નવનવ છદેણુ નવનવા ભોગા,
ગુણુ રતનાકર છંદ, વન્નિસુ શુભિભદ્રમ્સ ૧૮

* * * *

પાહક રતનસમુદ્ર ચરણે નામુ મીસહ,
ગુર ગુણુનિધિ ભંડાર અમીય રસ વયણિ વરીસહ,
તુડી સારમ્માય પાય પણિ પ્રણુમી ભગતિ હિ,
કીડા કામ વિનોદ તેહ મર્ધ બોલ વિગિતિ હિ
અધિકાર એહ બીજક હુક ભાવ ભેદ નવ નવ કહી,
વચરાગ રંગ આધુ હિવે કર્દુ બોલ અવસર લહી— ૧૯૦
—મ્હતિ શ્રી ગુણરતનાકર છંદસિ દ્વિતીયો ધિકાર સમાપ્ત—

વર્ષે આસ્તીન માસે શુક્રપદ્યે અનુરથી નિર્ધિત ભોમવારે મીનાશ-
ચાલીય મરિ સોમસીદ પુ મ અરચુલુ જયવતીન પદ્મપા શુભ
પૂજાનું મુનિ સદિજનુદરેષુ ચિવિત પ્ર. મ.)

(૧૬૭) રત્નસાર કુમાર અર્ધિપાર્થ સ ૧૫૮૨

આદિ—

સરસતિ હસમર્મનિ પદ્ય પ્રજ્ઞાની અવિરલ વાણી પ્રદસરે,

શૈવજનમ્મુ મી સિદ્ધસર ૭ (૧) સુદસિ પાસરે,

નેમિકુમર મિતિનારિ અશક્ત, રાજિમતી ભરતારે

ધનનવર શબલુ જરમેશ્વર કૃષ્ણવિષ પાસ કુમારે.

શિવએસ મહિ મિશ્વર મહાનાથ સ્મલુપ્પદ મહીસરે

સપ્રતિ મી સિદ્ધસરિ નમી તથ પૂરક મનક જાગીસરે,

ગુર ગુણ રત્નસમુદ્ર અરિહ જિન વિદ્યા લક્ષ્મીસરે

ગુર આની મીશ્વરજ સુરતાર ગુર ચિતામણિ અમરે

ગુર દીપે ગુર દેવવણી પરિ, ગુર રાગ ગુર ખાનરે,

ગુરવિષુ પદ્ય કુપચન લક્ષ્મી ગુર જગમર્મ પ્રધાનરે

સવન સીલ મહાર દેવજ લીલ વિદ્યાસરે.

મી રત્નામ્મ પુત્ર તલુ દિવ સાંભલપે સાર સસરે.

તપ મહાતાપ કિનકર પીઠિન જોહતલુ અર્ધ મીતરે

મી દર્શિજાનલુ મુખ વાણી, અદરિશુ જિન સીનરે.

જલુ—

સાકસ સાકસ સાકસ સાકસ પાવ જલુમેવિ

મુરીસાધ નિષ્કવર નમી, સુગ્ર પાવ જલુમેવિ સુદકર.

અરજ લક્ષી સિદ્ધાંતુ પાપતાપ પરિહરણ સુર,

શિવએસ મહિ સિદ્ધસરિ સુર, પદ્ય પ્રજ્ઞાની જલુ અપિ

રત્નસાર કુમારનું સાંભલપે સુચરિત.

એ ઋષિરાજ સુગુણ જે ગાસઈ, અજર અમર માનવ તે થાસઈ,
ધરિ મગણ મહોત્સવ સતતિ, ઋદ્ધિ વૃદ્ધિ લલિસઈ તે સપનિ ૮૬

કલસ

પાટલપુર સિંગડાન, સગલ મત્રીશ્વર બણીઈ,
નંદરાય નરમુગટ સુભટ જસ કીરતિ સુણિઈ,
થૂલિભદ્ર ચિર મન કોશિ યુવતી જેણિ તારી,
ચંદ્રકલા નિકલક સદા સાસન જયકારી,
વધ્વી વિયોગ ભાવ વિહરણુ, કરણુ રિદ્ધિ મિદ્ધિ સયા,
લીલા વિલાસ રસ રગ દીઓ કરો સહજસુદર મયા ૮૭

—ધતિશ્રી ગુણુરતનાકર છદ મહા વિનોદ મનોહરે ચતુર્થોડધિકાર
સપૂર્ણ મિતિ સવત્ ૧૬૪૫ વર્ષે માર્ગશીર્ષ માસે શુક્લપક્ષે ૧૩ બુધે
અઘે હવમોઆમ મધ્યે ભદ્રારક શ્રી ૪ શ્રી શિવતિલક સ્ત્રિ તરશિષ્ય
મુનિ ગુણીયલેન લિખિત પ્ર કા

—૫૬-૧૭ મા, ૨૮ પ્રે ૨, ૨૧-૨૨ ભાવ, અમ૦

(૧૬૬) ઋષિદત્તા રાસ સ ૧૫૭૨

આદિ—

(પ્રથમ મગલાચરણુ છે પછી

× × × ×
ધ્રિ સરિષ્ઠ પાલઈ રાજ, નિસુણો સીલ તણા ગુણુ આજ,
સહજસુદર મુનિ ધર્મ બણુઈ ૭

અ તે—

સવત પનર બહુતિરે ઉ, જા૦ રામ કીઉ સુવિચાર ઉ
સૂરિજની કરણાવલી ઉ, જા૦ જિમ સધલિઈ પસતિ ઉ
ધર્મ એ રાસ સોહામણુ ઉ, જા૦ ચઉપટલી વિચરતિ ઉ

* * * *

(આ કવિએ સરકૃત ગ્રંથ નામે વ્યાકરણુ પ્રથમ પાદ સ ૧૫૮૧
મા પોતે લખ્યો છે તેમા આ પ્રમાણુ છેવટે જણાવ્યુ છે કે સવત ૧૫૮૧

(૧૬૮) આત્મચરણ શાસન ૧૫૮૨ (વા ૧૫૮૮) (ખર્ચ ૧૫૮૨ સામેરે)
આતે—

સવન પનરણ આ (આકાશ) સીધ, મર્ચ રમિલ ૧૪ રાસ
આતમરણ કથા બજુમ તેહનર્ચ પરિ રે રગ શામી નિવાસકિ જા સ.
આપિ આપિ ટલી સને મિલક મુગતિ સંપોમ
સદિનસુદર વીનવઢ પ્રીલ (૫) ધાણીરે તિલ્ય બોલવર્ધ બોમ.
ફિ ૮ સ.

—પ્ર મ લા જ પાલણ પાનાં ૩ લીં છાર બાપુજોનો જ

(૧૬૯) પરદેશી રાજાનો શાસ.

આદિ—

મિભોવન નમણેનહર, ચોવીસમેં તિલુદ.	
રાવ સિદારમ કુલતિમે પ્રથમ પરમાલુદ.	૧
બમ્બનિ મુમતિ છતાર ધણુ મિશમ લખિનિવસ	
અધિક પ્રતાપિ કથા મો, નામે લીલ વિલાસ.	૨
અવિરલ બાણી કમલણુ બને વલી શુભ ખાન	
સવસ સમારજન કથા દિલે સરસનિ વરસન.	૩
સવ પરદેસી તેહનો સામેં નિમ સંબધ	
સદિ તુદર વાચક બલે સુલિપે સવર્ધ નમધ	૪

*

*

*

*

આતે—

હિરજોમ મરજ ગુર માર્હિ મો સિલિ સરિ મુ નણ	
પાક પી ખનસારી મલિમા મેર સમણ,	૨૧૫
તસ પરિ મુ મરણવલી રનનસમુદ ઉવચાવ,	
મનવ જિન આખા તણ ૭ સેન્ન ગુરપા.	૨૧૬
લીલા પતિ લલિમી વરણ કર્ધ કુદરજિ મેલિ	
મરપાવ મુનુ માવનાં, હલધ મનેરવ વેનિ.	૨૧૭

અતે—

પ્રથમ દાલ.

સયલ સુણી વૃત્તાત રસાલહ ઇહાપોહ કરતિરે
 પ્રવિલુ ભવ દેષી સઘલુ, શ્રી ગુરુપાર્શ્વ નમંતિરે,
 બેટાનઈ સવિ રાજ સમોપી લીધુ સયમ ભારે,
 રાણી તેહ થઈ વધરાગિણિ, કર્મ વપઈ સુખકારે,
 વરસ બહુતરિ સયમ પાલી પામીઈ કેવલનાથુરે
 અણુસણુ સિહ આબૂગિરિ સ () મોક્ષપાથુ નિરવાથુરે
 અગ અમ્યાર ભણુતા ઉપાઈ ગુણપાણિરે
 રતનમજરિ પુહતી પ્રિય પાસઈ, ખીન્ન અમર વિમાણિરે
 ચારિત્ર દેસ થકી તે પોપટ, વિરતિ કરઈ ગુરુ પાસિરે,
 દેવતણી લીલા જિણિ લીધી, સોઈ રમઈ મુખ વાસિરે
 રચણુકુમાર સદા શુભ લક્ષણુ દેવ કરઈ ગુણુઆમરે,
 જયકારી જયમગલ કારણુ સહજ સલૂણુ નામરે.

૯૭

૯૮

જે ભણુસ્યઈ ગુણસ્યઈ નરનારી તે ધરિ મગલ આરિઝે,
 લહઅઈ લીલવિલાસ ધણી પરિ પુત્ર કલત્ર પરિવારે,
 સવત પત્તર ખ્યાસી સવછરિ એ રમીઈ મઈ રાસરે
 વાચક સહજસુન્દર ઈમ બોલઈ, આણી બુદ્ધિ પ્રકાસરે

૯૯

—છતિ શ્રી રતનાર કુમાર રાસ સપૂર્ણ લિખિત સવત ૧૮૭૩
 વર્ષે ક્રાંતિક વદિ ૯ શુક્રે પા ૬ પ ૧૮ આ ૩

—સ ૧૬૭૬ વર્ષે પોસ સુદિ ૧ વાર રવૌ શ્રી પશુધરી આમે
 વા શ્રી વિજયમૂર્તિમણિના લખિત (મ ય)—કુલ ૩૧૦ પદ્ય ૧૨
 પાના હા બ. પાટણુ ડાખડો ૮૩, સાગરભડાર પાટણુ ન ૨.

—સં. ૧૭૭૮ વર્ષે જેષ્ઠ સુદિ ૬ દિને વાર શુક્રે સકલ પડિત
 શિરોમણિ પડિત શ્રી ૫ શ્રી જીવણુચંદ્ર ગણિ બ્રાન પડિતશ્રી ૫ શ્રી દાન-
 ચંદ્ર ગણિ શિષ્ય ૫ દોહતચંદ્ર ગણિ લિખિત શ્રી પત્તન નગરે આત્મીય
 અર્થે લિખીત (પ્ર. કા. પાના ૧૩), ગાથા ૪૦૦ પા ૯ જેસલ

અત—

એ શુકરાન્ન તણું અસ્તિ, ધમ ક્યું મુખવિ,
મેઘાં અરિત મહી સહી, પાખો ગુર લપટેય. ૧૧૬

ને બહુસે કુકુરસે એકમનિ લલસે ત મુખવાસ,
વાયક સહિજસુદર કહે, કિન કિન લીધવિવાસ. ૧૧૭

—સ ૧૭૧૩ વર્ષે પોસ વી. ૫ સ્ત્રી ૫ જમવિજય મહિ

લિખિત ૭-૧૪ (વિ. ૫.)

(૧૭૧) જ્યુ અવરજરાસ.

આદિ—

સુરસતિ સાંમણિ ખમ નમી, ઘસિસુ ભવ દુહધ,
જન્મ સ્વામી કેરુ, આર્ષુ વર વીવાહ ૧

ધર્મવત પુરિ તો લલ નવિ સચઈ સચારિ,
મુક્તિ વધુસિઈ માન મિલમ જવર અમલ નવિ નારિ ૨

આદ્ય નારી વીનજલ જામલા કિમઈ ન છોડિ
અદર જલેદ્રી કારણુઘ માણિક પાપ મરોલિ. ૩

૬ * ૭ *

અતે—

જાનુ ખમર પતિ દેવતાએ, સુખસર્પત લલઈ સિન્ધાએ
સહ્ય જસ નામિ ટલમએ જર આંજલુઈ સદા રલમએ. ૧૨

અવિચલ જાનિક પામીઈએ હનિ હનિ લીસ વિલાસ,
સહિજસુદર મુનિવર મહુઈ તખત સુખવાસ. ૧૩

—૪-૧૧ લી

૧૭૨ જૈનવજરાસ વાકન

આદિ—

અમર કુમર જુગ સખમ નિમલ કુલ કિતિ નિચકજલુ,

જા કન્ન ૧૫ કુહું નાતું પજ રસથર્કુ ડા રાજાપુર્વ મનિ
વાતાતું ડ મહતું અનુકરણ કે રજાતર નથી જૈનન જાને જાને સવાદ
મે મન્નનો વિવધ ડ જોનાનાને અનુકરણે સવાદ સ્ત્રી ડ (મ. ન.)

નરય થકી સ્વર્ગઈ ગયુ, તેન પૂજ્ય પ્રમાણુ,
 સ .આંણુ વહતડા, લાભઈ અમર વિમાણુ ૨૧૮
 ધરમઈ સવ સુપ સપજઈ, ધરમ કરો નરનારિ,
 વાણી સાહજસુદર તણી, સદ્ગ કરૂ સસાર ૨૧૯

—સ. ૧૬૬૩ વર્ષે કાતી સુદિ ૧૫ મન અચલ ગચ્છે શ્રી પૂજ્ય
 શ્રી ધર્મભૂતિ સૂરીશ્વર વિજય રાજ્યે પ. શ્રી મુનિશીલ ગણિ વાચ-
 નાર્યે લાલણુ ગોત્રે સીં જોસા તત્પુત્ર સાં સદા તત્પુત્ર સાં રાજપાલ
 તત્પુત્ર સા માણિક તત્પુત્ર સાં વીરદાસ તત્પુત્ર તેજપાલ લિખિત શ્રી
 જોસલમેરૂ મધ્યે રાકલ શ્રી ભીમજી વિજય રાજ્યે શ્રી —માવ

—૬-આચાર્યજી ઋ શ્રી ૬ જસવનજીના મેવક ઋ લપ્ત પોપા
 લક્ષન સવન ૧૬૭૧ વર્ષે આસો ગદિ ૩ (વિ ધ)—૧૪-૧૧ લી

(૧૯૦) શુકરાજસાહેલી.

આદિ—

સરસતી હસગમની સદા, માયુ વચન વિલાસ,
 વીરજિણેસર પય નમી, ગાયમ બુદ્ધિ નિવાસ ૧
 હરપ ધણો ગુણુ બોલતા, સુણુતા સિદ્ધિ બુદ્ધિ હોય,
 મુડા ને સાહેલીયા તણી, કથા સુણો મહુ કોય ૨
 પુણ્યે રાજહ રગ ધણુ, પુણ્યે ટલે વિયોગ,
 પુણ્યે રોગ ન ઉપજે પુણ્યે સુલલિત ભોગ ૩
 પુણ્યે ધણુ કણુ પૂર ધણા, પુણ્યે આયુ અનત,
 પુણ્યે સહસગુણુ મિતે, પુણ્યે જય જયવત ૪
 સહિગુરૂ સાચા નેહના, જે પામઈ તસ ભેટ,
 મુડા ને સાહેલીયા, કર્મકલા તસ ભેટ ૫
 આયસ સહિગુરૂનો લહી, કરસ્યુ કવિત રમાલ,
 વાચક સહજસુદર બણે, સાબલયો સુવિશાલ ૬

સાંભળતાં સર્વ પાતક દક્ષા જાણતાં મનક મનોરથ ફલક
આરિ મહા ચરણ ચરણાસ, અગૂર્જનક ગોસ્થિ સુવિદ્યામ. ૧૮
કુસલસનમ કવિ ઇમ સમ્યક્ પામણતાં સજ્જ મિત્તરક

(૫૧ ૨૮ ન. ૩૧) ૨.

—૫ અજયસાગર લિખિત શ્રી સકરાણિ આમે સ ૧૭૪૧
વર્ષે (વિ. ૫.) (દેવગિરિમહારિ-આપદર્પક સ ૧૫૪૮ સ્વ. ૧૫૫૮)

૯૬ દાવણચરણ—(૫ દેવગિરિમહારિ-પદ્ધિત ધનદેવ—
સુસ્થાંત્રિ)

(૧૭૪) વાલરાજ દેવરાજ રાસ. સ ૧૫૭૧ દેવગિરિમહારિ-દેવગિરિ
ચરિ રાજે. ૬૮ ન. ૫૫૫૫ શ્રી ૩.

(૧૭૫) ચણાધર ચરિત્ર સ ૧૫૭૩

આદિ—

દેવગિરિમહારિ દેવરાજ વહી વીરગણુદ.
છે સર્વે સેવા કરે કિં ને પરમશુદ્ધ. ૧
દેવગિરિમહારિ ગુરુવરસરણુ સરણુ કરી મનામતિ,
પતિ સહિત નિમણુ નમું સુરકસ છરે મિત. ૨
બે ભગીનણુ બાવે મુલો મર્મનણુ આરે બાગ,
બરે ભવનાણુ સુવાસના સનમ રગ અભાગ. ૩
કલ્પ દક્ષિતે દેવગિરિ પામી નર વએસ
એ સમકિત અસકિત મને આનિઈ રમે કમેસ. ૪
વીતરાગ સુસાધુ ગુરુ નિભર આનિત મર્મ
કમકરણુ સર્વો છકો છા કમનો મગ. ૫
સેવુરણુ કુલ ગુરુનરે છવ કરે અવધાન,
તે પાતકથી સાતમે નરકે પાડે સદિવાત. ૬
નસ પ્રણી ૧૨ રહે છવ આધરે નેવ,
મન બાવે બાગે નહિ તણુ પાતક તેગ. ૭

ધીરવીર ગભીર સધર ગુણવત વિચક્ષણ,
 શ્રી સારદ મુખકમલિ રમલિ નિમ કર્ષ સુહૃંસી,
 દાનવત ગુણવત ધર્મ ધનવંસે સુવશી,
 ઉલ્લસિત હસિત લીલા લલિત, કલા કલિત યૌવનસહિત
 શ્રી ભોજરાજ ભોગિક ભમર, કર્ષ રજ્જ દ્વખણુગહિત

* * * *

અતે—

યૌવનજરા સવાદ ભોજ ભજઈ વચિ આવિ,
 ટાલઈ સેયલ વિરોધ સપ વલિ કરઈ મનાવિ,
 ભોગ રગ રસ રોલ મયણુ વિણુ કોઈ ન જાણુત,
 જઈ તુ જરા ન હુત ગર્વ તઉ કોઈ ન મુકત,
 વદવાડિ રાડિ સધલી ટલી મિલ્યા રગિ ખેદ હસી,
 એ ભાવ બેદ કવિ સહજના કનકપરિ જોજ્યો કસી

—(મ બ)

૧-૩ સઝાયો—કાયા ઉપર (કાયાપુર પાટણ મોકલુ, પેખો ૨
 નવપુર માનરે-એ આદિ, અને મુગતિનારિ પૂર થાવીઈ, સહજસુદર
 ઉપદેશરે-એ અત) નકાયાપુર પાટણ (પ્ર ૧૬૨ સ મા ભી.) નનિન્દા
 (પ્ર ૩૭ સ મા. સ.)

૯૫ કુશળસંયમ—(ત. હેમવિમલસૂરિ-કુલવીર અને કુલધીર શિ.
 (૧૭૩) હરિખળના રાસ.

અતે—

તપગચ્છ શ્રી ગુર અવિચલ ભાણુ, માનઈ પર દર્શન જસુ આણુ ૬૫
 અભિનવ ગોયમ સ્વામિ સમાન, શ્રી હેમવિમલસૂરિ મહિમાનિધાન,
 તાસ સીસ પંડિત કુલવીર, ખીન્ને બધવ શ્રીકુલધીર. ૬૬
 શ્રી ગુણુ શીલિં સોહામણા, જસુ અગિ ગુણુ દીપઈ ધણા,
 તે ગુર પામી વચન વિમેસ, હરિચલ ચન્નિ ખોલિઈ લવલેસ ૬૭

૯૬ કે સરહંસ—(વ. હેમચિમલસુરિ-ખનદેવ શિ.)

(૧૭૬ ક) મત્સ્યાદર નરેન્દ્ર ધોધપાઈ—૧૫૭૪ દેવગિરિમાં અર્ધા
જાણવેલ છે

'મીઠાસ રત્નચંદ્રસુરિ- જિણિ પદિમેશ્વર સાચો સહસ
સવત્ જનર મિહિરિ પરિસ,
દેવમિત્રિનગર ડાપક રાસ.

—સંધરી ન પદ્ય

(આ રાસ સહસના સિખ લાક્ષ્મીરતના નામે પણ નોંધાયે છે
ગુઓ લાક્ષ્મીરત ન. ૬૬ ની કૃતિ ન ૧૭૬ અને આ નામ લાક્ષ્મી
રતના નામે છે

૯૭ સાધુમેશ્વરજિ—(હેમચંદ્રસુરિ શિ.)

૧૭૬ પ્રજ્ઞસારકુમાર રાસ ૫૨ આ. ૧૧ સ ૧૫૭૧—અમ.

૯૮ રત્નસિ હંસુરિ

૧૮૦ નરત્નમહામિત્રસુરશસ સ ૧૫૭૧ આ. વ. ૨ ને શ્રી-રત્ન કે
લક્ષ્મીરત સ

૯૯ રત્નસિ હંસુરિ શિ.૦

(૧૮૧) જ બૃસ્વામી—વિ. ધ.

૧૦૦ ભાવસાગર

(૧૮૨) નવતત્વ રાસ સ ૧૫૭૫—વિ. ધ

(૧૮૩) કચ્છા પરિબ્રામ ધોધપાઈ ૧૫૬ —અમ

તિહાં યશોધર રાયના નવ ભવ નવરસખંધ,

લાવણ્યરત્ન કવિ ઇમ કહે સુણો (એહ) સખંધ. ૮

*

*

*

*

અંતે—

શ્રી જિનમતિ અતિ વરતે આણુ, તપગઢ ગયણુ વિશ્વાસણુ ભાણુ,

સોહમ પાટે સોમસુદરસુરિ, નામે સપતિ સુપ ભરિપૂરિ. ૩૬૦

સુનિસુદરસુરિ તસુ પાટિ, પાપ ટલે નામુ લેવા માટિ,

સંતિકર સ્તવ કરી જગસતિ, કરી હરી દાણુ દુહ પ્રતિ. ૩૧

પાટે રત્નશેષરસુરિ, મહકે જગ જસ સુજસ કપૂરિ,

શ્રી લક્ષ્મીસાગર સૂરીદ, કુમત તિમિરભરહરણુ દિણેદ. ૩૨

યુગપ્રધાન ગિર્યા ગુણુધાર, શ્રી સુમતિસાધુસુરિ ગુણુધાર,

તાસુ પાટિ સપ્રતિ વિહરતિ, ભવભય હરત જિણુ ભગવત. ૩૩

દીમે દિન દિન દીપતિ કક્ષા, ગુરુ ગુણુ છત્રીસ આગલા,

હુમનિમલ સુરિસ ઉદયવતે, અતરીષ રવિ જા જયવત. ૩૪

સિરિ ધનદેવ પડિત શિષ્ય સિરિ મોડ પુહવિ પીડિ પયાવિયયડ,

અખૂઝાવ ધણા ખૂઝવ્યા, સમકિત વિમલ સલિલ સૂઝવ્યા ૩૫

સૂરહસ ગિરિઓ તસુ સીસ, વાદિત્રેણિ ધૂણાવે સીસ,

તસુ પયકમલે રમલિ જિમ જોગ, લાવણ્યરત્ન નામે મીવગ ૩૬

વિવેકરત્ન શ્રી ભણી આદરિ, સવત પનર સય ત્રહુતરી,

દેવગિરિ નગરે કાતિ મામે, યશોધર ચરિઅ ઉલ્લાસિ. ૩૭

સમકિત સુદર નામ પ્રધાન, પાપણુ ટાલે સંખંધ,

જા દૂ મેડ મહી ધિર રહે, તા રહિજ્યો કવિયણુ કહેઇ ૩૮

—૩૦-૧૧ લી

(૧૭૬) મત્સ્યોદર રાસ મ ૧૫૭૩ (૧૫૭૪) પા ૪ આ રાસ આ

કવિના ગુરુ સૂરહસને નામે પણ નોધાયો છે જુઓ સૂરહસ.

(૧૭૭) કલાવતિ રાસ. —રત્ન, જેસ૦

(૧૭૮) કમલાવતિ રાસ. —જેસ૦

૯૬ ક સરહ સ—(વ. હેમવિમલસૂરિ—ધનદેવ શિ.)

(૧૭૬ ક) મત્સ્યોદય નરેન્દ્ર શોપાઈ—૧૫૭૪ દેવગિરિમાં આત્મ
જાણવેશ હે

મીઠાપા સુનરોખરસૂરિ—જિણિ પદિમેશ્વર સાવક સહસ

સબ્દ ખર મિત્રુપરિ પરિસ

દેવગિરિનખર કાપક રસ.

—સપ્તમી જા પદ્ય

(આ રસ સરહ સના સિંખ લાવણસુના નામે જલ નેપારો હે
જુઓ લાવણસુ ન. ૬૬ ની કૃતિ ન. ૧૭૬ અને અર્ધ નામ લાવ
ણસુ લાગે હે

૯૭ સાધુમેરુમણિ—(કિમરલસૂરિ શિ.)

૧૭૯ પુણ્ણસારકુમાર રાસ ૫૨ મા. ૬ ૧ ક ૧૫૭૧—અમ.

૯૮ રત્નસિ હસૂરિ

૧૮૦ નરભૂતમણિમુદરાસ સ ૧૫૭૧ મા. ૫૨ ને અ—સુ. ૨
હાસ્યવત સ

૯૯ રત્નસિ હસૂરિ શિ૦

(૧૮૧) જ બૃત્તવાગી—વિ. ધ.

૧૦૦ ભાવસાગર

(૧૮૨) નવતાલ રાસ સ ૧૫૭૫—વિ. ધ

(૧૮૩) હાથા પરિબ્રામ શોપાઈ ૧૫૮ —અમ

૧૦૧ સૌભાગ્યસાગરસૂરિ શિષ્ય—(વડતપ ગ. લખ્વિસાગર-
સૂરિ-ધનરતનસૂરિ-સૌભાગ્યસાગર)

૧૮૪ ચંપકમાલા રાસ ૧૫૭૮ આમે સુ ૭ દમણમા
આદિ—

આદિ જિનવર આદિ જિનવર આદિ મુનિ ધસ
શાંતિ નેમિ શ્રી પાતજિન વીર ધીર સેવે સુરાસુર
પત્ય જિણેસર ચરણ યુગલ ભક્તિભાવ પ્રણમુ ગુણાયર
ગણહર મુખ્ય ધ્યાયારહ ગુર ગોયમ પ્રણમેવિ
ચંપકમાલા સતી તણું ચરીય ભણુ સધેવિ ૧

* * * *

અતે—

વડતપગણ ગુર ગોયમ સમાએ માલ્હતડે, શ્રી લખ્વિસાગરસૂરિ
જપતા નામ જ તસુ તણુડે એ માં નાસઈ દુકૃતદ્દરિ. ૬૦૪
પદ પ્રભાકર જયકરએ માં ધનરતન સૂરિદે,
સૌભાગસાગરસૂરિ ગુણનિલોએ માં જસઉ જસ પૂનિમચદ ૬૦૫
તાસુ રીસ રગિઠ રચો એ માં ચંપકમાલાનો રાસ,
સંવત પનર અઠોતરે એ માં ઉજ્જવલ આસો માસ. ૬
સાયર સખ્યા તિથિ ભલીએ માં રૂપડો વાર પતંગ,
આશ્રય નામ વિચારજો એ માં તિણિ દિન નક્ષત્ર ચગ. ૭
દમણુબદિર રૂલીયામણો એ માં મડણુ આદિ જિણુદ,
તાસતણે સુપસાઉલે એ માં નીપનો રાસ આણુદ ૮
સતી પ્રબંધ જે ભણે એ માં નર ને નારી સુખણુ,
ઋદ્ધિ વૃદ્ધિ મદિર ઘણી એ માં તે લહે કોડિ કલ્યાણુ. ૬૦૯

—શ્રી જુનનગરે સ ૧૬૭૨ શ્રી સત્યશેખરગણિ પ વિવેકશેખર
ગણિ તનૂ શિં ભાવશેખર ગણિ લિ. ૧૭-૧૭ લી.

—શ્રી સુરેતિ મિદિર મધ્યે અશ્વનિમાસે વિજયદશમ્યા મોમવાસરે
સં. ૧૬૭૬ વર્ષે. ઇડર બાઇઓનો ભ.

—ખ ૧ ઇ.

[જૂદાવાળા ગણના લખિસાગરસરિના પ્રતિભાસેજો સ ૧૫૫૬-૧૦-૧૧-૧૨-૧૪-૧૫-૧૬ ના મળા આવે છે તે તે પરીથી જણાય છે કે તેઓ ઉદ્ધવસાગરસરિના પદ્મર કલા, ધનસ્તનસરિના લેખો સ ૧૫૭૨-૨૬-૮૪-૮૭-૮૮-૮૯ ના મળે છે તે પૈકી સ ૧૫૭૬ અને ૧૫૮૪ ના લેખોમાં ધનસ્તનસરિ અને સૈભાગસાગરસરિ એ જાને સાથે મળી તેમની પહેલાં લખિસાગરસરિ પદ્મ એમ જણાયુ છે એકલા સૈભાગસાગર સરિના લેખો સ ૧૫૭૩ અને ૧૫૮૬ ના મળ્યા છે— જુઓ અને જાણ થા. પ્ર. સ વિશેષમાં સૈભાગસાગરસરિના સ ૧૫૭૬ નો લેખ છે તેમાં જણાયુ છે કે ૫ અભયસારમણિના પુણ્ય માટે ૫ અભયમંદિર મણિ તથા અભયસ્તન મુનિ સાથે રહી સૈભાગસાગરસરિએ સારિનાથ નિગ્ને પ્રવિક્ષિત કર્યું—જુઓ નાકરૂત ને લે. સ લેખાંક ૨૬૩]

૧૦૨ ભુવનકીર્તિ—પહેલા (કોરટગચ્છ કલ્પસરિ શિ)

(૧૮૫) કલાવતિ ચરિત્ર સં ૧૫૮ માન. શુ. ૫ કુ. અશ્વત્થામ. અતે—

પનર અસી જરસામી, મુમસર શુદ્ધિ પચમી,

દિવસ જનતિરજ જામે, ગુરુ દિન નિમશે.

૮૮

કોરટગચ્છ નમસરિ સુપદી મી કલ્પસરિ,

વાસ સીસ હમ જાણે, એ ઉદ્ધટ જાણ્યે.

૮૯

ભુવનકીર્તિ થીર જાએ કલાવતિ ગુણ માએ

દુખ દલિત રહે એ સપદા સરિ નિમે.

— ૯૦

૭ જાણે મનરજ, નિવસે મુખ તે જાગ,

ચીર્ષ સંનિષ કરે એ નિમ મનિ મહમદે.

— ૯૧

—કલાવતિ ચરિત્ર સખ્યું સં ૧૮૪૬ પંચ શુદ્ધિ ૧૨ —પ્ર. મ.

૧૦૧ સૌભાગ્યસાગરસૂરિ શિષ્ય—(વડતપ ગ. લખ્વિધસાગર-
સૂરિ-ધનરત્નસૂરિ-સૌભાગ્યસાગર.)

૧૮૪ ચપકમાલા રાસ ૧૫૭૮ આમો સુ ૭ દમણમા
આદિ—

આદિ જિનવર આદિ જિનવર આદિ મુનિ ઇસ
શાંતિ નેમિ શ્રી પાસજિન વીર ધીર સેવે સુરાસુર
પય જિણેસર ચરણ યુગલ ભક્તિભાવ પ્રણમુ ગુણાયર
ગણુહર મુખ્ય ઇચ્છારહ ગુરુ ગોયમ પ્રણમેવિ
ચ પકમાલા સતી તણુ ચરીય બાણુ સધેવિ

૧

*

+

*

*

અતે—

વડતપગણુ ગુરુ ગોયમ સમાએ માલ્હતડે, શ્રી લખ્વિધસાગરસૂરિ
જપતા નામ જ તસુ તણુડે એ માં નાસઈ દુકૃતદ્ધરિ ૬૦૪
પદ પ્રભાકર જયકરએ માં ધનરત્ન સૂરીંદ,
સૌભાગસાગરસૂરિ ગુણુનિલોએ માં જસઉ જસ પૂનિમચદ. ૬૦૫
તાસુ મીસ રગિઇ રચો એ માં ચપકમાલાનો રાસ,
સંવત પનર અઠોતરે એ માં ઉજ્જવલ આસો માસ. ૬
સાયર સખ્યા તિથિ ભલીએ માં રૂપડો વાર પતંગ,
આશ્રય નામ વિચારજ્યો એ માં તિણિ દિન નક્ષત્ર ચગ ૭
દમણુબદિર ઝલીયામણો એ માં મડણુ આદિ જિણુદ,
તાસતણે સુપસાઉલે એ માં નીપનો રાસ આણુદ ૮
સતી પ્રખે ને બણે એ માં નર ને નારી સુખણુ,
ઝદિ વૃદ્ધિ મદિર વણી એ માં તે લહે કોડિ કલ્યાણુ. ૬૦૯

—શ્રી ભુજનગરે સ ૧૬૭૨ શ્રી સત્યશેખરગણિ પ વિવેકશેખર
ગણિ તત્ શિં ભાવશેખર ગણિ લિ ૧૭-૧૭ લીં.

—શ્રી સુરેતિ મિદિર મધ્યે અશ્વનિમાસે વિજયદશમ્યા સોમવાસરે
સં. ૧૬૭૬ વર્ષે. ઇડર પાંચઝોનો ભં.

- દેસ સવિકુમ્ભદિ નાણીએ માલ તો ગુજર દેસ પ્રસિદ્ધ,
તિહાં અદિમમહાપુરવર ભણુ. આ વાસ તિહાં ઘણી કાવ. ૮૭
- તીર્થાર્થ નથરિ નિવહારીયાએ. આ સાવક ધર્મવત મુળણુ,
તેહ મહાત્મન્યાદિ મુણ્યુએ આ પવિત્રગ પુણ્ય પ્રમાણુ. ૮૮
- તસ વામર્થિ રૂપી કલિએ, સુન સપાત સુવિચાર,
મિનવર અમકિત નિ કરએ આ શી શીવર કૃપાર. ૮૯
- વાસ પરણિ ભણુ આ શીશવલી સવિ ચારઈ
ધનસુણિ દીપક બણુએ આ અવર નહી સસારિ. ૯૦
- તસ કુર્મ નમ નાણીએ આ બુદ્ધિ અભયકુમાર
નસ કાર્તિ નમિ અસહ્યએ આ નાણુ સમ્યક વિચાર. ૯૧
- સત સુણી રાસબ કોડએ, પૂરક પાસ જગીસ,
અમીજસ સાનિધિ કરઈ આ પ્રતપુ દાંડિરીસ. ૯૨

—સાળી ઉણી પાનાવ. ૧-૧૧ લી. ૫-૧૪ અમ

[અમલ-વિધિપદ્ધતી પદાનુક્રમ ૧ આ પુથર સિદ્ધાંતસાગર-
સુરિની પાઠે ૬૧ માં આવસાગરસુરિ લેવા. તે મારવાડ દેશમાં નરસણી
કેહને વેસ સાંઘાની સિંગરદે ભાગ્યાના પુત્ર ભાવડ નામે સ ૧૫૧
માં જ આવે. ૧૫૨ માં અભામત ગરદે જાહેસરીસુરિ-પંદ માં પુથર
ને હાથે દોસા લીધી. ૧૫૬ માં માંડલ આમમાં અમ્યાવૈષ્ણ અને
અમ્યેસપ પશુ મળ્યું. ૧૫૮૩ માં રવર્મસ લેવા. આવસાગરસુરિના
પ્રતિમા લેખે સ ૧૫૬૦-૬૧-૬૩-૬૪-૬૫-૬૬-૬૭-૬૮-૭૦-૮૧
માં મળ્યા છે જુએ મા. પ્ર. સ. જને આવ. તેમજ નાદારના સંમે
હમાં સ ૧૫૬૧-૬૫-૭૪-૭૬ ના પશુ જોવામાં આવે છે તેમની
પાઠે ૬૨ માં પુથર ગુણનિખનસુરિ અને તેમની પાઠે ૬૩ માં પુથર
ધર્મપતિસુરિ લેવા.]

(નવસૂરિ માટે જુઓ ન. ૭૪૫. ૯૬ અને કક્કસૂરિના પ્રતિમા લેખસ. ૧૫૯૫ ના મળી આવે છે. જુઓ ધા. પ્ર. સ. પહેલો ભાગ લેખાક ૪૫૫, ૬૦૭

૧૦૩ લાભમંડન (આંચ૦ લાવસાગરસૂરિ શિ૦)

૧૮૬ ધનસાર પચગાળિરાસ-સ ૧૫૮૩ કાર્તિક શુદ્ધ ૧૩ શુક્ર
અમદાવાદમા.

આદિ—

પણુમવિ વીરજિથુદ, સ્વામી સિદ્ધયરાય કુલચંદ,	
સેવિ સુરનર ઇંદ, જસ નામે હોઈ આણુદ	૧
નાભિકેમલ જસ વાસ, સમર્ સરસતિ મનિ ઉલ્લાસ,	
કવીયણુ કરિવા રાસ, ચિરવાસ, ભૂરએ આસ	૨
રાજત્રેહ વરનયરં, રાજા નામેણુ સેણિય સાર,	
મત્તી અભયકુમાર ઉત્તમ ગુણુ યુદ્ધિ બડાર	૩
પૂઠિ જિનવર પાસે ગૌતમ ગણુધર મનિ ઉલ્લાસે,	
પામજઈ સુખ વાસે, સ્વામી તે મજ્જ દિવિ આસે	૪

* * * *

અંતે—

સવત પનરએહ સવત્સર ત્રીસીધરે, રચ્યક કાર્તિક માસરે,
ગુરવાસર દિન તેરસિ કેરકધ, કાઘો એ મનિ ઉલ્લાસિરે

અરિહત બે. ૮૩

શ્રી વિધિપક્ષ ગછ ગણુધર રચકારે, શ્રી લાવસાગર સૂરિરે,
નાભિ નવનિધિ હુધ જેહનધરે, પાતિગ બાધ સવિ દૂરિરે. અં ૮૫
તાસ સીસ કહઈ ઉલટ અતિ ધણુધરે, લાભમડણુ વાણુરીસરે,
એહ અરિત જે બણુઈ બણુવસિધરે, લહઈ સુખ તેહ

નિસિદીસરે. અં ૮૬

૧૫૦ ભીમ પહેલો.

(૧૮૯) અગદહત શસ સ ૧૫૮૪ આવાયવતિ ૧૪ સનિ-નદિયાત્મ
—સી. ભટ્ટર

૧૦૬ સાધુરત્નસૂરિ

(૧૯૦) કવવત્તસસ. (આખો ચોપાઈ ૭૬માં)

આકિ—

ખલુમિય વીર જિનેમર દેવ સરસતિ સામિલિ સમરી હેવ
કરનેદિનઈ કું વિસાસ કવવત્તનઉ શસ રસાલ. ૧

દાન વું સુલુષો સસારિ, દાનઈ દુર્ગનિ દુરઈ વ્યારિ
દાનઉ સુખ સપતિ સચેમ દાનઈ મનવલિત લલઈ ભોગ. ૨

* * * *

અતે—

સાધુરત્ન સૂરી હમ ભલુઈ કવવત્તનું ચરિત ને સલુઈ,
ભલુઈ ભલુઈ ને વસિ ભલુઈ, અઠરવલુ નવનિધિ આંખલુઈ ૧૧૫

—મુનિશી માનસાગર પાનાઓ. ૪-૧૨ પે.

(આ સાધુરત્ન તે પદ્મવદસૂરિ કે ભણે સ. ૧૫૭૨ માં જુલે
અચ્છ કહયો તેમ જુર કહ્યુ હેવ; અને જો તે હેવ તો તેના ધરમ
ગુરની પદાવસિ ઈલિયન એલિયરીના ૧૮૬૪ ના અઠમાં આપેલ
પામનદ અચ્છની પદાવસિ પ્રમાણે પૂર્ણવદસૂરિ-તેના હેમકસ-
સૂરિ-જ્યોતીનિવાસસૂરિ-પુણસ્તાસૂરિ-અને તેના સાધુરતાસૂરિ, અને તેના
પદ્મવદસૂરિ એ પ્રમાણે છે.)

૧૦૪ જયનિધાન (ખ૦ રાજચંદ્ર ગણિ શિ.)

(૧૮૭) ધર્મદત્ત ધનપતિરાસ.—પાના ૧૪ અમ.

(૧૮૮) સુરપ્રિય ચરિતરાસ. મ. ૧૫૮૫ આમોવદ ૩ ગુરુ મુલતાનમ આદિ—

સરમ મધુર અમૃત નિસી, શ્રી જિનવરની વાણિ,

હૃદયકમલિ મમરી કરી, કલિસુ કયા ગુણવાણિ ૧

પાપ કરમ કેઈ જાણના, અણ-જાણન તિમ કેઈ,

કરિનઈ પછનાવઈ વલી, ભાવઈ ધરમ કરઈ ૨

સુરપ્રિયની પરિ ને સહી, સુખિ હુઈ નરનારિ,

કલિમલ મવિ દરઈ કરી, પામઈ ભવનહી પાર ૩

સિદ્ધિ રમણિ સઈ વરિ વરઈ, પામી કેવલનાણુ,

કયા મુણુહી સુરપ્રિય તણી, ભવિયણુ હુઈ સાવધાન. ૪

*

*

*

*

અતે—

પ ૮ પ ૬
ખાણુ સુર સર સસધરઈ, સવચ્છરિરે આમો જહ માસિ,

સામલ ત્રીજ દિનઈ ભલઈ, કવિ વાસરિરે પૂગી મન આસ. બ. ૬૨

શ્રી જિનમાણિક્ષરિ તણુઈ, ખરતર ગછિરે પાટઈ ગુરુરાય,

શ્રી જિનચંદ્રસરિ સરીસર, જુગવર વડરે સહુ સધ મુહામ. બ. ૬૪

તમુ પયકમલ પસાહલઈ, સુરપ્રિયનહિરે સખધે વિચાર,

મુલિતાનઈ મન રંગસ્યુ વર નયરઈરે રચિયહી સુહકાર, બ. ૬૫

સાગરચંદ્ર સરીસની સોહઈ સાપઈરે સિરિ વાયક નામ,

રાજચંદ્રગણિ ગુરૂતણુઈ, સુપસાયઈરે સીસઈ ગુણુ, ઠામ. બ. ૬૬

જયનિધાન વાયક ભણુઈ નરનારીરે જે નિમુણુઈ એહ,

રિદ્ધિ વૃદ્ધિ ધરિ સપજઈ જસ મગલરે સુખ વિલસઈ તેહ. બ. ૬૭

—છતિ સુરપ્રિય ચરિત સમાપ્ત—લિખિત સવત ૧૬૬૮ લાખ-

પુરે પા. ૮ પ. ૧૪ આ. ૬

૧ સાધુવંદના

આદિ—

રિસહ તિલુ પમુહ અઢવીસ તિલુ વંદિયે
 હેલિ સસાન્ના દુખ સવિ છિદિયે
 પુઝીદિદિ ગણધાર મુલ્લિ સાહુણી
 સાર પસ્તિયાર જામિ જાસુ મદિમા પણી.

૧

* * * *

અતે—

કથસ.

ઈમ જૈનવાણી જોઈ જાણી કિવઈ આણી મહ જાણ,
 જવતારણુ તારણુ દુખ વારણુ સણુ ગુર મુખિ ને સુખા
 ઈમ અઞ્જઈ મુનિવર જોમ હોસ્પઈ કાલિ અનતઈ ને કુળ
 તે સવ જકિહ મી પાસઅઈ અનિ આણુઈ સુગુણ.

૮૮

—હા. જ. જાણુ, કઞ્જી દ. જો. ૫. કા. ૧-૧૪ માં.

૨. પાક્ષિક (પાખી) ઉત્તરીકી. પૃ. ૪ મા. ૩૧ અમ.

૩ અતિવાર ચોપક. મા. ૧૫૧ પ્ર સ ૧૫૫૭ માં.

૪ અરિત્ર મનોરથ માણા.

૫. આવક મનોરથ માણા.

૬ વસ્તુપાળ તેજપાળ શસ સ ૧૫૬૭

૭. આદમ શિક્ષા.

આદિ—૨ અજિમાની છબા, તું ઈમ પાનિસિ પાર,
 લપુ હમ નિરજે પારમ તું તિહનોજમર.

૧

* * * *

અતે—ઈમ અઞ્જમશિક્ષા જણિ, જાપા રોહા એક

પાસઅઈ ને નર જણે, તમ મનિ પદમ સોહ.

૨૩

(આની પ્રાચીન પ્રત અ. ક. ૨-૧૪ જે)

૧૦૭ મુનિચંદ્ર સૂરિ. (પો.)

(૧૯૧) રસાઉલો

—સવન ૧૬૧૨ આવણ વદિ ૧૧ મોમે—શ્રી પૂર્ણિમા પક્ષે
વટપદિ ગાખાયા ભ૦ શ્રી લલિતમુદર સૂરિ તત્પરિવારે વા૦ શ્રી કર્ણા
સાગર તત્ત્વિ૦ વા૦ શ્રીભાનુમેર મુનિ—શ્રી લક્ષ્મીચંદ, મુનિ
ભોજકુમાર, લઘુ શિષ્ય સારિગનિખિત—પૂર્ણિમા પક્ષે મુનિચંદ્ર સૂરિ કૃત
રસાઉલો) —હા ભ પાટણ

રાત્રિભોજન સ. પા ૨ પા. ૩

(પૂર્ણિમાગચ્છના ભીમપલ્લીય પક્ષમા મુનિચંદ્ર સૂરિ થયા છે તેના
પ્રતિમા લેખો સ. ૧૫૬૦, અને ૧૫૭૮ ના લેખાક ૬૫૦, અને ૩૮૫
ધા સ. ભાગ ૧ લામા, અને સ ૧૫૫૮ ના લેખાક ૧૧૨ ભાગ
ખીજમા મળી આવે છે તેજ આ કવિ હોય એવો દરેક સભવ છે
અ ૧૫૭૭ નો લેખ પૂર્ણિમાગચ્છના મુનિચંદ્ર સૂરિનો પણ મળે છે.
નાહરકૃત જૈન લે. સ. ખડ ૧ લો લેખાક ૧૩૨.)

૧૦૭ પાર્શ્વચંદ્ર સૂરિ + સં. ૧૫૮૬-૧૬૦૦.

(૧૯૨) સાધુવંદના અને ખીજ અનેક ટુકી કૃતિઓ.

+ હમીરપુર નગરના પ્રાગ્વંશના વેલ્લહગશાહ પિતા, વિમલાદેવમાતા.
જન્મ સ ૧૫૩૭ ચૈત્રશુદ્ધિ ૯ શુક્રવારે, દીક્ષા સ. ૧૫૪૬, ઉપાધ્યાય
પદ સ ૧૫૫૪. આચાર્યપદ સ ૧૫૬૫, યુગપ્રધાનપદ સ. ૧૫૮૮
અને સ્વર્ગવાસ સ ૧૬૧૨ જ્ઞેષ્ઠપુરમા તેમણે મારવાડના રાજા રાવગા-
ગજી તથા યુવરાજ માલદેવજીને પ્રબોધ્યા હતા, તેમજ ખુણેાન ગોત્રના
ક્ષત્રિય રજપુતોના ૨૨૦૦ ઘર પ્રતિબોધી ઓશવાલ આવક કર્યા, તેમજ
ગુજરાતમા ઉનાવા ગામમા વૈષ્ણવ સોની વાણીઆને ચંમત્કાર દેખાડી
આવકો કર્યા તે હજુ મોજુદ છે. વળી ખીજ અનેક ગોમોના આવકો
માહેશ્વરી ચંચેલા તેમને પ્રતિબોધી ફરી આવકો બનાવ્યા હતા.

જગદીશ્વર બિંદુવર વીનતું, વિનતડી અવિધારિ
ત્રિશુભનનાથ એક વૃંદુમતાનુમતિ વિધારિ ૧

* * * *

અતિ—

જગદીશ્વર ૫૫ સમરતા, પાશતા વૃંદુમતા
અવનસ જસ દુષ્કમુખ સદી, ને કુપતિ સુખમુખ. ૬૭

* * * *

૧૧ એવણું શાતક

૧૫. સુંદરજ પ્રજાપ.

૧૬ વિનમ્રતિમા સ્થાપના વિમ્ભસિ.

૧૭ અમરકા સસલિકા.

૧૮ નિયતાનિયત પ્રજોતાર પ્રદીપિકા.

આદિ—

શ્રી જિનસ્થાસન જમિ આધાર નિયતાનિયત પદરથ સાર,
તેક છે મહોત્સાહે વિવાહ તે ઢાંચે નશુ કરો પ્રસાદ. ૧

* * * *

અતિ—

દુહા.

૬

એ સુવલ્લભા ગુરુ વખલે નાથિ ને પાશવતિ
સમક્ષિત પ્રવલ્લભે તે મદી, જાવ જાવરસિ તરતિ. ૧૩

શ્રોત્ર—નિયતા નિયતા પ્રજા નિર્જુન્યપ્રદીપિકા

વિદિતા પાર્શ્વમહેશ્વ, શ્રી ગુરુના પ્રસાદ. ૧૪

૧૫ બ્રહ્મચર્ય દશ સમાધિસ્થાન કુસ.

૨ ચિત્રકૂટ ચૈત્ય પરિપાટી સ્તોત્ર

૨૧ સત્સંસેદી પૂજા વિધિગર્વિત.

૨૨ + ૧૧ બિલ સચાય-સ્વ પ્રાપેત. (બી. ૨૮ સ ૧) ડાંગે જુએ

૨૩ સહિસચ્ચના ૧૬ કોષ સ.

૮. આગમ છત્રીશી.

આદિ—

મુહ ગુરુચરણ કમલ પ્રણમેષુ, પ્રવચન ગુણુક કેવિ કહેસુ,
શ્રુત ખીજક જોષ ભણિયે, નામ ગ્રંથ સખ્યા આણિયે.

*

*

*

*

અંતે—

ધણિપરિ સુવિસાસે પચમ કાસે જે આગમ ગણિ ઉદ્ધરિય,
પુસ્તક ક્ષિપ્તિ રાખ્યા જિણુવરે ભાખ્યા ભવિયણ હિતકારણ કરિય,
તસુ નામ પબણુ ગુણુઈ પહાણુ ખીજક જોષ સ્મૃતિ ભણિય,
ચિહ્નુવર છ દિઈ મન આણુદિઈ, પાસચદ હરખિઈ ભણિય.

—લ. સ. ૧૯૩૧ મિગસર ૬ ધો.

૯. ઉત્તેરાધ્યયન છત્રીશી.

૧૦. ગુરુ છત્રીશી.

આદિ—રિસહ પમુહ જિણુવર ચક્રવીસ, વિહરમાણુ તિત્યકર વીસ,
વિહરે દુનિ કોડિ કેવલી, પ્રહ બીડી વદો મન રલી

*

*

*

*

એહવચન સાચા સદ્વહે, ભવિયણ આગલિ સાચા કહે,
તે મુહ ગુરુનો સમરી નામ, પાસચદ નિતુ કરે પ્રણામ.

—સં ૧૯૩૧ મિગસર ૬ ભોમ. ધો.

૧૧ મુહુપત્તિ છત્રીશી.

૧૨ વિવેક શતક.

૧૩. દૂહા શતક.

આદિ—

જગન્નાથ જગન્નાત, કૃપારૂપદ કૃપાકર
શરણ્ય ભક્ત સાધાર, શ્રુણુ વિમલિકા મમ.

*

*

*

*

૨૪ ખંધક ચરિત્ર સંગ્રહ—સ ૧૧ પૃ. ૩૫. ૮ શ્લ
અતે—

વાનપ મંથિત/મુલુરવણ નિધાન. સાધુસ્થળ પડિન સુપ્રધાન.
પાર્થચંદ્ર નામે તસુ સીસ, તિલિ હાથિ મનિ આણી જમીસ ૧ ૦
સુત ઘડી કોઈ અધિકા ઊણુ. તેષ ખમો નિનવણી નણુ.
ખખરસ (૧૧૦) ૩૪ વસે ઉભલી, વહિયાળી આદિ મનસી ૧ ૧
શુકવરિ એ પૂરી કોઈ મહાત્મીધર ભવગણ તરો
તે મુનિવરને સંમતી નમ, તિરવણ શુદ્ધિ કૃત્રિમ. ૧ ૨
૩ આદીધર સ્તવન વિસ્તરિતકા.

દુર્લભ પ્રસાદિ કુઓ વરમાણક, કરભેડી પ્રભુમે શી પાસ્યક

૩૧ વિધિસતક.

આદિ—વદિન વીર નિશ્ચિદ, નમિન જાણ અમુધાર,
સમરિત સુદ મુરખ પસાવ ને મુખ અધાર,
નિન પ્રતિમા પૂજા વિરોધ, બેશિસ્થો વિચાર,
મુગ્ધ વખો સમજો નિષ્ઠો તે કિત અવધાર ૧

અતે—

હાથી ઉચ્ચ અવવાય નરસર સમતિ સંમતિ સરિસા હલ લહે.
એ સુપ્રસન નિજુવર રાવ કરવા અમતિય પાસ્યક મુગ્ધ ધન કહે એ. ૬૬
ગ્રહ—

૩૨ વિધિ વિચાર—

આદિ—વીર નિજેસર પન પ્રભુમેનિ સમરિત કવિનવણી મુરદેવી
પમણિસ વિધિદિ તણો વિચાર સમજિ અનિવણ લહે અન પાર ૧

અતે—

ધમ સખેયેદિ નિધિ દિ વિચાર, ગુર મુખે જોઈ આગમ સાર,
બેનસ અવિધિદિ થોડું મહુ તે નિજુવણી અનિવણ સાર. ૧૫૨

૨૪ વંદન દોષ ૩૨ કુલક

આદિ—પ્રણમિ પરમાણુદય, પરમેશ્વર પંહુ પાસ,
કરિ સુગુર વદ્યુતણો, પરમારથ સુપ્રકાશ

* * * *

અ. બત્રીશમો દોષ એ બાણિ, પરિહર સમક્ષિ પ્રવચન વૌણિ,
એ બત્રીશ દોષ ટાલિવા, આવશ્યક નિરતા પાલિવા ૨૭
ઈમિ ગુણુ વદ્યુ ને નર કરે, ભવસાથર તે સિતે તરે,
પાસચદ હરખિષ્ઠ તે કહે, બાણુત ગુણુત પરમારથ લહે ૨૮

૨૫ ઉપદેશ રહસ્ય ગીત.

૨૬ ૨૪ દહક ગણિત પાર્શ્વનાથ સ્તવન—

આદિ—

પ્રણમુ પાસનાહ પ્રહિ સમર્થ, દરસણિ દહે દુરી ઉપસમર્થ,
કર વીનતી બે કર જોડિ, આગનિ ગતિ ભવચિકી વિછોડિ.

* * *

અ તે—

પત્રવણા ભગવતી મઝારિ, બોલ્યુ તિહાએ ગદ્ગત વિચાર,
પાસચ દિ વીનવિહ પાસ, મુઝ મન વછિત પૂરે આસ, ૨૪
—પ્રતિ સ્તવન. ટાસાહિત ૩. આ ક [પ્ર. કા.]

૨૭ આરાધના મોટી—(સ ૧૫-૨ માધ શુદ્ધિ ૧૩)

અ તે—

“ પત્રરહ સય બાણુ વરસિ વિક્રમકાલ વિચારિ,
માધ શુકિલ તેરસિ દિવમિ પુપ્પ રિખ્ખિય ગુરવારિ. ૪૦૫
પાલઈ નિરતી ને જિનઆણુ, તે પામઈ વછિત કલ્યાણુ,
પમણુઈ સાહુરયણુ ગુરમીસ, પામચદ સૂરિદ મનિ ધરી જગીસ ૨૨૩
૨૮. આરાધના નાની

અ તે—

વિહરમાણુ જગિ દીપતા, પાસચદ ઉવઝાય,
કાંધી સિરિ આરાધના, સમરમિ મનિ ભાય

૩૬ શસ-મતનો પક્ષ મમ મેહલબધા.

આ સાર વચન જિન બાપીડ એ જા મિલી નહીં બીજો કોઈ
દિવે વિમત્સી જોઈએ સોવન પીતલ સમ કિમ હોઈ કે
મુતનો પક્ષ મ મેહલબધે

* * * *

અત—

પાસમદ ઇમ પીનને જિનપ્રતિભા જિજ્ઞાસની જુદી

જેક મના વાઘ આવતાં થઈને મનવચિત સિદ્ધિ જુ ૪૩

૩૭-૩૮ અતિશય સ્તોત્ર

આ જિન મરિતીએ અતિશય ભુતિ ભવ્યા,

અરધે અત્રે અરધુમિ મે મુલ્યા

તે દિવે કદિશુ હરખ દિવ ધરી સ્થાપિ પામી જાન કેવલસિદ્ધિ, ૧

અતે—

ઇમ આર અતિશય જનમ સાચઈ જાવ જીવિય તે રહે

ઈમાર અતિશય કમલજયી, કુતી ગીતારથ કહે,

કમલજી સુરકૂત વીસ આરે એક સાપાસુ ભવ્યા.

સર્વ જિનને ભગતિ બાવઈ પાસવચ્છિ સયુજ્યા. ૫

૩૯ વીસ વિહરમાન વિનસ્તુતિ.

આ સ્થાપિ વડુ વિહરમાન જિનર સીમધર.

અતે—

પાલી રાજ મહાવજ ધરી, પામી કેવલ નાજી,

પાસમદ નિજુ મહ સમે નજીમુ સુખનો ઘણુ. ૮

૪૦ શપ્તિજિન સ્તોત્ર

આ જિનેક શપ્તિસ્થર પામ લાગુ દુન કને સ્થા પત્ત મલ્ય

અતે—

ઈતિ સુતો જામ જીવતા જીવનમાલર,

અનત સુદા સ્થાપી તિ જિનમિયે

૩૩. નિશ્ચયવ્યવહાર સ્તવ—વીકાનેરમા

આદિ—વિક્રમનગરે પુરવર પ્રાસાદિ, જન ગુણ ગાવે મધુરે માદિ,
ચક્રવીસ વટે જિણુવર ચક્રવીસ, વહિસુ પૂરિ સુમનહ જગીસ ૧

*

*

*

*

અતે—

ઇમ નિશ્ચયે વ્યવહારે સુત અનુસારે એ દેખાડિ વાનગીય,
એ નિરતા કરીયે હિયડે ધરીયે છણિ વવહારે તા લગીય,
જા નાવે કેવલી થાય ન કેવલિ સમરથ પરમારથ લલિય,
જિન આણુ પાલો દુર્મતિ ટાલો પાસચદ હરથે કહિય. ૫૯

*

*

*

*

(૩૪) વીતરાગ સ્તવન—ઢાલ.

આદિ—

ગાથા—વિહિ જિણુ જીનણુમિ સયા, વિહિ પડિમા વદણેણુ ભવ્વાણુ,
વિહિ પુલ્લ પૂયણેણુ, સમ્ભત સુદ્ધ સમુલ્લસર્ધ ૧

*

*

*

*

ભાષા—જે રાગ રોસ સરસ વસિ વિચિત્ર, તે જાણે પ્રભુ સવિ મુઝ ચરિત્ર,

અ—ઇમ ત્રિજગનાયક સિદ્ધિદાયક તરણુ તારણુ જિણુવરા,

ભવભીડ ભજણુ મોહગજણુ દુરિત તમભર દિણુયરા,

ગુણુ તુમ્હ પામી કેમ સામી પાસચદે ગાઇએ,

ઇક આણુ વહીયે પાર લઇયે, મનહ વહિય પાઇયે ૪૧

૩૫ ગીતાર્થ પદાવખોધ કુલ.

આ૦ વીર જિણેસર દુષ્પ સહતર, નિરતો વરતે ધર્મ નિરતર,

તેહ તણો વિછેદ પયપે, આગમ વયણુ ચક્રી નવિ કપે ૧

અતે—

ઇમ આગમ વાણી ભવિયણુ બાણી, સવેગી ગીયત્ય પય,

સૂતારથ સાચો સબલિ રાચો, જિણુ ધર્મિ જિમ લહો સુહ. ૩૧

—આ ઉપરના સર્વ એક પુસ્તકમાં છે. સિ. સ. ૧૯૩૧ પોસ્ટ
મુદ્રિ ૨ મહાસરે મિ. જ્ઞાનચંદ્ર સરીગલી મારવાડી પા. ૬૪-૧૨ પિ.
(આ નાની નાની કુંક કવિઓ છે તેના સ્વતંત્ર પદ્યો સ્વતંત્ર
મંચ નીચે છે મૂળ તે નામપુરીય તપમંચ કહેવાય છે)

૧૦૯ વિજયદેવસૂરિય (પાર્શ્વજી સિદ્ધિના પ્રજ્ઞા પુસ્તક શિ.)

(૧૯૩) શીલ શાસ

* જોધપુર જાણેના રણનગરમાં જોડવાલ વંશીય જ્ઞાનજીને ત્યાં
તેની પત્ની આપસદેવી જલસાજ નામનો પુત્ર થયો. તેને જ્ઞાનજીમાં
પાર્શ્વજી દક્ષિણ આપી જલસાજને જાને જ્ઞાનજી (જુઓ તે નામના
કવિ ન ૧૧૧) ને અસ્થરસ રોકે થયો. જાનેએ આમગેનો અભ્યાસ કર્યો
ને રમાણુ આદિ તોસાજો અભ્યાસ કરવા દક્ષિણ દેશમાં જવાની ઈચ્છા
કરી દર્શ ન જાણે તેમ જાનેએ દક્ષિણમાં વિદ્યાર કર્યો. ત્યાં કોઈ મેત્ર-
મિત્રવર્ત્ત પાસે અભ્યાસ જવું થઈ ગયું. પછી તે ગુરુની રાજ કામ પામ
વળતાં દક્ષિણના વિજયનગરમાં આવી ત્યાંની રાજસભામાં દ્વિમંત્રર પડિ
તેને છવી લીધા. ગુરુએ પાસેથી સુરિમત્ર લીધા હતા. તેથી રાજાએ
ઉત્સવ સહિત વિનયદેવ સુરિ એ નામ જલસાજનું રાખી અભ્યાસ
પાવી આપી. પછી જોધપુરનાં આવી પાર્શ્વજી ઉપાધ્યાયને વચન કરી
તેને સુરિય આપ્યું ત્યાર પછી વિદ્યાર કરતાં અભ્યાસમાં આપ્યા ત્યાં
રામ થતાં વિજયદેવસુરિએ આપ્યું પૂર્ણ કર્યું સ્વર્ગવાસ થતાં પહેલાં
જ્ઞાન કવિને સુરિમત્ર આપી તેમનું વિનયદેવસુરિ એ નામ રાખ્યું
ત્યાર પછી વિનયદેવ સુરિએ સ. ૧૬૨ માં સુધર્મ મંચ એ નામ
રાખી ગુરુમંચ કહેયો. પણ માટે જુઓ ખાજસાવિ હવ વિનયદેવ
સુરિ સસ. જૈ. રા. સમજ આમ ૩

૪૦ રૂપકમાલા સં. ૧૫૮૬ રાણપુરમા
આં આપિઈ આપ સબાલિયે રે શ્રવણ વિચારિ,
આના જિનની પાલિયે, શિવ સુખની દાતારિ
આતમા સાર મીખ સુણે।

અતે—

રાણિગપુર રણિયામણો, આદીશ્વર જિનરાહ,
પામચદ ધમિ વીનવે પ્રભુ કરિ એહ પમાહ ૨૮ આં
હોજ્યે નારિનિ રાસમય, પરમાનદ ઉદ્ધાસ,
ભવિ ભવી મુઝ મન ભમરને તુમહ પમ કમલિ નિવાસ ૨૯ આ
મવત પનર છયાસીયે, કીધી રૂપકમાલ,
ઉત્તમ તે કહિઈ ધરે, જસુ મને સીલ રસાલ ૩૦ આ

૪૧ સંઝાય.—

આં દેવ ગુરૂ સઘ કારણ મુનિવર, ચક્રવર્તિ દલ ચૂરે,

અતે—

ભણે પામચદ તુમહે ચારિત્ર લેધને, પરિગ્રહથી મન ટાલે
અગ્રિહત વચને સાચ પરપો, મુઝ્યો સજમ પાલેરે —મુનિવર
હિંસા ધર્મ કાઈ માખે ૯.

૨૨ એકાદશવચન દ્વાત્રિશિકા—ઉપર ન. ૨૨ જુઓ

પ્રં પ્રણમીય આમી વીરજિણુદ, જસુ દસણુ હુઈ પરમાણુદ
કહુ સક્ષેપઈ બોલ ઈચ્છાર, વિગતિ સહિત લહિ ગુરૂ આધાર ૧
x x x x

અતે—

કલશ

સેવા કરિયઈ ભવજલ તરિયઈ ધરિયઈ હિયડઈ ગુરૂ વયણુ.
પરમારથ ગ્રહિયઈ શિવસુખ લહીઈ રહિયઈ આદરિ જિનશરણુ,
ઈચ્છાર પદારથ લાખ્યા સમરથ સાબલિ ભવિયણુ સદ્વહિયે,
જે થાઇ ઈચ્છિયત પામઇ સમકિત શ્રી પાસચદ્ર ઇણિપરિ કહ્યો. ૩૨

(આ રાસને ગેમિત્રય રાસ, શીશરસા રાસ, શીશરસા પ્રમદા રાસ આદિ નામથી પણ જોળખવામાં આવેલ છે)

ઉપદેશ ગીત—

આદિ— સુરતારની પરિ દોઢિજડે, લાખડે નરભવ સાર

અતે— ખિખાસદિત હુસો તા કરત હમિ બોલિયરે વિજયદેવસુરિ ૧૧

૧૧૦ સમરચ દ્ર* (પાર્શ્વદ્રસુરિ શિ.

(૧૬૬) મણિકરાસ અને બીજી નાની કૃતિઓ.

(૧) મણિકરાસ રત્ન.

(૨) પાર્શ્વદ્રસુરિ સ્તુતિ ને સહાયો.

(૩-૮) મહાવીર સ્તવન—સ ૧૧ ૭ નેંડ શુદ્ધ ૮ અભાતમાં

સક્ત સેલસવતરક થભ તીરથિ નેંડ માસ

સુધવપદ્મ અધુમિ ક્ષિતિ તળણ રજિત ઉલ્કાસિ.

પ્રત્યાખ્યાન ચતુસસતિકા.

પદવિશતિ ક્રિયા સ આવરશક અક્ષર પ્રમાણુ સ.

શંકુલપ મહન આદિનાથ સ્તવ સ ૧૧ ૮ મહા શુ ૮

* સમરચ—પાર્શ્વદ્ર મળના સ્વાપ્ત પાર્શ્વદ્રના સિખ

સિખપુરણલુના મીઠાલી મીઠાચાહના પાછાદે કીધી જાણે પુન. જન્મ

સ ૧૫૧ માનસર સુદિ ૧૧ દિશા સ ૧૫૭૫ ઉપાખ્યાસ સ

૧૫૭૬ આચાર્યક સ ૧૬૦૪ સ્વમવાસ સ ૧૬૨૬ ના નેંડ વર

૧ અભાતમાં એમના સમયમાં મી જ્ઞાનદાસેના સિખ પદમેસુરિ

અને તેમના સિખ પદમસુરે મણિ થવા કે જેમણે રાવમહાજીમુદ્ધ

મહામળ પાર્શ્વનાથ મહામળ, જગુરણમિ ચરિત પ્રાપ્ત, તથા પ્રમાણુ

સુદે નામનો આવશ્યક કર્યો—તે ઉપરના અમલતીસરપર ઉત્તમ બાધા

બેલ (રજો) ચૂરતી બાધમાં કર્યો—તે પદમસુરે જાનરતુમિત આપીત

કરી તેમની રાજસમાજા રહેતા હતા.

આદિ—

પહિલઉં પ્રણામ કરઉં જિનરાય, લાગુજી ગોતમ ગણધર પાય,
સદ્ગુર વાણી વહી સામલઉ, બૂલઉજી અક્ષર આણિજ્યો દાર્ઠ
રાસ ભણિમુ રલિયામણઉ, જે સુણ્યા મીલ હિયર્થ થિર થાર્થ
કોકિલા જિમ કલિરવિ કર્મ, માસ વસત જિમ અખ પસાર્થ કિ.
કઇ શીલ અખડિન સેવજ્યો ૧

*

*

*

*

અંતે—

હિવર્ધ શ્રી પૂજ્ય પાસચદ તણઉ સુપસાઉ, સીસ ધરઇ નિજ નિરમલ ભાઉ,
નયર જાણેરહ જાગતઉ હિવિ નેમિ નમઉ નિતુ ખે કરજોડિ,
વીનતી એ હા જિન વીનવઉં સ્વામિ ઈકખિણિ અમ્હ મનથી નવિ છોડિ.
મીલ સવાતર્થ પ્રીતડી હિવર્ધ ઉત્તરાધ્યયન બાવીસમઉ જોઇ,
વહીય અનેરા અથથી અરથ આજ્ઞા વિના જિ કલ્લઉ હોઈ,
વિકલ હોજ્યો મુઝ પાતક સોઈ જૈ જિનભાષ્યઉ તે મહી
આમી દુરિત નઈ કટ હરઉ દુરિ, વેગિ મનોરથ માહારા પૂરિ,
આણુસ્યઉં સજમ આપિયો હિવર્ધ ઠીનવમ ઈમ શ્રી વિજયદેવ સૂરિ કિં
૮૦ સીલ૦

—શ્લોક ૨૭૦ માધ્વી હરપા વાચનાર્થ શ્રી જૂની પ્રત પા ૯-

૧૧ ક મુ

—લ સ. ૧૬૫૭ પા ૧૨ માણેક

—લ સ ૧૩૬૯. હિદિમાહિત્યના સન ૧૯૦૦ ની ખોજનો
રીપોર્ટ ને ૯૧).

—સં ૧૭૩૫ જેઠવદિ ૪ લિ. ૧૫-૯ મા

—લિં જ. ડુગરસી ગિ લાલચદ્રેણુ સાધી જિઉજી પડનાર્થ
સ ૧૭૬૬ લૂણકરણસર મંચૈ (-૧૧ ઘો)

—લિ. જ. ઠાકુરજી તસ્ય શિષ્ય જ. આસકરણુ સ્વપદનાર્થ ૮-૧૪
સી. ૧૦-૧૧ બાલ૦; ખ. ૧; વિ ધ (નાના ચોપડામા)

અતે—

કર્મ્યાર પદ એ સૂત સામિઈ, સુસુર મુખી અવધારિયે

આદેયપદ મન વચ કરીઈ બાની દેવ વારિયે

મંથ વસ્તુ સ્વરૂપ બળી ધમ્મસ્થ મન રાખિયે,

સૂર્યોદય પાસચદ સીસિઈ સમરસિય ધમ બાળિયે.

૧૧

—ધી

૧૧૧ બ્રહ્મમુનિ—વિનયદેવસૂરિ પાર્શ્વચંદ્ર સૂરિ અબ્હીવ

+ બ્રહ્મ—જ મ સ ૧૫૬૮ ના મામતર શુ ૧૫ મુરને દિન

માસવાના બાળલોકે આમમાં સોલકી રાગ પદસુથ પિત્ર અને સ્ત્રીયા
 દેમાનને ત્યાં, નામ બ્રહ્મકુવર તે અને તેના મોટા ભાઈ ધનરાજ કાર-
 કાણી નગરે સ ૧૫૭૧ માં મથા ને ત્યાંથી મિરતાર મથા ત્યાં
 આંચસિક રમમકથુ વાવિએ જન્મેને દીસા બાપી દીધી. પાર્શ્વચંદ્રના
 શુ સાપુત્રના શુ પુત્રસેના પાસે જરસતને દીસા લીધી. તે જરસ-
 તને અમતપિનો ભેટો જાટશુમાં મથે. પછી ધનસપિ, બ્રહ્મસપિ અને
 બજરાજ વાવિએ કલિશુમાં અબ્ધાસ કર્યો. ત્યાંથી વિનયનગર મથા
 ત્યાં દિનજયેને વજ્રમાં છત્યા ને તે વખતે રાગએ જરસતને વિનય
 દેવસૂરિ નામ તથા પદ બાપ્યાં. વિનયદેવે પાર્શ્વચંદ્રને સૂરિય બાપ્યું
 વિનયદેવે બ્રહ્મસપિને સૂરિય બાપ્યું વિનયદેવસૂરિ નામ બાપ્યું આ
 વિનયદેવ સૂરિએ સુધર્મચંદ્ર એ નામથી ગુહી સામાચરી સ ૧૬ ૨
 ના શુ. ૩ ને દિન પુરદાનપુરમાં જાતી. આજની જામી કરવાનું
 કલ્પન તિથિ ત્યાગવાનું અને જામી તથા ચોગમું વુદુ કરવાનું સ્વ
 વિરલ જાદેર કહું કહવા મ છનાએ રોકો આપે. અમાચર, ને ત્યાંથી
 અબાન, પારલ. પછી અમલકામાં વિનયચંદ્રના કાજસામર સૂરિ અ
 મામાચરીમા બાપ્યા સ ૧૬૭૧ રનિર, જરદાનપુર બીપુર, જાતીય
 પાપનાથ, જરદાનપુર, જોરસદ, અબાન પામે કસારી, અબાન—એમ
 વિદાર કર્યો. જરદાનપુરમાં સ ૧૬૭૬ સ્વર્ગયાસ. તેના કિષ્ક વિનયક-
 તિમ્બરિ નામના કાયા સ ૧૬૭૬ માંજ મનછાકાવિએ વિનયદેવસૂરિ રામ
 ૨ પે તેમણી આ દડીતન લીધી છે વધુ આદેવ્યુએ. બિ. રા. સ બામ ૩

શ્રી પામચદ્સગિદ ગીસઈ સમરમિધ સવછરધ,

માધ મામિઈ શુદ્ધિ અહમિ સોલમમહકુતરધ.

૧૩

શાંતિજિન સ્તૅ

ચતુવિંશતિ જિન નમરકાર. સ ૧૫૮૮

વસુ વસુ બાન પરમ બુબ્યાન તપો અભિધાન વૃદ્ધિ દિન મામે,

જિના ચોવીસ જગત્રય ધસ યુણુયા સજગીમ સમર સુલ્લામે. ૨૫

(૯) બ્રહ્મચારી—તેમા બ્રહ્મચર્યના ગુણુનુ વર્ણુન છે. કડી ૯૪ અને
શ્લો. ૧૧૫ છે. —હાલામાઇ જ. પાટણ

આદિ—

ગાયમ ગણુદર પાય પ્રણુમી કરી,

બ્રહ્મતત ધુવમિ ઉ હરપ હીઈ ધરી,

સૂધુ પાલી ભવમાગર તરી,

પ્રીણી પામઇ પામિસિ શિવપુરી.

૧

*

x

+

+

અતે—

એકેક ઇંદ્રા વસિઈ આહઇ કર્મ અધિ સુદહ કરધ,

અનાદિ અનઈ અનત ચક્રતઈ કાલ અનતુ સચરધ,

શ્રી પાસચદ સરીદ સીસો સમરસિધ ધમ ઉચ્ચરધ,

ઈંદ્રો તણુઉ ને કરધ સવર હેલા શિવશમણી વરધ.

૯૪

—પ્ર કા.

(૧૦) ઉપદેશસાર રત્નકોશ-૧૧ બોલ સઝાય.

આદિ—

તિથકર ચક્રવીસહઉ, વદુ સુગુર સુમાધુ

પ્રચયન ને સૂધો કહે, યદુ શવ વીરાબાધ.

૧

x

x

x

x

—ડે. કા. પુના ન ૩૫ સન ૧૮૭૭-૭૮

(આમાં કર્તાનું નામ અણ્ણક કવિ આપ્યું છે તે જણાવ નથી.)

(૧૬૬) +મુખમગ્ન પરીક્ષા.

અર્થ—

ગોપાઈ

વીર નમુ હર અનંતિ હરી, અણુતણા કુણુ મનિ સભરી,
સાચા ધર્મ પરીક્ષા બણી, વિમતિ કહું કઈ અગ્નિ તણી
વીરતણા મણુપર હજાર નવ અગ્નિ તેડ તણા ધર્મ ખાર
પાંચ મણુધરના અગ્નિ પચ પચ પચસમ મુણિપર સંગ ૨

* * * *

અર્થ—

અગ્નિઅસ્તણી ગોપાઈ અથા એકસો ત્રિંત્રેર અર્થ
એ સાંભલી સૌધર્મઅગ્નિ બને આપ મતિની સર્જન તણે ૧૭૩
ધર્મ લોહને જિનવર અણ્ણ સત અર્થ સવિરો પ્રમાણ
અભિનિવેશ મનનો પરિકરો અગ્નિ મહે જિમ સિવસુખ વરો ૧૭૪

—૫ અગ્નિ રવણ દેસર, ગામ સાવેણુ અગ્નિ

—૫૮—અગ્નિઓ ૨૮૩ સ ૧૬૩૧ ના આવસર જ ૫ ૫૮

૧૧-૧૨ આ ૬ —વિરાજ

(૧૬૭) મુશર્રાન સેક અરિત ગોપાઈ—

અર્થ—

(સિદ્ધા)

સચ પરીક્ષા અતિ પોર, મુશર્રાણુ મદા મુની
મથા હરમ કોર, શીશ પાત સિવપુર મથા ૧
નેહનો એક અધિકાર કહી નાવિરમ અગ્નિ
સત તણે અણુસાર અવિનણુ દિન હરી સાંભાઓ ૨
મુશ્મ તણે હી સર, શીશ પાતે ને નર સથ
તે પારે ભવપાર ઈ જાનમેં સમ છે નહિ ૩

(૧૮૫) આર પ્રત્યેક બુદ્ધિ ચોપઈ. સ. ૧૫૮૭

આદિ—જિણુ ચક્રીસઈ પઠકમલ, મનિ ધરિ હર્ષ નમેસુ,

સુગુર વચન સુભ મત્ર જિ હીયડામાહિ ધરેસુ ૧

મનિવર જે જગ જાણીઈ, પ્રત્યય દેખી બુદ્ધ,

મન આણુદઈ વદિ કરિ, કહિઅઈ તાસ પ્રત્યય ૨

જેઈ અસખ ઇશુ પરિ ધૂયા, તઉ પુણુ એ મુન આરિ,

ચવણુ દીખ કેવલ મુગતિ, સાચિ લલઈ સુવિચાર. ૩

અ તે—

સાસણુ દેવન આપઈ લગ, સજમ પાલઈ રિષિ,

તે મુનિવર નઉ મનિ ધરિનામ હર્ષઈ અલક કરઈ પ્રણામ. ૬૮

(ગાથા x)

—કરકુડુ ચરિત્ર

—દુમુહ ચરિત્ર વગેરે

છેલ્લે

રતનાકર ગ્રહ સખ વરીસ, સમતિ ચદ સવતઈ જગીશ

પ્રત્યય બુદ્ધ તણુઉ એ ચરી, ભાપિઉ મન આણુદઈ ૭

સુધાસુધ જસ જગત્ર વિખ્યાત, વેલ તાત વિમલાદે માત,

શ્રી પાસચદ ગુર સુગુણુ પ્રધાન, તસુ પય સેવ કરઈ તિજમાન ૮

ઉતરાધ્યયન સખેપઈ કહિઉ, વૃત્તિમાથી વિસ્તર લલકઉ,

તેહથી બોલ્યઉ એ ઉદ્ધાર, ભણુતા લાભઈ શુદ્ધ વિચાર ૯

જિન ભાપિતથી કહિઉ વિરૂદ્ધ, પડિત જન તે કરજ્યો સુદ્ધ,

અમમિલતઉ કરઉ પ્રમાણુ, કરજ્યેડી વીનવધ મુખણિ— ૧૦

મેર મહીમડિલ ચિર રહઈ, સ્પરિજ જસ ગઘણિઈ વહઈ

ચિહદિસિ રતનાકર જલે ભર્યા, મિહુ પાસઈ જગની પરવર્યા ૧૧

જા જગિ જિણુસામણુ ચિર ચાઈ, તા એ ભણુતા ચિત્ત મુહાઈ,

પ્રામીછઈ સિવ સખ સપદા, પાસનાહ સુપમાઈ સદા. ૧૨

૬

—૧૬—૧૪ ધો અશુદ્ધ પ્રત

દોષ અધાર રહિત ભણા, પરખત અરિહત દેવ
સમક્ષિત તવ તપ ગુણિ ભર્ગ, સહુ તણી કંઠ સેવ. ૧૪ આ
બાજિત સત નર્મણ, તે અસહ્ય ધર્મ,
તત્ત્વ ખરાં ત્રણિ એ અઘઈ સમક્ષિત ગુણ એ મગ્ન ૧૫ આ
પાપ સુતર હરણ મિથુર, મોટક બાર મિથાત,
છવ તણુષ પોતપ અજઞ્ઞ ક્ષય અનાદિ વિપ્પાન. ૧૬ આ

રામ આસાડરી.

છવુતર અસત્યતન અનર્થ ચોરી, નારિની સમક્ષિ પાપની ઘરી
સમક્ષક પ્રાણીના એક વિચાર, મન ગુણિ પરિહરિય પાપ અધાર,
પરિવહ કોષ વહી માન નિ ગાવા, લેખ ઇર્થ સવલ દુષ્ણનણ પગા સ
સમ નર્થ દૂપ મિથિ કલક નર્થ આજ પિશુનણુ રતિ અરતિ વિચાર. સ
પર પરિવાદ મગ્ન કુશ વાણી, વલીવ મિથાત સત્ત્વ પરિહરિ ભણી. સ
એક તણુઈ વણિ છવ અનાદિ, કુ ખ ધણાં સુભા પડખ પ્રમાદિ. સ
એકનક નેમ કરક પરિહાર, સુમક્ષિ તણાં સુખ તે લકર્થ સાર સ
મોઝાજા કલક ધમ આણુક આણી, સહુનર્થ વહવો ભવીવણ પ્રાણી. સ

—સ ૧૧૮ કરો એકત્રિ વણિ ૧૧ તજ દિને જાણુ િ
સિખિન પોતકઈ વારતઅ પેતવાડ સાલી પારીઅ દેવસન સુત વિમલ
ધસ પનાર્થ સ્વમેષ. —આમોદ, પ્ર ૪

* આ કવિએ પોતાનાં ત્રણ નાનાં કાવ્યોને જાણ એ નામ
આપ્યું છે અજ્ઞાત આઠ હજી બાવ મને મળ્યાં છે દેશાઢ ભાગના
વિચાર પ્રીત અને પણ સ્વના ઉત્તમ પ્રકારની છે સવન ૧૫૨૧ માં
કાવ્યપેશા એક ગુરુકામાં આગલા સનાના બીજા દેશાઢ રાસ ઉત્તમો છે
તે ભેગા અઢ ના જાણ પણ ઉપારેશા છે એ પરથી સમજાવ
છે કે આ કવિ સોળગી સદતની સરઆતમાં થયો છે —સ. મણિ-
લાલ બહેરભાઈ આસ આમ જાણાને છે પણ ખૂં જોનાં કવિ તે
સતતની અંતમાં ને સવરજનના મંથ સુધીમાં થયેલ છે

જે કોઈ નરનારિ શીલ પાલે લખ્યા કમ્મ	
મો ઉપજે દેવ મઝાર ઉવાધ સૂત્ર જેહની શાખ છે	૪
એમો શીલ નિધાન, ભવિયણુ હિત કરી આદરો	
જ્યો જાઓ નિર્વાણુ દેવશેકમે સામો નહી	૫
એ ખટ દરસણુમાહિ શીલ અધિકો વખાણીયો	
તપ સન્નમ ખેર થાય શીલ વિના એક પલકમા	૬
હહા તાર્ધ કીજે વખાણુ શીલકા ગુણુ તણો	
જેવોને સૂત્ર પુરાણુ શીલ સાગેહિ અધિકો કહો	૭
ઋષિરાય બ્રહ્મ ઉશાસ શીલતણા ગુણુ વગણુવ્યા	
કીયો ચરિત્ર પ્રકાશ મુદ્દર્શનજી ગેહકો,	૮
અધિકો ઓછો કહો હોય તેહનો મિછામિદુકડ	
સૂત્ર પ્રાકૃત જ્ઞેય જેહને અનુસારે ભાપીયો.	૯
એ શીલ તણો વખાણુ પટે મુણુ નર જે સદા	
પવિત્ર કરે જીભકાન, સુખ પાવે તે સાસતા.	૧૦
—સર્વગાથા ૮૩૯ લિ સ ૧૮૪૦ જેષ્ટ વદિ ૧૧ વાર ચદ-	

વાગે ૧૫-૨૭ આચામકાર

(૧૯૮) અઠાર પાપસ્થાન પરિહાર ભાષા*

આદિ—

સુદર રૂપ વિચાર ચતુરપાણુ ઉત્તમ કુલ અવતાર,
ભોગ સયોગ સપતિ સવિ અતિ ભલી, પામીધ અર્થ ભડાર
વિવેકી જીવદયા ધર્મસાર, પાલીધ કરીય વિચાર—આકુણી
અગ નિરોગ નધ જીવિત અતિ ધણુ, કીરતિ પ્રગલ્ભ મોભાગ,
જિનવર ગણુધર અમરપતિ ચક્રધર, ઉત્તમ પદ લહિ લાગ વિ

*

*

*

*

અતે—

સમક્રિતધર છઈ થોડલા, નહી મિથ્યાતી પાર,
દેખી ધણા ય રાયમડ, પરખડ સમક્રિત સાર

જાંશુર્ણેષ ભરત્યેષ મહણ નગર અમલપુર સોદહણ

ધન વિક્રમ જાણી તસુ રણ્ણી, પારણી જન મન મોદહણ ૧

(૨૦૧) જિનપ્રતિમા સ્થાપન પ્રબંધ—પાનાં ૪૫ અમ.

(૨૦૨) સુમતિ નાગિસ સસ. ૧૧૧૨ સન.

(૨૦૩) અમલપુત્રસા.

બીજીકૃતિઓ.

૧-૪ પાર્શ્વનાથ સન—આસ મનવર્જિત વાસનિન પૂરણ.

આત્મીય સન—રિપમદેવ હર્ષ આણુદ જોદનર્મ નમે.

પાર્શ્વનાથ ગીત—કેવલ ન્યાન વિવાહર ભવવત.

જાજાશુર્ણીય પાર્શ્વનાથ—સકલ શુરાશુર સેવતિ ધાવ ધબળુ પુર

મહણુ જિનતમ.

૫. અનગ્રાથ આરાધિના

૬-૭. અદમક સાધુ ગીત અને મુખપુત્ર ચરિત-૨મં

૮. અગ્રકર્મ વિચાર.

૯. ચક્રદમ સ્વામિ ખવણ

૧૦. મનરનાથ સતવન (૭ કડી)

૧૧. ૨૪ જિન સત

૧૨. સૈદ્ધાન્તિક વિચાર

૧૩. ધર્મપર્ણી આજ્ઞા

તતુપરત સત્કોષ સત્કોષ, પુષ્કો અને યાસમિક કાપે.

સરગતમાં જાણીય પત્તિપત્ર પર દીપ પાળી શરતિ રમેષ ઇ

(૧૯૯) જિન નેમિનાથ ૪૪ ઢાલનું વીવાહલું.

આદિ—

રાગ ધન્યાસી.

સારદ સાર દયા કરિ દેવી, હીઅડા ભીતિરિ આણીછ,
નમિ નાથન ધવલ રેચિ મુસ સરસ સુકોમલ વાણીછ

અતે—

એ ધવલ રચ્યઈ મઈ આણી મનિ આણુંદ,

અલસારી નિરપમ ગાયહ નેમિ જિણુદ,

કહઈ શ્રી અલ સદા જિન વંદઈ યે કરજોડી,

તે અલવઈ પામઈ મુખ સંપતિની કોડી

૨૦૧

પદ અક્ષર માત્રાહીણુ કહિઈ હુઈ જોય,

પડિત જન જોઈ નિરતહ કરજો તેય,

સૂત્ર વૃત્તિ ચરિત અનુસારઈ જાણી સાર,

લવલેસઈ ભાખ્યઈ એહ સયલ અધિકાર

૨૦૨

—અથાથ ૪૭૬ પ્ર કા.

(૨૦૦) ઉત્તરાધ્યયનના સર્વ (૩૬) અધ્યયન સં—

અતે—

છત્રીસઈ ઉત્તરાઝયણુઈ રે, જિણુવર કહઈ,

અમૃત વયણુ, સમત જગસૂં મનિ ધરીયઈ રે,

જેહયી ભવસાયર તરોઈ જિનં

૨૦

એ ભાસ સખેપેઈ સારીરે છત્રીસઈ અધ્યયન વિચારી,

અલઈ કહઈ જે જન ભણુસ્યેરે,

મગલ કમલા લહિસ્યઈ

૨૧

—ઇતિ શ્રી હવાહવ વિભત્તી ગીત ॥ છ ॥ શુભ ભવતુ । કલ્યાણુ

મસ્તુ ॥ છ ॥ અથાથ ૭૦૦ શ્લોક સખ્યા જાણુવી શ્રી શ્રી સં ૧૬૪૪

વર્ષે વૈસાખ વદિ ૭ મોમે શ્રીમાલી ત્રાતીય ૫૦ તેજ સુતા ૫૦ લાલજી

પદનાર્થ ॥ છ ॥ છ ॥

(પ્ર કા. પાસેનો ચોપડો)

(૧૧૩) કલ્યાણ (ત. કેમવિમલસુરિ-સોળાબ્ધર્પ સુરિ ય.)

(૨૦૬) કૃત કર્મ શબ્દાધિકાર સસ. સ ૧૫૬૪ અષ્ટાશ્વ.

અતે—

અદ્ભુતિ ધી ગુર દીપ્તિ એ મા સુનિહિત સુરિ કૃમાર	
શીલિઈ જાનુ અભિનયએ મા ગુર અમુલ્ય મૃમાર.	૧૮
તપમયિ ધી ગુર નામુએ મા. ધી કેમવિમલ સુરિ	
નામિઈ નિધિ પામીએ મા કુતલ નઈ દુરિ.	૧૯
તાસ સસિ સોજામણએ મા તપમયુ આપાર	
નામિ સોજામણ આગળ એ મા પાશ્વ પંચમાર.	૭
ધોસોભાગ્યધર્પ સુરિ વિરજયુ એ મા સરકો ધિ આસીસ.	
વિષુધ પુરજ અવનિયુ એ મા ધર્મવત નિસિદીસ.	૭૧
વિદ્યા ધીર્ધ અસકરિત એ મા. તપ જરિ શિમાનિધાન	
ધી કમ્પાણુ જળ જળ કરએ મા પદિત સત્ત્વ પ્રધાન.	૭૨
જસ નામિ જસ પામીએ મા કવિજન સિદ્ધ સદ્ મર્મ	
અત્યુ કમલ તે ગુર તણુએ મા ધી રા રહ સ સમાન	૭૩
તે ગુર નઈ સુપસાધીએ મા મુન નિધિ ધર્મુ નુ વિમાર	
જસ માસ અદુલ સુરિએ મા જા તિથિ સુર ગુરવાર	૭૪
રાસ રત્નિઈ રતિઈ કરીએ મા વદન કૃદ્દિ રમેદિ	
વચન કવન ને જોડીએ મા અપિજી જોડી વાત	
દેસર ધી સમ સાધીએ મા મિચ્છા દુહા સાત.	૭૫
નગર અનોખા નાણીએ મા મંદિર ધી બમાર	
ધમ્માજિ કરી આગળએ મા રાન દીઠ અનિવાર	૭૭
નિદા જોડવા વિવદારીએ મા પૂજા ધી વપમાન.	
વર્ષમાન જિન પૂજાએ મા સુખ પામી જદમાન.	૭૮
જપમાં ધી વર્ષમાન જિન એ મા સચિ સજ્જ અનિવાર	
સિનિ દિનિ પાંચ અતિપણુએ મા માંગલી જવજવમાર	૭૯

૧૧૨ કવિયણ (સં. ૧૬૫૨ પહેલાંના—હીરવિજયસૂરિના
વર્ષતના)

(૧) ચોવીશી (૨૪ જિનસ્ત૦)—ચદ્વડિના છદ્મા

આદિ—

સાહિયા વાલેસર અરિહત કે નિસુણો વિનતીરે લો.

સસનેહા ગુણવંત કે હીયડે જે હતી રે લો. સા.

x

x

x

x

અ તે—

ગિરઆરે ગુણુ તુમતણા—એ દેશી.

તુઝ ગુણુગાઉ કથારસે મે સમકિત ગુણુ દિપાવ્યોરે,

કવિયણુ જગમા જીતના યણુ ગુહિર નિસાણુ વગ્નવ્યારે

—વીર જિનનેરે જાઉં ભામણુડે. ૫

—ઈતિ સ ૧૭૮૮ બા સુ ૧૩ દિને સૂરત બદરે ૮-૧૬ આ ૬.

(૨) પાંચ પાંચ સઝાય

આદિ—

હસ્તનાપુર વર ભણુ, તિહા રાજ પાંડૂ સારરે

અ ત—

શ્રી હીરવિજયસૂરિ ગણ ધણી, તપગણનો ઉઘોતકારરે,

કગ્ગેડી કવિઅણુ મુઝ આવાગમણુ નિવારેરે;

મુઝ આવાગમણુ નિવારે પડવ પચ વદતા મનમોહરે. ૧૯

—સુમતિરૂચિના લેખિ સ ૧૬૯૯ વ. શ્રા સુ ૫ દિને વિક્રમ

પુરે નગરે૦ ગ દેવકુશલ પઠનાર્ય. ૧-૧૭ મા.

(૨૦૪) તેતલીપુત્ર રાસ. ૧૫૯૫ (૧)—પાના ૧૨, અમ.

(૨૦૫) અમરકુમારરાસ.

ને તાદરા ગુણ ગાઈ સાર, તેહ ખરિ મગધ જગજગદાર,
 ૬. ટુંક નીમિઈ નિતુ જાંમજુઝ ને કરનેડી પીંચુ ભલુઈ. ૩૨
 —વા સદજસન ગણિ પુણ્યાર્યેન લક્ષ્મી ૧૧૧૬ માં (વિ. ૫.
 ચોપદે ૧૭૧-૧૭૩) ૪ પ્રા. તી. સ ૫ ૧૬૫-૧૬૭.

(આ સોળમી સદીમાં યસિદ્ધ ઈવિઓગણો એક કરી એમ
 તેના પછી બરેલ સુખસિદ્ધ આવક ઈવિ જાવમદાસે પેલાના સ
 ૧૧૭ માં બનાવેલા કુખરપાળ સસમાં બીજા ઈવિઓ સાથે આ પીંચાઈ
 નામ ખસુ કસેબી પોનાની લખુત ઈર્ષાવી છે એ પરથી જાણે છે—
 “આમિ ને મેલા ઈવિસન તાસ ચરચુરન જાવમદાસ
 દાવપલ લીખિ બીમે ખરો સકલ ઈવિની કારનિ કરો. ૫૩

૧૧૫ લીઓ.

(૨૦૮) પાંચનાજ નામના સવિમરસ જાદાઉલા.

આદિ— (સમ મેવાદે)
 સકલ સુરિંદ નામિ સદારે પાસ નિષ્ણેસર દેવો
 અનવ ભવ પામી કરીરે આદનિસિ કાલિ સેવો
 આદનિસિ સેવા કરીજાઝ નિનવર, તે નિમન પામીજાઝ ટિવર
 ટુંક યુવ જોનાં હરપ ન માર્ધ સકલ સુરિંદ સદા ગુણ ગાઈ.
 છમેછ પાસ નિષ્ણુદ દવાજ પામે લામસુછ
 તોઈ રમણ અમદાસ નામ કીમદિ રાપસું છ આંખી.

અંતે—

સકલ મઝ જાનનિધિ છવેદારે તકિ પરિજમણ કરતિ
 નમ જસ મરણુક કરીરે, દુખ અનન સહતિ
 દુખ અનત સહસિ દવાજ, બેદિ ટુંકારી પાખાઝ નિનવર
 દવા કરી અવદુખ નિવારો, ચરિમઝ જાનનિધિ ખર લવારોછ. ૪૮

(કસશ)

જા પવર મદિર સકલ સસિહર વિષુલ અંબર મડલ.

ઉદયગિરિ જાં ઉદય કરઉ દિવદિવ રતન મહીતલ.

તા એહ શ્રી કૃતકૃર્મ રાગ તણુ ચરિત્ર સોહામણું.

કંપાણુ જયકર ભવિક નરનંદ અચલ દિહ વધામણું.

૮૦

(ઇડરની બાહ્યોનો ભાગ)

[સૌભાગ્યહર્ષ સુરિના પ્રતિમા લેખો સ ૧૫૮૪ અને ૧૫૯૦ ની સાલના મળે છે—જુઓ ધા-સગ્રહ ભાગ ૧ લો લેખાક ૧૮૬ અને ૭૧૯ આ પૈકી સ. ૧૫૯૦ ના લેખમા સાથે આનંદવિમલસુરિ પણ છે. આ બંને સુરિઓ હેમવિમલસુરિના શિષ્યો અને બંનેની પાટ જુદી થઈ. આણંદવિમલ સુરિએ સ ૧૫૮૨ મા ક્રિયોદ્ધાર કર્યો તે વખતે તેમણે ગચ્છનો સમસ્ત ભાર સૌભાગ્યહર્ષને સોંપ્યો હતો સૌભાગ્યહર્ષે લઘુશાલા નામે એક શાખા ચલાવીને પોતાની પાટે સોમવિમલસુરિને સ્થાપન કર્યા હતા બ્યારે બીજી બાજુ આણંદવિમલ સુરિએ પોતાની પાટે વિજયદાન સુરિને સ્થાપન કર્યા હતા]

૧૧૪ ખીમો.

(૨૦૭) +શત્રુજય ચૈત્ય પ્રવાડી. (પરિપાટી).

આદિ—

ચુપધ

આરાધ સામિણિ સારદા, જિમ મતિ તૂડી દિહ મતિ સદા,
 ગ્રી સેત્રજ તીરથ વદેવિ, ચૈત્ર પ્રવાડિ રચસિ સથેવિ
 પાલીતાણુધ પ્રણૂ પાસ, જિમ મનિ વઝિત પૂરધ આસ,
 લલતાસુર વદ્ જિન વીર, સોધ સાયગ જિમ ગુહિર ગભીર

૧

૨

*

*

*

*

અતે—

એહ સ્વામી તુમ્હ ગુણુ જોતલા, મઈ કિમ બોલાઈ તેતલા,
 તુ ગુણુ રચણાયર સમ હોઈ, એહ સક્ષા નવિ જાણુઈ દેહ

૩૧

આતે—

તપામંત્રિ નાથક જગદ પ્રધાન, જાણતા ને કરે વપાણ,	
મી ધનરત્ન સરિ ગુણધાર, પદભાષા એ સ્વામી ભદ્રાર	૧૬
સૌભાગ્યી દીપ્તિ જગત મી સૌભાગ્યસાગર સરિ ગુણવત,	
પદ્ય સમિતિ ત્રણ ગુણિ જાણિ આગમ સાગર કરિ વણણ.	૭
હવઝાયા મી હૃદયજ મર્મ સંકષ વિદ્યનો જાણે મર્મ.	
તાસ શીશ પદ્મિત મી જગદેવ, તસ સેવક જોઈ અણ દેવ.	૭૧
પાપ નિમગ્નિત છલે જાણ પશુ કાએ ત્રિભુવનરાજ	
જે પાપન મર્મ નિસિદ્ધિસ, જિમ જગરાગર દુષ્ઠ જાણીસ.	૭૨
સાગ્ર સિદ્ધાંત કિષ્કર ભદ્રાર, તેહતલું નવિ નાણું વિચાર,	
ગુરુ હવદેસે ઇમ ઇ લલાં સપેચે ને ગુણગુણાં કલિયા	૭૩
દાન દીક્ષ પ્રભાવે કરી નિર્ભય વિત દેશ જહારી	
સ્વાવલોકદેવ્ય ધણિ પરિ કરી ભવિક સોળને કારણ સહી.	૭૪
જે ભણતા મંગલ થરિ દેવ, ભણતાં સપતિ થરિ સોળ,	
જે ભણતાં દુર્ગ નવિન નિધાન જે ભણતાં પામે કલ્યાણ.	૭૫

—૨૮—૧૭ થી.

[અમદાવાદ ધનરત્ન સરિ વાળપત્ર—૧૬ પેશાસિન્ધા છે ને તે સ ૧૫૭ માં થયેલ લખિયાગર સરિના સિંચ અને આપર વાળ (ગુજો, નવસુદર સજાથી મારો લેખ. જાનક કાવ્ય મદ્યોદયિ પીઠ ૧ દ.) તેમના સ ૧૫૭૨ ૧૫૮૭ ૧૫૮૮ ૧૫૮૯ ના પ્રતિમા લેખે મળ્યા છે. પા. સ. ભાગ ૧ લેખાંક ૧૪૩૬ ૧૬૨ ૧૧૧ ૧૨૬૪ વગેરે સૌભાગ્યસાગરસરિના પાત્રપ્રતિમાના સ ૧૫૭૬ ૧૫૮૪ ને ૧૫૮૫ ના પ્રતિમા ઉપેખ છે. ગુજો પાત્રપ્રતિમા લેખ સમ્પદ બા. ૧ લખાંક ૧૮૧ ૧૧ ૮ ૧૮૪ તેમ ૮ બીજો ભાગ. સ ૧૫૭૬ અને ૧૫૮૪ ના લેખોમાં સ્થૂપેશ્વર છે કે લખિયાગરસરિ ૫૬ ધનરત્નસરિ મી સામાજ્યસાગરસરિમિ આપરથી અને સરિ લખિયાગરસરિના ૫૬

લીંગો કહિ તુમ્હે સાબશેરે, અભય તણા દાતાર
શરણુ તુમ્હારિ આવીકરે સ્વામી જગદાધાર
સ્વામી પ્યાઉં શ્રી જિનચદ, ધ્યાન ધરતા પરમાનદ
જે છંદ સામ્વત સુખ અનત, લીંગાનધ આપો ભગવત ૪૯ ૭.

—ધતિશ્રી પાર્શ્વનાથ નામ્ના સવેગરસ અપ્રાકિલા મ પૂર્ણા લિખિત
૫૦ રવિવર્દન ગણિના ધનવર્દન વાચનાય શ્રીપાટણ મહાનગરે. ૪-૧૫
(વિ. ૬)

[અત્તરમા સૈકામા થયેલ પ્રસિદ્ધ શ્રાવક કવિ ઋષભદાસે લીંગના
નામના પોતાનાથી પૂર્વ કવિઓ પૈકી એક તરીકે મનાયો છે તે આજ
લીંગો હોવો જોઈએ, તેથી તેને સોળમા સૈકાના અતે મૂકવામા આવેલ છે.

૧૧૬ વિજયગણિ.

(૨૦૯) આરાધના રાસ. સ. ૧૫૯૨ માધ શુ. ૧૩ —આમોદભ.

૧૧૭ લાવણ્યદેવ (ત૦ ધનરત્નસૂરિ અને સૌભાગ્યસા-
ગર સૂરિ-ઉદયધર્મ-જયદેવ શિ૦)

(૨૧૦) કર્મ વિવરણનો રાસ.

આદિ—

ધુરિ—વસ્તુ

સકલ જિણુવર મકલ જિણુવર ભગતિ પ્રણમેવિ,
સરસતિ સામિણિ ધરીય મનિય ગોચર ગણુધર સામિય
તાસ પસાઈ હ તતુય ચૈદ ગુણુદાણીય,
ગુર વયણે સુપસાકિસે બોલિસું વચન વિશાલ.
જે સુણુતા સુખ મપજે ટલિઈ તિ ભવભયપાસ

*

*

*

*

૧

દ્વદ્શ-કમલવદન કમલાસના કવીકર મુખકે વાસ

વસે સદા વાગેશ્વરી, વિધવિધ કરે વિવાસ

વિદ્યા શુદ્ધિ વિવેકવર, વાગક દ્વયક વિત,

અર્થે ને આશા કુને, અરણ્ય લગાવે ચિત. ૪

સંવત્સર સાનિધ કરે, મહેર કરે મદામાય

નિપુરા ઊર તાલકરે, સંનિધ કરે સદામ. ૫

અર્થ ઘે. અક્ષર અવ્યય, અધિકી શુધ ઉદ્ધતિ

દશપતિસુ કીને દયા સેવક નાણી સક્તિ. ૬

કવિત-અવ્યય અભાવર અમતિ કીને આરતિ,

નમ નમ નમન સત સંનિધ સક્તિ,

મુપસન્ન હેમ શુરતમ, વપસુ વાગ્ય વર કીને

નામક બેસે બાંધ, પ્રીતકર ખાસો પીને

મદાસન રાજ રાજેશ્વરી, દશપતિસુ કીને દયા,

ધન મોજ મહિર મહામિતી, માય કરે મેસુ મયા. ૭

દ્વદ્શ-સિવ મુત મુદાસો સમય સેવે સકલ શુરેશ

વિધનવિદ્યારણ વરદીનણ, ગજરીપુત ગણેશ. ૮

કવિત-અકૃત્રિયક અલકલે, મગ અલકલે સમુજગલ

એકદત ઉજ્જલે, સુદલ અલકલે હમલ,

પુદપ ધૂમે પ્રમાલે, સેસ સલકલે અલકલ

કુમ નેત્ર પ્રભાસે અમ અલકલે અનુલ અલ

વમ અલે વિધન ઘણિ દળલ અગર હલે ઉજ્જલ અલ,

સુદલ દેવ રિલ સિલ દીગણ, સગરી દશપતિ અલલ. ૯

દ્વદ્શ-વૃક્ષમદેવ વનિતાપિપતિ, નામિનક મુખકક,

ઉર અનુગ આગર પ્રમુ, ચિત અકેર નિનમક

અધિ કુવ અધિ કલિહ સમત સામતિ મુદેત,

પારસ મુકર પરમેશ્વર, લેલ હેમ કર લેલ. ૧૦

૧૦

૧૧

ધર શિખો હતા, આ બનેના સમયપરથી આ કવિ ગોળમા ચેકાના
અતમા ગણી શકાય તેમ છે

૧૧૮ કુશલહર્ષ. (ત. વિજયદાનસૂરિ-હર્ષસંયમ શિ.૦)
(૧૧૧) નાગપુરમ હન શાંતિજિન સ્તવન. પદ્માવ ગર્ભિત.
અતે—

ક્રમ તવિડ નિરમલ સકલ કેવલ કુશલ મગલનાયગો,
બહુ ભાવ ભેદી તત્ત્વવેદી સુખ પ્રવેદી નાયગો,
ગુર જિનવર નમઘ અમુર શ્રી વિજયદાન સૂરીસંગે,
શ્રી હર્ષસંયમ ચરણ મેવક કુશલહર્ષ દૃષા કરો. ૩૯
(પત્ર ૪ પ્ર. કા)

(વિજયદાનસૂરિ-આચાર્યપદ સ-૧૫૮૭ સીરોહી, અ ૧૬૨૨)

૧૧૯ ધર્મસિંહ ગણિ (ત. આનન્દવિમલસૂરિ શિ.)

(૧૧૨) દીવાળી રાસ—પા ૬ અમ,

(૧૧૩) વિક્રમરાસ— -જેસ

(આનન્દવિમલ સૂરિ-આચાર્યપદ સ ૧૫૭૦, ક્રિયોદ્ધાર સ ૧૫૮૨,
અ ૧૫૯૬),

૧૨૦ દોલતવિજય (ત. સુમતિસાધુ વંશે પદ્મવિજય-જય-
વિજય-શાંતિવિજય શિ.૦)

(૧૧૪) ખુમાણસસ.

આદિ—

ગાહા.

ઠઠં એ મત્ર અપાર, સારદ પ્રણુમામિ માય સુપ્રસન્ન, ૧
મિદ્ધ ઝદ્ધિ બુદ્ધિ મિર પૂર વરવેદ પડિપુન્ન.

વરવેદ પુત્યહત્યા વીણા સુરવદ કમલ કરવિમલા,

હરણમી હસરદા, વિજ્ઞ વૈજતિયા માલા

૧૨૧ વાસણુ (૮૦ વિજયદાનસુરિ શિ.)

(૨૧૫) +આનહવિમલસુરિ સસ સ ૧૫૬૭ આસો.
આદિ—

સકલ જ્ઞાનના પામીઈ જાતીં મી જિનનામ
પ્રથમ તિલેસર ખાઈઈ જાપનાજ કહે પ્રણામ.

* * * *

અ ત—

મી આણુ હવિમલસુરિસર તસ પદોપર પવિત્ર,
તે મી વિજયદાનસુરિ મુણિ નિહાં, વાસણુ પ્રણામિ

એ આણુ નરમલ ચિત્ત. સુ ૧૫૭

—આણુ હવિમલસુરિ સ ૧૫૬૭ ના જૈન છુ ૭ તે દિને સ્વમસ્થ
થયા—તે અરસામાં આ કૃતિ રચાઈ છે જુ આટલું જુઓ મિ. સ. સ ૩

—(આ રાસની માંજરોથ બદારમાં પ્રત છે તેમાં છેલ્લે નીચે
પ્રમણે છે.—જને તે રાસનું નામ સમુદ્રગુણસુરનાથ રાસ આપેલું છે)

સવત પનર સપ્તમી આસો આસાર આસો માસ

સાધ નામ મુણસુલનાથ એ રાસ.

રચના એ મનનઈ આતિ ઉદાસ ઉદાસ.

૧૮૮

સુદર રવિ સપ્તિ સોઠ સારનાથ, મેર મહીપર નહા,

વળૂ વધિ સધ જરવાર સુજિત, પ્રતપો એ અવિચલ નિહાં. ૧૮૯

જાતવતા અજમાન વર મી વિજયદાનસુરિ.

બદારેક સુતનિજસુરિ કહે વાસણુ પ્રણુ આણુ.

૧૯૦

—સુદર જરણુ સાધના, ૬-૧૧ મં.

૧૨૨ વિનયસમુદ્ર (જયકેશજી સિદ્ધસુરિ—હર્ષસમુદ્ર શિ.)

(૨૧૬) અજનાળા રાસ.

(૨૧૭) અજાદ અઢિયઈ સ ૧૫૬૪ માહ શુક ૨ રવિ તિમજમાં

જ્ઞાન જ્યોતિસુ પ્રકાસ ગુરુ, કર ધરી સાસત્ર કથ,
ત્રિભુવનમે તારણુ તરણુ, સૌ વાતો સમરત્ય.

૧૨

*

*

*

*

વચમા. ખીજા ખડને અંતે

એટલે ખડ એ પૂરો થયો, અલપ બુદ્ધિ મેં ઉઘમ કીયો,
સુકવિ સુધારે વાયો સહી, ફૂડ સાચ કવિયણુ જે કહી,
ત્રિપુરાસકત તણે સુપસાય, રચો ખડ ફળે કવિરાય,
તપગરુહ ગિર્યા ગણુધાર, સુમતિ સાધુ વશે સુખકાર.
પડિત પદ્મવિજય ગુરુરાય, પટોદ્યગિરિ રવિ કહેવાય,
જય બુધ શાંતિવિજયનો શિષ્ય, જ પે દોલત મનહ જગીશ.

—ધતિ શ્રી ચિત્રકોટાધિપતિ શ્રી રઘુવંશે બાપા ખુમાણુ ચરિત્રે
રતિસુદરી અભિગ્રહકરણુ ચિત્રકારિકા ચરિત્ર રમણુ, રાજકુમારી પાણી-
અહણુ, પચસહેલી ચિત્રગઢમિલણુ દોલતવિજયવિરચિતે દ્વિતીય ખડ
સપૂર્ણ —

ત્રીજા ખડને અંતે

જયવિજય એ નામ આપેલ છે. ને તેના શિષ્ય શાંતિવિજય ને
તેના શિષ્ય દોલતવિજય

(આ રાસ રાજસ્થાની-મારવાડી બાષાના શબ્દોથી બરપૂર છે.
તેમા ચિતોડના રાણા ખુમાણુ તેના વશજે વગેરેનો ચારણુશાહી ધતિ-
હાસ મૂકેલો છે, આની પ્રત. ૩. કો લાયઘેરીમા છે તેનો ન ૨૫૮
સને ૧૮૮૨-૮૩ આનાં પાના ૧૩૯ છે અને અપૂર્ણ છે, જૈનસાધુઓ
રાજદરબારમા રહી તેના જૂદા જૂદા વર્ણુનથી ચિત્ત રંજન કરતા એ
આ પરથી જણાય છે ને તે માટે ગણેશને વદન પાણુ કરેલ છે. આની
પ્રત ઉક્ત કાલેજની લાયઘેરી હાલ બાહારકર ઈન્સ્ટીટ્યૂટ-પુના મા છે)

દામી હયા એ સીના તણી સીમનણી મદિયા બસુ બણી,
બાજી બણિબો બદુ ગુણુ યુગી પુરબ આસ અથ મન તણી ૧૨

—સ ૧૧૧૯ વર્ષે આઘાદ માસે શુભાષ્ટમે ૧૪ તિથિ સિત
ભિ ૧ શ્રી વિક્રમપુર મધ્યે ઓડિછનો બહાર, ઉદયપુર.

(ઉપકેશ મચ્છા આ સમયના સિદ્ધમુનિના લેખ ૩ ૧૫૭૪
વર્ષકે ૧૦૮ થા સ આમ ૧ થા અને સ ૧૫૧૮ ના લેખક
૫૩૪ આમ ૨ જો-મળી આવે છે)

૧૧૩ જિનમાણિકથ

(૨૧૬) કુર્માપુત્ર રાસ

(ભુએ ભાક કવિ ન ૧૨૪ નીચ જાનો ફા પરિચય)

૧૨૪ કનક કવિ (જિનમાણિકથ યિ૦)

(૨૨૦) મેઘકુમાર ગા. ૫૦ ના કૃતિ રાસ (અ ૧૫૮૨ ને
૧૬૧૨ ની મધ્યે)

આદિ—

દેશ અમ્બિકાદિ નળીએ શાળા નમર નરેશને
સ / કરે સ્વીઆમજીવે ઓળી સમસ નરેશ.

અતિ—

ને મુનિવર મેઘકુમાર છળે અરિત પાવિત્ર સાર
પા શ્રી જિનમાણિક સીમ, કવિ કનક બહુઈ નિસરીમ.

—૩-૧૩ લી- પા. ૩ ૧૫

જિનમાણિકસરિ—(ન ૧૨૩) અસર ૬ આ પદ્યને જામ
ન ૧૫૪૫ દિશા ૧૫૬ પદ્યજાના ૧૫૮૨ અસર ૧૬૧૨ આવી
૧૫૮૨ ને ૧૬૧૨ ની વચમાં.

અતે—

અંબડ મોટઉ હ્યો વિસાલ, તાસુ ચરિત્ર સુણી રસાલ,
 શ્રી મુનિરત્નસુરિનો કહ્યો, તેહચકી ભાવારથ લહ્યો. ૯૧
 ચક્રપદ વિધિ કીયો મધ ઝેમ, બળુતા ગુણતાં ધરિ હુયમ પેમ,
 ઉવએસ ગહિ સપદ સિધિસુરિ, તાસુ પસાયમ આણુદપૂરિ. ૯૨
 હરપસમુદ્ર વાચક તસુ મીસ, તિમરા મડણુ શ્રી જગદીસ,
 પાસ જિણુદ તણુમ સુપસાધ, વિનયસમુદ્ર કહ્યો મનિ ભાઈ ૯૩
 પનર નિવાણુ પ્રવર પ્રસિદ્ધ, એ પ્રબંધ મધ સુલલિત કિદ્ધ,
 મહા સુકિલ દ્વિતીયા રવિવાર, રચ્યો તિમરા નયરિ મજારિ. ૯૪
 અધિકો મધ ઉછો છદમસ્ત, કહતા મધ જોડ્યો પરમથ,
 જે ગીતારથ વરતઈ વલી, પમળ્યો કહળ્યો મુઝ ગુણુ મિલી ૯૫
 —ઈતિ અંબડ ચક્રપદ સમાપ્ત. ૨૦-૧૫ આ. ૬

(મુનિરત્ન ને પૂજિમા ગચ્છના સ્થાપક ચદ્રપ્રભસુરિના પદે ધર્મ-
 ધોપસુરિ અને તેમની પાટે સમુદ્રધોપસુરિ કે જેમના ત્રણ શિષ્ય નામે
 સુરપ્રભ, મુનિરત્ન અને તિલકચંદ પૈટ્ટીના બીજા શિષ્ય થયા કે જેમણે
 અંબડ ચરિત્ર સંસ્કૃતમા ૧૨૬૦ શ્લોકનુ રચ્યુ હતુ તે ચરિત્રમાથી
 ભાવાર્થ લઈ આ રાસ પોતે રચ્યો એમ કવિ જણાવે છે આજ મુનિ-
 રત્નસુરિએ ભાવી તીર્થંકર અમલસ્વામિનું ચરિત્ર સ. ૧૨૫૨ માં અને
 મુનિસુવ્રતચરિત્ર સંસ્કૃતમા રચેલા છે.

(૨૧૮) પદ્મચરિત્ર ૧૬૦૪ (આમા રામચંદ્ર અને સીતાજીના ચરિત્ર છે)

અતે—

શ્રી ઉવએસ ગચ્છ ગુણુ ભૂરિ, ગણુહર ગુર રચણુપ્પહસુરિ,
 તસુ અનુક્રમિ સિદ્ધસુરિ વસિદ્ધ, બધકા ચાખ્યા ગુણુ ગરિદ્ધ ૫૮
 કંકસુરિ જયવત ગણેસ, તેહ તણુઉ પામી ઉપદેશ,
 વાચક હર્ષમમુદ્ર તસુ મીસ, વિનયસમુદ્ર વાણુરીસ ૥ ૬૦
 વીકાનયરિઈ વીર જિણુચંદ, તાસુ પસાઈ પરમાણુદિ,
 ચક્રવિહ મધ તણુમ સુપસાદિ, સોલ ચિડોત્તર કાણુણુ આદિ ૬૧

તાસ તજુડ સિય ખતિચર, ગુણમાલિક અણુ ગોવ,
તેહ તજુડ સુપસાદયક કવિન હર તે સોમ.

૪

* * * *

(૧૬૫૧ અને પ્રથમનું પાનું ગળ્યું છે તેથી કવિનું નામ તેમજ તેમની
કૃતિની રચનાનો સમય નિર્ણય થઈ શકે તેમ નથી.) પત્ર ૬-૩ ક.

(અહીંથી ગચ્છમાં અનેક બુદ્ધિસાગરસુરિ અને વિમલસુરિ થયા
છાએ છે કદાચ કે બુદ્ધિસાગરસુરિ નામના ત્રિભુવેણ સ ૧૩૮,
૧૩૮૬ ૧૪૨૬ ૧૪૩૬ ૧૪૬૩ ૧૫ ૬ ૧૫૨૮ ૧૫૩૨ ૧૫૪૩
૧૫૪૬ ૧૫૫૪ ના મળી આવ્યા છે અને વિમલસુરિ નામના જેણે
સ ૧૨૬૩ ૧૩૬૬ ૧૩૭૧ ૧૪૪૫, ૧૫ ૩ ૧૫ ૮ ૧૫૧૧
૧૫૧૩ ૧૫૧૫ ૧૫૧૬ ૧૫૧૭ ૧૫૨ ૧૫૨૩ ૧૫૨૪ ૧૫૩૨
૧૫૪૩ ૧૫૬૧ ૧૫૮૬ ના મળી આવ્યા છે ગુજો ધા લે. સ
બા. ૧ અને તથા નાકરકૃત 'લેન લે. સ' થામ પહેલે, આ પૈકી બુદ્ધિ
સાગરસુરિ તેમના સ ૧૫૨૮ ૧૫૩૨ ૧૫૪૩ ૧૫૪૬ અને ૧૫૫૪
માં વિમલસુરિ પડે કદાચ જણાવ્યા છે અને વિમલસુરિ તેમના સ
૧૫ ૩ ૧૫૧૫ ૧૫૧૬ ૧૫૧૭ ૧૫૧૬ માં પોને બુદ્ધિસાગરસુરિ
પડે કદાચ જણાવ્યા છે સ ૧૫૮ માં કદાચ વિમલસુરિ કે જે
બુદ્ધિસાગરસુરિ પડે કદાચ તે આ કવિના ગુરુ સમજાવે તો સોળમી
સદીના કવિ આ કવિને મૂકી શકાય.)

૧૨૭ નયસિ હં અસિ (લક્ષ્મણગચ્છ-ધનરત્નસુરિ-મુનિસિ હં શિ)

(૧૨૩) અતુર્વિ શતિ ગિલાસ્તુતિ. પાળાપુર

—અહમંત્રિક ગુરુસજ્જી શી રત્નસિંધસુરિ, તત્પદ્ શી કલ્પવૃક્ષસુરિ
તત્પદ્ શી ગાનસાગરસુરિ, તત્પદ્ શી કલ્પવૃક્ષસાગરસુરિ—તત્પદ્ શી લક્ષ્મિ
સાગરસુરિ—તત્પદ્ શી ધનરત્નસુરિ હં ઉચ્ચામ શી મુનિસિંધમણિ સિંધ
પ નયસિંધ અસિન્ધ પાળાપુરે કૃત્તા શી અતુર્વિશતિ ગિલાનાં સુનાવ

૧૨૫ ગજરાજ પંડિત.

(૨૨૧) હીરવિજયસુરિના બારમાસ સ ૧૫૯૬ કા. ૨.

આદિ—

રાગ સામેરી

સરસતી ભગવતી વરસતી, વાણી દીઓ રસાલ,
વીણા હસ્તક ધારિણી, કવિજન દીઓ આધાર.
કરજોડી ગજરાજ પંડિત ભણે, વારજા સુભવેલ,
તોસ તણે ઉસાહિલે, આજ કંઠ રંગરોલ

*

*

*

*

અ તે—

ચાલ

કરતક માસે આવીઓ, ભાવીઓ સરવે પરિવારે,
અનુમતિ દીધી બેનડી, લેવા તે સજમભારે.
શ્રી વિજયદાન મુરિને હાવે, તે પાટણ નયર મઝારે,
સવત ૧૫ છત્રએ, કરતગ ખીજે માસરે,
કરજોડી ગજરાજ પંડિત ભણે, વરતો તે જયજયકારે.
વિમલાહી બેની એમ વીનવે.

—ઉનાના મોરારજી વકીલનો ચોપડો ૧૬૯—૧૭૩.

૧૨૬ ગુણભાષિકૃત શિષ્ય (બ્રહ્માણગચ્છ-બુદ્ધિસાગરસૂત્રિ —વિમલ-ગુણભાષિકૃત)

(૨૨૨) હરિશ્ચંદ્ર રાસ.

આદિ—

સરસતિ સામણિ વીનવૂ, ત્રિભુવન જણુણી માય,
રમૂ ચરિત્ર હરિચંદ તાગૂ વહા પસાય.
કૃપા કરૂ મઝ આમિની, વહિતદાયક દેવ,
એક મનુ નવું ઉલગુ, સદા કરૂ તત્ત સેવ.
સીલ સયમ તપ નિર્મલુ, બુદ્ધિસાગર ગુરૂ ભણિ,
ગણ બ્રહ્માણુ ગુણનિહુ, શ્રી વિમલેદ વપાણિ.

૧

૩

મણિસમ્મિદુષણ વાણી તેહ, સ્થાન મણ્ડરસિ રાત્રા એહ. ૧૫૨

—ઈતિ કવિ જાનકજ્ઞામણિ બેદુલ્લખ પંચાલિકા સમાપ્ત ।
સંવત ૧૬૨૬ વર્ષે શ્રેષ્ઠ વરિ ૩ વિમે કિપિ ૩ । ઇતિ શૈલજ-
પંચાલિકારાસ સમાપ્ત ॥ શ્રીઃ ॥ ॥ શ્રી ॥ ॥

મૂળ એપગ્રાના પત્ર ૪૩ થી ૪૮ (નિરક). ૬૫ ૨ ૫, તેમ
૧૫૨ એપાર્ક મૂળરાત્રી ગાત્રી બદ સંસ્કૃત (અષ્ટમે ૫૧ ૬૫).
(૨૨૫) શશિકલા ૫ આશિકા.

આદિ—

રૂપક

એક દિન બામ્બી સદિધર સાથે હસિ હરણ તાલી દેઈ હાથે,
સહી કદિ સંભવિ સચિકા પૂર્ણ વાત એક નિર્મલા. ૧
નિમ્ન મિદુલણિ પરમત્તુ સર્વ નિમ તુ કદિ મૂડી મન મર્મ
કદિ કુમરી સુલિખો સદ તદ્દમે નેહની વાત પ્રાપ્ત બન્દે. ૨

* * * *

અતે—

જ્યુ વિદિક્ષ હાડી આમલી, કીમ સુસ્ત કીમ તણિ વલી,
વાર વાર સન્ધારે તેહ પ્રાપ્ત પદ્મિ વાદ્યુ વર એહ. ૪

—ઈતિ શાલિકલા પંચાલિકાઃ મગલપુરહ । યો ગ્યા
માચાર્ય કૃતઃ

—મૂળ એપગ્રાનાં પત્ર ૩૯ થી ૪૩ ૬૫ ૧+૫૬=૬૬ તેમ
૪ એપાર્ક મૂળરાત્રી ગાત્રી બદ—અનિ બદ મૂળરાત્રી મિમ્મિત સંસ્કૃત.

દૂડી નેલ —સારણ દેશનો પડિત કવિ મિદુલણ વાન એમિ
નીકનો, ત્યારે હેલ્યોક વખત ૫ વખત દાહમ ક્ષિનિષ્ઠિનિ કિંચ ક્ષિનિ-
પાત્રને ત્યાં રહો હતો તે દરમિયાન તેને ક્ષિનિષ્ઠાની પુત્રી સથે રહે
બંધાયે તે વાન પાછળથી જીવી બર્ષ અને કામગીરી કવિને દેશવાપ
કરવો પડે. એ રોજને સન્ધારી મોદનદ મિદુલણે સંસ્કૃતમાં વિદ્યુ
વચાલિકા રચી, જે અપાયે એક શોકપ્રિય કાવ્ય મનાય છે એ કાવ્યમાં

(ગુર્જર ભાષામાં—મા. બ. પાટણ)

(આ પેટ્ટી લખિધસાગરમુરિએ ૧૫૫૭ માં શ્રીપાલકથા રચેલ છે. તેના શિષ્ય ધનરત્નના પાટે અમરરત્નસુરિ અને તેજરત્નસુરિ થયા ને તેના દેવરત્નસુરિ થયા કે જેના સમકાલીન નયમુદર ૧૬૨૮-૧૬૬૯ થયા ઉક્ત ધનરત્નસુરિના પ્રતિમા લેખો સ. ૧૫૭૨, ૧૫૭૬, ૧૫૭૯ ૧૫૮૭, ૧૫૯૧ ના મળી આવે છે જુઓ. [ધા. પ્ર. લે. સ. ના ખંતે ભાગ આથી આ કવિને સોળમી સદીના અતમા મુદ્રી શકાય.]

૧૨૮ જ્ઞાનાચાર્ય.

(૨૨૪) બિહહણ પચાશિકા. મ ૧૬૨૬ પહેલા ૧૬ માં શતકમાં.

આદિ—

ચુપર્ષ

મકરધ્વજ મહિપતિ વર્ણવૂ, જેહનૂ રૂપ અવનિ અભિનવૂ,	
કુસુમ બાણુ કરિ કુન્નરિ ચડધ, જાસ પ્રયાણિ ધરા ધડડધ	૧
કોદડ કામિની તણુ ટકાર, આગલિ અલિ ઝઝા ઝઝારિ,	
પાખલિ કોઇલિ કલ રવ કરધ નિમલ છત્ર શ્વેત શિર ધરધ	૨
ત્રિભુવન માહિ પડાવધ સાદ, છર્ધ કો સુર નર મડધ વાદ ?	
અખલા સૈનિ સખલ પરવરિઉ, હોડધ મનમથ મચ્છરિ ભરિઉ	૩
માધવ માસ સોહધ સામત જાસ તણુધ જલનિધિસુત મિત,	
હૂતપાણૂ મલયાનિલ કરધ, સુર નર પન્નગ આણુ આચરધ	૪
તાસ તણા પય દ આણુસરી, સરમતિ સામિણી હર્ષડધ ધરી,	
પહિનૂ કદર્પ કરી પ્રણામ, ગરુડ ગ્રથ રગિસિ અભિરામ	૫

*

*

*

*

અતે—

આપિ વાર એક અવાસ, મણિ માણિક્ક ધન મૂપૂ તાસ
પૂરવ પ્રેમ મિલ્લિ જણુ ધણુઉ, પાર ન પામિ કવિ તે તણુક ૧૫૧
કામિ કાન્નિ કીધ ચૂપર્ષ, ખતિ કરી નિરખડ ચિર ચર્ધ,

અમવાન મુપભાગના યાગામદોષત્વ પ્રસંગે પ્રથમ અનુવચનાં આવી
તની. કર્ણદેવની વિદ્યાધર કન્યા કર્ણસુદરી સાથે રોહ તથા પરિણમ એ
તેની વસ્તુ છે. ગુણસત્તામાં સોમનાથની યાગા કરી પછી રામેશ્વર સુધી
અથો છેવટે દક્ષિણની આશુભ સંભાળની કન્યાસુમાં આપ્યો. ત્યાં વિદ્યા
માદિલ મિશ્રવનમત્ત રાગને તેને પોતાનો વિદ્યાપતિ બનાવ્યો. તેનું
વિક્રમાંક કામ્ય એ ઉદ્ધત રાગની પ્રસરિત રૂપ છે. મિશ્રવનમત્તના પોત
સોમેશ્વરદેવ બૃહદામત્તે પણ તેનું જ એક વિક્રમાંકાનુસાર નામનું એક
કામ્ય રચેલું છે તેની એકાદ ગુદક પ્રત જાહેરના સંબંધના પાઠવના
તાલપત્રના અક્ષરમાં છે. નિમ્નલેખનો સમય ઈ. સ. ૧૬૫ થી ૧૮૫
નિર્ણયિત કરવામાં આવ્યો છે.

અગ્રણિ ત્યાં એ પદોથી સાર થતું ૫ વર્ષતતિસક્રમાં રચ-
યેલું અક્ષરમય સંસ્કૃત સાહિત્યમાં પ્રસિદ્ધ છે. કેટલાક તેનો કર્ણ મેર
અવિ માને છે. બીજો વર્ગ નિમ્નલેખન માને છે. આ ૫ શ્લોકના પૂર્વ
અગ્ર તરીકે પૂર્વઅનુસંધાનિતિ-નામનું ૭૪ શ્લોકનું નવીન કામ્ય કેટલે
રચ્યું છે તેમાં ૫ અગ્રણિનો પ્રસંગ એવો વર્ણવેલો છે કે —

અનુદિસપુર પાછના રાગ વરિનિદ (ઈ. સ. ૬૨૦) ને અત
તપુરના રાગની પુત્રી મુગાસની કુલિયા સહિતના નામની પુત્રી થઈ
પુત્રી મેહી થતાં રાગને અનુવચન માટે મિત્ર થઈ એવામાં કસમીરી
પદિત નિમ્નલેખ રાગસંભામાં આવ્યો. વિદ્યાનુ નજાવાથી રાગને સદિ
કથાને અનુવચના વાસ્તે તેને રાખ્યો. આકરણ, કામ્ય સંગ્રહિત વગેરે સ્થ-
સ્થનું અનુવચન કરાવ્યા બાદ કામ્યસ્થાન સાર કર્યું. આ અરસામાં તેમને
વચ્ચે રોહ વધ્યો અને ગાંધવ વિધિથી કામ્ય થતાં ઉભવ કામ્યસ્થાને કા
રતિ નિધાસ સુખ ભોગવના કામ્યાં રસકોશ સહિતનાં વિદ્યુત ૧૫
તેમને રાગને આ વાન નિવેદન કરી રાગને નિમ્નલેખને રૂપી ઉપર
મદ્યસ્થાનો દુકમ કર્યો.

આ પછીની વાત આખી કુનિ-ગુણતી અપ્રત્યક્ષની વાતના
સરખીલ છે તે એવાનો સાર પણ આ લેખમાં આવ્યો છે. આમાં

આ બિલ્હણ પચાશિકા ચૌપઈ ઉપર ૨૦ સાક્ષર શ્રી ચીમન-
લાલ ડાહ્યાભાઈ દલાલ એમ. એ એ લખેલો લેખ ગુજરાતીના સવત
૧૯૭૨ ના દીવાળીના ખાસ અક્રમાં ૫ ૧૯૨૬ પર છપાયો છે તે
વણી બાણુવા જોગ હકીકત પૂરી પાડે છે બિલ્હણ નામના કાશ્મીરી
પડિતે ગૂજરાતમાં આવી અણહિલવાડમાં કેટલોક સમય નિવાસ કર્યો
હતો ત્યારે કર્ણદેવ રાજ્ય કરતો હતો. ત્યાં તેણે કર્ણસુદરી નામની નાટિકા
કે જે અણહિલવાડમાં શાન્ત્યુત્સવ દેવગૃહમાં મહામાત્ય સપત્કરે પ્રવર્તાવેલા

રાજકુમારી સાથે ભોગવેલા ભોગનું બિલ્હણના મૂખનું ઉન્માદક ચિત્ર છે

પ્રસ્તુત પચાશિકા કોઈ અણુધડ જોડનારને હાથે કાલાતરે કપી-
રમાં જડાઈ અને બિલ્હણ કાવ્ય નામ પામી. પૂર્વે બિલ્હણ ગૂજરાતમાં
આવ્યો હતો તે ત્યાંથી અત્યંત અપ્રસન્ન ચિત્તે ચાલ્યો ગયો હતો, એ
વાત એ અરસામાં તાજી હતી અને પળખના ક્ષિતિપાલની હકીકત
વીસારે પડી હતી એને લીધે ઐતિહાસિક ક્ષિતિપાલ તથા તેની પુત્રીને
ઠેકાણે બિલ્હણ કાવ્ય માં ગૂજરાતનો વીરસિંહ તથા રાજકુમારી શશિ-
કલા એ બે કલ્પિત વ્યક્તિઓ સ્થાપિત થયેલી જોવામાં આવે છે જેન
આંધુ જ્ઞાનાચાર્યે જૂની ગૂજરાતીમાં બિલ્હણ કાવ્ય રચ્યું છે, તેમાં શશિ-
કલાના પિતાનું નામ પૃથવીચંદ્ર આપ્યું છે તે તેને પાઠણનો રાગ કહ્યો છે,

બિલ્હણ કાવ્યમાં ગાડી લીધેલી બિલ્હણ પચાશિકાએ જ્ઞાનાચાર્યને
શશિકલાના પ્રલાપના કાવ્યની રચના સૂઝાડી જણાવ્યું છે તે સાંધુ કવિએ
આખા તરૂંયા સંસ્કૃત સાથે ગૂજરાતીમાં શશિકલા કાવ્ય રચ્યું છે, તેમાં
વીસ સંસ્કૃત શ્લોક અને ચાલીસ ગૂજરાતી ચોપાઈ છે, બિલ્હણ કાવ્ય
અને શશિકલા કાવ્યની ભાષાની વિશિષ્ટતા ઉપરથી જ્ઞાનાચાર્ય ઈસવીમન
પદરમી સદીમાં થયેલ લાગે છે પ્રસ્તુત કાવ્યોની જેન મરોડના દેવના-
ગર અક્ષરની હાથપ્રત (મુખ્યની દેવચંદ લાલભાઈલાયબ્રેરીની) જે મને
મળી હતી તે વિ સ ૧૬૨૬ ની છે

જ્ઞાનાચાર્યની ભાષા મધ્યકાળની ગૂજરાતી છે. એ કવિનું શશિકલા
કાવ્ય દ્રેદ છે ને કંઈક શીકું પણ છે. —કેશવલાલ હર્ષદરાય ધ્રુવ

ક્રમ સદી કદરેષ કાન મીંબી મીંદિ કરેષ તે રાન,
 અગાસ મેઘર્ષ અગર્ષ જાન નિરત્તર નામિ રેખાર્ષ રમ. ૪૪
 વાર મેઘ લાઈ નીસાર અમસા કર્મ અપ્યાર આસ,
 મદિઅર્ધર્ષ મેઘ લાજ પ્રીતિ પ્રમદ મર્ષ કીમુ કાજ ૪૫
 કર્મ કદરેષ કીમ રોષ મેઘ મેઘમર્ષ સુસ્નાં સીર્ષ
 અમિ રિ અનમતજીત અગવાસ વિસરણ પંડિત વિવિધ વિશ્વસ. ૪૬
 ડમિ મુખ સિર્ષ કુમરિ એકાનિ રોરડી મુખનિ બસર્ષ કા વિવિધ,
 મનિ મમનુ માળર્ષ મનિની, જનજીવ ત્રી વાસર અમિની. ૪૭
 કરમિ પેસિ સરુષ ધાનજી પંડિત રાનુ પ્રમી રામ
 ડમ ત્રીધા અમવાસ મગરિ નષ નવ રમ કરેષ નરનારિ. ૪૮

અગમી રૂનિ પંડિત લખા સલિષ્ઠા વચ્ચેના પદો મુદી મરો અને
 અમરપરમ મેઘ જાનર્ષ મનિ કરેષ કીમ કરેષ લામર્ષ. રાનજી એક
 વચ્ચે કવગીને રોર્ષ અને તેજીના રૂપમાં રેશાર નિવાળર્ષ રાન કોર્ષ
 અને જાનજીને જાનજીને જાનર્ષ અને તો મુદી તર અમરપરમ
 મુદમ કરેષ મુદી તર અમરનાં પદોમાં પંડિતને પોતના અમરને
 અમરનાં કર્મ પંડિતે કર્મ કે મારી અમ રેવના સલિષ્ઠા છે તેનું કુ રમ
 રજ કરે કરે તે મમમ જાન જાનજીને પાડી તેનું અમરનાં કર્મ તેની
 આર્થની રનિકામ; અમરનાં મગ ગાવ ડી કોરવાને મગ અમરનાં અમરનાં
 સલિષ્ઠાની રનિએ તે પડવો. સલિષ્ઠાએ કર્મ કે એને અમરનાં તેનું
 મગીત પ્રવાન જા તો નમજી પો અન આજજીની ગાવે સલિષ્ઠા
 પડજીની.

પ્રમુખ મેઘજીની સ. ૧૧ ૧૭૭૩ માં લખાવેલી જાનજીની પ્રવાન
 ર. ૭૬ અમર મપ્પા છે અમર પાડજીની સ. ૧૧ ૧૬૫૫ માં લખાવેલી
 પ્રવાન ર. ૫ છે પાડજીની ૧૧ (૫૧ ૭ પંડિત ૧૫) નો અનર્થ
 પ્રવાન છે: — મનિ કવિવક મુદમજી મી નિવજી પંડિત વિવિધ
 નિવજી પંડિતિશ કાન મીંબર્ષ મપ્પા સ. ૧૬૫૫ ૧૧ માર્ગીયર પંડિ

ઉપર જે મગલાચરણ આપ્યું છે તે આપી પછી જણાવે છે કે ઉત્તરદેશમાં
ત્રી પુરપાટણમાં પૃથ્વીચંદ્ર રાજ્ય રાજ્ય કરે છે તેની પટરાણીનું નામ
ત્રેમાવતી છે નગરની બાલાઓના નયનો જોનારને વીધીને પાડી નાખે
એવા મોહક છે ત્રેમાવતીની કુક્ષિથી શશિકલા નામની પુત્રીનો જન્મ
થયો તે શશિકલા ક્રમે કરીને યૌવનદશા પામી, કવિ તેણીના રૂપ તથા
વિદ્યાભ્યાસનું વર્ણન કરે છે. કાવ્યશાસ્ત્રમાં નૈપથ શરૂ થયું, પણ
પાત્ર સર્ગ બધા પછી પડિત પચત્વ પામ્યો. બીજા પડિતની શોધ
કરતા કલિંગ દેશથી ગિલ્હણ પડિતની પ્રાપ્તિ થઈ રાજ્યએ તેને કુમા-
રીના શિક્ષક તરીકે નીમ્યો પરંતુ રાજ્યએ બંને યુવાન હોવાથી તેઓ
વચ્ચે કંઈ કુત્સિત કર્મ ન થાય, તે માટે બ્રાહ્મણને કહ્યું કે કુમારી
આધળી છે અને કુમારીને કહ્યું કે બ્રાહ્મણ કુટરોગી છે, અને તે વાસ્તે
બંને વચ્ચે પડેલા મુકાબો અને કુવરીને પર્યંકે બેસાડી, અભ્યાસ પ્રા-
વતા એક પિકટ સ્ત્રી આબે. શશિકલાએ તેના ઉપર રહેલી વૃત્તિ જોઈ
નહી, તેથી બ્રાહ્મણે કહ્યું કે, તું આધળી છે નેથી જોઈ શકતી નથી,
કુમારીએ કહ્યું હું પોથીમા લખ્યું છે તે બોલુ છું બ્રાહ્મણે જાણ્યું કે
આ આધળી નથી, માટે પરીક્ષા કરવાને બે દુહા કાગળમાં લખીને તેણીના
ઉપર નાખ્યા આ દુહા તે નિરર્થક જન્મગતં નલિન્યાં યદા ન
દૃષ્ટ તુહિનાંશુચિવં.

દુહા—જેણે અપુગિ અબરચિકુ, નિર્મલ ચંદ્ર ન દિઠું

તે કમલિનિ કલિમા રહી, જવાર ધણુ ધકું

૩૭

જેણે મયકિ મહિયલિ થિટી, વિકસતિ નવિણી ન જોઈ,

અવનિમા દિધ તે અવતરી, નિશ્ચય નિષ્ફલ હોઈ

૩૮

કુમારીએ તેનો અર્થ વિચાર્યો અને હૃદયમાં રણુગણી રહી પડેલા
કાઠી નાખ્યો તે બ્રાહ્મણને મદન જોવો જોયો નયણે નયણુ મળ્યા તે
દૃષ્ટિ સ્થિર થઈ લજ્જા ટલી ગઈ.

કરિ કટાક્ષ લખઈ શર સર્મિ, ભયુહ ભાવિ કુલાલઈ મમિ,

ડસણે સરસી અહરા ડસઈ, વલી કુચકી કરસ્યુ કસઈ

૪૩

તેમાં ચાન એ જરૂરી સમાવિત છે અને તે આચાર્ય જન દેવના
સાક્ષર મી દેવજાનના મુવ જાણ્યો છે તે વાસ્તવિક બાસે છે સારંગન
નામજર રત્નપિંગળના બદારની દીપમાં આ ચોપાઈ નામે નિવલ્લુ
પચાસિકા નોંધાય છે તે નત દું જોઈ શકાયો નથી આ સમ્રાટના સારંગ
નામનો કવિ નોંધાયો છે કે જે મહાદેવ મચ્છના ચાનસાર સરિના
સિખ્ય જમ્મુર અને તેના ગુરુજી એવિદ્યે સિખ્ય છે અને જોયે બેળ
જમ્મુ એપાઈ સ ૧૧૫૧ આ વ. ૬ જાણેશમાં રચી છે તેના નામ
નીચે આ પચાસિકાને પણ મે ખજી છે પણ તે સભમી વિદ્યા લખી
કન ત પ્રત જોયા પછી ખજી શકે

આ સોળમી સૈકામાં બજાઈયા બાવામાં નીચે રજૂકેના
રચાયેલા જાન્યુસમાં આપ્યા છે—

- ૧ સ ૧૫૦૧ દીપેસત્રવિને તપામચ્છે સોળમુરસરિથી મુનિમુરસરિ
મી જામ્મુરસરિ સિ હેમદસ મણિએ જાવત્તજર જાણાજોય
રમી પર્ણે કર્ણે (દા. બ)
- ૨ સ ૧૫ ૧ કારતક શુક ૧૩ મુખે તતપામચ્છના બદારક રત્નસિદ્ધ
સરિના સિખ્ય જમ્મિત માણિકમુર મણિએ મજાપરી મી હેમજરસરિ
રત્ન બવમાવના સત્રપર જાણાજોય દેવકલપાદમાં કર્ણે (દા. બ)
- ૩ તપામુનમુર સરિ સિખ્ય વિદ્યાસરજો મીનમપુ ઝાનો જાણાજોય
કર્ણે સ ૧૫ ૧ આસપાસ. (દા. બ)
- ૪ સ ૧૫૨૮ માં તતપામચ્છના બદારક જાવતિલક સરિના સિખ્ય
જમ્મિત દવાસદ મણિએ જાવસમસનાજર જાણાજોય ર શે. (દા. બ)

૮ સોમે લિખિત મત્રિ શ્રી પદ્મ પઠનાર્યા. આત્મજીની પ્રતના કુલ ૨૮ પત્ર છે આમા મિલ્હણુ પચાશિકા ઉપરાત શશિકલાના વિરહ પ્રલાપના ૧૨૩ દૃહા ચોપદ વધારે છે. પચાશિકાના અતની દુક ઉપર જણાવી છે તે છે.

‘ જાણે બિલ્હણુ મમ વાણી એહ, જ્ઞાનતણે રસિ રાતો તેહ ’

શશિકલાને વિપ્રના બધનની વાત દાસીએ સબળાવી કે, તેણીની આખમાથી સમુદ્રની પેઠે આસુ સરવા લાગ્યા સખીએ સમજાવીને છાની રાખી. શશિકલા વિપ્રની સાથેની પોતાની રતિકીડાને મ્મરીને વિલાપ કરવા લાગી. આ વિલાપ પચાશિકાથી જાય તેવો નથી આ પછી તેમાથી ૧૦ મી કડીથી ૨૧ કડી આપી છે તે પછી પ્રલાપનો અત-ભાગ ૧૨૦ થી ૧૨૨ કડીનો આપ્યો છે.

આ કાવ્યના કર્તા સબધી ચર્ચા કરતા દલાલ જણાવે છે કે બિલ્હણુ વૈરિસિહના વખતમા નહિ, પણુ કર્ણદેવના સમયમા થયો જણાય છે. વળી “ ગૂજરાતી ભાષાન્તર કર્તાનુ નામ મારી પામેની પ્રતો ઉપગ્રથી મિલ્હણુ હોય એવુ જણાય છે, પણુ ગુજરાતીઓમા આવા નામ હોવાનો સભવ નથી જૈનશ્વેતામ્મર કાન્દરન્સ તરફથી છપાયેલી જૈનરામમાળા નામની રાસોની યાદીમા બિલ્હણુ પચાશિકાના કર્તા નરીકે સારગનુ માન આપેલુ છે, તે નામ ખરૂ હોય, પરતુ તે પ્રત જોયા વિના નિશ્ચયથી કહી શકાય નહીં. આ ચોપાઇ સવત ૧૬૫૫ ના પૂર્વે મારા ધારવા પ્રમાણે વિક્રમના ૧૬ મા શતકના અતમા રચાયેલી હશે પચાશિકાનો અગ્રેજ કવિતામા અનુવાદ સર એડવીન આર્નોલ્ડે કર્યો છે. ”

—વધુ માટે જુઓ ગૂજરાતીનો ઉક્ત અક ૭-૧૧-૧૮૧૫

આમા વિશેષ ઉમેરવાનુ એકે આમા ઠાંડેલી લેખકની પ્રશસ્તિમા જે મ. ૧૬૨૬ ની છે તેમા બીજી કૃતિ નામે શશિકલા પચાશિકામાં શ્રી ન્યાનાચાર્ય કૃત એવુ લખેલુ છે તે ન્યાનાચાર્ય કર્તા હોય એવુ બિલ્હણુ પચાશિકાના અતની દુકમા ‘જ્ઞાન તણુમ રસિ રાતો જેહ’ એવુ છે

અમદાવ યુનિ તણુઈ મરિમ બણુતાં મણુતાં કુઈ પવિત્ર
પડિત હર્ષદત્ત સીસ ઈમ કદઈ બણુઈ મણુઈ તે સવિ સુવ લલ્લ ૧૩૭
—કવિ અમદાવ રાસ. ૪-૧૫ લી

—સ ૧૬૩૦ વર્ષે આસો શુદ્ધ ૧૨ જોમે છઠ્ઠી પાઠક મધે
લખ્ખત મ એમા લખ્યાપિત મ બી સન્નલક્ષ્મી મણિના વાચનાર્થ
—૧૦-૧૪ લી.

૧૩૦ દર્શન કવિ

(૨૨૭) જ્ઞાપણે રાસ. ૧૧ ૧ આસો સુદ ૧
૧૩૧ જગન્નદ (સુણુવિમલ) (લ૦ વિજયદાનસુદિ-
શ્રીપલિકાવિ શિ૦)

(૨૨૭) વિચારમજરી સ ૧૬ ૩
અ ત—

અદ્વૈતિ ઉચેતકર વિરી સાથ મોહર
મોહર ના અણુલુલિમલ સ્તીત્વાએ, શીવિ તેમન સ્તીલ્લ
દિધિ દુષ અણુલ એ
અણુલ સાવિ અણુલમલ લમુએ શ્રીપનિરપી પડિતમુનિ
દસમ કાલિ ૧ પિનુ પિનુ રુનનામલ સોમલલએ.

પડિત જગન્નદી બેચરિ ૧૨૬
સજ્જ સંસ ત્રિપિતરિ ત્રિપિતરિ વિચારમજરી એ રુપીએ
એલ બળી નિજ સદિરે

રુનમલ તુ તે વલ્લિ તે લલિ અવિચલ પતરી સિપનીએ.
—સ ૧૧ ૧ વર્ષે જૈન શુદ્ધ ૧ અદિમલ્લપાદ મધે લેખિત
—વિવેકવિજય મ ઉલ્લેખ

કાઈ કતાનું નામ અણુલિમલ આપે ૭ એક બીજી પ્રતમાં
તીએ નમસ્તુ ને
અદ્વૈતિ ઉચેતકર વધરી સાથા મોહરે,
મોહરે મી અણુલુલિમલ સ્તીત્વાએ

વિક્રમ સત્તરમી સદી.

૧૨૯ સુમતિ મુનિ (ત૦ હર્ષદત્ત શિ૦)

(૧૨૨૬) અગડદત્તરાસ સ. ૧૬૦૧ કાતિક શુ. ૧૧ રવિ.

આદિ—

આદિ જિજ્ઞેસર પ્રણમી પ્રાય, સમર સરમતિ સામિણિ માય	
કરજોડી જર્ઘ માગુ માન, સેવકનધ દેજે વરદાન	૧
તુઝ નામર્ધ હુર્ધ નિરમલ જ્ઞાન, તુઝ નામર્ધ વાધધ મવિ વાન,	
તુઝ મુખ સોહર્ધ પૂનિમ ચદ, જાણે જીહ અમીનઉ કદ,	૨
મૃગલોચના કહીર્ધ સવિશાલ, અધર રગ જિજ્ઞ્યા પરિવાલ,	
વેણી જાણે જિસિઉ બુયગ, કઠિન પયઉહર અતિહિ ઉતગ	૩
નલવટિ ટીલી રચણે જડી, મસ્તકિ મનમોહધ રાપડી	
કાને કુડલ કરિ બહિરપા, હીર્ધ હાર સોહર્ધ નવલપા.	૪
તુઝ તતુ સોહર્ધ સવિ સણુગાર, પાએ વૃક્ષરનઉ ધમકાર,	
હસગમનિ ચાલર્ધ ચમકતી, તુ બ્રહ્માણી તુ ભારતી.	૫
તુમ્હ ગુણ કહધતા ન લહુ પાર, મેવકનર્ધ દેજે આધાર,	
સારદ નામિર્ધ રચર્ધ પ્રબધ, મુણિજ્યો અગડદત્ત સબધ.	૬

x

x

x

x

અંતે—

સારદ નામ હીયડર્ધ ધરી, ચધપધમિદ રાસ જે કરી
અધિકૃ ઉજઈ કહિઉ હુર્ધ જેહ, ભવીયણ જણુ સામઘજે તેહ ૧૩૪
શ્રી ચ દ્રગચ્છ સરીસર રાય, શ્રી સોમવિમલ સુરિ પ્રણમુ પાય,
એ ગુર મહિમા મેરસમાન, તાં ચિર નદઉ ગયણે ભાણુ. ૧૩૫
મવત સોલ એક કાતી માસી, સુમતિ ભણુર્ધ મર્ધ કરિઉ ઉલ્હાસિ,
મુક્ત ધર્ગ્યારમિ આદિત્યવારિ, એ ભણુતા હુર્ધ હરપ અપાર. ૧૩૬

(પ્રકાશક—શ્રી. ઊદયભાઈ મનભાઈ—અમદાવાદ.)

આદિ—

કુદ્ય

- સમ સિદ્ધિ મમસરણ ગિન મળીમ નમેવિ
અન્નપુત્રી કરસ્તી માવ-પાવ પ્રભુમેવિ. ૧
- ગોવત મળુપરને નમુ વિનુ ન કિયુ મુખાર
સોનમ સ્વામી નમુ સદા જસ સાખા વિસ્તાર ૨
- માર મધ દસ સુખ તજા નૃ અસ્થિય પદ
અનુકમે પશ્ચાત્તમે જસ નામે મદમદ ૩
- દેવમિત્ત તજા દીપતી મી સામનિમ્મ સુરિ
તેદ તજા ગરણ નમી, દયડે ધરી આનદ. ૪
- મદ પરે મળી ક્યા ક્યા ૭ દેને નામ,
સિખ સૈભામદય સુરિદર દરશિઓ તમ પ્રમાણ ૫
- મુખ્ય આર ૭ ક્યા તે સારિ ગુરુ પશ્ચાત્ત,
વળુ મલિત જેને શીખખુ તેદના રણમુ પાવ. ૬

વસ્તુ

- સમ ગિનવર સમ ગિનવર કરણ વરિ
દેવી મી કરસ્તી તજા પાવકમદ જા અકિત વ્યુક્તિએ
સ્વમી માવમ સ્વામિવર, સુમુખાવ કમલ સ્તભો
એમિક રાગ ગુણ નિમુઓ નિર્મલ વ્યુક્તિ વિશ્વસ
રમિગુ રાસ કું તકજો સુગીઓ અતિરિ રસમ. ૭

x

x

x

અંતે—

તપમજામક મળુપર એ ખાદાસતરે, શીખાદર સુરિસવ,
તસ પા મ ૭ તે વહરિએ મા સુનિસુદરિ સરિપાવ.
તસ સાખા સેદકર એ મા રાસસખર સુરિદ,
તસ પાડે મળુ દીખો એ મા સામીસખર સુરમદ.
સુમનિમ્મુ સુરીદર એ મા અનુભાવી મુરપાદ

શ્રી વિજયદાન સૂરીદેએ, દીઠઈ હુધ આણુદેએ,
 આણુદ એ સાચઈ ચરણકમલ નમુંએ.
 શ્રીપતિ રિષિ પડિત નમું હું, સમકાલઈ ધનધનૂએ,
 ધન ધન રત્નત્રય સિંઝ સોભતા એ
 એહ ભણીનઈ જે સર્વહધરે, રત્નત્રય હુ તે લહઈ,
 તે લહઈ અવિચલ પદવી સિધનીએ. ૧૨૭

—અથાગ ૨૦૪ પા ૮ પ્ર. કા.

૧૩૨ સોમવિમલસૂરિ* (ત૦ હેમવિમલસૂરિ-સૌભાગ્ય
 હર્ષસૂરિ શિ૦)

(૨૨૮) શ્રેણિકરાસ (સમ્યક્ત્વસાર રામ) સ ૧૬૦૩ બાદપદ સુદિ ૧
 કુમારગિરિમા

* હેમવિમલસૂરિ તપગચ્છના પટ્ટધર-તેમની પાટે સૌભાગ્યહર્ષસૂરિ
 થયા, અને તેમની પાટે સોમવિમલસૂરિ ન. ૫૮ મા થયા. તેમનો જન્મ
 ખભાતમા સમધર મત્રી વશજ રૂપવતને ત્યા તેની સ્ત્રી અમરાદેથી
 થયો. જન્મનામ જસવત હેમવિમલસૂરિ પાસે સ ૧૫૭૪ મા વૈશાખ
 શુદ્ધ ૩ ને દિને દીક્ષા લીધી દીક્ષા નામ સોમવિમલ. પછી તે સૂરિએ
 સ. ૧૫૮૩ મા સૌભાગ્યહર્ષને સૂરિપદ આપ્યું ને સૌભાગ્યહર્ષસૂરિએ
 પડિતપદ સોમવિમલને શીરોહીમા આપ્યું. અને વીજાપુરમા અમદાવાદના
 સંઘે આવી ઉપાધ્યાયપદ અપાવ્યું સ ૧૫૯૭ મા આસો સુદ ૫ ને
 ગુરુવારે અમદાવાદમા સોમવિમલને આચાર્યપદ આપ્યું. અને બીજા લઘુ-
 આચાર્ય સકલહર્ષસૂરિ રચાયા. પછી ખભાતમા ગચ્છનાયકપદ સોમ-
 વિમલસૂરિને આપવામા આવ્યું-સ ૧૬૦૫ મહા સુદ પાચમને દિને. આ
 તેમના શિષ્ય આણુદસોમે સ ૧૬૧૯ મા કરેલા સોમવિમલસૂરિ રાસ
 (પ્ર૦ જૈન એ ગૂ કા. સચય-શ્રીજિનવિજયજી સપાદિત) માથી
 લીધેલું છે. સોમવિમલસૂરિ સ ૧૬૩૭ માર્ગશીર્ષમા સ્વર્ગભાક્ થયા

શ્રી ગુપ્તિશ્રી સરિદ, તમ પદ્ય અભિનય
 શ્રી દેવદિવસ મુનિસ ૦૪ પ્રભુમદ્ બુદ્ધિ પાવ. ૫૮ ૮૦
 તમ પદ્ય મુદ્ધર પી પદ પ્રભુમદ્ બુદ્ધિ પાવ,
 શ્રી શ્રીમામદિય ગ્રંથી ૪૪ શ્રીમામદિય તમ સીત. ૫૮ ૮૮
 મવન મદ નિધાનવની નિધિ પ્રિય કીમ રથાન,
 પામ મામ ગ્રંથિ મા વની ૫૮ આદિનય ૫૮ ૮૬
 શ્રી અબનવ ગુપ્તિશ્રી, નિર્મલ રમિત રમ રથાન
 ૭ નવમ ગ્રંથી રથાન, તે પામ નવદ નિધાન. ૫૮ ૬૦
 —મન શ્રી આદિનય રથાન ૫ ૧૬૧૦ વર્ષે સિંહન પાન
 નવમરે (પા ૬ ૫. ૫.) ૭

(૨૩૦) અપદ્મશ્રી ગ્રંથ ૭ ૧૦૦ આદ્ય ગ્રંથ ૦ ગ્રંથ
 વિષ્ણુવરમ
 (૨૩૧) ગુપ્તિશ્રી ગ્રંથ ૧૬૩ આદ્ય ગ્રંથ ૮ આદ્યવરમ
 ગ્રંથગુરમ.

આદિ—વન

પામ મમલ સગલ મમલ કરણ શ્રીશ્રી,
 'પ્રિયવર્ષ નિર્મલ તમ નવી તપી નિર્મલ નિર્મલ,
 નેક શ્રિનિ નિર્મલ દુર્મ મવલ વચિન શ્રિવિન,
 શ્રી લગ્નદિવસ શ્રિવિન કરણ કમલ વરેન,
 મર્મલ ૬ ગુપ્તિશ્રી ગ્રંથી સરમન રેવ. ૧

અન—

શ્રી શુભાશ્રી મરિન મુનિસ માદ તે પવિત્ર
 શ્રીમામદ મરિ મુનિસ, શ્રી શ્રીમામદમરિસર. ૩૦૨
 મુનિસ ૦૪ પરિસર, મુનિસમરિ મુનિસ,
 નિર્મલ રમ નિર્મલ માદ માદ શ્રિ રમરે મરિમે. ૩૦૩
 નિર્મલ રમિશ્રી આદ્ય આદ્ય નિર્મલ રમિશ્રીઆદ્યમરિ આદ્ય

સોભાગી મોહામણુ એ, માં તસ નામે ગહગાટ
 હેમપરે જગવલ્લહુઓ, માં શ્રી હેમવિમલસૂરિ,
 સોભાગ્યહર્ષસૂરિ પાટધરા માં, નામિધ સપદ ભૂરિ ૯૮
 સોમવિમલસૂરિ તાસ પાટે, માં પામી મુગુર પસાય,
 શ્રી વીરજીવેશ્વર મહિમા ધરીએ, માં ગાયો શ્રેણિકરાય
 ભુવન આકાશ હેમકર કલાએ, માં સવત હિ નાણે,
 ભાદ્રવા સુદ સોહામણી એ, માં પડવે ચડયો પ્રમાણુ
 કુમારપાળરાય થાપીઓ માં કુમરગિરિ પુરસાર,
 શાંતિ જિણુદ પસાઉલે, માં રચીઓ રાસ ઉદાર
 હુહા ચોપાઈ વસ્તુ ગીત માં, સર્વ મળી કીધો માન,
 છસે એકાશી આગલે એ માં જાણે સહુએ જાણુ.
 અધકુ ઓધુ મે ભણ્યુ એ માં, જે હોય રાસ મોજર,
 તે પડિત સર્વે શોધજ્યો એ, માં આગમને અનુસાર
 મુણી જે નરનારી ગાયસે એ, માં મુણુસે આણિ રગ,
 તે મુખ સપદા પામસે એ, માં ભોગ ભલીપરે ચગ.
 જ્યા લગે મેર મહીધર એ, માં જ્યા લગે શશધર તાર,
 ત્યા લગે રાસ ચિરજયુ એ માં નિત્ય મગલ જયકાર

ગાથા ૬૮૧ લી. પા. ૩-૪, ૩.

લિં શ્રી કુમરગિરિનગરે શ્રી સોમવિમલસૂરિણા શ્રી રસ્તુ-પા-શ્રી
 નયમંધીરગણિ ગુરુઓ નમ ગણ્ય એલા જયવત લખિત-શ્રી ॥ છ ॥

—એનસાગર બ ઉદયપુર.

—સ. ૧૬૧૯ શ્રાવણ સુદ ૧૧. ૨૧-૧૬ લી., રતન.

(૨૨૯) ધમ્મિલરાસ સ. ૧૬૧૫ (૧૫૯૧ ?) પોપ સુદ ૧ રવિવાર
 ખભાતમા

અતે—

શ્રી તપગણુ શિણુગાર, શ્રી રતનશેખર સૂરિસાર,
 મિરિ લખિમિમાગરસૂરિ, જસ નામઈ પાતક દૂરિ.

૧ પદ્મસિ સમય— સ ૧૧ ૨—વિદ્યા.

૫ સ્ત્રી દક્ષિણ ગીતા

આ ઉપરાંત મધ્યમાં કાવ્યસૂત્ર આગમનોંધ રચ્યો છે.

૧૩૩ પુણ્યસાગર (ખ. જિનદસ સુરિ સિં)

(૧૩૨) ગુપ્તાદ્ય સમિ. ચ ૧૧૦૪ ૭૨૫ગેરમં.

અતે—

ઇમ જીવનર્થ મોક્ષ મ્હામિત્ત, એહ આદ્યજ્ઞાન બહુવંત સિવ મ્હામિત્ત
નિમ મનથ એહ ગુણિ બરિત ઇમારમ આમ જીવરિવદ્.

સવન મોક્ષ આગર વરસર્થ જોસમમેર નવર મુખ વિવસર્થ
મી જિનદસ સુરિ આ તીસમ પુણ્યસાગર ઉચ્ચમ અગ્રીસમ ૮૮

મી જિનમ્હામિત્ત સુરિ આદેસમ ગુપ્તાદ્ય સ્થિત અભિજ્ઞ કવમેસમ
પામ પદ્મપદ એ રિતિ ગુણનાં શિદિ સિદિ શ્વર નિવ બહુનાં ૮૯

સિખિયા વા મી ક્ષાત્રીનિમિત્તિ સિખ ૫ડિન પ્રાપ્તિયેન સ
૧૫૬૧ વર્ષે મી સંભવપુર —કલપુર મ ૫૦ ક.

[ખ. જિનદસમિતિનાં ૨નિમા મમે સ ૧૫૫૭ અને ૧૫૬૧
ના મમે છે અને નેમ્હા પદ્મર જિનમ્હામિત્તસુરિનાં સ ૧૫૮૭ ૧૫૮૪
૧૫૮૭ અને ૧૫૬૮ ના મમે છે ધા. ચ આમ ૧ અને ૨]

૧૩૪ વિમલચરિત્ર (૮૦ દેમવિમલસુરિ—જોશામ્હર્ષસુરિ

—સોમવિમલસુરિ—સપ્તચરિત્ર સિં)

(૧૩૩) રાજસિદ્ધ શસ—નવકાર ચરિત્ર સ ૧૧ ૫ અત્તળ ૫

૧ આ નાદ (નિવસામં).

અતે—

૧૫૫૦ કે સજ્જરે આદ્યમર્થ જામિ જાણુ જાણુર્થ ૫૫.

ગુણિ શુરે જામ

૦ દેમવિમલ મરીમારે, આ તમ પદિ માલર્થ રાજ. ૧૮

ગુરુ સુમતિ સાધુજનિ રોપઈ શ્રી સુમતિસાધુસૂરિ ઉપઈ.	૪
જિમ હેમવિમલ ગુણુ ગેહ તિમ હેમવિમલસૂરિ દેહ,	
સઘ નઈ દિઈ સોભાગહરિય, સૂરિ સોભાગહરિય.	૫
હેમ સીસ તાસ પદધાર, સૂરિ સોમવિમલ ગણુધાર,	
તિણિ તવીઉ કુલ્લકકુમાર, શ્રી સઘનઈ જયજયકાર	૬
શ્રી ગૂનરદેશ પવિત્ર, તિહા નગર અઝઈ સુપવિત્ર,	
નામિ શ્રી અહમ્મદવાદ, સુરપુરસ્યુ જે લિઈ વાદ	૭
તિહા પુર છઈ પવિત્ર અનેક, સિરિ રાજપુર સુવિવેક,	
તિહા રચીઉ રાસ ગસાલ, જે ગાતા સુખ વિશાલ	૮
વમ્તુ દહા ચોપઈ પગભાણુ, મત ત્રિણિ ત્રિડોત્તર જાણુ,	
શત આરિ પચવીસ લોક, ભણુતા હુઈ પુણ્યમિલોક.	૯
નવત્સર સોલતેત્રીસ ૧૬૩૩ ભાદ્રવા વદિ આઠમિ દીસ,	
શ્રી નેમિ જિણેસર સામી, તસુ નામિ નવનિધિ પામી.	૧૦

—છતિ શ્રી કુલ્લકકુમાર રિપિ ગસ સંપૂર્ણ—ધલદ્ધર્ગ નગરે
પુન્યપડિત શ્રી લક્ષ્મીકુલગણિ શિષ્ય સુ૦ રાજકુલ ૮-૧૯ લી.

૧ કુમરગિરિમડણુ શ્રી શાંતિનાથ સ્તવન.

આદિ—

સરમ વચન દિઉ સગસતી, સનિ જિણેસર રાય,
ભગતિઈ ભાખુ વીનતી, પામી શ્રી ગુરુ પાય.

૧

*

*

*

અ તે—

સા(ડ)ત્રીસે દહે ઝરી, વીનવિજ અતિ જિણુદ,

શ્રી સોમવિમલ સૂરિ ઈમ ભણુઈ, કુમરગિરિઈ આણુદ. ૩૮

૨ સઝાય—આદિ—કપૂર હોવે અતિ ઉજજ્જ. (મારી પાસે છે)

૩ સઝાય—આદિ—નગર રતનપુર જાણીયઈ, સુરવર સમવડિ જાણી-
યઈ (મારી પાસે છે.)

સાથ હર્મ મુખેરે કરિ મુખનિ નારિસુ રત્ને ગોઢે,
તમુ પદપદ્મ નિન નમુ આણી મનિ ઉદ્યામ
ઝોનમ મણવર પ્રણમનાં આરે જુદિ રાસ.

૧

અ તે—

કલિંકા હિપદેશભાતથી મુર મુખે હીરે વિચારે,
તેહ અરજ ભણી કરી મેં ગવિઓ એ રમ્યસારે
વિદ્યમત્સરે થાપીઓ સવન અસુપ્તક નવસારે
દેહ મુખવર સવિચારે આસ અને મધુ અજારે.

૨૧

દુષ્ણસા મુનિ તિથિ મલી નિહિ દિનિ ચારજ સવિચારે,
મુર ચારજ મુપસાકમે, અરિય રમ્યુ કહે કલિચારે.

અર તળી રાખે દુઆ રાગનિયરિ આસવરે,
પીપદ અમ્હ નેહું થાપીઓ આઠ ચાર તિર્થ ચાવરે.

૨૨

સાસન દેવે અકેસરી મુને સાનિધિ આવેરે
મદિમા અનિદિય ખારી સાસન જિનનું રાખાવેરે

કરી એ રાખા એ પાત્રમી પૂર્ણવદ આ નામરે
આ પારે જનરમે પદનિચામરિ નામરે.

૨૩

શી ખમઆમગમરિયર તમુ પારે મુલુ ચાગેરે

શી વિમલપ્રમ મરોવર સેહે જનવવા એ સગેરે

તે મુના પદ રાખી આરે જ જુકમારે,

મુનિ સુગપાદ અણે હમ કીજે સાદા અવનારે.

૨૪

અથવા

મુનિ જામુ મુલુએ x x x

—પરંતુ શ્લોક ૬૫૫ અઘામ. ૨૫-૧૫ લીં સ્ત. ૮

આ વિવલમચ્છમાં જે ગીત ખર્મસાગરમરિ થયેલા અને જેના

કંઠ ખાતુરનિમા પરના ૬ ૧૫૧૩ ૧૫૧૫, ૧૫૩ ૧૫૩૧ અને

૧૫૩૫ ના મગી આવે છે તે આ અઘાની નિમનિયા રાખામાં થયેલા

સૌભાગ્યહરિષ સૂરિ ગુણિસરે, માં મહિમા કેર કદ, સુ૦
 તસુ પટિ સુવિહિત સુદરે માં સૌભવિમલસૂરિદ સુ૦ ૬૯
 પડિતતારે ચંદ્રુરે માં બુદ્ધિઈ અમયકુમાર, સુ૦
 સાધુશિરોમણિ દીપતારે માં ચારિત્ર પાલઈ સાર સુ૦ ૭૦
 સંધ્યારિત્ર નામઈ ભલારે માં મૂરતિ મોહણુવેલિ સુ૦
 પીહરને પીડયા તણારે માં સાધુ ગુણુ કેરઈ વેલી સુ૦ ૭૧
 તાસ તણુધ સુપસાહિઈ રે, માં નદપદ રહી ચુમામી સુ૦
 રાસ રચીઓ તુકારનોરે માં મીષિધ હિયર્યા ઉલ્લાસી સુ૦ ૭૨
 ચુપઈ

સવત્ર સોલ પચોતેર સાર, સુદિ પડવમ સોહઈ ગુરવાર
 સરવડિ વરમઈ શ્રાવણમાસ, જગ સધજ્ઞાની પુહુચઈ આસ
 રાજસિહ રાસઉ જે ભણુધ, રતનવની ક્યાસુ ગણુઈ
 નવનિધિ મગલમાલા મિનઈ, વિમલ ચારિત્રધ વાઙિત ફલઈ

—૧૦—૧૬ પૂજ્યારાધ્ય શ્રી આચાર્ય રા શ્રી વિમલચારિત્ર
 સૂરિ (૫૬) કમલ સેવક શિષ્ય હેમચારિત્ર ગણિ લિખિત (આ પ્રશ-
 ન્તિ સ્વં ચિમનલાલ ડાહ્યાભાઇ દલાલ એમ એ એ લખી મોકલી
 હતી આ પ્રત વડોદરાની સેદ્રલ લાયબ્રેરીમા હોય તેમ જણાય છે)
 હેમવિમલસૂરિ જીઓ ન ૬૫ અને સૌભવિમલસૂરિ જીઓ ન ૧૩૦

૧૩૫ રાજપાળ (પીપલક ગ૦ સ્થાપક શાતિસૂરિ તેના
 સત્તાન ને પદ્મચરંપરામાં પૂર્ણચંદ્ર શાખામા
 ૧૫ મી પાટે પદ્મતિલકસૂરિ-ધર્મસાગરસૂરિ-
 વિમલપ્રભસૂરિ-શિષ્ય.)

(૨૩૪) જ બુકુમાર રાસ સ ૧૬૦૬ (૨) માહ વદ ૭ રવિ
 આદિ—

સકલ જિનવર સકલ જિનવર સકલ સુખદાર,
 સકલકલા મોખિત વિમલ સુખ મયક સમ અમલ સોહ,

દુખ દુર્મતિ ભજ્યુ નયમયુ રજ્યુ ભવિષ્યુ પુરિઈ મુંદ સુદ.
 તપમતિ સુદાકર ગુણમયિ આચર, પ્રમોદશીલ પમિતપર
 તસુ સીસ નોશા અગીવ તોશઈ સીમપર જપકર ૥ ૩૭
 ૨ મી ૨૦ વિદ્યરમાન બોસ પ સમુદ્ધ ૧૭૦ જિનનામસ્તવન.
 અતે—

સ ૧૬૧૩ શ. ધ. ૧

સવત સોલ તરેણરઈ એ ફાણુ શુદ્ધિ રસમી ભણિય,
 સપરિસુ જિન સપુણ એ ઉચ્ચ શિખાઈ આણિય ૨૪
 સપરિસુ જિનપરતણુએ સ્તવન ભણિઈ નરનકરિ વું
 તે નર સુખ સપતિ લલિઈ એ નિમિઈ તરઈ સસાર વું ૨૫

કથત.

હવે મનસ શિષ્યક દુખ નિકલ્લ વડઈ ભવિષ્યુ ભાવસિઈએ,
 દુખ દુર્મતિ ભજ્યુ નયમયુરજ્યુ, નિયુ ગુણ ગાઈ દરપસિઈએ
 તપમજ્જમયુ દુરીમજ્જમયુ સોમવિમલ સારિ જવનિરએ
 પ્રમોદશીલ સીસ જપઈ સપ ચક્રિઈ મુદકરએ ૨૬
 ૩ વીરસેન સજાપ. (વિગ-વિષય).

આદિ—

મસ્તવિ સામિયુ પદિહું પ્રણમીય અવિરસ વાંચી ૭૯ નામિ જમીય
 જમીય વાંચી ૬ નામિઈ તેલના જવ પ્રણમી કરી.
 ભાગ સમયે કુંજ બેસુ સાંભળગે જાણ પરી.
 નવરીજ અથા અનિદિ રમડી નિહાં જિતવનુ ચાલ્યે.
 રૂ ગમ રેસલ કરી મોડઈ સમસ મહીઆઈ આણ્યે. ૧

અતે—

હજિપરિ જે નર ઉપનમ આણિઈ તપ જપ સવમ આનિઈ અણસરિઈ
 અણસરી ઉપસમ પર્મ કરસિઈ સસારસાગર તે તર્જિઈ.
 પર્મપાન સર્પ જેઠ હરિસિઈ મુનતિરમણીસુ તે વર્જિઈ.
 હમા આપ જિનપમ કરસિઈ શુખ બહીસે તે નરા.
 પ્રમોદશીલ સીસ જપઈ શમપર વુંદે નરવરા. ૨૫

ધર્મસુદરસૂરિના પદ્ધર છે, જ્યારે ઉપર પ્રશસ્તિમા જણાવેલા ધર્મસાગ-
રસૂરિ તે પૂર્ણચંદ્ર શાખામા થયેલા પદ્મતિલકસૂરિના પદ્ધર છે આ
રાસનો સવત બરાબર નક્કી થઈ શક્યો નથી.

૧૩૫ ક હર્ષવિમલ(તં વિજયદાનસૂરિ-આણુંદવિમલ શિં)

બારવત સઝાય (૧૬૧૦ પહેલાં) .

અતે—

તપગચ્છ મડણ જણીધએ, માં આણુંદવિમલ સૂરીદ,

તસુ પાટઈ ગોયમ સમાએ માં વિજયદાન મુણિદ. ૬૪

શ્રી આણુંદવિમલ તણુએ માં હર્ષવિમલ ગણીશ,

મીસ કહઈ બણતા હુઈએ માં નવનિધિ તસુ નિશિદીસ ૬૫

(પ્રં કાં ચોપડામા લિ. ૧૬૧૦)

૧૩૫ ખ પ્રમોદશીલ શિં

૧ શ્રી સીમધર જિનસ્તોત્ર-વિચાર મયુક્ત સ. ૧૬૧૩ દ્વાગયુ
શુદ્ધ ૧૦

આદિ—

સરસતિ સામિણિ જે કરજોડી, ગુણુ ગાયમુ આલસ સવિ છોડી,

મીમધગજિન રાયતુ, જયુજયુ સીમં

પુષ્પદાવર્તી વિજયનૂ નામ, પુડરીછિણી નયરી અભિરામ,

આમ મિ કરીયસુ ગોમતુ-જયુજયુ મીમં ૧

અતે—

અનંદ સોલતેરોત્તરઈ સાર, શુદ્ધિ દ્વાગુણ દસમી ઉદાર,

ઈમ ગાયુ ઉત્તર આણી, તુમહે વદઈ અવિઅણુ પ્રાણી ૩૬

કવસ

૬૫ મીમધગ જિનવર નમિઈ, અસુગસુર ભાસુરસમ જિનગય દુદ,

દુષ્ણ દુર્મતિ બલત્તુ વલ્લભત્તુ રત્નત્તુ બલિષ્ણત્તુ પુરિઈ તુંદ મુદ્,
 તપમત્તિ મુદ્દાદ મુખમત્તિ આમર પ્રમાદશીસ પતિપતર,
 તમુ મીસ બોધા આપીય તોધાઈ મીમધર વલ્લભર ૪૨ ૩૭
 ૨ મી ૨૦ વિદ્વદમાન બાલ પ રામુજ ૧૭૦ જિનનામરતપન
 અતે—

ઈ ૧૬૧૩ ઈ. પુ ૧૦

સુવન કોશ તણાદુઈ અં દામુજ મુદ્દિ કસમી તપિત્તુ
 સતરિય જિન મંત્રુજા એ તણા દીપ્તિ આપિત્તુ ૨૪
 મતિસિદ્ધ જિનવરનાયુંએ સુવન બલિઈ નરનાઈ તું
 તે નર મુખ મપતિ બલિઈ એ નિમિઈ તરમ રામર ૨૫

કસમ

મ્મ નમ્મ જિનુદ્દ દામ્મ નિરદ્દ વહી બલિષ્ણત્તુ બાત્તિત્તુએ
 દુષ્ણ દુર્મતિ બલત્તુ વલ્લભત્તુરત્તુ જિત્તુ મુખ મ્મ દરપ્તિત્તુએ
 તપમત્તિમત્તુ દરીવરિ ૩૫ કોશમવિમલ રારિ વલ્લભિએ
 પ્રમાદશીસદ મીમ વલ્લભ મપ મરવિન મુદ્દાએ ૨૬
 ૩ વીરકાન મજાર (જિવન-વચન)

આપિ—

નર દિન નામનિ પતિસં ત્તુમીકા અવિરત વર્મી કલ્લ નામિ જામી
 જામી નમ્મી ન નામિઈ તેલના પપ પ્રજમી ફરી
 નામ નમ્મ નુમ્મ બોત રામત્તુએ જિત્તુ મરી
 નવરીએ મપા અનિદિ કલ્લની નિદાં જિનત્તુ રાજન
 ૪૨ મામ રેમ ૪૩ મોત્ત રાજન મનીઅમિ મોત્ત ૧

અન—

પતિપર ૧ નર પનમ આદરિમ તપ વલ્લ મપમ બાનિઈ અપુમરિઈ
 અદ્દમરી તપમમ પર્મ કરસિઈ રામરમ્મર તે તરિઈ
 પર્મપાન મપા જેદ કરિમિઈ મુગનિરમ્મી ૩ ન વરિઈ
 કમા અનમ જિનપમ કરિમિઈ પુખ મલી ૧ નર.
 પ્રમોદગીત્તુ કીસ વલ્લભ દામપર વામ્મે નરવરા ૨૪

૪ ખંધકસૂરિ સઝાય

આદિ—

પહિલૂ પ્રણમુ સરસતિ સામિણી, ગજગતિ ચાલઈ હંસાગામિણી,
ગજમતિ ચાલઈ હંસાગામિણી.

હંસગામિણિ નમી પહિલૂં પછઈ સહિયુર મનિ ધરૂં,
તે પ્રભાવિછે ક્ષમાસખંધ શાસ્ત્ર જોઈ હુ કરૂં,
સાવરિય નયરી ભલી નયરી રાગ શ્રી જિતશત્રુ એ;
પુર ગામ દેસે કરી મોટઉ ખંધક નામિઈ પુત્ર એ.

૧

અતે—

ખંધક સૂરિનિઈ ધાણુઈ ધાલી પીલએ,
અગનિકુમાર પદવી પાવએ,
પાવ એ પદવી ક્રોધ કારણિ દેસ તિહા બાલિઉ ધણુઉ,
દડકારણ નામ દૂર્ગ ક્રોધ કલ એહવા સુણુ,
તેહ તણે શિષ્યે પાચસિઈ તિહા મુગતિ હેલામાહિ વરી,
પ્રમોદશીલહ શીસ જપઈ ધર્મકર ક્ષમા મનિ ધરી

૮

૧૩૬ જયવંત સૂરિ* (અપરનામ ગુણુસોભાગ્ય. વડતમા-

ગચ્છ વિનયમડન ઉપાધ્યાય શિ૦)

(૨૩૬) શૃંગારમજરી સ. ૧૬૧૪ (આમા શીલવતીતુ ચરિત્ર છે.)

* વડતપાગચ્છના સ્થાપક નિગ્ધયચંદ્રસિ થયા કે જેણે પહેલાં તપગચ્છીય (નવીન કર્મ અથાદિના કર્તા) દેવેન્દ્રસૂરિ પામે દીક્ષા લીધી હતી ને ત્યાર પછી સૂરિપદ લઈ તેમનાજ સમયમા જુદી પ્રરૂપણા કરી અને પોતે ખમાતમા વડી પોશાળમા રહ્યા, તેથી તેમનો ગચ્છ વૃદ્ધ યૌગાલિક તપગચ્છ અને હુંકમા વડો તપગચ્છ ઓલખાયો (આ સ ૧૩૦૦ ની પછીના ૨૫ વર્ષમા બન્યુ) ત્યાર પછી આ વડતપગચ્છમા ગ્લાકર સૂરિ થયા કે જે પ્રસિદ્ધ રત્નાકર પચ્ચીનીના કર્તા ગણાય છે, તેમણે સં ૧૩૭૧ મા ગરુંજપર સમરાશાહે કરાવેલી ઋષભદેવની

(૨૭૬) અપિહતા સુસ સ ૧૧૪૩ મુસર શુદ્ધ ૧૪ રતિ.
આદિ—

૧૧મ નામ દાતા ૧૧મ. જગદીશ ૧૧મ મુખાર્જિ

૧૧મ નિષ્કુલ પ્રથમજ નમ, જેણે કરી ૧૧મ પુરુષાર્જિ.

*

*

*

*

અતિમાની અસ્થિ કરી. આ સુરિનો મન્ન સ્વામીર મન્ન કહેવાયેલ. આ
મન્નની કુસુમચીવ (ભારતી) યાજ્ઞમાં અનેક આચાર્ય મધ્ય તેમાં
વિજયસ્થ સુરિ નામના એક પ્રતિષ્ઠિત આચાર્ય થયા કે જેના પ્રતિષ્ઠા
લેખો સ ૧૫૩૭ ના મા. પ્ર. સ. જમ પહેલાના લેખો ૩૪ ૫૮
૫૨૭ માં અને જામ બીલામાં સ. ૧૫૧૩-૧૫૨૯ અને ૧૫૩૭
ના અને નાકરૂત સમક્રમાં સ. ૧૫૩ ના મળી આવે છે તે પૈકી
એક પરથી જણાય છે કે તેઓ વિજયધર્મસુરિના પદધર હતા (વિજય-
ધર્મસુરિ તે વિજયનિક્ક સુરિના પદધર હતા) આ વિજયસ્થસુરિના
ધર્મસ્થસુરિ નામના શિષ્ય થયા કે જેના અંતિમ લેખો સ ૧૫૪૪-
૫૩-૬૧ ૬૫-૬૬ ના ઉપા જામ બીલામાં મળી આવે છે આ ધર્મ-
સ્થસુરિએ સમપતિ ધનરાજના સમમાં આપુ વગેરે વીર્યોની ભાજા કરી
તે સમ સાથે મેઘાટ (મેઘાડ) માં જઈ વિવરૂટ (જિતોડ) પર્વત મધ્ય
ત્યાં તે વખતના મહાન સમ (સમામસિક) રાજા (સભ્ય સ ૧૫૧૫
થી ૧૫૮૧) એ મહા ઉસવથી પુરપ્રવેશ કરાવ્યો તે નગરમાં પ્રખ્યાત
કર્મોદાતા આપ તેઓએ તે સુરિની ભક્તિ કરવા જાયા. રામસભ્યમાં
તે સુરિએ પુરોચતમ નામના આચાર્યનો વાદમાં જરાછા કર્યો, તેઓએ
સતુજયપર પહેલાં જરાજાએ (સ ૧૨૮૮) કરાવેલી પ્રતિમા અને સ્વાર
જાતી સમામસિક સોનીએ સ ૧૩૭૧ માં ઉપરોક્ત સ્વામીર સુરિ
પાસે પ્રતિષ્ઠિત કરાવેલી પ્રતિમા પર મુસસમનોએ આક્રમણ કરેલ દેવાથી
તેનો ઉદ્ધાર કરવાની છાજા કરતાં ધર્મસ્થસુરિએ જણાવ્યું હતું કે તે
મનોરમ તેના પાંચ પુત્રોમાંથી કૌણી નાનો કર્મોદા પૂર્ણ કરશે અને તેની
પ્રતિમા પોતાનો શિષ્ય કરશે. પોતે ત્યાં સ્થિતિ નામે વિનયમન

ખીજ પ્રનમા નીચે પ્રમાણે આદિમાં છે.

ફહા-ઉદય અધિક દિન દિન હવર્ધ, જેહનર્ધ લીધર્ધ નામ,
તે પાચે પરમેષ્ઠિને, હુ નિત કર્ષ પ્રણામ.

૧

શાસન સોહકરી સદા, શ્રી વિદ્યા શુભરૂપ,
તે મન સમરૂ જેહને, સેવે સુરનરબૂપ.

૨

પાઠક રાખી સઘ સાથે આલી નીકળ્યા. તે પાઠક પાસે કર્માશાએ ધાર્મિક
અભ્યાસ કર્યો, આ ધર્મગત્નસૂરિના એ પ્રધાન શિષ્યો હતા-૧ વિદ્યામ-
ડન (કે જેને સૂરિએ આચાર્ય સ્થાપ્યા) અને રજા ઉપરોક્ત વિનયમડન

ગૂજરાતના બાદશાહ બહાદુરશાહને જ્યારે પોતાનો મોટો ભાઈ સીક-
દર ગાદીપર હતો ત્યારે ગીમાઈ ચિનોડ ગયો તે વખતે કર્માશાએ એક
લાખ રૂપિયાની મદદ કરી હતી, પછી જ્યારે બહાદુરશાહ બાદશાહ થયો, ત્યારે
કર્માશાને બોલાવી તેણે બહુ માન આપ્યું, કર્માશાએ બાદશાહનું ફરમાન
લઈ શત્રુંજય પર ઋષભનાથ તથા પુડગીકની મૂર્તિની સ. ૧૫૮૭ વૈશાખ
વત્સ ૬ રવિવારને દિને પ્રતિષ્ઠા કરી અને તે આ વિદ્યામડન સૂરિના
હસ્તેજ કરવામાં આવી આ વિદ્યામડન સૂરિના પ્રતિમાલેખ
સ ૧૫૮૭ નો ભાગ ખીજમાં અને સ ૧૫૯૭ નો ભાગ પહેલો
લેખાક ૧૧૦૭ મળે છે આ સૂરિના ગિળ્યો નામે જયમડન,
વિવેકમડન, રત્નમાગર, સૌભાગ્યરત્ન (પછીથી થયેના સૂરિ કે જેને
પ્રતિમા લેખ ભાગ ખીજમાં સ ૧૬૩૪ નો મળે છે) અને સૌભાગ્ય-
મડન હતા, કે જે બધા શત્રુંજયપર ઉક્ત ઉત્સવ પ્રમુખે હાજર હતા.
આ પૈકી વિવેકમડને ચિનોડમાં પાર્શ્વનાથ અને સુપાર્શ્વનાથના ઉક્ત
કર્માશાએ મદિરો બધાવેલા તેમાં પ્રતિષ્ઠા કરી હતી

વિનયમડન પાઠક ઉપાધ્યાયે પણ ઉપરોક્ત શત્રુંજયના ઉત્સવમા
મારો ભાગ લીધો હતો તેમના શિષ્ય વિવેકધીર ગણિ અને આપણા
કવિ જયવત સૂરિ વિવેકધીરે ઉક્ત ઉત્સવની પ્રગતિ સ્પષ્ટતમા રચી.
તે ઉપરાંત તેજ મમયમાં લાવણ્યમમયે (જુઓ ન ૬૬) આ કર્મા-
શાના ઉદ્ધારની નાની પ્રશન્તિ સમ્પ્રદતમા પોતાના હસ્તથી લખી છે (સ.
૧૫૮૭) કે જે પ્રગતિ હાલ શત્રુંજયપર કોતરેલી વિદ્યમાન છે વિવેક-

મિત્ર મુઝ વાળીએ તે દાંથી છે મમ	
વધી વિગેરા શીનું રિએ રસ રમ અમમ	૩
માલિયા નિમલ મહ તે નિગ સત્ય પ્રમાણ	
જાસ આપ્યાન વણજીય રિધ મુઝ નિર્મલ વાણી.	૪
કવિયા મદિયા વિસારે હાથી વાતા આસ	
કેવલ અનિ રને ગિજેં સો રિધ વચન વિધામ.	૫
વિવિધપરે કેવલ્ય નિગ રમતિ અનુસાર	
તુઝ પમમમ પ્રસાદથી જામિ વાળી કિતાર.	૬
પૂરે છે સાને કર્મ એકનાં અસ્ત પ્રસિદ	
તેમુઝ રસિક જાનમરે, એ મેં ઉચમ કાપ.	૭
કેવલ સહી મુઝેં મર્મ કાપ કાકલ છે	
તે માલિયા સુચરિત સુખ્યો સુઝ સવિવે	૮

અંતિ—

વડ તપમઝ સોદાકરે, મી ચિનપમમન યારશનિ,
સનમય આગુપા દો જે જામિ ધર્મમદાય

ધાર મહિ સિંધસાહેબાં અપ્રતિમ નિપુણ જ્યા તે તેમજુ ઉભ વીધી
ધારના કાર્મમાં મુરમ નિરીખાણ સકિત વાપરી છે તે સિંધીએના નિમા
સુપર જી કેમરેખ રાણી છે કે તેનું સુરસ લાલ જન પ્રભ એમને
તે આ સંજીવન દુઃખાઈ જવવત પાંતે સ ૧૬૧૪ માં મૂર્તિરની કવિ
તામા મુનાર મજરી નામનો એક ગ્રંથ જનકો. છે કે જેની રચના
જાણી સરમ અન મુઝ છે આમાં સીસકાનું અર્થિય વર્ણુનેહ છે આ
કાકીન સમાર મુનિમદ્યકામી ગિનનિગવચના સમુજવ તીધાદાર તમ
ધની પ્રસાદના ખરી લીધી છે વિદ્યેમાં ત્યાંથી એક સેનુ આપ્યા
કવિએ ૫૪ી સરિની ખરી પ્રાપ્ત કરેલી જણા છે સ ૧૫૮૦ માં
સમુજવોદાર વખતે ૨ વર્ગની ઉમર એકામમાં એકી મળીએ અને
૧૬૮૩ ની તેમની કૃતિ ખાણ આવે છે તે ખરથી તે એકામમાં એકું
૫૬ વા છપા જણાય છે

ખીજી પ્રતમા નીચે પ્રમાણે આદિમાં છે.

ફહા-ઉદય અધિક દિન દિન હવર્ધ, જેહનઈ લીધઈ નામ,

તે પાચે પરમેષ્ટિને, હું નિત કરૂં પ્રણામ.

૧

શાસન સોહકરી સદા, શ્રી વિદ્યા શુભરૂપ,

તે મન મમરૂ જેહને, મેવે સુરનરભૂપ.

૨

પાઠક રાખી સઘ સાચે ચાલી નીકળ્યા. તે પાઠક પાસે કર્માશાએ ધામિક અવ્યામ કર્યો, આ ધર્મરત્નસૂરિના એ પ્રધાન શિષ્યો હતા-૧ વિદ્યામડન (કે જેને સૂરિએ આચાર્ય સ્થાપ્યા) અને રત્ન ઉપરોક્ત વિનયમડન

ગૂજગતના બાદશાહ બહાદુરશાહને બ્યારે પોતાનો મોટો ભાઈ સીકદર ગાદીપર હતો ત્યારે રીમાઈ ચિનોડ ગયો તે વખતે કર્માશાએ એક લાખ રૂપિયાની મદદ કરી હતી, પછી બ્યારે બહાદુરશાહ બાદશાહ થયો, ત્યારે કર્માશાને બોલાવી તેણે બહુ માન આપ્યું, કર્માશાએ બાદશાહનું ફરમાન લઈ શત્રુંજય પર ઋષભનાથ તથા પુડરીકની મૂર્તિની સ ૧૫૮૭ વૈશાખ વર્ષ ૬ રવિવારને દિને પ્રતિષ્ઠા કરી અને તે આ વિદ્યામડન સૂરિના હસ્તેજ કરવામા આવી આ વિદ્યામડન સૂરિના પ્રતિમાલેખ સ ૧૫૮૭ નો ભાગ ખીજમા અને સ. ૧૫૯૭ નો ભાગ પહેલો સેખાક ૧૧૦૭ મળે છે આ સૂરિના શિષ્યો નામે જયમડન, વિવેકમડન, રત્નસાગર, સૌભાગ્યરત્ન (પછીથી થયેના સૂરિ કે જેનો પ્રતિમા લેખ ભાગ ખીજમા સ ૧૬૩૪ નો મળે છે.) અને સૌભાગ્યમડન હતા, કે જે બધા શત્રુંજયપર દિક્ત ઉત્સવ પ્રમગે હાજર હતા. આ પૈકી વિવેકમડને ચિનોડમા પાર્શ્વનાથ અને સુપાર્શ્વનાથના ઉક્ત કર્માશાએ મદિરો બધાવેલા તેમા પ્રતિષ્ઠા કરી હતી

વિનયમડન પાઠક ઉપાધ્યાયે પણ ઉપરોક્ત શત્રુંજયના ઉત્સવમા સારો ભાગ લીધો હતો તેમના શિષ્ય વિવેકધીર ગણિ અને આપણા કવિ જયવત્સુરિ વિવેકધીરે ઉક્ત ઉત્સવની પ્રશસ્તિ સસ્કૃતમા રચી. તે ઉપરાંત તેજ મમયમા લાવણ્યસમયે (જુઓ ન ૬૬) આ કર્માશાના ઉદ્ધારની નાની પ્રશસ્તિ સમ્પ્રદતમા પોતાના હસ્તથી લખી છે (સ. ૧૫૮૭) કે જે પ્રશસ્તિ હાલ શત્રુંજયપર કોતરેલી વિદ્યમાન છે વિવેક-

અતે—પર મારા મુઠ્ઠા ગિજનજાહો મારાં મકરો પ્રમાદ
 તદિ અનતી આમમઉ દો સુખનાં દુર્ઘ આતદાદ
 મુદ્ધ—સુખનાં દુઘ આમમદ સદાઈ ગિજનજાહો અતિદિ રસામ
 મન નામ આદિ નેદાદ બળનાં દિન દિન મમસમામ
 મી વિનયમદન ઉત્તમ અનોવમ તપમઉ ગવજે મદ
 તસુ રસિય જગવન સદિ ર વધુ સુખનાં દુર્ઘ આતદાદ ૭૭
 —મળિ તદિમુદર લાંબત ભીમસ્યા નમરે સવન ૧૦૦૫
 ૪-૨૧ (વિ ૫ —મધ્યમ શ્લોક ૧૦૫ ૪-૧૭ લી —અધ્યમ પાનાં
 ૧ અમ૦

૩ સીમંધર સ્તવ ૩

અપદિ— રામ સુમેરી
 સ્વસ્તિમી પુરુષોત્તમી મોરો સુખજી સીમંધર રમિ
 મુ એસનાં અપુત મરે મનોદર મેદન નામ
 મુજ—મમ તોરે વેળીએ, મન—મમર મુદ્ધસ પુરિ
 મુજ એવા અમને મળે કિમ કંઈ પાનિક દૂરિ ર
 વાદસા તુ પરદેસે જાત રદિજરે
 દૂરિ નવન મેસવદેરે વાદસા તુ ૧

અતે—
 સદા શિરોમળિ ભરણીએ તો મી વિનયમદન ઉત્તમરે
 તાસ સ્વિસ મુજ આમમે તો, જુદા પદિન સવરે એદવારે ૭૬
 અસે મુદિ હિમ દિને તો યુદ્ધવારે એકનરે
 મમ જગત પદિને તો ધિખીએ માત્રિમ રમિ ર—
 એદવારે મુજ તુમજા. ૭૭
 —૩—૧૩ મી પ્ર ૩

[આ કવિને મારે જુઓ મારે લેખ અલગનદ પ્રાચીન
 વીસુ ૨૧૫ ના ૧ મા અકમાં પ્રકર મળેલ છે]

૩૦

જે જગિ ધર્મમદાય ગુણાકર સુવિદિતનંધ પુરિ, ક્ષિપ્ત
તમ સીમ ગુણુમોમાગ સુનામઈ, જયવંતમૂરિ પ્રસિદ્ધ,
તેણુઈ રમીકનન આગ્રહ જાણો વિરચઈ સતીસુચરિત,
ઉત્તમ જન ગુણુ સુણુતા મણુતા, હુઈ જન્મ પવિત્ર ૫૨૮
સવત સોલ મોહામણો હો, સુદાકરૂહો ત્રિતાલકિ ઉદાર (મ ૧૬૪૩)
ગાગમિર મુદિ ચક્રમિ દિનઈ હો દીપતુ રવિવાર ૫૬૧

૩૦

દીપતુ રવિવાર સુમેદિશિ સમિ, વગનંધ ટપરાશિ.
એ ઋપિદત્તા ચરિત વપાણિક, જયવંતમૂરિ ઉદલામિ,
નૂન અધિક જે નઈ આગમથી મિછા દુકક તામ,
કવિતા વક્તા ઓતાજનની, ક્ષણો નિત દિનિ આસ. ૫૬૨

(પૃ ૨૨ પ ૧૫ શુ. વિ) ૩૦ ખ ૧,

—કનિ ઋપિદત્તા રામ સપૂર્ણ અથાથ ૯૦૦ શુભ ભવતુ
પા ૪૯ પ ૯ આ ૩, ૨૩-૧૩ મા; ૩૫-૧૨ પા, ૧૯-૧૭ લીં,

—સ ૧૭૦૬ વર્ષે ભાદ્રવા વદિ ત્રયોદશી વાર મોમે અથાથ
૯૦૦. ૨૮-૧૪ પાલવિજયણ, ૧૯-૧૫ લીં.

(૨૩૭) નેમિરાજુલ બાર માસ વેલ પ્રખંધ.

આદિ— રાગ મહાર-ધૂરિ દ્વહા—

વિમલ વિહગમવાદિની, માતા ઘઉં વરદાન,
દાદશ મામ મોહામણા, ગાઉ જિન ગુણુ ગાન. ૧
વેધક જન મન રીઝવઈ, માનનિ મોહણુ વેલિ,
ગુણુસોમાગ મોહામણી, વાણી ઘઉં રગરેલિ. ૨
સુગતિ માનિની મનિ ધરી, રાગુલિ હડિ નેમિ,
પિઉ વિદ્યુરત મોજકુચરિકુ, વિરહ ન્દઈ જિઉ નેમિ. ૩

x

x

x

x

આતિ-ઈન આદિ જિજ્ઞેસુર સપથ નિષેસુર, વિરમ્બાન ચીસર્ધ તખાએ
૬ ૬૬ મન રંગિર્ધ ઉસર અમિર્ધ કાવિદ્વાનવર મુશુધ

તેદ યિત્તુખપ્રસન્ન દુરીયાનિવારણ તારણ શ્રીમધિર જિનદ,

વંધીય મુ આપર્ધ મદિમ્મ આપર્ધ ક્કર્ધ સુ-જ્ઞાન વખત પ્રવર, ૬

[અમલમગ્ધના પર્થમર્તિ મરિના ગ્રિમા લેખો સ ૧૬૨૪
૧૬૪૪ ૧૬૫૪ ના મળે છે જુઓ પા. ૨ આમ ૧ અને ૨ તેમજ
૪ મ સ ૧૫૮૨ મા મળાવી-અમાના કસસન વસિતની હાંસલો
નામની શ્રીમી થયો. ૪ મનામ પર્થસસ. હિસા ૧૧૬૪ માં અમલમ
અમલમગ્ધમાં સ ૧૬૦૨ માં, અને તે ૪ વર્ષમાં ગગ્ધનાપાસ મળુ,
સ ૧૬૭૦ મા પાસલમાં રવર્થેથ થયા. જુઓ પાસલિ)

૧૩૬ ખ. કમલસાગર (૮૦ હાથામર ૭ શિ)

૨૪ અનિશય ક્ષત ૭૬ ૩૬ સ ૧૬ ૧

હિરસ નિદુ લેખ (૧૬૦૬) વો વિલ્લપત્તસરિ રાજે ૬૫
મામર ઉદ્ધાપ્તિય કમલસાગરે મહીસ અવિશય સ્તવન ૭૬ ૩૬
રમ્મુ—મુનિશ્રી જિનવિજ્ઞાનની નેપ. હાથામા ૭૫ ૨૪ ૬૬
૮૨ માં મળુ પાનાની પ્રતિ છે)

૧૩૬ દેવગુપ્તસુરિ શિષ્ય (જિવહલીક લખ)

(૧૩૮) અમરદત્ત મિત્રાનક વાસ સ ૧૬૦૬ (સ. ૧૪૭૨)

વે. વ. ૪ રવિ. ઉદ્યમાં

આદિ—

વસ્તુ—

સકલ મુખુનિવિ સાકલ મુખુનિવિ સકલ નિલસય,
પપપપપ પ્રણમી હરી, ભારે ભારે ભારતી નમૈવીય.
સકિસર મરણે શિરમિ એક નિવ કવિસય સેવીય

૧૩૬ ક. સહજરતન (આં. ધર્મભૂતિ શિ૦)

૧ વૈરાગ્યવિનતિ. સ. ૧૬૦૫ કાર્તિક શુ ૧૩ રવિ નિધરારી ગામમા
આદિ—

આજ સદ્ગત મનોરથ મનતાણા, ભગતિઈ ગુણુ ગાઉ જિનતણા,
શ્રીય કુચનાથ દેવ અતિહિ ચગ, નીધરારિ નયઁ છઈ બહુચ રગ. ૧

*

*

*

*

અતે—

તૂ સ્વામીય દુષ્પ્રભયબજાણુ, તૂ આ સ્વામી શિવપુરમડાણુ,
સવત્સર સોલ પચોત્તરઈ કાર્તિક શુદ્ધિ તેરસિ રવિ દિનઈ. ૧૩

વિધિ પપિ ગછિ ગિઝઅડિ ગુણુબડાર, શ્રીય ધર્મભૂતિ સૂરી સુવિચાર;
આગમ જે સુત્ર વિચારસાર, પડિબોહઈ ભત્રીયણુ તે ઉદાર. ૧૪

ચાલિ—દયિ મગલકારણુ દુરીનિવારણુ તરણુતારણુ જગગરો,
નીધરાર ગામિઈ સુકૃત ઠામિઈ શ્રી શ્રીમાત્રી જયકરો.

જેહ ભાવ ભગતિઈ એક ચિત્તઈ કુચનાથ તીર્થકર,
વણુારીસ સહજરતન બોલઈ, એહ જિનવર સુરતર ૧૫

—સ. ૧૬૧૮ વર્ષે માહવદિ ૧૩ શનૌ. લક્ષત.

(વિ. ધ. ચોપડો પાના ૧૭૦-૧૭૧)

૨ ૨૦ વિહરમાન સ્ત૦ સ ૧૬૧૪ આસો શુદ્ધ ૧૦ કાવિઠામા.
આદિ—

સરસતિ દેવીય નમીય પાપ, ઉલટ અગિ આણીય,
મહીયલિ મહાવિદેહ ખેત્ર સાર, જિનવર ગુણુ જાણીય.

વિહરમાન વીસહ જિણુદ, યુણિશુ જિન વગતિઈ,
શ્રી સીમધરિ પ્રથમ દેવ ગુણુ ગાઉ ભગતિઈ ૧

*

*

*

*

અતે—

સવત સોલ ચૌદોત્તરઈએ, આસો માસિ ઉદાર,
શુદ્ધિ દશમી વિજયા દિનિહિ શ્રી ધર્મભૂતિ ગણુધાર. ૮

૧૪૮ દેવસાગર

(૨૩૬) પદ્યસાગર ૧૬૦૬—૧૧

એક દેવસાગર નામના વાચકે કર્તવ્યકથાના કથા મેળ લખ્યો છે (પાઞ્જના બદરમંડી પ્રતિ) પ્રસિદ્ધ સખક તરીકે જ્ઞેમ આપી છે - ૨૧ ૧૬૦૬ વર્ષે શ્રી ખરનર મહો શ્રી જિનમણિવંશ સુરિ જિનવણમે શ્રી ચિકમનમરે વાંચે શ્રી જિનવણમે જિન્ય. જા. દેવસાગર / નો આ જ્ઞેમે તે જ્ઞેમે એક રૂપ લખાયે છે

૧૪૮ ક દેવીદાસદ્વિજ

+ ક ૧૬૧૬ ક ગાદાનીર કતાન્ક સ ૧૬૨૧ આમે શુદ્ધિ પૂર્ણિમા શ્રી આદિ—

ગણત્રિ ગિજ્યુદ પામે નમી, પાંચી પરમામુદ
દેવ ૧૨ જોડે ગીનનું બાપીસમી ગિજ્યુદ.

૧

અતે—

કથાસાગરી દાસ.

ક્રમ ૬૨૧ ખરીનર્ગ રતનીક વીર ગિજ્યુદ,

શાહરપુર મહમુ જાવ પ્રજાઈ સુરિદ.

૧૧

મજ પુન્ય પદ્યાઈ પાંચા જિનવણસુવ

મુદ જાવપાસ સુવિ દુકુલ દરિ નર્ગ.

૧૨

શ્રી તુષમન્ન નામક શ્રી વિજ્ઞાન મરિદ

તમ જાવ પ્રજાઈ મેનર્ગ સુરનરવદ.

૧૩

તમ નામ મુદનર્ગ દસીક બરમ નિખાત

મેનર્ગ પાંચુ જિનવણ નર્મ વિખ્યાન

૧૪

મવન શોસ મ્યાસોત્તરો વરસાદ કેરુ માન,

આપી શુદ્ધિ પૂર્ણિમા વાર વાંચુ જ્ઞેમ માન.

૧૫

કથા.

ક્રમ મુજીક જિનવણ વીર સખકર શાહરપુર મહમુ

કર્મફલા ફલ જાણુવા મિત્રાનંદ ચરિત્ર
બોલિસિ બહુ ખુદ્ધિ કરી સુણુયો મહુ ધકચિત્ત

* * * *

અતે—

એવદણીક ગચ્છે સહિયુર સાર, સકલ કલા કેરો બડાર,
શ્રી દેવગુપ્ત વદ્ધ સૂરીય, કરજોડી કહે તેહનો સીસ ૧૬
સધ કથન થયા ઉલટ ધણો, રચ્યો રાસ મિત્રાનંદ તણો,
કુથુ જિણુમર તણે પસાય, રચી ચોપઘ ઉઝામાંહિ, ૧૭
કુણુ સવત્તર કેહે માસ, રચ્યો રાસ તે કહું વિમાસ
સવત સોલ છિડોત્તરો જાણુ, શાકે ચૈદ બહુત્તરિ વખાણુ ૧૮
વદ્ધિ વૈશાખ ચોથિ તિથિમાર, મૂલ નક્ષત્ર નિર્મલ રવિવાર
તેણુ દિને નિપાયો રામ, સાબલતા સવિ પુહચે ચાસ ૧૯
સર્વ ગ્રથની સખ્યા સુણો, દુહા ચોપઘ એકઠા ગુણો
ગાહા વસ્તુ તેહમાહે બલી, શતકપચ બાવીસા મિલી. ૨૦
વસ્તુ એક ચોપઘ સો ચાર, વલી એકતાલીસ અધિક વિચાર,
પ્રાકૃત ગાથા જાણો પચ, દુહા પચોત્તરનો સચ. ૨૧
અધિકો ઓછો કહિયો જેહ, સહિ ગુર સાખે ખમાવુ તેહ
કૃપા કરી કવિ ઉપર બહુ, ખરો કરીને બણુજ્યો મહુ, ૨૨
બણુ બણાવે ભાવે જેહ, સકટ નાસે દૂરે તેહ
એક મના સબલિયે જેહ, મુગતિ સવિ લહસે તેહ ૫૨૩

—રાજકોટ યતિના અપાસરાનો બડાર.

(દ્રિવદનીગચ્છ ઉપકેશગચ્છની શાખા જણાય છે, તેમા થયેલ
દેવગુપ્ત સૂરિના પ્રતિમા લેખો સ ૧૫૬૭, ૧૫૯૦, ૧૫૭૩, ૧૫૯૩
અને ૧૫૯૮-ધા ૨ અને ભાગ તથા નાહરકૃત સગ્રહમા મળે છે,
તેમા તે સિદ્ધાચાર્ય સત્તાનીય ઓળખાયેલ છે.

૧૪૦ હપરાજ (પી. નિવાળદ્રસુરિ-લખિયસજ શિ.)

(૨૪૧) મુરસેન રાસ સ ૧૬૧૩ ૭૬ શુ. ૨ સનિ. અમદાવાદમાં.

અતે—

અવન સોસ તેરોતકમે (૧૬૧૩) નવેદ ખાસ મુવિસાવ,	
નુરિ ખસિ દિન જીજનુ, સનિયર રસુ રસાજ,	૨૬
મી ખાચેન્દ્રવ પસાકેશર્ધ મી ગુરનર્ધ ઉપગારિ	
મનુ પુનિમા પલિમગવુએ, ઉદયમથ તિમ કિન્હાર,	૩
સવેમ રાગિ મથપત્ર એ, મી ઉદયમથ સુરોદ,	
નાસ પારિ સેદામએ તારકમોદિ ગિમ મદ,	૩૧
મી મુનિચક્ર સ્તીશરએ, તામુષાદિ રાગ રમણિ,	
વિષમન વિધાનિયુ એ, કિષાપાસ મુમ ભાવિ,	૩૨

* * * *

નૃપમોદિ મહિસરએ મૂળમણિ ગિમ મેવિદ,	
સરનિ મી મુક દોષનાએ, મી વિષામથ સુરોદ,	૩૬
તાસ મીસ મેદામણએ, પડિન મી લખિયાર /	
રાસ રચિક નિવ મનિ કરીએ પડિત મી દુર્વસાજ	૩૭
મુક્તિ મુનિ મુર ગુણિયોએ લાવસાજ ગારિયાર	
જેવસાજ મુનીશરએ ચેલા રાવસી સાર,	૩૮
અદિમસવા નવરમોદિએ વિજય મુદ્દસ અભિસાજ	
દ્વિરાજ પડિન અજુમ્મિ, સીકર્ષ વડિન મગ,	૩૯

—૨૩ જન જાગે ૮૨—દાવ બ-પાટમ, ખ ૧.

(મનુ પૂર્ણિમાગવુમાં નિવાળદ્રસુરિ-મુનિચક્રસુરિ પદ ચલેલાના
 થપ સ ૧૫૫૬ નો મળા આવે છે તેમાં ૧૧૧૮ ખા. સ પદેશ
 આવ.)

તસ પાય પાણી મીમ નામી, દુરિઅદુરગતિખડણુ,

સેવર્ધ સુરાસુર, યુણુધ ભાસુર, ગરભવામવિમંજણો.

દિન ભણુધ દેવીદાસ એવક, સકત સધ મગલકરૈ

૬૬

—ઉર્ણપ્રત. સા ભ. પાટણુ, પત્ર ૪ અને પત્ર ૩ પ્ર કા, વિ ધ

—ચૈત્ય૦ આદિ સમહ ભા ૩

૧૩૯ પ્રીતિવિજય (ત. વિજયદાનસૂરિ-આનંદવિજય શિ)

(૨૪૦) આરવત રાસ ૧૬૧૨, આગ શુ ૧૩ ગુરુ. સુહાલીમા.

આદી—

પ્રણુમી સાંતિ જિણુસર આમ, સપતિ લહીઈ જેહને નામ,

શાંતિ જિણુદતણો ઉપદેશ, સુણુજ્યો ભવિકા કહું લયસેશ.

૧

પય પ્રમાદ રહિત જિનધર્મ, કીજે જિમ ટાલીજે કર્મ,

જતી આવક બેદે હોય, ધર્મ કરે તે સુખીયો હોય

૨

પ્રથમ ધરમ જતીનો કહું, શાંતિનાથ ચરિત્રથી લહું,

શ્રિતિપ્રતિષ્ઠિત નગર મઝાર, ધનો સાર્યવાહ તિહા સાર

૩

*

*

*

*

અર્ત—

સવત સોલ બહોતરો માન, માગસિર મુદ્ધિ તેરસિ જાણુ,

સુહાલા નગરે ગુરુવાર, રચ્યો આરવત રાસ ઉદાર.

૧૮

તપગણુગગનવિભાસન ભાણુ, શ્રી વિજયદાન સૂરિ ગુણુમણિ ખાણુ,

તાસ સીસ પડિત પરધાન, આનંદવિજય ગણિ ગુણુહનિધાન.

૧૯

તસ પદપકજ ભ્રમર સમાન, જસ નામે સધયે જસ માન,

પ્રીતિવિજય કહે ભણુતા એહ, વહિત સપદ આવે ગેહ

૨૦

જિહા લગે અવિચલ મેરૂ ભૂધડ, ગગને દીપે શશિ દિનકર,

તિહા લગે પ્રતિપો એહ ચરિત્ર, ભણુતા સુણુતા ચિત પવિત્ર.

૨૧

—ગાથા ૪૬૧. ૧૬-૧૪ લીં.

મિત્ર મારજી એ કયો પ્રજાપ ને પરી સુખાલીન (૧) પ્રજાપ
માર પૂરો કરાવિ કરી કરી કમા નિરતરી. ૭૧

ગુણગર રેમ રેમભાંડિ ગાર મી આગમ પુરાર સુનિમાર
તામ ખસ ધારેનું અર્પ તેન ગણાવ્યું છે કેનર. ૭૨

નિર્મ મી રાધનજી ગપરેલ રંગી આપે પરમ નિર્મ
કવિ કરજો/ કન બિજીપરે કનું દિવા તેવડિ ન ચિતરે ૭૩

કન નાંકરે કેરે આગ રંગો પ્રજાપ જે કનું વિભારી
સાન કોસ કોસોતરે વળિ સાક માલ વળતીઆ વળાવિ ૪

વરિ ધરણ વીર નિધિમાર મહા નસાન નિર્મલ રવિર
મી ગુણગરજી પચાવે કરી અન પ્રજાપ કવિમા નિરતરી. ૭૪

મિત્રદણીક મહિ અદિ મરસાર મી જેવમમમરિ વડ મળુપર
નામ મીમ પંડિત મળુનિમા મી વરવસામર નામ અસા. ૭૫

તામ ગીમ કરજો/ કરી, શિવગરિ પચાવે કિલ ભરી
આણી કમલ આણુકારિ કિલ મળુનું દુખ વરે ફરિ ૭૬

અર્પ અર્પ જે અન આરે અર્પન રમુનું કિનુ પ્રત્યારે
તન પ્રજાપી અવિગ્ના ધિર દોડી તારી કમા મળે મળુ કોષ ૭૭

તન ક મહા કાગિ કિતાર રેમ પડે કિલો મકિનો અગ
નિર્મ એ રંગ ગદ્ય વળાર વળે વળે કવિ વળવળાર ૭૮

શિવમનમનાલી તર્ક રંગો રસા જાડે ભવે મળુ
મળુનું રમુનું નવનિર્મિ મિત્રી મળિકું વળની આ. ફની. ૭

આણી આનિ પના તમા કાનિ કરી કમા તે મારી રૂન
પચાવિ રસ પરી શિવગરિ, અન કમા રમુનું દુખ ફરિ ૮૧

કવિ નિદા ન કવિનિધિમા પચિવોત્તર બાઈ શિવરાન રમાપન
કવિ નામ અરિય પ્રજાકરજી શાનિસમમા કમા મળેમળે. ૮૨

પાં ધેમણ ગરિ ૧૫ કિો આક ઘારે પંડિત. સમનિસ/મ મળિ તા
નિત્ય મળિ પ્રમીત/મ દિવિતના મી મગપુર. ૪૮-૧૫ મી અ ૧
[ગુમા રેવમમમરિ મહિ આમાના કવિ જેવમમમરિનિત્ય
(ન ૨૦૬) ની નીમ દિવજી.]

૧૪૧ સિદ્ધિસૂરિ (ખિવંદણીકગચ્છ દેવશુભસૂરિ-જયસાગર શિ.)

(૨૪૨) સિંહાસન ખત્રીશી. સ. ૧૬૧૬ વંશાખ વદ ૩ રવિ,

ખારેબા (અમદાવાદ પામે)મા

આદિ—

વસ્તુ છંદ

વિશ્વજનની ૨ પાય પણમેવિ,

મયલ વિશ્વસુખદારણી, મુખજન બુદ્ધિદાતા,

કવિયણ મન આનદની જગતમાદિ તૂંદિ વિખ્યાતા,

કરજેડી તુમ્હ, વીનવુ, દીઓ મુઝ નિરમલ મતિ,

કહું કયા વિક્રમતણી, તે સુણુને એક ચિત્તિ

૧

ચોપઘ.

સરમતિ શુભમતિ દીઓ મુઝ સદા, જિમ વિક્રમ ગુણ ગાઉં મુદા,

પર ઉપગારી રાજ જિય, તારુકયા બોલીસ બહુભિય

૨

ત્રિભુવનમાદિ વિક્રમરાય, સત્વત ધુરિ સદી કહવાય,

ભૂમડલ ભડવાઈ કરી, જસ કીરતિ ત્રિભુવન વિન્તરી

૩

તાસ કયા ખત્રીસે જેહ, ભોજ ભૂપ આગલિ કહી નેહ,

સવિ સબધ અછે પ્રત્યેક, તે સુણુને સહુ ધરી વિવેક

૪

સિંહાસન ખત્રીમી તેહ, લોકમાદિ સુપ્રસિદ્ધિ જેહ,

તાસ કયા હુ બોલીસ ભલી, સામલતા પૂગી મન રલી

૫

પહિલુ સિંહામન ઉત્પત્તિ, સામલયો તે સહુ એક ચિત્ત,

નેયણુ લાખતણે વિન્તાર, જબુદીપ છે વૃત્તાકાર.

૬

*

*

*

*

અ તે—

જે છે સ્મરૂતકયા પ્રબધ, તે કહો ભોજ તણો સબધ,

પ્રાપ્ત રસ અધિકો જાણીઈ, તેહ કારણિ એહ વખાણીઈ.

૬૯

કહી કયા આગે જેહવી, કેતી કયા કહી કેલવી,

કવિ કહે તેહમા મદેયો ખોડિ, ખમાવીઈ સવિહુ કરજેડિ

૭૦

સવન શોભનિશ્ચયે પાતી નવર મગદિ,

શીસકથા સમી રમી પ્રવચન વચન વિચર.

૭૧

—સિદ્ધિ અગ્નિ દેશવિમલ અગ્નિ શ્રી દાસ્યાસ મહે-વિ. ધ. માર

(૨૪૫) દીપાવતી ૧૬૦૩—વિ. ધ.

(૨૪૬) મદિપાસ શાપર્થ-બાષા ૬૬૬ સ. ૧૬૭૧

(૨૪૭) ગ્રાસવાદસ કથા-પદમળી શાપર્થ. સ. ૧૬૪૧ (૫) ધ.

૯ ૧૪ મુર સાગીર્ભ

(દીપર્થ ૧૬૪૫-સોલસિંહ પચ્ચાસ-સજ્જાપુરમાં)

આદિ—

૬૫.

સજ્જા સુત્રાપાઠ સદા સિદ્ધિ શુદ્ધિ સદ્ગિત ગુણેષ

વિપનવિગ્રસ્ત રિપકસ્તુ, પદ્મિની તુલ પ્રજુમેષ.

૧

અક્ષ નિખ સિવસે મુખે નિતુ સમર્થ વાસ નામ.

તિજુ દેવી સરસતિ લગ્ન પદ્મુત્તમ મુ પ્રજાતમ

૨

આમરુત વચ્ચે નમુનિ, પ્રજુમુ સદગુર પાદ

દેશવત સ્ત્રી કથા તથા ન લ્યાર્થ કષ્ટ

૩

નવરસ દર્શી નવનથા સવળ સભા સિખમાર,

કરીવળ મુત કીર્ત્તી કુપા વદન વચ્ચે વિચર.

૪

ગીરા રસ ફાંચર રસ દામ રસ વિન દેવ

સંતિ પ્રમ વિધિ સંમથા બુધ વર્ષ તત્તેજ

૫

મીસ સામ વામિ બાધીષ વામુ પ્રસાદિ શુ. દેવ

પદમગ્નિ નિજુ ખરિ પાતીવા સંમનિયી સવુ દેવ

૬

ઐશી વાલ રિખ અગ્નિ નિનૈ મુલક અનિવત

મેલિમ વાન કષ્ટ વથા સુખનો સમથા સન.

૭

સ્વનસેન રાગ તજુ હમિ રાગી કુલદે

ફીરે વાલ સરિમા સત્યધારી મુવિને

૮

મોમિ પ્રમ ન્યા માગ્યો ગીરા રમ અનિમે

સુદમ મે મોભા સદી, રાગી ખમવદ રે.

૯

(૨૪૩) કુલધનજ કુમાર રાસ. સ ૧૬૧૮ આ વ ૮ રવિ.

અ તે—

હાલ-માલતડનું.

ત્રિવિદ્યુદ્ધ ગજ ગુણુનિહ પામી, શ્રી દેવગુપ્તિ સૂરિગય, સુ.

ગજપતિ ગણુનિધિ ગુણુનિહુએ, માં સરોમણિ સીસ કહિવાય, સુ.

પણિત શ્રી જયસાગરએ, માં જ્ઞાનતણુ ભડાર સુ.

૬૧

તસ પદ્મકમલજ સેવતુએ, માં સિદ્ધિસૂરિ ગણુહાર, સુ.

કરજોડી તિ ઇંમ કહિ એ માં સીલ તણુ સુવિચાર સુ

૬૨

કુમર કુલધનજ ગાધ્યાએ, માં જે જગિ ગુણુહ ભડાર,

સવત ૧૬૨૮ રોતરધએ, માં શ્રાવણ માસ રસાલ.

વદિ આઠસ તિવિ જાણીધએ, માં રવિવાસર સુવિશાલ

૬૨

નિણુઈ દિનિએ રચિહ રાસએ, માં હરપ ધરી મનરગિ સુ.

જે ભણુઈ મુણુઈ નરનારિએ, માં સવિ મુખ નેહનધ અગિ

૬૩

તે લહિ વહિત સપદાએ, માં નેહ ધરિ હુઈ ઋદ્ધિ વદિ,

પુત્ર કલત્ર પરિવાર સિકઝએ, માં વહિત પામીઈ રિદ્ધિ

૬૪

ઈતિ શ્રી કુલધનજ કુમાર રાસ સપૂર્ણ—યનિ શ્રી ન્યાનવિજય તન
ગિખ્ય ગ વિનયવિજયેનાલેખી (ગુ વિ.

(૨૪૪) શિવદત્ત રાસ શકે ૧૪૮૮ (મ. ૧૬૨૩) વર્ષે કૃત—અખ્યા

પ્રતિ મ ૧૬૬૭ પત્ર ૮ દાં ૮૨ હા બ પાટણુ

૧૪૨ હેમરતનસૂરિ (પોં દેવતિલકસૂરિ-જ્ઞાનતિલકસૂરિ—

રાજગણિ શિ.)

(૨૪૪) શીલવતી કથા. ૧૬૦૩ (૧૬૭૩૭) પાલીમા.

અ તે—

પૂનિમ ગજપતિ ગુણુનિહો શ્રી ન્યાનતિલક સૂરીમ,

જમ પયપંકજ સેવતા પ્રજ્યે સયલ જગીમ

૬૯

તસ પટા પકજ સૂર સમ શ્રી હેમરતન સૂરોદ,

મીલ કથા નિણુએ કહી પ્રતપો જ રવિયદ

૭૦

તસ લગ્ન બાધ તારામદ, અનની નણી અવતરીયે છે.
 ધૂનિત અવિચલ પાસે પરા, સત્તુ સેન હાથ પાપરા
 તસ અદેસ સદી સંભાળ ચાલવાન રૂપી સંભાળ
 મુખ્યે તિસા બાપી જરબધિ સામિ પરમ વિશરમ સનધ,
 સગમ અમ દુવે અનિ પચે, મોદ કમ કર નાલે મનલે.
 સામિ પરમ જાલતી સદા પામે નવનિધિ પર સુખા,
 [સુર નર સદા નસ્યા કરે, વરમાતા લે વિરામી વરે] ૯
 ૧) સિન માયા સેઝ સનધે સુખનાં પામે આલુદ કદ.

કથસ કવિત.

દેમસતનકી ગુણિ હા મોખર્ નવન હાથ,
 અન કુલુ વચ્ચુ વિદેવ મુક્તિ સગલ મુલુ વાપી,
 મુદિ નધે સમાન સદા ચિત્તવેક વાપી
 કરિન દુલ મોખર્ પરે નૈમન નાદાં લાલક
 મનિયા મમ ઉભાલત હાથી ત્રીવનરૂપ નૃસિંહ સ?
 રમ રેન બરે મિથામ સિર સુધ અવતરી જાન ઉપન મરે. ૯૧

૬૬

૬૬ દેવદા કુ મોખર્ કુ કુ કવિન સુવમ
 વચ્ચુ નામનું નિધિ રદે મન દુ વિવેચી મુમ. ૯૧૧
 અમરરાજુ ૭૦૦૦ સુદ, તપે બાળુ દોહવાળુ
 પ્રિયીનામ કુમાળુ ૧૬ મોખર્/વિદેવ મદિરાંતુ. ૯૧૨
 પાટ અનન વિમલી પુત્ર સામ પરમ પરમાન
 સંધિ સગલ રૂપા સુના નિરમલ ગુણિ નિપાન. ૯૧૩
 સસના નેધા અનુર, મોદ અમ બુધામ,
 નસ હા અનુકલ સામ પ્રમ, ચાલત બુધુ નિરમલ. ૯૧૪
 સુખમદક આવક સુમળુ, રા મોખર્ હરિવાન.
 સંધિ આદ સર્પ સદા લાગવિનવળુ ભાન. ૯૧૫

યુદ્ધ છતૌ, જસ પટીયૌ, વસુ પુડિ હુઆ વિખ્યાત,
ચિત્રકોટ ચાચૌ ક્રિયૌ, સુણુયો તે અવદાત.

૧૦

નર નર પતિ પડિત સખા, સાબલયૌ સહુ ક્રોધ,
પરચા દાખન ધન દીધે, ધ્રમ સત ધારી ક્રોધ.

૧૧

અતે—

x

x

x

ગોરા વાદલની એ કથા, કહી સુણી પરપર યથા,
સાબલતા મનવહિત ફલે, ગેગ સોગ ફપ દોહગ ટલે.

૯૦૧

સામ ધરમ સાપુરસા હોધ, સીલ દિહ કુલવ ની ન્નેધ,

હોદ્દ ધ્રમ સત પરમાણુ, વાગા મુજસ તણા નિસાણુ

૯૦૨

ધનિ નારી પદમણિનો સીલ, સકટ માહિ પાલ્યો મીલ,

સીલ પ્રતાપે છૂટે રાધ, ગઢ રાખ્યો જસ ફ્યો મવાધ.

૯૦૩

ધનિ પગધારિ નર રજપૂત, સગલી વાને રાષે ભૂત,

ઉતમ પુરસ ચરિત્ર સુપકદ, મુણુતા લહીયે પરમાણુદ

૯૦૪

પૂનિમ પક્ષ ગિર્યા ગણુધાર, દેવતિલકસૂરિ સુપકાર,

ગ્યાંનતિલક સૂરીશ્વર તાસ પ્રતપે પાટૈ બુદ્ધિ નિવાસ.

૯૦૫

પદમરાજ વાયક પગધાંન, પુલવી પ્રગટ સકલ ગુણુવાન,

તાસ સીસ મનરગૈ ધચૈ, હિમરતન વાયક ધ્રમ ભણૈ.

૯૦૬

વાત રચી એ વાદલ તણી, સામ ધરમ અતિ સોહામણી,

વીરા રમ સિંગાર વિસેષ, મીલ સધર પદમણિ સુવિવેક

૯૦૭

મુણુતા સુપ અતુરાધ વધૈ, નીતરીત સૂરાતન સધૈ,

ગિજમ તેજ હુધ અતિ ધણો, વિવિધ કરી જાણૈ મત્રણો

૯૦૮

ખીજ પ્રતમા નીચે મુજમ છે

“ સ વત સોલહસૈ સૈતાલ, ગ્રાવણુ સદ્દિ પાચિમ સૂવિમાલ.
પોહવી પીક ધણુ પરગડી, સગલપૂરી સોહૈ સાદડી

પ્રથવી પ્રગટ રાણુ પ્રતાપ, દિન દિન ચઢતે તેજ વિખ્યાત,

તસ મત્રીમગ બુધિનિધાન, કોવેડયા કુલતિલક સમાન

સામ ધરમ ધૂર ભાંમેમાહ, વૈરી વસ વિધુમણુ રાહ,

અતે—

સવત સોત સોસોતારઈ, જોસણે મગરિ;

ફાજલુ મુદિ તેમિ દિવસે વિરચી આલિનિવારિ

૫૪૫

માઢા ઠઢા ને મુજલ રવિત કથા સળખ

કામકલ્યા કમિની, માખવાનવ પ્રમખ.

૫૪૬

કુલકથામ વાચક કહઈ, સરસ ચરિત સુપસિદ,

જો વાચઈ જો સજલઈ તીખાં મિલઈ નવ નિધિ.

૫૪૭

માથા (મથસખ્યા પૂર્ત છે) સમ પ્રવરતઈ જો મુજલ પ્રમજલ;

તઢ નેક) મુજલ મુજ દઈ જિમ જિમ (૭ નર) ચુરસુભજ. ૫૪૮

સળખ (સકલ) માથ સુપાક ધર (માન પરોપક) ફર મી દરિસલ

વિરચા એક સિલુમાર રસ. તામ કુલકથા ભગ

૫૪૯

સારા મુજલઈ ફરી સીલ તલુખ અપિહારિ

જામઈ સજલઈ નેક નર મુજ પામઈ સચારિ

૫૫૦

—ઈ નિમી માખવાનવ કામકલ્યા મુજલ રસ સમાપ.

—ઈ નિમી માખવાનવ અકાલ સપૂર્વ—અલિ કનકસામ જિનિત

સવત ૧૭૪૬ વૌ ફાજલુ મુદિ નિ / જોમવારે સિલિન કાલરીયા મખે

(આ પ્રત મુનિમ ત્રાગમ સિલિ મુનિછ પસે છે

—વિનવ અલિ મુનિનિરિત ૧૭ ૧૫ આ .

—સ ૧૮૪૮ જોષ મુદિ ૫ મુદિ ૫ રાને લ મુ મર્મવિતલ

૧૯-૧૮ મ્.

+ સાર્વજનિક માલિકામાં (સને ૧૮૧૫) ના પુરા પુરા પ્રસિદ્ધ થયેલ છે

(૧૪૮) માલિકામાંની સામર્થ્ય સ ૧૯૨૭ વર્ષના પુરા ૩ થારવાર
જોસણે મગરિ

આની—

સમ સુરસુર સામિની મુખિ માથ સારસતિ,

વિનવ ફરીને વીનવું મુજ થો અવિરજ મલિ.

૧

તાસ પિઆરી ચોપઇ મનમાની અતિમોજ,
તે દાતા ચિત રીઝવણુ બધે કવિત સચોજ.

૯૧૬

વદિ ચૈતહ સાઠૈ વરસ તિથિ ચોદસિ ગુરવાર,
બધે કવિત સુવિત પરિ, કુભલમેર મઝાર.

૯૧૭

—ઈતિ શ્રી ગોસવાદશરિ એ ક્રાંતિક વિષયે પદમણી ચોપઇ સપ્ત-
રણુમ્. સવત ૧૭૬૭ વર્ષે પોષ વદિ ૧૦ દિને કિલિચકે બ્રહ્મરામપુરવરે.
શુભ બૂધયાત્ર દીર્ઘાયુષા શ્રીરમ્તુ (૫૦ કાં)

—વિનેકવિનયનો ઉદયપુર ભ — (દે. લા પુ. ૬૩)

૧૪૩ કુશલલાલ (બં અભયધર્મ શિષ્ય.)

(૨૪૭)+ માધવાનળ કથા—પ્રબધ-ચરિત (અથવા માધવાનલ
કામકુદલા ચોપાઈ રાસ) સ. ૧૬૧૬ ફાગણ શુ ૧૩ રવિવાર
આદિ—

જેમલમીરમા.

વસ્તુ

દેવિ સરસતિ ૨ સુમતિ દાતાર,
કાસમીર મુખમડણી બલપુત્ર કર વિણુ મોહ
મોહન તરવર મજરી મુખમયક ત્રિભોવન મોહ
પયપકળ પ્રણુમી કરી આણી મન આણુદ
અરિમ ચરિત શૂગાર રસ પજણીમ પરમાણુદ
માધવાનલ ૨ રૂપ મકરદ.

૧

ચવઢ વિદ્યાધર ચતુર વિદુર જાણિ સુરગુરુ વિચક્ષણુ,
નારદ તું વરનાદ ગુણ લહુ અવે બચીસ લક્ષણુ
કલા બહુતર અતિકુશલ અભિનવ ઇન્દુ કુમાર,
સુગુરુ મુખે જિમ મામયુ વિરચિત તેહ વિચાર.

૨

*

*

*

*

—છત્રિ રોક્ષા મારવળી ચક્રપર્ણ સૂર્ય સ ૧૬૭૧ વર્ષે રીત્ય
મમો શુભધર્મ ૧૫ દિવસે ગુપ્તસનેન મિખિત મિદ ૨૫, ૨૫, ૨૫, માર્ગ

ખાનાં ૨૪-મે ૨ ૨૨-૧૬ માં.

૫ બારેક કવિ મિત્રિદ ગિમ્વાભર્ષ વાર્ષિકવના ૧૬૭૭ ના મર્મ
દીપના અકમાં ૧ ૧૭૭ ૧/૫૫૫૫ ૧૬ કૃષ્ણાનીપારી સ ૧૬૧૫ ન
૫ ૧ ૭ ગુરુવારે ૭૬૬૭૦૨૫ મદાસન/ દગરાગ/છન્દી આગ્રાથી આ
કવિએ ખનાવે ૧ શુભ અને સપ્તમ પ્રત છે આ પાંચી તેજે ' માર
દી પાની વાતા ના મથાળે વતી લખી તેમાં પ્રકટ કરાવી છે

(૨૬૯) તેજસ્યાર શાસ-સ ૧૬૨૪ વીરગમામર્મ

આદિ—

દ્વા

મી સિદ્ધાર્થ કુમનિયુ ગરમ જિજ્ઞેષર વીર

પાણુડિ નખમી તયનશા સોચિનાવનચિરીર

૧

જિનશ મી મુખિ જિવિસર્ગ અવિઠ સેક શુભ કાગિ

જિન પ્રતિમા જિન ચારી આગિ મી જિનશાગિ

૨

પ્રતિમા જિનની જિનશરિ આશદિ એકનિ

અદિ મતિ પરમતિ શુભ મદઈ કમિ બાઈ અરિદત.

૩

જિનશર જિનશર અશરિઈ પ્રશર જિન/ શરિ

તેજસ્યાર વપ તજીપરિ શુભ જોગઈ સરિવ.

૪

આર રાગ નિજિઈ પામીવા પૂન તજીઈ પ્રમાણિ

સુવર્ણ મિત્રિ અર્ધ લલિસિ સિવ નિર્ધાન.

૫

* * * *

અને—

મી પરતર ગવિઠ સદિ ગુરુશય ગુરુ મી અમગધર્મ ઉપાગ

ગોસદસઈ અહિવીસિ આર, મી વીરમપુર નવર મથાર

૧૫

અધિપાર્થ જિન/ ન તજીઈ વપાઈ કુસમગ્રાગ કમિ બાઈ

ને વાંચઈ નઈ ને સાંભલઈ તેજસ્યાર શુભ મનોરમ દ્વા

૧૬

જેતા નવરસ પાણુ જગિ, સવિહુ ધુરિ સિણુગાર,
 રાગે સુર નર રજીયે, અખલા તસુ આધાર ૨
 વચન વિશ્વાસ વિનોદ રસ, હાવ ભાવ રતિ હાસ,
 પ્રેમ પ્રીતિ સયોગ સુખ, એ મિણુગાર આવાસ. ૩
 ગાહા ગૂઢા ગીત ગુણુ, ઉક્તિ કથા કલ્પોલ,
 અતુર તણા ચિતરીઝવણુ, કહિયે કવિ કલ્પોલ ૪

ગાહા —

મણુદર નવરસ મળે સુદરનારીણુ સરસ સખધ,
 નિરવમ કખહિ નિખદા ગુણુ નુ સયણાજણા સુગુણા.
 નક્ષવર નયર નરિદો નલરાય સૂય ઉય સલહ કુમરવરો.
 પિંગલરાય તસુ ધૂઆ વનિતા મારવણિ વરણુ વસ્તુ

*

*

*

*

અતે—

ગાથા સાતસઠી એહ પ્રમાણુ, દૂહા નર્ધ ચક્રપર્ધ વધાણુ,
 યાદવ રાહલ શ્રી હુરિ(મેધ)રાજ, જોડી તારા કુતૂહલ કાળિ ૭૦૦
 જણી પરિ કવિ મુષિ સમલી, તિણિ પરિ મર્ધ જોડી મનરલી,
 દૂહા કેઇ પુરાતન અજઇ, ચક્રપર્ધ બંધ કીલિ મર્ધ પજઇ. ૧
 [અધિકો જે જોડયો છે બહુ, ‘કવિયણુ તે સાસહજ્યો સદ્,
 પાડેયો જિહા વલી પાતરો, તેહ વિચારી કરજ્યો ખરો]
 સવત મોલસય સત્તરોતરર્ધ, આપાત્રીજિ વાર સુરગુર્ધ
 જોડી જેસવમેર મઝારિ, સુગુતા સુખ પામર્ધ સસારિ. ૨
 ખરતર ગચ્છ સુગુર ગહગહમ, વાયક કુસલલાભ ધમિ કહમ,
 મારવણીની એ ચક્રપર્ધ, એ સુણીજ્યો એકમના ચર્ધ. ૩
 [સામલતા પામે સપદા, રિદ્ધિ વૃદ્ધિ સુખ તિતિ સદા]

[મારવાડમા ઢોલામારની લોકવાર્તા ઘણીજ પ્રસિદ્ધ છે તેના
 સખંધમા જેસવમેરના રાહલની પચ્છાથી કવિએ આ કૃતિ બનાવી છે.
 કૃતિ રસભરેલી અને કૌતુકી છે] પાના ૧૭ ડા ૮૨ હા. ભ. પાટણુ.

૨ શાહીપાર્શ્વનાથ સ્તો

આદિ—

સુરસતિ સાગની અથ સુતણી, વચન વિલાસ વિમલ અઝણી
સાધ જોતિ સસાર સમાણી, પદ પરચમું જોડિ મુન પાણી. ૧

× × × ×

કથસ.

અતે—જેણે પરા જસ વ્રજ કર્યો નિદાં કિંપ અસખિન,
એમ પરાણિ પાપાથ અથ મુર વડે અખડિન,
અસુર કિં નર અમર વિવિધ અતર વિદાપર,
સેવે વ્રજ જન સવ ન માન મુજપે નિરતર,
જનનાથ પાસ નિનવર જપો મનમખિન મિત્રાખણી,
કવિ કુલકથામ સખનિ કરણુ પવનધીંગ બેઠીમણી. ૨૩

૮. ૯. ૧૨વિ. ૫. ૨-૧૪

૩ નવવકાર ૭૬—

આદિ—નજીવ પુરે વિવિધ પરે મી જિનજાસન સાર.

અતે—કથ.

નિમ્ન પીઠી નવકાર સસાર સખનિ મુખજાસન
સિદ્ધનન સાખનો કમ જપે મી જનનાથ
મી અરિકન મુસિક મુલ અખ્યાન બણી ?
મી ઉપજાવ મુસાવ પય પરમેસે મુખિજો
નવકાર માર સસાર છે કુલકથામ પાપા કો
એક વિત અપાપીઠ વિવિધ અદિ વાંઝીન બહે ૧૭ (૪. વિ. મ.)

—મતિ તેજસાર દીપપૂજા વિષયે રાસ સમાપ્ત. સ ૧૬૪૪
વર્ષે પોસ સુ ૧૪ રાજપુર નગરે તપાગચ્છાધિરાજ શ્રીશ્રી. પરમગુરુ
ભટ્ટારક શ્રી હેમવિમલ સૂરિ, તત્ શિષ્ય મુખ્ય પડિત શ્રી સુમતિમડલુ
ગણિ તત્ શિષ્ય (ચેલા) સહજવિમલેન લિખિતો અય રામ,

(પૃ. ૧૩ પ ૧૫ ગુ વિ) રત્ન ડે, વીર પા.

—સવત્ પાડેશ નવનવતિ મવત્સરે માર્ગશીર્ષ માસે કૃષ્ણપક્ષે
ચતુર્થી દિવસે તિથૌ બુધવાસરે વિધિપદા ગચ્છેશ ભટ્ટારક મુગટામણિ.
શ્રીશ્રી ૫ ગજસાગર સૂરીઃ તત્ શિષ્ય પડિતપ્રવર શ્રીઓ ૪ લલિત-
સાગર તત્સિષ્ય ઋષિ મનિસાગર દ્વિતીય બ્રાતૃ ઋષિ જયસાગર પા-
ર્થે સતિ શ્રી નેજસાર નૃપરામોડ લિખિતોડગ્નિ (ઈડર બાધઆનો ભ.)

—૧૬-૧૫ સવત્ ૧૭૪૨ વર્ષે શ્રાવણ વદિ ૧૨ દિને આદિત્ય-
વારે. સકલગણિગજેન્દ્રગણિ શ્રી શ્રી ૧૦૮ સૌભાગ્યવિજય ગણિ
તત્શિષ્ય પ્રેમવિજય લિં કઠારીયા મધ્યે (પાલણુપુર ભ.)

(૨૫૦) અગડદત્તરાસ. (પ્રત સ. ૧૬૫૩)

૧ સ્તભન પાર્શ્વનાથ સ્તંભભાતમા.

આદિ—

પ્રભુ પ્રણમુરે પાસજિણેસર થભણો.

ગુણ ગાવારે મુઝ મન ઉલટ અતિ ધણો.

જ્ઞાની વિણુરે એહની આદ ન કો લહે.

તોહૈ પણિરે ગીતારથ ગૂઢ ધમિ કહૈ—

*

*

*

*

અતે—

ધમિ સ્તંભો સ્થભણ પાસ સ્વામી નયર શ્રી પભાયતૈ,
જમ સહા ગુર શ્રીમુખ સુણિઅ વાણિ સાસ્ત્ર આગલ સમતે,
એ આદ મૂરતિ સકલસુરતિ સેવતા સુખ પામીએ,
મનભાવ આણિ લામ જાણિ, કુસલલાલ પજપરે

ફેલે.

હાથીનો હુ ગૈતામ્યેા કેવળીયુત સુકમાલ

ગાથા જનમ્મો તેલવો, નામિ ગાનસુકમાલ.

—ઈતિશ્રી ગાનસુકમાલછટી ૯ લક્ષ સપૂર્ણ સિખિત નૌતર

મધ્યે. શ્રી. સમ્મ ૧૮૧૭ આગષ્ઠ્ય શુક્રિ ૧૧ સિધિપૂત્રા. (પ. ૩

૫ ૧૭ સુ. લ.)

૧૪૫ વિનયમાગર (ખ. જિનદર્પણરિ સતાનીય માન

શ્રીતિ-કેવલકથા-સુમતિકથા થિ.)

(૨૫૪) સોમજ ૬ રામની ચાપાઈ સ ૧૧૧૭ અવધ્ય શુક્રિ ૧૫

અતે—

બુધ નૈનપુગમ.

સંવત સોમજ ૬ સતારમીરે, સવચ્છર પુવિચાર,

સાવણ માસ સુદાસનકરે પુનિમ તિથિ બુધચાર

૧૫

નમર જૈણપુર જાણીયરે નદી બેઠમતી તીર,

સાસ સપાઈ આમદર્પરે રમી કથા સુમળીર

૧૬

*

*

*

*

શ્રી જિહ્વમહિરે સોમજોરે, અખિત જિજ્ઞેસર નામ

૧૭

વડ ખસાર મચ્છ અલકરે, શ્રી જિનદર્પ સતાન

શ્રીમાનકર્તિ પાઠ અચારે વિષાદવણ નિધાન

૧૮

તાસ સિખ સાદર્ભ મચારે કેવલસ મુનિરાવ

શ્રી સુમતિકથાસ મુનિ જાણીયારે નરવર વર્ણ પામ.

૧૯

તાસ સિખ મુનિ રમણરે વિનયસાગર મુનિ નામ,

સોમજ ૬ જુલાઈકરે કરી કથા અનિરામ.

૨

—૩૨૧ પવો

સાગર ■ પાલ

(૨૫૪) ચિત્રસેન પદાવતી શાસ —૩

૧૪૪ લાવણ્યકીર્તિ (૫૦ એમશાખા ગુણુરંગ-જ્ઞાન-વિલાસ શિ૦)

(૨૫૧) રામકૃષ્ણ ચોપાધ. સ. ૧૬૧૭ વૈ. શુ ૫ વિક્રમપુર (વીકાનેગ) મા
અતે— દાસ નવમી (અધસઉરે અધમતકિ મુનિવર ગાધયધ)

ભાવ ધરીનર્ધ ગુણ ગરૂઆ તણા, ગાધનધ સમનેલ,
ઉત્તમ સગર્ધ કિતમ દૂલ દુવર્ધ, વાન કલર્ધ મવિ એવ ૫૩
તિણિ કારણિ તપ સમકિતનર્ધ વિપર્, રામ અનર્ધ ગોવિદ,
ચરિનર્ધ ચારક મૂલ જનમ થયી, શુણિયર્ધ સોલગકદ. ૫૪
રાજર્ધ સૂરનમિદ નરિન્નર્ધ વિક્રમપુરિ ગદગાદ,
સવત સોલહુ સય સનાહુત્તર્ધ, મુદિ પચમિ વધસાદ ૫૫
એમ માયિ જાણોના જગતમર્ધ, વાયક શ્રી ગુણુરંગ
તામુ સીસ વાયક ગુરૂ ચિરજયકિ જ્ઞાનવિલાસ અમગ, ૫૬
તામુ સીમ લવલેસર્ધ ઉપદિમધ, લાવણ્યકીરતિ એમ
ભણુતા ગુણુતા સામલતા છતા, યાયધ અવિચલ એમ ૫૭
કુસલસુગુરૂ સુપસાયર્ધ નવમી, ઢાલ ધન્યામી રાગિ,
લાવણ્યકીરતિ પભણુર્ધ વાયતા આધિક વધધ સોભાગ ૫૮
ચતુર ચિતરજન એ દાપીયધ ધમ લધ છઠ્ઠ ૫૯,
ભુવનકીરતિ બધવ સગમ, મદા, દિન દિન મુજસ અખડ ૫૯

—ધતિશ્રી રામકૃષ્ણ ચરિત્ર પદ્યમપડ સમાપ્ત. સ. ૧૭૧૩ વર્ષે
માગસિર વદિ ૪ દિને શ્રી બ્રહ્માનપુર મધ્યે લિખિતા ચતુ પ્પદિકા અથાઅથ
૧૭૦૦ શ્લોક સખ્યા ગાથા ૧૨૦૦ સર્વ સખ્યા — પા ૪૨-૧૫ આ. ૬

(૨૫૨) ગજસુકુમાલ રાસ.

અતે—

બીદીવાન છુડાનીયારે, સગલા નગર મજારો,
મુહમાગ્યા દીધા ઘણારે, મણુ માણુક ભંડારો.
મહમાણુ કમહું દીધા દેખી, મનરી અજ કોઇ ન રાપી,
લાવણ્યકીરતી ઢાલ જ ભાપી, ચોથી પાચમોએ તહું સાપી,
જી માતાજી જી હો. ૬

શ્રી જિનમદ સરિ ગુર પરાવરિપતિ પરિ મનવચન તસુ સગે
 મવન સોસ અદાર આજુ શુદિ પચ્ચિ દિવસ આજા/ ૩ મ.
 કપાલસ ગુર અમરિમાણિક (ગુર) તાસ પચ્ચાઈ શુરિપિપ્પ તુ મગ/ ૪
 ૬ શાપુકારિ કરત જિનસસ્તવ સચિ લીલા મવિશુખ આજા/ ૪ મ.
 —ગ ૧૮૨૫ મિતિ જ્યેષ્ઠશુદ્ધ ૧ શ્રી વિક્રમપુરમજે. (૫મ. ૪ પ્ર. મ.)
 —શ્રી વીજનેર મજે સવન ૧૮૧૬ વર્ષ મિતિ જેષ્ઠ માસે કૃષ્ણપક્ષ
 ૬તીયા દિને સોમવારે પા ૮-૯ ૩ મુ (મતી પામે છે)
 (૨૧૭) આપાકબૃતિ પ્રમથ સ ૧૫૨૪ વિજયવત્સી યોગિ
 બીપુરમં

અતે—

ખમર મગલ વાચક અવગ મનિવર્ષન નામ
 મિરનિધક તસુ સીસ જે શુભ મગ અનિરામ ૧૮૨
 તાસુ વિનમ શુભી અજા કપાલસ અગ્રીસ
 તાસુ સીસ રમ્ય કદમ્બ શાપુકારિ નગીસા. ૧૮૩
 ખમ સોસાદુ અકીવીસક સમય પેગુનિર યાગિ,
 કિન્નક કિર્ત્તિશ્રી કિન્નક વડુ અરિત વિનમ ૧૮૪
 એ પ્રસવ મનોહર નવ રસ સ ગમે
 શાપુકારિ મુખિવર રમ્યક આઠક પ્રમથ ૧૮૫
 પાપક મિર્ક પરાવરે બીવસ બીમાસ
 સાદ તે વાસ કરાવિજ સગમ રયા ૧૮૬
 સતિસ્મર્ શુદ ૭ આજિવઈ નરનાગી ૧૮
 કમલમગલ અવમલ પસં શુભા આજુદ. ૧૮૭

૧-શાપુકાર (ચોખી) રતા. ૧૬ કીર્ત્તિ—

આદિ—

ખમ પ્રવૃત્તિ રે નિવૃત્તિના શુભ બાજ લાઇ
 પુરમિરિ રે માર્ગિ રા રુપમજાક

*

*

*

*

૧૪૬ માન (ખ૦ શિવનિધાન શિ.) જિનસિંહસૂરિ રાજ્યે.
(૨૫૫) કીર્તિધર મુકોસલ પ્રખધ મ. ૧૬૧૭ દિવાલી. પુષ્કરણમા
અતે—

શ્રી ખરતરગાઝ ડાજઈ, શ્રી જિનસિંહ સૂરિ રાજધ,
સવન સોલહ સત્તરિ, દીવાલી દિનિ ગુણબારિ ૫૦
ગુણિજન મુણિ ધણ રીજઈ, મુગ્ધ દિયુય કુદીજઈ,
હિયઈ હરમ બાહુ આણી, મતિ દેઈ આમળાક પ્રાણી. ૫૧
ઓ સળવ રમાલ, મુણતા લીલવિવાસ,
ની શિવનિધાન ગુરૂ મીમ, કલઈ મુનિ માન નગીસા ૫૨
ની પુષ્કરણ ત્રિમામઈ, રદતા ચિત્ત ઉ'લાસઈ
ભણતા મમ મુખદાઈ, મુણતા લીલ વધાઈ ૫૩

—(મુકર બાઈએનો બ)

૧૪૭ સાધુકીર્તિ (ખ૦ મતિવર્ધન-મેરૂતિલક-દયાઠલશ-
અમરમાણિકય શિ૦)

(૨૫૬) સત્તરલેદી પૂજા. સ . ૧૧૮ શ્રા૦ શુ ૫ આણહિલપુરમાં
આદિ— રાગ પરપદૌ ફહા

જ્યોતિ સકલ જગિ જગતી હૈ, સરસતિ સમરસુ બદ,
સત્તર સુવિધિ પૂજાતણી, પભણિસુ પરમાનદ

ગાહા

નવણ વિલેવણ વધ જુગ, ગધારોહણુ ચ પુષ્કરોહણુ,
માલારોહણુ વનય ર, સુન્ન પડાગાય આભરણુ,

અતે—

અણહિલપુર શાંતિ શાંતિ મળ મુખદાઈ, મો પ્રભુ નવનિધિ સિધિ

વાજી. ૨ બ.

આદિ—

સરસતી સામિતિ પપ નમી, માત્ર ઉમિત પમાળ	
હાસભીર મુખમણ્ણી વાંણી કિંત મુઝ માળ.	૧
બ્રહ્મપુત્રીનિ નમુ કમલ કમલ સ્થળ,	
એક હરિ વીણા ખરી પુસ્તાક જગત્તિ હાથિ.	૨
હસવાહનિ હરખિ રનિ હરિ જગત્તિ વિદ્યમુ,	
ને જન મરુખ માંનવી તેહની પૂરે બાસ.	૩
વીર્ય સુખ કુખીઆ નસ, સુખીઆ સપતિ કિંતિ	
મરુખનિ વિષા કિંતિ બું સમરે પરહોડિ.	૪

* * * *

અતે—

તપમજ નાથ જીવન કિલેહ શી શી સોભાઅર્પણ સુરિહ	
તસપતિ સોહિ મુલુએક જગત્તિ વહિરી જગમેહ.	૮૧૩
અર શી સોભવિમજ સરિરાવ નવમુ અહનિસિ તેહના પપ	
તસ પદિત વર પ્રધાન, હાસ્યગીત નાંખિ સુરિહાંલુ.	૮૧૪
સીસ સીરામણિ પદિતરાવ હાંસ્યગીત મણી પ્રજમુ પાળ	
આરિતગીત પદિત તસ સીસ, સપરિવાર વદ નીસત્તિ.	૮૧૫
પ્રમેહગીત પદિત અરરાવ તેસહિ મુરના પ્રજમી પાળ	
હરી એપાઈ નાંખ વેપાસ, પચરીએ એ હયા રસાસ.	૮૧૬
સવન સોસ હાંસ્યગીત વર્ષ, બીને બાવળ સાંમલ પપાળ,	
નુંમ તણે કિંત રવિવાર, નમ્રત પુનર્વસ બાળ્યું સાર	૮૧૭
વડને માંખિ રસા એપાસ, રવિસ વામપ્રખનિ ખાસ,	
શીપીઆ સગપ વિનોદ, સાંમલતાં વપજો પ્રમેહ.	૮૧૮
હાંસ ગાથા નખ એપાઈ બાપસિ નિ વેનિસ ને કુર્ષ	
સાંમલતાં સહર સવિ હોં બાવળાં સવિ મુખ બાપિ મિતે.	૮૧૯
નવિ શાહે તસ જાત વેતપસ સાહસ તણી એ જાન રસાસ;	
વિનોદસ રનિ વેપસીસ, બાવળાં બાવળાં લીસ.	૮૨

પતે—
 ધમ કરીય પૂજય થાજે ગહિ સધ પૂજ આદરઈ,
 સાહમ્ભવચ્છલ કરઈ ભવિયા, ભવસમુદ્ર લીલા તરઈ,
 સપદા સોહગ તેહ માનવ, રિદ્ધિ વૃદ્ધિ બહુ લહઈ,
 અમરમાણિક સીસ સુપરઈ, સાધુકીરતિ સુખ લહઈ. ૧૬
 —૧—૧૫ (મારી પાસે છે)

૨-પ્રભાતી ૪ કડી.

આદિ—
 રાગ દેશાખ
 આજ કાપભ ધરિ આવે, દેખો માર્છો

અતે—
 ઉત્તમ દાન અમૃતરસ ઊપમ, સાધુકીર્તિ ગુણુ ગાવે. ૪ આજ. ૦
 (મારી પાસે છે.)

૧૪૮ દેવશીલ (સૌભાગ્યહર્ષસૂરિ-સોમવિમલસૂરિ-લક્ષ્મી
 ભદ્ર-ઉદયશીલ-ચારિત્રશીલ-પ્રમોદશીલશિ.)

(૨૫૮) *વૈતાલ પચવીસી રાસ—સ. ૧૬૧૯ ખીજે શ્રાવણ
 વદ ૯ રવિ વડવા ગામમા.

* “ આ રાસ સ ૧૬૧૯ મા રચાયેલો હોય એની ભાષા ૧૬ મા
 ૧૭ મા સૈકાની છે, અને વિમલપ્રમથ તથા કાન્હડદે પ્રમથની ભાષા
 માથે તે ધણી રીતે મળતી આવે છે, અને આથી તે તે સૈકાની
 ભાષાતુ સ્વરૂપ સમજવાને ઉપયોગી થઈ પડશે કવિ શામળભટ્ટની
 મહાપચીસીની વાતો મૂળરૂપે જૂની ભાષામા આમા છે વૈતાલપચી
 સીનુ મૂળ કથાસરિત્સાગર અને પૃહ્લત્તમજરી વગેરે સંસ્કૃત ગ્રંથોમા
 છે, અને તેમાથી હિંદી, મરાઠી, બંગાલી વગેરે અનેક ભાષાઓમા
 તેમા કઈ કઈ ફેરફાર અને વધારા સાથે ગદ્યમા કે પદ્યમા ભાષાન્તરો
 થયાં છે બંગાળાના પડીત જીવનદ ખી એ પ્રકાશિત શ્રી જલ્મલદત્ત
 પ્રોક્ત પણુ સંસ્કૃતમા એક વૈતાલ પચવિંશી છે. એ બધામા વાર્તાઓની
 ઘટનામા કઈ કઈ ફેરફાર છે અને કોઈ કોઈમા એક બીજાથી જુદી
 જુદી વાર્તાઓ છે.
 —૨૧ જગજીવન દ. મોદી

સોમમન્થ મનસિ મળિ, સોમવિમલ ગુણધાર,	
શી સોમવિમલ સરિ વણ, રવિસુ રાસ વિસ્તાર	૩
સાર સુર સુલ ગાવતાં, કુ કૃત દ્વરિં નર્મ	
રિદિ વદિ સુખ સંપદા નિમલ નિવ ધરિ બર્ષ	૪
સુરત્ર સમ સદિસુર સુગુણ સદાધાર નિમલ	
આવિ ભવલ બેઠલ બનિઃ નિમ પાસુ નવધાર	૫

અતે—

ભેટી મળે છે જાણે ગુરુ સેવા અદ્વિતિ મણ
આજીવસેવમ નવમળ પાવ કરિ મજ ગુરુ સુપસાધ ૧૫૦

રામ—મહાર મોટી અ.ખડી રસરસિ. બે ઘસ.

મુમ પ્રપાન નવકર્ષ સુ, જિનવાસ : સુસ્થાનરે
ગુરુ ગુણ મનાં સપદા સતી વાળરિ અર્પક વાન ૧૫૧

મોરા સદિ ગુરુ વધારિ સોલસુરે તપમહરાય
નિન પ્રજામુરે આગ્રહાય નિમ કીર્તિરે વનરમજ કાવ

નિમ કુધરે નવકર્ષ આવ મોરા સદિ ગુરુ વધારિ

નિન અમરારે કૃપાડી કૃપાગ કૃષ પિન્ન રે

પિન્ન સુગુણ કૃષ્ણકીર્તિગીઆ રમ મુવિરે સપ સુપ્રમન્ન મો ૫૨

સોમમન્થરિ સરિ પદિ નવ, શી હેમવિમલસરિ સીસરે

અર્પવિદ સપ હર્ષ પરિ નવકર્ષ નવ મન્થરિરે કાદિ વરીસ મો ૫૩

ન ક સાવર અદ્ય ન તપમ્ તેનિ કિલિરે

તાં સોમવિમલસરિ મિર નવ સુખ સંપદરે હિ અર્પક મો ૫૪

આજીવ સોમકસા મિતી, શ વત બોગાળીસર્ષ માપ મસિરે

દસમી ગુરુરિ રવિઃ ન હરમ્પરિ રે રાસ ઉભાસિ મો ૫૫

મનરમિ ૭ નવકર્ષ ગુણર્ષ સાંમજ રાસ રસાધરે

નવ નિપિ તસ ધરિ અમળમ્ સખિ હલીકર અમર રસાધરે. મો ૧૫૬

પ્ર ન બૈ બૃજ ર કવિ સંપદ

(અપ્પે સાર સોમવિમલ સરિ ન ૧૩ ની નીચે આપે છે)

૬ સવિમાદિ મૂરખ ધરી, હમ્મડે મત નદિ તેહની ખરી,
અક્ષર આધુ પાછુ ક્યુ, હીન અધિક પાયુ નવિ લડ ૮૨૧
કરનેડી પ્રણમુ કવિરાય, મોંધી અક્ષર ક્વળ્યો દાય,
નિહા લગે તારા ગવિચદ, કયા રહિન્યો નિહા તપે નિણુદ. ૮૨૨

—મતિ શ્રી વેતાલપચવીગી રામ મપણુ ૧૮૨૯ વર્ષે ચૈત્ર શુદ્ધ
૨ બુદ્ધે મિદ્ધિયોગે પ. થી પ શ્રી રાત્રિવિજયગણિ શિવ પ કૃષ્ણવિજય
ગણિ લિપિકૃત સાતલપુરે શાંતિનાથપ્રસાદાન એ —પ્ર. કા

—મતિ શ્રી વિક્રમ મહારાજેડ ગુણોત્કર્ષન વેતાલપચવીગી
કથાયા વિવિધવિનોદવાર્તાયા પચવિચનિ કયા સપૂર્ણા સવન ૧૬૯૧
વર્ષે દ્વાગુણુ શુદ્ધ બીજ ગ્વૌ શ્રી ૬ પુન્યગ વરસિધજી લગ્નુ તસ્ય
મીક્ષ્ય પડિત મગેમણિ ઋક શ્રી ૫ વર્ધમાનજી તમ્ય શિષ્ય ઋક શ્રી ૫
તુલમીદાસ તમ્ય મીમ્ય મુનિ કન્યાણુ લિપિત શુભ ભવનુ

—(ચેનસાગરજી ભ. ઉદયપુર)

(સોમવિમલ સૂરિ માટે જુઓ ન. ૧૩૦)

+ સંગોધન કરી જાપાવી પ્રમિદ્ધ કર્તા રા જગત્તવનદામ મ્યાજી
મોહી, સખ ઉપ્યુટી એજ્યુમેશનલ ઇન્સ્પેક્ટર ખાખા મહાલ, વડોદરા
ગત્ય મં ૧૯૭૨ ક્રિમત દોઢ રૂપીઓ

૧૪૯ આણંદસોમ (ત૦ સોમવિમલસૂરિ શિ૦)

(૨૫૯) + શ્રી સોમવિમલસૂરિ રાસ. સ ૧૬૧૯ માહ ૧૦,
નદુરયાગમા.

આદિ—

સકલ સદાશ્વ મેવીધ, શ્રી ગૌતમ ગણધાર,
મણુહ મનોરથ પૂરણુ, લખધિ તણુ ભડાર
સરમતિ સામિણી તુઝ નમુ, માયુ અવિગ્ધ બુદ્ધિ,
ભમ પમાઈ સપજાઈ, વચન તણી વર મિદ્ધિ

અતે—

ધ્રુવ નવ તત્ત્વ વિચારવાં અધિકૃ વહુ બાખૂરે

ગ્રેમ્મુ બુદ્ધિ અણુગણુવર્ષ તે પાંચ સપ સદ્ધિરે,

તપમચ્છાદ્યક શ્રી ગુરતો શ્રી વિનયવન મુખપારે

મેઘ મનસત અણુપરશ વૃ કદસ પરકષમરે

—સવનુ ૧૬૫૮ વરસે અગાધ વહિ ૨ એમે. ભેખત ખાક દુભ

મવનુ—પવ ૮ પ્ર કા.

જાતે નામના કવિઓ એકજ જાતે છે—(વિનયવન સરિનું સ્વરિષ્ઠ
૧૫૮૭ અર્જવસ સં. ૧૬૨૨ તેથી જા કૃતિ સં. ૧૬૨૨ પદ્યેશની છે

૧૫૧ શીમ શાવસાર

(૧૬૨) મેન્દ્રિક શાસ. સં ૧૬૨૧ બા શુ વહવન (વરેશા) માં
અધિ— રામ કેશરે.

ગોનિમનક સિર નામીય મનવંજિત કલ ધમીય,

સ્વામીય સેવકની કલ કરોએ. ૧

સારસનર્થ મસ્ત્રે જામ, મુદ્ધિ બુદ્ધિ માન્ય દુ મામ,

દો મુક્તક વાણી અતપમ રખડી એ. ૨

ઉદ્યામક.

૬૬૧ તે જાણી અપે મુઝ માન્ય સિદ્ધાંત સત્ત નિત્યાર

જાન જોજણુ વગુડીય, જાતખડમંદિ શાસ. ૩

*

*

+

અતે—

વહવન નમર સખત સોસ એકવીસક બા પદ સદ્ધિ દુભ (વ)

કલસ.

વારે પ્રારબ દિસક

ધ્રુવ એ. કવિમનિ, કલ એ. સાત્તમનિ સાધસમનિ જામીઈ

મેન્દ્રિક શાસ કીજ અને ઉદ્યામક જિનવાણી સિર નામીય. ૧

(૨૬૦) સ્થૂલભદ્ર સ્વાધ્યાય. સ ૧૬૨૨ શ્રાવણ શુદ્ધિ ૧૦ વૈરાટમા.

અતે—

તપગચ્છિ નિર્મયયદ્ર, શ્રી સોગવિગય મરિદ,
તસ સીસ રચિઉ સગ્રાય, સામન્તતા (મન) નિર્મન્ત થાય
પૃથિની રસ સવત એદ, કુચ કર્ણુ પ્રમાણિ જોદ,
શ્રાવણ શુદ્ધ દશમી દિવસિ, વયરાટિ ચુણિઉ મન દરસિ,
ન તારા ગયણિ દિણુદ, ન સાયર મેર ગિરિદ,
તા પ્રતપુ જવલી મોમ, ઇમ ભણુમ આણુદમોમ.

—વૈરાટ (જૈરાટ) જયપુર રાજ્યમા આવેલુ છે. (૫૩ કડી પ્ર કાં)

૧૫૦ વેલામુનિ અથવા મનસત્ય [ત૦ વિજયદાન
સૂરિ શિ૦)

(૨૬૧) નવતત્ત્વ જોડિ. (ચોપઇ) સ. ૧૬૨૨ પહેલા.

આદિ—

મગલ કમચાકદુ એ હાલ
આદિ જિણુદ નમેવિએ, નવતત્ત્વ કહઉ સખેવિએ,
જીવતણા દસ પ્રાણ એ, પચઈદ્રી પચ પ્રાણ એ

*

*

*

*

અંત—

ઇય નવતત્ત્વ વિચારતા, અધિકી ઉછી ભાપિએ,
વોલી હુઇ અજ્ઞણુવઇ, તે પામઉ સઘ માધિએ
તપગચ્છનાયક સિર ગુર, વિજયદાન ગણુધારે
વેલઉ મુનિ તસ આણુધરી કહઇ સ્વપર ઉપગારે.

૬૪

૬૫

૮—૧૧ (વિ. ધ.)

ળીજી પ્રતમા નીચે પ્રમાણે છે તે પૃથી રચનાર કવિનુ નામ
અરમરુ જાગ્યા છે

લક્ષ્મીચંદ્ર શ્રી ગુરુ નમઃ દીપ્તિદાયક એવ
વીરચંદ્ર નાંદ સદા સીધાંદાયક તેવ.

૧૩

તેવ પાદિ પદોપર, જ્ઞાનજ્વાળા ચરણ
આચારિન પદ આપીયુ તેવનાં યજ્ઞન. પાન.

૧૪

તેવ કુસુમમલિવચનનિ પ્રભાસદ વતિસન
ગુરુ ગજવતિ પ્રતપો થયું, મેર મલીપર નવન.
મુખતિલીરતિ સદી રચો. ધર્મપરીક્ષા રાસ,
શ્રાવ્ય બજો નેઈ કરી કાણુ જનુ પ્રકાસ.

૧૫

૧૬

સ્વચ્છનુરલુ રામ રવજો મનજો મિથ્યા ગામ
જિનમનનાઈક ઉપરઈ કરઈ મનુવિષ ત્યામ.

૧૭

મદ્રખા કી આવક બધા બના આદિ ઉપદેસ
જડ પ્રેર પ્રારબોચો રચોચો નિહાં લયમેસ.

૧૮

પડિત ન પ્રેર્તા થયું, વલુખન નિ વારસદ
દુમિદ્ર નયરિ પૂરો કયો, ધર્મપરીક્ષા રાસ.

૧૯

સુવન સોસ પાવલીસ નિ માર્ગસિર શુદ્ધ બી ત્યાર
રાસ રમે રસીયામલ્લ પૂર્ણ દવો જિ સાર

૨

મલીમલુ બાવિ બાવિજો કાણિ એવ પ્રતિભેષ
કાંચ દેઈ ને યાજિત્યો નિહાં દેઈ કાલવિશેષ.

૨૩ (૧)

ખર્ચ શુલ્ક ૭ સાંભળિ લખઈ લખાઈ નેવ,
(મુનિ મુનિ ને વર લખઈ ગુરુ નર સેવઈ તેવ
રમે ને રસીયામલ્લ, રાસ રચો જિ એવ.

જો આપિસર પૂરો દવો ધર્મપરીક્ષા એવ.

૧૩ (૨)

—ઈનિમી ધર્મપરીક્ષા જોપાપિસર સર્વ સમાપ્ત

૫ ૮૩ ૪ ૧૬ આલ. ૬ ખ ૧ ખ ૨

ગણતમ પાએ, સારદમાએ, ચિત રાપુ ચણે સમુ,
 ભાવસાર ભીમ કરજોડી બોલિ, માધ સજ્ને ચરણે નમ
 —સવત ૧૭૦૩ વર્ષે માધ વદિ ૧૪ ભામે લિપિત [શુ. વિ] ૩.
 —સવત ૧૬૭૨ વર્ષે ફાગુણ વદિ ૮ શુક્રે લિં જોસી સવણ
 શ્રી સ્તંભતીર્થ સ્થાને લં સુરત બ ગોરજી ગવિદંસજી દીપકસજી—
 છાપરીયા ગેરી—સુરત પામેની પ્રતિ મં ૫૦

૩૫૨ સુમતિટીર્તિસૂરિ (હિંસરસ્વતિગચ્છ જ્ઞાનભૂષણસૂરિશિ.)

(૨૬૩) ધર્મપરીક્ષા સ ૧૬૨૫ માગશર શુદ્ધ ૨ લામોટ નગરમા.

આદિ—

દાલ રાસની.

ચદ્રપ્રભ સ્વામી નમીઈ, ભારતી ભુવનાધાર તુ,
 મૂલ મધ મહીયલિ મહીન, બ્રહ્માત્માર ગણુ સાર તુ ૧
 વિદ્યાનદિ સ્વામી વિષ્ણુધ, મલ્લિભૂષણ મુનિરાય તુ,
 લક્ષ્મીચદ ગુરુ ગુણુનિલોએ, પ્રણમીય તેહના પાય તુ ૨
 વીરચદ ચર્ચિત ચતુર, ભદ્રારક ભુવિ બાણુતુ,
 જ્ઞાનભૂષણ જ્ઞાનિ બલોએ, વિદ્યાતુ દીર્ઘ દાન તુ ૩
 પચગુરના પાય નમીય, રચુ રામ મન રગિ તુ,
 ધગમ તણી પરીક્ષાતણુ એ, શાસ્ત્ર જોઈ નિચત તુ, ૪
 ભવીયણુ ભલી પરિ સામલોએ, ધરમાધરમ વિચાર તુ,
 દોષ મ લેસ્યો કેહતણુએ, કહિતા ન લહુ પાર તુ. ૫

*

*

*

*

અ તે—

હહા

મૂલ સધ મુનિવગ ધણા હવા, સરસતિ ગણિ નુમાર,
 કુંદકુદ્યારિજ કુલિ, પદ્મનદ ભવનાર
 દેવેશ્વરીરતિ દયા આગયો, તેહ પટોધર ચગ,
 વિદ્યાનદિ સ્વામી જયો, મલ્લિભૂષણ ઉત્તાગ.

- લક્ષ્મીવદ મી શુ નમ દિશાવત એદ,
વીરવદ વાંડ સદા સીધાવત તેદ. ૧૩
- તેદ પાદિ પદોપર માનજાણુ અરણ્ય,
આવ્યારિત જા આ પીય તેનાં યજુમ જાળ. ૧૪
- તેદ કુલકમલદિવસપતિ પ્રભાવદ વનિરાજ
અર મળપતિ નવયો ધાતું, મેર મલીખર નવ ૧૫
- મુખતિહીરતિ સ્ત્રી રમ્બો ધર્મપરીક્ષા રસ,
મલ્લ ખસો નેત્રી કરી, હંસુ બદુ પ્રાપ્ત. ૧૬
- રવવુખરવુ રામ રમ્બો બનજો મિત્રા માન
જિનમવનાર્થક ઉપરર્થ કર્મ બદુવિષ ત્યામ. ૧૭
- મહા આ હી આવત બસા બન્ધ આદિ ઉપદેસ,
જા પ્રેર નારબીયો રમ્બો નિદાં લવનેલ. ૧૮
- પાંડિત તે પ્રેમી ધાતું વળાવત નિ વામદાસ
દ્વાંમોદ નવરિ પૂરો હવો, ધર્મપરીક્ષા રસ. ૧૯
- નવન મોક્ષ પચવીસ નિ માર્ગસિર શુદ્ધ બીજાવાર
રામ રો રવીચામજો પૂર્ણ દવો છિ સાર ૨
- બચીવધુ બાવિ બાવિજો હાથે એદ તતિલેખ
હાથ દોર્થ ને હાથિજો, નિહાં દોર્થ સત્તવિરોધ. ૨૩ (૧)
- જર્થ મુખિ > સાંભળિ, જર્થ બખાવર્થ તેદ,
(મુખનિ મુખનિ ને વર લદર્થ સુર નર મેવર્થ તેદ
રો ને રવીચામજો રામ ૨ થો છિ એદ
જા અધિધર પૂરો દવો, ધર્મપરીક્ષા એદ. ૧૩ (૧)

—ઈનિમી ધર્મપરીક્ષા પદોપરિધાર સપૂર્ણ સમાપ્ત

૧૫૩ જિનચંદ્રસૂરિ + (ખ. જિનમાણિક્ય સૂરિ શિ૦
ને પદ્ધતર)

(૨૬૪) દ્રૌપદી જ્ઞેસ૦

(૨૬૫) બાર ભાવના અધિકાર જ્ઞેસ૦

(૨૬૬) શિયલવતી. જ્ઞેસ૦

+ જિનખિંબ સ્થાપન સ્ત૦ ૨૪૪. સ મા. લી

(૨૬૭) શાંખ પ્રદુમ્ન ચોપઈ. સ. ૧૬૨૦ આસપાસ.

(૨૬૮) બારવ્રતનો રાસ. સ. ૧૬૩૩ કા. વ પ

આદિ— (નિયંત્રી સાધુની ઢાલ)

પાસ જિજ્ઞેસર પય નમીછ, નામઈ સહયુર રીસ,

દેસવિરતિ હુ આદરૂછ, મનમાહિ ધરિય જગીસ

૧

+ વડલી ગામવાસી રીહડ ગોત્રીય શાહ શ્રીમંત પિતા અને સિરિ-
રિયાદેવી માતાથી સ. ૧૫૯૪ મા જન્મ થયો દીક્ષા. સ. ૧૬૦૪ મા
સીધી સ. ૧૬૧૨ ના બાદવા શુદ્ધિ ૯ ને દિને જ્ઞેસલમેરમા ત્યાના રાજ
માલદેવે કરેલા ઉત્સવ પૂર્વક આચાર્યપદ મળ્યુ, ત્યાર પછી કર્મચંદ્ર
મંત્રીના આગ્રહથી વીકાનેરમા જઈ ક્રિષોદ્ધાર કર્યો ને ત્યાંથી અમદાવાદ
શત્રુજય જઈ ઉક્ત કર્મચંદ્રના આમત્રણથી દોલ્હીમા અકબર બાદશાહેને
પ્રતિબોધી તેમની પાસેથી આપાદ શુદ્ધિ ૯ થી આપાદ શુદ્ધિ ૧૫ સુધીના
સાત દિવસો અમારી-જીવવધનિષેધનો હુકમ બહાર પડાવી ફરમાન લીધું
હતું અને તે ફરમાન બાદશાહે પોતાના અગિયાર પ્રાંતોમા મોકલી આપ્યુ
હતુ. (આ ફરમાન પત્ર હિંદી સરસ્વતી માસિકના ઈ. સ ૧૯૧૨ ના
જૂનના અક્રમા પ્રસિદ્ધ થયુ છે.) વળી બાદશાહે તેમને 'યુગપ્રધાન' એ
મિર્દ આપ્યુ હતું આ મહાપ્રભાવક આચાર્ય થયા છે અને જૈનોત્તતિ
માટે અથાગ પરિશ્રમ સેવી અનેક મહાન કાર્યો કર્યા છે સ. ૧૬૭૦
ના આસો વદિ ૨ ને દિને ખેનાતટમાં સ્વર્ગગ્ય થયા

સુવિન્દ્રણી યશી માલક પ્રતિ મિત્ર લાખ

મુનિમારમ અતિ દોહિલકૃત એ મુખિ સિદ્ધિ ઉપાખ

—મુનિ—એ આશીર્વાદ

ત્રિલ પદ્ધિલ સમકિત ખરડકા જિમ મંદિર બિર મલ

સમકિત સુરસુખ શામિકાકૃત સમકિત સિદ્ધિ મુલમ મુનિ ૨

* * * *

અર્થ—

સવત સોલસ સપ્ત તેલીસઈ ફાગુણ વદિ પચ્ચમિ ઉદ્યાસપ

ખરડર મહિ માલક મુખ રાત્રી મી વિષ્ણુવન્દ્યારિ ગુરુજસિ. ૬૨

આશિષ મેથીએ મત લીધા કીધા નરમલ સદા આખ

પાસ પસાપત એ વિધિ કરતાં પ્રાપ્તિ સિવનમરીના રાજ ૬૩

ખરડકવત સુખ પ્રાપ્ત એમ કરક પરિભ્રમ પરિભ્રમ

લીલ વિલાસ સદા મુખ પ્રાપ્ત વાપક દિન દિન કથા વિનાય. ૬૪

—ઈનિ મી ઇચ્છાપરિણામદિપ્તિનકે સવત ૧૯૨૩ વર્ષે ફાગુણ

વદિ પચ્ચમિ દિને મીમન્સૂ ખરડરમન્સપિસત મી જિનમાલિમ્બસરિ

પદ્ધતિ મી જિનમલમરિ રાગ્યનાં સ્વદસ્ટોન મેથી સુખાવિજ્યા મુલીન

(કુલ ૬૩ હક છે આપોલના વતિ ચક્રવિજય પ્રાપ્ત છે)

૧૫૪ રત્નમુદ્ર ૬૨. (પો. ગુણમેદ સૂરિ શિ)

(૨૬૬) પચ્ચમાખ્યાન અવતાર ૧૯૨૨ સાલુદાં.

* * * *

આદિ—

સુગ્રામરજુ સદી પસાપ, પૂનિમાપ્રવર સારાપ,

મિત્રા મી ગુણમેદ સૂરીશ વચ્ચસાર તસ બોમે શીસ ૧૫

હવ.

વચ્ચસાર અતિ સરસ, દિવો જનરજન દેવ,

વિષનરજિત વિષા વિમલ, આપિ સદા મુખ જેવ. ૧૬

જિનચંદ્રસૂરિ. સત્તરમી સદી.

૧૫૩ જિનચંદ્રસૂરિ + (ખ. જિનમાણિક્ય સૂરિ
ને પદ્ધતર)

(૨૬૪) દ્રૌપદી જેસ૦

(૨૬૫) બાર ભાવના અધિકાર જેસ૦

(૨૬૬) શિયલવતી. જેસ૦

+ જિનખિંબ સ્થાપન સ્ત૦ ૨૪૪. સ. મા. બી

(૨૬૭) શાંખ પ્રદુમ્ન ચોપઈ. સ. ૧૬૨૦ આસપાસ.

(૨૬૮) બારવ્રતનો રાસ મ. ૧૬૩૩ કા. વ ૫

આદિ— (નિમિત્તી સાધુની ઢાલ)

પાસ જિજ્ઞેસર પય નમીજી, નામજી સહગુર સીસ,

દેસવિરનિ હુ આદરજી, મનમાદિ ધરિય જગીસ

+ વડલી ગામવાસી રીદડ ગોત્રીય શાહ શ્રીમંત પિતા

રિયાદેવી માતાથી સ. ૧૫૬૪ મા જન્મ થયો દીક્ષા. સ. ૧

સીંધી. સ. ૧૬૧૨ ના બાદવા શુદ્ધિ ૯ ને દિને જેસલમેરમા ત

માલદેવે કરેલા ઉત્સવ પૂર્વક આચાર્યપદ મળ્યું, ત્યાર પછી

મત્રીના આગ્રહથી વીકાનેરમા જઈ ક્રિષ્ણદ્વાર કુર્ચો ને ત્યાંથી

સત્રુગ્ય જઈ ઉક્ત કર્મચક્રના આમત્રણથી દીલ્હીમા અકબર

પ્રતિબોધી તેમની પાસેથી આપાઠ શુદ્ધિ ૯ થી આપાઠ શુદ્ધિ

સાન દિવસે અમારી-શુભવર્તનિષેધનો હુકમ બહાર પડાવી ક

હણ અને તે ફરમાન બાદશાહે પોતાના અગિયાર પ્રાંતોમા મો

હણ. (આ ફરમાન પત્ર હિંદી મરજવતી માસિકના ઈ. સ

૧૭૧૧ના અકમા પ્રસિદ્ધ થયું છે.) વળી બાદશાહે તેમને 'યુ

૪ ગાથાં.

પ્રભુ પ્રનિમ મી ગુણમેરુસરિ, સુદર સીસ મોલે રસપરિ
 ૫ મો અધૂરો ગાથાં છે

૫. ૧૨ (ખડિન યસ્તિતિ નથી મો સે શા.)

૫ ૭૮ અમ દિ. ૫.

(૫. ૬૨ થે પચનત સુગથી જણી જાગરી ગ્રાપ્યોળ કરી છે
 તે પદનાં સર્વ પુસ્તકો દરેક ભાવાર્થના તેષ જર્થ સિદ્ધ કર્યું છે કે
 પચનતના મૂળ ઉપદેશ જૈન છે આ ચોર્થ જણ તેમણે લેઈ છે)
 (૨૭૦) શુક્રમહોત્તરી. ૧૧૭૮ આર્યો શુદ્ધ ૫ સોમ. અશ્વત્થામ.
 આદિ—

ગાથા.

સવચ્ચ મુદ્ધર માથા મમથ કરણ સુગત જા નિસવ,
 વરિજનવજુગથા, સા શારદ પદમ જણાવિ.

૧

૭૧૫૫.

આદિ વિમુદ્ધજિજ્ઞાસ આજિવ સુભર આનિદલ
 મુમથ પદમ ૧૫ દેવ, મુજામ અદાજ વણ.

• • • •

અતે—

(અરજીની સુનિ મેલી છે પછી શ્રી સુનિ.)

૧૧— મુવલ મમથ સવચ્ચ મમથ કરણ નિવરણ,
 વડીસે જણી કરી, ધરિવ ચિત્ત સરસતિ સામિદિ.
 મુર ગોવત મજુદર નમી, રિદિ જુદિ મુવિશુદ કરણિ,
 સરસ જમક પાળપેસુ કર્યું કથા રસાથ
 જનુતરિ જુધે આમવી, મુનુપો જાગમેજાથ.

૧૩

૧૨— આમે કવિ કૃત્તાં ૨૦ અધિવિનિ કર્થ ઉણ
 પરિ ઉદ્ધે જોયું આધિક તં કરસું પરિપુન.

૧૪

સિદ્ધ વેદ આગમ નિગમ, વ્યાકરણ ગ્રંથિ પુરાણ,	
તર્ક છદ લક્ષણ ભરહ, જ્યોતિષ વૈદ્ય કુરાણ	૧૭
કામ કાકે રતિ રહસ્ય વિધિ, સ્વપ્ન શકુન લગ્ન કોડિ,	
નીતિ યુદ્ધિ શ્રુત બલ વિના, નવિ કોષ જાણે ખોડી	૧૮
શ્રુતસાયરતટ પામવા નીતિ યુદ્ધિ દોષ નાવ,	
ધર્મ કર્મનુ પામીએ, જે હોષ યુદ્ધિ પ્રભાવ.	૧૯
વિષ્ણુશર્મા વાહવ ભલો, શ્રીગોડ નાતિ સુખણ,	
સરસ કથા રસ વીનવે, નામે પચાપ્યાન	૨૦
નહિ વિદ્યા યુદ્ધિ તેટલી, તો કવિશ્યુ શ્યો વાદ,	
કાષ જે અક્ષર લહે, તે ગુરુચરણપ્રસાદ	૨૧
ચોપઈ	

પચતત્ર અઢે જેહમાહિ, નામે પચાપ્યાન કહેવાઈ,
જાણુ અજાણુ નિમ પ્રીછે બાલ, ખોલિશ ચોપઈમાંહિ રસાલ ૨૧
આમા પહેલો અધિકાર પૂરો થાય છે તે અને તે અધિકારમા
કર્તાનું નામ નથી મળતુ કાગળ કે આના જેવુ લખ્યુ હોય છે કે —
પચાપ્યાન પ્રથમ અધિકાર, મિત્ર ભેદ ખોલ્યો વિન્તાર,
પક્ષ પુનિમ શ્રી ગુણમેરૂ સૂરિ, સુગુરૂ સીસ ખોલે રસપૂરિ. પર
કુમર, રહ્યા મનમા રણજણી, વચન વિષ્ણુશર્માના સુણી,
પ્રથમ કહ્યો મિત્રભેદ વિચાર, ભણી સુણી લડીએ જયકાર
—છતિ શ્રી પચાપ્યાન રાજનીતિયુદ્ધિશાસ્ત્રે મિત્રભેદ પ્રથમો—
ધિકાર સપૂણમ

પરતુ ખીજનમા કહ્યું છે કે

મિત્રપ્રાપ્તિ ખીજે અધિકાર, વિષ્ણુશર્મા કહે સુણો કુમાર,

પુનિમ ગરૂ શ્રી ગુણમેરૂ સૂરિ, રત્નસુદર ખોલે રસપૂરિ

—છતિ શ્રી પચાપ્યાને રાજનીતિ યુદ્ધિશાસ્ત્રે મિત્રપ્રાપ્તિ દ્વિતીયો-
ધિકાર—

૩ જ અધિકારની અતે પણ ૧ લા પ્રમાણે છે

(પૂર્ણિમામઝના અણ્વમેર સરિ તે સૌભાગ્યરત્નસરિના પંખર
દત્તા. તેમના પ્રતિમાસેખ સ ૧૫૮૮ અને ૧૫૬૧ ના મત્રે છે—શુઓ
સેખાંક ૧૦૭ જામ પહેલો અને ૨૬૨ જામ બીજો ખા. સ)

૧૫૫ હીરકલશ (જાં દેવલિલકઠ - હર્ષપ્રભા સિ.)

(૨૭૧) સમ્યકત્વ કૌમુદીશુસ ૧૬૨૪ મહા શુ. ૧૫ જુષ સજ્જ-
હમ દેવમં.

* * * *

અતે—

(હાથ પતારી અજસરી છેલિલી)

સાસન નામક વીરભિલેધર, પૂજો ત્થ નિતુ અણ્વ કેસરિ
તસ ખદિ સોહમ વંસિ

અણ્વ વરણ્વે જાદ કઈ ન જાણ્વે લાલ વપર કુમરની ભણ્વ
ખસતર અંતિ નસસિ. ૮૭

મી ભિલેખાણ્વિકસરિ ગુરખટ નામ જપતાં કુષ મહા

મી વિણ્વવદ સરિદ

જમુનામિઈ સવિ વાદી જાજાઈ કેસરિની પરિ ગુદિર મળાઈ
રાજાઈ મુખિવરદ. ૮૮

મી સુમરમક સરિ આજ્ઞારિજ છમે કીણ મોદ્ય જમિ દરિજ
જિણ્વિ બેથાપિ કુસીલ,

થાપિઈ રીતિવન મહનાથક એ છઈ મહીમતિ મોદ્યા વાવક
પદ્મ નમક જણ્વ લીલ. ૮૯

મહિમરજા જાણક તમુ રીસ, પાદિ તમુ વસિ વાજ્ઞારીસ
દયાસાગર તમુ નામ,

તમુ રીસ પદારી જાણારી, જ્ઞાનમંદિર ગુર મહાવિખરી,
પુદવી સારી મામ.

ચોપઘ— સોલસે અઠત્રીસો માર, આમો શુદ્ધિ પચમિ શશિવાર,
 પૂનિમપક્ષ ગઝપતિ ગણધાર, શ્રી ગુણમેઝસરિ શુરમાર. ૨૫

તામ સીમ પ્રણમી શુર પાય, કયા પદ્ધિ દેખી સજિ થાય,
 કયા તણો કીજો ઉદાર, દોષ મ દેમો દોષ લિગાર. ૩૬

કર કવિત પૂર મનદોડિ, યુગતિ સગતિમૃ બાધી જોડિ,
 સરમ વચન સડના સાર, કવિ મુખ કહતહુ જયો જયકાર.

*

*

*

*

અતે—

સારદ ગુરૂ પસાઈ કરી, શુર ગઝપતિ પાએ આણુમરી,
 શ્રી ગુણમેઝ સરિવર મીસ, રત્નમુંદર સરિ કહે જગીમ. ૧૬

ગુજ્જરદેગ ત્રયાવનિ હામ, થેભણુપામ તીરથ અભિરામ,
 માનિધિ શ્રી જિન શાસણિ કરી, એ કહી કયા શુક્રબહોતરી ૧૭

છપ્પય ગાહા દૂહા ચોપઈ, વસ્તુ અડ્યત્ર પદ બધે થઈ,
 સખ્યા સર્વ સુણિયો સદી, શન ચૌનીમ ઉપરિ એકહી ૧૮

(પચત્રીસ માનનઈ)

પ્રમિદ્દ નામ એ શુક્રબહુતરી, બીજો નામ એ રસમજરી,
 મુજ શિરિ બુદ્ધિમતી નહી તેધરી, રત્ન કીશ્વરની પરિ જિત્સી ૧૯

જા કુ તારી ગશિહર સૂર, બ્યા મહિમેઝ જલનિધિ પૂર,
 બણો બણાવો નિર્મલબુદ્ધિ, જિમ લહો મન વચ કાયજ સુદ્ધિ ૨૦

મગલ પહિલો જિન ચૌવીસ બીજો મગલ ગોયમમીસ,
 બીજો મગલ શુર અભિધાન, ચોથો જિનશાસન પરધાન. ૨૧

—ઇતિ શ્રી રસમજરી કયા શુક્રબહુતરી ચોપઘ્યદ્ધ-લિ સં. ૧૮૪૦

માર્ગે ૦ શુ ૭ રવિ શ્રી દ્રાક્ષા મધ્યે. રાજકોટ ચતિ અ., ૩.

—પાના ૧૧૦ સ. ૧૭૫૦ વર્ષે વૈશાખ માસે શુક્લ પક્ષે ચતુર્દસ્યા
 તિથૌ શનિવાસરે શ્રી જસનગર મધ્યે લિખિત ગણિ ગિનાનવિનય ॥ ઉદેપુર
 ચતિ ચેતનસાગરજીનો ભડાર.

બેઠ અનત બિન્દાગમે આવક કરણિમહદિ
 તે સવિ વિક્રમ સામ્યા પ્રમર્યા પૂન્ય પસાળ. ૧
 પૂરને શી સિદ્ધસેન ગ્રા, વિક્રમ ગુણ સખધે,
 કાપી સિધાસજીકયા, બગીચે પરબધે ૧
 સિધાસજીરી પૂતલી, વિક્રમરૂપ ગુણગાર
 ધારાપિપ આમન ક્રમે બેડી સખા પડુર ૭
 હીરમલ્લ મુનિ તમુ અરિય, તે આમન અનુચાર
 સરસ્વતિ ગુર મુપસાળમે કામ અપાઈ કાર ૪
 પુરપારથ ગઈ પરમોઝા આવવરેલ મુચ્ચર
 ધાર નવરી શી બોલારથ, ૫ નમેક સુધાર ૪
 ત્યાનિ અગરાસી તિલ્કા વસે ધન પરમે નિરકલ,
 મેસ મહાજન તિલ્કા મણિ સમી બારડ પતિ. ૧

શીપુર^૧ ઉચ્ચ^૨ મેડો^૩ જાલી^૪ ચેકરવચ
 ભક્તિ^૧ પાંડ^૨ દરશિતર^૩ કી^૪ કી^૫ ૧૧
 વાક્યપર^૧ નરાણિયા^૨ પડેમે પડેમ^૩
 માલી બારડ ત્યાનિ મણિ કિમે મોડો મેજ. ૧૨
 શીમ્બમે એસ નામ નમરે પત્નીપુરે મેડો
 જગે રતદદિદવાંલુ નમરે પાત્સુકે પુષ્કરે
 રાજનદય ગુરે નરાંજુ નમરે કિંકરકે ભવમે,
 ૫૭ પદ્મિકે રવીના ક્ષમિના આર્થ દયા પદાન ૧૩

અતે—

પ્રાણ ઈશીસાની.

શી ખરતરે અલુદર ગ્રા બોલમ સખક નિનિ ગીરે વિનમદ
 સરિ પખમોઝ

નમુ મન્મજરે સપ્રતિ પાક મુનુનિજા વચ્ચારીરે શી વિનમ—
 સખ વસુધતિવિ. ૧૪

મહીયલિ તામ પાટિ વિખાય, ગુરુ શ્રી દેવતિલક ઉવઝાય,

તાસુ સીસ સુપદાય,

હર્ષપ્રભુ નામઈ મુનિરાય, હીરકલસ તસ સીસ કહાય,

૯૧

પામી મુગુર પસાય

સ વત સોલહસઈ ચઉવીસ, માહી પૂનિમ બુધ સરીસ,

પુખ્ત નક્ષત્રઈ લેહ,

દેશ સવાલખ નયરી નેહ, ધર્મ તણુઉ જિહા વાંચુ નેહ.

૯૨

તિહા કીધ ચઉપદ એહ

ધતિ શ્રી સમકિતકૌમદિ ચરીય, મઈ સપેપઈ એ ઉદ્ધરિય,

વિસ્તરિ ગુરુમુષિ વાણિ,

ભણુઈ ગુણુધ જે સુણુઈ અહોનિશિ, ધરિ બઘઠા તસુ ચાઇ સચિ વસિ,

૬૮૩

રિદ્ધિ વૃદ્ધિ કલ્યાણુ.

—સ. ૧૬૫૨ વર્ષે ભાદ્રવા વદિ ૪ ભોમવારે લિ વનામૃત

પરીય વીરદાસ સ્વપદનાર્થ લપાપિત અથાચ ૧૦૫૦ શ્લોકઈ ૩૧-૧૬

(વિ ધ.)

(૨૭૨) સિહાસન બત્રીશી. સ. ૧૬૩૬ આગે વદ ૨ સવાલખ
દેશમા મેડતામા.

આદિ—

આરાદિ શ્રી રિપભપ્રભુ, યુગલા ધર્મ નિવાર,

કયા કહિસુ વિક્રમતણી, જસુ સાકઉ વિસ્તાર

૧

સાકઉ વરતિઉ દાનથી, દાન વડો સસાર,

વલિ વિસેષે જિણુ સાસણે, બોલ્યા પચ પ્રકાર

૨

અભવ્ય સુપાત્ર દાન મિહુ, પ્રાણી મોક્ષ સયોગ,

અણુકુપા ઉચિય કીરતિ ઉચિત, એ ત્રિઠુ દાને ભોગ.

૩

ચત ગાથા—

અભય સુપતિદાણુ આણુકુપા, ઉચિય કીર્તિદાણુય,

દુનિ વિમુખો ભણિઉ, તિન્નિ વિભોગા ઈય હોઇ

૪

શીખ સળહીતિ મલિન્યાં ગાંધવ પડિત ડવર પડિત સિયમલિ પડિત
સિરિયક મૂઘમલિ પડિતોતમ ॥ ૫ શી શી મુલુવર્દન મલિ સિખ
મુનિશી મુન સામર મલિ મુનિ ક્યાકીતિ મલિ મુ મિલમકીતિ
સકિતે લખિત પાલિમામ મુમરયાન મલિ. (મ. ૭.)

—અધૂરી પ્રત ૧૨-૨ ગાં (જાગીસપુતલીની વાર્તા એ
નામ છે)

—છતે શી કળિલુમ રાંધાં હાંદપિમરિ શી વિહમલ્લ શી
ભો / નરિંદ્ર સીમસણુ જાગીડી ચરીમ ગડપલ સપૂજુ સ ૧૭૧
વરે જાલુ મુકિ ૪ ચોલિ કિનિ સોમિ ઉવરા નક્ષત્રિ માસા શી સાધ
ભોદારતિ શી સમરવ મલિ. બલુસાલી લાધાધસ બલુસાલી લાધા
મુત સિપ્ત હીર કાંડ વિમ્મ ચીવ, સકિતિ ત્રીસસતર સિયોઃ બલિ
મુલિ હીરને ખરતિ તિયા નરવંજિત પેલ. ૧ સમસન ચોમ ૩૩૦
(મારી પાને એકા ને તે હેમ્મ પાનુ છે તે પરથી)

(૨૭૩) કુમતિવિધ્વસ ચોપઈ સ ૧૬૭૭

[આમાં અ-મુર્તિપૂજક હુંએ કુમતિ મળી તેને નિરસ કરવા
રચના થયે છે]

* * * *

અતે—

જિન સ્થાસન જિન પ્રતિમા નમૈ સિવસામન હરિ મહિર રમે,	
મુસલમાન મનૈ મહિરામ, પુજે હુલ્લ હુલ્લ કુલુ ભલ.	૮૩
નવિ જિન નવિ સિવ નવિ તોરડી મન માંડપો સનુએ ખનખડી,	
ન મનૈ આમમ વેલ પુરાણ ઉતર અપો મલ પુરાણ.	૮૪
જિનપ્રતિમા રૂછ દૂપડી તિહાં હુંએ ઉતર સહ,	
તિજુ તો પૂજ પરણલુ બણી, સુરગભસુર કરણી થણી.	૮૫
જાધામારણ ને અણુમાર, તિહાં કદૈ લખમ તણે બગર,	
હમ ને જાપીને સમ કદૈ તિહાં તિહાં પાપી કદૈ અણમ.	૮૬

છંદ

વસુધાતિલક તસ સીમ બોલઈ સધનઈ આગ્રહ કરી,
 દિસઈ સવાલિપ મે(ડી)હ નયરા સદા જય આણુદ ભરી
 સવત સોલેસે છત્રીસઈ બીજ આમો વદિ કયા,
 તિહ કહિય સિદાસણુ બત્રીમી હીરકલસ સુણી યથા. ૧૫

ઈણી ચરિતેરે દૂહા ગાહા ચક્રપઠ, સહુ અકેરે બાવીસસઈ,
 (એક પ્રત પનરસઈ ૧૫૨૪) બારીસ (બાવન) થઈ.
 કઈ અધિકકુ ઉછકુ ને બામિકુ અલી, ને સદ્યુર પામે
 નમિ પામકિ વલી ૧૬

છંદ.

પામકિ વલી દ્વ સધ સઈ મુપિ માન છોડિય આપણુક,
 જે શાસ્ત્ર સાધઈ હવમિલતાઓ, તેહ નિરતક આપણુક
 એ ચરિત સાબલિ જેય માનવ દાન આપઈ નિજ કરઈ,
 ને પુન્ય પસાયઈ સુપી ચાપઈ રિદ્ધિ પામઈ બહુ પરઈ ૧૭

—છતિ શ્રી કલિયુગપ્રધાન દાનાધિકાર શ્રી વિક્રમરાઠ શ્રી ભોજ-
 નરેન્દ્ર સિદાસણુ બત્રીમી ચક્રપઠ સપૂર્ણ સવન ૧૭૧૬ વર્ષે ભાદ્રપદ
 માસે સિનેતર પક્ષે દિગ્દશિ તિથ્યા પૃથ્વી વારે લિખિત મુનિશ્રી વૈરાગ્ય
 સમુદ્દેણુ શ્રી આગરા નગરે મુનિશ્રી ક્રિયામાગરગણિ વાચનાય લિખિત
 ત્રયાશ્ર ૩૩૫૧ માળને (ગુ. વિ., વિદ્યા.)

—મ ૧૯૦૧ માહ વ. ૮ લિ માડવી મધ્યે જનની વાસદેવ
 મુરારજી લિખાવિત ચિરછવી પદનાથ તેનેદ પૂતક જ્ઞાનચ્છિકર-
 ગુબ ભૂયાત ૧૧૨-૧૨ થો

—છતિ દાનાધિકારે શ્રી વિક્રમરાઠ સિદાસણુ બત્રીમી પ્રબધ
 ચક્રપઠ સપૂર્ણ સવત ૧૬૯૭ વર્ષે કાતીસુદિ ૧૩ ભુમિ (મ. બ.)

—છતિશ્રી કલિયુગ પ્રધાનાધિકારે શ્રી વિક્રમરાય સિદાસણુ બત્રીમી
 ચરિત ચોપઠ સપૂર્ણ છગ સવન ૧૬૭૬ વર્ષે મામે ચૈત્રે વદિ ૧૨
 દિને શ્રી અચલગચ્છે વાચિક પ્રવર વાચિક શિરોમણિ વાચનાચાર્ય વા

યોસદસૈ સતોતર વાસ ઠણપુરી નગરી ઉદ્ધાસ,
 ગદિ પુનિમ ને શુભચરે મી મનેજિ જોમ અવધાર, ૧
 ખરનર મઠ સુવિદન સિજુધાર, મી જિભાપદ સરિ મણુધાર,
 વારીમજન સિધ અધાર, જોદનિ કાઠ તસો મીધાર, ૧૧
 મુખી કેવનિજા ઉવચવ હરખ તણ તણ સીસ કવચ
 નિજુ સદયારનો આપસ લધી, હીરકસસ એ યોગર્થ કહી ૧૨

—કવિ મી કુમનિવિષ્ણુસન યોગર્થ સમ્બાધ સ ૧૯૫૬ નો
 અધ્યયન વર્ષ ૧ કવિ પદિન મી ૧ દર્શિતવ અલિ સિધ મુનિ
 ઉનામવિજય સિધિન આસોષ નમર મરે (મ. જ.)—વિધા

૧૫૬ હરખજી ૧૬૩૦ પહેલાં.

(૭૭૪) પુષ્પ વાપ રામ (પ્રત. ૧૬૩૬)

૧૫૭ લાઝિયા મુષિ શિ સ ૧૬૪૦ પહેલાં

(૭૭૫) માંગાજી રામ (પ્રત સ ૧૬૪) —વિધા

(દીર્ઘવિજય સરિયા સમજાતાં કણુકાનિયા એવા જામમજન એવા
 જામમજન કાનિયા એવા લગુણ સરિ દવા કે તેનો ઉત્તમ સ્તીપર
 અને સંચર મા ૫ તથા મે કરવામાં આવ્યો છે તે અને આ
 પ્રાણીય સરિ એક રોગનો સૂત્રો સમજ હ ઉપરોક્ત જામમજ
 કાનિયા સ ૧૬૩ માં પોતાના આ પેલી નથી આવવા એવી દીર્ઘ-
 વિજયમુર્તિ જોરમજા રવાત કરી પણ એવી રવાત પોત નથી એમ
 જામમજા જ્યા ન ન સમજો ત્યારે તેને મજા બદલ કર્યો તેથી જામ-
 માત પોતાનાં કિલ્લ લગુણ કાનિયા લઈ પેરવાત લઈ ત્યાંના હોમને
 રવાત કર્યાં દીર્ઘવિજયમુર્તિને જામમજ સીધાઓ યોગદાયા વનેરે. આ
 ૧૬૩ નો સમજને કુનિયો જામમજ સ ૧૬૪ અને જામમજ મરે છે)

ખડ્યો શક રતવન યકાર, ખડ્યો પડકમણો આચાર
ખડ્યા આગમ અગ ઉપાગ, તે નરનો નવિ કીજી સગ. ૮૭
મુખ ખોલે એ સૂત્ર ઉદાર, અક્ષર કાના માત મજારિ,
ઉઠઈ ભણુતા હોઈ અતિચાર, તે પડિકમિયે મુણો વિચાર ૮૮

.....
હુકે એ લખાણો ગ્રહો, અક્ષર કાન્હાઈ પણ લહો,
માહા આના વા દોષ ન કોઈ, પાખડિયા ધમિ પ્રગટયા જોઈ. ૮૦
ધણુ મતરી સભજ્જ્યો વાત, ગુજ્જરદેમ અહમદાવાદ,
હુકો લેહો તિહાકિણુ વસે, મુનિવર પરત લિખે અહ નિસે. ૮૧
પુસ્તક લિખી લિયે મુહમદી, સુખધ સમાધધ વસઈ તિહા મદી,
એક દિવસ નિમુણો તસુ વાન, લિખતા પાના છોડ્યા સાત ૮૨
મુનિવર પારતિખ દેખી ચુક, હુકા હાથિ પેહકી બુખ,
રીસાણો લેહો મનમાહિ, હુકા મત માડ્યા તિણુ દાધ. ૮૩
સંવત પનરહસઈ અઠોતરઈ, જિનપ્રતિમા પુજા પરહરૈ,
આગમ અરથ અવર પરિહરહ, ધણુ પરિ મથિયામતિ સગ્રહ. ૮૪
લખમસીહ તસ મળિયો મીસ, વક્રમતી નૈ બહુલા રીમ,
મિહ મિલી નિષેધધ દાન, વિનય ત્રિવેક આણૈ ધ્યાન ૮૫
પનહર ચોત્રીસૈ સમૈ, ગુરવિણુ વેસ ધરી અનુક્રમઈ,
સધ માહિ તિણુ દારણુ નહીં, વીતરાગ ધમ જોલે સહી ૮૬
પરપરા નવિ જાણૈ નાય, જો કિમ લહૈ જિન સાસણુ કામ,
ત્રિણુ પરપરા ન લાભધ ધરમ, કહિ અનુજોગ સૂતના મર્મ ૮૭

* * * *

માહોમાહિ મિથ્યાતી કહે, જિન વેલા સમકિત કિમ રહધ,
મોટા ખરતર તપમત વૈર, માહો માહિ ન બાજૈ વૈર. ૪
જેટા હુકો બહુ મનમતી, જેટી કહે મહારૈ પાશ્વદ જતી,
એક એક સહિમો નવિ મિલે, તિણુ ધર સમકિત કિણુ પર પલે. ૫

* * * *

એમ જાણી વિવરણ કર્યા મા બંધે ૨૦ ને મારે જાણ્યો હરખનજો
 ધાર્યાં દર્શાવે જગી પીમે ધીમે જાણ્યાદને જીવતા ૨૧ જાણી લીધ
 દના અને જાણ્યો જાનાના રાજ્યમાં એક જામા ૩ માસ મુધી જીવ
 રથ પાગવાના દુક્રમે જ્યાર પા પા દના ધોણ ગ્રામ, જગત્ ભેદ
 અને જાણ વનરે જીવેનો વધ નિજકુલ બંધે હસ્યો દને. પત્ત
 ખસીએને પાંગર્યોઆથી પુર્યાં કર્યા દના, પગા કેદીએને મુક્ત કર્યા
 ૮૫ અને આમાપના ૧૫૨૦ના પ્રમારે જીવતા વરે. બંધે કર્યાં દને
 અને જાણતાવે નીચો હરમુક્ત કર્યા દના. ને આમાપને ૮/માગુર નું
 નિવેદન જગત્ આપ્યું હતું તેમના મનમાં દીરકાજીવ મદ્યજીવ
 સરકુતમાં રેવદિમજા મળીએ ૨૦નું તેમાંથી તેમજ કૃષા રસમેલ,
 ૮/માગુર ક્રમ વનરે પડ્યો અનેક ઉપચોગી દર્શાવ મળે આરે છે
 તેમજ જીવે જનામા ૫ ૧૬૪ ના જીવતા સુદિ ૧૧ ના રિવે
 અર્થવાચ કર્યો અને ત્યાં તેમના મુખ પાદે અત્યાર જાણ્યો જીમ
 નીચાં ભીન આપી દર્શાવે ત્યાં જાણ્યાવે મુખ જનાની જ
 રથાવના કરી ૮ની. દાત ને મોખુદ છે

૧૫૯ આગિત્રિવિદ્ય (મતિભાર ગિ)

(૨૬૮) મુનિમામિકા—મ ૧૬૩૬ વિમલનાથ રીષ્ટ કવ્યજ્ઞો
 રજાગુરમાં ૨ રામમુખ્ય તથા શામલિયા ૫, ૨૬૧-૨૬૫.

આદિ—

દિવાન રમુખ જિન પાવકુમ, રજામુ સિવસુખદાય દિ મન કમલમ,
 પદ્મીક મી માનમ આદિક મળુવર ગુર મનકમલવિભસ. ૧

૨૬ સમય મુદ્ધા સાદુ નમુ નિન, આર્થ મળુ મુમુક્ષુ ભવર્ત
 નામ મળુ કરિ પાપિ પખાલુ, પરમાત્મ કુમળી વિભત. ૨

x

x

x

x

અજ્ઞાતકવિ—

અતે—ધન્ના શાલિભદ્ર રાસ, સ. ૧૬૨૪ આસો સુ ૭ રવિ
સવત સોલચઉવીસા સાર, આસો સુદ ૭ આદિત્યાર
રંગી સધવીનો સુતજ બોલિ, એહ સરલોક મેઝનિ તોલિ '૪૬
—ઉદયપુર બ.

આ કદાચ ઋષભદાસની કૃતિ હોય.)

૧૫૮ હીરવિજયસૂરિ

(૨૭૬)શાંતિનાથ રાસ (૧૬૩૦ આસ.)

(૨૭૭) દ્વાદશ જલપ વિચાર ૫ ૧૧ ગા. ૨૫૦ અમ

મૃગાવતી-૩

પ્રભાતીઉ અજ્ઞા જ્યોતિ મેરે જિન કી ૩૦૦ જૈ પ્ર,
અતરીક્ષ પાર્થનાથસ્તવ

આ મહાપ્રભાવક અકબર બાદશાહ પ્રતિબોધક જૈનાચાર્યનું
સવિગ્નર વર્ણન માટે જૂઓ સૂરીશ્વર અને મત્રાટ, તેમણે જળપ્રીપ
પ્રગુપ્તિ પર ટીકા સસ્કૃતમાં રચી છે તેમનો જન્મ સ ૧૫૮૩ માગશર
શુદ્ધિ ૯ વૃદ્ધશાખીય ઓસવાલ ગા કુરા (કુવરજી)ને ત્યાં બાર્યા નાથીથી
થયો હતો જન્મ નામ હીરજી, દીક્ષા પાટણમાં વિજયદાનસૂરિ પાસે
સ ૧૫૯૬ કાતિક વદિ ૨ સોમે લીધી મ ૧૬૦૭ મા નારદપુરી-
નાડનાઈમાં પડિતપદ અને ત્યાજ સ ૧૬૦૮ માધ શુદ્ધિ ૫ ને દિને
વાચક પદ અને સ ૧૬૧૦ પૌષ શુદ્ધિ ૫ ને દિને શીરોહીમાં સૂરિપદ
મળ્યું હ'. અકબર બાદશાહને ત્રણ વખત મળ્યા હતા, પહેલી મુલાકાત
સ ૧૬૩૯ જેઠ વદિ ૧૩ ને દિને ફતેહપુર સીકરીમાં લીધી ને બાદશાહે
પ્રસન્ન થઈ પુસ્તકોનો બહાર બેઠે ધર્યો કે જે આત્રામાં રાખવામાં
આવ્યો પછીની મુલાકાતથી આવળું વદિ ૧૦ થી બાદરવા સુદિ ૬

અતિ—

શમ્ભુવિજય તનુ મુણિસત્ત સેવ કરઈ જસુ સુરનરસ
પુનરતન સુતી વિનયમ્ મીસપ અપસન મી નેમિગિણુદ. ૧૫
દુ જામિદારી યાદ.

—છત્રિ મી નેમિનાથ રાસ સમાપ્ત સજ્ઞ ૧૬૩૯ વર્ષે પ્રાપ્ત
વરિ ૭ દિને સિખિત પત્ર ૪ (મુ. વિ.)

—મુ. મી કીસ લખિત સ. ૧૬૯૭ વર્ષે ર્ધન મુદ્રિ ૬ મી.
સ્તબ્ધીર્થ. ૪-૧૧ (નિ. ધ.)

—સ. ૧૭૩૧ વર્ષે શુક્રવરો સિખિત મી સર મન્ને ૨ ૨૦
(મારી પામે છે.)

૨૮૦) યનનકુમાર રાસ (ગા. ૨૮૧) સ. ૧૬૩૭ વ. વ. ૫
અંતે—

દિવિપસ મચ્છનક રાગ મી આપરસાન સરિદરે
મુળ અરક્ષિ તપ મુળ નિમત્ત મેલ કળા નરપે વરે જ/પુ ૧૮
તમ પદરિ લખમિદમરિ મમંપેદા સરિ તથમ
મદિદસંદિ જ્ઞી મુખમત્ત તેજમ્ જનના પ ક્ષયા આમ જ/પુ ૧૯
નિજમ્ જનુમિ અરનાથ મી મુખનિસામર સરિસારે
પે ગા રસામર મરિ તમ તપ્પર્ક પારિ તમુક વિદ્યારે જ/પુ ૨૦
તથા વિદ્યા એ જનુમ્બે પુન્યરુણ સરિ કિ ૨ સરે
જાતુ તપ્પર્ક ૭ માંતર્ક ત ની ૨ તુરત અસરે જ/પુ ૨૧
મવત કાલ ત જાલુઅરે શા સીસકિ તે મારે
વેસા ન વરિ જાત પ તમી રામ રમ્મત રવિપારે જ/પુ ૨૨
મમ વિદ્યા એ તથા લખર્ક પ્રદા મમ અનમ્ જ્ઞી સર
આમ ત જનના ૨૦ પે વિપન તે તમ્બ કારે જ/પુ ૨૩
અ તપ્પી વળી કુલ તપ્પી આપ આપ્તી આપિ
તવ નિદિ મિદિ મુગ્ધિ મારી રિદિ ગરિ ને જામડિ. જ/પુ ૨૪

અ તે—

સવત સોલ છત્રીસ એ, શ્રી વિમલનાથ મુરઆલ,
 દિક્ષા કલ્યાણુક દિનઈ, ગ્રથ શ્રી મુનિમાલ. મં ૩૧
 રાણપુરં રલીઆમણુક, શ્રી રીતલ જિનચદ,
 મુરવિનય ગળ્યે મદા, સધ અધિક આણુક. મં ૩૨
 શ્રી મનિમદ મુગુર તણુઈ, મુપસાયઈ મુપકાર,
 ચારિતસધ વખાણીયઈ, ગજ્જ શજ્જ જયકાર મં ૩૩
 મનોહર શ્રી મુનિમાલિકા, ગુણુ ગણુ પરમાત્મ પુર,
 કઠ હવઈ ઉત્તમ જિકો, પામઈ મુપ ભરપુર મં ૩૪
 મહા મુનિમર ગાવતા, મુરનર મદ્ય સ મણુ,
 અટ મહામિદ્ધિ ઘર કલઈ મદા ક'યાણુ

—મહામુનિ નિત નમુજ મં ૩૫

—૩-૧૦ (મારી પાસે છે) જેમલ પ્રં રત્નમમુચ્ચય

(જેમલમેરની રીપમા કવિના ગુરુ નામ જિનચદસૂરિ જોડું આપ્યુ છે)

૧૬૦ પુણ્યરત્ન (આં સુમતિસાગરસૂરિ-ગજસાગરસૂરિ.)

(૨૬૬) નેમિરાસ-યાદવરાસ

આદિ—

સારદ પાય પ્રણુમી કરી, નેમિતણા ગુણુ હીયઈ ધરેવિ,
 રામ ભણુ રલીયામણુ, ગુણુ ગાધમ ગિરઆ સપેવિ ૧
 હુ બલિદારી યાદવા.
 એક ગસઉ રથ પાછો વાલિ, અપરાધ ન મઈ કડ કાડ
 કાઈ છોડઈ નવ જોવન બાલ, રાજલ પ્રીકિ પ્રતિ ધમ કહઈ. ૨
 હુ બલિદારી યાદવા.

—આર દાળ—બોધાલીક પા. ૩-૧૪ ક. મુ (ખરી પાસે છે)

—૬૬ તપામયે બહારકે મી મુવનકર્તિ સરિ ત્રપદ બહારકે
મી રત્નકર્તિસરિ સિંધ મુગતિનિરખેન સ ૧૭૨૨ વર્ષે સાકે ૧૫૮૭
દિ આવજુ કૃષ્ણપદે સામમી કિને રાગનમરે સિખિન પા ૧-૧૧ ગુ. વિ.
ખ ૧ અમ

(૨૮૩) આર્દ્રકુમાર ચોપઈ સ ૧૬૪૪ આવજુ પદુમે અમરરમ્યા
આદિ—

સકલ જનગુરુ સ્વમુ પાતા પાસેવ મુઠ કરતુ પદ્યાય
ગાર્ગ્યુ આલકુમર રિસિ સંધા ગિભિ મુનિ પાલી પ્રત્યન માયા ૧
સકલ મુદ્રા તાજ વપાયા, આલકુમર મુનિકે જુલુઆયા
મમપરેસ ત્રિમુવન વિખ્યાના હરેવ સત સેક રમ્યક વિધાના
વસંત નામકી નામ કુકુબી, સરસ મિત માયા ન વિ બી ૨

* * * *

સકલ સુપમકમલ એ બલકલ સજ સજાં રસાસ
નિશ્ચિ આલસાગમ પરિસિ આલકલ ઉપદ્યાપ્રતિપદ. ધન ૪૭

સવલ મોસ અમાતા આવજુ હુરક નયરિ અમરસરિ સાર
કનક્રોમ આલુક અમતિમરક બલુનાં સજ સુખાર ધન ૪૮

—૩-૧૫ ખરી પાસે છે બુની ૧૮.

(૨૮૪) મગસકસરા બહિપઈ સ ૧૬૪૯ મામસર શુ મુલપ્પુમાં
આદિ—

દામ દાળ.

સાસલુદેવીય સામિશ્વિએ મુઠ સાનિધિ કીમલ
ફલપત્તુ દલ માલ્યએ મુજુનાં મન રીઝઈ
મમજલસ તજે રમખ. કરેવા મુદ્રામ.
શાનિનાથ જિનચરિતથી ઉપરિશ્ચુ દામ.

* * * *

આમ જિનવર અમર મુખકર તરણનાગણુ તતપરા,
 તમ્ય આમ પૂરછ વિધન ચૂકઈ સઘસિરવર જિનવરા. જયું ૭૫
 —ઈતિ મનતકુમાર ચક્રવર્તી ગમ સપૂર્ણુ. ૧૪-૧૬ આ. ૬ અં.

૧૬૧ ભાવરત્ન.

(૧૮૧) કનક શ્રેષ્ઠીનો રાસ મં ૧૬૩૨ આમો વદ ૭ ગયિ.
 રસને ચડ યુગ્મ ત્રીમે મેલી બાહુ મંવસરિરે,
 આસો વદિ તીજ ચડ સાનમિરે, શુભયોગિ રવિવામરિરે.
 (પ્ર૦ ૧૬૬૫ ચેત્ર વદી ૭ લી; રત્ન, ૭)

૧૬૨ કનકસોમ (ખ૦ અમરમાણિકૃયશિ૦) જુઓ સાધુકીર્તિ નં. ૧૪૭.

(૨૮૨) આપાઠભૂતિ સ૦ સ ૧૬૩૮ વિજયાદશમી ખભાત (૧)
 આદિ--

ત્રી જિનવન્નનિવામિની, મમગી સારદ માયારે	
આપાઠભૂતિ ગુણુ ગાવતા, મામણિ કરઉ પસાયારે	૧
	ચતુર સનેહી મોહના૦
ચતુર સનેહી મોહના, સખગુણુજાણુ મયાણારે,	
આપાઠભૂતિ મહા મુણી, દેખત ચિત્ત લુભાણારે	ચતુર૦ ૨
x	x
x	x

અ તે—

કણિ પરિ ભાવન ભાવીજઈ, તપ કરી દાન વલિ દીજઈ,
 જિન શાસનનઉ ગિણુગાર, એ મુનિવર થયા ઉત્તર ૫૯
 સવત સોસઈ અઠતીસઈ, દિન વિજય દસમિ સુજગીઅઈ,
 કહિ કનકસોમ સુવિચાર, સખત્રી સઘસુ સુપકાર ૬૦

<p> ઈતિ કીમાઃ અમિતુ ધરી. શુ કવિ મન મરણ અનુમતી, મધ્યથા શુ કદાર નિરિત નમદ વીરમુ માર. </p>	૩૧
<p> વિદ્યાસત્રમઃ આગમઃ આણુદરન મુતિ અનુષ્ઠન, નામ ધીન મમતમત્તિજ, વચ્ચર્ક ઈરિત કથા આપિત્ત. </p>	૩૨
<p> સવન મોક્ષ આપ્તની શીશ માધ મુદિ આનિ ગવિ દીપ્ત, અન્યથા શુમરોવિ મરી રેવ્યકિ કથા એ કદી. </p>	૩૩

અતે—

સવત સોલહમ ઉપરિ ગુણ પચાસ, એ ક્રીધો મંગલકલશ
ચરિત્રવિલાસ ૧૩—

(ફહા)

અધિકૃત ઉણમ ને કલક, મિચ્છા દુકક તાસ,
મુલતાણ માહિ એ રચ્ચઈ, મગમિર ગુદિ ઉલ્લાસ ૧૪૦
શ્રી જિનચદ્ર સૂરીદ ગુરુ વર્તમાન ગણધાર,
સુવિહિત મુનિચૂડામણિ યુગપધાન અવતાર. ૧૪૧
ખરતરગછ સુદાગકર અમરમાણિક ગુરુ સીસ,
કનકસોમ વાચક કલ્હ મંગલચરિત નગીમ ૧૪૨
—પડિત સમયકીર્તિ ગણિનાડવેપિ, શ્રી મેદિની તટે,
એનમાગર યતિભ ઉદયપુર.
—લિખિત વીકાનેર નયરે પા ૭-૧૩ ક મુ (મારી પામે)

૧૬૩ મંગલમાણેક (આગમ-ખિડાલંગગચ્છ મુનિરતન-
સૂરિ-આણુંદરતન-જ્ઞાનરતન-ઉદયસાગર-ભાનુભટ્ટ શિ૦)

(મુનિરતનસૂરિના પદ્ધત આણુંદરતનના પ્રતિમા લેખ સ ૧૫૭૫,
લેખાક ૪૨૧ ભાગ પહેલો અને સ ૧૫૭૬ લેખાક ૧૯૫ ભાગ બીજો
ધા સ મા મળી આવે છે)

(૨૮૫) વિક્રમરાજ અને ખાપર ચોરનો રાસ—સ ૧૬૩૮
મહા સુદ ૭ રવિ ઉજ્જયિનીમા

અતે—

વિક્રમ સિંહાસન છંદ બત્રીસ, કયા વૈતાલીણી પચવીસ,
પચદ્દક છત્રની કયા, વિક્રમચરિત લીલાવધ કયા ૨૯
પ્રવેસપરકાયની વાત, સીલમતી ખાપરની ખ્યાતિ,
વિક્રમપ્રબંધ અછઈ ને ધણા, કલ્હતા પાર નહી ગુણા. ૩૦

કદમ્બ નાયક મુનસમાખિતમ આનન્દ કથા રમ્ય આપિકમ
ને શુર કૃપાનમે આદય સાનમાંદિ હો આદય

* * *
મી નિનરીર કથા મિ કદી ઉવવાઈ ચૂતઈ તે મદી
મિ પદપત્રા સી મળુપક, કરી સર્વદી આપકિ પર, ૧૩

૧ આનન્દ આનસન જયગી આનકાસિ શુભ કથા પરી
પમમ દેવકાકિ હમ મયુ દેવામિત્ર ગુસ્મેતી નુક ૧૪

* * *
ન આઈ આનો આનુ આન નુ હાઈ આનુજી મદારાન
મળ નનખિત દમિત બદાર કર વિમારી ૧ દૂર ગાર ૨૮

નિઃખાલિત લખી આ વાન ગુરમક રાપિત ભઈ મનુ માય
ખનજિરિ મયા ચમિતી ઘાં કેલ દેખાલિતમન ૧ મઈ ૨૯

જપરિ આન કાંકા પરી ૧૦૦૦૦૦ ત લખ પાજી કરી
તન આન ન મળક પીમરિક લખ તન બહુ પ્રવાસ કાં કરિક ૩૦

હો ખેલઈ વિઠમ વપ લખઈ મિ બદાર ને નિષસમઈ
નખો આનુજી ૧૦૦૦૦૦ બીલો ૧ મન વિઠમલ મેલ ૩૧

મિ મરિ વાન નનખરી સામ આની લુઈ દેવપ વપ
નુખી વલ્લિ પાજી વપ ના નિઃખમિત આપિક નિમ દમ ૩૨

હો નનખિત કુ જનકઈ કરી હોક શુદી પ્રેમ મનિ પરી
કુમળ નુ જમ સ ન વલ્લિ એદરી આલઈ શામતી વાલ્લિ ૩૩

ને વિનવા હો ખેલમ, હો શામતી નિઃખમલ
વડા નમ આમિત્રવાસ સોવનપુરના ગીત નિશ્ચય ૩૪

મહિમલ વિદાન નથી જસીઈ જલિત તે વલી
આપિક પાદિ જાનિયા કરિ કરી બદિ પેન.૩૦ શરિ ૩૫

નખરિ નિઃખમલ ન રાવ જાડો મરનકિત્ર મશમ
પમલ હન નામ શિપિ સિદ્ધિગત ૦૪ હામ ૩૬

નેખુદી પ્રસિદ્ધી જાગુ કરી આ લખ રજિક તે મરી
સાવ મર આંક નેનના આપિકિ સવલ રેલિ હઈ પમે. ૩૭

વામન પરધ મંદ હૂ મૂલ, ઉચા ફલ લેવા અનુકૂલ,	
વીરકથા કહિવા રસ યાય, તે ગુરૂ ભાનુભટ્ટ મહિમાય	૧૪
વિજાલખીયા આગમ પક્ષ, શ્રી મુનિરત્નસૂત્રીશ્વર દક્ષ,	
અટ્ટવિધાની બિરદ જોહનુ, અખડ ચરિત રચિતું તેહનુ.	૧૫
ગત પદ બધી તે કથા, તાસ સીસ સદ્ સમઝઈ યથા,	
મગલરૂપ રસિક પાવની, કહઇ વિશેષિર્જનનરજની.	૧૬
અખડવાત જોણિ નવિ સુણી, તે કિમ નાન ધરાવઈ ગુણી,	
નવરમરૂપ સુણઈ જન એહ, અન્ય કથા આદરઈ નતેહ.	૧૭
સવત સોદ્ધ અઠતીસઈ સાર, જોઈ શુદ્ધિ પચમિ ગુરૂવાર,	
માડિઈ રામ મૂન સિવિયોગિ, રહી ઊજોણિ પુરી સયોગિ	૧૮
અખડ વિદ્યાધરની કથા, સરમ વિનોદ પ્રુધિમય યથા,	
આદર કરી ભણુઈ જે નિત, સુણતા સાહસીક હુઈ ચિત	૧૯
ધર્મઈ લખિમી દીરવ આય, ધર્મઈ વિદ્યા નિર્મલ કાય,	
ધર્મઈ યશ પરમારથ મિથિ, ધર્મઈ અખડ પામિક રિધિ	૧૦
તે ક્ષિત્રી કુણુ થાનકિ દહ, કિહા ગયુ સુખી કિમ થયુ,	
કરિહ કિરયુ કાજ કિહા રહી, મૂલ કથા જોઈ તે કહી	૨૧

વસ્તુ

વીરઅખડ વીરઅખડ દહ વિખ્યાત,	
વારઈ શ્રી જિન વીરનઈ, પ્રથમ વઇ તે દહ નિર્દન	
ધનકારણિ તે સેવિવા, ગયુ પાસિ ગોરખ યોગિનિ,	
માતપરઈ તસ હિનકરી, દીધ સત્ત આદેશ,	
સાહમ બલિ તેણુઈ કીયા, થિહ બલવત નરેસ.	૨

x

x

x

x

અત—

બટીયાન નિઝાંમ પચાય, વિદ્યા ભણી ભાનુભટ્ટ પાય,
મિત્ર લાડળ સુણિવા કાજિ, વાચી કથા વિજાલખી રાજિ,

મરણધ મરણમરૂં જાણે કાપી ગિલી નરે મરણિ
 જીવંત અધિક કનિઠ મરૂં જોડ, શુદ્ધ કરી મન ગુરૂં તેડ ૪૪
 આન આદેમે અમળ પવ, ફડા ચોજાઈ વગુ ચાઈ મુવ
 મોઠ મરિન સચાઈ મરૂં, જાતીસ મરૂં મરણે ફમ ૫
 ગિરુઈ મરૂં મરૂં રાખાદેશ બીજાઈ ગિરુઈ આમરૂં અમેમ
 ગિરુઈ નમ્રાસી ત્રીજાઈ જાણિ મિલઈ ત્રિગુરૂં જીવ વડાંવિ ૫૧
 ત્રિગુ પાત્રીસ પચમરૂં જોઈ જાઈ ગિરુઈ રિજાસી દેસ,
 જાસાઈ સપરન આનમરૂં જાણઈ આન આદેમે મરૂં ૫૨
 સવન મોડા હુમણુઆસીસ, કાંતિસ સિન નેરસિ સિદ્ધિસ,
 સિદ્ધિસેમ જા. અધિની અમળ-રાસ મરૂં નીવની. ૫૩
 અમળા મુદિ સરીરૂં મેમ, મુદિસિ ફમ મિદિ સુરિ દેસ,
 સિદ્ધિ દેવ પમરૂં ગુરૂંમરૂં, ગુરૂંમરૂં પાત્રીસ મરૂં ૫૪
 નવરસમળ અમળાસી આન વજા નવજાસી,
 વીરકા અવરૂં ૭ દેસ આરિ પાત્રીસ મરિન સદમ ૫૫
 ન દેસ અવરૂં અવની મરૂં, જા ચિનાસ મિરિ દે,
 આમર મેન પિનો વાસ, તાં જામિ દેસ એ કથા રાસ ૫૬
 જી ૭૦૫૩ દેસી ચોખાસિ, કથ રમી એ જાસ વિજાસિ
 વિનોડ મુદિ વીર રમ વાન, વડિન રસિમરૂંદિ વિજાન. ૫૭
 જાતી પાન નમ્રાસીસ વજાન, વિજા અળી જાનુમરૂં જાન,
 મિત જાસાઈ પ્રિય જાસ વાસી કથા વિજાસી રમિ ૫૮
 દેસ વાસમ અમળાસીસ, અમળા કથા રમી અધિસ
 ને ગુરૂં કથ ત્રીજા આદેમે પૂરા સાન કથા આદેમે. ૫૯

—ઈન શી મુનિરનમરૂં નિરમિને શી ગેરા પોમિની જા મરૂં
 દેસ અમળા કથાન મરૂં પદિસ મરૂં.

—ઈન શી મુનિરનમરૂં ગેરા પોમિની દાપા સીમ, અમળા
 મરૂં આદેમે કાપા જાન કાપા વિમિન. સવન ૧૦૬૪ જો વજા
 મુદિ વિનિય રિને વાર મુદિ શી મુરૂં નરિન મરૂં જિલ્લિય.

વિદ્યમ પછી જમિનન કલિક, તે પીઠ ભોજ વાજ નીચરિક,
 સિદાસન બહસણિ સુત દર્શ, પૂતલી એ વારિક તે રલિક. ૩૮
 પૂતલી એ વિદ્યમગયના, સુગુણ તણી રીંડી વર્ણના,
 તથા બત્રીસડી પૂરી હુલ, પછડે પીઠ અદ્ય થિક વર્ણ. ૩૯
 એ બત્રીસ પૂતલી ચરિત, તે સિદાસનિ દતી વિચિત,
 આદિ થિદી નાખિતી યથા, વિદ્યે જી પ્રથમ સુવેળ. ૪૦
 ઈમ શી ગોરપ યોગિની તણી, ખાની કૃપા અમરિકે વજી,
 દર સિકિ કિતી તેજુડ સાત, જ્યાં આદ્ય વિશ્વ વિચ્છાત. ૪૧

વનુ.

એક અમર એક અમર, સાત આદ્ય,
 કલ સાત સુરે વજાત, અધારી યેગી વગણો,
 વિમલ ગ્નદાત જનુગુણ, વજી નવજલી માડી નવણો,
 રતિ અડ દીપક સુવ, અરજાત શરે દડ,
 મુકુટમારિક પડે વડિક, એ સવિ કીળ અપડ. ૪૨

શૈખડ

એ ચિત્ર રૂપ આગરે નરિ દુઆ, દેસર નહીં તે રીયા વનુજા,
 સીવા જેજે વિદ્ય કપાય, તે સવિ સુત તણી મરિમાય. ૪૩
 સુવિદિત ગચ્છ આગનીયા નંમ, વિગલખી ખાતનહ કામ,
 તે અણુલિખણ પાદણિયાસિ, ગુનરે દેશિ મેચનરે વાસિ. ૪૪
 શ્રી સુનિરનસરિ ગઠ વણી, આનદનસરિ પરિ ગુણી,
 જ્ઞાનગ્ન સુરગપુરુગાર, કિંચકાગર વાચક પરિવારિ. ૪૫
 તાલ પદિ મંગલમાર્ગિક, વાચક વિદ્યા રસિ ચાલિક,
 પરિત આગલિ તે મનિમદ, સાનુમદ સુર વિગલદ. ૪૬
 રચી ચક્રપતિ તાલ પ્રસાદ, અંગરજા તણે અનુવાદ,
 લાલકય સુત દીપાનણો, કીલો સાંમલિગ વપ વજો. ૪૭
 શિવ સાત વાચિયા ત્રિજિ, મણિવા સુતનનાણી સુમારિ,
 કિમરો અગર અનિ વજી, સુર કવિ સુત ગણુ અણુસરી. ૪૮

૧૫૫ કનકચંદ્ર ૬૦ (વટપત્રગણ્ય પત્રાલસ્ય-સાગુમેર
મલિ શિ.)

(૨૮૮) +૩૫૫૬ કુવર રામ. મ ૧૬૩૭ માનસર શુદ્ધિ ૫ રૂપિ
વીજપુરમ્

આદિ—

શ્લોક

નર્દનમિદમજુદાધ્યાત્મ આધુન સારથી ।

શુદ્ધિ રામચંદ્ર મુખ્યદગ્ધ નિર્મલ ॥ ૧

મંદાર દાસ્ય ક્ષણાદ્યની વીર બધાનામાં ।

કૃષ્ણાચંદ્ર સંપાદ્ય કિંમિ નવાકુંડુન ॥ ૨

વનુ ૭૬

આદિ વિષ્ણુર આદિ વિષ્ણુર આદિત્વ અસ્તિત્વ

મુખ્ય અભિનયન મુખ્ય પદ્મનભ મુખ્યસ સત્ત્વિય (મ પ્રમ)

મુખ્યિય કૃષ્ણાચંદ્ર અર્ધાનિર્મલ વામુખ્ય અર્ધ વિમલન

અનન્ય મન રામન કુચુ અર્ધ મલિય મુનિમુખ્ય સ્વામિ

નમિ નમિ પામ વીર્ગાત્મ ૧૬ વાચિન કવિ ॥ ૧

૧૬૦ ૨ વિદરમાનનિર્મલ, પદ્મપદ્મની, મુખ્યપદ્મ અર્ધપદ્મની આદિ
દીપ્તિમાન આ કૃષ્ણ માર્ગ કૃષ્ણ ૧૬૦ મુખ્યપદ્મની નવા મુખ્યની
નમિ ૩૫ કૃષ્ણ કૃષ્ણ નિર્મલ રામચંદ્ર અર્ધપદ્મની ૬૬—

અનન્ય દર્શન આ અર્ધપદ્મની તે મલિય કરી ગુદાર

વિષ્ણુ નન્ય અર્ધપદ્મની ૩૬ દર્શન ત્યાં કરને આ ૩૬

* આ કવિગણ્ય અસ્તિત્વ મ સત્ત્વિય અર્ધપદ્મની ૬૬ ને આરે મુખ્ય
અનન્યપદ્મ મ અર્ધપદ્મની ૬૬ ૬૬ ૬૬ આ અર્ધપદ્મની
રામાચંદ્ર (આ ૩૫૫૬ કુવર રામ નવાકુંડુની રામ અર્ધે રામચંદ્ર
કુવર રામ ૩૩૩ અર્ધ ૭) રામાચંદ્રની કવિઅસ્તિત્વ ૩૫૫૬ મ આ
૩૫૫૬ કુવર મુખ્ય આ ૩૫૫ આર્ધ ૭

૧૬૪ હીરકુશલ (તં વિમલકુશલ શિ.)

(૨૮૭) કુમારપાલ રાસ. સ ૧૬૪૦ અમ્મપુરિમા.

આદિ—

દ્વિ

પપપકળ જસ પ્રણુમના, પામીજિ સુરરિદ્ધિ,
ત્રિશક્તિનદન દુપ હરધ, નામ ગત્રિ બહુ સિદ્ધિ ૧
ગજગતિ સરસતિ સમરતા, લહીર્ધ વચન રસાલ,
કવિ દ્રોષિ સેવા કરિ, નિમીલયાત મરાલ, ૨
નિજ ગુરના હૃદયે ધરી, વિમલકુશલ સુપવિત્ર,
હીર કુશલ કહે કવિ જિ સુણીહ, કુમારપાલ ચરિત્ર ૩
ત્રિહુ ભુવનિ જિથ તેહનુ, શા ધીધા તેણિ કામ,
કહિતા કવિજન સાબલહિ નામ દામ તસુ ગામ ૪

*

*

*

*

અ તે—

શ્રી સોમસુદર સૂરિ મીસ વાચકવર, તેણિ કરિહ કુમરનૃપનહ ચરિત્ર,
તેહ બપરિ રચિહ સવત સોલોત્તરધ વર્ષ વ્યાલીસ અમ્મપુરિ

પવિત્ર ૧૬ આ

પ્રવર તપગણપતિ હીરવિજય ગુર, જયવિજય તત્ત્વ વિજયમેન સૂરી,
જણે સોહમ્મ જણુ સ્વામિગણુધરા મેવના મપતિ મદન પૂરી ૧૭
સુરવધૂ નૃપનર્ધ કરિ ભામણા

તમ ગચ્છમાહિ તેજે કરી દીપતુ, જપતુ કામરિપુ શીલ શુદ્ધિ,
વિમલ યગ કુમર જસ લીધો ભિયો વિયુધપદ મડલી

માહિ પ્રમિ-વો ૧૮

અકલ મીલ કમલિ રમધ બમર પરિ, વીણિ મકગદ પીછ મનહ રગિ,
હીરકુશલ કહિ કુમર નૃપ કરજહ રાસ ભણુતા હુધ આણુદ અગિ—

૧૯ સુરવધૂ કુમર

—સ ૧૭૦૨ કારતક સદ ૨ દન સન જન્મવાડા મધે દાહારી
અમયા લપ ન ૪૦-૧૩ (આ)

- મી શ્રી રેવમદમજિરાય નવ છવ આમિસ નિમ્મય
 વિદ્યાપુરિ તપ કરી ક્રિમના તપામગ્ધ કરી માપના ૭
 તપા સિવ મી મગ્ધપીઠ, પુનઃ વિગ્ધવગ્ધ મરીત
 રેવમી છુદ તપામગ્ધ નામ નમરો પુનઃ પ્રમગ્ધ અગિસમ ૮
 તપામગ્ધ મિરમ્મા મગ્ધપતિ મી દેવમગ્ધિ મરીપર મતિ
 બુદ્ધમય દીપા અમગ્ધન કરી મગ્ધ મેવમીમ માન ૯
 પદમગ્ધમગ્ધનસિદ્ધ મગ્ધપતિ મર અગ્ધ અગ્ધિદ
 નમ અનુકમે રેવમગ્ધરોર નમ ૥ રેવમ અગિસ કારિ ૧૦
 મગ્ધ મગ્ધ અગ્ધ નામ અ મગ્ધી પ્રાપ્તો તપામ
 નમ અનુકમે મગ્ધનિષ્ઠ મગ્ધિ તપ પદમગ્ધ મગ્ધ મગ્ધિદ ૧૧
 તપા મગ્ધ મિત્ર મોતમ મગ્ધિ મી રેવમગ્ધ મગ્ધિ મુખમગ્ધ
 મિત્ર મિત્ર મગ્ધો મગ્ધ મગ્ધાત્ર પદ પ્રમગ્ધો અગ્ધમગ્ધાત્ર ૧૨
 તપા મગ્ધ મગ્ધાત્ર મગ્ધ મી ઉદયમગ્ધ મગ્ધિ મગ્ધ
 ના પદમગ્ધ મગ્ધિ મગ્ધાત્રમગ્ધિ મગ્ધાત્ર ૧૩
 પદ પ્રમગ્ધિ અગ્ધ ૧૩ મગ્ધ મી ઉદયમગ્ધાત્ર
 તપા મગ્ધાત્ર વિદ્યમગ્ધ મગ્ધાત્ર મગ્ધિમગ્ધાત્ર મગ્ધાત્ર ૧૪
 તપા પદમગ્ધાત્ર વિદ્યમગ્ધ મગ્ધિ મગ્ધાત્ર અગ્ધાત્ર
 મી મગ્ધ ૧૪ મગ્ધાત્ર ૧૪ ના મિત્ર મિત્ર મગ્ધાત્ર ૧૫
 તપા મિત્ર ૧૫ મગ્ધાત્ર અમગ્ધ મગ્ધિ મગ્ધાત્રાત્ર
 મગ્ધાત્ર મી મગ્ધાત્ર મગ્ધાત્ર ૧૬ મગ્ધાત્ર મગ્ધાત્ર
 મગ્ધાત્ર મી અમગ્ધાત્ર મગ્ધાત્ર તપા મગ્ધાત્ર મગ્ધાત્ર
 મગ્ધાત્ર મગ્ધાત્ર મગ્ધાત્ર મગ્ધાત્ર મગ્ધાત્ર ૧૭
 મી મગ્ધાત્ર મગ્ધાત્ર મગ્ધાત્ર મગ્ધાત્ર મગ્ધાત્ર
 મિત્રમગ્ધાત્ર મગ્ધાત્ર મગ્ધાત્ર મગ્ધાત્ર મગ્ધાત્ર ૧૮
 ૧૫ મિત્ર મગ્ધાત્ર મગ્ધાત્ર મગ્ધાત્ર મગ્ધાત્ર મગ્ધાત્ર
 મગ્ધાત્ર મગ્ધાત્ર મગ્ધાત્ર મગ્ધાત્ર મગ્ધાત્ર ૧૯

કવિત કવિત કરી સહુકો કહે, કવિત ભાવ તો વિરાગ લહે,	
સોઈ કવિત જોણે દુશ્મન દહે, પડિતજન પરખી ગહગહે	૩૭
શારદ માત વસિ મુજ અંગિ, કરશુ કવિતા રૂડે રગિ,	
મુણતા મરસ મુવેધક બોલ, હર્ષ તણા વધશે કલ્લોલ.	૩૮
ઈદેવ પ્રણમી ગુરુપાય, ગાઈશુ રૂપચદ-ઝપિરાય,	
અવણુસુધારસ રાસ પવિત્ર, સામજાને રૂપચદ ચરિત્ર.	૩૯
ગ્રોતા કવિ વાણિ મન ધરો, રખે કોઈ વિચ વિકથા કરો,	
અપ્રતિબદ્ધ સમામાહિ જોય, કવિ ચતુરાર્ધ નિષ્ફળ હોય.	૪૦
નિમ નારી મોજે શૃંગાર, આગળ વિકળ અધ ભર્તાર,	
તે ભણી તુમે ચતુર છો સહુ, જાણુ પ્રતે શુ કહિયે બહુ.	૪૧
નિદ્રા વિકથા છાડિ દૂર, ઈક ચિત્તે મહુ આણુદપૂર,	
રૂપચદ મુકથા-કલ્લોલ, સામજાને સહુ કરી નિરોલ	૪૨

*

~

*

*

અતે—

ઈમ જે રૂપચદ મુનિ પટે, ભોગાદિક વિલમી પરિહરે,	
માથે સોઈ કાજ આપણુ, ઈહિ ભવે પરમવે મુખ લહે વાણુ	૧
રૂપચદનો ઇણીપટે રાસ, રચ્યો અગે આણી ઉલ્લાસ,	
કવણુ ગિપ્ય તે કવિતા હોય, કુણુ સવસગ કીયો સોય	૨
શ્રી નિનવર શાસન મુવિવેક, દ્વા અભિનવ ગચ્છ અનેક,	
અગચ્છ મજગો ઉદાર, સકળ ગચ્છમા સોહે સાર.	૩
તે શ્રી અગચ્છ ગિણુગાર, શ્રી ધનેશ્વર સરિ ઉદાર,	
ચિત્રપુરિ દેશન વિખ્યાન, પ્રતિબોધ્યા દિગપટ સયસાત	૪
ચાપ્યો ચૈત્રગચ્છ ઇતિ નામ, તિહા ગુરુ ભુવનચદ અભિરામ,	
મૂરીશ્વર ગિરવા ગચ્છપતિ, તાસ શિષ્ય મહા મુનિવર યતિ.	૫
દેવભદ્ર ગુરુ ગણિ અવતસ, વીરવચનમાનમસર હસ,	
સવત બાર પચાસીએ ચગ, શુદ્ધ દિયા તપ કર્યો અભંગ.	૬

શી શાંતુનગરિ વીરવ વડે, સિદ્ધ અનવી ક્ષી
ગિદાં મુનિવર મુર્ખે મથા તે વદ્ધ બે કરનેડી

૧

* * * *

અતે—

સોલ આઠત્રીશો આઠો આસે, શુદ્ધિ તેરસ કુળવાર,
અદ્ભુતવદ્ધ નવરમંદે મેં અપેરે સનુ ત્વ ઉદારકે—ભેડપો. ૧૨૧
વડ તપ મન્નુ ઝરે મન્નુવતિ, શી ધનસ્ત સુરિંદ,
તસ સિખ તસ પદ નવમ્, ઝરે મન્નુવતિરે અમરસ્ત સુરિંદકે—
ભેડપો. ૧૨૨

વિજયમાન તસ પ્રદારે શી કેવલ સુરિંદ
શી ધનસ્ત સુરિંદ તજારે, સિખ પ્રદારે આતુમેર મળીતકે—
ભેડપો. ૧૨૩

તસ પદ કમલ અપર મળે, નવમ્ (દિ) અપીવ,
વિમુવનનાથક સેવર્તા, હવે પુમીરે શી સધ નગીતકે— ભેડપો. ૧૨૪
કસલ.

હમ ત્રીજગનાથક મુનિવરક વિમલમીડીમડલુ પણી,
કપાર મેનુ ? સાર મળે, સુઝે તિલ મુનવી પણી,
આતુમેર પડીત સીમ, હેલ કર નેડી કહે
નવમ્ (દિ) પ્રમુ પાવ સેવ, હેલ દીપિકા નવમ્. ૧૨૫

—સિ. હનનિવરક ત્રિપુર નગરે—સ ૧૮૫૫ વાઘસામ વડ ૮
મમલવસરે. ૪-૧૦ ૧ સા. બીમસીમાનુકતેમજા. સ. મદો. મિ. ૬ ફૂ.
(૧૬૦) પ્રભાવતી તસ. સ ૧૬૪ અપીવ મુક પ નુવ વિવાપુરી
(વીનપુર)માં

આદિ— ૧મમ દાલ વેલિને—આઠાકરી દલ.
૧મમ તસ દાલ ૧મમ, ૧નપુર ૧મમ બુઆદિ
૧મમ તિજુદ ૧મમ નમુ, ૭જે કરી પુણાદિ.

* * * *

- લધુ વિનયી નયસુદર વાણિ, છટ્ટો ખડ ચડયો પરિમાણિ,
 મુનિ શકરલોચન રસમાન, ભેજે ઈદુ (૧૬૩૭)ને સાવધાન ૨૦
 એ સવત્સર સખ્યા કહી, માર્ગશીર્ષ મસવાડો સહી ૨૧
 શુદ્ધિ પચમી નિર્મળ રવિવાર, નક્ષત્ર ઉત્તરાષાઢ ઉદાર.
 વિજય મુદ્ધર્ત વૃદ્ધિ યોગ કહ્યો, તવ આ રાસ સપૂરણ થયો. ૨૨
 વીંમળપુર નર નયર મઝાર, રંચ્યો રાસ શારદ આધાર,
 હ મૂરખ માનવી અજાણ, જે બોલ્યે તે માત્ર પ્રમાણ. ૨૩
 જે જગ વિખુધ સત કવિપતિ, કરજોડી તસ કહું વીનતિ,
 અસદવચન જે જાણો અહી, તે તમે સૂચો કરજો સહી. ૨૪
 કેતો ચરિત્ર માંહેલો ચરી, કેતો કહ્યો સ્વખુદ્ધે કરી,
 કેતી વાત સુણી તે કહી, અધિકુ ઓછુ ખામું સહી ૨૫
 વીતરાગના વચન વિરહ, જે મે કાર્ધ કહ્યું અશુદ્ધ.
 જિનવગ સધ સામે જાણજો, તે મુજ મિથ્યા દુષ્કૃત હજો. ૨૬
 પ્રથમ (શૃંગાર) રસ ચાપિયો, છેડો શાતરસે વ્યાપિયો,
 બોલ્યા ચાર પદારથ કામ, 'શ્રવણસુધારમ' રાસ સુનામ. ૨૭
 એ ભણના ગણના સુખસિદ્ધિ, એ સુણતા વાતે વરખુદ્ધિ,
 એ સુણતા જાએ મતિમદ, એ સુણતા ઉપજે આણુદ ૨૮
 એ સુણતા સવિ આરતિ યજે, એ સુણતા મનવહિત મિજે
 આવે હર્ષતણા કૃત્યોત્ત, એ સુણતા મગળ રગરોણ ૨૯
 એકમના આણી ઉદ્ધાસ, નયસુદર જાણી એ રાસ,
 જે નરનારી ભણે સાબજે, તે ધર નિશ્ચે અકળા ક્રજે ૩૦

(૨૨૯) શત્રુજય (સિદ્ધાચલ) ઉદ્ધાર રાસ. સ ૧૬૩૮ આજો
 શુદ્ધિ ૧૩, અમદાવાદમા.

આદિ—

વસ્તુ ૭૬

વિમલગિરિવગ વિમલગિરિવર, મડણો જિનરાય,
 શ્રી રિસહેસર પાય નમિ, ધરિય ધ્યાન શારદ દેવિય,
 શ્રી સિદ્ધાચલ ગાયશુએ, હીમે બાવ નિર્મલ ધરેવિય,

તસ શિખમંદિ દ્વા પદિત મુખ્ય મહાશિવરત્ન,	૧
લાગુ જાન કરે નવમુદરો કૌ ભવિકધર્મ પલ	૩૮
દોદિસું મશ્વસ જ મ ખામી કરો આપસ દુરિ	
પૂજન કરો જિનરાજની પ્રદિ ઉદય કૃતિ/સરિ	૩૯
આપ પ્રમદરી સતર ભેટી સારિજ જિનની સેતી	
પાપ સપ્તમે પરિહરી આપસથિ દેવાધિદેવ	૪૦
તપી લડી કર જાવરો મમ આઝો કૃષ્ણ આપજી	
ખમીરે ધન મહ માખુએ મ કરમે આપ વખાણ	૪૧
સન્નવાણી સાર જ્વણી વડુ મીડડી બાડડી,	
તપ ભાવ મશ્વે કરો સમને આપસિ તત આડડી.	૪૨
પરમારિ દેવી ગુણ ઉભેડી, અપસ મ કરો આડડી	
અમી આમિ સુભિ મરણિ ગાન દરશન પાંગડી.	૪૩
કોમ તાપ સમવાને આરેણુ સરસ સમવા સેસગી	
જિન આજી સાધી કરો વરંડી સિદિવૃત્તિઉ મેજગી.	૪૪
પરમાંત આરે લડી દુસમ પ્રુખ પાવડીએ ભડી	
પરમાદ પાખી વલિ પદિને રો નતમો સમજડી	૪૫
જિ વાર લાએ કમ જાએ દુત્ય બલિ પીઆરડી	
વરપુજ કરો માર હરિયા કો વિચળ કરો પડી.	૪૬
સપ્ત ત આદમી ભર્જન પદિની આપાપુ ખર્મજારડી	
આસે સુખાનીઆતવિ અએ દવા દરણુ પાડડી.	૪૭
ગુણ સુખી રાગુ ઉઘાવી કરો જ્વમે કર્મદ કાંચડી	
આપ્તજન સુખી પ્રમાજનીનું સુકૃત પ્રથિ મીડગી	૪૮
મુખજંત નર્મજી આપવાં ૭ પ્રુજ સતતિ કરે મડી,	
તપુ નિપુન નવમુદર કરે લી સમ લેટો મપાવડી.	૪૯

—અર્થ સુ પ્રવિષ્ઠ પ્રી પ્રમાણી રાણી આપ્તજન મરમ રાગમર્દિ
 ૮૫૫ મોડી મર્મિન સપ્ત મેથા કાવમોમવામનાથ સ ૧૧૫૩ વર્ષ

અતે—

૫૬ સિતિરી વિગાપુરીને, મઠ રહીયા ચુંભાશિ,	
શ્રી સધને આગ્રહે ઉલહી, જિન વીર વદી ઉલામી.	૩૨૫
સોત વ્યાલિશિ વરષિ હુરષે આસો પચમી ઉગલી,	
ખુધવાર અનુરાધા નક્ષત્રે પ્રીતિયોગે મનિરૂલી.	૨૬
લઘુવૃત્તિ ઉતરાધ્યયનની વર ચૌદ સહસ્રીમાહિ,	
અધ્યયન જોઈ અદ્વારમુ આપ્યાન રચ્યુ ઉચ્છાહિ.	૨૭
આપ્યાન એહ પ્રભાવતીનુ તૃપ ઉદાયી ચરિત,	
પદમાદ પરહો પરિહરી, સામલો પુણ્ય પવિત.	૨૮
શ્રી વીરશાસન વર વિભાસન ચ દ્રગચ્છ વિશાલ,	
ગુરુ લયનચંદ્ર વિનેય ગણીવર દેવભદ્ર દયાલ.	૨૯
સંયમ ક્રિયા શુદ્ધ ઉદ્ધરી જોણે કરિઓ તપ ઉદામ,	
સવત ખાર પચાશીઈ ચાપ્યુ તપાગજી નામ.	૩૦
ગુગપ્રવર એ ત્રણિઈ સીસ તેહના સરિ શ્રી જગચંદ્ર,	
દેવેન્દ્રસરિ સુદક્ષ ગણુધર વિજયચંદ્ર સૂરોદ	૩૧
બૃહત કલ્પ સુવૃત્તિને, અવસાને એ અધિકાર,	
શ્રી વિજયચંદ્ર સૂરોદથી વૃદ્ધ તપાગચ્છ ઉદાર	૩૨
મહા પ્રભાવક ગણુધર જસ નામે પરમાનંદ,	
પાટાનુપટ અનુક્રમે શ્રી રતનસિંહ સૂરોદ	૩૩
ગુરુ વલ્લભ જ્ઞાનસાગર ઉદયસાગર સૂરિ,	
શ્રી લખિંધસાગર ગચ્છપતી પ્રણમતા પાતિક દૂરિ.	૩૪
તસુ પાટિ મહિમાવત ગણુધર શ્રી ધનરત્ન સુમણ,	
શીખ અમરરત્ન સૂરીસર, વ્યાકરણ લીહ પ્રમાણ	૩૫
તેજરત્ન સૂરીવર ગુરુ, સહોદર તાસ કેરા દોષ,	
શ્રી દેવરત્ન સૂરીમર સહિ ગુરુ પદોધર જોઈ	૩૬
ચાગિત્રયણુમડાર ખુધ શ્રી ભાનુમેર ગણીદ,	
ધનરત્ન ગંગાતિ તણાં મેવક જયુ જા રવિચંદ.	૩૭

અર્થ—

(સત્ય ૨૦ મી. સમ દેવાળ, અથવા બન્યાથી
આનંદનાથ સુદા કેઈ એ સમની રેથી.)

શ્રી વૃદ્ધ તપમણી સજિવા બનરુનસરિ મુખક
તપુ પાઠ દાવક દિનકર શ્રી અમરતલ સરિક
ગુરુ સદાચર તપુ તણાએ શ્રી તેજસ્વ મુખનત
જ પદિન પદોપર પ્રમદથી કેવરુનમરિ અવવલ
તમ મળુ વિભુવળુ મળુબની બાનુમાર પદિન બાળુ
સરીમ શ્રી બનરુનકેસ, સિધ્ધ સજા સુનળુ,
તપુ કિન્ન નવમુદર કદ સાંભળે સામળુ સમ,
આરિદ ત દવ આરુપિને તિરુ મુવન કેય નામ.

નમો સિમાર્ગ વરુસ વારુ, ગે શુદ્ધિ મવરુસી
તને કિનમ કામ તુ વિષાખા સિધ્ધિ મોરે મન દસી
ને ગરિન કીડુ સાર લીડુ ગુસ્તુ જળુ ગેદ
શુરુરુદરી મળુ સાંભળે અનુમારને સદુ તેદ
એ સાંભળે મુખ કિપર સરિ નત્ર પાનક દરિ,
કરુનકી કવિ નવમુદરો કિમ જને બાનકરિ

— ૧૬૧૩ વર્ષે મેચળા વરિ ૧૦ રૂપે સિધ્ધિ શ્રી અમમ
મત્ર થી સ.અ.નાથકર સિધ્ધિ શ્રી બર્મરુન સરિ સિધ્ધિ અર્થે મેચળાના
પાનાથ દેવાળા મળે ૨૧-૧૪ લી. ૨ -૧૪ અને ૧૧-૧૭ લી.
— ૧૮૭૦ અર્થે શુ. ૪ બોમ સિ. શેઠ ગેવદ બર્મસી
વાનાર ૧૧ ૭ ૨૧-૧૪ થી

— ૨૦૧૩ વારુ. ધ. કા. પ્રકાશિત અનુદાસન મળુપિ મિદિનકર
(૧૮૭) નસકમવલી અરિદ. ૩ ૧૬૧૫ કિમ શુદ્ધ ૮ મેચળા
આરિ—

આનમનુદિ પરી મન આરિષ્ઠ સિધ્ધિ સજાળુ વિભવનકવિષ

પોસ માસે શુદ્ધિ પહે ચતુર્દશી ગુરૂ લખિત-૧૮-૧૧ લી (કવિના સમય-
માજ લખાયેલુ છે.)

(૨૬૧) સુરસુદરી રાસ. સં ૧૬૪૬ જ્યેષ્ઠ શુ ૧૩

આદિ— (રાગ કેદારો-એકતાલી.)

આદિ ધરમને કરવા એ, ભીમ ભવોદધિ તરવા એ
ભરવા એ સુકૃતભડાર ભલી પરેએ,
ભવિયણુ ભગત ઉદ્ધરવા એ, કર્મ કહિન નિગ્નરવા એ,
વરવા એ શિવસુદરો સ્વયવરે એ

૧

ત્રુટક—સ્વયવરે શિવરામા વરિવા કરવા ઉત્તમ કાજ,
મરદેવી માતાની કૃપે અવતરિયા જિનરાજ,
આપાઠી વદિ ચોથ તણે દિન અનૂઆણુ જિણે કીધું,
ગરબ અવતરિ સુપન દેખાડી મહોત માયને દીધું

૨

ચંછી ઝપમનાથની મુતિ છે.

* * * *

શ્રી નવકાર મત્રનો મહિમા આગમે કહિયો જિણુ દે,
કોડિ વરસસું કોડિ જિજ્ઞાસે નાવે પાર સુરિદે,
આગે જિણે એક ચિત્ત ધ્યાયો સો પરમાનંદ પાયો,
સુરસુદરી સતીએ સમર્થો તવ તસ કષ્ટ ગમાયો

૭

કવણુ સતી સા હુઈ સુરસુદરી કિમ રાખ્યું તિણે શીલ
શ્રી નવકાર મત્ર મહિમાયે કિમ સા પામી લીલ,
ચરિત તાસ પવિત્ર પમણેસુ વદી જિણુ ચક્રવીસ,
શ્રી શ્રુતદેવી કેરે સાનિધિ પૂરો મનહ જગીસ

૮

મુણુને સુઅણુ સરસ શુભ વાણી આણી ગ્રેમ અપાર,
ઢહે કવિજન વિશેષે વાર તે સરમતિ આધાર,

* * * *

- જે મિ અભિનવ મમલકાર મથ નવાવન પેથી સાર,
તેમાંદિ નેણી પરિ જિ અધિકાર, ચરિત સસ સો મેષ અનુસાર. ૮૧
- નેતિનિરિપાદિકામદઈ વથી, કાઈ એક મિન્ન કથા સમથી
માદર દોષ રો હા લથી, પ્રમથ સત મુવ પાઠિત હદિ. ૮૬
- અથમ અનુમત પૂછી હી સરસ કથા મન સાચઈ ખરી
મથ નવાવનનિ અનુસરી, સિદ્ધિ પુણ્યમોક્ષુ ખરી, ૮૭
- વીતરામનાં વચન વિદ્ય જિ ખરી કાપી દુર્ધ અનુદ,
તે મિહદુકક વથી વથી, યામ સાધિ સઘ કેવલી. ૮૮
- અનુર અમલરિય નિત્યાદિ જે મઈ મથ રચિત ઉત્તદિ,
ગુણીઅણુ મુલુ જાણી પરપથે વાચ્યા નિમુદ નામ દરવથે. ૮૯
- સત્તાન દુર્ગન જિ જમ્યાદિ પસુલુ દોષ મદિ સો પ્રદિ
રોગચિત્ત હમ કસેચાઇ રોહ, નહીં ખસર તમ બેચરિ રોહ. ૯૦
- જે જાદુમત મત ખસરી, તેદનિ હનુમત પ્રભુમી હી
અનુદ દુર્ધ નિદો કરથો શુદ્ધ સો ખીડઈ જમ સાકરુદ. ૯૧
- સવત સોલ પાંસકઈ જાણી, પેત શુદ્ધિ જાણી વર્ણવિ,
નિશિ વિન મમથ મમલકાર, ઉડુ ઉત્તમ અથવી ઉદાર. ૯૨
- કુ ૭ જાણ નિશિવર સુપોમ, કૌમારની અમૃતસિદ્ધિ પોમ
એકવીસમુ અમૃત ઉપપોમ મુંદર સાખ વિનઈ ઉપોમ. ૯૩
- તેણિ વિનિ મથ સપૂસલુ મુ, કવલુ મહ કુલુ ઘર કવિ હદિત
અત્તપ્રસિદ્ધિ નિનવર ચક્રવીસ પદિતુ તેદનિ નામ સીસ. ૯૪
- મદાવીર સાસન જાણત, અથમ સીખ ગૌતમ મુલુવત
સ્થામિ મુખર્મા-પંચમ સીસ અનુસ્યામિ નમ નસિદસિ, ૯૫
- પ્રમથ શિખરજાલ મુનકેવલી યત્રીભદ્ર વદુ મનિ રસે,
મી સંજ્ઞાનિવિજ્ઞાલ ભાદગાદુ, જૂલિભા મુનકેવલી સાદુ. ૯૬
- આર્થ મદ્દમિદિ આર્થ મુદ્દસિ, વાહરસ્થામિની પ્રમથ અસરિ
વહસ્તેન તેદન સીસ આગિ ચદ્ર નારેક નિશિતિ વિચારિ. ૯૭
- અત્તરી રાજા વિષાખરી એમાંદિ અદ્ર સગલ નિતારી,

પૂરવજનમિ પારેવુ રાખ્યુછ, સો સ્વામી દયાધર્મ ભાખ્યુછ.

૧.

ભાખ્યુ દયાધર્મ દુખવિમોચક, સકલજનનુષ્ઠકાર

સો સોલમ તિથેસર, હું નમુ વારોવારિ

૨

ઢલ તૂટક,

અચિરા ઉચરિ અવતરી, જેણિ કરિઉ હિત એકાતિ,

જગમાહિ અહિત શમાવીઉં, તેણુઈ નામ પામ્યુ શાંતિ.

૩

*

*

*

*

ભારતીલખ્ધપ્રસાદ બુદ્ધ, શ્રી હરપ સરિષા જેહ,

કવિતા રે કીરતિ જેહની, નવિ ત્રપતિ પામિ તેહ

૧૩

માણિક્યસૂરિ મહાયતી, તિણિ કરિઉ નલાયણુ ગ્રથ,

નવરસ પયોધિ વિરોલિવા, કરિ થયુ જો સુરમંથ

૧૪

સ્વસમય નિ પરસમયનુ, એકત્ર જિહા અધિકાર,

શતસર્ગ જેહના વાચતા, ઉલ્લાસ થાઇ અપાર

૧૫

અનુસરી તેહનિ મુખિ કરી, અહો જોડિસ્યુ સખધ,

મનરંગ એહવુ ઊપનુ, બોલસ્યુ પુણ્ય પ્રખધ

૧૬

કિહા સતી પુણ્યસિદ્ધોક કીરતિ, કિહા માહરી ભતિ,

ઉત્તકીર્ણુ મુક્તાફલ વિધિ, ગુણુતણી પરિ હું ગતિ.

૧૭

કહુ મંદ કિમ કવિયશ લહઇ, કિમ ચઢઈ પર્વત પથ,

તુલણુઈ કહુ કિમ તોલીઇ, વરસાલિ સરિસુ કયુ.

૧૮

નિજ બુદ્ધિ સાર બોલતા, હસતા રખે કવિ સોઇ,

પથીઆ નિજ ભાષા વદઇ, તસ કરઇ વારણુ કોઇ.

૧૯

અનુક્રમિ નલાયન અનુકરી, ભાષસ્યુ નલ અધિકાર,

તિહા સગુર નઇ શ્રુતદેવતા, કવિતણી કર્યો સાર

૨૦

*

*

*

*

અતે—

સતી શિરોમણિના ગુણુ કહિયા, જેહવા ગુરપ્રસાદિ મિ લહિયા,

કહિઉં ધનદસર પૂર્વચરિત્ર, ગાયુ પુણ્યશ્લોક પવિત્ર

૮૪

સગતસદિ રામ બહાર જસ મરિયા જમમાંદિ અપાર,
બાદરિ એકની કારની બધી એ સવિ લાકીય પુણ્ય પધિ ૧૨

રામ મન્નારિ.

મધિ પુણ્ય લી નરભવ વીરવગન અપારીકિ
ગિ(ન)રાગ કેરી લી દીન બવ બેડ રાજીકિ ૧૩

નિનરાગ વણી ચિત અપારી, અપાર કી ૧ બીકિ
મહારાની પુણ્યલોકે આઈ પુણ્ય રિતિ બીકિ ૧૪

ઉત્તમ નવસુદસણી (જગી, એક જા નમી
(મોહનસાચી જાનમદાર શરત. પૃ. ૮૫ ૫ ૧૫)

બીક પ્રતબીધી

ઉત્તમ નવસુદસણી બધી પ્રાપ્તિ સમાપ્ત,
ઉત્તમ મતિ મતિ જરી રાગ દેખી દિ રમુ,
બી સાંતિ ગિનાર સદા શુભર પુણ્ય સપદ મમુ,
એ મરિન બાવે મુખે આવે તામ મરિ શરત રમુ. ૨૧

મુખ

મંથ સખા દગઈ મેમુ સુદ, હદા સોઝ મંથ મંથ નિદ
મંથા હદ મેદ કે સદસ તીનસઈ અપાર. ૨૭

સનપાંત્રીય સોઝ અનમોન કપરી સદા કરો મોન
એ સનસન સિવશુદ દોઈ જાનવત નિમ્ન (રો) મેઈ ૨૮

મંથ નસવનઃ ઉદાર નસમરીન નવસ બહાર
વાચક નવસુદસણી શુભમાન મેનાઈ એ મોહસ પ્રતબા. ૨૯

—અનિધી નવાન મરીન સપૂર્ણ-સંગ ૧૯૮૨ ની રાત્ર વરિ
બીક રી. મર ગણ લાગિ બી માપનામ પ્રસાદી હતિધી નસવનો
દારે નામરીય સખાદા પિસમ સવમ મેલમુ સ્વર્ગમમન પ્રસાદિ
જનમે નામ મેલમ પ્રસાદ સમામ મમામ ૪૫૩૬ પ્ર કા. (પ્રસિદ્ધ
આનંદાન મેલમિ પા. ૬ માં)

- એણી શાપાઈ ધનેશ્વરસુરિ, ચૈત્રગઢ યાપિઉ ગુણભૂરિ. ૯૮
- સવનચદ્ર ગુરુ કરૂ વપાણુ, દેવબદ્ર ગુરુ આગમ બણુ,
હામ પ્રમાદ સકલ પરિહરી, જિણિ જગિ શુદ્ધ ક્રિયા ઉદ્ધરી. ૯૯
- પ્રથમ સુરિવર શ્રી જગચદ્ર, સૂરીશ્વર બીજા દેવેદ્ર,
વિજયચદ્ર ગુરુ ત્રીજા કદ્દ, એક એક અધિકા ગુણુ લક્ષ. ૧૦૦
- વિજયચદ્ર સૂરીશ્વર તણી, વૃધ તપાગઢ શાપા બણી,
ક્ષમાકીર્તિ સદ્ગુરુ તસ પાટિ, પ્રજા વચરસ્વામિનિ ધાટિ. ૧
- બૃહત્કલ્પ ટીકા જોણિ કરી, સહિસ બિતાલીસ જગિ વિસ્તરી,
હેમકલમ રત્નાકરસુરિ, પ્રજાઈ છતુ સરસુરિ. ૨
- મુનિશેખર ધર્મદેવ મુણુદ, અમયસિદ્ધ તપસી સુરિદ,
જેહના તપતુ ન લહુ પાર, શ્રી જપતિલકસુરિ ગણુધાર. ૩
- રત્નસિદ્ધ શ્રી સદ્ગુરુતણા, અહમદસાહ ગુણુ બોલિ ધણા,
પાતસાહ પ્રતિબોધક સુરિ, સપ્રભાવ વદુ મદપૂરિ. ૪
- હિંમવલ્લભ જ્ઞાનસાગર નામ, હિંમસાગર ગુરુ કરૂ પ્રણામ,
લખધિસાગર ગુરુ લખિધ નિધાન, શ્રી ધનરત્ન સૂરીસ પ્રધાન ૫
- શ્રી અમરરત્ન સૂરી પ્રણુમુ પાય, શ્રી તેજરત્ન સૂરીશ્વરરાય,
જિમ જિમ તે સદ્ગુરુ સભરિ, તિમ તિમ હર્ષ હીયડિ વિસ્તરી ૬
- ગઢપતિ દેવરત્ન સુરિતણા, ગુણુ સભારઈ હીયડિ ધણા,
શ્રી દેવસુંદર સુરિ આણુદપૂરિ, વિજયમાન વિજયમુદરસુરિ ૭
- શ્રી ધનરત્ન સૂરીશ્વરતણા, સીસ સકલ ગુણુ સોહામણા,
શ્રી ભાનુમેરુ વિષ્ણુદગણિરાજ, વદિ સીઝઈ વઢિત કાગ. ૮
- તસ જામેય સીસ દોભાય, માણીશ્વરત્ન જ્યેષ્ઠ ઉવઝાય,
મહાતપીશ્વર મુનિવરરાય, પરમભાવિ વદુ તસપાય ૯
- નયસુદર લઘુ બધવ તામ, વાણી યાપિત વચનવિદ્યામ,
પુણ્યસિલેષ મતી અધિકાર, ગાયુ ધનદ પૂર્વ અવનાગ ૧૦
- મો મમકિતધર નિજ ગુણુ મુણી, મનસ્યુ પ્રેમધરી આદુણી,
સઘ વિવન અપહરયો ગુણી, મનિ ક્ષમિત દેયો નિધિ ધણી. ૧૧

સીસ તસ વર બાજી ધરમરન મુળ માર્ગ	૪૨
મી જિનમર મરિ મુળ કથા કદી શુભ કાળ	
સર્વન સસિક્ષા મનહ ઇગતાસર્ગ શુભ પ્રધાન	૪૩
આમુખસ ત્રિધર્મ ત્રિભુવનશ્રી સિતવાર્ધ	
આમર નવર મરાર્ધ સાર તણુર્ધ આધાર	૪૪

(નિ. ૫)

૧૬૬૬ કુશલવર્જન (ત. હીરવિજયસરિ ચિ. ૦)

સિદ્ધપુર જિન ચેત્યપરિપાદી ૨૧૦ મ ૧૧૪૧

અતે—

મર નર્મ રસ નવજીર્ણ શુભ મરથી વેદ વેલસસિ વેદ
તે સુવતર નામ કંઈ શુભ મરથી બાદવ શુદ્ધિ હર્ષિ તેર્
કથસ.

સીમપુર નવર મારી ત્રિધર્મ મરિ મરી મરથી,
૭ મરુર્ધ મરિવળ કદર્ધ કવિવળ તસ મરિ સર્વ મરિ,
તપમરમન દુરિમન મી હીરવિજય શ્રીસર
કવિ કુશલવર્જન સીસ પામુર્ધ સત્ત સધ મરમર
હતિ સીમપુર જિનચેત્ય પરિપાદી જૈન સર્વજ

૫૭ બાદવનુમર્જિત વીર જિનચેત્ય વાધીર્.

આદિ—

સત્ત મરેરવપુરજે વાંઠિન રમણનર
વીર જિનચેત્ય નામ નવ નવ નવનર.

કામચનાં કારણ બાધુ તું નવજીર્ણ જિનચેત્ય
મુલ પ્રાપ્તિ આપ આપ, આપના મરમાપ
સત્તમ પ્રિતિ કરી કરમ મરે વિચારિ
બાધુ બાધો મર જિન વાધીર્ આપ

(૨૯૩) શીલશિક્ષા રાસ સ. ૧૬૬૯ બાદપદ (વિજય વિજયા
શેઠની કથાગર્ભિત.)

અતે—

વડતપા ગઠ ધનરત્ન સૂરીસ કિ, પડિત શ્રી ભાનુમેરૂ ગણિ સીસકિ,
તસ વિનયી નયસુદરે દોષ કરમેડી કહધ ઉવઝાઈકિ
સીલવતહતણા નિન નમું પાયકિ-૧૫ સીલ
દેવસુદરસૂરિ પાટિ પ્રધાન કિ, સૂરિવરિ વિજયસુદર વિજયમાનકિ,
તાસ આદેસ લહી કરી,
હંધ થિર રાખિવા રચ્યુ એ રાસકિ, સોલ ઉગેણાતિરૂઈ બાદપદ
માસકિ-૧૬ સીલ.

કલસ

ઈમી સીલ રખ્યા ગુણ પરિખ્યા સકલ શિખ્યા સચહી
સિદ્ધાત વાણી સાર જાણ્યા આપ પર હિતનઈ કહી,
ખુબ ભાનુમેરૂ વિનેય વાચક વદધ નયસુદર સદા
સુઝ સુમતિ શુભ ફલ જોધિ નિર્મલ હજ્યો શિવસુખ સપદા ૧૭
—૪ પ્ર. કા, ખ. ૧.

૧૬૬ ધર્મરત્ન (ખ૦ જિનમાણિક્યસૂરિ-માણિક્યમંદિર-
કલ્યાણધીર શિ.)

(૨૯૪) જયવિજય ચોપાઈ સ. ૧૬૪૧ વિજયાદશમી શુક્રવાર.
આગરામાં

અતે—

ખરતર ગચ્છિ ઉદાર, ચોપડા સાપિ શૃગાર
પાટ ત્રેવીસમઈ રાજઈ, શ્રી જિનમાણિક્યસૂરિ ગાજઈ. ૪૦
સીસ તેહનઉ સુદર ગુણ ગણિ માણિક્યમંદિર ૪૧
શ્રી કલ્યાણધીર વાચક, નામઈ નાસએ પાતક

ભસ પસંહ અવિચળ પ્રુષિ સીધા સપથી વહિત સિદ્ધિ ૩
 કલક સમક્ષિ કૈમુરી જાળન અણુદિધ સાંભસિયો સત,
 મમક્ષિ પરત્વં શુભતાં માંધ પાન સને ને દુરિ પચાલ ૪

અતે—

ચુરે.

શી મદ્યારીર સોદમનજુધાર તાસ પરપર અણ્ય સાર,
 ત્વઃ તપ મઠ નાવક મુનિચક્ર, શી મૂલ્ય પાસચક્ર સરિ, ૪૫
 તાસ પટોપર અપિક જગીસ, શી સમરચક્ર સરિ ક સુસીસ
 તાસ પટિ પ્રમાણક ભચા શી શાલચક્રસરિ અગ્રી કલ, ૪૬
 શી સમરચક્ર સરિ સીસ પવિત્ર ચચક્ર શી સ્તનચરિત્ર
 તાસ સંકસિ રચી મુખર્ધ મુરમસાદિ પૂરી અક, ૪૭
 મુરમસાદિ કલમ અગ્રાંન મુરમસાદિ અગિ જનુઅંન
 મુરમસાદિ સંકક ફરિ મુરમસાદિ મદિમા કરપર ૪૮
 મુર દીવજી મુર તારકબાર મુર અર્ધ નિષુવનનુ ક્ષિતર,
 ચામક ચક્ર ધીજી નિમ વેસિ તિમ મુરથી વાંચી રસ કસિ, ૪૯
 નામકની નમરી મુખચાસ ચક્રાજી શી નવપક્ષ પાસ,
 તાસ પ્રસાદિ રચી મુસાસ શી સમક્ષિમુખ કથા રસાસ, ૫૦
 મચિ કલ્પી કથા કલ્પી કલ્પિત ઉત્કટ અપિકાજી મેલવી,
 કલ્પ કલ્પ તે સધ સર્વખિ, અમલજી એમુ મિનિ રાજી, ૫૧
 અપક પાકક અસર તેલ, મિલનું જોતાં નાચર્ધ તેલ,
 રચિયો ક્ષામિ સોષી કવિ કલ્પ, કરજોડી કવિ બાળક જલ ૫૨
 નવ નવ રસ જીતમ નવજા સમક્ષિ યજુ રચીયા અજક
 અજક મુખર્ધ નજમ સાવકર્ધ માપિ યદિ મુખ તે નર લકર્ધ ૫૩
 ચક્ર સર મેલની આગાસિ સુરગિરિ મુ તારક સુનિહાસ
 વલ્લભ અવિચલ એલ નિહા, અર્ધ એલ પ્રજાપ જયુ તિલ્લ સમજ ૫૪
 સવત શોસળાપ્રતાસા તજુકિ માપ માત્ર અનિ રચીયામજુ
 જી તયિ પપ્પિ પચમિ ગુરવારિ, સિપિ પોમ શુભ મવચ સાર ૫૫

કરમવિપાક તણો ધણો, આરય કલો તથા જેહ,
ગુરુમુખઈ મહા શ્રવણઈ મુણો, મુણગ્યો ભવિઆણુ તેહ. ૭

*

*

*

*

.

અતે—

કલસ.

ધય વીર જિણુવર સયલ સુખકર, નયગ વડલી મડણો
મિ મુણો ભગતિ ભલીય મુગતિ, ગેગ મોગ વિહગણો.
તપગજ નિરમલ ગયણુ દિનકર શ્રી વિજયમેન સ્પરિસરો,
કવિ કુશલવર્દન સીસ પભણુઈ, નગા ગણિ મગલ કરો ૫૨
—સ ૧૭૧૦ વિં ગધાર બદરે સુઆવિશ મૂલિ પદનાઈ
૫-૧૨ આ ક.

૧૬૭ વચ્છરાજ (પાર્શ્વચંદ્રસૂરિ-સમરચંદ્રસૂરિ-રત્નચંદ્ર
(ચારિત્ર) શિં ૦)
(૨૬૫) ગમ્યકવિ કૌમુદી રાસ. સં. ૧૬૪૨ માધ શુદ્ધિ ૫ ગુરુ-
ત્રમાવતી (ખભાત)માં

આદિ—

વસ્તુ ૭૬.

વીર જિણુવર વીર જિણુવર મુગણુ ભગ
સર્વ સધ કલ્યાણકર, ભમુ તિથ જયવત ભગમ,
મનવજિન ફલ તે લલક, જય જય તસુ ચગણિ લાગમ,
અક્લ રૂપ તિલુચણુતિલક, ત્રિભુવનુ આધાર,
ચક્રવીર જિનપતિ નમુ, જિમ લલક હર્ષ અપાર. ૧
વડ તપા ગચ્છિ વડ તપા ગચ્છિ શ્રી પામચદ સ્પરીસર
તસુ પય પ્રણમી હુ ચરચક, સરસ સાર સખધ
શ્રી સમકિત ગુણુ કૌમુદી, વિમલકથા પ્રખધ ૨
ચક્રપઈ

ગૌતમ ગણુધરનકિ લ્યકિ નામ, શ્રી રચણુચદ ગુરુ કઃ પ્રણામ,

- ઝર આપારઈ પામિયછ ન્યાન કયા અભિસમ,
 વિનય વિવેક સવિ સંપન્ન વખિત સીઠછ કામ. ૭
 જમિ જે જે વિષા અભિ તે સવિ સુખર પ્રમાણિ
 તેણનિદુ જિમ જમિ મિત્તવડ, પસરછ સસવમાણિ. ૮
 જઈ ઝર વસી બાવત્તઈ અધર એક દીપતિ,
 વદત્તના નીજ જિમ સુખ સાચઈ પસરતિ. ૯
 મ્હાતપિત્તા બંધન સમા જેતડ કિત ન કરંતે,
 જમન વીરજ અતિ મજા નેતઈ સુખર કરંતે ૧૦
 મી ઝર સમિઈ રક જીવ, આરાધો ચારિત,
 સુપ્રવિ સભ પામિયછ, રાગ વિચળ પચિત. ૧૧
 કરઈ જી એસિ કુ જીવની ઉપમારી ઉચ્ચાસ,
 તે ઝર વડે બાવત્તજી જેઠી ન્યાન પ્રાપ્ત. ૧૨
 અધ્યયન સુખડે ધરછ સીઠ જેમ અનીદ,
 સત્તવત મુણુ નિર્ભયા ધર્મેવત કુરિ લીઠ. ૧૩
 મ્હુરર લીનડે કમજરસિ જિમ જતિ લીનડે મીન,
 તિમ મી ઝરપદ્મજગ્ગ મુઝ મન મ્હુરર લીન. ૧૪
 મુણુ બણુ મી ઝરતણુ, વાનછ નિર્ભયા એક
 નિશ્ચિ એક જાણુ વાનમી પડિત જણુ સવિવેક ૧૫
 મી ઝરના પ્રસાદથી અવિચલ અવિમન વણિ
 કુળે સોનિધિ મુઝ બણી મથ કરતા જાણિ. ૧૬
 મુપદ—મી સ્વચ્છમદ ઝર પ્રણમી કરી આણુડ દિવાઈ અપિત્તે પરી,
 પ આજ્ઞન તણી મુકપઈ રચિયું સાવપાન કું ભઈ. ૧૭
 કવિતા કહિ યોગ્ય મુણિ લહઈ વિગતા અર્થ વિચારી મહા
 મિશ્તિ રગ જી એકા મિશ્તઈ તુ સવિ કારિજ સદબઈ દુષઈ ૧૮
 પડિત મેઘા આજિ દયા, જીવિપ્રયત્ન તેહના જૂજૂજા
 તે આગમિ મુઝ જાણી જીવિ, પરી ન બહઈ અધર મુદિ. ૧૯

સમક્તિકૌમુદી ત્રય નિદાસિ, એહ ચુપઇ કીધી મુવિસાળ,

એહમાદિ આણુમિયનુ જ્યે, સોધી સધઉ કરિયો તેય.

૫૬

કાવ્ય શ્લોક દૂહા ચુપઇ, વમ્તુ હદ સવિ એકઈ યઈ,

ચૌદસઈ ચુરાસી હોઇ, એહ ચક્રપદની સંખ્યા જોઇ.

૫૭

મમકિન સહિત જિનભાપિન ધર્મ, આચરતા હુઈ શિવપદ શર્મ,

ઋષિ વહરાજ કહિ આણુદ આણિ, નવખડ ડોપરિ ચૂલિકા જાણિ.

૫૮

—ઇતિશ્રી સમ્યક્ત્વ કૌમુદી ચુપઇ મ પૂર્ણ, સવત સોલ ચક્ર-

રામી વયે પોપ મામે શુક્લપક્ષે ચક્ર દિને સિખિત ઋ કુવરજી

પહેનાઈ. શુભ ભવત (મ ય.)

(૨૯૬) નીતિશાસ્ત્ર પચાખ્યાન (પચત્ર) ચોપઈ. મ ૧૬૪૮

આસો શુ, ૫ રવિ.

આદિ—

આદિ જિણુવર આદિ જિણુવર વિમલ શુણુ ગેહ

ત્રિણુવનમડન જગિ જયઉ, મકલ મગલ વૃદ્ધિદારદ,

લોકલોકપ્રકાગકર નાણુભાણુ જગજીવતારક,

નાભિરાય મડદેવિ સુત મનવાજિત દાતાર,

પરમપુરૂષ એ પ્રણુમતા સુખસપત્તિ કલ સાર.

૧

વિમલદેવી તણુ વેલગમુહ પ્રાગવશ સિંગાર

સિરિપાસચદ્મસ્રી ભવિયણુ સુહદાયણુગો જયઉ

૨

દૂહા—ગુર મોડા ગુર સાગર, ઉત્તમ મેર સમાણુ.

ભવિયક્રમલ પડિઓહિવા, દિનકર મહીમડાણુ.

૩

નિર્મલ મહિમા અનિધાણુ, પમરઈ ધીરતિપૂર,

શ્રી ગુરસેવા સાધતા, દુરિય પણામિ દૂર

૪

ચોમકલા ગુણિ ચક્રમા, શ્રી પામચદ સ્વરિરાય,

ભવજલતારણુ પોતમમ, પ્રણુમુ તેહના પાય

૫

નમતા શ્રી ગુરચરણુકમન, કિયડઈ હર્ષ ન માઇ,

શ્રી ગુરનામ સુમત્ર નિમ, મમગતા સુખ થાઇ.

૬

[illegible][illegible][illegible]

41
 1875
 1876
 1877
 1878
 1879
 1880
 1881
 1882
 1883
 1884
 1885
 1886
 1887
 1888
 1889
 1890
 1891
 1892
 1893
 1894
 1895
 1896
 1897
 1898
 1899
 1900
 1901
 1902
 1903
 1904
 1905
 1906
 1907
 1908
 1909
 1910
 1911
 1912
 1913
 1914
 1915
 1916
 1917
 1918
 1919
 1920
 1921
 1922
 1923
 1924
 1925
 1926
 1927
 1928
 1929
 1930
 1931
 1932
 1933
 1934
 1935
 1936
 1937
 1938
 1939
 1940
 1941
 1942
 1943
 1944
 1945
 1946
 1947
 1948
 1949
 1950
 1951
 1952
 1953
 1954
 1955
 1956
 1957
 1958
 1959
 1960
 1961
 1962
 1963
 1964
 1965
 1966
 1967
 1968
 1969
 1970
 1971
 1972
 1973
 1974
 1975
 1976
 1977
 1978
 1979
 1980
 1981
 1982
 1983
 1984
 1985
 1986
 1987
 1988
 1989
 1990
 1991
 1992
 1993
 1994
 1995
 1996
 1997
 1998
 1999
 2000
 2001
 2002
 2003
 2004
 2005
 2006
 2007
 2008
 2009
 2010
 2011
 2012
 2013
 2014
 2015
 2016
 2017
 2018
 2019
 2020
 2021
 2022
 2023
 2024
 2025
 2026
 2027
 2028
 2029
 2030
 2031
 2032
 2033
 2034
 2035
 2036
 2037
 2038
 2039
 2040
 2041
 2042
 2043
 2044
 2045
 2046
 2047
 2048
 2049
 2050
 2051
 2052
 2053
 2054
 2055
 2056
 2057
 2058
 2059
 2060
 2061
 2062
 2063
 2064
 2065
 2066
 2067
 2068
 2069
 2070
 2071
 2072
 2073
 2074
 2075
 2076
 2077
 2078
 2079
 2080
 2081
 2082
 2083
 2084
 2085
 2086
 2087
 2088
 2089
 2090
 2091
 2092
 2093
 2094
 2095
 2096
 2097
 2098
 2099
 2100
 2101
 2102
 2103
 2104
 2105
 2106
 2107
 2108
 2109
 2110
 2111
 2112
 2113
 2114
 2115
 2116
 2117
 2118
 2119
 2120
 2121
 2122
 2123
 2124
 2125
 2126
 2127
 2128
 2129
 2130
 2131
 2132
 2133
 2134
 2135
 2136
 2137
 2138
 2139
 2140
 2141
 2142
 2143
 2144
 2145
 2146
 2147
 2148
 2149
 2150
 2151
 2152
 2153
 2154
 2155
 2156
 2157
 2158
 2159
 2160
 2161
 2162
 2163
 2164
 2165
 2166
 2167
 2168
 2169
 2170
 2171
 2172
 2173
 2174
 2175
 2176
 2177
 2178
 2179
 2180
 2181
 2182
 2183
 2184
 2185
 2186
 2187
 2188
 2189
 2190
 2191
 2192
 2193
 2194
 2195
 2196
 2197
 2198
 2199
 2200
 2201
 2202
 2203
 2204
 2205
 2206
 2207
 2208
 2209
 2210
 2211
 2212
 2213
 2214
 2215
 2216
 2217
 2218
 2219
 2220
 2221
 2222
 2223
 2224
 2225
 2226
 2227
 2228
 2229
 2230
 2231
 2232
 2233
 2234
 2235
 2236
 2237
 2238
 2239
 2240
 2241
 2242
 2243
 2244
 2245
 2246
 2247
 2248
 2249
 2250
 2251
 2252
 2253
 2254
 2255
 2256
 2257
 2258
 2259
 2260
 2261
 2262
 2263
 2264
 2265
 2266
 2267
 2268
 2269
 2270
 2271
 2272
 2273
 2274
 2275
 2276
 2277
 2278
 2279
 2280
 2281
 2282
 2283
 2284
 2285
 2286
 2287
 2288
 2289
 2290
 2291
 2292
 2293
 2294
 2295
 2296
 2297
 2298
 2299
 2300
 2301
 2302
 2303
 2304
 2305
 2306
 2307
 2308
 2309
 2310
 2311
 2312
 2313
 2314
 2315
 2316
 2317
 2318
 2319
 2320
 2321
 2322
 2323
 2324
 2325
 2326
 2327
 2328

[illegible]

ଏ ପୂର୍ବରୁ ଏ ଲୋକ ଲୋକଙ୍କୁ ଏହିପରି କଥା କହି ଶୁଣି ନେଇଥିଲେ,
ଏହିପରି ଏହିପରି କଥା କହି ଶୁଣି ନେଇଥିଲେ ଏହିପରି କଥା କହି ଶୁଣି ନେଇଥିଲେ

၁၆
 ၁၇
 ၁၈
 ၁၉
 ၂၀
 ၂၁
 ၂၂
 ၂၃
 ၂၄
 ၂၅
 ၂၆
 ၂၇
 ၂၈
 ၂၉
 ၃၀
 ၃၁
 ၃၂
 ၃၃
 ၃၄
 ၃၅
 ၃၆
 ၃၇
 ၃၈
 ၃၉
 ၄၀
 ၄၁
 ၄၂
 ၄၃
 ၄၄
 ၄၅
 ၄၆
 ၄၇
 ၄၈
 ၄၉
 ၅၀
 ၅၁
 ၅၂
 ၅၃
 ၅၄
 ၅၅
 ၅၆
 ၅၇
 ၅၈
 ၅၉
 ၆၀
 ၆၁
 ၆၂
 ၆၃
 ၆၄
 ၆၅
 ၆၆
 ၆၇
 ၆၈
 ၆၉
 ၇၀
 ၇၁
 ၇၂
 ၇၃
 ၇၄
 ၇၅
 ၇၆
 ၇၇
 ၇၈
 ၇၉
 ၈၀
 ၈၁
 ၈၂
 ၈၃
 ၈၄
 ၈၅
 ၈၆
 ၈၇
 ၈၈
 ၈၉
 ၉၀
 ၉၁
 ၉၂
 ၉၃
 ၉၄
 ၉၅
 ၉၆
 ၉၇
 ၉၈
 ၉၉
 ၁၀၀

၂၀၁၆ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၁ ရက်နေ့၊ နံနက် ၈ နာရီခွဲ အချိန်တွင် နေပြည်တော်
 အစိုးရအဖွဲ့အစည်းတွင် အစည်းအဝေးကျင်းပခဲ့ပြီး အစည်းအဝေးတွင်
 အောက်ပါအတိုင်း ဆုံးဖြတ်ချက်ချခဲ့ပါသည်။

[illegible][illegible]

— ୧୫୫ — ୨୦୧୦ ବର୍ଷର ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ ୨୦୧୦-୧୧ ମସିହା

[illegible]

(ମୁଦ୍ରାକରଣ ଶାଳା, କଟକରୁ ମୁଦ୍ରିତ)

ઉત્તમ ગ્રંથ ભણી ઉમાદ, આરમ્ભ મનમાહિ બહુ ઉછાદ,
 નેહથી વાધિ બહુલી બુદ્ધિ, લલિયમ ચિદ્દુ પુરુષાગ્યસિદ્ધિ. ૨૦
 ગ્રંથજ્ઞાન થોડાઉં છિ ચિત્તર્થી, શાસ્ત્રરાગ પ્રેરમ મુક્ત પ્રતિધિ,
 કરમ કોઇય ને મધુરઉં નાદ, વિકસિત આમાતણુ પ્રમાદ ૨૧
 નીતિગામ્ય સુથુઉં દેષ કાન, નેહથી વાધિ કીરતિમાન,
 સ્વપતિ પામમ કીરતિવત, મદિયલિ હુવમ મદિમાવત ૨૨
 શ્રુતસાગર ઉતરિવા પારિ, નીતિ બુદ્ધિ દોષ પ્રવદણુ ધારિ,
 શુ પ્રજા બલચિત્તિધિ દોષ, ધર્મ કર્મ તે પાગમ દોષ. ૨૩
 પચ અધિકાર ઇલા જાણિવા, આદર કરિ હિયડઈ આણિવા,
 જાણુ અજાણુ જિન સમગ્રમ પાલ, ચઉપઈ નિમ કરિસ્યુ સુનિશાલ ૨૪
 વિષ્ણુશર્મા આહાણુ મતિનિલઉં, શ્રીગોડન્યાતિ વડઉં કુલતિલઉં,
 સરસકથા તિણિ કહી કેલવી, પંચાખ્યાન આખ્યા અભિનવી. ૨૫
 કવિયણુ કલ્પિત બોલ ને કલા, રાગપ્રગરજક તે લલા,
 નેહથી દુરજન નામમ સીસ, દિન દિન વાધમ અધિક જગીસ. ૨૬
 તસુ ઉતપતિ બાપી કુથુ દેશ, ગામ કામ કલિસ્યઈ સુવિશેષ,
 કથા કવિત રસ હિયડઈ ગ્રહી, વાત વિચારી વિગતિધિ લહી. ૨૭

*

*

*

*

ચઉપઈ નામ કથા કલ્પેલ, પચઈ તત્ત ૨ચ્યા અમોલ,
 ગુરુપ્રસાદ સુંદર સઘનુ, નિણિ પ્રારમ પૂરઉં નીપનુ. ૪૩
 વડતપગછ સોહઈ અતિભલા, શ્રી સાધુરતન પડિત નિરમલા,
 તાસ સીસ શિરોમણિ રાય, શ્રી પાસચદ સુરિ કામલ કાય ૪૪
 પોરવાડ વરામ સિણુગાર, વેલગતાત કુલધે અવતાર,
 વિમલાદે માતા ઉદાર, શ્રી પાસચદ ચયા ગણુધાર ૪૫
 તાસ પાટિ દ્રવ્યા મુનિ સુદ્ધ, શ્રી સમરચદ સુરિદ પ્રસિદ્ધ,
 પાટપ્રભાવક તેહના સીસ, શ્રી રાજચદ સુરિ અધિક જગીસ. ૪૬
 શ્રી સમરચદસુરિ શિષ્ય ઉદાર, શ્રી રતનચદ પડિત તસ વિચાર,
 શ્રી ગુરુનો પામી સુપસાય, ગણિ વચ્છરાજ જિન પ્રણુમમ પાય. ૪૭

—કવિ શ્રાવણી શીલણી મદિભવતી શીલવણીન આ-
ખ્યાન સમાપ્તિ—શ્રી ૧૬૭ વર્ષે શ્રાવણ મહિ સુવ્યપદ્ય મહોત્સવા
દનિવારે—શ્રી પૂર્ણિમપદ્યે ગુર્જર શાખાયા શ્રી શ્રી ત્રિલોક મહારા
શ્રી શ્રી શ્રી પૂર્ણિમપદ્યસમરસરિણા સિખ દરજી સિખિત મેઘવારા
મહે સિખિત ૧૩-૧૭ (પ્ર. મ.)
ગીત પ્રતમાં અતિ ક્રમ ૭ ૬ —

અતે—

કલક—પાપ પરધનસાધિ ભેલો બાંધી હમિ મન માર્યા

સકલમુનિ કદમ પામ દાનર્થ, દાષ મ કરિયે માર્યા.

શ્રી હીરનિમ્મસરિક વદી સુકૃત બાંધુ માર્યા

શ્રાવણી આખ્યાન સુભાષી બરે પુરવતણા પદા. (૪૨૧)

—કવિ શ્રાવણી આખ્યાન સમાપ્ત સ ૧૬૪૭ વર્ષે શ્રાવણ
સુદિ ૧ ગુર્જા મહારોડે તાલપુર નમરે પંડિત શ્રી વીરનિમ્મસ મહિ
મ દાનનિમ્મેન. (૫ ૧૩ ૫ ૧૩ શ્ર. વિ.)—મહામ. ૭૨૫. (પ્ર. મ.)

—સ ૧૬૪૭ વર્ષે મેઘવા સુદિ ૮ મિતે શ્રી રવળગીરે મહિ-
પાસેન ૨૫-૧૧ થી ૧૧-૧૬ થી

(૨૬૬) વાશુપૂર્ણચન્દ્રિન પુરુષમકારાવાસ (નુદા નુદા સમર્પકે)

આદિ—

રામ. શ્રી. કિષ કિષ કીસન આજર્ણ—એ દાસ.

મલ મનિતા સભવ નિતે અનિતલન શુભમીયા

પદમલન શુભરો બીદા અદમલ શુભિપીયા. ૧

૧૫૫—શુદિધિ દીનલ નિન અર્પતા વાસુપૂર્ણ નિવરે

નમો વિમલ અનંત અમો શાક્તિનાથ મૂર્તિદે.

કુંગુ અરજિત અભિશુવન નમો શ્રી નમિ નેમરે

પામ નિનવર વીર નમરૂર ત્રિવિધ પુરિ સમરેનિરે. ૨

x x x x

૧૬૮ કલ્યાણદેવ (ખ૦ જિનચંદ્રસૂરિ શિ૦)

(૨૯૭) દેવરાજ વચ્છરાજ ચઉપદ્ય સ. ૧૬૪૩ વિક્રમપુર
(વીકાનેર) મા.

અતે—

સવત સોલત્રયાલી વરસિધ, એહ પ્રત્યંધ ક્રિયઉ મન હરસિધ,
વિક્રમનયરધ રિષભજિણેસા, જસુ સમરણુ સખિ ટલધ કિલેસા ૮૪
—રચના સાધારણ છે—માણેક૦

—

૧૬૯ સકલચંદ્ર ઉપાધ્યાય (ત૦ હીરવિજયસૂરિ શિ૦)

(૨૯૮) મૃગાવતી આખ્યાન—રાસ ૧૬૪૩ પહેલા

આદિ—

રાગ ગુડી દેશી દિ દિ દરિસન આપણુ.
સિધારય નરપતિ કુલિ અષાઢિ સુદિ છકિ
આયુસુપિના દેપાડતુ, તમ તિલસા હુધ તૂઠિ.

૧

ત્રુટક.

ચૈત્ર શુદિ તેરસિ જયુ, સૂરી ગાયૂ હરિ નમિહ,
મગસિર સુદિ દશમિ વીરો, જો જો નોસયશમિ રમ્યો.
વિશાખી સુદિ દશમિ કેવલ, જ્ઞાન ત્રિભોવન યશિ ભમ્યો,
કાતિકી વદિ અમાવાસ્યાઈ, તસ નમ્યો જિણિ ભવગમ્યો.

૨

x

x

x

x

અતે—

ચેડક મહારાયની પુત્રી શાતિશીલ પવિત્રીજી,
સકલ ચદ્રમુનિ ભાસધ સમર મૃગાવતી સપ્રવિત્રીજી.
મૃગાવતી સુસતી આખ્યાન, શીલ રખોપા ફીજેજી,
સતી સવે નિતુ સુણ્યો ભણ્યો, હીરવિજિઈ ગુરરાજહજી.

મિત્ર યુનિવર સુરવેલી કરેવી તેણિઈ મરણિઈ તું સમરેવી,
 ત્રિદાં પૂરવમુનિ સેણિ અણેવી તસ અણુમતિ નિત ભવિષ્ઠ જાણેવી, ૨
 ત્રિવિધિઈ તસ કરેલી છત્ર બેલી તેણિઈ નિજ પાતક ખાંસિ દણેવી,
 તે યુનિવેલી કરે કરેવી તેણિઈ અજ્ઞાનનિધિ વણિ તરેવી. ૩

અર્થ—

સિર અપ્રજ્ઞવિભક્ત મુરખે સિરિ વિજ્ઞાન મુરખ
 સિરિ હીનવિજ્ઞાન દે વદે ત સમસ્યક મુણી. ૧૪૪
 —સદ્ગુણના યુનિવર સુરવેલી સમગ્રાત ઇત્યાદિ. ૨૦૦
 પા. ૬-૧૭ માં.

(૩૦૧)+ સત્તરમી સદી પૂર્ણ.

આદિ—

અસ્થિત મુખાજ્ઞાસિની અમવતિ વસાસ્તી રેવિ,
 સમરિ પૂર્ણ વિધિ ભણુ, તુ મુખાજ્ઞા સેવિ.
 ગદ્ય.

નવલ્લુ નિલેલુ અગ્રિ મુખાજ્ઞા અ વાસપૂર્ણાએ
 પુષ્કારેલુ અગ્રા, રોકલુ તલ વલ્લુમ રોકલુ ૧
 મુખારેલુ નિલુપુ, મલ્લુ (મુખારેલુ) આદરલુએલુ એવ,
 પુષ્કારેલુ પુષ્કાર આદર મમલ્લુએલુ. ૨
 દીવે કુવળેવા નેવળક મુલ્લુએલુ એવલુ
 ગીચ ન વળક પૂર્ણાએલુ હમે સતર ૩

અર્થ—

ગદ્ય. પદ્માશ્રિમિત્રુ ગીયતે.

કુણીયો કુણીયોર પ્રભુ તું સુરક્ષિત જેમ મુણિયો,
 તીન મુવન અમોહન ભોમન, પરમહર્ષ તણ અભિયોર પ્રભુ ૧
 એકસત આઠ કવિત નિજ અગ્રમ, મુખાજ્ઞા અગ્રી મુણિયો,
 ભવિષ્ઠ એવ તમ અવ મુર્છ કરતાં, દુરિત નિધાનતિ અભિયોર પ્રભુ ૨

અપે—

દાલ ૬૧ રાગ ધન્યાસી.

શ્રીમદ્દાનદવિમલેદુ ગુરવદીધ, પટિ તસ શ્રી વિજયદાનસુરો.
તાસપતિ પ્રગોતો દુપલો વદીધ, હીરવિજય ગુર મુગુણિસુરે શ્રી. ૪૫૩
સકલમુનિ સુપકરો સકલ સયમધમે દિનકર શ્રી તપાગચ્છ કેરો,
હીરવિજય ગુરરાજથી આજ જગિ દેવિ અધિઅકુ ન દીસધ
અનેરો શ્રી. ૪૫૪

શ્રી વાસુપૂજ્ય પૂજ્ય પ્રકાશો વસુ શ્રવણ હૃદયામુજે જાવ સુરો.
સકલમુનિ ચિતિઉ શ્રીસધ સતિઉ નિર્મનો સુરભિ યમ જગિ
કપૂરો—શ્રી. ૪૫૫
નગર ત્રંબાવતી જેણિ બહુ ધનવતી, જયતિ જિહા થાંભણો પાસનાહો
મનત ધરણેડ પદાવતી પૂજિતો સકલ મિરિસધ સુખ વિજય
લાહો શ્રી ૪૫૬

—૨૫-૧૧ (વિ. ધ.) ખ. રત્ન —હૃદયપુર ગોડીગનો ભડાર.

—સ. ૧૬૯૨ વર્ષે જ્યેષ્ઠ શુદ્ધિ પચમ્યા રવિવારેણ પડિતશ્રી
કીર્તિવિજયગણિ તનુ શિષ્ય મુનિ અમૃતવિજય પદનાથ શ્રીનવાનગર
મડન શ્રી આદિવ સુપસાથે પગેપકારાય શ્રી નવાનગર વાસ્તવ્ય શ્રી
શ્રીભાલજાતીય વસા વસ્તા મુત રાજધર તત્ લલુઆતા ઝપમદાસ. શુભ
ભવતુ—તપાગચ્છાધિરાજ સકલ ભદારક્રમાલ તિલકાયમાન બૂપામિતી સકલ
ભદ્રાગ્ન પુરંદરશ્રી વિજયદેવ સૂરીશ્વર પ્રભો તસ્ય ગચ્છે મહોપાધ્યાય
શ્રી નયવિજયગણિ તનુ ગિષ્ય પડિત શ્રી કીર્તિવિજય તનુ શિષ્યગણિ
લખિધવિજય તનુ શિષ્ય મુનિ હર્ષવિજયમુનિ અમૃત વિજય મુનિ પીમા
વિજય મમસ્તાને વાચનાર્થે ૧૮-૧૭ મા;—૧૮-૧૪ લી ૩૪-૬ મો ૦
(૩૦૦) સાધુવંદના (જુદા જુદા રાગમા છે)

આદિ—

તુ જિનવદન કમલની દેવી, તુ સરસતિ સુરતરપનિસેવી,
તુ કવિજન માતા મુખદેવી, દિધ મુઝ નિર્મલ પ્રતિમા દેવી. ૧

(૩૦૩)+ બાર ભાવના સંક્રાંતિ

૧ લી ઘટ—વિમલકુલ કમલના દસ તું છવાડા

૨ છ ઘટ—ભાવના માણવી મૂલીરે

અનિલ ૧ લી ભાવના—મુખમાં મુખમાં મોહમાં છવ તું

૨ અશરણ ભાવના—હૈ નવિ સરણ હૈ નવિ સરણ

૩ સંસાર ભાવના—સવ સંસારના ભાવનું

૪ એકવ " —એ તુંકિ અણકૃ તુંકિ ખાઓછ

૫ અન્યવ " —એતના ભામિ સદાચારિણી

૬ અશુભિ " —મસ મસ મુન રધિરે ભયો

૭ અશ્રવ " —જન શુભાશુભ જેણે કમલતિ વેલિને

૮ તપે " —તાપે મીલુ મહે નિમ મુખન,

૯ પર્મ " —ધમથી છવને જવ દોરે

—સત્ત ૭મ.

પ રાધાકૃષ્ણસંમલ બી. જા સંમલ પસંમલ ૪ ૧૫૪

થી ૧૨૮ ૪ (૨)

(૩૦૪) વીરવર્ધમાન બિજલવેલી. જા માત્ર અનિલે કમલનું જન
વણુ નરપી સત

આદિ— આસાજી રામ.

નકનકુ તિસલા કુશરાજી પૂતળી મોહ્યા ઉધિરે

તુમ ગુણ લાડેકમના માણતિ સુરનારનારિયા જયરે

નકનકુ તિસલા કુશરાજી ૧

* * * *

ઘટ ૩—દમખીની.

અમરી સરસી પૂરની કુમરી રોષેઈ રેતિ જમરી,

પ્રમુનઈ ખાનડ દમખી ખુરે, વીરતણુ ગુણુ સમરીરે દમખી ૩૫

શ્રી તપગચ્છ અંબારિ દિનકર સરિજો, વિજયદાન ગુરુ મુણિયો,
જિનગુરુ સંઘ ભગતિ કરી પસરી, કુમતિ તિમિર સખ હણિયોરે.

પ્રભુ ૩

ધણીપરિ સત્તર ભેદ પૂજાવિધિ, આવકકુ જિન ભણિયો,
સકલ મુનીસર કાઠિસગ્ગ ધ્યાને, ચિતવિ મગફલ મુણિયોરે. પ્રભુ. ૪

—પ્ર૦ કા વડોદરા —પ્ર૦ વિવિધપૂજા સમ્રહ

(૩૦૨) +એકવીસ પ્રકારી પૂજા.

આદિ—

દોહા.

પ્રભુમુ પ્રથમ જિણુદને, ભાગવતી કર સુપસાય,
પૂજા એકવીસ દ્રવ્યશુ, ભાવમગલ ઉપાય. ૧

નિવણુ વસ્ત્ર ચદન કરી, કુસુમ વાસ પૂનાર,
માલા અષ્ટમગલ ભણી, દીપ ધૂપાક્ષત ધાર. ૨

ધર્મધ્વજ ચામર સહી, છત્રે મુકુટ વિરોધ,
દર્પણુ દર્શન દાખતે, નૈવેદ્ય ફલ સુઅહુશ. ૩

ગીત નદ વાજિત્રશુ, જન પૂજે જિન ધર્મ,
કાઠિસગ્ગધ્યાને જોણે કરી, પૂજા સકલ મુનિચદ ૪

*

*

*

*

અંતે—

કળશ

શુણિયો શુણિયોરે, પ્રભુ ચિત અતરમે શુણીયો,
ત્રણ્ય ભુવનમા નહીં તુજ તોલે, તે મે મનમા ધરિયોરે પ્રભુ ૧

એકશત પચ કવિત કરી અનુપમ, તુજ ગુણુ ગુથી ગુણીયો,
ભવિક છવ તુજ પૂજા કરતા, દુરિત તાવ સવિ ટળિયોરે. પ્રભુ ૨

એણીવિધ એકવીસ પૂજા કરતા, શિવ સુખ ફળ સહુ મળિયો,
સકલ મુનીધર કાઠિસગ્ગધ્યાને, ચિદનદ્યુ ભળિયોરે. પ્રભુ. ૩

શ્રી તપગચ્છ દિનકર ગોમે, વિજયદાન ગુરુ શુણિયો,
શ્રી હીરવિજય પ્રભુ ધ્યાને ધ્યાતા, હેમહીરા જેમ જાણિયોરે પ્રભુ ૪

—પ્ર૦ વિવિધપૂજા સમ્રહ.

મહાનર પરિ નિરમળી જાણિકિ જિન વાળી
 તુમ આજ્ઞા આપી મુ કમળી ખાલિ તરિયાજી.
 તે મગધનિ તે મગધની, આગમ તુમ બંધાવ્ય,
 મુદ મુદિ આપી તે રમે, મ કલિસિ મનિ કલિ.

અર્થ—

દામ. શુભ-પ્રમાણી,

દામિરે દામિરે દામિરારે અરજી પ્રસ વીરદાગ-અમિવા.
 તર તપામ-અ મમાપરો મુનિરો. દામિરારે નવો મુનિરો
 વર્દમાનમગે સુકામુનિ સરો, સુખપરો સમપરો અમુન સદા ૪૬

—પરિ પ્રવર મોપથી પીરમદમુજિ સિંહ મુજિ ધીરમદમુ-
 મિજિ. અદમદમનરે સ ૧૧૧૦ વર્ષે મેમ વર્ષે ૮ મધવી ૦૮
 ખાનાર્થ ૪-૧૦ (વિ. ૫.)

—વિ. ૫. ના મારી ખાન આપેલા મિવદામધા-મુળી ખાન ૭
 ૧ મુપવમ શુભગા શુદ્ધિગા રીનવન. ૭૧ કલિ

અર્થ—

કેમ કાલમ મમન સુખગા મિતરી સમ વળ કરી.
 આ માર તાર મમારે મમારે તરજી કરજી નરે તરી,
 તર નામુ કમળ મરજી સુખી મુજી રવજી મલિ મુનિપરી
 લગી વિરમદાન મુજિર મેવક સમમવક રૂપ કરી પ્ર. કા.)

૨. વીર નિનરન. અવજા આગમ દીપામિત ૨૧૦

આરિ—

દામ.

દામનિ મિનમ અમુજા તિસલા રૂપ નિપાન
 માનરમ નુ બનમિતી થઈ મુજ મમનિનુ દામ.

અર્થ—

(ગામ પ-પામી-મેવારે દામ.)

પરિ મ. ૪ મુજા મારા મારિમગે તપ કરે મુનિરો મુનરનારી,
 રેપગા બાનિની મુનિરારે અનુનરો. સાત ૭૨ હીરમા વિમરી.

વિ. ૧૬

હમચી વીરતણી જે ગાતી, નાકે માતી જોતી,
જનની માતા રોતો રાખઈ, ટોલામાથી જોતીરે. હમચડી. ૩૬

x

x

x

x

અતે—

વર્દમાન જિનગુણ સુરવેલી, હીઅડા કરીરે સહેલી,
સકલ કહિ ગુણ મસર મેઢી, નિસ દિન જિન ગુણ સુરખેલીરે
હમચડી. ૬૫

વીર પટોધર શ્રેણિઈ આયો, હીરવિજય ગુરૂ હીરો,
સકલ કહિ એ સો નિતિ સમરો, ચરમ જિનેશ્વર વીરેરોરે.
હમચડી ૬૬

—લિં ૧૮૧૫ ભાદ્રવી અમાસ સોમવતી, ૩-૧૧ આ ક.
(પ્ર કા)

—વિ ધ ના મારી પાસે આવેલા એક ચોપડામા—ઉદયપુર ગા. ભ
(૩૦૫) ગણધરવાદ સ્તવન.

કલશ.

ધતિ વિગતમોહ વિજિતકોહ જીવનમોહ પારગ,
સસાગમોહ કુગતિરોહ વિજિતસોહ પારદ,
કેવલાલોક નમતલોક વીર પુરૂષોત્તમ વર,
સિરિ વિજયદાન મુણિદ સેવક સકલચંદ્ર શુભાકર.

(પૃ ૩ પદ ૪૮ પ્ર કા)

(૩૦૬) સાધુ કંઠપલતા. (વિધા)

(૩૦૭) મહાવીર હીંચસ્તવન. સ ૧૬૬૦ પહેલા.

આદિ—

આસીન્મયો યસ્ય રસે પ્રજાતે,
યસ્યાનુલક્ષા ક્ષાતિરભૂદુપાતે,
સુવર્ણકાતે કૃતસ ગવાતે,
નમોઽસ્તુ તે વીર વિમો નિજાતે.

॥ शर्मभरि—श्री ५१/१ ५५३ मेनना नारिनु नाण ताभी ५५३
३६/१६६

૧૧૩૧/૧૦૫૨૧૫૦ ૫ માસ—૭ દિવસે ક્રમનિ આચરણ, ૧૦/૧૧ ક્રમનિ
 આચરણ ૫ વારાંક

ଶ୍ରୀ ୧୫ ନାମ-ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ—ମିତ୍ର ନିମ୍ନ ଲିଖିତ ମୁଦ୍ରାମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ନିମ୍ନ ଲିଖିତ ନାମ

ଅସାଧ୍ୟ—ଅତିକାଳ ଭବିଷ୍ୟ ଓ ଏ ମିନି ଧ୍ୟାନ ବିଷୟ

॥ — श्रीगणेशाय नमः ॥

—મહા/ અને મહા/ની મહા/ આજની નારિયે

॥ शर्मभर—शर्मा की कविताओं में भी कुछ भय

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ यथा वि-सृज्यते सर्वं तदा देवता भवेत्, अथ न च देवता
भवति न च भवेत्

.. કેલ: ક્રેડીટ—પ્રવિમા મન ઓ મુખ્ય મનના ભવ્ય પ્રકાશ મન મન

મહાનિદિ—જુદો જુદો બિલ્લિ આજ રોજે રાત્રે ૧૫૦ માત્ર
મિલ્યા ૩૧ વ્યાખ્ય જોરી

१५-१३ (दि ५)

[illegible][illegible]

—લિ० વૃદ્ધિયદેન શ્રી ગોડીજી મલ્ય છે જા-૧૨ આ. ક. લ.
૧૭૮૫ વર્ષે, પ્ર. કા.

૩. કુમતદોષ વિજ્ઞાસિકા શ્રી સીમધર સ્તવ

ધમ સવ શર્મ સુધર્મદાયક કુમત કર્મ સુધાકરો,
સુઝ દભમર્મકુકર્મકર્દમ ધર્મ તુ સીમધરો,
નિજ ધ્યાન મદિરિ ધરી વિનવ્યો કરિ સુનિર્મલ કિકરો,
સિરિ વિજયદાન સ્મરિદ સેવક સકલચંદ્ર કૃપા કરો.

(૫ ૨ પ્ર કા.)

૪. ગૌતમપૃચ્છા.

આદિ—

જિનવગ્ ૩૫ દેખી મન હરખી, સ્તનમેં દુધ કરાયા,

તખ મન ગૌતમ હુયા અચભા, પ્રશ્ન કરણકુ આયા.

૧

ગણુધર એતો મેરી અમ્મા.

*

*

*

*

શ્રી તપગચ્છ નાયક હીરવિજય સૂરીશ્વર દીર્ઘ મનોહર વાણી,

સકલચંદ્ર પ્રભુ ગૌતમ પૂરઈ, ઉદ્ધટ મનમા આણી-ગણુધર. ૧૧

(પ્ર. કા.)

૫-૨૩ વૈરસ્વામિસગ્રાય-સિદ્ધાગિરિસીસ ધનગિરિસુતો વયરસામિ ધિન સોષરે.

આત્મા ઉપરિ ધ્યાનરસ સઠ—તું જિનવદન ભવનની દેવી

સ્વાધ્યાય —પમણુતિ જગણુર ત્રિજગદ્યાલા.

„ —સકલ જગજીવ તુ તુપાણુણુ જેતા.

„ ધન્યાસી—જેણિ બહુ ગુણુભરી નૈવ કન્યાવરી બ્રહ્મચારી વરો
વયરસ્વામી

„ ચુડી—‘દિધ દિર્ઘ દરિસન આપણુ, તું સરસતિ મોરિ માર્ઘરે.

„ મારણી—ગોવિદ હમકુ મારણુ કારણિ, પાપિઆ રે તિ કા
સમન્યા સામી પશુઆરે.

૧૭૧ હેમમી (સાંઘી) (વહત. ખન્ધરત્ન સં.—અમરરત્ન
સૂ.—શાનુમેરુ—નવમુદર શિખ્યા)

(૩૧૦) કનકવતિ આખ્યાન સ ૧૧૪૪ વે. પુ. ૭ મ મથ.
મહોદયપ્રાપ્ત મી જયમુદર ગુરુએ નમ.—

આદિ—

રામ સમગરી.

સરસતિ સરસ સહમજ્જ વાંચીરે સેવક ઉપરિ નકુ કીત આંધીરે
મી છન્ધરણે સીસજ નાંખીરે, સદિ ગુરુ જરી સેવ પાંખીરે ૧
સેવ પાંખી સીસ નાંખી ગણ મનાઈ ઉચ્છેદ વણુક
કથા સરસ પ્રમથે બણુકું, સમન મનઠ બણુકું
કનકવતિની કથા રસાલી જુરુનાં જારબાળી,
વૈષ્ણવ રસાસ ગુણી નર જે તેહનાં મનપેદણી ૨

આતે—

એણીપરિ તેહ પાજી નરનરી તે નેહનું જીણાપ
જુન મથ ઇસા જન જી એહવા, વૃ કનક ખરમ સુખન. ૩૧૨
દેવ તથામજ મહન દીનકર, મી ખન્ધરત્ન સુદીસપ
અમરરત્ન સરિપાટ પોતર, શાનુમેરુ સુખ કદધવાવ. ૩૧૩
ગુણમણુધર પડીન વારામી, નવમુદર રવિસાવ,
વચ્ચ માર્દિ મુખ બણીનર્થ વસ સખણી ગુણ ગાવ. ૩૧૪
કથામંદર કદર રસાગુ, કનકાવતિ સખથે
કનકાવતિ આખ્યાન સ્વક મથ સુખણી સરસ સખથે. ૩૧૫
સવન ૧૬ સુખ્યાસર્થ સવચ્છરિ વૈસાવ વર્ધિ કુળવાર
સાનમજ દીન સમ મુદરતથ મોમજ સ્વક આખ્યાન એ સાર ૩૧૬
બણુક ગુણુક સમસિ ૭ નાર, તેપરિ મમજઆર
હેમમી દરવજ તે મોજર્થ સરવ સમોમ સમાર ૩૧૭

—ઈતિ કનકાવતિ આખ્યાન સમાપ્ત. આતિ મારે લીન મ.

રત્નામય જીન (પ્ર. ૬૮.) (નવમુદર ગારે જીઓ ન ૧૧૫૧ ૨૫૪)

૧૭૦ વિનયશેખર (આ ધર્મમૂર્તિસૂરિ-કમલશેખર-
સત્યશેખર શિ)

(૩૦૮) રત્નકુમાર રાસ.

(૩૦૯) યશોભદ્ર ચોપદ, સ. ૧૬૪૩ મહા શુ ૩ રવિ બ્રહ્મણવાડામાં.
અતે—

વિધિ પખ્યનાયક મહિમનિધાન તપતે જિહા જગિ ઉદ્યુ ભાણુ,
દરિસન દેખિઈ પરમાણુદ, વદઉં ધરમમૂરતિ સૂરીદ ૧૩૯
વલિ વદઉં સહિયુર આપણા, જોહનધ નામિઈ નહી રિધિમણા,
શ્રી શ્રી કમલશેખર વણારીસ, સમર નામ તેહનુ નિસિદીસ ૧૪૦
તેહતણા શિષ્ય જગિ જયવત, સત્યશેખર મુનિવર ગુણુવત,
જોહનધ વદનિ વસધ સરસતી, ચિરંજીવઉં એહવા વરયતિ ૧૪૧
તાસ પ્રસાદધ આણુદ અંગિ, એહ અધિકર કહઉં મનરગિ,
સવત સોલત્રધતાલધ વરસિ, મહા મુદિ તીજ આદિત્યનધ
દિવસિ. ૧૪૨

દેસ સિરોમણિ જેહ મેવાત, નયર અનોપમ તિહા સુવિખ્યાત,
બ્રહ્માવાદ વાર અહિઠાણુ, જિહા બદ આવક અછધ મુળણુ ૧૪૩
તેણિધ પુરિ જિનવર શાંતીસર, સદા મુખ આનદ જય કર,
તસ સાનિધિ વિનયશેખર ભણુધ, એહ સુણુતા નવનિધિ આગણુધ ૧૪૪
—શ્રી યશોભદ્ર રિધિરાજ ચુપધ.

કવિએ પોતેજ લખેલી છે.

સવત ૧૬૪૪ વર્ષે વૈશાખ શુદ્ધિ ૧૩ મોમે શ્રી અંચલગચ્છે
શ્રી ધર્મમૂર્તિ સૂરીશ્વર રાજ્યે વાચનાચાર્ય વા શ્રી કમલશેખર
ગણિ તત્ શિષ્ય રિધિ શ્રી ૬ સત્યશેખર ગણિ તત્ શિષ્ય ૪૦ વિન-
યશેખરેણુ લિખિત શ્રી આગરાનગરે ઉરવારે તૈલાદ રહેતુ જલાદરહેતુ
રહેતુ સ્થલબધનાત, પરહસ્તે ગતાદરહેતુ, એવ પુગ્તિકા. (પ્ર.કા)

ને—વિનયદેવ તે જલસવિ કે જે પાપમદના સિખ શાપ અને
 નેજે પેતપના અગ્નિ નામ મુખર્થે અગ્નિ આપ્યું તેનો આત્મા જીવંત
 છે આ જલસવિની કૃપા સમધી આ સમઢમાં જુઓ ૫, ૧૫૨ થી
 ૧૫૮ વિશેષ હકીકત માટે જુઓ જી. રા. સ. આમ. ૩

૧૭૪ હેમાણુ ૬ (હીરકલય સિ.)

(૩૧૩) વેતાલ પચવીસી સં ૧૧૪૧

આદિ—

પ્રણમ્ય દેવદેવ્ય વીતસમ સુરર્ષિત	
લોકનાં જ વિનોદ્ય, હરિષેઠક કથાગિતાં	૧
નવ્ય સરસ્વતી દેવી શ્વેતાભરણુપિતાં	
પદ્મપત્ર વિદ્યાલક્ષ્મી નિત્યે પદ્માસને સિદ્ધાં	૨
જોત—	

સુખ્યન સંનિધિહરી દેવ, સમરી સરસવી જલ પ્રણુમેષિ	
સુસુર વચન મનમહિ ધરી, બોલીસ વિક્રમ રાજા ચરી.	૧
રાજ્ય વિક્રમના અવધાત, હરિષેઠ બોલે નવ નવ જાણિ,	
તેમ કું સજ્જન સંનિધિ મથા હેલિસુ વેતાલપચીસી કથા.	૨
રાજા વિક્રમ ને વેતાલ, એકરણુ વાળક વિચાર,	
કથા કહી નવનવી પચીસ, સજ્જતાં તે શાહ જમીસ.	૩

૧

*

*

અત—

ઈતિ વેતાલપચીસી વિક્રમ ને વેતાલ
 કથા કહી પચવીસમી હેમાણુ રસાલ. ૧૭
 —ઈતિ જી વેતાલપચીસી ચરિત્રે વિક્રમ કથિત કથા પચવી-
 સમી સપૂર્ણ.

૧૭૨ રત્નસાર.

(૩૧૧) સાગર ટ્રેણીની કથા ૧૬૪૫ (માણેક)

૧૭૩ મનજી ઋષિ (પા૦ પાર્શ્વચંદ્ર-વિનયદેવ-વિનય-
કીર્તિ શિ.)(૩૧૨) વિનયદેવસૂરિ રાસ. મ. ૧૬૪૬ પોષ શુદ્ધિ ૭ મગળ,
પુલકાનપુરમાં.

આદિ—

સકલ સિદ્ધિ આનદકર, જિનશાસન શ્રુતગાર,
ચક્રે પૂરવનો સાર એ, જગિ જપક મંત્ર નવકાર.

અંતે—

પૂજ્ય ચક્રમાસ તિહા રહ્યા એ લોક કરે ધરમ ધ્યાન મ ૨૩૭
શ્રી વિનયદેવ પદ્મધર એ, શ્રી વિનયકીરતિ રાય,
સુધરમગજ આગ દીપનો એ, આદર્યો મન ભાય. મ. ૨૩૮
નયર વરહાનપુર જાણીધ, એ દેશ વિદેશ વિખ્યાત,
સંવત સોલ છઠ્ઠાલાઈ એ, સુણયો ભવિયણુ વાત મ ૨૩૯
શ્રી વિનય (દેવ) કીરતિ સૂરીશ્વરે, રહ્યા નિહા ચક્રમાયિ,
એક દિન ઉલટ ઉપનોએ, કીધક શ્રીપૂજ્ય ગસ મ ૨૪૦
પોસ શુદ્ધિ સાતમિ જાણીધએ, ભૃગુવાસર સુવિનાયુ,
નક્ષત્ર રેવતી મનિ ધરો એ, શિવયોગ અતિહિ સુખાયુ મ. ૨૪૧
મનજી રિષિ આણુદસ એ ચોથો રચ્યક પ્રકાશ,
એહ રાસ જગિ નાદ્યો, એ જા લગિ મેર ચિરવાસ. મ. ૨૪૨
ચક્રવિહ સધ સદ્ સુણક, એ ભણયો નિતુ રાસ,
ધવલ મગલ ભલ પામીધ એ, પુલકાઈ મનની આસ. મ. ૨૪૩

૧૭૫ નનગર્વિમણિ (૧૦ હીરવિજયસુરિ-કુશલવર્ધન શિ.)
(૩૧૫) રામ સીતા રાસ. સ ૧૧૪૯

૧૬ જનક રસ વેદ નિહાસુ, નેદ બાસુ તિમાસુ. — હા. પા. ખ. ૧
૧ અદ્યપ્યક્ત્ય વિચાર અર્થિત મી મહાવીર સ્તવન.
૩૬ આશ.

*

*

*

*

હીરવિજયસુરિ.

મિ કુશલવર્ધન સીસ જનકુલ નમગ્ધિ વધીય કરે.

૧૭૬ મહિદેવ

(૩૧૬) કમવિપાક રાસ સ ૧૬૪૮-આલોક.

નમ્રા નમર્વિમે આશામે કમ્પન્તર્વાચ રમેલ છે તેની પ્રતિષ્ઠિત:-

૧૬ રસ જાણમુનિ સમગરિસે તથગણ વિમાસદ્ધાણ. ।

મહારગપુરહર સિરિ વિજયસેણ સુરોજ ૥૬૫૭

રસે વિદિમો ગંધો વંદિષસિરિ કુ(શ)સચ્ચજનમચીર્ન. ।

સીસેજ બાહમર્જા નગામિદ્ધાણેજ વરમદિમો ૥૬૬૪

વળે તેમનીજ લખેલી તેજ પ્રત સાગરમ્પન્ત બધાર (પદ્ય)માં
૭ કે ૭ બધારમાં તેમના હસ્તથી લખેલા કેટલાક પુસ્તકો છે તેમાં
લખાયે છે કે—

સંવત્ ૧૬૫૭ ચર્વે માત્રપદ સિત વચીવર્ણા ચાર ગુપ
પૂર્ણાજ્ઞા કિલિતતથ મી વદ્યપદ્મીનગરે નગ વિગણિતા

આમણે સ મી કમ્પન્તર્વાચિ પલુ રમી છે તેમની લખેલી ઉપા-
સક કમ્પન્તર્વાચ મૂળની પ્રતિ પદ્યજ્ઞા સાગરમ્પન્તમાં ૭ તેની અતે
લખાયું છે કે મી વિજયસેનસુરિ ગુચાળે સાગરપદ્મિ સમ્પર ૮૧ મી
નનગર્ધન તદ્વિજય પ કુશલવર્ધન તદ્વિજય નમર્વિમણિ.

ચોપાદ—સાહસવત નિરપી નૃપરાઈ, તખ વેતાલ કહૈ તિણિ દાઈ,
 પર ઉપગારી તો સમ લોય, મે તો અવર ન દીઠો કોઈ. ૧
 હ તો તુઠો તુઝ સાહસૈ, પિણુ તુ જોગી મત વેસસૈ,
 કોહો તુઝને ધાલૈ પાસ, મુખૈ કહૈ તુ ગુણુહ નિવાસ. ૨
 મડ પુછ તુઝ કહસી તત, કરિ પ્રણામ જ્યુ સિઝૈ મત,
 તો કહિયૈ હું ન લહુ બેય, તુ દિષ લે જ્યુ જાણુ તેહ. ૩
 તિણુ વચનૈ તે ચારૈ કાજિ, ફિરી દિષલે તતપિણુ માજિ,
 ષડગ કરી યે છેદો સીસ, જિહું મન વહિત થાઇ જગીસ. ૪
 સુંણી સીષ તે લેઈ મડો, આવિ રહિ યોગી મુખિ ષડો,
 કરિ પ્રણામ યોગી હરપાવિ, આગલિ ખેઠૌ રાજા ભાવિ, ૫
 જોગી કહૈ સુણો રાજિદ, દીયૈ પ્રદક્ષિણુ હુવૈ આણુદ,
 હું નવિ જાણુ વિક્રમ કહૈ, તૈ તે આગૈ ઉઠી વહે ૬
 રાજાયૈ વૈતાલી વાત, ચીતારીને કીધો ધાત,
 પૂરી વિદ્યા સીધી જીસૈ, સોવનપુરિસો હુઓ તિસૈ ૭
 તિણુ પુરિસે વિક્રમ રાજસ, પુહવી ઊરણુ કરી વિસેસ,
 ગજ પાલિ આગિ આપણુ, સરગિ પહુતૌ સહુકો ભણુ. ૮

છદ—ઇતિ શ્રીય વિક્રમ વેતાલહી કહિ એહ વાત પચીસએ,
 તિણુવિધહ સોલૈ સૈ છયાલ ઈંદ્ર ઉછવ દીસ એ,
 ગુર હીરકલસ પસાય કરિનૈ હુમાણુદ મુણિ ઉત્તમપુરી,
 તિહ રચીય વાત વિનોદની તે સયલ સજ્જન સુપકરી ૯

—ઇતિ વૈતાલ પચવીસી ચરિત્રે પચવીમી ચઉપાઈ સંપૂર્ણમ્.
 સ. ૧૭૬૫ વર્ષે શાકે ૧૬૩૦ પ્ર. ચૈત્ર સુદિ ૫ ગુરૌ લિપિત. ૫.
 મુજાણુહસેન શ્રી જયતારણ મધ્યે ૧૬-૧૭ આ.

(૩૧૪) ભોજચરિત્રરાસ રત્ન. ૩.

આ કૃતિના તથા કવિના સુખખ્યા બીજા પ્રત પરથી નીચે પ્રમાણે
પ્રિત સાથેજ અવગણનાસ ગ્રંથી લખી મોકલે છે:—

વિક્રમાદિત્યકથા. (પત્ર ૬૬ છત્ર-પત્ર આદેશ.)

આદિ—

સ ગેહર તુલ વીનવૂ સુદાસા સમરથ,

સિદ્ધ બુદ્ધિ વર અરણે નમ, સીમવે સવિ અરથ. ૧

સીંદુરઈ હરિ અરિમીઈ સરિ સેવનાં બાર,

મૂસાવજ્જન જેહનઈ મોહિક સદા આહર. ૨

× × × ×

બાજવ વદિ આરબીજી બીજા અનઈ બુધવાર,

સ વત સાહે ૧ પન્હર, એ સચિંદ્ર અધિકાર. ૧૦

× × × ×

અદિસદિ તીરથ જે કરઈ થત કરઈ અનેક,

હવિ નરપતિ ઈમ ઉચ્ચરથ સદુ પરમરથ એક ૨૧

અતે—

જેહનુ મીઠું પ્રાકૃત ફેઈ તે સમવદિ નવિ દસિય ફેઈ

માહા દુહા અરૂપે ગીત, ઉચ્ચરથિ નિમ વાહાતુ સીત. ૮૩૦

હવિત્ય વિકત્ય મેલત્ય નામ જે યદ્ય તેહનઈ પરચૂમ

જડ નિર્દુઈ વસઈ સસ્તરી, તુ પામઈ કવિજન વરમની. ૩૧

એ કદીય વિક્રમ તજુ અરિય સાંભળતાં કુઈ કણે પવિત્ર

જાણુય મુણુઈ બાજઈ સભાજી તે નર સાસ મનોરથ રથઈ. ૩૨

હતિ વિક્રમરાય કથા સપૂર્ણ

સપ્ત ૧૧૭૩ વર્ષે દ્વિતીય આસો સુદિ ૧૧

—સેં લા. વોઝરા પ્રતિ ૫.

૫૧

પત્ર ૧૩ નં (દ્વિતીય આદેશ)—

આગીઆનુ મેહક ઉપાત્ત રાગ નિહા મિતઈ દિહા જઈ

નમર સેપારથ પુનુત્ર થયા આદિવરનઈ દેહરથ મથા. ૬

૧૭૭ નરપતિ કવિ. જુઓ નં. ૬૭

(૩૧૭) વિક્રમાદિત્ય ચુપદ. સ ૧૬૪૯ (શાકે ૧૫૧૪).

આદિ—

શ્રી નેમિસર ગુણનિસો, જગજિવન જિનચદ,

બ્રહ્મચાર ચુડામણી પ્રણમુ પરમાણુદ. ૧

પુરિસાદાણી પામજિન, થમણુપૂર થિર ઠામ,

નામ જપતા જેહનુ સીઝે વહિન કામ ૨

*

*

*

*

અતે—

એ ક્લીષ્ટ વિક્રમચરિત્ર અભજતા હૃષ્ટ પડ પવિત્ર,

સભજતા ડાહ્યાણુ આવત, કવિ નરપતિ એહવડે કહત ૯૭૧

—કવિ શ્રી રાજા શ્રી વીરવિક્રમાદિત્ય ચક્રપદ સમાપ્ત મિતિ.
અવત ૧૮૦૦ વર્ષે શાકે ૧૬૬૫ પ્રવર્તમાને કાર્તિક માસે શુક્રવત્સે
અમ્રમી તિથૌ ગુરવામરે પ્રથમ પ્રદે જેમિન શ્રી આજ્ઞાસણુ આમે પ્રથમ
ચતુર્માસિકે શ્રી પુરુષમા પક્ષે શ્રી હા ત્રી-(અપૂર્ણ)

શાકે ૧૫૧૪ મા રચી એમ ઉપરના બધનપર લખાણુ છે (પ્ર કા)

[ન ૬૭ ના નરપતિને મ. ૧૫૪૫ માં નદમત્રીસી રચનાગ તરીકે
સોળમી સદીમા મૂકેલા છે અને આ કૃતિ નરપતિ નામના કવિએ શક
૧૫૧૪ મા રચી એમ તેની પ્રતના બધનપર લખાણુ છે તેમા શર-
તચૂક સવનને બદલે શક લખવામા થઇ હોય એમ સભવ છે, તેથી
અને નરપતિ એકજ હોઇ સોળમીમા સદીમા થયાનો સભવ છે, છતા
ઉક્ત બધન ઉપરનું લખાણુ વાસ્તવિક હોવાનો સદેહ રાખી બનેને
બૂદ્ધા બૂદ્ધા એટલે એકને સોલમી મદીમા અને ખીજને સત્તરમી સદીમાં
મૂકેલા છે.]

(૩૧૯) દાનદીક્ષ તપ બાવના રાસ. સ ૧૧૫૮ પછી

આદિ—

હૃદય-રાગ આરિય મંદાર

સરસતિ સાગિની સમસ્તા, આચાર્ય સુમતિનિધાન

દાનદીક્ષ તપ બાવના, બાપુ મન અભિમાન. ૧

સ્ત્રીમંધર સુખમ મહી, વિચાર્ય મી ભમવાન,

કર્મ નિશ્ચયિત કુમ કરી, સમર્થ કેવલધાન ૨

અતે—

સાંભરીઆરે ગણ ગુણ મુખ હીરનારે—એક દળ.

સાક્રમ સ્વામી જરેપારે, તપમજ મન્યુસ્મિદરે,

શ્રી આશુકવિમલસૂરિ, શ્રી વિજયધનસૂરિદરે

આરિય. ૨૮

તસ પારે પ્રમદ ક્રોધ બધારે શ્રી હીરવિજય સૂરિસુખરે,

શ્રી વિજયસેન સોહામણ્યારે, નામદ નવનિધિ ગાયરે.

આ ૨૯

શ્રી વિજયદેવ સૂરિ સદારે, તસ પાટલ પરધાનરે

મનવજિત રથ સુરતારે, સમર્થો શ્રી સાવધાનરે

આ ૩૦

શ્રી આશુકવિમલસૂરિ સેવકારે નામદ શ્રી ધર્મસિદ્ધરે,

તાસ સેવક કમલારે અવિચલ ધનદીકરે.

આ ૩૧

પ્રીતિવિમલ નિષ્ઠ બાવસૂરિ, સસ સ્વયં મહારે

ભક્ત્ય સુક્ત્ય બાવસૂરિ, ઉપરામ રસ બધારે.

આ ૩૨

—૧-૧૩ ચરીચપર.

(વિજયદેવસૂરિ—આચાર્યપદ ૧૧૫૮ અદ્યક્ષપદ ૧૧૭૧ સ્વ. ૧૭૧૩)

(૩૨૦) +આદ્યપ્રકારી પૂજા રાસ. સ ૧૧૫૧ હેમચરમ.

(પ્ર. હેમચરમ મનનાથ અમદાવાદ.)

આદિ—

હૃદય રાગ આસાદરી

૧૪મ તીર્થાર પ્રથમ જિન પ્રથમ કરી પરિણામ,

અદ્ય પ્રકાર પુન તણા પ્રથમ કરું અભિરામ. ૧

સાવ સુસાર કિનાર, નિષાધરની મહી

ભમ વાન વળી બળી પ્રજાને બે કરાવે. ૨

દેહરૂ અછર્ષ તેહ ચઉચુખ, દરિશન દીર્ઘ નાશર્ષ દુકખ,
આદિસ્વ [૨]ની પૂજા કરી, રાગ ખઠકિ આસન ધરી,

જો કે ૧૩મા પત્રની ઉપર જણાવેલી ૯-૧૦ કડીમા આવન
વર્ણુન ઉપરથી નરપતિ કનિને જૈન તરીકે માનવાના આપના અનુમા-
નને પુષ્ટિ મળે તેમ છે, પરંતુ કવિએ વિસ્તારથી કરેલ પ્રારભ મગલા-
ચરણ અને અન્ય વર્ણુન ઉપરથી તે જૈનેતર હોવાનો બહુધા સભવ
છે વચ્ચે આદીશ્વરાદિ દેવનું કરેલું વર્ણુન ખીજા જૈન કવિઓએ એ
જ વિષયની કરેલી કૃતિઓની છાયારૂપ જણાય છે.

પડિત લા ભ ગાંધી

૧૭૮ પ્રીતિવિમલ (ત. આણુદવિમલસૂરિ-ધર્મસિંહ-
જયવિમલ શિ૦)

(૩૨૮) મૃગાંકુમાર પદ્માવતી ચોપદ્ય સ. ૧૬૪૯

અતે—

ફહા રાગ ધન્યામી.

હીરજી આમર્ષ શષિધ, પ્રીત કહધ પુન્યપાજ,
અગિ અલછિત આભડધ, રાંનિ ભમતા રાજિ
લિખ્યો નિલવટિ આપણિ, સ્યુ કરધ દાક્ષિ સોય,
પ્રીતિ કહધ હીર નામથી, રાનિ વેલાઉલ હોધ.

૬૧

હાલ—તપગછમડણુ હીરસો હીરજી, તાસ પાટધ વિજયસેનસૂરી,
જસ નામધ નવનિધિ ધરિ સપજધ પૂર્વ પાતિક જાઈ દૂરિ. ૬૨
તાસ સેવક શુભ સોભલ્યો સાયલો, ગણિ ધર્મસીધુરિ લગઈ ધર્મધોરી,
તાસ સેવક ગણિ જયવિમલ કીર્તિ નિરમલી ગોરી જો. ૬૩
ગુદવચ આમ ગુણુધામ ધરણિ, સવત સોલ ઉગણુપ આશર્ષ,
સકલ સમલઈસર્વ આસ્યા કલઈ, પ્રીતિવિમલમુનિ કહઈ ઉલ્હાસઈ ૬૫

—છતિ શ્રી મૃગાંકુમાર પદ્માવતી ચતુ પદી સપ્રણયમ્ ગણિ અમૃ-
તસાગર શિ૦ ગજસાંગરેણુ લિપિકૃતા. ૭-૧૫ આ-ક.

(૩૧૬) ઘનશીલ તપ બાવના રાસ. સ ૧૯૫૮ ૫૭.

આદિ—

દુહા-રામ સારિંગ મહાર

સરસતિ સ્થામિની સમરતાં અપર્ક સુખતિનિધાન

ઘનશીલ તપ બાવના, બાપુ મન અભિમાન. ૧

સ્ત્રીમધર સખમ મહી, વિચરક શ્રી ભગવાન,

કર્મ નિર્મલિત હમ કરી, પામક દેવચયાન. ૨

અંતે—

સાંભરીઆરે આજા કુલુ કુલ કીસારે-એક દય.

સોદમ રચમી પરપરાંરે તપમક મયસુક્ષ્મરે,

શ્રી આયુર્ધવિમલસુરિ, શ્રી વિજયધનસુરિરે આશિષ. ૨૮

નસ પાટે પ્રમદ દુઝો બચેરે શ્રી હુમિલિલ સુરિસપરે,

શ્રી વિજયસેન સોદામણરે નામક નવનિધિ આપરે. અ ૨૯

શ્રી વિજયદેવ સુરિ સપરે, તસ પાઠક પરધાનરે

મનવશિત હમ સુતારે સમર્થો હિં સાવધાનરે અ ૩૦

શ્રી આયુર્ધવિમલસુરિ સેવકારે નામક શ્રી ધર્મસિંહરે,

તસ સેવક કમલાકારે જગવિમલ ધનસિંહરે. અ ૩૧

શ્રીતિનિમલ નિલ બાવસુરિ રાસ રમલ મીસરે

અલુતાં સુલુતાં બાવસુરે, ઉપશમ રસ બાવસુરે. અ ૩૨

—૧-૧૩ ગરીબપર.

(વિજયદેવસુરિ-આશ્વાર્થપદ ૧૯૫૮ અક્ષરકપદ સ ૧૧૭૧ સ્વ. ૧૭૧૩)

(૩૧૭) +અક્ષરકપદી પૂજા કસ. સ ૧૯૫૯ શેખપુરમં.

(પ. એકાદશ મન-મહાલ અમદાવાદ.)

આદિ—

દુહા રામ અસાધરી

પ્રથમ તીર્થકર પ્રથમ જિન પ્રથમ કરી પરિણામ,

અદ પ્રકાર પુન તણા પ્રપંથ કહું અભિરામ. ૧

સાથ સુરસુર હિમરા, વિધાપત્ની મહી,

અસ જાન વણી બણી પ્રજુમે મે કરખેડી. ૨

સા વાણી મુજને હવે, આપે વર વરદન.

અલ્લવિ આળસ પરિહરી, મુણુજ્યો સહુ સાવધાન. ૩

x

x

x

અતે—

(દુહા રાગ ધન્યાશ્રી)

તપગચ્છ પતિ ગુણુગિરિ, શ્રી આણુદવિમલ સુરિસૌંદ,
વિચર્યો કુમત વિહારવા, અકપ અડોલ અખીલ. ૨૭

સંવત પનર ખ્યાશીએ, યતિ પથ પરગટ કીજ
પરમાદ પરિગ્રહ પરહરી, રોખ્યા સમકિત ખીજ. ૨૮

તાસ પાટિ વિજયદન સુરિ, તાસ પાટિ પ્રભુ હીર,
તાસ પાટિ વિજયસેનસુરિ, સાચર સમ ગંભીર. ૨૯

દાલ—સામળ્યુ આઠ પુગ પ્રમધા ભત્રી, અકમ્મ અરિ ભય દુરિ ભયે,
કદપતર કામધટ ઘેનુ ચિતામણિ, આગણે આવીયા પુણ્ય પસાયે. ૨૦
આણુદવિમલ વિજયદન સુરીસર, તાસપાટે પ્રભુ હીર હરખો,
સકલજગિ જીવ પાદપ એહ સૌચવી, વચન સુધારસ મેધ વરખો. ૩૧
તાસ પાટિ વિજયમેનસુરી નિધી, ભગતો ભમ જગિ મળુ મહિમા,
તાસ સેવક ગણિ ધર્મસિ ધુરિ લગે, જિનવર લોખી ન સીમા. ૩૨
તાસ સેવક ગણિ જયવિમલ સેવકો, પ્રીતિવિમલ ક્ષેમપુરી ચક્રમાસે
સવત સોલ છપન વરસિ ક્ય્યા, સકલસધમાહી ખેડો વિમાસે. ૩૩

(ઇડર તપગચ્છ ભ.)

ગોડી પાર્શ્વેસ્ત. પાચ દાળનું મોદુ સ્તં

આદિ—વાણી બ્રહ્માવાદની, ભગે જગ વિખ્યાત,

પાસતણા ગુણુ ગાવતા, મુઝ મુખ વસજ્યો માત ૧

નારગે અણુહિલપુરે, અદમ્મદાવાદે પાસ, ૨

ગોડીનો ધણી ભગતો, પૂરે સહુની આસ ૨

શુભ વેલા શુભ દિન ધડી, મહુરત એક મડાણુ, ૩

પ્રતિમા તીને પાસની, ચર્ધ પ્રતિષ્ઠા ભણુ. ૩

અ કસત. તપમચ્છાનાથ શુભદાયા શ્રી વિજયસેન સરિધરો
 તસમ્મટ ઉદયવર્મે ઉદયો શ્રી વિજયદેવ સુદર્શરો,
 ઈમિ શુભો મોડીપાસ જિનવર ખખ્ખે' શ્રીતરિમથ નવકરો,
 મળે' મળે' તસ થર મનસ નવકરો.

સિ. ૧૮૧૧ વે. વ. ૧૩ ૩-૧૫ આ. ૬, ૫ સ્તંભમુખ્યતઃ તથા
 શમવિશ્રાસ કે જેમાં છેલ્લા કસત નથી.

૧૭૯ ધનવિજય

(૩૨૧) હરિષેષ્ઠ મંધિલુપ્તસ. ૧૧૫ આસપાસ—૫

(એક ધનવિજય તે વિજયસેનસરિ સિ. હતા તે જેમણે સ
 ૧૧૫૪ ના વિશાખ વર્ષે ૧૩ ઈને પોતાના સિખ્ખ ગુણવિજયને વાંચવા
 માટે અહમદવાદમાં હેમચંદ્રસેન જુહારવિ હરિષેષ્ઠ જમી હતી તે કસત
 આ કસિ છે.)

૧૮૦ ઇયાકુશલ (૮૦ હીરવિજયસુરિ-મેહસુનિ-કસા યુકુશલ સિ.)

(૩૨૨) સામોદય સસ. સ ૧૧૪૬-વિષા.

[આ સસ મિતિહરિષેષ્ઠ હરિષેષ્ઠ ઉપરોક્તી છે તેની આજ હીર-
 વિજયસરિ અને આજના આદિનું વર્ણન છે અને તે સસ આજના
 મરણ પહેલાં મરણ વર્ષે રચાયે હોવાથી ખસ મહત્ત્વનો મહત્ત્વ. તેમાં
 આજના નિર્ણયનું છે કે આજના નકુ હીર હોય. તેનું નામ સાંભ-
 લતાંજ લોએ પ્રદાનતા તેણે મિતોદ, કુભસમેર, અનમેર, સમાજ,
 નેપપુર, નેસસમેર, નૂતામ, સરત, જાજ, મહિવન, રણસમેર,
 સ્વામીદ અને શેહિવાસ વમેરના કિશ્વા લીધા હતા. વળી મેહ વમેરે
 ધણુ દેશ પજુ રજપીન કર્યા હતા. મેહા મેહા શાળ-સણ્ણો તેની
 સેવા કરતા. શેમી હિરગી હિદુ મુમ્તા, કસ પ્રાણ અને એવુ નીનું

કોઈ નહોતું કે જે તેની આજ્ઞા લોપી શકે. આ રાસમા અકબરઆદશાહે વિજયસેનસૂરિના ઉપદેશથી કરેલા કાર્યોનું પણ વિસ્તૃત વર્ણન આપેલું છે. જુઓ સૂરીશ્વર અને સત્રાદ પૃ. ૬૮ અને ૧૬૩.)

(૩૨૩) તીર્થમાલા સ્ત સં. ૧૬૭૮

આદિનાં પાના નથી આપડયા

અતે—

મથુરા દેખી મન ઓલસુ, મનોહર થભ જીહા પાસસેહ,
 ગૌતમ જંપુ પ્રભવો આમ, જિનવર પ્રતિમા હામોહામ. ૪૦
 મૂલતીરથ વહુ અતિ ધણા, તે સધલા સેતામ્બર તણા
 તીરથની એ રચના જોએ, આપમતે મત રાચો કોએ, ૪૧
 સવત ૧૬૪૩ દસી, અધકારી હુઉ દેવચી,
 ખમણુગ વસહીએ કીધા જેણુ, રખે બ્રમ કો ભૂલે તેણુ. ૪૨
 ચંદ્રકીરત નામે આ એસ, સમનશિખર ગિરિ કીયો પરવેસ,
 મૂકી મૂરત હીંગાબર તણી, સવત ૧૬ અડતાલે ધણી. ૪૩
 નવ દેખત પતી જો કોઅ, પરતત્રે ધર ન વસે જોએ,
 જો પણ સાચુ હુવે સહી, ઉપદ તીહાં કો કરવી નહી, ૪૪
 તીરથ દીકે નિરમલ ખુબ, તીરથ દીકે સમકીત સુધ,
 તીરથ દીકે પૂગી રહી, તીરથ હોજો વલી વલી. ૪૫
 જૂના તીરથ જે મહે દીઠા, તે સીધાંતે કહીઓ,
 વીરપટોધર હીરવિજે ગુર, પૂનપમાએ લહીઓ,
 સાહઅકબર સખલ મહીપતી, સુણી તે જસ ગુણુ ગાહઓ,
 જીવદયા તરવર પાઠ સીંચી, ‘જગગુર’ કહી જોલવીઓ. ૪૬
 મેહ મુનીસર સીસ સિરોમણિ, વિખુધસભાસણુગાર,
 કંલ્યાણકુશલ ગુર તપાગહ મડણુ, નિરમલ જ્ઞાનબડાર,
 વચુસાગર રસ સસી મિત વરખે કીધી જાત્રા એહ,
 દયાકુશલ કહે આણુદ આણી, નિત નિત સમરૂ તેહ. ૪૭

—શ્રી જગામી સખ ૧૭૫૧ વરખે બાઢવા સૌદ ૮ દિને લખન
સખેમજાએ સખ. શિખિત અપાઢા ઉઠો કને માતરે લખાસુ દોઝે તે
મખમદ્દા—શુભ ભવતું—કેનાના વાઢીલ મોશરકખાઈ ખસેથી આવેલ
ચોપામંથી આવેલે લખે છે તે પરથી તે વખતે વાણિયા કેમ લીઢી
દેસને ગુજરાતી શિખિ લખતા તે આ ચોપા પરથી જાણી લાખ તેમ છે

(૩૨૪) વિજયસિદ્ધસરિ રાસ. સ ૧૧૮૫ આસા શુકિ ૧૫ સ્વ
આદિ— દુહા સખ દેસાખ તથા વેશાઢલ.

સરસ વ્યન રસ વસતી સરસવી ભવતી દેવિ	
પુત્ર પ્રસાદે અરુણુ યુવું, હીપડે હસ્ય પરેવિ.	૧
માતૃપિત્ર અર દેવલ અર મનિ મતિ કપાર,	
અરવિષ્ણુ ભવજલ નિધિ તલે કવણુ કિતારે પાર	૨
ખનત લીધાર ને ક્યા દોસે વધી અનલ	
તે સદ્ સુઅર પસાઢે, અરુણુનો નહિ અલ.	૩
નિશુવનમાં ને ને ક્યા અરવિષ્ણુ તે નરિ કોઝે	
જિમ બલવિષ્ણુ સવિ બીજનો ઉજ્જવ કીર્તિ ન હોમ.	૪
શુક પરપર શુક અર, પુણે લખે નેહ,	
શ્રી તપમહ રવણુવર નિહાં સદ્ લીધ તેહ.	૫
એમસદ્ધિ પાઢે પ્રમદ આશ્વર્ય વિગેસિધ.	
મહાહુનીપર તેહના સણુ માવા અઢ રમ.	૬

અતે—

સોલસ પંચાસી કસીરે અસાદિ શુકિ પૂનિમ કિઝે
રડા નિહાં રવિપાર, રાસ રમ્પો મન ઉઠારે એ—૨૩૧

અલ—સખ પંચામી. હીઝિરે હીઝિરે હીવજ હીધિલો. એ દેસી.
હીરજ હીસે તાસ પદિ અતિ ભસે શ્રી વિજયસેનકીર્તિ રાસે
શ્રી વિજયદેવસરિ તાસ પદિ નિરમ્પો ભાખ સૌભાખ વૈશખ અનં ૨૩૨

કોઈ નહોતું કે જે તેની આજ્ઞા લોપી શકે. આ રાસમા અકપ્પરબાદશાદે
વિજયસેનસરિના ઉપદેશથી કરેલા કાર્યોનું પણ વિસ્તૃત વર્ણન આપેલું
છે. જુઓ સૂરીશ્વર અને સમ્રાટ પૃ. ૧૮ અને ૧૬૩)

(૩૨૩) તીર્થમાલા સ્ત સં. ૧૬૭૮

આદિના પાના નથી આપડયા

અતે—

મથુરા દેખી મન ઓલસુ, મનોહર થભ જહા પાસસેહ,
ગૌતમ જ બુ પ્રભવો શ્યામ, જિનવર પ્રતિમા કામોદામ. ૪૦
મૂલતીરથ વદ્ધ અતિ ધણા, તે સધલા સેતામ્બર તણા
તીરથની એ રચના જોએ, આપમતે મત રાચો કોએ. ૪૧
સવત ૧૬૪૩ દસી, અધકારી હુઉ દેવમી,
ખમણુગ વસહીએ કીધા જેણુ, રખે બ્રમ કો ભૂલે તેણુ. ૪૨
ચંદ્રકીરત નામે આ એસ, સમતશિખર ગિરિ કીચો પરવેસ,
મૂકી મૂરત હીગાખર તણી, સવત ૧૬ અઠતાલે ધણી. ૪૩
નવ દેખત પતી જો કોએ, પરતત્રે ધર ન વસે જોએ,
જો પણ સાચુ હુવે સહી, ઉપદ તીહા કો કરવી નહી. ૪૪
તીરથ દીઠે નિરમલ બુધ, તીરથ દીઠે સમકીત સુધ,
તીરથ દીઠે પૂગી રલી, તીરથ હોજો વલી વલી. ૪૫
જૂના તીરથ જે મહે દીહા, તે સીધાંતે કહીઓ,
વીરપટોધર હીરવિજે ગુર, પૂનપમાએ લહીઓ,
સાહઅકપ્પર સખલ મહીપતી, સુણી તે જસ ગુણુ ગાધઓ,
જીવદયા તરવર પાધ સીંચી, ‘જગગુર’ કહી ખોલવીઓ. ૪૬
મેહ મુનીસર સીસ મિરોમણિ, વિબુધસભાસણુગાર,
કલ્યાણકુશલ ગુર તપાગજ મડણુ, નિરમલ જ્ઞાનભડાર,
વસુસાગર રસ સસી મિત વરખે કીધી જત્રા એહ,
દયાકુશલ કહે-આણુદ આણી, નિત નિત સમર તેહ. ૪૭

તપમગ્ધ પદ્ધિત યાનમગ્ધિત પાપમગ્ધિત તુ જાપો

જુપ હન્યજુપસથ ગુરુસેવ કરતાં રથાકુસલ જાણુદ કરે.

—૬૧ એ ઈશિયા.

—૫ ૧૭૪૩ નો માહ વર્ષ ૮ કિને આણુદ કુસલેન સિ ૨-૧૨ માં

૧૮૧ વિજયસેનસૂરિ

(૩૨૭) સુમિત્રસ ૧૬૫ આસપસ-૩, ૨૯૫

[વિજયસેનસૂરિ-જન્મ ૧૬ ૪ શામસુ શુદ્ધિ ૫ માર્ગાખ્યા ના
ભાઈ આમમાં એસવાસવરા જહાજાખ્યા સાદ કમાસાદ અને તેના પત્ની
કેાની ત્યાં મળનામ જાણસિદ્ધ. વિજયસેનસૂરિ પાસે ૧૧ વર્ષ ઉમરે સ
૧૬૧૩ નેક સુ. ૧૧ ના કિને સુરતમાં રહ્યા. રહ્યાનમ નવનિમલ
સ ૧૬૨૧ માં અભાતમાં પદ્ધિતપદ, સ ૧૬૨૮ રા. સુ. ૭ ઉપાધ્યાયપદ
અને આજ્ઞાપદ અમદાવાદમાં સ ૧૬૩ પો. વ. ૪ ના કિને પદ
જુમાં પદપ્રમાખ્યા આજ્ઞાપદપદાદે સવાઈ તુ નિરદ આખું સ
૧૬૭૨ માં નેક વદ ૧૧ કિને અભાતમાં રજમવાસ.)

૧૮૨ કૃષ્ણકાસ

(૩૨૮) દુર્જનસાસ બાવની. સ ૧૬૫૧ વૈભાજાસ. લાઝેરમાં.

આદિ—

કર્મકર જનત આદિ સુરતર મુનિ પ્યાવદિ,
નિરે પચ પરમિદ સુતર સગ હસિમદિ પ્યાવદિ,
મદામન મુપિ એદ સિદ્ધ સાધિક સગ જાણુદિ,
કવિત છદ અનુમીત પ્રથમ દુનિ કવિતા આજુદિ
સો સિવરપાં નિરમજ મુદ્ધિ દે સકસ થોક મન બાવની
દુરજનસાસ સુધયતિ ક્રમ વસુપા વિસ્તર બાવની.
નિમમજ બદિયા યોત રાસિદાર અધિદુર્જ
જાણુદાદર્શ જાસિ અધિક નિસ લપમ દિદુર્જ

થાપિયો નેણિં નિજ પાટિ વિજયસિંહજી, સદા ઉદયવત ગુર એહ ગાયો,
કલ્યાણકુશલ ગુર શિષ્ય સુખરગ રસ, કહે દયાકુશલ સહી મે જ પાયો. ૨૩૩

—વિજયસેન સુરીશ્વર શિ. મહોપાધ્યાય શ્રી નયવિજય ગણિ શિ.
પ. કીર્તિવિજય પં. વીરવિજય ગણિ પં. વિદ્યાવિજય ગણિ. શ્રી લલ્લિષ-
વિજય ગણિ. પ. ખિમાવિજય ગણિ લિં સ્વવાચનાર્થે સ. ૧૭૩૫
વર્ષે. ૧૧-૧૫ મા.

(૩૨૫) ત્રેશઠગલાકાખદ્ધ પુરૂષ વિચારગર્ભિત સ્તોત્ર. સ. ૧૬૮૨

આદિ— તુહ જિન સમતા સુરલતા એ દાલ.

શ્રી જિનચરણ પસાઉવે, મનહતણે ઉમાહલખ,

હુંથુણ ત્રિહસદિ શલાકા પુરૂષને એ

૧

*

*

*

*

અંતે—

કલશ

તપગચ્છપતિ શ્રી વિજયદેવ ગુર આચારજ વિજયસધસૂરી,

સોલ ખિઆસીઈ ત્રિહસદિ શલાકા પુરૂષતણી મે યુતિ લહી,

કલ્યાણકુશલ પડિત ગુણમડિત તામ પસાઈ એહ કહું,

દયાકુશલ કહે ઉલ્હટ આણી, પરમાણુંદ સુખ સહીઅ લહું. ૫૯

—૩-૧૩ મા.

(૩૨૬) પદમહોત્સવરાસ-સં. ૧૬૮૫-વિદ્યા. (તેમા હીરવિજયસુ-
રિના પદમહોત્સવનું વર્ણન છે.)

જ્ઞાનપંચમી-નેમિજિનસ્તં

આદિ—

હૂહા.

શારદમાત પસાઉવે, નિજ ગુરચરણ નમેવિ

પંચમી તપવિધિ હું બાણું, હિઅડે હરપ ધરેવિ.

૧

*

*

*

*

અંતે—

એ તપ કીજે લાભ લીજે વદી જે તપગચ્છપણી

પરતક્ષ ગૌતમસ્વામિ સરખી કીરતિ હીરસરિ તણી,

સાદતર મદ મન્નિઝ નવર પ્રાસાદ કરાવડી
 વિનયસેન સરિ જાદિ બપો આનંદ સપાવડી
 જા લખઈ સર સસિ મેર મહિ સુર ચરિ જાણુ અથવા સિધુજી,
 કદિ કિમદાસ તાં લગ તપઈ દુરંગનસાથ પ્રવણ વુજી. ૫૪

નિતપતિ આજન્દ ખલિસાદિ ચિર સખુ કરતા
 ઉંબુતાસા સખત અઠન નવરોજ વસતદ,
 સોસદ્સપકિયાવળા ળીર બિશ્વમ મવજર
 મીનમદ એ દસીગરન ગિધિ જાવન જાહર,
 જામસાપ માત્ર કિન સોમ કઈ જિરિસિ કવિન નિર્મલિત કવલ,
 દુરંગનસાથ પરવાર સડી કજપરસ ગિરિ સુદસ રલ. ૫૫

મમજમી બમવાન વીર ગિન સાસન સ્વામી
 મમજ મી વસુભુતિ પુત્ર ધ્યાનિત સિવમામી,
 મમજ મી સિદ્ધાન્ત નદ પુલિત્ત પુનીસર,
 મમજ જાડિયા જોન કિસ બસી પુદગીસર,
 નિતમમજ મવજી મુલુનિયા જાવન સુદ કવિવ રસુ,
 દુર નસાથ મમજસા કવિજન કદ કરસ મુજસ ૫૬

—કવિ જાતની સદા દુરંગનસાથ જાડિયા જોન તમ મજકી
 જિન બોલિત કિસનસાથ જામપુર મપે નાદથી જોસુમિસ પુત્ર સાવ
 સતેલી પાનાર્થ, [નિ. ૫. નાનો ચોથો પા. ૭૭-૧૧]

[કવિ બોલત દનો—તેજે જામપુર—જાદોરમાં આ કૃતિ દુ. નસાથ
 પર લખી છે તે દુર્ગનસાથ આસપાસ વસીય જાડિયા જોત્રો દનો
 અને તે નસાથના વસમાં થયો દનો. નસાથને ત્રણ પુત્રો દલ—
 ૧ નિમસપમ, ૨ વીરાનદ અને ૩ સપરી નાનુ. આ નાનુને પુત્ર
 દુ. નસાથ. દુર્ગનસાથના આ વીરવિનયસરિ દના અને તેજે સીદીપુરની
 માયા કરી સપરી પૂજા ભક્તિ કરી હતી અને નિનપસાઓ ઉદાર
 અને પ્રતિષ્ઠા જણ કરાવી હતી, જાદોરમાં એક મન્નિઝ કરાખું હતું, આ

ભધ્યા દુરજનસાલ સાહિ અક્રમરિ ચિર ચપ્પિઉ,
 મુકટમ્મણિ જલહરી હકમુ જિસુ સખા સમપ્પિઉ,
 શ્રી વિમલદાસ હયપર બકસહીરાનદ આનદ દરસ,
 સધાધિપતિ નાન સુતનુ તિન્નિ પુત્ત તિન્નઉ મરસ. ૨

મગિ ચલહિ નિમ્મલધ ધમ્મ કારણિ ધનુ અપ્પહિ,
 સત્તવચન મુપિ ચવહિ અગિ પૌરપ દિઠ અપ્પહિ,
 ગરઅ ભાર અંગ વહિ જ્ઞા દુત્થત્થિય પાલહિ,
 આરભ હિતકર હિ જનમ સાવર્ધ ઉજ્જલહિ,
 પોષણ સુપાત કઉ જાનિ કરિ ઇતે ખોલ અગીકરહિ,
 સધાધિપતિ નાન સુતન મેમરાજ કુલ ઉદ્ધરહિ. ૩

* * * *

અતે—

સાયરકૈ ધરિ ચદ સૂરકા સિવ ધરમડન,
 મન રાગ ધરિ મદ્દુ રામ રઘુપતિ દુષપડન
 ચદન ધરિ ધણુસાર ઇસ ધરિ ભયા વિનાઈક
 પવન ધરિ હિ હનવત કરનુ રવિધરિ નર નાઈક,
 કહિ કિશ્નદાસ સધ મુકુટમનિ યુધિનિધાન જગિ ભોજસરિ,
 દુરજનમાલ દુરજનદવનુ જડિયા નાન સાહ ધરિ ૫૨
 હરપુ ધરિઉ મન મજ્જા જાત સોરીપુર કિદ્ધિ,
 સધ ચતુરવિધિ મેલિ લાહિ સુભ મારગિ દિદ્ધિ,
 જિનપ્રસાદ ઉદ્ધરર્ધ સુજસ સસારિહિ સજર્ધ,
 સુપ્રતિષ્ઠા સધ પૂજા દાગિ છિય દસન રજ્જ,
 સધાધિપતિ નાન સુતન દુરજનસાલ ધરમ્મધુર,
 કહિ કિશ્નદાસ મગલકરન હીરમિજય સૂરીદ ગુર. ૫૩
 લાહિન અગિ ખતીસ ચારિ દમ વિદ્યા જાણુઈ
 પાતિસાહિ દે માનુ પાન સુલિતાન ખપાણુઈ,

માંથી ય. રેસીયારીએ ધોમ ધોમ ઉતારાએ આપ્યા છે પણ તેમને
મળ રીકા પણ સાથે સાથે હાથની દેખ તો પ્રત્યક્ષ ૭ ને બે વિશેષ
સામ થાત. જુઓ ૧૬૭૮ ની લેખાળિયા મુજબની બંધ ૫. ૭૨)

૧૮૪ પદ્મવિજય (૮૦ હીરવિજયસૂરિ ધિ.)

(૩૩૦) તીર્થમાયા (૧૧૫૨ ૫૨૯)

આદિ—

સમરસિ સમરસિ સરસતિ વરસતિ વચન વિદ્યાસ	
૮ વડી મુક આપને સાચા વચન વિદ્યાસ.	૧
વાળી વાળી હમ બને વ. વડી એકલિ	
હવે કેસવળી કેસવેઈ કેસલ આજે ખર્લિ	૨

* * * *

અતે—

મમસ

એ તીરથમાયા મુખવિદ્યાયા હાળીક ૭૨ હે
તસ મુખતિ આજ અતિરસાયા વરજ વરમાયા હે
મી હીરવિજય ગુર હીરપૂરદર રીધ પદ્મવિજય ૭૬
૭ મુખજ મુખરને અને મુખરને મમસમાયા તે લે

—ઈતી તીરથમાયા મુખમનન સંજે

—સ ૧૮૪૨ વૌ કલિંગ શુદ્ધ ૭ ગુપ્તવારે મિખિન સામ પડિ
મિરભવિ પડિન મીપ ૫ હરિશિ મ. તરિશિ ૫ તીરામિ તત્તરજ
મેડી મિમ ૫ વિનેશરિ મ ના મિપિયે સુમરક મનઅરામ વામનાર્થ
(પ. ૩૩ અવધા ૭૨ એ.)

—મિ ૩ ૧૮૫૫ ૭૬ શા ૨ પના ૨૩ પ્રે. ૨

સર્વ વાત ઉપરની બાવનીમાંથી સિદ્ધ થાય છે જુઓ સૂરીશ્વર અને સમ્રાટ. પૃ ૨૫૩-૨૫૪.]

૧૮૩ સારંગ. (મહાહડ ગચ્છ-જ્ઞાનસાગર સૂરિ-પદ્મસુંદર
તેના ગુરુભાઈ ગોવિંદ શિ.)

(૩૨૯) ભોજપ્રખંધ ચક્રિપદ સ ૧૬૫૧ આવણુ વદ ૯ જાસોરમાં
અતે—

ભોજપ્રખંધ તણી ચક્રિપદ, સોલઈકાવન વચ્છરિ હુઈ,
વડગચ્છ શાખા ચંદ્ર વિચાર, મહાહડ ગચ્છ ગચ્છ સિલુગાર ૫૪
સૂરિપદ ઈ જયવતકે જાણુ, ન્યાનસાગર સૂરીશ વખાણુ,
તેહનંદ ગચ્છિ વાચક ગુણુગેહ, દીપઈ જસુ ગુણુ નિર્મલ દેહ ૫૫
પદ્મસુંદર નામઈ પરગડુ, ધુર લગિ જસુ અનોપમ ધડુ,
ગુરુભાઈ તસુ ઈઈ ગોવિંદ, પુરિ જાસોરિ પ્રગટ આણુદ. ૫૬
તાસુ સીસ સારંગ સુવાણુ, વિમલ કિંકિ નૃપ ભોજ વખાણુ,
આવણુ વદિ નવમી કુજવાર, પ્રકટ કીકિ કૃપા પ્રચાર. ૫૭

લખ્યા—સવત્ ૧૬૫૭ વર્ષે આશ્વિનિ વદિ ૨ રવૌ શ્રી જાસોર
મંદ્યે પૂર્ણિમા પક્ષે ભદ્રારક શ્રી વિમલચંદ્રસૂરિ વિજયરાજ્યે વા શ્રી
વિનયસાધુ શિષ્ય ચારિત્રવિમલેન લિં સંવત્ ૫૬ ૪૫૮.

—સાગર ભ પાટણુ

(૩૨૯ક) બિલહણુ પચાશિકા (જુ, ન ૨૮૭, જુઓ જ્ઞાનાચાર્ય ન. ૧૨૮
પૃ. ૧૭૩ સ ૧૬૩૮-(૧૬૪૮) રચેલી.

(આમણે પૃથ્વીરાજે કિમન રૂઢિમણીકી વેલીપર લાખા નામના
ચારણે પ્રાચીન પશ્ચિમના રાજ્યથાની (પ્રાચીન ગુજરાતી)માં લખેલી
બાલાવબોધ નામની ટીકા પરથી વિ સ ૧૬૭૮ માં પાલ્હણુપુરમાં
દિરોજશાહના અમલ વખતે સંસ્કૃત ટીકા નામે સુબોધમંજરી રચી
છે અને તે સ. ૧૭૮૧ માં પ્રતિબિંબિત થઈ છે આ અમૂલ્ય ટીકા-

[સુખાપિન]

- નમસ્વી અમસ્વી અનુમસ્વી, રતિવત્ત વિગુહ
વિષ્ણુ પુત્રે કિંક પાછળે કરવન હી ધરિ મુખ. ૮
- મીઠાં બેળાન શુભવચન મીઠાં બોલી નારિ,
સત્તાન સગતિ માથ કહે કિસદિ ન પ્યારે મ્યાર ૧૧
- એક પુત્ર પ્રસવત ને સેનો સદસ સમાવ
તિસ બેનિ અણ્ણ દોષ તર અહન કુસુમ (એકમુ) પ્રધાન. ૧૭
- મુઓ મુન ખિણ ઈકે હોં વિનુભરો પુનિ નેત્ર,
કો ન મ લ્લુ મુદ મુન, સો વખ સમીધ કલ. (૧૮)
- એક પુત્ર સિદ્ધલ્લ જિત્થો કેઈ પ્રસવે નારિ
કરિ થડિ બડિ બાપે રહે ને મુલગી વિચાર ૧૯
- બેળાન તમુત્ર સપ્પા આ અનુર પલ્લિ દાલ
૭ એ મ્યારો માથ કહે(તો) સ્વર્ગ ન વલ કેલ ૨
- મ તરિ મુખ સુદિકર શુક લર્મ આપો તુર્પન,
તલ્લિ મિત્ર વિધિના દોષો અવવસત સિર છવ ૨૩
- આપુ વિત મુદ જિ અર મેમુન બેલગ્ગાન
મિત્ર ન કલ્લિયો આજ્ઞો મદનો અને અવમન. ૫૧
- કામી દોષી માનીયો હિરે બુઆ રનિ માલિ
અનચ્ચસ નિજ શુભ અણુમદિએ સિયાગે નર્દિ. ૫૬
- ત્વદયા તમિ તલ્લિર્મ અલદી ધમ વિચાર
છવદયા વિષ્ણુ માનવી કિમ તરિર્મ સમાર ૪૭
- તમ ધમ વિતથ ન તલ્લિ ધમ કરે સવિ દોષ
દય ગુમ કો એ માથ દુ તો ન સમજો તોષ ૬
- અન્ન શાન્ન દય નારિ નર રવિ એ સિમ્મ કર મેથ
વીણા વાળી મત્ર અર કિમટી કુ જા રથ. ૬૩

૧૮૫ માલદેવ+ (વડગજી ભાવદેવસૂરિ શિ)

+આ બહુ માગ કવિ હતા તેનો ઉલ્લેખ ઋષભદાસે પૂર્વના વિદ્વાન્ કવિ તરીકે કુમારપાદરામમા કરેલ છે (જુઓ મારો લેખ— જૈન કો હરેહરના જૈન ઇતિહાસ અક અને ૧૯૧૫ મા ઋષભદાસ પર) આ કવિની રચના સુદ્ધ અને લક્ષિત છે તેના ગુરૂ ભાવદેવનો ઉપાશ્રય હમણા પણ વિકાસે રાજ્યમા ‘ભટનેર’ અને ‘હનુમાનગઢ’ મા છે તેના શિષ્ય લોક મિન્ધ અને પમળના મંચમા રહ્યા કરતા હતા

જયરંગ કવિએ મ ૧૧૨૧ મા રચેલા કવચના (કૃતપુખ્ત)ના રાસમા માલ કવિના સુભાષિત લીધેલ છે —

“ વાલ્મીકિજી વિઠોહ, કિરતાર તૂ કદિ ભાગ્યી ?
કહિ ને કદિ સજોગ, કરમી તે નિરણે કહા, ૧
કોકિલને જ્યુ મોર’વનિ, દલાણુ પવનન ની,
ચક્રકિરણુ તખોલ રમ, તિરહી એ ન સહન ૨
દુસહવેદન વિરહકી, માય કહે કવિ માલ,
જિ જિણુકી જોડી વિઠોહ, તિણુકા કવણુ હવાલ ૩

(૩૩૧) પુરદરકુમાર સ ૧૬૫૨

આદિ—

વરદાયક સુરદેવતા ગુરૂ પ્રસાદ આધાર,
કુમર પુરદર ગાઠમ્યુ શીલવત સુવિચાર ૧
નરનારી જે રસિક તે સુણિયો સને ચિત્ત લાય,
ફકન કમલું ધુમાધયે વીણા સરસ તરવાય ૨
સરસ કયા જે હોય તો સુનહિ સખહિ મન લાય,
જયા સુવાસ હોવે કુસુમ, મધુપ તહાહી જાય ૩

x

x

x

x

- શીખ કાચી આથ કહે ઉત્તમ કહે કુખ દીઠ
 કમળિ ત્રાસે વસે કહું રગ ન મહડે મણક. ૧૨૬
- મામ ન કુખ છત્રો રહે નિહદિ ૭ મતિમદ
 સર્વ કહે કરિ આઠ્ઠિ છિપો રહે કિનિ મદ. ૧૪૮
- વસે નિમવવિધા વચન વપુ શુંદર આકાર
 મામ નિહાં તદાં ખતીઈ જલ દેહિ પથ વધાર. ૧૪૯
- ગ્રામા—ખીસસ સકસએ કાએખ મૂવખરસ સરાગમે
 કરસ ન બેસ પડિવારે પૂમેવ નામવમી બે. ૧૫૩
- મામ જો કરતવ કીછએ સો તો નળીએ અપ
 સાધુ ન ગદર ન કાલો પાપી સભી પાપ. ૧૬૬
- જલતળી ૭ નારિ આર દીવ કિ (દીવર) જુને સમાન
 કર મુદીનપણિ દેહિને પર ઉપચાર નિવાન. ૨ ૮
- દુવાનચાત ન સપિ સકે પરમન સુખ પરિવાર
 વિધન કહે છપ દેખનાં નીચાઓ આચાર ૩૧૨
- રિન રિન અપિદા મપા રાગ તેજ સનમાન
 મનવજિન સુખ સપ ૭ તેનો જુન પ્રખખ. ૩૧૭
- લખાચ દેહિ જરમે તપરિ નમે તીરદ કહિ અઠમ નિમમે
 ખાર કરે ૩ મહુવ છલ ૭ અપર કરે તે હરી બળે ૩૧૯
- નિહુ આકા દીપ જિત કચીઈ મમ પવિત્ર
 રિતનીય રવિ આથ કહે (ગિમ) તિમ કુસીયમુપુત ૩૨૧
- અનુવત્ત ગુખવત્તુ મિતમે પરમ સુખ બેદ
 અવમખ ૨૩ મામ કહે કિમે ન વપે સનેત ૩૨૬
- શુદ્ધાવ (આવસદિન) ગુરવદના કર ૭ અમતિ વિલામ
 નિર્ધર સમ દેહિને વાસુદેવ સમ (નિમ) મામ ૩૩૧
- દ્રવમાવ (આવસદિન) નિસ્તર કહે નિન પૂરે નિલાસ
 નિર્ધર ખરી લાં મંજિત નિમ તે મામ. ૩૩૦

નિશ્ચોક્ત્ય પરનારકો સૂર્યક ગયો નિજઠામ	
લગી ચોટ ન સમજહિ સો તો મૂરખ નામ	૧૪
સસનેહી તો દુખ સહે માલ તજો પરનારિ	
તવલગ મથ મથિએ દહી જળલગ ધીયમઝારિ.	૧૭૦
હરિણા ફાસે ફદ તો જો ચરે પરાયા ખેન	
માલ જાનિ ઈ પરિહરો પરનારીશુ હેત	૧૭૧
પગતિય માલ ન રાચિએ કરહિજ કપટ સનેહ	
ખાહિર મોનાનો ભરમ ભીતર પીતરિ એહ	૧૭૪
માલરૂપ પરનારિકો દેપિ હુલાવો ન ચિત	
એ નિશ્ચે વિપવેલિકલ, ખાડ ગલેકે મિત	૧૭૫
રૂચિ અરૂચિ હુઈ હુવિધે મીસ ધુમાવણુ હોઈ	
અરૂચિઅ સત મહત રૂચિ વિરલા જણે કોઈ.	૧૮૩
જા મપે તા પ્રાહણો જા આવણુ તા મેહ	
જા નાસ તા મમરો જા જોખણુ તા નેહ.	૧૮૬
કોઈ ન દેખ્યાહી ગમે અનદેખ્યા હિ ડેય	
દેખ્યા આનુદેખ્યા દેહ મુજણુ ચિત હગિ લેય	૧૯૦
ગણે વામો પિએણુમ્બુ, વિધિ એતલો કરિજા	
ધણુ કણુ કચણુ આલવણુ, જો ભાવે તો દિજા.	૧૯૮
અતિ પ્રીતમ જે વિદ્યુતે તો ન મગણો જાઈ	
લિયડા સવરમિગ જ્યો દિન દિન નિયુર થાઈ	૧૦૪
સોરઠા-પાણી તણે વિયોગે કાદમહી ફાટે લીઓ	
ઈમિ જે માણસ હોઈ માચો નેહો તે જાણીએ.	૧૦૫
એ વાકરો વિયોગ પાણીવાકિણિ નીસરે	
સાચો નેહો તે નેહ જે વાયણુ લાડી વહે	૧૦૬
હુકા-જા સાજણુ તા નેહ જગિ જા અગે નયણાદ.	
ભયા બયેગ નીમરે ઉઝર યિયા વણાદ	૧૦૯

(અપે મેર લીએલી). ૩ પાસગિજુદ જુદાઈ-૮ રવમારીકે છેવસ
એ ૬ લક્ષ-૨ મરસ વિરવારે—

(૩૩૨) બોલખખખ.

૧૮૬ પરમાણુ ૬ (૮ આણુદવિમલસૂરિ-શ્રીપતિ-હર્ષા
જુદ સિ)

(૩૩૩) હીરવિજયસૂરિ નિર્વાણ સ ૧૧૫૨

આદિ—

સમી સરસાતિ ભમવતિ શુભમતિ, આપે અવિરસ વાળીછ
હીરવિજયસૂરિ જમણે મારે પરમાણુદ મિતિ આણીછ
જમ જમ જમ જમણે મળવતિ ગુરુએ.

* * * *

અતિ—

સવત પત્રર (? સોગ) આવને આસે વરિ સત્તાનિજાણીછ
પરમાનદે ઉનામદે રમિએ હીરનિર્વાણીછ ૧૦૦

મી આણુદવિમલ સૂરિસા તસ શ્રીપતિ જાણી સીસછ
તસ પદપદાનુકરે દરજીજુદ ગુપ હસિછ ૧૦૧

તાસ મરજુ સવા ૩૨ પરમાણુદ ભતે સીસછ
બોળા ગુણ જમણે તજુ જવવતા જમિ દીસેછ. ૧૨

—સવત ૧૧૫૨ વર્ષે પોસ બદિ જમાસ મે મી બેનતડમે જાદ

ગામી સખીયાસ લખિત આવિમ પૂતળી પાનાએ. (આ પરમી જખુજ
છે કે આ ૫૧ ઈતિહાસ રચના સવતમાજ લખાવેલી છે ૧-૧૧ માં.

દા.૩—૨ગમ વિદ્યારે
નિગતિયાર મજમ મદા, નન પાંચારે
કુના કિમ્બિદાર ગીવનન પાંચારે

x

x

x

x

અતે—

ભાવદેવશ્રી ગુણનિયા, ગ્રં ૭૫૩૭ કન્યશ્ચિપુત્ર ગી૦
નામ ગિમ્ય નિદા કરે, ગ્રં માનદેવ આનુત્ર ગી૦

—મુનિ ગીન વિષયે પુરુષ કથા મમામા, મ ૧૬૬૯ ભાગમામે
શુદ્ધિ પ આગમ નગરે સિ પૂન્ય સ્પર્શ્ય નિ. ગિ. કૃપ્યાભુક્ષણિ
૨૫-૯ આગમમહાર,

ગી૦ પ્રતમા છેવટની આ કડી વધારે છે
આગમ મિલનો જે કહેા ત્ર અનુભોધા જાય ગી૦
જે વિરદ્ધ કિંકુ દિ કથું ન મિછામદુક્કડ દાય. શી૦

—ધનિશ્રી ગીવનિયયે પુરુષ તૃપ કથા ચક્રપાર્શ્વ મમામા ન
૧૮૪૦ ચંત્ર વદિ પચમી દિન શુક્રવારે. આગમમહાર.

—મ. ૧૬૮૩ વર્ષે. શ્રી મુનિચંદ્રશ્રી વિજયરાજયે વાચનાચાર્ય
શ્રી વિનયમાધુ ગિમ્ય આરિત્રવિમતેન ગમોડય સિખિત અવાચનાય.
૧૬-૧૫ લી૦

—સ ૧૭૧૭ સિ ૧૩-૧૭ લી૦.

—મ ૧૬૫૨ દ્વિતીય અપાઠ શુદ્ધિ દ્વિતીયા રવિ દિને.
રીશ્વર વિજયરાજયે વા૦ ની ૫ શ્રીમાણિમયદ્ર ગણિ તન ગિ ૫. વિન-
ચયદ્ર ગણિ તન શિ નિવચદ્ર સિ૦ પ્ર. કા

આ કૃતિની મ. ૧૬૬૯ ની પ્રતમા દોહા ધણા, તથા સોરઠા
દોહા-મિવાય નીચે પ્રમાણે દાળ છે

૧ ચૂનગી મેરી પાટકી-૨ પ્રાણપિયારે નેમિછ-૩ અબકગની
દોહ ૪ સૂતડો વાડિહિ દિલ્હો-૫ જોગનાકી દોહ ૬ રામચંદ્રે આગે

અતે—

કસથ.

ઈસ મી વીરચાસન ત્ર્યગ્નિમાસન મી હીરવિજયસૂરીસરો

જસ ચાલિઅમકમર હાત જાગઈ નિહા સુહર જમચરો

જસ પદ રમત પ્રતાપી હમલ મી વિજયસેન દિવાકરો

કવિરાજ હસાચુદ પંડિત વિવેકહન સુહકરો

૨૨

—મો સ ૧૬૫૬ વર્ષે આવાક મિતાનુ અગ્રમાંસ મિ પદ્મિ

મી પુ પદ્મ મહિનાં સિદ્ધામુનિ જયહર્ષેજ દેવાસનમરે સિ પીકૃતા પ્ર

જે જૈ ગૂર્જર કાવ્ય સમય

(હીરવિજયસૂરિ સ ૧૬૫૨ માં સ્વર્ગરથ લયા આતી પ્રતિ

૧૬૫૬ માં લખાવેલી ઉપરપ્રભાલે મેળાડ છે તેથી આ સ્વાધ્યાય સ

૧૬૫૨ ના અત્તમાંજ સ્વપ્નામાં લખાવેલી લખાય છે)

૧૮૮ ધનહર્ષ (૧ હીરવિજયસૂરિ-ધર્મવિજય સિં)

(૩૩૬) તીથમાસા સ્તોત્ર. (૧૬૫૩)

ધન્યસી.

મી વિજયદાન સૂરિહ પદાધર, સૂરિ દાસ હીરવિ ત્ર્યગ્નિમાસન

નગર અંધારથી ડેહ લેણવિખા, સાદિ મી આકમરિ હસમના મી ૧

ધર્મનુ તત્ત્વ પૂ જય સવે તે કાણુ સાહ કુરાકુબરિ ધર્મધરિ

આતિ વિદ્યેવિ રાજસી કૃપા નિહાં સૂરિ તેહ મનમાં પરી જુલવીરિ શીર

પર પજાનુનલિ દિવસ હાલ્ય કમિ, કૃષિ કૃષ્ણ અપ્પે વધ ન કરવે,

હસ્યાં દુશ્મન કરિ સુમરનાં અપિખાં, નદિ કૃષ્ણ નિલિ હિસિ જન્મ

તરવે મી ૩

અમલ કામનુ ૭ સદા જલ જર્ણુ નામ હાનરમરો જલુ દરિડ

મી હામમિમુત્તર્ષ લક્ષ્મિ લખી અપિખાં જામપ્રણેષર્ષ નમિ ન

દરિડ મી ૪

ખાન નાપી તનુજ જમન જાનહાર, જે સકલ જન વપેતામરી,

ત્યામ મિ ૫ ધર્મવિજયવિસિ નુપરો ૭ સદા વિમાનર ધર્મધરી. મી ૬

૧૮૭ વિવેકહર્ષ (ત૦ હપોણુંદ શિ૦)

(૩૩૪) હીરવિજયસૂરિનો રામ. ૨ ૧૬૫૨ વીજનપુરમા

આદિ—

રાગ સામેરી.

ઈમ ચિતી મનદ નગગિએ, પાટખૂંથી કંઈ વિદાઝ એ
ગણુધાર એ, રાજનગરિ પધારીઆ એ. ૧
ગાદગતદ નાદ મુગદ એ, હીરનંદ વદઈ ગતી આન્દાદએ
પ્રમાદએ, માગઈ હીંગતી દુઆ ઘણી ૨

x

x

x

x

અતે—

રાગ ધન્યાસી.

જયક જયક જગગુડ પટધગે, શ્રી હીરવિજય ગણુધારજ.
સાહઅકમર દગગાદમા નિશિ પામ્યો જય જય કાગજ જય૦
નિહાલગિ મેર મહીધગે, નિહાલગિ ગિરવરનો રાગિરે
ચિર પ્રતપઈ ગુડ ગચ્છધણી, શ્રી વિજયમેન સરીસજ. જય૦ ૯૯
હીર પટાધર ઉગિડ, પ્રગટ પ્રતાપી સગજ
કુમતિ તિમિર દરઈ કરઈ ભવિઆણુ સુખ મરપૂરજ. જય૦ ૧૦૦
વીજનપુર વરતયરમા, પાંડવ નયન વરીસજગે,
હર્ષ આનંદ વિચુધતણો, મીસ દીઈ આમીસ
વિવેક હર્ષ કહઈ મીસજગે જય૦ ૧૦૧

—૫૦ અમરવિજયગણિ શિ૦ મુનિ ગુણુવિજય ત્રિપિકૃત. શ્રી

ત્રિપાપુરે પુગેપકારાય. ૬-૧૫ બાવ૦

(૩૩૫) હીરવિજયસૂરિનિર્વાણ સ્વાધ્યાય ૧૬૫૨ લગભગ.

આદિ—

ગજવલ્લભ-રાગ.

સરસ વચન ઘડ સરસતી, પ્રણમી શ્રી ગુરૂપાય
થુણુચુ જિનશાસન ઘણી, શ્રી હીરવિજય સૂરોરાયરે
જગગુડ ગાઈઈ, માન્યક અકમરશાહિરે
જસ પદિ દીપનક, શ્રી વિજયમેન ગચ્છનાહરે જગ ૧

*

૬

*

*

મી સમવ અગ્નિનદાદ મુમતિ પદમપ્રમ મુપાસ સુદ,
 અદ્યપ્ત ઉદ્ધાસકર મુવિધિ સીતલ મેપાસ સદર,
 વાસુપૂજ્ય નદી વિમલગિનિ અનત ધર્મ મી સર્વ,
 કુલુ અર મહિમ મુનિમુવન નમિ નેમી પતકાનિ

૧

પાસ તિનવર પાસ જિનવર મુખધાર,
 વદમાન અઢીસમક સકલ લોકદુદરાસિ બનર્થ
 મેદ મદ્યમઃ વસિ કી મલ્લ મલ્લ ધલુ દેવિ મનર્થ
 મીલાન મલ્લવર તેલનક લગ્નપિ તલ્લક બધાર,

૨

સમરલ મુખર્થ નેદનર્થ, દેવ સુવચ નવધાર,
 આસ પૂરલ આસ પૂરલ કમ્પતર સદ્ય,
 મી પાસ્યદ સદીસર મુગ્ધપાન મહિમા વિરાગિત,
 પચમકસિ વિચાર જિલ્લિ મુમતિપલ પ્રકરિય સુચાગિનિ
 વાસુ તલ્લ પચકા નમી, આણી મન ઉદ્ધાસ,
 વા તપમચ મુર આર્ચક, પૂરક મનની આસ

૩

કુદા.

મી શામલ સરિદવર, પુરવરલ્લ અવતાર,
 મનમેદન મહિમાનિકક કથા તલ્લક બધાર
 બનિક કમલ પદિમેદલ્લુઓ મિથ્યા તિમર દરનિ,
 જાતિસી જાતિસી મુલ્લ, અહનિસિ ને પારનિ.

૪

૫

* * * *

અતે—

કામ ૨૨ કાકામલ પમતા કવર્તિને દેશી
 ચિર પ્રતપક મુડીસરએ જાલમિ મેર ચિરિદ,
 જામલ મલ્લિ ઉચ્ચરલ્લ, ભગવર્તિ મન એકત, જામલ મલ્લિ ૨૪૭

* * * *

જામલપુરવર પાસલ્લ એ, ચિતાગલ્લિ સમ જાલિ,
 વાસુ તલ્લક સુપચારલ્લ એ રમ્બક રાસ રસાચ.

જા. ૨૪૮

તામ પદ્યુગ્મચ્ચભોજમધુકર મમો, તામ ગિરુ વિમુદ્ધ ધનદર્પ ભાવઈ,
 પચ ઓ શ્રી જિનાધીગ મસ્તૃતિધરી, પ્રગટ હુચ્ચ પુષ્પરમ સુધા ચાપઈ ૬
 —છતિ શ્રી તીર્થમાતા ઓત શ્રી ગાનિ તીર્થન્દ્ર અવન નામા-
 ધિકાર મપૂર્ણ-શુભ ભવનુ, કલ્યાણમનુ, શ્રીગ્નુ, આરોગ્યમસ્તુ, નીર્ધાયુ
 (હીરવિજયમૂરિ મ ૧૬૫૨ મા અર્ચગ્થ ગયા તે મમપનીજ આ
 દ્રુતિ છે)

૧૮૯ કુંઅરવિજય (ત હીરવિજયમૂરિ-વિજયચંદ્ર-નય-
 વિજય શિ૦)

(૩૩૬) + શ્રી હીરવિજયમૂરિ-સલોકો મ ૧૬૫૨ પછી
 આદિ—

મરસતી વરસતી વાણી રમાલ, ચરણકમલ નમી ત્રિકાલ,
 શ્રી ગુરુપદપકજ ધરાઈ, હીરવિજયમૂરિ ગંગપતિ ગાઈ ૧

* * * *

અતે—

હીરજીનો એવો વલીય વખાણો, નામે વિજયચંદ્ર પડિત જાણો,
 નયવિજય પડિત જગીમ, તમ મીસ કુંઅરવિજય કનીમ ૮૦
 જગગુરુકેરા જે ગુણુ ગાવે, તમ મનવહિત સદ્ગત કલાઈ,
 હીરજી હુકિ જિનમાસણુમાણુ, નામ જપતા કુશલ કલ્યાણુ ૮૧
 —પ્ર જ ઐ ગૂર્જરકાવ્ય સચય.

૧૯૦ જયચંદ્ર(પાર્શ્વચંદ્ર-સમરચંદ્ર-રાયચંદ્ર-વિમલચંદ્ર શિ.)

(૩૩૮) +સરસ્વતીરાસ મ ૧૬૫૪ ખબાતમા
 (આ ગયચંદ્રમૂરિના સપ્તધમા રામ છે)

આદિ—

ધુરિ પહિતી ૧-વમ્બુછદ.

આદિ જિણુવર આદિ જિણુવર અનિત જિનનાથ,

[આ કવિ વિમલચંદ્ર મરિના પ પર દત્તા. વિમલચંદ્ર મરિના મળે રાજનમરના શીખાથી મધવી રાજાચલ પિત્ર અને મુખમહે માતા તેની દીપ્ત મ ૧૯૫૬ વ. શુ ૧ ને દિને અષ્ટમીયા અષ્ટમીયા મં. ૧૯૫૬ મં. શુ ૧ ને દિને પાખા ને રવને સં ૧૯૭૪ ના આશા શુદ ૧૩ ને દિન મયા આ મરિના દ્વાયથી પુનમ્મે સં. ૧૯૭૪ ના અષ્ટમીયા શુદ ૬ થી રાજનમરના દીપ્ત લીધી તે પુનમ્મે મદા ૧૩મીય કરી તજની તરિકે ત્રિસિદ્ધિ કરી ને પુન મરિને આજના કવિ ૧૯ મંદ પ્રિતી પો ગદો તપ કરેમું હ કુલ ૧૭૭૨૨ ૭૫૨૨૨ આ દત્ત તજની લખ્યા ઉપાધ્યાય મમવસુદરણમે કરેલ પુન મરિને રામ અને મુનિ દીપ્ત રા સાચ દત્તમદ કરેલ પુનમ્મે-રાસમીથી મગી શામી. ૧૭૭૨૨૨ મળે વીષ્ણુરના આમલક દત્ત. તેમનાં માતા પિતાનાં નામ જ્ઞાનિદ અને જ્ઞાનદે દત્ત. તેમને મ. ૧૯૭૪ માં અષ્ટમીયા મં. ૧૯૭૪ આશા શુદ ૧૫ દિને સ્વર્ગવાસ પામ્યાં આમના વખતમાં અમલકમાં કાનિસમ મદા પ્રવળાથી સં. ૧૯૮ માં આમલક પદા નીકળે.]

પાર્શ્વચંદ્રમરિના ૮૭ ૧૫૬૭ જોષપુરમાં

અતઃ—

પાર્શ્વચંદ્ર પદાપરણ મમલચંદ્ર શર શર	
પરને જામે જાનીયા પદા મદાજન પૂર	૪૪
મમલચંદ્ર ગા મરિના રાજાચલ નિમલ	
ખડમલચર મરિના ખરો મદે પદામળ નાન.	૪૫
મમલચંદ્ર મા ૭ દિર વિમલચંદ્ર વડાજા,	
પદાપરણ તમીચો ૭૫૨૨૨ ૭૫૨૨૨ આપાર.	૪૬
૭ રા ન પર નદ ૭ મદુકો નામે મીય	
૭૫૨૨૨ આપો જોષપુર પુમી કમલિ ૭૫૨૨૨	૪૭

સવત સોલ સરવેદ નઈ એ, સવચ્છરિ અગિરામિ,
ભગતિ ભાવિ મઈ ગાઈયક એ, શ્રી રાયચદ સૂરેદ ૪૫ ૨૫૦
દેવેદ્રાદિક જામ મિલકઈ એ, પાર ન પામઈ તોઈ,
તે ગુણુ ડેના હુ કદઈ એ, પશિ એ ભગતિ વિચાઈ ૪૫, ૨૫૨
જે આગમિચઈ નહુ મિલકઈએ, મિચ્છાદુકક તાસુ,
દિવ દૂ માગઈ એતલક એ, પૂરક મનહ જગીસ,
ગણિ જયચદ ઈમ તિનઈ એ, મેવ કરક નિમિત્તમ ૪ ૨૫૫

વસ્તુ

ન્યાન ગુણુનિધિ ન્યાન ગુણુનિધિ મુગુર વિખ્યાત,
શ્રી રાયચદ સૂરીસર સકલસાર ગુણુદેહ બૃષિત
તાસુ તણા ગુણુ વપ્પર્યા પાસનાહ સુપ્રસાદિ ગોમિત,
મુનિ કુવરજી ગણિવર પ્રાર્થનિ ભગતિ જગીમ,
ગણિ શ્રી જયચદ વીનવઈ પૂરક મનહ જગીસ ૨૫૬
—સ ૧૬૬૩ વર્ષે વૈશાખ વદિ ૬ શુક્રવારે, લિખિત કુવરજી
ગણિના—શ્રી અહમ્મદાવાદ નગરે પ્ર એ. રાસ મચદ ભાગ ૧
(૩૩૯) +રાયચદ્રસૂરિ બારમાસ.

આદિ—

દ્વલ

સુદરૂપ મુગણુવર, સોહગ મગલકાર,
મનમોહન જિઓ વલ્લહઓ, પરતપિ મુર અવતાર. ૧
શ્રી રાયચદ સૂરીસર, મહિઅલિ મહિમાવત,
ગુણુ આગર લીલાપવર, સારદ સસિ જિમ સત ૨

x

x

x

x

અતે—

શ્રી રાયચદ સૂરીસર, જે સેવક નરનારિ,
ગણિ જયચદ ઈમ ઉચ્ચરઈ, તસુ હુમ જયજયકાર. ૩૯

—લિખિત કુવરજી. અહમ્મદાવાદે.

—પ્ર૦ એ. રાસસચદ

ઉચ્ચાતર.

પુન્યપ્રાપ્તિ ત્રી દીરનીએ ખાતું મનિ આપ્યું
અવિયળુ જાણ સદુ સાંભાતે નિભ સદુ પરમાણુદ.

૧

અર્થ—

નિતિ વિજયમેન મરિદ શબ મપ્રતિ જાણવતી
અવિય જાણ પ્રતિપૂજ્યાર્થ સિદ્ધર અભાવત.

મુનિપ્રિય જાણનિ દિવસરમે કાળારખાંધાર.

વિનય કી ગમે વપ્રાધ બદસા (નિ) બરપાર

૨૨

નકસ જાણનિ નિવસ મેદ આનિ સુદર મેદધ

નિતિ કાળાણવિજયવાપ્રત પ્રતિ દીધ પ્રત મેદધ

જામ મીમ જાણવિજય બજાઈ નિ પૂર ખન જામ

નિતિ વિજયમેન મુદીમા પ્રતિપા જેડિ જામ.

૨૩

—પ્રા. ૧/—જા મુર્તર કાળ મજબ.

(૩૬૨) + કાળાણવિજયપ્રાપ્તિના અર્થ. સુ ૧૬૪૫ અર્થો શુ. ૫

અર્થ—

નકસ નિદિવરણપમે સ જાણે દિવસ નિજા

આદ્ય મજબ અવિજાણા બાદ્ય જાણ દિજા

૧

અર્થ નિજાનર મનિ પૂર, સિવર નિજા મજાર

નિદિ જાણ જાણાજાણી, જાણો મજા બાર.

૨

અર્થ—

અર્થ ૨૪

જાણ સિરોખાણી જાણે મી કાળાણવિજય જાણાર

મી દીરવિજયજાણી કાળમે કાળાણવિજય પ્રાપ્તાર

નકસ અકાળર જાણિ જાણી દીધ જાણાજાણારે સદુ ૨૧૪

૧૯૧ જ્ઞાનસાગર બીજા (તંત્રવિજયસેનસૂરિ-રવિસાગર શિ.)
(૩૪૦) નેમિચ દ્રાવણા. સ. ૧૬૫૫ જીર્ણગઢ (જૂનાગઢ)મા.

આદિ—

સરમતિ ભગવતી મન ધરીરે, સમરી શ્રી ગુરુપાય,
નેમક્રુમર ગુણ ગાયવારે, મુજ મન ઉલટ થાય
મુજ મન ઉલટ થાય અપાર, સ્તવસ્થૂં યાદવ કુલસિણુગાર,
બાવીસમો જિનવર બ્રહ્મચારી, જયજય નેમજી જગહિનકારી. ૧
રાજમતી ભરતાર, વલી વલી વદીયેરે,
રૈવતગિરિ હિતકાર, દેખ્યા ચિત આણુદીયેરે, રાજમતી ૨

અત—

સવત મોલપ ચાવનેરે, જીરણુગઢ ચોમાસ,
રૈવતકાયલ ઊપરેરે, બિજલ સમ કૈલાસ,
ઉજ્જલ સમ કૈલાસ પ્રસાદ, દીક્ષથી ટલિઓ વિપવાદ,
નેમિ જિણેસર સામી યુણિઓ, તિહાથી સફલ જમવારે ગણિઓ ૭૨
તપગન્ધ નાયક જગજ્યોરે, શ્રી વિજયમેન સૂરિદ,
તપગન્ધમાહિ ગાજતોરે, રવિમાગર મુનિદ,
રવિસાગર મુણિદ સોભાગી, તપ જપ કિરિયાસુ લય લાગી,
મેવક ન્યાનમાગર મુપકારી, સ્તવીઓ નેમિ ચાગી આધારી ૭૩
(પદ ૧૪૪ પૃષ્ઠ ૫ પ્ર કા વરો)

—લિ. ધર્મવિજ્ઞે-લક્ષ્મીવિજ્ઞે, સ. ૧૯૩૨ કા. વ ૯ ભાવ-
નગરે ઋષભદેવ પ્રમાદાન ૬-૧૪ ધો -પા ૭ પ્રે. ૨

૧૯૨ જયવિજય (ત. હીરવિજયસૂરિ-કલ્યાણવિજય ઉ. શિ.)
(૩૪૬) +હીરવિજયસૂરિ પુણ્યખાણિ સગાય ૧૬૫૨ પછી.
આદિ—

રાગ ગમગિરિ.

પ્રણમિત્ય પામજિણુદ દેવ, સપયમુદકારણુ,
સંખેસર પુરમણુઉ, દુહદરીયનિવારણુ,

આદિ—

રામ રામચરિ

પ્રભુમીજ સદગુરતણા પાપ શુદ્ધપતિધરી
સરસાનિ સામિલિ વીનનું કિંક મુઝ મનિ સારી
મૈત્રપ્રવાહી બાણુ બાવિ પૂરવ દિલિ કેરી
જનમજમિ જિનવરણી વદુ કહેરી

અ તે—

કથલ

તપમચ્છ પ્રવક શુભમતિ દાવક ઓ રિજવમેન સુરિ
તસ પટમવલ્લુ વિભાસમુ કિનકર ઓ વિગ્વદેવ મુલ્લિ
વાચક સવલ મુદ્રામણિ સોલક નિરમલ ન્યાનનિવાસ
ઓ કલ્યાણવિજય શ્રવણમુ પ્રમાદ્ય કુરો મુઝ જોષપ્રદાય ૮૮
સસિ રસ શુરપતિ વચ્છર આતપ જોષાદિમિ મુપવારક
સમેનપ્રવલ મહાલીરક કેરી રતવન રમ્ય મનિધારક ૮૯
ખર્મ શુભર્મ ૭ મજ્જે નિમુષ્ણ તીરથ મહિમા જલવલ
જલવિજય વિનુષ હમ જખર્મ શુભ અનતા સો પાવલ ૯૦

(૧) ચીમનધાવ કાવ્યકાવ્ય દશાત્ર જોમ. જો. વડોદરા.) સમ્મેત
સિખર તીર્થમાયા જો નામથી પ્રાચીન તીર્થમાયા સમ ૫ ૨૨-૩૨માં
પલ્લ ૧૩૫ થયેલ છે

૧૯૩ સલિતમલ (પૌાં કમલમલસુરિ-પુવવમલસુરિ શિ)

(૩૪૪) ચક્રસખનો સસ. સ ૧૧૫૫ ખાં શુ ૧ ૩૨

અલ્પદિષપદાનુમાં.

જોને કપટોપિત્ત રમેલ છે કપટોપિત્તનો ઉત્તેજ કવિ આપઆસે વીર-
વિજયસુરિસમમાં કર્યો છે - જલવિજય જલવિજય પન્નાસ કપટોપિત્ત
કાંતી ખાસ ૫ ૧ ૮ વીરવિજયસુરિ આજ્ઞાવતી મુલાકાતે મલ્લ તારે
આ /વિજયજી પલ્લુ તેમની સાથે / મલ્લ દત્ત.

જમ પાટ જેસઘણ જયુ, જૌતમ સમ પ્રતિરૂપે,
 પ્રગટયો સવાઇ હીરસો, પરિખીઓ અક્રમર ભૂપરે સાધુ ૨૬૫
 હીરણ શીંગ જગિ વલ્લહો, શ્રી કલ્યાણવિજય ગુણગેહરે,
 વાયકરાય મે ગાઇઓ, જગમ તીરથ એહરે સાધુ ૨૬૬
 જવ લગી ગેશ મહી ધરે, જા સુર ગિરિ ચિર થાયરે,
 જાં રત્નિ શશિ ચલગણુ તપે, તા પ્રતપો મુનિરાયરે સાધુ ૨૬૭
 સવત સોલપચાવન, વસર આસો માસરે,
 શુદ્ધ પપ્પ પચમિ દિને, રચીઓ અનોપમ રાસરે સાધુ ૨૬૮
 જગિ જયવતા કલ્યાણુ, પૂરો મનહ જગીમરે,
 સેવા ચરણકમલ તણી, માગે જયવિજય શીશરે સાધુ ૨૬૯
 ભણે ગુણે જે સાબતે, ગુરુ ગુણુ એક ચિત્ત જાણુરે,
 વાઙ્મિત સર્વ સુખ અનુભવે, પામે તે દોડી કલ્યાણુરે સાધુ ૨૭૦

—પ્ર૦ મારી જન એ રામમાળા ભાગ ૧-, ભા.

(૩૬૩)+ શ્રી સમેતગિખર રાસ # સ. ૧૬૬૧.

* " આનુ ખીજી નામ પૂર્વદેશ ચૈત્ય પગિપાટી છે. આમા વિજયદેવસરિતા અમયગા મયુરાના સઘવી ખિ'યુએ કાઢેલા સવનો પ્રમગ છે તે મધ મથુરાથી નીકળી પીંગળખાદ, ચઢવાડ, રેયડી, સોગીપુર, શાહજાદપુર, કાનાખી, દતેપુર, વાણુરમી, મિહપુરી, ચદ્રાવતી, પાટલીપુત્ર તથા તુગીયા નગરીઓમા યાત્રા કર્તો કરતો સેહોર નગરમા આવ્યો ત્યા રાય શિવરામને મળીને રમ્તામા વાટ વિષમ હોવાથી માર્ગદર્શકો તથા રક્ષકો લીધા લગોટીવાલા તથા ઉવાડા મન્તકવાળા લોકો, કઢલી વગેરે વ્રક્ષોના વનો તથા કાંતુકો જેનો જોતો મધ અમેતાચત્ર આવ્યો અહીં પાલગજના રાજા પૃથ્વીચક્રે માયે આવીને યાત્રા કરાવી સઘ ત્યાથી મગધદેશમા ચઢને પાછો ફરેો રમ્તામા રાજગૃહી, પાવાપુરી, જખીઆમ, જડણપુરી, અયોધ્યા, મલપુરી અને કપિલપુરમા તીર્થયાત્રા કરીને સઘ અવસ્થાને-મયુરામા પાંકો આવ્યો " આ કવિ જયવિજયજીએ સન્દૃતમા જોખનમુનિપગ રીઝ (અ ૧૬૪૧)

- તમુ મીસમે હમ બજુખમે મી સત્તિનરમમરિ બારે ૫-૩
 મી ચાચરિન ને નાખીકંભિ ભેમે ઉધરિ આરે ૭
 સવન મોક્ષપંચાવને એ, માપમાત્રિ વિચરણ
 મુક્ષપત્ર તમુ નાળીખમે, દક્ષિનિ નિર્મિતને આરણ ૮
 મુવરિ રમ્યા કરીએ રોળી છેવ નેહ ૯
 બને મુને ૭ ભાવસિક એ તમુએ મુખાર દેખુ- ૬
 અવુ/બરો પાણ એ કહેરો? નિશ્ચિ ૯
 આમમો પામ મોદાકરમે, નિર્મલ આજુક આનિ ૧૦
 તપ ઉપરિ જા ચરિન કુએ તપથી મુખ વિચાર ૧૧
 તપ મેડુ નામિ નાળીખમે તપ છે કાપ રક્ષક ૧૨
 અવિઃ અવઃ જડુ બાવથી એ, આર બડી તલુ ધર ૧૩
 પામ વિજુક પ્રભાવથી એ, રમીક રમ ઉધર ૧૪
 તપ પુત્ર મદિમા આનિ બજા એ મુનિસે આંજી પ્રેમ ૧૫
 મી ચદ મુજાં બાવસિક એ હા અવિચાર જેમ ૧૬

—જાજુ મારુ પછે રો મુરછમુન અનાર્થધર્મન મીદ પુત્ર
 મ પી ૧૧ ૧૧-૧૪ ૭૨ ૨૫

આ ક્રિય પુત્રિયમમ્બાઈ રાખાજાજાઈ બચ છે એનું પ્રતિમા
 કુખા પરથી વળાવ છે તમના ગુરના મુઠ પ્રવરમમ્બરિનો મ ૧૫ ૮
 ના રનિયા જળ મળી આવે છે જુનો તખાક ૧૨૪ જળ જુદ
 કલિયો રનિયા જળ સ ૧૬૪૮ ના મળી આવે છે જુનો તખાક
 ૧ ૧ પા. પ્ર. મ. આ. ૧ કલિયો તખ જળ રખાજે છે—

ન ૧૬૪૮ વર્ષે માપ વડિ ૧ રવા મી મીમમમ્બરિન દેસી
 પારસમ આવા જુદ મુન દેસી રદિઅકેન મી સમવનાવનિન મારાવન
 મી પુત્રિયા પત્ર રાખાજાજાઈ મી વિષામમ્બરિ ૫૬ મી સત્તિનરમ-
 નરિમિ પ્રવિન

આ તખ આજુમમ્બા આમના મદિમા પાળી પંચદિર્ધા પર છે]

આદિ—

મગલકરણ પ્રણમ સદા, મહામંત્ર નવકાર,	
નવપદ ધ્યાતા પામીછ, સપદ યશ વિસ્તાર,	૧
સરમતિ ભારતિ મુઝ દીયુ, સુદર વાણિવિલાસ,	
તુઝ પય ધ્યાનિ કવિય રસ, વિરગ્યઘ મન ઉલ્લાસિ.	૨
શ્રી સદ્ગુરુ ચરણે નમી, ગાર્યુ શ્રી રવિરાય,	
શ્રી ચંદ્રકેવલિ તે જ્યુ, નામિ નવનિધિ થાઇ.	૩
આમિલ વર્ધમાનતપિ પામ્યુ ઋદ્ધિ વિસાલ,	
ઉત્સર્પિણિ વાટે દૂરિ, શ્રી ચંદ્ર સાધુ રસાલ	૪
ગૌતમ ગણધર ભાસિઉ, ચેટક આગલિ જાણિ,	
તાસ ચરિત પમણુ દિવર્ધ, સુણુપો ચતુર સુખણુ	૫
* * *	

અતે—

ચતુર્થખંડ સપૂર્ણ	
અથ ચૂનિકા-કનક કમલ પગલા ઠવધએ—એ દાલ રાગ ધન્યાસી.	
ચંદ્ર ગઠિ ગુણુ ગાઇએ, તિહા ગઠ પૂનિમ સાર,	
શ્રી ચંદ્ર પ્રભુ સુરીસરએ, ગુણિહિ ગૌતમ અવતાર,	
ચંદ્રપ્રભુ સૂરીસરએ	૧
પ્રવાન શાખા તિહા જાણીધએ, તરુ અદિતિય વિંશાલ,	
કમલવદન કમલાકરએ, કમલ નયન પ્રભુ સોઇ,	૨
કમલપ્રભ સૂરિપાટ ભણુ એ, પુણ્યપ્રભ સૂરિરાય	
પુણ્યર્ધ પદમા પામીધએ, પુણ્યર્ધ સપતિ પાઈ	૩
પુણ્યર્ધ નરપતિ પદ લહે પુણ્યે તેજપ્રકાશિ,	
પુણ્યવત ગુરૂસીસ ભણુ એ, શ્રી વિદ્યાપ્રભસૂરિ જાસ.	૪
વિદ્યાર્ધિ વિત પામીધએ, વિદ્યા રાય નમે પાય	
વિદ્યાર્ધિ દેવ વર્મિ હુધએ, અગ્નિય વિવન સવિ જાઈ	૫
જસ પામે વિદ્યાધિકીએ, વિદ્યા ધરમ ઉદ્ધર	
મુગનિ લહઇ પરપરાએ વિદ્યા સુખ વિસ્તાર.	૬

- યોર અપારક પાપારિ પારિણી, / મની કરન ગુર્મમાં બળી
 મદા સુવૃતતા મળુપર બાવ પાન થી મતિલાવણ બાવ. ૬૪
 બીજા પન્થાસ શીમપર, / કોરુ સુખવાસ,)
 ત્રીજા મળિ શીમપર પન્થાસ કન્થા બાવ પ્રસિદ્ધ પ્રમણ્યુ. ૭૦
 મરિપરના મળુપર એક, કોનથા નામ કુડુ બધુ તેડ, -
 મહામદિ સુવૃતતા મળીર, ચનિઆન કન્થા નમિ ધીર ૭૧
 એકલા શ્રી અપારક એક, કુડુ ઉપમા સુવાર્ધ તેડ
 સિન્ધ નરસુતન કરણ કી, દીપો પદ ત કન્થા કરી. ૭૨
 ર્મ દિપા ને દીપો મન, થી સરસ્વતી બાપો તન
 દળુ દિવમ મે મેવા કરી, થી સાસર દળુ આસરી. ૭૩
 જો નેર મે આપો માન માનથી દીપો વરણ
 થી સરસ્વતી પન્થા કરી, કનિગન મન નરનાર આસરી. ૭૪
 બળુ દિવમ મુરને મેવિયા બળી મળિને પેલા ચર્મ,
 વિદ્યાર કરે નિડીથી કીપ થી મુરની અનુચ્છાના લીપ ૭૫
 દળુ દેશ રીન કીપો વિદ્યાર, કોનથા અસ દેશ આસર,
 અનેક એકવીયા છવન, કનિ મહમનિ પાવિ દેશન. ૭૬
 દવસેમ ચાવતાં મદી આનરેશન આપ્યા વડી,
 નહ આપર નિદાં અનિશ્ચમ, જાગ્યાપુર નમરનો નામ. ૭૭
 રા / જાગ્યાન ગુર્મનું વેરીના બાવ મા દળુ
 નદા અનમ તરસરેડ નામ જાનિ કરક કમવિવેક ૭૮
 મીસંદ, કમમળ સુગળ તાસ પૂત જાગ્યાન વખાળ,
 મીગ જાગ્યા માલ ચારડી, કરન બળી ન જાગ્યા લખી. ૭૯
 મવન મોડાં છપને ધાર, થક પનર કીકવીસ મજરિ
 પત્ર અવમ દલિજલિથ રનિ ધરાવપનિ માનિ જાથ કનિ. ૮૦
 આનુ અધિક મદોજન આમ પદા અનુ આમ સિદ્ધિ નામ.
 વિ / થા દળી મન આનુદ, વાસર ગુપ્ત સુખ પરાજાનુદ. ૮૧

૧૯૪ નર્મદાચાર્ય (ત૦ કમલકલશ શાખા-કમલકલશ-
સૂરિ-મતિલાવણ્ય અને ણીળ-કનક શિ૦)
(૩૪૫) કોકશાસ્ત્ર ચતુષ્પદી. સં. ૧૬૫૬ (શક ૧૫૨૧) વિજયા-
દશમી, ખુધ પુરહાનપુરમા

અંતે—

હવે કવિ નરખુદ જોતે એ કથા, નામ ઠામ પોતાના યથા,
કનલુ વશ માહં ઉપના, તેહ અક્ષેપ જોવુ અધુના ૫૯

ગુજર દેશમાંહિ અભિરામ, ધર્મ ધ્યાનનો ઉત્તમ ઠામ,
યતિ મતિ તપ આગમ જ્ઞાન, મર્વ લોક વસે આવધાન. ૬૦

કલ્પિયુગ ગગા જા(મા?) ગરમતી, ઉત્તમ નીર વહે સાન્વની,
સદા કાન્ન જલ પૂરણુ વહે, આન પાપતણુ નર દહે. ૬૧

કંઠે નગર વસે અભિગમ, અમદાવાદ શ્રી ઉત્તમ ઠામ,
મર્વ વસ્તૂ પામીજે જોહ, જાણુડીપમાંહિ ન મલે તેહ. ૬૨

શ્રી શ્રીમાલી તિહા વિવહાર, ઢેવરાજ નામે ઉપચાર,
માન દીપે મહમદ મુલતાણુ, મલિન માહિ વડો અધા ૬૩

નેહ ધરે કુલવતી માર, વિપક્ષ પૂરણુ કુલવિખાત
ગણુલહે નામે ઉતરે, તેહની કુખે દ્ર અવતર્યો ૬૪

કર્મસયોગે માર દેશ, નગર શ્રીરોહિ કીધ પ્રવેરા,
તિહા રહેવાનો કીધો ઠામ, યોગા થયા લલ્યા ગુણુઆમ ૬૫

નવમૈ વરપૈ શ્રી ગુડતાણુ, પામ્યા ચરણુ મનોરથ ધણુ,
દીક્ષા લીધી શ્રી ગુડ પાંશ, ભવખધણુ તે છોડ્યા નાસ ૬૬

શ્રી તપગઢમાંહિ જશવત, કમલ કલશ શાખા જોલત,
ગઢનાયક શ્રી પૂજ્ય પ્રમાણુ, જાણુ ગગન ઉદતા બાણુ. ૬૭

ધર્મ ધુરધર શ્રી ગુર નામ, કમલકલશ શિષ્ય અભિરામ,
મહા ગુણુવત મહા ગભીર, પચમહાવત યતિ સુધીર. ૬૮

[સુ પોશ્યસિક તપમ્બજશાવલીમાં જણાવ્યું છે કે સુમતિસુરિ-
સરિએ પ્રથમ ઈન્દ્રદી અને કમલસરિ નામના બે શિષ્યોને આસ્થાપદ
આપ્યું હતું પરંતુ જાણથી તેમને સરિમતના અધિભારે રહે હતું કે
આ બેને આસ્થાપદ આપ્યું તે ઠીક નહીં હતું કારણકે એઓ ગમ્યો
બેક કરશે, તેથી સુમતિસુરિએ ફરી એક નવા આસ્થાપદ બનાવ્યા અને
તમનું નામ દેવવિભક્તસરિ એવું આપ્યું સુમતિસુરિના સ્વર્ગસ્થ થવા
પછી વહન બને આસ્થાપદો પોતપોતાના સુધા સમુદયે પ્રવર્ત્યા
જેમાંથી ઈન્દ્રદીસુરિની સાખાવાળા કુલજપુરા કહેવાતા હતા અને
કમલસરિની સાખાવાળા કમલસરિ ના નામથી એળખાવા
હતા. તેના સમુદય પાસણપુરા ના નામે પ્રખ્યાત થયો. એજ કમલ
સરિસુરિના શિષ્ય જગદ્ગણેશસુરિ કવા હતા કે જેમણે સ ૧૫૬૬ ના
શતબ્દન શુદ્ધિ દસમીએ જાણુ પર્વતપર પ્રાચીન યાત્રિના સ સહસ્રાને
અન્નદાન ઉપર મહાસાગરપિતાજી જગદ્ગણેશના રાજ્યમાં અનુમંતિપત્ર
બનાવ્યો તેની નિમિત્ત કરી હતી તે વખતે તેમની સાથે ચરણસુરસરિ
આદિ બીજાને પણ કેટલોક વિશ્વ પરિચર હતા. તેઓ લેખાં ૨૧૭
અને ૨૧૮ મુને જિનવિજયજી સપાજિ પ્રાચીન જૈન મંથન સંગ્રહ
ભાગ ૨ નો. કમલસરિ ગમ્ય સ ૧૫૭૨ માં થયો એવું વીળપુર
વિસલાસના ૭૧ મા પ્રભાકરમાં એક પાત્રમાં છે તેના એથે પાને
આપ્યું છે]

૧૬૫ ગુણવિનય.*

(જ. સેમશાળા-સેમશાળા-વાચનાવાર્ત મધિદમ્બજિત-
લંબસોમ ઈ. શિ.)

(૪૪૧) + કર્મચક્ર વશાવલી પ્રબંધ. સ ૧૧૫૫ મહા વર્ષ ૧૦
સંવત્સરભરમાં.

* આ કવિએ સરેગુર્માં મધિ બનાવ્યા છે તે ૧૪૧ ખડ
પ્રકાશિત હતું ૨૧-નીચ મ ૧૫૪૧ કમળનીચ ૧ ગિન-નીચ મ

- ઉત્તરા આપાદ નક્ષત્ર સુવિચાર, શ્રી નરસિંહ બોલે કવિરાજ,
કર્કરાશિ ગુરુ અહ બોગવૈ, તુલે ગનિ આવણુ ચીનવૈ ૮૨
- સુખ મહુરતુ શુભ વેલા માર, ઉત્તમ દ્રવ્યણુ તણો વિચાર.
શ્રી નરસિંહ બોલે કવિરાજ કરી ચોપઇ સપૂરણુ આજ. ૮૩
- શ્રી ગુરુ તણી દૃષ્ટા આદરી, કોક ચોપઇ સપૂરણુ કરી,
જે નર હોવે ચતુર સુખણુ, નારિ પ્રેમ વિવધા પ્રમાણુ. ૮૪
- તે એ કથા સુણુમે સદી, અથવા ન પાસે સરગી કહી,
સુણુના ચિત્ત હોખ્યે આણુદ, પરમસુખ પામ પરમાણુદ. ૮૫
- કોક તણો મદ લેખ કરી, ચાલ ચોપઈ કવિ કુચરી,
મુરહાંનપુર નગરમા ચઈ, કોકદેવ નામે ચોપઈ ૮૬
- દશ પ્રકાર સપૂરણુ દયા, વિગત કરિ કથા જૂગજૂઆ,
શ્રી માતંગીને વરદાન, કરી ચોપઇ અમૃત સમાન ૮૭
- જે નર સ્ત્રીઆણુબધા હસે, તેહ નામને ધણી ગ્રયે વસે,
જિમ કમલ માહિ ભમર ગમે, ગંધ કેતકી છાંડે કીમ ૮૮
- નાના ગ્રથ તણા મત જોય, કોક ચોપઇ કીધી સોય,
શ્રી નરસિંહ કહે કવિરાજ, એહ ગ્રથ થરિ હરગો સમરાજ. ૮૯
- જે નર સૃષ્ટિ ગ્રંથણે સહી, બુધી વિસ્તાર હોસે નર લહી,
વિરહી તણા બાળસે દુઃખ, ભોગી જનને પ્રાપ્ત સુખ. ૯૦
- જિહા લગે રવિ શશિ ગર્ગન નધે, જિહા લગે મેર મહિમધ્ય જપે,
તિહા લગે કથા રહિસ્યે પુરાણુ, કવિ નરસિંહ કહે કથા પ્રમાણુ. ૯૧
- કામશાસ્ત્ર સુતિ ઉત્તમ એહ, દેખ ચિત્તને સુણુમે જોહ,
અનન સુખ પામિસે સદા, શ્રી નરસિંહ કહે સુખમપા. ૯૨

— ઇતિશ્રી, મહિજનાચાર્ય. શ્રી, નરસિંહચાર્યવિરચિતે કાકશાસ્ત્રે
પ્રથમ પ્રકાર સ્થિતિવર્ણપ્રકાર સપૂરણુ સ. ૧૭૬૨ વર્ષે કાર્તિક માસે
શુકલ પક્ષે પ્રગી નિઘો ગુરુવામરે વડગામ મળ્યો.

આપે કુમરનરિજા વિમલનખાંસુરસાથ
નીતારસ ગુરુ મુવિયા ડાલુ સુખીયા સુવિયાથ

x x x x x

અતે—

સાસદસાથ પંચાવન તળુમ મુર અનુરપા મેમરે
માક વરી હસી દિનર્થ મંત્રી જમન પ્રયોગરે. ૨૬૩
સમ કરમચક્ર મમરી સંધર નમર તો સામરિ
સામનસા જ્યાં સર્થ જિહાં સર્વિ વસિત જમરે. ૨૬૪
જિહાં જિનકુસલ સુમર તમે કરમમતિ કરાપે રે.
મુન સમસ સમનિ કર્મ દિનપ્રતિ ને વસવોપે રે. ૨૬૫
ખાસ મી જાવસેમસ સુમર જિહાં જાવસેમસ રે.
મી સમનસ જામક મડી નિસસા વિન લસાસર રે. ૨૬૬
તમ આદેસ લલી કરી દેખી વસપ્રતિરે,
જામક મી મુખવિતલ દ્રષ્ટિ એક લસસ લગરે રે. ૨૬૭
વિરસમિ ને પ્રત્ય એ ન લલિ મેર વિરિયેરે
મી જિનકુસલ પસાવિત્ત જા લલિચક્ર સિદ્ધિયે રે. ૨૬૮
એ જાવસ પ્રત્ય ને જિનસાસન જાવસેમ રે. ૨૬૯
તે પામલ સુનસેમસ સોહમસિરિ સિંહાસે રે. ૨૭૦

(કહો) અજનામુદવી પ્રબંધ. સ. ૧૧૧૨ કિંમ છા ૧૩ નવ

અતે,

મી ખસતરમતિ પ્રમદ પદરિ, મુમપ્રાપન મી જિનસદ સરિ.
વિગત માનિ મી જિનસિધ સુરિ, જાવસરિ જાવસરિ.
તમ દીનરે મુરસર્થ મુરસર્થ મી જાવસ વિરસિન મુદિવાનર્થ
જાવસ મી પેમરાજનસ લિખ મી પરમેશ્વરસિધ મુર રસ.
જાવસ મુર મુખપરી, તમ લિખ વિગતી મુતપરી.
મી જાવસેમ મુર જાવસ, વમનરસર્થ રગિન નરસા.
૧
૨

આદિ—

દ્વેષવધિ પામ પ્રમાણ કરિ, વાગ વાણિ સમરેવિ.	
શ્રી જિનકુશલ મુણિપ્પય, હ્રદય-મલિનુ ધરેવિ	૧
શ્રી ખરતર ગરુડ રાજ્યકે, યુગપ્રધાન જિણુચદ,	
શ્રી જિનસિદ્ધ મુનિધ્વર, જિન રજિય વૃપટદ.	૨
તામુ કથનિ ઉવઝાય ગુરુ, શ્રી જયમોમ સુમીસ,	
વાચનાચારિજ ગુણવિનય, મનધરિ અધિક જગીમ.	૩
જિનશાસન ઉઘોતકર, કરમચદ વૃપચંદ	
તેહની વશપરંપરા, પ્રભણુર્ધ માહગકદ.	૪
તે નિમુણુક હરખર્ધ કરી, મત્રીસર પરખધ,	
ધરમવત ગુણ ગાવતા, જિમ હુવર્ધ શુભ અન્કમધ.	૫

૧૬૪૬, રધુવગ ટીકા સ. ૧૬૪૬, પ્રાકૃત વૈરાગ્ય શતક ટીકા ન ૧૬૪૭
 મમોધ સમતિકા વૃત્તિ સ. ૧૬૫૧, વિચારરત્ન સંગ્રહ લેખ ન સ ૧૬૫૭
 લઘુ અનિતસાતિ ટીકા સ. ૧૬૫૮, ઈન્દ્રિયપરાજયશતક વૃત્તિ સં. ૧૬૬૪
 ઉત્તરોદયદેવકુલકમ્પડન (તપાગચ્છનુ ખડન અને ખરતરગચ્છના મડ-
 નડપે) સં. ૧૬૬૫, આ ઉપગત જેનો રચનાસમય અજ્ઞાત છે એવી
 બીજી રચનાઓ જિનવલ્લભીય અનિત ગાંતિ વૃત્તિ, મિતભાષિણી વૃત્તિ,
 સમ્પત્ય શબ્દાર્થ સચુચ્યય ઇત્યાદિ. તે પરથી તે એક સત્તરમા સૈકામા
 વિદ્વાન્ ટીકાકાર અને સાક્ષર હતા એ નિર્વિવાદ છે વધુ માટે જુઓ
 એ રા. સ ભા. ૩ અને જો એ ગુર્જર કાવ્ય સચય. ભાષાનુ કાવ્ય
 નામે કર્મચદ્ર પ્રખંધ, કર્તાએ બીજો સન્કૃતમાનો વશપ્રખંધ જોઈને
 ક્યો છે. જુઓ ઉપર દુક ૨૯૭. તેમણે સ. ૧૬૭૫ માં વિમલાચલ
 પર જિનરાંજ સૂરિએ કરેલી આદિનાથની પ્રતિષ્ઠામાહાન્દરી આપી હતી.
 જુઓ એપિગ્રાફીઆ ઇંડિકા ૨-૬૨-૬૩. આ શિલાલેખ માટે જુઓ
 મુનિ જિનવિજયજી સપાદિત પ્રાચીન જૈન લેખસંગ્રહ ભા. ૨ લેખાંક
 ૧૮-૧૯, અથો લિપે સચિ માટે જુઓ જેસલમેર બહાર અથ સચિ.
 ૫ ૨૯ અને ૫૨

અર્થ—

મોહાદસાઈ અહિંદતરુકી, માલવ મુદિ કમ્પિ
 સુખચરઈ નક્ષત્ર પ્રાપિ, સુદર રૂપિ કમ્પ
 ગુનરસન મદિઆનિયાન મી જિનમિદ સરિ,
 રાગલ જાગલ વસુ સુગલ કિડિમ વસિબરિ,
 મી અરનારમક દિન સમક એ નવ દિનકર પરિ ૭૭
 આદ્યક તમુ તુમના, સ્વીકૃત ગુણ કરિ કેવુ ? ૨૩

માલપુરાઈ પદ્મપીયકમે, પદિહક પુદની તરિ
 ઘસ જાપિ મુખ કર્મ બધે સગલ ઈદાં કેલિ,
 સમ્ર નિચર વિન વપક એ તેદનક ૭ રોડ
 મિયા દુન નિદાં દુનકમે નરિ રામ નહ રોડ
 કમ્પ કમ્પ તરફ પરી એ નરિ તમુ બપરિ દેલિ,
 રૂપિ પદમક કસ વિષ સરિ ન કસ તમુ ઉવલ ૨૪

શુદ્ધ માર્મની માલ દુનક તક આક એલ,
 તમુ કમ્પ મહ નરિ લલક એ અનિબીલ રેલ,
 એ માલ સમક દુનક એ બીહક કમ્પ,
 તક સમક મિલિ કેવુ, મિદ બહ રીજક સિલ
 નામ બેદ નામ તમુ મી રામ કસ કસ શરિ
 નિમ સમ્પાદી વિલ વિવરક કસ વિસુદ ૨૫

બેમલવ ઉવચવ રામમી બેમની સાખ
 સરિ આખ મહિ વનુ, સાખ પદિન વન આલ
 રામક પુદવિરસિલ જાગલ તમુ મુર,
 મી પ્રમલમાજિતવ તમુ તમુ મીસ વપકર,
 ઉવચ મી વર્ષકમ મુ તમુ સરિસ આખકરિ,
 ઉવચ મી મિલિ શુવનિલ મી જિનકમવ પ્રમાદિ. ૨૬

(મ. જ. મ.) ૧૧ જુનિ ૯ ૧૯૦ જગમમી

અકપર ગાદિ સભાઅર્ધ જામુ, દસદિસિ ફઅક વિજયવિકાસ.
તામુ શિષ્ય અઝઠ વિનીત, ગુણવિનયતિ જયતિલક સુવિદીત. ૩
તિહા વાયક ગુણવિનયઠ દીકઝો, પૂર્વ પ્રખંધ નિસ્પક મધુમીડો.
સોદાહસઠ આસઠા વરસઠ, ચૈત્ર સુદઠ તેરમિનઠ દિવસઠ. ૪
તેરમ રવિ યોગઠ ખુધવારઠ, હાલઠ બધ્યક તસુ અનુસારઠ.
શીલવતની વાતજ સુણતા એહ પ્રખંધ ભવી નિતુ ભણતા ૫

સ ૧૬૬૯ વર્ષે શ્રી આગરા નગરે પ. જયકોતિ લિખિત
વિવેકવિજય બ, ઉદયપુર, ખ. ચં

(૩૪૮) ગુણસુદરી ચોપાદ. સ ૧૬૬૫-સે. લા. વડોદરા

(૩૪૯) અચલમતસ્વરૂપવર્ણન. સ. ૧૬૭૪ માહ સુદ ૬ ખુધ
માલપુરમા.

આદિ—

વિમલ પ્રભુ મતિ વિમલ કરિ, જિણુકરિ કરઅ વિચાર,
શાન્તે તણકિ જિણિ બાણીયઠ, સદ્ અઠ સાર અસારવ, ૧
કવનઝાય શ્રી જયસોમ ગુરુ, દેસિય વિહિ યહ એહ,
દેખાઈ જિણિ અવિહિ યહ, કેરી બાજઠ રેહ ૨
અચલ ચાપન જિણિ કરી, શાસ્ત્ર વિના નિરમલ,
સાભળતા શ્રવણુઠ હ્રવઠ, શ્રુતધરનઠ સિરિ સૂલ. ૩
વચન માત્ર નિસુણી કરી, આરગ છોડઠ સુદ,
ધવલકિ સગલકિ મુદ મતિ, દેખી જાણુધ દૂધ. ૪
તેહનકિ ભાવ પ્રકાસ કરિ, નવપહા છોડાવેક, ૫
મૂલ મગ્ગ મહિ આંણિસુ, સુદ લોય હિવ વેક. ૬
ઈચ્છારઠસઠ ગુણ સઠઠ, પૂનમીયાનકે પેક્ષ, ૭
નરમિહ પાહક તેહનકે, મબલીયઠ પરતઠખ ૮

પુરણાણિ પાસંતિ જામણપુરિ વિર કામ, ~ ૧
 તસ જાતી જેનું સીઝીં જાહિન કામ. ૨
 વદંમાન સામી સપર પાનાપાં નિમતીય,
 જાણવતું તીરથ જેનું જુઝ સદમ એકલીસ. ૩
 તસ સીઝ નિમુવનનિમતું મળપર ઠીાનમ સંધિ
 અપ મદાસિપિ સપાત્ત નિન સમરતા નામ. ૪
 મકતિ નહી મુઝ તેજી જુદિ નહી સુપ્રમલ ૧
 વચન વિધામ નહી નિરવક એ પાણિ મધમ અભ્યાસ. ૫
 સજ મળુન કુમરનવ્વા અરિત અનોક અપાર
 કદક કિણપરિ હું વર્જનું, પાણિ છડી એ આપાર ૬
 નદી તરતાં એકલી અમુદે જાવ સુવાવ
 નિમ મુઝ આજગન અજઈ છડી તમુજ સુપાવ. ૭
 આપમઈ અજઈ એ કલા સહપઈ અજમ
 પાણિ હું પ્રારંગી કવિસિ, વિરનારપણઈ પ્રાજ. ૮
 નાપ તમુજ ગુણ અજાં જામ અજાંત જેતઈ,
 રમમ અજાન કુમારજા, સાંભજાએ સહુ કાઈ ૯

અથ ૧૩

સમવમુર અઈ સાધના એ છુલગવા મનુ જાનિ ૧
 પ્રથમ ખાડ રજી મવડ એ જીભની છઈ પાનિ, ૧૪૧

—સવન ૧૬૫૪ થીં રિજગરણમાં થીં રનભાઈ થીં મુદનારના
 મહાગીથર અંકિતીપતિ અઈ જાણાવીન આપખરસાધિપરમુખ
 પ્રધાનપરપારક થીં ૬ ગિનઅડમરિ અરિથરાણી સાદિસમણ સ્વદરન
 અપિન અપ્યાય થીં ગિનમિદમરિસુપરિરાણી શિવમુખ પેડિન
 સાસથા અપિનઅપ્યાય થાં મમવમુરમખિન થીં રમજમેરનારના
 અપિપરસાસરિથા મધુઅ રજાં રમમ ખાડ મરણ

(૩૫૦) લુપ્તમત્તમોદ્ધિમકર ચોપાઈ, (લોકા-અમૃતિપૂજકના
ખંડન રૂપે)-સે લા વડોદરા

(૧૯૬) સમયસુંદર (ખંડ જિનચંદ્ર સૂરિ-સકલચંદ્ર
ઉં ધિં)

(૩૫૧) ચોવીશી. સ ૧૬૫૮ વિજયાદશમી અમદાવાદમાં
આદિ— રાગ માડણી.

રિપભદેવ મેરા હો,

પુણ્યસયોગઈ પામીઆ મઈ, દરસણુ તેરા હો.

ઋપભદેવ મેરા હો

x

x

x

x

અતે—

રાગ ધ-યામિરી.

તીથકરે ચઢવીસે મઈ સસ્તઆરે,

ઋપભાદિક જિનરાય ધણિપરિ વીનઆરે—

વસુ ઇંદ્રી રે રસ રઘુનીકર વચ્છરઈરે,

અહમદાવાદ મઝારિ વિજયાદશમી દિનધરે,

ગુણુ ગાયા તીથકરના શુભ મનઈ રે

૧ તી.

અરતર ગછ રે શ્રી જિનચંદ્ર સૂરીસરે,

જિનસિધ સૂરીસ સકલચંદ્ર મુનિવરે,

સુપસાયધરે સમયસુંદર આણુદરે—

૨ તી.

—છતિ શ્રી ચતુર્વિંશતિ તીથકરગીતાનિ શુદ્ધ પ્રત ૫-૧૧ આ ક.

(૩૫૨) ગુણુરત્નાકર છદા મં. ૧૬૫૯ —લી.

(૩૫૩) સાંખ્યપ્રદુભ પ્રથમ ધ. મં. ૧૬૫૯ વિજયાદશમી અમદાવાદમાં
આદિ—

શ્રી નેમીસર ગુણુનિલુ, જગજીવન જિણુથા,

અત્યાચારિ અગમજી, પ્રણમું પગાણુ

શ્રી ખરનાર એ દીપનો દિન દિન અધિકારી વાની

શ્રી જિનસદ સગીસર, જગત સુખદાવાન,

જગત સુખદાવાન, પદવી પ્રાપ્તિયાદ જગત્તર દીપ

અમોદિ જગત્તર તસુદ જગત્તર દિવસદ જિવસ.

તસુ દીપસ અમુદ પ્રનાવ દિનસિદ સરિ અધિકારી જગત્તર

અનિ સુખદાવાન જગત્તર દિવસ શ્રી જગત્તરજગત્તર દીપના.

શ્રી સદ સુગત જગત્તર એ જીવસદ જગત્તર અધાર,

જગત્તરજગત્તર અધાર અધાર સુખદાવાન,

સુખદાવાન સવત સોસ એમુદ સદિ વિજયસદિ દિવસ

એમુદ સવત સવત એ મેઘ સવત સવત સુખદાવાન

[(અવ પ્રતિમાં વંચ એ છે છે)]

જિનસદસરિ જિનસ પદિત સત્યસદ સુગતસએ

અનિ સુખદાવાન એમ જગત્તર મેઘ સુગત જગત્તર એ. ૪]

—સત્તર ૧૯૪૬ વર્ષે શ્રી જિનસદસરિ જિનસ શ્રી સત્તરજીવે

શ્રી મદન ખરનાર મગધપીઠર શ્રી દિવસપતિ જાનિસદિ શ્રી અધિકારી

જગત્તરજગત્તર સુખદાવાનજગત્તર શ્રી શ્રી ૫ જિનસદ સુગત

જગત્તર સુખદાવાન સુખદાવાનજગત્તર શ્રી જિનસદ સુગત

જિનસદ, સુખદાવાન પદિત સત્યસદ અનિ તદિજગત્તર શ્રી સુખદાવાન

અનિ, શ્રી જિનસદે જાનિસદ નાનાવિષ જાનિસદ વિષે રમિત સમા

સા સિવસદસુખદાવાનજગત્તર જગત્તર જાનિસદ પ્રજાદિ દિવસ અધ

સુખદાવાન, જગત્તર જગત્તર જાનિસદ ૧૯૪૬ વર્ષ ૨૧ મેઘ સુખદાવાન

પદિત શ્રી ૫ જાનિસદસરિ અનિ જાનિસદ ૫ દેવસદેસરિ જિનસદે જાનિસદ

વરિ જાનિસદ જિનસદ હતિ મગત (દે. જા. ૬ જાનિસદ જાનિસદ સમા

૫૫ જાનિસદ જિનસદ પદિત) શ્રી. જિ. અધ. દે. જાનિસદ.

—સત્તર ૧૯૪૬ વર્ષે જાનિસદ જાનિસદ જાનિસદ જાનિસદ જાનિસદ

જાનિસદે જાનિસદ જાનિસદ જાનિસદ જાનિસદ જાનિસદ જાનિસદ

જાનિસદ (જાનિસદે જાનિસદ) જાનિસદ જાનિસદ

દહા.

દામભીર મુખમડણી, પ્રણમ તોરા પાય, ૧
 હિવિ બીજો ખંડ બોલિયુ, સાનિધિ કરિજો માય
 સસલામા હરિભામિની, પ્રેમી કુમર પ્રતાપ,
 અણપ અદેધાઈ કરઈ, સઉકિ મો સતાપ. ૨
 અન્ય દિવસ ભાભાસંતી, 'ત્રસલક' આડિ નિલાડિ,
 ત્રુટ મુટલે પાટલઉ, પગી રીસાણી હાડિ. ૩
 ગવહત્યો દે ગાલસું, નયણે વરસઈ મેહ.
 ચિતાતુર બર્ષસી રવી, દુખિયા લક્ષણુ એહ ૪

*

*

*

*

દાલ ૨૧.

સૂત્ર પ્રકરણુ તણી સમતિ, અથ કીધઉ જાણિરે,
 દેવગુર મુઝ કરિ આનિધિ, અડયઉ તેણુ પ્રમાણુરે ૧૯

અતે—

દાલ ૨૨ રાગ ધન્યાસરી.

આહમઈ અગિ એ કલઉ, સખ નઈ પ્રબૂત અધિકાર,
 સોહમ મામી ઉપદેસ્યઉ, જાનુનઈ સુવિચાર,
 સુવિચાર સુદર મુનિ પુરુષ, સોભાગી મહિમાનિલા,
 ચારિત્રપાત્ર મહાત મુનિવર, સકલ સાધુ ગુણે ભલા.
 ગિર્યાતણા ગુણુ ગાવતા, મુઝ હીયઉ હરખઈ ગહગણઉ,
 ગણિ સમયસુન્દર કહઈ સખધ, આહમઈ અગઈ કલઉ ૧
 સખ પ્રબૂત ગુણુ ગાવતા, હખ દોહગ ગયા ફરિ,
 રિદ્ધિ સમૃદ્ધિ સુખ સપદા, પ્રગટયઈ પુણ્યપદ્મર,
 પ્રગટઉ પુણ્યપદ્મર ધરિ ધરિ રલિય રગ વધામણા,
 નવનવા ગીત વિનોદ ઉજવ, ધવલ મગલ આતિ ધણા.
 ત્રી કૃષ્ણનંદણુ જગઆણુદણુ, ધ્યાન તસુ મનિ ધ્યાવતા,
 ગણિ સમયસુન્દર કહઈ આણુદ, સખ પ્રબૂત ગુણુ ગાવતાં. ૨

વીર બિણ્ણ સમેસર્ગી રાજમહી ઉદ્ધન,
 સમેસરજ દેવી રખો, મેઘા મી વર્દમાન. ૨
 બેઠી બારદ પરવા સુજિતી મી જિનવંશિ
 દાન દેઢે નમિ । બીઠા, મુઝને પ્રજાન નખાનિ. ૩

* * * / *

અતે—

સોલેસે બાપા સમે રે સામનેર મજર
 પદમપદ્મ સુપસાદે, એક કુરખો બધિઠારે ધર્મ દિરે મરે.
 સોદમસર્ગી પરવા રે અસ્તર મઠ કુલ્યદ
 કુમપદ્મ ૫૨ પરમી રે મી જિનવંશિ સહાદિ રે. ૫
 તાસ સીસ અતિ દીપત રે, જિનવાત નસવત
 આચાર્ય અઢી કાઠારે જિનસિદ્ધ સરિ મદત. ૫
 રથમ સિખ મી પૂજના રે સમસ્યદ તમુ સીસ
 સુમસ્યેજ વખતે જણે રે સમ સમ સુજમીસો રે ૫ ૪
 દાનસીધ તપ બાવના રે સરસ રોઘ સવાદ
 જણનાં મણનાં બાવસું રે રિદિ સ્મૃતિ મુપસાદો રે ૫ ૧

—સન (પ્ર. ૩૬૨ જે પ્ર ૩ ૧૧ સમસ્યમણ, જૈન બધિ
 સ બામ ૩)

—સ ૧૭૪૭ વર્ષ ૫-૧ અનત.

—પદિત કુમનિસોમ મણિના જિમિન—સુભાવિત પુરુષમણ

જિઠા બાઠ કેસરી પાનાવ. ૫-૧૩ મારી પાસે છે

+મધાણી તીથસ્તોત્ર ૪ દાનુ સ ૧૧૫૨

બધિ—

પાવ પ્રજુમુરે મી પદમપદ્મ પાસન, ગુણ માઉરે અઢી મન કુમ બાવના.

૫ બાજુરે પ્રતિમા પ્રમદ થઈ બધી તમુ કીનપતિરે સુજિજો બધિ મેદામખી.

મેદામખી એ વાન સુજુઓ કુમતિ સદા બાજરવ

નિરમખે બાજા સુદ સમદિન મી કન સાસન બાજમ

—૩૮-૧૦ અને ૧૯-૧૭ લી,

—લિ. મુનિ દ્વદ ૩૨-૩૦ વિ. ધ.

—સકલ પડિત શિરોમણિ પડિનોત્તમ પડિત ત્રી શ્રી શાંતિવિ-
જય ગણિ શિષ્ય પ. પ્રતાપ વિજય લિખિત કૃષ્ણગઢ તગરે ચિતામણિ
પાર્શ્વનાથ પ્રસાદાત્ મવત ૧૭૮૭ વર્ષે મામ ચૈત શુદ્ધ ૬ શુક્રવાચન
શ્રીમ્તુ ભાવ

—સ ૧૭૬૧ પોમ વદિ ૧૩ લિ. ૨૫-૧૫ મો.

—કુલ ૨૩૮ કડી. લિખિતા શ્રી પદ્મણ નગરે-સવત ૧૭૧૨
વર્ષે માધ માસે શુકલપક્ષે ત્રયોદશી તિથી મગલવારે શ્રી ખરતરગચ્છે
શ્રી જિનમાણિક્યસરિ શાખાવાદીદ્ર શ્રી ગુણુરત્ન ગણિ તત્ શિષ્ય વા.
શ્રી શ્રી રત્નવિશાલ ગણિગજેદ્રાણા તત્ શિષ્યમુખ્ય વાચનાચાર્ય શ્રી
પ લખિધવિજય ગણિનામતેવાસિના ૫૦ મહિમોદય ગણિના લિખા-
વિત. લિખિત ૫ કથ્યાણુ મુનિના પરોપકારાય સુત્રાવિકા પુત્ય પ્રભા-
વિકા વીરો પઠનાય શ્રી સીમધર ગ્વામિપ્રસાદાત્-૩૧-૧૧ અનત.

—ગ્રથાગ્રથ મખ્યા ૮૫૦ મવત ૧૮૯૨ વર્ષે આમોજ મામે મેત
પંચ ત્રિતીયા તિથી સોપર નગરે લિખત ઋક્ષ શ્રી વાણુવીરજી ૧૪-૧૩
માગી પાસે છે આ કવિના સમયમા લખાયેલી છે.

—મે ખડ-ઉમયખડ ગીલને ગાથા ૫૩૫ લાલ ૨૬ સ્લોક નર્વ
સખ્યા ૮૦૦ અકે આદિસર્દી પૂરા સવત સોલ ૧૬૭૦ વર્ષે ૬ માર્ચ
સિર મામે કૃષ્ણ પક્ષે પચમી તિથી વાર સોમે લખિત રત્નભતીયં
લખિત (સારી પ્રત ને જૂની પ્રત છે) ૩૨-૧૧ લી

(૩૫૬) +દાનશીલ તપભાવના સવાદ-સવાદશતક મ. ૧૬૬૨

માગાનેગમાં.

આદિ—

પ્રથમ જિજ્ઞેસર પાપ નમી, પાળી સુગુર પ્રસાદ.

દાન સીયલ તપ ભાવના, ખોલિસ મહુ સવાદ.

(અઢીસપા) હતી. બીજા ત્રીસ જેન પ્રતિમા કે જેમાં એક કામ
મિત્ર રહેતા તે સિદ્ધામ ઓમળીય પ્રતિમા બીનાશમની—જિનની હતી.
કુલ આમ ૪૨ જિનપ્રતિમા હતી તે સિવાયમાં છે જાણ, ઉપર
(સિવ), મહાશ્વરી અમિતા કસિદા અર્પનારેખરી વિનાયક (મહાપદ)
જોમળી, શાસનરેખા વગરની જેન જેનેતર હતી આ જિનપ્રતિમાઓ
પાંચ રામઓ નામે અદ્વૈત બદ્ધાર (નિન્દુસાર) અધિભક્ત કુળા
અને સોપ્રતિ રામઓએ બરાબી હતી અને તે પ્રતિમાઓ પરિશ્વર—ધૂપ
પાત્ર વગેરે પણ તે સમયને હતો એ કુળ પ્રતિમા પૈકી પદ્મપત્ની
પણી મુદર હતી. તે સપ્રાન રામ કે જેને અર્ધસૂત્રસુરિએ પ્રતિષ્ઠા
કરી તેમની બાતવેલી છે વીરમ્ જયે ત્રણ આર્ચરસિન સુરિએ મદ્દમુદ
૮ ને રજવારે શામમુદતે પ્રાનિન કરી એવી સિંધ તે પર ભજન
છે બીજા પ્રતિમા પાપનાયની જેન—અનુન સેનાની છે—એ અનુન
પદ્મ આ અનુનપુરી—પદ્મામીના શવગારણ છે તે અદ્વૈત બાતવેલી
અને વીરમ્ ૧૫૦ માં મુર અદ્વૈતને પ્રાનિન કરી છે આ તીર્થની
ઉત્પત્તિ મ ૧૬૫૨ માં મુર એરને આ પ્રતિમાઓ આજીવ રીને મળી
આવી એરસે પદ્મખી—અનુનપુરી નામના મારણના મયમાં નું તિથ
મુ આ મેમગમના ના ત્યાં આજીવ સામ્ય અને અદ્વૈત પડીના
લગમમના નમની મામી. પ્રતિમાનાં રહ્યા કરણ સિંધ દર્શ બવિર
ઉદ્ધે એ રાખાવિર છે વિત્ત મારે મુએ એ તેરમના ઉપરોક્ત આ)

(૩૫૫) નજાર મારેકલુદનો રાસ મ ૧૬૬૫ ૭૬ શ ૧૫
આમરમંદ

આદિ—

સિદ્ધારથ સંહિકુમરિયે મગવીર બમવત
વર્તમાન તારકપત્ની પ્રજાએ માં અરિ ન
તમ મજપર મોહનમ નમે ભગપિ તબ્બા અગર
મામરેવ દુરવા મગી, વા નાન વિજર

૧

૨

ધ્રુમદેશ મંડોવર મદાગત મુર ગામ સોદએ,
તિહાં ગામ એક અનેક ધાનિક ઘંઘાણી મન મોદએ.

૧

x

x

x

x

અતે—

સંવત સોલ ખાસઠિ મઘઈ, જાત કીધી હો મઘ માઠ મઝારિ,
જન્મ સફલ થયો માદરો, દિવ મુઝનઈ હો માગી પાગ ઉતારિ મો. ૨૩

કવચ.

ધમિ શ્રી પદ્મપ્રભુ શ્રી પામ માગી, યુષ્મો સગુર પ્રસાદ એ,
ગુલગી અર્જુનપુત્રી નગરી, વરંધમાન પ્રાસાદ એ,
ગન્ધરાજ શ્રી જિતચંદસરિ, ગુર શ્રી જિતમિધ સુરિસરો,
ગણિ સન્નયદ વતેય વાયક સપયસુર સુખકરો. ૨૪

—ગુ વિ. પામેથી રા ગણામાઠ પ્રેમચંદ મોદીએ મેળવેલી પ્રત
પરથી ઉતારેત નકન જ. જે કો હેરદના સ ૧૯૭૪ પુ ૧૪
અક ૪-૫-૬ (સને ૧૯૧૮ ના એપ્રિલની મેના એકત્રિત અક)મા
પૃ. ૧૭૮ ઉપર ગારી ટિપ્પણી વિવેચના સદિન પ્રઘટ થયેત છે

(હુકમા માર એ છે કે ઘંઘાણી નીચની કલ્પતિ સ. ૧૬૬૨ મા
જ થઈ ને તેજ વર્ષના માઠ મામમા કવિએ તેની જાત કી. તે ગામ
ધ્રુમદેશ (૧) મંડોવર (૨) મુ રાગના દેશમા આવેલું છે (આ સુગરાજ
નિરોહીની ગદીપર સ ૧૬૨૮ થી ૧૬૬૭ સુધી રહેલા મદારાવ
સુલતાન જણાય છે. જુઓ મિંગોલીકા ઇતિહાસ પૃ ૨૧૭ થી ૨૪૪)
તે ગામમા હુધેલા નામનું તળાવ છે, ત્યાં ખોખર નામનું દેહર હલુ,
તેની પાછળ ખોદના એક ભોયરૂં નીકળ્યું અને તેમાંથી પરપરાગત
મૂકેયો નિધાન મળી આવ્યો ને તેમાંથી પ્રતિમાઓ સ ૧૬૬૨ ના
જેક સુદ ૧૧ ને દિને નીકળી (ચેત્રી વર્ષ પ્રમાણે) સધળી મળી ૬૫
પ્રતિમામા કેટલીક જન અને કેટલીક શવ હતી, જૈનમા મૂવનાયક પદ્મ
પ્રભુ અને પાશ્વનાથ હતા, એક ચૌમુખ અને ૨૪ જિનની પ્રતિમા

આમરે ધાનક દીપતા શીખાતી લમવાલ
 શી વિમ્ભાન્યામ પરશ્યામી આનિ શુભી મનુર મરસાલ. મુ. ૫
 સવત કોસે બારસે ગમિ ગમ કાગુન માર,
 એ પ્રથમ ખડ ગંગે ભોળે, સિદ્ધ ચોગ ને જુદજાર મુ. ૬
 એ પ્રથમ શિવ શી પૂજ્યના મળિ શાસ્ત્રજાલ મુનિદ,
 તે સતગુર શપસારી શુભ સદા શુભ આનદ. મુ. ૭
 એ દાસ ને દસમી બળી પન્થાસિરિ એ રામ
 મળિ લમનચુદર હમ બળિ શી સમ શુભસ શુભામ. મુ. ૮
 —પ્રથમ ખડ કરકડુ રાગતે સપૂર્ણ સપમાણ, ૧૫૭ સ્તો ૨૨૫

સદા ૮ શિવ કદળે જામિ દુ વાગ—શાદી દાસ.

કુમર નામ મુનિવર શુ બીજે પ્રત્યેકપુષ્પારે
 પ્રતિપૂર્ણ કિંકરન મહા સજ્જા પામે મન શુદ્ધિરે. ૧
 (બનિલ હવ પ્રતિજોગના ખા.)
 શીખ મારગ આકર્ષી નિગર્ષી થસિ રેમ પ્રદેશરે
 કર્મજા હવ પ્રતિજોગના આપિ પર્મનો તજેસરે. ૨
 શુભ માત્ર મન મદિમને શુભતાં જિત ની અપારે રે
 ગરુડી ૧૩ મિથા વૃક્ષ નિર્ધા શાસ્ત્રજા શુભસિન્ધારે. ૩
 શાનત કોસે બારસ કામે ગૈમ જામિ નેરમ શુભચારે
 બીજા ૧૪ ૧૨૦ મળે આમગા નમર મનરે રે. ૪
 પદ્મ મજા પરતલજો, શર શુભપ્રધાન જિતનમરે
 શી જિતનનિદ શુભિયા મનવો નિમ શરજ મરે રે. ૫
 શાસ્ત્રજા શુભનામ ને પગ કાપિ ગરે
 શમનચુદર કને સમનો સદા તોજ પ્રતાપ આરે. ૬
 દાસ બળી એ આકર્ષી પન્થાસિરિ ૨ મિ ગરે,
 રામનચુદર ૭૬ મળા, નરનારી મન રેરે. ૭

—૬૦૧ ૧૬ કુમરકામો સંપૂર્ણ

વીણાપુસ્તકધારિણી, સમર સરસુત માય,
 મરૂપને પડિત કરે, કાલિદાસ કલિવાય.
 પ્રથુમો ગુરુ માતા પિતા, જ્ઞાન દષ્ટિ દાતાર,
 કીડીથી કુંજર કરે, જો મોટા ઉપગાર.
 ગારડ ક્ષણીની મણિ ગ્રહે, તે જિમ મંત્ર પ્રભાવ,
 તિમ મલિમા મુઝ ગુરુ તણો, ફ મતિ મઠ સ્વભાવ.
 મુઝને સુમતિ જગાધ્યો, ઉઠ ઉઠ રે જાઠ
 ગુન વરણવિ ગુરુવા તણા, દુ ગુઝ પૂરસો પૂદ.
 તિણ મુઝ ઉઘમ જપનો, પપોને જિમ પપ,
 એક લાભ વલિ કહે સમતિ, દ્વધ ભર્યો વલિ રા. ૧.
 કરકડ રાગ દુમુપ નમિ ને નિગ્ગમ સુદ,
 ધણ નામે ઉત્તમ દવા, ચારે પ્રત્યેકયુદ
 ચારિ તી આચારે ચતુર, મોટા સાધુ મહત,
 ચિદ પડે કહો ચરિત દ, જિમ પામ્યુ ભવ અત
 ચાર પડ એ ચક્રપર્ષિ ચિદ પડે પરિમિદ,
 પ્રથમ પડ કરકડનો સામલો મને વિસુદ.

૩

૪

૫

૬

૭

૮

૯

૧૦

x

x

x

અર્થ-પ્રથમખંડ. કાલ ૧૦ ગગ ધન્યામરી.

ધમ વૃષભથી પ્રતિયુઝયો. વલિ કીધો મસ્તકિ લોચ,
 રાજરિદ્ધિ તૃણ જિમ પરદરી, અનિ ભલો એહ આલોચ,
 —મુનિવગ વદીરે કરકડ સાધુ સુસુદ, પહલો પ્રત્યેકયુદ—મુનિ ૦
 કેલપડઉ કીધો મુદપના દેવતા દીધો વેસ,
 વયરાગે નયમ આચર્યો ધર્મ ભવક જનનઈ ઉપદેસ.
 કરકડના કેતા કર એકે જીભે ગુણ વપાન,
 એકલા ચારે ચાઈસ્પધ, એહ ખડ ચક્રે જન.
 ગઠ વડા પરતર ગુરુ વડા, જિનચદ જુગપરધાન,
 જિનસિંહ સાર સુજસ મણું, જસ દીધો અગ્નિર માન.

સુ. ૨

સુ. ૩

સુ. ૪

દેસ પ્રદેસે દીપ્તિ એ નાગાગ્રામ સુમાર	મ૦
મી સપ બાહ્યરખસ એ ઉદયવત પરિવાર	મ ૫
સામસાદ મુલે બલા એ સમગ્રપત સુનિમાર	મ૦
તેલતલુક આગ્રહ હરીએ હાપત મથ અપાર	મ૦ ૬
મી ખરતર મઠ રાજ્યો એ મુખપ્રધાન જિણુભદ્ર	મ૦
મી બિનસિધ સુગીસરએ મિર પ્રતપત રવિમથ	મ ૭
પ્રથમ સિધ મી પૂજનત એ સહસ્રચક્ર મુલિક	મ૦
તપસ સીસ વત્તક અવુર્ધ એ સમથસુહર આણુદ	મ૦ ૮
આરે પ્રવેકમુદના એ એ આરિદા ખડ	મ૦
આરે ખડ વિતરણએ જા રવિનેજ અખડ	મ ૯
સામક્ષી સુખસપ્ત એ અવુર્ધ આધિક ઉત્થાસ	મ
કિન કિન સપ ઉદય ખણુક એ જાનદહીપ વિભાસ	મ ૧૪

ઇતિમી પ્રત્યેક પ્રમખન મઠ પ્રવેક મુદ અવુર્ધ ખડ સર્વે-
અવુર્ધપિ ખડેપુ સર્વ દામ ૪૫ સર્વ ગાથા ૮૬૨ સર્વ મથામથ ૨૭૬
૧૧૨ સવત ૧૭૧૨ વર્ષે મામસિર વરિ ૬ કિને સોમવારે મી મુદવ
ખરતરમથો મી બિનરાજ સુરિભિ. સિધ મુનવિજય સિધત મી
કળપુર મંથે લીપીકૃત મીસ્ત્ર કથાવુમસ્ત્ર. ખણી બુની પ્રત કથો
દ. જો. પાલકાથા જા. જા. રા. ૩. જા.

—સ ૧૮૫૫ રાજ્ય મુદિ ૧ સનિવાસરે, સિદ્ધામ રાસા
મથામથ ખંડાર્ક સમનદ દુમઃ જોસવાલ મુલે મુખભાવતિ.

(૩ લા જોક નાનો ચોપટ.)

—સવત ૧૭૭૭ વર્ષે મિતી કવતી મુદિ ૭ કિને ૫ સમપીર
મણિ સિધા મી દરદેસર મામ મંથે પા. ૨૨-૧૭ જા. ૬.

—ઇતિમી નમાઈ જાણુનિ સળથે સર્વેપુ સર્વગથા ૨૨૫ અવુર્ધ
પ્રવેકમુદ—સર્વ મથામથ ૧૨ સ ૧૭૭૧ વર્ષે મિત્ર-વરિ ૬
જોવારે-જિ. ૫ ખનજકેન ૨૬-૧૧ મરીવાપર

ઢાલ ૧૭ રાગ ધન્યાની બગી બળવે પનાં જો દાવ.

મુનિવર પાય નમુ, નમિગજ ગિરરાય,

નમિરાગ સજમ લીયો, ચઢન મન પગમાણુ

મુ૦

ચઉચ પડ ચિહ્ન સાધના, ગુણ ગાયત્રિ અમિરામ.

૫

ઈંદ્ર પ્રમસા ઈમ સુણી, કાંચો નાંદિ અહકાર

ત્રીજો પ્રત્યેકપુદ્ગલો, કમ કમ કરે વિહાર.

૨

વિમલનાથ પરસાદથી, શ્રી ઉચસેનપુરમાહિ, મુ૦

ગર્યો ગચ્છ ખરતરતણો, દિન દિન અધિક ઉછાડ.

૩ મુ

સુગપ્રધાન ગુરરાણ્યા, શ્રી જિનચદ મુનિદ,

સકલચદ સુપસાહિલે, મુઝમન પરમાનદ.

૪ મુ.

ત્રીજો પડ પૂરો થયો, નમિ રાગ અધિકાર,

સત્તરમી ઢાલ સુહામણી, સમયસુન્દર સુપકાર.

૫ મુ

—નમિ રાગધિકાર તૃતીયપડ સપૂર્ણ સર્વ ગાથા ૩૩૭

(પ્રત મ. ૧૮૯૯ ની માથી) (નમિરામ ૧૮-૨૧ વિ. ધ.)

ઢાલસુતા આઠમી. ગુ૦ ત્રુટઇ કરમની કોડિ, સાધુ ગુણ ગુરવારે

ચરણુ નમઇ ચિહ્ન સાધના, ગુ૦ સમયસુન્દર કરજોડિ.

સા૦ ૨૫

ઢાલ નવમી. રિખમપ્રભુ પૂજિઇ એ એહની.

કરકંઠ ૧ કુંમુહ ૨ નમીએ ૩, નગાય ૪ નામ પ્રમિદ,

મહામુનિ ગાઇએ એ

ચિહ્ન ખડે કરિ વર્ણવ્યા એ, ચ્યારે પ્રત્યેકપુદ્ગલ ૦ મહામુનિ ૧

ગાતા પરમાણુદ, મુગનિ સુખ પાઈય એ—પામીએ એ—આંકણી.

ચ્યારે ચઉગતિ દુખ હરઇએ, તારણુ તગણુ સમત્ય—મ૦

નામ જપતા જેહનઉતો એ, જનમ જપતા જેહનઉએ,

જનમ હુયઇ (હોવે) સુક્યત્ય—૨ ન૦ ૨

સોલસઇ પાંસઠિ સમઇએ, જેઠ પનિમ દિન સાર,

મ૦

ચઉચક ખંડ પૂરક થયઉએ, આગરા નયરમઝાર.

મ૦ ૩

વિમલનાથ સુપસાહિલએ, સાનિધિ કુશલસૂરિદ,

મ૦

ચ્યારે ખડ પૂરા થયા એ, પામ્યક પરમાણુદ.

મ૦ ૪

ઉચ્ચસીન નન આરૂં હટો હીમ હીમજ બોલિ
 તું સચ્ચર લમિ જનમનો, પૂર્ણ વંધિત કાલિ ૨
 પરનો એક મળે પેલીક નમર મરોર મચ્છર,
 મેદ માપે પુરો તુરત, ઈમ જોન પ્રકાર ૩
 તેજુક તુમનક મળે પ્રારથે સમરથ સાધિય જાણિ
 મળે જીનને ખડ મોડીક તું સિધ આલિ પ્રમાણિ ૪

x x x x

ઘણ ૧૭ રામ ધન્યારી હોરે વામાએ નહન દહિ એ રેસી,
 સીધ પાસધરી સુખ રીધ સુમાવની પાસધ
 સુખ સમાધિ વસ્ત્ર મોક સપથ જાન ઉપજતાં યજ્ઞધરી, ૫
 જાડપ્રવાતકક પડિક બાલિરિ, વેરી સમામ ન દોષ
 ઉચ્ચન કુમર સુમાવની રાખી, નમરમાલિ સદુ કોખરી, ૬
 સીધ પ્રમાણક સહક દસધ સપથા સીધ સચ સુદ દોષ
 સીધ રતન રતો રીડી ખરિ સીધઈ નવનિધિ બાલરી, ૭
 જુમાપ્રવાન જિનઅદ સ્ત્રીસર, જિનસિધ સરી જસવાદ,
 જીને ખડ અલિખિ જરમાણિ સકમ્યદ સુપસાલરી, ૮
 તેરમી ઘણ રામ ધન્યારી, સુખુનાં બાલુદ પાસધ
 જીનને ખડ મપે એ વાર, સમવસુદર હજુ મવજરી ૯

—જનિમી સુમાવની અરિયે દિલીપ ખડ સંપૂર્ણ

૬૬—

શી જિનદસસરિ જામનો દવક પ્રજુમું તસ પામ
 જાખડ કર અસરવાળી, જુમપ્રવાન કલિવાન, ૧
 સ્ત્રી મોસલિ જોમિની રેગપથ બાવન
 નામઈ ન પડધ બીજલી, મોક કદક ખનખન, ૨
 ૧૩ જીનક સનિધિ કરી, િન શી કુસમસરિદ,
 તિમ પીજઈ કરજનો તુજે હું જાણિ તું જનિમદ, ૩

(૩૫૬) મૃગાવતી ચોપદ ૨. ૧૬૬૮

આદિ—

સમર્પે સરસતિ સામિતી, પ્રણય સદગુરુ પાય,	
એ કરજોડી વીનવું, માયુ એક પસાય	૧
સરસ વચન દીઉં મરગતિ, સુણતા અમીય સસાય,	
સદગુરુ પણિ સાનિધિ કરે, નિગમલ દિઉં મુજ ન્યાન.	૨
રાગ પ્રજૂતની ચોપદ, પ્રયેકયુદ્ધ વપાય,	
નિમ પગમાણઈ આડીયા, તિમ ચાડો પરમાણુ	૩
દાન સીલ તપ ભાવના, ચારે ધરમ પ્રધાન,	
મીલ સરીખો કો નહી, ઇમ ખોલધ અધમાન	૪
કનકકોડિ કો દાન વિધ, કનક તણો નિનગેલ,	
મીલ અધિક એ બિહુ થકી, ઈલા કો નહીં સદેલ.	૫
ચહસ ચક્રારસી સાંધુનઈ, પડિલાબ્યા ફલ જેહ,	
મુકલ કસિણુ પખિ દપતિ, છમાડ્યા ફલ તેહ.	૬
ચહચકિ ઈંદ્ર સેવા કરમ, જે પાલઈ સુધ સીલ,	
ઈહ ભવિ પૂજા ફલ લહમ, પરભવિ પામઈ લીલ.	૭
પ્રહ બીહી સહુ કો જપમ, સીલવતના નામ,	
પ્રાણી અંદનપાલિકા, ઇત્યાદિક અભિરામ	૮
તેણુમ કારણિ ભગતિ ભણુ, મૃગાવતી ચરિત,	
સાવધાન થઈ સાંભલો, જનમ કરઉં સુપવિત.	૯

x

x

x

x

ઢાળ ૧૩—ઇતિશ્રી મૃગાવતી ચરિત્રે ભારડપથી સહરણુ, તાપ-
સાત્રમ ૧૪ વર્ષ નિવાસ, કાસળી નગરી સમાગમ વર્ણુનો નામ પ્રથમ
ખડ સપૂર્ણ

શ્રી જિનકુસલ સૂરીસર, સુણિ મોરી ચરદાસ,
મુઝનઈ આલસ ઉપજમ, મતિ પણિ નહીં પ્રકાસ.

સોસસઈ આ સઠ વરૂ, ઘુઈ અઠપા ધણે દરો ને. ૨૬ (૪૧)
 મમાવતી અરખ ત્વા તિદુ ખડે ધણે આનદ ધમડે ને. ૨૭
 મેદવવેસિ અરખ સુખનાં બળતાં નહ વલિ સુખતાં ને. ૨૮ (૪૨)
 સમપસદર ઘઈ સમ આસીયા રિદિ રિદિ સુખગીયા ને. ૨૯ (૪૩)

સર્વગ્રામા ૨૧૧ છંદિ મુગાવતી અરિએ મઠ પ્રવૈતાન વખમર-
 ખમુ મી વીરામન, મુગાવતી દિપા ઉદયન અવકાન મેદવ, મુગાવતી
 અહા કેવલેપતિ. તન્નિર્વાણુ વર્ણનો નામ તૂતિખાડ સંપૂર્ણ દાસ ૧૨
 ગ્રામા ૨૧૧ પદેશમાં ૧૩ દાસ, ગ્રામા ૨૬૬ બીજામાં પણ ૨૬૬
 ગ્રામા ને દાસ ૧૩ બીજામાં દાસ ૧૨ ગ્રામા ૨૧૧ સર્વ મળી ગ્રામા
 ૭૪૪ દાસ ૩૮—છાંદી સ ૧૬૪૪ ૧ ૨૫ ૫ ૧૫. સુ. વિ.
 (૩. રત્ન. નેસ. લી)

[છંદિ મી મુગાવતી એવાઈ સંપૂર્ણ સર્વ ૫૩ ૩ દાસ ૩૮
 ગ્રામા ૮૫૫ સર્વ શ્લોક ૧૧૧૦ સ ૧૭૧૫ વર્ણેતિ મમત મી આમ
 રમિ મધ્યે મણિ ત્રિનીતકુલસ લખિત શીરસ્તુ બાવ. ૫ ૨૧ ૫ ૧૫)
 —સ ૧૭૦૬ આ નં ૮ મુદ્રા સિ વીરમગ્રામ મધ્યે. ૩૭-૧૨

આ.-૩.

—સ ૧૮૭૧ પા. સુ. બ

—સ ૧૬૪ વર્ષે અઢત્તિન મુદિ ૩ દિને બહરપતિ વાર પ્રમી
 રત્નર મચ્છે । મી પુણ્યમીય તિનસિખસરિયા ૫ મી લખિયવર્ષન મુનિ ।
 વડુ સિખ દા । વા મી ક્રેવા રિતિ ઉપાખ્યાય મી ૫ સિવમદ તદુસિધા
 માનકર્મિ સિમિત—(વિ. ૫ બાદર) —૩૧-૧૨ જૂની પ્રત. અનત.

—સંજા ૧૬૭૪ વર્ષે અઢત્તુ માસિ કુપ્લેપથે મનેતરયાં તિથે
 સનિવાસરે મી પૂર્ણિમાપણે અગ્રુય રાખાયાં મી મી મી બહરક મી મી મી
 પૂણ્ય મી નૈસામરયરિયા સિખ ૬૦૭ સિમિત નેમવારા મધ્યે સિપિત
 શીરસ્તુ-કાશ્યપગસ્તુ દીર્ઘાંય બજુ લખક પાઠકો-૧૩-૧૭ મારી જામે
 છે આ પ્રત કવિ-જ સમજમાં લખાયેલી છે

સાવધાન થઈ સાંભણે, કહું ત્રીજે હવે પડ,

પીરપડ ધૂનપિણુ મિલ્યા, રસ ઉપજઈ પ્રચંડ.

૪

રાગ ધન્યારી સાતિજિન ભામણુઈ જાઉં એ દેશી

‘મૃગાવતી રાણી ગુણુ ગાયા . .

*

*

*

સહર વડા મુનનાણુ વિસેપા, કાન સુખ્યા અગ દેખ્યા જે,

૮૦

મુનિનાથ શ્રી પાસ જિણુદા, મૂલનાયક સુખકદા જે

મૃ ૮૨

ખરતર સઘ બજા મુલનાની, નગર સુખ્ય દીવાણી જે

સિંધુ આવક મદા સોભાગી, ગુરુગચ્છડેરા બહુ રાગી જે

મૃ ૮૩

જાણુ આવક તે જેસજમેગ, મરમ લડઈ ધર્મકેગ, જે

કરમચંદ રીડડ જાણીતા સાહ વસઈ સુવિદીના જે

મૃ ૮૪

સંધિપૂરવ મરૂંધર ગુજરાતી, હાલ નવીનવ ભાતી જે,

ચતુર વિચક્ષણુ તુમ્હે હોઈ, હાલ મ ભાગજ્યો કોઈ જે

મૃ. ૮૫

ભાગી ચૂડિમઈ નહી સકારા, છુટિ લટિમઈ જ્યુ હારા જે.

ભાગઈ મનિ ન સોહઈ વયગગી, નિમ ન સોહઈ હાલ ભાગી જે. મૃ. ૮૬

કનકમુદી નગ વિહુણી, રસવતી જેમ અલૂણી જે,

કતવિના જિમ નારિ વિરગી, રાગવિણુ હાલ ન ચગી જે

મૃ ૮૭

ચીકી હાલ રાગસિહ મેલી, નિમ મિત્રી દ્વંધ મેલી જે,

તેડ બણી હાલ રાગમિહ કહ્યો, ચતુર તુમ્હે જસ થેયો જે. મૃ ૮૮

*

*

*

-

અતે—

ખારગી હાલ ખડ ત્રીજાની, સમયસુંદર મનિમાની

મે. ૨૧ મૃ.

શ્રી ખરતર ગચ્છમવ દિણુદા, યુગપ્રધાન જિનચદા જે,

૨૨ (૮૯)

શ્રી જિનમિથ સરિ સોભાગી, પુણ્યદયા જસુ જાગી જે.

૨૩

પ્રથમ શિષ્ય શ્રી પૂજ્યા કેગ, સકલચંદ ગુરૂ મેરા જે,

૨૪ (૯૦)

તમુ પ્રસાદિ થયા અંધ પૂરા, પ્રગટ્યા સુજસ પડરા જે.

૨૫

સત્ત સોલ્લ ળદ્ધુસરિ, મેડના નગર મઝરિ,
પ્રિયમેશ્વર વીરથ ચોપધરે કીધી છન આપિકાર. ઇન. ૨૫

કમરો આવક કોતકારે જોમસમેરિ નજો
ચુરે નેમ્મી નિલિએ ચોપધરે મૂળ આમદ મૂક્તાર્જુ. ઇન. ૨૬

છલિ ચોપધરે એલ વસેન્ની, સમવદ સર્પાલ જામિ
મીન ચોપધરે નકુ દેખવોરે નદિ સમવદનો દામ. ઇન. ૨૭

મી ખરનર મઠ સોદાવનાં મી લિલ્લચદ સરીસ
સુમવદ સસુર દોપધરે સુમવસુદર તસુ સીસ. ઇન. ૨૮

નમવત્ત ઝરે રાજિયારે મી લિનસિદ સરીસ
સુમવસુદર તસુ સાનિધિ કરીરે ઇમ પામલિ ઉવજ્જીય. ઇન. ૨૯

ભવનાં ઝલ્લનાં ભવસુરે સંભવતાં સુવિનોદ,
સુમવસુદર કલિ સપનિધરે પુજો અપિદ પ્રમેલ. ઇન. ૩

—સ ૧૭૮૬ પ્ર. ૩ ૩. અમ.

—મ ૧૬૯૭ વર્ષે રાગુલ માસે કૃષ્ણવર્ષિ દાદસિ ઝરવસરે
લલિત સોમ્મવિનિર્મા ૮-૧૫ વિ. ૫.

—સ ૧૭૧૧ વર્ષે આશ્વિન માસે તત્તિયા મમસવાસરે જ
લલિતવિનિર્મા મલિમી વીરવિનિર્મા તત્તિ વિષ્ણુ મુ. કલ્પાલ્લવિનિર્મા સંપીકૃત
મી સામમ પામનામ પ્રસાદન ૫-૧૫ પામલ્લપુર બ

—સ ૧૭૪૪ વર્ષે માદ શુદ્ધિ ૫ દિને શિ મલિ મુલિવિનિર્મા
મી નિલ્લનામદ નગર મધે સાપ્તી વામનામ ૧૭-૧૧ પે.

—સ ૧૮ ૩ જ્યેષ્ઠ વદિ ૨ સાપ્તી મલ્લકાલ પદનાદિ ૧૩-૧૧ પે.
—૧૧-૧૩ જ્ઞેષ્ઠપર બ

—૬-૧૩ લી પ્રત બ ૧૮૧૮ લી

—૮-૧૨ આમ્ર મઝર ઘનને ધજી જૂની પ્રત કર્ત્તની રવ
લિખિત જલ્પ બે

(૩૫૮) પુણ્યસાર ચરિત્ર સ ૧૧૭૩ -વિષા.

(૩૫૭) પ્રિયમેલક (સિહલચુત) રાસ. સ. ૧૬૭૨ મેડતામાં.

આદિ—

દુહા-સોરઠીય.

પ્રણમુ સદ્યુર પાય, સમરૂ સરસ્વતી મામિણી,	
દાન ધરમ દીપાય, કહિસ કયા કૈતુકભણી.	૧
ધર્મ માહિ પ્રધાન, દેતા રૂડા દાસિયૈ,	
દીધઉ વરસો દાન, અગિહત દીક્ષા આવસરૈ.	૨
ઉત્તમ પાત્રનો એહ, સાધુને દીને સૂઝનો,	
લહિયૈ લાંછ અછેહ, આહ્નક દાન જો દીશ્યો.	૪
અતિ મીઠા આહાર. સખરા દેખ્યો સાધુને,	
સુખ લહિયો શ્રીકાર, ફલ ળીજ સરિખા ફલૈ.	૫
પૃથ્વીમાહિ પ્રસિદ્ધ, સુણિયૈ દાનકથા સદા,	
પ્રિયમેલકઅ પ્રસિદ્ધ, સરસ ઘણું સંબધછઈ.	૬
મુણો મિલ્યો જો સચ, એ મુણતા જે ઉંધસ્યમ,	
ઉ માણસ અગલિય, કે મુઝ બચનકો રસ નહિ.	૭

આ રામની ઢાલો—(જુની પ્રતમાથી) ૧ રાગ રામગરી-નયર
 દ્વારામતિ કૃષ્ણ નરેશ. ૨ પાંધલરી-અથવા કરેરે વિલાપ મૃગાવતી, રાય
 કોય છોડાવે-૩ વાલુરે સવાયો વયર હું માહરૂ છ-મૃગાવતીની ચોપઈની
 ઢાલ ૪ રાગ આસાઉરી સહજિઈ છેહડો દરજણિ સહજિઈ તેહડો બાલારે
 ખર જેબનમાતી-એહની ઢાલ ૫ અલમેલાની. ૬ રાગ વધરાડી. જલા-
 લીયાની ઢાલ ૭ સીમંધર સ્વામી ઉપદિસે. અથવા મે વધરાગી સગ્રહો.
 ૮ સોહલાની રાગ મહાર ૧૦ રાગ દેશાખ. ૧૧ રાગ મેવાડો ધન્યાસી.
 અતે—

ઢાલ ૧૧ મદનમિ વાસો માહવ માડિઓ રે-એ દેશી.

રાગ ધન્યાસી.

દાન સુપાત્રિ આવક દીજીયે દાને દોલતી હોઇ,
 ઠીધારી દેહલ ચઢિે સાચ કહિ સહુ કોઈ.

દાન. ૨૪

—કુદ્દામન સાર્થક તાપસપ્રતિજ્ઞેષ સિદ્ધ કેસરી સ્વયં દેવ-
શેષરતિ, નગરવતી પૂર્વ-ભવ વર્ષુન સુદમી પ્રતિજ્ઞેષ ખનદેવ આમ
વાદસાદામ શ્રી જયચક્ર સમાગમે નામ ચતુર્થ ખડ સપ્તમ

—૧૫૨મીશન, ચોરમેશ્વર પ્રતિજ્ઞેષ હરિમિત્રવિપ્રસમાગમન,
સ્વયંવરમડપારોપણ, હપિપર્ણ સાર્થ કુળસમાગમન ક્રિમશઃ
નવમેશ્વર નામ, ૫૨મ ખડ સપ્તમ

તિષ્ઠાત્પારમ ક્ષી એકની, દીપ્ત સાત હજાર,
હસાવકારી મૂલ સૂચી મજાવિદેહ ક્ષેત્ર મહાર

× × × ×

નવદશની કેરા મઈ ક્યા પાઘવનેમ અરિય હો
એ અધિશર તિલકી ઉપરે જગત ક્ષિત્તિ સિય હો,
ક્રિષ્ણ હરી કિશોરણ ચક્રુરી અપિહુ ઝોલું એથિ હો,
વીસર ભેષે ૭ મ ક્ષે મિજાદુષ્ઠ તોલિ હો,
સમ સમજ તે મહ આપીલ નવમી હાથ રચાય હો
હસ હો ખડાણી પૂરી બધ વાર વચન વિચાર હો
સમવસંદર જાણુ બાવસં,

અતે—

હાલ ૧ રેથી ગીતની હકીલી

સુખમર્ત સ્વામી પરપેસ અદ કુલ વિવરી રાખ,
કેદીમ મજા કુલ ખસારો બટારી કાલ સુ બાખ,
સુખાપ વગમપાન જિનજીવ પ્રથમ સિખ સિમેભલિ,
જસ ઝોવ રીઝદ નામ પડિન, સુકુલજીવ પ્રસિદ્ધિ પડી
તમ સિખ પમણે સમવસુદર, જાણ્યામ ધરિપરિ,
વત્પનાવ્યારીજ હવનકન પ્રમુખ સિખને આરિ
ઝોવ ઝોપવજ અઢગદે, ઝોડા નર્ગર મજારિ,
હિ હિ સધમર્ધ દીપ્ત, ખસાર મજા સિલુમાર.

(૩૫૬) નલદવદતી રાસ. સ. ૧૬૭૩

આદિ—

સીમધર સામી પ્રમુખ, વિહરમાન જિન વીસ,	
અઢી દીપમાલિ સાસતા, જયવત જગદીસ.	૧
કોડિ દોષ વલી કેવલી, સહસ કોડિ દોષ સાધુ,	
સપ્રતિ સયમ પાલના, ગુણુમણિ સમુદ્ર અગાંવ.	૨
આદિનાથ જિન આદિ દે, ચક્રીસર્ધ જિણુચદ,	
સહુ દિસર્ધ બાવન ચતુર, સહુ ગણધર સુપકદ,	૩
જિન ચક્રીસ તણા યતી, લિખ્યા અઠ્ઠાવીમ લાપ,	
અઠ્ઠતાતીસ સહસ અધિક, સૂત્ર સિદ્ધાનંદ ભાપ.	૪
ગણધર પહલી ગુથીયા, પૂરવ ચક્રદ પ્રધાન,	
તેહનો સાર નમોનગ તે, ધરમ સહુ કો ખ્યાન,	૫
એ સહુનર્ધ પ્રણમી કરી, પ્રણમી સદગુરૂ પાપ,	
સમર સરસનિ મામિની, પામુ જેમ પમાય.	૬
નલદવદતી નારિના, સરસ ધણુ મનધ,	
છ પડે કરિસુ છતા, નિરમલ સીત સુગવ	૭
દવદતી મોટી મતી, નામ ચક્રી નિસ્તારિ,	
બીજી બર્ધગર બાપડી, કા સરજી દિરતાર ?	૮
આકલ કુચે પુટરે, પગે ન પગ્ગ હોર્ધ,	
ચપા પુત્ર અમૂત ગુણુ, સિર આડછ સહુ કોઈ	૯
જીભ પવિત્ર કરવા બણી, કહીસુ નતીચરિત્ર,	
બાવક તુમહે પાણિ સાબળો, હોસિ કાન પવિત્ર.	૧૦

—સ્વયવરા મડપ. વીવાહનણુનો નામ પ્રથમ ખડ સપૂણુ

—રાજ્યહાનણુ દમતી ત્યાગવણુનો નામ દ્વિતીય ખડ સપૂણુ, નન સૂર્યપા કરમવતીકલા પ્રગટ, વિપ્રસમાગમન, દવદતીવિરહવિલાપ, સાર્ય-ક્ષણુ રાક્ષસરજન-વણુના નામ તૃતીય ખડ સપૂણુ

—સપ દાઘ ૪૧ સપમાથા ૬૩૭ સપાદ ૧ મથામથ મ્હેત
સપ્ત ૧૪૭ શુભ ભવુ-સિખત કસોરીયા મામે રપ્પરોલીકે પદિ
મ્હેત.—રમ્પાથા દનિરસીમથ સમૈ તત્ત ઉ સોઢવસે ઠાકુતં મી સિવ
સીપ્પથ તકુવર મી જનોપસિધ તત્ત કુવર દેવસિધેન સપ્ત ભુવત્-
પુલિપ્પ લેખીતા મી તપ્પમગ્ગે રમિથાપ્પાત્ત પદિત સ્લાકર સપ્ત પદિ
તોપમ પદિત મી ૧ ૮ મી સુર (૧) પાલ રમિથ તત્ત સિખ પદિત
નપાન સપ્તપુરમિથ તત્ત સિખ કનકરમિ સિધિપૂત સ્વપ્પસુદેવર્ષ
સ ૧૮૩ વર્ષે સાહે ૧૧૬૫ ૪૪૪૫૦ મ્હેત સપ્ત મ્હેત ૫ ૪૧ ૫ ૧૩ ગા. ૬
દિલીપ પ્રકરે સપ્તમેન તિર્થેત સર્વ મમલ ૫ ૪૧ ૫ ૧૩ ગા. ૬

—પ્રથમ ખડ દાઘ ૭ ગાથા ૧૮૧ દિલીપ ખડ દાઘ ૫ ગાથા
૧૭૧ તુલીપ ખડ દાઘ ૫ ગાથા ૧૩ અનુર્ષ ખડ દાઘ ૬ ગા. ૧૨૬
૫થમ ખડ દાઘ ૫ ગા ૧૭૬ ૫૬ ખડ દાઘ ૧ ગાથા ૨ ૫ સર્વ
ખડ દાઘ ૩૬ મથામથ ૧૩૫૦—કવિ-આપનાલક્ષ્મી પ્રતિ ૫૬.
૩૭-૧૬ મ્હે.

—૫ ઉરમ્મ સિધિપૂત-મુલ્લપાલ મ્હેત. (વિ. ૫ મથામથ)

—૩ -૧૧ લી-૨૩-૧૮ ગ્ગત. સર્વ ગા. ૨૫ સ ૧૮૪૪
વર્ષે હાથુપ સુદી ૩ વાર સોમવસરે

—પૂજ્ય જા. માથાત્ત તત્ત વિ પાંડવ તમ્હેતે સિધિપૂત સિ-
ખા સિપ્પથ માથાત્ત મેથા કવેરમ્મ મેળીમ્મ પદ્માર્થે મી ભુજનમ્હે
સ ૧ મી રામ્મપથુ રુલ્લે સ ૧૮૧૪ ના કાવિત વદ ૫ સુદૌ-ગા. ૩૦
૧૫ સપ્પેદ ૫. ગા.

—સર્વગાથા ૨૫ સ ૧૮૪૪ વર્ષે હાથુપ સુદી ૩ વાર
સોમવારે પ્રથમ ખડ દાઘ ગાથા ૧૭૧ દિલીપ દાઘ ૫ ગાથા ૧૩૫
તુલીપ દાઘ ૫ ગાથા ૧ ૨ ગાથા ખા દા. ૬ ૧૨૪ ૫થ. ખ
દાઘ ૫ ગા. ૧૩૬ ૫થા ખા દા. ૧ ગાથા ૨ ૫ સરવ દાઘ ૩૮
ગાથા ૬ સર્વ ૧૩ સરવ ખા ૬ મથામથ ૧૨૫ શુભ ભવુ-
૩૨-૧૪ ગ્ગત.

મિથુનાર ધર્મ તથા ધુરંધર, દેવગુર રાગી ધણુ,
 રામમદલ પુત્ર રત્ન અમીપાલ, ખેતસી નેતસી ભણુ.
 રાજસી તેજસી ભત્રિજા તિહાકણિ નનસી આગ્રહ ધણુ,
 ચક્રપર્ષ કીધી સમયસુન્દરિ નલ દવદતી ચરીત સુણું. ૨

સવન સોલ ત્રાહુતરે મામ વસત આણુંદ,
 નગરિ મનોહર મેડતો, જિહા વાસુપૂજ્ય જિણુંદ,
 વાસુપૂજ્ય તિર્થકર પ્રસાદિ ગઝ ખરતર ગલિગલિ.
 ગજરાય યુગપ્રધાન જિણુસિધસૂરિ સદ્યુર જસ લલહ,
 ઉવગાય પમણુઈ સમયસુન્દર, કીઓ આગ્રહ નેતસી,
 છકિપઈ નલ દવદતી કેરી, ચતુર માણુસ ચિત વસી. ૩

—ઈતિ શ્રી નલદવદતી શિલોપરિ ચક્રપર્ષ સપૂર્ણ ખડ ૬ સર્વ
 ગાથા ૯૧૩ શ્લોક સપ્થા ૧૩૫૦ હાલ ૩૮ (પ્રગ કાં)
 (પ્ર મ. વિદ્યા લી પા ૩)

—ઈતિ શ્રી નલ દવદતી સખ ઘે-તાપસદેવકૃત સમગ્રાટી સ્વર્ણુવૃદ્ધિ
 નલગેશક્ષા પ્રવેગો ઉગ્ર નલ દવદતી દીક્ષા ગ્રહણુ, સ્વર્ગપ્રાપ્તિ કનકા-
 વતી મમીપ દમ અમાગમ કન્કવતી વસુદેવ પરિણાયન, ગ્રહવાસ
 કનકવતી કેવલોત્પત્તિ, નલ આગામી ભર્વાસદ્ધિ ગમન-૮-વર્ણુનો નામ
 પદમ ખડ સપ્રણુ—

પ્રથમ ખડે હાલ ૭ ગાથા ૧૭૩ દ્વિતીય ખડે હાલ ૫ ગાથા
 ૧૩૫, તૃતીય ખડે હાલ ૪ ગાં ૧૩૦ ચતુર્થ ખડે હાલ ૬ ગાથા
 ૧૨૯, પચમ ખડે હાલ ૫ ગાથા ૧૭૬ પદ્મ ખડે હાલ ૧૦ ગા ૨૦૫
 સર્વ ગાથા ૯૪૧ અચાગ્રથ ૧૨૭૫ પડિત શ્રી ૫ શ્રી કીર્તિકુમંલ
 ગણિ શિષ્ય ગણિ જીનકુશલ લખિન-સાદ માણિમ્દાસ તસુ સુત સાદ
 શ્રી સાતિદામ વાચનાય. નવત ૧૭૬૬ વર્ષે શ્રાવ માસે કૃષ્ણપક્ષે તિથિ
 દસમિ દિને ભોમવાસરે ૧૩ પદ્મને. (મુનિશ્રી નીતિવિજયજી પાસેની પ્રત.દે.વા)

સર્વઆશા રરપ. હતિ શ્રી વસંતસચીરી ગુર્જર સમ્રાટ.

(પ્ર. કા. બી.)

૩૬૦૬ વસ્ત્રપાસ તેજપાસનો શાસ. સ ૧૧૮૨ (૧) તિવરિપુરમાં
આદિ—

સરસતિ સમિધિ પપ નખી, પ્રવૃત્તી સદગ્ર પપ,	
વસ્ત્રપાસ તેજપાસનો શાસ મનુ મિત લાપ.	૧
પોસ્વાઃ વસે પ્રગ્ધ, જિનશાસન સિલ્પમાર,	
કરણી મેરી જિલ્લ કી, સદુ નવે સસાર,	૨
જાઃ પ્રગ્ધ અનુક્રમે સોમ અને આસરજા	
વસ્ત્રપાસ તેજપાસ જે, નસુ નદન શિસ્તવા	૩
માન્ય કુખરિ ઉરતન, પાદણ નગર નિવાસ,	
વીરધવજ રાજા તણા મેલ્યા પુણ્ય પ્રગ્ધ	૪
વરસ અધાર મવા પછી વરસ અધાર સીમ	
વસ્ત્રપાસ તેજપાસ જે ધમકરણી કરે હનિ.	૫
×	×
વરમ બાર સત્પાતરે પદવી શૈનુજ ચામ	
જાંબી સમગ્ર પુરસ્કું, તે હદિર્ધ અવમાન.	૨૬

અતે—

સરસ્વતીદામરણ તિરદ, મોતીમ મેમે બાઃ સુશબ્દ.	૩૨
દક્ષણ દત્ત ડેરા તમેરી કરે નેજા પાલ અતિ મેરી,	
મમત આગળર સવની રીતિ, સપ આમે મનુ સતોતી.	૩૩
ત્રવચપા નેપિસ વાર સમ્યક કરિ પાપી સાર	
એવરી માની જરદ નચા દાંપી, શૈનુજ સધરી પારી લીપી.	૩૪
દને મનુ પુનવસની વાન, ૭ દવ્ય જરમ્ય તે કદન.	
નેશોત્ર હેદિ ચક્રદ આદ, અધાર મદમ આદમે સાખ.	૩૫
તિનુ જાલીએ ઉજા મોનાવ્ય, પુણ્યરે જરમ્ય ને હદિચ	
જિનમખનમાં મેજ અધર્ષ આદસે આદાણું સુશનિ ચર્ધ	૩૬

(૩૬૦) વલ્લભચીરી રાસ. (યુપધ) ૧૬૮૧ જેસલમેરમા.

આદિ—

ફુલ

પ્રણમ પારસનાથનંધ, પ્રણમ સહગુરુ પાય,	
સમર માતા સરસતી, સદ કર્યો સુપસાય	૧
વલ્લભચીરી કેવલી, મોટા સાધ મહત,	
ચૂપ કરી કહું ચુપધ સામલયો સદ સત.	૨
ગુણ ગિર્યાના ગાવતા, વલિ સાધના વિશેષ,	
ભવમાહિ ભમીઈ નહી, લલિયઈ સુખ અલેખ	૩
મઈ સચ્ચમ લીધુ કિમંધ, પણિ ન પલમ કરૂં કેમ,	
પાપ ધણા પોતઈ સહી, અટકલ કીજઈ એમ.	૪
તઉપણિ ભવ તરિવાભણી, કગિવઉ કોય ઉપાય,	
વલ્લભચીરી વરણુવુ, જિમ મુઝપાતિક જાય	૫

*

*

*

*

અતે—

જેસલમેરંધ જિનપ્રાસાદ જિહા ધણુરે,	
સોમ વસુ સિણુગાર ૧૬૮૧ વરસ વખાણીયેરે,	
ખરતર ગણ રે ખિરદ ખર જગિ જણીયેરે—	૫
શ્રી જિણુચદ સરિ રે જુગપ્રધાન જગિ પરગડારે,	
રે તાસુ પ્રથમ શિષ્ય તેહ, સકલચદ સુચકરે,	
સમયસુદર રે, તાસુ સીસ ગોભાધરે—	શ્રી. ૬
રાહડ કુલરે જિહા જિણુચદ સરિ ઉપનારે હોરે,	
તિણુ કુલિ જસુ અવતાર મુલતાણુમા વસધરે,	
સાહ કમચદરે જેસલમેરી સુલ જસધરે	શ્રી ૭
પદ સગવરે વલ્લભચીરી ચુપધરે,	
હાં રે કમચદ આગ્રહ મઈ કીધ,	
આણુદ અતિ ધણુધરે, સુખ પામધરે,	
સમયસુદર કહું જે મુણુધરે.	શ્રી ૮

સીતા રામ સખપના નવખડ કહિસિ નિખધ
 સાવધાન થઈ સાંભરો, સીત્ર વિના સુકુ ખધ
 અત્ર આ પ્રખપની હરેક ખડખાનીદેથીઓ આપેલી છે—

- * * * *
- ઘથ ૧—સાહેલી અગિા મેરિયો—સમ સારમ, માતમ સ્વામી સમેસર્પા
 ઘથ ૨—પુરણરી વિસે ખાથી—સાધુને આસ કુયે દીયો.
 ઘથ ૩—સેરક દેસ સાદામ્બો સાહેલડી રે દેવો ત્યો નિવાસ—
 મયસુકમાસની મેમ્બાલીવાની—
 ઘથ ૪—શરિ આપોરે મનમેલન મોટા.
 ઘથ ૫—મિહીરી.
 ઘથ ૬—સમ મોડી. જાતિ જાડીની વિસખાથી
 ઘથ ૭—જાતિ ત્રાટકવેસિની.

પહેસો ખડ થયો એ પૂરો સાત ઘથ સુસવાય,
 જુગ પ્રધાન જિજ્ઞાસક નવમ સિખ સકલવક સુપ્રસાદ.
 મજ્જાવક જિજ્ઞાસક સરીસર ભૂતરક વખખામ,
 સમવસુદર કહે સીત્ર પાસતાં વાપે જસ સેમખામ.

—સર્વ ગાથા ૧૪૬ સ્તિતાવિચકવર્ણનો નામ પ્રથમ ખડ—

કિવ જીએ ખડ બોલસ્યું, મિહું વાપે જાકુ પ્રેમ,
 સ્થાનિધિ કંઈ? સરસની જોડું બે ગ્રા જોમ.
 સ્તિતારામ સખમિયા, બોમવે બોમ સપોમ
 લીલાના એ જામિસાદિયા થયું વખાણે બોમ.

* * * *

ઘથ ૧ કહે પૂજ્ય ખખારિસ્પે—એ ગીતની.

૨ જાતિ જાતિની—નથી તિમરી જાસે વાસું ગાય—વક્ષી પ્રત્યેક
 સુદની ળીળ ખડની આકમી હાસ. જનુદિપ પર
 સવિરોક એકની ઘથ.

૩ સમ આસાકરી સિધૂયે મિથ. અરજાંલી માંધુડા રજુ ભ?

વસ્તુપાલ તેજપાલ પુણ્ય પ્રધાન, જોહને પગ પગ પ્રગટયા નિધાન,
 પુન્યથી પામી તેજમ તુરી, દક્ષિણાવર્ત આસ્યા પુરી ૩૭
 ધમ જાણી સહુકો ધરમ સાર, ધન પરચો વ્યવહારિયા વાઝ,
 સફલ કરો આપણો અવતાર, જિમ તુમે પામો ભવપાર. ૩૮
 શ્રી ખરતર ગચ્છ શ્રી જિનચંદ, શિષ્ય સકલચંદ નામે મુણિદ,
 સમયસુન્દર પાઠક તસુ સીસ, રાસ ભણ્યો શ્રીસધ જગીસ ૩૯
 સવત સોલે યયા(છયા)સીયા વરસે, રાસ કિધો તિમરીપુર હરપે,
 વસ્તુપાલ તેજપાલનો રાસ, ભણુતા સુણુતા પરમ ઉલ્લાસ. ૪૦

—આગ્રાપ્રત ૨-૧૨. કાર્પાસ સમાના હસ્તલિખિત પુસ્તકોની
 સવિસ્તર નામાવલિ ૫ ૪૫ મે આગ્રાપ્રત પરથી ઉતારેલી છે.

ગા. ૫૪-ખ. ૩, માણેક.

(૩૬૧) સીતારામ પ્રબંધ (ચોપઘ) ૧૬૮૭ મેડનામા

આદિ—

દ્વહા.

સ્વસ્તિ શ્રી મુખસપદા, દાયક અરિહત દેવ,
 કરજોડી તેહને કર, નમસકાર નિતમેવ ૧
 નિજશુર ચરણુકમલ નમુ, તીન તત્ત્વદાતાર,
 દીડીથી કુજર કીયો, એ મુઝને ઉપગાર. ૨
 સમર સરસતિ સામિણી, એક કર અરધાસ,
 માતા દેજે મુઝને કડ વચનવિલાસ ૩
 સખ પ્રજૂન કયા સરસ (૧), પ્રત્યેકબુદ્ધ પ્રબંધ (૨),
 નલદવદતિ (૩) મૃગાવતી (૪), ચઉપર્ધ આગ સખધ. ૪
 આઈ તુ આવી નિહા, સમયા દીધો સાદ,
 સીતારામ સખધ પણિ, સરસતિ કરે પ્રસાદ ૫
 કલક ન દીજે ડેહને, વધી સાધને વિશેષિ,
 પાપ વચન સહુ પરિહરો, દુખ સીતાનુ દેખિ. ૬
 મીલ રતન પાતો ચદ જિમ પામો જમવાસ,
 સીતાની પરિ મુખ લહો લાભો લીલ વિલાસ. ૭

૫—રામ મનહાર મોરણ સાહિબ હુ શ્રી સીતમનાથ કે વીનતિ મુણિ
એક મોરડી એકની—અથવા રાજેસર હો મુણિ વીનતિ એક કે
મનવંજિત પૂરે માદરા.

૬—ધરિમે ધરિમે એસમણે બાપુ ઉલગ્યોરે—આ લાલ.

૭—નાકલિયા મળ્યો મેરી રેવણુ કહે—રામમહાર
ત્રીજા ખડી સાતમી રા. લક્ષ્મ પૂરી થઇ તેહ
ત્રીજો ખડ પૂરો થયો રા. સુમવસુંદર કહે એક. રિ.
—સર્વ અથવા ૧૬૮ સીતારામ મુળધર વનવસે પરાપસર જ્યોતો
નામ તૃતીય ખડ.

દાન દીધ તપ પાંડિ બધા પશ્વિ વિષુ બાપ ન સિદ્ધિ
તિલુ કારણે કહે જોખને ચોથો ખડ પ્રસિદ્ધ. ૧
જામમણુ સીતા રામ સહુ, મયા આપેરા જોધિ
ગજવીજા હરિ વરિસયા લાગે જસકર તેધિ. ૨

* * * *

લક્ષ ૧—વેસર સોનાડી ધરિ દે ચુર સોનાર ૧
વેસર ખેરી સોનાડી રહે નહકુમર ને—

એક ગીતની રામ અસાકરી.

લક્ષ બીજી રામ વગરાડી જા બારે જાવન હું વડો—એ

ગુર્જરની ગીતની લક્ષ.

૩—દેખો મારા આસા મેરે મનાડી સમઘ ફરીરે

આજુડ અગિ ન નાથ—એ ગીતની લક્ષ.

૪—મેળાજની લક્ષ—સમ ગોડી.

૫—રામ ઉડી—બાળ્યો બાળ્યો મોદજોડ પીકાર એ ગીતની જાનિ.

૬—રામ ગોડી ૮ જીવીય મજાર—એ સુખાણુ મધિની લક્ષ.

૭—રામ કંઘર ગોડી—કપર કુવે અગિ ઉગાહા રે

વરિ અનોખમ મધ એ ગીતની લક્ષ.

ચખ કરી રાતા ચાલોરે, વિરતિ દાનવદલ વિચિ, ધાઉ દીયે ધમ-
રોલો—ચરણાલી૦ એહની દાસ

૪ વરસાલો સાભરે—

૫ ચેતે ચેતન કરી. અથવા પ્રત્યેક યુદ્ધના પહેલાં, ખડની આદમી
દાસ—ધન પદમાવતી—એહની દાસ

૬ એલગડીની—રાગ મલ્હાર

૭ થાદ્રી એલો આવેછ.

સાતમી ટાલ પૂરી થયછ, રામ રહ્યા વનવાસ,

સમયસુંદર કહે સહુ મિલીછ, ભરતને ઘો સાખાસિ ૧૮

ખીન્ને ખંડ પૂરો થયોછ, સાનિધિ શ્રી જિનચદ,

સકલચદ સુપસાહિયેછ, દિનદિન અધિક આણુદ ૧૯

શ્રી ખરતર ગછ રાછઓછ, શ્રી જિનરાજ સૂરીમ,

સમયસુંદર પાઠક કહેછ, પૂરો સઘ જગીસ ૨૦

—સર્વ ગાથા ૧૯૨ રામસીતાવનવાસવર્ણનો નામ દ્વિતીય, ખડ

ત્રિણુ વિણુ ગીત ન ગાયયે, ત્રિણુ વિણુ મુગતિ ન હોઈ,

કહે ત્રીન્ને ખડ તે ભણી, જિમ લહે સવાદ સહુકોઈ ૧

રામચદ આશ્રમે રહ્યા, પહેલી રાત્રિ મઝાર,

આવી આગલિ ચાલતા અટવી ડાકાર ૨

~

*

*

*

દાસ ૧—રાગ રામગિરી અમ્હને અમ્હારો પ્રિયુ ગમે—

કાઝ મહમદના ગીતની દાસ.

૨—ગાઝમતી રાણી લણપરિ એલે, નેમવિના કુણુ કુધટ એલે—
એહની દાસ

૩—મુણે મેરી અજની, રજની ન જાવેએ એહની દાસ, અથવા પ્રિયુડા
માનો એલ હમાને રે એહની દાસ

૪—ચદાયણિની—પણિ દહે દહે ચાલિ ગગ કેમર રાગ ગોડી.

શંખમે ખડ રસાલ, પૂરો જયો સાત દાસ

સમજાવુંદર કહે જાએ કહતાં દિન ધણા લાગે

૫૪

—સવ ગાથા ૨૪૮ સીતાસહરણુ નામા પચમઃ ખડ

માતખિલા પ્રણમું મુલ, નામ હીયો મુક જોણ,

વાંદુ દીક્ષાઆર વધી ધરમતનન નિયો તેણુ.

૧

વિવાહાર વાંદુ વધી, ચાનદાદિ ઘનાર

જમમાદિ મોરો જાણિયો એ ત્રિફુનો ઉપચાર.

૨

એ ત્રિફુને પ્રણમી કરી છો ખડ કહેસિ

પારસ મેથી એકલા સમયા સ્વાદ લહેસિ.

* * * *

દાસ ૧—રામ રામગિરી જાણે મરોહરી કેલ દશકથ સુણિ

—એક ગીતની દાસ જાણવા ગાયો રણુ મુકવા જાણ્યો

૧—એ ગીત પ્રત્યેક મુકના ખડની દાસ.

૨—રામ મરણી ૩ પદ્મદીપકની.

૪—રામ સોરઠ-ભતિ જામડાની

૫—દાસ એકાગી. ૬ શ્રીકૃતિચરી-જાણવા સધવી રી.

૭—રામ માંદાર-માવણુ ગાય સાદાજો એ શ્રીમાસિવાના

ગીતની દાસ.

—સવ ગાથા ૪૪૪ રામચણુમુલ વિષયો કન્ય સમુવત
જામણુ રાગિ ૨ રાજણુ સમારૂપિત જાણુ રાગિની વિષદિ વર્ધનો
નામ ૫૫૫ ખડ.

સાન હેમ મિમેં સામાં તો સમયા કુખ દોઈ

નિજ કારણિ કું સાનમે ખડ મુજે સદ દોઈ

૧

દુ નરિ ધાને આખનો નેડતાં એ જોડ,

રામજણુ મોરા મદિ સુણિ રો આપસ હોડિ.

૨

* * *

દાસ પડેલી. રામ રામગિરી જાણે ને ડિપાને જામડા કિડ રહ્યા—એકની.

સાતમી ઢાલ પૂરી થઈ રે સાબલબ્યો એક મત્ર

ચોથો ખડ પૂરો થયો રે સમયસુંદર સુવચન.

૭૬

—સર્વ ગાથા ૨૨૦ દેવલિ મહિમા વર્ણુનો નામ ચતુર્થ ખંડ.

હિવ ખોલુ ખડ પાયમો પાય મિલ્યા જસવાદ

પાયામાહિ કહીછયે પરમેસર પરસાદ

૧

સીતારામ સદ્ગ વલી આગે ચાલ્યા ધીર,

દડકારણ્ય વને રણા, કન્નરવાને તીર

૨

x

x

x

x

ઢાલ ૧ લી. રાગ કેદાર ગોડી-આવો જુહારો રે, અન્નરો પાસ, મનની

પૂરે આસ-એ ગીતની ઢાલ

૨—સુણોરે ભવિક ઉપધાન વૃહા વિણુ કિમ સુઝે નવકાર—એદ
સ્તવનની ઢાલ (આ કવિનુ પોતાનુ સ્તવન છે.)

૩—રાગ મારણી તોરા કીજો મહાકાલાલ, દાડ પીજો જા,

પડવે પધારો મહાકાલાલ, લસરક લેખ્યો છ

તેરી અજબ સૂરતિ મહાકો મનડો રંજ્યોરે લોભી

લખ્યાછ—એ ગીતની ઢાલ.

૪—સેહર ભલો પણિ સાકડો રે, નગર ભલો પણિ ફરરે, હકીલા વયરી

નાહ ભલો પણિ નાનહડોરે, આવિઓ આવિઓ જોખનિયાકો

પૂરરે-હકીલા વયરી.

હીરોરે હરપાલકોરે લાલ—એહની ઢાલ.

નાયકાની ઢાલ સરિખી છે પણિ આંકણી લહરકે છે

૫—રાગ મારણી માઝિરે આપા વીર ગોસાઈ-એ ગીતની ઢાલ

૬—રાગ બગાલો ઈમ મૃણી ફત વચન, કોપીયો ગગ્ગ મન્ન-એ

મૃગાવતીની ચોપડની બીજા ખડની દસમી ઢાલ

૭—જગે છે ધણાય વણેગ, તીરથ ભવાય ભયેરા એ સ્તવનની ઢાલ

એહવે સાતમી ઢાલ, પૂરી થઈ તનકાલ,

સમયસુંદર ઈમ ખોલે, સીતાને ન કો તોલે

૫૨

૧—રામ ખભાવતી સુંગસ તું સુધતાણુ, બીજા હો શરા સુંગરાં
એસા દોડે-એ ખીતવી દાસ. ૩ સુંગરાના ખીતની દાસ-એપર
મેઘા નાગેર નમરે પ્રસિદ્ધ છે

૭—રામ ખભાવતી સોહજાની હતિ-આમાં મેરી મેઠિ પરકુર્વિ હે
આમાં મેરી જેસલમેરા મેરા જાલવાં હે, જાલવ મેઘા રામ, જાલવ
મેઘા રામ હો આમાં મેરી કદિ મેઘાને ઘાટે મડે હો-એ
ખીતની દાસ.

—સર્વ આશા કરક સતિપતિયામ ૧ વજ્રજાલ મુદ્ધાનજન ૨

કુસજવકુમારપોષ્યાપ્રવેશ વર્ણુનો નામ અગ્રમ ખડ

દિવ નવમો ખડ મોક્ષિસ્તું નવરસ મિત્યાં નિલન

અનવસ્થિત સુખ પામીએ નિરમલ નવે નિધાન. ૧

* * * *

દાસ ૧ તિલકીશા ખીતરી દાસ-મેઘાદિકરેસે પ્રસિદ્ધ છે

૨—રામ રાણી-મસિયા રે સાજણુ મિત્યા મારસા,
હે નવજુદો મેઘારે ધણુવારી દાસ, દસિયા પશ્વિ
એમ્યા નહી મારસા, કંઈક મનમદિ મેઘારે, ૧
ધણુવારીદાસ, જાણ રહે રંગમદેવમે મારસા,
એ ખીતની દાસ.

૩—રામ કનકે કનકે કનકે જાવ મેરી જાળવે અજાવતિ જાંઝ મ
ધુમરે-૧ રમખીની ગ્યામળી આરે-એ ખીતની દાસ.

૪—રામ તુમની ધન્યસિરી મિત્યા, સિમીકે હરચારમે જાળ આરે લખ
તે એક ન આરે નવરમખાન તરી જપરિ દસિ દસિ તમ
મો-૧ નવરમ અજામીયાસ એ ખીતની દાસ.

૫—રામ મેઘી જાનિ જાડીની-મી નજાર મનિ પ્યાજવે-એ ખીતની.

૬—રામ મેઘ મેઘી. મિયા. વીરા હો શરે મેઘારે મેઘા પુરવ મિતાર
શાડ મી વીચાદરા ખીતરી દાસ.

૨—હા રગ રલિયા હો રગ રલીયા—

૩—રે રગ રતાકર હલા મો પ્રીકિ રતો આણિ
હુતો ઉપરિ કાઢિને પ્રાણુ કંઠ કુરઆણુ—સુરગા

કરહારે, મો પ્રીકિ પાછો વાણિ, મજા કરહારે—એ ગીતની ઢાલ
રાગ માણી.

૪—રાગ બગાસો—બની એતા માન ન કીજે—એ ગીતની ઢાલ

૫—રાગ પરજીયો—કાલહરો મિથ્ર સિહરા શિરહાર મધુપુરીરે, ગઢા વડે
ગિરનારિરે, શણ્યા સિરહર રૂકમણીરે, કુંયરા નદકુમારે—કસાસુર
મારણુ, આવિને પ્રલહદ ઉધારણુ રાસ રમણે ધરિ આજ્યો—ધરિ
આજ્યો હો ધરિ આજ્યો હો રામજી રાસ રમણે ધરિ આજ્યો—
એ ગીતની ઢાલ

૬—રાગ મલ્હાર—વંધાવારી ઢાલ

૭—આખો મોર્ય છ હે જિણુ બણે—એહ ગીતની રાગ સારગ

—સર્વ ગાથા ૩૧૨ રાવણુવધ ૧ સીતા પથ્વાદાનયન ૨, શ્રી
રામલક્ષ્મણુયોધ્યાપ્રવેશ ૩, સીતાકલક પ્રદાન ૪ વર્ણુનો નામ સમ્પન્ન ખડ

આઠ પ્રવચન માતા મિત્યા સૂધો સયમ હોષ

આઠમો ખંડ કહુ ઈલા સ લહે સીલ મ કોઈ.

૧

*

*

*

*

ઢાલ ૧—રાગ માણી અમા મહાકી ચિત્રાલિ ગી જોઈ, અમા અમામહાકી,
મારડે મેવાસીકા સાદ સોહામણોરે લો—એ ગીતની ઢાલ.

૨—રાગ માણિ આખર દીવા ન મલેરે, કાલરિ કમલ ન હોઈ,
છોરિ મૂરખ મોરી બાહરી, મીયા જોરે પ્રીતિ ન જોઈ. ૧

કન્હર્યા બે, ઇયારલ બાસિયા, જોવન જાસિયા બે, બહુર
ન આસિયા—એહની ઢાલ. એ ગીત સ ધિમાહે પ્રસિદ્ધ છે.

૩—નોખારા ગીતરી—નોખારા ગીત માણ્યાહિ કુઢાહિમાંહે પ્રસિદ્ધ છે.

૪—ચોપઈની રાગ તિલગ ધન્યાસિરી કોઈ પૂછો બલણુ જોસીરે,
હરિકો મિત્રણુ કદિ હોસીરે—એ ગીતની ઢાલ.

- સિત્તારામની એપઈ વાંચીને એ સાજા મેળોરે
સાંભલ્યારોને વ્રંધે કંઈ સિદ્ધવતણું સદેળોરે. સી. ૧૧
- બિનસાસન શિવસાસને સિત્તારામ ચરિત્ર સુભીરોરે
બિનન બિનન સાસનભણી કા કા વારી બિનન કહિજોરે. સી. ૧૨
- બિનસાસન પણિ બૂબૂમાં આચારિજનાં અભિપ્રયોરે
સિત્તા કહિ રાવણ સુગ તે પદ્યચરિત્રની કહેવાયોરે. સી. ૧૩
- પણિ વિતસગદેવે ક્યો તે સાચું કહિ સરલજીવોરે
સિત્તા ચરિત્રથી મેં ક્યું માલોરે છેલ્લે મત મહાજોરે. સી. ૧૪
- હું મુકમતિ કિસ જણું મુક વાંચિ પણિ ન સવાહોરે
પણિ જે જોડિ મે રસ પડ્યો તે દેશીનાં પરસાહોરે. સી. ૧૫
- હું સિદ્ધવત નહિ નિસો, મુક પોતે જાણુ સસારોરે
પણિ સિદ્ધવતનો જસ કહનાં મુક યાસે સહિ નિસ્તારોરે. સી. ૧૬
- અપણ કવીસરનાં ક્યા એક મન ને વ્યન એ જોઈરે,
કવિ ક્યોય જાણિ ક્યો રસના વાણા જણુ કોઈરે. સી. ૧૭
- જોખું અપણુ પણ મેં ક્યું, કંઈ ત્રિલ વચન પણુ કોઈરે
તે મુક મિત્રામિ દુઃક સધ સાંભલોને સહુ કોઈરે. સી. ૧૮
- જિણુ હજારને સાતસે માકને સાધ મથનું માનોરે
જિખત્યાં ને સખાવતાં પામિને યાન પ્રજાનોરે. સી. ૧૯
- ખરૂતર મહાકવિ રિપણ મી મેડતા નમર મચારોરે
જોન બસેજા મહાકવે સામગ્રીમિ સિરધારોરે. સી. ૨૦
- નમર ધરે ક્યો નામ અર્જુ, અતજાર ક્યો દળારોરે
સુર મહાના રંગી ધણું, જીતમ ધરનો આચારોરે. સી. ૨૧
- પૂજસ્તન રામમથ તણા તે કાઈ જાણીનો સાહોરે
આમીપાસને નેતસી જાણે કાઠીજ રાજસી સાહોરે. સી. ૨૨
- સીત્તારામની એપઈ એકો આમદ કહિ કાપોરે,
દેશ પ્રદેસે નિસ્તરિ યાનત્રિ મિખાવનાં મિધિરે. સી. ૨૩
- મી ખરૂતર મહા રાજિયા મુગધાના બિનજોરે,
પ્રથમ રિખ મી પૂજના અણી સમજાવદ મુખાહોરે. સી. ૨૪

૭—રાગ ધન્યાસિરી—ગીલ કહે જગિ હુ વડુ, મુઝ વાત સુણો એક
મીઠીરે—એ સવાદ શતકની ખીજી ઢાલ—અથવા પાસ જિણિદ
જુહારિયે—એ સ્તવનની ઢાલ

ઉપરની ઢાલ ૭ રાગ ધન્યાસિ. સિલ કહે જગ હુ વડો—એહનિ,
પાસ જિણિદ જુહારિયે એહની

અતે—

સીતારામની ચોપઈ જે ચતુર હુધ તે વાચોરે,
ગગ રતન જવહર તણો, કુણુ બેદ લહે નર કાચોરે મી. ૧
નવરસ પોખ્યા મે ઇહા, તે સૂધડો સમજિ લેજ્યોરે,
જે જે રસ પોખ્યા ઇહા, તે ઠાગ દેખાડિ દેજ્યોરે. સી ૨
કે કે ઢાલ વિષમ કહિ તે દુપણુ મત ઘો કાધરે,
આદ સાણુણી જે હુવે ને લિગ હુદે કદે ન હોધરે. સી ૩
જે દરખારે ગયો હુસે દુઢાડિ મેવાડિ ને ઢિલ્લીરે,
ગુજરાતિ માઝઆડિમે તે કહિસે ઢાલ એ ભલ્લીરે સી ૪
મત કહો મોટિ કા જોડી, વાચતા સ્વાદ લહેસોરે,
નવ નવા રસ નવનવિ કથા સામલતા સાખાસ દેસોરે. સી. ૫
ગુણુ લેજ્યો ગુણિયણુ તણો મુઝ મસકતિ સાહુમો જોજ્યોરે,
આણુસહતા અવગુણુ અહિ મત ચાલણિ સરિખા હોજ્યોરે સી. ૬
આલસ અભિમાન છોડિને સૂધિ પ્રતિ હાથ લેધરે,
દાલ લેજ્યો તુમ્હે ગુરુમુખે વલિ રાગનો ઉપયોગ દેધરે સી ૭
સખર સભામાહિ વાચજે જોજણા મિલિ મિલતે સાદેરે,
નરનારિ સહુ રિઝસે જસ લહમો ગુરુ પ્રસાદેરે. મી ૮
આદરમાન ધણો હુસે વલિ ન્યાન દરસનનો લાભોરે,
વાચણુહારા નૌ જસ વિમ્તરગ્યે જિમ જલ આભોરે મી ૯
નવખડ પૃથવિના કહ્યા તિણુ ચોપઈના નવખડોરે,
વાચણુહારાનો તિહા પસરો પ્રતાપ અખડોરે મી. ૧૦

સવન ચાર સુત્રોતરે દુષ્ટ બનેસરસરિ,	
તિલે સતુલ્ય મહાતમ કષ્ટુ શિશાલિલ હસુર,	૨
વીરનિલુદ સમોસપા, સતુલ્ય ઉપર જેમ,	
દ્વિલિ સ્વમસ કષ્ટુ સતુલ્ય મહાતમ એમ,	૩
સતુલ્ય તીરથ સારિયુ નહિ છે તીરથ કોય	
અર્થ મત્તુ જતાથમે તીરથ સમથા જેય,	૪
× × × ×	

અતે—

અથ ૬

સતુલ્ય મહાતમ સાંભલીએ રસ રચે અનુસાર,	
જે ભવી આવે ભાવશું એ, બાનહ દોષ અપાર,	૧
સતુલ્ય રસ સેધામણે એ સામથને સમુ દેય,	
પર જેમાં ભણે ભાવશું એ, તસુ જાતરસ દોય,	૨
સાચુસાથી શિર આતિ મણેએ, દયાત દાતાર,	
સતુલ્ય સપ કસવીયો એ હોસજમેર મજાર	૩
સતુલ્ય મહાતમ મથથી એ રસ રચે સુખાર,	
રસ ભણે સતુલ્ય વણેએ નથર નાથેર મજાર,	૪
મિત્રો મચ્છ ખરતર વણેએ મી જિનત્વદ સુરીય,	
પ્રથમ સિખ મી પુલ્કનાએ સત્તત્ત્વદ સુલગીસ,	૫
તસુ સિખ જગ નણીયે એ, સમવસુદર ઉદ્ધૃત,	
રસ રચે તેણે રમણેએ સુલુત્ત બાનહ થાય,	૬

૫ બીમલીમાણે—૨૧ સમુચ્ચય ૫ ૨૭—૨૮

(૩૬૫) અપકમેટીની શોપક ૪ ૧૬૫ નવારમા

આદિ—

ભાથેર માહે જાણીઈ પારસ-ગ્રમ પ્રતક્ષ	
પ્રદ ઉત્તિનઈ જુમનાં, સનિપિ કરઈ સમક્ષ,	૧
મન જગરિ અવધિ નિજત સોવનઝરિ સિલુમાર,	
મદાનીર પ્રણયું મુઘ, રેગલ નિનત દાનાર	૨

સમયસુન્દર સીખ્ય તેહના શ્રી ઉપાધ્યાય કહિજેરે,
 તિણુ એ કિધિ ચોપઈ, સાજણુ માણસ સલહિજેરે સી. ૨૫
 વર્તમાન ગણના ધણી ભટ્ટારક શ્રી જિનરાજેરે,
 જિનસાગર સૂરીસર આચારિજ આધિક દિવાજેરે. સી. ૨૬
 એ ગુરને સૂપસાહિલે એ ચઉપઈ ચદિ સુપ્રમાણેરે,
 ભણુતા મુણુતા વાચતા હુઈ આણુદ કોડિ કલ્યાણેરે. સી ૨૭

ધતિ શ્રી સીતારામ પ્રબધે નવમો ખડ સમાપ્ત

ધતિ શ્રી રામસીતા રાસ સપૂર્ણ

સવત ૧૮૮૬ ના વર્ષે સાડે ૧૭૫૧ નાના પ્રવર્તમાને માસે-
 તમ માસે સુભકારી ચૈત્ર મામે સુકલપક્ષે ત્રીયોદસી તીર્થા ભૃગુવાસરે
 લીપીકૃત પં શ્રી શ્રી શ્રી ૧૦૮ શ્રી કલ્યાણવર્દન ગણી તન સીખ્ય
 ૫ શ્રી ૫ મેઘવર્દન ગણી તન નીસ્ય ૫ શ્રી ૫ વિવેકવર્દન ગણી
 તન સીખ્ય ૫ શ્રી ૫ ધર્મવર્દન ગણી તન સીખ્ય પાયરજરેણુસમાન
 ૫ શ્રી ૫ ક્ષેમાવર્દન ગણી વાચનાર્થ.

જળ લગ મેર અડગ હે જળ લગ સમીયગ સુર,

તળ લગ એ દોનુ તપો લેખક પાકક દોય

લખીત વઢવાણુ નગરે શ્રી ઋષભદેવ પ્રસાદાતુ શુભ ભવતુ
 કલ્યાણુમસ્તુ ॥ દે લા પ. કમલવિજય શિ પદ્મવિજય પાસેની પ્રત પ.
 રૂપા લિખિત શ્રી મહોટકોટ મધ્યે મ ૧૬૯૧ વર્ષે આસુ સુદિ ૩ દિને
 ૫ ૮૮ ૫—૧૫ આ ક.પા ૧૧૯ ૫—૧૪ આ ક આગ્રા ભઠ્ઠા
 કવિની સ્વહસ્ત લિખિત પ્રત છે

(૩૬૨) ખારત્રત રાસ સ. ૧૬૮૫

(૩૬૩) ગૌતમપૃષ્ઠા. સ ૧૬૮૬

(૩૬૪)+ શત્રુજયરાસ સ ૧૬૮૬ ગ્રાવણુ શુદ નાગોરમા.

આદિ—

દોહા

શ્રી રિસહેસર પાય નમી, આણી મન આનદ,

રાસ ભણું રસિયામણા, શત્રુજય સુખકદ.

સત્તર સોલપચાલુપદ મઠ ઝાંઘેર માટે બેડીરે
 ચપક સેડી ચડપક જાગિ બાલસ નાં ત્રણ છોડીરે. ૬. ૧૫
 મી ખરતર મઠ રાણમઠ મી જુગપ્રધાન નિજુચદોરે
 રસમ સિખ મી પૂજના સકથમદ મુણિદોરે. ૬. ૧૬
 સમયસુદર સિખ તેહના તિજુ ચડપક કાંથી એહોરે,
 સિખ તણુઠ બામદ કરી જે બિપરિ બાધિક સનેસોરે. ૬. ૧૭
 નરનારી રસિયા હુસ્નાં તે સાંભલિસ્મઠ સદા આવીરે
 મુખા મુકી બે જણુ, વાચબે બલી વાત બણુરીરે. ૬. ૧૮

—પૂર્વોક્ત ગાથા ૧૪૪ ગાથા મીસને સર્વ ગાથા ૧૬૧ પ્રથમ
 ખડ ૩૪૪ ગાથા મીસને ખડકમ સર્વ ગાથા ૫૧ ગાથામંથ શ્લોક
 ૭ સ ૧૬૬૫ ગા વ ૫ સિપીકૃતા ૨૩—૧૪ ગા. ૬

—અંશ ૫ ૧ પત્ર ૧૫— પા. રત્ન. ૬.

—સિપિના એક પદિત ચારિત્રવિજય —વતિ વિવેકવિજય (મુખ્ય-
 વામે હાથમથ) હાથપુર બ.

—કલિમી કાનાધિધરે ચપકમળી ચુલ્લમી સંપૂર્ણ—સ ૧૮૭૧
 ના વર્ષે દાકે ૧૭૪૨ પ્રવાસમાને મી બેડિયા નિહર મળે સિ પૂજ
 મરિ માલજી તણિ ખંડવ તમળે સિ મઠ. સિવજીમલજી સિખરે
 પંડિતેતરે પા ૧૩ ૫ ૧૫ રાજકોટ પૂ. બ.

(૩૬૬) મનકરા બહિપદ (બ્યવહારસુદિ ચોર્થ) સ ૧૬૬૧
 આસોમાં—અમદાવાદમા.

આદિ—

શાસ્ત્રિનાથ જિન સોજમો પ્રણયુ તેહના પત્ર
 બ્યવહારસુદિ બિપરિ કહોઈ ચડપક મિત બચાવ. ૧
 ભમવત ભાઈ બો બલિક મોરો સાંખો પર્મ
 બેહથી મુમતિ બાઈ સાસ્ત્રાં લલિમઈ સમ. ૨
 દીસઈ તે અતિ રોકિયો, યદનીર કરઈ દુઃખ
 માવમો પર્મ સોલિયો, દેવમોઃ સુખ રોધ. ૩

માતપિતા પણિ મનિ ધર, જિણ દીવંક અવનાર,
નામ લેખનઘ ગુર નમું, દીક્ષાં ન્યાન દાતાર.

૩

કરનેડી પ્રણુમી કૃતી, કલિમિ ધણુ શ્રીકાર,
અંપક સેહની ચક્રપદ અનુકપા અધિકાર.

૪

*

*

*

*

સહુ કો લોક લલહ છઠ મરન્યુ, તે બોલ કેતા વસુ,
ઉપમ છઠ ઇમ પણિ બાવી અધિકુ, સમયસુંદર કલહ માયુરે ચિ ૨૫
પદ્ધિઘ ખડ ચયઉ એ પૂરઉ, પણિ મંબધ અધૂરઉ,
સમયસુંદર કલહ ખીજઘ ખડઘ, સબધ ચાસ્યઘ પૂરઉરે. ચિ ૨૬

—ઈતિ શ્રી અનુકપાદાનાધિકારે ચપક શ્રેષ્ઠિ મબધે પ્રથમ ખડ
સંપૂર્ણ —

ફદા—હિવ ખીજઉ ખડ બોલસ્યુ, ચપક પામી નહિ,
એ અનુકપા દાનની, સગલી જાણુ સિદ્ધિ.

૧

જન્નુ કોડિ તણુઉ ધણી, ચયઉ તે ચપકસેઠ,

વૃદ્ધદત વિવહારિયઉ, તિણિ તઉ કીધી વેઠિ

૨

ચવદહ કોડિ સોનાતણી, આપણી માતા-વૃદ્ધ,

ઉજેણીથી આણિનઘ, સગલી બેલી કીધ

૩

અંપકસેઠ ચપાપુરી, ભોગવઘ લીલ વિલાસ,

વ્યાપારઘ વાઘ્યઉ ધણુ, પ્રગટચઉ પુણ્યપ્રકાસ

૪

x

x

x

x

અતે—

ખડ ખીજે દાલ ૭ મી રાગ ધન્યાસિરી સીતારામની ચક્રપદ
એહની દાલ.

*

*

*

*

અનુકપા ઉપરિ કલહ, ચપક મેઠનઉ દ્રષ્ટાંતોરે,
અનુકપા સહુ આદરઉ, એહથી છઠ મુગતિ એકાંતોરે.

કે. ૧૪

- (૩૬૭) સાધુવંશના સ ૧૧૬૦ —શ્લોક
 (૩૬૮) પુણ્યાલય શાસ. —૩, સ્ત. ૧
 (૩૬૯) મુસદ્દા શાસ.
 (૩૭૦) પુણ્યાલયના શાસ. (મે.)
 મથુરારેહા શાસ.

અવરાટી સ્થાપના

હવે તપ્તી પામ્યાલી, અવરાટી ખસાવે,

અવ રાટલી જને પ્રત્યેકનુદ સ્વર્ગમાં અત્યંત છે.

- (૩૭૧) દૂપદી સંખ્યા સ ૧૦ ગ્રંથ માસ અભ્યાસમાં
 આપી—

દશ.

શાંતિનાથ પ્રભુ સમ પ્રભુ સમુદ્ર પાપ,

જુલહેવી સાનિધિ હરી અમલ દશક અવસાન.

૧

માતપિતા પશુ માનીય નિષ્ઠા દીપક અવસાર,

દશા સર વિચારણા એ મોટક ઉપસાર.

૨

સ ૧૧૭૨માં વિરોધપાત્ર સંસ્કૃતમાં સ્તોત્ર ઉ નેત્રી પ્રસ્તુતિ
 નીચે પ્રમાણે છે—

શીખરજલ્લાર મળે શીખરજિનસિ હસરિ આરાજને

સાધ્યાન્ય કુવંચિ મુગપ્રધાનામ્ય નિરુદ્ધરે.

૧

વિક્રમસવતિ સોમ્યન સુનિદેશન કુમુદ નાથવ પ્રભિને

શી પાપનન્ન કિવસે પુરે શી મોટા નગરે.

૨

મુગપ્રધાન જાવી શી અમલજરસાધિના,

ચેત્તે દશ મહામાયા શી વિનયવસત્રવ

૩

તેમાં સિંચે મુખ્ય સ્વદેશતીર્થ સમલવસત્રવ

તથિજ્ઞ સમવસત્રવસુધાર્દરૂપતત્ત્વમિત્રમ,

૪

—સ ૧૦૨૦ વર્ષે આવળુ વદિ ૩ દિને રાત્રિવારે શી સુદામખે

૫ દશવૃંદિપાનસુનિનાતિ વાસિના ૫ સપ્તિવદ મુનિ વિનિષ્કે.

(મિ. પ. બ.)

આવકના વ્રત તો પલઘ, જો હુંઘ ગુણ ધકવીસ,
નામ તુમે તે સામલો, વાર વિસવાવીસ.

*

*

*

†

અ તે—

સવત સોલ છતું સમઘએ, આસમાસ મઝારિ,
અમદાવાદઘ એ કલઘએ, ધનદત્તનઉ અધિકાર
શ્રી ખરતર ગચ્છ રાજ્યઉએ, શ્રી જિણ્યદ સૂરીસ,
પ્રથમ સીસ જગિ પરગઢાએ, સકલયદ તસુ સીસ
સમયસુંદર સબધ કલઘ એ, જિનસાગર સૂરિરાજ,
(ભવિનનનઘ હિતકાજ પાદાતર)

ભણુતા ગણુતા ભાવસુએ, સીજઘ વછત કાજ

—સર્વ ગાથા ૧૬૧ શ્રી સમયસુંદર મહોપાધ્યાયાના પૌત્રેણ પ.
હર્ષકુશલગણિના સશોધિતા સા. હરજ ધનજ સુશ્રાવકાગ્રહેણ પત્ર. હા.
ભ પાટણ. —લિં સૌભાગ્યવિજય ગણિ (લાલવિજય શિ) લિ શ્રા.
કેસરખાઈ વાચનાર્થ ૧૧-૧૧ થો —૫-૯ અમ

—સ. ૧૭૪૯ વર્ષે કાત્તિક વદિ ૨ ગુધે વ્યવહારશુદ્ધિ વિષયે
૬-૧૯ (વિંધ)

—સ. ૧૭૨૪ વર્યે આષાઢ સુદિ ૧૫ દિને ત્રિપિત મહોપા-
ધ્યાય શ્રી ૫ શ્રી અમૃતવિજય ગણિશિષ્ય ગણિ દીપ્તિવિજયેન
(ઉદયપુર ભ)

ખીજ પ્રતમા હેવટે નીચે પ્રમાણે છે —

સમકિતનુ ફલ માગીઘએ ધનદત્ત રિષિનઘ પાસિ, સ.
તુમ્હ પામિઉ તે આપજયો એ મુઝ મનિ પૂરયો આસ, સ.
સમયસુંદર સબધિ કહિઉ એ જિનસાગર સૂરિરાજ સ.
ભણુતા ગણુતા ભાવસુ એ સીજઘ વહિતકાજ સ.

—વિવેકવિજય (ધુમટાવાલો ઉપાશ્રય) ઉદયપુર બં.

ખનવત વિનયધરમ વધી એક બાપ નહ સખમ ધરીરે
 ૪૬ મીતારમ ગુર વધી એકની મનિ આવાહ સારીરે. ૪
 અમલવાદ નગરમાહે સવત સતરસર્ધ વસેરે,
 માહ માસ યદ અઠર્ધ ફૂસી માણસને હસેરે. ૬ ૫
 વાચક હરપનહન વધી હરપુસલર્ધ સાનિધિ કોપારે,
 સિતલુ સેતલુ સાહ્ય થઈ, તિલુ દાસ્ત પુરી મરિ દીપારે. ૬ ૬
 મી વિષ્ણુદ સરીસા, મી સકલમદ તમુ સીસોરે
 સમમસુદર સિખ વેહના, મી સખતર્ધ વર્ધ આસીસોરે. ૬ ૭
 ખસતર મઠ તલુલ વણી, વિનસાગરસરિ વિસજાઈરે,
 સમમસુદર કલ્પ ગિર હણી, કિન કિન પ્રતિ સગલ કિવાજાઈરે. ૬ ૮
 તિલુમદ હંકુ અઠર્ધ વધી અતિ બહી અઠર્ધેસ અઠર્ધેસ હસોરે
 સમમસુદર કલ્પ વહના સિમ પાયા વેહનાર્ધ તિલુસોરે. ૬ ૯

—સતીમી સમમસુદર મહોપાધ્યાય વિરમિતેન્દ્રપ્રસાદી સગમે
 ત્રિતિમ ખડ સમગ્ર. તત્સમાપ્તો સમાપ્ત એવ અનુપદી રચન ખડે
 હાલ ૧૫ સર્વ આઘા ૩૧૧ કિતિમ ખડે હાલ ૧૨ સવ આઘા ૧૫૧
 તૃતીય ખડે હાલ ૭ સર્વ આઘા ૧૪૪ સર્ગમ હાલ ૩૪ સર્ગમ
 આઘા ૬ ૬ સવત ૧૭ ૫ વર્ષે આઘા વર્ધ ૧૩ શુકે સિખિત ખાતાં.
 ૩-૧૩ મેં લા. વોહસ.

હવ આ સુપ્રતિષ્ઠિત વિદ્વાન્ કવિની નાની મીઠી કૃતિઓની રીપ
 નીચે પ્રમણ્ણે છે—

(૧) પાપપવિધિ સ્તવન સ ૧૬૬૭ આવસર સુ. ૧ ગુર મરોહમર્મ
 ખતે—

ઉપદી પેલ તણી વિધિ કહી વપમર,
 એસવમેરી સખતર્ધ હો, આમદ કી મુનિમર. ૩૬
 સોલર્ધસર સતસર્ધ સમાધિ નગર મરોહ મમરિ,
 મમસરિ મુદિ કલમી કિનહિ, મુમ કિન મુર ગુરવરિ. ૩૭

પહિલુ સાધુ સતીતણુ, કીધા ધણુ પ્રબધ,	
હિવ વલિ સૂત્રચક્રી કહું, દૂપદીનઉ સખધ.	૩
એક સૂત્ર ખીજું સતી, ઉત્તમ એહની જોડ,	
સુણુતા આનદ ઊપનર્ધ, કરમની તૂટર્ધ કોડિ.	૪
વૃદ્ધપણુધ મધ ચઉપધ, કરિવા માડી એહ,	
સૂત્ર સતી નર્ધ સાધસ્યુ, મુઝ મનિ અધિક મનેહ	૫
મત કરઉ ઉધ નર્ધ વારતા, સાંભલતા સહુ કોય,	
આપન પ્રીછધ અન્યનધ, અત્તરાય પણિ હોય.	૬
જ્ઞાતા સૂત્ર અરથ ચક્રી, બાખ્યઉ શ્રી ભગવત,	
સુધરમ સામી ગુચિયઉ, સૂત્ર ચક્રી મતિમત.	૭
કરજોડી જળુ કહધ, સુધરમ સામિનર્ધ એમ,	
પનરમઉ ધન્નાન કહઉ સોલમઉ અધ્યયન દ્રમ.	૮
સુધરમ સામી ધમિ કહધ, સુણિ જળુ સુવિચાર,	
મહાનીર મુઝનર્ધ કહઉ, તિમ કહુ તે અધિકાર	૯

x

x

x

x

અંતે—

ત્રીજો ખડ હાલ સાતમી-રાગ ધન્યાસિરી.

પાસ જિણુદ જુહારીયધ એહની

સુધરમ સામી પાયમઉ ગણુધર જળૂનધ બાપધર,	
ન્યાતા સૂત્રનર્ધ સોલમઉ, એ અધ્યયન સહુની સાપધર.	૧
દૂપદીની એ ચઉપધ મધ, વૃદ્ધપણુધ પણિ કીધીરે	
શિષ્યતણુધ આગ્રહ કરી, મધ લાભ ઊપરિ મતિ દીધીરે	૨
એક સતી વહી સાધવી એ વાત બાઉ ધણુ મોટીરે,	
દૂપદી નામ લેતા ચક્ર, તિણુ કરમની તૂટર્ધ કોટીરે	૨
એક સંખ દૂધમધે ભર્પઉ, માનીતી સુતર્યુ મોહધરે,	
સૂત્ર ગુણુધ સખરધ કહ તસુ સુરનરના સુખ સોહધરે.	૩

અતે—

નમરમદિ નાગેર નગીનો, જિહ્વા, જિનવર પ્રસાદ
 શ્વેતક શેઠ વસે ખતિ સુખિયા, ધર્મતણે પરસાદ આ. ૩૪
 કમળાચરીથી ખતિ રાધી, આતમપર ઉપગાર
 સાંભલતાં આવક પશુ સમજ્યા, ઉપસમ ધર્મે બપાર આ. ૩૫
 લુભપ્રધાન વિષ્ણુવદ સુરીસર, સાક્ષવદ તપુ સિખ
 સમજસુદર તપુ સિખ ભણે હમ, અર્ધવિધિ સંધ ભગીસર આ. ૩૬

—અ. પ્ર. ૩૬૫

(૭) નમરસરપુર મહન સીતલનાથેતલ ૧૫ કડિન
 આદિ—મેરા સાહેબો શી સીતલનાથે ચીનતી છુલો એ મેરડી

અતે—

હન નમરસરપુર સમજાધર ખત નહનજો,
 સહ્યાપ સીતલનાથ સાગી સાચ ભણુ બાનજો
 શી વચ્ચેજન વરણુ કચણુ રપ સુદર મોહજો,
 એ વચન કમિલ સમજસુદર શુભલ જન મન મોહજો ૧૭
 પ્ર. ૪૬, મારી પાસે જે ૧ સુન્દરાનર ૨. ૧૪૫

(૮) નમહાવીર રતો વિવિરે—એસબેરમા.

આદિ—

વીર સજો મુખ વીનતિ, ઠરજોડી હો મું હું, મનની વાત,
 બાલની પેરે વીનતું મેરા ત્યાગી હો વ મિત્રેવન તત,
 વીર સજો મેરી વીનતી. ૧

અતે—

અસ

હમ નવર એસબેરમાણુ તીર્થર મોલીસમે
 સાસનાધીસ સિદ્ધાજન સેવતા મુરતસમે
 જિનવદ ત્રિભામતનહન સાક્ષવદ પ્રવાનિએ,
 વચ્ચેવર્ષ સમજસુદર, સપુરો ત્રિભુજાતિએ.

૧૮

શ્રી જિનચદ્ધસૂરિ હો, શ્રી જિનસિધ સૂરીસ,
સકલચંદ્ર મુખસાઇ હો સમયસુન્દર ભણુધી સીસ

૩૮

—પત્ર ૩ હાલા. ભ. પાટણુ દાખડો ૮૨

(૨)+ કર્મછત્રીસી સ ૧૬૬૮ માહ સુદ ૬ મુલતાનમા

આદિ—

રાગ આસાહરી

કર્મચક્રી છુટે નહીં પ્રાણી, કર્મ મળલ દુખ ખાણુજી,
કર્મ તણે વશ જીવ પડયા સહુ, કર્મ કરે તે પ્રમાણુજી. કરમ. ૧

x

x

x

x

અતે—

શ્રી મુલતાન નગર મૂલનાયક, પાર્શ્વનાથ જિણુ જ્ઞેયજી,
વાસુપૂજ્ય શ્રી સુમતિ પ્રસાદે, લોક મુખી સહુ કોયજી. ૬ ૩૩
શ્રી જિનચદ્ધસૂરિ જિનમિધસૂરિ, ગચ્છપતિ ગુણુ ભરપૂરજી,
સિદ્ધુ જ્ઞેસલમેરી આવક, ખરતર ગચ્છ પહુરજી ૬ ૩૪
સકલચંદ્ર સદગુર પસાયે, સોલસે અડસઠીજી,
કર્મછત્રીસી એ મઈ કીધી, માહ તણી સુદ જઠીજી ૬ ૩૫
કર્મછત્રીસી કાને સુણીને, કરજે વ્રત પચ્ચખાણુજી,
સમયસુન્દર કહે શિવસુખ લેશો, ધર્મતણો પરમાણુજી. ૬. ૩૬

—પ્ર૦ ચૈત્ય૦ આદિ સગ્રહ ભાગ ૩ પૃ. ૨૨૯

- (૩) શીલછત્રીશી
(૪) પુણ્ય છત્રીશી
(૫) સંતોષ છત્રીશી
(૬) +ક્ષમા છત્રીશી

} સં. ૧૬૬૯ સર્વ પૃ. ૧૦—અમ૦

આદિ—

આદર જીવ ક્ષમાગુણુ આદર, મ કરિશ રાગ ને દેખજી,
સમતાયે શિવસુખ પામીજે, કોધે કુગતિ વિશેષજી.

આ. ૧

*

*

*

*

(આનુ બીજું નામ આયોજ્ય મનિત આદિ સ્તં ૭ ૪. ચૈત્ર
આદિ સ ૭૪૨ ૨ જે આ સ્તંભ જેને સુગમ્ય વાગા કરી ત્યારે
ક્યુ ૭ તે મારે સુગમ્ય સહ જેવે કોઈ ૭ તેમાં આયોજ્યને ઉત્તમ
જીએ)

૧૨ આ + સહસ્ર શાંધત મૈત્રાનમકકાર સ્તં ૫ ઇળ.

આદિ—

સ્થિમાનન પ્રથમાન, અકાનન બિન, વારિયેલુ નામે જિજ્ઞાસે. ૧

તેકતણુ પ્રાસાદ નિશુવન સાસતા, પ્રણમુ નિજ સોદામણુ એ ૨

x

x

x

x

અતે—

કથત.

કમિ સાસતા પ્રાસાદ પ્રતિમા સયુક્ત જિનવર તણુ,

ચિહ્નું નામ જિનવર તણુ નિશુવન સહસ્રક સુદામણુ

વાનનાચારિન સુમમસુદર કુણુ બણે બલિરામ એ

ચિહ્નું કાલ ત્રિકરણુ કુલ હોયબો સદા મુદ પ્રણમ એ.

—પ્ર. સ્તંભમુગ્ધ ૫. ૨૨૮ થી ૨૩

(૧૩) + મહેવામણુ પાંચ નાથ સ્તં ૮ (પાંચ નાથને ૭૬) ૮ કડી

આદિ—

આજણુ ધર જાણી લીધ કરત, નિજ પુત્ર કથાસુ પ્રેમ ધરત ૧

વન્હે દેસ દેસતર કોઈ કથાઈ નિત નામ જાણી મીઠા કથા. ૨

x

x

x

x

અતે—

મી પાસ મહેવાપુર નગરે મહ બેઠવડ જિજ્ઞાસુ કરત મરે,

કમ સુમમસુદર કથા કુણુ જોડાઈ નિત ૮

પ્ર. જે પ્ર. ૫ ૨૩૨ (મારી જાણે છે)

(૧૪) વીકાનેર મણુ માવણવિન સ્તં ૭

આદિ—

કાલ કિમિર વરસે મેલ હો સગવળ પાણી વહે—એ રેકા.

—શ્રી બાબા મધે સં ૧૭૫૧ વરખે ભાદ્રવા શુદ્ધ ૮ દનૌ લખતું
રાએચદ રાએસધ. ઉનાના વડીલ મોરારજીભાઈના મારી પાસે આવેલા
એક ચોપડામા છે —૨-૧૪ આ. ક.

—પ્ર. રત્નસાગર પૃ. ૧૫૪ રત્નસમુચ્ચય પૃ ૧૮૩

(૯) +દાદાજી (જિનકુશલસૂરિ) રત.

આદિ—આયો આયોજી સમરતા દાદોજી આયો.

(૧૦) પ્રતિમા રત૦ ૭ કડી—આદિ—શ્રી જિનપ્રતિમા હો જિન
સારખી કહી, એ દીઠા આણુદ

અંતે—

પારસનાથ હો તુઝ પરસાદથી, સદ્વહના મુઝ એહ,
બવ બવ હોજ્યો હો સમયસુંદર કહે, શ્રી જિનપ્રતિમાશુ નેહજી શ્રી.
(મારી પાસે છે)

(૧૧) ઉદ્ધયન રાજર્ષિ ગીત—૨૦ કડી

અંતે—

મુગતિ પદ્મતા મુનિવર, ભગવતિ અગ વિચાર મુઠ
સમયસુંદર કહછ પ્રણમતા, પાંખીજઈ ભવપાર ૨૦. મુઠ
(મારી પાસે છે)

(૧૨) +શત્રુંજય મહન આદિ બૃહત્તેત૦—૩૧ કડી.

આદિ—

બે કર જોડી વીનવુજી, સુણિ સામી સુવદીત,

ફૂડ કપટ મૂકી કરીજી, વાત કહું આપવીત

૧

અંતે—

કલશ

ધમિ ચઢિય રોત્રુજ ચરણુ બેટયા, નાજિનદણુ જિણુ તણા,

કરજોડિ આદિ જિણુદ આગમ, પાપ આલોયા આપણા,

શ્રી પૂજ્ય જિણુચદ સૂરિ સદ્ગુર, પ્રથમ શિષ્ય સુજસ ધણુઈ,

ગણિ સકલચદ સુસીસ વાચક, સમયસુંદર ગુણુ બણુઈ

૩૧

પ્ર૦ રત્નસમુચ્ચય પૃ. ૨૩૫ થી ૨૩૭ (મારી પાસે છે)

(૧૭) સાચોરમઠન વીરસ્તો સ ૧૬૭૭ માઠ માસ
આદિ—

ધન દિવસ મેં આજ જુનાગે સાચોર મઠાવીરજ
આતે—

હમ નવરમી સાચોર મઠન, સિદ્ધલજન સુખ કરો.
સાચાપ મરતિ, સમલ સરતિ, માત તિલસા ઉરિ ધરો
સવત સોસેસે સત્યાતર માઠ માસ ખોલુરો
વીતબો પઠક સમવસુદર પ્રમદ તું પરમેસરો. ૧૪
—મારી પસે છે

(૧૮) મુનિસુવત સ્વામી સ્તો ૧૪ કહીનું.

આદિ—

જનુદાવ સેઠામણિ દક્ષિણ વસત ઉદાર,
સુમનુક નમરી ભઠી, જાણાપુરી અવતાર ૧
મી મુનિસુવત સામિજ સમસ્ત્રા સુખ વાવ
મનવંજિત રૂઢ પ્રમીલક દેહન દુરિ પચાવ.
* * * *

આતે—

કવસ

હમ પચ કવસિજિત તિસુવન રાવ,
મુનિસુવત સામી વીસમે, જિનવરણ વીસમે,
જિસુવરણ નવતર સુર, જાનનજણ મવત,
નિગદાર નિરજન નિરપમ અવરામર અરકત
મી જિનવદ કિનેય સિરોમણી સાકમ્પદ અણી સીસ,
જયક સમવસુદર હમ પમણક પૂરક મનક જગીસ. ૧૪
—વા સામિજાસ અજિ સિદ્ધા ૧-૧૫ મારી પસે છે.

૪ સનસુવત્તવ પ. ૫૧૪

વીક્રમપુર સિલ્હુગારહો લાલ, રિપમ જિણેસર ગુણુ ભર્યો, મોરાલાલ,
નાભિરાયા કુલચંદ, મરદેવી માતા હર ધર્યો-૧ મા

અપૂર્ણ મારી પાસે છે.

(૧૫) પાર્થનાથજિન પચ દહ્યાણુક રત૦ ૫૧ કડી સં. ૧૬૫૬
વૈ સુ ૩ જેસલમેરમા આદિજિન પારણુ દિને.

આદિ—

પુરિસાદાણી પરગડહ, જેસલમેર જિણુદ,	
પચ યહ્યાણુક તેહના, પમણિસુ પરમાણુદ	૧
જિનવરના ગુણુ ગાવતા, લહિયઈ સમકિત સાર,	
ગોત્ર તિથકર બાધિયઈ, લહુ તરિયઈ સસાર.	૨
રાગ ભેદ રલિયામણા બાણુમ ચતુરસુખાણુ,	
બાવ ભગતિ ગુણુ ગાવતા, જીવિત જનમ પ્રમાણુ	૩

*

*

*

*

અંતે—

રાગ ધન્યાસિરી.

ઈમિ થુજ્યહ જેસલમેરમંડન, દુરિત ખડન સુખ મનઈ,
રસ કરણુ દરસણુ તરણિ વરસઈ, આદિ જિણુ પારણુ વિનઈ.૫૦
જિનચંદસરતિ સકલચંદન મૃગમદા કેસર કરી,
પ્રહ સમધસુદર પાસ પૂજઈ, તેહની ધન્યાસિરી.

૫૧

૩-૧૧ (મારી પાસે છે)

(૧૬) તીર્થમાલા રત૦

આદિ—

શ્રી શેત્રુંજે ઋષભ સમોસર્યા, ભલા ગુણુભર્યાંરે,
સીધા સાધુ અનત, તીરથ તે નમુરે

અંતે—

શેત્રુંજની કોરણી નવાનગરમારે, શ્રી રાજસી ભરાવ્યા બિખ, તી
તીરથ યાત્રા રૂક્ષ તીહા હોજ્યો મુજ મહારે, સમયસુદર કહે એમ. તી.

—મારી પાસે છે. પ્ર રત્નસમુચ્ચય ૫૮૫.

(૨૨) +એકાદશી સ્તો ૧૩ કહિતુ સ ૧૬૮૧ જોસધમેરમાં

ચોપાઈની દેવી.

આદિ—

સમવસરણુ બોધા ભગવત, ધર્મ પ્રકાશે થી અસ્થિત
જારે જરખા બેડી દહી, માગસર સુદી અમીવાસ વહી. ૧

* * * *

અંતે—

જોસધ સોલ ધણસી સમે, કાપું સતવન સદુ મનમમે,
સમવસર કહે છાપી, માગસર સુદી અમીવાસ વહી. ૧૩

આમાં મિત્ર એકાદશી પર્વનું મહાકાવ્ય છે—પ્ર થી આદિ સંગ્રહ
શા. ૩ પૃ. ૧૪ સ્તનસાગર પૃ. ૧૪૪ સ્તનસુચ્યવ પૃ ૧૭૨

(૨૩) +પચમી વૃદ્ધ (મિદ્ધ) સ્તો (ગાનપચમી પર ૩ કાલ ૨૫
કહિતુ સ્ત.

આદિ—

પ્રણતું થી ગુર જાવ, નિર્ભયગાન વણવ,
પચમી તપ ભજ્જો, જનમ સદાસ મિલુ જો. ૧

અંતે—

કમ પચમી તપ કલપાપક વર્તમાન નિવેસરો,
મઠ યુવો થી અસ્થિત ભગવત, અણુલગ્ધ અસવેસરો,
ભગવત થી વિનયદસરિજ સદાસવદ નમસિયો,
વાચનદાસરિજ સમવસર, ભમતિભાવ પ્રસાસિયો.

—પ્ર સ્તનસુચ્યવ પૃ ૧૬૮ સ્તનસાગર પૃ ૧૩૭ થી ગાન-
પચમી (જે ૫. સુખ બાળ.)

(૨૪) +પચમીપર લખુ સ્તો ૫ કહી.

આદિ—

પચમી તપ તુમે કરોરે પ્રણી, નિર્ભય જામે ગાન.

(૧૯) +સીમંધર સ્વામી સ્તોત્ર

આદિ—

ધન ધન ક્ષેત્ર મહાવિદેહજી, ધન પુડરિક ગિરિનાથ,
ધન ધન તેહના માનવીજી, નિત ઉડી કરેરે પ્રણામ.

x

*

+

*

૧

અતે—

સમયસુદરની વદનાજી, માનજો વારોવાર,
બે કરજોડી વીનવુજી, વીનતડી અવધાર
શ્રીમદ્દિ સ્વામી કહીધરે, હું મહાવિદેહ આવીસ,
જયવતા જિનવર કહીધરે, હું તુંમને વાદીસ.

૯

—અનંત. સઝાયોમા

જૈ. પ્ર. ૩૧૪

(૨૦) +રાણકપુર સ્તોત્ર સ ૧૬૭૬ માગશર જાત્રા કરી.

આદિ—

રાણપુરે રસિયામણોરે લાલ, શ્રી આદીસર દેવ મન મોહુ રે.

અતે—

સવત સોલ છિયતરેરે લાલ, મિગસિર માસ મઝાર, મં
રાણપુરે યાત્રા કરીરે લાલ, સમયસુદર સુખકાર, મં

૭

પ્ર રત્નસમુચ્ચય પૃ. ૨૩૨. જૈ. પ્ર. ૭૦

(૨૧) +અષ્ટાષ્ટ સ્તોત્ર

આદિ—

મનડો અષ્ટાષ્ટ મોહો માહરોજી, નામ જપુ નિશદીરાજી.

અતે—

દેવ ન દીધી સુઝને પાખડીજી, આવુ કેમ હજૂરજી,
સમયસુદર કહે વદનાજી, પ્રહ ઉગમને સૂરજી

મં પ

પ્ર. રત્નસમુચ્ચય પૃ. ૩૪૨

આદિ—હરે રાણી પદમાવતી અવસ્થા જમાવે.

અતે—

સમ વૈરાડી ને મુલે, એ ત્રીજી ઢાલ

સમયસુદર હો પાપથી છૂટે તત્કાલ.

હરે ૩૩

(આ સદાય સ્વતંત્ર નથી પણ તે આર પ્રયોગસુદર રસમયો
નેમિરસમર્પિત જામાં છે)

(૨૮) આદીસુર વિનવિ.

આદિ—

આદીસુર હો સોનકામ તેજઈ રવિ બિમ ઘણા

સુર કિનર હો સેજા જાન, મોહ મહામહા છાપે—

૧

ને આદીનિસિ હો પ્રણમે સામિ, ત્યાં ધર સદા વધામણા,

અત્ર મર્હ દુખ હો ઘસણુહાર, જિનવર નામ સુદામજો.

૨

વીનતડી હો હકિ અવધારિ, કરજોડી કવિવણુ હો,

તું સમરણ હો હણુ સસારિ, તું જીરતિ જામિ મદમહો.

૩

૦

૦

૦

આપૂર્ણ—મરી જાસે છે

૨૬ નાગકા ગીત.

આદિ—સવદેવ બાઈ ધરિ જાગીયોરે સતિગૂણી મુનિરાજરે,

નવ પરિણિત મુદી નામના જાણતા વડે મુનિના પાવરે.

૧

આર્ધમંદિત જેતી નામના.

અતે—મરી નામનાઈ પ્રતિગૂણમેરે, વૈરાગ ધરી જાણુ મારે

સવત દેવલોક જાગીયોરે સમયેસુદર વડે જાવરે

૦ ૩૦

આમરી જાસે છે

૩૦ આર્ધજાક સસાર.

૬ કડી.

આદિ—વેરણ વેશ પાંખારે હો, ધૂપ તમે અસરાણ, મેરે અરહન

પરતી વધી ઉની પહુરે, હાં મુનિવર અતિ/સુદામજા. મેરે. ૧

અતે—

પાર્શ્વનાથ પ્રસાદ કરીને, મહારી પૂરો ઉમેદરે,
સમયસુન્દર કહે હું પણ પામુ, જ્ઞાનનો પચમો ભેદરે—પચમી૦

—પ૦ રત્નસાગર પૃ. ૧૭૦, જૈનપ્રબોધ પૃ. ૯૦

(૨૫) +ઉપધાન તપ સ્ત૦ (૭ ઉપધાનનું હું વર્ણન)

આદિ—

શ્રી મહાવીર ધરમ પરગાસે, બેઠી પરપદ બારણ,
અમૃત વચન સુણી અતિ મીઠા, પામે હરપ અપારણ. ૧
સુણો સુણોરે શ્રાવક ઉપધાન વહા વિન કિમ સૂઝે નવકાર.
ઉત્તરાધ્યયન બહુ શ્રુત અધ્યયને, એ બધો અધિકારણ. સુ ૨
મહાનિશીથ સિદ્ધાંત મોઢે પિણુ, ઉપધાન તપ વિસ્તારણ,
અનુક્રમે શુદ્ધ પરપર દીસે, સુવિહિત ગચ્છ આચારણ. સુ. ૩

અતે—

કલશ.

ઠમ વીર નિણુવર બુવણુ દિણુવર માતા ત્રિશલાનદણો,
ઉપધાનના ફલ કહૈ ઉત્તમ ભવિય જન આનદણો,
નિનચદ યુગપરધાન સદગુર સકલચક્ર મુનીસરો,
તમ્મ સીસ વાચક સમયસુન્દર બણે વજિત સુખકરો. ૧૮
—પ૦ રત્નસમુચ્ચય પૃ. ૫૫૧, રત્નસાગર ભાગ ૧ પૃ. ૪૮૨.

(૨૬) +દાનશીલ તપ ભાવ પર પ્રભાતી.

આદિ—

રે જીવ જૈનધર્મ કીણ્યે, ધર્મના ચાર પ્રકાર,
દાન શીયલ તપ ભાવના, જગમા એટલું સાર—રે ૧
પ૦ જૈન સ માળા, ચૈત્ય૦ આદિ સ. ૩.

(૨૭) +માયાપર સ.

આદિ—માયા કારમીરે માયા મ કરો ચતુરસુગ્મણુ.

+જીવરાશી ખમાવવાપર

(૩૭) +પ્રસન્નચંદ્રસચિ સં

આદિ—

મારમરે મૂળે મિત્રો મલિ રમેરે, સપિ તે સહુ નિર્મલ મલિસર રમેરે. ૧

(૩૮) +મજ્જસુકમાસ સ. નવરી હારાગતિ જાણીયેછ

(૩૯) +રાણુસ સ. રાણુધ જાણી રમરે.

(૪૦) રેવતી સ. સોવન સિધાસણ રેવતી—આ. ૬

(૪૧) +ધોળીયા જર સજ્જન—ધોળીયા વું પિને મનુ પિત્રિપુરે— ૧

રેવૃક્ષિભદ્ર ઝીત—પીઠ્યા માને ગેલ હમારે.

નસકવંતી ઝીત ૧ કી.

આદિ—

નસકવંતી નિસર્ગો જૂવટે હારી દેલ, નસ રાખ,

જાનકે રક્તિવસો વસ, સારા જામિ પ્રદેલ—નસરખ. ૧

અતે—

દમતી પીઠર આ જાણે નિરજલ સીલ ન

સુમનસુર કહે પિલ મિત્રો, લીધા અનિજલ લીધ, ન ૧

(૪૨) +મેલણા સતી સ. ૧ કી.

આદિ—વીર વંદી વલતા વાસંત મેલણા રીઠરે નિર્મલ—

અતે—સુમનસુર કહે મેલણા જામીયો ભવત્યો જાર—

વીરે જાણી રૂણી મેલણા. ૧

મરી જાએ ૭

(૪૩-૪૬) +આર પ્રત્યેક જુધની સજ્જન.

૧ જાની સ.

આદિ—જા નમરી અતિ ભલી કું જરી, દિપિવાહન જુધાસ રે, કું

અતે—સુમનસુર કહે સહુને, કું પ્રણમ્યા જાતકે જાવરે કું. ૧

૨ જાની સ. આ—નમર કપિલને પશુરિ, જાવસળ ગુણુમલ,

આ—સુમનસુર કહે સહુનેરે, નિન નિત પ્રણમે જાવ કું. ૨

અતે—રાતી શલા અણસણ લીએરે હા, ચડતે મન પરિણામ મેરે.
 સમયસુન્દર કહે તેહનેરે હા, ત્રિધરણ સુદ્ધ પ્રણામ મેરે. ૯
 (૩૧) +નિદાવારક સ ૫ કડી.

આદિ—

નિદા મ કરજે કોઈની પારકીરે, નિદાના બોલ્યા મહા પાપરે.
 પ્ર૦ રતન ને. પ્ર.

(૩૨) +અનાથીઋષિ સ. ૯ કડી.

આદિ—

શ્રેણિક રચવાડી ચઢ્યો, પેખિયો મુનિ એકત,
 વરરૂપ કાતિએ મોહિયો, રાય પૂછે રે કહો વિરતત—
 શ્રેણિકરાય હુરે અનાથી નિર્ણય.

(૩૩) +આદ્યબલ સ. ૭ કડી.

આદિ—

રાજતણા અતિ શોભિયા, સ્વરત આદ્યબલ ઝમેરે,
 મૂઠ ઉપાડી મારિવા, આદ્યબલ પ્રતિબુએરે.

—નીરા મારા ગજથકી ઉતરો

(૩૪) +અરણિક (અર્હતક) મુનિ સ ૮ કડી

આદિ—

અરણિક મુનિવર ચા'યા ગોચરી, તડકે દાએ મીએળ,

પાય ઉવરાણારે વેલ પરજલેરે, તન સુકુમાલ મુનીએળ—અરણિક

(૩૫) +શાલિભદ્ર સ.

—૨. સ.

આદિ—

પ્રથમ ગોવાળિયાનણે બવેળ, દીધુ મુનિવર તન.

ને. પ્ર ૩૬૯

(૩૬) +મેઘરથરાય સ.

આદિ—

દશમે બવે શ્રી શાલિળ, મેઘરથ જીવડો રાય રૂડારાન.

સ. મા. પૂ. ૧૩૦

(૫૦) અદ્વૈતક ગીત.

અતે—

અધિકાર જાણે મર્ધ એકનર સમયસંસ્તારી પ્યાન તેકનર.

૭ મ્હા.

૫૧—૮૬

૩૬ ગીતો—અણ અણ સમયમાં પદ જેવાં સ ૧૧૦ માં થા તે પદેવાં.

- (૧) ક્રેષ નિવારણ—અણુરુ તું મ કરિ કિલ્લુ રેસ.
- (૨) માન નિવારણ—મરિખ નર મહે તું ઠસત અગાન.
- (૩) મન નિવારણ—કિસીકુ સખ દિન સરીને ન હોઈ
- (૪) માયા નિવારણ—મ્હુ મેસા અવ તું વિગાસે નહિ મ્હુ તેસ
- (૫) લેખ નિવારણ—સમા સમા ધન ધન જામતર રહઈ તું સતિ દિન
- (૬) લેખ નિવારણ—મેલા મેલા જા જા પુસ્તક પાના લેખ મ્હ
- (૭) મનશુદ્ધિ—એક મનશુદ્ધિ વિષુ દેઈ મુમનિ ન જાઈ.
- (૮) અવપ્રતિભેદ—જામિ જામિ તું જાણ્યા, તું કાઈ નિમિત્તો સેવેરી.
- (૯) અવપ્રતિભેદ—રે અવ વખત શિખ્યા સુખ લલિયાઈ
- (૧૦) અર્પિત નિવારણ—મેઠે જાણુ આરતિ કોઈ પરમ
- (૧૧) નિદાપરિહાર—નિદા ન કીજાઈ અવ જણાઈ નિદા પાપે પિઠ મરઈ
- (૧૨) કુસર પરિહાર—જાણાં વહાં કજર કું કું કું.
- (૧૩) કમિની વિખ્યાસ નિવારણ—કમિની મદિ કુણુ વેસસા
- (૧૪) અવ નદાવ—દેખિ દેખિ અવ નદાવે જાણે નાથ મહેરી.
- (૧૫) સ્વામ—સ્વામચાી સખ હે રે સમગ્ર,
- (૧૬) પારમી હેમ નિવારણ—પારમી હેમ તું મ કરિરે.
- (૧૭) અવ બાજરી—આમે વીન જાણે બાજરી.
- (૧૮) ધડી બાખીણી—ધડી બાખીણી જાઈ જે, મ્હુ પરમ કોયે જિન
જાઈ જે.

(૧૯) ધમિયાણા—જુર સુણે જિન લાઈ કે મ્હા કહે પરિવસ

૩ જાતી સ. આ-નગર સુદર્શન રાય હોળ, મણિરથ રાજ કરે તિહા,
અ-સમયસુંદર કહે સાધુને.

૪ થાતી સ. આ-પુડરવર ધનપુર રાણ્યો, મહાકી સહિયર, સિધરથ
નામ નરેદરે.

અ-સમયસુંદર કહે સાધુજી, ચોથો પ્રત્યેકમુઘ એ-મહા.

(૪૭) ચારેની માથે સં

આ-ચિહ્ન દિસથી ચારે આવીયા, સમકક્ષે હે યક્ષ દેહરામાહિ.

અ-ઉત્તરાધ્યયને તે કહ્યો, સૂત્રમાહે હો ચારે પ્રત્યેક બુધ,
સમયસુંદર કહે સાધુના, ગુણ ગાયાહે પાઠણુ પરિસિધિ.

—ભારી પાસે છે.

(૪૮) નમિરાજગીત.

આદિ—

જી હો મથુરા નગરીનો રાણ્યો, જીહો હય ગય રથ પરિવાર,

અત—

જીહો ઉત્તરાધ્યયને એહ છે જીહો, નમિરાજ અધિકાર,

જીહો સમયસુંદર કહે વાદતા, જીહો પામીજે ભવપાર.

(ભારી પાસે છે)

(૪૯) સનતકુમાર ગીત.

આદિ—

જોવા આવ્યા રે દેવતા, રૂપ અનોપમ સાર,

ગરવ થકી વિણુમી ગયો, ચક્રવર્તિ સનતકુમાર,

નયણુ નિહાલોરે નાહલા.

અતે—

સનતકુમાર મુનીસર, નાણ્યો નેહ લગાર,

કાજ સમાપારે આપણા, સમયસુંદર કહે સાર. પ ન

(ભારી પાસે છે)

(૮૬) યપબનાથ મીત—વીતમળી ધીરે મન ભર્મત વસિરી

(૯૦) ગીતમગીત. ૭ ૪૧મું

આદિ—

મુચિત સમે ભણી કી, ડરે થે વીરજ મુખ મલક દુરિ
 મં અપરુષ ન હે કીરક ઇ વીરજ રહતી ગુપ્ત દુનરિ
 વીરજ વીરજ તિયં રા(૬)૫.

અનુતે—

નાનમ કેવલ પાળી ઇ. વિમુક્ત હરખ મુક્ત મારે
 જવનમય માનમ તણુ ઇ પ્રભુવ સમવમુર કરમેરિ. ૭ વી.
 (મલી જમે ઇ)

કાલ (જિનાકમયરિ) મીત—પદો તે વસતુ ઇમે
 પદો સેવિય મુખી રમે.

(૯૧) ધનારાગવિજય મીત. ૮ ૪૧મું

આદિ—

પન્થે કલજમ બેઈ ભજવતે. આગેલ વ છરો
 ૧૧ મુનિયા ૫.

મનમ મન પદો પેચરિધિ ગરિ અપ છરેલ ૧ દો.

અનુતે—

મલજો મલરિ મુચિ ભાવા મુનિયા ઇટે

૧૫ ૧૧ ૧૨૫૨ સમવમુર મલ મુલ છરેલ ૮ દો મુનિ

(૯૨) રમુપજક પીત. ૬ ૧૧૮૫ ૨૨ ૫ ૧૨૦ રામ આજર
 (અનુ-૧૨૮)૫

આદિ—

મનમ તે મનમ કલાર ૧૮, ૫૫ મનમ તે મલરિ

મ તે મુલ ૫૨૫૨ ૫૨૫ વિન મનમ ૧ મન

મ મ મ મ

- (૨૦) ઉદય ભાગ્ય—ઉદય ભાગ વિના ન ફરે, બહુત ઉપાય કીચે
ક્યા હોઇ,
- (૨૧) સર્વ ભેષ મુગતિગમન—હા માઇ હરકોઇ ભેષ મુગતિ પાવે,
- (૨૨) કર્મ—હાં માઈ કરમથી કો છૂટે નહી,
- (૨૩) નાવા (નાવિક)—નાવાની કરી ચલે નીર મઝાર,
- (૨૪) જીવદયા—હા હો જીવદયા ધર્મ વેલડી, રોપી શ્રી જિનરાય,
- (૨૫) વીતરાગ સત્યવચન—હા હો જિનધર્મ ધર્મ સહુ કહે,
થાપે અપણી વાત
- (૨૬) મરણ નિવારણ—મરણ તણો ડર ન કરિ મૂરખ, જિણ વાટે
જગિ જામરિ.
- (૨૭) સદેહ—કરમ અચેતન કિમ હુયક કર્તા, કહો કિમ શકિયે થાપીરે,
- (૨૮) સ્મૃતિ જગાવણ—જગિ જગિ જગિ ભાઈ જગિરે તુ જગિ,
- (૨૯) જગત્ સૃષ્ટિકારણ પરમેશ્વર પૃથ્વી—પૃથ્વી પડિત કહો કાહકી કત,
આ જગત સૃષ્ટિ કિણ કીધીરિ.
- (૩૦) ભણુનપ્રેરણ—ભણોરે ચેલા ભાઈ ભણોરે ભણો,
- (૩૧) ક્રિયાપ્રેરણ—ક્રિયા કરો ચેલા ક્રિયા કરો.
- (૩૨) પરમેશ્વર સ્વરૂપ દુર્લભતા—કુણ પરમેશ્વર સ્વરૂપ કહે,
- (૩૩) જીવકર્મ મબધ—જીવને કરમ માહોમાહિ સબધ,
- (૩૪) પરમેશ્વર લધુ—હા હો એક તિલ દિલમે આવ તુ,
કરે કરમનો નાશ.
- (૩૫) નિરજનધ્યાન—હા હમારે પરબ્રહ્મ જ્ઞાન,
- (૩૬) દુષ્પ્રમયકાલે સયમપાલન—હા હો કહો સજ્જન પથ કિમ પતે,
—આ સર્વ ગીતોની પ્રતતેની છેવટે અનુક્રમણિકા સહિત ૭-૧૧
લ. સ ૧૬૭૦ પ્રથમ ચૈત્રી શુદ્ધિ ૧૦ ગુરૂ લિખિત મારી પાસે છે.
- (૮૭) પદ. મુખનીકો સીતલનાથકો,
- (૮૮) શાંતિનાથ પદ.
- આદિ— આગણુ કલ્પ ફર્યોરી હમારે

રજા હતા અને ૧૬૪૬ માં શાહજહાં ઉપાધ્યાય જઈ મેળવી પત્ની તે
 માણુ તે વિશેષમાં મેવાડ-મારવાડમાં નવાસ કર્યો છે અને તેથી તેમની
 મુખ્ય ગૂર્જરાની ભાષામાં અનેક દેશીના પ્રાચીન શબ્દો મારવાડી, શાસ્ત્રી,
 શબ્દો જોવામાં આવે છે આ વાત તેમણે જે મથો રચ્યા તેમાં સ્વ-
 નારાયણ જણાવેલ છે તે પરથી જણાઈ આવે છે તેઓ સરકૃત ભાષાના
 અત્યંત જ્ઞાતા હતા. તેમણે તેમાં રચેલા મથો પરથી તેઓ એક સમર્થ
 વિક્તા, દીક્ષકર, સમદ્ધકર, શબ્દશાસ્ત્રી હતાશાસ્ત્રી અને અનેક મથોના
 અવલોકનકર હતા. તેમના મથોમાં આવલલક સ ૧૬૪૧ પુસ્તકનીકૃત
 રપકમણ (૪) પર સરકૃત અવલુચ્છિત ૧૬૬૭ શબ્દિકાવ્યર્થકથા સં. ૧૬૬૬
 સમગ્રમારી શતક સ ૧૬૭૨ મેહતા, વિશેષ શતક સ ૧૬૭૨ મેહતામાં,
 વાચાવલ્લભ સ ૧૬૭૩ મેહતા વિચારશતક સ ૧૬૭૪ અદ્યક્ષી
 શરૂ કર્યો સ ૧૬૪૬ અને પૂરો કર્યો સ ૧૬૭૬ શાહજહાં કે જેમાં
 રાખ્યો હતો સૌખ્ય એ વાચના આદ્ય સાખ કર્યો કર્યો છે (જૂઓ
 પીટસન અર્ચર્સ રીપોર્ટ ન ૧૧૭૪ પૃ. ૧૮), વિસલક શતક સ ૧૬૮૧
 વિશેષશબ્દક સ ૧૬૮૧ લુણર્ણુસરમાં, ગદ્યાસહસ્રી સ ૧૬૮૬ જ-
 યતિનુમણ સ્તોત્રપરશ્વતિ સ ૧૬૮૭ પાદ્યમાં, કવિશ્રદ્ધિ સૂત્રપર
 કવિશ્રદ્ધિ સ ૧૬૮૧ જામણમાં, શતરત્નાકરશ્વતિ સ ૧૬૮૪ જા-
 મણમાં, તથા કવિસૂત્રપર કવિજાળપત્ર નામની શ્વતિ, રઘુવલ્લભ શ્વતિ,
 સવાલકુંડર અર્ચુર્ણસિદ્ધિ અષ્ટાંગના, નવતારવલ્લભ શ્વતિ અને પ્રત્યોત્તર
 સારસમંદ આદિ રચ્યા છે સ ૧૬૪૧ માં આવલલક મથ રચ્યો અને
 સ ૧૭ માં ગૂર્જરાવીમાં શબ્દજ્ઞામાં કવિ સંગ્રહ એ ગૂર્જરાની
 ભાષામાં શસ રચ્યો ત્યારે ૧૬૪૧ માં ૨૧ વર્ષની ઉંમર કવિની અણીએ,
 તે ઓળમાં ઓણું ૮ એવી વર્ણન આશુખ્ય ગાનું હોય એમ પ્રાચ-
 નિકિત થાય છે

આ ઉપરાંત એ પણ જણાય છે કે તેમણે સ ૧૬૭૬ માં
 રાજાધર (સાહી પાસે) જાવ કરી અને સ ૧૬૮૨ માં જોસમર
 પસેના અસલ રાજાની લેખપુત્રના કાલી મેર જણાવીએ જોસમ-

અતે—

સવતિ સોલ નવ્યાસીયમ ઝે, મીર મોજન્યુ રાજે,

અકપુરમાહિ રહીરે, ભાદ્રવઘ જોડી છઠ ભાસરે મન૦ ૫

યુલભદ્ર કોમ્યા પ્રતિયુજવધરે, ધરમ ઉપરિ ધરઉ રાગરે,

ત્રેમનધન નેહિ પાડુયેરે, સમયસુન્દર સુખકારિરે મન૦ ૬

—મારી પામે છે.

(૯૩) આલોયણુ છત્રીશી સ ૧૬૯૮ અહમદપુરમા (અમદાવાદમાં)

આદિ— નગર સુદર્શણુ અતિ ભક્ષો એહની ટાલ.

પાપ ઝોલાયુ આપણા, સિદ્ધ આતમ સાખિ,

આલોયા પાપ છટીયે, ભગવત ધમ ભાપ. પાપ૦ ૧

માત્ર હીયાથી કાઢજો, જિમ કીધા તેમ,

દુખ દેખિસિ નહિતરિ ઘણા, રૂપી લખણા જેમ. પાપ૦ ૨

અતે—

સવત સોલઅઠાણુયમ, અહમદપુરમાહિ,

સમયસુન્દર કહે મે કરી, આલોયણુ ઉચ્છાહિ. ૩૬

—૨-૧૧ મારી પાસે છે. પ્ર કા ન. ૮૬૨.

(૯૪) ચાર શરણાં ગીત.

આ કવિ એક ઘણા પ્રતિષ્ઠિત અને ઉત્તમ કાવ્યકાર થયા છે.

સ. ૧૬૪૯ ના દ્વાગણુ શુદ્ધ બીજે બૃહત્ 'ખરતર ગચ્છના યુગપ્રધાન

જિનચંદ્રસૂરિએ અકપ્પર બાદશાહના કહેવાથી લાહોરમા માનસિહને

આચાર્યપદ આપી તેમનું નામ જિનસિહસૂરિ રાખ્યું તે સમયે તેજ

જિનચંદ્રસૂરિએ સ્વહસ્તેકવિ સમયસુંદર તથા ગુણુવિનય (જુઓ ન. ૧૯૫

પૃ ૩૨૬) એ બે સાધુઓને ઉપાધ્યાય પદ આપ્યું અકપ્પર બાદશાહે લા-

હોરથી જિનચંદ્રસૂરિને પોતાની પામે બોલાવ્યા ત્યારે તે સૂરિએ બાદશાહ

પાસે જવા વિચાર કર્યો અને તે વખતે સાથે સમયસુંદર કવિ પણ હતા.

આ વિહાર ગૂજરાતથી બલોર, મેડતા, નાગોર એમ મારવાડમાંથી

ખમાર થઈ લાહોર સુધીના હતા એટલે ૧૬૪૯ પહેલા કવિ ગૂજરાતમાંજ

૧૯૬ ઠ રત્નકુશળ (ત. મેહર્ષિ-દામર્ષિ સિ.)

+ પાર્થનાથ સુખ્યા રત્ન સ ૧૬૫૨ આસપાસ.

આદિ—

શ્રી હરદેવિ નવખડ પાસ જસરુધરે નામક લીસવિશાસ

સહ વિષ્ટ ઉપદ્રવ સુધિ દુરઈ ટકારે મનસ કમજબસ. શ્રી ૧

x

x

x

x

અતે—

એમ સચેત તે જાગઈ માનવ નવનથરે જસ તુલઈ શીપાસ,

મલ્લિ દામા સિખ રત્નકુશલ અમરિય કહારે આપે ચરકુઈ વાસ શીર

—પ્ર પ્રાચીન લીસપાસ સ ૧૬૫૨-૧૭

(આ કવિએ પચ્ચસક શ્લોક સ ૧૬૫૨ અલ્પિન સિત પંચમી
કિન રવિશરે ઉચ્ચ મામમાં લખી છે તેમાં પોતાને પદિત મેહર્ષિ મલ્લિ
સિખ શ્રી દામર્ષિ મલ્લિનાં સિખ અણ્ણવેશ હે. આગ્રહર તિ. ૫. ૪૪
સિત સમેહ.)

૧૯૭ મુનિશીલ (આ. વિદ્યશીલ-વિવેકમેહ સિ.) કર્મચર્ચિ
સુરિના સંજ્ઞમા.

(ઉગ.) બિનપાસ-બિનરક્ષિત શાસ સ ૧૬૫૮ માહ વા ૮

અતે—

શ્રી અમરમય્ય મુકરાર મુરાર સુરિનાશ શ્રી ધરમમુરિતસરિ,

તે સદુ દાના ચરણમસ નિતિ વાંદીઈ દેહન જાહ દરિ. ૧૬

કરિ શર રસ ઈદુ માસ કુમારક સસલીક જાહુલ અધામિ કિન જર,

સપિ રચીએ સંપ તણુક આમદિ કીકી રવિ શસિ નવર મનરિ ૧૭

સત અરણી બિન દા મુધિ સંમદિઈએ અરણ વાચકુઈ એહ,

એજક અધિકક મિલ કુશ્મ મુકનાશ મુકવિ પમળો તેહ. ૧૮

મેરથી શત્રુજય જવાનો સઘ કાઢ્યો હતો, તેમા પણ તેમણે સઘ સાથે
 નહી શત્રુજય યાત્રા કરી હતી તેમ ખીજન અનેક તીર્યોની જાત્રા કરી
 હતી. વૃદ્ધપણમા અમદાવાદ અને તે આસપાસ ગૂજરાતમાજ રહી અ-
 ગ્ગવાસ કર્યો હોય તેમ મલવે છે તેમની શિષ્યપરપગમા સ્વશિષ્ય હર્ષનંદન
 બહુ વિદ્વાન હતા કે જેમણે મધ્યાન્હપદ્ધતિ નામનો ગ્રંથ સ. ૧૬૭૩મા
 પાઠણમા રચ્યો છે તેમા પોતાની પ્રગતિ આપતા સ્વગુરુ મમયસુન્દર
 માટે વચનકલાકવિકલા-નિષ્ણાત, તર્કવ્યાકૃતિ સાહિત્યન્યોતિ, સમયત-
 ત્વવિદ એ યથાર્થ વિશેષજ્ઞો આપ્યા છે અને વિશેષમા જણાવ્યું છે કે —

પ્રજાપ્રકર્ષ પ્રાગ્વાટે ધૃતિ મત્ય વ્યધાય ચ,
 ગ્રેષા હસ્તાત્ સિદ્ધિ સતાને શિષ્યશિષ્યાદૌ.
 અષ્ટલક્ષાનર્થાનેકપદે પ્રાપ્ય ગ્રે તુ નિર્ઁન્ધ્રા
 સસારસકલસુખગા વિશેષતઃ સર્વરાજના.

આ પરથી જણાય છે કે સમયસુન્દર પ્રાગ્વાટ-પોરવાડ વણિક
 હતા આ હર્ષનંદને ખરતરગચ્છની લખાચાર્યય નામની આહમી શાખા
 જિનસાગરસુરિએ સ. ૧૬૮૬ મા કાઢી હતી તે બહુ વધારી. સમયસુ-
 દરના પ્રશિષ્ય હર્ષકુશલ ઉપાધ્યાય થયા કે જેમણે કવિની ભાષાકૃતિ
 ધનદત્ત ચોપર્ધ સંશોધી હતી. વળી તેમની શિષ્યપરપરામા કુશલચંદ
 ઉપાધ્યાય થયા તેના શિષ્ય આલમચંદ થયા કે જેમણે સ. ૧૮૨૨ ના
 માગશર શુદ્ધ ૪ ના દિને સમ્યક્ત્વ ડામુદી ચતુ પદી ભાષામા રચેલ છે
 જુઓ ઓગણીસમી સદીમા આગળ કવિ આલમચંદ.

આ કવિના સખધમા અતિ વિન્નારથી મે ‘કવિવર સમયસુન્દર’
 એ નામનો નિબંધ ભાવનગરની સાતમી ગૂજરાતી સાહિત્ય પરિષદમાં
 લખી વાચ્યો હતો અને તે જૈન સાહિત્ય સંશોધકના ખડ ૨ અક
 ૩ મા પ્રકટ થયેલ છે તે જોઈ લેવા વાચકને ભલામણ છે.

૧૯૯ જયવિજય (દિવલિજય શિ.)

(૩૬૪) શુકન ચોપર્ષ ૧૬૧૦ આસો સુ ૧૫ ગિરિપુર-વસામાં
જાતે—

- વાગ્દા દેવ વિહરિપુર નાગ, નિહાં પટ્ટણસના વિધાન
રાજપાનિતું રાઠ કામ, દેવ મંજ ગિરિપુર વસીમાં, ૩૧
- મદમક મહિર પોશિ મુચમ, રૈન સિવ પ્રાસાદ ઉત્તમ,
રાજ કર્ષ રાજ કુલુનિતુ, ઘની મંદી ભેળી મનુ. ૩૮
- કવિતા શ્રોતા વિસ્તો ભણુ, સરવીર ધીર પાણિ,
સહસમસ રાજિય જાપાલ પ્રજાની પ્રજાતલુકે રતિપાલ. ૪
- તસ મુવ મુવર કમસીક ભેદ, ચક્ર વિદ્યા ગુણ ભણુ તેદ,
કારતિ તેજ આજ પરિવાર રાત સાપા વાપર વિસ્તાર, ૪૧
- જસ મરિ ગોપી સપ પ્રધાન, પર બેખચારી ન પરાધ મન
પુત્ર પેત્ર કર્ષ નિતુ કેશિ, મમલીની વપતી વેશિ. ૪૨
- સપરજન પુત્ર ભેગીયાસ, શુભ શાસ્ત્ર કર્ષ અભ્યાસ,
તેકનર્ષ ભણુવા મનિ કરી પ્રાપ્તનમ ચરુર્ષ એ કરી. ૪૩
- બોધમ રસ રતિ ભદ્ર વપણિ, સવરર હમર્ષિએ જાણિ,
સરારતિ નાં આસો માસ રામ પૂર્ણવદ કલ્યાસ. ૪૭
- વિગુર પુષ્પ શ્રુ આંલુધિ પશિત દેવજ નમિ જાણુધિ
વાસ સીસ કર્ષોડી કર્ષ સુકન ભણુતાં સરિ શુભ ભદ્ર. ૪૮
- ભણુતાં સપિ કલીર્ષ રિશિ, એ ભણુતાં પંમર્ષ વલી ગુદિ,
જવનિગળ નર્ષ પરમાણુક ભણુતાં કુણુતાં સદા આનંદ. ૪૯

—જયકમલ મણિના શિખિન

—વલ્લભ વનિ બધર

શ્રી વિદ્યાશીલ સીસ મુપરિ સોહામણિ પડિત પુહુવિ પ્રવીણ,
 વિવેકમેઝ ગણિ સયમ ગુણ કરિ વિચરતાજી, હુ તસ્ય ચક્ષણે લીણ ૧૯
 ત્રીજા જિનવર સબવનાથ પસાઉલિજી મુનિ જપધ મુનિશીલ,
 જે નરનારી ભણસ્યધ ગુણમ્યધ સાભલધજી લપિ પરિપામર્ધ લીલ. ૨૦
 —સ ૧૬૯૪ વર્ષે ભાદ્રવા વદિ ૧૪ ગુરૂ (ઈસર બાધગોનો ભ)

૧૯૮ પદ્મરાજ

(૩૭૨) સનતકુમાર સ ૧૬૫૯—વિ ધ.

(૩૬૩) અભયકુમાર —૩, ભાવ

૧૯૯ કે વિદ્યાવિજય (તં નયવિજય શિષ્ય)

૨૪ જિનપથ કલ્યાણક સૂચિત સ્તંભ સ. ૧૬૬૦

અંતે—

વીર પારગતાય તિમ ગણુકિ સિવ દિવસિ, એહપદ સરવ જિનનામ સાથિ,
 ગણુકિ કલ્યાણુક દિવસિ પદ સહસણે, તપ કરી હોઈ જિમ મુગતિ હાથિ.

૩૯ પૂ.

ચંદ્રસ રિતુગગન વરસિ કલ્યાણુક તવન કીધુ ભવિક ભણુત ભાવઈ,
 કીરતિ કોટિ કલ્યાણુ સુખસ પદા, સિદ્ધિ સૌભાગ્ય મિલી વેગિ આવઈ ૪૦ પૂ.

કલસ

તપગજી અધિપતિ નમત નરપતિ રૂપ રતિપતિ સૂદરો,

શ્રી વિજયસેન સૂરોદ સુવિહિત મુકુટ ગુણમણિ આગરો

ઉવગાય શ્રી નયવિજય સીસઈ ગુણીયા સક્ત જિનેસરો,

દિહિ મુઝ મહોદય વાસ વિદ્યાવિજય સપદ સુખકરો

૪૧

—૩-૧૪ (મારી પાસે છેલ્લુ પાનુ છે.)

(૩૭૬) નેમિજિનમ દ્રાવણ

અર્થ—

સમીપ સમસસામરે ગુરુગિઓ ગુરુત,
 શિવદેવી મુત ગાળમેરે મુઠ મનિ લાગી વનિ.
 મુઠ મનિ લાગી વત ખજૂરી સેવ કઈ નેમીસર ક્રી,
 નમે નેકને નરવર સજી ત્યે દિધિ મતિ બાવે તજી
 છ નેમિ જિનજીરે શુજીમતી બરતાર ભગતે વલ્લિમેરે,
 જસ નામ જાનિસમ, મુખી બાણકિમેરે—જાંચરી.

* * * *

અર્થ—

તપનજી મહાજી હીરવિજય મુનિસજી
 નામ જાણતાં જોઈએ સીંહે સખલાં કાજ
 સીંહે સખલાં કાજ સીંહે સખલાં કાજની કોડી,
 તેકને નમે સદા કરજોડી

પડિત કમલવિજયજો સીસ, હેમવિજય મુનિ જે જાણીસ.

—૪-૧૩ થી પાનાં ૩। ૧૨.

૨૦૧ જિનવ્ય દ્રસૂરિ શિ.

(૩૭૭) જિનધમ મજરી સ ૧૬૧૨ વિક્રમનગર (વીક્રમનગર)માં

અર્થ—

ભુજ રસ વિજાદેવી વચ્ચેમ મહુ મુદ્ધિ જામી પ્રપત્રસજી,
 ક્રમ વર્ષ વિક્રમનગર મહાજી, રિપાદેવ વિજેસજી
 મુખસાજ ખસતર ગજનાજ સકલ મુવિદિત મુખજી,
 જુમજવર મી જિજ્ઞાસદસી સુરિ મુતીસ જય પમે.

મીસમ

ક્રમ જિનભાષિત મુલ સમકિત પરમ પ્રસન્ન મજરી,

અનિ મુઝજી સરસ સુમધે મુજાલ સદાજ બાવિમજ સિવસિરી.

૨૦૦ હુમવિજય ગણિ (ત૦ આનંદવિમલસૂરિના આરા-
વર્તી શુભવિમલ-કમલવિજય પં. શિ૦)

(૩૭૫) +કમલવિજય રાસ સ. ૧૬૬૧ મહેમાણામા.

આદિ—

સરસ વચન રસ વગસતી, સરસતિ કવિઆણુ માય,
સમરિય નિયગુર ગાયચ્યુ, પડિત પ્રણુમિય પાય. ૧
કમલવિજય કોવિદ તિલક, સુવિહિત સાધુ સિગાર,
તાસ રાસ રલિઆમણો, ભણુતા જય જયકાર. ૨

*

*

*

*

અંતે—

શ્રી કમલવિજયવર વિપુધના નામથી મકલ કલ્યાણના કોડિ,
સપદા સવિ મિલક દરિત દરિ ટલક મત્રમા મૂલગો એહ કહીધ ૧૦૭
જાસ વૈગચ વર વાનગી વાસના શખર સુવિહિત જતી રિદ્ય રાખી
જાસ સવેગ રસ સરસ સવિ પાછલા સાધુ ગુણરાસિનો હુક સાખી ૧૦૮
રૂપરેપા ધરો અસમ સમરસ વરો સાહ ગોવિદ સુત સાધુ સીહો,
કહતિ કવિ હુમ ધિર પેમ એ શ્રીગુરો હોહ મહ સુહકરો અભિયજીહો ૧૦૯

—આ કવિ પ્રતિષ્ઠિત હતા અને તે માટે આવક ઋપબદ્ધાસ કવિએ
તેનું નામ પૂર્વના નામી કવિ તરીકે પોતાના ‘હીરવિજય-કુમારપાલ રામ
આદિમા ઉલ્લેખેલ છે. જુઓ તે રામોની પ્રશસ્તિઓ વિજયપ્રશસ્તિ મહા
પ્રમ્ય ૧૬ સર્ગમા સસ્કૃતમા કરી પોતે સ્વર્ગવાસ કર્યો તેથી તે કૃતિ તેના
ગુરુમાર્ધ પ ગુણવિજયે ખીખ પાય સર્ગ રચી પૂરી કરી તેથી પોતે
પોતાને ‘કવિ’ એ ઉપનામ આપે છે તે સાર્યક છે. હીદીમા પણ કવિતાઓ
નેણે રચી છે. વધુ માટે જુઓ પ્ર. ઐ રા. સ. ભાગ ૩,

(આ કવિએ કેટલાક સ્તવનો સ્વાધ્યાયો શ્રી વિજયસેનસૂરિ રાજ્યમા
અનાવ્યા છે આની કેટલીક કૃતિઓ પાટણના હાલામાઈના ખડારમા છે)

(૩૮૦) + શત્રુજય સ્તવના આદિનાજ વિનમ્રિ રૂપ.

આદિ—

પ્રજ્વલિત સમગ્ર જિજ્ઞાસુ, પાપ મન વર્જિત હોગિ,
સકલ તિરથનો રાજ્યોછ પ્રજ્વળું સિરનાંગિ.

૧

અનુ—

તપમજ્જનાયક ગુણધોર, આ હીરજી સગા
મનમેજ્જન વિજયસેન સુરી તેહના પ્રજ્વળું પાયા,
વિમલકરમ શિખા પ્રમલિત, હો નિમજ્જે દેવ,
ભવ ભવ સત્ત્વ મિરિ તણીએ મુઠા દેને સેવ.

૨૨

(૬૭૪)

ધમ ગુપ્તે સ્વામી મુક્તિજી, આદિ જિન જમદેવ એ
નિત્ય નમે સુર નર, અસુર વ્યવર, કરે અહોનિત સેવ એ,
જે ભણે ભમતે ભલી ગુર્જો તસ થર જય વ્યવર એ
હો કવિવલ્લભ સુજો ભવિષ્ય, ઇમ પામે ભરપાર એ.

(૩૮૧) ધનવિજય પન્થાસ રાસ (જી.) ખ-૧

+ સીતા સતી સ. ૫. ૧૫૪ સ. મા. બી.

૨૦૪ વિમલચારિત્ર (ગાબેરી વલ્લભ-પાર્શ્વજીસુરિ-સમર-

જી-રાજવજ્ર-રત્નચારિત્ર શિ.)

(૩૮૨) અજનામુદરી રાસ સ. ૧૧૧૩ મામતર ગુ. ૨ આ

ગાબેરજી.

આદિ—

રાંતીરજી જમિ જાણિરે વિજયસેનકુ કુલચંદ,

જાડજા વડિ સાતમિઈ જાણિ જમજનદ,

અનદ અમિરા ગુજો અનિપજો જો વડિ તેરસ દિ

વિધ કરીય અકબર, સાહિબર પ્રતિબોધકારક સુહગુરુ

આદેશ લહિ કરી ધરમ ધરતા સેય મંગલ સુષકર

૭૪

—સ. ૧૭૫૮ પો. ૩ ૨૧૦ લિ. ૨૦-૧૨ આ. ૬.

૨૦૨ આનન્દોદય

(૩૭૮) વિદ્યાવિલાસ ચોપઈ ૧૬૭૨ માણેક.

૨૦૩ પ્રેમવિજય (તં વિજયસેનસૂરિ-વિમલહર્ષ શિ.)

(૩૭૯) આત્મશિક્ષા, સ. ૧૬૬૨ વૈ શુ. ૧૫ ગુરુ. ઉન્નેણીમા—

અતે—

શ્રી વિજયસેન ગુરુરાયવર, શ્રી વિજયદેવ સૂરિદ,

વિજયમાન ગુરુ વદિએ, જિમ સૂરજ ઉર અદ.

તપાગચ વાચકમિ વરુ, શ્રી વિમલહર્ષ શિરતાજ,

નામે નવનિધિ સપજે, દર્શણુ સીઝે કાજ.

૧૭૯

આતમ શિક્ષા ભાવના, તાસ શિષ્ય મનરગ,

પ્રેમવિજય પ્રેમે કરી, ઉલટ આણી અગ.

૧૮૦

રત્નહર્ષ ત્રિપુધ મુઝ, બધે તાસ પસાય,

તાસ સાનિધ ગ્રય મે કર્યો, મન ધરી હર્ષ અપાર.

૧૮૧

સવત સોલખાસઠ. વૈશાખ પુન્યમ જોય,

વાર ગુરુ સહિ દિન ભજો, એ સવત્તર હોય.

૧૮૩

નગર ઉન્નેણીમાં વળી, આતમશિક્ષા નામ,

મન ભાવ ધરીને તિહા કરી, સિધા વચિત કામ

૧૮૪

એકશત એશી પાયએ, હુહા અતિ અભિરામ,

ભણે મુણે ને સાબજે, તે લહે શિવ કામ.

અમ વીર બેનો મળી, તપીએ તપ ઉઘર,
 ઘસત અનામી હરિજી લઈ ભાવી ભાવન સાર.. ૯
 અ બનામુદરી બલી પામ્યો શીશ ઉઘર,
 શીશમયે મુખ સંપદા પામી નિજ પરિવાર. ૧
 અ બનામુદરી હવણ કિમ પામ્યો તિલિ શીશ
 અમ હાથ દેવે હવી કિમ જામી મુખ લીસ. ૧૧

* * * *

અતે—

હવે—જયહતપુર કવિજી સદાઓરે—એ દેવી.

અ બનામુદરીએ ખરાયે પામ્યો શીશ આગાર
 અનિલજી નજી તિમ પામ્યો ભાવતુરે, નિમ લલો કામી સાર—
 શીશ સમજાયેરે. ૩૮૯

* * * *

નામેર નમીને સાતે નિજુદારે આદિ સંતિ નિજુ પાસ,
 વીર નિજુસર તે પ્રજામી હરીરે ચોઈ હાથ ઉઘાસ. સી. ૩૮૩
 વજાવ મહાપતિ નમઝાઈ નજુદારે, મી પાસવદારીસ,
 તાસ પરોપર મજાઈ અજાવારે, સમસ્યદારી બગીસ. સી. ૩૮૪
 મી રાજાવદારી મજુપર નાજીરે, જાજા રતનજારી,
 તાસ વસાઈ ચોઈ એહ રખીરે, સેવક વિમજારી. સી. ૩૮૫
 સવત સોસલવરસે જસાઈદારે, માગસિર માસ વિમજ,
 સુજા લોડી બીને ગુર કિનેર બજુતાં નાન પ્રજસ. સી. ૩૮૬
 એહ સુજાઈ સુજાઈ પાવીદારે શીશ તુખ નિનખર્મ,
 મહ બપિ પરમપિ મુખની સંપદારે લડીએ સિપમતિ વર્મ. સી. ૩૮૭

—૪ ૧૭) ૧ નવે મેન વડી ૪ કિને જા હારસી તા સિખ
 પા દાજા કિ ૧૮-૧૭ આમ બધાર.

જન્મ પામ્યા ઇંદ્રે ઉચ્છવ કીધ, સુરગિરિ શુભ મન્ને,
ગર્ભથી જિજ્ઞે મારિ ટાલી શાંતિ ચર્ધ આણુ દિયા,
સજન દેખત નાતિ રગિર્ધ શાંતિ જિન નામજ દિયા.

૧

મહલપતિ પદવી લહી પહિલોં ભોગવિ ભોગ,
ચક્રવર્તિપદ પામિયા, મિલીઓ સદ્ સયોગ
સયોગ મિલીઓ સાધિ પટખંડ રતન સવિ નવનિધિ લહ્યા,
મુગટ બદ્ધ બત્રીશ ભૂપતિ સહસ સેવે ગહગહ્યા
જેઠ માશિ ઇંક સિણુ ચઉદસિ ઇંદ્ર ચઉસકિ આવીઆ,
કીધ ઉચ્છવ દીખ લીધી વર્ણુવે ગુણુ ભાવીયા

૨

પોસ શુક્લ નવમી દિને પામ્યો કેવલનાણુ,
જેઠ બહુલ તેરસિ તિથે પ્રભુ પામ્યો નિર્વાણુ,
નિર્વાણુ પામ્યો શાંતિ જિણુવર સિદ્ધિ પદિ સુખસપદા,
પામિયા તસુ ચરણુ પ્રણુમો ભગતિસ્યુ ભવિયણુ મુદા,
તેહ સ્વામિ સેવતા સહી રોગ નાવે તનિ કદા
મનહ મનોરથ સર્વપૂરણુ મિદ્ધિ લહિયે સર્વદા.

૩

દ્વહા

સુહ ગુર ચરણુકમલ સદા વદો ધરી આણુદ,
ભવિય કમલ પડિઓહવા ઉદ્યો તેજિ દિણુદ.

૪

ચિહ્નું પ્રકાર ધર્મ વર્ણુઓ તિહુયણુ જન આધાર,
દાન શીલ તપ ભાવના કરિ તરિય સસાર.

૫

ધર્મે ધણુ કણુ સપજે ધર્મે મોટિમ રાજ,
ધર્મે જરા મહિમા ધણો ધર્મે સીજે કાજ.

૬

ધન સુખાહુ ધનો સુણો, શાલિભદ્ર ક્યવન્ન,
શ્રી શ્રેયાસકુમરે દીઓ, દાને લહિઓ ફલ પુત્ર.

૭

સેકિ સુદર્શન નેમિ જિણુ શૂલભદ્ર નાગિદ્વ,
શીલ લીલ સાધી ખરી, ફલ પામ્યો આગિદ્વ

૮

પ્રતે—

રામ મેસડો-ધ-વામી.

- નળ દસલી ચરિત સોહામણું નવ નવ રત સ્થાન
સાંભળી ઉપમ સહુ સની પારેલ ખરને સીધ વિલાળ. ૧
- આપુ સતીનું ચરિત સુણે બહુલ સુણવાં નાસે જાપ,
જરૂર મત ખરો જોમ સાંભળેલ નાસે અહિંવિ બાપ. ૨
- પાર્શ્વજડ સુરિસર સહજાલ અહિંજા તાસ બાપ,
ઉપરેત્રે જેણે જાનિ તારિયાલ જિનસાસન સિલુપાર. ૩
- શી સુમરવદ કિલુ પારે સોમવાલ તેણે પારે સરિંદ,
સુમરવદ સુરિસર દોષતા પ્રિયા મેર ગિરિંદ. ૪
- સરજલુ કાપિ જર્જે પ્રમદિયો મદ્યમનિલ કાપુ ઉપમ મળ
તે સહો ઝુનઝ વરણ નથી કોઈ જલ્લ શી મેધસન ૫
- સવત સોળ અહિંસક સવચ્છરે જાગીએ નળ સવિસલ
બહુમે જલુમે ધર્મ વિશેષમેલ સારતા વચિત મળ સા. ૬
- + ૪ જ્ઞાનક મળ્ય મહોરુપિ મૌક્ષિત ૩

(૩૮૪) સોળ સતીના શાસ. ૩. સ્ત.

૧ સાત્તાસુત લાસ.

- પાસવદસરિ ઘરોમણી એ શી સુમરવદ સુરિંદિ
રાજ્યસુરિ જામિ જાવતા એ તેમજ બાણિ કિલિંદિ ૨૩
- સરજલુ કાપિ મોડુ જાગીએ ખાડલિ સાંખલ મળકિ
તે સહુગરનલ પલ નાજીએ પામલુલ કાપિ મેધસનકિ. ૨૪
- સીધ બધાર.

૨ રાજ્યવદ પ્રવલણુ સ. ૧૧૧૧

૩ પાર્શ્વજડ સ્તુતિ—સોહોઠા-ગીત.

૪ સહુગર સ્તુતિ.

—(જયમં સમસ્તેલુમિા બાજાવગેષ, અને સ્વામંમની દર્શિપ
સ. ૧૧૫૪ માં સ્થા ૭)

૨૦૫ મેધરાજ (પાર્શ્વચંદ્ર-ગમરચંદ-રાજચંદ-શ્રવણ
ઋષિ શ્રી ૦)

(૪૮૩)+ નળદમયંતિ રાગ. મ. ૧૬૦૪

આદિ—

નગ નિરૂપમ ગજપુરે મી વિશ્વમેન નરિંદ,
અચિગ રામી ઉરવરે આત્મા ની કાનિ નિભાવ

અ—

જિતયુદ સન્નિવિમાણુતી બાઝવા વદિ નાતમે,
ચરી જેઠ વદિ તેરમે જન્મ્યા હુચ્ચ હુગો અનુદમે
દીક્ષા જેઠ વદિ ચક્રમે પોપિ નાગિ મુદિ થયા કેવળી,
મેલ જેઠ વદિ તેરમે દિવમે પુદની નવિ મનની ણી. ૧

હવદયા પાળી ખરી, પુચ્ચ ભવતર જેણ,
ચક્રવર્તિ જિનવર રાજિયા, પદની લીધી તેણે,
નેણે પદની દોષ લાધી શાંતિનાથ નિષેખર,
ગાતિ કીધી ગર્ભહુને અખિનવો જગ મુરતર,
મેવ કરતા જેહનીએ મપદા પરગટ હુધ
દેવી દવદની તણીરે આપના દેવે ગઈ. ૨

દવદતી કહો કુણુ હુધ, શ્રે કરમે દુખ પામી,
શીળ રત્ન કેમ પાળિયો, પ્રસન્ન હુગો કિમ મ્યામી,
કેમ ઋદ્ધિ મમદિ પામી રાય નળથુ થાહુપરે,
ગીળ પવિત્ર વિચિત્ર પાઠ્યો જામ કીરતિ પિતરે,
એ ચરિત અતિહિ મુખાણુ ગુણિયલ સામજો આદર કરી,
વિધન વારો વરો વાઙિત ઉંચ આળસ પગિહરી ૩

x

x

x

x

મી અમંસ્યમહિ રમણનિર્દાસુ પ્રમદિયે પ્રાપતિમરદર ભંસુ
 વિરમ્ભન ગુર મુદ્ગમ્ભ, મી ધર્મમૂર્તિ સરીશ્વરરાજ. ૪૬
 તામુ પ્રદિ સ્વચર શુભધાર, આત્મચરિત્ર ગુણમણુ બદાર
 મી કલ્યાણસાગર સરીક, મિદ્યમ આશુભ કર્મનેના રૂ. ૪૭
 તામુર્ષદિ મુનિવર ગજુધાર પદિત લીમરતન અણુધાર
 તામુ સીસ સજમ મી કત, મી ઉદયસયુ નામિ મીમત. ૪૮
 તામુ વિનેય વિનયજ્ઞાણ જ્ઞામ મુનિ કામેશ્વર હર્ષિપરિ જ્ઞામ
 દેવી સરસ્વતિનાર્ આત્મારિ, કથાગધ કાવ્યક મતિ સાર. ૪૯
 કુ મુદિમ મતિ હીણુ આત્મજ્ઞ, પદિત જનનર્મ હસિવા કણુ,
 વચન અણુજ્ઞા કણુક મમ નેદ, પદિત સુજન કલિભયે તેદ. ૫
 પ્રસ્થિત વચન કણુક પુણિ કાઈ સધ આમિ કુ ખમજઈ સેઈ
 મુરપતિ કુમરતણી ચોખા પદમાવતિપુર માહે કવી. ૫૧

દ્વિ.

વસર વિક્રમરામવી સોલસ સહે પદસદિ
 ભક્તિ બીજા એવે પાંખ, સોમવાર તિહાં બદિ. ૫૨
 ભવ ભેદ જાણી ગુર, ભણુઈ સુણુઈ નર જાણુ
 પમર્થ મનવચિત સઘ, રિતિ શક્તિ કથાણુ. ૫૩

—૧૦-૧૮ ગાથ]

(મામરેજની નવમાં નચરિતમાં રખેલો લેરેર છે પણ બાવ
 એક છે પા. ૧૧-૧૫ માં)

(૩૮૬) મહન રાજાપિનો મસ રૂન ૯.

૨૦૭ દયાસાગર (જી ધર્મમૂર્તિસુરિ-કલ્યાણસાગરસુરિ-
 લીમરતન-ઉદયસાગર-ચિ)

(૩૮૭) મહન ચોખાઈ ચ ૧૫૧૯ આસે શુદ ૧ અષ્ટેરમાં

૨૦૫૬. ગજસાગરસૂરિ શિ૦ (આં.)

(૩૮૪૬) નેમિચરિત્ર કાગ. ૧૬૬૫ કા. ૬ પુષ્પવાર.

અતે—સોલ પાસઠિ કાગુણિ છઠિ અનધ પુષ્પવારિ,

ત્રિવિપક્ષિ ગછિ જાણીધ શ્રી ગજસાગર સ્તુતિય. ૪૧

તાસ શિષ્ય કહિ નેમિનુ કાગ બધ મનોહાર,

ભાવિ ગુણુઈ જે સામલઈ તેહ ધરિ જય જયકાર. ૪૨

—છડર બાઈઓનો બકાર.

૨૦૬ દામોદર મુનિ. (આં. કલ્યાણસાગરસૂરિ-ભીમરત્ન—

ઉદયસાગર શિ.)

(૩૮૫) મુરપતિકુમાર ચોપઈ. મ. ૧૬૬૫ બીજા ભાડવા શુ ૬ સોમ.

આદિ—

પ્રણમુ આમી શાંતિજિન, મનવચિત દાનાર,

મુરપતિ જમુ સેવા કરઈ, દરસણુ દરપ અપાર. ૧

વિહિતનયા જગદીશ્વરી, સમરૂ મનિ સરસનિ,

જમુ નામધ પામધ વિપુલ, સેવક નિર્મલ મતિ. ૨

ગુરૂ ગુરૂઆના ગુણુ બણી, ભગતઈ પ્રણમી પાય,

વણું બેઠ જે મધ લલહડ, તે મદ્યુરૂ મુપમાધ ૩

મુરપતિ નામધ નૃપકુમર, જિણુ જગિ ભોગ મહત,

વિલસ્યા દાન પ્રભાવથી, વિરચિમુ તાસ વૃતત ૪

ભવસાયર માહે ઠવી, જિનવરે ગરૂધ નાવ,

ચારિ ચતુરગતિ તારિવા, દાનશીલ તપ ભાવ. ૫

*

*

*

*

અતે—

મુરપતિ ચરિત સપલ ચિતિ ધારિ, બોલ્યહ દાન તણુઈ અધિકારિ,

ધમ જાણી નરનારી જેહ, દાન દીપઈ ભવિ નરિઅઈ તેહ. ૪૫

ધને કાપાં ધન નવને ઉપમા અઠ ખોડ
કુળ થઈ પુત્રસાગરો, મુલુએ મુખ અનિરો.

૫

અર્થ—

શાનિ કિલ્લેનું અગ્નિ થઈ કિંવા, એક કથાનાં સાર,

નામકનાં મનિ આશુર ઉપરે શામ ૮૨૧ અપાર,

૫ ૩

અગ્નિ અઠધનિ મંડીએ કિલ્લે ભુમપાન કિલ્લે,

અગ્નિ અઠધનિ મંડીએ કિલ્લે મી કિલ્લેનાં સુરોં,

૪

મી કિલ્લેનાં સુરોં પાપર, કુપિતર નદિમાવત,

મી કિલ્લે મનિ નેશા જાળી, કિલ્લેનાં મુલુવત,

૫ ૫

૮૨૧ અગ્નિ ૮૦ કિલ્લે વાપર ૮ કિલ્લે

નામ કિલ્લે પુત્રસાગરો કમ કમને મન થઈ અગ્નિ ૮૨૧,

૫ ૬

મન કિલ્લે કો કિલ્લે સમાધ વીરે કિલ્લે કુપિતર,

આગરો નમર કિલ્લેનાં, પાપર એક કિલ્લે,

૭

મી પાપર ૮૦ મુલુવત, સપ વપતર જાળ,

કુપિતર અગ્નિ વપતર ૮૦ મુલુ સપ સત્તાર.

૮

એક અગ્નિ અવિષ્ણુ કો કિલ્લે કમને કમને નર ને,

કિલ્લે કિલ્લે કમને અગ્નિ કિલ્લે કિલ્લે નર ને કમને કમને,

૯

—કનિ મી પુત્રસાર કુમાર અગ્નિ સપરે સપરે ૧૦૧૫ વો

મન મન મુલુવત ૬ કિલ્લે કિલ્લેનાં પાપર મન, કનિ મી

૧૦૧૫ ૮૦ કિલ્લે કનિ કિલ્લે ૮૦ મન અગ્નિ કુમાર ૬ કિલ્લે

૮૦ મી રત્ન ૧. ૧ ૫ ૧૫ ક. પિ.

—સ ૧૮૨૮ વો કમને સપ ૬ કિલ્લે કિલ્લે મન મુલુવત—

આગરો કિલ્લે ૮૦ મી પુત્રસાર નમર મન મી પાપર ૮૦ મન.

૬-૧૦ કિ. ૫. ૨

(૨૮૬) મનના અગ્નિ ૧૮૮૮ આ. ૧. ૧૩ સપરે કિલ્લે નમરનાં કો.

(૨૮૭) કુમાર મનિ કમ (પ. ૧૮૧૩) કો.

અત—

શ્રી અંચલ ગચ્છિ ઉદધિ સમાણુ, સધરણુ કેરઉ અધિદાણુ,
ઉદઉ તાસ વધારણુ ચદ, શ્રી ધરમમૂરતિ સૂરીશ મુર્ણીદ. ૬૦
આચારિજ શ્રી ગુરુ કલ્યાણસાગર, સાગર સમ ગુણુ નાણુ,
તાસ પક્ષિ મહિમા ભડાર, પડિત લીમરતન આણુગાર. ૬૧
તામ વિનેય વિનયગુણુગેહ, ઉદયસમુદ્ર સુગુરુ સમનેહ,
તાસ મીમ આણુદ્ધ ધણુઈ, શ્રી દયાસાગર વાચક ઈમ ભણુઈ ૬૨
ગુરુ ભાઈ લહુડઉ ઋષિ દેવ, વિનયવત સારઘ નિતિ સેવ,
આદરિ તેહ ભણુઈ એ થઈ, મદનરાજ ઋષિની ચક્રપઈ ૬૩
મદન શતકના દૂહડા એકોતર સો માર,
મદન નરિંદ તાણુ ચરિત મઈ વિરચ્યુ વિસ્તારિ ૬૪
ચોલાહ સય ઉગણુત્તરઈ પુર જાગેર મઝાગિ,
આમો મુદિ દગમિ મઈ ડીઝો, કથાખંધ ગુરુવારિ ૬૬
—યતિનો ભ. ઉદયપુરુ, રે.

૨૦૮ પુણ્યકીર્તિ—(ખ. મહિમામેરુ—હર્ષચંદ—હર્ષપ્રભોદ શિ.)

(૩૮૮) પુણ્યસાર રાસ—પુણ્યસાર કુમારચરિત સ. ૧૬૬૬ વિજયા-
દશમી ગુરુ—સાગાનેરમા

આદિ—

નાભિરાય નદન નમુ, શાંતિ નેમિ જિન પાસ,
મહાવીર ચોવીસમો, પ્રણમ્યા પૂરે આસ. ૧
શ્રી જ્ઞાતમ ગણુધર સધર, લીલા લખિષ નિધાન,
સમરી સહગુરુ સરસતી, વપુષિ વધારે વાન. ૨
ધર્મે ઉચો કલ હુવે, ઝમિની કલા અભ્યાસ,
રાજઋદ્ધિ ધર્મે હુવે, ધર્મે લીલ વિલાસ ૩
ધર્મે સોહગ સંપજે, ધર્મે રૂપ અનૂપ,
સાચા મુખ ધર્મે હુવે, ધર્મે માને -ભૂપ ૪

—પ્રતિબી આપાદમુખી કુલ સમાપ્ત

—પંક્તિ ૫૦ (૫) દિવિગ્ધમણિ સિદ્ધાન્તુ સિદ્ધ મુનિ
વર કુમરસિત્ત શક્તિ પન્થર્થે મવન સેવ સત્તાશ્રી વર્ણે વશ્યાન
મુદિ ૭ રમે સ્ત્રીના વાર મુદ-શુભ ભવનું. કમ્પાન્તુ ભવ
પા. ૮ ૫-૧૨

—મવન ૧૭૪૮ વર્ણે પોય વર્ધ ૨ કન લક્ષિત બિન્દ મધે.
૫-૧ પાવ્યુર બ મારી પત્તે હમ્મ પાનુ છે (આ દ્રુષ ને બૂના
સ્ત્રીના પન્થર્થે સેવા, સિદ્ધાન્ત, પવન પન્થર્થે મુદે છે વિગ્ધ
નાંદમે એ સિદ્ધ છેા આ મયની છે)

(૩૬૨) નવમુકુમાર કાપિ મન્ત્ર. ૧૭ ઘણ સ ૧૧૬૬ મેસા
આદિ—

દેવ સેવા દ્વારંપૂરી નવમે નિદાં વાસુદેવે,
સ્ત્રેર્થે સ્ત્રાસ્યક રાગિત, નવન મી જાએવેએ. ૧
છરે છરે મ્મંભિ મુદેસ્યર્થ દરિત મેપીને નાથ એ,
નેમિ વસ્ય આસ્યો આસ્યર્થ વાસ સાથ એ. ૭૩૮ ૨
* * * *

અ. તે—

મી શુભવનન સુરાશ મહ રણી તેડના પ્રથ,
આપ મન્ત્રુમાત્ર મુલિત, વસ બન્નાં દુર્ધ આસ્યુદ. ૬૪
(પા. નવ ૧૬ નેમિનિસુદ—

મી મવમુકુમાર ૭ આપ ને સર્વ વશિત દસ પાઠ,
બન્ના દુરિ દુરુત મણિ વર્ધ વલી આસ્યસ પદ વર્ધ. ૫૫

—પ્રતિ સવન ૧૧૬૬ વર્ણે પોય મુદિ ૩ કૌમે બાબન વે
મેસા બન્ના સ્ત્રીનાથી પન્થર્થે મીસ્યુ. ૫ ૮ ૫ ૧૧ મ. પિ. ૫ ૧

—સ ૧૭૪૨ વર્ણે આનિદ દેવજર્થ પન્થર્થ. ૭-૧૧ મન્ત્રુમાત્ર બ.
(પાન્થર્થ.)

૨૦૯ મુખર્મરૂચિ. (શુભવર્દન શિ૦)

(૩૮૨) આપાઢભૂતિ મુનિનો રાસ.

આદિ—

શ્રી શાંતિનિષ્ણેમર ભુવણદિણેસગ પાય,

પ્રણુમી બન ભગતિછ ગાયસઉ રણિગય

આપાઢ મુનીસ્વગ જન્મે જુગદપ્રધાન

નાટક નાયતા પામઉ કેવલનાંથુ

૧

નાટિક નાયતા કેવલ પામ્યુ નિમ્નજો તેહ વિચાર,

ત્રવણે સુણુતા બાવિ ભણુતા લહીછ ભવનો પાર,

નવકલપી વિહાર કરિ મનરગિ મુનિવર મદિમાવત,

ગુરૂ આદેસ લહી રાજગદ નગરીમાલિ પદુત.

૨

x

x

x

x

અતે—

ઢાલ.

નયર રાજગૃહી જાણીછ, સિંહગચનિ કન બૃપ,

નાટક તિહા વસઈ માન ભુપતિ જૂહરે—

નિરે નિરે આપાઢ ભુતની, ભાવનાવ પરિમાણુરે,

ભરતનુ નાયતાં પામઉ, કેવલ નાણુરે—

૬૫૬ શ્રે૦ ૫૩

ભુવનસુંદર જયસુંદરા, રૂપક મોહનકદરે,

કોઈ કેતલા દાન તિહા રહઉ, આપાઢભુત મુણુદુરે.

શ્રે. ૫૪

શ્રી શુભવર્દન ગુરૂ તમ્હ તણુરે ચલણુ અવિચલ વાસરે,

નામઈ નવનિધી પામીછ ફલઈ મનચી આસરે.

શ્રે ૫૫

તેહ ગુરૂનઈ સુપસાઉલઈ, હહડે ધરી આણુદુરે,

આપાઢભુતિ ઋધી ગાઈઉ, પામી પરમાણુદુરે.

શ્રે. ૫૬

કેવલ લહિ મુગતી ગયુ, શ્રી મુખર્મરૂચિ ગુરૂ રીસરે,

પાયસઈ પરીવારઈ પરીવરઉ. તેહના સંઘ આસીસરે

શ્રે ૫૭

જે નરનારી ભાવચૂ ગાઇ રંગી રસાલરે,

તેહ અવિચલ વધામણુરે, ધરી ધરી મગલમાલરે.

શ્રે ૫૮

સમર સરસતી ભગવતી, સમર્પા કરવે સાર,
 હું મુરખ મળી કેલું, તે તાઘરે જામર.
 પીઆ બેદ ન ઉઘડુ વિગતિ નહી વ્યાપ્તું
 મુરખમ ઇચ્છુ જાનવી હું સેવું દુઝ મર્ચું.
 કપીત કદ ઇચ્છુ ગીતજો, ૭ નરી ભણુક બેઠ
 તુ ત્હી મુખ્ય તેજનિ વચન પછત તે વેદ.
 મુરખ મોરો યસીક, કપી કપિ કલ્યાણ,
 છ વીખ્યાતો તેદવો જો મુખ્ય કપિ વાસ.
 કપિ મે દુઝ કેલી, મુઝ મુખ્ય રસના જો
 કેમક મિદુવણી ઇચ્છુ સતું, પાર ન પાસુ રેપ.
 તોદર્ક દુઝ ઇચ્છુ વર્ણવું, મુઝ મળી સાર મંત્ર,
 નવ મુપ વેણી શરિ ભમલ કપી તાઘરા ઇચ્છુ ગમ.

અતિ—

જરવરત જાણતણાં મિ મયાં અતિસાર,
 કપી કે દોષ મ દેખ્યુ, હું હુ મુઝ મુખ્ય.
 જાણના કપી જાણના હું નર સદી જાણના
 સમર જાણના જાણના સુ કરસલ જાણના.
 જાણના જાણના જાણના જાણના જાણના.
 તેદર્ક સાચુ સુ દરર્ક પશુ સપિસુ સોય.
 જાણના જાણના જાણના, કપી જોયુ જાણના.
 નીરમલ અતિ મરજ પો દોષ મ દેખ્યુ દોષ

શબ્દ-૭૮-ચોપાઈ.

દોષ દોષ મ દેખ્યુ દોષ, નરનાળી તે સુવ્યુ સોય.
 દોષ દોષ તણું દોષ જોય, વસુમતી તે વેણ દોષ.
 જાણના પૂર્વ દોષ જાણ દોષ, જાણ દોષ તે સુવ્યુ
 જો દોષ જોયુ જાણના, જાણ મરજ જોયુ દોષ.

જયઉ ગયસુકુમાલ મુણીસ, શ્રી સધ દિધ આમીસ,
જમ નામધ પરમાણુદ, તસુ ગાવતા હુવઈ આણુદ—

—મવત ૧૭૬૭ વર્ષે જ્યેષ્ઠમાસે ધૃષ્ટ્યુપક્ષે પચમીતિથિા મુખનાગે
પ માનચદ લિપત મુશ્રાવિકાબાઈ આસા પઠનાર્થ ૬-૧૩
મારી પાસે છે

૨૧૦ ઋષભદાસ.

[આ ખભાતના શ્રાવક કવિએ અનેક રામાઓ સ્તવન-મુનિ-
ન્યાયાય રચેલ છે, અને ઉત્તમ કવિ તરીકે પોતાને સિદ્ધ કહેલ છે.
આના મળધી વિમ્બૂત વિવેચન ' શ્રાવક-કવિ ઋષભદાસ ' એ નામથી
નિમ્નધ સૂરતની ગૂજરાતી સાહિત્યપરિષદમા મે લખી મોકલેલો તે તે પરિ-
ષદના રીપોર્ટમા પ્રકટ થયેલ છે, તેમજ જૈન સ્વેતામ્બર કોન્ફરન્સ
હેરલ્ડના ઇતિહાસ અકમા ૧૯૧૫ ના ૭-૯ અકમા પણ પ્રસિદ્ધિ પામ્યો છે]
(ઉદ્દૃત) ત્રતવિચાર રાસ. સ. ૧૬૬૬ ક્રાતિક વદિ ૦)) (દીવાલી)

ત્રખાવતિ (ખભાત)મા

આદિ—

ત્રી વિતરાગાય નમ

હ્રા—પાસ જિનેસ્વર પૂજી, ધ્યાઈ તે જિનધર્મ,

નવપદ ધુરિ આરાધીઈ, તો કીજઈ સ્યુભ કર્મ.

દેવ અરીહંત નમુ સદા, સીદ્ધ નમુ ત્રણીકાલ,

શ્રી આચારય પુઝ નમુ, શાશનનો ભુપાલ

શુષ્કપદવી ઉવઝાયતી, મોય નમુ નસદીસ,

સાદ સવેનિ નીત નમુ, ધર્મ વિસા યાહા પીમ,

કોધ માન માયા નહી, લોભ નહી લવલેસ,

વીષઠ વીષથી વેગલા, ભવીજન દધ ઉપદેસ

ઉપદેશિ જન રજવઈ, મહિમા સરસતિ દેવ,

નેણુક કાર્ણ પુઝનિ નમુ, સાર્દ સાઝ સેવ.

૧

૨

૩

૪

૫

અવરી મદિહી રે હિસારી જાનું સુરતરે હસીકરે જાગ
 મુકમ પદરમ મુક ધરિ મિ જાવા બિર થઈ લાગીરે નારન. આ. ૫૦
 મનન મનોઈ માદારહ બેદનો ને હસિક સતી આગ
 મી નિનવમનિ પાસ પગાઈયા મુઠ સીપાં રાહી જાગ આ. ૫૧

૬૬૧

જાગ મુકમ સીપાં સતી કરતાં વરસ પિયાર,
 મી નુરનામ પગાઈયા મુક હસીકરે સદાકાર. ૫૨

ધામ ૮૦ દસી—જદામી જાની રામ ધન્યવાદી

મુક આંખણિ મદારીસાર હસીક મી મુરનામ પગાઈ
 / રુપિ મુનીયરમાં જાની મોહા વીજતમેન સુરિસંગ ૫૩
 મુક આંખણિ સુરિસાર હસીક મી મુરનામ પગાઈ
 જેમ્મ આંખરે રૂપ તમી સમમાં, હમ્મ વાહ તિયારીય,
 સારિ સન્ધસી પગ પોસ, મોવ મવા તપસ દારીય ૫૪ મમ
 જાગ જાગાર વૃત્ત નિનવાસન મુરી નામ સગાઈ
 શાહી આંખરે મુખ મિ જાપુ ને જમગદિ વાજાઈ / ૫૫ મમ
 તાસ જદિ જમ્મ જોડ દીનાર, સમિસતમમાં સુરોઈ
 વીજતમેન મુરી નામ જદાઈ રૂપ જમેસે પુરોઈ ૫૬ મમ
 તપાનમે જેમ્મ જાગ આંખણિ, મુપજાઈકાં સમગીય
 / ૫૭ નિરિ મુર જોડવા જમગમે પુનવાસ તસ જમગીય ૫૮ મ
 ઘમ-૮૧ દેમી દી વરે દીવરે દમ્મ દીગિતમે. મુક આંખણિ
 પૂન પ્રમ્મ જાપુ ર, તો મન્ય મુક મન્ય જોડ આગી
 જા. રમિ જમ્મ, સમ્મ જાગ હું તમ્મ પૂણની કોઈ પ્રમ્મ

જાગી-૫૮-૫૯ પ્રમ્મ જા. ૨ આંખણિ

દેસાસમજારિ જાણિ જા હાસકિ જાણિ જદિ દિપા દરો,
 રામ તવ નીપનો આંખણિ મિપનો મવા સુખાં પુન પૂણ આંહ
 પૂણ ૫૬

હસ સરીપા જે નર હોય, તેહના પગ પૂજે સહુ કોય,
 ધ્યન જનુનીઈ તે જગી જણ્યુ, કવીજન લોકે લેષધ ગણ્યુ. ૩૮
 હસ દૂધ જલ માહાથી પીધ, નીર ખ્યદુઓ મુખ્ય નવી દીધ,
 તિમ સુપરપ ગુણ કાઠી વહધ, પર અવગુણ તે મુખ્ય નવિ કહધ. ૩૯
 જલ સરીપા જે નર હોય, તેહનુ નામ મ લેસ્યુ કોય,
 સકલ લોકમ્હા તે અવગણ્યુ ઋષભ કહધ નર તે કા યણ્યુ. ૪૦
 જલુ તણી છધ પરગતી અમી વહુ રગત પીધ હિહાલમી,
 સપર લોહી મુખ્ય નવી દીધ, તિમ માઠો નર ગુણ નવી લીધ. ૪૧
 જલુ સરીપા જગમ્હા જેહ, અતી અધમાધમ કહીધ તેહ,
 પર અવગુણ મુખ્ય બોલધ સદા, ગુણ નવી ભાપઈ તે મુખ્ય કદા. ૪૨

ફહા—

ગુણુ અરઆ ગુણુવંતના, જે નવિ બોલઈ રગિ,
 પરભવિ દુધીઆ તે ચમધ, સરજધ દુખલ અગ્ય. ૪૩
 ગુણુ ગાઈ ગુણુવતના, તે સુધીઆ સસારય,
 પરભવિ સૂર સૂપ ભોગવઈ, જિહા બહુ અપછર નારય ૪૪
 જે હીત વહધ આતમા, તો પરનધા ટાલિ.
 મુખ્યથી મીઠુ બોલીધ, ભટક ન દીજધ ગાલિ ૪૫
 સુગુર વચન સભારયુ, કરજ્યુ પર જીપગાર,
 જમન ધર્મ આરાધજ્યુ, વ્રત વહધજ્યુ સિરિ પાર. ૪૬

દાસ ૭૯ દેશી—મેગલ માનો જે વનમાહિ વસધ. રાગ મેવાડો

પાર વરતરે જે નર સિર વહધ, તે ધરિ જઈ જમરે કાર,
 મનહમનોઈ તે વલી તસ ફલધ, મદિર મગલ આર ૪૭
 પાર વરતનિ જે નર સિર વહધ, આચલી
 ભણુતા ગુણુતા જે સપધ સુખ મલઈ, પોહોચધ મનતણી આસ,
 હિવર હાથી જે પાયક પાલખી, લહીધ લય આવાસ. પાર. ૪૮
 મુદર ધણુરે દીસઈ સામતા, બહધની બાધવ જેડય,
 બાલિક દીસધ જે ગમતા પારણુઈ, કુંદુળ તણી કધ કોડય પા ૪૯

માન મુનિન કદા વિદા દુઝા, સિદ દેવ તિમ રાઠ/
અનમન્ય મરજે નથી, મરિય પ્રાપ્ત અધાર

૦

*

૦

૦

અને—

શ્રોત્ર

દિલ્લ કવિ મુજ તાલસો માન દીપડે ૮૨૫ વજુરે કાપ
સકલ કવિનિ સામી પાપ નિ માપે મનીષર દિલ્લિય
અનાં સુખનં કલાં કંઠા કાલુ જે દીપિ અતિ મદદ
ત પડિત દાસેન્દ્રો વ્રમે, એણિ જાન કુખ કલરમું અમે
આમિ મેદા જે કવિયમ, તાસ મરજુ રાઠ કવિ દિલ્લિયમ,
મુરખ મુખ કિશેમળી સરી, મુર કિયડાં અ બુદ્ધિ મરી ૧૬
ને મુર જમખં મેરો પ્રીર સીમે જેદને મંમ નીર,
વિજયમેનમરિ તેવનું નામ જેણિ વનિ કવિ વિરમિ કામ ૧૭
જાણ પ્રમણે વખર કમાર સાચિયમ મ ક અમુખાર,
મરિ કુખમી જાણ કુખકાલિ વિજયમેનમરિ નવની જેડી ૨૦
તાસ વાલ ઉવેા એ આજ વિજયદેવ (નિતાક)મરિ મુર મુખનું,
જાણવ મ ક વખરામી જેડ સકલ મુનિ મિર મેરે તેડ ૨૧
નદ તણિ મરજિ અનુસરી સત્કારિયજાણા કરી
નવન મોક્ષ આશ્રયકેા જાણિ પિમ શુદ્ધિનિ બીજા તસિ ૨૨
જાણારિ કવિ અવધામ નવજાણીમાં માપે રામ,
પાવવજ વેર જે આમ સામિયસાન (કવિ) દિલ્લિયમ. ૨૩

કમલ

કવિ દિલ્લ માપે મુનિય આપે સુખ સુખના સુખપરિ
ગિનિ તજા કુજ અભિરામ માન્ય મમતમાત્રા નિન પરિ ૨૪
તપમગ્ધ મદ મુજ વિસાજ અનિદિ દિવાનિ જમમર
મી વિજયમેન મરિદ સને સાચ સપ મમતમા ૨૨૫

—કવિના શુનિયસાનરિડી રામ કાપુજ સાચ પડિ

કિશેમળી પડિત મી ૧ ૮ મી ૫ મી રનનવિજયજ મ તન મિલ્ય—

દીપ જંબુજ માહાધેત્ર ભરતિ ભલુ, દેસ ગુચરાતિમ્હા સોય ગાસ્યુ,
ગય વીસલવડો અતુર જે આવડો, નગર વિસલ તિણુધ વેગી વાસ્યુ.
પૂજ્ય. ૬૦

મેય નગરિ વસઇ પ્રાગવસિ વડો, મધહરિજનો સૂત તે સીહ સરીખો,
તેહ ત્રવ્યાવતિ નગરવાશિ રથુ, નામ તસ સધવી સાંગણુ પેયો.
પૂજ્ય. ૬૧

તેહનિ નદનિ ઋષભદાસિ કચ્યુ, નગર ત્રવ્યાવતી માહિ ગાયુ,
પૂજ્ય પૂર્ણુ ભયુ કાજ સપરો થયુ, સકલ પદાર્થસાર પાયુ.
પૂજ્ય. ૬૨

—અતી શ્રી વરતવીચાર રાસ સપૂર્ણુ સવત ૧૬૭૯ વર્ષે અષ્ટમિ
વદિ ૧૩ ગુરવારે લખીત. સધવી ઋષભદાસ સાંગણુ ગાયા ૮૬૨
(અલિખિત)

[વિ ધ. ૫૪-૧૧, —ચોપડો નાનો ૫ ૬૦-૧૧૯]

(૩૮૪) સુમિત્ર રાજપિં રાસ. સ ૧૬૬૮ પોશ શુદ્ધ ૨ ગુરવાર,
ખલાતમા.

આદિ—

દ્વિહા.

શ્રી જિનધરમ પ્રકામીઓ, આમી ઋષભ જિણુદ,	
દાનશીલ તપ ભાવના, સુણુના અતિ આણુદ	૧
સકલ ધરમ મુખ્ય મડીર્, જગમા ઉત્તમ દાન,	
દેતા નવનિધિ પામિઈ, પરભવ અમર વિમાન	૨
એક દાન તસ પચ ભેદ, સુણુયો સદ્દ નગ્નારિ,	
અભયદાન સુપાત્રથી, વસિઈ મુગતિ મઝાર.	૩
ઉચિત અનુક્રપા કિર્તિથી, જિન કહે ભોગ લહત,	
ગજ રિદ્ધિ સુખ સપદા, પામે સુખ અનત	૪
દાન સુપત્તે દેઅતા, કિણિ પામ્યો સુખ વાસ,	
રાજ સુમિત્ર સુખીઓ ધયો, સુણુયો તેહનો ગય	૫

નય મરહા નાવક શિવનિષ્ઠ સ્વમય શરતેય મંબરિરે,
 તરિંગી ભયમુલકિણ્ણ, કંઠવિહારણ વીરરે,
 મીમિ મમ્બાનું નીરરે, શીખર વાન શરીરરે,
 કરી આત્મેય શૂર હીરરે વજ્ર બન્નમ હિરરે. શમ. ૨૧

કદા

ધીર તનુ મળે નમી ગણા મુખ્ય અભીરામ
 કુણ વર્ષ ખાલિ એ કળા શુભિભક્ત મુખ્યધમ. શમ. ૨૨

લક્ષ કદાબળી કરગી તુલ બન્નુ સામીનશમ પુવત્તિ. ૧

નવન મોહમહાશય વરમ કળી નય તાર્ક શરરે,
 દાપક દિન દોષગી હેરે, રુગર અપા તાન્દ્રશરરે. શમ. ૨૩
 રાન રક્ષા મિ રમિ વીઝી, સમય કળી સિદિ નામીરે
 મુક્તિમ્મ મુનીના મુખ્ય જ્ઞાના નિજપરન નિ ખામીરે,
 રાન રક્ષો મિ રમિ વીઝી.

૧૧. કળી સિદિનશમીરે—અભિષેકી શમ. રક્ષા ૨૪

વજ્રદીપ અભોષમ કળીય કરતમ તાન્દ્ર વતલુરે,
 દા. રુગર ત્વમાદિ અભિ આઈ નમર વીલાસ વર્ણધુરે શમ. ૨૫
 નાન નમરમીનિ રીક્ષતી નામ અમુ અદિશ્ચરરે,
 રામવલ વડો તે ધીગા કરતમ વન્નમ કાગરે. શમ. ૨૬

નવના સુન નિ ગીદ શરતેય રામગુણ સમી નામરે,
 રાનગી કરગી ન કરતમ પરતમ કળગર ખાનરે. શમ. ૨૭
 અમુકરમ નયતી ૨ રામગુણ અગાનગીયા ઘરે,
 નવના રાન એ રામ નીપત્તિ કળીયા અભાષગરે. શમ. ૨૮

૧૧. નિપત્તિ અમુ શૂર પા ગો. શરતેય અમુક કળીય
 મુક્તિમ્મ મુનીના મુખ્ય અભિ મમ ગ્રામ ગુણ અમીરે. શમ. ૨૯
 નવગીય અમુ રવજ અભિ મીની ગામ પારમ ખાનરે
 અમુક નવજ નીવ વમનસા મુક્તિમ્મ શરતેયગી. શમ. ૩૦

શા. પિ.

૫. જ્યોતિવિજયગણી લિખિત્ય સ્વવાચનકૃતે મંગલ ભૂયાનૃ. લેખક પાઠકયો શુભભવતુ. ચિર નદતુ ધ્ય પુસ્તિકા, શ્રી નવસારીનગરે કલ્યાણમ.)

(ડેકન કૉલેજ લાયબ્રેરી નં. ૯૦૦) ૧૮૯૨-૧૮૯૫.

—ધતિશ્રી દાનોપરિ સુમિત્ર રાજઋષિ રાસ સપ્તૃષ્ઠ. સવત ૧૭૭૦ વર્ષે આસો સુદ ૭ ભૈમિ. પડિતશ્રી ૫ શ્રી વિમલવિજયગણિ તત્તિશિષ્ય સુનિ વિનીતવિજયેન લિખિત જાળાલ નગરે ૧૫-૧૫ ધો.

(૩૯૫) સ્થૂલિભદ્ર રાસ. સ. ૧૬૬૮ દિવાળી, શુક્ર. અંભાતમા

અતે—

ઢાત્ત—(રામ ભણુછ હરી ઉડીઈ) રાગ રામઅરી.

થુલિભદ્ર ગુણુ ગાછછ, શ્રી ગુરૂ ચર્ણુ પસાયેરે,
શ્રી વિજયમેન સુરીસ્વર, તે અરૂઉ ગરારયરે.
સુર જેહના ગુણુ ગાયરે, નામિ નવનીધ્ય થાયરે,
અમરિ પાત્યગ જાયેરે, હુ વદ્ધ તસ પાયરે.

ગુરૂ અરૂઉ ગુરૂરાજીઓ ૧૭

સાચિ થુલિભદ્ર જોડલી, વધરિગાછ વધહરઈ કુમારરે,
ત્ય મધિ ગઢિતમ અવતર્યો, જસ ગુણુ અત ન પારરે.

સયમ પડાની ધારરે, કરતો ઉચ વિહારરે,

લ્યછ મુની સ્થુધ તે આહારરે.

ગુરૂ. ૧૮

ઉપશમરસમાહિ ઝીલતા, ટાલછ કુમત અધાર,
મંધુર વચન દીઈ દેસના, વાણી સુધારમ સારરે.

આગમ અર્થ ભડારરે, પચ મહાવ્રત ધારરે,

ટાલઈ કામવિકારરે, શાસન રાપણહાર.

ગુરૂ. ૧૯

તેહનિ પાટિ પ્રગટીઓ, શ્રી વીજયદેવ સુરચદરે,

કુમત તિમરનિ રે ટાલવા, ઉદ્યો પુન્યમચદરે,

મોહનવલીતો કદરે, ચેપઈ પરમ આનદરે,

એવછ સકલ સુરચદરે.

ગુરૂ. ૨૦

નમું તે શર મહનો પણી, નિર્મલ નસ અવ્યય,
 માર વચન વિરે દેવના, વણી સુધારસ સાર
 જાળીએ જન રીઝવે, મદીયા સરસની દેવ,
 નેજું ઉજવે નમું, શરદ સરો સેવ.
 સમઈ સરસની બમણી સમસાં કરે ને સાર,
 હું ધરખ મતિ કેમનું. તે તાવરે અપાર

અમ ત—

આપિ ને મોટા કવિતાય વાસ અરજુ રજ અસ્માય
 સારસ્ય સંખિ ખીએ ખરે, સમસ કવિની કવિતિ કયે
 હસસર વાકો દેવાય આય ઉમની છુદિ વિશાલ
 મુખે સુધારસ સમસાં શુરવદ, સંખિય વચન નિમ શરસ્યદ
 એ મરિ મેઠા બુદિવિશાલ તે આપસિ હું ધરખ ભાલ
 સવર આપસિ સરોવર નીર કમી તોડી આજવુ નિ નીર

પૂર્વે ને પદ્મ પદ્મિત દવે સરિ સોમ પદ્મિત અક્ષિતવે,
 પદ્મપદ્મિ પદ્મિ તે કમે તાવગલ સિરિ કાશિ મવે.
 કુમરવદ સુધારસ કપો સુધારસ નસતરી જિવ વવે,
 સરસ્ય સુધારસ આપસિ, મવ કવો શર નાંખી સમિ
 મવ નસ નેજું બસે કુમરવદ આપે સુધારસિયે.
 પ્રમથો મવ મુન્ય તે કવેજોઆપિ આપસા નેદ.
 મેકમે નસ આ સુધારસી સવ્ય તે મિ નેડિં વીવરી કવ્ય.
 એવ મવ કવ્યા વચન, મનસાં આ શમે સમય
 તે પ્રમથપદ્મિ ઉ નરનું, અડખા કહે મે આપનું તરનું

(૩૮૫૬) નેમિનાથ નવરસો સ. ૧૬૬૭ પો. શુ ૨ ખભાતમા.

આદિ—

રાગ ધન્યાશ્રી

સરસતિ સામિની પાય નમીજી, ગાસ્યુ નેમ જિણુદ,

સમુદ્રવિજય કુલ ઊપતોજી, પ્રગટ્યો પ્રનિમયદ,

—સુણો નર નેમ સમો નહિ કોય ૧

x

x

x

x

અતે—

એહવા જિનવર વદો મદા, જેહથી લહધ નર ન આપદા,

રાગુલ તારી જિણુ જિણુરાજ, આપ તર્યા સાર્યા સવી કાજ ૭૦

સવત સોલસડસઠામાંહિ પોસ માસ સુદ ખીજ ઉચ્છાહ,

ખબનયર ગુરરાજ પસાહિ, જિન સચવિઉ મન ઉલાસ ૭૧

કલસ

ઈય નેમજિનવર પુણ્યદિનકર, સકલગુણમણિસાગરો

જસ નામ જપીયઈ કરમ ખપિયે છુટે ભવસાગરો,

તપગજ મુનિવર સયલ સુખકર શ્રી વિજયમેન સુરીસરો

તસ તણો શ્રાવક ઋષમ ખોલે, શુણ્યો નેમિ જિનેશ્વરો. ૭૨

—લિ શ્રી હર્ષરતનજી શ્રી ખુર્દાણપુર મ'ગે ૫-૧૨ પ્ર.કા ન ૨૫૩.

(૩૮૬૬) કુમારપાલ રાસ. સ ૧૬૭૦ ભા. ૨ શુ ૨ ગુર ત્રાવાતી

(ખભાત)મા.

આદિ—

સકલ સિદ્ધ ચરણે નમુ, નમુ તે શ્રી ભગવત,

નમુ તે ગણધર કેવલી, નમુ તે મુનિવર સત ૧

નમુ તે શ્રી જિન બિગ્ને, નમુ તે સૂત્રસિદ્ધાત,

નમુ તે ચતુરવિધ સધને, નમુ તે નર મહન ૨

નમુ તે કિરિયાપાત્રને, નમુ તે તપીઆ પાય,

નમુ ને નર શિલવતને, જ્યમ સુખ શાતા થાય. ૩

(૩૮૭) છવિચાર શાસ સ ૧૬૭૧ આસે શુદ્ધ ૧૫ ખમ્મનમો
આપિ— ૩૧૮

સરસ વચ્ચ વાં સારણ તું કરીઅખની માય	
તું આપી મુજ મુખ્ય રમેય, મમ મિતું વાપ.	૧
વામી વાદન કરજી આધાર તાસ પિતા કુજી દેખ	
તાસ સુખ સ્વામી જામે તેદના સાતક રમેય	૨
તદનું વાદન કરજી ઉ તે વાદન જમી જેદ,	
તે લખજી નર જેદને દું સમર નિય તેદ.	૩
સમરિ સુખ મહુ ઉપ? પ્રજમે પરમખુદ	
કનકરજી જાદ દેદમાં પુતું સત્તમ નિખુદ.	૪
૨થમ ગિતેમર જો સદી મદોઅસિ પદિસે શદ્	
પ્રમ કરી જેમી વસી મુખતિ નવરીની વાદ.	૫
૫૬મ મુનીયર જોસે, પ્રથમે કેવલજાન	
માત્ર કદે રમે મહુ માત્રરેવનું વાન.	૬
તિજે ખામે ખતિ નિર્મતી સરસ દુઃખ અવનાર	
આવિનાથ અરમે નમી કરિયું છવિચાર	૭

અતિ—

રામ પન્નાગી

વીરવચ્ચ લખ્યામાંકી પારતાં મુજ મનિ અતિ જાનહોજ	
છવિચાર ક્યો મિ સિવરી હસીય ચરતર કદજ	વીર, ૪૮૪
જળનાં મુખનાં સુખનાં સપદિ ઉજવ અમરને આજરજ	
છવિચાર સુખી કજ રજા તેદનિ સિયપુર રાજરજ	વીર ૪૮૫
સાત પર્મમર્મિ મુખ મહે, છવ દયા તે શારીજ,	
જે પરપ્રાણી નિજ રતોપ્યા સોય તપાં નરનારીજ	૮૬
છવદયા પામતાં જાણે, નિર્મલ ઈદિય પચજ	
દીપ જાન તસ રોમ ન આને રપ મહુ શુદ્ધ સમ.	૮૭

અ તે—

હીચ્યરે હીચ્યરે હીંહી ડોલડા—એ દેશી

પુણ્ય પ્રગટ બયો, પુણ્ય પ્રગટ બયો, તો મુઝ મનિ મતિ એહ આની,
રાસ રગઈ કર્યો, સસારસાગર તર્યો, પુણ્યની કાટડી મુઝ ફાવી—પ
સોલ મવત્સરિ જાણુ વર્ષ સીતરી,

ભાદ્રવા સુદિ સુભ બિજ સારી,
વાર ગુર ગુણુ ભર્યો, રાશિ ઋષભઈ કર્યો,

શ્રી ગુર સાયઈ બહુ બુદ્ધિ વિચારી ૬ પુ.

દીપ જબૂઅ મહિષેત્ર ભરતિ બસો, દેશ ગુજરાતિમા સોય ગામ્યુ,
રાય વીસદાવડો અતુર ને આવડો, નગર વીસલ તિણુઈ વેગ વાચ્યુ.
૭ પુ.

સોય નગરિ વમઈ, પ્રાગવંશિ વડો,

મહારાજનો સુત તે સીહ સરિષો,
તેહ ત્રાવાવતી નગરઈ વાસો વસઈ,

નામ તસ સધવી સાંગણુ પંખો. ૮ પુ.

તેહનઈ નદનઈ ઋષભદાસે ક્યો,

નગર ત્રાવાવતી માહિ ગાયો,

કુમર નરેસર, રાજઋષિ મિરધ્ધર,

નામથી નવઈ નિધાન પાયો. ૯ પુ

—છતિ શ્રી કુમારપાલ ઋષિરાસ સપૂર્ણું સર્વ ગાથા ૪૬૯૯
અથાઅથ શ્લોક ૫૮૦૦ સ. ૧૮૪૫ વર્ષે મહા વદિ ૨ દિને બુધવાસરે
પૂ. ૧૫૪ ૫. ૧૫ આ ક.

—પડિત શિરોમણિ પડિતશ્રી ૫ શ્રી સુરકુશલ ગણિ શિંચરણુ-
પકજ મધુવ્રતાયમાતેન ગણિ વિબુધકુશલેન , લિપીકૃત. સ. ૧૭૦૪
વર્ષે ફાગણુ વદિ ૩ ગુરૌ. શ્રી કચ્છદેશે ધમડકા નગરે—મહારાય શ્રી
બિગારજી વિજય રાજ્યે. ૧૫૮-૧૫ મા

શ્રવિમાર મે કશેં નિવેકે પહેલી ગુનની આમણ,
 કામુની પ્રવુની માલૂ દળીઈ અતિપ્રેમવાસણ ગીર. ૫ ૧
 જાલ્યાસ કહે જે નર યુગ્મસ તે પરિ રિદિ બરામણ
 ગાસ્યાના રૂપે મુની ગંગા દિન દિન તાજ આણે ગીર. ૫૦૨
 —મધ્યમ ૭૧૪—

(૪૯૯) ૧૫૧૯૧૪૨ મ ૧૬૭૬ દિવ્યાળી રવિચર. ખજાનમં
 આદિ—

અર્થિ પર્થ વિજય તપની નામિશય મુન જેલ
 મરદેડી પુત્રા અંગે સગી સબાઈ તેલ ૧
 જાલ્યા નામ જમ રમ્યું કનક વર્ણન જસ કાપ
 ૧૫ લાખ અજરાલીઆ આદીયારૂ આપ ૨
 દેડિ સદાજી જમ દીપનાં બેક સદગ નર્મ આપ
 ની આશરે દેખાડેના મુમતિ નવરની વાદ ૩
 આગપદ મિરિ ઉપરિ સદગ દસ પરિવાર
 જાલ્યાદય મુમતિ અથા મનિ તેડેનાં અત્યાર ૪
 ગાસ મુરતી મુનિશ મોરતી અમુપાર
 જિલ લાખ અણખા નમું, જાલ્યાજો પરિવાર

અત—

લલ મેની પુનિમ દિન

અ રામ રમ્ય સખલાય મુર્ધ અમિ
 ગમ વાળનાં પાંચો દુર્વા મનોરમ રમિ
 ત નર પુન્યવતા દોષ મનોરમ પુસ મન વાંછમે જાત જનુ પુણ્ય અ કસ. ૮૯
 વિનમરિ મેડુ કરીનર્મકસ અધ્યાસ સંપનિશ પસાની કરી યાવ પરિ આર્જ
 ઘન નેમા અરિ તેણી નેમા અધિ યાવ ને નર પુન્યવતા નિરમય
 તંડનાં અપ ૮૫
 કરી લાખ પીડીત તપરિ કમલ અધ્યાસે હરિઅતિ પરમતિ ત અવડ
 અર્ધેર ૬૧ ને

- છેદન ભેદન તે નથી પામે તે કહીઈ નહી દુખીઓ,
જાને પચે દ્રિય સુખ વિલસે, તે નર સધલે સુખીઓ ૮૮
- હ સુખીઓ સુખ પામ્યો, હ સમજ્યો જીવવિચારજી,
પહનો પામ્યા ગુરુ આધારજી. ૮૯
- શ્રી વિજયપાનદ સૂરીશ્વર મમર્યો, તપગણ ઠાકુર વારજી,
હીરપટોધર હાથે દીક્ષા, ભવિક લોકનો તારજી ૯૦
- જનમતણો જે છે ભૂમિચારી, પરણ્યો સયમ નારીજી,
ક્રોધ માન માયા નહિ મનમા, આગમ અર્થ વિચારીજી ૯૧
- ત્રણ ચરણે શિર નામે કવિતા, તત્ત્વભેદ લહે સારજી,
ગુરુ આધારે જ્ઞાન લહીને કીધો જીવવિચારજી. ૯૨
- સવત સોલછયોત્યેર્યા વરષે, આસો પૂનિમી સારજી,
ષભ નયરમાહિ નીપાઉ, રચીઓ જીવવિચાર ૯૩
- સધરી શ્રી મહિરાજ વપાણૂ, પ્રાગવશ વડવીસોજી,
સમકીત સીલ સદાશ કહીઈ, પૃથ્વ કરે નિસદીસોજી ૯૪
- પટિકમણૂ પૂજા પરભાવન પોષધ પરઉપગારીજી,
ત્રીવહાર શુદ્ધ ચૂકે નહી ચતુરા શાસ્ત્રસુ અર્થ વિચારીજી. ૯૫
- મહેરાજનો સુત સધરી સાંગણૂ, વીસલ નગરનો વામીજી,
જૈન ધર્મમાહિ તે ધોરી, ન કરે વિકયા હાસીજી ૯૬
- વ્રત બાર ભણાવે હાનરે, જીન પૂજે ત્રણિ કાલજી,
પરમણી પરધનથી અલગા ન દીએ પરને આલજી. ૯૭
- તપજપ કીરિયા કહીને, ન ચૂકે મૃષા ન ખોલે પાહિજી,
કર્મયોગે આવ્યાઈ તે ઉહોરા, નગર ત્રાવાવતી માંહેજી. ૯૮
- ઋષભદાસ મધવી મુત તેહનો, જૈન ધર્મનો રાગીજી,
જાણુ હુઓ મુનિવર મહિમાયે, કરે કવિત શ્રુદ્ધિ જાગીજી. ૯૯
- સક્લ સુત્રીશ્વરને શરિનામી, પ્રણમી કવિતા પાપજી,
અરિહતદેવ ભણે આરાધી, સમરી બ્રહ્મ સૂતાયજી. ૫૦૦

તેહનઈ જાદિ એક પુરખ પસિ પ્રમીલિ નહોલ નધા તસ જિમ્મ પૂરી
 મધૂર વણી મમી માળતી મોહરી, નામ મી વિજયનદસરી. ૬૪ સ
 આવક તેહનો પ્રામવસિ વડે નામ મદિરાજ સંખવીજ કહીઈ
 ઘન નંદે રાસ તપ જાવના આવતાં, સમક્ષિ સીસવતપાર સહીઈ ૧૦
 તેહનો પુત્ર મલ સંખવી સામણ, હાસવન સમક્ષિ સહિ
 પેતરખ પૂન્ય ઉપવાસ મધુ આદરઈ અસ્થિત પૂજઈ નિત આપ હાથઈ ૧૨
 તેહનઈ નહનઈ મહાભાઈ ૧૦૫૦ સંવત સોલસાહોતાર અદરિ
 માસ મહર્ષિ મમે કિવસ રીપકાવ્યો, વાર આદિય બાપુજ ત્યારિ ૨
 રાસ નવતત્વનો એક સુદામણો નમર ત્રખાવલી માદિ પસિ
 સાત્ર મધુ સાંભલી અરમ લીધા વલી, વચન નિદ્રાવણો દહલી લીધે ૩
 જોડતાં સુખ મધુ મુલત રાત્રા સફ વાંચતાં વહિત વણુ સહીઈ
 રાસ મહામિ કીડ મહામજિન નામથી જેમ કમ્પાણુ વિરજવ કહીઈ ૪
 —સમક્ષ કવિ મનિ મર્ષ મમતિ ઝરની કઈ

—સવત ૧૭૬૧ વર્ષે જૈન વિદિ ૧૫ રવે. ૩૮-૧૪ પ્ર. મ.
 ન ૮૨૩-૩૩-૧૫ ઝીઝુવામ બહારમાં.

(ઉદ્દે) અબાપુમ રાસ સ ૧૬૭૭—જમ

(ઉદ્દે)+ સરત બાહુબલી રાસ સ ૧૬૭૮ પોશ ધ. ૧ ઝર
 અબાહિ—

૬૬૬.

- સાર વચન શો સરસ્વતી તું ઓ અભિમુતાન
 તું મુજ મુખ આવી રમે જિમ મતિ નિર્મળ થાય. ૧
- તું મમવતી તું બાસતી તારા નામ અતો
 હસમમિની શરણ તુજમાં ખણે વિરેક. ૨
- અહલણી અહમરિણી, દેવપુમરી નામ,
 વડુ કંઈનામાં તું સહી, સહુ મોલે મુખમામ. ૩
- નિરુપેની માતા સહી, વાજેશરી તું હોય
 તું ત્રિપુરા અમમલિની નામ જરે સહુ મામ. ૪

પુન્ય પસરઇ ભઝૂ નિમ જલમાહિ તેલ, રધિરમણી સુર સુખ સ્થૂ
બધવની વેલિ. ૯૦

છદ્રી તસ નિર્મલ અતિ પોદુ તસ આય, ફલઈ સુરતર અગણિ
કામધેનુ ધરિ ગાય,

મડપ ધરિ તોરણ હાથા કુકમ કેરા, એ રાસ રચતા ફલ્યા મનોરથ મેરા ૯૧
નવતત્ત્વ રચ્યા મિ કવિજન ચરણ પસાયઇ, કાઈ દૂષણ દેખો ટાલેજ્યો
તુમ લાહિ,

હુ ખાલિક વાછો તુમ હસ્તી કવિરાય, તુઝ તુઝ ગલિ ધટા તેણઈ કાઇ
તોડિ ન થાય ૯૨

હસ ગરૂડ પખી આમ મર પખિયા જોય, નામઈ સહુ સરીખા
અતર સખલો હોઇ,

આગઈ જે કવિતા હુ પણિ કવિતા નામ, ઈહા અતર જોજો નિરયો
નેસડો ગામ. ૯૩

વલિ સરિખો જોજો પીત હાટિકનો રગ, પણિ અતર બહુ છઈ નિમ
સેદી નઈ ગગ,

વલિ એણુઇ દષ્ટાતઈ હુ મુરિખ તુમ આગઈ, કાઇક બુદ્ધિ ખાચ્યો ચરણ
તુમારઈ લાગિ. ૯૪

દાસ હોયરે હોયરે એ દેમી

સકલ કવિ મનિ ધર ભગતિ ગુરની કંઠે જોહથી જ્ઞાનના બિંદુ પામુ,
વર તપા ગજ પાટિ ગુર હીરનઈ શ્રી વિજયસેનસુરિ શીશ નામુ. ૯૫ સ૦
જોહનઈ પાટ દીધા પછી વાધીડ, ગજ ગગજલ પ્રવાહ પ્રરિ

શિષ્ય બહુ શિષ્યાણી, આવક આવિકા, લીલલક્ષ્મી બહુ તેહ ધરઇ. ૯૬ સ૦
ભુવન મોટા થયા બિખ ઝઝા કલ્યા જ્ઞાન વૈરાગ્ય કીરિયા જ વાધી,
મોઈ ગુર શિરિ ધર્યો રાસ ઋષભઈ કર્યો, રતનની ખાણિ મુઝ આજ

લીધી. ૯૭ સકલ૦

તેહનઇ પાટિ શ્રી વિજયતિલકસુરિ શીલ નઇ જ્ઞાન ખે પક્ષ પૂરો,
અમત્ય ખોલઇ નહિ અમત્ય ખોલમ નહિ ઈંદ્રીઅ પાય દમવાજ સૂરો. ૯૮ સ૦

જામિ ને કપી દ્રવ્ય વડેરા કું તસ પમલે દસલ

તેલના નામ તણા મહીમાથી કવીઓ સમકોત રાસલ આશા. ૫૫

રાસ રમતા દુષ્ણ દોસઈ તે મતિ માહારી થોડીલ

પૂરા ભેદ નવિ સમજી સુખા, પદ નવી જાણુ જોડીલ આશા. ૫૬

તુમ જાપારિ જુલિવિન બેસુ સીમ્મદણિ તુમ કરથોલ

વિજુપ પશુઈ સોલ સુખ કરથોલ દુષ્ણ તુમ મં પરથોલ

આશા. ૫૭

મિ માહારી મતિ સાર કપિ સેવી પડીન પાછલ

અર મહીમાથી રથો મનોરથ, અર્થ કરત પાછલ આશા. ૫૮

અરથી સુખીઓ અરથી શુભ મતિ અરથી નીજ ગુણ વાપરલ

અરથી આની અરથી કાની આમમ અર્થ બહુ લખલ આશા. ૫૯

અરથી કવરીઆ નર નિસતગીઆ અતરિ ઉપશમ મરીઆલ

અરથી મનજી આકાં નવી આજીવ અરનામિ નર તરીઆલ આશા. ૬૦

તેણઈ કશકિ નર અરિ સેવો નમિ વિજયનદોલ

મનવત નામ જપતા ભોલવ બહુ અનદોલ આશા. ૬૧

જામજણુ ને સવમખારી, જનમ તણા અસ્યારીલ

અમમ જીવો ઉપશમ મરીઓ ન કરિ તલિ પીઞ્જરીલ આશા. ૬૨

હીર પડેપર દાકિ દોષા દેવ રહીત લઈ બીજલ

મપુરો ભેલજી છુરસ તેલજી સુપરિ ઈ નર સીજલ આશા. ૬૩

જેલ નીરામી સુધિ જોગી વાર વિરોધ સમાજલ

વીજયનદ સુરીનિ સેજઈ તે સુખચાર્યા પમાજલ આશા. ૬૪

તપમજ પેરી કાનિગેરી, રપવત અસ્યારીલ

અણુ ઉગીસે ૭ નર પુરો જોજી તાવા નરનારીલ આશા. ૬૫

તે સદિ અરના અણુ પખાલી સેરી સારસનિ પાછલિ

બોડીસલ જિન મજુપર નામિ સમકોત સાર રમણિ આશા. ૬૬

વાજુ વાઙવ રસ સસીસખ્યા સવજરની કહીલ

જોપતિ રપ સદેવર સમજણિ અસ મનોહર લહીલ આશા. ૬૭

હસવાહિની તું સહી, વાણી બાપા નામ,
તું આવી મુજ મુખ વસે, જિમ હોય વાંછિત કામ.

૫

ઢાલ ૧

કરજો માતા વાછયુ કામ, પ્રથમ જપુ હું તાહરે નામ,
તું મુજ માતા રાખે મામ, બોલુ ભરતતણા ગુણગ્રામ.

~

~

*

*

અતે—

ઢાલ ૮૪ મી દેશી-દોડો દોડો વામાડો-રાગ ધન્યાસી
કાધો કાધોરે મે રાસ અનૂપમ કાધો,
મહીરાજનો સુત સમવી સાંગણુ, પ્રાગ્વશીય પ્રસિધ્ધોરે કી ૧
દાન શીલ તપ બાવના બાવે, શ્રી જિનના ગુણુ ગાવે,
સાધુ પુરૂષને શીપ નમાવે, જિનવચને ચિત્ત બાવેરે કી. ૨
દ્વાદશ વ્રતનણા તે ધારી, જિન પૂજે ત્રણુ કાળ,
પોપધ પશિક્રમણા પુન્ય કરતા, જીવદયા પ્રતિપાળરે કી. ૩
સમવી સાંગણુનો સુત કવિ છે, નામ તસ ઋષભજદાસ,
જનની સરપાદેને શિર નામી, જોડયો ભરતનો રાસરે કી. ૪
સવત સોળ અઠ્યોતરે આપુ, પ્રગટયો પોસજ માસ,
દશમિ તણો દાહડો અતિ ઉન્નવળ, પહોતી મનતણી આગરે કી. ૫
ગુરવારે મે રામ નિપાયો, અશ્વિની તિહા નક્ષત્ર,
સમવી ઋષભદાસ એમ બાખે, ભરતનું નામ પવિત્રરે કી ૬
+ ૫૦ આનદદાય મહોદધિ ભા. ૩.

(૪૦૧) સમકીતસાર રાસ. મ. ૧૬૭૮ જેઠ શુદ્ધ ૨ ગુરૂ ત્રબાવતી
(ખભાત)મા.

અતે—

ઢાલ-દેમી કહછણી કર્ણી તુજ વ્યાણુ દુજો.
આશા પોહોતી મુઝ મન દેરી, રચીક સમકીત મારણુ,
અક્ષર પદ ગાયા ને જાણુ, તે કવીનો આધારણુ.

—આશા પોહોતી મુઝ મન દેરી ૫૮

(૪૦૨) +આર આશ સ્તવન. બમવા ઝીતમ પ્રજ્ઞોત્તર સ્તવ
૧૧૭૮ આદ્ય શુ. ૨ તનાસ્તી (ખખાત)માં

આદિ—

દ્વલ.

સરસ્વતિ ભમવતિ ભારતી જ્ઞાણી કરિ સાર
ભારા બાર તથો વલી કલિસ સેજ નિગર ૧
વરધમ્બન નિનવર નમ્, બસ અતિસખ ચોત્રીસ
સમેત્તરણુ બેઠા પ્રજ્ઞુ, વાણી ઝુજ પત્રીસ. ૨
જોનમ પુત્રિ વીરનિ, પરવપખાતાં દ્યમિ
અનેકે ભોજ વિવરી કરી, બાવિ નિભોવન રચાનિ. ૩

* * * *

અતે—

પૂજ્યાં વચન ક્યાં તે વીરિ, ચિત્તાં ધરીયાં ઝીતમખીરિ
ભણ્યાં ઝુજ્યાં મુખ સરીરિ, જાદિ બણી ધર ભરીયા ચીરિ ૭૪

કલ્પ

બસ સ્તવન કાધુ નામ લીધુ ઝીતમ પ્રજ્ઞોત્તર સહી
સવત શિન્ધિ ધુનિઅને અદિ બાધવધુદિ દિતયા તલી ૭૫
તપમ્બ તિલક સમાન સદગ્રી શ્રી વિજયાણુદ સર્વસિદ્ધ,
સાંમજ્જનો મુલ જાવમ બોલિ, કલિ મળ મનસ કરો. ૭૬

—સવત ૧૧૬૦ વર્ષે પોસ મુદિર રવૈ લખિત વિ ૫ ૪-૧૪

—પ્ર. કૈવલ આદિ સમઠ ભા. ૩ ભે ૧ ૧૧૭-૧૨૫.

આમાં દેશીએ આ ઉ—દાશર ખોત્તર હીરછરે,—દાશ ૩ મુરસુંતી
કલિ સિસ્તામી, ૪—બાવિ પદોધર વીરનો ૫—સન્નક વખાદિ વાંસલી—૬
સંકલ્પી પરિએ બોધા—૭ પાટકુસુમ નિન પૂજપદપદ—૮ સાશિમ્બ મેચારે
સિવરમણી રસિરે—૯ રામ ભણુદ હરિ હીખે ૧ પ્રજ્ઞમી હુમ સીમ
પાંછ—૧૧ મુખ્ય દેસઠો રાજ શનેસ્વર—૧૨ અધવણુની.

—સ ૧૭૨૨ આદ્ય શુ. ૧૫ બોમે જિ. પા ૧-૧ અ.

૬. ૫-૧૨ અ. ૬.

પ્રથમ પક્ષ ચદ્રોદય દ્વિતીયા, ગુરુવારિં મહાણુજી,
 ત્રિઆવતી માહિ નીપાઓ, વિષુધ કર્ધ પરમાણુજી. આશા. ૭૨
 શ્રી સધવી મહાધરાજ વખાણૂ વીસલનગરના લાસીજી,
 વડા વીચારી સમકીત ધારી, મિથ્યા મતિ ગર્ધ ન્હામીજી. આશા ૭૩
 તાસ પૂત્ર છર્ધ નયન બહેરા, સાંગણુ સધ ગજધોરીજી,
 મધપતિ તીલક ધરાચ્યા તેણુર્ધ, વાંધી પૂજ્યની દોરીજી. આશા ૭૪
 બાર વરતના જે અધિકારી, દાનશીલ તપ ધારીજી,
 ભાવિ ભગતિ કરધ જિનકેરી, નવિ નરખધ પરનારીજી. આશા ૭૫
 અનુકરમિ સધવી જે સાંગણુ, ત્રિઆવતી માહ આવેજી,
 પોપધ પૂજ્ય પડીકમણુ કરતા, દ્વાદશ ભાવના ભાવધીજી આશા ૭૬
 શ્રી સધવી સાંગણુ સૂત પેખો, ઋષભદાસ ગુણુ ગાયજી,
 પ્રાગવશ વીસો વીસ્તાર્યો, રીડી માતુ પસાધીજી આશા. ૭૭
 ચોવીસધ જિનનામ પસાયિ, સારદાનો આધારજી,
 રીષભદાસ કવી રચના કરતો, કવીઓ સમકીત સારજી આશા. ૭૮
 બહુધ ગુણુધ વાચધ વચાવધ, તે ધરિ ઋદ્ધિ ભરાધજી,
 ઋષભ કહધ એ રાસ સુણુતા, સમકીત નીર્મલ યાધજી. આશા. ૭૯

—ધતિ શ્રી સમકીતસાર રાસ સમાપ્ત. ગામ ત્રિઆવતી મધે
 લખીત સંવત્ ૧૬૭૯ વર્ષે વૈશાખ શુદ્ધ ૩ ભુમે ૩ કાં. લાય.
 ન. ૧૪૯૪-સને ૧૮૮૭-૮૧.

યાદશ પુસ્તક દર્દી તાદશ લિખિત મયા
 યદિ શુદ્ધ મશુદ્ધ વા મમ દોષો ન દીયતે
 ભગ્ના પૃષ્ઠી કટ્ટીગ્રીવા નેત્રસ્પાયવોમુખ
 કષ્ટેન લખિત ગાત્ર યત્નેન પરિપાલયેત્
 જલાન્ રક્ષેન્ તંજાન્ રક્ષેન્, રક્ષેન્ સ્થલઅધનાન્
 પરદન્તગતા રક્ષેન્ એવ વતિ પુસ્તિકા. ૧૩

—વેતાખરે લઘુગાખાયા લેખક દાન્દી લખીત.

પ્રાપ્તવશમાં સપવિ સામણ, જાર વરતનો ખર્ચાઈ
 ઘન પૂજ્ય પડીકમણ કરતા પૂજ્ય કરઈ નીચ સર્જાઈ ૫૦ ૧૫
 સપવિ સામણનો સુવ શાવક વડાભણસ ઝુલુ ગાજઈ
 ને જિનની પૂજ્ય આહરો, અનત મુખ તે પાજાઈ ૫૧ ૧૬

—દમણ ૧૯૭૫ માં લખેલી—નિ. પ. ૧૪-૨૫

અતુર્વિશતિ જિન નમસ્કાર.

હિંચઈ અરણ્યુન અમેઝાર મથે નિમ મેપકુભાર
 હવિ આપમ હલિ વીરવચ્ચની જલુ જન પામ્યા પાર ૨૪

—(કલપુર બ વોડીછો)

(૪૦૪) મેલિકલાસ સ ૧૬૮૨ આસે સુવ પ ઝર ખમ્મતમાં
 આદિ—

આદિ અનાદેઈ સરસંગી સથ જાવિ દુઝ આન,
 સદુઠો સેવિ સારથ જાથ હરિ દુઝ પ્યાન. ૧
 ૧/ ઇરસજીમાંત સહી, તકારો સપવિ વાસ,
 હયે મૂથા તેઝ માણ્જે નર મેલિજીનુ રાસ. ૨
 મમઈ સરસતિ મમજવી, પ્યાન ખઈ નવાર,
 આદિ અનાદ અરદત જપૂ જમ પાંતુ અવિપાર. ૩
 સતથ સિધિ સમસ્ત સહી, મણપર હઈ પ્રણામ
 અસપૂ અસપાનિ જેમ સીઝિ મૂઝ કામ. ૪
 સતથ સાથ સુપરિ નમ, કેવલમાંની સાથ,
 સીવસતત મૂનીનાઈ નમ, ન કરઈ દોદનાઈ જાથ. ૫
 મવપિ તપીયા મૂલી નમ, જન પદમણે જાપ
 આગમ મેઘા હવિ નમ નાસઈ પૂરવ જાપ. ૬
 મેલુઈ પ્યાનઈ મત નરમહી, મુખ સરસનો વાસ
 ખમ તીરવકર એહ સઈ જુ અલિખો રાસ. ૭

(૪૦૩) પૂજાવિધિ રાસ. ૧૬૮૨ વૈશાખ સુદ ૫ ગુરૂ ખભાતમા

આદિ—

ફહા.

સરસ વચન દિલે સરસ્વતી, સમરયાં કરજે સાર,
તુ તુલિ મુખિ આપજે, વાણિનો વિસ્તાર. ૧
પદ પૂર્ણ અખર સમા શબ્દ સાર ગુણુ પરમ
આપે સુગણિ સાર દાન લહું પુરો ભરમ ૨
ભેદભાવ ભલ ઊપજઈ, તુસઈ જે તુ પરાય,
બ્રહ્મસુતા કમલિ વસઈ, તો મનિ ચ્યત્યુ થાય. ૩
વાધેસ્વરિ વાણિ વિના વચન હોઈ કિમતત,
સૌમ્ય દષ્ટિ હોઈ સારદા, વચન વાણિ દીપત ૪
બોલ ન પામઈ બોલનો, પૂછયા ઉતર દેહ,
સકલ શભા રજઈ ધણુ, ચ્યત્યુ કાજ કરેહ. ૫

;

;

*

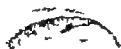
*

અ તે—

મિ મનસ્યુધિ રચીયો રાસ, કહ્યો મનોરથ પોહોતી આસ,
ત્રાંબાવતિમા જોજ્યો સહિ, સુણી પુડપ સહુ ગહમહમ. ૫૯
સવત બાહુ સિદ્ધિ અગચ્છ, શબ્દ આણુતા રગ
વહઈઆપ શુદ્ધિ જલ પચમી, ગુરૂવારિ મતિ હુઈ સમી ૬૦
જોડ્યો મિ પૂજાવિધિ રાસ, બ્રહ્મસુતાઈ પૂરી આસ
ભાવઈ કવિતા ઋષભદાસ, સુણુતા ધરિ કમલાનો વાસ ૬૧

દાલ. કહરણી કહરણી તુઝવિણુ સાચો, રાગ ધન્યાસી.

ધરિ કમલા કતા નિ બ્રાતા, માતતાત સુન સાગેછ
હઈ ગઈ રથ અવરિ ગુણુવતી, અનિ પોદો પરિવારોછ. ધરિ. ૬૨
સાર વસી સઘલી ધરિ લહિઈ, ગુરૂનામિં ગહગહીઈછ
શ્રી વિન્યાણુદ સુરી શિરોમણી, નામઈ નવનિધિ સહીઈછ. ધાર. ૬૩
તપગઈ નાયક સ્યુભ સુપદાયક ઉપશમ રસનો દરિઓછ,
તેહતણા પદપકજ પુછ, રામ પૂજાવિધિ કરિઓછ. ધવ ૬૪

નવર યસાદ પચ્ચાસીઆ પ્રજુમીઈ બ્યાંદા પેસાલ બદર્શિયસીસ દીસઈ,
 એવરી સમમ તે સાધનિ બદીકિયુ બદીબ રમતાં મુની મનદી દીસઈ
 તેદ જલો દાઢે વિસાગ્ગીસઈ

કામ ૧૪

પેસલ પ્રાસાદ બાપાર પાસઈ સદી સાક પાસઈ લીઈ સ્વાદ રસીઆ,
 કાપમ કદર્ષ તેદ જગમાદ પના સદી, જેમ વગાવડી માદિ વસીઆ
 શસ્ત્ર મુલુવા નર જેમ રસીઆ

કામ ૧૫

॥ ૬૬. ॥

સકલ કામ સીધાં સદી, સ્વીત મેષ્ઠિક સસ,

મેર મદી સુર સુવન નિહાં, તવચમિ એવનુ વાસ,

૧૬

॥ ૬૭ ॥ ઉપારે રે આરતી અસ્તિતદેવ શમ પન્થાસી
 સમશચિરે નિશ્ચિન રાસ રમ સંભલી બાંધનપે પુન્થમમ,

સમશચિરે, ૧૭

સકલ બાદુ હીગ હરિસજુ બહઈ મોસ આસો નરખેન બાનાઈ સ

ઉત્તરી પંથમનિ ગુરુગરો અધિરાસનુ કાલ વિસતારે, સ ૧૮

સાતઈ ખડ સપુરુ કામિ આન મોરલ સધયા સીધા, ૨

સાતઈ ખડ સુલુઈ નર જેમે, સાતઈ નરમ નિવારતા તેમે, સ ૨૧

સાતઈ ખડ સુલુઈ નરનાયો, સાત ભઈ તુલઈ તસ ધરિ બાપો, સ ૨૨

સાતઈ ખડ સુલુઈ જાગે, સજલ મુખી નમવઈ નદી બાગે, સ ૨૩

સાતઈ ખડ ઉપરિદિ ચીતો, તસ ધરિ તુલઈ સાતઈ હપો, સ ૨૪

સાતઈ ખડ રચાઈ નર જેનિ સાતઈ સમુઈ ન પ્રભવતેનિ, સ ૨૫

સાતઈ ખડની સુલુઈ વાતો પુણ પ્રમદઈ તસ સાતઈ બાતો, સ ૨૬

સાતઈ ખડ લખી યુલુગમ સાત કદિક તલો સ્વાગી જાઈ સ ૨૭

સાતઈ ખડ સુલુઈ નરસખે સાત લોચ તલો નાગક બાપો, સ ૨૮

સાતઈ ખડ સુલુઈ નર જેમે, સાત લાણી નર ખમઈ દેમે, સ ૨૯

સુલુઈ ભસુતાં કામ યુલુ બાઈ લખાવતાં પુણ કદિક ન નવઈ સ

પરત લખાવી સાધનિ બાબાઈ કામ લખે પુણ તે ખલિ બાતઈ સ

દેસ પરદેસ મહા વિસતાર શમો સમમ હોઈ તસ કેવલ-જનો, સ

ચોપઈ

નૃપ શ્રેણિકનો ગાસૂ રાસ, બણતા ગુણતા પોહુચઈ આસ,
કવણુ દીપ કોણુ ખેત્રે વાસ, કહેસૂ દેમ નગરવલી તાસ. ૮

x

x

x

x

અંતે—

રાસ રચ્યો રગિ કરી, નામી કગ્ગિન મીમ,
હુ બાલક છુ તુમતણો, તુમથી લહુ જગીમ ૧૮૦૭

॥ દાલ ॥ ચદનબરીરે તલાવડી રાગ મેવાહુ

તુમ નામિ સુખ પામીછરે, ગુન્નામિ ગુણ હોઈ સોભાગી,
શ્રી વિજ્યાનદનિ નમુરે, તપગચ નાયક સુચ સો૦
કરિ કરિ સેવા ગુરુતણી.

તપ તેજિ કરી દીપતુરે, વધરાગી લધુવેશ, સો૦
ભવિજન લોકનિ તારવારે, વીચરઈ દેશ વદેશ. સો૦ કરિ૦
માહા ભાગ્યેગ નર એહતુરે, સદ્ગો ૧મિડ પાય, સો૦
ઋષભિ રાસ રચ્યો સહીરે, શ્રી ગુરુ ચરણ પનાય સો૦ ૧

॥ દહા. ॥

ગુરનામિ જસ પામીઉ, બ્રમાણી આધાર,
શ્રી નવકાર મહીમા થકી, વરત્યો જઈ જઈ કાર ૧૧

॥ દાવ ॥ હીચોરે હીચો

કામ સીધા સહી, કામ સીધા સહી, શ્રીચ શ્રેણિકનૃપ રાસ કીધો,
એહ ત્રબાવતી માહિ ગાયો સહી, નગર સધલા માહિ જે પ્રમીધો,
કોટ ત્રબાતણો દિવ્ય કીધો, કામ સીધા સહી કામ૦ ૧૨

તપન તરપોલીઉ, કોટ પરજિ ભજ્યો, આપર લહકરિ બહુ વહાણુ આવખ;
વસત વિવહારીઆ, કનકકોડે ભય્યાં, ઉઠિ પરમાતિ જિનમદિર ભવઈ,
શ્રીચ દેવગુરુતણા, ગુણહી ગાવઈ. કામ૦ ૧

બાપ તું અક્ષયારિણી, તું વાણી દે વાણી,
 દસવાદિની તું સદી, ગુણ સખસાની ખાણી, ૪
 અક્ષયારિણી તું સદી, તું માતા મતિ દેદ,
 તું રમચે મુખ માદરે, જિતું ક્ષમ કરેદ. ૫

દાસ ચોપાળની દેસી.

જિતું ક્ષમ કરેશુ આજ તુઝ નામે સરિ સરિયાં ક્ષમ
 તુઝ નામે બુદિ જામું સાર, યાન નિના સુનિન પિકર, ૧
 તે હરિદી જામ્યાં બસા, યાનસદિન દીસે મુલુનિસા,
 અમસદિન ને દાસ સદિન, તે નર નામે અદરે જિત. ૨
 ગામી કાપડી આગમ કર્યો, મુરખ મદોડો બૂલણ બર્યો,
 જનુ આમરજે સોમે નદિ યાન બમે તો મોમે તદો. ૩
 ગામી નર સમશે પૂજન, નરપાન નિજ નમરેજ મનામ,
 ગામી બમે નર જેનુ કુરખ, દોણુ ગુને દેલસનું રૂપ, ૪
 ક્ષમધરખ રવર મંજુરો જોદ, તપતવીરખ કામસ કદદ
 પનિતન નારીનું રૂપ, કુરખને વિવાલ મુરખ. ૫
 અધિકુ રૂપ તે વિવા કંઠી, મુખ પન ને વિવા સદી,
 બસ મુખની દેનરી એદ વારે જામિર સરિખી ૭દ. ૬
 વિવા શાગબને પૂજન, વિવાકીન આજ પમુખા માવ
 બસમી પલુ વુગમે સોમમી, જો ઉપર બેડી ચરસની. ૭
 નાણું ઉપર જાસર નદિ તે નાણું નાંધે આથ કદિ
 નિહાં અક્ષયારિયાં મદતવ તે જનુ, ઉતામ અમ ને ૧૭ સકુ ૮
 નિણુ કમળ અધિકી ચરસની, ૭દથી જનુપર કુખા બની,
 અક્ષયારિજ મદોડા ઉપગાવ પડિન ખા તે તુમથી લાવ ૯
 મુમનિનણી પાળી પલુ દોણ ગાન સમું નદિ જનુ દોણ
 જોદથી સમમેજ જાલ મદો, સ્વમ નરમી વનો દો. ૧૦
 કદો જલિદી સાવરનાં જાન, નદી કુમર ને નમર નિધાન
 છપ અછપના બામે મેઝ, બામે વિવરી વરે નેદ. ૧૧

જેહ જોડી ગુણુ જિન તણુ ગાઈ, તેહનુ પુણ્ય કાઠ લખ્યુ ન જાઈ. સં
 જોડી વીરતણા ગુણુ ગાવઈ, તીર્થકર ગણુધર પદ પાવઈ સં
 ઈદ ચક્રી ઇમપણુ અજે કહીઝ, તિહની રિદતો હાયમહા લહીઝ સં
 તેણુમ કારણિ ઐણિકનો રાસો, જોડી ગામ કવી ઋષભદાસો સં
 પ્રાગવસિ સવનીઝ મઈદર્શજો, તેહ કરતા બહુ ધર્મના કાજો,
 સધવી માગણુ સુન વસી તામો, અરિહત પૂજઘ જિનવીગના દાસો,
 સાગણુ સુન કવિ ઋષભજદાસો, કરત ઐણિક નરરાયનો રામો
 ગણુતા બણુતા સુણુતા સારો, સકલ સધનિ જઈ જઘ કારો ૧૮૩૯

- ઇતિશ્રી ઐણિકરાસ સપૂર્ણ, શ્રીરત્ન સધની ઋષભદાસ કૃત
 રાસની ટીપ લખીછ છઈ

*

*

*

*

(ટીપ ઉતારી છે.)

સવત ૧૬૬૭ વર્ષે માધ વદિ અષ્ટમી રવિવાસરે સા ચક્રા વીરાના
 પાના આણીનિઉતારો છ. લખિત ગાંધી માધવસુત વર્ધમાન પઠનાર્થે રામજી.

—સ ૧૭૫૯ વર્ષે માહ વદિ ૧૩ બુધે ભદ્રારક શ્રી વિજયપ્રભસુરિ
 પદે સકલપુરદર ભદ્રારક શ્રી વિજયરત્નમૂર્તીશ્વરરાજ્યે મહોપાધ્યાય શ્રી વિમ-
 લવિજય ગણિ શિષ્ય પડિત શુભવિજય ગણિ તત્ શિષ્ય પ રામવિજયેન
 લિપીકૃત શ્રી સૂર્યપુર નગરે—૧૬-૧૫ પ્ર. કાં ન ૩૭૫

(૪૦૫) નહિતશિક્ષા રાસ. સ. ૧૬૮૨ માહ સુદ ૫ ગુર ખખાતમા
 આદિ—

કાસમીર મુખમડણી, ભગવતિ બ્રહ્મસુતાય,
 તું ત્રિપુરા તું ભારતી, તું કવીજનની માય ૧
 તું સરસતિ તું શારદા, તું બ્રહ્માણી સાર,
 વિદુષી માતા તું કહી, તું ગુણુનો નહિ પાર ૨
 હસગામિની તું સહી, વાઘેશ્વરી તું હોય,
 દેવિ કુમારી તું સહી, તું સમ અવર ન કોય. ૩

પુણ્યવત પોતપ ખસતા ત્યાંદિ સાહમ્બીશ્વસત્ત્વ દોએ પ્રાદિ
 એ નમ્મીની વપમ્મ મણી, જાહામીર પાહસાદ જેદનો મણી,
 તે વ્રજાવલી મહિ રાસ, જોડતાં મુઝ પહોલી આસ. ૧૧
 મુમસસિદ્ધિ અને સત્ત્વમ્મ ૧૬૮૨, જુઓ સવસર ધરી આનદ,
 માપવ મમ્મ ઉલ્લસ પમમી, ગુરવારે મતિ દોષે સમી. ૧૭
 મે આપે ક્ષિતશિક્ષા સસ જામસુનાપે પૂરી આસ
 મી મુર નામે આતિ જાનદ વદ વિજ્ઞવસેન સરીદ. ૧૮

દાસ આસીની દેથીમાં રામ પન્નાશી

વદિપે વિજ્ઞવસેન સરિરામ નામ જપતાં સુખ સમગ્ર ધામ,
 વદિપે વિજ્ઞવસેનસરિરામ

તપમ્મ નામ ગુણ નદિ પારે જોત્સ વરો દુઝા પુણ્ય અપારો. ૨

(આ પછી હીરવિજ્ઞવસરિના રાસમાં પ્રવર્તિમાં છે તે પ્રમણે છે
 તેમ વિજ્ઞવસેન જાહે વિજ્ઞવણ્ણ મમ્મુ છે અને જોડે વિમલ વધારો
 છે ને ૬૪ ફેરફાર છે તે અત્ર આપેલ છે

સમગ્ર સામણનો સુગ વાર ધમ જારાપને સન્નિજ સાર ૧૨
 જાગમ કદિ તસ નામ કદાપે પ્રત જીરી સુણ વીરના આપે. ૧૩
 સમજવે સત્ત્વ તજ્જાગ વિજ્ઞરો સમજિયું મન જાસનો જારો. ૧૪
 ન્હ ઉડી પદ્મિમજ્જુ કરો. મે આસણુ મત તે જાને ધરતો. ૧૫
 જારે નિવમ સજારી સણ્ણુ. વીરવમ્મ રસે જામ મુઝ સપુ ૧૬
 નિવ હો ફેરો જિનનણ્ણ જુદારી જાક્ષન પછી નિ / જ્ઞતમ તારી ૧૭
 આમ પામી પોતપમાંદિ વિવસ રાતિ સગ્રીભ ઠી ત્યાંદિ ૧૮
 વીરવમ્મ સણી મનમાં બેડુ પ્રાપે જનરપતિ નરિ મુઝ ૧૯
 મુઝ જાક્ષન ધામ નદિ પાપ શીઘ્ર પાહું મનવપમ્મ આપ. ૨૦
 પાપ પરિમ્મ ન મિહું મદ્દિ વિશિલણુ માન પદી મનમાંદિ. ૨૧
 જાક્ષન જારીસને કમ્મીધાન, પ્રાપે ન જાપે ત્યાં મુઝ જાન. ૨૨
 જનરપાદ દાહું કુ આપ સત્ત્વજિનાં નદિ મુઝ પાપ. ૨૩
 સમજવે વિશિષ્ઠન પજુ કારિપે પેણપ આતિજિ સન્નિજામ મનપરિવે. ૨૪

ભણે પુણ્ય પાપની વાત, સાધુધર્મ આવક અવદાન,	
ભવ્ય અભવ્ય જ્ઞાની ઝોલખે, મૂરખ અણુસમજી સડુ ભખે.	૧૨
તેણે જ્ઞાન અધિક કહેવાય, લહે શારદતણે પસાય,	
વેદપુરાણ પિંગલતો થયુ, પ્રથમ નામ શારદનુ અણુ	૧૩
કવિત કાવ્ય ને ગાથાભાહિ, ભાષા વિણુ નવિ આલે ક્યાહિ	
આગમ અરિત રાસ ને ભાસ, સચરાચર જગ તારો વામ	૧૪
તુ પુત્રી છો બ્રહ્માતણી, તાહારી ગોભા દીસે ઘણી,	
મખમ્ ૩૫ સુકોમલ અગ, તું માતા મુઝ રાખે રગ	૧૫
ગુણ તાહારા નવિ લાધે પાર, તું કરજે કવિજનની માર,	
આજ હુઝો હૈરે ઉલ્લાસ, નીપાડ હિતશિક્ષા રાસ	૧૬

*

*

*

*

અતે—

ઢાલ ઉલ્લાસાની દેશી રાગ ધન્યાશ્રી	
કહો હિતશિક્ષાનો રાસ, પહોતી મનડાતણી આગ,	
મદિર કમલાનો વાસ, ઉત્પલ હોયે બારે માસ	૧
સુણુતા સુખ બહુ થાય, માને મહોટા એ રાય,	
સપ બહુ મદિરમાય, લહે હયગય વૃષભો ને ગાય	૨
પુત્ર વિનીત ધરે બહુય, શીલવતી ભલી વફય,	
શકટ ઘણા ધરે બહુય, કીરતિ કરે જગ સહુઅ	૩
એ હિતશિક્ષાનો રામ, સુણુતા મખલ ઉલ્લાસ,	
કર્જો ખભાયતમા તાસ, ગિહા બહુ માનવવાસ	૪

સર્વ ગાથા ૧૮૨૬

ઢાલ ચોપાઈની દેશી

ઘણા લોઢ વસે છે ત્યાહિ, રાસ રચો ત્રભાવતી માહિ,	
સકલ નગરને નગરી જોય, ત્રભાવતી તે અધિકી હોય	૧
પછી જેમ હીરવિજયસુરિના રાસમા છે તેમ આ પછી જીઓ	
આગલ ખંખાતનુ વર્ણન છે, (પૃ. ૪૪૫-૪૪૭) પછી	

સાતક્ષેત્ર પોષી પુણ્ય લેઈ, જીવકાળે ધન થોડુક દેઈ ૨૫
 ધમ પાહું શ્રાવક આચારો, કહેતા લઘુતા હોયે અપારો. ૨૬
 પશુ મુઝ મનતણા એહ પરિણામ, કોઈક સુણિ કરે આતમકામ ૨૭
 પુણ્યવિભાગ હોયે તિહા મહારે, ઇચ્છુઅ ઋષભ કવિ આપ વિચારે ૨૮
 પર ઉપકાર કાળ કહિ વાત, ધર્મ કરે તે હોયે સનાથ ૨૯
 ઋષભદાસે એ જોડિયો રાસો, સધ સકલ તણી પહોતી આશો

—વદિયે—૩૦

—ધતિ શ્રી સધની ઋષભદાસ કૃત હિતશિખ્યા સપૂર્ણ ગાથા
 ૧૮૬૨ અથાગ્રે ૨૩૨૫ સંવત ૧૮૫૬ વર્ષે આસુ માસે કૃષ્ણપક્ષે ત-
 તીયા તીથે નિશાપતિ વાસરે લિપીકૃતમ્ સવિત્ ૫ શ્રી ૫ ન્યાનઅદેણુ
 લિપિતમ્ શ્રી ભાવનગર બદરે શ્રીરસ્તુ ભદ્ર ભૂયાત્-કલ્યાણમસ્તુ. શ્રી
 ઋષભદેવ પ્રશાદાત્ લેખકપાઠકયો ચિરજીવાન્—૫ ૬૯-૧૩ આ ૦ ૬૦
 (પછી ટીપ અથની છે)

—૩૦ ભીમશી માણેક

(આ હિતશિક્ષા રાસનું રહસ્ય જૈનધર્મપ્રકાશમા સારરૂપે શેઠ
 કુવરજી આણુદજીએ લખી કટકે કટકે પ્રકટ કર્યું હતું અને તે જીવ
 પુસ્તકાકારે પણ જૈન ધ. પ્ર સભા તરફથી પ્રકટ થયું છે આમા સો-
 રઠા દુહા, છપ્પા એ છદો ઉપરાત નયસુંદરના સુરસુંદરી રાસની ઢાળો
 નામે ‘સુરસુંદરી કહે શિરનામી,’ તેમજ છાનોરે છપીને કતા કિહા રહ્યોરે
 (આ કા મહોદધિ મૌ ૩ જી પૃષ્ઠ ૨૭૩), સમયસુંદર કવિની પ્રત્યેક-
 બુદ્ધ રાસ પૈકી પ્રસિદ્ધ ઢાળ નામે ‘હવે રાણી પદમાવતી’ વગેરે તેમજ
 વિનયપ્રભના ગૌતમરાસની ‘જિમ સહકારે કાયલ ટહુકે’ એમ પોતાના
 પૂર્વગામી કવિઓની ઢાળો લઈ પોતે ઢાળો-દેશી દેશીઓ કરી છે આ
 રાસમા પુષ્કળ સુભાષિતો મળી આવે છે)

(૪૦૬) રોહિણિઆ મુનિ રાસ સ ૧૬૮૪ પોસ શુ. ૭ ગુર ખખાત
 આદિ—

દુહા

સારસ કોમલ બુદ્ધિ ભલી, આલે વચન પચીત્ર,

સરસતિ ભગવતી ભારતી, કરજે મુખ પવીત્ર

ખાર વરન આવક તણી અમ તારઈ નરનારિ,
 ખાર મોતના વાપરિ તમ તારઈ સસારિ ૩
 ખાર બેસ અર હીરના આશપદ નર ગેહ
 ખારઈ સરખાં મુખ વણી, સદી પ્રાપ્ત નર તે ૪

* * * *

અર્થ—

હરિજી વધાનિ આજ્ઞા ગેહ, બંદુ બારિ પૂર્વક નેદ
 યોગ કાશ્વદા મુખતિ જન દીપ્તિદાસ કુળ નેદેના અમ. ૮૪
 સવન વેદજ હીમદ અમનિદ અદર સાવજી મામ કુડ આજ્ઞા
 કુળપણિ કુર્ષ કુળીઆ આર જનમ મૂર જામજ્ઞા દારવાર. ૮૫
 મધા નમ્મત વરસઈ ગેહિવાર ખાર બેસ રચ્યા તર સાર
 બળુનાં કુળુનાં જાજ જાકાર હીર અમન પરિ મમસ આર ૮૬

ઘણ દોશરે દોશરે—રામ ધ્વનતી.

આર મમસ સદી, આર મમસ સદી હીરના નામથી દવર લાચો,
 મોવન રથ પાસળી સૂદરી મુખ બંદુ મુલક લાચીઆ દેડિ બધો
 ઉસત કરઈ પરિ દેવ નાચો આર મમસ સદી—૨ અર્થમાં.
 હીરપદિ વિભવમેન સરીતઈ શી વિભવનિલકસરી તાસ ખમિ
 મરિ વિભવનક તાસ પાદિ સદી નામ જાપના મુખી વિરમ વારિ
 નામ જાપીઈ મમ્મનાવક મરિ આર મમસ ૩

મરિ વિભવનક મરિ તજે આવક સાદા સામજી મુન દીપ્તિદાસ
 પ્રાપ્તસી વો દીર મુખ માવે સમ સમસ તણી પરી અસેદ
 લમ્બી પૂરે મદ પારિ વાસે, આર મમસ. ૪

—ઈન થી હીરવિભવસરિ ખાર બેસ સપેળ માયા રહજ

નોટ— આ સમ રહજ કુકનો ૭ ખરતરમમ્મ અને તથામ
 વચ્ચે લાંબા વખતથી રપલી અને વિખવાદ આપ્યા કરેલો હતો. આ
 વિખવાદ સત્તરમા શતાબ્દમાં બંદુ વણી પાડેલો હતો. એજામરો અને દિન

તપગચ્છ નાયક સવિસુપદાયક, વિજયાણુદ ગુણધારીછ,	
મીઠી મધુરી જેહની વાણી, જેણિ તારી નરનારીછ.	૪૧
શ્રવક જેહનો સમકિત ધારી, પૂજ્ય જિનવર પાયછ,	
પ્રાગવસ સાંગણુ સુત સોહધ, રિપભદાસ ગુણગાધછ.	૪૨
સવત દિગ દિગ રસ ભૂભાપુ ૧૬૮૪ પોસ માસ તિહા સારોછ,	
ઉજવલ સાતમિ દોપ રહિત છધ, પ્રગટ ઉદય ગુરવારોછ.	૪૩
ભલો સવહર વિક્રમ ત્યારિ, વરસિ ઝાઝા મેહોછ,	
સુલખ્ય સુગાન હુઓ નગમાહિ, દીપર્ધ પુરપના દેહોછ	૪૪
શુભ લગનિ નર્ધ સાર નખત્રિ, કીધો રાસ રસાલોછ,	
રિપભ કહિ રોહણિઆનામિ, સુપ પામધ ચિગદાલોછ.	૪૫

—ગાથા ૩૪૫ અલિખિત પ્રત—વિ ધ ૧૭-૧૦.

આની અદર દેશીઓ આ પ્રમાણે છે—ચોપધ, ૨ એક આલ્યો અણુનો દાણેરે. ૩ ચદાસ્યની, ૪ લકામા આવ્યા શ્રી રામરે, ૫ ઉલાલાની, ૬ ચોપધ, ૭ સૂરસુંદરિ કહધ મિર નામી, ૮ ચાલ્ય ચતુર ચદાનની, ૯ તો ચઢી ધનમાન ગને, ૧૦ નાયતી જિનગુણ ગાય મદોવરી, રાવણુ વેણુ વાહધ-રાગ ગોડી ૧૧ કાહાન વળડધ વાસલી ૧૨ ચોપધ ૧૩ ત્રિપદીનો ૧૪ વીજ્ય કરી ધરિઆવીઆ ૧૪ ચોપધ ૧૫ ચોપધ ૧૬ મુકાવોરે મુઝ ધરનારિ રાગ મારણી ૧૭ પૂણ્યવતા જગી તે નરા. ૧૮ ચોપધ ૧૯ કહધણી કરણી તુઝ વ્યણુ સાચો

(૪૦૭) હીરવિજય સૂરિના ખારખોલનો રાસ. સ. ૧૬૮૪

આં વ. ૨ ગુર.

આદિ—

(ફહા)

ગઉતમ ગણધરગુણુ સ્તવુ, સારદ તુઝ આધાર,
ખાર ખોલ, ગુર હીરના. વ્યવરી કહું વીચાર
ખાર ખોલ કે ખાર મેધ, કર્ધ ખારદ આદીત,
ખાર ઉપાગ એહનિ કહું, હીરવચન બહુ વીત.

૧

૨

“ પશિય વણઝો નિ રાણઝો, જસ ગદિયા જમખા માણઝો,
અઝ લા ૨૫૪ પૂરખામિ અઘારિ જગતી ગામેઝામિ. ૨૮૨

ઝોસવસિ સોની તેજપાસ ફોગુન-ગીર કિપાર બીસાલ
સ્વાદારી રોય લા ૫૨મેદ, ઝીંઝાવનીઝો વારી તેદ. ૨૮૩

સોમકરજ સખતી ઉઠકરજ, અપસખ ૨૫૪ તે પુરખકરજ,
ઝિસવસિ રાત મીમલ અપસખ ૨૫૪ પરમ્મ જલ ૨૮૪

હર જઝરિયઝ અનિ જસગીર, અપસખ ૨૫૪ પરમ્મ પીર
હર કીસ વાધા તેદ અપસખ ૨૫૪ પરમ્મ તેદ. ૨૮૫

અની પ્રત વિ. ખ બહારમાં છે પજ તે જોય નથી રાની
નથી તેથી તેની પ્રસન્નિ તેમજ આદિ મૂઢી નથી

(૪૦૯) નહીરવિજયસદિ રાસ સ ૧૬૮૫ અઠીશુ. ૧૦ ઘા
ખસતમાં.

આદિ—

સરસની બાઘ બાસની ત્રિપુરા લાસ બાઘ,	૧
દસમ્મિની અઝસુતા પ્રતુમ્મ લાસ બાઘ.	
અઝસુદી અઝસુદિસુદી અઝસુદિની અઝ,	૨
રેવકુમ્મરી અઝવની તું જળમાં વિખાલ.	
દસમ્મદની દસમ્મી આપે વચનવિલાસ	૩
વામેશ્વરી જાને રમે પોરેઝમે મનની અઝલ.	
કરમીર મુખમઝગી, કમળ કમળા પામિ,	૪
મુખમુખ આવી તું રમે, મુખ સપણાની અઝમિ.	
અમમ બેદ પુરાણમાં, વાસી તું જળે બાલ,	૫
તું મુખ આવી તેજને તે પદિત ને બાલ.	
પુરીક પ્રમુખા જાણે મળપર ૭ મુખવત,	૬
તિજે પુર સમરી સરસતી, સમજ્યા બેદ અનત.	
સ્વામિ મુખમાં બીરનો રમનો અમ સુ જાલ.	

(૪૦૮) મહિસનાથ રાસ. મં. ૧૬૮૫ પૌષ શુદ્ધિ ૧૩ રવિવાર
ખખાતમા.

આમા અતમા ખખાતના તે વખતના ધોરી શ્રાવકોનો પરિચય
આ પ્રમાણે આપ્યો છે —

બગે વચ્ચેનો વિરોધતો બહુ જૂનો હતો, પણ સ. ૧૧૭૬ માં મિદ્ધ-
રાજના દગ્યારમા વાદિ દેવસૂરિએને કુમુદચંદ્ર (દિગબર) વચ્ચેના શાસ્ત્રાર્થમા
દિગબરોને હરાવી ગુજરાતના રાજ્યની હદપાર કરાવ્યા તે પછી એમને
એકત્રે કામ કરવાના ક્ષેત્ર બહુધા જુદા પડી ગયા હતા તે તેથી એમના
વચ્ચેનો વિરોધ પણ મેળો પડી ગયો હતો, પણ સોળમા શતકમા
હુંકામત અને બીજા મત નીકળ્યા પછી એક ત્રીજાજ વિરોધીઓ સાથેનો
વિરોધ પ્રબળ થઈ પડ્યો હતો. શ્વેતાબર મતના ગમ્મો વચ્ચેની મતા-
મતી પણ પ્રબળ થઈ પડી હતી આવા અનેક વિરોધોને લીધે જૈનધર્મ
માનનારા જુદા જુદા મતો વચ્ચે વેરવિરોધ એટલો પ્રબલ થઈ પડ્યો
હતો કે જોખમદાર આચાર્યોને વચ્ચે પડ્યા વગર ચાલે નહિ. તપગ-
ચ્છના આચાર્ય વિજયદાનસૂરિએ (ધર્મસાગર કૃત) કુમતિકદ કુદાલ ગ્રંથ
સભાસમક્ષ પાણીમા બોળાવી દીધો હતો અને તે ગ્રંથ કોઈની પણ પામે
હોય તો તે અપ્રમાણ ગ્રંથ છે, માટે તેમાનુ કથન કોઈએ પ્રમાણભૂત
માનવું નહિ, એવું જાહેર કર્યું હતું એ ઉપરાંત તેમણે ‘સાતબોલ’
એ નામે સાત આજ્ઞાઓ જાહેર કરીને એકબીજા મતવાળાને વાદવિવાદની
અથડામણ કરતા અટકાવ્યા હતા, પણ આટલાથી વિરોધ જોઈએ તેવો
શરૂ થયો નહિ એથી વિજયદાનસૂરિની પછી આચાર્ય પદવી પામેલા હીર-
વિજયસૂરિએ સાત બોલ ઉપર વિવરણ કરીને ‘બારબોલ’ એ નામે બાર
આજ્ઞાઓ જાહેર કરી હતી પ્રમાણ અને દૃષ્ટાંત વડે એ બાર બોલનો
હેતુ સ્પષ્ટ કરવાને ઋષભદાસે આ રાસ રચ્યો છે (મં બં.) આ
બાર બોલ માટે જુઓ જૈન શ્વે. કો હે નો ઐતિહાસિક અક ૧૯૧૫
ના ભેળા ૭-૯ અક.

“ પારિ વણ્યો નિ શાશ્વતો નસ મદિમા નમન્દા માણ્યો,
અન્ન લાવ રૂપક પૂજ્યામિ, અભારિ પજ્જવી મામોગ્ગમિ. ૨૮૨

ઓસવસિ સોની તેજપાથ, મૈકુન્દ-ગીર કાપાર વીસથ,
બ્રહ્મરી દોષ લાવ રસ્યેદ, ત્રીજાનિના વાસી તેદ. ૨૮૩

સોમકસ્ય અપત્રી હિંદાસ્ય અપત્ત્ય રૂપક તે પૂજ્યકસ્ય
ઉસર્વામિ સ્તવ ગ્રીપથ, અપત્ત્ય રૂપકિ પાત્ત્ય અથ. ૨૮૪

કર લક્ષ્મીના અનિ લક્ષ્મીર, અપત્ત્ય રૂપક પાત્ત્ય પીર
કર દીપ વાપા ૭૯, અપત્ત્ય રૂપક પાત્ત્ય તેદ. ૨૮૫

આની ના વિ. પ. બાદમાં છે પણ તે જોયા નથી હતા
નની તેથી તેની નહિ તોમના આદિ મૂકી નથી.

(૪૦૯) નહીરવિજયસુરિ શાસ્. સ ૨૧૮૫ અશ્વો શુ ૧૦ ગ્ર
અન્નકમ્.

આદિ—

સુરસની બાવા બારની, ત્રિપુરા સારક માથ.	૧
હસમિની અલ્પુના પ્રજાનું વારા પાવ.	
અલ્પસૂ અલ્પારિમી, અલ્પારિની મત,	૨
દેવકુમરી ભગવતી તું નળમાં વિચ્છાત.	
હસમની હાવની આપે વનવિશ્વાસ	૩
વામેજની વાને રમે, પોટોએ મનની આપ.	
કાગીર મુખમણ્ડી, કમળ કમળા પાણિ,	૪
મુનકુળ આવી તું રમે, મુલુ સપગાની આણિ.	
અમમ નેક પ્રસાદમાં, વાણી દ્રાગ જાણ	૫
તું કુળ આવી જોલો તે પાણિ તે નાણ.	
પુણીક પ્રજાના નાણ, મણપર ૭ મુખવત,	૬
નિંદે પુર સગરી સરસી, સમન્થા નેક આત.	
આમિ મુખમાં વીરો, રમનો અમ સુ જાર.	

શારદ ભાયા ભારતી, તે તાહરો આધાર.	૭
સિદ્ધસેન દિવાકર, સમરિ તાહડ નામ,	
વિક્રમ નૃપ પ્રતિભોધિયો, જિણે કીધા બહુ કામ	૮
હેમચરિ વદને વસિ, હવી વચનની સિદ્ધિ,	
અથ ત્રિકોટિ તિણે કીઓ, ઈસી ન દેહની બુદ્ધિ	૯
શ્રી હર્ય તુજને નમે, શારદ નામજ સોળ,	
નૈપથ અથ તિણે કર્યો, ભોલ્યો વચનકલ્પોલ.	૧૦
પડિત માધ મહિમા ઇસો, જગ કીરતિ કાલિદાસ,	
તુ તૂઠી ત્રિપુરા મુખે, પોહોતી તેહની આશ.	૧૧
શોભનબંધુ ધનપાળને, ઉપજાવ્યો આનંદ,	
ધારાપતિ તિણે બૂઝવ્યો, વાકો ભોજનરિદ.	૧૨
એહવી સુંદર શારદા, સમયે સીધા કામ,	
પદમ જિનેશ્વર સુખકર, સમત તેહતુ નામ	૧૩
પ્રથમ રાયરિષિ કેવળી, પ્રથમ ગોવરી જ્ઞાન,	
યુગલાધર્મ નિવારીઓ, પ્રથમે દીધો દાન	૧૪
દેશ નગર પુર વાસિયા, પરણ્યા પ્રથમ જિણુદ,	
કળા કરમ સહુ શીખવ્યુ, સકળ લોક આણુદ.	૧૫
મુગતિ દીધી તે માયને, ઉદ્ધરીઓ શ્રેયાસ,	
પુત્ર હુઆ સો કેવળી, ધન ધન તાહરો વશ.	૧૬
દશ હજાર મુનિસુ વળી, મુગતિ ગયા ભગવત,	
અનેક જનને ઉદ્ધર્યા, ઋષભદેવ ગુણવત	૧૭
સમત તે ભગવતને, ગણધર કર પ્રણામ,	
કેવલજ્ઞાની મુનિ નમુ, સમયે સીઝે કામ	૧૮
શીલવત તપીઆ મુનિ, હું પણ તેહનો દાસ,	
સકળ સિદ્ધ સમરી કરી, રચુ હીરનો રાસ.	૧૯

અતે—

(હાથ—દીપ્તરે દીપ્તરે હીમવ દીપ્તસરે—એ દેશી)

સરસ્વતી ધીપુર નામથી નીપનો એ રહેા જિહ્વા રવિચક્ર ધરતી,
 ઉદિ વિમાન યુગ તાં લગિ જાણુએ, હોષસમુદ્ધુર્ધ્વજેદ્દ રસી સર ૧
 જવણુ દેસે ઘણેા જવણુ ગામે કલેા જવણુ સંખે લલેા એક રાસે
 જવણુ પુત્રે ક્ષેા જવણુ કવિતા બણેા જવણુ સવત્સરે જવણુ માસે સર ૨
 જવણુ દિન નીપજેા જવણુ વારે ગુરૂં

કરીઆ સમસ્થા સર જોલ બાજે,

મહ એણિ અક્ષર સોમ સુ સમજસ્યે

નિપુણ પદિત નસ તેહ જાણે.

સર ૩

(ચોપાદ)

પાદજુમદિ કુઓ નર જોહ, નાત મેરસી પેતે તેહ,
 મેરો પુરપ જમે તેહ કહેસ તેહની નાતને નામે દેસ.

(મૂળાર દેસ) ૧

અદિ અખ્તર વિન જીમે જોલ, મધ્ય વિના સમુદેને જોલ

અત્ય અક્ષર વિન કુવન મજરી દેખી નમર નામ સિદ્ધર ૨

(અક્ષર)

જામ તજો પુરિ અક્ષર તેહ અખ્તર પરમતિ જીમે જોલ,

ગીમે કુસુમ તજો તે અદિ, નમરીનામક કીજે સહી. ૩

(પુરમ પદવતી)

નિસાંજ તજા ગુરૂ અખ્તર તેહ લખુ રોલ મલ પતિના જોલ,

મેલી નામ બહુ જે જાલ કવિ કથે તે કહી પિતાલ. ૪

(સાંખ્ય)

મહ અખ્તર ગણિ પરથી લેહ, મેગથ તજો નવજુમે નેહ

અખ્તર અવનમે શાલિમદ તજો કુસુમઘમ્મે વેદમે જાણે. ૫

વિમલસહી અખ્તર જાણુમે જોડી નામ કથે કાં બમે,

જવલ સોલ એ રસ નીપજત, પ્રામવસ વીસો વિખ્યાન. ૬

(ઋષભદાસ.)

દિશિ આગળ લેઇ ઈંદ્ર ધરો, કાલ સોય તે પાછળ કંગે,
કવણુ સવત્સર યાચે વળી, ત્યારે રાસ કર્મો મન રહી ૭
(૧૬૮૫)

વૃક્ષમાહિ વડો કહેવાય, જોજો છાહિ નર દુષ્ટ પત્તાય,
તે તરવરને નામે માસ, કીચો પુખ્ત તણો અભ્યાસ. ૮
(આસો માસ)

આદિ અખ્યર વિન કો મમ કરો, મધ્ય વિના સહુએ આદરો,
અતિવિના સિરિ રાવણુ જોય, અનુઆલી તિથિ તે પણુ હોય. ૯
(દમમ)

સકલ દેવ તણો ગુરુ જોહ, ધણા પુરપને વસ્ત્રમ તેહ,
ધરે આન્યો કરી જયજયકાર, તેણે વારે કીધો વિમ્તાર. ૧૦
(ગુરુવાર)

દીવાલી પહેલું પરવજ જોહ, ઉદાઘ ક્રોડે નૃપ બેસો તેહ,
બેહુ મળી હોયે ગુરુ નામ, સમર્થે મીઝે સધળા કામ. ૧૧
(વિજયાણુદ સૂરિ)

ગુરુ નામે મુજ પોહોતી આસ, ત્રખાવતીમા કીધો રાસ,
મકલ નગર નગરીમા જોય, ત્રખાવતી તે અધિકી હોય. ૧૨

સકલ દેસ તણો શિશુગાર, ગુજ્જર દેસ નર પડિત સાર,
ગુજ્જર દેસના પડિત બહુ, ખભાયત આગળ હારે સહુ. ૧૩

જિહા વિવેક વિચાર અપાર, વસે લોક જિહાં વર્ણુ અદાર,
ઝાળખાયે જિહા વર્ણુવરણુ, સાધુ પુરપના પૂજે અરણુ ૧૪

વસે લોક વાર ધનવત, પહેરે પટોળા નર ગુણુવત,
કનકતણુ કદોરા જડયા, ત્રિષ્ટ અંગળ તે પુહળા ધડયા, ૧૫

હીરતણો કદોરા તળે, કનકતણુ માહળીયાં મળે,
રૂપક સાકળી કુચી ખરી, સોવન સાંકળી ગળે ઉતરી. ૧૬

- વધ વાળીઆ નિહાં ઘણાર, સાધુ ચાપડી બાપિ આર
 શાંતી મન/ માણુ પાંતીસ બાંધના દરખે કરને સીસ. ૧૭
- બાંધિવની એમનાઈ બાંધિ, ઝીણા ઝ(ઓ)મા પગેવા ને મોંદ
 ટી (ઝી) રેસમી કેરે? બાઈ નવમન લગ મુલા ને મોં ૧૮
- વગર ફાળાનું બાપિ કેમ મ્યાર રૂપેવાનું તે ગેમ
 કેમ પહેલી કેમ પામરી સાહિ (ગીથ) રૂપેવાની તે ખરી. ૧૯
- પરિરિ રેસમી ગેદ કમ્પલ મિક સન રૂપેવા ને કાપ
 લાધે બદરખા બહુ મુડિકા બાંધના નર લાગુ સ્વર્ધકા. ૨૦
- પત્રે વાળુદિ બાંધિ સુકામલ રવામ વર્ણ સમગી તે નાન,
 તેમ દુષ સુમત્ર ને સનાં બાંધિ વિશેષન નિલક ને પાન. ૨૧
- એવા દૂર. વમ ગેમે હાકિ ઝીંતી સોણા કદીય ન નાન,
 રૂપે રબા બહુ ઝિજામી ફરી ઉત્તર નાને બસપાર. ૨૨

પા. નિત્ય લી વરે બાળુમાર—

- કાનું નમર તે પ્રબાવની, સામર લદર નિહાં બાંધની
 ચાલુ વખાર તમે નહિ પાર લારે લોક કરે બાંધાર. ૨૩
- નમર કદ ને ત્રિપોલીટ માળુમોઠે બહુ માળુસ મિત્ર,
 વાદારે કુળી (કુળી) ધી મીર બાંધે દોઢા તેલના નેર. ૨૪
- બોમી લોક ક્રિયા નિહાં વસ ગાન વરે પામ નવિ ખમે
 બાંધી પુઝા ને કાળુતલ વાળુમ હાકિ બાંધના નાન. ૨૫
- પગ પુઝાની ખીલ દરે મોંદ નરને સાગન કરે
 બાંધ મદીતની કરે મબાલ, બાંધક છત્રવા પ્રતિષ્ઠા. ૨૬
- પગવાની નિનના પ્રાચાર, ખજા તેરણ નિના પદનાઈ

પા. ઉપુરીયું કરના વાર.

- પગવાનીસ નિહાં પાંચપાળ કરે વખાણુ મુનિ વાચના. ૨૭
- પા પાંચપાળ નિહાં બહુ તામ
 પદિકામળું પાંચ પૂ ના પૂ ના કરતા કાલ નાન
 પ્રમાણના બાંધનાં બાંધિ સાદાનિ વાચના દેખે પ્રાદિ. ૨૮

ઉપાશરો દેહરૂ ને હાટ, અત્યંત દુર નહિ તે વાટ,
 હૃદિય ગોચરી મોહિલ્યા આહિ, મુનિ અહિ રહેવા હીડિ પ્રાહિ. ૨૯
 ધંચુ નગર ત્ર આવતી વાસ, હીરતથો તિહા જોડ્યો રાસ,
 ખાતગા ખુરમ નગરનો ઘણી, ન્યાય નીતિ તેહનિ અતિ ઘણી ૩૦
 તાસ અમલે કીધો મે રાસ, સાંગણુ સુત કવિ ઋષભદાસ,
 સવત સોળ પંચ્યાસીઓ (૧૬૮૫) જસે, આસો માસ
 દસમી દિન તસે. ૩૧

ગુરુવારે મે કીધો અભ્યામ, મુઝ મન કેરી પુહુતી આસ,
 શ્રી ગુરુનામે અતિ આણુદ, વદુ વિજ્યાણુદ સૂરીદ ૩૨

દાસ-ઉતારો આરતી અરિહતદેવ-રાગ ધન્યાસી

વદીયે વિજ્યાણુદ સૂરિરાય, નામ જપતા સુખ સખણુ થાય. ૧
 તપગણ નાયક ગુણુ નહિ પારો, પ્રાગવશે હુઓ પુરુષ તે સારો. ૨
 સાહ શ્રીવતકુલે હસ ગયદો, ઉદ્યાતકારી જિમ દિનકર ચંદો ૩
 લાલખાઈ સુત સીંહ સરિખો, ભવિક લોક મુખ ગુરુ નીરખો ૪
 ગુરુ નામે મુજ પોહોતી આસો, હીરવિજયસરિનો કર્યો રામો. ૫
 પ્રાગવશે સધવી મહિરાજે, તેહ કંતો જિનશાસન કાજે ૬
 સધપતિ તિલક ધગવતો સારો, શેત્રુજ પૂજ કરે સફળ અવતારો ૭
 સમકિતસાર તત આરનો ધારી, જનવર પૂજ કરે નીત સારી ૮
 દાન દયા દમ ઉપર રાગો, તેહ માધે નર મુગતિનો માગો ૯
 મહિગજ તથો સુત અતિ અભિગમ, સધવી સાંગણુ તેહનું નામ. ૧૦
 સમકિત સાર ને તત જસ ખાગે, પામ પૂજ કરે સફળ અવતારો ૧૧
 સધવી સાંગણુનો સુત વાડ, રાસ જોડી હુઓ ખલુ જન તાડ ૧૨
 એક કહે કડ ખરો જખાપો, ઘે ઉપદેશ ચેતે કષ્ટ આપો. ૧૩
 અગારમદક આચારજ હુઓ, અન્ય તારી પોતે ખુડતો બૂઝો. ૧૪
 નદિયેલુ ગણિકા ધરિ જ્યારે, આપ ખૂડે અન્યને તારે. ૧૫
 ઋષભ કહે મહુ પૂજ્યુ પરમ, બિહુઆ જોટલો સાધીયે ધરમ ૧૬

- આખર શબ્દ ને પુનઃતી જેવ બરાબરી તસ કુજુ નવિ દોષ. ૧૭
- કિંમત બાદા અવગમ્ય તેવના પમની રાત ન વચન. ૧૮
- વીરમારમ જની કાંઈ મુખ્ય કાળે તમને મારે જિન નામ
મરી લીધે ૧૯
- પ્રતિ જોડી પશિકમજુ કરીય દોષ આસખ મન અન્ને મગીને ૨૦
- મન બાર કંપા નિવમ સમ્પદો દેવના દેહને નરનારી તારે. ૨૧
- ત્રિજગ પૂત જિન નિવ કરી ઘન પાંચે દેવ સર્વિ
મુગ જેવડી. ૨૨
- નિવન દસ દેવના જિનનજાં જેવાઈ અદાન મુદા નિલ
આનમ તાર ૨૩
- અદામિ પાળી પાલ્ય પ્રાપ્તિ કિંમત રાત સિમ્પલ્ય કં તારિં. ૨૪
- વીરવમન ધુળી મનમાંકિ ગોદ પ્રાપ્તિ વનરપતિ નવિ ઉદ ૨૫
- મુખ અલપ પ્રાપ્તિ નાંકિ પાપ મીઠા પાપુ તન વચને અપ. ૨૬
- નિવ નામ જિન સમુદે રીયો ધાનક અવરત્યાં વગા પીમે. ૨૭
- દોષ અવગમ્ય મુર ક હ લીંગી અમુખિ હરિ શ્રદ આનમિ કાંઈ ૨૮
- શૈવુગ અિરિનાર કાંઈસાર વાગે રાસ લી અવગમ્ય અનુ બ્રમ. ૨૯
- સુખમાના મનીસ અનુ દોષ કોંકપમે જિન અમળ મેલ ૩૦
- નિવે અનુની વીમ ગોતરવાની ગભર રૂપી અરિહત નિદાગ. ૩૧
- તવન અવગમ્ય મોખીગ સમી પુલ્લ પસપો દીને બહુ સુખ વમે. ૩૨
- મીન મુગ નમરાર બહુ કાંઈ પુલ્લ ખાટે સિખી રામુને કાંઈ ૩૩
- કેદસાંભેલ બેસતી કાંઈ કાંઈ કળ ત્રાપ તેલ ઘન બહુ દીને ૩૪
- શી જિનમાંકિર નિલ મસનું મિલ પ્રતિજા પાટી કરા ૩૫
- સપનિ તિસા અનુગ મસનું દેસ પરદેસ અમારિ કરા ૩૬
- મમમ મુખ્યમાને કંઈ અનિ કંઈ પુલ્લ સર્વિ નરજેલ ઉ દિન. ૩૭
- મેલ પાસુ કં જેન અવગમ્ય કહેતાં સુખ અમુતા અવર. ૩૮
- જળ મુ / મનનજાં કિંદ પ્રજામે દામેલ સુળી કરે અનમ કમે. ૩૯
- પુલ્લ સિમામ દોષ તવ મદારે ધરું ભરામ કવિ અપ નિમાર. ૪૦
- પર ઉપમાર કાંઈ કાંઈ વાન, મનનજે જળ સહેલ નાન. ૪૧

ઉપાશરો દેહરૂ ને હાટ, અત્યંત દુર નહિ તે વાટ,
 હલિલ ગોવરી સોહિયા આહિ, મુનિ આહિ રહેવા હીડિ પ્રાહિ ૨૯
 ઇચ્છુ નગર ત્રાવતી વાસ, હીરતણો તિહાં જોડયો રામ,
 પાતશા ખુરમ નગરનો ઘણી, ન્યાય નીતિ તેહનિ અતિ ઘણી. ૩૦
 તાસ અમલે કીધો મે રાસ, સાંગણુ સુત કવિ ઋષભદાસ,
 સવત સોળા પંચાસીઓ (૧૬૮૫) જસે, આસો મામ
 દમમી દિન તમે ૩૧

ગુરવારે મે કીધો અબ્યાસ, મુઝ મન ફેરી પુહુતી આસ,
 શ્રી ગુરનામે અતિ આણુદ, વદુ વિન્યાણુદ સૂરોદ ૩૨

હાલ-ઉતારો આરતી અરિહતદેવ-રાગ ધન્યાસી.

વદીયે વિન્યાણુદ સૂરિરાય, નામ જપંતા સુખ સખણુ થાય. ૧
 તપગણ નાયક ગુણુ નહિ પારો, પ્રાગવશે હુઓ પુરપ તે સારો. ૨
 સાહ શ્રીવતકુલે હમ ગયંદો, ઉદાતકારી જિમ ફિનકર ચંદો. ૩
 લાલખાઈ સુત સીંહ અરિઓ, ભવિક્ષ લોક મુખ ગુરુ નીરખો ૪
 ગુરુ નામે મુજ પોહોતી આમો, હીરવિન્યાસૂરિનો કર્યો રાસો ૫
 પ્રાગવશે સધની મહિરાજો, તેહ કરતો જિનશાસન કાજો ૬
 સધપતિ તિલક ધરાવતો સારો, શેત્રુજ પૂજ કરે સક્ષણ અવતારો ૭
 સમકિતસાર વ્રત બારનો ધારી, જનવર પૂજ કરે નીત સારી. ૮
 દાન દયા દમ ઉપર રાગો, તેહ સાધે નર મુગતિનો માગો. ૯
 મહિરાજ તણો સુત અતિ અભિરામ, સધવી સાંગણુ તેહનુ નામ. ૧૦
 સમકિત સાર ને વ્રત જસ બારો, પામ પૂજ કરે સક્ષણ અવતારો ૧૧
 સધવી સાંગણુનો સુત વાર, રાસ જોડી હુઓ બહુ જન તાડ ૧૨
 એક કહે કર ખરો જાપો, હે ઉપદેશ ચેતે કમ આપો. ૧૩
 અંગારમદક આચારજ હુઓ, અન્ય તારી પોતે બુડતો જૂઓ. ૧૪
 નદિયેણુ ગણિકા ધરિ ન્યારે, આપ બૂડે અન્યને તારે. ૧૫
 ઋષભ કહે ભહું પૂજયુ પરમ, બિદુઆ જોડો સાધીયે ધરમ. ૧૬

પાદક પુરતક રૂપવા તારક સિખિન મયા

ચદિ શુદ્ધ મશુદ્ધ વા મમ દોરો ન દોષતે.

૧

આદિ દોષ-મતિવિભ્રમદા, ચત્તિચ્છિદ્ર સિખિન મયા

તત્સર્વભાષિ પરિણામ-પ્રીય ક્રોધો ન કાર્યો ખપુ લેખકરુ.

૨

મમલ મેખામનાં મ પામનાં મ મમલ

મમલ સર્વલોભનાં ભૂમિ ભૂષણિ મમલ ૩

મમ પૃથિ ક્ષિત્તીયા ઉર્ધ્વદિ રક્ષિત્રુખ

કહેન સિખિન શક્તિ વલોન પરિણામને ૪ ૪—પા. ૧૦૭-૧૫ આ. ૬.

—સ ૧૮૨૫ મસોતમ માસે જ્યેષ્ઠ માસે શુભપક્ષે પૂર્ણિમાનાં
દિનમ્બસરે શિ ૫ અમૃતવિભવેન શી મુનિસુખપ્રસન્ન ૬૬-૧૪ બ૦
(૪૧૦) અમલવક્રમારે રાસ. સ ૧૯૮૭ કવિતે વદ ૬ છર મન્દલ

અતે—

રૂપે રાસ ત્ર નાજનીમદે, નિ/કાં બદ્ધ બિનનો વસોછ

દૂરમ બંધે બિનમદાર મેદાં, સાથર વીરલ અવાસોછ—મુ ૧

પોતપસાસ સ્વામીવલ્લભ પૂજા મદ્યોજ્વળ પાઉછ

તેલુઈ બાનકિ એ રૂસ રૂપે મેં સિદ્ધ (મદિ) શ્રી ચરણ પદાઉછ—

મુ. ૧૦ ૧

તપમલ નાથક શુભસુખગતક વિજયનક શુભ પારીછ

મીડી મંદૂરી નેહની વાંછી નેજ તાર્યાં નરનારીછ—મુ ૧૦ ૨

અવક તેહનો સમજાતપારી પૂજે નિ/નવર પાઉછ

મામવલ રામઅનુકૂલ સોદે રીપમદાસ શુભ માઉછ—મુ ૧ ૩

સવત્ ઉચ્ચવર દક્ષિણ ૧૨સ ૧૫સી કાગિક મદિનો સારોછ

બહુસ જન્મ દીન નવમિ બંધેરી ચાર મૂર બીન પારોછ—મુ ૧ ૪

અમલવક્રમાર મનીસર હેશ કવિ રાસ રમાસોછ

રીપમ ૬૬ રમદા ૭ શુભસે તે શુભાન્ય શીરસોછ—મુ ૧૦ ૫

મુનિ પૂરીમાંદિ ગીરેસિ

હાળ-હોંચ્યે હોંચ્યે હૃદય હીડાલડે-રાગ ધન્યાસી
વધરે વધરે વધ ગુર હીરને, મત્ર સમાન છે હીર નામો,
જન્મ જ્યારે હવો ઘેર આણુદ ભલો, કરત ઉદ્ધાર કરી આજ તામો.

વધરે ૧

હીરવિજયસૂરિ દીપ દીધા પછી, ગછતી જ્ઞેતિ તે સખળ જાણે,
ગછનાયક વડો રાજવિજયસૂરિ, શ્રી વિજયદાનને પાય લાગે ૨
હીર પદવી લહે જામ જગમા વળી, તામ શેત્રુજ મુગતોજ થાય,
પરિવારસ્થુ પરિવર્ગો તિલક મસ્તક ધરી, સાહ ગણ્યો શેત્રુજ જાય ૩
સાધુપૂજા સહિ વિહારવિધિ ભવ થઈ, ધર્મ ને કર્મ તે સુખેજ ચાલે,
હીરરે હીરરે જપે જિકો માલાયે, તેહ જગે ઋદ્ધિ રમણીયુ માલે

વધરે ૭

ઋષભ રગે સ્તવે અગ શાતા હવે, સઘ સકળ તણે સુખ હોયે,
સુરનર નાગીયા પખીયા સુખ લહે, હીરનુ નામ જપતા જિ કોયે

વધરે ૮

—સં ૧૭૨૪ વર્ષે ભાદ્રવા શુદ્ધ ૮ શુક્રે શ્રીમત્પાગચ્છે ભટ્ટારક
શ્રી ૨૧ શ્રી વિજયરાજસૂરીશ્વર રાજ્યે સકલપડિતસભારૂગારહાર
ભાલ સ્તલ-તિલકાયમાન પડિત શ્રી ૭ શ્રી દેવવિજયગણિ શિષ્ય-
પડિનોત્તમ પડિતપ્રવર પડિતશ્રી ૫ શ્રી તેજવિજયગણિ શિષ્ય પડિતશ્રી
૩ શ્રી પિમાવિજયગણિ શિષ્ય મુનિ સૂરવિજયેન લિખિતમ્ શ્રી સાદડી
નગરે શ્રી ચિન્તામણિ પાર્શ્વનાથ પ્રસાદાત્ સ્વય વાયનાથ મિતિ શ્રેય —

—સવત્ ૧૮૨૫ ના વર્ષે માસોત્તમ માસે જ્યેષ્ઠ-માસે શુકલપક્ષે
પૂણિમાયા હિમવાસરે લિખિતાશ્ચ ૫ અમૃતવિજયેન, શ્રી મુનિસુવ્રત
પ્રસાદાત્-ભર્ય પ્રતિ

—પ્ર-આ કા મહોદધિ મૌ ૫

—ઈતિ હીરવિજય સૂરીશ્વર રાસ સપૂર્ણમ્ ॥ સવત ૧૭૫૯
વર્ષે અશ્વિન વદિ ૧૨ બુધવાસરે શ્રી પદ્માએત્ય બદિરે લેખકપાઠકયોઃ
કલ્યાણમસ્તુ. શ્રીસ્તુ ॥ લેખકપાઠકયો ચિરજીવાત્.

અતે—

કવસ.

વદો વદોરે નેમિલાલ જાવીસમા, જોડણે કીધોરે સુષ ઉચાર
એ નમ્નારી શુભ મતિરે પોતા મુમતિ મજાર.

વદો વદો નેમનાલ જાવીસમોરે, સવત સોલસોસડે એ મેં કુલ્પોરે

—પાંચતર સોલસોસડ—સપ્તમ છે

પ્રેમ મુમ શુદ્ધ બીજ અર અણ્ણેરે રિખનનઅરમેં સુકુલ્પોરે.

હવ નમિ નિનવર પુણ્યકિનકર સકલ મુલ્યમલિસામરો,

તસ નામ નાપીએ કપં ખપીએ, છટીએ ભવસામરો.

તપમજ મુનિવર સમલ કુખકર મી વિનવસેન સરીસરો

તસ તણે જાવક પીખન નેમો, કુલ્પો નેમિ નિલેસરો.

—કો મો અધુ અઠ્ઠુ જામુ દેખે તે મજામ દેખે છે ઉચાર
વપાસ મોગરજી બાવી, ચોપામપાલી પૃ. ૪૬-૪૨

—કે/ એ. ઈ. ના મજારમાં.

—કુલ્પુર મજાર

૮ મેવ આદિ સ બાગ ૩ પૃ. ૧૫૧-૧૫૭

૭ આદીધર આસોવણુ સ્વતં ૪ ૧૬૬૬ અવજી શુ ૨
મજામમાં

અર્થ—

આથ ચોવર્ધ

મ આદીધર વદ જાવે, વીનવા નમી કોરે રાવ.

નમ નિવકર પીખનનિલકુદ, તસ મુખ દિધે અનિ અણ્ણક. ૧

નેદ તણે પાપ ઉજ્જસરી પાપ આનેકેં જરમદ કરી,

અનમનિ માં ભમને જોડ કીધાં કરમ કુરમ તેદ. ૨

* * * *

અતે—

પુરવ પ્રવ તણા અકુર, પ્રમદ વધા મુક આખરે

મેત્ર / સ્વામિ નવને નિદાજે, સરિયાં મુક કાજરે.

—ધતિ શ્રી રિપભદાસ વિરચિતે અભયકુમાર રાસ સ પૂર્ણ. લેખક
પાઠક્યો ચિરજ્યાન ॥ બરહાનપુરે ॥ સવત્ ૧૭૭૧ વર્ષે અધિન
વદી ૨ ભૈમો

[Deccan College Library No. 1577 of 1891-95]

—ભાવ૦ કુલ કડી ૧૦૧૪) અમ

(૪૧૧) ઋષભદેવનો રાસ.

(૪૧૨) ક્ષેત્રપ્રકાશ રાસ.

(૪૧૩) સમયસ્વરૂપ રાસ.

(૪૧૪) દેવગુરૂ સ્વરૂપ રાસ.

(૪૧૫) શેત્રુંજય રાસ

(૪૧૬) નવતત્ત્વ રાસ

(૪૧૭) કુમારપાલનો નાનો રાસ.

(૪૧૮) જીવત સ્વામીનો રાસ

(૪૧૯) ઉપદેશમાલા રાસ.

(૪૨૦) શ્રાદ્ધવિધિ રાસ.

(૪૨૧) આર્દ્રકુમાર રાસ

(૪૨૨) પુણ્યપ્રશસા રાસ.

(૪૨૩) કર્ધવન્નાનો રાસ.

(૪૨૪) વીરસેનનો રાસ. હવે દૂકી કૃતિઓ બેઠઁ

૧. નેમિનાથ સ્ત. સ ૧૬૬૭ પોશ શુ ૨ ગુરૂ ઋષભનગર
(ખભાત)મા.

જુઓ અને મરખાવો કૃતિ ન. (૩૯૫ ક.) પ ૪૧૭.

આદિ—

સરસતિ સામિલિ પાથે નામીજી, ગાયસ નેમિનિજી,

બાદવકુલમડણ ઉપનોજી, પ્રગટ્યો પૂનમચદ,

સણો નર નેમ સમો નહિ કોઅ.

નામિધમ કુસિ ઉપનર્થ સરદેવ જસ મામ
 જયમદેવ સુત જામિત, મુરગિરિ ઉપનર્થ મામ. ૩
 આદ્યપ્રકર કથસા કીયા, સાદિયામ એક કોટિ
 નીર મુખધર્મ તે બર્મા, ન્દાવજી કરમ કરનેદિ ૪
 પૂછ પ્રજામી મુર દીર્ઘ વીવર કુલસ સાર
 જિનવર જિનધરિ મુજીયા, દિવ્યર્થ દરપ જાગર. ૫

અતે—

વર તપમગધાદિ પ્રજા પ્રમદીઓ મી વિજયસેનસારિ પૂરી આસે,
 જયમના નામથી સમસ શુભ થામીએ મહે તે કવિતા નર

રીખમદસે. ૧૬

—મી ઉદેન મધિ લખો છે સવત ૧૭૫૨ માસ વા ૧૩ રતે.

મેસરજી મામને એપો ૭૮-૮૩

—સુઆવિષ્ઠ પદમાં આવિષ્ઠ કરવાપ પદનાર્થ. સ ૧૭૩૧ વર્ષે
 પેપ વદિ ૧ સ્વૈ જિખિત પ્ર. ક. —૩-૧૭ સે લા. ન ૪૧૪
 પ. મી શેત્રુંજય મદલુ મી રૂપલલિત જિનરસુતિ.

અતે—

મી વિજેસેન સુરીપરસમ, મી વિજયદેવ મુરના પ્રજામું મામ,

રીખમદસ ગુણ મામ. ૪ (જે એ. તીર્થમજામાં.)

૬+ સુશિલકર સચ્ચરણ (મુશિલક ને કાચાને સવણ)

આદિ—

મી સુશિલક મુનિમજામાં શિરધારને,

એમાસું આખ્યા કલ્યા આમરને

મિત્રામજી શાળાપે તપ જામ આદર્શ જો.

અતે—

પરવી જાને તાપાં માણી શિક્ષને, ઉજ્જવળ જાને તે મયા દેવશેકને.

રૂપમ મહે નિત્ય તેને કીરો વજા જો.

—ફાલગુણિક સ ૭૫૩ ૩ ૪. ૩૧૫

સવત ૧૬ છાસઠા વરસે, સાવણ સુદિ દન ખીજેછ,
તંબાવટીમાહે જન સામે, પાપ ખખાલી રીઝેછ.

૫૫

કલસ.

તુ તરણ તારણ દ્વરિતવારણ, સ્વામી આદિ જિણુદઓ,
પ્રભુ નાભિનદન નયણ નિરખી હુઓ અતિ આણુદએ.
તપગચ્છ ઠાકર વચન સાકર શ્રી વિજયસેન સૂરિતણો,
સાંગણુ તણો સુત રીખબ ખોલે, પાપ આલોઈ આપણો

૫૬

૫૭

—ઉનાવાળા મોરારજી વકીલના ચોપડામાંથી ૬૪-૬૮.

૩. મહાવીર નમસ્કાર.

આદિ—

વીર જિણુદ ચોવીસમો, ત્રિશલા જેની માય,
જૂપ પિતા ભગવતનો, નર સિદ્ધારથ રાય
સિદ્ધારથ કુલ ઉપનો, વર્દમાન જિન નામ,
તે જિણુવરના ગુણુ સ્તવૂ, પ્રેમે કરે પ્રણામ.

૧

૨

*

+

*

*

અતે—

સજ્જમ ચોખુ પાલિઈ, નિરમલ ગગાનીર,
સકલ પાપનો ક્ષય કરી, મોક્ષ ગયા મહાવીર,
અરિહંત દેવ જે સિદ્ધ હુવા, સોય નમૂ નિસદીસ,
રીખમદાસ જિનને નમે, શ્રી સધની પૂરો જગીમ.

—ઉનાના મોરારજી વકીલનો ચોપડો ૫. ૭૧-૭૨.

૪. આદીશ્વર વીવાહુલો.

આદિ—

આદિ ધર્મ જિન ઉદ્ધર્યો, અવનિપતિ આધાર,
જુગલા ધરમ નિવારીઓ, પ્રથમ ધર્મ (જિન) અવતાર.
પ્રથમ મુનીશ્વર જે દ્રવા, પ્રથમ તે કેવલજ્ઞાન,
પ્રથમ દુઆ ભિખાર, પ્રથમ દીયા જેણે દાન.

૧

૨

નામિસુપ કૃતિ ગપનગ મરદેવા જસ માન
 કાત્મરેવ સુન જનનિગી ધૂરમિરિ તજીયા કાપ. ૩
 અન્નપ્રાસ કાગ્ય કીયા માર્ગિયા અંક કોટિ
 નીર સામપર્ષી ત બાપી ન્દાનજી કરક કરનેદિ. ૪
 પુત્ર પ્રભુમી સુર દર્શી ગીર કલ અર
 જિનપર જિનપરિ મૂડાયા ગિવર્ષી દરન અપાર. ૫

અતે—

૧૨ તપસ્યપાદિ, ૨૫ પ્રમદીઅલ, ૫૦ વિગતગતમરિ પૂરી આના
 જાગમના જમની માલ કૃપા પામીએ હનુ તે કવિત નર

દીપ્તમામ ૫૬

—પાં જરેન મરિ જમ્યા ઉ મવન ૧૫૧૨ માલ જ ૧૩ જે
 માસગજ બામી મેપરે ૧૮-૮૩

—મુખર્ષિયા પામાં મારિયા દરમાત પાનર્ષ મ ૧૦૨૧ જે
 ૧૫ પરિ ૧૦ રવા તિખિલ મ શ. —૨-૧૫ મે જા ન ૩૬૪
 ૫ મી મે. ૧૫/૫ મહુ મી રૂપબદેવ વિભવુલિ

અતે—

૫૦ વિગતગત મરીપરણા બી વિગતરેવ માના પ્રભુમ જગ
 રીતમગમ ગુજ માલ ૪ (૧૮ જે તીર્થમાલખા.)

૧ રૂપસિલક અચાલ (૨) જિલક ન કોટાના મવર)

આદિ—

બી રૂપસિલક મનિમળખા વિરપરણ
 નામ. ૩ બામ્યા કો વા બામ્યાન. ૧
 મિયામળ ગાળરે તપ જસ અપર્યા જન. ૧

અતે—

૧૦૦ જામે તપા કૃષ્ણ વિગત ગજમા અમે તે મલ દેવપામે
 રૂપ ૧૮ વિગત નેન રીત વદન જે. ૧૭

અર્ધન૦ અર્ધ મ અર્ધ ૩ ૪ ૩૧૪

૭+ ધૂલેવા શ્રી કેસરીયાજી સ્ત. (૧)

આદિ—

ધૂલેવા નગરમાહિ ઋષભ જિનેશ્વર, જગભૂલો કાઈ ભટકે છે

અતે—

પ્રત્યક્ષ દેવ પરમગુરુપાયો, ઋષભદાસ ગુણ રટકે છે.

ધૂલેવા ૪

૮+ માનપર સઝાય-૧૬ ઠડી

આદિ—

માન ન કરશેરે માનવી, કાચી કાયાનો શો ગર્વે

સુરનર કિનર રાજ્યા, અતે મરીગયા સર્વે

માન ૧

અતે—

અસ્થિર સસાર જાણી કરી, મમતા ન કરો દોષરે

કવિ ઋષભનીરે શીખડી, સામલન્ને મહુ દોષરે.

માન ૧૬

—ચૈત્ય૦ આદિ સ. ભાગ ૩:

આણુંદણ કસ્યાણુજના મહારની હિતશિક્ષાની પ્રતમા છેવટે નીચેની ટીપ આપી છે —

સઘરી ઋષભદાસ કૃત રામની ટીપ લખીઈ છે.

૧ શ્રી ઋષભદેવનો રાસ દાસ ૧૧૮ ગાથા ૧૨૭૧ અથા ૧૭૫૦ છે.

૨ શ્રી ભગતેશ્વર રાસ દાસ ૮૩ ગાથા ૧૧૧૬ અથ ૧૫૦૦ છે.

૩ શ્રી હનુવિચાર રાસ ગાથા ૫૦૨ અથ ૭૧૪ છે.

૪ શ્રી ક્ષેત્રપ્રકાશ રાસ ગાથા ૫૮૪ અથ ૮૫૬ છે.

૫ શ્રી અન્નપુત્રનો રાસ ગાથા ૫૬૯ અથ ૭૭૫

૬ શ્રી રોતુન રાસ ગાથા ૩૦૨ દાસ ૨૦ અથ ૪૨૨ છે.

૭ શ્રી સમકિ તસાર રાસ ગાથા ૮૭૯ અથ ૧૧૮૨ છે.

૮ શ્રી સમયચરણ રાસ ગાથા ૭૯૧ અથ ૧૦૦૦ છે.

૯ શ્રી દેવગુરુ સરપ રાસ ગાથા ૭૮૫ અથ ૧૦૫૮ છે

૧૦ શ્રી નવતત્ત્વ રાસ ગાથા ૮૧૧ અથ ૧૧૨૭ છે.

- ૧૧ શ્રી યુક્તિમ્મ રાસ ગ્રાથા ૭૨૮ મથ ૧૦ છે
 ૧૨ શ્રી વતવિન્ધર રાસ ગ્રાથા ૮૬૨ મથ ૧૨૧૨
 ૧૩ શ્રી સુમિત્ર રાગનો રાસ ગ્રાથા ૪૨૪ મથ ૫૨૫ છે
 ૧૪ શ્રી કુમારપાલ રાગનો રાસ ગ્રાથા ૪૫૦૬ મથ ૫૮
 ૧૫ શ્રી કુમારપાલનો નાદનો રાસ ગ્રાથા ૨૧૬૨ મથ ૨૭૫૦
 ૧૬ શ્રી હસ્ત સ્વામીનો રાસ ગ્રાથા ૨૨૩ મથ ૨૭૫ છે
 ૧૭ શ્રી હપદેશભાથા રાસ ગ્રાથા ૭૧૨ મથ ૧ ૧૮
 ૧૮ શ્રી શ્રદ્ધાવિધિ રાસ ગ્રાથા ૧૬૨૪ મથ ૨૨૫
 ૧૯ શ્રી હિતસિધ્ધા રાસ ગ્રાથા ૧૮૬૨ મથ ૨૩૨૫ છે
 ૨ શ્રી પૂર્ણાવિધિ રાસ ગ્રાથા ૫૬૬ મથ ૭૫ છે
 ૨૧ શ્રી આર્દ્રકુમારનો રાસ ગ્રાથા ૯૭ મથ ૧૨૫
 ૨૨ શ્રી શેષિનો રાસ ગ્રાથા ૧૮૩૬ મથ ૨૩
 ૨૩ તથા ૩૩ ૨૪ નમસ્કાર ૧૩ ૨૫ થેલું ૭ ૨૬ વર્ધિશ્વર કવિ ૨૪
 ૨૭ ગીત ૩૧ ૨૮ સુભાષિત ૩૭૬

એવ સર્વ જે જોડે શ્રી સાંસ્કૃત સહી સંપાદકને હાથી તે
 થયી છે છ. શ્રી. ગુનિ ન્યાનજીવે. આ. ક. હિતસિધ્ધાની પ્રતમાં.

જોડે એક દસ્તાવિજિત પાનદર્શન નીચે પ્રમાણેની રીપ થયા છે:-

સહી રીપમાત્ર રાસની રીપ થયી હતી. શ્રી રીપમાત્રનો રાસ
 ગ્રાથા ૧૨૭૧ શ્રી જરતેશ્વર રાસ ગ્રાથા ૧૧૧૧ શ્રી હપવિન્ધર રાસ
 ગ્રાથા ૫ ૨ શ્રી જોગપ્રસાદ રાસ ગ્રાથા ૫૮૪ શ્રી જ્ઞાનપુત્રનો રાસ
 ગ્રાથા ૫૫૪ શ્રી રોતુબ રાસ ગ્રા. ૩ ૧ શ્રી સપકીતસાર રાસ ગ્રા.
 ૮૭૬ શ્રી સમાધિ સરપ રાસ ગ્રા. ૭૬૧ શ્રી રિવમાર ગ્રા. ૭૮૫ શ્રી
 નવતરપ રાસ ગ્રા. ૮૧૧, શ્રી યુક્તિમ્મ રાસ ગ્રાથા ૭૨૮ શ્રી વત-
 વિન્ધર રાસ ગ્રા. ૮૬૨ સુમિત્ર રાગનો રાસ ગ્રાથા ૪૨૬ શ્રી કુમા-
 રપાલ રાસ ગ્રાથા ૪૫ ૧ કુમારપાલનો નાદનો રાસ ગ્રાથા ૨૧૬૨ શ્રી
 ગિજીત સ્વામીનો રાસ ગ્રાથા ૨૨૩ શ્રી હપદેશભાથા ગ્રાથા ૭૧૨
 શ્રી શ્રદ્ધાવિધિ રાસ ગ્રાથા ૧૬૧૧ શ્રી હિતસિધ્ધા રાસ ગ્રા. ૧૮૫૫

શ્રી પૂનવિધિ રાસ ગાથા ૫૭૧, શ્રી આર્દ્રકુમાર રાસ ગાથા ૯૭, શ્રી શ્રેણિકરાસ ૧૮૩૯, તવન ૩૩, નમસ્કાર ૨૨, થોઓ ૨૭, સુભાષિત ૪૦૦, ગીત ૪૧, હરિયાલી ૫, શ્રી હીરવિજયસૂરિનો રાસ ગાથા. શ્રી મલ્લિનાથ રાસ ગાથા ૨૯૫, શ્રી પુણ્યપ્રશસા રાસ ગાથા ૩૨૮, કષ્વન્નાનો રામ ૨૮૪, શ્રી વીરસેનનો રામ ગા ૪૪૫,

(કવિ ખંભાતના આવક હતા. પોતાના વતન ખંભાતનું વર્ણન થોડા વિસ્તારથી પોતાની કૃતિઓની અંતે આપેલું છે તે પરથી સવત સત્તરમી સદીમાં તેની રચના, ત્યાની જનસ્થિતિ, રાજસ્થિતિ, લોકોનો પહેરવેશ કેવા પ્રકારના હતા તે જણાઈ આવે છે આ નગરના ખંભનગર, ઋષભનગર, ત્રિઆવતી, ભોગાવતી, લીલાવતી, કર્ણાવતી એ જૂદા જૂદાં નામ કવિએ કહ્યા છે તે વાત પણ તેની ઐતિહાસિક ખીનામાં વધારો કરે છે. આપણે ત્રિઆવતી નગરી અને તેમાંના માણેકચોક વિષેની લોકવાર્તાઓ ઘણી સાંભળી છે નો તે જનકથાનું વર્ણન કદાચ આ ખંભાત નગરની અપેક્ષાએ હોય. કવિ પોતે વીસા પ્રાચ્યશીય (પોરવાડ) વણિક હતા તેમનો જન્મ ખંભાતમાં માતા સરપાદે અને પિતા સાગણથી થયો હતો તેમના પિતામહનું નામ મહિરાજ હતું. મહિરાજ વિસલનગર કે જે રાજ વિસલદેવે વસાવ્યું હતું ત્યાના મૂલ વતની હતા અને પછી તેના પુત્ર સાગણ ખંભાતમાં વસ્યા તે મમૃદ્ધિ પામ્યા. મહિરાજે સઘ કાઢી શત્રુજયની જાત્રા કરી હતી અને સાગણે પણ તેજ પ્રમાણે 'સઘવી' (સઘપતિ) તરીકે ખ્યાતિ મેળવી હતી કવિ પોતે આવકના જે આચાર જૈનશાસ્ત્રમાં જણાવેલા છે તે ઘણી દૃઢતાથી પાળતા, મુનિઓની શુશ્રૂષા કરી તેમની પાસેથી બોધ લેતા અને જિનની પૂજા મંદિરમાં જઈ હમેશ કરતા તેમણે ગેતુજય, ગિરિનાર, ગણેશ્વરની યાત્રા કરી હતી અને ઘણા વિદ્યાર્થીઓને ભણાવ્યા હતા. આપરથી જણાય છે કે તેઓ ધર્મચુમ્ત, સસ્કારી, બહુશ્રુત અને શાસ્ત્રાભ્યાસી હતા પોતે 'સઘવી' એ વિશેષણ પોતાને આપે છે તે પરથી તેમણે પણ સઘ કાઢ્યો હોય એમ જણાય છે પોતાને સુલક્ષણી પત્ની, બહેન, બાલક, અને પુત્રો હોવાનું જણાવેલું છે.

હતા. ઘેર મન બેસ ફાંટી હતી અને બધી પણ પ્રસન્ન હતી. તેમ-
 ફાંટી કર્ણ ચિત્રમ કે ને પોતાને સંપન્નનો પુત્ર બાપુને છે તે કામ
 આ કવિના બાંધવ હોય. કવિ તરીકે ગુર્જર પ્રાચીન કવિ વિશેષજીવિ
 તરીકે પ્રસિદ્ધ અથવા પ્રમાણ, સામાન અને અજ્ઞાના પૂર્વગામી/પેતે છે
 અને પોતાની પદ્ય-મૃદુલી સમજાવકૃતિ, ભાષામિત્ર તે કવિઓની સર-
 આમણીમાં લેવાયા હોઈ શકે તેમ નથી. સરસ્વતી દેવી પ્રાંતે સર્વ
 ભક્તિ હોઈ તેમની હમેશા સ્તુતિ કરી પોતાની કવિઓનો પ્રભુ કેવલ
 છે અને જનશુભિ પ્રમાણે તેમણે તે દેવીને આરાધન કરી પ્રસન્ન કરી
 હતી અને દેવીને પ્રાસાદ મેળવ્યો હોય. પોતે એવાજનર તપમજન
 હતા અને પોતાના મુર તરીકે પ્રસિદ્ધ વિજયસેન સુરિને અનિવૃત્તિ
 હતા, અને તેમની પછી વિજયદેવસુરિને યોગ્ય સમય સ્વીકૃત્તિ પછી
 વિજયતિલકસુરિને અને તેમની પછી વિજયશુભસુરિને સ્વચ્છ તરીકે
 લેખ્યા હતા તેમના સમયમંજર પ્રખ્યાત ધર્મસામરસના રસજનો-જ્યો-
 થયો. દેવ અને અણસુર-આણસુદ થયો થયા કે ને જાણી સ્વરૂપ
 ભૈત્તિકાસિક રાસમજ્જા ભ્રમ ૪ લાખાં આપેલ વિજયતિલકસુરિરાસ પરથી
 રપદ બાપુએ કવિને બધી કૃતિઓ રૂપી છે તેમાં દેહલીક સંસ્કૃત
 ચરિત્ર પરથી પોતાની કવિ-કેળવણીથી મુદર અને અણસુદ જાણી છે
 અને દેહલીક સ્વાતંત્ર છે આ કવિની સર્વકૃતિઓ પ્રસિદ્ધ થયા થોડા
 છે વિશેષ વિસ્તારથી હકીકત મારા આ કવિ સગમિયા નિમંધ પરથી
 બાધી લે.]

૨૧૧ કનકસુ દર (વહતપમજ્જા દેવરત્નસુરિ-વિદ્યારત્ન યિ.)

(૪૨૫) ગુણધર્મ કનકવતી પ્રગથે લ. સ. ૧૬૬૩ પહેલાં

આક્રિ—

૭૬.

સાચ ભક્તિમા સરસ્વતી, નિશ્ચયારામ વ્યનિ ઈદ્ર દણ્ડી.

સુરાર યજ્ઞ મધર્વ જ્ઞાણી, આપિ મારા સરસ મુખપણી.

શ્રી પૂર્ણવિધિ રાસ ગાથા ૫૭૧, શ્રી આદ્રકુમાર રાસ ગાથા ૯૭, શ્રી શ્રેણિકરાસ ૧૮૩૯, તવન ૩૩, નમસ્કાર ૨૨, થોઓ ૨૭, સુભાષિત ૪૦૦, ગીત ૪૧, હરિયાલી ૫, શ્રી હીરવિજયસૂરિનો રાસ ગાથા .. શ્રી મલ્લિનાથ રાસ ગાથા ૨૯૫, શ્રી પુણ્યપ્રશસા રાસ ગાથા ૩૨૮, કંધવ-
ન્નાનો રાસ ૨૮૪, શ્રી વીરસેનનો રાસ ગા. ૪૪૫,

(કવિ ખંભાતના આવક હતા. પોતાના વતન ખંભાતનું વર્ણન થોડા વિસ્તારથી પોતાની કૃતિઓની અંતે આપેલું છે તે પરથી સવત સત્તરમી સદીમાં તેની રચના, ત્યાંની જનસ્થિતિ, રાજસ્થિતિ, લોકોનો પહેરવેશ કેવા પ્રકારના હતા તે જણાઇ આવે છે આ નગરના ખલનગર, ઋષભનગર, ત્રિપાવતી, ભોગાવતી, લીલાવતી, કર્ણાવતી એ જૂદા જૂદાં નામ કવિએ કહ્યા છે તે વાત પણ તેની ઐતિહાસિક ખીનામાં વધારો કરે છે. આપણે ત્રિપાવતી નગરી અને તેમાંના માણેકચોક વિધેની લોકવા-
ર્તાઓ ઘણી સાંભળી છે તો તે જનકથાનું વર્ણન કદાચ આ ખંભાત નગરની અપેક્ષાએ હોય. કવિ પોતે વીસા પ્રાચ્યશીય (પોરવાડ) વણિક હતા તેમનો જન્મ ખંભાતમાં માતા સરપાદે અને પિતા સાગણથી થયો હતો તેમના પિતામહનું નામ મહિરાજ હતું મહિરાજ વિસલનગર કે જે રાજ્ય વિસલદેવે વસાવ્યું હતું ત્યાંના મૂલ વતની હતા અને પછી તેના પુત્ર સાંગણ ખંભાતમાં વસ્યા ને સમૃદ્ધિ પામ્યા મહિરાજે સઘ કાદી શત્રુજયની જાત્રા કરી હતી અને સાંગણે પણ તેજ પ્રમાણે ' સઘવી ' (સઘપતિ) તરીકે ખ્યાતિ મેળવી હતી. કવિ પોતે આવકના જે આચાર જૈનશાસ્ત્રમાં જણાવેલા છે તે ઘણી દૃઢતાથી પાળતા, મુનિઓની શુશ્રૂષા કરી તેમની પાસેથી બોધ લેતા અને જિનની પૂજા મંદિરમાં જઈ હાથે કરતા તેમણે રોત્રજય, ગિરિનાર, શખેશ્વરની યાત્રા કરી હતી અને ઘણા વિદ્યાર્થીઓને ભણાવ્યા હતા આપરથી જણાય છે કે તેઓ ધર્મચુક્ત, મંત્રકારી, બહુશ્રુત અને શાસ્ત્રાભ્યાસી હતા પોતે ' સઘવી ' એ વિગેવણ પોતાને આપે છે તે પરથી તેમણે પણ સઘ કાઢ્યો હોય એમ જણાય છે પોતાને સુલક્ષણી પત્ની, ગહેન, બાધવ, અને એકથી વધારે બાળકો

—છતિ ગુણધર્મ કનકવતી કામ પરિવ્રજત કૌતક પ્રમથ મુર્ચ્છિ-
પિત્તર સપૂર્ણ. સ ૧૬૬૩ વર્ષે કલિક વર્ષે ૧૪ રત્નો સિ ખ. મી
૫ રામાનન્દાવજી સ્થન પદનાર્થ. ૧૩-૧૭ લી

(૪૨૬) કપૂરમ જરી ન ૧૬૬૩ (પા ૪)

(૪૨૭) સમાસસાહ રાસ સ ૧૬૬૭ વજાન વા ૧૨

આદિ— મી ગુરુઓ નમ

સકલ સુરપતિ સકલ સુરપતિ નમર્ષ જસ પાપ,

મુવીસક તિથેસર તાસ નામ કું જિતિ ખાઈ

સરસનિ સામિશ્વ મનિ ધરી, સુગર શુદ્ધ પરચાહ ખઈ,

સત્સરસુ શુભ સમસ તસ મારક વર્ણવોસ,

વસિ વિશુદ્ધ તે કુલ નિરમલકુલ ગુણ રોસ

x x x x

અતિ

અન્ય અસ્ય સમજવીરમ કરક ને જાલ દોઈ

સાદમી સમાસ કેર રાસ સુવર્તા સોએ.

૪૮૩

વલી નૈન વીરમ કરક ને એક જન તે સુવર્ત એ રાસ

અધિ દસ એ સંભાર્થ શુભ સોની એ માસ,

સુલી એકનક ઇન્દ્રમણિમા અર્ધ શુભ ને એકવર,

તે લકષ સપ્ત સપ્ત અર્ચન, માર્ક નિર્મલ વેદવર.

૪૮૪

એ રાસ ભવતાં હર્ષ વાપર સુવર્ત સુવર્તા પાંચિ

વલી આસપૂરવ સકલ કુલ અર્ધ વલિન કાળી

સોસ સવત સતસકર્ષ માસ વૈરાળ જલી,

વર્ષે બારસ એ રાસ પૂરવ કુલ શુભ મનની રલી.

૪૮૫

જુદવાળા ગુણવિવાળા, વિધારન મગમળી,

તસ આજુપાલક કનકમુદર કલક વનજાળાં જલી

વિજુમ મૈતારાસ સુવર્તા, હલક આવ શુ આજુપો,

શતિ સુરમજા તર્ક તાં જ રાસ એક વર્ણવો.

૪૮૬

—સંવત ૧૬૭ લખિત ૧૬-૧૭ (મારી ખસે ૭)

દુહા

જે નવ રસ સરસ સહુ સુણઈ, પતિ ધરી બહુ જન,
મહિમા જનમાઈ હુઈ, સરસાંત જુ સુપ્રસન્ન. ૨
કવીયણુ આગિ જે હુયા, તે ધ્વરિ સમરી માઇ,
હુયા હુસિ જે કવીયણુ, થાસિ તુઝ પસાઈ ૩

* * * *

અતે—

બાણેજને યુવરાજ દેઇ, એ ઢાલ
ધમિ સુણી પ્રાણી ચિત આણી, વિષય છડકિ વાડ
પરમાદ પ્રાચઈ દૂરિ કીજઈ, દીજઇ નગર કપાટ. ૩૬૧
એ સીલ સુધુ પાલતારે, ખુરીઇ ભવખાડ,
રોગ સોગહ સવિ નાસઇ, નવિ નડિ કો કોઈ નાડ ૩૬૨

* * * *

ચોપાઇ.

ધમિ જાણી સંસાર અસાર, ગિરયા મુકઈ વિષય વિકાર,
વડતપગાછિ ગોયમ અવતાર, શ્રી ધનરત્ન હુઆ સમારિ. ૩૬૪
તસ પટધારક ગુણે કરી ભુરિ, ગજપતિ શ્રી સુરરત્નહસુરી,
પટ પ્રભાવક વદિત ઈશિ, શ્રી પુન્ય દેવરત્ન સુરીસ ૩૬૫
સહતાથી તે ગજપતિ તણા, વાચક વિધારત્ન ગુણુ ધણા,
અતેવામી તેહનો મુખ, કનકસુંદર નામે છે શિષ્ય. ૩૬૬
શાંતિ જિણેસ્વરતણુ ચરિત્ર, કથા પ્રગાધિ કરી વિચિત્ર,
વાચતા આળ્યો સંબંધ, ચતુરે ગણ્યો બસો પ્રગંધ. ૩૬૭
બુ પીઠિ તે ચતુરમુખણુ, લહુડા તુહિ પામઈ માંણુ,
માવ સતુણા કેતકી પત્ત, હરપિ નાહના રજઇ ચિત ૩૬૮
તેહના વચન લહી આમર્ણુ, રચ્યો રાસ સુપદતા કર્ણુ,
પડિત કનકસુંદર ધમ દહઇ, બણે સુણઇ તે સુખજ લહઈ. ૩૬૯

૨૧૨ પદ્યકુમાર (ખ. પૂર્ણચંદ્ર શિ.)

(૪૨૮) મુમુક્ષુ ચૌ. લ. સ. ૧૬૧૧ પદ્યકુ.

અતે—

મુમુક્ષુ અનિ તલુક મરિય, મુમુક્ષુ કર્ષ જનમ પવિત્ર
શી નેમિનાથ વાર્ધ એક રિયિ દયા ગુણ મણિદા. ૮૩

બન બન મુમુક્ષુ અનિગય, પૂઠ ગી રણમુ પત્ર,
તમુ નામર્ષ નવર્ષ નિધન પામીનક સુ સત્તન. ૮૪

અસવરમાઝ સદ અસાય શી પૂર્ણચંદ્ર ઉવચાય,
તમુ સીસ સા મુનિચર, હમ ગોવર્ધ પદ્યકુમાર. ૮૫

ચા. તેજપાત્ર લાલિયુ શિખન ૪ ૧૬૧૧ (ચિ. ૫.) ભાવ.

૨૧૩ સંયમ (મૂર્તિ) (વિનયમૂર્તિ શિ.)

(૪૨૯) ઉદાર્થ શાસ્ત્રી સંધિ. લ. સ. ૧૬૧૨ પદ્યકુ.

અતે—

ઉદય મુનિવર મુનુ નિનિ મનિ પાર્થ સારુ સુખવા સુ તે અનુસાર્થ,
અનુસરમ જ. સુ તેદ અદિનિમિ ને રિયિ મુનુ અવર્થ

શી ગીરવણી પરી જળી પ્યવધ તે સુ પાર્થ
કિનાય શી વિનયમૂર્તિ મીસ સંલિપ હવ કદર્થ

૭ અનુર્ષ જગમ સિય પાર્થ સવત્ર સુજ મર્થન લદધ ૪૬

—અનુર્ષ તેજપાત્ર શિખન સ. ૧૬૧૨ વર્ષે નવેટ પુર્વે ૧૨
ચોમે ભાવ.

ગીત મુનિમર્તિ એ નામના ગણપાત્ર અથ કવિથી અનુર્ષ
ચોપા ઉ નેમજુ ૧૫૨૦માલ સિયરમુ લખ્યુ હ નેમર્ષ પન્થનો પરિચય
અથ પ્રમદજુ અથ હે—પિપિન શી વાર્ધ નમરે શી મંદમુદરમરિ
જિય શી વિગાપસાલમરિ તર્ક અથ ૫ મોગમનર્તિ તર્કિયપાત્ર મવત્ર
નનિમર્તિના અગી ૧૧ પદ્યકુની રનિ અવર્થ પારખના દામગામ
અ. ૧૭મા પાત્ર ૪૮ અ. હે મુનિપદ્ય શિખનિ ૧૫૨૦મા પ્રવ. એ મ. ૫૫.]

(પ્રસિદ્ધ સાક્ષર શ્રી કેશવલાલ હર્ષદરાય ધ્રુવે મને જણાવ્યું કે “ એક બધુકાર્ય માટે વીનતી છે. સેલૈયા કિંવા સેલયાની કથા જાણીતી છે. ભોજભગતે સેલૈયા આખ્યાન લખ્યું છે. એક ખીજ કવિએ ‘ શેક સગાળમા સાધુને સેવે ’ એ શબ્દોથી શરૂ થતો ગરબો લખ્યો છે. આ બે છપાઈ ગયેલ છે. જૈન સાહિત્યમા પણ એ કથા હશે એને અવલખીને જે કંઈ જૂના જૈન સાહિત્યમા લખાયું હોય, તેની મને ચોક્કસ માહિતી આપશે ” કારણકે તેમને ખી એ. વર્ગમા ભોજભગતનું સેલૈયા આખ્યાન શીખવવાનું હતું, એટલે મેં આ કનકસુદરકૃત સગાળશાનો રાસ મૂળ મોકલી આપ્યો, વળી તેમને અમદાવાદના વકીલ કેશવલાલ પ્રેમચંદ મોદીએ લાના જૈનમહારાષ્ટ્રી ખીજ પ્રત આપી બિન્નજ મેળવી આપી બને વાચી ગયા પછી તેઓશ્રીએ મને ૧૧-૨-૨૫ ના પત્રથી જણાવ્યું કે ‘ તમે કનકસુદરકૃત સગાલસાહ રાસ મારા ઉપર મોકલાવ્યો હતો-એ મને સગાલસાહની ઉત્પત્તિ શોધવામા બહુ ઉપયોગી થયો .

રા રા કેશવલાલ પ્રેમચંદ મોદીએ પણ સગાલસાહ ચૂપમ્મની એક હાથપ્રત મને મેળવી આપી હતી. એ ચૂપમ્મ કવિ વાસુની કૃતિ છે. તમારી પાસેની પ્રત કરતા તે જૂની છે. કનકસુદરે રાસ સ ૧૬૬૭ મા રચ્યો છે ત્યારે આ ચૂપમ્મની નકલજ સ ૧૬૪૭ ની છે-પ્રત જૈનને માટે ઊત્તરાયલી છે, પરંતુ ચૂપમ્મ કોઈ બ્રાહ્મણની કૃતિ જણાય છે રાસ અને ચૂપમ્મમા ઘણી પદ્ધતિઓ એકની એક અથવા સરખી છે. જો તમે રાસ છપાવવા ઇચ્છતા હો, તો વાસુ કવિની કૃતિ જોઈ જવા જેવી છે ” ત્યારપછી રૂબરૂ મળતા આ સબધે કેટલીક રસમરી વાત થઈ હતી, અને કેટલાક ને ખાસ કરી નરસિંહરાવભાઈ જેવા સગાલસાહનો મૂળ અર્થ શૃંગાલ (શિયાલ) સાહ કરે તે અક્ષતત્વ છે. ખરી રીતે સગાલસાહ (એવો શાહ-શેકીઓ કે જેને ત્યા હમેશાં સુકાલ હતો, દુષ્કાળ હતોજ નહિ) એ નામ યથાર્થ રીતે સત્ય છે.)

અતે—

ધન ધન અમ ત્યામુંદરી, સુમિરો મિત્ર ત્રિશ્વરે
સીલ ભયો તિલે પાલીપો, જાણ આવઈ યુનિ માસરે
સીલ ભયો જામિ પાલીપઈ

—સવત ૧૧૬૩ વરવિ જિવ સુદિ સતમી ગુપ કિની શિવજીત
ત્યારજાન મધ્યે ગોપાણુ પદ્માર્ધ ૮-૧૩ અનત.

—સવત ૧૭૨૪ વર્ષે પોષ સુદિ દુષપદ્યે પ્રતિષ્ઠા જૂનવા કિનિ
પૂજ્ય મસ્તિ. ૧-૧૫ અનત.

૨૧૫ વિજયસાગર (૮૦ વિદ્યાસાગર—સહજસાગર શિ)
(૪૩૧)+ સમ્મેન શિખર તીર્થમાળા સ્વૈ૦ સ ૧૧૬૪ આસપસ
આદિ—

સ્વભીષ રથમ પરમેશ્વરજી આગરા નગર સિલ્પગાર ઈઈ પામુ જિતામણિ
પરવિષ પરત્વ એ પૂતવઈ સુમતિ મમતિયાતાર ઈઈ પા. ૧
એકવાર એ સિર નામીઈજી પામીઈ કોદિ મનપણુ ઈઈ જ.
આમી સેવા ફલ સદુ કલઈઈ મહમદઈ પરિમલ ઈપુઝ ઈઈ પા. ૨
આનંદાચક્ર આમરજી હેવ દેહરસર સામ ઈઈ
મહાકવિ હીરગર વાપીવાઈ સવત સોઠ સમ્પાસ ઈઈ પા. ૩
રાજસૂક્ષ્મ કવિ રમરલીઈ રાગ રમણિ રમરેસિ
મિત્રાંકે મનવર ચેરડીઈ મરજતા મન ગુરમેસિ.
તેવ પ્રમુપાસ ધનસાઉચેઈ તપમન્થ ગુરુલ વાસ,
નગર સનગમર આમરેઈ સ્ત્રીય એભાસિ ઉભાસિ. ૫
મયકાવ્યવૃક જામિયા ઈ ફરસતા ફલ જનુ જોઈ
પરવ ઉતાર પૂછઈ ઈ નિર્દા જિન ચિન્નજિન દેઈ. ૬
સુદાર મીવારવ સુખિ સુણી ઈ પુસ્તાક વાન પસ્તીતિ,
નમ કમળજી બેદિવાઈ અલખો દુ નિજ મિત. ૭

૨૧૩ ક વલ્લુપંડિત (જૈનેતર લાગે છે.)

(૪૨૯ ક) કુકડા માળારી રાસ. લ. સ. ૧૬૬૨ પહેલા.

આદિ—

પ્રથમ કિ પ્રણમૌ ગણપતિ દેવ. કાળ સિદ્ધિ જિહ્વ કુરંધ તતપ્તેવ,
ગવગીશકર મલહતપતિ જસ, કહધ વલ્લ પડિતકઉ દાસ ૧
ધુનિ દુર્ગ સારદ મનિ ધરંધ, કવિત કાવ્ય તસ વહધ કરંધ,
લાકુ કુસમમાલક કરલેધ, વિનાયકુ હમ મિદ્ધિ બુદ્ધિ દેધ ૩
અવરે માધપિતા પ્રણવાઉ, હઉ બલિહારી તિમકધ જાઉ,
જિનપ્રસાદ દીઠૌ સમાર, તિન ગદા હુધ મોક્ષ દુવાર. ૩

*

*

*

*

અંતે—

માળારી તણી સોક રતિ કરંધ, જિણિ છદિ લીઅઉ તિણિદિ ઉતરંધ.

—ધતિ કુકડામળગી ચક્રપદ મમાસ. મ. ૧૬૬૨ વર્ષે અશ્વિનિ
માસે શુક્રાષ્ટમે ચતુર્થી તિથી શુક્રવાસરે શ્રી નાગપુર મધ્યે લિખિત
પાતિસાહ શ્રી અકબર રાજ્યે ૬-૧૨ કે કા. ન. ૨૫૪ A. ૧૮૮૨-૮૩

૨૧૪ માલમુનિ.

(૪૩૦) અજનાસતી રાસ ૧૬૬૩ પહેલા

આદિ—

સરસતિ સામણી પ્રણમીયધ, ગોતમ આમિના પાયરે,
અજનાસુદરીની કયા, નારિનર મુણુદ મન લધરે ૧
સીલ ભવિયણુ ભલધ પાલીયધ, પાધયધ મુજસુ સસારિરે
સખ કુસગતિ વલી ટાલીયધ, જાધયધ ભવસમુદ પારિરે
મીલ ભવિયણુ ભલધ પાલીયધ ૨

x

x

x

x

૨૧૫ ક ધીધર (જેનેવર)

સવણ મહોદરી સવાલ. સ ૧૬૬૫

—જન ૨૪ મંગળન ૨ ૬ લખ્યા સ ૧૮૨૬. જાણે ૨૨
 લી. માર જો પાછ તથા દુહામાં છે કુલ દુહા ૨ ૬ છે

૨૧૬ હીરાન દ શાવક (સંઘપતિ)

(૪૩૨) અધ્યાત્મ બાવની—સ ૧૬૬૮ લ સ પહેલાં

આદિ—

ઠેકાર સરપુરષ ઈક અલપ અમેશ્વર,
 અતરંગાન નિચારિ પાર પાવક નહિ છે નર,
 ખ્યાન મૂલ મનિ અણિ અણિ અણિ અણિ કહસવર
 આત્મ તણ અણુ રૂપ તણ તણસ્તિ પાવક
 ધમ કહ્ય હીરાન દ સંઘપતિ અમલ અરણ્ય ઇન્દુ ખ્યાન બિરિ
 મુખ સુસતિ સકિત મનમઈ પરક મુખતિ મુખતિ જ્યાં જયર ૧
 ન મે મુવણ મતિ નિજા મરમ મનિ મહે માંસુઈ
 પેરિ રજત સમ સીપ મૂલ મનિ રજતકિ અણુ
 તમ તકે કરઈ નિચારસાર પરમરૂપ પેરુ
 જમ અવઈ પિન મજ્જિ મૂલ તમ દુરિ ઉવેલ
 વિગાનમેદ નિજ સ્તિતિ પરિ વિસક સકલ કદુ દુરિ તલિ
 ધમ કહ્ય હીરાન દ સંઘપતિ સમજિ નિજ રૂપ મનિ ૨

x x x

અતે—

ગાવન અક્ષર સાર નિવપ વસ્તન કરિ બાખ્યા
 વૈભવ નડ સનપ સમજિ નિજ સ્તિતિ સખ્યા
 ગાનતણુ નહિ પાર સાર એ અક્ષર કદિયઈ
 નવ નવ ભાંતિ જાણુ સુતર પડિતપાઠ લલિયઈ

વદીય દશદાય દેહરેણ બિબ્બ બહુ ધાતુમય માણિ,
દરસણુ કરીય દેહરાસરેણ આગરા પ્રથમ પ્રયાણુ
પુન્યવતા જગિ જે નરાણ તે કર્ધ તીરથ પુદ્ધિ,
જિમ જિમ તીરથ સેવીધણ તિમ તિમ સમકિન મુદ્ધિ

૮

૯

*

*

*

*

અતે—

કલસ

ધતિ તીરથમાલા અતિ રસાલા પૂરવ ઉત્તર વર્ણવી
સમકિતવેલી સુણિ સહેલી સફલ ફલી નવ પલવી,
તપગચ્છ રાગ બહુ દિવાળ વિજયસેન સૂરીસરો
તસ પદ્મિ પૂરો નિસો સૂરઓ વિજયદેવ થતીસરો,
તપગચ્છ રાજે ભવિ નિવાળે વાયક વિગ્રાસાગરો,
તસ સીસ પડિત સુગુણમડિત સહજસાગર ગણિવરો,
વીસાસઓ ચોવીસ જિનવર કલ્યાણક યાત્રા કરી,
તસ મીસવેસિ પૂરવદેશિ વિજયસાગર બહુ સુખકરી,

૨૩

થુઈ ભણી બહુ સુખ ધરી ૨૪

—લ મવત્ ૧૬૯૮ વર્ષે કાગણુ સુદિ પૂણિમા દિને લિખિત
શ્રી પાડલીપુર મંથે તપાગચ્છે પડિત શ્રી જગકુશલગણિ શિ. ચદ્રકુશ-
લગણિના ૨-૨૨ પ્ર કા ન ૧૪૪

—સકલ પડિતમડિતાખડલાયમાન પડિત શ્રી ૧૯ વિજય-
સાગર ગણિ શિખ્ય ગણિ હેતુસાગર સિપીકૃત શ્રી કૃષ્ણગઢ મહાનગરે
સંવત્ ૧૭૧૭ વર્ષે શ્રી ચિતામણિ પાર્શ્વનાથ પ્રસાદાત્-શુભ ભવતુ.

—પ્રાં તી સ ૫ ૧ થી ૧૩

(આમા પાલગજ સમેતશિખરના રક્ષક રાગતુ નામ પૃથ્વીમલ્લ
આપ્યુ છે અને સ ૧૬૬૧ મા બનાવેલી જયવિજયકૃત સમ્મેતશિખર
તીર્થમાળામા પણ પૃથ્વીચંદ્ર (પૃથ્વીમલ્લ) આપ્યુ છે એટલે આ તીર્થ-
માળા તે સમયની એટલે સ ૧૬૬૧ આસપાસની હોવા સભવ છે)

જીવનિમિત્તે જ્ઞાતા થયે પાપપણેથી સ્તીહી
વિનયદેવ દ્રુપદીએ પૂજ્યા સ્તીયાએ જલિ કાપીર. ૨

અચ્ચ મળે દિન દિન દીપે, શ્રી ધર્મમૂર્તિ સુરિસર્ગ,
તાસત્તે પમે મહીજા વિચરે ભાતુસખિ ઉવચ્ચારે. ૩

તાસ સીસ મેખરજ પપપે, ચિરનરો જા મધરે,
એ પૂજા ને મણસે જણસે તસ થર દોષ આણુધરે મેલી. ૪

—સ ૧૮૩૦ વર્ષે આ શુ. ૧૫ ગુરવાસરે શ્રી નવાત્મરે શ્રી
અચ્ચમળે શ્રી શાંતિનાથપ્રસાદનું આ ૧૫મી રત્નપદ્ય પ્રબુધ
પદ્યાર્થ. ૪-૧૪ મ

[ધર્મમૂર્તિ સુરિ અચ્ચમળની પદ્યલિખાં ૧૩ મા ૧૮૫૨-૧૬ ૨
મા આજ્ઞાઈ અને અચ્ચનાથક પદ્ય મ ૧૬૭ માં સ્વર્ગનાસ પદ્યલ.]

(૪૩૬) અપભ્રંશ-મ

આદિ—

વિણ્ણિય નવરી વિણ્ણિય નવરી નાભિ નિરજેક
મરેવેવી ઉચ્ચરસરે રાગકસ સાસ્તિય સામીય
રિસદેસર પદમલિણ પદમ રાગવર વસક આમીય,
વસક અસકિય હણમતજી, નાપે શુભ આધાર,
તસુ પપ વદી તસુજ્યો, કલિસું જનન સુવિચાર ૧

અતે—

૭૧૮ મૂલા વાચક (આ. ધર્મમૂર્તિસુરિ શિ) સ ૧૧૭૦
પહેલાં.

(૪૩૭)+ ચૈત્યવદન. ૮ હાસનું ૩૨—૩૨૬ ને પ્ર. વિધિપદ્ય ૫ મ
૫ મ.

આદિ—

કેવલનાથિ શ્રી નિરવાણી સાગર મહાજસ વિમલ તે જાણી
સર્વાનુમતિ મોખર ગુણનાણી, જાન દામોદર વદો પ્રાણી. ૧

વહ મેદ વિજ્ઞાન વિવેક રસ સખરસ તઈ યહ અધિક ગણિ,
આતમ લખદિ અનુ મુજમ જગિ પઠત ગુણત હીરાનદ બાણિ. ૫૬
મગલ કરઉ જિન પાસ આસ પૂરણ કલિ સુરતર,
મગલ કરઉ જિન પાસ દાસ જાકે સખ સુરાર,
મગલ કરઉ જિન પાસ, જાસ પય સેવઈ સુરપતિ,
મગલ કરઉ જિન પાસ, તાસ પય પૂજહ દ્વિપ્રતિ,
મુનિરાજ કહઈ મગલ કરઉ, સપરિવાર શ્રીકાન્હસુઅ,
બાવન ખરન બહુ ફલ કરહુ સધપતિ હીરાનદ તુઅ ૫૭

—ઘતિશ્રી અધ્યાતમ બાવની સ પૂર્ણ—સવત ૧૬૬૮ વર્ષ આમાઠ
સુદી પચમી દ્વિ-લાલપુર મધ્યે-લિપત મોનિગ કિસનદાસ સાહ બેણી-
દાસ પુત્ર-સાહ સતોષી પઠનાથ.

[વિ ધ નાનો ચોપડો પા. ૧૧૧-૧૨૫]

(૪૩૩) ઉપદેશરાસ સ. ૧૬૬૪

(૪૩૪) વિક્રમરાસ પ્રત લખ્યા સ ૧૭૦૦

૨૧૭ મેધરાજ ૨. (અં. ધર્મમૂર્તિ-ભાનુલખિધ શિ.)

(૪૩૫) સત્તરભેદી પૂજા.

આદિ—

સર્વજ્ઞ જિનમાનમ્ય નત્વા સદ્ગુરુમુત્તમં ।

કુર્વે પૂજાવિધિ સમ્યક્ ભવ્યાનાં સુખહેતવે ॥

વદી ગાયમ ગણહરે સમઝ સરસતિ એક

કવિયણુ વર આપે સદા, વારે વિધન અનેક

*

*

-

*

અતે—

ગીત રાગ ધન્યાસી

બોલી બોલીરે બોલી પૂજની વિધિ નીકી

સતરભેદ આગમે જિન બાખી, શિવરમણી સિરદીકીરે.

બોલી. ૧

જીવાભિમમે જ્ઞાતા ધરમે શુભપસેણી પ્રસીદ્ધી
 વિજયવદેવ દુષ્ટદીએ પૂજ્યા સદીયાએ પશુ કાપીર. ૨
 અગ્નિ મગ્ધે કિન કિન દીપે, શ્રી ધર્મમૂર્તિ સરિરામ,
 તાસત્તમે પમે મહામલ વિચરે બાનુસન્ધિ ઉવગ્ધારિ. ૩
 તામ સીસ મેધસજ પચપે, ચિરનદો જા ચહારે,
 જે પૂજા ને મધુસે મધુસે તસ ધર હોષ બાણુદારે મેલી ૪
 —સ ૧૮૩ વર્ષે આ શુ. ૧૫ ગુરવાસરે શ્રી નવાનગરે શ્રી
 અગ્નિમગ્ધે શ્રી સદીયાચાર્યાસાધન સા રખસી રત્નાપાલ દુગ્ધ
 પદનાથ ૪-૧૪ મ

[ધર્મમૂર્તિ સરિ અગ્નિમગ્ધની પદાલિખાં ૧૩ માં ૫૮૫૨-૧૬ ૨
 માં અગ્નિમ અને મગ્ધનાથક પદ સ ૧૧૭ માં સ્વમગ્ધસ પદાલિ.]
 (૪૩૬) અપભ્રંશ-મ.

અર્પિ—

વિભૂમ નવરી વિભૂમ નવરી નાભિ નિવમેદ,
 મારેવી ઉગરસરે રાજસ સ્પર્શિત સામીય
 સિદ્ધેસર પદમગ્ધિય પદમ રાજવર વસદ આમીય,
 વસદ અગ્નિમ મધુસત્તમે, જાપો દુગ્ધ અધાર,
 તસુ જય વદી તસુમગ્ધો કલિસુ જનમ મુક્તિવાર ૧

અતે—

૭૧૮ મૂલા વાચક (આં. ધર્મમૂર્તિસરિ શિ) સ ૧૬૭૦
 પહેલાં.
 (૪૩૭)+ ચૈત્યવદન. ૮ શકર્તુ ૩૨૦-૩૨૧ જે પ્ર વિધિપત્ર ૫૫
 પ્ર. મુદ્ર.

અર્પિ—

દેવગ્ધામિ શ્રી નિરગ્ધાણી સાગર મહાનસ વિમલ તે જ્ઞાતી
 સચ્ચામનિ મીધર ગુણુજાણી, દા જાગેવર વદો પ્રણી ૨

અતે—

કલસ

હનુએ જિનવર 'હનુએ જિનવર,

અધો બિધ્વને લોક તીર્થે જાણુ એ,

સાસય અસાસય જૈન પડિમા તે સવે વખાણુએ.

ગરબ વિધિપક્ષ પૂજ્ય પરગટ, શ્રી ધર્મમૂર્તિ સૂરિંદુ એ,

વાચક મૂલા કહે બણતા, ઋદ્ધિ વૃદ્ધિ આણુદુએ.

૨૧૮ક. ક્ષેમકુશલ (મેઘમુનિ શિ.) ૧૬૭૨ પહેલા.

વિમલાચલ સ્તવ

શ્રી હીરવિજય સુરિદ રાજિ, વિજયસેન મૂરીશ્વર,

શ્રી પડિત મેઘ મુણિદ સીસર્ધ, યુણ્યો ક્ષેમકુશલ કઠ ૪૨

—છતિ શ્રીમત સકલતીર્થ મસ્તક મુકુટાયમાન વિમલાચલમ્ય કાલ-
બદ્ધમાનેકવિગતિ નામ સપ્તોદ્ધારં સધપતિ સિદ્ધસમ્યાસૂચિન વિચારમય
સ્તવન મહા મગલમય મિતિ બદ્ધ સપૂર્ણ, સમાપ્ત

(વિજયસેનમૂરિ—આચાર્યપદ સ ૧૬૨૮ સ્વ ૧૬૭૨)

૨૧૮ખ. હર્ષકીર્તિસૂરિ (નાગોરી તં અંદ્રકીર્તિસૂરિ શિ.)

વિજયશેઠ વિજયાશેઠાણી સ્વલ્પ પ્રખંધ, ૨૪ હુકતુ કાવ્ય મ.

૧૬૬૫ આસપાસ.

આદિ—

ભરતક્ષેત્રે સમુદ્ગતિરે દક્ષિણુ દિસે,

કંઠ દેશમારે વિજયશેઠ આવક વસે,

શિયલ વ્રતરે અધારા પક્ષનો ત્રિયો,

બાલાપણેરે એહવો મન નિશ્ચય ક્રિયો.

અતે—

તેના અણુ માને માને જે નરનારિ,
 તેનો વાંછિત ખાને સંપતિ લહેરસાધિ,
 નાગોરિ તપ મહા આપ્યાસજ સુરિરાય,
 શ્રી ચદ્રાદિતિ સુરિ પ્રણયુ તેના પાન
 શ્રી હર્ષકર્ણિસુરિ પામ્યે તાસ પદાન. ૨૨

કથસુ.

કમ કુચ્છપદ્યે શુક્રાપદ્યે નેષ્ઠિ સિપથ પામ્યે નિરમથે
 ત કપતિના ભાવ શુધે સદા શુભશુભ સાંભલે. ૨૩
 જેમ દુરિત દોહન દુરિ નામ સુખ માને બહુ પડે,
 સદા મગ્ધ મનહ વાંછિત કુલસ નિત્ય પડે અવતરે. ૨૪

—૫ હર્ષકર્ણિસુરેન લેલિખીક્રિત-૨-૧૭

—શિ. ગ. સ. ૨-૧૨ જે પ્રત મહી ખસે છે

(હર્ષકર્ણિસુરેના સંભવંસુરિ (નામ સ. ૧૧૧ અપર્ણ
 ૧૧૨૧ સ્વ. ૧૧૧૪) ના સમગ્રથીના સંભવંસુરિ સિંધ અદ્યકર્ણિસુરિ
 હતા. તેના કિંમ્બ અદ્ય હર્ષકર્ણિસુરિએ પોતાના અનન્દ નામની ચારત્રતા
 આદરવુની દીક્ષા, નમસ્કારવુની દીક્ષા સિદ્ધપ્રાર દીક્ષા, ચારત્રતા નામ
 માર્યા દેવ, ધનુવરનિશ્ચિ, યોગનિલામણિ, વૈષ્ણવચરણ, વૈષ્ણવ
 સંગ્રહ કુલમેશ્વરિ, તિલ્લપકુલ અને બહુ સાંતિષ્ઠ વૃત્તિઓ તેમજ
 સ. ૧૧૧૭ માં આનિનાધરિયા નિવરણ અને સ. ૧૧૧૮ માં કમ્પણ
 મંદિરસ્તવ હતિ આદિ અનેક મધિ સંસ્કૃતમાં રચ્યા છે)

૨૧૯ વિધાકમલ.

(૪૭૮) ભગવતી ગીતા. સ. ૧૧૧૪ ની પદ્યો.

૨૧૯૬. શાંતિકુશલ (ત. વિજયદેવસૂરિ-વિનયકુશલ શિ.)

૧+ ગોડી પાર્શ્વનાથ સ્ત. સ. ૧૬૬૭.

આદિ—

સારદ નામ સોહામણુ મનિ આણી હો અવિહડ રગ,
પાસ તણો મહિમા કહ જસ તીરથ હો જિમ ગાજે ગગ ૧
ગોડી પરતા પૂરવિ ચિતામણુ હો તું લીલવિલાસ,
અતરીક મોરે મને વરકાણુ હો તુ સોહે પાસ. ગો ૨

x

x

x

x

અતે—

અલખ નિરજન તુ લિખ્યો અતુલી બલ હો તલભાણુ,
શાંતિકુશલ ધમ વિનવધ તુ ઠાકુર હો સાહિબ મુલતાણુ. ૩૦
તપગઢ તિલક તડોવડિ પાય પ્રણુમી હો વિજયસેનસૂરીસ,
સવત સોલસતસઠે વીનવીઓ હો ગોડી જગદીસ ૩૧

કલસ.

ત્રેવીસમો જિનરાજ જાણી હિંઈ આણી વાસના,
નર અમર નારી સેવ સારી ગાઘ ગુણુ શ્રી પાસના,
વિનયકુશલ ગુર ચરણુ સેવક ગોડી નામઈ ગહગહઈ,
કલિકાલમાહિ પાસ પરગટ સેવ કરતા મુખ લહઈ ૩૨

—પ્રા તી. સ. ૫ ૧૯૮-૨૦૦.

૨. ઝાંઝરીઆ મુનિની સઝાય, સ ૧૬૭૭ વૈ વ ૧૧ બુધ
શ્યાણુમા (જાણી?)

અતે—

સવત સોલસતોતરે, શ્યાંણુ નગર મઝારિ હો,
વધશાખ વદિ એકાદસી, થુણિહિ મિ બુધવાર હો ૧૦૦
વિજયદેવસૂરીસર, ગણુધરપદ ગણુધાર હો,
તપગઢ નાયક ગુણુનિલહિ, જિનસામનનહિ સિલગા ૨ જા ૧

વિનયકુસલ પદિતવા, પદિત પદ સિરલગ્ન હો

શ્યામકુસલ ભાવિઈ બાલુઈ સદસ સદસ દિન આજ હો. ૨

—ઈતિ શ્રી ઝંઝરિઆ ઋષિસચ્ચ સપૂર્ણ અલ્પ શ્રી ભારતકુસલ
શિખ મુનિ હસકુસલેનાશિખિ અલ્પ શ્રી ૫ શ્રી શ્વિકુસલ શિખ
અલ્પ શ્રી સમકુસલ પદનકુસલે સ ૧૭ ૧ વર્ણ પોષ મુદિ ૧૫ દિન
૩૫ સનતકુમાર ૫ (સરસતિ સામિલિ પાએ લાગુ) ૪ ૩ સ.
મા. બી. (આ ૬)

૪ ભારતી સ્તોત્ર. ૩૩ કંઠુ

આદિ—

સરસ વચ્ચ સમતા મન આંસુ, જ્યાર પદિલો દુરિ ભણી.

અતે—

કલસ.

સુલક્ષિત સરસ સાકર સમી, અધિક અનોપમ વાંસુ,

વિનયકુસલ પદિત તણી, જી સેવ મે લાખી વાંસુ,

કવિ શ્યામકુસલ ભિષા જરી, નિજ લીપડે આલિ,

કીલો ૭૬ મનરમ્ જ્યાર, સમી સારસ વળાંસુ

તણ બેલી સારસ જો ૭૬ કીલો, બલી ભરવે વાળા મહારી

કુ ૫૫ મે ૫૨ કીલો ૫ લીલા કરિસ અસ દલસી તજરી. ૩૩

—એકા વેલસી વાળાઈ. ૨-૧૫ મારી પાસે છે.

૨૧૯ ખ ગુણવિજય (૧૦ કમલવિજય અને વિજય

વિજય શિ.)

૧-૭૨૦ જિજ્ઞાસા સ્તવ ૫ ૧૧૧૮ રૂપ રતિ નભેરમાં

આદિ—

સરસતિ સરસ વચ્ચ વરસા, સનહસે મનમતિ માનપદિ

સમી સુલક્ષુ જિન નમદસિ, સાતસળાં કીપરિ વલી વીસ. ૧

મસ્ત બેસલ દુધ દુધ હોત, બાલુકિ જામિ ભામિની નેત

જગુ મસ્તકિ પુષ્કર ખડ, બલી લીપ કસલેજ અખડ. ૨

૨૧૯૬. શાંતિકુશલ (ત. વિજયદેવસૂરિ-વિનયકુશલ શિ.)

૧+ ગોડી પાર્શ્વનાથ સ્ત. સ. ૧૬૬૭.

આદિ—

સારદ નામ સોહામણું મનિ આણી હો અવિહડ રગ,
પાસ તણો મહિમા કદ જસ તીરથ હો જિમ ગાજે ગગ ૧
ગોડી પરતા પૂરવિ ચિતામણુ હો તુ લીલવિલાસ,
અતરીક મોરે મને વરકાણુ હો તુ સોહે પાસ ગો ૨

x x x x

અતે—

અલખ નિરજન તુ લિખ્યો અતુલી બલ હો તલભાણુ,
શાંતિકુશલ ધમ વિનવધ તુ ઠાકુર હો સાહિબ સુલતાણુ. ૩૦
તપગઢ તિલક તડોવડિં પાપ પ્રણમી હો વિજયસેનસૂરીસ,
સવત સોલસતસડે વીનવીઓ હો ગોડી જગદીસ. ૩૧

કલસ.

ત્રેવીસમો જિનરાજ બાણી હિઈ આણી વાસના,
નર અમર નારી સેવ સારી ગાઘ ગુણુ શ્રી પાસના,
વિનયકુશલ ગુરુ ચરણુ સેવક ગોઠી નામઈ ગહગહઈ,
કલિકાલમાહિ પાસ પરગટ સેવ કરતા સુખ લહઈ ૩૨

—પ્રા તી. સ. ૫ ૧૯૮-૨૦૦.

૨. ઝાંઝરીઆ મુનિની સઝાય, સ. ૧૬૭૭ વૈ. વ ૧૧ બુધ
શ્યાણામા (ઝાણી?)

અતે—

સવત સોલસતોતરે, શ્યાંણા નગર મઝારિ હો,
વધશાખ વદિ એકાદસી, થુણિઉ મિ બુધવાર હો ૧૦૦
વિજયદેવસૂરીસર, ગણુધરપદ ગણુધાર હો,
તપગઢ નાયક ગુણુનિલક, જિનસાસનનક સિણુગાર હો. ઝા ૧

૨૨૦ સધવિજય (૮૦ કીરનિકથસુરિ-કવિમેવલ અપર

નામ હોયોતવિજય-સુધવિજય ચિ.)

(૪૪૬) મી સપભદેવાધિદેવજિનસુવ રત. સ ૧૧૬૪ આસો શુક ૩

આદિ—

૬૭૮

સરસતિ ભગતિ ભારતી, કવિજન કરી માય,

આસુત વચન નિજ ભગતનાઈ આપો કરી પસાય.

સાસનદેવી ચિતિ પાર, પ્રણમું નિજગુરુ પાય,

પ્રથમ વીરિકર વર્ણવું, મી રિસદેસર સય. ૨

ભવ તેરહ સ્વામીતણા, હું સધેપિ ભણેસ,

સુ તખા સ્વીમામણું, સાચ જન્મ કરોસ. ૩

* * * *

અતે—

સવત સુરિ રસ કમ નિધાન એ સવતર કલો પરમાન,

આસો આસિ તૃતીયા કલથી, સુ તખા પૂરણ મનિસી. ૧૬

નિહાં મુ અવિચલ મેર ગિરહ, નિહાં મહ ગણુદાસ રવિનહ,

નિહાં લમઈ મી ગુપમગરિન, ભણુઈ મણિઈ તસ જન્મ મનિ. ૭૦

(૬૭૮.)

એ પ્રથમ નરપતિ પ્રથમ મુનિવર પ્રથમ સિખગર હવે

એ પ્રથમ જિનવર પ્રથમ કેવલી ભાવ આંસુ મી સ્તમ્ભે,

તપમજપતિ મી વિજયસેનસુરિ મી વિજયદેવસુરિ પોતપ

મણિ ગુણવિજય સિખ સિધવિજય કદિ સમજ સમે મનસ મે ૭૧

—કવિમી સપભદેવાધિદેવ જિનરાજ સત્તર સપૂર્ણ. ચિન્નિત

સવત ૧૧૭ વર્ષે માધ માસ શુક્રવારે પુર્ણિમાતિથી સૂર્યમુલકિવમે

મણિમી ગુણવિજય સિખમણિ સિધવિજયેન ચિન્નિત મી અણુદિતસ-

પત્તન મંદેરે મી વેતલવસહી પારદે વાસતળ્ય મુગલક પુત્ર પ્રમાવક મી

દેવપ્રભાનિયરક સાદ નાના પાન પૂતેતિ બદ જૂઠા મી-૩-૧૧

(વિ. ૫.)

અતીત અનાગત નષ વર્તતા, ચઉવીસી જિનવર વિહરતા, ૩
 ચોવીસીઘ જિન ચોવીસ, દસ ક્ષેત્ર ચોવીસી ત્રીસ
 x x x x

અતે—

એ જિનનામ પ્રસાદ્યકી તુ ભ૦ પૂત્ર કલત્ર પરિવાર તુ
 ભાગ સોભાગ સોહામણા તુ ભ૦ લહિધ જય જય કાર તુ,
 તપગણપતિ ગુર મહપતો તુ ભ૦ સકલસૂરિ સિરતાજ તુ,
 શ્રી વિજયસેન સૂરીસર તુ ભ૦ શ્રી વિજયદેવ યુવરાજ તુ.
 તસગણિ ગુણુરયણાયર તુ ભ૦ સુવિહિત પડિત સીહ તુ,
 શ્રી ગુર કમલવિજય જયુ તુ ભ૦ વિદ્યાવિજય યુધ લીહ તુ,
 તાસ ગીસ ધણિપરિ કહિ તુ ભ૦ ચૈત્રી દિન રવિવાર તુ,
 સવત સોલ અડસઠિ તુ ભ૦ ગઠ જાલોર મઝારિ તુ, ૭૯

કલમ

ધમ સાંધુ સિંધુર ભુવનખંધુર જિનધુરધર ધ્યાધયા,
 કરકમલ જોડી માન મોડી ભગતિ જુગતિ ગાધયા,
 શ્રી કમલવિજય મુણિદ વાચક ગુણુવિજય કહિ જિનતણા
 નિત નામ ભણુતા ત્રવણિ સુણુતા ધરે રગ વધામણા ૮૦

—ઇતિશ્રી ઐરવત ક્ષેત્ર ૧૫ ચોવીમી સ્ત૦ પચભરત પચ
 ઐરવત ૩૦ ચોવીમી ૭૨૦ જિનનામ સ્તવન લિખિત શ્રી રવિવ-
 ર્દન ગણિભિ

૨-સામાયક સ૦ આદિ-ગોયમ ગણુહર પ્રણમી પાય

અતે—

સામાયિક કરજ્યો નિસદીસ, કહિ શ્રી કમલવિજય ગુર સીસ. ૧૩
 —ઉપરના બનેની પ્રત ૩-૨૩ નૈ. એ. ન. ૧૧૫૦

હુ ધમન મૂકી કરી, કુમતિ કોઈ પરિચય,
 મન વખત કાયા કરી, ધર્મ તથા મનિ રામ.
 જિનપ્રતિષ્ઠા જિનસારિણી, કહી નવમનિ અધિકાર,
 સદવલ્લભ સાચી પરી, અગ્ની તસ કલ્પ અગ્નિ
 અગ્નિરિત્ત પદ્મો મણી નહિ અભિમન સમાર,
 હીરણ્ય મરણે નર્ત નય મનસ્વ કોઈ પિયાર,
 ભાષા ગરબ મિદાન સચિ, પદ્મિત નયુ મત ભેદિ,
 અધવીસ ગર્વિત્યુ પરવરણ, અગ્ની વલ્લ મન ભેદિ
 પુનરપિ આરિત અગ્નિરિત્ત વિશુદ્ધ હીરણ્ય કાચિ
 પદ્મમદ્યવત ઉગ્ગરઈ અધવીસ ગર્વિત્ત સાચિ,
 ગર્વિ મેધલ ઉદોત્તકિત્ત નામ અગ્નિપદ્મ દીપ
 ગર્વિત્તો તે ગુણવિભવ દીપુ નામ પરસ્કિદ
 નામ અપના અનુક્રમઈ કોપી શી ગુરસનિ
 પાંચે જામ ગુરઈ અતિથયો સારણ તસ નયુ કામ
 શી હીરવિભવ સદીધર, ગુણવત તસ તથો સીસ
 મિરજો ગુણવિભવ મણિ ગુરજાણુ વલ્લ નિલ સીસ,
 તસ વિનયી વખત વિશુદ્ધ, સુધવિભવ પદ્મવિત્તિ
 સરસ સગમે મોતા મુણુક પૂરઈ વલ્લ મન રાનિ,
 સુખ સપત્તઈ મુણુનાં મણિ તાસક તાસ ઉગ્ગર
 ભલુઈ ગુણુઈ મનિ ભાવરત્ન, તસ પરિ કુલ મહદ
 અદ્વૈતા ઉદ્ધિનિધિ વરસે મુગ્ધિર માસ,
 શુદ્ધિ વખતો ઉત્તરારકિ પૂરણ રમીક રાસ.
 મવિરાય અગ્નિગુણી જિદે ધમ પ્રણયુ કરજોદિ,
 અધિક નુન ને મર્ક કનુ મુક મન કોષે નેદિ
 વિદેશજાનઈ અગ્નિગુણુ મોલ્યા નેને વખત,
 અમરમનિ શુદ્ધ તે કરસે સત મુગ્ધન.

૪૭૭

૪૭૮

૪૭૯

૪૮૦

૪૮૧

૪૮૨

૪

૫ ૧

૫ ૨

૫ ૩

૫ ૪

૫ ૫

૫ ૬

(સઘવિજય ગણિએ કૃત્ત્વસૂત્રપર પ્રદીપિકાવૃત્તિ સ. ૧૬૭૪ મા રચી છે અને તેની સ. ૧૬૮૧ મા લખેલી પ્રત લીંબડી ભડારમા પત્ર ૧૫૫ અને ગ્રંથમાન ૩૩૦૦ ની ૧૨ મા દાખડામા છે.

(૪૪૦) અમરસેન વૈરસેન રાજર્ષિ આખ્યાનક. સ. ૧૬૭૯

માગ શુ પ.

આદિ—

સકલ સિદ્ધિ સુખ સપદ, લહીઈ બુદ્ધિ વિનાણ,
પચપરમેષ્ઠી પ્રણમીઈ, હુઈ ધરિ કોડિ કૃત્યાણ ૧
શ્રી આદીશ્વર શાંતિજન, ચદુપતિ નેમિ જિણુદ,
પાસ વીર પ્રભુ પાપ નમુ, પચતીરથ સુખ કદ ૨

x x x x

અમરસેન વચરસેનનઈ પૂર્વે ભવ અધિકાર,
દાન પૂજલાભ ગુરૂઈ કહ્યો, તેણુઈ લહ્યા સુખ અપાર, ૧૪

x x x x

પ્રકરણુ પુષ્પમાલા તણી, ગાયા બણી સુગણિ,
રસિક સબધ શ્રવણે સુણ્યો, રાસ રચુ શુભવાણિ ૧૬
ઢાલ રગ રાગ આસાહરિ.

સરસતિ માત સાનિધિ કરી, રચ્યો સબધ રસિક
શાસ્ત્ર અનુસારઈ વણુંબ્યો, નવિ બણ્યો બોલ અલીક ૪૮૯
પદપરપર વીરનો કમઈ હવો યુગહપ્રધાન,

શ્રી હીરવિજય સૂરીશ્વર અકળર તપ દીઈ માન. ૪૯૦

ખિરદ જગગુરૂ તેણુઈ દીઈ, નીરથ શેત્રુજ ગિરિનારિ,
મુગતા યાટ કારાવીઆ, અત્ર કરઈ નરનારિ. ૪૯૧

છોડાવ્યો જેણુઈ જીજ્ઞાસો, મુકાવ્યુ જગિ દાણુ,
અધ લાખ મેલ્લાવીઆ, હીરગુરૂ વચન પ્રમાણુ ૪૯૨

ઉદય અધિક શ્રી ગુરૂતણો, રાજનગર મઝારિ,
સોલઅઠાવીસઈ આવીઆ, મેલજી ઋષિ ઉદાર. ૪૯૩

સુકામન ગૂણી કરી, કુમરિ જાત પરિભ્રમ	
મન વચન કાયા કરી, ધર્મ તણે મનિ સમ.	૪૪૪
જિનપ્રતિમા જિનચારિણી કરી રચનનિ અધિધર,	
સાવરણ્ય સામી પરી, આવી તસ લલણ મચ્છરિ	૪૪૫
આચારિજ પાનો બળી નદિ અભિમાન લખાર	
હીરમર ચરણે નર્ત નમું મનસ્કું કર્યો વિચાર,	૪૪૬
ભાગ્યા અગ્યા મિહાન મરિ, પદિત બદુ શુભ નેદિ,	
આવીસ નરિસુ પરવરણા, આવી વડુ મન જોદિ.	૪૪૭
ફારપિ આરિઝ આરઈ વિશુદ્ધ હીરમર દાણિ,	
પદમદામલ ઉચ્ચરઈ આવીસ નરિસુ આણિ.	૪૪૮
જ્યપિ મેપણ ઉદ્યાનવિજય નામ અનોખમ દોષ,	
જાગિયો ને ગુણવિજય દોષ નામ પરશુદ્ધ	૪૪૯
નામ આપના અનુકર્યો જોષી શી શરણભિ	
પ્રાંચે શ્રામ ગુણ અનિધજો સારથી તસ બદુ કાલ	૫ ૦
શી હીરવિજય સુરીચર શુભવત તસ તણે સીસ	
મિત્રો ગુણવિજય મરિ, શરણાણ વડઈ નિજ સીમ.	૫ ૧
તસ વિનયી વમણ વિજય સુધર્મવિજય જમણુદિ	
સરસ સળધે મોન શુભાં પૂરઈ વડા મન જોનિ.	૫ ૨
સુખ સખજઈ સુખુર્ણ મરણિ તાસક તાસ ઉચ્ચદ,	
અજઈ સુખઈ મનિ અપરસું તસ ધરિ હુધ મદદ	૫ ૩
જ દ્રકસા ઉદ્ધિનિધિ વરમે જમણિર મસ,	
શુદ્ધિ પદમી તાસરઈ પૂરણ સુધી રામ.	૫૦૪
અવિજય અગરગુણી જિદે પામ પ્રજમું કરજોદિ	
અધિ ન્યન ને મઈ કમું મૂઝ મજ દેશે નેદિ.	૫ ૫
વિદ્યારણુઈ આનંદવણુઈ જોમ્યાં ૭૦૦ વચન,	
અખરમનિ શુદ્ધ ને કરશે સત સુજાન.	૫ ૬

ઢાલ અઠાવીસ માની ૨૮, ઢાલ કડવાની જાતિ
એહ રાસ કીધો લાભ લીધો મીધુ વછિત કાજ,
જોગુઈ દાન દીધુ હવુ પ્રસિધુ લાધુ ત્રિભુવનરાજ.

૫૦૭

*

*

*

*

અતે—

કલશ-રાગ ધન્યાસી.

શ્રીવીરથી અનુક્રમિ પાટિ તપગણિ શુદ્ધ પરપરા,
શ્રી વિજયદાન ગુર હીર જેસગણ, વિજયતિલક સૂરીશ્વરા.
તસ પટોધર ઉદયગિરિ જિમ ઉદયો અવિચલ દિનકર,
અભિનવો ગૌતમ ભવિક વદો, વિજયાણુ સૂરીસર
મપ્રતિ વિચરઘ યુગપ્રધાન ગુર છત્રીસ ગુણ અગધ ધરઘ,
સાધુ પુરદર મહિમામહિર અમૃતવાણિ મુખિ ઉચરઘ,
શ્રી હીરવિજય સૂરોદ સેવક ગુણવિજય ગણિ મુનિવર
તસ સીસ સયુજ્યા રાજઋષિ દોય સકલ સઘ મગલ કર. ૫૧૯

૫૧૮

—મહોપાધ્યાય શ્રી ૯ શ્રી નદિવિજય ગણિ શિષ્ય શિરોમણિ
ગણિશ્રી ધનવિજયગણિ જિષ્ય મુઠ ભકિતવિજયેન લિખિત વ્યવાયનાય
સ ૧૬૯૭ વૈ વ ૧૩ દિને શ્રી અમહદપુરે ૨૦-૧૫ વિ વ.

(૪૪૧) સિદ્ધાસનખત્રીસી.

અતે—

તપગણ નાયક ગુણનિલો શ્રી હીરવિજય સૂરોદ
જૈનધરમ દીપાવીયો જસ પય નમૈ સૂરોદ
લુકાપતિ ઋષિ એવજ અઠાવીસ ઋષિ પરિવાર
આની હીરગુર વદીયા આણી હર્ષ અપાર
કુમતિ તણ સુમમતિ ભજ માર્યા આનમકાજ
ઉઘોતવિજય વિખુધ પદ દીઉ ધન ધન હીરગુરરાજ
અઠાવીસ માહ મુખ્ય સિસુ ગુણવિજય ગણિરાય,
તસ મીમઘ ઉગમ કરી પ્રમધ રચ્યો સુપદાય

૯૦

૯૧

૯૨

૯૩

(હીરવિજય સ ૧૬૫૨ માં સ્વર્ભસ્થ જ્યા. તે તે સમયમાં)
(ઉદયપુર ૪)

—પ્રસિદ્ધ હીરવિજયસુરિ પાસે મેધછ મકવિએ લોકાન્તનો સ્તવ
કરી સ ૧૬૦૮ માં દિક્ષા લીધી અને મેધછનું નામ ઉપોત્તવિજય
રાખ્યું. આ પ્રમુખે જાગ્યાવાળા જૈનસંધિ મોટા ઉત્સવ ક્ષેત્રે હતો. આ
દિક્ષા જાવસરે મેધછની સાથે તેના ત્રીસ (આઠવીસ) સિંધુએ જલ
તપામણની દિક્ષા લીધી તે પછી અણેનામના સિંધુનું ગુણવિજય નામ
રાખ્યું અને તેમના સિંધુ તે કવિ સમવિજય. હીરવિજયસુરિના એક
સિંધુ સમવિજય નામના હતા. તેનું સંસારપણે સમછ નામ હતું તે
પાટણનો એક મહત્ત્વ હતો. તેની કીર્તી એક પુત્રી થઈ હતી. પોતાને
૩૨ વર્ષની ઉંમર જતાં હીરવિજયસુરિના ઉપદેશથી દિક્ષા લેવાનું મન
જતાં કીર્તી અનુમતિ કિવરે લઈ પોતાની પુત્રીનું લગ્ન કરી આજ્ઞા મુદે
ખેટી થયા વગર દિક્ષા લીધી અને તેની સાથે જીન સાત વર્ષોએ
દિક્ષા લીધી. સમછનું નામ સુરિએ સમવિજય રાખ્યું તેજ સમવિ-
જય અને આજ્ઞા કવિ-ગુણવિજયના સિંધુ ને બુદ્ધ થા એકલ છે તે
ખાતરીથી કહી ન શકાય. કલ્પ આજ્ઞા કવિનું નામ સિંધવિજય-સિંધ-
વિજય જલ હોઈ શકે. તેથી અને તો જને બુદ્ધ હોવાનું વધારે સમવિવ
જાને છે બુદ્ધો સહીધર અને સમદ્ ૧ ૨૧ અને ૨૨૫)

૨૨૧ વિજયમેરૂ (જ૦ રાજસાગર-મણિરત્ન-કેમધર્મ શિ૦)

(૬૬૨) હ સસત્ત્વ વલ્લભાજ પ્રબંધ. સ ૧૬૧૬ બહેરનાં

આદિ—

હા.

વીર જિજ્ઞેસર ગરમ જિજ્ઞ પ્રણય, પવ આરવિદ સસત્ત્વ પવ પ્રણય.

વહિ મનિ ધરિ પરમાણુદ.

૧

જિનપર જન નિવાસની, પ્રણય સસત્ત્વિ દેવ

પુરતણ્ણ દલ ગાઈયું, સમીપિ કરિ જુતરેવ.

૨

પુણ્યે ધણુ કણુ સપજે, પુણ્યે સુખ આનંદ	
પુણ્યે અરિ કેશરિ નમે, પણમે સુરનર ઈદ.	૩
પુણ્યે લખમી વસિ હુવે, દિન દિન અધિક પદર	
પુણ્યે ગ્રહ પીડા ટલે, નગ્યે પુણ્ય અફર	૪
પુણ્ય તણા ફલ છે બહુ, પુણ્યે જસ વર ચિત્ત	
હું સરાજ હુંછરાજવર, હું સાવલી ઢાલ ચિત્ત.	૫
સરસ પ્રબંધ છે એહનો, વલિ અધિક ઢાલ રસાલ,	
કવિયણુ મુણુતા ગહગહી, ચ્યાર ખડ સુવિશાલ	૬
એ ચરિત્ર જલધર સમો, વચન અમૃત જલબિદુ	
મધુર સ્વરે તે ગાઇ જવુ ભવિક મોર સુખ કદ.	૭
રસ કલા કર સરજિકા, સુગાતા શ્રવણુ સુહાય	
સાભલિજ્યો ગુણિયણુજના, જો આવે તુમ દાય.	૮

x

x

x

x

અતે—

ખરતરગચ્છ અતી દીપતો, શ્રી જિનચદ સૂરિદ	
તાસ સીસ અતિ દીપતો, શ્રી જિનસિદ મુણિદ	૧૦૩ નિં૦
સોલસઈ ઉગણુહુત્તરઈ લાહોરનયર મઝાર	
સાંતિનાથ સુપસાહિલઈ કીધો પ્રબંધ અપાર	૪
વાચનાચારિજ દીપતો, રાગસાર સુણુ જાણુ	
મણિરયણુ કલાનિલો, શિષ્ય મુખ્ય સુગાણુ	૫ ગિં૦
હેમધર્મ ગુણુ સાનિધઈ, મુઝ સદા સુખ આનંદ,	
વિનયમેરૂ મુનિવર કહઈ, સુણુતા આવકૃદ.	૬
ચ્યારિ ખડ એ ચક્રપાઈ, સરસ પ્રબંધ ઉલ્લાસ,	
કવિયણુ જનમન ગહગહઈ, ગાવતા લીલવિલાસ.	૭

—ચાર ખડ અથાગ ૯૯૦ પ્રમાણુ. ૧૧-૧૮ સે. લા વડોદરા.

૨૨૨ જ્ઞાન (દાસ.)

(૪૪૩) સ્તોત્રિય રાસ. ૧૧૭ પદોમાં રત્નાગર પુરમાં.

અર્થ—

નવરસ એક નાટિક રમિલે રત્નાગર પુરમાંદિ

પતિ હરી નિરાશખે બાપુ મનિ ઉચ્છાદિ.

૧૮

ન્યાન જણુક હો બાપુઓ સ્તોત્રિય અપાર

જે જન્મ એકને છેતરજ તે નર ધન્ય અવતાર.

૧૯

—સ ૧૧૮૬ આસો વ ૧૩ હસ્તાકે કિને પદ્મિત શ્રી જ્ઞાન-
વિજયમણિ સિ. ગુ. પ્રીતિકિન્નવ સિખિત

(૧૫૨ની બાઈઓનો જા)

—પ્રત લખ્યા સ ૧૧૭ અમ.

(૪૪૪) યશોધર રાસ —૨.

૨૨૩ પરમાનંદ (૮૦ વિજયસેનસુરિ શિ)

(૪૪૫) નાના રેશરેશીબાપામથ સ્તોત્ર (સ ૧૧૭૧ પદોમાં)

અર્થ—

એ ત્રિભુવનવારણુ વીરથ પાસ જિતામણીરે

કિ વિજય જિતામણીરે

આશિ અરુર જિલે માત્રિ જાજા ઇમ જણુક બાપનીરે

પ્રિય સેજ વાણિ જો વારા વિક્રિ થવમ પુરપસારે

તસ સીજિ સોવન પોણિ કિ ધમ ધમ મુપસારે

૧

*

*

*

અર્થ—

ઇમ સાસ વીરથ સજસ સમરથ પાસ ત્રિભુવનનુ પણી

તપશ્વકિ જિણુક જાજાર દણુ કિણુક વિજય જિતામણી,

ભારમલ્લરાગ વડ દવાળ કરી ચાપ્યા જિનવર,
 શ્રી વિજયસેન સૂરીદ સેવક પડિત પરમાણુદ જયકર, ૭૭
 ૪-૧૫ (વિ. ધ.)

(કચ્છતુ વિજયચિતામણિ મદિર.)

(વિજયસેનસૂરિ સ્વર્ગ ૧૬૭૧ તો તે પહેલા.)

૨૨૪ અજ્ઞાતકવિ.

(૪૪૬) સુદયવચ્છવીર ચરિત્ર લ સ ૧૬૫૨ પહેલા.

અતે—

સુદયવચ્છતુ એહ ચરિત્ર, જે નર નિસ્રણુઈ સદા પવિત્ર,
 તાહ તણુઈ મનિ પૂજઈ આસ, લહઈ સિદ્ધિ સુહ લચ્છિ વિલાસ ૬૧
 —સંવત્ ૧૬૫૨ વર્ષે આસોજ માસે શુકલપક્ષે પ્રતિપદ્યા તિથૈ
 દેવાલીનગરે રાણા શ્રી પ્રનાપસિંધ વિજયરાજરે શ્રી સડેર ગણે ભદ્રારિક
 શ્રી યશોભદ્રસૂરિ સતાને ગચ્છાધિપ ભદ્રારક શ્રી ધ્રુવરસૂરિભિ ચિરજી-
 યાત તત્ શિષ્ય ઉપાધ્યાય શ્રી વિજયસુદર વાં શ્રી પદ્મરાજ લિપતં.
 (વિ. ધ.)

૨૨૫ હીરનંદન (ખં જિનસિંહસૂરિ શિં)

(૪૪૭) હરિશ્ચંદ્ર ચોપાઈ. સ ૧૬૭૦ થી ૧૬૭૪ ની વચ્ચે

આદિ—

શુભમતિ આપો સારદા, સરસ વચન સરસતિ,
 બ્રહ્માણી સહુ વિધન હરિ, ભલો કરે ભારતિ. ૧
 ચઢીસે જિણુવર ચતુર, નામ હુવધ નત નિધિ,
 શ્રી ગૌતમ ગણુધર સધર, સદા કરો સાનિધિ ૨.
 આદીસર જિણુ ઉદય કરિ, શાંતિ જિણુદ સુખવાસ,
 નિરમલ મતિ ઘો નેમિજિણુ, પરતા પૂરક પાસ ૩

વિધન હરો મી વીરજિજ્ઞા મુખ સપેઠ દત્તાર,
 પચ્ચત્તરિય જગિ પરમ્યા, રણમુ પ્રહસનિ સાર
 ચત્તર અભ્યાસકે વરો, જગમ શુભપરમાન
 મી વિનસિલ સરિસા, નમીયક મુગ્ધવનિધાન.
 વિનયવત વિધાનિયો, અધિ હીરનંદન ગણ,
 ગુરુ મુપસામક ગણતું, રમઈ હસ્યજ્ઞન.

x

x

x

x

અતે—

એમું પાતું નથી. પા. ૭૧ પ ૧૫ આ. ૬

૨૨૬ વિધાન્ય ૬ (૮૦ વીયા શિખ)

(૪૪૮) +મી વિજયસેનસારિ નિર્વાણ શાસ. ૧૧૭૧ સ્તી.

આપ્તિ—

સુરસતિ મતિ હલ નિરમતી, મુખિ હલ વન વિદ્યસ,
 ગણે તપચક્ર રાજવી વિજયસેન ગુણસરિ.
 જગમાં જગતુર હીરક કુઓ અધિક સોભામ
 મહિમા મહોગાદિ બણુલ, જિમ રામકુમી મદ્યભાગ.
 તાસ પાદિ હલ્યાવલિઈ, કેમુ અભિનય ભાણ
 મી વિજયસેન સરિસા, નેહથી નિતસુ વિદ્યાણ.
 ભાગ્ય વડું મી પૂનમન, કુણુઈ ન ખંડી ભાણ,
 જિનસાસનમાં જગમતાં, હજા અધિક મદ્યણ.
 ખસ્ય પ્રતિજા પૂનણું, સપ વીરજ હલાર,
 રસ-ભાસ-અવિ મચથી, તે મુણુઓ અધિકાર
 એકઈ ને નિર્વાણુલ કહ જવબેલ વિધાર,
 વાત માત ગુરુ ગામનઈ નામ થાી સંભાર.

+

+

+

+

અતે—

કલસ.

જગમાહિ મહિમા ગુરુતણુકે જે, અતિધણુકે છંદ મંદ સુણ્યકે,
દોષ હાથ બેડી બુદ્ધિ થોડી, કામિ થોડી સકે ગુણ્યકે,
શ્રી વિજયદેવ સ્મરિદ નદકે ભાવિ વદકે વલી વલી,
વર વિબુધ વીપા મીસ વિધાયદ આશા મવિ ફલી.

૫૭

—૫૭ હુંક આમા છે પ્ર જે એ ગૂર્જ કાવ્ય સચય.

૧ નરાવણુ મદોદરીએ આપેલ ઉપદેશ સં ૩૯૧ સ. મા. ભી.

૨૨૭ ગંગદાસ (ખં જિનસિંહ-કીર્તિરત્નસૂરિ-હર્ષધર્મ—

હર્ષવિશાલ-સાધુમંદિર-વિમલરંગ-લગ્નિધકલ્લોલ શિ.)

(૪૪૯) વક્યૂલ રાસ. સ. ૧૬૭૧ આં શુ. ૨ ગુરુ પાતિ ગામમા.

આદિ—

સ તિ જિણેસર ચિર જયતુ, સતિકરણુ જિનરાજ,

વંકયૂલ રાજ તણુકે, ચરિત કહિસુ હિનકાજ

૧

સુધધ મન જે પાલિસ્યધ, ગુરુમુખ લેધ નીમ,

વક્યૂલ જિમ પામિસ્યધ, રિદ્ધિ વૃદ્ધિ નિસ્તીમ.

૨

ગુરુવિણુ ટો જાણુઈ નહી, ધરમાધરમ વિચાર,

સુધટ ઘાટ સોનાર વિણુ, લાપ મિલઈ લોહાર.

૩

મૂરિપ કિમધ ત રણ્યઈ, જહિ વિધિ રજનહાર,

કંકન કિમ યચ્ચરિયઈ, જહિ વરસધ જલધાર

૪

ચ્યારિ નીમ ચાવા ચતુર, લીધા ગુરુનઈ પાસ,

ચમતકાર ચિત ઊપજઈ, સુણુતા મન ઉદ્દાસ.

૫

અત—

મવત સોલઈકહુત્તરિ જાણિ, પાતિગામ સુકામ વખાણિ,
આવણુ સદિ બીજઈ ગુરુવારિ, ગાયકે વક્યૂલ સૂખકાર.

૧૨૧

મુખર શ્રી જિનમયસરિ પાટ, સેવર્ષ સુરનર મુનિવર પાટ,
 પસવાદી મનન સિરિ સાટ, શુદ્ધ પદ્મર્ષ જિજ્ઞુવર પાટ. ૧૨૨
 મુખર શ્રી જિનાસિદ્ધ મૂઠીસ વિનયમાન પ્રતપદ્ધ મુનગીસ,
 રાજરાણા મનર્ષ નમુ બાણુ એકન્યા કેતા કર વખણુ ૧૨૩
 જમિતપ મોટા અવધાત, યુમ મહેવર્ષ નમુ વિખાત,
 આચારિજ આત્માર્થ મણત કીરતિરતન સરિ જમતિજાત. ૧૨૪
 હરતરમ વખણ તસુ સીસ, વખણ હરવિશાલ મુનીસ,
 તસુ પાટક પરગઢ ગુણુનિધઈ, સાધુમંદિર વખણ સિરિતિધઈ. ૧૨૫
 તામુ કિનેવ વિમલરમ મણી વિનયવતમાદિ મદિમા મણી,
 દિકનઈ સીસ વિનયગુણુ નાણુ વખણ હામધિકરોચન રખાન. ૧૨૬
 તામુ પ્રસાદઈ એક રસાલ વખણુ મણુક ગુણુમાલ,
 મુણુતાં મણુતાં લીલાવિલાસ, એક સગપે કણુક ગામણુ. ૧૨૭
 નિહાં સાગર નલ જમતરમ નિહાં કચનગિરિ વર ઉત્તમ,
 નિહાં જામિ નઈ એક સગપે મુણુતાં યજ્ઞઈ કરમક જામ. ૧૨૮

—સ ૧૬૮૪ પોપ વર્ષ ૧ જાણવાસરે પૂર્ણિમાપદ્યે મુનમધાન
 શ્રી ૪ મુખર મહારક લક્ષ્મીમયસરિ—પ્રથમ સિ. મણિ શ્રી વીરવિમલ
 રથમ વાચક વાચનાભ્યાસ વા શ્રી લખિયવિજય તત્ સિખ્યામ સિ. સૌમ્ય
 અવિજય લખિત—શ્રી સત્યપુરવરે. વિ. ૫ ૫-૧૪

૨૨૮ કૃપાસાગર (નેમિસ્થાનર-વિદ્યાસાગર સિ.)

(૪૫૦)+ નેમિસ્થાનર ઉ નિર્વાણ રમ્ય. સ ૧૬૭૨ માત. શુ. ૧૨
 ઉત્તરણીમાં

આદિ—

વણુ.

સામ્ય મનસ સામ્ય મનસ મહા મનવત,
 શાન્તિ જિજ્ઞુસર સમર્પી રિદિજાદિ સવિસિદ્ધિ કરણુ,

અતે—

કલસ.

જગમાહિ મહિમા ગુરતણુઉ ને, અતિધણુઉ છઈ મઈ સુણ્યઉ,
દોષ હાથ જોડી ખુદ્ધિ થોડી, ઠામિ કોડી સઉ ગુણ્યઉ,
ત્રી વિજયદેવ સૂરિદ નદઉ ભાવિ વદઉ વધી વલી,
વર વિખુધ વીપા સીસ વિધાયદ આશા સવિ ફલી.

૫૭

—૫૭ દુક આમા છે. પ્ર જૈ. એ. ગૂર્જ કાવ્ય મચ્ય

૧ +રાવણુ મદોદરીએ આપેલ ઉપદેશ સં ૩૯૧ સ. મા. ભી.

૨૨૭ ગંગદાસ (ખં જિનસિંહ-કીર્તિરત્નસૂરિ-હર્ષધર્મ—

હર્ષવિશાલ-સાધુમંદિર-વિમલરંગ-લઘ્વિકદલોલ શિ.)

(૪૪૯) વક્ર્યૂલ રાસ. સ. ૧૬૭૧ આં શુ. ૨ ગુર પાતિ ગામમા.

આદિ—

સ તિ જિણેસર ચિર જયતુ, સતિકરણુ જિનરાજ,

વક્ર્યૂલ રાજ તણુઉ, ચરિત કહિસુ હિતકાજ

૧

સૂધધ મન ને પાલિસ્યધ, ગુરમુખ લેધ નીમ,

વક્ર્યૂલ જિમ પામિસ્યધ, રિદ્ધિ વૃદ્ધિ નિસ્તીમ.

૨

ગુરવિણુ કો જાણુઈ નહી, ધરમાધરમ વિચાર,

સુષટ ઘાટ સોનાર વિણુ, લાપ મિલઈ લોહાર

૩

સૂરિપ કિમધ ન રજ્યઈ, જઉ વિધિ રજનહાર,

કંઠન કિમ ચચરિયધ, જઉ વરસધ જલધાર.

૪

ચ્યારિ નીમ ચાવા ચતુર, લીધા ગુરનઈ પાસ,

ચમતકાર ચિત ઊપજધ, સુણુતા મન ઉલ્લાસ.

૫

*

*

*

*

અત—

સવત સોલઈકહુત્તરિ જાણિ, પાતિગામ સુકામ વખાણિ,
આવણુ સુદિ બીજધ ગુરવારિ, ગાયઉ વક્ર્યૂલ સૂખકાર.

૧૨૧

અતે—

સવન સોડ વરસ બદુતારી નેઠ મુદી જુખવાર,
નિધિ ત્રીજાનિ દિનિ રાસ પૂરણ એદનું મનથાર

૨

નમર ધિરપુર રામું જિહા કરમ કમગાવાસ,
જિહા વસર્ધ વા બવધરીઆ મતિ ધર્મ ઉપરિ નામ,
પીપત્ર અધિહી ગુર વામી શાલિમુરિ સુગત
ત્રિભોધીઆ કુલ સાનસર્ધ શ્રીમાલપુર આદિદામ.

૩

તાસ અનુકમિ પાદિ પ્રમદપા મી લખેસામર સરિ,
મી વિમલદામ સરીસ તથામું, દુર્ધ વ્યાસુદ પુરિ,
વિજુપ વિદ્યા ધરમદામ અધિહી વાસુ ઉપમાર,
જેભિ દામ્યા દિન કરી અમનનામ અધેધાર

૪

જેભિ વાખ્યા મુરિ મી શ્રીમાલગામર પાદિ,
ઝિનવનન મારમ દાખાલ મીજાલ પુલક વાલ,
વીનરમ વામી રામસામર રાસ એદ રમિ મુલ
નરનારિ આધિ મનથાલ તથા સપેમર્ધ ધરિ સપેલ.

૫ ૫

—કનિમી લખુલ રાસ સપુલ—એવાલ ૬૦ પત્ર ૧૨ લા બ
પાલુ દામો ૮૩

(૪૫૨) પ્રસન્નચક્ર શાસ્ત્રિ રાસ. મ. ૧૧૬૮

૫૫ ૧૫ લા બ પાલુ લા ૮૩

૭૨૮૬ ઈતિવિગ્રય (૧૦ કાનલ ધિ)

વિગ્રયમનમુરિ નિર્વાણ સમસાધ.

આદિ—

૧૧૬૮ની મધ્યે આખા મુદતો—એ લખ

સરખનિ બવરનિ નિન થરિ, મુખમી નિનમુર પત્ર

મહિમડલ મહિમાનિલો, પાપ વ્યાપ સતાપ વારણ,
 ઉજ્જેણીપુર જિન જયો, પ્રગટ અવતી પાસ,
 કામકુમ્ભ જિમ પૂરવે, કવિયણ કેરી આમ ૧

નેમિસાગર ૨ નામ અભિરામ,
 કામિતપૂરણ અભિનવો કલ્પવેલિ સમ સદા કહીઈ,
 જપતા જગિ જસ વિસ્તરિ લલિત લીલ આનંદ લહીઈ,
 વર વાચક પદવીધર, અગિકર્મ ગુરૂ આણુ,
 જિમ દૂર્ઘ તિમ કવિ કહિ, તેહતાણુ નિરવાણુ ૨

x x x x

અતે—

ઢાલ ૧૦ મી. રાગ ધન્યાશ્રી

જય જય સાધુ શિરોમણી, નેમિસાગર વર નામોણ,
 કામિતપૂરણ સુરતર, વાચકૃદ લલામોણ. ૧૨૯

x x x x

સવત સોલ મિહુત્તરઈ નયર ઉજ્જેણી મઝારણ,
 માગસિર શુદિ બારસ દિનં શુભિલ શ્રી અણુગારોણ ૧૩૪

વાચક વિદ્યાસાગર, તાસ પચાયણ સીસોણ,
 વિમુઘ કૃપાસાગર કહિ પૂરો સકલ જગીસોણ. ૧૩૫

—લિં સ ૧૭૭૦ શ્રાવણ વદિ ૫ ખુદે મુનિ જયસૌભાગ્યેન
 પા ૬-૧૩ ન ૩૪-સન ૧૮૭૭-૭૮ ૩ કે

૨૨૯ રાજસાગર ઉ. (પી. ધર્મસાગરસૂરિ-વિમલપ્રભ-
 સૂરિ-સૌભાગ્યસાગરસૂરિ શિ.)

(૮૫૧) લવકૃશ રાસ. મ. ૧૬૭૨ જેઠ સુદિ ૩ ખુધ

સિદ્ધાંત વાણી સરસ ગાણી આદર ગાણી બણીએ
જાને ભવીમણુ કહે એમ કવિમણુ કન દેખીશુણીએ.

—સર્વરસ સમય મંગલમ જયં પ્ર. મ.

(૪૫૪) નદન મણિવાર રાસ. વિદ્યા.

૧+ થી સુચર્ય. ૧ ૨ સ. મા. બી.

૨. શુદ્ધાન સ સ ૧૬૭૬ મામતર-હીમાં.

આદિ—

મી કુરુષ્ણકન નાગી કું માણુ વચન વિદ્યાસ
સુદર્શન સિવસ વચ્ચણી કું પું વચ્ચ પાવે વસ.

x

x

x

x

અતે—

સવત સોળ સિલોતારે મામતર હી મચરિ

મી પાર્શ્વનાથ પસાડણી સીમે કામ કાપુ વચર

૪૧

ને મને વચિ નિરમણ તે પામે સંજ્ઞા ક્રમિ,

મી શુભવિજય સિવ કામ બણુહ લાલકિવચ નમે ક્રમિ.

૪૨

આ. ૬

—સિ. મ. વીરજી પાનાઈ મ. પ્રેમજી ૨-૧૪ મરી ખસે

પ્રત ૭

૩. વિદ્યાર સ. ૧ હી.

આદિ—૧મ પદ સદગુરુ નામ, નિમ મનવચિન કામ,

અતે—શુભવિજય સીસ લાલકિવચ કહે શુભમામ પ્રતિપી લક્ષ્મી ૫

૪ ભક્તબાહુબલ સ. ૩૧ હીની.

અતે—

તપમચ્છાયા સુવરે, મી વિજયસેન સરિયા,

સોદમ નિદાં વાચકપરે મી કલ્યાણવિજય વચજા.

હીર પટોધર ગાયતા રે મુઝ મનિ આણુદ યાયરે,
તુ મનમોહન જેસગજરે.

૧

x

x

x

x

અતે—

કલશ.

હીર પટોધર સધ સુખકર વિજયસેન સરીસરો,
મે થુણ્યો સૂર સવાઇ અવિચલ બિરદ મહિમામદિરો,
જન્મ પાટિ પ્રગટ પ્રતાપ દીપે વિજયદેવ દિવાકરો,
કાનજી પડિત મીસ કીરતિવિજય વહિતકરો.

૪૭

—૪-૯ મા.

(વિજયસેનસૂરિ—સ્વં ૧૬૭૨ મા થયા ત્યાર પછી તે સમામા
આ થયેલ છે.)

૨૩૦ લાલવિજય (૧) (ત. વિજયદેવસૂરિ—શુભવિજય શિ.)

(૪૫૩) જ્ઞાતાધર્મ ઝોગણીસ અધ્યયન સઝાય. સ ૧૬૭૩
આપાડ વદ ૪ રવિ છડીઆડમાં.

અતે—

સવત સોલત્રિહંતરિ સવતસરે, આદિતવારે આસાઢ માસે,
શુભવિજય શિખ્ય લાલવિજય એણિપરે કહે ભણે ગુણે
તે સુખીય થાશે.

૧૦

—ધતિ પુડગીક કુડરીક રિધી સઝાય

તપગરિઠ પાંટ પરપર આઝ્યા, સુધર્મ ગુરૂથી ભાઝ્યા,
શ્રી વિજયદેવ સરીશ્વર રાજે, સોલત્રિહંતરિ જાણે.

૬

આસાઢ વદિ ચોથે દિન આવે, છડીઆડ માહે ગાવે,
રવિવાગે એ અર્થ વિચારે સામળતા સુખ થાયે

૭

શુભવિજય પડિત સુખકારી, તાસ પ્રસાદિ જાણી,

સઝાય એકવીસ આસ પુરો મુજ, લાલવિજય કહી વાણી.

૮

સિદ્ધાંત વાણી સરસ નાણી બાહર બાણી ભણીએ
બાળે ભવીમણુ કહે એમ કવિવણુ કન દેખીસુણીએ.

—સર્વત્ર સત્યમ મધ્યમ તપ મ. ક.

(૪૫૪) નદન મણિધાર શસ. વિષા.

૧+ બી સજાથ. ૧ ૨ સ. મા. બી.

૨. મુદ્રાન સ સ ૧૬૭૬ માગર-કડીમાં.

આદિ—

શી ગુરુપદપદ્મ નથી હું માયુ વચન વિદ્યાસ,
મુદ્રાન સિમ્બ વખાણુકિ હું પું પુન પારે ઘસ.

x x x x

અતે—

સવત સોળ સિસોતરે માગરિ કડી મઝરિ

શી પાર્શ્વનાથ પસાઉમઈ શીલે કામ કહ્યું ઉદાર

૪૧

ને માળે વણિ નિરમણ તે જામે સપા ક્રિડિ,

શી શુભવિનય સિમ્બ હમ ભણુ સામવિનય નમેકરમેડિ.

૪૨

આ. ક.

—વિ. મા. વીરજી પદનાથ મા. પ્રમજી ૨-૧૪ મત્રી જસે

પ્રત ઉ

ક. વિષાદ સ. ૫ કડી.

આદિ—પ્રથમ પદ સહસ્ર નામ, કિમ મનવચિને કામ,

અતે—શુભવિનય સીસ સામવિનય કહે મુખમધ્યમ શિતીરી લક્ષ્ય ૫

૪ લક્ષ્યબાહુવસ સ. ૩૧ કડીની.

અતે—

તપમધ્યમ મુદરે શી વિનયસેન સુરિણ,

સોદમ નિદા વાચાવારે શી કલ્યાણવિનય ઉવચન.

શ્રી કૃત્યાણુવિજય ઉવઝાયા સીસ, શુભવિજય પ્રણમે નિસિદ્ધીસ
લાલવિજય કહે ધણિ ધ્યાને રહી, બાહુબલિની પરિ મુગતે જમરે ૩૧

—પત્ર ૨ શ્લો. ૩૦ ઘ ૨૩ લીં., ૨-૧૬ મારી પાસે છેલ્લુ

પાનુ છે

પ કયવન્ના ઋષિ સ. ૧૪ કડીની

અતે—

એ હવે વિર આવ્યા, સાતે સ્ત્રી જૂઓ સાથે,

દીક્ષા લીધી તિહા સાચા શ્રી ગુર હાથે.

પાસે એકમન્ના કરમ સવે તિહા ટાલી,

કેવલ પામીને લહસ્થે મુગત લટકાલી

લટકાલી તિણે મુગતજ પામી, તેનો દાન પ્રભાવે,

ઉતમના ગુણુ લેષ દેષ કર્યો સગાય સુભભાવે

શુભવિજય પડિત પાય સેવી, લાલવિજે કહે પ્રાણી,

ભાવસહિત દીઓ દાન ભલીપરે, હીયડે ઉલટ આણી. ૧૪

(આમ દરેક કડી ૮ દુકની છે) લિં શ્રી પુરખદિરે. ૩-૧૧
મારી પાસે છેલ્લુ ત્રીજું પાનુ છે.

કૃત્યાણુસાગરસૂરિ. (આ) જુઓ ન. ૪૪ પૃષ્ઠ ૪૭.

વીસ વિહરમાન સ્તંભ

પત્ર ૪ ઘ ૨૩ લીં.

અગડદત્તરાસ (સ. ૧૬૪૫ થી ૧૭૧૮ સુધીમા)

(અચ્ચલગચ્છના પાટ પર ૬૪ મા કૃત્યાણુસાગરસૂરિ ચયા. લોલાડા
ગામે કોઠારી નાનિગની સ્ત્રી નામિલદેના કોડણુ નામે પુત્ર સં. ૧૬૩૩
મા જન્મ્યા સ. ૧૬૪૨ મા ધવલપુરે દીક્ષા લીધી. સં. ૧૬૪૯ માં
અમદાવાદમા આચાર્યપદ, સ. ૧૬૭૦ મા પાટણુમા ગચ્છેશપદ પામ્યા.
તેમણે કચ્છદેશના અધિપતિને પ્રતિબોધ આપી આહુડ-શિકાર મૃદાવ-

રાખે. તેમના ઉપદેશથી નવાનગરમાં સ ૧૬૭૬ માં લાલન એરે
 એસવાય રાત્રિના રા. વર્ધમાન પરાસીએ નવલાખ મહમુદી ખર્ચાને
 એક મોટા જિનનાસાદ કરાવી તેમાં ૬૧ મોટાં જિન બરાબાં તથા
 ૪૪૧ બીજા જિન બરાબાં તેમજ તે શેડે સમુજાપર એક મોટું જિ
 નાવન કરાવ્યું ને બીજા સાત દેરાસરની ત્યાં રતિયા કરાવી. વગેરે સ
 ૧૬૭૫ ના વૈશાખ સુદ ૮ રવિએ નવાનગરવાસી એસવાય રાત્રિના
 નામગ્રામોજના રા. રામસીએ ૫૫૧ જિનજિન બરાબાં એક મોટું નાવન
 જિનાસવાયુ કૈવ કરાવ્યું તેની રતિયામાં ૧૧ બાજુએ ૬૫૫ તે રામ
 સીએ એક દેરાસર ઉપર નવ લાખ મહમુદી ખર્ચાં અને બીજા મોટા
 ૨૧ પ્રાસાદ કરાવ્યા તેનીપર ૮૪ બાજુ ફેરી ખર્ચાં ૧૧ બાજુએ
 બાજુમાં એમાં ૬૫૫ ત્યાં જિનના ઉપદેશથી ફેલાવ્યા અને સોન
 ખર્ચે ૫૫૫ બન સાતઘેર વાવડું—શી સમતલિખારાનો સંધ કર્યો તે
 વગેરે હી સ ૧૬૭૧ આ બાજુએ સ ૧૭૧૮ માં શુભમાં ૮૫
 વર્ષની ઉમરે સ્વર્ગસ્થ થયા. પણ જાણત મેટી પદાવલિના તેમજ તેમ
 નામર ઉદવસામરે રાસ સ ૧૮ ૨ માર્ગએ પ્રગટ થયો છે તેમની જોઈ
 શુ. ૫. ૪૭-૫૨ કમ્પાસામર બાજુએ છે તેમ આ અગ્રગ્રન્થની
 હોવા ધરે તેથી અને જુદો નગર નથી આખો.

૨૪૧ ઉદયમંદિર (જા. કમ્પાસામર—પુસ્તકમંદિર શિ.)

(૪૫૫) ૧૫૭૫/૭૫ આખાન સ ૧૬૭૫ મ. શુ. ૧૩ સોમ
 સેરવાપુરમાં

અતે—

સક્ત સેવક મંદિરે, કલ્પિત મંદિરે
 સા તેસ બાજુ ઉભીરે સોમ સુતન બંધે વારે.
 વિધિયા મંદિરે, સોલે નિર્મલ નાવરે
 જિનિ મંદિરે, જિન ઉદાસને વાવરે.

૧

૧૧

શ્રી કલ્યાણવિજય ઉવઝાયા સીસ, શુભવિજય પ્રણમે નિસિદ્ધીસ
લાલવિજય કહે ધણિ ધ્યાને રહી, બાહુબલિની પરિ મુગતે જમરે. ૩૧

—પત્ર ૨ શ્લો. ૩૦ ઘ ૨૩ લીં, ૨-૧૬ મારી પાસે છેલ્લું

પાતુ છે

પ કયવન્ના ઋષિ સ. ૧૪ કડીની

અતે—

એ હવે વિર આવ્યા, સાને સ્ત્રી જુઓ સાથે,

દીક્ષા લીધી તિહા સાન્ના શ્રી ગુર હાથે.

પાલે એકમન્ના કરમ સવે તિહા ટાલી,

કેવલ પામીને લહસ્યે મુગત લટકાલી

લટકાલી તિણે મુગતજ પામી, તેનો દાન પ્રભાવે,

ઉતમના ગુણુ લેછ દેછ કર્યો સઝાય સુખભાવે

શુભવિજય પડિત પાપ સેવી, લાલવિજે કહે પ્રાણી,

ભાનસહિત દીઓ દાન ભલીપરે, હીયડે ઉલટ આણી. ૧૪

(આમ દરેક કડી ૮ ટુકની છે) લિં શ્રી પુરબદિરે. ૩-૧૧
મારી પાસે છેલ્લું ત્રીજું પાતુ છે.

કલ્યાણુસાગરસૂરિ. (આં) જુઓ ન. ૪૪ પૃષ્ઠ ૪૭.

વીસ વિહરમાન સ્તોત્ર

પત્ર ૪ ઘ ૨૩ લી.

અગડદત્તરાસ (સ. ૧૬૪૯ થી ૧૭૧૮ સુધીમા)

(અમલગચ્છના પાટ પર ૬૪ મા કલ્યાણુસાગરસૂરિ થયા. લોલાડા
ગામે કોઠારી નાનિગની સ્ત્રી નામિલદેના કોડણુ નામે પુત્ર સં. ૧૬૩૩
મા જન્મ્યા સ. ૧૬૪૨ મા ધવલપુરે દીક્ષા લીધી. સં. ૧૬૪૯ મા
અમદાવાદમા આચાર્યપદ, સ ૧૬૭૦ મા પાટણુમા ગચ્છેશપદ પામ્યા.
તેમણે કચ્છદેશના અધિપતિને પ્રતિજ્ઞા આપી આહોડ-શિકાર મુકાવ-

૨૩૩ વિવેકવિજય (ત. હીરનિલવસુદિ-ઝદિવિજય-
ચતુરવિજય શિ.)

(૪૫૭) રિપુમર્દન રામ. ૧૬૭૫ (૧) વાગવતીમાં
આદિ—

શ્રીમદ્વપુર વરપાસ જિજ્ઞુ, હું પ્રવૃત્તું ત્વમ પામ
વામાનહા નામણી, પરમ પાતું મુખપામ.
સસ્સતિ ભવવતિ આપણે, મુક્તઈ મુક્તિ પ્રાપ્તસ
હાસિહસ જિમ માપ તિમ, તિમ યો વચનવિલાસ.

* + * *

અતે—

હવે આવે આવેરે સહીઆ ઉપસરે આવે એ દેસી.

જ્યાં આવેરે ઉપમ્યાં એવું જ્યાં, મુખસપ્રેતિ બહુ પાચારે
ઉપમ્યાં એવું સુવર્ણે ભવસે તસ ધર મહિ સવાચરે. ૧
હન સીમ તપ જાવના કહીઈ એ જાગ્યાં સહી આવેરે.
એ આવેરેથી અધિષ્ઠે ભવે સીમ વેળે મુખસારે. ૨
સીમ પાતું રિપુમર્દન રામ તો તસ શિવ સવાચરે
હમ ભવુનિ સનમ પાણે પ્રાણી દુને એવું કહારે. ૩
સીમઉપદેશમાણી થીપિ, એહનો સહી અધિસારે.
પદિત સેઈ સત્ત્વિનિ કરમે, એ દેવે જોખર બચાર ૪
નેહવી મુક્તિ તેહવી અટકાઈ આવે તેહવી વંચારે
રહ ભવે હું ધનપત સમ્પદો, તે સવિ મથા ભવુનિ. ૫
અધિષ્ઠે જોખું ને મેં ભાવું, તે મુક્ત મિત્તલ દુહારે.
એક આવેરે હી બોલ્યો, એહનો રાસ ખાવું જામુસારે. ૬
સતરસહસ મુખસતી સોહાવળી પાતું જાવેસારે,
જમ વાગવતી અતિ ખતું સારું પરમી લેક દુહારે. ૭

કલ્યાણસાયર સૂરીસરે, સકલકલા ગુણ કામરે,
 નાનિગનદન સુદરે, મોહન (કાણુ) શ્રીગુર નામરે. ૧૨
 તાસ પક્ષ પડિતવરે, પુન્યમદિર મુનિરાયરે,
 વિનધ તેહના વીનવેરે, ઉદયમદિર ધરી સાયરે ૧૩
 રાસ રચો ખતે કરીરે, સેરવાટપુર માહિરે,
 નરનારી જે સાભલેરે, તસ હોઈ અધિક ઉછાહિરે ૧૪

—સકલપડિત શિરોરત્ન ભૂભામિનીબાલસ્થિતોપમાન પડિતોત્તમ
 શ્રી ૨૧ શ્રી લખિધવિનય ગણિ શિષ્ય સકલગણિગનેદ્રગણિ સુદર-
 વિનય ભાઈશ્રી ૫ શ્રી શાતિવિનય ગણિ લિખિત મુનિશ્રી નેમવિનય
 વાયનાથે લિખિત પુસ્તક શ્રી શાતલપુર નગરે (પત્ર ૭ પ્ર. કા.)

૨૩૨ ધર્મકીર્તિ (અં ધર્મનિધાન શિ.

(૪૫૬) નેમિરાસ સ ૧૬૭૫ કા ગુ. ૫ રવિ

આદિ— હુ બલિહારી જાદવા એહની ઢાલ

સરમતિ માતા સુઝ બણી, દેજે અવિરલ ગુદિ વિસાલકિ,
 નેમિ તણુ ગુણુ ચિત્ત ધરી, પમણુ રંગઈ અતિહિં રસાલ કિ ૧
 મીલસિરોમણિ નેમિજી, ગાઈસુ હું જિણુવર સુખકારકિ,
 સીલ સુજસ જગિ વિમ્તર્યંઉ, જાદવકુલનઉ એ સિણુગારકિ સીલ ૨

*

*

*

*

અતે—

ખરતરગણિ ગુર ગુણુનિલઉ, જુગપ્રધાન જિણુચદ મુણિંદ કિ,
 પાકક ધરમનિધાનજી, ધરમકીરતિ મનિ ધરિઅ આણુદકિ ૭૦
 મોલહસયપચહુત્તરઈ કાગુણુ સુદિ પચમિ રવિવારકિ,
 રાસ બણુઉ જિણુવર તણુઉ, સયલ સધનઈ મગલકારકિ. સી ૭૧

—૩-૧૫ સે લા. ન ૨૨૩૩

૨૩૩ વિવેકવિજય (ત. હીરવિજયસૂરિ-શ્રદ્ધિવિજય-
ચતુરવિજય શિ.)

(૪૫૭) દિપુર્ણન સસ. ૧૬૭૫ (૧) વ્યાવર્તીમાં
આદિ—

ધમજીપુર વરણસ ગિજ, દુ પ્રજાનું તમ પાપ
વામનન નામથી પરમ પાપું મુખસા.
સરસ્વતિ બમવતિ આપણે મુખનઈ નુદિ પ્રસસ,
કાશિવસ ગિમ માપ નિમ નિમ પો વચ્ચવિવાસ.

* + * *

અતે—

ઘણ આપે આપેરે સદીએ ઘણસરે આપે એ રસી.

મધ્ય મધ્યરે ઉત્તમના મુખ આપ, મુખસંધનિ જનુ પાપરે
ઉત્તમના મુખ મુખન બમુએ તમ પર શ્રદ્ધિ સ્વપાપરે
ઘન મીઠ તમ આપના કહીઈ એ જગમાં સદી આપેરે,
એ આપેથી અપિયે જાણે, મીઠ વડે મુખપાપરે.
શીત પાપું દિપુર્ણન સસ, તે તમ શિદિ સ્વપાપરે
હમ જાણે મુખ પાપ પ્રજા તમે સદુ રાપરે.
સીતાપરેઘણકથી લીધે, એકો મદી અપિયારે.
પણ મધ્ય મધ્યરે રાપે, એ દોરે જોયર વમર
ઠેકી નુદિ નેકી જાણે આપે તેકી વંજીરે
રા તનુ દુ પતનન સમય, તે મધ્ય મધ્ય જાણે
અપિયે એપું એ મેં અપું તે મુખ મિત્તન દુવારે
એ પાપે સી જોડે, એકો રામ જનુ અપુવારે.
મનરમ્ય મુખાની મુદતી જાણ આપે આપેરે
જમ વાપતી અનિ જનુ આ પાપી આ ઘણરે.

સંભવનાથ તણેં પરસાદે, ચોપધ સરસજ કીધીરે,	૮
શ્રી જિનનો દીદાર લહીને મુઝ મનવહિન સિદ્ધિરે,	
સંવત ચૈકસૈલાદિક રાગા, રાની નામ ધરીજેરે,	
માસ વ્યંક અણુઆલીતિય સીવા, વાર ભલો ભૂગુ લીજેરે,	૧૦
સકલ ભદ્રારક અનોપમ સોહે શ્રી હીરવિજય સરીરાયારે,	
અકબરને ખોધ દધને, શ્રી જિનધર્મ પતાયારે	૧૧
તાસરે મીસ અતિ ધણુ રૂડા, ઋદ્ધિવિજય સુખકારરે,	
તાસરે મીસ પડિત ગુણુભરીઆ, અતુરવિજય શિષ્ય સારરે.	૧૨
રાગ ધનાસી ઢાલ સતાવીસ, રિપુમર્દન ગુણુ ગાયારે,	
વિવેકવિજય કહે સુણુતા સહુને, આણુદઋદ્ધિ સવાયારે.	૧૩

—૧૮-૧૫ અથમાન ૭૦૦ નં ૩૭ દા ૨૫ લીં.

૨૩૪ જયસોમ (ખ. પ્રમાંદમાણિક્ય ગણિ શિ)

(૪૫૮) ભાવના સધિ સ ૧૬૭૮ વીકાનેરમા.

આદિ—

આદીસર જિણુવર તણા, પદપકજ પણુમેવિ,	
પભણિશુ બારહભાવના, સાનધિ કરિ શ્રુતદેવિ	૧
દાન દયા જપતપ ક્રિયા, ભાવ પખર્ધ અપ્રમાણુ,	
લૂણુ વિણા જિમ રસવતી, એ શ્રી જિનવરવાણિ	૨
દાન શીલ તપ દોહિલા, કરતા દસમકાલિ,	
ભાવના ભાવઉ ભવિકજન, પુણ્યસરોવરપાણિ.	૩
અનિલપણુઉ અસરણુપણુઉ, ભવસરૂપ એકત્વ,	
અન્યથઉ વલિ અશુચિપણુ, આશ્રવ સવરતત્વ.	૪
નવમી નિર્દોર ભાવના, ધર્મ સુરલોક સમાવ,	
ખોધિ દુલભ પરભવ દસી, બારહ ભાવન ભાવિ.	૫

અતે—

દલ.

હવિપરિ બાદર બાવન નણી, આણુ જિનદાણી મનિ આણી,
 અદનિસિ એક પરત્ત મનામદિ, તે મી જિનવરપરમ્મ અસદર્ ૭૦
 રસનારિધિ રસ સહસ વરસર્ત વીક્રમપરિ નમરિમન હરસર્ત
 મી વિજયંદરિ ગુરુગજ એક વિજય બળવડ કિતકમજ, ૭૧
 પ્રમેદમણિક અણિ સુદસર સીસ, અણિ જયસોમ મહમ મુજગીસ,
 આદિસર સુરતર સુપસાહ એક બણુતાં સવિ સુવ જાગર્ત ૭૨

—૪-૧૧ ક. આ. (મૂલી ખસે છે)

૨૩૫ મનોહરદાસ (વિજયજગજી શુભસુરિ-કેવરાજ
 -મણિદાસ યિ)

(૪૫૬) સરોધર અવિનસ, ૧૬૭૧ અવન્ય વા ૬ ગુરુ દસપુર (મસ્તેર)માં
 આદિ—

વણ

જગમ જિજ્ઞસર જગમ જિજ્ઞસર નામિદમદ,
 મરદેખા ઉવરત રાણુ કોડિ રેવ નસ સેવ સારત
 હિંદ્ર એક સેવર્ત સદા અણિય વિધન સજ દુરિ વારત
 મી શાળીપર શાંતિપર ખાસ જિજ્ઞસ દસજ,
 તસ જગમ નમવિ મરિ, અરિત રવિસ મુવિસાજ,
 વીર જિનવર વીર જિનવર પ્રણુનિ વદુ બાજ,
 સસનગતિ જિનવર જામેા હિંદ્રાદિ મુજરણુ નિરંતર,
 બકિતબાવ નિખર સદા, નમઈ અદનામેદ અણુપર,
 પુરતિ યાજમ યુગ, નમીઈ સજામુણિદ.
 રાજ જગેપર અરિત વર, પાણિસુ પરમાણુદ.

૧

૨

* * * *

અતે—

મી જિન વીર કદિવ સંજાપે યાતમ અગસિ એક પાખે,
 દિસ્યા વછ દયા અણા, જિમ બજસાવર દેખાં તાર

૪૩

ગુરુ સુખથી ભણ્યો જેહવડ, તેહવડ રચ્યો નહી કાઠ નવડ.
 એ સખધ સદા સુખકાર, ભણુતા સુણુતા જયજયકાર ૪૪
 સંવત સોલછહત્તરઈ સાર, આવણુ વદિ પદિ ગુરુવાર,
 દશપુર નવકણુ ખાસ પસાય, રચ્યો ચરિત્ર સખધ સુખદાય. ૪૫
 વિજયગણિ ગુણુસૂરિ સૂરીદ, જશ દરસણુ હુધ પરમાણુદ,
 શ્રી મુનિ દેવરાજ સુખકદ, તાસ શિષ્ય મલિદાસ મુનીદ ૪૫
 તસ પદપકજ સેવક સદા મનોહરદાસ કહઈ મુનિ મુદા,
 જા મદિર અવની ચિર રહઈ, તા લગિ એ ચરિત્ર ગહગહઈ. ૪૬
 રાય જસોધરતણો ચરિત્ર, સામલતા હુધ પુણ્ય પવિત્ર,
 એ ચરિત્ર નરનારી ભણુઈ, નેહનઈ લિક્ષમી ધર આગણુઈ. ૪૭
 —સ ૧૬૮૫ વરષે આસાઢ સુદિ ૯ રવિવારે લિખિત રામપુરા
 મધ્યે ૩૧-૧૨ સે લા વડોદરા ન ૨૨૧૪

૨૩૬ જ્ઞાનમેરૂ (ખ૦ સાધુકીર્તિ-હેમસૂરિ શિ.)

(૪૬૦) ગુણુકરંડ ગુણુવલી સ. ૧૬૭૬ આસો શુ ૧૩ વિગયપુરીમા.

આદિ—

રાગ અસાવરી

પ્રણમુ ચોવીસે જિનપાય, વાલી ભાવિ વડુ ગુરુ પાય
 પુન્યતણા ફલ કહિસુ હેવ, સાનિધિ કર્યો શ્રી શ્રુતદેવ ૧
 પુન્યધ ધણા કણુ કંચણુ રિધ્ય, પુન્યઈ પામીજિ સર્વ સિધ્ય,
 પુન્યઈ ધક મિલિ સયોગ, પુન્યઈ હોધ મનવહિત ભોગ. ૨

*

*

*

*

અ તે—

૧૬ મી દાલ ધન્યાસીરાગ.

x

x

x

x

સવત્ સોલ છોતિરઈ પ્રથમ મેહધ આસો માસ,
 વિગયપુર તેરસ્ય દિનઈ, સધ અનુમતિ ઉલ્લાસ

શ્રી ખરતરમચ્છ નામક ભણા, શ્રી જિનરાજ સરોહ,
 શ્રી જિનમદ સાખી વદા, જિહાં વાવદા મુર્ખીક. ૧૮૩
 શ્રી સાપુકરિતિ પાકાવર, નાણુ ચરણુ ભદાર,
 શ્રી હેમચરિ વાચક વર તામુ વિનય ગુણધાર ૧૮૪
 તસ પપ પદ્મ સેવક જ્ઞાનમેર કલિ એમ
 હાલ પન્થસી સેવકામી, મુણુતપ્ત હોવણ સવ પેમ. ૧૮૫
 વદ ગીર્જા તપ ગુણુ કલ્યા મુણીએ ભાખ્યા ભાવતિ,
 રિપિ વૃષિ સપ્ત સવે મનવચ્છિત ભાવતિ. ૧૮૬

—તૃતીયખંડે તપેષિકારે ગુણુકરક ગુણુવલી અધિકાર—સ ૧૮૭૨

પે. મુ. ૫ શૃંગી શ્લો. ૮-૧૭ (વિ. ૫.) પાનાં ૬-અમ.

—પ્રથિત અનુભવ લિપિત સવત ૧૭૨૧ વર્ષે મુળભણ શ્રી
 ભણે (૨) અમદાવાદ દુર્ગ મંથને દિવસ ૫-૧૭ જૈ. ૧ ૧૧૩૬

—

૨૩૭ મતિસાગર—(અગમ ૪૦ ગુણુમેર શિ)

(૪૧૧) સમલિણી-હાસબધે સ ૧૬૭૫ પેલ માસ.

આદિ—

અરિકલાલિક પત્ર જે વરમેલી પ્રધાન,
 નમુ નિરજન મિષ્ટાનુ, માણુ અવિચલ માન. ૧
 હરમીર્તનવાસિની સુરસતિ સમર્પ મુખ ૨
 તાસ અરણુ ભાવઈ નામી, કઈ કવિત ઉચ્છલિક
 સમ્યક પદ્યકલ વલી, વાંદુ ભાવ સહીત; ૩
 તાસ તણે મુખસાદેશે વાપે અવિચલ મતિ.
 એક મનાં આરતીઈ શ્રી હિંદવરણુ સરોહ, ૪
 તસ પદ્યોપર દોષતી અગમ ૪૦ દીવુદ.
 શ્રી સૌભાગ્યસુદર સરિતી અનુમતિ લલી ઉભાસિ.
 શ્રી સમલિણી મુખ, રાસ સ્તુ સુપ્રમસ. ૫

ગુરુ મુખથી જાણ્યો જેહવડે, તેહવડે રચ્યો નહી કાષ્ટ નવડે.
 એ સખધ સદા સુખકાર, ભણતા મુણતા જયજયકાર. ૪૪
 સંવત સોલછહત્તરઈ સાર, આવણુ વદિ પદિ ગુરુનાર,
 દશપુર નવકણુ પાસ પમાય, રચ્યો ચરિત્ર સખધ સુખદાય. ૪૫
 વિજયગણિ ગુણસૂરિ સૂર્યદે, જશ દરસણુ હુધ પરમાણુદ,
 શ્રી મુનિ દેવરાજ સુખકદ, તાસ શિષ્ય મલ્લિદાસ મુનીદ. ૪૫
 તસ પદપદ્મ મેવક સદા. મનોહરદાસ કહઈ મુનિ મુદા,
 જા મદિર અવની ચિર રહઈ, તા લગિ એ ચરિત્ર ગહગહઈ ૪૬
 રાય જસોધરતણો ચરિત્ર, સામલતા હુધ પુણ્ય પવિત્ર,
 એ ચરિત્ર નરનારી ભણઈ, તેહનઈ લિલ્લમી ધર આગણઈ ૪૭
 —સ ૧૬૮૫ વરયે આસાઠ સુદિ ૯ રવિવારે લિખિત રામપુરા
 મંથે ૩૧-૧૨ સે લા વડોદરા ન ૨૨૧૪

૨૩૬ જ્ઞાનમેરૂ (ખ૦ સાધુકીર્તિ-હેમસૂરિ શિ.)

(૪૬૦) ગુણકરંડ ગુણાવલી સ. ૧૬૭૬ આસો શુ ૧૩ વિગયપુરીમા.

આદિ—

રાગ અસાવરી

પ્રણમુ ચોવીસે જિનપાય, વાલી ભાવિ વદુ ગુરુ પાય
 પુન્યતણા ફલ કહિસુ હેવ, સાનિધિ કર્યો શ્રી શ્રુતદેવ ૧
 પુન્યધ ધણા કણુ કચણુ રિધ્ય, પુન્યઈ પામીજિ સર્વ સિધ્ય,
 પુન્યઈ ઇક મિલિ સયોગ, પુન્યઈ હોઈ મનવહિત ભોગ. ૨

*

*

*

*

અ તે—

૧૬ મી દાલ ધન્યામીરાગ.

x

x

x

x

સવત્ર સોલ છોતિરઈ પ્રથમ મેહધ આસો માસ,
 વિગયપુર તેરમ્ય દિનઈ, સધ અનુમતિ ઉલ્લાસ

શાંતિ સમય મુખપાનકો, શાંતિપરણ સસાર,
 અરતિ અસુખ દુખ આપણ મારિ નિવારણકાર
 નેમિનાથ મતિ નિરમણી, અનમન મારણ દેવ,
 જાણ અલ્પજીવી પ્રભુ, ધુરનર સારથિ સેવ.
 પારસ પારસ સારિખંડ, મુખ સપેતિ હાથાર,
 સુદેવદેવ યજ્ઞજ્ઞો, નામિ સદા જગદાર
 વીરસ્થામિ ત્રિશુલનતિથો, અસુખજિનુ બદાર,
 વીરકાર વરૂવીસમુ, સાસનનો સિંહુજાર
 કાલ અવીરકો ને દુષ્ટ, વર્તમાન જિન ઈસિ
 હોણકાર ને સારંગના, અરણ નાનું નિસદીસ.
 અણકર ઐતમ અણુનિથો, લલિતપાન સુવિચાર
 ખરઈ સહરિ તિરોતારો, હાથિ બેસિ અણકાર
 કામધેનુ શ્રી સખંધી, વધઈ તાર ધુરધા,
 અમઈ શુ મણિ વિવામણી, ઐતમ સ્થામિ રત્નસ
 દેસિ દેસાંતર કં બાજી, મુરિય લોચ અવાણ,
 ખરિ બધાં હરિ પેરસો ઐતમ કોશ ધ્યાન.
 અણજણી અણસુતા, સારંગનાત પ્રણામ,
 કરિ મણુ મતિ નિમૈથી, જિમ ખાનું કવિ નામ.
 કવિવાણી વાર કહી જસ વહી તું માન
 વાન વાન વિષુ બેસજો, મુરિયમાલિક કલાન.
 ખઈ અણુઈ મતિ આગમા. રાજસભા સનમાન,
 લઈ નિવાળા તાકરા, મોટિમ ગેર સમાન.
 અત મળા કરિ સાંભળે, સેવકની અરદાસ,
 સિમ કરિ જિમ ખુબજ સહી, માકરા બનની આસ.
 ધર નમીનક ધરવાળણી, ધરનિષુ ધરતા નાકિ,
 ધર જાનનક પ્રગટ કરઈ બેઠ ત્રિયોધા ખાંકિ.

૨

૩

૪

૫

૬

૭

૮

૯

૧૦

૧૧

૧૨

૧૩

૧૪

પહેલુ દ્વાર ચઉત્રીસ જે, અનુક્રમે કહુ વિચારિ,
સાવધાન સહુ કો સુણો, ખોલુ સૂત્ર અનુસાર.

૬

*

*

*

*

અંતે—

આગમ ગણિ મુનિવર મુગુટ, શ્રી ઉદયરયણ સૂરિરાય,

શ્રી સોભાગસુદર સૂરિગર, ધધુકીઆ કહિવાય

૪૩

તસુ પરિવારધ ગહગહધ પડિત શ્રી ગુણમેર,

સકલ કલાધ દીપતા, મહિમા જસ ભડમેર.

૪૪

તાસુ સીસ ભાવિઈ કરી, રચિઓ રાસ સુવિચાર,

સવત સોલ પચોત્તરધ, પોપ માસ ઉદાર.

૪૫

પહિલુ અક્ષર મન તણુ, બીજઓ ચતિનું બાણિ,

મનસા ત્રોળુ આણુયો, સુચઈ વધરાગ આણિ

૪૬

વધરાગરનુ પંચમુ, એહજિ કવિના નામ,

શ્રી છરાઉલિમડણુ, કરે તેહનધ પ્રણામ

૪૭

—ઉપાધ્યાય શ્રી રતનસાગર ગણિ શિષ્ય પદમસાગર ગણિ શિષ્ય
ધિર્મસાગર પદનાથ. (ચેનસાગર ભ ઉદયપુર)

—સ ૧૮૭૭ ના વર્ષે માહ સુદિ ૧૫ દિને જુગુવાસરે તૃતીય
પ્રહરે શ્રી પાલણપુર નયરે શ્રી પાલવીયા પાશ્વનાથજી પ્રસાદાનુ લિખિત
અથાગ્રથ ૮૨૩ શ્લોક-૨૮-૧૨ પ્ર કા ન ૯૯૨

—અંતે—

૨૩૮ ગુણસાગર સૂરિ (વિજયગચ્છ-વિજય ઋષિ-ધર્મ-
દાસ-ખેમજી-પદ્મસાગર સૂરિ શિ.)

(૪૬૨) ઢાલસાગર સ ૧૬૭૬ આવણુ યુ ૩ સોમ કુર્કેટેશ્વર ગામભા.

આદિ—

શ્રી જિન આદિ જિનેશ્વર, આદિતણો દતાર,

યુગલા ધર્મ નિવારણો, વરતાવણુ વિવહાર

જન હાજિ મિરિ મેરણે સહજ ગિરવર પદ સદી. જૈન ગુર્જર દલ
તમ હમૈ હરિવર એ, કંઈ વાળોરે બિર વિ સસાર,

હસ.

મી હરિવર અયો મુનસ પાયો, રાખાનુદિ આસનો
પાપ તાહો અયો નાહો, પુન્ય આયો આસનો
હસત પુત્ર હસત કમલા પદમ સુકુત સોહામયો,
મૂળમી ગુણસરિ જાપે સધરજ વધામયો.

—સત્યગ્રામર હરિવર પ્રભાષે નવમો અધિકાર—અથામય મ્યો. ૧૭૫૦

ધિ. ૧૭૬૮ માધવમસ્યાતમ ગ્રાસે પુલ્કિત ગ્રહ ભાંજુવામ્યમે બિ

—શિખિા મુનિ સમજાવેશુ—પદનાર્થ સધરી શી નાનજી લડુન
સ મી હિરાનંદ તરુનાર્થ બનેકે ધર્મગુણન કાળો સંધવસિ મનરમકે
મીસ્તુ, હમ્માવમસ્તુ, લેખક પાદમયો, શુભ ભૂવસ્તા. ૧ ૧-૧૬ અનત

—સતિમી સત્યગ્રામર હરિવર પ્રભાષે નવમો અધિકાર સપૂણ સ
૧૭૨૬ દર્શિકે સિત ૧૩ મિને ગુરવારે ૫ શી ૫ વિભવદ્વપમસિ સિ
અસિ સહવિભવેન શિખિયા પ્રતિરિવ સ્વસિખ્ય મુનિ વધવિભવ વામ
નામે ૮-૧૮ મ્યો ૫ ૧ મ

—સ ૧૮૮૪ ના આસો શુદ્ધિ ૨ શુભવસ્યે ચિહ્નિત જા. ગ્રંથક
સપજી સીવ જા પ્રેમજી ત. જા. હીરાત્વદ્વ મી. જોતપૂર મધી રસ
પુરો હયો છે પા. ૧ ૭-૧૪ મારી પાસે આ અધૂરી સ્ત છે
સિવજી બીજી ને ૨નો છે વજુ તેવજુ અધૂરી છે

(૪૬૩) કૃતપુણ્ય (કવચના) રાસ સ ૧૯૦૧

અસે— ૨ મી હાલ.

જન મુખ્યો વધરામીકેશ જોડો નહન થાપિ
ધરતી અરિ જા સાતમય એ ધન ગદુસકે આપિ.
વધમન જિન દાપિ લીપિ, કવચનાર્થ મનમર,
જામીતી અવધાર.

ગુરૂ કારીગર સારિખા, ટાકી વચન વિચાર,	
પાયરથી પ્રતિમા કીયા, પૂજા લહમ અપાર.	૧૫
અધકાર અજ્ઞાનતા, જ્ઞાન શલાઈ સાર,	
ફેરિ કીયા જગિ દેખતા, ધનિ ગુરૂના ઉપગાર.	૧૬
તીર્થકર ગણુધર સદ્, સારદ સગુરૂ સકામ,	
સદ્ મિલી મુઝ આપિયો, કાવ્ય કલા અભિરામ.	૧૭
ઉત્પત્તિ શ્રી હરિવશની હલધર કૃષ્ણનરેશ,	
નેમ મદ્નયુગ પાંડવો, ચરિત્ર બાણ સુવિશેષ.	૧૮
યાદવ કથા સોહામણી, જે સુણિસી નરનારિ,	
તીર્થનો ફલ પામસે, નહિ સદેહ લગાર.	૧૯

x

x

x

x

અ તે—

ગરુડ સ્વરુપ પ્રણામસૂરે, વિજયવંત વિશેષ	
શ્રી વિજયગરુડ રાજ્યા, કાઠ દીપેરે ગુરૂધર્મ નરેસ.	કિ ૧૯
વિજયનરુપિ વિદ્યામહીરે, ધર્મદાસ મુનીશ	
ક્ષિપ્રાસાગર ખેમજી, કાઠ જેહનીરે જગમાહિ જગીસ.	૨૦
પદ્મમાગર સૂરિજીરે, મુજસ જમ્મુ ભરપૂર,	
પાય પ્રણુમી પ્રભૂતણા કાઠ, પમજીરે ગુણસાગર સૂરિકિ.	૨૧
સંવત્સર સોલ જહોતરીરે માસ શ્રાવણ સુદિ	
તિજ સોમ સમુત્તરા, કાઠ વાસરકે વાઝ અવિરૂદ્ધ.	૨૨
કુદેશ્વર નગરમારે, પાસ સામી પસાય	
મધને ઉચ્છકપણુઈ કાઠ રચિયોરે મે ચરિત સુભાય કે.	૨૩
ઢાલસાગર નામથી, હરિવશનો વિસ્તાર,	
શુદ્ધ ભાવે માબતે, કાઠ પામેરે સુખ સપતિસાર કે.	૨૪
એકસો એકાવતેરે, દાવનો સોભાગ,	
આદિતો આસાવરી, કાઠ અતેરે ધન્યાસી રાગ કે,	૨૫

શ્રી જિનસિદ્ધસુરિ સીસ મતિસારે બંધિયજીનિ વખતારેછ
 શ્રી જિનરાજવખન અનુસારછ મરિત કોયે સુખિયારછ ૫૪
 કવિજીરિ સાલતણુ મુણુ માવે ને ભવિન મન ભાવેછ
 અભિજિ વિખા તસ દુરિ પથારે મનવંજિનિ સુખ ખાવેછ ૧
 એક સખમે ભવિક ને ભણુસે, એકમના સામંતિસેછ
 દુખદોષમે સખ દુરિ ખમસે, મનવંજિત દુલ લલિસેછ ૧૭

—સર્વમાથા ૧૨૬ ને એ. ન ૧ ૫૬ પાના ૨૬ મુ. તિ,
 ૨૧-૧૩ લી, પાના ૨૩ ૮ કા ખ ૧ આ, બી. પા.

—સ ૧૭૨૨ વરસે આવણુ વર્ષ ૧૭ દિનિ સિખિત કે. લા.
 કમલકિન્નર મુનિ પાસેની

—સ ૧૭૪૬ આઠી શુદ્ધ ૭ દિનિ સિ ૫ વેખાવિતખેન. શ્રી-
 મહામાયે પાંચનાથપ્રસાદા ૧૫-૧૫ આ. ૪

—સ ૧૭૬૨ કાર્તિકે શુદ્ધ ૫ મુક પુનવપુર નગરે ૫ શ્રી કેસ-
 રસાગરછ સિ. વાલમસાગર સિ. મનોહરસાગરેણુ પ્રિયિત પ્ર. કા.

—કનિમી શાલિકદ મહામુની અરિયાં બેદિલજીસીમાવતસીમામન
 નિસમમન મહિમાનિમાન નિવિમાનવૈભવિયાન સાવધાન પ્રવેશન વિદલન
 હસિલવધાન પ્રિય અર્થવિ વિધાસવાન શ્રી રતુભાવનીર્વાદમેશ્વર પ્રકિયા
 વિધાન લખમાન ગુમપ્રધાન શ્રી જિનરાજસરીલિ સ્વર્ણચક્રે સાદણુ
 હાથે સ્વભાગુરભવનવા અર્ધક નિર નથાનુ જિ સ ૧૮૧૮ વર્ષે
 શાકે ૧૫૮૪ પ્રવતમાને અષ્ટે શુદ્ધ ૧ રત્નવસસરે વજ્રેક નગર મળે
 શ્રી શાંતિજિન વસણુ સકલ પદિત પ્રવર પદિત શ્રી પુનવિભવ સિ.
 રત્નવિભવ મણિ સિ. વાલકિન્નરેન ૧૫-૧૫ મારીપાપર મ

• આ ફૂલિ જિનરાજસરિએ રમી એમ અમલ નજીમું છે
 જમ મણી પ્રતમા શ્રી જિનસિદ્ધસુરિ સીસ મતિસારે એ રમ્મ છે
 નવારે શ્રી જિનરાજ વખન અનુસારે એ સન્દોખાનાં જિનરાજ અમલી
 કાર્યતરીકે લેવાય છે એમ જાણે છે

ગુરુ કારીગર સારિખા નીસમીજી, દાન દીયાથી જોઇ,
પાયરથી પ્રતિમા ય સૂરિજીરે, સુધરઇ છર્ધ ભવ દોષ. મં ૩૦
અધકાર અજ્ઞાનન પત્ર વગરની પ્રત મારી પાસે છે ૮-૧૫ આમાં
ફેરિ કીયા જ સવત નથી છેલ્લો કવચ ઉડાડી દીધો લાગે છે બીજી
તીર્થકર ગા ૧૮૫૬ ની છે, રત્ન ચ, ૩, લી
સપ્તનાથ છદ.
અતિજિનવિનતિરૂપ સ્તવ ૧૭૪ જે પ્ર

૨૩૯ મતિસાર (ખં જિનસિંહસૂરિ શિ.)

(૪૬૪)+ શાલિભદ્રમુનિ ચતુષ્પદિકા (રાસ) સ. ૧૬૭૮

આસો વદ ૬

આદિ—

ફૂલ

સાસણુનાયક સમરીયઇ, વર્ધમાન જિનચદ	૧
અલિય વિધન ફરધ હરધ, આપઇ પરમાણુદ	૨
સફકો જિનવર સારિખા, પિણુ તીરથધણી વિશેષ,	૨
પરણીજઇ તે ગાધ્યૈ, લોકનીતિ સપેષિ	૨
દાન શીલ તપ ભાવના, શિવપુર મારગ આર,	
સરિખા છર્ધ તોપિણુ ધડિ, દાનતણુઉ અધિકાર.	૩
શાલિભદ્ર સુખસપદા, પામે દાનપસાય	૩
સુ તાસુ ચરિત વષાણુતા, પાનિક ફરે પુલાય.	૪
તિ તાસ પ્રસંગે જે યઇ, ધન્નાની પણુ વાત,	૪
હુઃ સાવધાન યઇ આભલો, મન કરજો વ્યાવાત.	૫
અધેન *	*

ઢાલસા

શુદ્ધ ભરેત કહિવા મન તરસ્યે, તિણુ એ ઉવમ ભાળ્યો હરખેજી
એકસો ફસત અઠહત્તર વરમ્યે, આસુ વદિ છર્ધ દિવસ્યજી

આદિતો

—શાલિભદ્ર ધન્નો રિપરાસ. ૮

૨૪૦ સુધનહર્ષ (ત. હીરનિલવસરિ-ધર્મનિલવ શિ)

(૪૬૮) જ બુદ્ધીય વિચારકેત. સ ૧૧૭૭ મકરસંક્રાંતિ પોસ મુ ૧૧
આદિ—

ઘલ બાસાસરી

શી જિન મહાવીરાર્ધ પ્રણમીનર્ધ વસિ પ્રણમી ગુર પાર્ધરે
જગદણ્ણીનર્ધ ક્રીંચ વીનવી, મુઝનાર્ધ વસો બાર્ધરે. ૧
/ મહીપ વિચાર વિષેસ્યું, કિંચિ જાણુવા કામિરે
યથા પ્રકર્યો વીર જિવિદિ, પૂર્ણ ગૌતમ સ્વામિરે. ૨

અતે—

સવત સોઘ સત્યોત્તરર્ધએ સકાંતિ મકરિ રવિ સંચર્યએ,
પોસ જાણુવ રવિ તેરસિએ જાણિ હલ વાણ મુણિ વસિએ. ૭
હેઈ જલિ જિહવી સદ્યએ તે પેમ જલિ નાથા તણએ,
સિપ્પો જ બુદ્ધીજાતણએ જાણિ એ વિચાર જાણિ જાણેએ. ૮
ને હેઈ જાણિ વિશ્વ એ, પદિત તે કર્યો શુદ્ધ એ,
વીનતડી જરખાર્યો એ, વતિ એ સ્વપ્ન વિસ્તાર્યોરે. ૯
સાક હીરજી જાણુવા જાણિ એ વણિ જાણહિ જાણુવી ધણીએ,
જોડીક જેન વિચાર એ ધાર્યો કાંઈ જિન કાર્યએ. ૧
વિપ્ન હરિ જાઈ સદ્યએ વણિ એ જાણુતાં મુળ સપદ્યએ,
જહુ પ્રગટર્ધ પુણ્યો જહુએ વણિ એ જાણુતાં જાણુએ. ૧૧

ઘલ ૧૩ મન્વાસી રાગ.

હીરજી હીરયો હીરજી હીરયો, હીરજી હીરયો મુઝરે કરે
શી તપામગ્ય તે મુઝરે સમ જાણુઈ જમમગઈ નેહ તેજિ અયેરે.
—હીરજી હીરયો એ. ૧

માત નાથી ઉગરિ જાણુવા ઉગરો શી વિજયમનસરિ કાણિ જાણે,
શુદ્ધ જાણુવી મુઝરે મણિ તે જાણિ, તે જાણુવી મુઝરે જહુ સુદ્યો. ૨
શી હજીસુતરપો કળ્યેરો, તેણિ જસ કાંઈ જિન મવણિ નિસણી,
ક્રીંચાર્ધ સમાકરિયો યે ગુર, જિન સગિયે જાણોતપિતરણી. ૩

—લિખિતે વ્રજ સ્યામજી હુંકાગચ્છે. સ. ૧૮૧૦ માધમાસે શુક્લ-
પક્ષે તૃતયાચ્છા શનૌ શુભવેલાયા કચ્છી દ. ઓ. પાઠશાલા મુખ્ય બ.

—૧૯-૧૫ અનત કે જેની આદિમા શ્રી કુખેરાય નમ સકલ
પડિનોત્તમ પડિત શ્રી ૧૦૮ શ્રી હસ્તિસાગરગણિચરણકમલેશ્યો નમઃ
એમ લખ્યુ છે

આ ધૃતિ પ્રસિદ્ધ થઇ ગઈ છે જુઓ આનંદકાવ્ય મહોદધિ
મૌકિતક ૧ હુ

(૪૬૫) અપકસેન રાસ ૧૬૭૫ પા. ૩.

(૪૬૬) ગુણધર્મ રાસ ૧૬૮૮ વિધા

(૪૬૭) અદરાજી (ઓ) ૬૫૬ શ્લો. લી.

૨૩૮ ક પ્રભસેવક (મુખશોધનગચ્છ)

(૪૬૭ ક) ભગવતી સાધુવંદના સ. ૧૬૭૭

આદિ—

સ્ત્રીમિત્રીરં જીતસૂરમંડલં, પ્રતાપવિસ્તારિતભૂમિ મંડલં
સુવર્ણકાન્તિ નતદેવમંડલં ચમત્કૃતં તાવિષ રાજમંડલા ॥૧
દહા-પંચમ પંચમ ગણધર નત્વા પરમગર્ણીદું

વક્ષ્યે ભગવતી ભાષિતાન્ મુનિવરાન્ મુનીંદું ॥૨॥

સાધુ તથા ગુણુ ગાવતા, પામૂ મુખ અનત,

દુષમ કાલિ આલખન, ભયભજન ભગવત

૩

*

*

*

*

અતે—

કલશ

સાધુતથા ગુણુ ગાવત મુઝનિ જે પરમાનંદ સાર

તે મુઝ જણિ જીવ અનિ વલી કિએગ નાણી પાર

નિ કારણુ જગમધ મિ ગાયા, મુનિ મુનિ સોલ મુશરદ

મુખશોધન ગણિ વદિ પ્રભસેવક, મગલકારણુ વરદ

પદ

૬-૭ (વિ ધ)

અતે—

મહાસેન વદના દિગ્ધર હરિ, વિક્રમ વપસવત્સરિ
જેમ મધુ નમિ માસ કદિનર્ત તેથી ગુહ ગુહ માસ લલિનર્તી ૬૩
તિથિ સખ્યા ત્રિક વમિ નમ્ને ધર્મી જનક વસિ બાર વખણે
શિવિ પસિ ઉક મામક લલ્લે, સિદિરે મને માર્ગ મલ્લે. ૬૪
મહાસેન કર્મ અનુભવિ મો સેનાપુર નમરિ આવિ
હક સ્વેષ મર્મ એવું ધણું મરુર હેર્મ તે તનખિલુ લલ્લુ. ૬૫
+મુખ ૧૩

હીરવિજય સ્ત્રીસર હેરો ધમવિજય મુખ સિખ બમેરો.
તસ સિયુ મુખનકુપ ધમિ કલર્મ ધર્મવાની સખસંજ લલર્મ ૬૪
ઈતિ મો મરોડરી શવણ સંવાહ સપૂર્ણ. (પ્ર. ૬.)
પાછળથી માછ નર્મ મુખારી મૂંસ છે કવિએ પેતેન મુખારેઈ
લગે છે

૨૪૧ અમરચંદ્ર (વ. સકલકુશલ—સકલચંદ્ર—સાંતિચંદ્ર શિ.
(૧૭૦) કુસાંબલકુમાર સ ૧૬૭૮ માધ શુક ૧૫ રવિ સાંતપુરમાં
આદિ—

જિન રાસક ગુરુવ નમો, અને હરી વિજય વાત
મો મો કુસાંબલ ભૂખે, જાણુસિ વર અવસાત ૧
ભાવર્મ સકલચ ૭ તર્ણે, પામ્યો સિવપુર દામ.
સિદ્ધિ મરણુ ભાવઈ હરી, કર્યો સહુ પ્રણામ. ૨

અતે—

કાલ મનોહનકાલ

મો જિન વીરપરેશ, મન મોહનમેર અનુકમે કુન્નો અનુધાર મન-
સ્ત્રીસર જગન્નાથ કુન્ન મ મહિમાનિધિ અનમાર ૨૬૩
વરસ બાર આગિત્ર હરી મ તથા ઈતિ નિદા સુલલ મ
સક્ત આરપ આસિઈ મ એ જગત પ્રસિદ્ધ મ ૨૬૪

ધર્મહપદેશ ગુરુમુખ્યકી સાબલી, પાપકી વામના બહુત ટારી,
પર્વ પન્નૂસણિ સકલ નિજ દેસમા, તિણિ નૃપિ જીવ હિસા નિવારી. હી. ૪
તેહ ગુર હીરના શિષ્ય સોહાકર, ધર્મવિન્યાભિપ્રા વિખુધચદા,
તાસ શિશુ ધર્મ કહઈ ક્ષેત્ર સુવિચારએ, ભાવિ ભણુતા મુદ્ધનહર્ષવદા.

ભણુતલા સુણુતલા પુણ્યવદા—હીરજી. ૫

(પત્ર ૫ પ્ર કા.)

—પડિત શ્રી ધનહર્ષ ગણિભિ કૃત. સવત ૧૭૧૮ વર્ષે આષાઢ વદિ
૮ રવિ દિને શ્રી બાઈ નાથબાઈ પઠનાર્ય ૬-૧૦ જૈ. એ. ન ૧૧૫૩.

દેવકુરુક્ષેત્ર વિચાર સ્તો

આદિ—

દ્વલ

આગમ સવિ તુઝથી હુઆ, વલી એ વેદ પુરાણ,	
દેખાવઈ સવિ અર્થ તુ સહસકિરણુ નિમ ભાણ.	૧
જિનવર વિમલ મુખાણુનિ, દીસઈ તાહરો વાસ,	
વિષ્ણુ બ્રહ્મ શકર નમઈ, સુરનર તાહરા દાસ.	૨
તું સરસતિ અવધારજે, હું છુ સયાઅયાણ,	
જ મુઝ મુખથી નીકલઈ, ત સવિ કરે પ્રમાણ.	૩

૨

*

*

અતે—

હીરવિન્યાસરિ શિષ્ય સોહાકર, ધર્મવિન્યા મુખ ચદ,
શિષ્ય તેહનો ઈણિપરિ જ'પઈ, ધર્મ થકી આણુદરે—
ઋદ્ધિ વૃદ્ધિ ધનહર્ષ મહોદય, શિવપદ હોવઈ ધર્મિ
જનમન સકલ સમીહિત પૂગઈ, વલિ મુખ હોઈ ધર્મિરે.

—ત્રણ પાનામા આ છે આ અને ઉપરતુ જાણુદ્રીપ વિચારસ્તવનની
ભેગીપ્રત ૯ પાનાની પ્રત જૈ એ પામે છે ન ૧૧૫૩

(૪૬૬) મહોદરી રાવણ સવાદ.

સેનાપુરમા.

તસ પદપદ્મસેવા સ્તીરિત ભગવતપૂર્ણ પરિભ્રમણ
 અમરવદ્ધ કવિ હમ આનદિ કુલધન રાસ પ્રદાસ ૭૮
 સવત વસુમુનિ રસ રાશી, મધુમસિ સિતપદ્મરે
 પૂર્ણિમાતિથી રવિચારણી તુમ્હે જોઈ લેયો દસરે. ૭૯
 શ્રી મધુસુવિજયમણિ કવિજન કેરો આમદ આપિતે જાણીરે.
 રસ રમેયો મઈ સાતજપુરમાં, મનામાં આનદ આણીરે. ૮૦

—મતિ શ્રી કુલધન રસ સિ. સદ્ગત ૫ નિમ્નવિજયમણિ
 સિ ૫ અમરવિજયમણિનિ. સ. ૧૭૬૮ વર્ષ વે. શુ ૧ -૧૨-૧૭
 મયમાન ૨૮ ન ૩૩ સ. ૨૫ લી. મધુસુવિજય મારે શુભ ૧ ૫૧૫
 (૬૭૧) સીતાવિરહ સ ૧૬૭૫ બીજો આપાદ શુભ ૧૫
 આદિ—

સ્વસ્તિ શ્રી લક્ષ્મણી, મિહાં છે પર આરામ.
 સુખ સિમે સીતાવસિ વિરહ લેખ અભિરામ. ૧
 નામકિત વલી મુદ્ધિ, આપે હનુમત સાથિ,
 લેખ સહિત તું આપને જાનમુજાને લાવિ. ૨

અતે—

સવત સોલસ કિમલ્લાસીઈ બીજો ખસ આપાદ ૨
 લેખ સિમેયે મેં પુનિમ કિવસિ માસ વારાણસરે. ૫૫ શુ
 વક્તા જાનને મન રીઝવણી મેળાને રાખાસી ૨
 વિરહીને મન કુળ બોલકવણું, સિમેયે લેખ વિસ્તારી ૬ શુ
 અમરવદ્ધ કવિ ધ્રુવપરિ જોયે, નરનારી શુભ સાચોરે.
 વિરહ તણાં કુળ યજમા, લેખ જોગપમ નાંચોરે, શુભ ૫૧ શુ

—૨—૧૪ મી.

(સદ્ગતકુલે સિદ્ધાંત દ્વી-સિદ્ધાંતમુત કુદિત નામે સારો મય
 જૈન જામ ઉપમ આદિનાં પ્રજ્ઞેયો રાંકી ભાષા મયામાં રમેય છે જાને
 તેમાં તેમજ પેતાના યાર તરીકે કુલધ મણિનું નામ આપું છે

અનુક્રમિ તપગણુ રાજ્યો મં હેમવિમલ સૂરીરાય મં	
તમ પદિ' ગુરૂ દીપતો મં જગિ જસ મહિમા સવાય મં	૨૬૫
સવત પત્રર ખ્યાસીઈ મં યીધો ક્રિયા ઉદ્ધાર મં	
દુરગતિ પડતા લોકને મં સમજાવે સુવિચાર મં	૨૬૬
આનંદવિમલ સૂરીસરૂ મં ત્રિભુવન સૂર સમાન મં	
તસ પદે ગુરૂ ગાજતો મં સૂરિસર વિજયદાન મં	૨૬૭
તામ પટાધર પરગડો મં હીરવિજયસૂરી હીર મં	
અકબર નરવર બ્રહ્મચો મં વાણીમુધા રસખીર મં	૨૬૮
તમ પદાબરદિનમણી મં શ્રી વિજયમેન સૂરીસ મં	
વિદ્યાએ સુરગુરૂ હર્યો મં જગિ જસ અધિક જગીસ મં	૨૬૯
મન સ્યાદવાદ થાપી કરી મં પામ્યો જિજ્ઞે જસવાદ મળ	
અકબર ભૂપતિ દેવતા મં ઉતાર્યા દિવનાદ મં	૨૭૦
તસ પદિ પ્રભુ પ્રકટીઉ મં શ્રી વિજયદેવ સૂરીદ મં	
સપ્રતિ તપગચ્છ માગરે મં ઉગ્યો અભિનવો ચદ મં	૨૭૧
શ્રી સહજકુશલ પડિતવર, કુશલ હું જસ નામિ	
કુલટા કામની પરિઈ ભમર્ષ, જસ કીરતિ કામો કામિ	૨૭૨

દાલ ગિર્યારે ગુણુ

તામ સીસ ગુરૂ ચિર જયો, શ્રી સકલચંદ્ર ઉવચાય	
કવિકુલકમલ વિકાસવા, પ્રભુ પ્રકટ્યો એ દિનરાયરે	તાસં ૨૭૩
તાસ સીસ વાચકવર, શાંતિચંદ્ર ગુરૂ સીસરે,	
સુરગુરૂની પરિ જિણિ વિદ્યાઈ, રાખી જગમા લીહરે.	૨૭૪
રાય નારાયણ રાજ સભાધ, ઈડર નયર મજારિરે	
વાદીભૂષણ દિગપટ છતી, પામ્યો જય જય કારરે.	૨૭૫
વડ તઝઅર પરિ પુહવી પરગટ, જાણુધ સહુ સસારરે	
સીસ પરપર જેહની જગી, શત શાખા વિસ્તાર,	૭૬
જબુદ્દીપ ઉપાગની, પ્રમેયરલ મજૂપારે.	
વૃત્તી રચી રલીઆમણી, સકલશાસ્ત્ર શિરભૂપારે.	૭૭

સાક્ષીક શિવિસેદરે, જામુ મોટા બાવાલ,
એકમણુ જામ સાંભરે, અમરકાલી પાલ.

x

x

x

x

અતે—

સવત સોમ સમિપ્તસી વચ્ચરે શી સુનનર મજારિ
જેઠ સુદ પુનમ રશિયમણીર કિતર મોટા વર
શી પસ્તર મગધક દીપતે રે શી વિનરાજ સુરક ૧૨ ઇમ.
તેકનઈ રાજક ઇશિ યુનિવર તણારે ઝુલુ માયા બાલુક ૧૩ ઇમ.
સમલ બાવાલ મહિ દીપતે રે કીરવિસ્તન સદીસ,
જેઠની સાયા મગમાહિ મગમકઈ રે પુરક મનક જગીસ. ૧૪ ઇમ.
હરવિસ્તસા સુવાચક તેકનઈ રે પાટક ઉમે બાલુ
હરવરમ વચક વસિ તણુ તણુરે સારુમહિર ઝુલુ તણુ. ૧૫ ઇમ.
તેકને સીસ વિનય ઝુલુ આમશે રે વિમલરમ યુનિ વાસ.
હનપિત્તશેસ મણિ વચક તે સોમવારે વાસ સીસ ઉદસ. ૧૬ ઇમ.
ઇમ હસિતકાન્તિ કલક મનિવણુ સાંભરે સારુ તણુ ઝુલુ માય
રસના કાપ પવિત્ર મગ બાવણીર હનપિત્તશેસ સુપસાય. ૧૭ ઇમ.
સાંભરતાં મણુતાં ઝુલુ સારુનારે, રામ રામ મુજ વાપ
નિતુ નિતુ રમ વધામણુ રે અવિચલ સપક માય. ૧૮ ઇમ.

—સર્વ માયા ૩ ૩૬ ચોઃ સપ્ત ૫ ૪૩ સિખિયા ૫
મહિતવિચારેન, સાંખી કનકમાયા શિ. કલિતમાયા વાચનાર્થ. ૧-૧૭
મારી પાસે જૂની પ્રત છે

—સ સતરક બાનીસા વપે મજણુ શુદ્ધિ નેરસિ શુક્ર ૨૨
શિખન સેવક કુમરી. વિમલમર્મ સરિ બહાર, વિમળ.

૨૪૨ કર્મસિંહ—(ઉપકેશ ગ. સિદ્ધસૂરિ-દેવકલ્લોલ-પદ્મસુ-
દર ગણિ-દેવસુદર ગણિ-પુન્યદેવ શિ.)

(૪૭૨) નર્મદાસુદરી ચોપઈ--સ. ૧૬૭૮ ચૈત્ર શુદ્ધ ૧૦ સોમ
દશાહમા-અમૃત

૨૪૩ લલિતકીર્તિ—(ખ૦ કીર્તિરત્ન-હર્ષવિશાલ-હર્ષધર્મ-
વિનયરંગ-લખ્મિકલ્લોલ શિ૦ જિનરાજસૂરિના વારામા.)

(૪૭૩) અગડદત્ત મુનિરાસ ૧૬૭૯ જેઠ શુ ૧૫ રવિ ભુજમાં

આદિ—

દ્વલ

નાભિ મહીપતિ સિરિતિલઉ, આદીસર અરિહત

મન વચનઘ કાયા કરી, પણુમી શ્રી ભગવત

૧

વચન સુધારસ વરસતી, સરસતી પ્રણુમી પાય,

કાલિદાસ નઈ તઈ કીયઉ, મુરખથી કવિરાય

૨

હિતકારણુ માતાપિતા, વલિ વિશેષ ગુરુરાજ

એ તીનેઘ પ્રણુમુ સદા, સાગઘ વહિત કાળ.

૩

શ્રી ગૌતમ ગણુધર પ્રમુખ, નિજ તીરથ સિણુગાર

સેવકનઘ સાનિધિ કરઘ, એ મોટઉ ઉપકાર.

૪

દ્રવ્યભાવ નિદ્રા તણ, જિણુ છતઉ પરમાદ,

અગડદત્ત ગુણુ ગાવતા, નાપિ દીયઉ વિપવાદ

૫

સાધુ તણુ ગુણુ ગાવતા, રસના હોઘ પવિત્ર

નવનિવિ રિધિ સિધિ સપઘ, કવણુકારિયા પુત્ર

૬

ભારડ પખીની પરઘ, જે વિચરઘ અણુગાર,

અગડદત્ત ગિપિની પરઘ, લહિરયઘ સુખ અપાર.

૭

રસિકતાણુ મન રણુઈ, સુણુતા એહ સબધ

ચતુરાઈ વાધઘ અધિક, ટલઈ કરમનઉ બધ.

૮

પુણે સિવસુખ સપજે પુણે સપતિ હોય,
 રાજ તદિ લીલા ધણી, પુણે પામે સોય. ૩
 પુણે ઉત્તમ કુલ કુલે પુણે રૂપ પ્રધાન,
 પુણે પૂર્ણ જીવજીવ પુણે જીવિ નિધાન. ૪
 પુણ ઉપર મુણને કથા, મુણતાં જાગરિજ ગામ
 હું સરાજ વસરાજ વપ કુવા પુણ પસાય. ૫

* * * *

અંતે—

ખા. ૪—અંત ૧૬ પંચામી.

* * * *

શ્રી ખરતર મન્ન અરનિયેજી શ્રી ભાવદર્પ સુરિદ,
 મન્ન ચેરત્તી પરમદેજી સર્વ મહિ અણ્ણીદ. ૬
 તત્ત પાદે મહિમાનિયેજી શ્રી જગતિસઃ સરિસય,
 મદ્દેયા મદ્દેયા જૂવતિજી પ્રણમે મેદના પાવ. ૭
 સન્ન સોસ જોસીએ સમેજી જાસો શુદ્ધિ રવિવાર,
 વિજયદશમીએ સદુખોજી શ્રી સખને સુખધાર ૮
 એદ રાખ સોદામણેજી કહે શ્રી વિનોદવસદિ,
 જલ્લું કુલે મન્ન મુલેજી તિલુ મરે આણ્ણ ૫ર. ૯
 ચાર ખા. ચોપાઈ જીજી શ્રી સખ મુણવાસન
 પુણે સિવસુખ પામિવાજી હસ જો વચ્ચરાજ ૧

—સર્વજ્ઞતા ૬૧૬ (૫ ૪૨ પ્ર. કા. લો. રત્ન ટે. બા.)

—(સ. સ. ૧૮૭૧ પે. સ. બ.)

—સ. ૧૭૧૫ વર્ષે મગસિર મસે જાણ્યાં તિમે સિખિત શ્રી
 વિ. મન્ન શ્રી પૂજ્ય શ્રી ૧ ૮ શ્રી કથાસાગર સુરિદજી તનુ સિખ
 માપિ શ્રી ૨૭ શ્રી રાખદજી વનુ સિખ વિખીજીત એજી સદરામજી
 જાગમાર્ગે (કાવજીર બ.)

—સ. ૧૭૧૨ ક્રી. વ. ૮ ૩૨-૧૫ લી ૩૪-૧૩ તથા ૨૬-૧૧ જન ત.

૨૪૩ ક કલ્યાણમુનિ-(લોં. વરસિંહ-જસવંત-પકરાજ-
કૃષ્ણદાસ શિ૦)

નેમિનાથ સ્ત૦ સં. ૧૬૭૩ આસો શુ. ૬ સિદ્ધપુરમા.

અતે—

શ્રી નેમિ જિનવર સયલ સુપકર દુખહરણ મગલ મુદા
શ્રી રૂપ જીવજી પાટિધારક શ્રી વરસિંહજી સુવર સદા.
શ્રી વરસિંહ પાટિ શ્રી જસવંત સોભર જિગમ તિર્ય જાણીએ.
તાસ સીસ પવર મુનીવર શ્રીપકરાજ વપાણીએ,
તાસ પાટિ પડિત સોભિ શ્રી કૃષ્ણદાસ મુનીસરા,
તાસ મીસ કલ્યાણ જ'પઈ સકલસઘ અણુદ ક્યો
સવત ૧૬ સોલ ત્રહુત્તરા વર્ષે આસો શુદિ છઠિ સારએ,
ગુરૂ સવારિ નેમ ગાઈ સિદ્ધપુર મઝારિએ,
ભાવ ભણુસઘ જેહ મુણુસઘ તે પામિ સુખ અવારએ,
કહિ મુની મન હરપ આણી સઘ જઈ જઈકારએ.

—લક્ષ્મી ત્ર. લપ. વિ. ધ. ભ.

(લઘુવરસીંગજી ૧૬૨૯ મા ગાદીએ બેઠા ને ૧૬૬૨ મા દીક્રીમા
સ્વર્ગગ્ધ થયા તેની પાટે જસવંતજી થયા.)

૨૪૪ જિનોદયસૂરિ બીજા (ખ૦ ભાવહર્ષસૂરિ-જયતિલક-
સૂરિ શિ.)

(૪૯૪) મહાસરાજ વચ્છરાજનો રાસ સ. ૧૬૮૦ વિજયાદશમી રવિ
આદિ—

દોહા—આશાવરી રાગ.

આદીશ્વર આદે કરી, ચક્રવીસે જિણુચદ,
સસ્સતી મન સમરૂં સદા, શ્રી જયતિલક સૂરીદ
સદગુરૂ પય પ્રણમી કરી, પામી ગુરૂ આદેશ,
પુણ્ય તણા દ્વંદ્વ બોલયું, કહીયું હું લવલેશ.

—ક્રિતી શી સીમધર સ્વામી મેજરપ સ્તવન. સિ. માંવડુમ્.

૫—૧૭ આ. ૬ ૩—૧૬ આ.

બીજી રતના નીચે પ્રમાણે જણાવ્યું છે—

અતે—

સવન સોસ જમાસીઈ ૧૬૮૨ શી જાગેર મઝરિ

જેત ખવસ પચમી કિર્કી જલવધર ગુલવાર. ૧

મજ મહા તતલુ કસકિ રિકમલ બાજલુ કસિ

વિજવસેન ગુર ખધર વિજવદેવ ગુર રસિ. ૨

વિવિદ પરિ મિ વીનઓ સીમધર સવિધસ

કમલવિજલ કવિ ઈમ કહિ પૂર પૂરલુ બાસ. ૩

—સવન ૧૬૪૪ વર્ષે મહા સુદિ ૧૨ ગુરિ જાતી માંમ માંમે

ગુ કસવ સિલ્લ ગણિ શી કેવવિજલ તા સખિ ગણિ દીપકિલ
વાચનાર્થ (પતિ ગુલાબવિજલ ન ઉચર)

૭૪૬ રાયવ્ય ૬ પહેલા—(પદસાગર-ગુણસાગર શિ.)

(૪૭૭) વિજવદેવ વિજવાસતી રાસ. સ. ૧૬૮૨ ક. ગુ. ૫
ગુર સોપરમમ

અતે—

સવન સોસ જમાસીવઝ કાળી સુદિ પચમિ ગુલવાર તમે,

શી સોપરમઝ મર્કી જલક રાસ રઓ મન દપ જાવાર તડ પ. ૮૮

(કસ)

મન દપ જાળી સરસ જાણી મીઠ જોમ વ્યાણીયો

જડુ પાપ લાઝ ગવા નાઝ પુન પોતર્ક જાણીયો

શી પદસાગર પાદિ પ્રતર્ક શી ગુણસાગર પ્રજુ સઘ

રાયવઝ પ્રુનિ તસુ પાપ રજુમી ર પો પડન પરિ મુઘ

—વિજવધર્મ ન

—સ. ૧૭૮૫ વર્ષે માહ માસે કૃષ્ણપક્ષે ૧૨ તિથી શુક્રવાસરે નવાનગર મધ્યે લખીત પુજ ઋષિ શ્રી પ આસકર્ણુજી તત્ શિષ્ય શ્રી પ મેઘજી તત્ શિષ્ય મુનિ કૃષ્ણજી આત્માર્યે પાતા ૨૩-૧૯ રાજકોટ પૂ અપાસરો. પ્ર૦ ભીમશી માણેક.

૨૪૫ ક્રમલવિજય (ત. હીરવિજયસૂરિ-વિજયસેનસૂરિ શિ.)

(૪૭૫) ૬૩૬ સ્તવન. સ. ૧૬૩૧

(૪૭૬) સીમધર સ્વામિ વિજ્ઞસિરૂપ સ્ત. સ ૧૬૮૨ દીવાલી ગુરુવાર ઝાલોરમા વિજયદેવ રાજ્યે-કુલ ૧૦૫ પદ

(સાગર ભ પાટણ)

આદિ—

સ્વસ્તિ શ્રી પુ કલવલીજી, વિજયર્ધ વિજય જયવત,
પ્રગટપુત્રી પુરિગિણીજી, જિહ્વા વિચરર્ધ ભગવત ૧
સોભાગી જિન સામલયો સદેશ,
હુ તઉ લેખ લિખુ લવલેશ
મુઝ તુઝ આધાર જિનેશ, સાહિબજી સુણુજ્યો તુઝ સદેશ. સો ૧
* * * *

અંતે—

હાલ

સવત સોલર્ધ ખ્યાસીર્ધરે, સુર ગુરુવાર પ્રસંગિ,
દીવાલી દિવસર્ધ લિખ્યોરે, કાગલ, કાગલ મનનઈ રગિ ૮

કલશ

સિરિ તવ ગણુ ગયણાગણુ દિણુયર સિરિ વિજયસેણુ સૂરીણુ,
મીસેણુ સયુલિઉં, સહ રિસ કવિ ક્રમલવિજયેણુ. ૧
ચઉતીસાઇ સયતિહી, અઠ મહા પાડિહેર પડિયુણો,
સુરરખ્ય સમવસરણો, તિહુઆણુ જલલોઆણુદો. ૨
પુખલવર્ધ વિજયે, સામી પુરિગિણીધ નયરીએ,
સીમધર જિણુયદો, વિહરતો દેઉ મે ભદ્રમ્ ૩

(૪૮૧) મેષ્ટિક રાસ

આદિ—

પરમ પુરખ નજુ સદા, મી મહાવીર જિજ્ઞાસુ	૧
ત્રિશયાનદન જાગરુ સીદારથ કુશિ મદ.	
પર કસાબિયુ જોડનાં મુલુતાં પાતિ જામ	૨
વલ્લુતાં ધી વિતારઈ મનવશિત સુખ થામ.	
આપાદી શુભિ જિં દિને કરતોતરા નામ,	૩
પુરારીયા વિમાનથી સુરવર પુખ્ત થવિત.	
કેવાન ક મહાવીર તરત ઉપરઈ અવતાર,	૪
લીધું અમર જિનેશ્વરઈ સુખ કયા કસ આર	
ઈશ્વરેસઈ કેવલા કરુણામેસી નામ,	૫
આસોવડિ તેરસ દિને કરસપુર મહી સ્વામિ,	
ત્રિસદા પુનઈ જિન ક્રમ્યા પુકુલી સમ્મ જમીસ	૬
કેન શુદિ તેરસ દિને જનમ્યા મી જગત્સિ.	
માન્દરિર વડિ કસમી તલુમ કિવસિઈ મી મહાવીર,	૭
એકાદી સવમ લીડ મેરતેણી પરિ ધીર	
વસાદી ડુદિ કસમી દિનિ પામ્યા કેવલયાન	૮
સમવસરુ સુરવર રમ્બઈ જામિ મીવર્દમાન.	
કાપ વડિ પક્ષિ નંદુઈ અમાવસ્યા અભિરામ,	૯
સ્વાતિ તલુમ મેનઈ પ્રપુ પામ્યા અવિચર કમ.	
સી પરમેશ્વરુ સદા પ્રપુ સમય અભિધાન	૧૦
જામ્યા પાનિ પરજમિ, વાપડ મદિઆવાન.	
તારજુનામ જાગરિ અવિ પ્રતિઈ અમવતિ,	૧૧
શમક મમકિન આપીડ ૭ સિઈ મુખ અનત.	
અનતજુમથી કયા આરક જોડ કયાવ,	૧૨
મજાપડી એ રામચ હમ આપિ નિનરાવ.	

૨૪૭ નારાયણ—(સમરચંદ શિ૦) રત્નસિંહ

સૂરિનાવાસમાં.

(૪૭૮) અયમુક્તા કુમારરાસ. ૧૬૮૩ પોષ વદિ બુધ કલ્પવલ્લીમા.

આદિ—

રાગ અસાહરી

વીર જિજ્ઞુસ નમૂ સદા સુખ સપત્તિકારી	
શ્રી જિનવાણી શારદા નિજ મનિ સમારી	૧
ગઢનાયક ગણી રત્નસીંહ તસ ગુણ બલિહારી,	
નેમ રાજિમતીનામા લઈ સોહે બભયારી	૨
લઘુ-વય સયમ આદરી, જેણે કીર્તિ વિસ્તારી	
પ્રાતુ સમય નિત વદીએ શુભ ગુણ ભડારી	૩
અમરચંદ મુનીશ્વર, ગુરૂ પર ઉપગારી	
ચરિત્ર રચૂ હુ તેહતુ ચરણે ચિત્ત ધારી	૪
અહમે અગે કેવલી ભાષે સુવિચારી	
કુમરે અમમતુ ગાયસુ સુણુજ્યો નગનારી.	૫

x

x

x

x

અતે—

૨૧ ઢાલ છે-નાની નાની

કલશ.

અરિહતવાણી હૃદય આણી પૂરી ઇતિ નિજ આસ એ	
શ્રી રત્નસીંહ ગણિ ગઢનાયક પાપ પ્રણુમી તામ એ	૧૩૩
મવત સોલ ત્રિહાસીઆ વર્ષે બુધિ વદિ પોમ માસ એ	
કલ્પવલ્લીમાહિ રંગે રચ્યો મુદર રાસ એ	૧૩૪
ચાવા ઋપિ શિષ્ય સમરચંદ મુનિ વિમલ ગુણ આચાર્ય એ	
તસ શિષ્ય મુનિ નારાયણ જપે ધરી મનિ ઉદ્ધામ એ	૧૩૫

—૮—૧૧ લીં, માણેક૦

(૪૭૯) અંતરંગ રાસ સ ૧૬૮૩-લીં

(૪૮૦) કુંડરિક પુંડરિક રાસ મ ૧૬૮૩-અમ૦

કેવલ દેવવિજયવર્ણા, પ્રભુમી ખડ આરવિદ,	
મણિ ગુણવિજય જણિ મુણ, પામીરે પરમ્પ્રાદ.	૨૦૩
મિત્રા મેઘ નિદાળનાં, દીપ્તિ જિમ સગમે,	
સસ રમ્પર જી રમખરિ, ગણે રમ્પર ગમે.	૨૦૪
સવન સોસસિત્પાસીધ, આસો મહાનર્થ એક,	
નવ દિવસે રત્નના હરી, હીસાઠ આંસુનિક.	૨૦૫
નર કૂંસી દેવના પલ્લી, સખલ સિવજે દીનેદ,	
અણે મણે સકુ સાંભળે, લેવ પરીનર્થ તેદ.	૨૦૬

—કવિ શ્રી કમ્પી દેસાંપીઠ શ્રી જગજ્ઞાન રાસ.

(પ્ર. મ.)

(૪૮૪) +કેવલર અવલહારી રાસ સ ૧૬૮૩ (૭) આસો વ. ૬
દિસાગ્ન.

આદિ—

વર્ણિત દેવવિજય તણા, પ્રિય પ્રભુમી પાપ,	
કવિ ગુણવિજય કહઈ મુણ મુઝની કરવ ન માપ.	૧
જીવ્ય અતિપણે ઉખાડે, સુણપે સકુ નરનારિ,	
સસ રમ્પર દેવમતલુદ, મેણુનર્થ અધિકારી.	૨
સિંધાનદી જાણ્યું, કવિજન હરી માપ,	
જાણ્યું વાગીસરી, નવરંગી નિરમ્પર.	૩
મહારણ પરિમાર્ગે આજુવ ઉભાવ અમ,	
ભાવતે નેકનર્થ હસે જાણ, જાણન વિમલનિર્ભય.	૪
તે સસસવિ સમરી હરી, સમ્પ્રાપ્ત અમારિ,	
મુણ જઈ કેવલ તણા, કાપી નેણ અમારિ.	૫
તપમજાપતિ ગૌડવ અવતાર સુમતિસાધુ સુભતિસાધુ,	
જાણ મુણમણિ કેસર હાથ, રખતિ નર્મલ મજાનમ પદિ.	૬

સમકિત મિત્રજ મોહની મિથ્યા મોહની જેહ, સાત ક્ષાયકી જે કર્ષ, ક્ષાયક મમકિત તેહ.	૧૩
એ ક્ષાયક સમકીતથી શ્રી શ્રેણિક ભૂપાત્ર, તીર્થકર પદ પામસર્ષ, લલિમિ સુખ વિશાળ.	૧૪
પદ્મનાભ ધતિ જેહનું હોમિર્ષ નામ ઉદાર. અનાગત ચુવીસીધ પ્રથમ જિજ્ઞેસર માર	૧૫
ચુપક રાગ ગુડી.	
પ્રથમ જિજ્ઞેસર શ્રેણિક માર, હોસર્ષ ભરતક્ષેત્ર મજારિ તેહતાણુ છંદ ચરિત્ર રસાલ ભણુતા સુણુતા મગત્રમાલ	૧૬
કહિસિ કવિતા ત્રયાધારિ, કિંચિત નિજમતિથી વિન્તારિ, તે અધિકાર અઝંદ જૂજૂઆ, આગમ કવિજન મોટા હુઆ.	૧૭
તેણે રચ્યા છંદ બલા પ્રબંધ, શ્રેણિક રાયતણા મમંધ, તુહિ મુઝ મતિ હુઉ કોડ, શ્રોતા કોધ મ દ્યેયો જોડિ	૧૮
ચુહુટક વેચાધ સુખડી, જે લિધ તસ ભાજધ ભૂખડી, તિમ જેણુધ શ્રેણિકટપ તણા, રચ્યા ચરિત્ર અતિ મોહામણા	૧૯
તેણે પુન્ય ભર્યા ભડાર, મુઝનધ પણુ છંદ મોહ અપાર, કોધક શ્રોતા કહિસિધ અશુ, એહ કથાનુ કારિજ કશુ	૨૦
પ્રણિ તે જોયો હૃદય વિચારિ, પટ દર્શનનાં શાસ્ત્ર ઉદાર, સધલિ નિજ મતિનધ અનુસારિ, કયા કેલવી કહિવિ મારી	૨૧
ધર્મકથા સુણુતા સુખ હોય, મનસુદ્ધિધ કવિ ભાષે સોય, આદિઅત સુણુસધ જે એહ, ભાવ ભેદ સર્વ લલિમિ તેહ	૨૨

*

*

*

*

રાગ ધન્યાસી-વિરાગી ધનિધનિ રતનમુણિદ એ ઢાલ
શુભમતી સજતી રત્નસીંહ ગાળપતિ રતિપતિ વશિ કીયો હેવ,
અવિક જણુ રજણુ દુર્ભતિગજણુ વદણુ યોગ્ય નરદેવ વિં

વાસપદ દગદ સમુદગુણ નિર્મલ વંદતાં થાતિક જન
મદગુણ નક્ષત્ર પરિપારિ જિમ ઉકુપતિ સોદગ્ને તિમ મહિરન
વિ. ૮૧૭

સાસન સોદકર સમસ્તક મુનિવરા ખમધિરધરા ધીર
અતિદિ ઉપાર સદિકાર ગુણ તેદને નિતિ રમઈ કવિ આપર વિ. ૮૧૪
તાસ સિખ્ય ગાવિ નારાયણ દરખે ઇમ અણુઈ વચન રસાગ્ર
જેદ અવિઈ અણુઈ મોદ આણી સુણુઈ તેદનઈ મમસામલ વિ. ૮૧૬
ખડ પલિયા વણી રમ આણી અણી, ઉમણુઆલીસગી દસ,
નિતિમ ખઈ એભાણુ તણી આખણુ સરસ કથા સુવિચાર. વિ. ૮૧૬
સુપઈ

એણિક અભગુમાર અરિત, અણુતાં સુણુતાં અતિદિ પવિત,
મુનિ નારાયણ કલિ શુભપાણિ, પ્રથમ સંપૂર્ણ ભણિ. ૮૧૭
—છતિ શી એણિકુમાર અરિતે રથમ ખડ સનાત.

કલ.

શી નિનનાયક ભાવણ વંદુ કું જગદધાર,
વંદમાન સ્વામી જનુ સેવક જનકિતાહાર ૧
ગજનાયક ગુણ અમલ રતનાગર મહિરાજ
વમલકમલ પદ તેદના પ્રણુ પ્રેમઈ અમલ ૨
શી મણિક મહિપતિની કથાનાથ વિજય સાર,
દિલીપખડ રત્નુ કલઈ સદગુરુનાથ આપરિ ૩
સમસ્તક ગાત્રિ નિતિ નમું સવમ સુખચાત્ર,
તાસ પ્રસાદઈ વર્ણુ સરસ કથા સુવિચાર. ૪

* * *

અતે—

૫૮ શી દસ.

આપજની દસ મંદર, સમ પ-નાસી સાર,

—જણુ ગુણ સાર સાંભણુ, તિમ મુગઈ રે જનુ પર્મવહારકિ પન્ન. ૩૭

અતે—

ધન્યામી.

શ્રી તપગણનાયક ગુરુગિર્યા, વિજયમેન ગણધારે,	
મા હુકમાનદન મનમોહન, મુનિજનનો આધારે.	૧૧૮
તાસ વિનેય વિશ્વધકુલમડન, કનકવિજય પ્રવિરાધે.	
જસ અભિધાનિ જગર્થ શુભમનિ, દુર્મતિ કુરિત પદાધરે.	૧૧૯
તસ પદ પક્ષ મધુકર સરિયો, લક્ષ્મી સરસતિ મુખમાયરે,	
ધમ ગુણગિજય સુકવિ મનહરણિ, કોચરના ગુણ ગાયરે,	૧૨૦
સવત સોલસિત્યાસી વરયે, ડીમાનપર મજારિરે,	
આસો વદિ નુમિએ નિરૂપમ, કીધડ રામ ઉદારે	૧૨૧
બણિધ ગણિધ ભાવ ધરીનધ, અતિ રૂડો એ રાસરે,	
પાતકદૃષ્ટ પુરાતન વિષદષ, પુણ્ય પ્રકાસરે	૧૨૨
ઉત્તમ ગુણ ગાતો રગિ, રસના પાવન ચાયરે,	
શુભ ભાવન આવર્ધ મનમાહિ, વિધન વિલય સવિ જાધરે	૧૨૩
મગલમાલા લલિત વિમાલા, લહીર્ધ લીલા ભોગરે,	
ધટ મિલર્ધ વક્ષી ફલધ મનોરથ, સિદ્ધિ સકલ સંયોગરે.	૧૨૪

—પ્ર કા, પ્રસિદ્ધ ઐ. રા સ. ભાગ ૧

(૪૮૫) +વિજયસેનસૂરિ નિર્વાણ સ્વાધ્યાય. મેડતામા
આદિ—

સરસતિ ભગવતિ ભારતીજી, ભગતિ ધરી મનિ માય,
પાય નમી નિજગુરુ તણાજી, શુણ્ડસ્થુ તપગચ્છરાય,
જયકર જેસગજી ગુરરાય, નામિ નવનિધિ પામિધજી,
દર્શનિ દારિદ્ર જાય, જયકર જેસગજી ગુરરાય.

~

*

*

*

અતે—

સધલા પડિત માહિ વડો, શ્રી કમલવિજય ગુરુસીંહ,	
તામ સીસ વિદ્યાવિજય, સુવિહિત પડિત લીહોરે	ગુરુ ૫૧
વીર હીર દુધ દીપતા, મેડતા નગર મજાર,	
તસ પસાય પામી કરી, ગાયો એ ગણધારે.	ગુરુ ૫૨

દેવિદ કનકવિજયતણુ, પ્રજ્ઞા પદ અરવિદ,	
મલ્લિ ગુણવિજય બલિ મુલ પાળીયે પરમાનદ.	૨૭૩
ગિરિયા મય નિદાનતી, દીડા નિમ સમયે	
રાસ રચ્ચદે એ રજ્જારિ ગણે સ્વદે બધે.	૨૭૪
સવત સોસસિત્તાસીર્ધ, આસો મહાનર્ધ એક,	
નવ સિવસે સ્વના કરી, ઠીસઠ અર્ધમિદ.	૨૭૫
નર કુંસી કરના પણી, સમલ સિવે દીનેક	
બલો અલો સલુ સાંભલો, તેલ પરીનર્ધ તેલ.	૨૭૬

—ઇતિ શ્રી કશી દેવાધીપત શ્રી જ્ઞાનચંદ્ર રાસ.

(પ્ર. ક.)

(૪૮૪) +કેતવર અવધારી રાસ સ ૧૧૮૩ (૭) આસો વ. ૬
દીસામાં.

આદિ—

પદિત કનકવિજય તણુ, પ્રેમિ પ્રજ્ઞા પામ	
કવિ ગુણવિજય કલ્પ મુલ, મુક્તિ દરજ ન મામ.	૧
જીજ્ઞ આતિમણે ઉપનક, કુણયો સલુ નરનારિ	
રાસ સ્વત કેતવરતણુ, કલ્પનાર્ધ અધિકરી.	૨
સિયાન દી અસાધુ, કવિજન કરી મામ,	
જલ્લણી જામીસરી, નવરગી નિરમલ.	૩
મહારણુ પરિચાદીર્ધ અમુલ ઉભાસ અમ.	
અમર નેકનર્ધ દસે જામ જલ્લન વિમલવિદ્ય.	૪
તે સુરસનિ સમરી કરી, સાદુનર્ધ અધ્યારિ,	
કુલ માલ કેતવર તણુ, કાળી જેણુ અમારિ.	૫
તપમજ્જતિ જ્ઞાનમ અજનાર, કુમતિસાધુ કુમતિસનાર,	
વાસન મુલમણિ કેરડે દામ રપતિ નર્ધ વડેખનામ પદિ.	૬

રત્નાગર ઋષિરાય સુદર ભુવનભુપણુ સ્વામિ,
 યુગપ્રધાન જગિ દીપતા, સુપ લહીધરે સહિ ગુરજનિ નામધ ૩૮
 નેમ યદુપતિ જામલિ દુષ્કર મહાન્ત ઘાટ,
 શ્રી સદ્ગુરુ સુપસાહલિધ, મિ રચીઉ રે પડ બીજુ સારરિ ૩૯
 સાસન સોહકર સમરચદ મુનીવરા, ધર્મધોરધર ધીર,
 અતિ ઉદાર સહિક ગુણુ તેહને નિતિ નિતિ મર કવી મનકીર. ૪૦
 તસ શિષ્ય ઋપિ નારાયણ હરપસુ, ઇમ ભણિ વચન રસાલ,
 જેહ ભાવિ ભણુઈ મોદ આણી, તેહનધ મગલમાલ. ૪૧

—પ્રતિ શ્રેણિક ખડ બીજઉ સ. પદનાર્થ શ્રીમાલી જ્ઞાતી સાહા
 શ્રી ૫ નાવા ધરે ભાર્યાબાઈ પૂજનો બેટઉ શ્રી શ્રી ૫ આણુદળની
 બહિન આર્યા શ્રી ૫ સોભા લિખત. ધોલકધ વાસ્તવ્ય પોરવાડ જ્ઞાતી
 વડી શાપાયા પા. ઋક્ષિ શ્રી ૫ દેવરાજ સુત વિમલદાસ સવત્ર ૧૭૦૯
 વર્ષે ફાગુણુ વદિ ૧૧ સોમે પૂરૂં કીધૂ છધ ૩૪—૧૭ આ. ક.

૨૪૮ ગુણુવિજય પહેલા(ત. વિજયસેનસૂરિ-કનકવિજયશિ.

(૪૮૨) પ્રિયકરનૃપ ચોપઈ—સ ૧૬૭૮ પાના ૧૫ અમ.

(૪૮૩) જયચંદ્ર (જયતચંદ્ર) રાસ. સ. ૧૬૮૩ (૭) આસો શુ.
 ૯ હીસામા.

આદિ—

દૂહા.

અલ્પસુતા ભલ ભગવતી, અલ્પાણી લખ્યાત,
 કવિજનની જનની નમઉ, નિર્મલ જસ અવલત. ૧
 ઉતપતિ નૈપધકાવ્યની, વિગતિ સયલ કહેસિ,
 નૃપ જયતચંદ્રહ તણઉ, સરસ પ્રખધ રચેસિ ૨

અતે—

શ્રી તપગચ્છનો રાજચો, વિજયસેન સૂરિદ,
 વિજયદેવ સૂરીસર, વિજયસિહ મુનિચદ

૨૭૨

અક્ષર જાણી દાસજ જાણી, રામજ જાણી એક,
પદ્યમાં આજે વાંચતાં ૨ ઉપજિસિ અતિનેક. ૫૮
જનસજિ સાવરનો જમ જાણે જન લાજિ સરજગદ,
કેસરાજ કહે તમ લગજો મગ કરો આનદ. ૫૯

કથરા.

કમ સુમ લક્ષમણ અતે રાવણ, સતી સીતાની મિત્રી,
કહી બાપી અરિત સાપી વચન રચના કરી ખરી,
સમ રાંધ વિરોધ વડવા બને કૈલા સુખ ભણી
કેસરાજ યુનિક જપે સદા કરમ વધામણી. ૧

—જ. સ. ૧૬૪૨ વૈશાખ શુ. ૭ વડવાણ ઉપાધ્યાય નારણ
જેસરાજ લખાવીત યુનિ માણસજી અક્ષર પદ્યાર્થ આમાં ઉપરની
પ્રસસિતની કહી ૫ થી ૫૩ મી નથી. ૫૪-૫૬-૨૧ જે. સ. ૪
બીજી તારી ૫૪ ૧૧૬ ૫ ૧૪ આમાં ૫જુ તેમજ જે જ. સ.
૧૬૫૬ જે. શુ. ૬ પુષ વ. બાવસાર પીઠાંગર કરી રહેવાસી મોડાજી.
(સિદ્ધિ થયુ છે—આનંદાચાર્ય મહેશ્વરિ ધૈર્યાલક ૨ જી.)

[જી. કવિનાં ઓર યુજસામરે સાંતિનિન વિનસિરપ ૭૬ ૨૧
કડિનાં ૨૨થે છે કે જેની આદિ

સારામય નમુ સિદ્ધાન્તિ હું માર્ગ ત્રિપુલ્લકિ સ્વામી, ૭ બને
બતે એમ છે.

પદસમર ઓરજા પમાયા, મી યુજસામર કે મન બાપા.
નરપત્રી ૭ વિષ ગાયે ત મનોર્થજિત નિશ પારે ૨૧

આ તત્ત્વ જન-સ્તોત્રમાં તથા જન-વન પ્રસિદ્ધ થયુ છે

—પ્રીતમ ૪૦મ પાઠાવલોકના અતે જાણુનેષ છે સવ ૧૭૫૩
તો જે સિદ્ધાન્તે મી બાદરિક મી પૂજ્ય મી સુમતિસામરસરિષ તા
દિવ કર્મિં વીરજદી મારિથી બવાનીસસદી મારિથી પદ્યવદી
સુદિવ કર્મિં મુરારી તા સિદ્ધ મારિથી મવાવદી આસોજ

અ તે—

ધન્યાસી

શ્રી તપગણનાયક ગુરુગિર્યા, વિજયસેન ગણધારે,
સા હુકમાનદન મનમોહન, મુનિજનનો આધારે. ૧૧૮
તાસ વિનેય વિપ્પુધકુલમડન, કનકવિજય કવિરાયે,
જસ અભિધાનિ જગર્થ શુભમતિ, દુર્મતિ કુરિત પલાધરે. ૧૧૯
તસ પદ પક્ષ મંત્રુકર સરિખો, લહી સરસતિ સુપસાયરે,
ધમ ગુણવિજય સુકવિ મનહરપિં, કોચરના ગુણ ગાયરે, ૧૨૦
સંવત સોલસિત્યાસી વરધે, ડીસાનયર મઝારિરે,
આસો વદિ નુમિએ નિરૂપમ, કીધઉ રાસ ઉદારરે. ૧૨૧
ભણિઈ ગણિઈ ભાવ ધરીનધ, અતિ રૂઠો એ રાસરે,
પાતકવૃદ્ધ પુરાતન વિધટ્ઠ, પુણ્ય પ્રકાસરે ૧૨૨
ઉત્તમ ગુણુ ગાતો ર ગિ, રસના પાવન થાયરે,
શુભ ભાવન આવઈ મનમાહિ, વિધન વિલય સવિ જાધરે. ૧૨૩
મ ગલમાલા લલિત વિમાલા, લહીઈ લીલા ભોગરે,
ધટ મિલઈ વલી ફલધ મનોરથ, સિદ્ધિ સકલ સયોગરે ૧૨૪

—પ્ર કા, પ્રસિદ્ધ એ રા સ. ભાગ ૧.

(૪૮૫) +વિજયસેનચરિ નિર્વાણુ સ્વાધ્યાય. મેડતામા

આદિ—

સરસતિ ભગવતિ ભારતીજી, ભગતિ ધરી મનિ માય,
પાય નમી નિજગુરુ તણાજી, થુણુચુ તપગચ્છરાય,
જયકર જેસગજી ગુરુરાય, નામિ નવનિધિ પામિધજી,
દર્શનિ દારિજી જય, જયકર જેસગજી ગુરુરાય

*

*

*

*

અ તે—

સધલા પડિત માહિ વડો, શ્રી કમલવિજય ગુરુસીંહ,
તાય સીસ વિદ્યાવિજય, સુવિહિત પડિત લીહોરે. ગુરુ ૦ ૫૧
વીર હીર દુધ દીપતા, મેડતા નગર મઝાર,
તસ પસાય પામી કરી, ગાયો એ ગણધારે. ગુરુ ૦ ૫૨

અર્થ.

ધમ યુગ્મે અણુપર સપ્તસિંધુર, જૂનનખેર મુણુપરો
 શ્રી વિજયસેન સર્ગિંદ મુંબ, સકલ સધ સુકકરો
 તસ મ્દ જ્ઞાણ દક્ષિત દ્વણુ, વિજયદેવ દિવામણી,
 ગુણુનિભય પદ્ધિત ધમ પદ્યજા મિત્તાયો તપમજ્જણી.

૫૩

—૧૩ દ્રુક છે ૮ જે આ હર્ષદક્ષિણ સમય તથા જે
 સમયમગ્ધા ભાગ ૧

૨૪૯ કેશરાજ (વિજયજયજી—વિજયમુખિ—મર્મદાસ—કમા
 સાગર—પદ્મસાગર—ગુણુસાગર સિ.)

(૪૮૬) +શમયશૌરસાધન શાસ સ ૧૯૮૩ અસ્યે શ્રુ. ૧૩
 અતરપુરમા.

અર્થ—

વેજ્ઞાનસ રાગ—દ્રુક.

શ્રી મુનિસુતત સ્વામીજી નિમુવનવારણુ દેવ
 વીરકર પ્રભુ વીરમા, મુત્તર સારે સેવ.
 પુત્ર મુમિત્ર નરિંદ્રો, પદ્મદેવી તસ માય,
 જનમમેદ્ધિ નિનવરતણી, રાજગૃહી કલિવાય.
 અવધરિય દરિયસર્મે દરિ સમ્યવિયા સાર
 કમળાનુક પદ્ધિ અર્ધા, નામ સદા જયકાર.
 અસ્તુકમળ તેદના નમી રામ મુજ્જમણુરામ
 સીત ૩ શવણુનજો અરિય રમુ મુખદાય.
 મુખદાય સદુ મોક્ષતે રામકથા અભિરામ
 મયજી હુણુત સરે સદી, મનસ વચિત ધમ.
 રા ઉચ્ચરુવા મુખયકરી, જાણ પુજાઈ જાણ
 મનિ દિરી આપે તેદણી 'મ મો કમળી વાવ.
 પદ્મમે પાવન મહા કલિમદરજી અજાર.

૧

૨

૩

૪

૫

૬

માસે કૃષ્ણપક્ષે દ્વાદશી તિથૌ રવિવાસરે મીમયનગરે લિપીકૃત પીતામ્બર
શ્રી મહારાજધિરાજ રાણા શ્રી અમરસીધરાજ્યે — ઉદયપુર ભ.

૨૫૦ સહજકીર્તિ (ખ૦ ક્ષેમશાખા જિનસાગર-રત્નસાર-
રત્નહર્ષ-હેમનંદન શિ૦)

(૪૮૭) શત્રુંજય માહાત્મ્ય રાસ સ. ૧૬૮૪ આસણિકોટમા
અતે—

શ્રી ખરતરગણ્ધારિ જિણેસર, વીરપાટ દીપાવર્ધ,
ખરતર ખિરદ લહિઉ ગુણુસાયધ, જસકપૂર મહકાવધરે. ૬૮
અનુક્રમિ તસુ પાટર્ધ જસ ખાટયઉ, જુગપ્રધાન ગુણુચાવધ,
શ્રી જિનચન્દ્ર સૂરીસર સદ્ગુર, નામ મત્ર જસુ ધ્યાવધરે ૭૦
શ્રી જિનસિહ સિહ જિમ દિખ્યઉ, તસુ પાટર્ધ ચિત લાવધ,
અકખરસાહિ સભામન રજ, જલનિધિ મીન છુડાવધરે. ૭૧
વિજયમાન ગુણુ જાણુ બટારક શ્રી જિનરાજ સુહાવર્ધ,
વિદ્યાબલ અતિસય બલ સમલઉ, સહુનર્ધ આણુ મનાવધરે ૭૨
આચારિજપદ ધાર અમૃતરસ, મીઠા વચન સુણાવધ,
શ્રી જિનસાગર સાગર જિમ નિજ, ગુણુ ગભીર ગવાવધરે. ૭૩
ષેમ સાખ દિનદિન ઉદયવતા, મહિમા અધિક વધાવર્ધ,
રતનસાર વાયક ગુણુનિધિ ગુર, અતિસય અધિક જણાવધરે ૭૪
રતનહરપત્રાયક હેમનંદન, સીસ ભગતિ ચિત ઠાવર્ધ,
સહજકીર્તિવાચક વિમલાયલ, ગિરિવર એમ મહકાવધરે. ૭૫
સવત સોલ ચકિરાસી વરસર્ધ, શ્રી નમિનાથ પ્રભાવર્ધ,
આમણિકોટ શ્રાવક બહુ સુખીયા, ધરમર્ધ ચિત લગાવધરે. ૭૬
વાચાસૂર અધિક ગુણુવતા, ધરમપક્ષ સમગ્રાવર્ધ,
અધિક આનંદ અધિક રગરતીયા, શ્રી જિન ધરમ વધાવધરે ૭૭
છેછ ખડર્ધે દાલ એ દયમી, પુણ્ય રૂખહો પાવધ,
સહજકીર્તિ પુરૂંક મધુરસ, ગુણુજલધર વરસાવધરે. વિ૦ ૭૮

અથ.

કમ મુખે મલુખર સાંધુસિંધુર, ભૂવનનથુર ગુણપરે
 શ્રી વિજયસેન સર્વિંદ મેંદ, સકલ સમ મુદકરે.
 તસ પદ બ્રૂણુ દક્ષિત દ્વપણુ વિજયપરેવ દિવામણી,
 ગુણવિજય પઞ્ચિત મમ પદપદ ત્રિસતપે તપમજ્જણી. ૧૩

—૫૩ દુઃકે ને ને એ. ગૂજરાતીય સમય, તથા જ
 સમયમાસા ભાગ ૧

૨૪૯ કેશરાજ (વિજયગચ્છ—વિજયસિંહ—ધર્મદાસ—કમા
 સાબર—પદસાગર—ગુણસાગર શિ.)

(૪૮૬) નવમયસોદ્ધાવન રાસ સ ૧૬૮૩ અસો શુ. ૧૩
 અતરપુરમાં—

આદિ—

વેણવલ રાગ—દ્વલ

શ્રી મુનિસુતત સ્વામીશ મિશુવન્તવારણુ દેવ
 વીરકર મલુ ગીતમા, સુતાર સારે સેવ. ૧
 પુત્ર મુખિત નરિંદ્રો, પદ્યદેવી તસ માય,
 જનમમેદમિ જિનવત્તણી, રાજગૃહી કલિવાન. ૨
 અવતરિયા હરિવરમે હરિ સમ્યવિયા સારે,
 કમ્પણુક પાંતે બહાં, નામ સમ જાગાર. ૩
 અતલકમળ તેહના નમી, રામ મુગ્ધગચ્છરામ.
 સીતા ને રાવણુતણે, અરિત રસુ સુખદાન. ૪
 સુખકાંઠ સહુ બોધે રામકથા અભિરામ
 મનસુ મુણત સારે સહી, મનાના વહિન કામ. ૫
 'રા' ઉચ્ચરતાં મુખગદી, પાપ પ્રહાર જન
 મતિ હિરી જાને તેહથી મ એ કમ્પાદી જાન. ૬
 જાનમે જાવન પદ્ય, કલિમલકરણુ અપાર.

મોક્ષ પયનો માયનો, મન્જન છવનો માર	૭
વીચમા યાનક બતો, જેમ દુગલકો દામ,	૮
બીજા ધર્મતરવર તોનો, શ્રી રામચન્દ્ર નામ.	૯
લક્ષ્મણ રાવણ ગણ્યા, નીર્યક પદ પાપ	૧૦
મુગતિપુરી જાણ ચાપન્ય, મક્કજ જગતકા મય	૧૧
સત્યવતી સાચી મતી, શીવતાળી અવદાન	૧૨
સ્વર્ગે પોદ્દતી ખારમે, વસુધામે વિખ્યાત.	૧૩

*

*

~

=

અતે—

કાવ્ય ૧૨

સવત સોલે ત્રાસીચેરે, આછો આસ માસ,	૪૯
તિથિ તેરગી અંતરપુરમાદિ, આણી અનિદિ ઉંદાસ	૫૦
વિજયગચ્છ ગચ્છનાયક ગિરિમે, ગોપમનો અવતાર,	૫૧
વિજયવત વિજય ઋષિરાન, કીવો ધર્મ ઉદાર,	૫૨
ધર્મમુનિ ધર્મજનો ઘેરી, ધર્મતણે બગાર,	૫૩
ખિમા દયાગુણ કેરા નાયક, સાગરખેમ ઉદાર.	૫૪
શ્રીગુર પદ્મ મુનીશ્વર મોટા, મોટા જોડનો વરા,	૫૫
ચક્રરામી ગચ્છમાદિ જાણીતો, પ્રગટપણે પરશસ	૫૬
તમ પાટોધર ગુણ કડી ગાજે, ગુણસાગર ગુણવત,	૫૭
કડમ્બતન કલપતર કલિમે, સુરિ શિરોમણિ સત	૫૮
એ ગુરુદેવ તણે સુપસાથે, કીધી રચના જાણ,	૫૯
અથગુણે ગિરિમેર સરીખો નવરમમાદિ વખાણ	૬૦
એવ બામકિ દાલ મુધારી, વચન રચન સુવિશાલ,	૬૧
રામ યશોરે રસાયણ નામા, અથ રચિઓ સુરસાલ	૬૨
કવિજનનો કરજોડિને, પડિતસું અરદામ,	૬૩
પાઓ આગે વાચેવોજે, દેવે રાગ અભ્યાસ	૬૪
અક્ષર ભાગે દાલજ ભાગે, રાગજ ભાગે સોધ,	૬૫
વાચતારે વચનને ભાગે, રમ નહી ઉપજે કોઇ	૬૬

અધર નાણી દાઘજ નાણી, રાગજ નાણી એક
પાયાં આને વાંચતાં રે વાંચાલિસિ અતિનેહ. ૧૮
જાન્યારિ સાવરનો જલ યજ્ઞે જળ લાગિ સરજાયક,
કેસરજા કહે તળ લગએ મથ કરો આનંદ. ૧૯

કવચ.

હમ સમ લોકમણુ અતે રાજયુ, સદી સીતાની ચિરી
હી આખી અસ્તિ સાખી વચન રચના કરી ખરી
સથ રંમ વિનોદ વક્ત્ર અને યેલા સુખ બણી
કેસરજા ધુનીક જપે સદા કરમ વધામણી. ૧

—લ. સ. ૧૬૪૨ વૈશાખ શુ. ૬ બદવાણુ વૃષાખ્યામ નરણુ
જેસરજા લખાવીત મુનિ માણુકમણુ અપ્પલ પાનાઈ અમર ઉત્તરી
પ્રવસ્તિતરી હી ૫ થી ૫૭ મી નથી. ૫૪-૫૬-૨૧ પિ. સ. બ
બીજી તારી ૫૪ ૧૧૧ ૫ ૧૪ આખી ૫ણુ તેમજ, કે લ. સ
૧૬૫૧ જે શુ. ૧ મુખ લ. બાવસાર પીતંગર હરી રહેવારી ગોમજા
(અસિદ્ધ થયું છે—જ્ઞાનધ્યાન મહેસાપિ પ્રક્રિતિક ૨ જુ.)

[આ લેખના ગુરુ ગુણસાગરે શાંતિનિન વિનવિષય ૭૬ ૨૧
હીની રચ્યે છે કે જેની આદિ

વારધામય નહુ સિદ્ધાધિ, કું ગાઈ ત્રિપુલકિ રવામી, ઉ અને
અતે એમ છે.

પદસાગર ગુરુજા પસાયા મી ગુણસાગર કે મન આપા.
નરવારી ને વિષ આને, તે મનોમંથિત નિય પાને ૨૧

આ સ્તવન લેનપ્રગોષમાં તથા અન્ય પ્રસિદ્ધ થયું છે

—પ્રેમાત્મ પૂજા બાધાવેપના અતે જણાવેલ છે કે સ. ૧૦૫૩
જ્યે મી વિદ્યેમંથે મી ભારતિક મી પૂજા મી મુખતિસાગરસરિષ તા
સિખ મનિમી પીરવદ્ધ મનિમી બાધાવેપના મનિમી માલવદ્ધ
તા સિખ મનિમી અગરાલ તા સિખ મનિમી મજાવદ્ધ અસોજ

માસે કૃષ્ણપક્ષે દ્વાદશી તિથૈ રવિવાસરે મીમંચનગરે લિખીકૃતં પીતામ્બર
શ્રી મહારાજધિરાજ રાણા શ્રી અમરમીધરાજ્યૈ—ઉદયપુર ભ.

૨૫૦ સહજકીર્તિ (ખ૦ ક્ષેમશાખા જિનસાગર-રત્નસાર-
રત્નહર્ષ-હેમનંદન શિ૦)

(૪૮૭) શત્રુંજય માહાત્મ્ય રાસ સ. ૧૬૮૪ આસણિકોટમા
અતે—

શ્રી ખરતરગાછસૂરિ જિણેસર, વીરપાટ દીપાવધ,
ખરતર ગિરદ લલિત ગુણસાયધ, જસકપૂર મહકાવધરે. ૬૯
અનુક્રમિ તસુ પાટધ જસ ખાટયઉ, જુગપ્રધાન ગુણ્યાવધ,
શ્રી જિનચંદ્ર સૂરીસર સદગુર, નામ મત્ર જસુ ધ્યાવધરે. ૭૦
શ્રી જિનસિહ સિંહ જિમ દિપ્યઉ, તસુ પાટધ ચિત લાવધ,
અમરસાહિ મહામન રજ, જલનિધિ મીન છુડાવધરે ૭૧
વિજયમાન ગુણ જાણુ ભટારક શ્રી જિનરાજ સુહાવધ,
વિદ્યાબલ અતિસય બલ સમલઉ, સહનર્થ આણુ મનાવધરે ૭૨
આચારિજપદ ધાર અમૃતરસ, મીઠા વચન સુણાવધ,
શ્રી જિનસાગર સાગર જિમ નિજ, ગુણુ ગભીર ગવાવધરે. ૭૩
વેમ સાખ દિનદિન ઉદયવતા, મહિમા અધિક વધાવધ,
રતનસાર વાયક ગુણુનિધિ ગુર, અતિસય અધિક જાણાવધરે ૭૪
રતનહરપવાયક હેમનંદન, મીસ ભગતિ ચિત ઠાવધ,
સહજકીરતિવાયક વિમલાયલ, ગિરિવર એમ મન્દાવધરે. ૭૫
સવત સોલ ચંડિરાસી વરસધ, શ્રી નમિનાથ પ્રભાવધ,
આસણિકોટ શ્રાવક બહુ સુખીયા, ધરમધ ચિત લગાવધરે ૭૬
વાયાસર અધિક ગુણુવતા, ધરમપક્ષ સમજાવધ,
અધિક આનંદ અધિક રગરતીયા, શ્રી જિન ધરમ વધાવધરે ૭૭
છેઠ્ઠ ખડધ ઢાલ એ દશમી, પુણ્ય રૂપહો પાવધ,
સહજકીરતિ પુડરીક મધુરસ, ગુણુજલધર ધરસાવધરે વિં ૭૮

—પ્રતિ શ્રી સિતુજય માદ્યગ્ને શ્રી પાર્થનાથપત્ન્યામ્બિક
વર્ણન શ્રી ભાવમેષિત ભવ્યા સન્નિધે તદ્દતોદ્યાર વર્ણન કમ્પી સન્નિધે
તાં મુતલત્વોદ્યાર વર્ણન. પત્ન્યારમ્ભ સ્થિતિ વર્ણન. દુપ્રસદ્દ નામ-
ત્વ મુખ્યપાત્ર વર્ણન. તાં શ્રવણ વિમલચાક્રનિર્ધિતોદ્યાર વર્ણનાધિકારો
નામ વદ્ય જડ સમાપ્ત. સ ૧૮૪૫ હા શુ. ૫ કિંચિત્તીરાણ મંત્રે.
(પ. ૧૨૮ ૫—૧૪ મુ. વિ.)

પ્રીતિ છત્રીશ્રી મ ૧૬૮૮ વિનયદસમી સાંજનેરમાં.

આદિ—

ઉપસમર જાણ રસ લીજા—એકની કાલ
પ્રીતિ ન કિંચિદી છત્રી જ્યારે પ્રાપ્તિવિષ્ણુ અરિહતજ
જ્યારે કિંચિ ઉપાય કરેકે કાલ જ્યારે મત ન લલજ પ્રી. ૧

અવે

સન્નિધે સોલવરસ અધ્યાસી, નિહાં કુલ સન્નિધે મુખ્યજ
વિનયદસમી સામારે (ને) ૨ પ્રવરિ, એક વિચાર રસાવજ પ્રી ૩૫
પ્રીતિ છત્રીશ્રી એ જ્યારે, અર્થે અર્થ દિત્તારજ
જ્યારે સુલજારિતિ કાલ જ્યારે શ્રી સુખ જય જ્યારે ૩૬

—પ્રતિ શ્રી પ્રીતિ પૂર્ણિમા-૫ રાત્રીશ્રી અર્થે—તાં સિખ
૫ તિલકવિનય—તાં સિખ ગ્રાણ વિનિત અર્થે મમજદે પદાર્થ.
૨—૧૫ પ્ર. ક. ન ૮

૨૫૧ કલ્યાણુ બીજા

(૪૮૮) કન્યવિલાસ સુસ. સ ૧૬૮૫ જડ સુ. ૫

આદિ—

પ્રથમ નિષેસર પ્રથમી પ્રથમ કરી નિષે આદિ
પ્રથમ પ્રથમ પ્રસાદિ તે પ્રથમ નમુ મુખ્યદિ

માસે કૃષ્ણપક્ષે દ્વાદશી તિથૌ રવિવાસરે મીમંચનગરે લિપીકૃત પીતામ્બર
શ્રી મહારાજધિરાજ રાણા શ્રી અમરમીધરાન્યૈ — ઉદયપુર ભ.

૨૫૦ સહજકીર્તિ (ખ૦ ક્ષેમશાખા જિનસાગર-રત્નસાર-
રત્નહર્ષ-હેમનંદન શિ૦)

(૪૮૭) શત્રુંજય માહાત્મ્ય રાસ. સ. ૧૬૮૪ આસણિકોટમા
અતે—

શ્રી ખરતરગાહસરિ જિણેસર, વીરપાટ દીપાવર્ધ,
ખરતર મિરદ લલિહિ ગુણસાયધ, જસકપૂર મહકાવધરે. ૬૯
અનુક્રમિ તસુ પાટર્ધ જસ ખાટચઉ, જુગપ્રધાન ગુણુચાવધ,
શ્રી જિનચક્ર સૂરીસર સદગુર, નામ મત્ર જસુ ધ્યાવધરે. ૭૦
શ્રી જિનસિહ સિહ જિમ દિખ્યઉ, તસુ પાટર્ધ ચિત લાવધ,
અમ્કમ્ગસાહિ સભામન રજી, જલનિધિ મીન છુડાવધરે ૭૧
વિજયમાન ગુણુ જાણુ ભટારક શ્રી જિનરાજ સુહાવધ,
વિદ્યાખલ અતિસય ખલ સમલઉ, સહુનર્ધ આણુ મનાવધરે ૭૨
આચારિજપદ ધાર અમૃતરસ, મીઠા વચન સુણાવધ,
શ્રી જિનસાગર સાગર જિમ નિજ, ગુણુ ગભીર ગવાવધરે ૭૩
ષેમ સાખ દિનદિન ઉદયવતા, મહિમા અધિક વધાવધ,
રતનસાર વાયક ગુણુનિધિ ગુર, અતિસય અધિક જણાવધરે ૭૪
રતનહરપવાયક હેમનંદન, સીસ ભગતિ ચિત દાવધ,
સહજકીર્તિવાયક વિમલાયલ, ગિરિવર એમ મદહાવધરે ૭૫
સંવત સોલ ચક્રિરાસી વરસધ, શ્રી નમિનાથ પ્રભાવધ,
આસણિકોટ આવક બહુ સુખીયા, ધરમર્ધ ચિત લગાવધરે ૭૬
વાચાસુર અધિક ગુણુવંતા, ધરમપદ સમગ્રાવધ,
અધિક આનંદ અધિક રગરતીયા, શ્રી જિન ધરમ વધાવધરે ૭૭
છઠેઠ ખડઈ દાલ એ દશમી, પુણ્ય રૂખહો પાવધ,
સહજકીર્તિ પુડરીક મધુરસ, ગુણજલધર વસાવધરે ૭૮

શાંતિ જિતેસર સોલમઈ, ગરબ ચિકી કરી શાંતિ

મારી નિવારી દેસથી, પસરી ધરિ ધરિ શાંતિ.

૨

ચદુનદન જગમા જયો, બ્રહ્મચારિ શણગાર,

નામિ નવનિધિ સપજઈ, ધન ધન નેમિકુમાર

૩

x

x

x

x

અતે—

ઢાલ ૪૩ રાગ ધન્યામી સકલ મગલતણી એ દેશી

દાન કંપતર દાનમણી સુદર, દાનથી વહિત ઋદ્ધિ વૃદ્ધિ,

દાનથી નરસુખ દાનથી સુરસુખ, દાનથી અનુક્રમે હોઈ સિદ્ધિ.

૧

દાનથી નરભવે દેવ ભોગીપણુ, ભૂપ ક્રિયાણુ જેણુ કીધુ,

રાજજીવગણી નારિ કમિ પરહરી, ભગનીપતિ વચનથી વ્રત લીધુ

૨

દાનથી ઋપભદ્રેવો ત્રિભોવનધણી, સાધુનિ પ્રાગ ભવિ હવિપદાન,

બાકલડા બદલિજીઓ દાનથી, અદનાઈ પણિ કેવલ લીનુ.

૩

દાનથી ધન્યનિ ઋદ્ધિ બહુલી હવી, દાન દીઉ ભવી ભાવ આણી,

ધન્યવિલાસનો તુર્ય પ્રસ્તાવ એ, ભણુન ગુણુત લહિ સુખ પ્રાણી

૪

ધન્યવિલાસ કીઓ ચરીત્રાપરિ, અદ્યપણુદ્ધિયિ હુ પ્રેમ આણી,

ન્યૂનતા અધિકતા જે હુઈ એહમાહિ, સોધયો પડિતો પ્રીત આણી

૫

ધન્યવિલાસના ચ્યાર પ્રસ્તાવ છે, ઢાલ તહતાલીસ તસ પ્રમાણુ,

શત એકાદશ ગ્રંથનો માઝનો, જિનપ્રસાદે સેવક કલ્યાણુ.

૬

સવત સોલપચ્યાસી ૧૬૮૫ સવત્સરિ જ્યેષ્ઠ શુદ્ધિ પચમી પુણ્યમાણુ,

ધન્યવિલાસ થયો સપૂર્ણ દિન દિન સધનિ મગલમાલ

—ઢાલ ૪૩ પ્રમાણુ સિં ગણિ લાલવિજયેન ૫. શ્રી હર્ષવિજય-

ગણિ શિષ્યેણુ-વાવિનગરે ૨૨-૧૭ ગ્રંથ ૧૧૦૦ ન ૩૩ દ. ૨૫ લીં, ૩૦

(આ કદાચ ૨૪૩ ક ન ના કલ્યાણમુનિ હોય. જીઓ ૫. ૫૧૧)

૨૫૨ સ્થાનસાગર (અ. પુષ્પજ દ્ર-કનકજ દ્ર-વીરજ દ્ર વિ.)
(૪૮૬) અમદાવાદ રાસ સ ૧૬૮૫ યોગેશ વદ ૫ (બનાવત) મળાવીમાં
આદિ—

શી મુડી પર્થનાથ નમઃ શ્રી શી ભગવતૈ નમઃ
શી જિનપદ્મજન નમી, સમરી સરસતિ માથ,
વીજાપુસ્તકધારિણી, પ્રણમર્થ સુરનાર ખાલ. ૧
હંસગમિનિ હંસવાદિની, આપે બુદ્ધિ વિસાસ,
જે નર સરસતિ પરિકર્ષી, તે નર કલિષ્ઠ બાલ. ૨
મેવકનક સુપ્રસન્ન થઈ આપે આવિરસ થામિ,
કાલિદાસ કવિજ્ઞ કૃષ્ણ તે તુલ્ય સકિત પ્રભાવિ. ૩
ત્રિલોકી સુધનિ જસ તાલશે માર્ગ સુરનાર દેખિ,
અમલ અનુભવ જલ તું સદા, નાવઈ હો તુલ્ય દેખિ. ૪
શી ભારતી ચરણુ નમી, લલ્લી નિજ સુગર પસાવ,
રાનદ્રષ્ટિ આગર્થ સદા પ્રણમર્થ સવ ધુન મર્થ. ૫
મુક્ત મેઘમંદિ કનિકા જામ્બવત ચરણ નેહ,
અમદાવાદ નૃપ કેરમે ચરિત સુલ્ય ખરી નેહ. ૬
કુલ્ય તે અમદાવાદ નૃપ કિમ લીધુ આરિજ,
તસ સળખે વખાણુસિદ્ધિ જિમ દોષ જ-અપવિત. ૭

અતે— કાલ કલ રામ મ-વાસી દેવી પ્રભાલિની.
નવરી વ્રજાવતી બાણીક અમલપુરીય સમાન,
દેવસુવન સોભાઈ ભાઈ, જાણુ હો ઉદ વિમાન. ૭૫૫
અન રમર્થ ભવિષ્ય સાંભલો હો, એક સળખે રસાલ,—મન.
ધ્વજિત ધ્વજમંદક ભાઈ, સેવનિત માલિ બટાલિ,
કામિની જનમન મોકલી, સોદતિ અનમતિ માલિ. ૫ ૭૫૬
પુનપત નર તિલક વસર્થ પાલક નિજ આચાર,
જિન મંદિર નિત રથાઈ, પૂજા સ્થાન નરનારિ. ૫ ૭૫૭

વડ વ્યવહારી જાણીધ, જૂપ દીધ જસ માન,	
સાવત્યા સુત નાગજી, ઉત્તમ પુરૂષ પ્રધાન.	મં ૫૮
દૃઢ સમક્રિત નિત ચિત્ત ધરધ, સારધ જિજ્ઞાસુર મેવ,	
ભક્તિ કરધ સાદમી તણી, કુમતિ તણી નહીં દેવ	મં ૫૯
રૂપવત સોહધ મદા, સુદર સુન અભિરામ,	
સકલ કના ગુણુ આગર, સોહધ જિજ્ઞાસુ કામ	મં ૬૦
મુનિસુત્રત પસાઉયે, દિન અધિકુ નર,	
વિધપક્ષ ગછિ સોહાવીઉ, પુન્યતણુ કરિ પૂર	મં ૬૧
તસ આગ્રહ જાણી ધણો, ચરિત રચિઉ મનોહાર,	
અગડદત ઋષિરાયનો, એહ સબધ ઉદાર	મં ૬૨
શ્રી ગોડીપાસ પસાઉણધ, મીઠા વચિત કામ,	
રાસ રચિઉ મહારિષિ તણો, સમવસરણુ સુખ ઠામ.	મં ૬૩
વિહરમાન ગણુધર ભલા શ્રી કલ્યાણુસાગર સૂરીરાય,	
અંચલ ગછપતિ જાગિ જયો, દેવનિ પાતિગ જાય	મં ૬૪
વિમલવશ વાયકતણો, કીરતિ જસ સુપ્રકાસ,	
પુન્યચદ્ર વાયક વર, ધર્મ તણો મનિ વાસ	મં ૬૫
તાસ સીસ સુદર સોભાગી, પાલધ સાધનો પથ,	
કનકચદ્ર વાયક ગુણિ ભરીયા, મહામુનિ એહ નિગ્રથ	મં ૬૬
તાસ સીસ વિદ્યાના આગર, વાયક શ્રી વીરચદ,	
તપ જપ સજિમ કિરિયા પાલધ, સુદર એહ મુણિદ	મં ૬૭
તસ પદપકજ મંદુકરની પરિ, રહધ સદા એક ચિત્તિ,	
વિનયવત નધ વિમલ મનધ નિત, રંગી કરધ ગુરૂ ભક્તિ	મં ૬૮
તાસ તણુ સુપસાય લહીનધ, ચરિત રચિઉ મન ભાય,	
સ્થાનસાગર મુનિવર ધર્મ જપધ, ભવિજન સુણુઉ ચિત્ત લાય	મં ૬૯
સંવત શશિરસ જાણીધ, સિદ્ધિ તણી વલી અખ,	
મહાવ્રત પદ આગલિ ધરઉ, સમકરી ગુણો સવિ અક.	મં ૭૦

અધનિભસિ મનાદર, પૂજી તિથિ પતી ભણિ

અમિત પગથી એ સદી, જસુન વાર વણણિ.

મ ૭૧

એક ભરિત જે સાંભરતી તેડ પરિ લીસવિધાસ

સાધુ તજા કુલુ અઘળાં, પૂરત દો મનતણી આસ.

મ ૭૨

—સન્ ૧૯૮૫ જેને અપેક્ષાએ સિતપદ્યે ત્રપેક્ષવાં રચિતસરે

સિખિન સમજાવ્યુરે મુનિ રચાનસામરેણ પ્રવચનાત્ ૨૪-૧૫ જે લ

વેદસ ન ૫૩૨૫ કવિની દસ્તાવિષિત પ્રત છે

૨૫૩ પુણ્યસાગર (પીપલમચ લક્ષ્મીસાગરસુરિ-
ચિનમરાજ ને કર્મસાગર શિ)

(૪૬૦) નવપ્રકાશ સુસ સ ૧૯૭૭

(૪૬૧) અવળાગુહરી સુસ સ ૧૯૮૬ અવળ શુ. ૫

આક્રિ—

મી આતમ અણુપર પ્રણમ, એકાદ્ય અભિનમ,

મનવર્જિત મુખ સપજઈ નિત સમસ્તાં નામ

૧

પ્રથમ ઉપજઈ મડીક, મતિ દીસઈડિતિમકુ,

તિલુ વરણિ પરિશા નમુ મી અણુપર સખાદ.

૨

સરમતિ પદપાજ સદા, પૂણુ જે કરનેવિ

કદળ કલ્પ કરામ બનેા મન। મ અણુજે બોલિ.

૩

સેવકનિ સાનિપ કરી દેવો અવિરલ વણિ,

નિમ વેમો સિદ્ધિ સદ્ય કાલ આ રણિસ કણિ.

૪

વલિ પ્રણમુ સદગુર વા, જેણી જગ સનામ

પાપ પાલ પાઈ કરી સજ શાસન દે દામ.

૫

નમમકિ મેરોડકઈ સદગુરનો કપમાર

અખિનઈ માનિ નદી કાચા તેડ અમાર.

૬

મનસપિ સદુ પળથી કરી, હસ સદી વખાણ

સુખપે એકમત વર્ષ નિમ દોષ નમ પ્રમાણ.

૭

પવનજલ રાગ તપ્તી, અનનામુદ્ધરી નારિ,
તામુ કયા મુલુતા યદા, હૃદયમ અલ્પ સમાર.

૮

સનિ ચિરોમણિ અંગના, શીલવિનૂપલુ દેદ,
નામ જપતા પ્રદ મમર્ષ, આપે ગિદ્દિડદેદ.

૯

તિલુગે અખર સખધ હધ, મીઠા સાકર દાય,
રમ લેન્ધો બચીયલુ તુમ્હે, બાપે કૃતીઆનુ બાપ.

૧૦

કિમ તિલુ મુષો મન કરી, કીધો મીલપનન,
સવે રસ લેન્ધો બચીયલુ તુમ્હે, સામલના મુવચન

૧૧

અતે—

૮ મી દાલ દાગની.

(આહે) અનના કેરીય મુપધ, પુગલુ કીધી એદ,
જે નર બલુસીધ બાવમિહ, મંગલ લલમસ્મિ નેદ.

(આહે) સતીયાનિ સિગિ અનના, વખાણિયે કિવિરાય,
સામલના મન ઉલ્લમર્ષ, દીયલ્લ હર્ષ ન માય.

૧

પર દરશનના ત્રયમિર્ષ, અનના કેરી વાન,

પવનમુત હનુમતરાય, પ્રકટ ઘણા અવદાન

(આહે) શુણ્યયશતા મુવખાણિયર્ષ, જાનુ વર્ધ સમાર,
આપગે નામ સોલજ લલર્ષ, જે હોધ મદ ગમાર

૨

(આહો) જનમાહિ હામિ હામિ, દીમર્ષ એ અધિકાર,

પણિ પરમારય જુલ્જા, નામ તણા નિરધાર,

(આહે) શીલતરગીણી અથથી, એ રચીક સકેત,

કાકિ કૃતીમતી દેલવી, નિનકા મુજર્ષ હેત.

૩

(આહે) તે દુપલુ મન કાલન્ધો, અલન્ધો કવિ ગુણુરગ,

સો મિધ તો મર્ષ આણીક, લાગમ સરમ મુચંગ.

શ્રી મુનિમુત્રત સામિર્ષ, વાર્ધ હુધવાત,

ચ્યાર વહિ નિષુ વરચીઆ, કુણુ જાણુધ અવદાત

૪

૧૧વાયે જગમહુ વહી ગયા-પાસતર)

શ્રી વડમઠ ગુરુ ગાઠમ રાતિ સરિ મહુધાર,
 ચક્રેસરી પદ્માવતી, ભગતિ કરમ વારવાર
 લગત ઉપદેશ (ભગવદ્ગીતા) ભાષિત, ધૃતીકાંટ કોટ,
 કુદરત શીખાવી સાતસર્ગ કોશરો ગુણ દેવ.

૧

લોભન સુરસી રાજગર્ભ છત્રા વાલ વિદ્યાલ,
 શાસન બિન સેનાવીલ વાદી ગિરક વેતાલ,
 તિલક ગઠ પીંચક ચાપીલ, આઠ રાત્ર વિલાર,
 સવત રૂઢ વાવીસર્ગ સમર્થ કુલ મુખાર.

૭

તે ગઠ દિલ્લ દીપત, નગર સ્થાવેર મહત્તી,
 વીર બિલેસલ તિલક, વીરવ પ્રગટ ઉદાર
 વાસુ પાપી અનુકર્મ કુલા શ્રી લાંબીસાવરસરી
 વિનયરાજ કરમસાગર વામક દોષ સ્તુર.

૮

વાસુ સંસિ પુવનસાગર વામક અનુકર્મ લોભ,
 અબનાસુદરી મુખક પુરુષ વપતલ પ્રેમ,
 સત્તન સોલિ નેબ્બાસીર્ધ અવલ ભાસ રસાલ,
 સુદી તિલિ પચમી નીરમલા સર્વિલકિ મગલ માલ.

૯

—છતિથી અબના સુદરીની મુખક સપૂર્ણ

(અશુદ્ધ) ૩૮—૧૧ આ. ૬ ઉચ્ચપુર ૧—અશ્વેક

—છતિથી અબનાસુદરી પવનજય કુમાર સંભવે પૂર્વ ભવ
 વર્ણન માત્રસપુરે સમગમન પવનજયકુલમન અબનાસુદરીદર્શનાય
 વિદ્યાપદરક્તમ સાવજ્યસપ્તિકરણમ સાવજ્યમાત્રસપુરે સમગમન અબના
 મિલન પુન પવનજય અબનામિલન પુનઃ સર્વસમીપ દિશિ મહાકુલ
 સુરભોદમનાધિકારવર્ણનો નામ તુલિજાક સપૂર્ણ. પદિત શ્રી ૫ શ્રી
 અપ્તવિજયમણિ સિખ મુનિ દેવવિજય પદ્યાર્થ. ૧૨—૧૪ શ્રી

—પ્રથમ ખંડે કાલ ૪ ગાથા ૧૮૨ દિલીપ ખંડે કાલ ૭ ગાથા
 ૨ ૭ તુલીપખંડે ગાથા ૨૪૩ કાલ ૮ સર્વ કાલ ૨૨ ગાથા સર્વ ૧૩૨

- પવનનંદા ગણ તણી, અંજનાસુદરી નારિ,
તામુ કયા સુવનાં યદા, હેત્યા અમ્મ મસાર. ૮
- મતિ શિરોમણિ અંજના, કીવચિમૂલ્ય દેદ,
નામ જપના પ્રદ મમર્ષ, આપે રિદિડછેદ. ૯
- તિલુગે અખર સખમ છંદ, મોડા માકર કાપ,
અ સેન્ગો બચીયગુ તુમ્હે, બારે કીન્નખ બાપ. ૧૦
- કિમ તિણુ કુધો મન કડી, કાંધી ગીવપતન,
મવે રમ્મ સેન્ગો બચિયગુ તુમ્હે, મામવવા સુવચન. ૧૧

અંતે—

૮ મી લાય દાગની

- (આહે) અંજના કેરીય સુપદ, પુરણ કાંધી એદ,
જે નર બાણુગીઝ બાવસિદિ, મગત લદમ્મિય નેદ.
(આહે) મતીયાનિ નિરિ અંજના, વખાણિયે કવિગાય,
સામવના મન કવમર્ષ, લીયડછ દાં ન માય. ૧
- પર દરશનતા અથમિઈ, અંજના કેરી વાન,
પવનસુત હનુમતરાય, પ્રકટ ઘણા અવદાન
(આહે) ગુણુયશતા સુવખાણિયર્ષ, જામુ વર્ષ સનાર,
આપરો નામ સોમગ લદર્ષ, જે હેાઇ મદ મમાર. ૨
- (આદો) જનમાદિ દામિ દામિ, દીમઈ એ અધિકાર,
પણિ પરમાગ્ય જુલજ્યા, નામ તણા નિરંધાર,
(આહે) શીલતરગીણી અથથી, એ ગચીક મકેત,
કાઈક કવીમતી કેલવી, તિનકા યુછઈ હેત. ૩
- (આહે) તે દુપણ મત કાદન્ગો, અદન્ગો કવિ ગુણુરગ,
સો મિઇ તો મર્ષ આણીક, લાગઇ મરમ મુચગ
શ્રી મુનિમુવત સામિર્ષ, વારઈ હુઈવાત,
ચાર વદિ જાણુ વરચીઆ, કુણુ જાણુઈ અવદાત
(વાચે જગખડુ વહી ગયા—પાસંતર) ૮

૨૫૩ ક સાબોહય

નેમિરાજિમતિ બારમાસ. ૧૫ કડી સ ૧૬૮૪ અસે યુ. ૧૫
આદિ—

સખારી સાંભલિ હે વ વાણી, ઈમ મોસે સજ્જલ રાણી,
નેમજ મુઝ જીવન પ્રાણી તિલુ તેડી પ્રિતિ પુતણી હોમાજ
નેમજ નેમજ ઠસી, નેમજ નિજ પ્યાન ધસી હો લાલ. ૧

* * * *

અતે—

સખારી સવત સોલસે નિખ્યાસી આસ પૂનિમ ઠગસી,
મજુતાં ગુજુતાં સુખ ખાસી, લાભોતમ લીલ વિલાસી હો લાલ. ૧
નેમજ નેમજ ઠસી.

—(મરી પસે પ્રત ઇ)

૨૫૪ શ્રીસાર (મ૦ જેમશાખા રત્નકર્ષ વાલક શિખ)

(ઠહર) આનંદ આવકસાધિ. સ ૧૬૮૪ પુષ્કરણી નમરીખાં.
આદિ—

વર્દમાન નિનવર ગરજુ, નમનાં નવ નિધિ હોજ
સખિ કૃં આજુકની સાંભલિજો સજુ કોઈ. ૧

* * * *

અતે—

દાઢ ૧૫ આગવ ઠરજુ એ નમિ બાણીખાં—એકની.

ધન ધન સુધી આવક એદવા નામે નવ નિધિ વાજ
સં મુલિ વીર વજાજલ જોદને પ્રણમી સુગર પાલ. ૨૪૧ ૫.

નિસ્ત્ય ગારક જલ પરિપાચીયા, ન લખયા અતિચાર,
મરીપરે ચિધિસું આગતણી, પ્રતિમા વહી કળાર. ૨૪૨ ૫.

દાનમીલ તપ તપ ન જાવન્ય કાપા ધરમ અનેક
છંપિપરે મનવ ભવ સાથો કિસે, અહનિસિ મિત વિવેક. ૨૪૩ ૫.

અથાગ્રંથ શ્લોક સંખ્યા ૯૦૫ સ. ૧૭૫૩ વર્ષે મા સુદિ ૮ દિને સપૂર્ણ
કાળે શ્રી સોહીઆમ મધ્યે દેરધા લિં ગણિ કેસરવિજયેન. ૧૭—૧૮
લી.—અથાગ્ર ૬૩૯ રાજસુદર લખીકૃતા (૧૭૦૦ ની આસપાસ, મ બ)

બીજી પ્રતમા પ્રશસ્તિ કષ્ટ જૂદી આપી છે તે નીચે પ્રમાણે છે -
શ્રી જિનરાજસૂરિ પાટિ દિનકરા, આગમ અર્થ નિધાન,
શ્રી જિનરગ સૂરીસર સત્યવર જાણે, સર્વ નિધાન.

તાસુ આદેશ સવન સોલ ચોરાસીઈ, ઉદેપુરિ સોમાસિ,
જગતસધ રાણો ગાજે તિહાકણિ, હાહુ ઉપતા જસવાસ.

સધ કથન ધરી માધ સુદિ તૃતીયા દિને શુભયોગે ગુરુવાર
અવિહિન રસ ધણિમે લેજ્યો જોધને અધિકારે અધિકાર.

પુણ્યભુવન કહે ભાવ ધરી ઘણો, ગિર્યાનો જસવામ,
અધિક ઓછો ધહાકણિ જે કર્યો, હુવે મિછામિ દુક્કડ તાસ

શીલ સમકિત ગુણ દેહ પ્રતિધારને દિન પ્રતિ કાડિ કલ્યાણુ,
તિથિએ બણે ગુણે સુણે ભાવસુ, જીવિત જનમ પ્રમાણુ

—લિ. ૧૭૪૫ આસો ૧૦ ૧૩ ગુરુ કલ્યાણુપુરમા.

રાજકોટ પૂજ્યના અપાસરાનો બહાર.

આમા કર્તાનુ નામ પુણ્યભુવન (ખ૦) આપેલ છે તે રચ્યા સાલ
સં. ૧૬૮૪ માહ શુ ૩ ગુરુ, ઉદયપુરમા જગતસિદ્ધ રાજ્ય કરતા હતા
ત્યારે, એમ જણાવ્યું છે. મને તો પુણ્યસાગર (પી. ગચ્છીય)ની પહેલી
પ્રશસ્તિ વિશ્વસનીય લાગે છે.

—મારી પાસે મોટા અંતે સારા અક્ષરવાળી ૨૭ પાનાની પ્રત
છે, પણ તેમાથી કર્તાનુ નામ ઉડાડી દીધું છે. ૨૭—૨૨

—પત્ર ૨૨ ગ્રંથમાન ૬૦૦ ન. ૩૧ દા. ૨૫ લી કે જેમા
કર્તાનુ નામ પુણ્યસાગર રખે છે.

લિપ્ત ક્યારી કુસાએનહી નાન્યો રાસદિ. બાણક પ્રત. ૧૮-૧૧ બનત.
(૪૬૩) મેલી કપાસીયા સખધ સવાહ સ ૧૬૮૬ રસોપીખે
આદિ—

કલા

- મુંદર રખ સેઠામણે આદિસર આરિહત
ખરતા પૂરણ પ્રણયીને, બમબનજુ બમવત. ૧
- નિજુવર ચેવીસે નમી, સમર્ સરસતિ માન,
એક નામ ચાંપો સરસ, બી સહયુગ સુખસાન. ૨
- આર્કિનાય બાણકુ, હાંચિજુવર મઝારિ
નિવરજી નિનવર ચેવરી, ન લહે સુદ બાહાર. ૩
- જાએ લામી જામણી, મેલીયડે મરિ થાન
મેલીયુ કરે નિમજણુ, લોક સહુ સુવિસાન. ૪
- મેલી નરબાહ મહીયજાઈ કું મેરો સસાર
મે સમવડિ દોઈ નહી, કું સમજાઈ સિરસાર. ૫

* * * * *

અલે—

- કાલ ૮ રામ બન્યામી, બન બન આઈ કુમર વર સેવની. દેવી.
સપે કુઓ મેલી કજસીયે નિશિય માહોભાઈ
- જા એ બમવતે બાણકો, જુર નસ નિય આદિ. સપે. ૧ ૧
- કજસીયાને મેલી મગજો, જાઈ બાજે જાન
- કું નિરુઓ બાઈ બારીખગો, બમગે મુજ બનવાન. સપે. ૧ ૨
- ગુખ હરીનિ સોજા છે જાવરી મુજ હરી તલદરી સોજા
- બાંધી મી લાજ સજા બહે, પર્મજો છે લોખ. સપે. ૧ ૩
- ખર્મજાઈ દિવે ૧ છે માહરો, આપો અવિહા પ્રીતિ,
- હાંચિ બસિયે ૧૫ કું નિરખિસ નહીં માને મુજ પસીત. સપે. ૧ ૪
- કજસીઓ મેલી હાંચિ પરિ મન્ય સવણુ તમે સખધ.
- સવન સોસનબ્યાસીઈ કાંચિ એક પ્રજા. સપે. ૧ ૫

માસ તણી કીધી સલેષણા, સમરૈ જિનવર નામ.
 સાઠ ભગતઘ છેવા અણુસણૈ, સૂઝૈ મન પરિણામ. ૨૪૪ ધ.
 પાપ દામ આલોષ પડિપ્રમી, કાલ માસ કરિકાલ,
 સૌધરમૈ દેવલોકઘ સાસતો, સુર અપચર સુવિશાલ. ૨૪૫ ધ.
 ઈંદ્ર વિમાનચક્રી અતિ દીપતઉ, ફૂણુ અછૈ ઇસાણુ,
 આણુદ ગાથાપતિ હિવ ગોપનઉ, તિણુ અરૂણાભવિમાન. ૨૪૬ ધ.
 પત્યોપમ ચિહ્નૈ આઉપૌ, સુષ ભોગવૈ અપાર,
 મહાવિદેહ તિહાથી સીઝિસ્યૈ, કરિસ્યૈ એક અવતાર. ૨૪૭ ધ.
 સાભલિ જખૂ સોહમ ઇમ કહે, સાતમ અગ મઝાર,
 પ્રથમ અધ્યયનૈ ભાખ્યા એહવા, વીરજિણુદ વિચાર. ૨૪૮ ધ.
 જિમ જિમ ચરિત સુણીજૈ એહવા, તિમ તિમ મન ચિર થાય,
 ચિર મન રાખ્યા લાભ હુવૈ ધણો, પાતક દૂરિ પલાય. ૨૪૯ ધ.
 પુહકરણી નયરી અતિ દીપતી, શ્રાવક ચતુરસુજાણુ,
 આદીસર જિનવર સુપસાઉલે, રાજપ્રગ્ન કસ્યાણુ. ૨૫૦ ધ.
 સવત દિશી સિદ્ધિ રસ સસિ ૧૬૮૪ તિણુપુરીમઈ કીધી ચઉમાસિ,
 એ સખધ કીયૌ રલિયામણુઉ સુણુતા યાઘ ઉલાસ ૨૫૧ ધ.
 રત્નહરપવાચક ગુર માહરઉ, હેમનદન સુખકાર,
 હેમકીરતિ ગુર બધવનૈ કહે, પબણૈ મુનિ શ્રીમારિ. ૨૫૨ ધ.

છતિ શ્રી આણુદસધિ સમાપ્ત

(ભાવ૦ શુદ્ધ અક્ષરની પ્રત પા ૭ ૫-૧૮ અને બીજી પ્રત પા. ૧૮ ૫-૯) ૧૫-૧૧. આ ક. ૧૨-૧૩ આ ક

—સ ૧૮૫૨ જ્યેષ્ઠવદિ ૧૧ દિને લિ૦ ૫ અખેચદ ૧૦-૧૫ ધો.

—સ. ૧૮૨૨ લિ ૫ ગુણસોમ વાલોચર મધ્યે ૧૯-૧૧ ધો.

—(વિ. ધ. ભંડાર)—સ. ૧૮૦૩ માગશર વદ ૧૧ પ્રે. ૨.

—લિ૦ શ્રી ૧૦૮ શ્રી પુર્વે મહુકચદ્દલ, તત્ સીપ પુજ્યે શ્રી મહાસીધજી, તત્ સીપ લિપત અમોલકચદ કાત્યાસની મદ્ધિ સહેર મેડતા સૌહી કોસ દોષ, સવત ૧૮૪૩ માસ અસદ્ વદી ૬ વાર મુખવારિ કિસ્તપદ્મે

એકવદ પુરવ અવિચ્છન્ન જિજ્ઞા આગ્ર સંપદ એક ભવ,
કવિ સાર કહે જારે અજર, મહિ મહત્ત સો નરમજ્જ,

૪

* * * *

જો જોજીવ આત્મી, જિજ્ઞા ઉપમાર ન ભણુઈ
જો જોજીવ આત્મી, જિજ્ઞા તૂટી ત્રિસિ તાણુઈ
જો જોજીવ આત્મી, જિજ્ઞા ઝુલુ પેતલ ગાણુઈ
જો જોજીવ આત્મી, જિજ્ઞા કલિનઈ નદિ ભણુઈ
જોજો મુ પુદિ અપ્પ મરે મુઠ મિલિયા મુસાઈ નહી
કવિ સાર કહ્ય જોજીવ સિદ્ધ, જિજ્ઞા વાઙ મહા જાહી.

૧૯

* * * *

અનુતે—

કિતિમજ્જ કિતિતિજ્જ સહર પાણીપુર સેઠઈ
મહમ્મ મહિર જઈજ, જામ વાડી મન મોહઈ
મુજ કહે જનનાથ સર સામવ સવાયે
સોનિમિરઈ મુસામજ, મુજસ વસુધા વર્ણયે
સવત સોસિ નિચ્છાસીયઈ, જાસ મુદિ હસમી કિનઈ
મીસાર કવિ જાવન કલા સાંભળિયે સમઈ મનઈ.

૫૧

ભવે હઈ નમ. સિદ્ધ અ જા ॥ ઈ જણિયે જી,
મ નૂ લૂ લૂ વણું વણે જો જો નઈજો જો,
ક જ મ ધ ક મ જ જ ક મ ક ક ક ક લુ તવ ક ધ ન પ ર જ જ,
મ ન ર જ વ ર સ ક જ જ મ તેમ જાસાર સપ્રમઃ
જાવન એક જાજર જાસ મિયા કવિત પુરિ સંકલી,
મુખિજર સાર હમિ ઉચ્ચરઈ સાંભળતં પૂર્વ રલી.

૫૬

—સ ૧૭૩ વર્ષે આસોજ મુદિ ૫ તિથિ થી બદલ થી ખર-
તર મચ્છે મુમ્મપ્પન મીનિનપ્પસારિ વિજ્જસપ્પે મદ્દાપપ્પાપ્પ થી સિવ-
નિપ્પન ગણિવાણ્ણ તરિત્થ વ મનિસિદ્ધમણિ તરિત્થ વા થી

શ્રીકૃષ્ણવર્ધાપુર નગર સોહામણો, જિહ્વા શ્રાવક સુવિસાલ,
ન્યાયવત ચિહ્ન ખખિ નિરમલા, જીવદયા પ્રતિપાલ. સંપ. ૧૦૬

શ્રી ખેમસાખા વાચક દીપતા, રતનહરખ મુનિરાય,
નામ લીયા મુખ સપજે, તિણિ સહયુર મુપસાય, સપ. ૧૦૭

એ સખધ સરસ સોહામણો, કીધૂ મુનિ શ્રીસાર,
મુણતા ખ્યાલ સને ઉપજે, ચતુર નરા ચમત્કાર. સપ. ૧૦૮

૬-૧૩ ક મુ (પા ૪. પ્રે. ૨.-વિધા)-૬

—સ ૧૭૩૩ પોમ વદિ ૧૩ દિને ત્રી સિણધરી આમે ૫.

શ્રી ઉદયદર્પ ગણિવરાણા શિ૦ મતિવિમલેન લિ. ૩-૧૫

(૪૯૪) સારખાવની મ ૧૬૮૯ આસો શુદ્ધિ ૧૦ પાલીમા.

(પ્રાસ્તાવિક કવિનોનું આ કાવ્ય મારવાડી ગૂજરાતી (પ્રાચીન ગૂજરાતીનું એક રૂપ) ભાષામાં છે કાવ્યમાં દરેક ટુકડા અઘાક્ષર કક્ષાને અનુક્રમે લઈને એક એક કવિન રચ્યુ છે. કવિનું અતિમ લક્ષ્યખિદુ 'ભક્તિ' અને 'ભગવંત' છે. નં ૫૦)

આદિ—

ઠંઠંઠંઠં અપાર પાર તમ કોઈ ન લખ્ખોય,
સવ્વકખર સિરતાજ મત્ર ધુરિ કવિયણુ ગખ્ખય,
અર્ધચંદ આકારિ ઉવરિ મીડઉ જમ્મ સોહર્ષ,
જે સેવર્ષ ચિત લાઈ તિકે તિહુગણુ મન મોહર્ષ,
સાધિક સિદ્ધ જોગી જતી, જમ્મ ધ્યાન અહનિસિ કર્ષ,
કવિ સાર કહઈ ઠંઠંઠંઠં જપિ, કાંઈ સયણુ બુલ્લો દિરર્ષ

x x x x

મહીયણિ ઉ નર અચલ, જિંકો પર *તાત ન જાણુઈ,
મહીયણિ ઉ નર અચલ જિંકો આપો ન વિખાણુઈ,
મહીયણિ ઉ નર અચલ દીયર્ષ ધર દેખે પગલા,
મહીયણિ ઉ નર અચલ જિંકો xસાસદ સગલા,

એકબદ્ધ પુરખ અવિચ્છન્ન જિહ્વે, આપણ સંપદ એક બસ,
કવિ સાર કહે જારે અજર, મહિ મહાસે નરખમસ,

૪

* * * *

એ એકબદ્ધ આદમી, જિહ્વે ઉપમાર ન ભણુઈ
એ એકબદ્ધ આદમી, જિહ્વે ગૂંદી વિસિ તાંબુઈ
એ એકબદ્ધ આદમી, જિહ્વે ગુણ પોતાઈ અવઈ
એ એકબદ્ધ આદમી, જિહ્વે કલિનઈ નદિ ભણઈ
એકમે સુ પ્રદિ અવખ્ય કરે મુક મિલિયાં મુસાઈ નહી
કવિ સાર કહે અજર તિહ્વે, જિહ્વે વાદ મહા અહી.

૧૬

* * * *

અતે—

શિવિમળ શિવિતિલક સહર વાણીપુર સોહઈ
મહામ મહિર જંઝા જામ વહી મન મોહઈ
સજ કરે જનનાથ સર સામત સવાપે,
સોનિગિરઈ મુસમથ, સુખસ વસુધા વર્ણપે,
સવત સોસ નિખ્યાસીવઈ, અસ્ય સુદિ દશમી કિનઈ
મીસાર કવિત જાવન કલા સામલિખ્યે સાવઈ મહી.

૧૭

ભયે હૈ નમ સિદ્ધ અ અ ॥ ઈ અશ્વિન ભ
મ મ મ મ મ વર્ણ વરે એ એ નઈ એ એ,
ક મ,
મ મ,
જાવન એક આખર આખર કિયા કવિત પુરિ સહેલી,
સુવિચાર સાર ઈમ ઉચ્ચરઈ સાંભજતી પૂમી રહી.

૧૮

—સ ૧૩૩ વર્ષે આસોજ સુદિ ૫ તિથિ થી બહત થી ખર-
તર મચ્છે મુગ્ધપાન મીનિનમકસરિ વિજયરાજ્યે મહોપાધ્યાય મી સિવ-
નિપાન અશ્વિનવર્ણ તરિતખ વા ખતિસિદ્ધઅશ્વિ તરિતખ વા થી

રત્નજય ગણિભિ તલ્લિખ્ય પ. રત્નવર્દનજી પ. દયાતિલકેન લેખિ.
શ્રી ચુસ્રામે કોઠારી રાયપાલજી તત્પુત્ર વરદમાન કોઠારી પઠનાથમ.
(મ. ખ. ની નોંધ.)

૧ ઉપદેશ સત્તરી=જીવઉત્પત્તિની સગ્રાય=તદુલ્લવેયાલી સૂત્ર સં
આદિ—

ઉત્પત્તિ જો જો આપણી મનમાહિ વિમાસ

ગર્ભાવસિ જીવડો વસિયો નવ માસ

૧ ઉત્પત્તિ.

*

*

*

*

*

અતે—

કલશ

એહ જૈન ધર્મ વિચાર સાબલી લીયે સયમ ભાર એ

વલિ સીહની પરે સદા પાલઈ નિયમ નિરતિચાર એ

સ સારના સુપ સકલ ભોગવિ તે લહઈ ભવ પાર એ

શ્રી રત્નહર્ષ સુસીસ રંગે ધર્મ કહે શ્રીસાર એ. ૭૧

—લિ ૧૮૨૧ માગ૦ વ ૧૧ સોમ. ના. ચિરપાલા આચાર્ય

માહુ વાચનાર્થ નાગોરી લુંકે ગચ્છે અક્ષયરાખાદ મધ્યે. ૩-૧૪ (ચા)

x-૫-૧૨ મા, ૩-૧૬ (મારી પાસે છે) પ્ર, જૈ. પ્ર. ૩૯૩-૩૯૯.

૨ દશ શ્રાવક ગીત—કડી ૧૪ (આદિ-પહિ પડી પ્રણમુ દશે
શ્રાવક જેમ પાતક જાહેરે . અતે-સાતમઘ અગર્ધ ઉપદિસ્યવિ એ,
કહઈ મુનિ શ્રીસાર રે.)

—આની એક એક પાના વાળી જે પ્રત મારી પાસે છે.

૩ કૃતોદીપાર્થનાથ સ્તવ.

આદિ—

પરતાપ પૂરણ પ્રણમીયઈ, અરિગજણ અરિહત,

સાયઉ સાહિય તુ સહી, ભયમજણ ભગવત

વામાનદત વદીયઈ, દહિલનિનઉ દાતાર,

કડીથી કુજર કરઈ, મેવક નઈ સાધાર

*

*

*

*

*

૨

અતે—

કાસ.

કમ્પિત પૂરો આજી શુપરિ સેવક સાધારજ
 નિવૃત્તાર પાસ નિવૃત્ત, સદા નું સેવક મારજ
 કમ્પિતપી અધિક કૃપા મો વપરિ કીનમ
 શી અસસેન મુત ન બળી મુઝ કડમનિ દીનમ
 સેતનદપ મુપસાકર્ષી કીસાર જિમત કુચ્છર્ષ
 કૃષ્ણર્ષી સમ મોટા બલ્લી, સેવકનમ સાનિધિ કરમ ૨૧

—૫ સિદ્ધિવિધાસમણિ સિખન ૧-૧૫ (મતી પસે ૭)

૪ વાસુપૂજ્ય શૈલિણી સ્તવ૦ સ ૧૭૦૨

આદિ—

સાસણ દો સાંભણિએ, મુઝ સાનિધ કીને
 મૂલે અસર માનિ મણીએ સખાવી દિને ૧
 મોટા તપ શૈલિણિ તણેએ તેહના મુણ મારજ,
 નિમ મુખ સેહમ સંપણએ મનવંચિત પાટ. ૨

x

x

x

x

x

અતે—

કાસ.

કમ્પિત મનન દોષ મુનિચદ્ર વરણી, મહિમા મુઝ મુખ સાંભલી,
 વાસુપૂજ્ય અમને કયા સપસન વિતતી વિતાટ દલી,
 ખલુ પરિ શૈલિણિ તપ આરામક જે અવિષ્ય માનિ સ્લી,
 કીસાર નિમણુ મવતાં દિને સકલ મન આસપ દલી. ૨૭

—૬ જનુસરે ૫ કિપરિનવેન. ૨-૧૭.

—૭ ૧૮૪૨ જૈન શુદિ ૭ મુપે શી શુરતિ મહિરે સિખિત

પ્રતિષ્ઠાગર માવિત વજ્રપાઈ પાનાર્ષ. ૭-૧૩) ને એ.

|| ગૌતમપચ્છનો સ્તવ૦

આદિ— (પ્રમુ પ્રજામુરે પાસ નિવૃત્તાર વજ્રપાઈ એ દેખી.)

પ્રમુ પ્રજામુરે પરમેસર ત્રિશુવનતિએ

શુભધાવ રે સાસણનાયક મુખતિએ

સ્તનજય ગણિભિ તત્તિષ્ઠ ૫. રત્નવર્દનજ ૫. દયાતિલકેન લેખિ.
શ્રી ચુસ્ત્રામે ડોહારી રાયપાલજ તત્પુત્ર વરદમાન ડોહારી પઠનાર્યમ.
(મ. ખ. ની નોંધ.)

૧ ઉપદેશ સત્તરી=જીવઉત્પત્તિની સગાય=તદુલ્લવેયાલી સૂત્ર સં
આદિ—

ઉત્પત્તિ જો જો આપણી મનમાહિ વિભાસ

ગર્ભાવસિ જીવડો વસિયો નવ માસ

૧ ઉત્પત્તિ.

* * * *

અતે—

કલશ

એહ જૈન ધર્મ વિચાર સાબલી લીયે સયમ ભાર એ

વલિ મીહની પરે સદા પાલધે નિયમ નિરતિચાર એ

સ સારના સુખ સકલ ભોગવિ તે લહહ ભવ પાર એ

શ્રી રત્નહર્ષ સુસીસ રંગે ધર્મ કહે શ્રીસાર એ.

૭૧

—લિ ૧૮૨૧ માગ ૦ વ ૧૧ સોમ. કા. ચિરપાલા આર્યા

માહુ વાચનાર્ય નાગોરી લુકૈ ગચ્છે અક્ષયરાખાદ મધ્યે. ૩-૧૪ (આ)

x-૫-૧૨ મા, ૩-૧૬ (મારી પામે છે) પ્ર, જૈ પ્ર ૩૯૩-૩૯૯.

૨ દશ શ્રાવક ગીત—કડી ૧૪ (આદિ-પહિ પડી પ્રણમુ દશે
શ્રાવક જેમ પાતક નાધરે. . અતે-આતમઘ અગર્હ ઉપદિચ્છિ ઉએ,
કહઈ મુનિ શ્રીસાર રે)

—આની એક એક પાના વાળી બે પ્રત મારી પામે છે.

૩ કલોધીપાર્શ્વનાથ સ્ત.

આદિ—

પરતાપ પૂરણ પ્રાચીનીયઘ, અરિગજણ અરિહત,

સાયહ સાહિય તું સદી, ભયભજણ ભગવત

૧

વામાનદન વદીયઘ, દલિનિનહિ દતાર,

કાડીથી કુજર કરઈ, મેવક નઈ સાધાર

૨

* * * *

અતે—

કથસ.

ઈન્દ્ર પૂરો બાળ સુપરિ સેવક સાધારક
 નિલુવાર પાસ નિલુદ, સદા કું સેવક ચારક
 કમ્પારસથી અધિક કૃપા મો ઉપરિ કીમક
 શી અસસેન સુતનન ધણી મુઝ દડગતિ દીનક
 સ્તનદર્શ સુપસાદકક કીસાર એમન ઉચ્ચરક
 કૃત્વર્ષા રામ મોરો ધણી, સેવકના સાનિધિ કરક

૨૧

—૫ સિદ્ધિવિદ્યાસમણિ સિખત ૧-૧૫ (ભારી જસે કે)

૪ વામુપૂજ્ય રોહિણી સ્તવ સ ૧૭ ૨

આદિ—

સાસણ દેં સાંમણિએ, મુઝ સાનિધ કીને
 ભૂલે અક્ષર ભાતિ મણીએ સખચરી દિને
 મોરો તપ રોહિણિ તજેએ તેહના મુલ્ય મરદ,
 નિમ સુખ સેવક સંપદાએ, મનવચિત પાક.

૧

૨

x

x

x

x

x

અતે—

કથસ.

ઈનિ બમન રોહ મુનિચક વરણી, મહિમા કુર પૂજ સાંમલી,
 વામુપૂજ્ય જામને થયા સુપસન નિતની નિતલ ટલી,
 ક્યુ પરિ રોહિણિ તપ આપાપ બે ભવિષ્ય માનિ સ્લી,
 કીસાર નિનસુણ માવતાં દિવેં સકલ ખન આત્મા રૂલી.

૨૭

—૬ અનુસરે ૫ કિપિનિયેન ૨-૧૭

—૭ ૧૮૪૨ કૈન સુદિ ૭ ગુપે શી સુરતિ નકિરે બિખિત
 પ્રમેદસામર અવિત વગ્ગાઈ પદાપ. ૭-૧૩) કે એ.

૫ પ્રિતામપદ્માનો સ્તવ

આદિ— (પ્રમુ પ્રમુમુરે પાસ નિલેસર થજોએ એ દેલી)

પ્રમુ પ્રમુમુરે પરમેસર નિલુવનતિયો,

સુખદામ રે સાસણનાથક ગુણતિયો

મુખ દોઠોરે મીઠો લાગે તાહરો,

તિણુ મિલવારે ઉમાલો મન માહરો.

૧

અ.

(કલશ)

ધમ વીર જિનવર તણે આગે, પ્રથમ ગણધર અટકલી,

ચાલીસ ને વલિ આઠ ઉપર પ્રત્ન પૂછ્યા મન રલી,

નિશ્ચિ ૨ કલા યુગ ચંદ્ર વરસે, આદિજન પારણુ દિને,

શ્રીસાર પાઠક તેહ વખાણે, સાબલો સાચે મને

૩૩

૨૧-૧૫ આ. ક

૬ જિન પ્રતિમા સ્થાપન સ્તવ

આદિ—

સમકિત દૃષ્ટિ જિનપ્રતિમા મેવા, ન કરો વાદવિવાદને ભાઈ,

જિનપૂજક પથમ ગુણુ ઠાણે, નવી પૂજે તે મિથ્યાતી કે ભાઈ સ. ૧

*

*

*

*

અતે—

હસતણી પરે કરો પરિખ્યા, મકરો કૂડા વાદ રે ભાઈ,

કહે શ્રીસાર ધરો સમતા રસ, સુગુરતણો સુપસાયરે ભાઈ. સ. ૨૭

—લિ ૧૯૧૨ આગો સુ ૧૩. ૨૧-૧૧ આ ક.

૨૫૪ ક ખાલચંદ (૩૫૭-કુંવર-શ્રીમદલ-ગંગદાસ શિ.)

ખાલચંદ બત્રીશી ૧૬૮૫ દીવાલી અમદાવાદ

આદિ—

સકલ પાતિક હર, વિમલ કેવલધર, બકો વાસો શિવપુર

તાસુ લય લાધયે.

નાદમિદ રૂપરગ, પાણિપાદ ઉત્તમગ, આદિ અત મધ્ય ભગા

બદ્ધ નહિ પાધયે.

સધેણુ સદાણુ બાણુ, નહિ કોઈ અનુમાન, તાહીકો કરત ધ્યાન

શિવપુર ભાષયે.

તિલુપ આઈ મનમ હાથા થણા કહતાં પાર ન આપત તેક તણુ
શી જાણાનું ચરિતજ સાર શીધું ચાસનનક કિતકર. ૧૪

આક સહસ તે હાથું વણી, તે વાંચક સદુર્ધ મનિ રથી,
પદિ એકસદુર્ધમક ઉચ્ચ જાણુ શી વિજયાણુદ આ મુજની યાણિ ૧૫

તસ મુખમલથી એ લહી વાણિ, મઈ રાસ કપોં સહિ નણિ,
બારેન વસનમર મઝારિ બાપ જુદિ કપોં આ આપારિ ૧૬

મુરખ માત્ર કું નાણું નહીં સહ્યાર વચ્ચે સહિતજ મઝ
મજુક મુજુક તસ નવઈ નિધાન હવધરી કવિ બેઠઈ વાન. ૧૭

જિહાં મહીમણિ ધરઈ વણી મેર, મ મઝ આજા નહીં મેર,
જિહાં લઈ તારા નઈ રવિમદ, જિહાં લઈ સસ કરો આણુદ ૧૮

વચ્ચ પાંચ મુખઈ કું વણી, નવસઈ પચ્ચેતરિ મનની રથી,
હકા જિસઈ સત્તાવીસ જોઈ બારસઈ સત તે પૂરા હઈ ૧૯

એ કવિ મનઈ કવિ, સરણ સરણી જોઈ જોઈ,
વિમુખ પરા કરેજો સહી, કરેજોનઈ વણી કહી. ૨૦

સવત ૧૬ સોમક કચારીક ૮૧ જાણિ, પેસ મુદિ તેરસિ મહિં ધમણુ
પર રૂઠી સર્વાજન સાર, જાણઈ મુજુઈ તસ જા જાણાર, ૨૧

—કવિ શી જાણાનું ચરિત્રે સસ-પ્રમથે વાન કવિ વિરવિને
અહમુખ દિક્ષામકણ મેઘાપ્રસિ, મીજાણાનું રાજવણન દિક્ષામકણ
નિર્વાણમનો પચ્ચેજાસ. સમગ્રપત્ર—ઉચ્ચ ૫ ૪ ૨૪ દિ
૨૭ ત્રિ ૨૮૪ ૩ ૨૪૪ ૫ ૧૬૧ જોન સર્વાકે ૧૨ ૭ રુમ
મવુ જોનપાણીયો આ વાન કવિની રજસત મેજિત પ્રસિ કવિ ક.
૧ ૩૨/૧૮૭૭-૭૮ ૩ કં. પાનાં ૭૧-૧૧

+પ્ર. બાનદાસ્ય મહોદયે પીઠિત કનુ.

[વિજયાણુદ સરિનો જ મ સ ૧૬૪૨ માં ખારવાન રાક
મામમાં જોયે હોય. પિતાનું નામ મીનત પારવા, માતાનું નામ
સિલ્પારદે અને પિતાનું મૂળ નામ કોયે હતાં. સ ૧૬૫૧ માં કીર-

હસાસનિ સેતું સદા, કવિયણુની આધાર,	૩
સરસ કથા જયાનદની, આવી કરજો સાર.	
કમળ કમડળ ધારિણી, વીણા પુન્તક હાથ,	૪
કવિયણુને હિતકારિણી, નિશ્ચે આવે સાથ.	
તુજ સમવડ જગ કો નહોં, ત્રિહું ભુવને તુજ વાસ,	૫
કવિજન આશા પૂરણી, તું સહી કરજો રાસ.	
તું જગદ્ગ ત્રિપુરા સતી, તું કવિયણુની આસ,	૬
સ્વપ્ને જે નરને મિલી, તેહને કિયો પ્રકાસ.	
કવણુ જયા તે કિહા હવો, કવણુ ગામ કુણુ કાણુ,	૭
શ્રી વિજયાનદ સુખયજ્ઞી, હકું તે મધુરી વાણુ.	
કુણુ સવત્સર કુણુ દિને, હવો કેમ હુલ્લાસ,	૮
સવત મોળે છયાસિયે, ગુરૂ બારેજે ચોમાસ	
સઘ સહુ આદર ધણે, વાવે વિત્ત સુદામ,	૯
દિનદિન ઉત્સવ બહુ થયા, પમર્યા હામોદામ.	
શ્રી જયાનદનણું ચગિત, શ્રી ગુરૂનેં ઉપદેશ,	૧૦
મરમ કથા કવિયણુ કહે, જેહના ગુણુહ અગેષ.	

*

*

*

*

અતે—

માના બારનિ તણુપ પસાય, મઈ સહી કચ્ચુ જયાનદરાય,	૫૦
શ્રી વિજયાણુદ ગુરૂ ઉપદેશ, ક્રી સુપાઠ એ લવલેસ.	
પચમ ગણુદગ મોહમ આમિ, નય પાપ તસ લીધઈ નામિ,	૫૧
તેહ તણુ પટિ સહી દિનકાર, જગત્પ્રસુગિ થયા ગણુધાર.	
આર વરસ આમિલ તપ કરી, પુન્યતણુ બડાગજ સરી,	૫૨
ચિદ્દાસીસમઈ પાટઈ જયકાર, તપા મિત્ત ધગવિત્ત માર.	
અનુકમિં ગુરૂ ગળપતિ નેહ, શ્રી મુનિસુદર કહીઈ તેહ,	૫૩
એકાવતમઈ ચાનકિ કહિયા, પિમાદ્યા વિધાવત લહિયા	

૨૫૬ સુમતિહ સ (ખ. જિનવ્યવસ્થા-હવકુશલ શિ.)

(૪૬૬) શ્રેયકુમાર શ્રેયપદ સ ૧૧૮૧ વિજયસમી. પોષાડીમાં.

આત—

સજ્જ સોલમસય છવાસીયકરે,	વિજયસમી સુપ્રસ,	
સજ્જ શ્રી જિજ્ઞાસુરિ સજ્જીરે	પસરમજ્જ સિલ્લાર,	
જાણી સરસ સુધારસ ઉચ્ચસિદ્ધરે	હમ શ્રેયમ અન્યાર	૭ મે.
તાસ સીસ સદા અલ્પમજ્જનિધિરે	શ્રી હરખકુશલ સુપાર,	
જાણીમજ્જ પચ્ચનન સારિ આરે	રૂપક મજ્જકુમાર	૮ મે.
તાસ સીસ સવચેસ હરી મદ્ધરે	સુમતિહસે ખતિસાર,	
વચ્ચનનન જસ પસાકુ લાખે	શ્રી પીપાડિ મજ્જરિ	૯ મે.
સજ્જરે શ્રી જિનકુસલ સુરીસનીરે	સાનિધિ સમ મજ્જર,	
પરમપ્રમેય ઉચ્ચ આલુકસુરે	નજ્જ સદિ પસિયાર	૧૧ મે.

—મતિ શ્રેયનસામરજી બ ઉદયપુર.

૨૫૭ રાજસિ હ (ખ. નવરજ વાલક—વિમલવિજય શિ.)

(૪૬૭) આશમસીલા શ્રેયપાઈસ ૧૧૮૭ જેઠ શુ ૬ વાલકમેદમાં

આઈ—

સજ્જ હસા સુજ્જ આમલ આસિયર આરિહવ	
નામિસમ કુલસેહર, પ્રણમ શ્રી જમવત.	૧
રજ્જતિનાથ જિન સોણસુ, જાણીસસુ જિલ્લ નેમિ,	
પામ્વ વીર જિન વિમલ સુજ્જ નમતાં સદીએ વેમ.	૨
x x x x	

અતે— દસ ૨૭ વરેલી વાળા વેજુ એહની.

સજ્જ સોલમ સત્વાસીઈ હા જેઠ માસ મુલ વાસ ૫
પચ્ચી નુમિ દિનાજ જમજ્જ હા દિ હવિજ પુલ્લહ વાસ. ૫ ૫

વિજય સૂરિએ દીક્ષા આપી કમલવિજય નામ રાષ્ટ્રુ અને સોમવિજય ઉપાધ્યાયના શિષ્ય બનાવ્યા સ ૧૬૭૦ માં વિજયસેનસૂરિએ પડિત પદ આપ્યું ને સ ૧૬૭૬ ના પૌષ સુદિ ૧૩ દિને વિજયતિલકસૂરિએ શિરોહીમાં આચાર્યપદ આપી વિજયાણુદ સૂરિ નામ સ્થાપ્યું.

વિજયદેવસૂરિ સાગરના પક્ષમાં ભળી જવાથી સોમવિજય ઉપાધ્યાય વગેરે સમુદાયે મળીને 'મીજ્ઞ આચાર્ય' નામે વિજયતિલકસૂરિને સ્થાપન કર્યા હતા, તેમની પાટે વિજયાણુદસૂરિ થયા તેમને ચાલતા ક્ષેશ તરફ અણુગમે હતો તેથી સપના સર્વ પ્રયત્નો કર્યા હતા અને કહેવા પ્રમાણે અમદાવાદમાં વિજયાણુદસૂરિએ વિજયદેવસૂરિને વદના કરી મેળ કર્યો હતો આ મેળ સ ૧૬૮૧ ના પ્રથમ ચૈત્ર સુદિ ૯ ને દિને થયો આ રીતે સપ ક્રેટલોક વખત ચાલ્યો પણ પાછળથી મમ ત્વની મારામારીથી બનેલા ભેદ પડતા વિજયાણુદસૂરિને પણ પોતાની પાટ ઉપર વિજયરાજસૂરિને સ્થાપવાની ફરજ પડી હતી વિજયાણુદ સૂરિએ તેર માસિક તપ, વીશ સ્થાનકપદની આરાવના, સિદ્ધચક્રની ઓળી અને છુટક છઠ્ઠ અઠ્ઠમ વગેરે તપસ્યાઓ ધણી કરી હતી વળી તેમણે એક વખત ત્રણ માસનો તપ કરી ધ્યાન પણ કર્યું હતું. તેમણે છ આત્મની, પાત્ર શખેશ્વરની, બે તારગાની, બે અતરીક્ષ પાર્શ્વનાથની બે સિદ્ધાયલની અને એક ગિગનારની એમ યાત્રાઓ કરી હતી તેમજ તેમણે જિનગિઓની પ્રતિષ્ઠાઓ પણ ધણી કરી હતી એકલા કચરવાડામાં એક સાયે અઢીસો ગિઓની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી છેવટે સ. ૧૭૧૧ ના આષાઢ વદિ ૧ ને મગળવારે ખસાતમાં સ્વર્ગસ્થ થયા હતા ઋષમદાસ કવિએ પણ આ સૂરિની આજ્ઞા શિરોધાર્ય કરી હતી. આ વાના કવિને બદલે એક ઠેકાણે ભડારની ટીપમાં ચાન્તક નામઆપ્યું તે 'પરાંપર લાગતુ નથી)

૨૫૬ સુમતિહ સ (જા. જિનવ વ્રસરિ-હૃદયકુશલ શિ.)

(૪૬૬) મેષકુમાર યોગધ સ ૧૯૮૧ જિનવ્રસમી. પીપાદિખં

અત—

સવત સોસદંસથ હયાસીયધરે, વિનવ્રસમિ સુપ્રસ,	
ગાવધ થી જિજ્ઞવ્રસરિ સનવીરે પસારમથ સિલુગર,	
વાંણી સરસ સુધારસ હપસિહરે હમ યોગધ અવધાર,	૭ મે.
તાસ સીસ સથા ગુણગુણિયરે થી હરમકુશલ સુપ્રસ	
વાધમજ પચેનન સારિ ચારે રૂપી મજનકુમાર	૮ મે.
તાસ સીસ લવમેલ હરી મહરે સુમતિહસ મતિસાર,	
પ્રમનન પાસ પસાકુ લખિ થી પીપાદિ મજરિ	૯ મે.
સસર થી જિનકુસલ સુરીસારિ સાનિધિ સથ મજર,	
પરમપ્રમેલ હમ આણુસરે નહત સહિ પરિહર.	૧૧ મે.

—મતિ ચેતનસમરલ જા હવપુર.

૨૫૭ રાજસિ હ (જા. નયરજે વાચક-વિમલવિજય શિ.)

(૪૬૭) આરામયોગ્ય યોગધ સ ૧૯૮૭ નેહ શુ. હ નાદામેરમં

આર્થ—

સકલ કથા ગુણ આગથા, આદિતર અરિહત	
નામિસથ કુલસેહર, રણુય થી મનવત.	૧
રસંતિનાથ જિન સેજામ, જાવીસથ જિજ્ઞ નેમિ,	
પાન્થ વીર જિન વિમલ ગુણ, નમ્યાં લીએ રેમ.	૨
× × × ×	

અતે— દાસ રત વસી વાજમ વેલુ એદની.

સવત સોસદ સત્યાસીઈ હો નેહ મથ ગુણ વાસ ધ
પવથી ગુમિ જિજ્ઞ મજા હાં દિ કવિ પૂજાથ પાસ. ધ ધ

બાહડમેર નિન ગહગહર્ધ નિં શ્રી મુમનિનાય જિણુગમ્ ૫૦
 નમ પ્રસાદિ મઈ રચ્યું હાં એં શ્રી મંધનમ્ સુપદામ્ ૬
 શ્રી ધરતરગાહ રાજકિ હાં રાં શ્રી જિનરાજ સૂરીદ
 વિજયમાન શ્રી પજ્યજી શ્રીં એહ રચ્યુ સુપદદ્ ૭
 જિનમદસુરિ સાપાવડી રાં વાયક શ્રી નયરગ ૮
 તાસ મીસ વાયકવર, શ્રી વિમલવિનય અનિયગ ૮
 તાસ મીમ હરપિઈ મણુમ્ હા રાજસધ આણુદ ૯
 એહ સખધ મોહામણુ હા શુ. વામ્યમાન ગિરનદ ૯
 જે ગાવઈ ભાવઈ ભતઈ, બણિ જે ચિત સુદાર્ધ ૯
 તિહા ધરિ સુખમપતિ ધણી, મં દિન સ્તિ અધિક્ક ગિપામ્ ૧૦

—અથાથ ૫૫૧ વિમલેન લિં ૧૬-૧૬ વી પા

(૪૬૮) વિનયરાસ.

૨૫૮. લૂણુસાગર.

(૪૬૯) અજનામુંદરી સવાદ. સ. ૧૬૮૯

૨૫૯ ચંદ્રકીર્તિ. (ખં કીર્તિરતનસૂરિ-લાવણ્યસમય -પુ-
 હ્યધીર-જ્ઞાનકીર્તિ-ગુણપ્રમોહ-સમયકીર્તિ-વિનયકલ્લોલ-હર્ષ-
 કલ્લોલ શિ.) જિનરાજસૂરિ રાજ્યે.

(૫૦૦) શ્રી યામની ભાનુ મૃગાવતી ચૌપદ. સ. ૧૬૮૯ આસુ
 શુ. ૭ ખુધ. બાહડમેર (જેસલમીર)મા.

અથે—

કથાકોસથી મે કલ્હડ એ, મૃગાવતી યામની ભાન,
 સખધ સોહામણુકએ, મુણુતા સદ્ધલ વિહાણુ.
 અધિક્કડ આજક જે કલ્હડ, મિચ્છામિ દુક્કડ તેહ,
 સધ સદ્ સમલકએ, કવીયણુ કહીયક જેહ.

૨૮

૨૯

ખરતર મજામાં સોમતાએ કીર્તિરત સહીસ	
પર ઉવડામ થયા એ લાવવડસમથ તપુ સીસ.	૩
તાસ સીસ વચક થયાએ, શી પુવપધીર પ્રધાન,	
સ્થિત વચક બલકેએ જ્ઞાનકીરતિ.	૩૧
વચક સ્થિત વસિ તેહના ગુણપ્રમોદ સિરામ	
વચક સ્થિત તે બલકે સમવકીરતિ પુવસામ.	૩૨
પદિત સ્થિત સદા બલકે વિનમસ્સોલ નિધાન	
પદિત વિવમાન હ એ હુતવડસોલ પ્રધાન.	૩૩
સ્થિત તેહના માસતાએ, અદકીરતિ બોલતિ	
ઉત્તમકાર બલકે સકમરાન ગુણવત.	૩૪
સ્થિત બલકે જે જોડ્યાએ ઘમરાન સુવકાર	
તાસ આમકે કરીએ, અલકા જેડી સાર	૩૫
શી ખરતર મજા રાજીએ એ શી જિનરામ સરિંદ,	
સોલસે નબ્યાસીયો એ આસ સાતગિવદ.	૩૬
પ્રથમ ખરૂર ગુદિવાતનકે એ પ્રથમ પદી સિદ થોમ,	
અવક સુવીધ વસેએ જાદાએ રસભોમ.	૩૭
વિધિ ચિત્પાસન પુરુષેએ શી સુમતિનામ જિણ્ણદ,	
થયા પૂરક થયો અણુતાં સુખ આણુદ.	૩૮
લગ સૈલ હવે ચાલકે નિસે કામપાસી એદ	
કદી અદકીરતિએ અણુત સુણુત ઉજાદ	૩૯

—છત્રી શી ગામની બાહુ મુખાવડી ચાલક સંપૂર્ણ વાવનકમરે
શી ૧ ૬ શી જિનદસમથ સ્થિત ૫ મદિસ્મદ લિપિકૃત સ ૧૭૮૪
વર્ષે ખરણુ શુદ્ધ ૧૪ કિને બીમરસા મળે.

(૧૨ ૫ ૧૪ ઝ. નિ)

૨૬૦ દર્શનવિજય (ત. રાજવિમલ-સુનિવિજય ઉ. શિ.)

(૫૦૧)+ પ્રેમલાલચંદીરાસ અથવા ચંદ્યરિત. સ. ૧૬૮૯ ક્રાંતિક

શુ ૧૦ બહાનપુરમા (પ્રમિદ્ધ-આનદકાવ્ય મહોદધિ મૌકિતક ૧ હુ.)

આદિ—

શ્રી સુખદાયક જિનવર, નામિ પરમાણુદ,	
પ્રણુમી ગૌતમ ગણધર, શ્રી વસુભૂતિ-નદ	૧
સારદ સાર પચાઉલ્લસ, ચિન્તીન કવિત કરાય,	
માતા । રસ મુજ વાણીઈ, દેજે બહુ સુખ થાય	૨
શ્રી વિજયાણુદ સૂરીસર, તપગચ્છપતિ સુપ્રસાદિ,	
વાચક સુનિવિજય ગુર, ગુણુ સમર આલ્હાદિ.	૩
શીલપ્રભાવિ સુખ ઘણુ, શીલ સુમતિદાતાર,	
શીલિ ગોભા અતિ ઘણી, શીલ સદાનદ નાર	૪
શીલ અધિકાર કહઈ કવિ, દેવગુરુ ધર્મ પસાય,	
ચંદનરેશર મનિ ધરી, રાસ રચું સુખદાય.	૫
નવ અધિકારઈ વર્ણુના, નવ રસમાહિ પ્રધાન,	
ચંદ્યરિત સુણુતા લહો, કમલા સુખ સ તાન	૬
સામલતા સુખ ઉપજઈ, વિસ્મય પામઈ મન્ન,	
પહેલઈ અધિકારધ વર્ણુતુ, ચંદ્યરિત રતન.	૭

* , * * *

અતે—

ધન્ય ધન્ય ચંદમનિ મહામુનિ...ઢાલ પડ, રાગ ધન્યાસી.
 જુઓ જુઓ સાચા મહિમા નહિ મડલિ, જગનો આજપણિ
 એમ દીસઈ,
 શ્રી ગુર હીંગવિજયસૂરી જયકર, નામ સુણુતા ઘણુ હઈય હું
 દીસઈ. ૫૧

જેણું મવનાઈતે આકાર ભૂપતિ તેહ પ્રતિ બુઝવિ સુવસ લીધે
 પદ્મ આમારિને માસ હનરસપ્રતિ, જન જનનાઈ ઉપમારી કાષ્ઠિ. ૫૨
 તસ પાટિ પ્રગટ પુવન પૂરણ પ્રભુ જેણું આકાર સમાઈ પ્રસીધો,
 ત્રિલિસઈ ભૂં છાપી જન પામીઓ. શ્રી વિજયસેનસૂરી જન
 સ્તીષ્ઠિ. ૫૩

પાટિ તસ શ્રી વિજયતિલાસૂરી શુભ ગરી જેણું જલિ કુખ
 મત ફરી યમ્યો,

ગાન વૈરાગ્ય જાનિ દીપતો ત્રિદેશુ સુદિ ગુરુ વચણ પામ્યો. ૫૪
 તસ પદોમરે ભવિકલ્પ સુખકર હર્ષન દુષકર જસ દીપઈ
 અનુભવ સંભાગ્ય જનકલ્પ અધિકે પ્રભુ સાથે મહારક માન છાપઈ. ૫૫
 શ્રી તપાચક્રપ્રભુ સૂરીયુકુદામણી, શ્રી વિજયણુદસૂરી સદિધિ
 તેહના જેહ સેવક અહનિસિ કરક તે ભવિજન તણુ સાસ દીપ્તો. ૫૬
 વિજયજયકરિ તસ રાજિ જાનિ જપકર વાચકધીસ સિર ઈસ મોડે,
 અતિહિ સુપવિત્ર આરિય જાનિ જેહનું ચાલતો હાસ વૈરાગ્ય દેરી. ૫૭
 સાર અવધાર ઉપજારમય જેહનો. જેણું જઈયત્ત અધિ ભણું
 મહાપતિ તેહ પશ્ચિ જણું દેવિદ કર્મ, બુઝવણ અધિ જનુનિ જાનિ
 સુચુપી. ૫૮

શ્રી મુનિવિજય ઉવચ્ચ સુપસાધથી, સાસનિ હસ તસ ખાન
 ખાતો
 સખ તસ સીસ સદેહમાં જણુ સમો. શ્રી ગુરુ ગુણહિતે અતિહિ
 સતો. ૫૯

સીધ અધિકારઈ જો જાણુનિ અધ્યાનિ સતીય પ્રેમજા પુરુષિ
 પ્રસીધી,

સખ અણુંસરી સાર દેવજવરી અનુકમિ પામીયાં સખ
 સિધિ.

કવિ હર્ષનવિ ત્ય વિસ્તરવસિ જોમ અણું આપિ સસાર
 નિસ્વાર દાનિ

સીલધારી બહુ સુગુણ ગુણ ગાયતા, શુદ્ધ પરિણામિ સર્વિ
આરતિ ભાજિ. ૬૧

ચરિત એ બણતા સુણતા સુણતા સહા હોઈ કલ્યાણકારી દેવ,
સવત સોલ નિવ્યાસી કાર્તિક સુદિ દસમી વાર ગુરુ પુષ્પ ને
દિવસમેવ ૬૨

શ્રી બ્રહ્માનંદપુર નયરવરમંડણો જાહા મનમોહન પાસ રાજઈ,
સઘ જય જયકર બલિકર્જન દુપહર દેવસેવા કરઈ બહુ દિવાજઈ. ૬૩
તત્ર શાષા પુરઈ દલપુરવરે જિહા જિનરાજ સદા દેવ સુપાસો,
ધ્યાન તસ ચિત ધરી ત્રિકરણ શુદ્ધિ કરી, જગતની જ્યોતિ જગમાં
વિસેસો. ૬૪

તાસ સુપસાયથી સીત્ર ગુણે કરી, ગાછ્યો સરસરસ એહ રાસો,
જિહા લગઈ સરસસિ ભુમિ ચિર થાયયો, વિસ્તરો જગમાહિ ગુણ
વિલાસો. ૬૫

—ધતિ શ્રી સીતાધિકારો ચદ્મુનિ પ્રેમલાસની રાસ સપૂર્ણ:
૧૭૩૧ વર્ષ જ્યેષ્ઠ વદિ ૧૦ દિને રવિવાસરે લખિત પડિત શ્રી ધર્મહ-
ર્ષેણ શ્રી રાજનગર શ્રી વીર પ્રસાદત્- (ગુ વિ.). ધતિ શ્રી ચદાયણિ
નામરાસે નવમો ધિકાર શ્રી સીતાધિકારે ચદ્મુનિ પ્રેમલાલચ્છી સતીરાસ
સપૂર્ણ -અથાગ્રથ ૨૧૦૧ શ્લોક અખ્યા સવત ૧૭૬૦ વર્ષ આસો
વ. ૭ શુક્રે (દે લા પા. ૫૪)

(૫૦૨)+ વિજયતિલકસૂરિ રાસ. સ. ૧૬૯૭ પોસ સુદિ રવિ
પુરહાનપુરમા.

આદિ—

ઉદય અધિક મહિમા ધણો, મનમોહન પાસ,
સઘ સયત્ર આણુંદકર, સુખ સપદ બહુ વાસ.
નયર બ્રહ્માનંદપુરમંડણો, મરતિ દીડે મોદ,
પ્રણમ પ્રમુપ્રતિ હાઇ ધરી પ્રમોદ.

આર્યાસામ્ય સપ્રતિ વદુ જિન યોગીસ,	
આર નિઘઠર શાશ્વત વિદરમાન વસી વીસ.	૩
કરમ પપી મુખતિ વસ્થા સિદ્ધાસિદ્ધ અનત,	
તે અદનિસિ અપરતીઠ અનત યાન મુશુરત.	૪
મુશુ છત્રીસે નિરમદા સોઢે અમ અરપ.	
આચારજિ નિત વદીઈ કલ્પિતમે જિનરપ.	૫
સકલ સુખ સિદ્ધાંત તે વણે અજ્ઞાને સાર,	
વાચક મુશુ પાળીસસિઈ આરાપુ મુખમાર.	૬

* * * *

અતે—

રામ ધન્વાસી.

રા ૧૦૫૨ ગુરરાજ પદાર્થો, અવિષય અનિ આણુદ્ધ	
મર્મમાન નકુ મન ઉપસ્યા પામે પરમાણુદ્ધ	૮૭
દન દિગ્મે નકુ છુર ઉપરેસે પામે સીલ સુખવેદ	
તપ તપે વર જાવન આવે ધન વાવરે ગુર આવેદ	૮૮
વચ્ચ વિનુષ નકુ મનિ પરવરીઓ, રાને શી ગુરસમદ	
વિ ત્વતિલસરિ પાઠ ખોતો દીપાને મર્મમાનદ	૮૯
ઉચ્ચવત અપિઠો મદિમદ્યે પ્રતપે નમ ઉપારીદ	
મેર મદિપર મદી રવિ સસિ હર સારર ચિત્તા ધારીદ	૯૦
સિદ્ધ લક્ષે એ આસીસ અનોખ તાર્ય નકુ નરનારીદ	
એ મજાધરી નકુ દિવાધરી સામે પર ઉપમારીદ	૯૧
સવદ સસિ રસનિધિ મુનિવાસિ પોસ સદિ રવિ ૥ યોગેદ	
સસ રમ્બો એ આદર કરીનિ રાજ તણે ઉપયોગેદ	૯૨
વીસજનવર કેસવસા નહન પિન્ન સોમપાદ ગ્રવદ	
શી રાત્રનિમલ વચ્ચ સીસ અનોખ મુનિવિજય ઉપગ્રવદ	૯૩
તાસ સીસ પમણે નકુ મર્મો કર્તનવિજય નવધરીદ	
નવર જાસદાનપુર મણુ મેડિ શી મનમેદન પાસદ	૯૪

સીલધારી બહુ સુગુણ ગુણ ગાયતા, શુદ્ધ પરિણામિ સવિ

આરતિ ભાજિ. ૬૧

ચરિત એ બણતા સુણતા સુણતા સહા હોઈ કલ્યાણકારી દૈવ,
સવત સોલ નિવ્યાસી કાર્તિક સુદિ દસમી વાર ગુરુ પુષ્પ તે

દિવસમેવ ૬૨

શ્રી બ્રહ્માનંદપુર નયરવરમંડળો જાહા મનમોહન પાસ રાજઈ,
સઘ જય જયકર બલિકનન દુષકર દેવસેવા કરઈ બહુ દિવાજઈ. ૬૩
તત્ર શાષા પુરઈ દલપુરવરે જિહા જિનરાજ સદા દેવ સુપાસો,
ધ્યાન તસ ચિત ધરી ત્રિકરણ શુદ્ધિ કરી, જગતની જ્યોતિ જગમા
વિસેસો. ૬૪

તાસ સુપસાયથી સીત ગુણે કરી, ગાધ્યો સરસરસ એહ રાસો,
જિહા લગઈ સરસસિ હુમિ ચિર થાયયો, વિસ્તરો જગમાહિ ગુણ
વિલાસો. ૬૫

—ધતિ શ્રી સીતાધિકારો ચદ્મુનિ પ્રેમલાસની રાસ સપૂર્ણ-
૧૭૩૧ વર્ષ જ્યેષ્ઠ વદિ ૧૦ દિને રવિવાસરે લખિત પડિત શ્રી ધર્મહ-
ર્ષેણુ. શ્રી રાજનગર શ્રી વીર પ્રસાદત-(ગુ વિ.) ધતિ શ્રી ચદાયણિ
નામરાસે નવમો ધિકાર શ્રી સીતાધિકારે ચદ્મુનિ પ્રેમલાલચ્છી સતીરાસ
સપૂર્ણ-અથાગ્રથ ૨૧૦૧ શ્લોક મખ્યા સવત ૧૭૬૦ વર્ષ આસો
વ. ૭ શુક્રે (દે લા પા. ૫૪)

(૫૦૨)+ વિજયતિલકસૂરિ રાસ. મ. ૧૬૯૭ પોસ સુદિ રવિ
પુરહાનપુરમા.

આદિ—

ઉદય અધિક મહિમા ધણો, મનમોહન પાસ,
સઘ સયત્ર આણુદકર, સુખ સપદ બહુ વાસ.
નયર બ્રહ્માનંદપુરમંડળો, ચરિત દીઠે મોદ,
પ્રણમ પ્રણુપ્રતિ હાઈ ધરી પ્રમોદ.

૧

૨

સોદમ વચન દિવસ પરી, અવસાદુભાવ અરિ
 કદિવા મુગ મન અસંગમી, કસિવા જનમ પવિત્ર.
 તપસ પ્રસન્નિ અતીક જસ, પ્રમુખ અરિ દિવસામિ.
 અનુર અનુરવિધ સધ મિથી, કુણ્ડ અનુક મતિ સારિ
 સરસ વચન તેલવા ન હર્ષ પિયુ સરસ અરિત હર્ષ વાસ
 સાકર કેલવણી પખાઈ સુ ન પરી મીઠાસ.

(ધિરુછ પ્રા)

અ૦—

અલ ૩ રાત્ર પન્નાસી-સાંતિબિન બાંભણુ જલ જે દેસી

સુવત સોભાનિયાન વરસાઈ, વૈશાખે શુભ દિવસ,
 મુદિ પાંચમિ શુભ ક્રિં શુભ વારે એક રમ્યો શુભવાર ૧૨
 મી જિનસિદ્ધસરિ અનુપારી ખમતર મહ ઉચ્ચાર,
 મી જિનરાજ તપસ પસંગવે, હજુવિધિ મુનિમુખુ જાવે ૧૩
 એક સજાપે સદા સાંભધિરવે, તપસ ખોરસ રક્તિરે
 આપ્તિ અનતધિ અનુદારે એકિ સ્વમતિસારે ૧૪
 કવિ કવચ ને અધિક રમી ની મિત્રાસુદા દીન
 મી જિનપરમાજે શુપ્રસાદે, અધિક સદા જસવાદે ૧૫
 મગજ શુભસોદન પામીજા જિનવર અનુકા નમીજે
 પદિલી એક કરી જિનરાજે સાધી શિવપુર રાજ
 મી જિનસત્તન તપ પાદ વિરાજ ખસતર નિરદ સદુકાજ ૨૧

સાધુછરી જાવન બાવે

—સતિથી મનમુકામસ મહામુનિધર અનુપદી સમાજ સ
 ૧૭૪૩ વર્ષે અવેશ અસે શુભજયે ગયેલિતી તિથી રવિવારે જિનિત
 અદિપુર મળે મી જિનઅસરિ નિગમ રાજવે.

તાસ પ્રસાદે એ વિમ્તરયો, મહિમડલિ એ રાસજી,
 જે ગીતારથ જગ હિતકારી તેહતણો હું દાસજી,
 ધર્મવત વલી ગુણના રાગી આણી અધિક ઉલ્લાસજી ૯૪
 કૃપા કરી મુઝ ઉપરિ સહુએ કરવો શુદ્ધ પ્રબધજી,
 કાનો માત્ર ગાથા છદે જેહ અશુદ્ધ હોષ બધજી. ૯૭
 જિહા લગે એ શાસન શ્રી જિનનું, જિન આણના ધારીજી,
 તિહા લગે એ લણુયો સુણુયો રાસ વિજય જયકારીજી ૯૮

—તપાગચ્છાધિરાજ શ્રી હીરવિજયસૂરિ વચનારાધક ભટ્ટારક શ્રી
 વિજયતિલકસૂરિ રાસ સાગર હુડી ગર્ભિત સપૂર્ણ ચિરજીવાન્ શ્રી
 અરહાનપુર નગરે લિખિત પં દશૉનવિજયેન-સ્વાન્ય પરોપકાર બુદ્ધિયુક્તેન
 કુમત નિરાકરણાય, કર્મ નિર્જરણાય ચ-શ્રી રસ્તુ-કલ્યાણ ભવતુ.
 (આ પ્રત કવિના સ્વહસ્તની છે) —૬૯-૧૭ લીં.

(પ્ર૦ ઐ૦ રાસસંગ્રહ ભા ૪.)

૨૬૧ જિનરાજસૂરિ. (ખ૦)

(૫૦૩) ગજસુકુમાલ રાસ. સ. ૧૬૯૯ વૈશાખ, શુદ્ધ ૫.
 અમદાવાદમા.

આદિ—

હ્રદા.

નેમીસર જિનવરતણા, ચરણ કમલ પ્રણમેવિ,
 સાધુ સાધુ ગુણ ગાવતા, સાનિધિ કરિ શ્રુતદેવિ. ૧
 સુધઉ મારગ ઉપદેસર્ધ, પાલક વિસવાવીસ,
 દૂસમ કાલર્ધ તઉ મિલક, જે તૂમક જગદીસ. ૨
 દૂઆ અપૂરવ પૂરવર્ધ, ચારિતધર ચઉસાલ,
 ગાતા જિમ તિમ ગુણ હુવક, જાતા જિમ મહસાલ. ૩
 કહર્ધ કેવલી કેવલી, સૂ ન કહર્ધ એ સાર,
 સાધુ ધરમ દસવિધ તિહા, કામા તણક અધિકાર ૪

અન્નરસાદિ જણી જિણી રીઝી ખાઠવા મેઘમોહ,
 દોષમે નિનખર્ષ દયામુલે જાળવનિ મુણદિ જામેલ.
 જદાંચીર સાદે યુગ્મ જોઈને જુગપવર પદની જામ
 આપી થાપી આજઢિવસ લમ્, કાસતિ કરે પ્રાસ.
 શી જિનસિદ્ધ મુદર સુખસાગરે પમણે શી જિનરાજ
 સર્વ તણાં યુગ્મ કરતાં ચીતળાં, સીંગે આનમ કાજ
 પૈત્ર વિનેવ વિનવ નવકરિ ભલે રમવિનવ ઇણ નામ,
 વાસ તણે મણિ આર થરિ ધણે, લિખ દિન મુખદેવ પદમિ.
 ધૂરિયા અક્ષર લસે પદપદે, ઈર્ષકે દુર્ધ વીન
 જનુકમિ વાગી નામ કપીતણે, પામે જ્યો લલલીન.
 મનસાવ મહામુનિ નામ મે, નવનવ મનસાવ
 દોષ દોષવડી કુષ ઈશ્વરિણે અવરિણ વાત ન કાજ
 જોલ સખમે નિનખ મુજાતણે, સાંમણિ નિરણુ સાર
 તત્ત્વજાણિ કરિ કરિવો મનવડી દોષવડી પરિહાર
 ઇણ પરિહારે ઉપસમ નિસતારે ઇણદિન યુગ્મ નિસતાર,
 નિસતારે નિસતાર મુજસતણે મુજસે જાળવણર.

—ઈતિશ્રીમદ્દુપસમ નિરખમ યુગ્મરસાદિ કરધીસ્તામરનર નિજ
 મહુકર પરિણુ જામન મહુરતરવણ. સુધાધારકુસલ મહેશ્વર પરીક્ષ સક
 મહાકલ્પ કલ્પ મુલિનજ્ય કમ દુખલતાવનમ્બલ સપ્રાપ્ત પર્વાત દેવતાકલ્પ
 શી વસુદેવદેવડી સુગુ સ્વંચામોક્ષ મળિય વિજય જાળ વચ્ચરી લલિ
 શી મનસુકુમાલ અરિય મળક દયાવળન શી વસુદેવ દેવડી અરિ
 સકિત શીમળી જિનરાજસરીવર વિરમિત મુખમિત મળિત મુજ
 જિયા વિચલત મતરત પ્રાણિખન પ્રીણુનાવ તદ્વાચ્યમાન મુખસી મિ
 દ્વાકલ્પન જા. લિ શી પાણુ નમરે ૧૦-૧૭ પે (આ જૂની પ્ર
 લાગે છે)

ધન્વાશાસિલક શુભ. સ ૧૬૦૮ ને આ કવિએ રચે
 એમ તેની પ્રશસ્તિ પરથી કાઢ્ય કાઠ લાઈ શકે. જુઓ મતિસા

તે પરથી સ. ૧૯૦૮ મા લખી ૧૧૧-૯ ગ્રુ વિ. ૩ રત્ન.

—દાલ ૩૦ અથાથ ૭૫૦ લિખિત—સવત્ ૧૭૪૫ વર્ષે પોસ શુદ્ધિ ૧ દિને શ્રાવિકા કપૂરખાઈ વાચનાર્થ.

શ્રીરસ્તુ પા. ૩૫ પ. ૧૧—આ. ક.

—દાલ ૩૦ ગાથા ૫૦૦-૫૪ સવત ૧૮૦૮ વર્ષે આસોજ શુદ્ધિ વિજય ૧૦ દિને યુધવાસરે સપૂર્ણ કીધો શ્રીમદ્ ચદ્રગચ્છાધિરાજ ભદ્રાઈ ૧૦૮ શ્રી નન્હ સૂરિજી તત્પદે ભદ્રાઈ ૧૦૮ શ્રી ઉદોતનસૂરિજી તત્સિખ્ય ખુસ્યાલયદેણુ લિખિત શ્રી ઉદયપુર નગરે પા ૧૭-૧૪ આ. ક.

—સ ૧૭૫૯ વર્ષે જ્યેષ્ઠ માસે કૃષ્ણપક્ષે દસમી તિથી શ્રી સ્વર્ણગિરે પડિત દયામૂર્તિન લખીચક્રે ૬૭-૧૭ હ બ ન ૧૭૮૩

ધોરાજી પ્રતિમાં

અતે—

આજ નિહેજો દીસે નાહરે—એ જાતિ

છણિપરિ ગજસુકુમાલ મહામુણી, આની ચિર કરી ચીત,

રહિ સમસાને પટવિધ જીવસૂ, મીતપણે પરચીત

ઈ. ૧

ઢાઈ કરમ ગઢ કેવલ સપદા, લહિ પહુતો નિરવાણિ,

સ્ત્રીનર પડગ વેદ જિહા નહી, આતમરૂપ વખાણિ

ઈ. ૨

ગરૂઅઉ પિણુ ગુણિ અગુરૂલધુપણે, લીન કરે સસાર,

ચઈપપણે ગુણુ કહતા એહના, ઉત્તમ હુધ અવતાર

ઈ. ૩

પદ્મનાભ વચનૈ જિણુ આદ્યો, ધસપણો દિન એક,

જિનવર વચને તે તજિ, પ્રત મળ્યો રગતણી ધરિ ટેક.

ઈ. ૪

સૂરિ જસ સહર ખેઉ સાધિયા, જ્યૈ રાખ્યા જાણિ,

પૂરિ કરણી હરણી ભવતણી, કીધી સુણિ જિણુવાણિ.

ઈ. ૫

સવત સોલહસે શિણુણુવૈ, રાજનગરિ વૈસાખિ

સુદિ પાચમિદિનિ અઠમઅંગની, સાખિ ખરી મનરાખિ.

ઈ. ૬

સોહમ જાણુપાટિ અનુક્રમે, ખરતર ગુરૂ સિરદાર,

શ્રી જિનચંદ જ્યો જિનસાસને, જુગવર પદવી ધાર.

ઈ. ૭

અરે મી સાગરજલસરિ સત્તાનીમે વા મી પ મહિમા મેરમણિ તસખ-
 હખમુખ ૫ પ્રજર મી કલ્યાણસાગરજી તા સિખમુખ ૫ પ્રર
 રેવંધિર, તા સિખ મુખદેવ લિપીચઢે મી કેલ મધે. શુભ ભૂષા
 (જાછળથી બીજાના આશરમાં ઊભેડું છે કે સાધવી મી સરસંજી સિખણી
 મિરજીવ સખજનાં પાનાઈ શુભભણ) ૫-૧૫ ક. મુ. (મરી વસે છે).
 ૫ ચોલીસીવીસી સચક.

(૫૦૫) +વીસવિહારમાન વિખગીત (વીસી)

આદિ—

સીમંધર નિનસત

મુખ હીચો હેળગુઆ બાખર અરે ન મીન

આવે ભવેરે એકસે, કરવા તુમમુંજ પ્રીત.

સીમંધર કરસો મજા પરિઓ અવિહ નેહ

અમહજ અવગુણુ ભેવને, રિં રિવાડે જી ઉહ.

x

+

x

x

સીમંધર ૨

અતે—

અનિતપીર્વ નિનસત

મિલ્યાવેરે મિલ્યાવેરે, મી અનિતપીરજ મુણુ મરેરે. મિલ.

#

~

#

~

જિનમગનિ વસે પૂરીજેરે માનવમવ લાલે લીજેરે

જિનરાજ સચઈ કીલધરે મનિ વાંજિતિ મુખ જાગીજેરે મિલ. ૫

હાથ લેકસાપની ભાતિ.

વીસ જિએસર જગ જગવત્તા જાણીયેરે અડીપડીપ મગર,

ખન તે આગામર પુર નિહરવારે સપુતલે પરિવર—

વીસ.

જમુરેવ જમદેવ મગનિ નિન સાવયેરે, લલિલ બવજાવ વીર,

ચેરસી પૂગ લા સુનો આડેરે, મુણુ મરવા મબીર—

વીસ.

દામજાણુ તનુની અવગાદનારે, ખનુસખ પંથ પ્રમણ,

સમવમરણુ આરઠ પરસ પ્રતિભાવનારે જગમુર અમૃતપંથુ—વીસ.

ન ૨૩૯ પૃ ૫૦૧ કદાચ મતિસાર એ મૂળનામ યા તખલ્લુસ હોય
તે પછી જિનરાજસૂરિ નામ પડયુ હોય. આ વિચારવા યોગ્ય છે)

(૫૦૪) +ચતુર્વિંશતિ જિનગીત (ચોવીશી)

આદિ—

• મન મધુકર મોહી રહિઉં, રિપભયરણુ અરવિદરે,
ઊડાયો ઊડધ નહી, લીલૈં ગુણ મકરદરે—મન૦ ૧
રૂપધ રૂડે ફૂલડે, અલવિન ઊડી જાયરે,
તીપાહી કેતકીતણા, કટક આનર્ધ દાયરે—મન૦ ૨

* * * *

ચઉવિહસુર મધુકર સદા, અણુદ્રુતધ ધક કોડિરે,
ચરણુકમલ જિનરાજના, સેવધ બે કરજોડિરે—મન૦ ૫

—આદીશ્વરી ગીત.

* * * *

અ તે—

વીરગીત સમુ ગીત રચ્યા પછી.

ધણુ પરિ ભાવ ભગત મનિ આણી, સુધ સમક્રિત સહિનાણીછ
વર્તમાન ચઉનીસી જાણી, શ્રી જિનરાજ વપાણીછ ૧
જો મૂરતિ નયણે નિરપીજે, જો હાથધ પૂછજઈછ,
જો રસનાયધ ગુણુ ગાધજઈ, નરભવ લાહો લીજઈછ. ધણુ. ૨
યુગવર જિનસિહસૂરિ સવાધ, ખરતર ગુરુ બરદાધછ,
પામઈં જિનવરના ગુણુગાઈ, અવિચલ રાજ સદાધછ. ધણુ ૩
પહલી પરત લિષાધ સાચી, વાર ગુરુમુખિ વાચીછ,
સમઝી અરથ વિશેષધ રાચી, દાલ કહેજ્યો જાચીછ. ૪
કેધ ગુરુમુખિ દાલ કહાવઉં, કેધ ભાવન ભાવઉછ,
કે જિનરાજતાણા ગુણુ ગાવો, ચઢતી દઉલતિ પાવઉછ. ૫

—ધતિશ્રી ચતુર્વિંશત ગીતમ્ ૨૫ શુભભવતુ શ્રી સવત્ ૧૭૬૨
વર્ષે આસ્ત્રવનિ માસે કૃષ્ણપક્ષે ૧૦ તિથૌ શનિવાસરે શ્રી બૃહત્ ખરતર

જૈન ભેખ સમેઢ ગાય બીજો. તે સિવાય બીજા ધર્મ સ્થાને
 જિનનિજની પ્રતિજ્ઞા ને સ્થાપના કરી. સ. ૧૧૮૨ ના સત્તરમી વર
 સિવાયેના આરે જુઓ બેખાંક ૨૧ સ. ૧૧૭૭ ના મેઘનાના મંદિર
 મના. બેખ જુઓ બેખાંક ૪૩૪ ૪૩૬ ઉપરોક્ત સમઢ. અત્યારેને અભિષેક
 દેવીએ વરદાન આપ્યું હતું. તેમણે ધંધણી નગરમાં ધણે વખત ભા
 જમીનમાં રહેલી પ્રતિજ્ઞાને પ્રચલિતના અધારે જોઈને ત્રાટકે કરી હતી.
 તેમણે ત્રી અધારે, ૭૬, અસંકાર, કસા કામ્યક્રિયા સારો અભ્યાસ
 કર્યો હતો. તથા મી હતના નેવધી મહાકાવ્ય પર જનરુદ્ધ નામની
 સરકૃત દીક્ષા રચી હતી. એમના વખતમાં અસ્તરમચ્છમાં સ. ૧૧૮૧
 માં જિનસાગર સુરિયા સધુ અત્યારે ખરતર લાખા નીકળી પેટે સ.
 ૧૧૬૬ ના અષાઢ શુક્રિ નગમીને કિવસ પાદજુમાં સ્વર્ગે ગયા તેમની
 પછી તેમના પુત્ર (૧૪મા) જિનસાગર સુરિયા નાહરકૃત જૈ. દે. સ.
 માં સ. ૧૧૭૭ ૧૧૮૧-૮-૯ ના સિવાયેજો તેમના મને છે તે
 પેઠી સ. ૧૧૭૭ માં એક બેખમાં આ પ્રમણું જણાવ્યું છે—મી નહ
 તખરતર મન્મધીખર સાધુજીવચારક પ્રતિજ્ઞેષિત સાધકી બીમકાગર પ્રાંત
 મુખપ્રધાનજાધારક મી જિનસાગર સુરિયા જાહંગીર સાધકી પ્રાંત મુખપ્રધાન
 પદ્મધારક મી જિનસિદ્ધસુરિયા પૂર્વેયસ સહસ્તકરાવતાર પ્રતિજ્ઞા મી
 સત્તરમીસદીમાં આજુબાટ નગરમી રાઈનાનાથાદિ જિન પ્રતિજ્ઞા
 સમગ્રનિ-રુચ્છ(ત)ધાર મી પાથેપ્રતિજ્ઞા સમસ બહારકે અધર્મિ મી જિન
 રાજસુરિ સિદ્ધ-કૃમરસાર મુદ્રોજાગ્યાન પ્રધાન. ॥ તેજ વર્ષના બીજા
 બેખમાં એમ છે કે—

મી જિનસિદ્ધસુરિ પદ્મોત્તમ સમયમી અનિવાર્ય પ્રતિજ્ઞિત મી
 સત્તરમીસદીમાં પ્રાચિન ગાયકવાડ મધ્યે પ્રતિજ્ઞા મી પાથેપ્રતિજ્ઞા
 પીપુસ્વર્ણજી પ્રજ્ઞા જોઈલ વસમકા પમાલી પારસકે નન્દન બહારકે
 અધર્મિ મી જિનરાજસુરિ કિદારે—અત્યારેજો જિનનામગસુરિ રાજા
 મતિરકા—પ્રતિજ્ઞા બહારકે તથા મી જિનરાજસુરિ પુઝારે મી મેઘના
 નગર મધ્યે. સ. ૧૧૮૧ અને ૮૮ ના બેખમાં જ. અભ્યધર્મ હતો

ધન ધન તે જીહા, પ્રભુગુણ ગાધયેરે, આણી મન આણુદ,
ધન ધન તે દિન જિણુ દિન બાવે ભેટીયેરે, વિહરમાણુ જિણુચદ—
વીસ.

ખરતર જુગવર શ્રી જિનસિહ સૂરીદનેરે, મીસે ધરીય જગીસ,
શ્રી જિનરાજવચન અનુસારે સથુષ્યારે, વિહરમાણુ જિનવીસ—
વીસ.

—શ્રી વીકાનેર મધે લિપીકૃત પઠનાર્થ ૭-૧૧ ક. મુ (મારી પાસે)
પ્ર૦ ચોવીશીવીશી સગ્રહ, આમા આ છેલ્લી ઢાલ નથી

ગોડી લઘુસ્ત ૭ કડીનુ.

આદિ—

વાઢેસઁ મુઝ વીનતિ, ગોડીયા, અવલેસર અવધાર હો ગહડીયા રાય,
અતે—

વલિ અલવેસર સભારિજ્યો ગ૦ ધમ જપે જિનરાજ હો ગ ૭ વા૦

—વ્યલેખિતુ લઘીદાસગણિના-૧-૧૨ માગી પાસે છે

[આ જિનરાજસૂરિ-પિતા વોથરા ગોત્રીય શાહ ધર્મસિહ અને
માતાનું નામ ધારલદેવી જન્મ સ- ૧૬૪૭ વૈશાખ શુદિ ૭, દીક્ષા
સ ૧૫૫૬ માગશર શુદિ ૩ વીકાનેરમા, દીક્ષાનામ રાજસમુદ્ર, વાચકપદ
સ ૧૬૬૦ જિનચદસૂરિએ આસાઓલી શહેરમા, આચાર્યપદ સ
૧૬૭૪ ક્ષા શુ ૭ મેડતામા ચોપડાગોત્રીય શાહ કરણે કરેલા મહો-
ત્સવપૂર્વક લઈ નામ જિનરાજસૂરિ રાખ્યુ પછી તેમણે બણુશાલી થેર
શાહે ઉદ્ધાર કરેલા શ્રી ચિતામણિ પાર્શ્વનાથના ચૈત્યની પ્રતિષ્ઠા જેસલ-
મેરમા કરી-જુઓ પ્રશસ્તિ જેસલમેરના પુસ્તક ભડારની સ્ત્રિ (ગાયક-
વાડ ઓરિયેન્ટલ સીરીઝમાની) પૃ.

ત્યાર પાદ સ. ૧૬૭૫

વૈશાખ શુદ ૧૩ શુક્રવારે અમદાવાદના પોરવાડ સધપતિ સોમજીના પુત્ર
રૂપજીએ શત્રુજય પર બનાવેલા ચતુર્મુખ દેવાલયમા શ્રી ઋષભ ચોમુ-
ખજી આદિ ૫૦૧ જિનખિખોની પ્રતિષ્ઠા કરી આ માટે જુઓ લેખાક
૧૪ થી ૨૦, ૨૩ અને ૨૪ મુનિ શ્રી જિનવિજયજી સપાદિત પ્રાચીન

જ મુસામિ મુણિદો, રતિ કું રાસ રસાલ,
 સંભલિને વિઝ્યા તણ જાલ તથા ગોપાલ. ૪
 ને પિયુ કંઠ મહાજા હણિ આઠે બનોઃ
 તોલી છંદા આપણી, પાવન કરવા વિવેક. ૧
 મિત્રાન્ય યુગુ આજવાં સારા કુને અવતાર,
 પાપ રમે વિર કાશનાં, તરીયઈ ભૂં સસાર. ૧૧

અતે—

કલ ૫ ગીતા ૭૬ની.

સેહમ જાનુ પદ અનુક્રમે કૌટિક અણુ કુસમદ કિવડે રમે,
 વાહીરી શાખા અસ્તર મહાપતિ, શી વિનસન સરિસર અજાલિ,
 આવક જાતી જાતિની આપિક સેવા કરે
 પાતસાદિકી ગી લગિ જાસ પૂરણ પશુવિ અવિરામ ને ધરે.
 ઉભરાએ અસમતણુ બાણે કવિ વખાણે વડ વડા
 કુમતિ હાલિ લાજવઈ આગસિ મયા બીહત્યા બાપદા ૧
 વાદિ મહામલ મદ માસણુ ભણી, કેહરિ સમવઈ સોભ લહઈ ખણી
 સરસવિકલમરણુ મયાવએ અવિરલ વાણી મધુર સુધાવએ,
 સેહાવએ સકુ સુરિમાહે જોલ લીધા નિરવલક
 વિનસન સરિસર સવાલ ને તદલ તિ મહાનહે.
 તેહનિ શાસનિ વિજયમાને જામ વીરજ પૂરવરે
 શી ધનલુપિષ પાસાનિનનો લહિ પસાય ભવી ધરે. ૨
 એ વિનકુસલ સુસર સત્યાગીયા, જેમ કારતિકવા અણુ મનવા
 ધરણિદ પદમવતિ નિતુ નેહને સાચે સંનિષ કરતા તેહને
 ઈયાં દેસે (પા. તેદને સડ ઈકમે) જા અપિલા સીસ અનિચ મયા,
 ખરતરે મણે કાપ ઉન્નતિ ઈદિ સુરની લહિ મયા.
 તિહા ધરા પસરી જેમશાખા તિહાં પદ જાપા તણુ,
 જર જાણુ વીણુ પ્રાણુ જિહના કહે કવિવણુ સુણુ ધણુ. ૩
 શી રીરસુર જાક સોલએ વાચક પદનિધાન શુરસએ

અને સ. ૧૬૯૦ ના લેખમા પોતાની સાથે ઉ, કમલલાલ, ૫ લખ્ખ-
કીર્તિ, ૫. રાજહસ વગેરે પરિવાર હતો એમ જણાવ્યું છે

૨૬૨ ભુવનકીર્તિ બીજ (ખ૦ ખેમશાખા સ્થાપક ક્ષેમ-
કીર્તિ સંતાનીય શિવસુંદર પાઠક-પદ્મનિધાન-હિમસોમ-
જ્ઞાનાનંદ શિ.)

(૫૦૬) જ'ખુસ્વામી. સં ૧૬૯૧ શ્રા ૧૧

આદિ—

જ્યોતિ પુરાતન મન ધરિ, કરી ત્રિકાલ પ્રણામ,	
તુરત ક્ષે સવિ તેહના, મનના વહિન ધામ.	૧
ધ્યાન ધરે તિણુ તેહનો, વિચન સહુ જિમ જામ,	
દીપક દીપે કિમ તિહા, અધારે રહિવામ	૨
પ્રણુમુ વીર જિણુદના, ચરણસંગેહ દોષ,	
છત્રછાયા ચમ જોહની, વસીયે નમીયે સોઈ.	૩
પિરિયે દેખી માનીયે ચેવર નહી દાસ,	
તિમ સદ્યુરને નામ ગમ, ગિખ્ય તણો જસવાસ	૪
નામ થહુ ઇણિ કારણે, શ્રુત નિધિ સોહમ સ્વામિ,	
આજમમે જે સાધુજન, તે વરતે જસ નામિ	૫
પાયર સરિખો પ્રાણિયો, પ્રતિમા જિમ પૂજેમ,	
ગુર કરીગર હાય વસે, પ્રણુમુ તેહના પાય	૬
જેઅ કતપિય ભોગરસ, સર્વ વસિ લહિ છોડતિ,	
સાગી તે ઈમ આગમી, આગમ માહિ કહતિ	૭
ઉક્તય જે અકતે પિએણુતીય,	
ત્યાગી જનસિરમ, વહનો અધિક વખાણુ,	
બાલ વયે અપ્રહનો, તિમ કિધો પચખાણુ	૮

તીન ગગનિ રિસ સસિ વદિ મપ ધિાસીરે મલ્લમલ્લ આવા
 ધમ્મીરિય પુરિ ધમ્મલુપાસ પસાલેરે પ્યાન દિરે તસુ ધાર ૩
 મોહમ સંમિ પરપર પાદિ અનુભેરે કૈલિક મણુ દુલ્લ ૪
 વેરી સાપા નિપદ લ્લોં વાહે રોરે પત્તર તિયુ સુપકદ. ૪
 જ્ઞાનમદેવ જિનપદ્મમ કવ નિહાં મવારે કુલસ સુરિંદ સ્ત્રીક
 જીવનમી જિનરાજ પરોપર પરમોરે નર લ્લોં નિરમીક ૫
 સમ્મયી શ્રી સ્વાદમદાન ત્હાનમેરે જાસાહે સિરસર
 તાસ ક્રમ દુરમલ્લે નવત ત્લોં મણીરે મહર્મિત ગુણમદાર ૬
 મુરસવાઇ મો જિનરાજ સ્ત્રીસારે વિ ત્વમાન વરરાજ
 પેમસાપ વઠમદાપ આગમ કસવડીરે ઉવગાવ સિરતાપ ૭
 મી સિલ્લુર સિખ ખવર વચ્ચ પહેરે પદ્મનિમાન મણીસ
 હેમસામમણી મેલ વચ્ચ ગુણનિધારે આનનદ ગુરસીમ. ૮
 જીવનકારતિ કહે પાકિ ભાવ્ય અતિલ્લેરે ઉવસમ ધરિ સમય
 મિત્ત મક્ત લાવેલ્લ ગલિને આરેરે લલિવા મુખ અનુમદ. ૯

(અથ)

મી વીરજિનપર જાગારે મલ્લ ખરતરસેં મણી
 મો જિનરાજ સુરિજાનો પેમસારે કિયુમણી,
 મો આનનદ મણીક વચ્ચ મરણુ સેવક તાસ એ
 મી જીવનકારતિ કહે ગજસુકુમાર મુનિનો રસ એ. ૧
 —સ વ્ત ૧૭૫૫ વર્ષે આસો સુદિ ૧૧ રુપિ મી ઉત્તર મખે
 લખાત (ધર નામજોતો જ) કે. રુ.

(૫૦૮) જ્ઞાનનાથકુન્ડરી શાસ ૪ ૧૭૦૧ મહા શુ. ૩ ગુર ઉત્તર
 ૬ મીમા કલ્પદેવાય નમ. મી એડી પાર્શ્વનાથ નમ
 આદિ—

દોહા દેવર રાને.

કરત સમવી સાધન, સત્તર ગુર કલ્યાણ,

૬ તિયુ ધર્મકિયુ તે જાણી, સમય નાં આજ્ઞા,

હિમસોમગણિ તસુ શિષ્ય સુસજ્જતી, જ્ઞાનનદિ ગુરુવાચક વરમતિ,
વરમતી તાસુ સુશિષ્ય પાઠક ભુવનકીરતિ ગણિવરો.

કહે સરસ જાનુરાસ નવનવ દાસ બધે સુદરો,

આગ્રહે સ્વાવોદય ગણીને રાજરગ તણે તથા,

વર જ્ઞાનરગ સુખુદ્ધિ વાધે નિસુણુતા જાણ કયા

૪

સવત ઋસોલસહુદે એકાધ્યયે, આવણુ શુદ્ધિ ધ્યાસિ વાસરે,

હ્રદા દાસ તણી ગાથા મિલી, તેરહસય ગુણુહતરે છદ છે વલી,

છે વલી દાસ ઈહા પચાવન ચાર તિમ અધિકાર એ,

પરિશિષ્ટ પર્વ તણી ગ્રહી છે સાખિ ઇહા કિણિ સારએ,

પુણ્યાદ્ય પુરપ તણા કથાનક જિમ કહીજે બિમહી,

તિમ ચાર્ધ રગરસી વધાવા નવ નવી સાતા મહી

૫

—સર્વ ગાથા પપ ઇતિ શ્રી ભુવનકીરતિ વિરચિતે જાણુચરિતે

ચતુર્થોધિકાર—જાણુ ચતુષ્પદી સપૂર્ણ સ. ૧૭૬૯ વર્ષે મૃગશીર્ષ માસે
કૃષ્ણપક્ષે ત્રયોદશી તિથી રવિવાસરે પાટણુ મધ્યે ઋ. ૦ શ્રી પદ્મતમચ્છ
શિ. ૦ ઋવેલણ ઋ. કૃશ્ણચંદ્રેન લિ. ૦ પા ૨૭-૧૯ (સારી પ્રત છે)

રાજકોટ પૂ. ૦ અ

(૫૦૭) ગજસુકુમાલ ચોપાઈ સવત ૧૭૦૩ માહા વદ ૧૧ ગુરુ

ખજાતમા.

અંતે—

ગજસુકુમાલ મહામુનિ આ ચૌપૈરે ઉપસમને અધિકાર
સામલ ગુણુ એહજ ધરબો જીવમેરે પરમ રહસ્ય વિચાર.

૨

× પાઠાતર—સવત સતરૈસે પચોતરે, આમ અનતનાયણ બડા-
રની પ્રતમા છે. તે સવત ૧૯૨૫ રા વર્ષે શાકે ૧૭૫૦ અવર્તમાને
માસોત્તમ માસે ઉત્તમ માસે ચૈત્ર-માસે કૃષ્ણ પક્ષે દ્વિતિય ૬ તિથી
પુષવાસરે લખીકૃત શ્રીમત્પાગચ પ. ગભીરસાગર ગ. નાગોર નયર
મધે ૪૨-૧૭ અનુત.

હૃમસોમ ગુરુત્વ સુસીસ ત્રિપાતશ્ચારે વાચક જાણી ખાર
 આનંદી ગુરુત્વ તથા સુપસાદિતારે જાણતે પરિવાર. સી. ૧૧
 ઈમ શી જીવનાદતિ કદિ જાણતી કલ્પારે ત્રિપાતો જસ્યાસ,
 અધિકે ઓએ છાદિયુ જેહ કલ્પારે જીવતરે મિહાદુક તાસ. સી. ૧૨
 સીસ પ્રભાવર્ધ સમક્ષિત ગુણવર્ધ ખારવિષરે કિનાપ્રતિ કદિ જ્યાંસુ,
 તિલિ એ ભણતાં ગુણના મુણતાં જીવતરે જીવિત જનમ પ્રમાણુ. સી. ૧૩

૬૬૫ સેરડિયા.

સાત અધિક સાત સાત, ૬૬૫ અથવા દુર્ધ મિત્યાં
 સ્થેત તથા સંખ્યાત, સાધિક એક સંખ્યાત ૧

તિમ જર્ધ દામ જગમ, નવલી જાતર્ધ નિરુખિત્યો
 જાનનાસ્તરિ ઉદાસ જીવનાદતિ ઈષ્ટપરિ જાણુ ૨

—સવ ગ્રંથ ૨૫૩ અધિકાર જગમ સવગ્રંથ ૬૬૫ ૭૭૭ ગ્રંથ.

—સવત્ ૧૭૫૩ વર્ષે મિતી વૈશાખ વદિ ૧૩ કિને શી પત્તર
 અષ્ટે શી જિનત્વસરિ શાપામાં શી જિનત્વસરિ વિજયસ્થળે વાચનાસ્થર્ધ
 મુર્ધવર્ષે મંજીર્ધ વા શી ૧ ૮ શી શી શી દ્વાપતૈયસ્થ અષ્ટિ મર્જેશ્વર,
 વા શી શી ૧ ૮ શી શી શી કમ્પાણુદર્શન મર્જેશ્વર તાં સિધ્ધ ૫
 ૧ શી પદ્મસિદ્ધિમુનિ તત્તિજ્ઞ ૫ પદ્મસુર સિધ્ધ (વિવેકવિગ્ન
 ૫ ઉદયપુર) (૩.)

—સવત્ ૧૭૨૧ વર્ષે કલિત વદિ ૧ કિને જોગવસરે શુભપદ્યે.
 શી અગ્રજાજી શી પદ્મિતી ૫ રવિસાગરજી અષ્ટિ તાં સિધ્ધ મુનિશી
 કિતસાગરજી અષ્ટિ તાં સિધ્ધ મુનિ દીપસાગરજી લપીકૃત મુદ્ધાગર્ધે
 મદ્ધાસજી શી રાજવસિષ્ઠનાથ સંખર્ધ ચોપાદ સિધ્ધીકૃત કાપી મેદજી
 રેસ મર્ધે શી કડે કીં શી કીં નમઃ ૨૮-૧૪ અનત.

અરિદતા મરીરગા, આગારિજ ઉવઝાય,	
મુનિવર પદિસે અક્ષરે, મિદિ છયધની યામ.	૨
ઽઽઽઽઽ ઝપાર વત્ત, મદિમા ક્ષી ન વામ,	
મરં મત્ર પન્નેં ધુરધે, લીન્મ નીમ ચક્રામ.	૩
વિધનવિઝારણુ ઁદનક, ધ્યાન ત્રીપમ દદ ગપિ,	
રેમમઁગિ કૃત પદ્મવર, ચગિત તાની ધર આપિ	૪

અતે—

‘ મહાવીર રાનનતણુ પદ્મમધરે વધર્ગી સાપિ પ્રસિદ્ધ	
કોટિક ગણુ કુલચદ ક્ષાનિલોઁ અગતર ગઝ વિમુદ્ધ.	ગી ૨
શ્રી જિનરાજ સરીમઝ પાટઈ દિનકરે આગમ અગ્નિધાન	
શ્રી જિનરગ સરીમઝ સરસતિવર વમધરે જાણુ મરવ વિધાન	ગી ૩
નમુ આદેમઈ મવન સતર છડોતરધરે ઉદ્યાપુર આમામ	
જગતસિધરાણુ ગાગઈ જિહારે દિદપતિ તસ વામિ.	ગી ૪
જામુવતી જમ માતા જગમિ પરગડીરે તેહતણા પરધાન	
કેસરિ મત્રતણા સુત ટેસરીરે જિહા તિહા લહતા માન	ગી. ૫
દેવબગતિ ગુરબગત યથા મગને કીરે ગઝ દીપાવણુદાર,	
મત્રીસર મનમોટધ હાસો માનીયધરે તસ બધવ જડધાર	ગી ૬
ત્યાગ ભોગ સોભાગશુણુ ક્ષી આગલોરે ગુણરાગી નિતમેવ,	
શ્રી સુપાસજિણુદ તણી ઁકળુપગધરે સાધે મન સુદ્ધ સેવ.	ગી ૭
જનચક્ર બમર ભમે જસુ પાપલધરે મહિજ [ભોજ] દીપધ મકરદ,	
સાગચદ વડભાગી વિકમિત સુપિ સદારે નિરૂપમ જૈ અરવિંદ	ગી ૮
તસ કથનિ સુદિ માધ તણી તૃતીયા દિનધરે સુભજેગિ ગુરવાર,	
અજઈ નવેરસ છણુ મેલેયો જોધનેરે અધિકારઈ અધિકાર.	ગી. ૯
અરતર ગઝ સદાઈ સુતર સારિષોરે સાપિ વડી ખેમ સાપિ,	
કલ સરીપા ગુર હઆ ધણુમધ વડવડારે મીહા હીયમઈ સાપિ. સી. ૧૦	

૨૬૫ કનકકીર્તિ (ખ૦ જિનવદ્રસૂરિ-નવનકમલ-જય
મંદિર શ્રી)

(૫૧૧) નેમનાથ શાસ્. સ ૧૬૬૨ માહ શુ. ૫ વીધનેરમાં.

આદિ—

અથ.

સકલ જૈન શર પ્રણતુ પામાં, જુલહેવી પદપદ્મ ખાતું
મી ગુરુતરુ કમલ ચિત્ર લાતુ, નેમકુમર લાલ્ય ગુણ માતું
નમજિતિ સુખ સપતિ પાતું. ૧
સોઢાં દેસ સદા સુખ આગર નારી પુરજલ્યો બદ રાગર,
જિહ્વા વિમલમ્ભ તીર્થસવા, હિલજય મિરિ વીરજ મન આવા. ૨
હારવવી નમરી નવરંગી, ધન્ય નીપાઈ સુખન સુરંગી,
કમલમય મુખ કેહ વિરાજઈ સ્વિષ્ટિ દીપ્તિ અલકપુર લાલક. ૩
લાલજ્યિત કેમીસા સોહઈ વીન શુવન બનવા મનમેદલ
જાડવપુલ અમિદ ક્રિસર, રાજ કરઈ વિહાં કુખ્યુ નરેસર. ૪

x

x

x

x

અતે—

અથ ૧૩

•

•

•

•

કુલ રંગ સુરજિરિ કર ધરઈ કુલ ધરઈ અલકનિધિ બાંક,
કુલ મન લમ ભવ પંચિવટ, કુલ ત્રણઈ નિજલોક. સા. ૨૭
કુલ નાગરાજમણી મહાઈ કુલ સિંધ અલક કાનિ,
કુલ સકલ વસુધા વસુ કરઈ કુલ તારા કરઈ મન. સા. ૨૮
સિમ નેમજિન ગુણ કુલ કરઈ કલ્યાં ન જામઈ પાર,
તઈ જલ જિમ નિમ ગુણ અલક નાસુ સારા અવગાર. સા. ૨૯
નેમનાથનાં ગુણ માવતાં, પામીયઈ પરમજુદ
અમુખ કરમ દુરઈ દલક નાસાઈ દુરમતિ દલ. અ. ૩
પન પન રાજમની સતી, કરગેઠ કઈ પ્રણામ,
સ્થનેમ મારમ આણીવડ, ન્યાય રમેલ અમિ નામ. સા. ૩૧

૨૬૩ પ્રેમમુનિ પહેલા

(૫૦૯) મગલ કલશ રાસ સ. ૧૬૯૨—લીં.

૨૬૪ ક્રમલવિજય જુઓ પ્રશિષ્ય મેઘવિજય આગળ
(તં કનકવિજય—શીલવિજય શિ.)

(૫૧૦) જખૂ ચોપાઈ સ. ૧૬૯૨ સિવાણામા.

*

*

*

*

અતે—

તપગન્ધ મડણ મહિમામદિર સકલપડિત પરધાનરે
કનકવિજય ગુરુ ગુણમણિ દરિયો મહિમા મેરુ સમાનરે. પાં ૪૧
સકલશાસ્ત્ર સિદ્ધાન્ત વપાણે શીલવિજય ગુરુગાયરે,
જસ કીરતિ જગમાહિ જયવતી નામૈ નવનિધિ થાયરે પાં ૪૨
તાસ મીસ બુદ્ધિ ક્રમલવિજે કીયો એહ પ્રમંથ રસાલરે,
જે નરનારી ભણે સુણે નૈ તિહા ઘરિ મગલમાલરે પાં ૪૩
ગોત્ર ગૃહસ્થીયા પુહવી પસાટ જાણે સદા નરનારિરે,
વંશ વિભૂષણ વિનયાદિક બહુ ગુણ કેરો ભડારે પાં ૪૪
કુમતિ માન મદન પ્રગટયો પ્રબલ પૃથ્વી સીહરે,
ત્રિપુરદાસ નામૈ શ્રાવક ગુણ પૂરણ અક્લ અખીહરે. પાં ૪૫
તાસ તણી વીનતડી વાર આણી ચિત્ત મઝારિરે.
સહર સિવાણામાહિ કીયો એહ પ્રમંથ વિચારે પાં ૪૬
પર્વતરાસિ ત્રિપુચ્ચદ્ર ઇણપરિ સખ્યા એહ કહાયા,
એ સવચ્છર જાણી લીજે ચરણકમલ લય લાયા. પાં ૪૮

—સવત્ ૧૭૮૨ વર્ષે આસોજ વદિ ૫ લિપીકૃત રિપ ષેમજી

—(વિ ધ)

- સીમે કુદી સુખ મમલ માલિકા, સીમે અવિમલ લીલ,
 કૃષ્ણ સુતા જિમ પાલન્યો નવિ ખડ્યો નિજ સમિલ. ૨ ખન.
- (સજ્જાર રસ રસ નવન નિધનશો) રસ સસિ,
 સજ્જ હંસરતન નિધનશુ રસ સસિ નેલાખ માસ. ૧૬૬૩
- સવલ ઇંસરતન નિધનશુ રસ સસિ નેલાખ માસ,
 શુદ્ધિ તેરસિ હીમી એ મુકુટ સુકુતા લીલવિલાસ. ૩ ખન.
- મી ખરતાર મચ્છ મેટા બલ્લીઈ મચ્છ મટરાસી મૂલ,
 હમલ મહે જિમ સુરત ઝુલે, સહસકમલકલ રલ. ૪ ખન.
- મલુખર મુખરમ સાળી પરપરા, મે જમ્મ હરિવાલ,
 અભયદેવ જિનવલ્લભ સારિખા બધા સરિ જિનરાલ. ૫ ખન.
- મુમપ્રધન જિનકલ સુરીસર, મકુસદિ ચેગિણી છત,
 ખમિ પરપર દીપા બેઠાઈ ઝર અવલલ વદીન. ૬ ખન.
- મી જિનકુસલ સુરીસર દીપલ, સસર સારિખધરિ
 સેવક જનસપરતા પૂરે ઝર સુરત અસર. ૭ ખન.
- અનુકમે મી જિનમાલિક મલખલિ દુખા મુઝર મલુખર,
 તલુપરે જિનચલ સુરીસર, બકુ વિધિ બલધિ બધર. ૮ ખન.
- તલ પટપટી સરિ શિરોમણી, મી જિનસિખસુસીંહ
 નિલવખા હલ સમલ ખણી, નમીચ્છ બસુ નરિંદ, ૯ ખન.
- પ્રથમકલ તલુપરે દીપો સરસન જિનરુચ્છ,
 પિત્તપર ઝર સસર સારિખા, સમલસરિ તલ. ૧૦ ખન.
- રીલ્લદ વલ સરોચલ જિનમલિ મુમપ્રધન જિનચલ,
 સરિસેખામી ભાગમલી સલ, મુનિજન સુરતાર હલ. ૧૧ ખન.
- અમ્મનસલ નિલે યતિનેપઓ, ખણુ હીવા અવલલ,
 બલદાગીરા નિલુને આદરીઓ સખી જમિ અખિખાલ. ૧૨ ખન.
- તમુ સીસ સનેગી સિરતમેં, નલબુકમલ મીલિ બલધિ,
 તમુ સીસ લલમદિરગલિ જલે, સલલલ મુલુખલ. ૧૩ ખન.

સવત સોલહ બાણવધ, સુદિ માહ પાયમ જાણુ,	સા. ૩૨
બડનગર બીકાનેરમઈ, રાસ ચઢ્યઉ પરમાણુ.	
દીપતઉ ગઢ ખરતર તણુઉ, જિહાં નામ જાદ સુરિંદ,	સા. ૩૩
જિનદત જુગવર સારિષા, શ્રી જિનકુસલ મુણિદ	
અનુક્રમઈ પાટ પરપરા, જિનચદ સૂરિ સુખાણુ,	સા. ૩૪
પદ હીયઉ યુગવર જેહનઈ, અકબર તપ સુરતાણુ.	
જિન ટેક રાખી જૈનરી, જિનચદ સૂર દયાલ,	સા. ૩૫
જહાગીર ભૂપતિ રજ્યઉ, પટ દરસન પ્રતિપાલ.	
તસ પાટ પરગટ ગુણુનિલઉ, જિનસિધ સૂર પ્રધાન,	સા. ૩૬
જાણુ કુમતિગજ ભજિયા, સાચઉ મિધ સમાન	
તસુ પાટિ સૂરજ સારિપઉ, પાય નમઈ જસુ નરરાજ,	સા. ૩૭
ગઢરાજ્યમાહે દીપતઉ, ચિર જીવઉ જિનરાજ.	
જિનચદસૂરિ સુરિદજી, તસુ નયનકમલ સુસીસ,	સા. ૩૮
તસુ સીસ જયમદિર જયઉ, પૂરવધ મનહ જગીમ	
તસુ સીસ પમણુઈ ભાવસું, એ નેમરાસ રસાલ,	સા. ૩૯
કનકકીરતિ વાયક કહધ, ફલઈ મનોરથ માલ.	
કલ્યાણુકમલા સુખ લહધ, મનતણી પૂરઈ આસ,	સા. ૪૦
એ રાસ જે નર સાબલધ, પામધ લીલવિલાસ.	
ચઉનીસ જિનવર ધ્યાવત્તા, ચાયઈ સદા જયકાર,	સા. ૪૧
જિનરાજસૂરિ પ્રસાદથી, દિન દિન મગલ ચાર	
—સવત ૧૭૧૪ વર્ષે લિપત પાડે જાદ લિપાવત આં ગૌર્યા	
શુભ ૧૨-૧૬ અનત, ચ માણેક	
(૫૧૨) દ્રૌપદી રાસ. સ ૧૬૬૩ વૈશાખ શુદ્ધ ૧૩ જેસલમેરમા	
અતે—	

ઢાલ ૩૯ ધન ધન આદ્રકુમાર વરસચતી આજને વધાવે

ગણપતી મોતીએ—એ દેશી

ધનધન શીલવતી સતી દ્રૂપદી, પાયે પાંડવ નારિ,

શીલ પ્રભાવે લહર્યે માસતા, શિવપુર સુખ અપાર.

—સ ૧૭૬૨ કા. વ. ૧૧ મેવાડ દેશ કપાસથી ભરે લી. પુન્યમણિ જીવરાજ—જા સખવજી—કદાનજી મજ લોકો લી ૨૮-૧૬ બા. ૬; સ્તન, ૭.

ભરતમણી સ (મનહીમે વરાગી ભરતજી) ૪ ૫૬ સ. બા. બી. બા. કવિબાહુ સંસ્કૃતમાં યેવદ્વતપર રીત રચા છે

૧૨૬૬) લક્ષ્મીકુશલ (૮૦ સોમવિમલસુરિ-કેસસોમસુરિ-
વિશાલસોમસુરિ-જિનકુશલ શિ.)

(૫૧૩) વૈદ્યકસાર રત્નપ્રકાશ સ ૧૬૬૪ કા. યુ. ૧૩ યુક્તવર.
ધર્મ પાસેના બોધ પ્રાપ્ત

અતે—

ભૂમે બક્ષર વિસયુ નેક સો જાનિ સરિ કરબેયો તેહ,
તપમજી મજ બહુડી પેસાય જાણિ નેહનિ જાણેપાણ,
વીરવદિ પરાપર ધણ, પાર ન પામુ તેહ સુખલક્ષ
સત્યવનનિ પાદિ મારે શી કુમતિ સાધુ સુરિ બલુમર, ૫
તપસ પાદિ હેમવિમલસુરિ, નેક સમરિ પાર નેહ દુરિ,
તપસ પાદિ સોમવિમલસુરિ જાણિ તપસવન જી સુખમજી,
તપસ પાદિ જાણિ મુજી બંધાર, સત્યસુરિ સિરોમણિ સાર,
શી સોમવિમલસુરિ તે મજી, જસ નામિ સપતિ જેઠ બંધિ, ૫૧
તેહતજો પરાપર નેહ, હેમસોમસુરિ નામિ તેહ,
તપસ પાદિ વિમલસોમસુરિ જસ નામિ દુરિત ભરે દુરિ, ૫૩
તપસ પાદિ પરાપર બમે શી વિશાલસોમસુરિ સુખનિમે,
પ્રતિરપી તેજસ્વી સદી જગતિસા સુખમજીનર કવી, ૫૪
બાળપરજિના મુજી નેત્રા શી વિશાલસોમસુરિમાં તેનજા,
પ્રેમ પરિવાર તેહનો સાર પદિત તજો નનિ બાળપર, ૫૫
જિનકુશલ પદિત તેહમાં જાણ, મનમજીમાં દીપ્ત નિમ બાળ,
સદ્ગીકુશલ તપસ કેરો પીમ, સુર પ્રસાદ દુરિ નેહિત, ૫૬

- તાસુ સીસ ધમ બાખે ચઉપઈ, દ્રૂપદીની સમનેહ,
કનકકીર્તિ વાયક મન રગસ્યો, મીઝતણા ગુણુ એહ. ૧૪ ધન.
- નવ નવ રાગ સુરંગી ચઉપઈ, ઓગણુ આલીમે દાલ,
સખર સાદ શુ જો ગાછઈ, તો લહીઈ ગુણુમાલ. ૧૫ ધન
- જેસલમેર નગર રલીઆમણો, જિહા જિનપર ચઉસાલ,
પાસ જિણુદ તણો વલી દીપતો, સેવક જન સુરસાલ. ૧૬ ધન.
- ત્રાવક જહા દીધે ધન દીપતા, ધર્મ મર્મના જાણુ,
સરમ વચન સહિનાણુ. ૧૭ ધ.
- જિનવચને રાતા જિમ ચોલજ્યુ, માને જિનવર આણુ. ૧૮ ધ.
- સમકિત ધારણુ છે જિહા ત્રાવકા, એક નમે જિનરાજ,
ખીજ દેવ ન માને પાતરી, એક પય દો કાજ ૧૯ ધ.
- શ્રી જિનરાજસૂરીન્દર ગછ ધણી સોમ નિજ રમહુ થોક,
તાસુપસાઈ સરસી ચઉપઈ, થઈ વખાણી લોક ૨૦ ધ.
- વામ્યા માનનદ ચઉપઈ, જા લગે સાસનવીર,
ખરતરગછ જા લગે દીપતો, જા લગે સુર ગિરિધીર. ૨૧ ધ.
- ઓછઉ અધિકો જે મે બાપીઉં, મિછા દુકક તેહ,
આગમ મિલતો તે સાચો, સહી, કવિજન વાણી એહ ૨૨ ધ.
- ભણુસ્યે ગુણુસ્યે ગુણુસ્યે બાવશુ, જે નરનારી આણુ,
દ્રૂપદ સુતારી એ છે ચઉપઈ, ચાસ્યે તાસુ કહ્યાણુ ૨૩ ધ.
- સુરનર કિતર તાસુ પ્રણુમે સદા જે નર પાલે મીલ,
જસ પરિમલ મહકે ત્રિહુ લોકમે પામે શિવસુખ લીલ ૨૪ ધ
- એ સખંધ કહ્યો જિમ સાબળ્યો, ગુર મુખમતિ અનુસાર,
શીલ તણા ગુણુ ગાવણુ મનરલી, કનકકીર્તિ સુખકાર ૨૫ ધ.

લ૦ સ ૧૮૦૦ આશ્વિન વદ ૩

(પ કા અમ. ગુ વિ) ,

સવત સોસે સતારે પ્રથમજી કુઈ જરમાણુ કિ
 જોપનપર મંદિ નમતા આજે પ્રણિવિધિ અદિત્ય કિ. ૬ ૪

અતે—

પરતો દીઠા ધાસરે પશ્ચિ નમલે આણુ પૂર કિ
 કાપકોડે તિણુ કિયો દરમી ઘેસી સસ હજૂર કિ. ૬ ૪૧

ભવિઃ ભણુઃ ને રાસ ભસા કને વસિ સભસે કમળાણુ કિ
 મનપંજિત સમયા રસે કુવે નહી કિયુવી તિષ દાણુ કિ. ૬ ૪૨

સવત સોસ પચાણુવે રુને મી હસા સરીસ કિ
 પાસતણુ ગુણુ પરિણા સચિદિ કથારતન મુસીસ કિ. ૬ ૪૩

તેજ-કાપકોડ-જોપપુર રાજ્યમાં એક કાપક નામનું દાણ માત્ર
 છે તે ભાં સ્વયં જામ્ય-જામ્યું મંદિર સ ૧૬૮૧ માં પૂર્વે થતાં પ્રતિમા
 ઘટ તેનું કુદ જણુન આ રાસમાં છે વડુ ખારે બૂબો બિ રા સ
 માત્ર ૩

૨૬૮ રાજરતન મણિ

(૫૧૫) નમદાસુન્દરી રાસ સ ૧૬૪૫ ખળેક.

૨૬૮ ક સુમતિસિંધુ (મવિદીર્વિં શિ.)

મોટી પાવંનાજ ક્ષત્ર ૨ કી સ ૧૬૬૧ માયા શુદ્ધ ૮
 આદિ—

પુરષારેય જીવદાર મી એડી પ્રણુ પાસ.

અતે—

સવત સોસ છવાળુવર્ધ માયા હે આદિમ દીઠ વધારકિ
 મેદવા હ એડી પાસછ કુખ મેદવા હે બવના સમ્યા હે પારકિ
 ૧૭ મે.

ગુરુવિણુ માધ પ્રસન્ન ન હોઈ, ગુરુવિણુ જ્ઞાન ન પામઈ ડોઈ,
 ગુરુ પ્રસાદિ સર્વ સિદ્ધિ મિલ્લઈ, અલીય વિધન સવિ દૂરિ ટલિ ૫૭.
 અડસઠિ તીરથ જોડ્યા સાર, માત ગંગા નિ ગુરુ કેદાર,
 પિતા પુષ્કર જાણો સહી, શાસ્ત્રઈ એહવી વાતજ કહી ૫૮
 રાયદેસ જગમાહિ પ્રસિદ્ધ, ઇડરનગર અછઈ સમૃદ્ધ,
 તે પાસઈ છઈ એાડા ગામ, ધર્મતણા જિહા મેટા કામ ૫૯
 જિનમદિર અમિનદન દેવ, પ્રાગવશ સહુ સારઈ મેવ,
 ગુરુતણો આદેશજ લહી, લક્ષ્મીકુશલ ચઉમાસું રહી. ૬૦
 સંવત સોલચુરાણુ જોહ, કાગુણુ સુદિ તેરમ વલી તેહ,
 શુક્રવાર સયોગઈ સહી, લક્ષ્મીકુશલઈ એ ચઉપઈ કહી ૬૧
 દેવગુરુ પ્રસાદિ કરી, રત્નપ્રકાસ એ ચઉપઈ પરી,
 આત્રેયનિદાન મુશ્રૂતનુ સાર, અપર અથતણો ઉદ્ધાર ૬૨
 ગ્રહી નામ રતન તે જાણિ, શાસ્ત્ર વિચારી જોલી વાણી,
 હિતકારિણી એ ચઉપઈ સાર, રચ્યા એકદશ અધિકાર ૬૩
 —સ. ૧૭૧૮ વર્ષે શ્રી વદિ ૨ સોમે શ્રી સધપુર ગ્રામે સિં.

(ઈડર બાઈઓનો ભ.)

૨૬૭ દયારત્ન (ખ. જિનદેવસૂરિ-જિનસિંહસૂરિ-જિનચ દ્ર
 સૂરિ-જિનહર્ષસૂરિ શિં.)

(૫૧૪) +કાપડહેડા રાસ. સં ૧૬૯૫

આદિ—

હુ બલિહારી ખાસજી, કાપડહેડા સામિ સયમ કિ
 ગુણુ ગાવણુ મનિ ગહગહૈ, આપો સદગુરુ વચન અચભ કિ-હુ ૧
 નયણુ નિરખી નેહસુ ધણુજીગિ એહ અચભમ વાત કિ,
 પરગટ આપ હુતા પ્રગટ, જહુવે જાણુ દીડી વિખ્યાત કિ-હુ ૨
 આચારજયા નખઅવલ ગજ ખરતર રાજે ગુણુવત કિ,
 શ્રી જિણુચંદસુરિદજી મનિ આસ તિ મોટા મહત કિ-હુ. ૩

ત્રિલુ ભવની સુલુભ વાત, તીરવપતિ થયા વિખ્યાત,
મનુષ્યો સાંભળઈએ મુઝી આમથકએ

x x x x

આતે—

- અઠ્ઠવિક સંખેથી વાસપૂજનનંદ, દોઢ સેવકનાં કમણુ. ૪
જિનવસ્ત્રિ નર્મિ રાજક, નર્મિ સદા નર્મણિ,
સોદસસતાણુકિંઈ અમર થાઈએ એક ભવિષ્ઠલદાસક સિદ્ધિ ૧
જિનવસ્ત્ર તસુ પારિ હેસક સતાર સતાવીસ માંન,
અનુકમિત પદ તે આસકઈ ભવ દુષ્પસક ગુન્હાદાન ૧૧
સોદસકનૂ આમથસે સુદિ નદ્યી સોમવાર
મોરન રાત્ર વાસ પૂજનનંદ સેવક કલ્યાણકર ૧૨
મણુ લણુ મહાવીર પસારિં ચિરપુર કીલ કલદાસ
કુલકનક સદા દીપાયા અદ સર જિહાં જયગાદક ૧૩

—અમથસોદ ૩૭૬ અક્ષર ૧૫ અક્ષર અનુગ્રહ ૭ સ ૧૮૮૪

પેસ અસે સુદપસે તિમિ ૮ રવિવાસરે શ્રી વિરમથાન મંથે. ૨ - ૧૧
સેં લા વડો નં ૫૩૨૨

(૫૧૭) અમર ગુમે અરિત્ર. સ ૧૬૯૭ પેસ સુ. ૧૩ ભેખ
અમદાવાદમાં.

આદિ—

- કલ્યાણકિ અઠ્ઠવીસ જિન, નાગિય તિલ નિલ રમ,
વેર વિરોધ ને પરિકરક, સભાથી અમરતરમ. ૧
વેર ન કીજક જીવિજનન વેરક વર વિશ્વિ,
મુંદર મુરપ્રીતની પસા મુકલ સુણી સખ. ૨
એક જુલ ભસલ નહી, તેથી દુષ અવાર
સમરાદિત્ર શ્રી પાસનક ચિત ધારક આધિકાર ૩
એક પથ વેરણી, અમથક પ્રણય,
તેર ભવતર વરિતવર, સુણયો તેક સખ. ૪

સેરીસઠ સ ખેસરઠ ખબ નયરઠ હે ભગઈ થી બણુ પાસ કિ, બે.
ગામ નગર પદ્મણુ પુરઠ રહેવા પૂરઠ હે નિજ ભગનાની હે આસ
કિ, બે ૧૮

કલસ

ઇમ આસપૂરઠ પાસ ગહડી, સમરિઉ સાનિધિ કરઠ,
શુભ વાસ ખાસ નિવાસ આપઠ દુખ દરઠ પરિહરઠ,
પાદ્મ મતિકીરતિ પ્રસાદઠ, સીસ મુમતિસિંધુર કહઈ
જે કરઠ જાત્રા ભલઈ ભાવઠ, મનવહિત ફલ તે લહઠ. ૨૦

—લિખત ૫. દયાવર્દન ગણિવરાન સ, ૧૭૫૪ વર્ષ.

૧—૧૮ મારી પાસે છે.

મતિકીર્તિ માટે જુઓ ન. ૨૭૧ પૃ ૫૭૭.

૨૬૯ કલ્યાણ (કઠવા ગમ્મની આઠમી પાટે તેજ-
પાલનો શિ.)

(૫૧૬) વાસુપૂજ્ય મનોરમ કાગ સ. ૧૬૯૬ માહ શુ ૮ મોમ.
ચિરપુર-થરાદમા

આદિ—

મરસ્વતી નમઃકૃત્ય, પ્રણમ્ય મદ્ગુરુત્રપિ,
વક્ષ્યે મનોરમ કાગ, વાસુપૂજ્યજિનસ્ય ચ ૨
દાલ ૧ પ્રથમ અઢીયા.

પ્રણમીઅ જિન ચહવીસ, પામ નમાડીઅ મીસ.
વાસપૂજ્ય જિનતણુઉએ, કાગ રલીઆમણુઉઅ,
કાણુ તે કાણુઆમિ, લોક તે રમઈ ઉહલાસિ,
રામતિ નવનવીએ, કિમ જામ વર્ણવીએ. ૧૨

ખાધઈ કરમની કોડિ, ન સકઈ કામ વછોડિ,
તે રામતિ કમી એ, રાગમતિ જસ વસીએ. ૩

ચિન ચિન શ્રી વાસપૂજ્ય, કાગ રમતઈવી રમ્ય,
સજિમ આદરમએ શિવરમણી વરઈ એ. ૪

કુલસકરણુ જિનકુલસ ગુર, વિધન વિદ્યારણુ વીર,	
સુધર્મ મન નિત સમરતાં જલણ કર્મ પ્રણુ બીર.	૩
બેર પર જમુદામણા કનયા કરમ કબોલ,	
પુણ પસામણ પામીને રાજરિદિ રંગરોલ.	૪
નિસામણુ જિન નિરમણુ જસ લલીપણ જગમણિ,	
જાણ પામીને જાતિ પ્રજાણ, જાણુજાણિ જિન જાણિ.	૫
જાણુજાણિ જાણિ જાણુજાણિ જિત ચોરણુ ચોસાણ,	
સહજાણ સુંદર સપજાણ સોહજાણિ સુનિસાણ.	૬
નિવામણિ જિન નિવાતણી, નિતા ગુણુજાણ,	
સુરાર જિન સુખ વૈ સુધ, પરમ કીડ નિરપાર	૭

x

x

x

x

જાતે—

સવત મુનિ નિધિ રસ સુસિ વરસા
 જો સમય રૂપો મન હરસર્મ
 રાજનગરિ સજા જારિ સરસા જસ રોજા મુકુણુપુર હરસા
 જાપતણી મતિ હરસ મરિસર્મ સમ કુસમ કિતલે પરિહરસર્મ
 પુણવણુક હજ સુખ મનિ પરસર્મ મવિસાગર જિન તે મુખ
 પરિસર્મ-૫

પુણવણુક હજ જોડ ન જાણર્મ મોહ મલિન મતિ જાણ મુખાનર્મ
 જો નિજ મતિ મર્મ જાણુજાણર્મ દુખ લહરિહર્મ નરતેહ જાણાનર્મ ૬
 જાણુ જાણિયાવિક જાણુજા રાજરિદિ સંપદ સુખ ન લણુજા
 કરણુ પરમ પરમ જાણાજર્મ જી જિતારિ જિન તે મુખ સાજા. ૭
 જી જિનરાજસરિ ગુરજાણુ ગુર જાતિસજા હરિ જો જાણિ જાણર્મ
 રોસન સુખ જાણુ જિન જાણાણ સસમ સાજા દુરત ૮ જાણા. ૮
 જાણુજા જી જાણુજા જાણિસ, પરર્મ જાણુ નરવર જાણુ સીસિ,
 તાણુ સીસ પાણુ પાણુ, જી ગુણુવિનય મુકુણુ જાણુ ૯

અમરગુપ્ત ને કિહા હવડિ, કિમ લહી કેવલરિધ,
સકલ કરમ નિરમુક્ત યર્ધ, મણુ પામી જિમ સિદ્ધિ.

૫

†

*

*

..

અતે—

કંડુકગચિ સાહ કંડુકિનાયક, પીમ વીર જીરાજજી,
તેજપાલ રત્નપાલ જિણુદાસો, જેહની કીરતિ આજજી,
અદ્દમા પાટિઈ સાહ તેજપાયો, પડિતમા શરદારજી,
તામ સીસ તે સહુ કો જાણુઈ, સેવક કંયાણુકારજી.

૨

પોસમાસ નર્ધ સોલ સત્તાણુ (૧૫૯૭) સુદિ તેરસિ ભોમવારજી,
અમરતરંગ કીડિ મનિરગર્ધ, સુખસપદ તારજી,
અમદાવાદ હબનપુર માહર્ધ, ચદ્રપ્રભુ પસાયજી,
કંડુકગણુ સદા જયવતુ, મેવે કલાણુ થાયજી

૩

—વિ ધ ૨૪-૧૧, અમ૦

૨૭૦ વિવેકચંદ્ર (ગુણચંદ્ર ગણિ શિ.)

(૫૧૮) સુરપાળનો રાસ. સ ૧૬૯૭ પોસ શુ ૧૫ ૬૦૦ શ્લો—રત્ન૦

૨૭૧ મતિકીર્તિ (ખ. જયસોમહિ-ગુણવિનય શિ)

(૫૧૯) ધર્મજ્યુદ્ધિ મત્રીચર ચોપર્ધ સ. ૧૫૯૭ રાજનગરમા
આદિ—

આણી આણુદ અંગમધ, પણુમિ ખાસ જિણુદ,
ફલદાધ ફૂલવધિપુરધ, કલિયુગિ સુરતરકદ
વચન સુધારસ વરસતી, શ્રુતદેવી સુખકાર,
મનિ ધરિ મંદુર વચન સુણી, ચરિત કહિસ સુવિચાર.

૧

૨

આવે શૈત્રુજયઈ મહીય નવાણુ પારોછ	
મનમાં ઉચ્છ્રાંતિ ખણે દહડે હર્ષ અપારોછ	આવે ૨
ઉમાદે મનમહિ ખણે, કરસુ મૈત્ર નવાણોછ	
શી શૈત્રુજય જાવસુ લાગી મનહર દારોછ	આવે ૩
સવત સોલસ પચાણુચે હડિર રહી યોગસોછ	
વાત કરવા સર્વર્થ શુભ દિવસ શુભ માસોછ	આવે ૪
x	x
x	x
x	x
x	x

અતે—

પાલીતાણુધી આલીવાએ મા કરવા પથ નવાણુ	
કુશલે રા નમર ગયા એ મા કાંધાં કેટકિ કન્યાણુ.	સુ. ૯
ભણે ગણે ને સાંભળે એ મા એક તપન ને નાણુ	
ધારિ બેઠાં વાતલણે એ મા ફલ પામઈ શુભિલાણુ.	સુ. ૧૦
શી તપમહપતિ ઝુલુનિયો એ મા શી વિજયદેવ સર્જોદ,	
જાણે જાનિ ઉદયો સહી એ મા મુરતિવતો ચદ.	સુ. ૧૧
સાલે ચિરા નહનવર એ મા મોહન વધી હદ	
ને સેઈઈ ભાવઈ ફરી એ મા તસ ધરિ નિત્ય આણુદ.	સુ. ૧૨
શી વિજયદેવસરિ પાદિ ગયો એ મા શી વિજયસિદ સરિરાય,	
જેહને પ્રણમે નિત ત્રિતિ એ મા મુરતર સુપતિ પાવ.	સુ. ૧૩
સીસ વચ્ચે લાનુવદ્યો એ મા મામઈ દેવચદ દેવ	
વધી વધી મુઝો જાણયો એ મા શૈત્રુજય ફરી સેવ.	સુ. ૧૪

હસત,

ગુરમી હીરવિજયસરિ પસારે શી લાનુવદ ઉવજાયા
 હસમીર આમરસા પાસઈ શૈત્રુ / ન વણુ છુરાયા
 તાસ સીસ દેવચદ હદે એ ગિર ગિરનો રાયા,
 બેપે જાવ ખરી એ વીરજ મનવહિન મુખાયા

જાજ મનવહિત મુખ જાયા ૧૫

અવણિ સુણી સરસીજી વાણી, હિતસુખ શિવકર નિજ મનિ આણી,
 સ્ત્રધા પ્રતિપ્રધા ભવિ પ્રાણી, ધર્યો ધરમ અનુપમ ગુણખાણી, ૧૦
 તાસુ સીસ શ્રી મતિકારનિ એહ, પ્રભાષ્યઉ ચરિત સપદ ગુણગેહ,
 ભણુઈ ગુણુઈ નિસુણુઈ ભવિ જોહ, ધરમ મરમ પામઈ જગિ તેહ ૧૧
 શ્રી જિનદત્ત સુરિશ્વર સદૃષ, અવિનલ જય પામઈ વરવાદ્ધ,
 શ્રી જિનકુશલસુરિ સાનિધ્યઈ, સુખી હુવઈ વધતી રિદ્ધિ વૃદ્ધઈ ૧૨
 —સ. ૧૭૮૧ મિગસિર શુક્લ દ્વાદશી તિથી ચંદ્ર વારે શ્રી અ-
 ભગજ મધ્યે સિ ૫. રગપ્રભોદ મુનિના ૧૩—૧૪ ધો.

ગુણુવિનય માટે જીઓ આની અગાઉ

૨૭૨ દેવચંદ્ર બીજ (ત. સકલચંદ-સૂરચંદ-ભાનુ-
 ચંદ શિ૦)

(૫૨૦) નવતત્ત્વ ચોપાઈ.

અતે—

સુગ્રહિત સાધુતણો શૃગાર શ્રી વિજયદેવસુરિ ગણધાર,
 તાસ પાટે પ્રગટયો સુરિસિહ, વિજયસિહસુરિ રાખીલીહ ૩૩

ગુરૂ શ્રી સકલચંદ ઉવઝાય, સૂરચંદ પડિત કવિરાય,
 ભાનુચંદ વાચક જગચંદ, તાસ સીસ કહે દેવચંદ. ૩૪

એ ચોપઈ રચી કરજોડ, કવિતા કોઈ મ દેજો ખોડ,
 અધિકો ઓછો સોધી જોડી, ભણુતા ગુણુતા સપતિ કોડ ૩૫

(૫૨૧) પૃથ્વીચંદ્ર સ ૧૬૮૬ ખ ૧ રત્ન

(વિજયસિહસુરિ-આચાર્ય ખ ૬ સ ૧૬૮૪ ને સ્વર્ગવાસ
 સ. ૧૭૦૯)

સૌભાગ્ય પચમી સ્તુતિ.

(૫૨૨)+ શત્રુંજય તીર્થ પરિપાટી. સ ૧૬૯૫

આદિ—

સકલ સમારજન કલા, દિઓ સરસતિ વરદનોજી,
 શ્રી વિમલાચલ સ્તવન ભણુ, પામી શ્રી ગુરુમાનોજી

અતે—

મી તપામચ્છ સોદાકરો ગણપરો મી હીરવિજયો ગુરુ ગુપ્તખખો,
 દેવના જસ મુણી શાહિ આજીવર ગુણી, ધર્મક્રમકરો સારખખો. ૫
 તસ પાટલ વિજયસેન સરીસર, મી વિજયતિશક સરિ તસ પાટલ
 તસ પાટલ વિજયસુદ સરીસર વિજયવતો સદા ધર્મ માટલ ૧
 મી વિમલદર્વ ઉવજગ્રમમી મુનિવિમલ સકલ વામક શિરોમણિ વિરામક
 સીસ તસ ભાવવિજયોજાજી સેવકીઓ ધ્યાન સુસ્તર સદા સિદ્ધિજાજી ૧૧
 વપ હર નિધિ મુખાર્જીકસા વહરહ ૧૬૪૧ યેન વહિ જસમિ રવિહર સચ્ચ
 ધ્યાન અધિકાર અવિકાર સુખકારણ, ખમ નયરિગ્યો મિત ૨ મ્મ ૧૨
 ધ્યાન સુવિચાર ધમ મનિ ધરી અવિજના અશુભ છડી વિમલધ્યાન સેવો
 નેહવી દુખ દશક સમજ વચ્ચિત દર્શક અધીક મુમતિ સુખ સખરસેવો. ૧૩

—ધ્યાન સુવિચાર ધમ મન ધરિ અવિજના.

—ઈતિ ધ્યાનરત્નપ મથા સર્વ મ્મ ૧૩ મથામ ૨૮૫ પાત્ર
 ૧૦ શ. ૪૮ હાથમાઈ મઠાર પાટલ.

૮. મ. (વિ. ૫.)

શાંતિચળ ક્ષાંત

(કવચ) ધમ શાંત પસક શાંતિ સુહર ગુપ્તો શાંતિ જિજ્ઞેસરો,
 મી હંદેશવામ નયર મજ્જુ, ધર્મક્રમ કિષકરો
 જગજગુનાયક મુમતિજનક કમલજનક રહરો,
 ઉવજગ્ર મી મુનિવિમલ સેવક ભાવ સુખ સત્કતિ કરો. ૨૧

શાંતિચર પાંચનાથ ક્ષાંત

(કવચ) ઈતિ દુષ્ખવારક સુખકારક મી શાંતેસર નિનવર
 મ્મ ગુપ્તો મગતિ આપસમતિ અવિજ વચ્ચિત સુસ્તર,
 ઉવજગ્ર વિમલકરણ સેવક સુદૃઢ શુદ્ધ અવપરો,
 ઉવજગ્ર મી મુનિવિમલ સેવક ભાવવિજય જગરો.

(૫. ૩ પ્ર. મ.)

—સવત્ ૧૭૬૯ વર્ષે ૫ દાનચંદ્રેણુ લિખત પત્તનનગરે પ્ર૦
પ્રાચીનતીર્થમાળા પૃ ૩૮-૪૭.

(આમાથી સ્પષ્ટ છે કે કવિએ શેત્રુજયની યાત્રા સ ૧૬૯૫
ના મહાવદિ ૧૪ ને ગુરુવારે કરી. ૧૬૯૫ નું ચોમાસુ ઇડરમા કરીને
યાત્રાર્થે નીકળી શીચોટ (શીચોદ), વલાસણુ, વડનગર, વીસનગર, સિવાલા
(સાઉલા), મહેસાણા, અમદાવાદ અને પાલીતાણા આવ્યા પછી
અમદાવાદ ગયા. કવિના ગુરુ ભાનુચંદ્ર અકબરની ધર્મસંભાના ૧૪૦ મા
નબરના (પાચમી શ્રેણીના) અમાસદ પ્રસિદ્ધ છે તે અને તેમના
શિષ્ય સિદ્ધિચંદ્ર અને અકબર પાસે રહી પોતાની વિદ્વતાથી આદર્શાહની
પ્રીતિ સપાદન કરી હતી. અને તે બંનેએ કાદબરી પર સુદર સંસ્કૃત
ગીકા રચી છે આદર્શાહ સૂર્યના હજાર નામો માબળતો હતો.
તે માટે ભાનુચંદ્ર સૂર્યસહસ્રનામ સ્તોત્ર રચ્યુ હતુ ઇ સ ૧૫૯૩
મા (અ ૧૬૪૮) તેણે સમ્રાટ અકબર પાસેથી પાલીતાણાના
શેત્રુજય તીર્થના યાત્રાગુઓ ઉપરથી કર ઉઠાવી લેવાનુ કુર્માન ભરી
કરાવ્યુ હતુ અને એ પણ આજ્ઞા પ્રાપ્ત કરી હતી કે સર્વ જૈનોના
પવિત્ર સ્થાનો હીરવિજયસુરિને હવાલે કરી આપવા સમ્ભવત ભાનુચંદ્ર
તેના દરબારમા આદર્શાહના મૃત્યુ સુધી (ઈ. સ. ૧૬૦૫) સુધી રહ્યા હતા.

સકલચંદ્ર ઉપાધ્યાય માટે આની અગાઉ જુઓ

૨૭૩ ભાવવિજય (ત. વિમલહર્ષ ઉ.શિ. મુનિવિમલ શિ.)

(પર૩) ધ્યાનસ્વરૂપ (નિરૂપણ) ચોપાઈ સ. ૧૬૯૬ ચૈત્ર વદિ
૧૦, રવિ ખમાતમા

આદિ—

મકલ જિનેસર પાપ વદેવિ, સમરી માતા સારદ દેવિ,
ધ્યાનતણા દ કરૂ વિચાર, શ્રી જિનવચનતણે અનુસારિ. ૧
જીવ તણા જે થિર પરિણામ, કહિછી ધ્યાન તેહનુ નામ,
તેહે તણા છે ચ્યાર પ્રકાર, દોય અશુભ દોય શુભ મનિ ધાર. ૨

*

*

*

*

*

અતે—

મારપર દેવ મહીપતિ જયવત સખલી હાલ,
સોઝત શહેર સોદામણો, નવકોટીનુ નાક

ભાગ્યમંત્ર શર સાપુલ સાપુ ગુણે ભગર,
સિન્ધ પરપર તેહના શીશવત સુવિચાર

ઉપાધ્યાય મહેશજી ગુર ગીતમ અવતાર,
મુનિવર મોટાયા માદાનને આમમગાન અપાર

હનકમુદર સિન્ધ તેહનો માયો બેદ રખે
મી હુરિયદ નરિ બો શાનિનાથ સખે.

નવરસ બેદ જુલુઆ હાલ બેમુલુઆલીસ
આવબેદ મડુ આનના વિધિશું વિચારીસ

મક્ત સેશી સત્તાશુભે શુદ પક્ષ આવજુમસ
પરમી તિથિ પૂરો દઉ મી હુરિયબો રાસ.

(દુધ) માથા સાડીસાતશે તિલુ ઉપર હમ્મીસ, (નિસવીસ)
સાંભળ્યાં મી સંધને પૂઝે આશ નમીસ.

(પ્ર બીમલી મણે)

—સ ૧૮૩૩ ના શુ. ૧ થી મી સર્કાર નવપુર મળે મી
અવસરમણેશ આરજી મી કાંઈસરસરીપરજી તસ્પદેસરી વા
મી ખિમરાજી સિ ૫ શાનરાજ સિ દેવાનદસિય એતેસ્પણે
શા વેદસં અવટકે સખલી દીવાન માલુમ્બદ દેવજી અવરાજ દીવાન
ગુલ્લામ્બદ નિદામ્બદ ચદમમ ભગવાન સનેમિ મી મદાશમ્બિરાજ
મદાગાન સવાઈ પૂર્વીસિયજી વિજયસખે કહવાદ વરી રપુવશીવ.

૧૨-૧૫ પે.

—૧૫-૧૮ મી જૂની પ્રા ૭

૨૭૩ ક કનકકુશળ (જુઓ કનકસુદર.)

(૫૨૩ ક) ? હરિશ્ચંદ્ર રાજાનો રાસ. સ. ૧૬૯૭

સૌભાગ્યપત્રમી માહાત્મ્ય વિષયે તેણે વરદત્તગુણમંજરી કથા સંસ્કૃતમાં રચી છે, તેની પ્રશસ્તિ એ છે કે—શ્રીમત્તપગગનાંગન દિન-મણિ વિજયસેન સૂરીણાં શિષ્યાણુના કથેયં વિનિર્મિતા કનકકુશલેન ૫૦ બુદ્ધ પદ્મવિજય ગણિભિઃ પ્રવરૈ લાભાદિ-વિજયગણિભિશ્ચ સંશોધિતા કથેયં મૂતેષુ રસેન્દુ મિત વર્ષે. (૧૬૫૬) (૬-૧૩ આગ્રાભંડાર.)

શોભનમુનિની સ શોભનસ્તુતિઓપર કનકકુશળે સંસ્કૃતમાં ટીકા પણ રચી છે સંસ્કૃતમાં પત્રમી સ્તુતિ (શ્રી નેમિ પત્રરૂપત્રિદશ પતિ-કૃત પ્રાન્યજન્મભિષેક એથી શરૂ થતી ૪ શ્લોકની) પર વૃત્તિ સ. ૧૬૫૨ માં રચી છે

૨૭૪ કનકસુદર (૨) ભાવડગચ્છ મહેશજી ઉપાધ્યાયશિ.)

(૫૨૪)+ હરિશ્ચંદ્ર રાજાનો રાસ. સ. ૧૬૯૭ આવળુ શુ પ મર-ધરના સોજત શહેરમાં.

આદિ—

પાસ જિનેસર પાય નમી, થાભણુપુર ચિરવાસ,

જુગ જુગમાંહે દીપતો, પૂરે વાહિત આશ.

૧

આદિ લખે કુણુ એહની, વર્ષ ઇચ્છારે લક્ષ,

વર્ણુત પશ્ચિમ દેવતા, કીધી પૂજ પ્રત્યક્ષ

(પશ્ચિમપતિ નામે વરણુ, કીધી સેવ પ્રત્યક્ષ-પાઠા)

૨

એસી સહસ વર્ષ અચલ, સેવા કીધી સાર,

વાસુક વિષ હરતા હરિ, પ્રણુ પાતાલ મઝાર

૩

*

*

*

*

સાર સિદ્ધાંતપ્રકર ઉદ્યા, તસ પારિ જીવરાજ
 તસ પારિ કુવરજી મણિવર, વસ્ત્રોપેશ જસ સાગ
 જન મનમોહન શ્રીમથજી તસપારિ સ્તનસપિરમ
 નારિ સદિન સવમ ગેણુ લીનો મહીવથ જસ મહીમથ, ૫
 મદિમથવત તસ પારિ અમકૂત, કેવલજી ગુણવત,
 તસ પારિ કારિરમ મહામુનિ, શ્રી શિવજી જગત,
 સુરજી મહામનક મોહનમણિ એ પંચિ મુણુ કપિરમ,
 વસ્ત્ર વાસ સેખા યદિ વંછિત હથ સકથ મુખમથ, ૬
 મુખમથ શિવજીપણિ ગાડ ગુસ રસીક કરિ રમ,
 યથ વિજાથ તથમ આપ્યથોને, કદિ મુનિ ધર્મસથ

૨૫ લઘ.

લી. ૧૧૬૨ વર્ષે ૯મેજી મુદિ (પાલકમા-ધર્મસ મ ધર્મસિદ્ધ
 જીન શીંગડામાર તસ અથવા મોહનવેલિ સસની તિ છે તેજ આ સસ
 જલકુલ છે તેમાં નર્મનેશ્વરસ મહ સવસરા અથવા મુદિ ૧૫મે
 સવસર રમ્યોએ આપ્યો છે ને રમ્યસજન ઉદેપુર જલકુલેષુ છે

—પાલક બ

+ ૧૩ સાધુની સજવ ૫. ૧૬૬ સ. મા.

+ સામાનિક ૪૦૦ જે ૮

+ સજાવ ૩૨૪ સ. મા. બી.

૨૭૭ છીતિવર્દન

(૫૨૭) મુખવત્સ (સદેવત) સાવસિખા શાસ. (સ સ ૧૧૬૭)

૨૭૫ દેવરતન (૧) (ખ૦ જિનભદ્રસૂરિ-દયાકમળ-શિ-
વનંદન-દેવકીતિ શિ.)

(૫૨૫) શીલવતી ચોપાઈ ૫ ૧૬૯૮ કાલિક વાલસીસરમા.

અંતે—

સવન સોલઅઠાણુ કાતી સમેરે, વાલમીસ (મર) નયર મઝારી,
શીલવતીની કાંધી ચોપછરે, મીલતણે અધિકારી
શ્રી ખગતરગચ્છ નાયક સોહતારે, શ્રી જિનગજ સૂરીસ,
કુમલિગજમજન ડેસરીરે, પ્રતપો કોડી વરિસ.
શાખા શ્રી જિનભદ્રસૂરિનીરે, જાણે સદ્ સસાર
વાચક શ્રી દયાકમળ ગણિવરે, ગુણુમણિગુણુભડાર
તામુ મીસ સિવનંદન ગણિરે, વાચક દેવકીરતિ ગણિદ
મહિયલમા જીવો ચિર લગેરે, જા લગે છે રવિચદ
તામુ મીસ લવલેમે ઉપદિગેરે, દેવરતન કહે એમ,
ખડ ત્રીજે ને દાસ ધન્યાસીરીરે, ચઢી પરિણામે તેમ.
સતીય ચરિત્ર સામલતા બાણતા 'ગા' રે હુઈ આણુદ રંગરોલ,
દેવરતન કહછ નેહને સખજીરે, લખિમી તણા કલ્લોલ.

(૧૬ પત્ર પ્ર કા) વિદ્યા૦ માણેક. બાવ

—સવન ૧૭૨૫ ચૈત્ર સુદિ ૨ યા શ્રીમદ્વપુરે (ઉદયપુર બ)

—પા ૧૭ ગ્રે ૨

૨૭૬ ધર્મસિંહ (૧) (હ૦)

(૫૨૬) જિવજીઆચાર્ય રામ. (અં મોહનવેલિ) સ. ૧૬૯૭ ત્રાવણુ

શુ ૧૫ ઉત્તયપુરમા

આદિ—

શ્રી મહાવીર મુગતિગયા ખીજિ, વગસ દોઈદિજાર,
રૂપિ ઋષિ આચાર્ય પ્રગટયા, કરવા પર ઉપગાર

—શી. ૧૧૬૮ પેસ શુ. ૭ જોમ. મથાન ૬૦૦—પા. ૩૭—૧૧

—શી. ૧૭૬૬ પેસ પ. ૧ જોમ—શુભનગરે ૧૭—૧૭ સત્તરમી

૫ ન પ્ર કા આ.

(૫૨૬) શીલપ્રકાશ. —જેસ

૧ ૨૭૬ ત્રિકમમુનિ (નાગોશ્વરજી આસકર્ણ—વલ્લવીર શિ.)

(૫૩૦) રૂપચંદ્ર અષ્ટિનો શાસ. (બે) સ ૧૧૬૬ મદ. ૧. ૩
જુલ અકબરપુરમાં.

આદિ—

આસા રામે દોશ

મહાવીર ત્રિભુવનધણી, કેવલચાન પદ્મ	
સેવ કર્મ સુરનર સદા, પુણ્ય વર્ણિત પૂર	૧
તપ્ત સીસ મણિપર નમુ, શ્રી જ્ઞાનમ મુનિરામ	
આદિ આસિધિ સમન્ત પૂરક વર્ણિત કાલ	૨
વસિ પ્રભુની સદગર સગર, સસતમન્ત્રધાર	
રૂપચંદ્ર શિષિ સમનદે રમિક મનુ આધિપત.	૩

* * *

અતે—

શિરાગર સિરાગરે હે સખી શી. નમર હિજેલી સુરજલી લલી હે,
વર્ધ ને નરનારિ હે સખી ૧ તાં પરિ કુખદોહમ આશય નહી હે. ૧
કલ્પ પથ વિહાર હે સખી ૨ પુ-વસન્તેર્મ મહિમા પધારિયા હે
બેઠ હાથ સ્વકેર્મ હે સખીએ. શ્રી આત્મારત્ન રૂપચંદ્ર આધિપત હે. ૧
દે વપદેસ અનુષ, સુખકમલ ધણુભણુ સમન્તારિયા હે
અપનાવણિ રસાગ આર વરણુ શુણિ આનિ સુખ પાવિયા હે. ૭

૨૭૮ જ્ઞાનચંદ્ર.

(૫૨૮) પ્રદેશી રાજાનો રામ. લ. સ. ૧૬૯૮ તેથી તે પહેલા.

આદિ—

પ્રણમી શ્રી અગિહત પય, સમરી સિદ્ધ અનત	
આચારિગ્ગ ઉવઝોય ધવલિ, સાંત્રુ સદ્ ભગવત	૧
શાસનનાયક સલહીયઇ વરદાઇ પ્રધમાન,	
ગુરુ ગૌતમગુણુ ગાધયે દાયક વહિત દાન	૨
ધર્મ્યાગ્ગ ધર્મગુરુ મન ધરી સુધર્મ સામી,	
જાણુ પ્રમુખ મહાજાતી, સમરી શ્રુત શુભનામ	૩
ખીયોવગે ખુઝ્યા, રાયપાસણી રગ	
પરદેશી રાજા પ્રવર સદ્ગુરુ કેશી સગ.	૪
રચના તે અધિકારની, રચવા મુઝ મનિરગ,	
પિણુ મનવહિત પૂરવા, સૂઝો સદ્ગુરુ લાગ	૫

*

*

*

*

અતે—

લાલ ૪૧ રાગ ધન્યાસિરિ

રાયપસેણી ખીયો ઉપાગથી, ઉદ્ધરી એ અધિકાર	
પરદેસીય પ્રરબોધ મધ એ રચ્યો ગગસુ પ્રશ્નોત્તર વિસ્તાર	૭૮
જગત્રગુરુ શ્રી દ્યાધરમ જયકાર, પામીયે ભવતણો પાર,	
જગત્રગુરુ સમકિત શુદ્ધ આધાર, જાં આંકણી,	
ગહન અરય છે શ્રી પ્રવચન તણો, જાણીયે કેણુ ઉપાય	
આપણી ખુદ્ધિ કરિ કેલવી જે કલ્હો, સાખીય શ્રી જિનરાય	૭૯

*

*

*

*

ધન્ય શાસન મહાવીરનો સેવીયે, જિહા રહ્યા એ અધિકાર,
કહે જ્ઞાનચંદ્ર ધમ સદ્ગુરુ સેવતા પામીયે શિવ સુખસાર

સુમત્રી શી ચાહેસરી કુલકાર વિરાજ,
 રીત કુલ તિર ઝિમમિએ તિલક વિરાજતા બાજ.
 સુમત્રી પાંચ નિત સાવને સુમિ તીન લગચીન,
 ખાન ગાન રાવા રહે નિમ રમણુવર મીન.
 એકવા સમુદ્ર પ્રણમીને બોલુ બે કરનેદિ,
 કમળની પરિ પુરવે મુજ મન દેરા દેદિ.
 વહનુલ રાજા તથો રસક કંઠે અપિહાર,
 એકમના સુલતાન રાજા પામીને ભવપાર
 અર આરે આખડી મારમને મુનિપાસ
 મનવ્ય કથા પામીને કુવે દેવ ઉવાસ.
 તિલુ કરણુ સુલિવે સહી નેમતલો દલ સાર,
 તે માંખુ મુલિને સહુ વહનુલ સુલિવર

x

x

x

x

અતે—

અથ ૧૦ કાવ્યના સુલતાનો તુમે એ—દેસી

શી વહનુલ રાજાતલો રસક કંઠે અપિહાર હો મારા
 સુલતાન આનંદ ઉપને ધર ધર રમ આપાર હો.
 નિમમ મહીપરે પામીને નમુ પાત્તો વહનુલ હો.
 મુખ મનુદ્ર સેવીને બોલીને અનુકૂલ હો.
 અવ મવના પાતક દરે દક્ષિ હોને સવ દૂર હો
 એક ચરિત ને સાંભરે કિન કિન વાન સાર હો.
 દાન રીત તથા ભાવના આરપિ છક વિત હો,
 લખામી લાલો લીછાને મુજ બેખસું વિત હો.
 નાથેરીમત નિરમથે આચરન આસપર્શ હો.
 વહનુલની મદિમાનિથો સમગ્રને મહાવર્ણ હો.
 વામ તલે મજ દીપને શી વહુલીર મુલિદ હો
 દરસણી દોષન ગિમે મનમેં કુવે આલુદ હો.

તેહીજ નગરમઝાર, અતસમઘ અણુસણ ક્રિયઉ હે,	
શ્રી રૂપચંદ મુણિદ, દેવવિમાણુ અનોપમ પાવિયઉ હે	૮
દેપાગર તમપાટ, વઘરાગર વઘરાગઘ પૂરીયઉ હે,	
શ્રી મુનિવર વન્તપાલ, શ્રી ગઝરાજ કલ્યાણુ વધાવિયઉ હે	૯
શ્રી ભઘરવ સુખકાર, નેમીદાસ ગઝાધિપ દીપતઉ હે,	
શ્રી આચારજ એ, આસકરણુ વાદી વડ દીપતઉહે,	૧૦
અનુક્રમિએ મુનિપાટ, કહીઆ મઘ કરી કારતિ મન રલી હે,	
સોભાગી સસનેહ, ભવિયણુ વદઉ દિન પ્રતિ વલિવલી હે	૧૧
સવત સોલનન્યાણુ માસ વિરાજઘ ભાદવ સુખકર હે,	
વરસઘ અતિ અમરાલ, કાઠલિ બાચિ ચિહ્નિસ મનહર હે	૧૨
પક્ષ બહુલ તિથિ તીજ, શ્રી બુધવાર મહા મહિમાનિહઉહે,	
અકબરપુર અભિરામ, મહિયલમડણુ નગર સિરા તિલઉ હે	૧૩
તેથ ક્રિયઉ ચઉમાસ, શ્રી વણુવીર સદગુર મહિમા રલીહે,	
તામ પ્રસાદઘ એહ, યથ ક્રિયઉ એ મન આસા ફલીહે	૧૪
શ્રાવક વસ સૂરાણુ, વીરદાસ ચતુર મોભા ધણી હે,	
તસ આગ્રહિ કરિ એહ, અધિક મહારસ કીધી મડણી હે	૧૫
સોરઠરાગ સુરગ, ઢાલ ભણી એકાદસમી મુદાહે,	
ત્રીકમ જે નરનારિ, ગાવઘ તે મનવહિત લલઘ સદા હે	૧૬

—મર્વ ગાથા ૨૨૪ ઇતિશ્રી રૂપચંદ મડણી સપર્યેતિ સવન

૧૬૯૯ વર્ષે મૃગમઝ માસે કૃષ્ણપક્ષે તૃતીય તિથી આદિત્યવાદે અકબર-
પુર મહાનગરે રિપ શ્રી પચાયણુજી લિખિત આતમપદનાથ ૭-૧૪
સે લા ન ૨૦૮૦

(૫૩૧) અમરસેન ૧૬૯૮ વિદ્યા.

(૫૩૨) વકચૂલનો રાસ. સ ૧૭૦૬ ભાસ્ત્રવા શુ. ૧૧ ગુર. કીસનગઢમા-
આદિ—

શ્રી રિસહેસર પય નમી, આદિ પુરૂષ પરધાન,
જિણુ ચક્રવીમી ઉપનો પ્રથમહિ દેવજ્ઞાન

અતે—

ફલ જામો નિરમલો મુ પામી સિવ સુખ કામ હો,
 જા નાગેરી દીપાલ, મુ સુદ ખેતસિદ્ધ ગુણધાર હો.
 મુનિ જેમ બલે કરબોડને મુ તિહરણ સુખ પ્રજ્ઞામ હો. ૧૨

—સ ૧૭૧૭ વર્ષે સાકે ૧૬૨૮ જવર્તમાને મેલમલો ફૂલુખો
 પત્રે સિદ્ધિ સોમવસરે. શી વીકાનેર નગરે ૫ પમવિદ્યાસ બિધીજીતા
 ૧-૧૪ મારી પાસે છે

અતાથી સં ૧૫ કડી સ ૧૭ આદમ કિને.

આદિ—

કરસતિ સાંભલિ વૃક્ષ સમરતા વાણી વડ મદ્યતણી,
 અનુભીરામ સચ્ચ બલુતાં, આખર આવે છે કવતા,
 રાગિદ મેલિદ વન સંચરિદ. ૧

અતે—

સુવન સતેષે સૈ કિન આદમિ, જેસી ખરખરી અચાર
 ખમ મહો સિચ્ચ પ્રકાસી પન્નુસજુરી આ પામી કિ
 રાગિદ ૧૫

—સ ૧૮૬ વર્ષે નિળી શાયલ શુદિ ૧ કિને કિખા ૫
 ફર્વિમિન મુનના. રા ૧ ૧૬ ૫ મારી પાસે છે

૧૮૦ નયસાગરે (આ કવવાણુસચિરસૂરિ-રત્નસાગર ઉ. ધિ.)
 ન (૧૭૩) કૈત્યવદન આદ્ય લાસણ સ ૧૬૭ ને ૧૭૧૮ વચ્ચેના
 પામલે

વામ ૧૫ નિગમવદન દુખનિકલન સકલ જ્ઞાનમુદ સુદરો,
 દરસ લક્ષ્ય અસસય મિલ્ય પાડિઆ ગુણો માં ઉચ્ચ પરો,
 વિવિદ્ય કન્યાચય કિવાર, શી કૈત્યવસાગર સહિસરો,

તાસ મીમ તીકમ કીયો એ અધિકાર અનૂપ હો
 સામલતા સજ્જન જના દિન દિન અધિકી ચૂપ હો ૭
 સવત સતરૈ છડોતરૈ કીધ ચક્રમામો સાર હો
 કિસનગટે આણુદ ધણે શ્રી વણુવીર ઉદાર હો ૮
 ભાદવા મુદી એકાદમી બૃહસ્પતિવાર સુવારહો
 દાસ બણી સતરમી તીકમ કહે સુવિચાર હો. શ્રાવક ૯

—આમી હુલાસરાયજી તનુ મિષ્ય હુકમીદાસનધ લીખી આગરા
 મધે ૯-૧૫ આચા (ભડાર)

—લિખિના પડિત શ્રી જયવિજય ગણી શિષ્ય પડિત શાતિ-
 વિજય ગણિમિ, શ્રીમત્યુદયપુરે આર્યાશ્રી લાછાજી શિષ્યણી આર્યા
 લીલાજી પદનાર્થ સ ૧૭૩૩ વર્ષે દ્રાવ્યુન પૌર્ણીમાસ્યામિતિ સ્વમ્તય -
 ૧૩-૧૫ અન ત.

૨૭૯ ક ખેમ (નાગોરી તપગચ્છ-પાયચંદ્રગચ્છ. ખેત્રસિંહ
 (ખેતસી) શિ.)

સોલસતવાદી સ૦ હુક ૧૯ મેડતામા.

આદિ—

બ્રહ્મચારી ચૂડામણી, જિનગાસન શિણુગાર
 સતવાદી મોલે તણા ગુણુ ગાયા ભવ પા

અ તે—

સોલ સતી ગુણુ ગાધયા, મેડતાનગર મજ ૫૦
 અહિપુર ગજ મુનિ ખેતસી, શિષ્ય ખેમ મહા સુખકાર હો, ૫૦૧૯
 ૧-૧૨ માગી પાસે છે

મૃગાપુત્ર સ૦ ૧૨ કડી.

આદિ—

પુગ સુગ્રીવ સોહામણો, મૃગપુત્ર રાજ બલિભદરાય હો.

શ્રી કલ્યાણવિજય ઉપાધ્યાય પદ્મિત શ્રી ગુણવિજય સિંધુ તથા
—સાગર ન પાણી.)

પત્ર ૪ પ્ર. ૩૮ લી

—૨૪ મા તીર્થંકર મહાવીર ૨૭ જાસત. સ. ૧૭૫૩ શ. શુ. ૧૧
સ્ત્રો ક્રિ. સિ. ૭-૧૧ આ. ૬.

—જો: ગુણવિજયે (કીરતિકવચસરિન્દ્ર સિંધુ) તાંબાવા વર્ણિત
જ્ઞાનકલ્પસુત્રમકરં, સ્વાસ્થ્યક બાણસુત્ર, તે પરશુતિ, જ્ઞાનકલ્પસુત્ર ૫૨
દુષ્ટિ, સેનપ્રજ્ઞનો સંગ્રહ આદિ એવા રચ્યા છે તે અને આ અને જો
દેવતાનો મુખ્ય છે

૨૮૧ ક ગુણવિજય (૩) (વ. વિજયાણુદસરિ-કુળસ-
વિજય સિ)

પત્ર ૫ ક ગુણમજરી વરદત-પત્રમી (સૌભાગ્યપત્રમી) સ્વતં
આદિ—

દેવી રતિવાલી.

પ્રભુમી પાસજિનેસર પ્રેમસ્થુ આશ્રિતિ ખલો નેદ, જુર નર
પત્રમિ તપમદ્ધિ મદિમા પત્રા કેદર્તા સુજ્ઞાને ર તેદ. જુર નર ૧

• • • • •

અતે—

કવચ.

સકલ સુખકર સવથ દુખદર ગાઢજો નેમિસરો
તપમજ રાગ વા કિાગ, શ્રી વિ તપઆણુદસરીસા
તસ સિંધુ પત્રમ ગામ મુકર કેવિદ કુળસવિજય અણી,
તસ સિંધુ પત્રમીતપન બારે શ્રી ગુણવિજય રમે મુણિ. ૪૫
—૨-૧૨ મા. ૩-૧૧ આ. ૬., પ્ર. ૩૮, અને મારી પસે છે

તસ મીસ સુદર સુગુણમદિર, શ્રી રતનસાગર ઉવઝાયરો,
તસ મીસ સાદર નયસાગર રચ્યો ચૈત્યવદન વરો,

(પ્ર. કા)

(૫૩૪) ચોવીશી.

અતે—

શ્રી અંચલ ગણુ દિનમણી, શ્રી કલ્યાણસાગર સુરિરાય,
તાસ મીસ શોભાનિસો, શ્રી રતનસાગર ઉવઝાય કિ. ભેટયો. ૬
સીસ તાસ હરષિ ગી, એહ કરી તવનની જોડિ
ઉવઝાય નયસાગર ભણુધ, નિત બણુતા રે હોત મગલીક,
કોડિ કિ-ભેટયો શ્રી મહાવીર. ૭
૫-૧૩. આ ક.

(કલ્યાણસાગર સુરિ-આચાર્યપદ સં. ૧૬૪૯ અમદાવાદ, ગચ્છેશ-
પદ ૧૬૭૦ માં પાટણુ, સ્વર્ગ. ૧૭૧૮ માં)

૨૮૧ શુભવિજય (૧) (તં કલ્યાણવિજય શિ.)

(૫૩૫) મહાવીર ર૭ ભવ-સ્તવન (સ. ૧૬૭૧ થી સ ૧૭૧૩
ની વચમાં.)

આદિ—

વિમલ કમલ દલ લોઅણુ, દીસધ વદન પ્રસન,
આદર આણુ વીરજિન, વાદી કરે સ્તવન ૧
* * * *

અતે—

કલશ

શ્રી વીરપાટ પરપરા ગત આણુદિવિમલ સૂરીસરો,
શ્રી વિજયદાન સુરિ તાસ પાટિ હીરવિજયસુરિ ગણુધરો,
શ્રી વિજયસેનસુરિ તાસ પાટિ વિજયદેવસુરિ હિતધરો,

૫૬૬ સત્તરમી સદી. જૈન ગૂર્જર કવિઓ-

તમ સીમ પમણ્ણ દીર્ઘિવિમલ પ્રુપ કાતી મગજ ક્ષ
(સા. જા. ૫૫૭.)

(૫૩૭) મહાસિદ્ધ કુમાર—(૩)

૨૮૪ સત્તરમીવિમલ (દીર્ઘિવિમલ શિ)

(૫૩૮) ચાવીસી.

આદિ—

તારક કાવ્યમિતેસર તુ મિત્તે પેત સગળ દે,

તારક ને કુવંતિ અવ્યભિષા, તેણે લુપ્ત ઉપમ સ્થાન દે.

તારક ૧

* * * *

અતે—

વીર ખીર શાસ્ત્રપતિ સાચો મહા દોષિ કમ્પણ,

દીર્ઘિવિમલ પ્રુપ પરમ ચેત્તાવી, સત્તરમી વાંચી પ્રમાણુરે.

—મહાગ ૨૩૧-૧૨-૧૧ ન. કા. ન ૧૪૭.

૨૮૫ બાદસેન (૧૬૭૫ લગલગ)

(૫૩૯) જ્ઞાનમહાગિરિ શ્લોક વિક્રમપુરમાં (વીક્રમેશ્વર) લ. સ.
૧૭૨૨ પહેલું

આદિ—

૬૬

સ્વસ્તિ શ્રી વિક્રમપુરે પ્રણમી શ્રી જગદીશ,

તનમન છવન સુલસણુ, પૂરણુ જગત જગીશ.

૧

વરદચક્ર વર શરણી, મતિ નિસ્તારણુ મહા,

સ્વમી મન પર મેઘસુ, દરણુ વિન સતાપ.

૨

મમ ઉપમણી પરમ્પર, કુણુ અક્ષર ઘટાર,

નદી તલે અણુનુમ, બાદસેન મુની સાર.

૩

—સવત ૧૯૧૭ અમાઝ માસે કૃષ્ણપક્ષે તિથો ૬ પદ્મ્યા
આનુવાસરે લિખિત મુબઈ મધ્યે આ ચતુર્ભુજેણુ. ૩-૧૨ અનત.
(વિજયાણુદસૂરિ-આચાર્ય પદ સ. ૧૬૭૬ સ્વ. ૧૭૧૧.)

૨૮૨ ગુણુહર્ષ (ત. વિજયદેવસૂરિ શિ.)

(૫૩૬) મહાવીર નિર્વાણુ સ્તવન.

જિન તુ નિરજન સજનરજન દુષ્મનંજન દેવતા
દો સુખ સ્વામી મુક્તિગામી વીર તુજ પાએ સેવતા
તપગચ્છ ગયણુ દિણુદ દશ દિશે દિપતો જગ જાણીએ
શ્રી હીરવિજયસૂરિદ સહયુર તાસ પાઠ વખાણીએ
શ્રી વિજયસેન સૂરીશ સહયુર શ્રી વિજયદેવ સૂરિશર
જે જપે અહનિશે નામ જેહનું વર્વમાન જિજ્ઞેશર.
નિર્વાણુ તવન મહિમા લવન વીરજિનનું જે ભણે
તે લહે લીલા લખધિ લક્ષ્મી શ્રી ગુણુહર્ષ વધામણે

દાલ ૧૦—પા ૮ પ્રે ૨.

—શ્રી હીરરત્નસૂરિ શિં ધનરત્ન શિં તેજરત્ન શિં જ્ઞેધ-
રત્ન શિં લાવણ્યરત્ન શિં ગોવિંદરત્ને લીપિકૃત સ ૧૮૬૧ શક
૧૭૨૬ જેષ્ટ માસ કૃષ્ણ પક્ષે પચમ્યા ચત્રવામરે સાયન્ત્રે ચોમાસુ
રહીને અણ્ણતનાથ પ્રસાદાત્ જાલા શ્રીપ વિક્રમસઘ રાજ્યે-જે. એ.
૪. પાસેના બડારમા

(વિજયદેવસૂરિ આચાર્યપદ સ. ૧૬૫૮ પાટણુ, મદારકપદ ૧૬૭૧
સ્વ. ૧૭૧૩)

૨૮૩ કીર્તિવિમલ (તં વિજયવિમલ-લાલજી શિ.)

ચતુર્વિંશતિ જિનસ્તવન-વિજયદેવ ચારે.

શ્રી વિજયવિમલ વિમલ વિમલસીમ સિરોમણિ પડિત લાલજી ગણિ વર

લેખમાં છેવટે આ પ્રમણે લખ્યું છે તેમાં મળી આવે છે:-આત્માર્થથી
નિતસાગરસુરિ થી જાણેામ મહોત્તમાય થી સુલલિતચોપાધ્યાય (જુઓ
ન ૧૬૫ પૃ. ૩૨૬) થી ધર્મનિધાનોપાધ્યાય ૫ અનન્દચર્ચિ સ્વસ્થ
આવ વા અસ્તેન ૫ રાજાવીર ૫ શુવનરાજાદિ સ્વપરિચર-એટલે તે
અતિ જાણે તે હાજર હતા તેજ અસ્તેન વાચક આ અસ્તેન જોવાનો
સુખવ છે)

૨૮૬ તેજસ્ય દ (ઉપાધ્યાય સહસ્રચક્ર-લક્ષ્મીચન્દ-સુનિ-
ચક્ર-વૃદ્ધિચક્ર-માનચક્ર મિત્ર)

(૫૪૦) પુનઃસાર અદિત્ર (ચોપાધ્યાય)

વિશ્વકેવ વારે ૧-કલ્યાણમર્દિ કોઠારી અમલાના અમલથી જન
૦ સા મ પાટણ.

૨૮૭ શ્રીમમુનિ

(૫૪૧) વૈકુંઠપદ્ય સ ૧૬૬૪ અસ્તે ૨ સુખ છીસરીમાં.
આદિ—

વૈકુંઠપદ્ય શ્રીહામણે રાહિયો છે પાટ
અપણુનો સિદ્ધાંતે નહીં જે દેખાડે વાટ. ૧
માર્ગે વહે રે કલ્યાણસો.

x	x	x	x
સુગુર સુસાણ વહિયે	ખજ મોહ્યોત નવહાર		
દેવ અરિહત્તન પૂજ્યે	જોમ તરીયે સસાર		૨૭
સાધિભદ્ર સુખ જોગનાં,	જગતણે અપિહાર,		
ખીરખાં પૂત વહોસવીયાં,	ચેલેલા મુનિમજાર		૨૮

ક્રિહા ચંદન કહા મલયાગરી, કહા સાયર કહા નીર,
જિતુ જિતુ પડ્ય અવધડી, તિઉ તિઉ સહઈ સરીર
ખાં કહીય તાકી વારતા, સુનો સખે વરવીર.

x

x

x

x

૪

અતે—

દુપ ગયો મન સુપ મયો, ભાગો વિરહ વિયોગ,
માતાપિતા સુત મિલતહી, ભયો અપુર્વ યોગ

૧૮૫

ગાહા

કથવિ ચંદનરાયા, કથવિ મલયાગરી,

મિતકથજન્ય પુણ્યલલહ હોય, તો સજ્જેવો હવઈ એચ. ૧૮૬

—ઘતિશ્રી ચંદન મલયાગરી તમસ સુત સાયર નીચડો પ્રખધ
કથાનક સપૂર્ણ સવત્ ૧૭૨૨ વર્ષે માગસિર વદિ ૭ રવૈ પૃથ્વી
ઋષિશ્રી ૫ તેજપાલજી તત્ શિષ્ય લિપત મનોહર શુભ શ્રાવિકા પુણ્ય-
પ્રભાવ ગુરુભક્ત પાઈ લડો પઠનાથ ૬-૧૬ અનત

ખીજી પ્રતમા અત ભાગ નીચે પ્રમાણે છે —

અતે—

રાજા ખોલ્યો કયા કરે સોદાગરકુ દડ,

રાની ખોલી છોરિ ઘો, હમ તુમ પ્રીત અખડ,

૨૦૧

સોદાગર છોડયો તમે, રાય રહો સુખચેન,

સપરિવાર સુખ ભોગવે, જાનિ ઈદ્રિ મહિઅયન.

૨૦૨

જાય લાઇ કુનિ નિજપુરી, મિલે સજન સખ ભોગ,

ભદ્રમેન કહે પુણ્યને ભચે સુવચિત ભોગ

૨૦૩

—ઘતિ ચંદન મલયાગરી દૂહા સપૂર્ણ, સ. ૧૮૧૨ વરષે માગ-
શિર વદિ ૧૩ ભૃગુ વાસરે ૫. શ્રી બાલુવિજય લિંઝ માધ્વી શ્રી દીપાજી
શિષ્યણી પ્રમાણરૂપે માહારાજપૂરે-૫-૧૯ ઘો.

(ભદ્રમેન નામના એક ખરતરગચ્છના સાધુનો ઉલ્લેખ શત્રુજય
ખરના મ. ૧૬૭૫ માં ખં જિનરાજસુરિએ પ્રતિષ્ઠા કરેલા પ્રતિમા